ARCHE Зьмест № 5’2001 УКРАІНСКІ НУМАР

1. Зьмест / Уводзіны
2. ARCHE 5(19)-2001. Ukraïnski numar. Юры Андруховіч, Мікола Рабчук, Тарас Возьняк, Марк Нордбэрг, Тарас Кузё, Максім Стрыха, Раман Шпарлюк, Віталь Панамароў, Рыгор Грабовіч, Яраслаў Грыцак, Аўгіння Кананенка, Воля Гнацюк, Алег Ільніцкі, Сакрат Яновіч, Наталка Бабіна, Сяргей Балахонаў, Кастусь Бандарэнка, Сяргей Трымбач, Майкл Флаер, Уладзімер Дзіброва, Аксана Забужка, Юры Іздрык, Андрэй Садамора, Канстанцін Маскалец, Васіль Стус, Грыцько Чубай, Ігар Рымарук, Наталка Белацэрківец, Аляксандар Ірванец, Уладзімер Цыбулько, Сяргей Жадан, Васіль Сёмуха, Георгі Касьянаў, Раман Кобец, Валянціна Лебедзева, Зянон Когут, Ігар Качуроўскі, Сяргей Грабоўскі, Дзмітры Затонскі, Андрэй Даніленка, Леў Чабан
3. okay501
4. rabc1501
5. rabc2501
6. vozn501
7. nord501
8. stry501
9. spar501
10. panam501
11. kuzio501
12. hrab1501
13. hrab2501
14. hryc501
15. kanan501
16. hnac501
17. ilnic501
18. janov501
19. babi501
20. bala501

21. band501
22. trymb501
23. flay501
24. dzib1501
25. dzib2501
26. dzib3501
27. zabu501
28. izdr501
29. sadam501
30. maska501
31. rabc2501
32. stus501
33. czub501
34. rymar501
35. bielac501
36. irvan501
37. cybul501
38. zadan501
39. siom501
40. kasja501
41. kobec501
42. lebie501
43. kohut501
44. kacu501
45. hies501
46. hrab501
47. zaton501
48. dani501
49. andru501

[image]

A R C H E **U k r a ï n s k i n u m a r** **№ 5 (19) – 2001**

[image] [image]

[image]

5 [image] [image] 2001

[image] [image] [image]

З ь м е с т

Ад рэдакцыі
Украіна
Юры Андруховіч. **Shevchenko is OK**
Мікола Рабчук. **The Nowhere Nation, або**
Ці мае Ўкраіна гісторыю?
Новае поле бітвы
Тарас Возьняк. **„Праект Украіна“: вынікі дзесяцігодзьдзя**
паралелі
Марк Нордбэрг, Тарас Кузё. **Пабудова нацыяў і дзяржаваў**
Максім Стрыха. **Параўнальныя асаблівасьці ўкраінскага і беларускага аўтарытарызму**
Раман Шпарлюк. **Нацыяналізм пасьля камунізму: Расея, Украіна, Беларусь і Польшча**
Віталь Панамароў. **Цэнтр Еўропы, дарогі і жыцця**
геапалітыка
Тарас Кузё. **Чацьверты элемэнт пераходнага пэрыяду**
гуманістыка
Рыгор Грабовіч. **Вечнае вяртанне містыфікацыяў**
Па слядах нацыянальных містыфікацыяў
Яраслаў Грыцак. **Усходняя Эўропа як інтэлектуальная канструкцыя**
Аўгіння Кананенка. **Навука выжывання сярод мужчын**
Воля Гнацюк. **Геапалітыка ва ўкраінскай літаратуры**
Алег Ільніцкі. **Гогаль і посткаляніяльны кантэкст**
набалелае
Сакрат Яновіч. **Украінства ў Беластоцкім краі: ілюзіі за**

грошы
Наталка Бабіна. **Тут была Ўкраіна**
дружба
Сяргей Балахонаў. **Поезд „Чужа любов“**
палітыка
Кастусь Бандарэнка. **Правыя ва Ўкраіне: зацятая барацьба за палітычную пэрыфэрыю**
кіно
Сяргей Трымбач. **Кіно ўкраінскае, хахляцкае, бандэраўскае**
мовазнаўства
Майкл Флаер. **Суржык: правілы ўтварэньня бязладзьдзя**
проза
Уладзімер Дзіброва. **Дзень нараджэньня**
Перакладнік
Саўчанка
Аксана Забужка. **Палявыя дасьледаваньні ўкраінскага сэксу**
Юры Іздрык. **Трактат пра мудакоў**
Андрэй Садамора. **Мёртвая цішыня**
крытыка
Канстанцін Маскалец. **Страсці па Айчыне**
Мікола Рабчук. **„Пляменнік Рыльке“ і „сын Тараса“**
лірыка
Васіль Стус. *****Горить сосна — од низу догори…**
Грыцько Чубай. **Плач Єремії**
Ігар Рымарук. **Глоссалалії**
Наталка Белацэрківец. **Поїзд 2000**
Аляксандар Ірванец. **Любі!**
Уладзімер Цыбулько. **Анты-Гогаль**
Сяргей Жадан. **украінскія авіялініі**
сьветліня
Васіль Сёмуха. **Яму быў дар Святога Духа**
нацыяналізм
Георгі Касьянаў. **Тэорыі нацыі і нацыяналізму**
філязофія
Раман Кобец. **Украінцы і Гайдэгер**
гісторыя
Валянціна Лебедзева. **БНР — УНР: першы вопыт дзяржаўных стасункаў**
Зянон Когут. **Дзяржаватворчыя дзяржавашуканьні**
успаміны пра XX стагодзьдзе

Ігар Качуроўскі. **Алесь Салавей, якім я яго памятаю**
архіў
„Нельга кіравацца адным этнаграфічным матэрыялам...“
публіцыстыка
Сяргей Грабоўскі. **Украіна наша крэольская**
Дзмітры Затонскі. **Спакуса светлага мінулага**
бібліяграфія
Андрэй Даніленка, Леў Чабан. **Юры Шавялёў як дасьледчык украінска-беларускіх стасункаў**
кніга
Юры Андруховіч. **Маскавіяда**

[image]
[image]

№ 5 (19) – 2001
[image]да Пачатку СТАРОНКІ

Рэдакцыя: **analityka@yahoo.com** дызайн: **mk**
майстраваньне: Макса Плакса
Copyright © 1998-2001 ARCHE "Пачатак" magazine
Апошняе абнаўленьне: 2002/11/07
[image]

Ад рэдакцыі

Украінскі нумар “ARCHE” паўстаў найперш з практычнай патрэбы: даць беларусам прыклады таго, як *можна* пісаць, дасьледаваць, аналізаваць, мысьліць *у сытуацыі, набліжанай да бепарускай*. Па-другое, з корці адкрыць для нашых людзей кірунак найноўшага ўкраінскага мысьленьня, самабытнасьць украінскае літаратуры апошніх гадоў. Па-трэцяе, з ахвоты зьмяніць вобраз Украіны ў вачах беларускага чытача.
Цягам 90-х “Украіна” стала азначаць для беларусаў развал. Як адзначае ў сваім артыкуле кіеўскі палітоляг Максім Стрыха, па паказчыку валавога ўнутранага прадукту на душу насельніцтва Беларусь цяпер роўна ўдвая апярэджвае Ўкраіну (6876 даляраў супраць 3458). З-за разрыву ва ўзроўнях жыцьця і прававой сьвядомасьці насельніцтва, у справядлівасьці разьмеркаваньня нацыянальнага багацьця многія беларусы сталі ўспрымаць Украіну як краіну “поўдня” ня толькі ў геаграфічным сэнсе. Нягледзячы на адчайнае сацыяльна-эканамічнае становішча, ува Ўкраіне за апошнія дзесяць гадоў былі напісаныя тэксты, інтэлектуальнае і эстэтычнае багацьце якіх стане шмат для каго з чытачоў “ARCHE” неспадзяванкай.

Амаль увесь нумар прысьвечаны пісьменству і думцы 90-х. Апошняе дзесяцігодзьдзе стала надзвычай плённым для ўкраінскай літаратуры і гуманістыкі. Украіна дасягнула значна большага культурнага сувэрэнітэту, чымся Беларусь. Маштаб зьдзейсьненага ўкраінцамі ў ліку іншага паказвае, як мала зроблена беларусамі за першую дэкаду незалежнасьці. Адбіраючы матэрыялы для Ўкраінскага нумару, мы зьвярталі найбольшую ўвагу на тыя галіны, у якіх беларускае "адставаньне" ад Украіны найбольш відавочнае, — гісторыю ідэяў, тэорыю нацыяналізму, палітычную думку. І на жанры — эсэ, рэцэнзіі, агляду. Аднак побач друкуюцца і прыўкрасныя ўзоры ўкраінскае прозы 90-х: Юр'я Андруховіча, Уладзімера Дзібровы, Аксаны Забужкі, Іздрыка. Шэраг вершаў выбітных украінскіх лірыкаў Наталкі Белацэрківец, Уладзімера Рымарука, Васіля Стуса, Рыгора Чубая падаюцца на мове арыгіналу — роднаснасьць нашага культурнага досьведу гэта дазваляе, а ў перакладзе яны амаль непазьбежна шмат страцілі б. Творы ж Сяргея Жадана, Аляксандра Ірванца перастварыў па-беларуску Андрэй Хадановіч, блізкі ім эстэтычна і духоўна.
Наш падыход да адбору тэкстаў вызначыўся ў нечым па апазыцыі да "ўкраінскага нумару" часопісу "Полымя", што пабачыў сьвет летась. Тады як крытычныя артыкулы Канстанціна Маскальца і Міколы Рабчука стануць каштоўным дапаўненьнем да падборкі матэрыялаў, прысьвечаных постаці Васіля Стуса, у часопісе "Крыніца".
Стэрэатыпнаму ўяўленьню пра Ўкраіну як тэрыторыю заняпаду адпавядае зваротнае клішэ пра Беларусь як пра тэрыторыю цемры, краіну, у якой спыніўся час, навязанае ўкраінцам украінскімі СМІ. Хоць гэтыя стэрэатыпы небеспадстаўныя — як дакладна зацеміў беларускі мовазнаўца Юрась Бушлякоў, 90-я гады выявілі, што Беларусь была русіфікаваная мацней за Ўкраіну, тады як Украіна была саветызаваная мацней за Беларусь, — яны шкодзяць рэалістычнаму ўспрыманьню сябе і для разбурэньня іх патрэбны высілак і нас, і нашых украінскіх сяброў.
Дзякуй богу, мы ўзаемна цікавыя яснаю думкаю, гаючым словам. З такіх і склаўся гэты таўшчэзны нумар.
Застаецца толькі скласьці падзяку "Перакладчыцкай майстэрні" пры Львоўскім унівэрсытэце імя Франка і яе кіраўніцы Марыі Габлевіч за дапамогу ў ажыцьцяўленьні працы над перакладам

раману Ю.Андруховіча “Маскавіяда”, ягонага ж эсэ “Шаўчэнка is OK” ды апавяданьня У.Дзібровы “Дзень нараджэньня”. Увогуле ж нумар не пабачыў бы сьвету бяз шчодрай дапамогі Ўкраінскага Фонду “Відродження”, сяброўскіх парадаў Віталія Панамарова, мудрага ўплыву Аксаны Забужкі і Міколы Рабчука, энэргіі Рамана Кабца.

Летась часопіс “ARCHE” выдаў Габрэйскі нумар, цёпла стрэты як беларускімі, так і жыдоўскімі коламі. Сёлета падрыхтаваны фундамэнтальны Ўкраінскі нумар, які вы трымаеце ў руках. Налета, дасьць Бог, зьявіцца Літоўскі. Ёсьць задумы адчыніць старонкі “ARCHE” здабыткам польскай культуры апошніх гадоў, прысьвяціць некалькі месяцаў рэдакцыйнае працы падсумаваньню расейскіх дасьледаваньняў, што вядуцца ў Беларусі. І безумоўны прыярытэт — падрыхтоўка “Нямецка-беларускага нумару” часопісу.

[image]
[image]

№ 5 (19) – 2001
[image]да Зьместу
[image]да Пачатку СТАРОНКІ
Рэдакцыя: **analityka@yahoo.com** дызайн: **mk**
майстраваньне: Макса Плакса
Copyright © 1998-2002 ARCHE "Пачатак" magazine
Апошняе абнаўленьне: 2002/11/07
[image]

okay501

Óêðà³íà Þðû Àíäðóõîâ³ ÷

1. Õàðûçìà Àã³ÿãðàô³ÿ Òàðàñà Øà¢ ÷ýíê³ äëÿ áàëüøûí³ ¢êðà³íöà¢ ïà ÷ ûíàåööà ç ÿãîíàãà äç³öÿ ÷ àãà ïàäàðîææà íà êàíåö ñâåòó. Íà ãýòûì âûïàäêó íàé ÷ àñöåé ñïûíÿþööà íàñòà¢í³ê³ ¢æî ¢ ïà ÷ àòêîâûõ êëàñàõ àãóëüíàäáóêàöûéíûõ øêîë: øàñö³ãàäîâû õëîï ÷ ûê àäíàãî ëåòíÿãà äíÿ, í³êîìó í³ ÷ îãà íå ïàâåäàì³¢øû, âûðóøâåå ç äîìó íàñóñòðà ÷ ãàðûçîíòó — òóäû, äçå, ÿê ÿìó çäåöòà, íåáà ñûõîäç³ööà ç çÿìë¸þ ³ ñâåò çàêàí ÷ âàåöòà. Đà¢í³íîà-ñòýïàâû ëàíäøàôò ñïàêóøàå ñâà¸þ ääêðûòàñöþ. Óñ¸ çäàåöòà äàñòóíîûì, íàâàò íàéíåäàñÿæíåéøàÿ ñìóãà íà äàëÿãëÿäçå. Ïåðøàãà äíÿ õëîï ÷ ûê âûìóøàíû áû¢ âÿðíóöòà í³ ç ÷ ûì: êàíåö ñâåòó çàñòàâà¢ñÿ ÿø ÷ ý âåëüì³ äàë¸êà, íà çÿìëþ íàäûõîäç³¢ âå ÷ àð, ³ âàíäðî¢í³ê âûðàøû¢, øòî íàäòà ïîçíà âûéøà¢ ç äîìó. Òàêàÿ àäëåãëàñöü âûìàãàå áîëüøàãà ÷ àñó, àáà ÷ ë³âà ïàäóìà¢ ¸í ³ ö³õà âÿðíó¢ñÿ äàìî¢. Íàñòóíîãàà ðàíêó ¸í âûéøà¢ ÿø ÷ ý íà äîñâ³òêó, êàá äà çìÿðêàíîÿ ïàñîåöü äàéñö³ äà êàíöà ñâåòó ³ — ïàæàäàíà — âÿðíóöòà íàçää. Đàí³øíþ ðàñó, ïàõ³ ñòýïàâûõ ðàñë³íà¢, ïàñòóîîâåå ñâ³òàíîå êîæíû ç íàñ îîæà ñàì äàìàëÿâàöü ó ñâà³ì óÿ¢ëåíî³. Ïðàéøî¢øû ÷ àòûðû âÿðñòû, õëîï ÷ ûê àïûíó¢ñÿ ¢ ñóñåäíÿé â¸ñöû, íåéêàé Ïåäûí³¢öû. Ãýòà áû¢ øîê — âûÿâ³ëàñÿ, ó ñâåöå ¸ñöü ÿø ÷ ý íåéêàÿ â¸ñêà, ³ ¢ ¸é æûâóöü ëþäç³, ÿê³õ ¸í í³êîë³ íå áà ÷ û¢. Ñâåò ïà ÷ ûíà¢ ðàçðàñòàööà. À êàë³ òàê³õ â¸ñàê àêàæàööà íà ³ì íå äçâå, à öýëûÿ òðû, äçåñÿöü, à ìî íàâàò äçåñÿöü òûñÿ ÷ ?.. Êàíåö ñâåòó ¢öÿêà¢ çà ìåæû äàñÿãàëüíàãà. Çÿìëÿ ïàâÿë³ ÷ âàëàñÿ ïðîñòà íà âà ÷ àõ, ñïàëîõàíûÿ ñòýïàâûÿ ïòàõ³ âûëÿòàë³ ¢ ÿãî ç-ïàä íîã, ëÿñû ïî ¢í³ë³ñÿ ðàçóííûì³ æûâ¸ë³íài³, ó ðýêàõ ðàçìà¢ëÿë³ ðûáû. Çóñ³ì ðàçá³òàãà ³ ñòîìëåíàãà, ÿãî ¢íî ÷ û âÿðíóë³ äàäîìó ÷ óìàê³, ãýòûÿ ñòýïàâûÿ ïåðàâîçí³ê³ ñîë³, à ðàçài ç òûì — ñóâÿçíûÿ ¢êðà³íñê³õ ïðàñòîðà¢. Ñòàðýéøàÿ ñÿñòðà — ìàö³ òàäû ¢æî íå æûëà — íå äàçâîë³ëà áðàòó ïàêàðàöü ÿãî, ñ³ëêîì íàêàðì³ëà (âî ÷ û ¢ ìàëîãà çë³ïàë³ñÿ, ãàëàâà õ³íóëàñÿ äîéó) ³ íàðýøëå ïàêëàëà ¢ ëîæàê ç ñëîâàì³: “Ñï³, ïðûáëóàà”... Ç óñ³õ âÿäîìûõ ìíå á³ÿãðàô³ ÷ íûõ êðûí³ö ãýòû âûïàäàê ài³ñàíû òîëûê³ ¢ àäíé, ³ ÿíà, íàïý¢íà, í³êîë³ íå âûòðûìàå ñêåïòû ÷ íàé âåðûô³êàöû³. Çíàê àáðàíàñö³, ÿê áû ïðýòýíöû¸çíà ãýòà í³ ãó ÷ àëà ¢ íàøóþ íàñêðîçü ³ðàí³ ÷ íóþ ýïîõó, ñ³ãíàë³çóå ïðà ñÿáå ¢ëàäíà é íàâÿçë³âà. Ïàäàíí³, àíåêäîòû, ëåãåíäû, âåðñ³³, ÷ óòê³ — óñ¸

ãýòà àòà÷àå Øà¢÷ýíêó, ñïàâ³âàå ÿãî ïðûöÿãàëüíûì, ÷àñàì ñêàíäàëüíûì ôë¸ðàì öÿãàì óñÿãî æûööÿ. ¨í ïðûíóøàå ãàâàðûöü ïðà ñÿáå — çìàëêó ³ äà ñàìàå ñìåðö³. Ïðû ãýòûì ¸í í³ ¢ ÿê³ì ðàçå íå çàéìàåöòà ñâà³ì publicity, óñ¸ íåÿê âûõîäç³öü ñàìî ñàáîþ. Ñàöûÿëüíû ñòàòóñ òàêñàìà í³÷îãà êàðäûíàëüíàãà íå ìÿíÿå: ïðà ÿãî ãàâîðàöü ³ ¢÷àñå, êàë³ ¸í óñÿãî òîëüê³ ïàäíÿâîëüíû êàçà÷îê íà ñëóæáå ¢ ëþòàãà ïàíà, ³ ¢ ÷àñå ÿãî ëåãåíäàðíàãà ïåöÿðáóðãñêàãà âûêóïó ç íÿâîë³, ³ ¢ ÷àñå áóðíûõ ïðýçåíòàöûÿ¢ ÿãî ñòðàøýííà ìîäíàé ïàýç³³ íà ñàìûõ ïðýòýíöû¸çíûõ ïðû¸ìàõ òàãà÷àñíàé Óêðà³íû, ³ íàâàò ó ÷àñ, êàë³ ÿãî âûñëàë³ ¢ äàë¸êóþ Àç³þ, êàë³, çàââàëàñÿ, íàéâûøýéøàÿ ìàíàðøàÿ çàáàðîíà ï³ñàöü ³ ìàëÿâàöü ðàç ³ íàçà¢ñ¸äû ïàêëàëà êàíåö ìàðíûì ïðýòýíç³ÿì íà âå÷íàñöü àä÷àéíàãà ïàðâåíþ-ìàëàðíà. Ïðà ÿãî êàçàë³, øòî ¸í — ïàâê³íóòû äà ïðîñòûõ âÿñêî¢öà¢ íàø÷àäàê âåë³êàéíÿñêàãà ðîäó. Øòî ¸í çâîëüíû âûï³öü ïà¢áàðûëü ãàðýëê³ é íàâàò íå çàõìÿëöü. Øòî ¸í æûâå ç ñâà³ì ïåöÿðáóðãñê³ì íàñòà¢í³êàì Êàðëàì Áðóëîâûì ÿê ç êàõàíêàì. Øòî ¸í ðûõòóåöòà ¢çíà÷àë³öü óêðà³íñêà-ïîëüñêàå ïà ¢ñòàííå íà Ïðàâàäÿðýæíàé Óêðà³íå, øòî ¸í âîäç³öü çà ñàáîþ ïà íàéøëÿõåòíåéøûõ ïðû¸ìàõ öýëóþ ãáðáó âàëàöóãà¢, óö¸êûõ êàòàðæí³êà¢ ³ áðóäíûõ çàâàøû¢ëåíûõ ìóçûêàíòà¢, ÿê³ÿ ãðàþöü ÿìó, êàë³ ¸í òàí÷ûöü. Øòî êîæíû ñâîé çàðíáâê àä ìàëÿâàííÿ êàðö³íà¢ ¸í àäðàçó ðàçäàå âàíäðî¢íûì ñòàðöàì. Øòî íàñàìðý÷ ¸í âà¢êàëàêà ³ òàìó òàê øìàò êðûâ³ ¢ ÿãîíûõ ïàýìàõ. Óñå ãýòûÿ âåðñ³³ — ç áîëüøàé ö³ ìåíøàé ñòóíåííþ àäõ³ëåíÿ àä ñàïðà¢äíàãà ñòàíó ðý÷à¢ — íàðàäæàë³ñÿ ¢ååñü ÷àñ. ¨í áû¢ òýìàþ. Ðàçìîâû ïðà ÿãî âÿë³ñÿ ïàä÷àñ ãóëüí³ ¢ êàðòû, çà êóáêàì ãàðáàòû, ïðû çíà¸ìõâàõ, â³ç³òàõ, ó êî³ãàðíýõ, òýàòðàõ, êàëÿ öàðêâû, ïàä÷àñ áàëÿ¢ íà Ìàñëÿíêó é íà Âÿë³êäçåíü, ¸í ÷àñöÿêîì ô³ãóðàâà¢ ó ïðûâàòíûì ë³ñòàâàíí³. ¨í ô³ãóðàâà¢ òàêñàìà ¢ ñëóæáîâûì ë³ñòàâàíí³ — ³ ãýòà òðûâàëà ÿø÷ý äî¢ã³ÿ äçåñÿö³ãîääç³ ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³. Ç'ÿ¢ëåíå ¢ 1840 ã. ó Ïåöÿðáóðãó ÿãî íåâÿë³÷êàà — ç âàñüì³ ååðøà¢ — çáîð³êó “Êàáçàð” ñòàëàñÿ ïðû÷ûíàþ ãðàíäû¸çíàãà ïà÷óöû¸âàãà ¢ñïë¸ñêó ¢ øìàòë³ê³õ êîëàõ ÷ûòà÷î¢. Óâà ¡êðà³íå ïðûëþäíûÿ äÿêëàìàöû³ “Êàáçàðà” íà ¢ñÿê³õ ìÿøàíà-øëÿõåöêà-ñòàðàêàçàöê³õ çáîðêàõ âûêë³êàþöü öýëûÿ âûáóõ³ ãîðêàãà, ïðàñâåòëåíàãà ïëà÷ó. Ãýòà áûëà ýïîõà (íå¢çàáàåå ÷àìóñüö³ íàçâàíàÿ ðàìàíòû÷íàþ), êàë³ ïëàêàë³ ¢ñå, ïëàêàë³ ø÷ûðà é ç àñàëîãàþ, óãîëàñ, íàñî¢ê³ áûë³ íåéìàååðíà âàæíûì³ àòðûáóòàì³ êîæíàé áîëüø-ìåíø âûòàí÷àíàé àñîáû, âî÷û ïà÷ûíàë³ ñàì³ ñàáîé áë³ø÷ýöü ³ ñëÿç³ööà ¢æî ç ïåðøûì³ ðàäêàì³, ïëà÷ íàä ìàñòàöê³ì òâîðàì ë³÷û¢ñÿ ÿãî íàéâûýéøàé àäçíàêàþ. Ïëà÷ ñïîäàðîæí³÷åå Øà¢÷ýíêó çà¢ñ¸äû é ïà¢ñþáíà — ïëà÷óöü ïàíåîê³ é

ïàí³ ÷ û íà ñóñåäçê³õ ïðàâ³íöûéíûõ âÿ ÷ îðêàõ, ïëà ÷ óöü ïà¢ãàëîäíûÿ ñòóäýíòû é âó ÷ í³ ìàñòàêî¢, ó Ïåöýðáóðáó, Ê³âåå äû Â³ëüí³, ïëà ÷ óöü æàíäàðû, àô³öýðû öàðñêàãà âîéñêà é ïîëüñê³ÿ ïàòðû¸òû-êàíñ³ðàòàðû, ïëà ÷ à ðàñ³éñê³ àëö¸ð Ì³õà³ë Ø ÷ ýïê³í, ïëà ÷ à ìåðûêàíñê³ íåãð Àéðà Îëäðûæ, ïëà ÷ à ñàì Øà¢ ÷ ýíêà, óâîëàñ ÷ ûòàþ ÷ û ¢ëàñíóþ, ñêàæàì, “Êàöýðûíó” íà çàìîâó ÷ àðãîâûõ ãàñïàäàðî¢ äû ³õí³õ ãàñöåé, ïëà ÷ óöü ñëóæê³, êóõàðû, ë¸êà³ äû êîíþõ³, òàì, çà äçâÿðûìà, çãðàìàäç³¢øûñÿ ¢ ñåíöàõ ³ ïðûñëóõâàþ ÷ ûñÿ äà êîæíàãà Òàðàñàâàãà ¢ñõë³ïó. Âîäáóê³ ãýòàãà ïëà ÷ ó ÷ óâàöü ³ ïàñëÿ àðûøòó Øà¢ ÷ ýíê³ (óâåñíó 1847 ãîäó ÿãî ñõàï³ë³ ïà ïääàçðýíí³ ¢ àíòûäçÿðæà¢íàé ïàë³òû ÷ íàé äçåéíàñö³ äû ñòâàðýíí³ òàåìíàãà ìàñîíñêàãà òàâàðûñòâà), ³ ¢ ÷ àñû ÿãî øìàòãàäîâàé âûñûëê³, ³ ïàãàòî¢ — íå¢çàáàâå ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³. Íàâàò øà¢ ÷ ýíêà¢ñê³ÿ àïóø ÷ àíûÿ äîëó âóñû — ýòàëîííû çíàê íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³ — ç ÷ àñàì ïà ÷ íóöü íàçûâàöü “ïëà ÷ Óêðà³íû”. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ëþá³öü ñïÿâàöü — ³ ¢ñå ïëà ÷ óöü, êàë³ ¸í ñïÿâää. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ëþá³öü çìåøâàöü ãàðýëêó ç ãàðáàòàþ. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ë¸âê³ ¢ ïàìà¢ëåíí³, ãàâîðûöü øìàò ³ ö³êàâà, âåäää ñåâò ñìåøíûõ ã³ñòîðûÿ¢, ïàë³öü öûãàðû (ñàïðà¢äíûÿ êóá³íñê³ÿ). Àêðàìÿ òàãî, ¸í óïàðòû, íåïðàëêàçàëüíû, àä ÿãî ÷ àñàì ñòðóìå³öü æóäàñíàÿ ýíåðã³ÿ nêàíäàëó é íåìàñëóøýíñòâà. ¨í íÿçãðàáíû, “øûðîê³ ¢ êàñö³”, íå íàäòà äîáðà òàí ÷ ûöü, äëå ¢ñ³õ çà ÷ àðî¢ääå. Çà ñää¸ íå âåëüì³ äî¢ãääå 47-ãàäîâää æûöö¸, 10 ãàäî¢ ç ÿêîãà ¸í ïåðàáûâà¢ ó ñàëäàòàõ ó ïóñòûí³ íà ¢ñêðàéêó ³ìåðû³, Øà¢ ÷ ýíêà çäàáû¢ ñàáå ñîòí³, êàë³ íå òûñÿ ÷ û, çíà¸lûõ ³ ñÿáðî¢. ßãîíû “Äç¸íí³ê” — ãýòà ñîòí³ ³ì¸íà¢, öýëàÿ ãàëåðýÿ àäýïòà¢, ïðûõ³ëüí³êà¢ (³ ïðûõ³ëüí³ö), äàáðàäçåÿ¢, çàñòóïí³êà¢, ñïà ÷ óâàëüí³êà¢. ²íøû áîê ãýòàé õàðûçìû — ïàòýòûêà áîëþ é ïàêóòà ¢; ïîñòàöü Øà¢ ÷ ýíê³ àãîðíóòàÿ ¸þ ö³ íå àä ñàìàãà íàðääæýíÿ. ßãî ðýàëüíàå æûöö¸, êîæíû ç³ãçãà íÿñöåðïíà íàñû ÷ àíãàà é æîðñòêãàà ë¸ñó àäðàçó ñòàþöà ïðàäìåòàì³ àñàáë³âàé ïàâàã³. Âûïðàáàâàíí³ çàÿ ¢ëÿþöü ïðà ñâàþ ÷ ÿïíóþ ¢âãàó äà àáðàíí³êà àä ñàìîãà ïà ÷ àòêó: íàðääæýíå ¢ æàõë³âà áåäíé, äà òàãî æ ïðûãîíàé, ñÿëÿíêèé ñÿì’³; ñìåðöü áàöüêî¢ — ñïà ÷ àòêó ìàö³, ïàñëÿ áàöüê³; âíñü æà, íå ïðîñòà ãàëîäíàå, õàëîäíàå, ïðûãíå ÷ àíàå, à ÿø ÷ ý é ñ³ðîöêàå ìàëåíñòâà; ïî¢-íàÿ àñàá³ñòàÿ çàëæíàñöü àä óëàñí³êà-ïàíà (³ ãýòà äî¢æûööà ïàëîáó æûööÿ — àæíî äà äâàööàö³ ÷ àòûðîõ ãàäî¢, êàë³ ãðóïà ïåöÿðáóðãñê³õ ³íýëåêòóäëà¢ çíàõîäç³öü ìàã ÷ ûìàñöü âûêóí³öü ÿãî íà âîëþ çà âÿë³ê³ÿ ãðîøû!), çãàäâàíû ¢æî àðûøò ç äàëåéøûì ñëåäñòâàì, çíÿâîëåíåì ³ äîíûòàì³ ¢ ë¸õàõ Ïåòðàïà¢ëà¢ñêàé öâåðäç³; âûñûëêà — íà äâàööàöü ïÿöü ãàäî¢ ïðîñòûì ñàëäàòàì — ó ñàìûÿ

¢ñõîäí³ÿ äç³ê³ÿ ¢ñêðà³íû ³ìïåðû³, ÿêîé ñïàäàðîæí³ ÷ àëà — òóò âàðòà ïà¢òàðûöà — çàáàðîíà ï³ñàöü ³ ìàëÿâàöü; íàðýøöå, ô³ç³ ÷ íû áîëü ³ õâàðîáû, øòî öàëêàì àïàíî¢âàþöü ÿãî ïàñëÿ, çäàâàëàñÿ á, öóäî¢íàé àìí³ñòû³ äû âûçâàëåííÿ íà äçåñÿòûì ãîäçå âûñûëê³. Ó âÿë³ê³ ñâåò ¸í âÿðòàåöà çí³ø ÷ àíûì ³ ëåäçü æûâûì, øìàò õòî ç çíà¸ìûõ ñïà ÷ àòêó íàâàò íå ïàçíàå ÿãî, à ñàìàÿ àïîøíÿÿ ÿãî ìàðà — àæàí³ööà õîöü áû ç ÷ îðòàâàé ñÿñòðîé — òàê ³ çàñòàåööà ôàíòîìàì íåéêàãà ³íàêøàãà ³ñíàâàííÿ, íà ÿêîå ¢æî ïðîñòà íå ääâåäçåíà ÷ àñó. Àìîøíÿþ õàðûçìàòû ÷ íàþ ³íñòàíöûé âûñòóïàå ñìåðöü. ßíà çàñïÿâàå Øà ¢ ÷ ýíêó íà ñõîäàõ ÿãî ïåöÿðáóðãñêàé êâàòýðû ¢ ñöåíàõ Àêàäýì³³ Ìàñòàööâà¢ íàñòóïíàãà ðàíêó ïàñëÿ äíÿ ÿãî íàðîäç³íà¢. Óñ¸ äàëåéøàå — ãýòà ðàçâîðòâàííå ïàõâàëüíàãà ïñ³õîçó, Ñìàëåíñê³ÿ ìîã³êê³ ¢ Ïåöÿðáóðãó, íàòî¢ïû ñìóòêóþ ÷ ûõ äïàç³öûÿíåðà¢, ñòóäýíòû, ñòóäýíòû é ÿø ÷ ý ðàç ñòóäýíòû, ñòóäýíòû é ã³líàç³ñòû, ïðàìîâû íà ¢êðà³íñêàé, ðàñ³éñêàé äû ïîëüñêàé îîâàõ, ëà¢ðîâû âÿíîê íà ì¸ðòâûì ÷ àëå, àïóñêàííå äàìàâ³íû ¢ õàêîäíóþ ïà¢íî ÷ íóþ çÿìëþ. Àëå ¢æî ç ïåðøûõ äç¸í ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³ ¢êðà³íöû Ïåöÿðáóðãó ïà ÷ ûíàþöü äàá³âàööà ïðàâà íà ïåðàïàõàâàííå âà ¡êðà³íå. Òàê ïàâ³íîà áûöü — òàê äûêòóå ïåðàäóñ³ì òýêñò ÿãî “Çàïàâåòó”, àëå òàê äûêòóå é ÿãîíàÿ õàðûçìà. Àäì³í³ñòðàöûÿ ¢ðÿøöå ääêàçâàå çãîäàé (äàëåé àä ñòàë³öû ãýòàãà êëÿòàãà íÿáîæ ÷ ûêà ¢ ÿãîíàé àáêëääçåíàé ñâ³íöîì äàìàâ³íå!). Ì³íåå 57 äç¸í ïàñëÿ ïåðøàãà ïàõàâàííÿ — ³ òðóíó âûöÿãâàþöü íà ñâåò, à ïàñëÿ ïðàç óâåñü ãîðàä (ÿø ÷ ý àäíà ìàã ÷ ûìàñöü ìàí³ôåñòàöû³, ãðýõ íå nêàðûñòàööà!), ïðàç Âàñ³ëüå¢ñê³ âîñòðà¢ âû Íå¢ñê³ ïðàñïåêò, óñÿãî êàëÿ ñÿì³ â¸ðñòà¢, íà ðóêàõ íÿñóöü äà ÷ ûãóíà ÷ íáé ñòàíöû³. Äàëåé òðóíó âÿçóöü ÷ ûãóíêàþ, ó Ìàñêâå — ÷ àðããâû ïðûïûíàê, çíî¢ ðàçâ³òàíå, çíî¢ íàòî¢ïû. À ïîòì óæî òîëüê³ êîíüì³, ÷ îðíàþ êâàäðûãàé, ïàøòîâûì òðàêòàì, ç óñ³ì³ äàëåéøûì ïðûïûíêàì³ (Ñåðïóõà¢, Òóëà, Àðïë, Ãëóõà¢, Êàðàëåâêö, Áàòóðûí, Íåæûí, óñ¸ äàëåé ³ äàëåé íà ïî¢äçåíü) — âàêîë óñ¸ áîëüø ïàíóå âÿñíà, êðàñàâ³ê ïåðàõîäç³öü ó òðàâåíü. Ó Ê³âåå äàìàâ³íó ç ïàäîëüñêàé öàðêâû Ðàñòâà íà ðóêàõ ïåðàíåñë³ íà áîðò ïàðàõîäà “Êðàìÿ ÷ óà”, äàëåé ÿø ÷ ý âîñåì ãàäç³í âåçë³ ÿå ¢í³ç ïà Äíÿïðû, êàá óðýøöå ¢çíåñö³ íà ×àðíå ÷ óþ ãàðó, ìåñöà äðóãîãà — ³ àïîøíÿãà — ïàõàâàííÿ. Ïàä ÷ àñ óñÿãî ïåðôîðìàíñ, øòî òðûâà¢ áîëüø çà äâà òüãí³, ó ³ì óçÿë³ ¢çåãë äçåñÿòê³ òûñÿ ÷ ëþäçåé. ßø ÷ ý ðàç âêöýíóþ ¢âàãó íà ñòóäýíòàõ: ³õ áåçë³ ÷, ÿíû ç’ÿ¢ëÿþöà ¢âåñü ÷ àñ, íà ïýíûõ ääö³íêàõ ãýòàãà âÿë³êàãà øëÿõó ÿíû âûïðàãàþöü êîíåé ³ ñàì³ öÿãíóöü êàòàôàëê ç äàìàâ³íàþ, ãýòàÿ ñóìåñü ñÿðýäíÿâå ÷ ÷à ç ðàìàíòûçìàì ³ ñàöûÿë³çìàì, êîæíàãà ðàçó, íà êîæíûì ïðûíûêó ÿíû ñïÿâàþöü ïñàëüíû, êàçàöê³ÿ

ïåñí³, ðàçäàþöü ïðôüñóòíûì ðàäûêàëüíûÿ àäîçâû, ïðàç íåêàëüê³ ãàäî¢ ÿíû ïà÷íóöü ê³äàöü áîìáû ¢ ãóáåðíàòàðà¢ äû ãåíåðàëà¢. Í³âîäíàãà ñâÿòîãà í³âîäíàé öàðêâû òàê íå õàâàë³. Çäàåöòà, àêóðàò ç ãýòàãà — Øà¢÷ýíêàâãà — ïåðàïàõàâàííÿ áÿðý ñâîé ïà÷àòàê ðûóàë ñàêðàëüíàãà ¢êðà³íñêàãà ïåðàïàõàâàííÿ ÿê òàêîãà. Ó 1989 ãîäçå ç óðàëüñêàãà ëããåðó ñìåðö³ äà Ê³ââà ïåðàâîçÿöü ïàðýøòê³ ïðàâàáàðîíöà¢ Ñòóñà, Ë³òâ³íà ³ Ö³õàãà — êàá ïåðàïàõàâàöü íà Áàéêàâûõ îîã³ëêàõ, “ãàëî¢íûõ îîã³ëêàõ Óêðà³íû”. Ó 1992-ì ó Ëüâîâå àäáûâàåöòà ïåðàïàõàâàííå êàðäûíàëà ¨ñ³ôà Ñëÿïîãà, ïðàõ ÿêîãà äàñòà¢ëÿþöü ç Âàòûêàíó. Àïîøí³ì ÷àñàì êàæóöü ïðà íåàáîãíàñöü ñ³îâàë³÷íãà ïåðàïàõàâàííÿ ãåòìàíà Ìàçýïû, øòî ïàì¸ð äçâåñöå äçåâÿíîñòà ãàäî¢ òàìó íåäçå ¢ öÿïåðàøíýé Ìàëäîåå, ó Áýíäýðñêàé öååðäç³. Òàê, ãýòà ðûóàë, ³ í³÷îãà íîâàãà ÿ íå àäêðûþ, ñêàçà¢øû: êàë³ ¸ñöü ðûòóàë, ìóñ³öü áûöü êóëüò.

2. Êóëüò Êàë³ ¢æî ñïðàáàâàöü ïåðäàöü çìåñò Øà¢÷ýíêàâãà êóëüòó ÿêîé-íåáóäçü ääíé ñö³ñëàþ ôîðìóëé, äûê ìîæíà àáàõóëüí³öü: “Øà¢÷ýíêà — íàøåå ¢ñ¸”. Äà òàêîé êàòýãàðû÷íàñö³, ääíàçíà÷íàñö³ é ääíàìïëþñíàñö³ íàéáîëüø ñïðû÷ûí³ë³ñÿ ÿãî íàéáë³æýéøûÿ ¢ ÷àñå ïàñëÿäí¢í³ê³, óêðà³íñê³ÿ êóëüòóðíûÿ äçåÿ÷û äðóãîé ïàëîâû XIX ³ ïà÷àòêó XX ñòàãîäçÿ¢. ßêðàç ÿíû, à ñÿðîä ³õ Êóë³ø, Ôðàíêî, Ãðóøý ¢ñê³, ßððýìà¢, êîæíû, øòî ïðà¢äà, íà ñâîé ëàä, âûáóäàâàë³ öýëóþ ñ³ñòýìó ¢ÿ¢ëåíÿ¢, çãîäíà ç ÿêîé âåë³÷ Øà¢÷ýíê³ ¢ òûì, øòî ¸í ïàýò ñàïðà¢äû íàðîäíû, âûéøà¢ ç íàéãëûáéøûõ í³çí¢, äàñÿãíó¢ íàéáîëüø àðûñòàêðàòû÷íûõ âÿðøûíÿ¢ äóõó, öàíîþ öÿæê³õ àñàá³ñòûõ ïàêóòà¢ ³ âûïðàáàâàííÿ¢ çäîëå¢ óñÿìó ñâåòó ñêàçàöü ïðà äîêþ ¢êðà³íñòâà, à ¢ñÿìó ¢êðà³íñòâó — ïðà ÿãîíàå ñóñâåòíàå ïðûçíà÷ýííå, âîñü æà, Øà¢÷ýíêà — äóõî¢íû áàöüêà íàöû³, àäç³íû, íåïàðà¢íàëüíû é íåäàñÿæíû. Ìàåì ïðûíàìñ³ íåêàëüê³ àäçíàêà¢ ñâÿòàñö³ (øòî ïðà¢äà, àñàáë³âàé — íå òðàäûöûéíàé öàðêî¢íàé ñâÿòàñö³, à, òàê áû ìîâ³öü, ñåêóëÿðûçàâàíàé ö³ ãðàìàäçÿíñêàé): æûööÿï³ñ ðóïë³¢öà, êàíàí³÷íàöüí òýêñòó, Ñâÿòàÿ Ãàðà ÿê ìåñöà ïàõàâàííÿ é ñòàëàãà ïàëîìí³öòâà. Äëÿ ôàðìàâàííÿ âà ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäñòâå Øà¢÷ýíêàâãà êóëüòó íàäçâû÷àé âàæíûì³ áûë³ äâà ÿãîíûÿ þá³ëå³, øòî ïðûïàë³ íà àäç³í ³ òîé ñàìû êàâàëàê ã³ñòàðû÷íàãà ÷ àñó: 50-ãîääçå ç äíÿ ñìåðö³ (1911 ã.) ³ 100-ãîääçå ç äíÿ íàðàäæýíÿ (1914 ã.) Àáääçâå äàòû àäçíà÷àë³ñÿ äîñûöü áóðë³âà é äðàìàòû÷íà, íàñóïåðàê áîëüø ÷ûì ø÷ûðàìó íåïðûìííþ öàðñêàþ àäì³í³ñòðàòûÿé. (Âÿë³ê³ ïàë³òû÷íû ñïðûòíãà Ëåí³í òóò-òàê³ ñêàðûñòà¢ñÿ ãýòûì, ï³ñàíó¢øû ç ýì³ãðàöû³ ïðà òîå, øòî “çàáàðîíà ¢øàíâàííÿ Øà¢÷ýíê³ áûëà òàê³ì

äç³¢íûì, ïðû¢êðàñíûì, íà ðýäêàñöü ø÷àñë³âûì ³ ¢äàëûì ìåðàïðûåìñòâàì ç ãëåäç³ø÷à àã³òàöû³ ñóïðàöü óðàáó, øòî ëåïøàé àã³òàöû³ ³ ¢ÿâ³öü ñàáå íåëüãà". Êîëüê³ ñâÿãîìûõ óêðà³íöà¢ ¸í, Ëåí³í, òàê³ì ÷ûíàì ïðûÿäíà¢ äà êàìó³ñòû÷íàé ³äý³, óæî íå äàäçåíà ïàäë³÷ûöü í³êîìó, àëå, äóìàþ, ìîæíà êàçàöü ïðà öýëûÿ äûâ³ç³³ àääàíûõ âàëàíö¸ðà¢.) ßê³-êîëå÷û êóëüò íå ìîæà íå âûêàðûñòî¢âàööà ç ïý¢íàþ ïàë³òû÷íàþ, ö³ — øûðýé — ³äýàëàã³÷íàþ ìýòàþ. Øà ¢÷ýíêà ¢ ãýòûì ñýíñå íå òîëüê³ íå âûíýòàê, àëå é ååëüì³ âûðàçíàå, â³äàâî÷íàå ïàöâåðäæàííå òàêîãà — íàé÷àñöåé ó àñíîâå ñâà¸é æàõë³âà öûí³÷íàãà — âûêàðûñòàííÿ. ßê ³ ¢ñÿê³ ìåòàòýêñò (ïîñòàöü ïëþñ óëàñíûÿ òýêñòû), ¸í çà¢ñ¸äû ø÷ûðû, âåëüì³ ñóãåñòû¢íû, ÿñêðàâà ïðààðòûêóëÿâàíû é íåì³íó÷à ñóïÿðý÷ë³âû. Òàì ó ¸í ïàääàåöà ¢ñÿê³ì ³íòýðïðýòàöûÿì äû ïðûñàáå÷âàíÿì, ïàãàòì¢ âåäàííå ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäñòâàì Øà¢÷ýíêàâûõ òýêñòà¢ ÿê òàê³õ çâû÷àéíà àáìÿæî¢âàåöà ïà¢äçåñÿòêàì øêîëüíûõ õðýñòàìàòûéíûõ øëÿãåðà¢, ³ ïàýò, ïðû ¢ñ¸é ÿãîíàé íàðîäíàñö³, íå íàäòà ãýòûì íàðîäàì ïåðà÷ûòâåööà ¢ãëûáê³ ³ ¢øûðê³. Âîñü ïðûíàìñ³ íåêàòîðûÿ ç "ìåíøûõ øà¢÷ýíêà¢", øòî ç óñ³õ ñ³ëà¢ êàíñòðóÿâàë³ñÿ (³ äàãýòóëü êàíñòðóþþöà) óíóòðû ðîçíûõ ³äýàëàã³÷íûõ ëàãåðà¢. "Øà¢÷ýíêà êàìó³ñòû÷íû". Ïàñòóëåöòà òýçà ïðà ñàöûÿëüíàå ïàõïäæàííå (ïðûãíå÷àíûÿ í³çû), ÿêîìó ¸í óñ¸ æûöö¸ çàñòàâà¢ñÿ âåðíûì; íÿíàâ³ñöü äà ïàíî¢, ïàíñòàâ é ïàíêàñö³; áåñïàñÿðýäí³ÿ çàêë³ê³ ¢ âåðøàõ äà ãâàëòî¢íàãà çðûíåíÿ ³ñíàãà ëàáó (ñÿêåðû, êðî¢, íàðîäíàÿ ðýâàëþûÿ); ïàñëÿäî¢íû ýãàë³òàðûçì; ñõ³ëüíàñöü äà êàìó³ñòû÷íà-óòàï³÷íãà áà÷àíÿ áóáó÷ûí³ (“àäíî¢ëåíàÿ çÿìëÿ”). Àñàáë³âà ïàâêðýñë³âàåöà áë³çêàñöü Øà¢÷ýíê³ äà ðàñ³éñê³õ “ðýâàëþûéíûõ äýìàêðàòà¢”, ÿãî çàëåæíàñöü àä ³õí³õ óïëûâà¢. Íåêàòîðûÿ ñàâåöê³ÿ æðàöû àêóðàò ãýòàé ðàçíââ³äíàñö³ ÿãîíàãà êóëüòó ïàéøë³ ÿø÷ý äàëåé, ãàâîðà÷û ïðà Øà¢÷ýíêâû ñàâåöê³ ïðàôåòûçì (âîáðàç ñÿì’³ âÿë³êàé, âîëüíáé, íîâàé ç ÿãî “Çàïàâåòó”, òðàêòàâàíû ÿê “ïðàä÷óâàííå ñÿì’³ íàðîäà¢ Ñàââöêàãà Ñàþçó”). “Øà¢÷ýíêà íàôûÿíàë³ñòû÷íû”. Ó òâîðàõ ïàýòà äàì³íóå êàçàöêà-ðûöàðñê³ äóõ, Øà¢÷ýíêà — òîé, õòî ïåðøûì àáóäç³¢ ñîííóþ ¢êðà³íêóþ íàöûÿíàëüíóþ ñâÿäîìàñöü, íàöûþ íàçâà¢ íàöûÿé, àêðýñë³¢ ÿå íàöûÿíàëüíóþ ³äýþ é ã³ñòàðû÷íóþ ïåðñïåêòûâó. ²äýàë ïàýòà — Ñâàáîäà, ÿêóþ, áåçóîì¢íà, òðýáà ðàçóìåöü ÿê ñâàáîäó äëÿ ¡êðà³íû. Ó ÿãî òâîðàõ çíàõîäç³ì âûâû íÿíàâ³ñö³ ö³ ïðûíàìñ³ ïàãàðäû äà ³íøûõ, âàðîæûõ, íàöûÿ¢ (ìàñêàë³, æûäû, ëÿõ³), ÷àñàì äàñòàåööà íàâàò íåìöàì (“êóòû íåìåö âóçëàâàòû”). Óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàëüíûÿ çáðîéíûÿ ÷ûíû ýïîõ³ âûçâîëüíûõ çìàãàíÿ¢ (1918—1922 ãã.) — óñå ãýòûÿ

ãàéäàìàê³, ñå÷àâ³ê³, óñÿ àòàìàíø÷ûíà — àêóðàò ÿãî, Øà¢÷ýíêà¢, ñòûëü, ÿãî ýñòýòûêó àá³ðàþöü ÿê óëàñíóþ, ïà÷ûíàþ÷û ç êàðíàâààëüíûõ óí³ôîðìà¢ ³ ôðàçåàëîã³ÿé çàêàí÷âàþ÷û. À òîé ñàìû çàïàâåòíû âîáðàç ñÿì'³ âÿë³êàé, âîëüíàé, íîâàé äàíàçíà÷íà òðàêòóåöòà ÿê ïàýòàâà ïðàääà÷àíåå áóäó÷àé ääç³íàé ñàáîðíàé Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû. “Øà¢÷ýíêà õðûñö³ÿíñê³”. Ñàìî æûöö¸ Øà¢÷ýíê³ — óçîð õðûñö³ÿíñêàãà ïàêóòí³öòâà. Ó ÿãîíûõ òâîðàõ ìàåì áåçê³÷ á³áëåéñê³õ ìàòûâà¢, âîáðàçà¢ äû àëþç³ÿ¢ (Á³áë³ÿ íàäóë áûëà ÿãî ¢ëþá¸íàþ êî³ãàé, äà ÿêîé ¸í çà¢ñ¸äû çâÿðòà¢ñÿ). Øà¢÷ýíêà — òâîðöà ïÿ¢íàé ïàñëÿäî¢íàé é öýëüíàé ýòû÷íáé ñ³ñòýìû, ñóòíàñöü ÿêîé — ó íÿ¢õ³ëüíûì ñöâÿðäæýíí³ ïðà¢äû, äàáðà, ëþáîâ³ äà ¢ñ³õ ³ ¢ñÿãî, à íàëåðø — äà ñëàáûõ ³ ïðûãíå÷àíûõ; ñ³ñòýìû, ó àññîâå ñâà¸é äëûáîêà õðûñö³ÿíêàé. Ñâîåàñàáë³âàñöü Øà¢÷ýíêàâàãà õðûñö³ÿíñòâà — ³ ãýòàé ïðà¢äû íå ¢òà³öü — ó òûì, øòî ¸í áû¢ ó êàíôë³êöå ç àô³öûéíûì³ öýðêâàì³ é öàðêî¢í³êàì³, ïàñòóïîâà ¢ ñâà¸é âåðû ðóõàþ÷ûñÿ ¢ áîê ïåðñàíàë³ñôêàãà ïðàòýñòàíôûçì. “Øà¢÷ýíêà àòý³ñòû÷íû”. Íåëþáî¢ ³ íàâàò ðýçèå íåïðûíÿöü Øà¢÷ýíêàì óñÿãî, øòî çâÿçàíà ç öàðêâîé ³ öàðêî¢í³êàì³, â³äàâî÷íàÿ ¢ ÿãî òýêñòàõ. Êñÿíäçû, ïàïû, ìàíàõ³ ãðóáûÿ, ðûòóàëüíàÿ àòðûáóòûêà âûêë³êàþöü ó ÿãî ñòàëó ³äýàñ³íêðàç³þ. Ó öàðêâå ìû ÿãî í³êî⁴ íå áà÷ûë³, çãàäàâå àäíà ç ñó÷àñí³ö. Ïðà ïðàâàñëà¢íà-â³çàíòûéñê³ àáðàä ¸í çàï³ñâàå ¢ ñâà³ì “Äç¸íí³êó” “…öàëêàì íåøòà ÷óæîå é äàë¸êàå, íåéê³ Òûáåò ö³ ßïîí³ÿ”. Íå âàðòà ðàá³öü ç ÿãî àáðàç, áî àêóðàò àáðàçàì³ ¸í çàêë³êà¢ ó ïå÷û ïàë³öü, à ïàðô³ðû äçåðö³ íà àíó÷û. Àëå ðý÷ íå òîëüê³ ¢ íåöÿðï³ìàñö³ äà àáðàäà¢ ³ ïàïî¢ñòâà ÿê ãðàìàäñêàé ñòðóêòóðû. Íà ¢çðî¢í³ ÷ûñòûõ ³äýÿ¢ ¸í òàêñàìà âûÿ¢ëÿå ñâîé ïðàòýñò, ï³øó÷û, øòî äçåëÿ ¡êðà³íû ¸í çäîëüíû ïðàêëÿñö³ é ñàìîãà Áîãà (óçìàöíåíîå “Øà¢÷ýíê³ íàöûÿíàë³ñòû÷íàãà”). À òàìó ¸í íå àòý³ñòû÷íû, çàïÿðý÷âàþöü ³íøûÿ. ¨í áàãàáíðí³öê³. Ãýòà ðîçíûÿ ïàíÿöö³. “Øà¢÷ýíêà äûñ³äýíöê³”. Ïðûêëää Øà¢÷ýíê³ — ãýòà ïðûêëää ³íäûâ³äóàëüíàé áàðàöüáû ñàìîòíãàà ³äýàë³ñòà ç òàòàë³òàðíûì ðýæûìàì. Øà¢÷ýíêà¢ ýòàñ — ãýòà, óëàníà êàæó÷û, ýòàñ ñóïðàöüñòàÿíÿ ÷àëàåêà ÷àìóñüö³ çíà÷íà áîëüøàìó, ìàãóòíåéøàìó, äýïåðñàí³ô³êàâàíàìó, íåéêàé ã³ãàíöêàé ìàøûíåðû³ ïðûãí¸òó. “Øà¢÷ýíêà — íàøàÿ ïåñíÿ ïðàòýñòó”, — ñôàðìóëÿâà¢ ïàýò-äûñ³äýíò ²ãàð Êàë³íäî ó 1972 ãîäçå, êàë³ ïåðøàÿ õâàëÿ àðûøòà ¢ óæî ³ñòîòíà ïðàðýäç³êà ¢êðà³íñê³ÿ ³íýëåêòóàëüíûÿ àñÿðîâê³ ¢ Ê³åâå, Ëüâîâå, Ñòàí³ñëàâ, ×àðíà¢öàõ, Àäýñå é ³íøûõ öýíòðàõ ñóïðàò³âó. “Øà¢÷ýíêà àíàðõ³÷íû”. Ïåðø çà ¢ñ¸ ¸í áû¢ âîëüíûì ÷àëàåêàì, ñàïðà¢äíûì áàãåìíûì ãóëÿêàì, ìà÷ûìðäàþ, äóøíþ

òàâàðûñòâà, íå àïîøí³ì âûï³âîõàì ³ íàâåäí³êàì áàðäýëÿ¢. ßãî íåöÿðï³ìàñöü äà ¢ìî¢íàñöÿ¢ (ñòàíäâûõ, ìàðàëüíûõ, ðûóóàëüíûõ) íå ìàå ìåæà¢. ×àñ àä ÷àñó ¸í ïðîñòà øàêóå íàâàêîëüíûõ ñâà¸é ñòûõ³éíàñöþ é íåïðàäêàçàëüíàñöþ. Àäñþël — ÿãî ÷àñòûÿ áóíôû, àëå ¢ ³õ íåëüãà ¢ãëåäçåöü í³ÿêàé ïàë³òû÷íàé çàïðàãðàìàâàíàñö³, ¸í ñâÿãîìà àïàë³òû÷íû. Âà ¢ñïàì³íàõ ïðà Øà¢÷ýíéó çàíàòàâàíûÿ ÿãî âûêàçâàíí³ ïðà òîå, øòî “¢ñÿêàÿ ïàë³òûêà àìàðàëüíàÿ, ç ïàë³òû÷íûõ ìåðêàâàííÿ¢ ðàá³ë³ñÿ é ðîáÿööà ¢ñå íÿïðà¢äû, ³ ç ³õ âûí³êàþöü óñå íÿãîäû ïëÿì¸íà¢ ³ íàðîäà¢, à òàìó òàÿ äçÿðæàâà íàéëåïøàÿ, ÿêàÿ íå ìàå í³ÿêàé ïàë³òûê³”. “Ó íàøûÿ äí³ Øà¢÷ýíêà áû¢ áû íåé³ì ðýïåðàì”, — ñêàçà¢ íÿäà¢íà ìîé ïðûÿöåëü ðîê-ìóçûêàíò. “À ¢ âàñüì³äçåñÿòûÿ — ïàíêàì”, — äàäà¢ ³íøû. Ö³êàâà, øòî ðàäûêàëüíûÿ çìåíû âà ¢êðà³íñêàé ã³ñòîðû³, çâÿçàíûÿ ç íàáûöü¸ì åçàëåæíàñö³ ³ ¢ñòàëÿâàííåì óëàñíàé äçÿðæà¢íàñö³, ÷àñ àä ÷àñó íàðàäæàþöü äîñûöü íåñïàäçÿâàíûõ ã³áðûäûçàâàíûõ ìàëûõ øà¢÷ýíêà¢. Àäíé ç òàê³õ íåñïàäçÿâàíàê 1999 ãîäó ñòà¢ñÿ ïåðàââûáàðíû àëüÿíñ ÷àòûðîõ óïëûâîâûõ ïàë³òûêà¢, ç âÿë³êàþ ïîïïàþ ïðàãàëîøàíû íà Øà¢÷ýíêàâàé ãàðû ¢ Êàíåää é òàê³ì ÷ûíàì áûöòàì ëåã³òûì³çàâàíû ¢ âà÷àõ óñÿãî (ëåâàãà, ïðàâàãà é í³ÿêàãà) óêðà³íñòâà. Àëüÿíñ ãýòû àä ïà÷àòêó àòðûìà¢ íàçáó “êàíå ¢ñêàÿ ÷àòâ¸ðêà” é ìýòàþ ñâà¸þ ñòàâ³¢ ïåðäáóñ³ì àäõ³ëåííå àä óëàâû äçåéíãàà ïðýç³äÿíòà ïàä÷àñ âûáàðà¢. Õ³ìåðíàÿ ïîñòàöü íàöûÿíàë-êàìó³ñòû÷íà-äçÿðæà¢í³öêãàà Øà¢÷ýíê³ ÿê nâíåàñàáë³âàãà äóõî ¢íàãà ïàòðîíà àëüÿññó ïàâ³ííà áûëà ñëóæûöü àá’ÿäíà¢÷ûì ÷ûíí³êàì äëÿ ¢êðà³ññê³õ âûáàðöà¢. Àäç³íû êàíäûäàò àä “÷äô¸ðê³” ìå¢ñÿ ñàáðàöü áíëüø ãàëàñíî¢, ÷ûì äçåéíû ïðýç³äýíò. Óñ¸ ñêîí÷ûëàñÿ öàëêàì ø÷àñë³âà äëÿ àïîøíÿãà — ÿê ñàïðà¢äíûÿ ¢êðà³íöû é ïðà ¢äç³âûÿ Òàðàñîâû äçåö³, “êàíÿ¢÷àíå” òàê ³ íå äàìîâ³ë³ñÿ ïðà àäç³íàãà êàíäûäàòà. Òàê³ì ÷ûíàì, çäàåööà, ó ÷àðãîâû ðàç ïåðàìîã Øà¢÷ýíêà àíàðõ³÷íû.

3. Ïàëÿê³ ßê à¢òàð “Ãàéäàìàêà¢” (³, çäàåööà, òîëüê³ ³õ) Øà¢÷ýíêà íà ïý¢íûì æûöü¸âûì ³ òâîð÷ûì ýòàïå ìîæà ë³÷ûöòà ïñòàööþ, äîñûöü ñêëäàäíàþ äëÿ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêà-ïîëüñê³õ ïàðàçóìåíÿ¢ ³ — àäïàâäàíà — íåïàðàçóìåíÿ¢. Õàöÿ ¢æî íàâàò âà ¢ëàñíàé “Ïðàäîâå” äà ãýòàé ïàýìû (1841 ã.) ìàëàâû íà òîé ÷àñ à¢òàð áûöòàì ïðîñ³öü ïðàáà÷ýíÿ ïåðää òûì³ ç ÷ûòà÷î¢, ó ïðûâàòíàñö³, ïîëüñê³õ, ÿë³ÿ ìîáóöü íÿâîáðà çðàçóìåöü ÿãî íàìåðû: “Âåñåëà ïàãëÿäçåöü íà ñëÿïîàà êàáçàðà, ÿê ¸í ñÿäç³öü ñàáå ç õëîïöàì, ñëÿïû, ïàä òûíàì, ³ ååñåëà ïàñëóõàöü ÿãî, ÿê ¸í çàñïÿâàå äóìó ïðà òîå, øòî äçåÿëàñÿ ää¢íî, ÿê õîäæ³ñÿ ëÿõ³ ç êàçàêàì³; ååñåëà... à ¢ñ¸òàê³ ñêàæø: “Äçÿêóé

Áîãó, øòî ì³íóëà”, — à àñàáë³âà, êàë³ çãàäàåø, øòî ìû àäíîé ìàòê³ äçåö³, øòî ¢ñå ìû ñëàâÿíå. Ñýðòà áàë³öü, à ðàñêàçâàòü òðýáà: íÿõàé áà÷àöü ñûíû ³ ¢íóê³, øòî áàöüê³ ³õ ïàìûëÿë³ñÿ, íÿõàé áðàòàþòà çíî ¢ ç ñâà³ì³ âîðàãàì³”. Çà¢âàãà Øà¢÷ýíê³ òû÷ûöà àáîâáóõ áàêî¢ — ïàìûëÿë³ñÿ (ÿê ¸í ãýòà ñòðûìàíà íàçûâàå) óñå. Íàøàÿ ã³ñòîðûÿ — íàø ñóïîëüíû ãðýõ. Øà¢÷ýíêà ç’ÿâ³¢ñÿ íà ñâåò ³ ðîñ ó òîé àñàáë³âàé êóëüòóðíàé ïðàñòîðû, äçå ÿø÷ý ìîíà àä÷óâàëüíûì³ áûë³ ïý¢íûÿ ôðàãìåíòû, ö³ òî õóò÷ýé àñêåïê³, ñòàðîé Ðý÷û Ïàñïàë³òàé — ïðûñóòíàñöü ïîëüñêàãà ÷ûí³êà ¢ ìåíòàëüíàñö³, ìîâå, íàïëàñòâàííÿõ òðàäûöûÿ¢, àðõ³òýêòóðíûì ëàíäøàôòå áûëà âûðàçíàþ é â³äàâî÷íàþ. Þíâêîì, ñóïðàâàäæàþ÷û ñâàéãî ïàíà, ¸í òàêñàìà ïý¢íû ÷àñ ïðàæû¢ ó Âàðøàâå, äçå ñòà¢ ñâåäêàì ïîëüñêàé ðýâàëþû³ (ïà¢ñòàíû, äàðý÷û, âûãíàë³ ç Âàðøàâû ¢ñ³õ “ðàñåëà¢”, ³ òàê³ì ÷ûíàì Øà ¢÷ýíêà çìóøàíû áû¢ ïðàöÿãíóöü âàíäðî¢êó ñëåäàì çà ñâà³ì ïàíàì, ðàçàì ç óñ³ì³ ÿãîíûì³ ÷àëÿäí³êàì³). Íå¢çàáâåå ¢ Â³ëüí³ ¸í, çäàåöà, ìå ¢ íåøòà íàêøòàëò ôë³ðòó ç òðîøê³ ñòàðýøàé çà ÿãî ïîëüñêàþ äçÿ ¢÷ûíàé (ïàâîäëå ³íøûõ âåðñ³ÿ¢, ìàëàâîé æàí÷ûíàé). Ïàëÿë³ íàäãóë òðàïëÿë³ñÿ é ñïàäàðîæí³÷à⁄ë³ ÿìó öÿãàì óñÿãî ÿãî æûöÿ: íåê³ÿ ñòóäýíòû, øëÿõö³÷û, àô³öýðû, öêàâàíûÿ öàðûçìàì äûñ³äýíòû. Àéóðàò ñòóäýíò-ìàëÿë áû¢ äàç³íû, õòî òðàï³¢ ïää àðûøò çà ñâàþ ýêñòðýìàëüíóþ ïðàìîâó (ïîëüñêàþ îíâàþ) íà ïàõàâàíí³ Øà¢÷ýíê³ ¢ Ïåöÿðáóðãó. Ïîëüñêàÿ êóëüóðà, ïåðääóñ³ì òàãà÷àñíàÿ íàéíî¢øàÿ, óâåñü ÷àñ ÿãî ïðûöÿãâàëà. Äàðý÷û, ïîëüñêàÿ ìîâà áûëà òðýöÿþ ñÿðîä òûõ, ÿê³ì³ ¸í âàëîäàþ¢. Âîñü æà, Ì³öêåâ³÷à, ÿê³ì ñòàëà çàðàïëÿ ¢ñÿ, ÿê ³ Çàëåñêàãà äëüáí ã³ñòîðûêà Ëÿëåâåëÿ ¸í ìîã ÷ûòàöü ó àðûã³íàëå. Ì³öêåâ³÷à, ÿê ñâåä÷àöü ïðûÿöåë³ âà ¢ñïàì³íàõ, ¸í íàìàãà ¢ñÿ ïåðàêëàäàöü, àëå íå ³øëî — ìÿðêóþ, øòî ïåðàøêàäæàëà ñ³ëàá³êà, — ¸í ³ðâà¢ íàï³ñàíàå íà äðàáíþñíûê³ÿ øìàòî÷ê³, ñàáðàöü ³õ ³ ¢ïàðàäêàâàöü íå çäîëåë³ íàâàò ñâåäê³ ãýòûõ áàëåñíûõ ïàòóãà¢. Ñâàþ êàíöýíòðàâàíóþ â³ç³þ ¢êðà³íñêà-ïîëüñêàãà ñóæûöÿ Øà¢÷ýíêà ¢êëà¢ ó òðûöàöü äâà ðàäê³ âåðøà ç âåëüì³ êðàñàìî¢íàé íàçâàé “Ïàëÿêàì” (ÿãî ÷àñàì íàçûâàþöü ïà ïåðøûì ðàäêó “Êàë³ áûë³ ìû êàçàêàì³…”). Ïà÷àòû ¢ 1847 ãîäçå ¢ Îðñêàé öâåðäç³, ¸í ïåðàòðûâà¢ íàéöÿæýéøûÿ äëÿ ïàýòà ãàäû (öýëûõ àäç³íàööàöü!) ¢ íåé³õ çàõäëÿ ¢íûõ òàÿìí÷ûõ íàòàòí³êàõ. Òîëüê³ ¢ 1858 ãîäçå, óæî âÿðòà÷ûñÿ ç âîéñêà, Øà¢÷ýíêà äàï³ñà¢ ää ÿãî âàñüì³ðàäêîâóþ ñòðàôó é òàê³ì ÷ûíàì ÿãî çàâåðøû¢. Ïàâîäëå çìåñòó ãýòû âåðø ôàêòû÷íà ïàäçÿëÿåöà íà òðû ÷àñòê³. Ïåðøàÿ ç ³õ — öàëêàì ³äûë³÷íàÿ âåðñ³ÿ íéêàãà äà¢íî ì³íóëàãà çàëàòîãà âåêó, êàê³ ¢êðà³íóû “ÿø÷ý áûë³ êàçàêàì³” é “áðàòàë³ñÿ ç âîëüíûì³ ëÿõàì³”, à çÿìëÿ áûëà

ñóöýëüíûì ñàäàì ³ “òàì-òî âåñåëà æûëîñÿ!” Àäíîé÷û ãýòàìó íàñòà¢ êàíåö (ïà÷àòàê äðóãîé ÷àñòé³): “Àæ ïîéóëü ³ìåíåì Õðûñòà // Ïðûéøë³ êñÿíäçû ³ çàïàë³ë³ // Íàø ö³õ³ ðàé”. Âîñü æà, ìåòàô³ç³÷íàå é ã³ñòàðû÷íàå çëî àêðýñëåíàå — êàòàë³öèàÿ öàðêâà, ³íâåø êàæó÷û, ðýë³ã³éíàÿ ýêñïàíñ³ÿ ç Çàõàáó. Óñÿ äðóãàÿ ÷àñòêà — ãýòà ëàêàí³÷íàå é àä ãýòàãà ÿø÷ý áîëüø ýêſïðýñ³¢íàå àï³ñàííå ïåêëà, ó ÿêîå ïåðàòâðàåööà ¡êðà³íà (ÿê äîñûöü ÷àñòà ¢ Øà¢÷ýíêà, “ìîðà ñë¸çà¢ ³ êðûâ³”, ãàëàâà, øòî ïàäàå çà ãàëâîþ, ñòîãí, ïëà÷, êàòàâàíí³). ² çíî¢ êñ¸íäç, ÿê³ “øàë¸íûì ÿçûêîì” ïà¢òàðàå “Te Deum! Àë³ëóý!”, áëàñëà¢ëÿþ÷û êîæíàå çàáîéñòâà ³ ¢ñÿê³ ãâàëò. Óñ¸ íà ìåñöû. Ãýòà — íàñàìðý÷ Øà¢÷ýíêàâà ñâåòàáà÷àííå (ïðà ÿãî íåêêóþ àæ àðãàí³÷íóþ àã³äó äà öàðêâû äû ÿå ñëóæêà¢ ÿ ¢æî êàçà ¢). Àäç³í ç íàéáîëüø çàáëûòàíûõ ã³ñòàðû÷íûõ âóçëî¢ Óñõîäíÿé Å ¢ðîïû ðàññÿêàåööà ïî-øà¢÷ýíêà¢ñêó ýíåðã³÷íà é ø÷ûðà: ¸ñöü êàíêðýòíåå çëî, ¸ñöü â³íàâàòûÿ, ¸í áà÷ûöü ³õ ³ ìîæà íàçâàöü. Ïðàç àäç³íàööàöü ãàäî¢, äàï³ñâàþ÷û ãýòû âåðø (ôàêòû÷íà òðýöþþ ÿãî ÷àñòé), Øà¢÷ýíêà íå ìÿíÿå âêöýíòó ñâàéãî àáâ³íââà÷àííÿ. Íå äàíóñêàå í³ÿêàé ðýâ³ç³³. Çâÿðòàþ÷ûñÿ äà ¢ÿ¢íàãà ïîëüñêàãà ïðûÿöåëÿ (“ëÿøà, äðóæà, áðàöå”), ¸í íàçûâàå òóþ ñàìóþ ïðû÷ûíó çí³ø÷ýíÿ êîë³øíÿãà ñóïîëüíàãà ðàþ — “êñÿíäçû íåíàñûòûÿ, ìàíàòû // ðàçðîçí³ë³ íàñ, ðàçâÿë³”. Àëå ¢ àïîøí³õ ÷àòûðîõ ðàâêàõ çàïðàøåå äà àäíà¢ëåííÿ çàëàòîãà âåêó (³ íàâàò íå áåç õðûñü³ÿíêàãà ïàêëîíó): “Íå ãðÿáóé ñýðöàì êàçàêîâûì, // Ñâàþ ðóêó ÿìó ïàäàé! // ² ðàçàì ³ìåíåì Õðûñòîâûì // Àäíîâ³ì çíî íàø ö³õ³ ðàé”. Ìíå ñ¸ííÿ äîñûöü öÿæêà àäêàçàöü, íàêîëüê³ ãýòû âåðø ì³ðûöü, à íàêîëüê³ íàäâåàðîò. ² ãýòàê ¸ñöü. Áî òàê³ ¢æî ¸í, Øà¢÷ýíêà.

4. Ñëàâà ñâåòó Øà¢÷ýíêà ïðàãíó¢ ñëàâû — ÿê óñå ãåí³ÿëüíûÿ íàðöûñû, ¸í ìóñ³¢ ïàäñ³ëêî¢âàööà ¸þ äëÿ äàëåéøàãà ðîñêâ³òó. Ó 1849-ì ãîäçå, ³çíî¢-òàê³ ¢ âûñûëöû, íà âîñòðàâå Êîñàðàë, ó Êàñï³éñê³ì ìîðû, ¸í ó ðîñïà÷û ï³øà âåðø, ó ÿê³ì ôàðìóëþå ñâà³ ïðýòýíç³³ äà ¢êðà³íêàå ãðàìàâû: “Óæî ì³íàå ãîä äçåñÿòû, // ßê äà¢ ëþäçÿì ÿ “Êàáçàðà”, // À ³ì — áû ðîò çàøûê³ êàòû: // Í³õòî é íå öÿ ¢êíå, íå ãóêíå, // Í³áûòà é íå áûëî ìÿíå”. Ïðû ¢ñ¸é â³äàâî÷ íàñö³ ïåðàáîëüøâàííÿ ïàýòàì ãýòàé ððàìû (ö³ æ ÿìó, ç ÿãîíàþ õàðûçìàé, íàðàêàöü?!), çâÿðòàå íà ñÿáå ¢âàãó ³íøàå — ç óñ³õ êàòàâàííÿ¢, ÿê³ÿ ìàãëî á íåñö³ ÿìó æûöö„ íàéöÿæýéûì³ áûê³ íåâÿäîìàñöü, çàáûöö„ ìà ¢÷àíå, ö³øûíÿ, ïàðàæíå÷à. Íà ø÷àñöå, òàê íå ñòàëàñÿ. Ñà øêîëüíûõ ãàäî¢ óñå ¢êðà³íöû ÷óþöü ïðà ñóñâåòíóþ ñëàâó íàøàãà Âÿë³êàãà Êàáçàðà. Ïðà òîå, øòî ÿãî òâîðû ïåðàêëàçåíûÿ íà ñíòì³ ìîâà

¢ (³ çàçâû÷àé áëàãà ïåðàêëàäçåíûÿ, äàäàì ÿ). Ïðà òîå, øòî ïîìí³ê³ ÿìó ¸ñöü ïà ¢ñ³ì ñâåöå (Ïàðûæ, Ðûì, Ëîíäàí, Âàøûíãòîí, Íüþ-Éîðê, Âàíêóâåð, Â³í³ïåã, Áóýíàñ-Àéðýñ, ãýòû ïåðàë³ê ìîæíà äî¢æûöü ÿø÷ý äî¢ãàà), ³ âàðòà íàâàò äàïóñö³öü, øòî Øà¢÷ýíêà — àáñàëþòíû ÷ýìï³¸í ñâåòó ñÿðîä ïàýòà¢ ïà êîëüêàñö³ ïîí³êà¢. Í³ÿê³ Äàíòý àëüáî Øýêñï³ð íå çðà¢íóåööà ç ³ì ïà ìàñå ñï³æó, ìåäç³, ìàðìóðó, ãðàí³òó, æàëåçàáåòîíó. Óêðà³íñê³ÿ ãðàìàäû ¢ñÿãî ñâåòó çâû÷àéíà çá³ðàë³ ñðîâê³ ïåðäáóñ³ì íà ïîì³ê³ Øà¢÷ýíêó, ãýòà áûëî ñâåä÷àíîì ³õíýé ëåã³ì³òûçàâíàé, øòî ïðà¢äà, âà ¢ëàñíûõ æà âà÷àõ, ïðûñóòíàñö³ ¢ òîé ö³ ³íøé ìÿñöîâàñö³, ³õíýãà ñàìàñöâÿðäæýíÿ, ãýòà çà¢ñ¸äû áûëî — ³ äàãýòóëü çàñòàåööà — çáîëüøàãà ðûòóàëüíàþ é óíóòðû ¢êðà³íñêàþ àëûÿé. Àëå ñàïðà¢äíàÿ Øà¢÷ýíêàâà ñëàâà ïðûõîäç³öü çíÿíàöêó é âûÿ¢ë å ñÿáå ànàáë³âûì, øà¢÷ýíêà¢ñê³ì, ñïîñàáàì. Íåÿê ¢ Íüþ-¨ðêó ÿ àòðûìà¢ çàïðàøýíîå âûñòóï³öü ó íà÷îé êàâÿð³ç êàìá³íàâàíàþ íàçâàþ Nuyorican. Ãýòàå çëó÷ýíîå øìàò ïðà øòî ãàâîðûöü — êàâÿðíÿ çíàõîäç³ööà ¢ àäíûì ç ïóýðòà-ðûêàíñê³õ êâàðòàëà¢ ²ñò Â³ë³äæ. Çàïðàøýíîå áûëî ïàäï³ñàíàå ÷àëàåâêàì ç ³ìåì Ê³éò Ðî¢÷. ßê ìíå íå¢çàáàâå ðàñòëóì÷ûë³, ñëýíãàâàå roach ïà-íàøàìó — íå øòî ³íøàå, ÿê êàñÿê. Ïàýòû÷íûÿ ÷ûòàíí³ ¢ Nuyorican Poets Cafå àäáûâàþööà øòîïÿòí³öû ¢íî÷û — ïà÷àòàê íåäçå òàê êàëÿ àäç³íàööàòàé ³ ïðûáë³çíà äà äðóãîé-òðýÿé. Âû ïàäûõîäç³öå äà ìåòàë¸âûõ, ïààáï³ñàíûõ ñïðýÿì³ äçâÿðýé, ÿê³ÿ çà¢ñ¸äíà ï³ëüíóå, ïàõ³ñòâàþ÷ûñÿ, òàê³ ñàáå âîëàòà¢ñê³ ñ³âàãàëîâû Uncle Joe, äàÿöå ÿìó ïÿö¸ðêó çà ¢âàõîà (çà ïàýç³þ?) — ³ äïûíàåöåñÿ ¢ ö¸ííûì, àëå ñòðàøýíîà øóìíûì ³ êàëÿðîâûì àä ëþäçåé ïàìÿøêàíí³, ëåäçû ïðàï³õâàåöåñÿ ïà¢ç ñòîéêó áàðà, ïðàäç³ðàåöåñÿ ïðàç äûìàâûÿ çàñëîíû, ïåðàä âàì³ íåâÿë³÷êàÿ çàëà, ñòîë³ê³ ¢æî ¢ñå, ÿê ó íàñ êàæóöü, çàá³òûÿ, ïóáë³êà ðàçìÿø÷àööà íà ïàäëîçå, íà áàëêîíå, íåäçå ÿø÷ý êàëÿ ñöåíà¢, íåõòà ¢æî ñâ³ø÷à é ïëÿñêàå, íàä óñ³ì ãýòûì ãðûì³öü ìóçûêà, íåéêàå ðýã³, àëüáî òàíê, àëüáî ðýï... ß í³êîë³ íå çàáóäó ãýòàé àòìàñôåðû — äçåñÿòê³ òâàðà¢, äçåñÿòê³ ääöåíÿ¢ ñêóðû, óñÿ ïëàíåòà, ñýðöà Íüþ-¨ðêó, íå÷óâàíàÿ ñâàáîäà, çäàáûòàÿ íàðÿøöå ãýòûì³ íàø÷äëàì³ ðàáî¢. Ó Íüþ-¨ðêó íå âàðòà õääç³öü ó ìóçå³ — ÿê³ÿ òàì ìóçå³! — ïðîñòà åçäç³ø ó ìåòðî ö³ õîäç³ø ïà âóë³öàõ ³ ãëÿäç³ø íà ëþäçåé, íà ãýòóþ íåéìâåðíóþ ýòí³÷íóþ ìåøàí³íó, íà äç³ ¢íûÿ àäçåæó, ïðû÷îñê³, áðàçãîòê³, òàòó³ðî¢ê³, óñëóõâåøñÿ ¢ ãýòûÿ ³ñïàíà-àíãëà-ê³òàéñê³ÿ ìîâû é ïà÷ûíåø íàðýöåà àä÷óâàöü, ÿê³ ñýíñ íÿñå ¢ ñàáå á³áëåéñêàÿ ì³ôàëàãåìà Âàâ³ëîíó... ß í³êîë³ íå çàáóäó ç'ÿ¢ëåíå íà ïîâûóìà àãóëüíàãà ¢ëþ¸íöà Ê³éòà Ðî¢÷à ç íÿçìåíûì êàñÿêîì ó éóòêó âóñíà¢ — ÿãî êàíôåðàíñû ìóñ³ë³ áûöü

àñàáë³âà äàñö³ïíûì³, õàöÿ ÿ àìàëü í³÷îãà íå ðàçóìåþ ïà-ãàðëåìñêó, ÿê ³ ïà-ÿìàéñêó, àëå êàë³ ¸í âûìàâ³¢ “áóáàáó” — áûööàì ñòàðîå àôðûêàíñêàå çàêë³íàííå, ÿ çðàçóìå¢, øòî íàäûõîäç³öü ìàÿ ÷àðãà... ß í³êîë³ íå çàáöäó é ñàïðà¢äíûõ çàêë³íàíÿ¢ — õàðûçìàòû÷íû é, áûööàì áàñêåòáíëüíàÿ çîðêà, äî¢ã³ ÷îðíû ïàýò ÷ûòà¢ — íå, ïðàïàâåäàâà¢! — íåé³ÿ ðýâàëþöûéíûÿ ñòðîû, à ïóáë³êà ¢ àäç³í ãîëàñ ïà¢òàðàëà çà ³ì áàÿâû é, íàïý¢íà, ñâÿòàðíû ðýôðýí, íåøòà íàêøòàëò “îì, øà-ëàê, øà-ëàê!”... ß í³êîë³ íå çàáöäó, ÿê ó ìÿíå ïàäã³íàë³ñÿ êàëåí³ é ïåðàñûõàëà ¢ ðîòå. ß æ óæî íå ïà÷ àòêîâåö íà ïóáë³öû, øòî çíà÷ ûöü äëÿ ìÿíå ãýòàå òðûìöåíå, ãýòû ïàðàë³÷? Áî ñ³òóàöûÿ áûëà ÿê ïÿòíàööàöü ãàäî¢ òàìó: öÿáå òóò íå âåääàþöü, í³ÿêàãà ïàòóðàííÿ íå áóäçå, òû òóò ÷óæû, òàê, ÷óæû, ïàêàçâàé, ÷àãî òû íàãàóé âàðòû é øòî òû òóò çãóá³¢ ñÿðîä íàñ... Ïåðøû êàíòàêò ç ì³êðàôîíàì àìàëü øòî ¢ñ¸ ñòàâ³öü íà ñâàå ìåñöû. Öÿáå ñëóõàþöü ç íàäçâû÷àéíàé óâàæë³âàñöþ, óñå ÿíû âåëüì³ ïðûãîæüÿ, ñàïðà¢äíûÿ êàëÿðîâûÿ êâåòê³ çÿìë³. ß ïðàïàíâà¢ ³ì “Êàçàêà ßìàéêó”, à¢òàð ïåðàêëàäó Â³òàëü ×àðíåöê³ çðàá³¢, çäàåöòà, äàñêàíäóþ àíãåëüñêóþ âåðñ³þ, ç ÿêîé ÿ, ì³æ ³íøàãà, äàâåäà¢ñÿ, øòî íàøàå ñëîâà ñ³âóõà òðýáà ïåðàêëàäàöü ÿê moonshine, òî áîê “ççÿííå ìåñÿöà”. Õàöÿ íàéáîëüøû ïîñïåõ ó ïóáë³ê³ ìå¢ ðàäîê “íÿ¢æî æ êàë³ òû å¢ðîïà òî ¢æî íå ¸ñöü ÷àëàåêàì” — òóò ³ì íàðýøöå ñòàëà çðàçóìåëà: àãó, ãýòàÿ ¡êðà³íà — ãýòà òàêñàìà íåéêàÿ òàêàÿ íÿäà¢íÿÿ êàëîí³ÿ, ãýòà òàêñàìà ðàáñòâà, ïëàíòàöû³, ïîñâ³ñò á³çóíî¢, ïàâîëüíûÿ ïðàöÿãëûÿ ïåñí³, ãýòà òàêñàìà ¢ö¸êëûÿ ðàáû, øòî í³ÿê íå âûáðûáóöü íà âîëþ... Ïîòì, êàë³ ÿ ¢æî ï³¢ ç ðûëüöà ñâà¸ òðýöyå ï³âà (ííå øòîðàçó íåõòà êóïëÿ¢ ííâàå ï³âà é äçÿêàâà¢), ìÿíå ïàêë³êàë³ äà òóòýéøãà ïàòðûÿðõà. Ñòàðýçíû ñ³âû ïóýðòàðûêàíåö, êàðîëü ïàýòà¢, çàñíàâàëüí³ê ³ ïàòðîí êàâÿðí³ Nuyorican, ç óñ³õ áàêî¢ àòî÷ àíû ìàëääçåíûê³ì³ áàãåìíûì³ ìóëàòêà³, àø÷ýðû¢ñÿ ¢ñ³ì³ ñâà³ì³ çæà¢öåëûì³ àä öûãàðíàãà äûìó çóáàì³ é ñêàçà¢ ìíå íåøòà òàêîå, àä ÷àãî ÿ ¢ îîìàíò ïðàöååðàçå¢. “Listen, — âûìàâ³¢ ¸í óñ¸þ øûðûí¸é ñâà¸é ýêâàòàðûÿëüíàé óñìåøê³, — Taras Shevchenko is my favorite poet! And I also know yob tvayu mat’!” ¨í õàöå¢ ïàâåäàì³öü ìíå äçâå ïðûåìíûÿ ðý÷û — i ïàâåäàì³¢ ³õ. Ñëàâà òàáå, áàöüêà íàø Òàðàñå, äóìà¢ ÿ, àãàëîìøàíû. Òû âå÷íà ñòà³ø íàä íàì³ é ãëÿäç³ø íà ¢ñ³õ íàñ çãàðû.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîäà ïàâîäå à¢òàðñêàãà òýêñòó

rabc1501

Мікола Рабчук культурны і палітычны аналітык, гісторык культуры. Ягоныя апошнія кнігі “Від Малоросії до Украіни: парадокси запізнілого націєтворення” (2000) і “Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і “розбудова держави” (2000). Інтэлектуальны лідэр кіеўскае інтэлігенцыі. Ягоныя артыкулы друкаваліся ў розных нумарох газэты “Наша Ніва”, часопісаў “Arche” і “Фрагмэнты”. Мікола Рабчук The Nowhere Nation, àáî Ö³ ìàå ¡êðà³íà ã³ñòîðûþ? Зьяўленьне незалежнай Украіны істотным чынам зьмяніла сытуацыю ня толькі ў рэгіёне, а і ў цэлай Эўропе. Заходні сьвет, захоплены зьнянацку распадам СССР і зьяўленьнем незалежных краінаў, пра якія ён нічога ня ведаў і не жадаў ведаць, паступова прыходзіць да разуменьня, нават да ўсьведамленьня гэтай новае, нязручнае і незвычайнае для яго рэальнасьці. Адзін з самых празорлівых амэрыканскіх дасьледчыкаў, які яшчэ задоўга да гарбачоўскай “перабудовы” прадбачыў крах камунізму і распад СССР, Зьбігнеў Бжазінскі назваў зьяўленьне незалежнай Украіны “адной з трох найбольшых геапалітычных падзей ХХ стагодзьдзя”. Першаю такою падзеяй, на думку Бжазінскага, быў распад у 1918 годзе Аўстра-Вугорскай імпэрыі. Другой падзел Эўропы ў 1945 годзе на два блёкі.

Зьяўленьне незалежнай Украіны [сьцвярджае прафэсар Бжазінскі] можна лічыць трэцяй такою падзеяй, паколькі яна азнаменавала канец імпэрскай Расеі. А гэта больш, чым проста канец камуністычнага СССР, гэта канец апошняй імпэрыі ў Эўропе. Гэтая падзея, у сваю чаргу, абумоўлівае цэлы шэраг іншых важных палітычных зьменаў. Разваліўшы Расейскую Імпэрыю, незалежная Ўкраіна стварыла магчымасьць для самой Расеі як дзяржавы і нацыі стаць нарэшце дэмакратычнай і эўрапейскай… Зьяўленьне незалежнай Украіны, такім чынам, ёсьць ня толькі істотнай геапалітычнай падзеяй, а і зьявай філязофскай1 .

І ўсё ж такі трэба прызнаць, што пэўныя стэрэатыпы і перадузятасьці ўсё яшчэ сядзяць у сьвядомасьці шматлікіх

замежных палітыкаў, “якія прызвычаіліся, па словах Г. Кісынджэра, да стабільнасьці як да абсалюту і здольныя прыймаць найкардынальныя зьмены ў сьвеце толькі як часовыя адхіленьні ад звычайнага стану рэчаў”2 . Тычыцца гэта таксама і заходніх палітолягаў, гісторыкаў, журналістаў, якія бяруцца цяпер дасьледаваць ці камэнтаваць падзеі ўва ўсходнеэўрапейскім рэгіёне, будучы ў найлепшым выпадку знаўцамі расейскае мовы, культуры, гісторыі і, адпаведна, успрымаючы ўсе падзеі і зьявы на крэсах “Вялікай Расеі” як штосьці маргінальнае і малазначнае. І тым больш падобныя стэрэатыпы пануюць над сьвядомасьцю звычайных грамадзян, якім “Нью-Ёрк таймз” тлумачыць, што гогалеўскі Тарас Бульба гэта “легендарны расейскі (!) атаман”3 , або малюе карту-схему Эўропы, дзе ўсё, што на ўсход ад Польшчы, і да гэтага часу пазначаецца як “Расея”; “Нью-Ёрк рэв’ю оф букс” тым часам вуснамі аўтарытэтнага палітоляга Абрагама Брумбэрга пераконвае чытача, што ўкраінская мова “аддзялілася ў XVI стагодзьдзі ад расейскай (!)”4 , уплывовы “Тагесшпігель” характарызуе Рух як “ультрарадыкальную” арганізацыю5 , ужо згаданы “Ньюсуік”, друкуючы бліскучы артыкул Кісынджэра, не ўтрымаўся, аднак, ад вельмі сумнеўнай шапкі над ім: “Расейцы занепакоеныя “фашысцкім нацыяналізмам” у рэспубліках тыпу Ўкраіны”. (У сапраўднасьці ў Кісынджэра гэтая фраза, перароблена для шапкі, выглядае так: “Расейцы занепакоеныя “фашысцкім нацыяналізмам“, увасобленым Уладзімерам Жырыноўскім”, розьніцу між Украінай і Жырыноўскім рэдактары паважанага тыднёвіка хутчэй за ўсё ведаюць, але і з антыўкраінскімі стэрэатыпамі ў сьвядомасьці сваіх чытачоў яны таксама вымушаны лічыцца і адпаведна ім дагаджаць.)

Атрымліваецца, Украіна мае гісторыю!.. Прычыны гэтай даўняй перадузятасьці і нездаровага невуцтва Захаду ў дачыненьні да Ўкраіны паспрабаваў ня так даўно высьветліць дырэктар аўтарытэтнага навукова-дасьледчага інстытуту імя Гарымана пры Калюмбійскім унівэрсытэце ў Нью-Ёрку, вядомы гісторык-славіст Марк фон Гаген. Пры канцы 1995 году ён надрукаваў у часопісе “Славік рэв’ю” артыкул пад правакацыйнай назвай “Ці мае Ўкраіна гісторыю?”6 На гэта сваё рытарычнае пытаньне прафэсар фон Гаген адразу адказаў “так”, аднак сапраўдным аб’ектам яго палемікі стала праблема значна больш сур’ёзная:

чаму, у такім разе, украінская гісторыя як прадмет практычна адсутнічае ў амэрыканскім навуковым сьвеце? Першай і галоўнай прычынай навуковец лічыць характэрнае для заходняй інтэлектуальнай традыцыі атаясамліваньне “нацыі” і “дзяржавы”. Паколькі ўсе заходнеэўрапейскія нацыі паўсталі як нацыі “дзяржаўныя” (больш за тое, яны паўсталі ў значнай меры дзякуючы нацыятворчым намаганьням цэнтралізаваных абсалютысцкіх дзяржаў), гэты шлях разьвіцьця і гэты спосаб існаваньня нацый падаецца заходнім дасьледчыкам ці не адзіна магчымым і “правільным”, у той час як усходнеэўрапейскія нацыі, якія збольшага былі безьдзяржаўнымі і якія паўставалі галоўным чынам дзякуючы нацыятворчым намаганьням мясцовай інтэлігенцыі, традыцыйна ўспрымаліся на Захадзе як “неданацыі”, як штосьці не зусім паўнацэннае, сумнеўнае і нявартае ўвагі. Гэты стэрэатып мысьленьня знайшоў сваё поўнае адлюстраваньне ў заходняй гістарыяграфіі, якая, па іроніі лёсу, сфармавалася на пачатку у сярэдзіне XIX стагодзьдзя, якраз тады, калі ўва Ўсходняй Эўропе, на вялікім абшары паміж Масквой і Бэрлінам, Стамбулам і Венай, не існавала ніводнай зь цяперашніх двух дзясяткаў усходнеэўрапейскіх нацый-дзяржаў. У адпаведнасьці з гэтым поглядам, да “сапраўдных” нацый-дзяржаў былі залічаныя Брытанія, Францыя, Расея, Гішпанія і, з пэўнымі заўвагамі, Нямеччына і Італія, але не Румынія, не Вугоршчына, не Чэхаславаччына і тым больш не Ўкраіна. Ня тое каб існаваньне гэтых нацый (як пэўных культурных супольнасьцяў) адмаўлялася цалкам проста яны лічыліся настолькі мала-істотнымі, што з глябальнай пэрспэктывы на іх спакойна можна было не зьвяртаць увагі. Прыблізна так, як і самі ўсходнеэўрапейцы не зьвяртаюць увагі сёньня на існаваньне дзясяткаў розных народнасьцяў у Афрыцы ці, напрыклад, у Індыі. Адносна нядаўна, гадоў трыццаць таму, гэты погляд па-свойму пераканаўча сфармуляваў вядомы брытанскі гісторык і культуроляг Арнольд Тойнбі:

Эўрапейскую гісторыю немагчыма ўявіць, беручы за мерку народнасьці такога калібру, як славакі або харваты. Немагчыма напісаць славака- або харватацэнтрычную гісторыю ня толькі Эўропы, але і самой Славаччыны ці Харватыі. У адрозьненьне ад Францыі гэтыя краіны не ствараюць самастойнага

гістарычнага ўнівэрсуму, а таму, ізаляваныя ад кантэксту, іхныя гісторыі страчваюць які-кольвек сэнс. Немагчыма напісаць гісторыю Славаччыны ці Харватыі, у якой адпаведныя народы або краіны былі б пратаганістамі бадай ва ўласным кутку больш шырокай эўрапейскай сцэны. Мы проста ня зможам вычленіць зь іхных вонкавых сувязяў і залежнасьцяў іх унутраную гісторыю, якая была б уласна і сутнасна іхнаю. Немінуча мы дойдзем да высновы, што ўвесь іхны досьвед і ўся дзейнасьць ёсьць часткаю досьведу і дзейнасьці больш шырокіх супольнасьцяў, і адсюль, намагаючыся зрабіць іхную гісторыю зразумелаю, мы мусім уключыць у поле нашага агляду адзін за адным іншыя народы. Ня выключана, што нам давядзецца ўключыць у поле нашага агляду нават цэлую Эўропу. Так ці інакш, кантэкст нашага аналізу немінуча будзе больш шырокім прасторам, у якім Славаччына або Харватыя будуць толькі мізэрнаю, адносна малаістотнаю часткаю7.

Другая прычына перадузятасьці да ўсходнеэўрапейскіх краін і асабліва да Ўкраіны палягае, на думку фон Гагена, на некрытычным успрыняцьці Захадам вельмі тэндэнцыйных, праімпэрскіх канцэпцый, распрацаваных расейскімі і нямецкімі гісторыкамі. Пры ўсёй сваёй непадобнасьці і нават варожасьці, гэтыя дзьве афіцыйныя гістарыяграфіі мелі адну супольную рысу: яны абедзьве разглядалі Ўсходнюю Эўропу як сфэру законных інтарэсаў і дамінаваньня адпаведна Нямеччыны і Расеі, яны абедзьве імпліцытна або экспліцытна сьцьвярджалі непаўнавартасьць усходнеэўрапейскіх безьдзяржаўных нацый, якія нібыта і ня здольныя да самастойнай дзяржаўнасьці, а таму павінны суцяшацца дабрадзейнаю расейскай і нямецкай “культуртрэгерскай” апекай. Гэтыя дзьве гегеманісцкія канцэпцыі былі ўспрыняты на Захадзе як “аб’ектыўныя” і “навуковыя”, тым часам як якая-небудзь спроба ўкраінцаў, харватаў або славакаў выказаць сваю думку апрыёрна адкідалася як “нацыяналістычная” (ці “адносна маласутнасная”, у тэрмінах Тойнбі). Зразумела, што засвойваньне гэтых імпэрскіх гістарыяграфій на Захадзе не было б такім лёгкім, калі б не яго ўласная імпэрскасьць і прэтэнзіі на “культуртрэгерскую” ролю ня толькі ў Афрыцы, а і на ўласнай тэрыторыі: у Ірляндыі, Каталёніі, у Брэтоні і на Корсіцы і г.д. А таксама калі б не магутная палітычная

падтрымка гэтых поглядаў з боку нямецкай і расейскай (а з часам і савецкай) дзяржаўных машынаў. І нарэшце калі б ня моцная хваля расейскай і нямецкай інтэлектуальнай эміграцыі ў 20-х і, адпаведна, 30-х гадах, якая мела асабліва вялікі ўплыў на амэрыканскае акадэмічнае жыццё перадваеннага і пасьляваеннага часу і якая фактычна сфармавала погляды ўсіх наступных пакаленьняў амэрыканскіх русістаў, славістаў і іншых спэцыялістаў па Усходняй Эўропе. Практычна ўся расейская эміграцыя лібэральная, кансэрватыўная, сацыялістычная была ў сваіх поглядах вялікадзяржаўніцкай, а таму і цэнтральна- і ўсходнеэўрапейская палітыка ў ЗША выкладалася збольшага як працяг савецкай унутранай палітыкі. І, нарэшце, трэцяй прычынай маргіналізацыі ўсходнеэўрапейскіх дасьледаваньняў на Захадзе і ўсходнеэўрапейскай праблематыкі ўвогуле фон Гаген лічыць спэцыфічную палітычную і інтэлектуальную атмасфэру, што склалася пасьля Другой сусьветнай вайны. З аднага боку, рэпрэсіўны характар аўтарытарных усходнеэўрапейскіх рэжымаў у міжваенны час і шматлікія факты калябарацыі з нацыстамі падчас вайны істотна ўзмацнілі перадузятасьць Захаду ў дачыненьні да ўсходнеэўрапейскіх нацый. Само слова “нацыяналізм” як праз фанэтычную падобнасьць, так і праз блізкасьць гістарычных алюзіяў пачало шчыльна зьвязвацца са словам “нацызм”, а таму беспадстаўна дэманізавацца. А зь іншага боку, пасьля перамогі саюзьнікаў над нацызмам і заснаваньня Арганізацыі Аб’яднаных Нацый “нацыянальнае пытаньне” шмат каму бачылася і здавалася вырашаным калі і не назаўсёды, дык, прынамсі, на найбліжэйшую будычыню. Гэты аптымізм падтрымліваўся ўплывоваю на той час тэорыяй “мадэрнізацыі” гэткім заходнім варыянтам савецкай канцэпцыі “збліжэньня і зьліцьця нацый”. Прыхільнікі гэтай тэорыі пастулявалі сьціраньне этнічных адметнасьцяў у працэсе урбанізацыі, індустрыялізацыі і падвышэньня ўзроўню адукацыі. Зразумела, што гэтая тэорыя набыла найбольшую папулярнасьць менавіта ў ЗША, дзе палітыкі і сацыёлягі разглядалі асыміляцыю як найбольшае дабро для шматэтнічных дзяржаў у адпаведнасьці з сумна вядомай тэорыяй “плавільнага” катла, а затым праектавалі свае асыміляцыянісцкія прыярытэты і на савецкую імпэрыю. Бурлівае адраджэньне нацыяналізму ва ўсім сьвеце прымусіла

тэарэтыкаў “мадэрнізацыі” і “плавільнага катла” часткова зьмірыцца зь непрыемнай для іх зьявай, падзяліўшы нацыяналізм на “добры”, значыць грамадзянскі, і “благі”, значыць этнічны. Зразумела, што да носьбітаў “добрага” нацыяналізму была залічаная Амэрыка і ўсе іншыя краіны NATO, у той час як усім ўсходнеэўрапейцам з Украінаю разам адвялі месца, як і належыць, у “благой” катэгорыі.

Стабільнасьць перш за ўсё Зразумеўшы карані ўсіх гэтых стэрэатыпаў, мы лягчэй зразумеем і “баязьлівую кіеўскую прамову” Джорджа Буша ўлетку 1991 году, калі ён засьцярог украінцаў ад “самагубчага нацыяналізму” і разрыву з Масквою, і падобнае выступленьне Маргарэт Тэтчэр годам раней, калі яна параўнала Ўкраіну з Каліфорніяй і Тэхасам, і, урэшце, усю тую бязглузьдзіцу, якую пісала заходняя прэса пра Ўкраіну ў 199293 гадах, што ці не найлепш увасоблена ў сумнавядомай фразе Абрагама Брумбэрга пра “брыдкую” ці нават “паскудную Ўкраіну“ (Nasty Ukraine), вынесеную на вокладку ўплывовага штотрохтыднёвіка “Нью-Ёрк рэв’ю оф букс“. Генры Кісынджэр, безумоўна, меў рацыю, калі на пачатку 1992 году наракаў на сьлепату Захаду, які на той час ніяк ня мог прымірыцца з распадам СССР і ўспрыняць такі нечаканы для сябе фэномэн, як зьяўленьне новых незалежных дзяржаў, і ў прыватнасьці Ўкраіны. Прычынай гэтага, на думку Кісынджэра, заўжды была і, у вялікай меры, ёсьць павярхоўнасьць і схематычнасьць заходняга, асабліва амэрыканскага мысьленьня, “споўненага настальгіяй па простых рашэньнях“ і глухога й сьляпога да ўсяго, што выбіваецца за межы звыклых стэрэатыпаў. Украіна, як паказаў фон Гаген, заўжды мела з тымі стэрэатыпамі ці не найбольшыя клопаты. Аднак яшчэ задоўга да фон Гагена амэрыканскі гісторык Робэрт Конквэст наблізіўся да адказу на згаданае пытаньне, дасьледуючы наагул прыватную праблему гісторыю Галакосту, учыненага ўкраінцам саветамі ў 193233 гадах. Пытаньне, што паўстала перад уражаным дасьледчыкам пры першым жа азнаямленьні з фактамі, выглядала прыблізна так: якім чынам такая жудасная трагедыя, што адбылася амаль у цэнтры Эўропы, у сярэдзіне ХХ стагодзьдзя, на вачах у цэлага сьвету, аніякім чынам не закранула заходняе грамадзкае сьвядомасьці? Па-першае, паспрабаваў адказаць сам сабе Р. Конквэст, сялянская праблематыка заўжды была чужою для

Захаду і да таго ж малазразумелаю. Само слова “селянін” для амэрыканца або брытанца асацыююцца зь якімсь вельмі далёкім краем або зь вельмі аддаленаю гісторыяй. Па-другое, Украіна ніколі не існавала ні ў часавай, ні ў прасторавай сьвядомасьці эўрапейцаў, а тым больш, дадамо, амэрыканцаў, для якіх сусьветная гісторыя і геаграфія увогуле зьяўляюцца досыць загадкавымі дысцыплінамі. Украіна, у адрозьненьне ад здраджанае Польшчы ці, скажам, Прыбалтыкі, не была для Захаду чымсьці, нават слабым дакорам сумленьня. Па-трэцяе, заўсёды існавалі магутныя сілы, зацікаўленыя ў “небыцьці” Ўкраіны і, адпаведна, у замоўчваньні і фальсыфікацыі фактаў. Савецкая прапаганда досыць пасьпяхова знаходзіла сабе хаўрусьнікаў у гэтай справе сярод прапаганды заходняй (ад сумнавядомага Ўолтэра Дзюранці да ня менш сумнавядомага Морлі Сэйфэра), а савецкая гістарыяграфія, прынамсі ва “ўкраінскім пытаньні”, увогуле мала чым адрозьнівалася ад гістарыяграфіі заходняй. Нягледзячы на розьніцу ў поглядах на “клясавую барацьбу” ў Расеі і ролю КПСС, і савецкія навукоўцы, і навукоўцы-эмігранты, што зрабілі вырашальны ўплыў на заходнюю гістарыяграфію і паліталёгію, мелі адну супольную рысу: імпэрскасьць і, адпаведна, яўную або лятэнтную ўкраінафобію. Па трапным выразе Арэста Субтэльнага, і расейскія гісторыкі-эмігранты, і іхныя амэрыканскія калегі апрыёрна лічылі, што “ўкраінскі гісторык гэта амаль па вызначэньні украінскі нацыяналіст. А таму й украінская гісторыя, піша Субтэльны, да канца 1980-х лічылася ня толькі пэрыфэрыйнаю, а і інтэлектуальна падазронаю дзялянкаю спэцыялізацыі”.

“Стратэгічны партнэр” Стаўленьне да Ўкраіны на Захадзе пачало зьмяняцца прыблізна ў 1994 годзе, калі Ўкраіна нарэшце адмовілася ад надзвычайна некарыснага для сябе іміджу “ядравай дзяржавы“, якая нібыта намагаецца ядравым “шантажом“ кампэнсаваць бяздарнасьць сваёй замежнай і ўнутранай палітыкі. Цалкам дэмакратычныя парлямэнцкія і прэзыдэнцкія выбары 1994 году паспрыялі “ашляхетненьню“ вобразу Ўкраіны, а абвешчаная прэзыдэнтам Кучмам праграма радыкальных эканамічных рэформаў выклікала ў пэўных заходніх колах сапраўднае зацікаўленьне. Галоўнае ж самім сваім зьяўленьнем і далейшымі паводзінамі расейскамоўны

прэзыдэнт паказаў, што ўкраінская незалежнасьць ня ёсьць чымсьці выпадковым і часовым, а ўкраінскі нацыяналізм мае ня толькі этнічныя і тым больш ня толькі заходнеўкраінскія карані. У адрозненьне ад свайго папярэдніка Краўчука, да якога яшчэ сяк-так можна было аднесьці стэрэатып “камуніста, які перасеў на каня нацыяналізму” (Джорж Сорас), і стварыць тым самым фальшывы вобраз гэткага ўкраінскага Мілошавіча зь ядзернымі ракетамі, маляваць “нацыяналістам” Леаніда Кучму зь яго прарасейскімі дэкляpацыямі ды заўважнаю арыентацыяй на расейскамоўныя эліты ва Ўкраіне не ўяўлялася магчымым. Зь велізарным зьдзіўленьнем Захад мусіў усьвядоміць, што так званая “антырасейскасьць” Краўчука і “прарасейскасьць” Кучмы ёсьць толькі славеснымі рэплікамі ў складанай гістарычнай п’есе, дзе мала што залежыць ад асабістых сымпатый і антыпатый Краўчука і Кучмы, а значна больш ад аб’ектыўных рэалій: імпэрская Расея ніколі ня зьмірыцца зь незалежнай Украінай, хоць бы там прэзыдэнтам быў нават ня Кучма, а Аляксандар Мароз, ці Уладзімір Грынёў, ці нават Пятро Сіманенка. Хоць, вядома, усё гэта далёка не галоўныя прычыны, якія прымусілі Захад па-іншаму паглядзець на Ўкраіну. Больш за ўсё яго да гэтага прымусілі падзеі ў Расеі расстрэл парлямэнту, посьпехі Жырыноўскага і Зюганава, чачэнская авантура, узмацненьне шавіністычных настрояў і пашырэньне найбрутальнейшага гангстэрызму, Украіна на гэтым фоне магла здацца ці не аазысам спакою і стабільнасьці. “Расейскі нацыяналізм прымушае Ўкраіну і ЗША да зьбліжэньня” такім загалоўкам пракамэнтавала адчувальныя зьмены ў амэрыкана-ўкраінскіх стасунках газэта “Вашынгтон таймз” (24 лютага 1996). І сапраўды, расчараваньне Захаду ў “дэмакратычнай Расеі” цалкам неспадзявана дало шанец яе зацюканай суседцы, ператварыўшы гэтага “нежаданага байструка савецкай перабудовы і распаду СССР” (па трапным выразе Марціна Зыфа) у цалкам жаданага, хоць і далёкага, і досыць беднага сваяка амэрыканскай адміністрацыі. “Брыдкая Ўкраіна”, “сьметнік Эўропы” і, як звычайна, “калыска антысэмітызму” як яе натхнёна апісвалі на пачатку 90-х гадоў заходнія сродкі масавай інфармацыі, зрабілася раптам “стрыжнем эўрапейскай стабільнасьці”, па словах Строба Тэлбата, “стратэгічным прыярытэтам у Эўропе”, па словах Ўорэна Крыстафэра, і, урэшце, “адной з найстарэйшых нацый Эўропы”, як яе

ахарактарызаваў у 1995 годзе пад час візыту ў Кіеў Біл Клінтан, які, праўдападобна, некалькі дзесяцігодзьдзяў таму наўрад ці ўвогуле што-небудзь чуў пра існаваньне гэтай “найстарэйшай нацыі”. Украіна, насуперак незьлічоным прагнозам заходніх аналітыкаў, не распалася на дзьве паловы, не пагрузілася ў грамадзянскую вайну ані нават у эканамічны хаос, насуперак агульнай дысфункцыянальнасьці гіпэркарумпаванае дзяржавы і відавочнаму заняпаду нерэфармаванае постсавецкае эканомікі. Заканамерна таксама, што пасьля трывалага скепсысу шмат хто сярод заходніх назіральнікаў адчуў пэўнае зьдзіўленьне, як і жаданьне разабрацца ў гэтым дзіўным украінскім фэномэне. У ліпені 1995 году амэрыканская дасьледчыца Элізабэт Понд надрукавала ў аналітычным штомесячніку “Гарыман рэв’ю” артыкул пад характэрнай палемічнай назвай “Польшча не Югаславія. І Ўкраіна таксама”. Усходнеэўрапейскія краіны, лічыць аўтарка, дасягнулі значных посьпехаў у ажыцьцяўленьні вельмі складаных адначасовых рэформаў эканомікі, дзяржаўнага кіраваньня і сацыяльнай сфэры. На жаль, піша яна, гэты вельмі важны досьвед (у прыватнасьці “узорнае абыходжаньне Ўкраіны са сваімі этнічнымі меншасьцямі”) мала вядомы на Захадзе і належна не ацэнены. А тым часам менавіта Ўкраіна, на думку аўтаркі, зьяўляецца ключавой дзяржавай рэгіёну:

Украіна можа пашырыць надзею на ўсход або каўкаскі хаос на захад. Калі збудзецца найгоршы сцэнар і Ўкраіна падзе, яна падзе ў рукі Расеі, дадаўшы новай энэргіі расейскаму імпэрыялізму, які канчаткова зьнішчыць тамтэйшыя парасткі дэмакратыі. Але калі спраўдзіцца найлепшы сцэнар, Украіна прадэманструе, што заходнія каштоўнасьці не такія ўжо й чужыя для ўсходніх славян… Захад не павінен быць пасіўным назіральнікам за зьменамі ў гэтай краіне. Ані, тым больш, не павінен, як гэта было раней, будаваць сваю палітыку ў дачыненьні да Ўкраіны як рэха да сваёй расейскай палітыкі. Захад мае значна большы ўплыў у Кіеве, чым у Маскве. І мусіць выкарыстоўваць гэты ўплыў разважліва і мэтанакіравана… Узнагародаю для нас можа стаць штосьці большае, чым прыцягальны новы рынак ува ўмовах цяперашняга спажывецкага выбуху, і нават штосьці большае, чым надзейны буфэр супраць расейскіх ультранацыяналістаў… Новыя

дынамічныя зьмены ў Цэнтральнай Эўропе могуць стаць істотным стымулам для нашага ўласнага падупалага духу дэмакратыі8 .

Яшчэ адзін характэрны прыклад такога поўнага, часам ажно занадта поўнага энтузіязму погляду на Ўкраіну артыкул Джуліяні Пілон пад назваю “Масква павінна павучыцца ў Кіева ўменьню знаходзіць кампрамісы”, апублікаваны ў папулярным ілюстраваным тыднёвіку “Інсайт” 24 красавіка 1995 году. Супрацьпастаўляючы мірную палітыку Кіева ў Крыме крывавым злачынствам расейскай ваеншчыны ў Чачэніі, аўтарка раіць расейскім палітыкам адмовіцца ад вырашэньня праблем з пазыцый брутальнай сілы і замест гэтага больш уважліва прыгледзецца да досьведу свайго паўднёва-заходняга суседа з надзеяй чаму-небудзь у яго павучыцца. На думку аўтаркі, украінцы ня страцілі веры ў магчымасьць вырашаць свае праблемы палітычнымі мэтадамі не зважаючы на надзвычайна цяжкія ўмовы жыцьця і прагрэсуючае грамадскае адчужэньне. Амаль палова апытаных, паводле яе зьвестак, вераць, што грамадзкія праблемы можна і трэба вырашаць шляхам галасаваньня. І нават большая частка апытаных цікавяцца грамадзка-палітычнымі праблемамі сваёй краіны.

Проста дзівосна, піша Дж. Пілон, адкуль бярэцца такое пазытыўнае стаўленьне ў атмасфэры посткамуністычнай паўасьвечанасьці ў пытаньнях дэмакратыі і грамадзянскіх правоў. Вера гэтых людзей у дэмакратыю паходзіць хутчэй за ўсё зь іхнага траўматычнага досьведу сутыкненьня з камунізмам, а не з глыбокага разуменьня таго, як працуе свабоднае грамадзтва. Аднак украінцы, здаецца, гатовыя вучыцца ў Захаду і аддаюць перавагу мірнаму вырашэньню ўнутраных канфліктаў. Хто ведае, можа, і расіяне, стаміўшыся ад бойні у Чачэніі, прыгледзяцца нарэшце да ўкраінскага досьведу9 .

Нацыя зь ніадкуль Пазытыўны погляд на Ўкраіну як на пэўную геапалітычную і гісторыка-культурную рэальнасьць паступова зацьвярджаецца на Захадзе і, хоць не зьяўляецца пакуль пераважным, стварае ўсё больш заўважную канкурэнцыю традыцыйнаму русацэнтрызму і русафільству заходніх

інтэлектуалаў. Гадоў дваццаць таму большасьць заходніх спэцыялістаў, ня кажучы ўжо пра звычайную публіку, успрымала Ўкраіну выключна як частку “Расеі”, гэта значыць знаходзілася ў аптычным полі расейска-імпэрскага й савецка-імпэрскага афіцыёзу. Як зазначае адзін зь відных амэрыканскіх украіністаў, Рыгор Грабовіч,

...да нядаўнага часу вядучыя навукоўцы на Захадзе лічылі ўяўленьні пра Савецкі Саюз як пра злавесны генацыдны экспэрымэнт ненавуковымі, нават больш антынавуковымі. Сам тэрмін “Савецкая імпэрыя” ажно да канца 1980-х гадоў успрымаўся як відавочны знак таго, што тэкст, дзе ён ужыты, ня трэба сур’ёзна браць пад увагу аўтар, маўляў, “ультраправы” альбо проста не ў сваім розуме. Хто хоча, хай перагляне адпаведныя бібліяграфічныя крыніцы: да 1989 году дасьледаваньні альбо агляды з выкарыстаньнем гэтага азначэньня можна пералічыць па пальцах (некалькі зь іх уваходзяць у розныя справаздачы кангрэсу ЗША); пасьля 1989 году іх зьявілася ўжо некалькі сотняў10.

Зразумела, што большасьць старых саветолягаў, перахрысьціўшыся ў “транзытолягаў”, “постсаветолягаў” і спэцыялістаў па “новых незалежных дзяржавах”, не пазбылася традыцыйнага русацэнтрызму, як не пазбыліся гэткіх рэліктаў іхныя савецкія калегі з катэдраў марксізму-ленінізму, у адзін дзень ператварыўшыся ў прафэсійных “палітолягаў і этнадзяржавазнаўцаў”. Былы амбасадар Злучаных Штатаў Амэрыкі ў СССР Джэк Мэтлак надрукаваў нядаўна надзвычай паказальны ў гэтым сэнсе артыкул “The Nowhere Nation” “Нацыя зь ніадкуль” (New York Review of Books, 24 February 2000). Фармальна напісаны як рэцэнзія на пяць розных кніг, што зьявіліся апошнім часам пра Ўкраіну ў ангельскамоўным сьвеце, артыкул зьяўляецца фактычна спробай сынтэтычнага погляду на сёньняшнюю Ўкраіну зь неабходнымі гістарычнымі экскурсамі, сацыялягічнымі выкладкамі і нават спасылкамі на прыватныя размовы з украінскімі палітыкамі і чыноўнікамі. Восем гадоў украінскае незалежнасьці не прайшлі для заходніх (пост)саветолягаў цалкам марна: у адрозненьне ад згаданага на пачатку гэтага нарысу артыкулу Абрагама Брумбэрга, артыкул Мэтлака ў тым самым выданьні ўжо ня мае такога зласьліва-

зьняважлівага характару, ані зьмяшчае такіх яўных факталягічных памылак хоць і не пазбаўлены “кампэтэнтных” пасажаў накшталт:

Акрамя шляхты, сялянаў і казакаў, там [ува Ўкраіне] жылі таксама габрэі, значная частка насельніцтва, якая знаходзілася ў складаных ўзаемаадносінах як са шляхтай, так і зь сялянамі і стала аб’ектам асаблівай варожасьці з боку казакаў, якіх царская ўлада нярэдка выкарыстоўвала для пагромаў у габрэйскіх паселішчах11 .

Дылетанцкае няведаньне розьніцы між украінскімі і царскімі казакамі не перашкаджае, аднак, сп. Мэтлаку лічыцца “экспэртам па рэгіёне” і рабіць глыбакадумныя высновы па ўсіх, нават самых складаных, пытаньнях украінскай гісторыі і дня сёньняшняга, уключаючы эканоміку, украінска-расейскія ўзаемаадносіны, станаўленьне нацыянальнай ідэнтычнасьці, моўна-культурную сытуацыю і г. д. Усе гэтыя “высновы” па сваёй пранікнёнасьці і канцэптуальнай глыбіні мала чым адрозьніваюцца ад стандартных публікацый на ўкраінскую тэматыку ў маскоўскіх квазілібэральных газэтах і іх “маларасійскіх” аналягах. Не валодаючы ні ўкраінскай мовай, ні, зрэшты, матэрыялам, “аналітыкі” кшталту Мэтлака давяраюцца галоўным чынам расейскім крыніцам, парадам маскоўскіх і, калі-нікалі, кіеўскіх “экспэртаў” адпаведнае арыентацыі, а таксама ўласным стэрэатыпным уяўленьням пра Ўкраіну, сфармаваным велізарным масівам заходняй русістыкі і саветалёгіі. Як вынік усялякі аб’ектыўны падыход да ўкраінскай праблематыкі трактуецца імі як нацыяналістычны, у той час як усялякі расейска-нацыяналістычны погляд на Ўкраіну абвяшчаецца аб’ектыўным. Зь пяці кніжак, якія нібыта аглядае Джэк Мэтлак, яго безаглядную сымпатыю здабывае толькі адна вельмі павярхоўная і тэндэнцыйная кніжка журналісцкіх нарысаў Анатоля Лівэна “Ўкраіна і Расея: братэрская непрымірымасьць” з пэўнымі прэтэнзіямі на паліталягічныя абагульненьні. Мэтлак нібыта і ўсьведамляе, што гэтая кніжка “шмат якім украінцам будзе здавацца русацэнтрычнаю”, у той час як сам дае ёй вельмі высокую ацэнку: яна, маўляў, “поўная вельмі праніклівых і ўраўнаважаных меркаваньняў”, і ўвогуле, гэта незаменная “ўступная чытанка для кожнага, хто ня можа

разабрацца ў тым, што адбываецца ў сёньняшняй Украіне або хто схільны ўзвальваць усе ейныя праблемы на Расею". У той самы час тры іншыя кніжкі, якія ня маюць любага аўтару русацэнтрызму, трактуюцца як тэндэцыйныя, бо зыходзяць з "нацыяналістычнага" пастуляту, быццам "расейскі нацыяналізм" зьяўляецца галоўным ворагам украінскай незалежнасьці і дзяржаўнасьці". Гэты прынцыповы пралік, на думку аўтара, уласьцівы і "Паўстаньню Ўкраіны" Багдана Нагайлы, і кнізе "Эканамічныя ўзаемазалежнасьці ўва ўкраінска-расейскіх узаемаадносінах" Пола д'Аньеры, і калектыўнай манаграфіі "Дзяржаватварэньне і станаўленьне інстытуцый ува Ўкраіне" Робэрта Краўчука, Пола д'Аньеры і Тараса Кузё. Імпліцытна Дж. Мэтлак праектуе на ўсе гэтыя кніжкі агульны дакор, выказваючы яго ўсім сваім недастаткова "русацэнтрычным" (у параўнаньні з А. Лівэнам) калегам:

З цэлага шэрагу працаў пра міжнародную палітыку Ўкраіны мы можам зрабіць выснову, што большасьць парадаў замежных "экспэртаў" Украіны адносна яе "нацыянальнай бясьпекі" здольная хутчэй аслабіць украінскую дзяржаву, чым яе ўзмацніць. Палітыка непрымірэнчай варожасьці да Расеі (часьцей за ўсё цэнтральная тэма чужаземных парадаў) здольная толькі падзяліць грамадзян Украіны і сутнасна аслабіць яе дзяржаўны патэнцыял12.

Украінскія "нацыяналісты" і іхныя заходнія "дарадцы", на думку Мэтлака, цалкам беспадстаўна падазраюць Расею ў патаемных імпэрскіх амбіцыях, зыходзячы з трох памылковых пастулятаў:

Што расейцы псыхалягічна не зьмірыліся з украінскай незалежнасьцю; што Расея выкарыстоўвае эканамічныя вагары для ціску на Ўкраіну (напрыклад, абмяжоўвае пастаўкі газу); што Расея выказвае, нібыта, імпэрскія прэтэнзіі на Севастопаль.

Ніводзін з гэтых пастулятаў, на думку сп. Мэтлака (і яго ўлюбёнца А. Лівэна), не адпавядае рэчаіснасьці:

Большасьць расейцаў сапраўды не разумеюць, нашто ўкраінцам уласная дзяржава, а некаторыя (?) ня лічаць таксама, што ўкраінцы нібыта маюць уласную культуру. Аднак наўрад ці

хоць хтосьці ў Расеі намагаецца сілай зацягнуць Украіну ў саюз. Пакуль народ Украіны сам не захоча далучыцца да Расеі, расейцы будуць прызнаваць гэты яго выбар, хоць і будуць гэта лічыць вартым жалю.

Да падобнай казуістыкі, падмены паняцьцяў і замоўчваньня адных і перакручваньня іншых рэалій амэрыканскі аўтар прыбягае і далей, зводзячы, у прыватнасьці, усю праблему эканамічнага ціску Расеі на Ўкраіну да цалкам натуральнага нежаданьня расейскіх кампаній пастаўляць задарма энэрганосьбіты або інтэрпрэтуючы правакацыйную мітусьню расейскіх палітыкаў вакол Севастопалю (і нават афіцыйныя рашэньні вярхоўнага заканадаўчага органу Расеі з гэтае нагоды) як гэткія бязьвінныя выбрыкі, “якія нязначна ўплываюць на рэальныя падзеі або зусім на іх не ўплываюць”. Слушныя думкі пра тое, што бясьпека й стабільнасьць Украіны ў вырашальнай (але не ў выключнай) меры залежыць ад унутраных чыньнікаў, ад посьпеху гаспадарчых рэформаў і кансалідацыі грамадзтва, і пра тое, што Расею і праўда ня сьлед занадта дэманізаваць, дыскрэдытуюцца абсалютнаю глухатою аўтара да траўматычнага для Ўкраіны досьведу яе гістарычных узаемаадносінаў з Расеяй, а яшчэ больш поўным ігнараваньнем сёньняшняй нэаімпэрскай палітыкі Крамля, і ня толькі ў дачыненьні да Ўкраіны, а й да Беларусі, Прыбалтыкі, Малдовы й Грузіі (напрыклад дзеяньні расейскай ваеншчыны ў Прыднястроўі і Абхазіі), ня кажучы ўжо пра генацыд у Чачэніі, “не заўважаны” ня толькі Мэтлакам, а і шмат якімі іншымі заходнімі русафіламі. Адначасова артыкул амэрыканскага аўтара надзіва відавочна выяўляе яшчэ адну характэрную для ўсёй заходняй (пост)саветалёгіі рысу: намаганьне зьвесьці ледзь ня ўсю ўкраінскую гісторыю да гісторыі па-прапагандысцку гіпэртрафаванага і выведзенага па-за гістарычны кантэкст “генэтычнага” ўкраінскага антысэмітызму. Менавіта для гэтага Дж. Мэтлак дадае да чатырох кніжак пра сёньняшнюю Ўкраіну яшчэ адну, якая нібыта й ня мае наўпроставага стасунку да гэтай праблематыкі, кніжку Марціна Дзіна “Калябарацыя пад час Галакосту: злачынствы мясцовай паліцыі ў Беларусі і Ўкраіне, 194144”. Гэтая падвёрстка патрэбная аўтару, здаецца, толькі для таго, каб пераканаць чытача, што ўкраінцы ня проста “нацыя зь ніадкуль”, а і ўвогуле гістарычнае непаразуменьне,

нейкая паталёгія, якой лепш было б з таго “ніадкуль” зусім не зьяўляцца або, прынамсі, чым хутчэй туды вярнуцца:

Вядома, сярод украінцаў было значна менш такіх, якія намагаліся ўратаваць сваіх габрэйскіх суседзяў, чым тых, што былі запужаныя, абыякавыя або й адкрыта прыхільныя да нацыстаў. Аднак сам факт таго, што такія адважныя людзі (сярод украінцаў) усё ж былі, засьцерагае нас ад этнічных стэрэатыпаў, якія безаглядна залічваюць усіх украінцаў да паталягічных антысэмітаў. Хоць бясспрэчным застаецца той факт, што антысэміцкія настроі былі асабліва пашыраныя ва Ўкраіне, як, зрэшты, і ў Расеі, і ў большасьці краін Цэнтральнай і Ўсходняй Эўропы13 .

Кожны сказ тут поўніцца блага прыхаванай перадузятасьцю (ня кажучы ўжо пра яе агульную, канцэптуальную выяву сам факт размовы пра пэўную, даволі складаную гістарычную праблематыку ў цалкам неадпаведным і недарэчным для гэтага кантэксьце). З аб’ектыўнага погляду, кожны тэзыс Дж. Мэтлака вельмі ўражвае. Напрыклад: якім чынам, па якой метадалёгіі ён вызначаў “пашыранасьць” антысэміцкіх настрояў ува Ўкраіне і іншых краінах Эўропы і на падставе чаго ён вырашыў, што “асабліва пашыраныя” яны сярод украінцаў, а не сярод гішпанцаў, французаў або амэрыканцаў? Якія, зрэшты, уся гэтая гісторыя мае адносіны да сёньняшняй Украіны і яе сапраўды сур’ёзных праблемаў? Ці спадар Мэтлак сур’ёзна лічыць, што гэта толькі сярод украінцаў “меншасьць” насельніцтва намагалася ўратаваць сваіх суседзяў-габрэяў, у той час як сярод усіх іншых акупаваных гітлераўцамі народаў абсалютная большасьць адважна рызыкавала сваім жыцьцём і жыцьцём сваіх блізкіх, ратуючы габрэяў ад Галакосту? Ці, можа, сярод украінцаў адсотак калябарантаў быў вышэйшым, чым сярод французаў або нарвэжцаў? Або, можа, іх было значна менш у антыфашысцкім Руху супраціўленьня, чым тых жа габрэяў ці прадстаўнікоў іншых народаў? Ці, можа, нацысты настолькі фаварызавалі ўкраінцаў, што дазволілі ім стварыць уласную квазідзяржаву і, увогуле, ня нішчылі іх тысячамі, як і іншыя “непаўнавартыя” народы? І ўжо зусім ніякавата чытаць велікадушныя меркаваньні аўтара, што ня ўсе украінцы, маўляў, “паталягічныя антысэміты”, бо, як-ніяк, былі сярод іх і

адважныя людзі, якія ратавалі габрэяў. А калі б не было? Ці зьяўляецца гэта дастатковаю падставаю для згаданых аўтарам (і сапраўды пашыраных у ЗША) “этнічных (антыўкраінскіх) стэрэатыпаў”? Нягледзячы на сваю павярхоўнасьць і ўпярэджанасьць, артыкул Мэтлака ўсё ж адлюстроўвае ня толькі тыповыя стэрэатыпы заходняй саветалёгіі ў дачыненьні да Ўкраіны, а й тую ўсё больш цяжкую сытуацыю, у якой апынулася згаданая квазінавука пад націскам усё большай колькасьці сапраўды прафэсійных, кампэтэнтных публікацый пра Ўкраіну, якія зьяўляюцца пакуль што галоўным чынам у навуковых выданьнях, але лічыцца зь якімі даводзіцца і выданьням масавым, у тым ліку нават найбольш украінафобскім і масквацэнтрычным. Адначасова дзеля справядлівасьці трэба прызнаць, што Ўкраіна ў вялікай ступені сама вінаватая ва ўсіх тых бязглузьдзіцах і недарэчнасьцях, якія вельмі часта выказваюцца на яе адрас у замежных мас-мэдыях. Часткова гэта вынік слабасьці ўкраінскай дыпляматыі, часткова недаразьвітой інфармацыйнай палітыкі, але найбольш, вядома, вынік унутранай украінскай амбівалентнасьці і, адпаведна, амаль поўнай нерэфармаванасьці ўкраінскага постсавецкага (ці, хутчэй, крыптасавецкага) грамадзтва.

Пераклаў з украінскай Алесь Загурскі паводле: Микола Рябчук. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення. Кіеў: Критика, 2000.

1 Zbigniew Brzezinski, “Ukraine Will Have to Develop Its Own Model”, News from Ukraine, no.30 (1992), p. 3. 2 Henry A. Kissinger, “The New Russian Question”, Newsweek, 10 February 1992, p. 32. 3 Serge Schmemann, “Cossacks Revive. But Can They Recapture Glory?” New York Times, 25 July 1992. 4 Abraham Brumberg, “Not So Free At Last”, New York Review of Books, no. 22 (October 1992), p. 56. 5 Гл.: Голос України, 15 верасня 1992, с. 11. 6 Mark von Hagen, “Does Ukraine Have a History?”, Slavic Review, vol. 54, no. 3 (Fall 1995) 7 Arnold Toynbee, A Study of History. (London: Oxford University Press, 1972), p. 37. 8 Elizabeth Pond, “Poland Is Not Yugoslavia. Neither Is Ukraine”, The Hurriman Review, vol. 8, no. 2 (July 1995), p. 3. 9 Insight, 24 April 1995. 10 Григорій Грабович, “Україна: підсумки століття”, Критика, № 11 (листопад 1999), с. 6 11 The New York Review of

Books, 24 February 2000, p. 45. 12 Ibid., p. 44.

rabc2501

Мікола Рабчук Новае поле бітвы Расійскі культурны ўплыў у “блізкім замежжы”: украінскі варыянт Культура, як мяркуюць спецыялісты, можа быць і часта з’яўляецца дзейснай прыладай як псіхалагічнага панявольвання адных нацый другімі, так і палітычнага дамінавання адных нацый над другімі. Незалежна ад таго, ці з’яўляліся савецкія рэспублікі палітычнымі і эканамічнымі калоніямі Расіі, у культурным сэнсе яны, безумоўна, уяўлялі сабой ніжэйшыя, маргінальныя часткі імперскай культуры, чыя цэнтральная, вышэйшая частка стваралася ў Расіі, дакладней у Маскве, і грунтавалася на расійскай мове, гісторыі, нацыянальных сімвалах і міфах. Усім сваім яўным зместам і прыхаваным ідэалагічным пасланнем гэтая культура свядома праводзіла ці несвядома падтрымлівала каланіяльную палітыку імперскага цэнтру. Яна цалкам адпавядала агульнай мадэлі, апісанай даследчыкамі каланіялізму: “Культурныя феномены (творы мастацтва, культурныя інстытуцыі, працэсы ў культурным жыцці грамадства) могуць разглядацца як каланіяльныя, калі яны ўдзельнічаюць ва ўзмацненні ці развіцці імперскай магутнасці — праз змяншэнне прэстыжу, звужэнне сферы функцыянавання, абмежаванне праяваў альбо нават знішчэнне ўсяго таго, што з’яўляецца мясцовым, аўтахтонным. Адным словам, каланіяльнае — гэта тое, што ўсяляк падкрэслівае каштоўнасць, сусветнае значэнне, сучаснасць, неабходнасць і натуральнасць усяго, што належыць да метраполіі і да цэнтру”1. Не дзіўна, што “ўніверсальны”, “вышэйшы” характар расійскай культуры і мовы быў прызнаны не толькі самімі расійцамі, але і мноствам прадстаўнікоў іншых савецкіх народаў. Фактычна толькі ў прыбалтаў і заходніх украінцаў з іхняй паўрэальнай, паўміфічнай прыналежнасцю да культурна “вышэйшага” Захаду не выпрацаваўся комплекс непаўнавартасці, які навязваўся дамінантнай культурай. Толькі ў гэтых рэгіёнах зацята трымаліся сваёй духоўнай повязі з “сапраўдным” культурным цэнтрам, лакалізаваным недзе ў Еўропе, а не ў Маскве. Пасля развалу СССР расійская культура захавала свае моцныя пазіцыі ў былых савецкіх рэспубліках дзякуючы наступнаму шэрагу

прычынаў. (1) Па-першае, яна па-ранейшаму мае высокі міжнародны аўтарытэт і несумненныя дасягненні. Падабаецца гэта камусьці ці не, расійская культура ўваходзіць у “першую дзесятку” ці нават “першую пяцёрку” культураў апошніх двух стагоддзяў. (2) Па-другое, моваю расійскай культуры з’яўляецца расійская, якая застаецца адной з “міжнародных” моваў і дагэтуль з’яўляецца важнай рэгіянальнай мовай, lingua franca для ўсіх постсавецкіх рэспублік і многіх посткамуністычных краінаў. (3) Па-трэцяе, расійская культура — гэта культура краіны з адносна магутным эканамічным, палітычным і ваенным патэнцыялам; расійская культурная прысутнасць у постсавецкіх рэспубліках не толькі сама спрыяе расійскаму палітычнаму і эканамічнаму ўплыву на іх, але і адпаведная эканамічная, палітычная і дэмаграфічная моц спрыяе расійскай культурнай прысутнасці. (4) І апошняе, але таксама важнае. Расійская культура атрымала ў спадчыну большасць культурных структураў і інстытуцыяў, матэрыяльных і людскіх рэсурсаў былой імперыі — не толькі галоўныя музеі і бібліятэкі, найлепшыя ўніверсітэты і даследчыя інстытуты, тэле- і кінастудыі, выдавецтвы і рэдакцыі найбуйнейшых перыядычных выданняў, але таксама і найлепшых прафесіяналаў у розных галінах культуры, якія ў пошуках кар’ернага росту сцякаліся ў імперскі цэнтр з усяго Савецкага Саюзу. У выніку расійскай дзяржаве не спатрэбілася высілкаў, каб захаваць канкурэнтаздольнасць і ўплыў расійскай культуры фактычна ва ўсіх постсавецкіх рэспубліках. Незалежна ад таго, наколькі гэты ўплыў спрыяльны для Расіі, культурныя і палітычныя эліты “новых незалежных дзяржаваў” глядзяць на яго не без падазронасці як на гэткі сумнеўны дарунак лёсу і сур’ёзную пагрозу сваім уласным праектам будавання дзяржаваў і нацыяў. Такое ўспрыманне можа значна розніцца ад краіны да краіны, але пэўныя агульныя тэндэнцыі можна прасачыць паўсюль. У цэнтры ўвагі гэтага эсэ — украінскі варыянт расійскага культурнага ўплыву. Ён найбольш цікавы, складаны і, магчыма, важны ў перспектыве далейшага (геа)палітычнага развіцця постсавецкай прасторы. Праблема, якую я буду аналізаваць з дапамогаю апарату посткаланіяльных даследаванняў, — гэта дваістасць сітуацыі, спароджанай у выніку культурнага ўплыву Расіі на Ўкраіну, і наступствы гэткай культурнай дваістасці ў будучыні. Раглядаючы гэтую праблему, я буду, па-першае,

аналізаваць ацэнкі культурнай сітуацыі расійскімі палітыкамі, СМІ і актывістамі арганізацый, што гуртуюць расійскамоўных Украіны; па-другое, бачанне сітуацыі ўкраінскімі культурнымі і палітычнымі элітамі; па-трэцяе, тое, як гэтая сітуацыя выглядае на самой справе і ў чым заключаецца яе двухсэнсоўнасць; і чацвёртае, як можна мінімізаваць цяперашнія культурныя і моўныя супярэчнасці (калі гэта ўвогуле можна зрабіць), і якія могуць быць лепшы і горшы сцэнары развіцця падзеяў у рэгіёне.

Украіна як “нацыяналізуючая дзяржава”?2 Паводле савецкага перапісу 1989 году, этнічныя ўкраінцы складалі 73 % украінскага насельніцтва, у той час як этнічныя расійцы — 22 %, то бок апошнія прадстаўляюць досыць вялікую па колькасці нацыянальную меншасць, хаця і не такую шматлікую, як у Латвіі, Эстоніі ці Казахстане. Нават калі ўлічыць, што некаторыя этнічныя ўкраінцы (9 % ад усяго насельніцтва) абвясцілі расійскую сваёй “роднай мовай”, расійскамоўныя ва Ўкраіне ўсё адно колькасна нашмат саступаюць украінскамоўным. У такой сітуацыі пазіцыі ўкраінскіх “нацыяналістаў” выглядаюць дастаткова моцнымі, каб яны маглі правесці “палітыку нацыяналізацыі” і навязаць сваю мову і культуру расійскай/расійскамоўнай меншасці. У 1989 годзе яны правялі праз Вярхоўны Савет Украіны нібыта “нацыяналістычны” Закон аб мове, у 1991 годзе яны сабралі 90 % галасоў у падтрымку незалежнасці Ўкраіны, у 1996 годзе пад іх ціскам парламент у новай Канстытуцыі абвясціў украінскую мову адзінай дзяржаўнай, а ў 1999 годзе яны прымусілі расійскамоўнага прэзідэнта Кучму прызначыць двух “нацыяналістычных” (украінскамоўных) міністраў на пасады міністраў культуры і інфармацыйнай палітыкі Украіны. У той самы час доля вучняў, якія навучаюцца на ўкраінскай мове, узрасла з 48 % ў 1990/91 навучальным годзе да 63 % у 1997/98-м; доля студэнтаў, якія навучаюцца на ўкраінскай мове ў вышэйшых навучальных установах, узрасла з 37 % у 1992/93-м да 51 % у 1995/96-м3. Паводле іншых крыніцаў, доля ўкраінскамоўных школаў узрасла з мізэрных 16 % у 1987 годзе да паважных 75 % у 1998/99-м, доля педагагічных інстытутаў з выкладаннем на ўкраінскай мове дасягнула 66 %, а доля падручнікаў на ўкраінскай мове таксама паднялася да 70 % у 1998-м4. Бясспрэчна таксама, што пэўныя, няхай і фармальныя,

і павярхоўныя захады былі зробленыя дзеля ўкаранення ўкраінскай мовы ў былым савецкім, а цяпер украінскім войску, міліцыі, дзяржаўным апараце. З 1992 году расійская мова ўжо больш не з'яўляецца абавязковым прадметам у школах Украіны, а расійская літаратура ўключаная ў новы, больш агульны курс сусветнай літаратуры. Мясцовыя ўлады і дырэктар школы цяпер самі вырашаюць, пакінуць расійскую мову як прадмет, замяніць яе якой-небудзь іншай замежнай мовай ці проста выкрасліць з раскладу. У выніку амаль 40 % украінскіх школьнікаў увогуле не вывучаюць расійскай мовы5. Гэты факт відавочна раздражняе расійскіх актывістаў, хоць такая завядзёнка не датычыць расійскамоўных школаў і не пашыраецца нават на ўкраінскія школы ў русіфікаваных рэгіёнах. 14 снежня 1999 году Канстытуцыйны Суд Украіны пацвердзіў, што, згодна з артыкулам 6 Канстытуцыі Ўкраіны, украінская мова абавязковая для вывучэння ва ўсіх дзяржаўных асветных установах і з'яўляецца "афіцыйным сродкам камунікацыі ў працэсе выканання сваіх паўнамоцтваў органамі дзяржаўнай улады і мясцовага самакіравання, а таксама ў іншых сферах грамадскага жыцця"6. Грунтуючыся на гэтым рашэнні, у лютым 2000 году ўкраінскі ўрад падрыхтаваў праект пастановы "Аб дадатковых мерах па пашырэнні функцыянавання ўкраінскай мовы як дзяржаўнай". Сярод іншага, праект прадугледжваў здачу дзяржаўнымі службоўцамі атэстацыйных тэстаў на веданне ўкраінскай мовы. (Аднак прайшоў год, а ў лютым 2001 году ні праект не набыў сілу закону, ні тэстаў нідзе не было запланавана.) У верасні 2000 году ўкраінскі парламент ухваліў (у першым чытанні) прэзідэнцкі праект закону аб адмене падаткаабкладання ўкраінскамоўных выданняў. У лістападзе прэзідэнт выдаў дэкрэт аб фінансавай падтрымцы ўкраінскамоўнага кнігавыдання7. Урад жа апублікаваў спіс 106 украінскіх перыядычных выданняў, пераважна культурнае і адукацыйнае скіраванасці, якія мелі права на скідкі пры дастаўцы падпісчыкам8. Усе гэтыя захады, аднак, можна разглядаць як нешта накшталт праяў "пазітыўнай дыскрымінацыі", якія расійскамоўную друкаваную прадукцыю і перыядычныя выданні напрамую не закранаюць. Больш сур'ёзны ўдар па расійскіх СМІ быў нанесены Камітэтам па інфармацыйнай палітыцы Ўкраіны (урадавая структура) і Нацыянальнай радай па тэлебачанні і радыёвяшчанні

(супольная прэзідэнцка-парламенцкая структура па назіранні за СМІ). 4 кастрычніка 2000 году Камітэт папярэдзіў маскоўскія газеты, зарэгістраваныя ва Ўкраіне як “украінскія”, што яны павінны на працягу месяца прывесці свой змест у адпаведнасць з запісамі ў пасведчаннях аб рэгістрацыі, дзе ўсе яны абавязваліся публікаваць матэрыялы на ўкраінскія тэмы і хаця б часткова на ўкраінскай мове, а таксама адкрыць прадстаўніцтвы на тэрыторыі Ўкраіны. Менш чым праз тыдзень, 10 кастрычніка, Рада папярэдзіла ўкраінскія тэле- і радыёстанцыі, што яны павінны мець ліцэнзіі на рэтрансляцыю маскоўскіх праграмаў. Указвалася, што гэтыя ліцэнзіі могуць быць скасаваныя, калі прынамсі 50 % праграмаў не будзе ісці па-ўкраінску9. (Украінскае заканадаўства прадугледжвала гэтую норму даўно, але раней яе дакладнае выкананне нікога асабліва не турбавала.) Апроч таго, украінскія ўлады таксама выказалі незадаволенасць сітуацыяй на рэкламным рынку: украінскія і замежныя кампаніі, якія дзейнічаюць ува Ўкраіне, ахвотней змяшчаюць сваю рэкламу ў расійскіх газетах, што распаўсюджваюцца таксама ва Ўкраіне, і тэлепраграмах, якія ідуць таксама ва Ўкраіне, а не ва ўкраінскіх газетах і на ўкраінскіх тэлеканалах, бо тым самым яны трапляюць адначасова і на ўкраінскі, і на расійскі рынкі. З-за гэтага ўкраінскі бок церпіць матэрыяльныя страты. Дзіва што ўсе гэтыя захады і нават проста размовы пра іх раздражняюць расійскіх нацыяналістаў, выклікаюць дыпламатычную рэакцыю Масквы, палохаюць шматлікіх украінскіх русафонаў перспектывай “гвалтоўнай украінізацыі”. У СМІ можна пачуць пра “антырасійскую істэрыю”, “свяшчэнную вайну супраць расійскай прэсы” і нават пра “газетны генацыд” ва Ўкраіне10. Палітыкі ў Маскве перыядычна выказваюць глыбокую занепакоенасць “істотным зніжэннем выкарыстання расійскай мовы ў галіне культуры і СМІ”11, “нарастаючай хваляй антырасійскай дыскрымінацыі”12 і “не совсем доброжелательными” спробамі некаторых украінскіх чыноўнікаў “выціснуць” расійскую мову з украінскіх СМІ, “дэрусіфікаваць” усе сферы грамадскага жыцця ва Ўкраіне” і “пашкодзіць станоўчым тэндэнцыям” у расійска-ўкраінскіх адносінах13. Большасць людзей у Расіі і за яе межамі, апрыёрна давяраючы інфармацыі такога кшталту, наўрад ці ўяўляюць сабе, што існуе і цалкам іншы — прычым не менш

абгрунтаваны — погляд на гэтую сітуацыю.

“Украіна без украінцаў”?14 Па іншы бок ідэалагічных барыкадаў украінскія актывісты імкнуцца прадставіць незалежную Ўкраіну “крэольскай дзяржавай”, у якой дамінуе “белая” расійскамоўная меншасць, што паспяхова маргіналізавала “чорную” ўкраінскамоўную большасць, падкупіла значную частку ўкраінскамоўнай эліты і легітымізавала сваё панаванне, часткова прысвоіўшы і толькі на словах шануючы ўкраінскія гістарычныя сімвалы, герояў з украінскага пантэону, ідэі і гістарычныя падзеі. “Дзяржава называецца ўкраінскай, — скардзіцца ўкраінскі публіцыст, — але нічога ў ёй не змянілася, акрамя фразеалогіі... Дзяржаўная ўлада, кіраўнікі дзяржавы тыя самыя. Увогуле, украінская мова і культура заўсёды былі чужымі для савецкай наменклатуры, якая ўсё яшчэ кіруе краінай... Недахоп нацыянальнай волі на вярхах дае карт-бланш колькасна дамінуючай украінафобскай бюракратыі, якая ўсё яшчэ жыве старымі стэрэатыпамі нецярпімасці... Моўная сітуацыя ва Ўкраіне — адбітак сацыяльнай. Украінцы ва Ўкраіне заўжды былі прыгнечанай групай і цяпер застаюцца такімі”15. Нават да радыкальных, на першы погляд, захадаў новых міністраў, накіраваных на абарону і адраджэнне ўкраінскай мовы і культуры, якія былі зробленыя ў 2000 годзе, шмат хто з украінафілаў ставіцца з падазрэннем як да чыста бюракратычнай гульні16. Ізноў жа, незадаволенасць украінскіх нацыяналістаў грунтуецца на фактах і лічбах. Напрыклад, у 1999 годзе тэлевяшчанне ва Ўкраіне вялося на ўкраінскай мове толькі 18 % ад агульнага яго часу. Доля ўкраінскамоўных газет у агульным накладзе паменшылася з 68 % у 1990 годзе да 39,6 % у 1998 годзе. За той самы час доля ўкраінскамоўных часопісаў паменшылася з 90,4 % да 11,5 %. Больш за тое, хоць колькасць кніг, выдадзеных ва Ўкраіне па-ўкраінску, знізілася толькі недзе з 55,8 % у 1990 годзе да 54,5 % у 1998 годзе, колькасць асобнікаў украінскамоўных кніг у агульным аб’ёме прададзеных ва Ўкраіне (за выключэнем школьных падручнікаў) упала вельмі адчувальна — аж да 10 % украінскага кніжнага рынку17. Гэта значыць, што кніг на расійскай мове абарачаецца прыблізна ў дзесяць разоў больш, чым кніг на ўкраінскай. Звычайна наклад апошніх не перавышае 2000 асобнікаў — мізэрная лічба для

краіны з насельніцтвам 50 мільёнаў чалавек. У de facto двухмоўнай краіне, дзе большасць грамадзянаў чытае і па-ўкраінску, і па-расійску, людзі будуць, безумоўна, выбіраць кнігу таннейшую, асабліва калі яна выдадзеная на традыцыйна больш прэстыжнай, “белай”, а не “чорнай” мове. На цяперашні час расійскамоўныя кнігі, лічы, удвая таннейшыя за ўкраінскія: па-першае, дзякуючы больш шырокаму рынку і вышэйшым абаротам; па-другое, дзякуючы мяккай падатковай палітыцы ў Расіі. Не абкладаецца падаткамі толькі продаж украінскамоўных кніг, тым часам з кошту паперы, выдаткаў на друк, перавозкі і іншых паслуг плаціць ПДВ неабходна, і ўсё гэта кладзецца на плечы выдаўцоў. Ужо толькі з-за гэтага ўкраінскамоўныя кнігі абыходзяцца на 36 % даражэй за расійскамоўныя18 (калі лічыць, што кошт іх друку прыкладна аднолькавы — хаця ў большасці выпадкаў гэта не так). Згодна з апошнімі (2000 году) звесткамі, пяць буйных маскоўскіх газет — “Известия”, “Труд”, “Комсомольская правда”, “Аргументы и факты” і “Московский комсомолец” (іх тыражы пададзеныя ў табліцы) — выходзяць ва Ўкраіне большымі накладамі, чым большасць украінскіх газет (найбуйнейшая з якіх, дарэчы, — “Факты и комментарии” — выходзіць толькі па-расійску, а з сямі астатніх тры выходзяць па-ўкраінску, а чатыры маюць асобную расійскую і ўкраінскую версію)19:

газета тыраж, тыс. экз. мова “Факты и комментарии” 1019 Р “Сільскі вісті” 474 У “Известия-Украина” 272 Р “Труд” (Украина) 185 Р “Голос Украіны” 179 У & Р “Комсомольская правда на Украине” 130 Р “Урядовий Кур’єр” 121 У “Аргументы и факты на Украине” 110 Р “Киевские ведомости” 110 Р(штодзённік) & У(тыднёвы дайджэст) “Україна молода“ 107 У “Московский комсомолец на Украине” 100 Р “Робітнича газета” 96 У & Р “День” 62 У & Р “Нас накрыла хваля расійскай культуры”, — з сумам адзначыў Іван Драч, вядомы ўкраінскі паэт і лідэр украінскіх нацыяналістаў, які ўзначальваў у мінулым годзе Дзяржаўны камітэт па інфармацыйнай палітыцы. “Мы ўсвядомілі, што расійская культура пранікае ўсюды. Расійская культура і мова захлёстваюць нас сёння больш нават, чым за савецкім часам”20. Усё гэта вымушае ўкраінскіх інтэлектуалаў сумнявацца ў будучыні сваёй мовы і культуры: “Немагчыма ўявіць Украіну культурна і палітычна незалежнай

(у сапраўдным сэнсе гэтага слова) на доўгі час, нават у самых спрыяльных умовах. На доўгі час, калі не навечна, украінскамоўныя ўкраінцы застануцца сацыяльнай і культурнай меншасцю ва Ўкраінскай дзяржаве. Украінская мова і культура безумоўна застануцца, але выключна як каштоўнасныя атрыбуты меншасці”21.

Дваістасці дысфункцыянальнай дзяржавы Рэзкую розніцу паміж украінскім і расійскім поглядамі на тую самую сітуацыю з мовай і культурай цяжка патлумачыць проста перадузятасцю адных і другіх. Безумоўна, на поглядзе ўкраінцаў адбіваецца тое горкае расчараванне Ўкраінай, якую яны атрымалі, замест той Украіны, пра якую яны марылі. Безумоўна, на погляд расійцаў моцна ўплывае іхняя звычка быць у СССР нашмат больш “роўнымі”, чым іншыя, і цяпер кожная страта былых прывілеяў успрымаецца імі як “дыскрымінацыя”. І, безумоўна, як украінскі, так і расійскі погляды вызначаюцца “чаканнем найгоршага”: як украінскія, так і расійскія актывісты гучна крычаць пра магчымыя праблемы “загадзя”, каб прыцягнуць увагу да патэнцыйнай небяспекі, перш чым яна паўстане. Сапраўдныя мэты малявання ўкраінскага ўраду прынцыпова антырасійскім ці прынцыпова антыўкраінскім — мабілізацыя прыхільнікаў, уплыў на грамадскую думку ў краіне і за яе межамі і ўрэшце, што таксама важна, шантаж ураду з мэтай аслабіць ягоныя пазіцыі і падштурхнуць яго да задавальнення пэўных патрабаванняў. Аднак усе гэтыя сумнеўныя гульні наўрад ці былі б магчымыя, калі б уся ўкраінская рэчаіснасць не забяспечвала гульцоў неабходным полем для дзейнасці. Здаецца, дваістасць робіцца галоўнай рысай украінскага жыцця, з 1991 году пачынаючы. Яна паходзіць ад агульнай непаслядоўнасці і павярхоўнасці ўкраінскай “няскончанай рэвалюцыі”, якая фактычна азначала кампраміс паміж кіруючымі “прамаскоўскімі” камуністамі і апазіцыяй антымаскоўскіх “нацыянал-дэмакратаў”. Гэтая дзіўная каліцыя, ці, дакладней, сімбіёз, усебакова абумовіла дваісты характар палітычнай і эканамічнай сістэмы сучаснай Украіны, якая не з’яўляецца ні таталітарнай, ні дэмакратычнай, ні “камуністычнай”, ні “капіталістычнай”, ні “еўрапейскай”, ні “савецкай”. Культурная дваістасць сучаснай Украіны — вынік узаемадзеяння мноства фактараў, якія абумовілі

супрацьлеглыя, несумяшчальныя вектары развіцця: да далейшай русіфікацыі/саветызацыі (беларускі сцэнар) ці да ўкраінізацыі/дэсаветызацыі (балтыйскі сцэнар). Першы вектар абумоўлены як сілаю інерцыі старой каланіяльнай спадчыны, так і дынамічнымі сіламі сучаснай канкурэнтнай сістэмы вольнага рынку. Супрацьлеглы вектар утвораны традыцыйным "стыхійным" патрыятызмам мясцовага насельніцтва і сучасным нацыяналізмам украінскай нацыяналістычнай інтэлігенцыі, таксама як і інстытуцыйным нацыяналізмам (то бок этатызмам) кіруючай эліты. Апошняя, аднак, вельмі сумнеўны саюзнік украінафілам, бо прадстаўляе не толькі "нацыяналізуючыя" інтарэсы незалежнай дзяржавы, але таксама, па вялікім рахунку, інерцыйныя сілы каланіяльнай спадчыны.

(а) Спадчына каланіялізму Каланіяльная спадчына, якая значна затрымлівае развіццё сучаснай Украіны, была трапна ахарактарызаваная амерыканскім антраполагам Аксанай Грабовіч, якая сцвердзіла, што стагоддзі каланіяльнага прыгнёту прыводзілі да пачварнага ўплыву як на каланізатараў, так і на каланізаваных22. Першыя паступова выпрацавалі пагардлівае стаўленне да "непаўнавартай" тубыльскай культуры. А апошнія глыбока інтэрыярызавалі такое да сябе стаўленне, у іх выпрацаваўся комплекс непаўнавартасці, яны ўспрынялі стэрэатыпны, "арыентальны" погляд на сябе, навязаны каланізатарамі. Ва Ўкраіне, аднак, адрозненне між дзвюма групамі, што супернічаюць, галоўным чынам культурнае і моўнае, не расавае. Такім чынам, праблема сацыяльнай непаўнавартасці тубыльскіх калхозных рабоў вырашаецца (ці прынамсі змякчаецца) спосабам, які цяжка ўявіць у Афрыцы ці Амерыцы: пераходам у лік белых; іншымі словамі, праз адмаўленне ад "ніжэйшай" украінскай мовы і прыняцце "вышэйшай" расійскай. Часцей за ўсё пярэваратні-тубыльцы саромеюцца свайго тутэйшага паходжання (то бок бацькоў, якія гавораць на ўкраінскай мове) і нават выяўляюць менш за этнічных расійцаў інтарэсу да ўкраінскай культуры, якую яны лічаць непаўнавартай — нягледзячы на факт, што ўкраінская культура XX стагоддзя і, у прыватнасці, апошняга дзесяцігоддзя мае вельмі значныя сусветна прызнаныя дасягненні23. Хаця ўкраінскамоўныя грамадзяне Ўкраіны складаюць прынамсі палову насельніцтва Ўкраіны, гэта

перадусім насельнікі правінцыі — традыцыйна палітычна, культурна, сацыяльна і эканамічна адсталых вёсак і мястэчкаў. Яны ўсе сапраўды, як сказаў бы Франц Фэнан, жывуць у “ніжэйшым свеце, населеным ніжэйшымі людзьмі”. Паводле апошняга савецкага перапісу, толькі 8 % украінцаў ва Ўкраінскай ССР мелі вышэйшую адукацыю, у той час як як доля людзей з вышэйшай адукацыяй сярод расійцаў Украіны, якія пражывалі пераважна ў гарадах, была ўдвая вышэйшай (16 %)24. І яшчэ больш яскравы факт: вельмі мала хто з этнічных украінцаў, перабраўшыся ў горад і атрымаўшы вышэйшую адукацыю, застаўся ўкраінскамоўным. Ад “матчынай мовы” іх адахвочвалі і адукацыя, і гарадское атачэнне, і палітычны клімат. Толькі палова этнічных украінцаў з вышэйшай адукацыяй, пераважна жыхары правінцыі, назвалі тады ўкраінскую мову сваёй асноўнай мовай зносінаў25. Усе гэтыя фактары разам узятыя значна стрымліваюць здольнасць украінскай культуры ўплываць на грамадства і спрыяць усеагульнай “украінізацыі”.

(b) Пагрозы капіталізму Другая, параўнальна новая група фактараў, праз якую ўкраінская культура робіцца ва Ўкраіне няздольнай да канкурэнцыі ў барацьбе з метраполіяй, выкліканая прыходам дзікага “алігархічнага” капіталізму і знікненнем сацыяльнай дзяржавы сацыялістычнага тыпу з яе гуманітарнымі інстытуцыямі. Нягледзячы на той відавочны факт, што расійскі і ўкраінскі віды “паразітычнага” капіталізму шмат у чым падобныя, на культурную сферу дзвюх краінаў яны ўздзейнічаюць па-рознаму. У Расіі непазбежнае змяншэнне дзяржаўнай падтрымкі нацыянальнай культуры збольшага кампенсавалася хуткім развіццём вольнага рынку, у выніку чаго расквітнелі такія папулярныя жанры, як поп-музыка і відэа, тэлешоў і фільмы, жоўтыя газеты і часопісы, востраюжэтныя трылеры і камп’ютэрныя гульні, не кажучы ўжо пра пірацкія пераклады, перадрукоўкі і рэпрадукаванне. Безумоўна, некаторыя сферы нацыянальнай культуры ў Расіі заняпалі амаль у гэткай жа ступені, як і ва Ўкраіне, — вясковыя бібліятэкі, напрыклад, правінцыйныя тэатры і музеі і г.д. Але ва Ўкраіне бяспрыкладны заняпад дзяржаўных культурных інстытуцыяў ніяк не кампенсаваўся развіццём самадастатковай, арыентаванай на рынак масавай культуры. Пад цяжарам

каланіяльнай спадчыны, апісанай у папярэднім падраздзеле, украінскі рынак стаўся толькі правінцыйнай часткай вялікага расійскага рынку — тае самае па сутнасці прадукцыі (мас)культуры, што для Кіева, што для Масквы. Па іроніі лёсу культуру пазбавілі дзяржаўнай апекі акурат тады, калі яна была канечне патрэбная, каб загаіць раны, нанесеныя каланіялізмам, і адрадзіць дзесяцігоддзямі ўцісканыя культуру і мову. Паводле звестак супрацоўнікаў украінскага Інстытуту эканамічных і палітычных даследаванняў, агульны тыраж украінскіх перыядычных выданняў знізіўся з 4,608 мільёна асобнікаў у 1985 годзе да 3,024 мільёна ў 1999 годзе. Гэта значыць, што сярэдні ўкраінец атрымлівае каля 60 асобнікаў перыядычных выданняў у год, тады як у развітых краінах сярэдняя лічба складае каля 300 асобнікаў на чалавека ў год. Амаль дзве траціны ўкраінцаў (62,4%) не выпісваюць ніводнае газэты26. За гэты ж прамежак часу колькасць кніг, выдаваных ва Ўкраіне, знізілася амаль на 2000 назваў у год; іх агульны выдавецкі тыраж паменшыўся больш чым у сем разоў — са 160 мільёнаў асобнікаў у 1985 годзе да 20 мільёнаў у 1999-м. Сёння ва Ўкраіне выдаецца менш за паўкнігі (0,4) на душу насельніцтва ў год (у Расіі — 3,2 кнігі, у Польшчы — 9,5, у Нямеччыне — 12). Вось дык унікальны паказчык для краіны з надзвычай высокім узроўнем пісьменнасці насельніцтва. Амаль палова ўкраінцаў (49,8 %) летась не набыла ніводнай кнігі, калі не лічыць падручнікаў. Агульная колькасць кніг ва ўкраінскіх бібліятэках за гэты час паменшылася на 72,2 мільёна асобнікаў (на 17 %); больш за 5000 бібліятэк, пераважна на вёсцы (населенай украінскамоўнымі), былі зачыненыя. З 1991 па 1999 гады лічба працуючых кінатэатраў зменшылася ў тры разы — амаль да 7800, а агульная колькасць гледачоў зменшылася проста катастрафічна — з 552 мільёнаў да менш чым 5 мільёнаў у год. Украіна выпусціла ў 2000 годзе нейкія чатыры фільмы супраць 136 фільмаў у 1991 годзе (трэба адзначыць, што большасць з іх тады была на расійскай мове). Даход украінскіх тэлекампаній ад рэкламы складае толькі 35 мільёнаў долараў у год. Гэта ў 10 разоў менш, чым у польскіх ці расійскіх. Фактычна, капіталізм ва ўсіх постсавецкіх рэспубліках імкнецца размаўляць па-расійску27 — перадусім і пераважна таму, што гэта першая, калі не адзіная мова мясцовых “капіталістаў”. Большасць з іх — аднолькавага наменклатурнага (камуністы-камсамольцы-КДБ)

паходжання, і палітычная ды эканамічная сістэмы, якія яны будуюць у Кіеве і Маскве, Астане і Баку, падобныя, як і іхнія сацыяльныя, культурныя і моўныя асновы. Алігархічны капіталізм з ягоным laissez-faire спрыяе мацнейшаму — расійскай/расійскамоўнай алігархіі — як у Расіі, так і ў постсавецкіх рэспубліках. У культурнай сферы гэты спецыфічны “капіталізм” садзейнічае развіццю адмысловай формы расійскай культуры (“піджын”), дае пэўны шанц для развіцця вышэйшых формаў расійскай культуры, але фактычна адмаўляе ў развіцці любым формам нацыянальнай культуры, акрамя пэўнага мясцовага фальклорнага каларыту.

(c) Жывучы нацыяналізм Русіфікацыйным тэндэнцыям, абапёртым на каланіяльную спадчыну і капіталістычны прынцып laissez-faire, упарта супрацьстаіць украінская інтэлігенцыя, якая дзесяцігоддзямі старалася прапагандаваць украінскую мову і культуру і дэрусіфікаваць суграмадзянаў ці, прынамсі, не дапусціць іхняй далейшай русіфікацыі. Гэтым высілкам традыцыйна спрыяў мясцовы патрыятызм, культурныя і моўныя асаблівасці, каларытны фальклор, добра распрацаваны гістарычны наратыў, гераічныя міфы, сімвалы, жыццяздольная і прыцягальная высокая культура. У незалежнай Украіне ўсе гэтыя фактары набылі дадатковую сілу, дзякуючы свабодзе слова і доступу да СМІ, хаця і абмежаванаму, а таксама значнай дэсаветызацыі і ўкраінізацыі сістэмы адукацыі, частковай дэсаветызацыі дзяржаўных інстытутаў і самому факту існавання незалежнай дзяржавы, якая ўзаконьвае і сімвалы, і наратывы. Нягледзячы на тое, што ўкраінскія нацыяналісты ва Ўкраіне ў “меншасці”, гэта найбольшая, найлепш арганізаваная і самая адданая сваім ідэалам “меншасць”, якая складае прыблізна трэцюю частку ўкраінскага насельніцтва. Трэба адзначыць, што гэтая група не адасобленая ад іншых групаў ніякай выразнай тэрытарыяльнай і ідэалагічнай мяжой. Як заўважыў расійскі навуковец, “калі мяжа, што аддзяляе заходніх украінцаў ад расійцаў, можа здацца такою ж акрэсленаю, як і паміж расійцамі і эстонцамі, паміж рознымі групамі ўкраінцаў, што цяпер існуюць (украінскамоўныя ўкраінцы, расійскамоўныя ўкраінцы, украінскія расійцы), межы рухомыя”. “Калі украінафільская меншасць, — працягвае аўтар, — праяўляе нацыятворчы напор,

(…) іншыя, менш радыкальныя групы гэты напор педалююць…”28. Насуперак пашыранаму стэрэатыпу, украінскі нацыяналізм не носіць этнацэнтрычнага характару: яго галоўны клопат — гэта культура і мова, а не этнас. Ён даволі ахвотна прымае кожнага, хто прымае ўкраінскую культуру і мову ці, прынамсі, прызнае іхнюю каштоўнасць і неабходнасць іх ратаваць. Ягоны “асіміліцыянісцкі” напор, аднак, стрымліваецца нізкім сацыяльным статусам пераважнай большасці ўкраінскамоўных і традыцыйнай перадузятасцю стаўлення шматлікіх расійскамоўных грамадзянаў Украіны да ўкраінскай культуры і мовы, якое грунтуецца на няведанні (і яго ж абгрунтоўвае). Можна зрабіць выснову, што ўкраінскі нацыяналізм, які перажыў жорсткія рэпрэсіі мінулых дзесяцігоддзяў, можа быць жыццяздольнай сілай супраціву агрэсіўнай русіфікацыі і паспяхова бараніць сваю “духоўную” тэрыторыю, сваю “ўяўленую супольнасць” — а гэта прыблізна адна трэцяя частка насельніцтва Ўкраіны — тых, хто рашуча, праз уласны выбар і перакананне, атаясамлівае сябе з украінскай культурнай нацыяй. Дагэтуль няясна, ці здолее ўкраінскі нацыяналізм пашырыць свой уплыў на рэшту насельніцтва ці, прынамсі, тую яго частку, якая цяпер схільная разглядаць такое пашырэнне як пагрозу “ўкраінізацыі”.

(d) Дваісты этатызм Культуратворчыя высілкі ўкраінскай нацыянальнай інтэлігенцыі не знаходзяць дзейснае падтрымкі ў выглядзе адпаведнай выразнай і паслядоўнай дзяржаўнай палітыкі — і гэтак будзе да тае пары, пакуль дзяржава застанецца дысфункцыянальнай29 і пакуль не будуць вызначаныя базавыя прынцыпы развіцця дзяржавы і грамадства, “ад прыватнай уласнасці і асноўных сацыяльных пытанняў да культурнай і геапалітычнай арыентацыі”30. Пра нежыццяздольнасць нефункцыянальных дзяржаваў, званых таксама “квазідзяржавамі”31, шмат пісалі даследчыкі посткаланіялізму. Яны сцвярджаюць, што многія калоніі, атрымаўшы незалежнасць трыццаць-сорак гадоў таму, гэтак і не здолелі стварыць інстытуцыйныя і культурныя перадумовы жыццяздольнай незалежнасці. Пол д’Аньеры ахарактарызаваў Украіну як “слабую дзяржаву” — “дзе пад слабасцю разумеецца не магутнасць дзяржавы ў параўнанні з іншымі дзяржавамі, а няздольнасць улады да правядзення пэўнае палітыкі і

ажыццяўлення яе ў грамадстве”. “Украінскае грамадства аказалася расколатым, — працягвае ён, — а ягоныя інстытуты ані дбаюць пра гэты раскол. А фактычна, улада, відаць, расколатая нават мацней, чым грамадства”32. Некаторыя назіральнікі называюць гэты ўнутраны раскол “постсавецкай шызафрэніяй”33. Постсавецкія эліты разрываюцца між супрацьлеглымі імператывамі. З аднаго боку, паколькі ім удалося прыватызаваць розныя часткі былой імперыі пад “нацыянальнымі” сцягамі, яны павінны займацца ў сваіх вотчынах “будаваннем нацыянальных дзяржаваў”, з развіццём дзяржаўных інстытуцыяў і ўзмацненнем выразнай культурнай саматоеснасці ўключна34. З другога боку, яны жыццёва зацікаўленыя ў захаванні старых інстытуцыяў савецкага тыпу і старой, моцна саветызаванай культурнай ідэнтычнасці. І інстытуцыйная, і культурная дэсаветызацыя, калі яе праводзіць настойліва і паслядоўна, непазбежна б стварыла вакол іх абсалютна новае, менш камфортнае атачэнне. У выніку гэтага можа значна звузіцца іх “амбівалентны”, а таму лёгка маніпуляваны электарат, а кіраваць аўтарытарна стане нашмат цяжэй. Таму яны звяртаюцца адначасова і да расійскамоўнага, і да ўкраінскамоўнага насельніцтва, фліртуюць і з Масквой, і з Вашынгтонам, робяць саступкі і Данецку, і Львову, і самі моцна спрычыняюцца да тае вычварнай блытаніны, якая дзеецца ў шматлікіх сферах украінскай дзяржаўнай палітыкі. Яны, па сутнасці, спрабуюць збудаваць незалежную Ўкраіну, але ў той самы час пакінуць яе савецкай. “Савецкасць”, аднак, шмат для каго з украінцаў непрымальная, а “незалежнасць” і “ўкраінскасць” усё яшчэ чужыя для мноства расійцаў.

Ніякага замірэння? У рэчаіснасці ўкраінская сітуацыя нагадвае стары прыклад пра шклянку вады — паўпоўную або паўпустую. Для ўкраінскіх лідэраў яна, відавочна, паўпоўная: пры любой нагодзе падкрэсліваюць яны, што нідзе ў Еўропе ніводнай меншасці не гарантаваныя такія шырокія культурныя правы, як расійцам ва Ўкраіне35. А вось расійцам шклянка адназначна здаецца паўпустой. Яны прызвычаіліся быць большасцю, культурнаму панаванню якой, здавалася, не будзе канца. Яны ніколі не дапускалі думкі, што ўкраінскамоўныя грамадзяне могуць мець тыя самыя правы на стасункі з дзяржавай на сваёй уласнай мове і што кожны расійскамоўны грамадзянін,

прыняты на дзяржаўную службу, павінен ведаць украінскую. Яны цалкам слушна мяркуюць, што любое пашырэнне сферы функцыянавання ўкраінскай мовы і культуры будзе непазбежна азначаць звужэнне сферы расійскае мовы — прынамсі ў адносным, калі не ў абсалютным сэнсе і вымярэнні. Такім чынам, яны безумоўна будуць працівіцца любым спробам змяніць каланіяльны status quo і вывесці ўкраінцаў з сацыяльнага і культурнага "гета". Яны ніколі не пагодзяцца на статус меншасці, якія б шырокія моўныя і культурныя правы ўкраінафоны ім ні прапаноўвалі. Але таксама малаверагодна і тое, каб украінцы некалі прымірыліся са статусам "меншасці" ў сваёй уласнай краіне — хай нават і замаскаваным пад "роўнасць" дзвюх "дзяржаўных моваў", як у Беларусі, што на самай справе азначае проста кансервацыю няроўнасці савецкага ўзору. Працяглая "культурная" (а па сутнасці, сацыяльная) вайна паміж двума канкурэнтамі здаецца непазбежнай, а мірнае вырашэнне малаверагоднае, пакуль супраціўныя бакі імкнуцца да супрацьлеглых мэтаў і спасылаюцца на аднолькава абгрунтаваныя, але несумяшчальныя аргументы. Пытанне, аднак, ці можа быць нейкі трэці шлях, апроч "балтыйскага" і "беларускага"? Некаторыя навукоўцы мяркуюць, што Ўкраіне трэба развіваць "грамадзянскую" самасвядомасць, але дагэтуль няясна, на якой сталай культурнай аснове або магутнай трансцэндэнтнай ідэі павінна грунтавацца гэтая самасвядомасць. Украінскія cives яшчэ "не дасягнулі добрых вынікаў у тых рэчах, на якіх можа грунтавацца чыста грамадзянская самасвядомасць (свабода, дабрабыт, забяспечанасць, усеагульны грамадскі дагавор пра ўзаемныя правы і абавязкі)"36. Альбо, як мяркуе іншы прафесар, хаця "між жыхарамі Ўкраіны ёсць вялікая згода ў тым, што неабходна будаваць кансалідаваную нацыю на падставе грамадзянскіх прыкметаў... гэтых прыкметаў недастаткова, каб больш згуртаваць украінскі народ. Часткова таму, што грамадзянскія прыкметы па азначэнні ў меншай ступені, чым этнічныя і культурныя, здольныя абуджаць эмацыйную прывязанасць да нацыі. Аднак таксама той факт, што ўкраінская дзяржава яшчэ маладая, ейныя палітычныя інстытуцыі — не вельмі дзейсныя, азначае, што толькі грамадзянскага кампаненту нацыянальнай самасвядомасці недастаткова для кансалідацыі грамадства. Такім чынам, украінскім будаўнікам нацыі, каб аб'яднаць

народ, трэба ў значнай ступені зважаць на этнічныя і культурныя фактары”37. Таму мала спадзяванняў, што культурная напружанасць ва Ўкраіне ў найбліжэйшы час знізіцца. Не дапаможа і заходні рэцэпт федэралізму: паколькі ўкраінскамоўнае і расійскамоўнае насельніцтва жыве поплеч, Украіну не “кантанізуеш”, не падзеліш адміністрацыйна на анклавы з адноснай культурнай аўтаноміяй. Для ўкраінцаў уся тэрыторыя Ўкраіны “карэнная”, і яны наўрад ці пагодзяцца на жыццё ў “гета” вясковых рэгіёнаў — такую культурную аўтаномію для ўкраінцаў гатовыя прапанаваць расійскамоўныя нацыяналісты. Але гэта яшчэ не азначае, што трэба адрачыся любых спробаў вырашэння пэўных праблемаў і падтрымліваць “халодную грамадзянскую вайну”. Дый “поле змагання” мусіць быць выбрана такое, каб утрымаць “грамадзянскую вайну” хутчэй у “халодным”, чым у “гарачым” стане. (1) Перш за ўсё, як расійскамоўныя, так і ўкраінскамоўныя грамадзяне Ўкраіны павінны быць шчыра зацікаўленыя ва ўзмацненні грамадзянскіх прыкметаў сваёй дзяржавы, яе інстытутаў і дэмакратычнага працэсу ў ёй. Хто б ні з’яўляўся меншасцю ў такой дзяржаве (калі ўвогуле пра гэта будзе весціся гаворка), правы меншасці, безумоўна, будуць абароненыя лепей, чым у аўтарытарнай краіне накшталт Беларусі. (2) Абодва бакі зацікаўленыя ў эканамічных рэформах, у прыватнасці, у ліквідацыі калгаснай сістэмы, якая значна стрымлівае развіццё і ўкраінскай правінцыі, і нацыі ўвогуле. Яснае разуменне сацыяльнае асновы культурных разыходжанняў (паміж урбанізаваным “першым светам” і слаба развітым “трэцім светам” правінцыі) перадусім павінна істотна зменшыць спекуляцыі на тэму сацыяльнай несправядлівасці і няроўнасці, да якіх нібыта вядзе “ўкраінізацыя”. (3) Трэцяе, абодва бакі павінны быць зацікаўленыя ў пераадольванні савецкай спадчыны, асабліва ва ўласнай культуры і мове, а таксама ў больш адкрытай і “ўніверсалісцкай” праеўрапейскай арыентацыі. Гэта выглядае больш спрыяльным для ўкраінцаў, але, у прынцыпе, мусіць задаволіць і расійскамоўнае насельніцтва. (4) І ўрэшце, абодва бакі павінныя быць зацікаўленыя ў “сумленнай гульні”, г.зн. у прыняцці і выкананні пэўных правілаў, якія б выключалі выказванне нянавісці, абразы і наўмысныя фальсіфікацыі і скажэнні фактаў. Дыялог павінен перамагчы прапаганду, і як украінскамоўныя, так і расійскамоўныя інтэлектуалы могуць

дапамагчы ў гэтай справе сваімі публікацыямі на старонках двухмоўных газет і выступамі на тэлебачанні. Расія застаецца галоўным закулісным гульцом на гэтай сцэне. Культурная прысутнасць за мяжой карысная для любой нацыі, і Расія цалкам натуральна спрабуе прасоўваць сваю культуру і мову паўсюль, дзе толькі можа. Аднак у гэтым спрыянні свайму незвычайнае тое, што многія ўяўляюць сабе яго выключна ў спалучэнні з непасрэдным палітычным і эканамічным ціскам, накіраваным на дасягненне пэўных палітычных і эканамічных мэтаў. Многія назіральнікі заўважылі, што расійскія СМІ і палітыкі выказваюць глыбокую зацікаўленасць становішчам расійскамоўнага насельніцтва ў “блізкім замежжы” найчасцей напярэдадні парламенцкіх і прэзідэнцкіх выбараў і становяцца больш талерантнымі, як толькі дабіваюцца неабходных палітычных і эканамічных саступак38. Такая “прагматычная” палітыка можа дасканала пасаваць новаімперскім гегемanісцкім амбіцыям расійскіх элітаў, але наўрад ці дапаможа пераадолець падазронасць і ўсталяваць “нармальныя”, сяброўскія адносіны паміж суседзямі. “Пакуль у Маскве будуць існаваць моцныя сілы, якія працягваюць разглядаць Украіну як спрадвечна, спадчынна расійскую зямлю, украінскія нацыяналісты будуць адчуваць патрэбу дыстанцыявацца ад усяго расійскага”. Больш за тое, супольны вораг можа парадаксальным чынам аб’яднаць украінскую інтэлігенцыю і пераважна расійскамоўную алігархію, прымусіўшы іх разам “трымаць Украіну далей ад расійскіх абдымкаў і выхоўваць у яе народзе асобную ідэнтычнасць”39. Пакуль мадэлі і механізмы культурнага дамінавання яшчэ не дастаткова прааналізаваныя, перш за ўсё расійскімі навукоўцамі, імперскія міфы не цалкам дэканструяваныя, а культурны мэйнстрым не прасякнуўся палітычнай карэктнасцю, расійска-ўкраінская напружанасць у культурнай сферы не можа быць урэгуляванай. Дагэтуль расійская культура разглядаецца ўкраінскамоўнымі грамадзянамі Украіны не толькі як цалкам чужая, але, па сутнасці, як варожая. Расія дэманізуецца як цёмная “азіяцкая” сіла, між тым як супраціў расійскаму культурнаму ўплыву прадстаўляецца як глыбінны цывілізацыйны выбар паміж “Еўропай” і “Еўразіяй”: “Процістаянне дзвюх моваў ва Украіне” вядучы ўкраінскі пісьменнік аб’яўляе “на самай справе адной з выразных праяваў

глыбейшага процістаяння: між новымі [“European”] магчымасцямі Ўкраіны як новага дзяржаўнага ўтварэння ды імперскаю [“Eurasian”] інерцыяй”40. Праеўрапейская арыентацыя дае ўкраінскім інтэлектуалам вельмі прывабную альтэрнатыву “Цэнтру” і дапамагае ім у іхнім супраціве расійскаму дамінаванню ў галіне культуры. “Універсітэты, студэнты і выкладчыкі больш не глядзяць на ўвесь свет праз Маскву, але праз інтэграцыю з Еўропай і Злучанымі Штатамі...” “Украінскую мову павінен ведаць абсалютна кожны, — кажа сп. Крэмень [міністр адукацыі], — але ангельскую я стаўлю на першае месца: гэта мова Інтэрнету, міжнародных адносінаў”41. Гэта ўжо выразна “балтыйскі” (“цэнтральнаўсходнееўрапейскі”) выбар, які ўжо цяжка было б спалучыць з “беларускім” сцэнарам, прапанаваным расійскамоўнымі ўкраінцамі і падтрыманым Расіяй. Ніякі кампраміс паміж дзвюма гэтымі пазіцыямі немагчымы і спадзявацца на якое-колечы замірэнне ў культурных войнах не выпадае.

Замест высновы Расійская культура і мова ў найбліжэйшай будучыні безумоўна захаваюць моцныя пазіцыі і ва Ўкраіне, і ў іншых постсавецкіх рэспубліках. І старая каланіяльная спадчына, і новыя механізмы laissez-faire свабоднага рынку ўсё яшчэ спрыяюць таму, што расійская культура ў “блізкім замежжы” працягвае панаваць, асабліва дзякуючы мас-культуры і СМІ. Нават калі расійская мова будзе цалкам выціснутая з ужытку на афіцыйным узроўні, яна ўсё ж надоўга захавае свае пазіцыі дзеля культурных і эканамічных патрэбаў, а таксама з-за прысутнасці шматлікай расійскамоўнай меншасці. З іншага боку, усе мясцовыя эліты (і беларускія ў тым ліку)42 маюць свае ўласныя прычыны лічыць расійскую культурную прысутнасць у сваіх краінах завялікай і шукаць розныя сродкі яе змяншэння. Культурныя эліты відавочна зацікаўленыя ў пашырэнні сваёй уласнай культуры, якой пагражае мацнейшы праціўнік; палітычныя эліты, амаль скрозь расійскамоўныя, абазнаныя з расійскай культурай лепш, чым са сваёй роднай, тым не менш адчуваюць прагматычную патрэбу падтрымліваць нацыятварэнне шляхам выпрацоўкі асобнай культурнай тоеснасці і яшчэ больш прагматычную патрэбу абмежаваць уплыў палітычна падрыўных расійскіх СМІ. Першае мае больш значэння для Беларусі і Ўкраіны, культура і мова якіх “занадта”

блізкія да расійскай. Другое больш непакоіць рэспублікі Цэнтральнай Азіі, настолькі надзейна аддзеленыя ад Расіі расавымі і рэлігійнымі бар'ерамі, што расійская мова можа шырэй ужывацца там для надзённых патрэбаў, і гэтае ўжыванне не ўяўляе такой пагрозы, як расійскія СМІ. Усе гэтыя рэспублікі, аднак, і палітычна, і эканамічна занадта слабыя і залежныя ад Расіі, каб аб'явіць адкрытую вайну расійскай мове і культуры. Многае залежыць таксама ад расійскамоўнай меншасці ў той ці іншай краіне, а яшчэ больш ад страху мясцовай постсавецкай эліты, якая баіцца, што паслядоўная і грунтоўная дэрусіфікацыя будзе ў канчатковым выніку азначаць і дэсаветызацыю сваёй айчыны, дэлегітымізацыю іхняга аўтарытарнага кіравання. Тым не менш, noblesse oblige. Кіраўнікі ўсіх постсавецкіх рэспублік, безумоўна, будуць казаць Маскве тое, што ў Маскве любяць больш за ўсё: прыгожыя словы пра вялікую расійскую мову і культуру, гістарычныя сувязі, сяброўства і патрэбу далейшай інтэграцыі. Але ўсе яны будуць праводзіць сваю ўласную нацыяналістычную палітыку, паволі выціскаючы Расію — ціха, але незваротна. Дзеля гэтай мэты яны будуць саступаць некаторыя ідэалагічныя або культурныя пазіцыі мясцовым "нацыянал-дэмакратам". Гэта, па-першае, супакоіць іх і стане сведчаннем "плюралістычнай" волі да супрацоўніцтва з "канструктыўнай апазіцыяй", а па-другое, будзе каго зняць з пасады, як толькі Масква заўважыць, што "ўкраінізацыя" ("казахізацыя" і г.д.) заходзіць задалёка43. Рана ці позна, а расійскі культурны ўплыў у "блізкім замежжы" аслабее. Расійская дыяспара будзе, відаць, змяншацца, пазіцыі расійцаў сярод мясцовага насельніцтва будуць паступова слабець, а значнасць Расіі як палітычнага, культурнага і эканамічнага цэнтру ўпадзе, і, верагодна, яе заменяць іншыя рэгіянальныя і глабальныя цэнтры прыцягнення. У Расіі ёсць два выбары: або пераплавіць яе цяперашні культурны ўплыў у больш канкрэтныя палітычныя, эканамічныя і вайсковыя набыткі, або замест яго атрымаць нешта менш матэрыяльнае, але больш трывалае — свайго роду маральны капітал, які можна будзе інвеставаць у "нармалізацыю" складаных адносінаў паміж былымі калоніямі і метраполіяй ("асіметрычныя" адносіны паміж ЗША і Канадай ці краінамі Брытанскай Садружнасці могуць быць прыкладам). Больш верагодным выглядае развіццё па першым варыянце, аднак

застаюцца пэўныя шанцы і для другога.

1 Марко Павлишин “Що пере-творюється в “Ре-креаціях” Юрія Андруховича?” — Сучасність, № 12, 1993, с. 116. 2 Гл. Dominique Arel, “Ukraine: The Temptation of the Nationalizing State”, in Vladimir Tismaneanu (ed.), Political Culture and Civil Society in Russia and New States of Eurasia (Armonk, NY: M.E.Sharpe, 1995), pp. 157—188. 3 Jan Germen Janmaat, Nation-Building in Post-Soviet Ukraine. Educational Policy and the Response of the Russian-Speaking Population (Universiteit van Amsterdam, 2000), p. 62, 113, 115. 4 “Factors in the Russification of Ukraine: Changes and Influences since 1991”, Romyr Report, No. 5, Winter 2000. 5 RFE/RL Polish, Belarus, and Ukraine Report, Vol. 2, No. 40 (31 October 2000). 6 Цыт. па: Inna Pidluska in “Russian Language in Ukraine: Surrealistic Notes”, UCIPR Research Update (www.ucipr.kiev.ua), Vol. 6, No. 161 (21 лютага 2000). 7 Taras Kuzio, “Status of Russian Language Again Threatens Ukrainian-Russian Relations”, RFE/RL Newsline, Vol. 5, No. 6, Part II, 10 January 2001. 8 Микола Сунгуровський, Ігор Жданов “Простір свободы?” — Дзеркало тижня 20—26 студзеня 2001. 9 “Ukraine: Ukrainian Leaders Move Against Moscow Press, TV, and Radio”, FBIS Media Analysis, 8 December 2000. 10 Иванна Горина “Киев объявил войну российской прессе”. — Российская Газета, 27 кастрычніка 2000. 11 Прэс-рэліз расійскага міністра замежных спраў, 9 лютага 2000, цыт. Іннай Підлускай, тамсама. 12 Рэзалюцыя Расійскай Дзяржаўнай Думы, 19 ліпеня 2000, цыт. па: “Our Take: Living with the Lingua Franca”, Transition Online (www.tol.cz), 29 August 2000. 13 Зварот расійскага міністра замежных спраў 3 студзеня 2001, надрукаваны ў: День, 5 студзеня 2001. 14 Гл. “Manifesto of the Ukrainian intelligentsia” у: Ralph Lindheim and George S.N. Luckyj (eds.), Towards an Intellectual History of Ukraine. An Anthology of Ukrainian Thought from 1710 to 1995 (Toronto: University of Toronto Press, 1996), pp. 395—397. 15 Эвген Сверстюк, “Проблема заміни основ культури” у: Theofil Kis and Irena Makaryk (eds.), Towards a New Ukraine II: Meeting the Next Century (Ottawa: Chair of Ukrainian Studies, University of Ottawa, 1998), p. 144. 16 Роман Кульчинський “Чим більше розмов точиться навколо захисту української мови, тим менше шансів в неї вижити”, Політика і культура, 21—27 лістапада 2000, с. 11. 17 Romyr Report, No. 5,

Winter 2000. 18 Надія Тисячна “Цивілізований патріотизм”. — Українське слово, 7—13 снежня 2000, с. 14; Margarita Zabavchik, “Farewell to Russian?” www.ukraine-observer.com/last/archive/arch5/dialog10.shtml 19 FBIS Media Analysis, 8 December 2000. 20 Geoffrey York, “Ukraine Looking to Canada in Fight to Protect Culture”, The Globe and Mail, 3 July 2000. 21 Сергій Грабовський. “Україна наша совкова”. — Критика, т. 3, № 9 (верасень 1999). — С. 7. 22 Oxana Grabowicz, “The Legacy of Colonialism and Communism in Ukraine: Some Key Issues,” Perspectives on Contemporary Ukraine, vol. 2, No. 2 (March-April 1995). 23 Хаця фільмы Аляксандра Даўжэнкі і Сяргея Параджанава, скульптуры Архіпенкі ці музыку Сільвестрава на Захадзе дагэтуль прадстаўляюць як “расійскія”, ва ўкраінскіх публікацыях гэтага не сустрэнеш. Нядаўна на Захадзе выйшла некалькі анталогіяў сучаснай украінскай літаратуры, якія атрымалі добрую прэсу. Напрыклад, амерыканская анталогія From Three Worlds. Writing from Contemporary Ukraine (Boston: Zephyr Press, 1996) была перадрукаваная ў цвёрдай вокладцы пасля таго, як неспадзяваны поспех мела выданне ў тонкай вокладцы. Трэба тут узгадаць і некалькі іншых прыкладаў: проза Юр’я Андруховіча і Аксаны Забужкі была перакладзеная на многія еўрапейскія мовы (у тым ліку фінскую і вугорскую), а паэзія Алега Лышэгі ў перакладзе на ангельскую была азначана прэміяй Амерыканскага ПЭН-клубу за найлепшы пераклад кнігі паэзіі. 24 Гл.: Ian Bremmer, “The Politics of Ethnicity: Russians in the New Ukraine”. Europe-Asia Studies, Vol. 46, No. 2 (March-April 1994), p. 266. 25 Сергій Ляшенко, “Етноцентризму є альтернатива — ландспатріотизм”, День, 12 студзеня 2001. 26 Микола Сунгуровський, Ігор Жданов, “Простір свободы?” 27 “Our Take: Living with the Lingua Franca”, Transitions Online (www.tol.cz), 29 August 2000. 28 Eduard Ponarin, “The Prospects of Assimilation of the Russophone Populations in Estonia and Ukraine: a Reaction to David Laitin’s Research”, Europe-Asia Studies, Vol. 52, No. 8, 2000, pp. 1535, 1537. 29 Гэта развіў Джэймз Мэйз у сваёй лекцыі “Ukraine on the Threshold of the Twenty-First Century.” Гл.: Teofil Kis, Irena Makaryk and Roman Weretelnyk (eds.), Towards a New Ukraine II: Meeting the Next Century (Ottawa: Chair of Ukrainian Studies, University of Ottawa, 1999). 30 Sherman W. Garnett, “Ukraine: Strategic Partner or Strategic Problem”, у: Teofil Kis and Irena Makaryk (eds.), Towards

a New Ukraine III: Geopolitical Imperatives of Ukraine: Regional Contexts (Ottawa: Chair of Ukrainian Studies, University of Ottawa, 2001). 31 Robert H. Jackson, Quasi-States: Souvereignty, International Relations and the Third World (Cambridge University Press, 1996). 32 Paul D'Anieri, "The Impact of Domestic Divisions on Ukrainian Foreign Policy: Ukraine as a "Weak State", in: Taras Kuzio, Robert S. Kravchuk, Paul D'Anieri, State і Institution Building in Ukraine (New York: St.Martin Press, 2000), p. 84. 33 Украінскі сацыёлаг Яўген Галаваха, верагодна, першы даследаваў гэты феномен у сваім артыкуле "Особливості політичної свідомості: амбівалентність суспільства та особовості", — Політологічні читання, т. 1, № 1 (1992) сс. 24—39. Гл. таксама "Post-Soviet Schizophrenia", The Economist, 4 February 1995, p. 27. 34 Пал Колста адзначыў прыклад Леаніда Кучмы, які стаў "уцягвацца ў логіку ўкраінскага праекту нацыятварэння і паступова станавіўся ўсё больш і больш украінцам". Pal Kolsto, Political Construction Sites. Nation-building in Russia and Post-Soviet States (Boulder: Westview Press, 2000), p. 193. 35 Згодна з афіцыйнай статыстыкай, апублікаванай урадам у лютым, "у дадзены момант у 2399 расійскамоўных школах навучанне 2106 тысячаў школьнікаў адбываецца на расійскай мове (31,7 % усяго насельніцтва школьнага веку); амаль 280 000 дзяцей наведваюць 17 600 расійскамоўных дашкольных дзіцячых установаў; 35 % украінскіх студэнтаў вучацца ва ўніверсітэтах і школах па-расійску. Працуюць 14 дзяржаўных расійскіх тэатраў; расійскамоўныя бібліятэчныя фонды складаюцца з 440 мільёнаў тамоў, ці 55 % ад усіх бібліятэчных фондаў; выходзіць 1195 расійскамоўных газет, то бок 49,7 % ад усіх друкаваных выданняў, што выходзяць ва Ўкраіне". Спасылка на гэтыя звесткі з ноты ўкраінскага міністра замежных справаў міністру замежных справаў Расійскай Федэрацыі ў Інны Підлускай у "Russian Language in Ukraine: Surrealistic Notes", Ukrainian Center for Independent Political Research (www.political.kiev.ua). 14 February 2000. 36 Andrew Wilson, "Elements of a Theory of Ukrainian Ethnonational Identities", — 2001 (ненадрукаваны рукапіс). 37 Stephen Shulman, "Nation-Building and Ukrainian Foreign Policy", forthcoming in Theofil Kis and Irena Makaryk, eds., Towards a New Ukraine III: Geopolitical Imperatives of Ukraine: Regional Contexts (Ottawa: Chair of Ukrainian Studies, University of Ottawa, 2001).

38 Апошні прыклад такога “прагматычнага апартунізму” можна заўважыць у раптоўнай змене расійскага стаўлення да “тэмы расійскай мовы” ва Ўкраіне. Пасля шэрагу гучных абвінавачванняў у расійскіх СМІ на адрас украінскага ўраду, які нібыта ўціскае расійскую мову, пасля ноты расійскага міністра замежных справаў ад 3 студзеня 2001 году расійскі пасол у Кіеве Іван Абоімаў раптам праз тры тыдні паінфармаваў журналістаў, што “расійская мова ва Ўкраіне не прыгнятаецца” [“Русский язык в Украине в угнетенном состоянии не находится”] (День, 25 студзеня 2001). Назіральнікі не заўважылі ніякіх важных зменаў ва ўкраінскай культурнай і моўнай палітыцы за гэтыя тры тыдні, але заўважылі два важныя пагадненні, падпісаныя ўкраінскім урадам. Па-першае, Леанід Кучма пагадзіўся на ўдзел расійскіх кампаній у прыватызацыі шэрагу буйных украінскіх прадпрыемстваў (Financial Times, 16 студзеня 2001 году), па-другое, украінскі міністр абароны падпісаў пагадненне, згодна з якім Расія будзе браць удзел у планаванні любых вайсковых вучэнняў на ўкраінскай тэрыторыі (Financial Times, 22 студзеня 2001 году). 39 Kolsto, op. cit., pp. 189, 193. 40 Юрій Андрухович. “Фрагмент і коментар”. Российско-украинский бюллетень. — №№ 5—6, 2000. 41 Гэта паведамляе Bryon MacWilliams у “Conflicts over Language Impede Ukraine’s Higher-Education System”, The Chronicle of Higher Education, 2 February 2001. 42 Выпадак Лукашэнкі падаецца хутчэй выключэннем, чым правілам: ён больш абумоўлены псіхалагічнымі, так бы мовіць, асаблівасцямі мясцовага дыктатара, чым інтарэсамі мясцовых элітаў. Ёсць шмат падставаў меркаваць, што эліты рана ці позна заменяць яго нейкім памяркоўна “нацыяналізуючым” лідэрам кшталту Кучмы ці Кебіча. 43 Апошнім прыкладам стала адстаўка міністра замежных справаў Украіны Б. Тарасюка, чыя адкрыта праеўрапейская і пранатаўская палітыка выклікала раздражненне Масквы.

vozn501

Òàðàñ Âîçüíÿê (íàð. 1957). Ãàëî¢íû ðýäàêòàð ÷àñîí³ñó “22” (Ëüâî¢) (www.ji-magazine.lviv.ua). Çàãàä÷ûê àääçåëó ì³æíàðîäíûõ ñóâÿçÿ¢ Ëüâî¢ñêàå ìýðû³. Ô³ë¸çàô-ãåðìýíý¢òûê. Ïåðàêëàä÷ûê ô³ëÿçîô³³ ³ ë³òàðàòóðû. Ë³äýð ëüâî¢ñêàãà ³íòÿëåêòóàëüíàãà êîëà.

Òàðàñ Âîçüíÿê

1. Ïåðàäóìîâû ¢çüí³êíåíüíÿ “äçÿðæàâû ¡êðà³íà” 1.1. Êðûçûñ ³ ðàñïàä ÑÑÑÐ Íåñóìíåíàé ïåðàäóìîâàé óçüí³êíåíüíÿ íîâàé íåçàëåæíàé äçÿðæàâû ç íàçâàé “Óêðà³íà” ñòà¢ ãëûáîê³ êðûçûñ ñàâåöêàãà ãðàìàäçòâà, ôàêòû÷íàÿ ïàðàçà, ÿêóþ íàíåñüë³ ÑÑÑÐ ³ ÿãîíàìó áë¸éó ¢ “õàëîäíàé âàéíå”, àëüáî, ÿê ÿå íàçûâàþü, — “òðýöÿé ñóñüâàòíàé âàéíå”, ÇØÀ é ³õíûÿ ñàþçüí³ê³. Ïðû÷ûíû ãýòàãà âåëüì³ ðîçíûÿ — àä íåýôýêòû¢íàñüö³ ãðàìàäçêàé àðãàí³çàöû³ äà íåì³íó÷àãà òýõíàëÿã³÷íàãà àäñòàâàíüíÿ. ²õ ñóêóïíàñüöü ïðûâÿëà äà ãëûáîêàé ýðîç³³ íàâàò ðýøòêà¢ êàìó³ñòû÷íé ³äýàë¸ã³³, äà òàòàëüíàãà öûí³çìó, ÿê³ àõàï³¢ óñ¸ ãðàìàäçòâà — àä âÿðõî¢ äà í³çî¢. Ðàçâàë ÑÑÑÐ áû¢ íåì³íó÷ûì. Àäíâê ïåðää ê³ðóþ÷ûì³ ýë³òàì³ é ñàì³ì íàðîäàì ïà¢ñòàëà ïðàáëåìà äàëåéøàå àðãàí³çàöû³ ãðàìàäçòâà ö³ ãðàìàäçòâà¢. Àïðî÷ òàãî, ïàðòûéíàÿ íàìýíëëÿòóðà çìóøàíàÿ áûëà çàäóìàööà íää òûì, ÿê óòðûìàöü óëàäó ³ êàíòðîëü íää ýêàíîì³êàé, ÿê çüìÿí³öü ôîðìû ñâàéãî ïðà¢ëåíüíÿ, êää çàõâàöü status quo ante. Äëÿ ñàâåöêàé íàìýíëëÿòóðû ïà¢ñòàëà íåêàëüê³ ïûòàíüíÿ¢: ö³ âûõîäç³öü ç êðûçûñó • ïðàç ðàäûêàëüíóþ çüìåíó ñàöûÿëüíàé àðãàí³çàöû³ ãðàìàäçòâà (ðýâàëþöûéíû ïðàåêò); • ïðàç ðýçê³ÿ ãðàìàäçê³ÿ çüìåíû íàêøòàëò “øîêâàé òýðàï³³”; • øëÿõàì äî¢ã³õ ïàñòóíâûõ çüìåíà¢ (ýâàëþöûéíû ïðàåêò); • àñîáíûì³ ðýã³¸íì³ àäç³íàé êðà³íû íàêøòàëò ê³òàéñêàãà øëÿõ “äçûâ ñûñòýì, ääíà êðà³íà” (³íòýãðàöûéíû ïðàåêò); • íåçàëåæíûì³ äçÿðæàâàì³ ³ òýðûòîðûÿì³ (äýç³íòýãðàöûéíû ïðàåêò).

Àïàçûöéíûÿ àíòûñàâåöê³ÿ ñ³ëû, ÿê³ÿ íå áûë³ òàê³ì³ ¢æî é øìàòë³ê³ì³, ñêëääàë³ñÿ ç äâóõ ãàëî¢íûõ ëÿãåðà¢: òûõ, ÿê³ÿ âûñòóïàë³ çà ìàêñûìàëüíà øûðîêóþ äýìàêðàòû¢çàöûþ ãðàìàäçòâà (óìî¢íà íàçâåì ³õ “äýìàêðàòàì³”), ³ òûõ, ÿê³ÿ çìàãàë³ñÿ ïåðäáóñ³ì çà íàöûÿíàëüíàå âûçâàëåíüíå íàðîäà¢ ÑÑÑÐ àëüáî ³õíóþ ñàìà³äýíòû³êàöûþ, ÿê ãýòà áûëî ¢ âûïàäêó, ñêàæì, óêðà³íöà¢ ö³ ðàñåëà¢ (óìî¢íà íàçàåì ³õ

“íàöûýíàë³ñòàì³”), õàöÿ ïîãëÿäû ãýòûõ ëþäçåé øòî äà áóäó÷àãà ïàë³òû÷íàãà ëääó ¢êëäääë³ñÿ ¢âà ¢ååñü ïàë³òû÷íû ñïýêòàðää äýìàêðàòû³ ää òàòàë³òàðûçió. Àïàçûöûÿíýðàì³ ¢ ää÷ûíåíüí³ ää ïëýíàâàíàé òðàíñôàðìàöû³ ãðàìääçòâà íà òîé îîìàíò áûë³, âÿäîìà æ, êàìói³ñòû÷íûÿ “àðòàäîêñû”, àäíâê òääû ÿíû áûë³ ôðóñòðàâàíûÿ ³ íå ãàòîâûÿ í³ ää ýôýêòû¢íàé òðàíñôàðìàöû³, í³ ää ýôýêòû¢íàãà ñóïðàö³âó ïåðàìåíàì. Âîñü òûÿ ãàëî¢íûÿ ïàë³òû÷íûÿ ñ³ëû, ÿê³ÿ íåÿê óñüûåääàìëÿë³ ïàòðýáó ³ íåääêëàíàñüöü çüìåíà¢ ³ øóêàë³ ìàã÷ûìûõ øëÿõî¢ òðàíñôàðìàöû³ àáî, ïðûíàìñ³, ñâàéãî ìåñöà ¢ ãýòûì ïðàöýñå. Ì. Ãàðáà÷î¢ ïðàäñòà¢ëÿ¢ ïðàåêò ýâàëþûéíáé ãðàìääçêàé ³ ïàë³òû÷íáé òðàíñôàðìàöû³ ¢ ðàìêàõ àäç³íáé äçÿðæàâû (ýâàëþûéíà-³íòýãðàöûéíû ïðàâêò). Ó òîé æà ÷àñ ë³äýðû íàöûÿíáëüíûõ íàìýíêëÿòóðà¢, óëëþ÷íà ç Á. Åëüöûíû, ³ðâàë³ñÿ äà ¢ëàäû é íåçàëåæíàñüö³ àä öýíòðó é ïðàäñòà¢ëÿë³ ïðàåêò ýâàëþûéíáé (Êðà ¢÷óê) ö³ ðýâàëþûéíáé (ðàíüí³ Åëüöûí) ãðàìääçêàé òðàíñôàðìàöû³ ¢ ðàìêàõ ïàðà¢íàëüíà ö³ öàëêàì íåçàëåæíûõ òýðûòîðûÿ¢, äçå ÿíû êàíòðàëÿâàë³ á óâåñü ïðàöýñ (ýâàëþûéíà/ðýâàëþûéíà äýç³íòýãðàöûéíûÿ ïðàåêòû). “Äýìàêðàòû” íàìàãàë³ñÿ àáàðàí³öü óòàï³÷íûÿ ïðàåêòû ðýôàðìàâàíüíÿ ÑÑÑÐ (À. Ñàõàðà¢) ó ðàìêàõ äçÿðæàâû àäç³íàé ö³ íåääç³íàé (ýâàëþûéíà/ðýâàëþûéíà ³íòýãðàöûéíûÿ/äýç³íòýãðàöûéíûÿ ïðàåêòû). ßíû íå ðàá³ë³ íàö³ñêó íà ïðàáëåìå äýç³íòýãðàöû³, áíëüø äàá³âàþ÷ûñÿ ìåíàâ³òà ãëûáîêàé äýìàêðàòûçàöû³ ãðàìääçòâà. Íåÿê áîëüø óâàã³ íàäàâàëàñÿ ýêàíàì³÷íàé òðàíñôàðìàöû³. Ó òîé æà ÷àñ ïðàêòû÷íà íå âÿëàñÿ ãàâîðêà ïðà àäì³í³ñòðàöûéíóþ òðàíñôàðìàöûþ. Òàê³ì ÷ûíàì, ãàëî¢íàé ïðàáëåìàé ñòàëà äýìàêðàòûçàöûÿ ³ ýêàíàì³÷íàÿ ðýôîðìà, à øëÿõ³ àâàëîäàíüíÿ ³ ¢òðûìàíüíÿ ¢ëääû àïûóë³ñÿ ïà-çà ¢âääàé. Ñ¸é-òîé ç àïàçûöûÿíýðà¢ ïðîö³ñòàÿ¢ äçÿðæàâå ÿê òàêîé — òî áîê, ïà ñóòíàñüö³, ðûòòàâà¢ ãðóíò, êàá àïûíóöòà ïà-çà ïðàòýñàì ïàë³òû÷íáé òðàíñôàðìàöû³. Ïàçüíåé âûñüâåòë³ëàñÿ, øòî àäíîé òîëüê³ áàðàöüáû çà ïðâû ÷àëâåêà äëÿ çüäçýéñüíåíüíÿ ïà¢íâääòàñíàé òðàíñôàðìàöû³ çàìàëà. Ó ïðàöýñå çüìåíà¢ âàæíà áûëî ñôðûìâàöü ñó÷àñíûÿ ôíðìû ãðàìääçê³õ ñòàñóíêà¢, ìàäýðíâû ãðàìàäçê³ ìýõàí³çì, ÿê³ á êàíñòûòóÿâà¢ñÿ ¢ íîâàé óêðà³íñêàé äçÿðæà¢íàñüö³. ²ãíàðàâàíüíå ãýòûõ âûêë³êà¢ ÷àñó ïðûâëî ¢ áóäó÷ûì äà ïðàêòû÷íàãà àäõ³ëåíüíÿ ç ïàë³òû÷íàãà ïðàöýñó òûõ, êàãî ¢ êîëàõ ³íøàíó³ àíïýêòàì³ òðàíñôàðìàöû³, à ìåíâ³òà ïûòàíüíÿì³ ìàêñûìàëüíàé äýìàêðàòûçàöû³ ö³ ãðàìääçêàé ³ ãàñïàäàð÷àé

àðãàí³çàöû³ ìåíàâ³òà ÿê áàçû äëÿ ïàáóäîâû íîâàãà ýôýêòû¢íàãà ãðàìàäçòâà (ýâàëþûéíà/ðýâàëþûéíà äýç³íòýãðàöûéíûÿ ïðàåêòû). Äëÿ ³õ ãýòûÿ ïðàáëåìû áûë³ íå íàñòîëüê³ àêòóàëüíûì³, áî ðàçãëÿäàë³ñÿ òîëü³ ÿê ñðîàäê äçåëÿ äàñÿãíåíûíà ïàöûÿíàëüíàé íåçàëåæíàñüö³, àáî ïàïðîñòó ³áíàðàâàë³ñÿ. Ãýòêàÿ ïàãàðäà ³ ïðûâÿëà äà ïðàâàëó ìåíà²òà ãýòàãà íàïðàìêó ¢ áóäó÷ûí³. Ö³ íå ãàëî¢íàÿ ¢âàãà ¢ ³õíûõ ïðåêòàõ áûëà çüâåðíóòàÿ äà ïðàáëåìû àâàëîäàíûíÿ ¢ëäàé, à íå òðàíñôàðìàöû³ íàöûÿíàëüíàãà ãðàìàäçòâà ¢ ñó÷àñíåå, ïàë³òû÷íà é ýêàíàì³÷íà ýôýêòû¢íåå. Ïà ñóòíàñüö³, ÿíû çãàäæàë³ñÿ íà çäàáûöüö¸ ¢ëäûû ¢ ôàêòû÷íà ³ñíóþ÷ûì ñîöûþìå ³ áóäàâàë³ âûêëþ÷íà ýòàòûñöê³ ïðåêò. Çàäà¢øûñÿ àäíî ìýòàé ñòâàðûöü íåçàëåæíóþ ¡êðà³íñéóþ äçÿðæàâó ÿê³ì³ çà¢ãîäíà ñïîñàáàì³, ÿíû âåëü³ õóòêà ïàðàçó÷åë³ñÿ ç íàìýíêëÿòóðàé, ìÿðéóþ÷û, øòî çìîáóöü ääîëåöü ÿå, ãóëÿþ÷û ïàâîäëå åéíûõ ïðàâ³ëà¢ íà åéíûì æà ïîë³. Êàìó³ñòû÷íûÿ “àðòàäîñû” íå çìàë³ ïðàïíàâàöü í³÷îãà ëåïøàãà çà ïóò÷ ³ ãýòûì òîëüê³ ïðûñüíåøûê³ ïðàöýñ ðàñïàäó ÑÑÑÐ ³ êðàõ ïðàìåæêâàãà ãàðáà÷î¢ñêàãà ïðàåêòó ýâàëþû³ ¢ ðàìêàõ àäç³íàé äçÿðæàâû ³ ýêàíîì³ê³ (êàíýðâàòû¢íà-³íòýãðàöûéíû ïðàåêò). ßê³ÿ æ ïðàåêòû ïðàïðàöî¢âàë³ñÿ âà ¡êðà³íå, ³ ö³ áûë³ ÿíû çüâÿçàíûÿ çü ³íøûì³ ³ñíóþ÷ûì³ íà òîé ÷àñ ïðàâêòàì³? Â³äàâî÷íà, øòî âà ¡êðà³íå ³ñíâàë³ ö³ íàðäæàë³ñÿ äâà íàìýíêëÿòóðíûÿ ïðàâêòû — ³íòýãðàöûéíû ³ åâëüì³ ïàìÿðêî¢íû äýç³íòýãðàöûéíû. Ìàã÷ûìà, øòî äðóã³ àäðàçó íå ¢ñüâåäàìëÿ¢ñÿ ÿê ïà¢íâàâðòàñíàÿ äàêòðûíà, à ïà¢ñòàâà¢ ñûòóàöûéíà. Ó òîé æà ÷àñ ³íòýãðàöûéíûÿ íàìýíêëÿòóðíûÿ ïðàåêòû ³ñíâàë³ ³ ¢ ýâàëþûéíàé (àô³öûéíàé) ³ ¢ êàìó³ñòû÷íàé “àðòàäàêñàëüíàé” ôîðìå (ÿê ïý¢íàÿ àïàçûöûÿ äà àô³öûéíàãà ãàðáà÷î¢ñêàãà ïðàåêòó). Ñòâàðàëüí³ê³ ãýòûõ ïðàåêòà¢ àäðîçüí³âàë³ñÿ òûì, øòî ðýàëüíà âàëîäàë³ õàöÿ é ïàñëàáåíàé, àëå ¢ëäàé. ßíû ìàãë³ ðýàëüíà, õàöÿ é ç ïý¢íûì³ àãàâîðêàì³, àæûöüöÿ¢ëÿöü ñâåå ìàøòàáíûÿ, óñ¸àõîïíûÿ ãðàìàäçêà-ïàë³òû÷íûÿ ïðàåêòû. Ó ³õ áûëà ìàã÷ûìàñüöü ³ àäì³í³ñòðàöûéíû ðýñóðñ ïàäðûõòàâàööà äà êàðäûíàëüíàãà ïåðàçüìåðêàâíûíÿ ¢ëäàû ³ ¢ëäñíàñüö³, àïðàáâàöü ïåðøûÿ ïàë³ãîíû âîëüíàãà ïðàäïðûìàëü³öòâà íà áàçå ðîçíàãà ðîäó êàäýðàòûâà¢, ñâîå÷àñîâà ïåðàê³íóöü òóäû ô³íàíñàâûÿ ³ ìàóýðûÿëüíûÿ ðýñóðñû. Ðàçàì ç òûì, ãýòûÿ ôîðìû íàìýíêëÿòóðíàãà ãàðñïàäàðàíüíÿ çàñòàë³ñÿ öåñíà ïðûâÿçàíû³ äà ¢ëäâû. Òàê ðûõòàâàëàñÿ áàçà äëÿ àæûöüöÿ¢ëåíüíÿ ïðàåêòà¢ ïñòñàâåöêàé íàìýíêëÿòóðû. Êàíýðâàòû¢íà-³íòýãðàöûéíû íàìýíêëÿòóðíû ïðàåêò áû¢ ïåðàêðýñüëåíû ïóòì÷àì ÃÊ×Ï. Òàìó ¢êðà³íñêàé íàìýíêëÿòóðû íå çàñòàëîñÿ í³÷îãà ³íøàãà, ÿê ñïðàáâàöü àæûöüöÿâ³öü ýâàëþûéíà-

äýç³íòýãðàöûéíû ïðàåêò. Ðýâàëþöûéíàãà ïðàåêòó ¢ ãàë³íå ýêàíîì³ê³ ¢êðà³íñêàÿ íàìýíêëýòóðà, íÿãëåäçÿ ÷ û íà ìëÿâûÿ äýêëýðàöû³ ïðà íåéê³ÿ ýêàíàì³ ÷ íûÿ ðýôîðìû, òàê í³êîëê³ ³ íÿ âûïðàöàâàëà. Áî, â³äàâî ÷ íà, ³õ íå ïàòðááàâàëà. Ñâîå ÷ àñîâàå ³ ïàñüëÿäí¢íàå ¢âÿ-äçåíüíå âîëüíàðûíêàâàé ýêàíîì³ê³ ïàçáàâ³ëà á ÿå ìàã ÷ ûìàñüö³ ïåðàðàçüìåðêàâàöü óëàñíàñüöü íà ñâàþ êàðûñüöü òàê, ÿê ÿíà ãýòà çðàá³ëà. “Äýìàêðàòà¢” ó ÷ ûñòûì âûãëÿäçå âà ¡êðà³íå áûëî âåëüì³ ìàëà. Íà ïåøûì æà ýòàíå òðàíñôàðìàöûê³ ÿíû áûë³ çàöåíåíûÿ áîëüø øìàòë³ê³ì³ “íàöûÿíàë³ñòàì³”. “Íàöûÿíàë³ñòû” íà êàðîê³ ÷ àñ àâàëîäàë³ ñûòóàöûÿé ïàñüëÿ ïóò ÷ ó ÃÊ × Ï. ²õîû äýç³íòýãðàöûéíû ïðàåêò ÷ àñîâà ñóïà¢ ç äýç³íòýãðàöûéíûì ïðàåêòàì íàìýíêëýòóðû, ÿêàÿ ïàñüíåëà ïåðàèðûåíòàâàöòà. Àëå ÿíû íå âàëîäàë³ àí³ÿê³ì àäì³í³ñòðàöûéíûì ðýñóðñàì, íå íàäàâàë³ ñóð’¸çíàé óâàà³ (íàâàò ó òûõ íåêàëüê³õ àáëàñüöÿõ, äçå âûéãðàë³ âûáàðû) ïðàáëåì ñòâàðýíüíÿ ýêàíàì³ ÷ íàé áàçû äëÿ ¢ëàáû ïðàçü ïåðàðàçíåðêâàíüíå ¢ëàñíàñüö³, ðýñóðñà¢ ³ ô³íàíñà¢, ìàêñûìàëüíà àêòû¢íàãà ¢âÿäçåíüíÿ íîâûõ ôîðìà¢ ãàñïàäàðàíüíÿ. “Íàöûÿíàë³ñòû” ïàñüíÿøàë³ñÿ çàêëþ÷ûöü òàåìàå ïàãàäíåíüíå ç íàìýíêëýòóðàé äçåëÿ ñòâàðýíüíÿ äçÿðæàâû ç íàçâàé “Óêðà³íà”, íå çàáÿñüíå ÷ û¢øû ³ íå ñòâàðû¢øû ñàáå ¢ ¸é í³ÿê³õ ðýàëüíûõ ðîëÿ¢, àáàïåðòûõ íà ðýàëüíóþ ýêàíàì³ ÷ íóþ é ïàë³òû ÷ íóþ áàçó. Òûì ñàìûì ÿíû áûöòàì áû àääàë³ ÿø ÷ ý íÿäà¢íà ³ìÿðñêàé ³ ääêðûòà ïðîö³¢êðà³íñêàé íàìýíêëýòóðû “ñàêðàìýíò íåçàëåæíàñüö³”. Íå ¢çàáàâå ãýòà äàëî ìàã ÷ ûìàñüöü òîé ñàìàé íàìýíêëýòóðû öàëêàì óçóðïàâàöü ³äýþ íåçàëåæíàñüö³, çüá³öü ïàë³òû ÷ íóþ íàïðóæàíàñüöü ó ãðàìàäçòâå, ñüï³ñà¢øû íÿ¢äà ÷ û ñâàéãî ïýðìàíýíòíàãà äçåñÿö³ãàäíâàãà ïðà¢ëåíüíÿ ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå íà “äýìàêðàòà¢” ³ “íàöûÿíàë³ñòà¢”, ³ òàìó ïðàêòû÷íà öàëêàì âûäàë³öü ³õ ç ïàë³òû÷íàé ñöýíû ³ àäõ³ë³öü àä âÿë³êàãà ïåðàðàçüìåðêâàíüíÿ ¢ëàñíàñüö³ ³ ¢ëàäû.

1.2. Áàçà ôàðìàâàíüíÿ “äçÿðæàâû ¡êðà³íà” Àäíé ç ïåðàäóìîâà¢ ïàñüíÿõîâàãà äçÿðæàâàáóäà¢í³öòâà çüÿ¢ëÿåöà ñàìà¢ñüâåäàìëåíüíå ïý¢íàé ãðóíû ëþäçåé ÿê öýëàñíàñüö³. Ïà ÷ óöüö¸ åäíàñüö³ ìîæà ôàðìàâàöòà íà ðîçíàé áàçå, àëå çà¢ñ¸äû ïàòðàáóå ïý¢íàãà ÷ àñó. Íå àáàâÿçêîâà êàíñàë³äóþ ÷ ûì ýëåìýíòàì ìåå áûöü ýòí³ ÷ íàÿ åäíàñüöü, õàöÿ êàíñòðóêò åäíàñüö³ ç ÷ àñàì ìîæà ïðûåñüö³ ïðàç íàòóðàëüíûÿ äî¢ã³ÿ àñûì³ëÿöûéíûÿ ïðàöýñû äà ôàðìàâàíüíÿ íîâàãà ö³ àáíî¢ëåíàãà ýòíàñó. Çðýøû, äà ãýòàãà ìîæà ïðûåñüö³ ³ ïðûì³òû¢íû çàõîí àäíàãî ýòíàñó ³íøûì ³ ïðûìóñîâàÿ ö³ äîáðàãàõâîòíàÿ àñûì³ëÿöûÿ. ßêîé ç ãýòàãà ïóíêòó ãëåäæàíüíÿ áûëà ñûòóàöûÿ ¢âà ¡êðà³íå? Çäàáûüöþ

íåçàëåæíàñüö³ ç-çà æîðñòè³õ ³äýàëÿã³÷íûõ àáìåæàâàíüíÿ¢ ó ÑÑÑÐ íå ïàïÿðýäí³÷à¢ ïðàöýñ ïðàöÿãëàãà ôàðìàâàíüíÿ àáíî¢ëåíàãà ïà÷óöüöÿ êàíñàë³äóþ÷àé åäíàñüö³. Íàâàò áîëüø, ñàâåöêàÿ ïðàïàãàíäà ïðàâàêâàâëà ðàñêîêû íàâàò óâà ¢êðà³íñê³ì ýòíàñ, íÿ êàæó÷û ¢æî ïðà ðýøòó íàñåëüí³öòâà ÓÑÑÐ. Ó ãðàìàäçêàé ñûåÿäîìàñüö³ ñôàðìàâàë³ñÿ ³ì³äæàâûÿ êàíñòðóêòû “çàïàäýíöà¢”, “áàíäýðà¢öà¢”, “óñõîäí³êà¢”, “õàõëî¢”, “ìàñêàë¸¢”. Àäêðûòà é òàåìíà íà äçÿðæà¢íûì óçðî¢í³ íàñàäæàëàñÿ íåöÿðí³ìàñüöü ää êðûìñê³õ òàòàðà¢ ³ æûäî¢. Ïà ñóòíàñüö³, íàïÿðýäàäí³ íåçàëåæíàñüö³ âà ¡êðà³íå íå áûëî êàí÷àòêîâà ñòàðìàâàíàé ñóïîëüíàñüö³, ÿêóþ ìîæíà áûëî á íàâàò óìî¢íà íàçâàöü óêðà³íñêàé ïàë³òû÷íàé íàöûÿé. Ó çíà÷íàé ñòóïåí³ åéíàå íàñåëüí³öòâà áûëî àá’ÿäíàíàå òîëüê³ ñóïîëüíàñüöþ òýðûòîðû³, çüáåðãàþ÷û ðîçíóþ ìýíòàëüíàñüöü, ïðûíàëåæíàñüöü ää ðîçíûõ ïàë³òû÷íûõ êàíñòðóêòà¢, êóëüòóðíûõ ñüâåòà¢. Àäç³íûì ïàðà¢íàëüíà êàíñàë³äóþ÷ûì ýëåìýíòàì, àïðî÷òýðûòàðûëüíàãà, áûëà ³ëþç³ÿ ìàã÷ûìàñüö³ õóòèàãà âûõàäó ñà ñòàãíàöü³ ³ êðûçûñó øëÿõàì àäàñàáëåíüíÿ àä íåìàä’ííàãà ÑÑÑÐ. Àëå áóäó÷ûíÿ ãýòàé íîâàé ñóïîëüíàñüö³ áà÷ûëàñÿ ¢ñ³ì³ ãðóïàì³ íàñåëüí³öòâà ïà-ððîçíàì, õàöÿ ìåëà àäíîëüêàâóþ íàçâó “íåçàëåæíàÿ ¡êðà³íà”. Ó ãýòûì ³ ïàëÿãàëà âÿë³êàÿ ³ëþç³ÿ, íàðîäæàíàÿ ðýôýðýíäóìàì àá íåçàëåæíàñüö³ 1991 ã. Óñå í³áûòà ãàëàñàâàë³ çà àäíî ³ òîå æ. Ôàðìàëüíà — òàê. Àäíâê ïà ñóòíàñüö³ — íå. Ãýòà ¢ñüâåäàìëÿëà ïîñòàíóí³ñòû÷íàÿ íàìýíêëÿòóðà ¢âà ¡êðà³íå, ÿêàÿ ¢æî òàäû, ³ìãíåíîà çàðûåíòàâà¢øûñÿ, íàëæíà ïðàâÿëà ðýôýðýíäóì, óçìàöí³ ¢øû ÿãî øûðîêàé ïðàïãàäíàé, ÿêàÿ àäðîçüí³âàëàñÿ ¢ êîæíûì ç ðýã³ íà ¢ ³ àáÿöàëà ¢ êîæíûì çüü ³õ òîå, äà ÷àãî ¸í ³ìêíó¢ñÿ. Âûí³ê áû¢ äàñÿãíóòû, àëå ïàë³òû÷íàÿ íàöûÿ òàê ³ íå ïà¢ñòàëà. Àäíà÷àñîâà áûëà ¢ïåðøûíþ çàëëàçåíàÿ àñíîâà äëÿ òûõ ìàí³íóëÿöûÿ¢ ç âûáàðàì³, ÿê³ÿ äàñÿãíóë³ ñâàéãî ïàãåþ íà ðýôýðýíäóå, øòî äàòû÷û¢ êàíñòûóöûéíûõ çüìåíà¢ 2000 ã. Ïàãîâíóþ òýíàë¸ã³þ ïäâîéíûõ ³ ïàòðîéíûõ ñòàíäàðòà¢ âûêàðûñòàë³ íà ¢ñ³õ ïðýçûäýíöê³õ âûáàðàõ, øòî é íàäàëåé çàìàöî¢âàëà ôàêòû÷íóþ åâòýðàãåíîàñüöü íàñåëüí³öòâà ¡êðà³íû, íå âÿëî äà ñàïðà¢äíàãà êàíñýíñóñó ö³ êàìïðàì³ñó ¢ âûðàøýíüí³ íàöûÿòâîð÷ûõ çàäàíüíÿ¢, à ñëóæûëà òîëüê³ âûðàøýíüíþ ñûòóàöûéíûõ çàäà÷à¢. Òàê³ì ÷ûíàì, åâòýðàãåíîàñüöü íÿ òîëüê³ çàìàöâàëàñÿ ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå ÿê ôàêò, àëå é ïà÷àëà íàðàñòàöü. Ðîçíûÿ ðýã³ íû ïðàêòû÷íà íå ïðàÿ¢ëÿþöü âîê³ äà çáë³æýíüíÿ àëüáî ¢çàåìíàãà çàö³êà¢ëåíüíÿ. Ïðû÷ûì ãýòà äàòû÷ûöü ³ êóëüòóðíàãà âûìÿðýíüíÿ, ³ ýêàíàì³÷íãà ñýíñó. Àäç³íû ýêàíàì³÷íû àðãàí³çì ç-çà êðûçûñíàñüö³ ýêàíîì³ê³ ³ äàñóòíàñüö³ õîöü íåêàãà

ôàðìàâàíüíÿ ÿå ñòðóêòóðû ïðàç ðîçíàãà ðîäó ëüãîòíóþ ïàë³òûêó ïðàêòû ÷ íà íå ñòâàðàåöà. Çðýøòû, ðýã³ÿíàëüíûý íàìýíêëÿòóðû íà ïåðøûì ýòàïå íàâàò ñóïðàö³¢ëÿë³ñÿ ¢ìÿøàíüíþ öýíòðó ¢ ïåððàçüìåðêàâàíüíå ¢ëàñíàñüö³ ¢ ³õíûõ ðýã³¸íàõ. Çàõîäí³ ðýã³¸í íå àä ÷ ó¢ ïðàêòû ÷ íà ïàâàëüíàé ³ ¢æî íÿçüìåííàé ðóñ³ô³êââàíàñüö³ Ïî ¢äíþ ³ ¡ñõîäó. Íå áûëà ïðàâåäçåíàÿ ãðàìàäçêàÿ äûñêóñ³ÿ ïà ãýòûì ïûòàíüí³, ãðàìàäçòâà íå àäðýôëåêòàâàëà ðýàëüíû ñòàí ñïðàâà¢. ² íÿ òîëüê³ íå ¢ñüâÿäîì³ëà ðýàëüíàãà ñòàíó ñïðàâà¢, àëå é íÿ âûïðàöàâàëà ñóïîëüíàé, ïðûìàëüíàé äëÿ ¢ñ³õ (ö³, ïðûíàìñ³, áîëüøàñüö³) ÷ äëüöî¢ ãðàìàäçòâà ñòðàòýã³³, øòî æ ðàá³öü äàëåé ç àáâåø ÷ àíàé íåçàëåæíàñüöþ ³ ³ìïë³êàâàíàé òûì ñàìûì ïàë³òû ÷ íàé ñóïîëüíàñüöþ ³ åäíàñüöþ. Íåâÿäîìà, íà ÷ ûì ãðóíòàâöü ãýòóþ åäíàñüöü. Íà ñóïîëüíàñüö³ ë¸ñó? Ýêàíàì³ ÷ íûì ³íòåðýñå? Àëå ö³ ³ñíóå ñóïîëüíû àãóëüíà¢êðà³íñê³ ýêàíàì³ ÷ íû ³íòåðýñ? Íåé³ÿ ôîðìû êàíýíñóñó? Àëå æ íÿìà ìýòàí³çìà¢ àãóëüíàíàöûÿíàëüíàé äûñêóñ³³, ÿêàÿ ïàâ³íîà áûëà á âûïðàöàâöü ÿãî. Óêðà³íñêå ãðàìàçòâà çàñòàåöà ðàçàðâàíû. Ìîâà? Àëå ÿêàÿ — òàÿ, íà ÿêîé ðàçìà¢ëÿå áîëüøàñüöü? Ó òîé æà ÷ àñ íàâàò âô³öûéíû Ê³å¢ òàê ³ íÿ çìîã óñüâÿäîì³öü êàíñàë³äóþ ÷ àé ðîë³ ¢êðà³íñêàé ìîâû, ¸í ³ íàäàëåé óñïðûìàå ÿå êðàéíå ôàðìàëüíà ³ õàëîäíà, óæî íÿ êàæó ÷ û ïðà àìàëü ñïðÿñ ðàñ³éñêàìî¢íàå ö³ õóò ÷ ýé ñàâåöêàìî¢íàå ê³å¢ñêàå ìÿø ÷ àíñòâà. Äëÿ ÿãî íå ³ñíóå ôóíäàìýíòàëüíàé òýçû ðàñ³éñêàãà ïàë³òîëÿãà Ñÿðãåÿ ×àðíûøîâà, øòî Ðàñ³ÿ — ãýòà, ïåðääóñ³ì, ðàñ³éñêàÿ ìîâà, à íå òýðûòðûÿ, ïîë³ýòí³ ÷ íåå, ïîë³êóëüòóðíàå íàñåëüí³öòâà, à òûì áîëüø íÿ òàÿ ö³ ³íøàÿ àäì³í³ñòðàöûéíàÿ ñòðóêòóðà. Ó òîé æà ÷ àñ äëÿ àäì³í³ñòðàöû³ “äçÿðæàâû ¡êðà³íà” àêòóàëüíàé çüÿ¢ëÿåöà òîëûê³ òýçà, øòî äçÿðæàâà — ãýòà àäì³í³ñòðàöûÿ. Àäíà ÷ àñíà ¢ òàêîãà äûôýðýíöûÿâàíãà íàñåëüí³öòâà, ÿêîå íÿ ìåå ñóïëüíàå ìî¢íàå ïðàñòîðû (ïðàêòû ÷ íàÿ ðàñïàëâ³íáíàñüöü íà ðàñ³éñêà/ñóðæûêà- ³ ¢êðà³íñêà/ñóðæûêàìî¢íàå íàñåëüí³öòâà), ñóïëüíàå ³íòàðìàöûéíàå ïðàñòîðû (ÿå ïðàêòû ÷ íà àääàë³ ðàñ³éñê³ì ìýâûÿì, ³ áíëüøàñüöü ãðàìàäçÿíà¢ íàøàãà ãðàìàäçòâà íàñàìðý ÷ æûâóöü ó ðàñ³éñêé ìýâûÿ- ³ ³íòàðìàöûéíàé ïðàñòîðû, ïðàí³êàþ ÷ ûñÿ ïðàáëåìà³ äçÿðæàâû Ðàñ³³, à òàìó çüÿ¢ëÿþöà áîëüø “ðàñ³ÿíà³”, ÷ ûì óêðà³íöàì³, ó ³íòàðìàöûéíûì ñýíñå ñëîâà), íå ôàðìóåöà ³äýíòûô³êàöûÿ ç ãýòàé äçÿðæàâàé. Äî¢ã³ ÷ àñ ³ñíóþ ÷ àå ç óêðà³íñêàé íåçàëåæíàñüöþ ñòàíîâ³ø ÷ à íàâàò ó ôàðìàëüíûì ñýíñå çíà ÷ íàé ÷ àñòêàé ãðàìàäçòâà àëüáî íå ¢ñüâåäàìëÿëàñÿ (à ãýòà ¢êëþ ÷ àå ïÿ¢íûÿ ááàâÿçê³ é àáìåæàâàíüí³), àëüáî ¢ñïðûìàëàñÿ ÿê íåïðàöÿãûõ ïåðàõîãíûõ ñòàí ö³ ³ì³òàöûÿ íåçàëåæíàñüö³, àëüáî ïðîñòà

¢ñïðûìàëàñÿ ñêðàéíå âàðîæà. Äçÿðæà¢íû ïðàåêò íÿ ñòà¢ñÿ ³ñòîòíûì äëÿ çíà÷íàé ÷àñòê³ íàñåëíí³öòâà. ² íàâàò áîëüø — í³ àäì³í³ñòðàöûÿ, í³ ñàìî ãðàìàäçòâà òàê ³ íÿ âûïðàöàâàë³ àêöýïòàâíàãà áàëüøûí¸é “ïðåêòó ¡êðà³íà”, ¸í ïðîñòà àäñóòíû. Ìîæíà ãàâàðûöü ïðà ïý¢íû áðàê “äçÿðæà¢íàãà ³íñòûíêòó”, êàê³ òàêàÿ òýðì³íàë¸ã³ÿ ïðûìàëüíàÿ äëÿ áîëüøàñüö³ íàñåëí³öòâà ¡êðà³íû. Òàìó äëÿ ôàðìàâàíüíÿ íåéêàé ñóïîëüíàé áàçû âåëüì³ âàæíà ñòâàðàöü óâà ¡êðà³íå ìýõàí³çìû ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñüö³. ²ì ïàâ³íía ñòàöü ãðàìàäçòâà, ÿêîå ¢ñüâåäàìëÿå ðýàëüíàå ñòàíîâ³ø÷à, âûïðàöî¢âàå ñâà¸ áà÷àíüíå áóäó÷ûí³, ìîæà àãó÷ûöü ñâàþ äûñêóñ³þ, ìàå ðýàëüíûÿ ïàë³òû÷íûÿ ³ ãðàìàäçê³ÿ ìýõàí³çìû, êàá ïðàâåñüö³ âûïðàöàâàíû êàíýíñòó ó æûöüö¸. Íà æàëü, òýïï ïàáóäîâû ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñüö³ ¢âà ¡êðà³íå ïàäàå, êàë³ íàãóë íå ñòàãíóå. Àäáû¢ñÿ çíà÷íû ïåðàêîñ ó áîê ñòâðýíûÿ àë³ãàðõ³÷íàé ìàäýë³ ïðà¢ëåíûÿ ç àäíàçíà÷íûì äàì³íâàíûíåì äàíî³ íûì ¢ëàäû, ïðääñòà¢ëåíàé ³íñòûóòàì ïðýçûäýíöòâà. Àäíé ç áàçà¢, íà ÿêîé ìíæíà áûëî á ïàáóäâàöü äçÿðæàâó, áåç óñÿëÿêàãà ñóìåâó çüÿ¢ëÿåöòà ýêàíî³êà. Àä ÑÑÑÐ Óêðà³íà ¢ñïàäêâàëà íÿ öýëüíû ñàìàäàñòàòêîâû àðãàí³çì, ö³ ýêàíî³êó, ÿêàÿ áûëà á ýôýêòû¢íà êàäïýðàâàíàÿ çü íåéê³ì³ ³íøûì³ ýêàíàì³÷íûì³ ñûñòýìàì³. Êàëÿïñ ýêàíî³ê³ ¢ ïîñòñàâåöê³õ êða³íaõ, ïðàêòû÷íàÿ ë³êâ³äàöûÿ êàäïýðàöû³ ç êîë³øí³ì³ êða³íàì³ Ðàäû ýêàíàì³÷íàé óçàåíàäàïàìî³, àáâåø÷àíàÿ, àëå òàê ³ íÿ çüäçåéñüíåíàÿ êàíâýðñ³ÿ âàéñêîâà-ïðàìûñëîâàãà êîìïëåêñó ôðàãìýíòàâàë³ ýêàíî³êó ¡êðà³íû. Óêða³íñêàÿ ýêàíî³êà ñïûí³ëàñÿ íÿ òîëüê³ ç-çà íåïàòýáíàñüö³ ö³ íåêàíêóýíòàçäîëüíàñüö³ ñâà¸é ïðääóêöû³, àëå ³ òàìó, øòî íà òýðûòîðû³ ¡êðà³íû çàñòàë³ñÿ òîëüê³ ÷àñòê³ íåêàë³ àäç³íûõ òýõíàëÿã³÷íûõ öûêëà¢. Çàöûêë³öü ³õ ó ìåæàõ Óêða³íû òàêñàìà íå àòðûìàëàñÿ. Đàçàì ç òûì, ó àïîøí³ÿ ãàäû àêòû¢íà ³äçå ïðàöýñ ôàêòû÷íàé äý³íäóñòðûÿë³çàöû³ êða³íû. ¨í ñóïà¢ ç ïðàöýñàì³ ïåðàõîäó ñóñüâåòíàé ýêàíî³ê³ ¢ ïîñò³íóñòðûÿëüíóþ ôàçó ³ ñòâàðýíüíÿ íîâûõ ³íôàìàöûéíûõ ýêàíî³êà¢ ³ ãðàìàäçòâà¢. Ñûđâà³íûÿ ãàë³íû ³ öÿæêàÿ ïðàìûñëîâàñüöü, ÿê³ÿ áûë³ đàçüâ³òûÿ âà ¡êđà³íå, íÿ ìàþöü ýêñïàðòíàãà ïàòýíöûÿëó. Ó òîé æà ÷àñ âûñîêàòýõíàëÿã³÷íûÿ ãàë³íû, çàđûåíòàâàíûÿ ¢ àñíî¢íûì íà âûòâîð÷àñüöü çáðî³, òđàíñïàđòíàé âå³ÿöû³, êàñüì³÷íûõ àïàđàòà¢ ³ ã.ä., íàòûêàþöòà íà ðîçíàãà êøòàëòó ýêñïàđòíûÿ/³ìïàđòíûÿ àáìåæàâàíüí³ ³ ïàë³òû÷íûÿ ïðûÿðûòýòû. Ñêëàäåöòà ¢đàæàíüíå, øòî íàñàìðý÷ óñå “ñòđàòýã³÷íûÿ ïàđòíýðû” ¡êđà³íû íå çàö³êà¢ëåíûÿ ¢ àäíà¢ëåíüí³ ÿå âûñîê³õ òýõíàë¸ã³ÿ¢ ÿê ñà ñòđàòýã³÷íûõ (íåáÿñüíåêà àäíà¢ëåíüíÿ âàéñêîâàãà ïàòýíöûÿëó, ÿê³ ìîæà áûöü âûêàđûñòàíû

ïðàö³¢í³êài), òàê ³ ç êàíêóðýíòíûõ ìåðêàâàíüíÿ¢ (ñòâàðýíüíå ñóð'¸çíàãà êàíêóðýíòà íà ñóñüâåòíûì ðûíêó íÿ òîëüê³ òàâàðà¢, àëå é ïðàöû). Íÿäðýííàé áàçàé äëÿ ïàáóäîâû ýêàíîì³ê³ ýôýêòû¢íàé äçÿðæàâû ìîæà ñòàöü ÿå "ãåàïàë³òû÷íà ïðàìåæêàâû" õàðàêòàð. Êàë³ ¢ âàéñêîâûì ñýíñå ¡êðà³íà ïðàêòû÷íà àïûíóëàñÿ ïàì³æ äâóõ ëÿãåðà¢, øòî ïðîö³ñòàÿöü àäç³í àäíàì ¢ Öýíòðàëüíà-¡ñõîäíýé Ý¢ðîïå, — ÍÀÒÎ ³ Òàøêåíöêàé äàìîâàé (øòî çüÿ¢ëÿåöòà êðûí³öàé ïàãðîçû), — äûê ó ýêàíàì³÷íûì ñýíñå ÿíà äïûíóëàñÿ ïàì³æ ÝÇ ³ Đàñ³ýé çü åéíûì³ ôàêòû÷íûì³ ñàòýë³òàì³ (Đàñ³ÿ+) ÿê âåë³çàðíûì³ ðûíêàì³ ³ ³íäóñòðûÿëüíûì³ äû ñûðàâ³íûì³ áàçàì³. Ïðàç Óêðà³íó ïðàõîäçÿöü (ö³ ìàþöü ïðàéñüö³) ãàëî¢íûÿ òðàíñïàðòíûÿ ö³ ãðóçàïàòîê³ ¡ñõîä-Çàõàä (ÝÇ — Đàñ³ÿ+ — Ñÿðýäíÿÿ Àç³ÿ — Äàë¸ê³ ¡ñõîä), Ïî¢íà÷ — Îí ¢äçåíû (ÝÇ — Êà¢êàç — Ñÿðýäíÿÿ Àç³ÿ). Ìàã÷ûíû ðýñóðñàì çüÿ ¢ëÿþöà ïðàâêòû, çüâÿçàíûÿ ç òðàíñïàðòàâàíüíåì íàôòû é ãàçó ÿê ç Êàñüï³éñêàãà ðýã³¸íó, òàê ³ ç Ïà¢íî÷íàé Ý¢ðîïû ö³ Áë³çêàãà ¡ñõîáó. Àáîââà íàäýã³¸íû çàö³êà¢ëåíûÿ êàê³ íå ¢ êàíòðîë³, òî ïðûíàìñ ³ ¢âà ¢äçåëå ¢ ãýòûì òðàíñïàðòíûì âóçüëå Ý¢ðîïû, ÿê³ äçÿêóþ÷û ñâàéì ãåàïàë³òû÷íàìó çíà÷ýíüíþ ìåå íàéáîëüøûÿ ¢ Ý¢ðîïå ïýðñïýêòûâû. Ïà àöýíêàõ ³íñòûòóòó Rendall, Óêðà³íà ìåå íàéâûøýéøû ¢ Ý¢ðîïå òðàíçûíû ðýéòûíã — 3,11 áàëó. Àäöåì³ì, øòî ¢ ñóñåäíýé Ïîëüø÷û ãýòû ïàêàç÷ûê ñêëàäàå òîëüê³ 2,72 áàëó. Òðàíçûíû ðýéòûíã òýðûòðû³ òîé ö³ ³íøàé êðà³íû ¢ë³÷âàå ðàçüâ³òàñüöü ðàçüìåø÷àíûõ ó ¸é òðàíñïàðòíûõ ñûñòýìà¢ ³ ñåòàê, à òàêñàìà ¢çðîâåíü ³ ñòàí ÿå ³íôðàñòðóêòóðû [1].

1.3. Àïàçûôéíûÿ ñ³ëû Àäíûì ç ÷ûíüí³êà¢, ÿê³ ¢ïëûâàå íà ñòâàðýíüíå ñó÷àñíàà ¢êðà³íñêàãà ãðàìàäçòâà ³ "ïðàåêòó ¡êðà³íà", çüÿ¢ëÿåöòà ñòðóêòóðà àïàçûôéíûõ ñ³ëà¢. Ãýòàÿ ñòðóêòóðà íå çüÿ¢ëÿåöòà òîëüê³ ñûñòýìàé àïàçûöû³, àëå é àäëþñòðî¢âàå áóäó÷ûÿ ìàã÷ûìûÿ ïåðàäçüìåðêàâàíüí³ ¢ëàäû ö³ ðàçëîìû ¢ ãðàìàäçòâå é äçÿðæàâå. Ïåðàðàçüìåðêàâàíüí³ ¢ëàäû ¢ öýíòðû ö³ ðýã³¸íàõ àäáûâàþöòà òàäû, êàê³ íå çàäàâàëüíÿþöòà ïàòðàáàâàíüí³ íåéêàé ÷àñòê³ ãðàìàäçòâà àáî ïàê³òû÷íàé ïëûí³. Ó òîé æà ÷àñ, êàê³ íåçàäàâëüíåíüíå ëÿêàë³çóåöòà ¢ ãåàãðàò³÷íûõ ðýã³¸íàõ, òî ãýòà ïîæà ïðûâåñüö³ ³ äà ðýã³ÿíàëüíûõ à¢òàíàì³ñöê³õ àëüáî íàâàò ñýïàðàòûñöê³õ òýíäýíöûÿ¢. Íà ñ¸íüíÿ ¢âà ¡êðà³íå àäáûâàåöòà ïðàöñ ñêðàéíÿå êàíöýíòàöû³ ¢ëàäû. Äçÿðæà¢íàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ íà ÷àëå ç ïðýçûäýíòàì çðàá³ëà âûñíîâû ç ïàïýðýäíÿãà ïýðûäó ïðàêòû÷íàãà äâóõóëàçüäçÿ öÿãàì óñ³õ ãàäî¢ óêðà³íñêàé äçÿðæà¢íàñüö³ ïàðëÿìýíöêàé ³ ïðýçûäýíöêàé ãàë³íà¢ óëàûû. Ñóäîâàÿ ¢ëàäà, íà æàëü, òàê ³ íÿ âûçâàë³ëàñÿ àä

àïåê³ äçÿðæà¢íàé óëàäû ³ íå ðàçüâ³ëàñÿ ¢ ñàìàñòîéíóþ ÿå ãàë³íó. Ïàñüëÿ ñòâàðýíüíý ¢ç³ìêó 2000 ã. ó Âÿðõî¢íàé Ðàäçå ïàðëÿìýíòàíêàé áàëüøûí³ áûëà ïðûäóøàíàÿ êðûí³öà êàìóí³ñòû÷íàé äïàçûöû³. Àäíàê, ðàçàì ç òûì, ³ñíóþöü ñûìïòîìû òàãî, øòî ³ ¢ñÿêàé äïàçûöûéíàñüö³ íàãàóë. Ïðýçüäýíôêàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ çàöüâåðäç³ëàñÿ, ³ ¸ñüöü ïàãðîçà, øòî ÿíà òûì ñàìûì íÿ òîëüê³ ïñóå ñâîé ³ì³äæ ó âà÷îõ çàõîäí³õ ïàðòíýðà¢, àëå é ñòâàðàå ïåðàäóîíâû äëÿ ñâà¸é æà íåñòàá³ëüíàñüö³, ÿíà íå ðýïðýçýíòóå ¢âåñü ñïýêòàð ðýã³ÿíäëüíûõ ýë³òà¢. Ïðýçûäýíôêàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ ¢ àñíî¢íûì ïðàäñòà¢ëÿå ñòàðóþ/íîâóþ ê³å¢ñêóþ áþðàêðàòûþ, äíåïðàïÿòðî¢ñêóþ ãðóïï¢êó ³ íåêàòîðûõ ïðàäñòà¢í³êî¢ ëÿÿëüíûõ äà ÿå ³íøûõ ðýã³ÿíàëüíûõ ýë³òà¢. Íàâàò áîëüø, ôàðìàâàíüíå ¢ëàäíûõ ³ á³çíýñîâûõ ýë³òà¢ ó ðýã³¸íàõ, øòî íÿ ìàÞöü ñâàéãî ïðàäñòà¢í³öòâà ¢ àäì³í³ñòðàöû³, àäáûâàåöòà ñòðîãà ïàä åéíûì êàíòðîëåì. Ñàìà ñûñòýìà ôàðìàâàíüíÿ âÿë³ê³õ êàì³òàëà¢ ó ðýã³¸íàõ ïðàêòû÷íà âûêëÞ÷åå ìàæë³âàñüöü ³õ íåçàëåæíàñüö³ àä óëàäû. Ç àäíàãî áîêó, “àë³ãàðõ³” íàìàãàÞöòà äïàíàâàöü óëàáó ÿê ó ðýã³¸íàõ, òàê ³ ¢ öýíòðû, àëå çü ³íøàãà — ÿíû áÿç ñàíêöû³ é çìû÷ê³ ç óëàäàé íåìãà÷ ûìûÿ. Òàêàÿ ïðàêòû÷íà ïî¢íàÿ çàëåæíàñüöü àä àäì³í³ñòðàöû³ ³ Ê³åâà ¢ ðýøöå ðýøò íÿ ìîæà íå ñóòûêíóöòà ç ³íòàðýñàì³ ðýã³ÿíäëüíûõ ýë³òà¢, ÿê³ÿ âûéøë³ ç ðýã³ÿíäëüíûõ íàìÿíêëÿòóðà¢. Ïåðûÿäû÷íà ïðýçûäýíò âûìóøàíû ¢òàéìî¢âàöü ìÿñòîâû íàìÿíêëÿòóðíû ñýíàðàòîçì ³ íàê³ðî¢âàöü ó ðýã³¸íû ñâà³õ ñòà¢ëå³êà¢. Çàðàç ãýòû ïðàöýñ ïðàêòû÷íà ñêîí÷àíû. Äëÿ ãýòàãà àæûöüöÿ ¢ëÿëàñÿ àêðýñüëåíàÿ çàêàíäà¢÷àÿ ðýôíðìà (ïää ³íñòûóòò ê³ðà¢í³êî ¢ äçÿðæàäì³í³ñòðàöûÿ¢ áûëà ïäâåäçåíàÿ êàíñòûóòûéíàÿ áàçà), ïðàâîäç³ëàñÿ ìýòàíàê³ðàâàíàÿ êàäðàâàÿ ïàë³ôûêà: áûëà âûáóäàâàíàÿ ñòðîãàÿ ïðýçûäýíôêàÿ âûêàí¢÷àÿ âýðòûêàëü. Òàê³ì ÷ûíàì, óâà ¡êðà³íå öàëêàì àôîðì³ëàñÿ àë³ãàðõ³ íàÿ ôîðìà ïðà¢ëåíüíÿ, ÿêàÿ òàðîç³öü ôàðìàâàíüíå ãðàìàäçÿíñêàé ñóïëüíàñüö³ ³ ïàçáà¢ëÿå ïýðñïýêòûâû ýôýêòû¢íàãà ðýôàðìàâàíüíý ¢êðà³íñêóþ ýêàíî³êó. Àë³ãàðõ³ ðîçíàãà ¢çðî¢íþ áëÿêóþöü öûâ³ë³çàâàíå ¢âàõîäæàíüíå ¢êðà³íñêàé ýêàíî³ê³ ¢ ñóñüûåòíû ðûíàê. Íåñóíåííàé, õàöÿ íà äàäçåíû ìîìàíò ïðàêòû÷íà íª ê³ê÷ýìíàé ç ïóíêòó ãëåæàíüíý ñâà³õ ìàã÷ûìüöÿ ¢, àïàçûöûÿé ³ñíóþ÷àé ñòðóêòóðû ¢ëàäû ïàñüëÿ êîëüê³ãàäîâàãà ôë³ðòó çü ¸é ñòàë³ äûñûäýíôû ñàâåöêãà ÷àñó. Ïðû÷ûì ³ “íàöûÿíà³ñòû”, ³ “äýìàêðàòû”. Çðýøòû, ó íîâàé äçÿðæàâå ³ì óæî íÿìà ìåñòà. Ñâàþ ðîëþ, íà äóîêó ïîñòñàâåöêàé íàìýíêëÿòóðû, ÿíû ¢æî àäûãðàë³. Ïàääîáðûâàíüíå ýïîõ³ Êðà¢÷óêà çàêîí÷ûëàñÿ. Íàìýíêëÿòóðà ïàñüïõîâà ïðàéøëà ïðàöýñ òðàíñôàðìàöû³ ³ ¢æî íå ïàòðàáóå àí³ÿêàãà “ïðûêðûüöÿ”. Â³äàâî÷íûì àïàçûöûéíûì

ïàòýíöûÿëàì âàëîäàå Çàõîäíÿÿ ¡êðà³íà. Çàðàç ðàñ÷àðàâàíüíå é ôðóñòðàöûÿ íàñåëí³öòâà íå äàþöü ìàã÷ûìàñüö³ ãýòàìó íåçàäâàëüíåíüíþ ¢âàñîá³öòà ¢ íåøòà êàíêðýòíàå. Àäíâê ÿíî ³ñíóå é íàðàñòàå. Äëÿ çüíÿöüöÿ íàïðóã³ äàì³í³ñòðàöû³ äàâîë³ äî¢ãàà ¢äàâàëàñÿ ãóëÿöü íà ã³ïÿðïàòðûÿôû÷íûõ íàñòðîÿõ ³ ñòâàðàöü ³ëþçûþ, í³áûòà ñòâîðàíû íîâû ïàë³òû÷íû àðãàí³çì çüÿ¢ëÿåöòà àæûöüöÿ¢ëåíüíåì òàãî ³äýàëó, ÿê³ Çàõîäíÿÿ ¡êðà³íà ïåñüö³ëà öÿãàì àïîøí³õ 100 ãàäî¢. Öÿïåð ðîá³ööà ¢ñ¸ áîëüø â³äàâî÷íûì, øòî ãýòà íÿ òàê, øòî ðîëÿ ãýòàãà ãýòàãà ðýã³¸íó íÿ òîëüê³ íÿçíà÷íàÿ, àëå é øòó÷íà ì³í³ì³çóåöòà ¢ äçÿðæàâå íàäãóë. Ïàäîáíûÿ ïðàöýñû àäáûâàþöòà ³ ¢ ³íøûõ ðýã³¸íàõ. Íåçàäàâàëüíåíüíå, ÿêîå ñòðûì³âàåöòà ôðóñòðàöûé ³ àäì³í³ñòðàöûéíûì³ çàõàäì³, äàì³íóå ¢ Êðûìå, ó Àäýñå. Áåçóìî¢íà àïàçûöéíûì ïàòýíöûÿëàì âàëîäàþöü ³ ïåðàâàæíà ðàñåéñêà/ñóðæûêàìî¢íûÿ ðýã³¸íû, ýòí³÷íûÿ àíêëÿâû — òàòàðñê³, âóãîðñê³, ðóìûíñê³.

2. “Ñêðàäçåíàÿ ¡êðà³íà” Íåçàëåæíàñüöü äçÿðæàâû ¡êðà³íà ñòàëà ìàã÷ûìáé ÿê ñóïîëüíàå òâàðýíüíå ïîñòñàâåöêàé êàìói³ñòû÷íàé íàìýíêëÿòóðû, ÿêàÿ ñïà÷àòêó ö³øêîì, à ïàñüëÿ ¢ñ¸ ãó÷íåé çàÿâ³ëà ïðà ñâàå ýêñêëþç¢íûÿ ïðýòýíç³³ íà “ðýã³¸í Óêðà³íà”, ³ êàíýðâàòû ¢íûõ, ö³ òðàäûöéíûõ, óêðà³íñê³õ ïàòðû¸òà¢. Àäíé ç áàíàëüíàñüöÿ ÷àñî¢ íåçàëåæíàñüö³ ñòàëà ñïàñûëêà íà ðýôýðíäóì áá íåçàëåæíàñüö³ ³ ÿãîíûÿ âûí³ê³. Àäíàê, çãàäâàþ÷û ìýòàäû ïàäë³êó ãàëàñí¢, ÿê³ÿ íå çüìÿíÿë³ñÿ íà áîëüøé ÷àñòûû âûáàð÷ûõ ó÷àñòêà ¢, çàäóìåíÿ: çà øòî æ òàäû ãàëàñàâàë³ íàñàìðý÷? Áî ãàëàñàâàë³ àìàëü óñå. Àëå, ÿê çà¢æäû ïàä÷àñ ðýâàëþû³, íå çà òîå, ÷àãî õàöåë³ ³ øòî àòðûìàë³. Àäíû òðàäûöéíà ãàëàñàâàë³ çà ã³ïýðïàïóë³ñûê³ÿ ë¸çóíã³ íàêøòàëò “Ïðý÷ íàìýíêëÿóðóò àä êàðûòà”, íÿ ìàþ÷û í³ÿêàãà ïàçûòû¢íàãà ïðàåêòó, àïðî÷ ³äýàë¸ã³³ áóëãàêà ¢ñêàãà Øàðûêâàà, øòî çâîäç³ëàñÿ äà ïðîñòàé ìàêñûû — “Âñ¸ ïîäåëèòü”. Çðýøòû, ãýòà áûëà ÿø÷ý àäíà ñïðîáà ¢âàñîá³öü “ðàé íà çÿìë³”, àëå ¢æî íÿ ¢ ðàìêàõ íÿ¢äàëãàà ïðàåêòó ÑÑÑÐ, à ¢ áîëüø ñüö³ïëûõ ðàìêàõ “òýðûòîðû³ ¡êðà³íà”. ²íøûÿ ãàëàñàâàë³ çà òîå ñàìàå, àëå ¢ áîëüø àðõà³÷íàé ö³ êàíýðâàòû¢íàé ôîðìå “ðàþ íà àñîáíà ¢çÿòàé çÿìë³ ç íàçâàþ ¡êðà³íà”, äçå àäðàçó, ïàâîäëå ïðàãíîçà¢ Äîé÷ý Áàíéó, ïàâ³íåí áû¢ íàäûñüö³ ðîñêâ³òò. Ó ãýòûì âûïàäéó ãàëàñàâàë³ çà ÿø÷ý àäíó ¢òîï³þ, ë³÷à÷û, øòî íÿ ïðàöàé ö³ êðûâ¸é, à ïðîñòûì ãàëàñàâàíüíåì ìîæíà çäàáûöü ðàé ÿø÷ý ïðû ñâà³ì æûüö³ òóò, íà çÿìë³. Àäíà÷àñîâà ¢âà ¡êðà³íå íå ñôàðìàâàëàñÿ ñó÷àñíàÿ “¢ÿ¢íàÿ ñóïîëüíàñüöü” (ïàâîäëå Áýíýäûêòà Àíäýðñàíà). Ðîçíûÿ ãðóïû é

ðýã³¸íû òàê ³ íå êàíñàë³äàâàë³ñÿ âàêîë íå ÷ àãà àäíàãî, ïðûìàëüíàãà äëÿ ¢ñ³õ.

3. “Ãîñóäàðñòâî Óêðàèíà” Ïåðàõàï³¢øû íàöûÿíàëüíûÿ ë¸çóíã³ ¢ “ïàòðûò¸òà¢” ³ “äýìàêðàòà¢”, íàìýíêëÿòóðà çàõâàëà ïðàêòû ÷ íóþ ¢ëàäó âà ¡êðà³íå. Òûì ñàìûì ÿíà áûöòàì áû àòðûìàëà ïÿ¢íû òàéì-à¢ò. Ãýòà äàëî ¸é ÷ àñ íà ïåðàãðóïàâàíüíå ñ³ëà¢, ïåðâê³äêó êàï³òàëó, àâàëîãàíüíå íåêàë³ àãóëüíàäçÿðæà¢íàé óëàñíàñüöþ, øòî áûëî òðàïíà íàçâàíà “ïðûõâàòûçàöûÿé”. ßíà öàëêàì àâàëîãàëà ýêàíîì³êàé. Ó äçÿðæê³ðàâàíüí³ çàñòàëàñÿ ÷ àñòêà “ñòàðûõ êàðà¢”, äëå íÿìàëà ³õ ïåðàéøëî ¢ á³çíýñ. Ì³æ ³íøûì, õîï³öü íàìàãàööà ³õ àäðîçüí³âàöü. Äàãýòóëü ÿíû çàñòàþöà ïðàêòû ÷ íà àäç³íûì öýëûì. Çüâÿçêàé òóò âûñòóíàå ìåíâ³òà àäì³í³ñòðàöûÿ, ÿêàÿ êàíðàëþå ¢ñ¸, øòî äçåäöà ¢ í³áûòà ïðûâàòûçàâàíûì ñýêòàðû ýêàíî³ê³. Íåíàâî¢ãà ¢ øýðàãó ïåðââàæíà çàõîäí³õ àáëàñüöåé êðà³íû ¢ñ¸-òàê³ àòðûìàëàñÿ ¢ñòàëÿâàöü ÿê ïåðàõîäíóþ ôîðìó ïý¢íàå ñëàáàðàçûâ³òîå é ³íôàíòûëüíàå äýìàêðàòû ÷ íà ïðà¢ëåíüíå, ÿêîå õóò÷ýé íàãàäâàëà àäñóòâíüöü óëàäû. Òóò ÿíî àæûüöÿ¢ëÿëàñÿ ¢êðà³íñê³ì³ êàíýðâàòû¢íûì³ ïàòðû¸òà³. Ó ïåðøûÿ ãàäû íåçàëåæíàñüö³ Ê³å¢ íÿ íàäòà ìÿøà¢ñÿ ¢ ðýã³ÿíàëüíûÿ ñïðàâû. Ó òîé ÷ àñ ³øëà àñíî¢íàÿ áàðàöüáà çà ñòàë³öó, à òûì ñàìûì — óñþ äçÿðæàâó. Ó òîé æà ÷ àñ ïàñüëÿ ñòðóêòóðàâàíüíÿ ¢ëàâû, íàçàïàøâàíüíÿ àñíî¢íûõ êàï³òàëà¢, ìàðã³íàë³çàöû³ ðýã³ÿíàëüíûõ ýë³òà¢ äàéøëî ³ äà ñòðàòû ¢ëàâû ¢êðà³íñê³ì³ êàíñýðâàòû¢íûì³ ïàòðû¸òà³ íââàò ó Çàõîäíýé Óêðà³íå. Íà ñ¸íüíÿ ïðàêòû ÷ íà ¢ñÿ ¢ëàäà êàíòðàëþäöà äçÿðæà¢íàé àäì³í³ñòðàöûÿé ç Ê³åâà. Çðýøòû, ãýòà îíæíà ¢âàæàöü çäàáûòêàì, áî ñûòóàöûÿ áûëà á øìàò ãîðøàé, êàë³ á óëàäà íå êàíòðàëÿâàëà ÿå íàãáóë, ÿê, ñêàæì, ó Àëüáàí³³, ³ òûì ñàìûì ïðûâÿëà äà ïî¢íàé äýñòðóêöû³ ãðàìàäçòâà ³ äçÿðæâû. Ó òîé æà ÷ àñ, ïûòàíüíå ¢ òûì, ÿéóþ ÷ àñòéó ¢ëàäíûõ ïà¢íàìîöòâà¢ ïââ³íåí ìåöü öýíòàð, à ÿêóþ — ðýã³¸íû, êîæíàÿ ç ãàë³íà¢ óëàäû, ³ ö³ íå ïðûâÿäçå ¢çóðïàöûÿ ¢ñ¸é ïà ¢íàòû ¢ëàäû ääíîé ç ãàë³íà¢, ñêàæì ïðýçüäýíôêàé, äà à ¢òàðûòàðûçì ³, íàðýøòå, ö³ íå ïàøêîäç³öü ãýòà òîé ãàë³íå ¢ëàäû äû é äçÿðæâåå íàãáóë, àëüáî ö³ íå ïðûâÿäçå ñêðàéíÿÿ öýíòàë³çàöûÿ ¢ëàäû äà ¢çìàöíåíüíÿ ðýã³ÿíàë³ñöê³õ ö³ ñýïàðàòûñöê³õ íàñòðîÿ¢ ó ðýã³¸íàõ? Ïðàáåìà òóò íÿ òîëüê³ ¢ Ê³âåå. Ñòàë³öà äçåéí³÷àå ìýòàäû÷íà ³ ïðàãìàòû÷íà, õàöÿ âûêëþ÷íà íà ñâàþ êàðûñüöü. Óëàäó íå çìàãë³ ¢òðûìàöü ñàì³ “íàûÿíàë-ïàòðû¸òû”. Óæî ää ñàìàãà ïà ÷ àòêó ³ñíàâàíüíÿ äçÿðæàâû ïà ÷ àëàñÿ ö³õàÿ âàéíà ïàì³æ äûñûäýíöêà-ïàòðûÿòû ÷ íûì ³ äûñûäýíöêà-äýìàêðàòû ÷ íûì êðûëîì íâêàë³ ääç³íãà

àïàçûöûéíàãà ðóõó. Äçåëÿ í³áûòà òýðì³íîâûõ ïàòðýáà¢ çàõàâàíüíÿ äçÿðæàâû ¢ ëþáûõ ôîðìàõ äàéøëî äà àäõ³ëåíüíÿ ç ïàë³òû÷íàé àðýíû äûñûäýíöêà-äýìàêðàòû÷íàãà êðûëà, ÿêîå ðàá³ëà íàö³ñê íà ïðàâàõ ÷àëàåêà ³ àãóëüíûõ íîðìàõ äýìàêðàòû³. “Íàöûÿíàë-ïàòðû¸ôû” ãàòîâûÿ áûë³ íÿ òîëüê³ àõâÿðàâàöüí äýìàêðàòûýé, äëå é ïà÷àë³ êàëÿáàðàâàööà ç íàìýíêëÿòóðàé. Ãýòà ïðûâÿëî äà ³õ ïî¢íàãà âûðàäæýíüíÿ ³ ¢ðýøöå àäõ³ëåíüíÿ àä óëàäû, ïðû ÿêîé ÿíû ïà÷àë³ âûêîíâàöü õ³áà øòî äýêàðàòû¢íóþ ôóíêöûþ. Àáóëüíàé çüÿâàé ïîñòàâåöèå ïðàñòîðû ñòàëàñÿ êðûì³íàë³çàöûÿ ëåäçûâå íÿ ¢ñ³õ ñôýðà¢ æûöüöÿ, àñàáë³âà ìàòýðûÿëüíàé. Êðûì³íàë³çàöûÿ ñòàëà ñóïëüíûì òâîðàì íàìýíêëÿòóðû, ÿêàÿ çàíÿëàñÿ áåñïðýöýäýíòíûì íåêàíòðàëüíàì ðàñïàäçåëàì àáóëüíàíàöûÿíàëüíàé ìà¸ìàñüö³, ³ òðàäûöûéíàãà êðûì³íàë³òýòó, ÿê³ íàìýíêëÿòóðà ïà÷àëà âûêàðûñòî ¢âàöü ÿê ³íñòðóìýíò ³ ÿê³ ñàì çàÿâ³¢ ïðà ¢ëàñíûÿ ïðàâû íà ïåðàðàçüìåðêàâàíüíå óëàñíàñüö³. Ãýòàìó ñïðûÿëà ³ ïà¢ïýðûçàöûÿ øûðîê³õ ìàñà¢ íàñåëüí³òàâà, ÿêîå íå àòðûìàëà ñàà¸é ÷àñòê³ ¢ëàñíàñüö³. Ñýðòû³êàòíàÿ ïðûâàòûçàöûÿ ñòàëàñÿ ôîðìàé âîäêóíó àä íàðîäó ³ ïàçáàâ³ëà ÿãî ôàðìàëüíûõ ïàäñòàâà¢ íà ñâàþ ÷àñòéó ïðû ïåðàðàçüìåðêàâàíüí³ ò.çâ. óñåíàðîäíàé óëàñíàñüö³. Òàìó çüáÿäíåëàå íàñåëüí³òàâà ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ ïîëå äëÿ ðýêðóòàâàíüíÿ ¢ñ¸ áîëüø ³ áîëüø øûðîê³õ ñëà¸¢ ãðàìàäçòâà ¢ çàìêíóòàå êðûì³íàëüíàå êîëà. Ïàñëàáëåíüíå êàíòðîëþ íàä äçÿðæà¢íàé óëàñíàñüöþ, àñàáë³âà ¢ òðàäûöûéíà ïðûáûòêîâûõ ñôýðàõ, ïðûâÿëî íà ¢ñ¸é ïîñòàâåöêàé ïðàñòîðû äà ìàñàâàãà ïðûñâîéâàíüíÿ äçÿðæà¢íàé óëàñíàñüöþ. Ó âûí³êó âà ¡êðà³íå ñêëàëàñÿ ñûóòàöûÿ, êàë³ “ïðûêëàíà äâà äçÿñÿòê³ ñåì’ÿ ¢” (êëàíà¢) çàõàï³ë³ 4/5 ò.çâ. àãóëüíàíàðîäíàé óëàñíàñüö³, ïàê³íó¢øû ¢ñ³ì àñòàòí³ì äëÿ áàðàöüáû çà ïýðñàíàëüíàå ô³çû÷íàå âûæûâàíüíå 1/5 ãýòàé óëàñíàñüö³” [2]. ² íÿìà àí³ÿê³õ ãàðàíòûÿ¢, øòî é ãýòàÿ ¢ëàñíàñüöü íÿ áóäçå ïåðàäçåëåíà íà êàðûñüöü òûõ ñàìûõ äâóõ äçÿñÿòêà¢ êëàíà¢. Ïàìûëêîâûì òðýáà ë³÷ûöü ñüöüâÿðäæýíüíå, øòî ñýðòû³êàòíàÿ ïðûâàòûçàöûÿ ñÿáå íå äïðà¢ääëà ³ íå ïðûíåñëà íàëåæíàãà âûí³êó. Çóñ³ì íàäâàðîò, ÿíà, íàïÿ¢íà, íàçà¢æàû ääá³ëà ³íòàðýñ äà ïäâîáíûõ ïðàöýñà¢ ó áîëüøàñüö³ ãðàìàäçÿíà¢ Óêðà³íû, ÿê³ÿ áûööàì áû ñòàë³ “¢ëàñüí³êàì³”. Íàñàìðý÷ áîëüøàÿ ÷àñòêà íàñåëüí³öòâà ïðàêòû÷íà ça áÿñöýíàê ïääàðûëà ñâåå ìà¸ìàñíûÿ ñýðòû³êàòû. Àä íàðîäó ääêðî³ë³ñÿ, òàê í³÷îãà ÿìó ³ íÿ äà¢øû, ³ öÿïåð ïðûéøî¢ ÷àñ ðàçüäçÿë³öü òîå, øòî ÿø÷ý íå ïääçåëåíà. À ãýòà ñàìûÿ ïðûâàáíûÿ ãàë³íû, òàê³ÿ, ÿê ýíýðãåòûêà. Àäíàê ó ì³òóñüí³ ãýòàãà íàìýíêëÿòóðíàãà ðàñêðàäàíüíÿ ïðàêòû÷íà áûë³ çüí³ø÷àíûÿ ö³ ðàçáàçàðàíûÿ çà áÿñöýíàê öýêûÿ ãàë³íû ¢êðà³íñêàé ýêàíîì³ê³.

×àãî âàðòàå ðàñüöÿãâàíüíå çà ýôýìýðíûÿ äà¢ã³, à ôàêòû÷íà çüí³ø÷ýíüíå ×àðíàìîðñêàãà ïàðàõîäçòâà? Ïåðàñòàë³ ³ñíàâàöü ãàë³íû, çüâÿçàíûÿ ç âûñîê³ì³ òýõíàë¸ã³ÿì³, ó òûì ë³êó é âàéñêîâûì³. Ïðàêòû÷íà ãýòà ïðûâÿëî äà äÿ³íäóñòðûÿë³çàöû³ êðà³íû. Áåñïàñÿðÿäíå çü ¸é çüâÿçàíàÿ ³ äÿ³íòýëåêòóàë³çàöûÿ ¡êðà³íû. Ïàêîëüê³ áîëüøàÿ ÷àñòêà ïðàìûñëîâàñüö³ áûëà ñïûíåíàÿ ³ ïàñüëÿ äçåñÿö³ ãàäîâ¢ ðàñêðàäàíûíÿ äû ô³çû÷íàãà é ìàðàëüíàãà çüí³ø÷ýíüíÿ ÿíà ¢æî íå ïàäëÿãàå àí³ÿêàìó àäíà¢ëåíüíþ, ³íæûíýðíà-òýõí³÷íûÿ ñóïðàöîí¢í³ê³ àëüáî äûñêâàë³ô³êâàâë³ñÿ, àëüáî ïåðàêâàë³ô³êàâë³ñÿ, àñå¢øû ïåðàâàæíà íà ¢ñþäû³ñíûõ ê³ðìàøàõ. Òîå ñàìàå ìîæíà ñêàçàöü ³ ïðà ïàçáà¢ëåíóþ ô³íàíñàâàíüíÿ é çàìîâà¢ íàáóêó. Ìàëàâûÿ é ïýðñïýêôû¢íûÿ íàâóêî¢öû ¢æî äà¢íî çíáéøë³ ñâà¸ ìåñöà çà ìÿæîé. Íàâàò áîëüø, íåêàòíðûÿ ñýáðî¢ñê³ÿ äçýðæàâû é ñòðàòýã³÷íûÿ ïàðòíýðû ìýòàíàê³ðàâàíà ïðàç ðîçíàãà ðîáó ýì³ãðàöûéíûÿ ïðàãðàìû (â³äàâî÷íà, ó ïëýíå äàïàìî㳠¡êðà³íå) âûìûâàþöü ç Óêðà³íû ³íòýëåêòóàëüíû ïàòýíöûÿë, ÿê³ ÿø÷ý ¢ ¸é çàñòà¢ñÿ. Íåñóìíåíà, ¸ñüöü ³ ïý¢íûÿ çäàáûòê³, äëå ¢ àñíî¢íûì ó ãóìàí³òàðíàé ñôýðû. Ïîáà÷ ç òûì, ó ñôýðû ôóíäàìýíòàëüíûõ äàñüëäàâàíüíÿ¢, íîâûõ òýõíàë¸ã³ÿ¢ Óêðà³íà íå ¢âàõîäç³öü àí³ ¢ ë³ê êðà³íà¢, øòî ³õ ðàñïðàöî¢âàþöü ³ âàëîäàþöü ³ì³, àí³ ¢ ë³ê òûõ êðà³íà ¢, øòî âêòû¢íà ¢êàðàíÿþöü ïåðàäàäçåíûÿ ³ì òýõíàë¸ã³³. Óêðà³íà íàëåæûöü äà êîëà êðà³íà¢, øòî çíàõîäçÿööà ïà-çà òýõí³÷íûì ïðàãðýñàì [3]. Ñàöûÿëüíàÿ íåñòàá³ëüíàñüöü ïðûâîäç³öü ³ äà íýãàòû¢íûõ äÿ³àãðàô³÷íûõ ïðàöýñà¢. Ñëáàñüöü, à òî é àãñóòíñüöü ñûñòýìû ñàöûÿëüíàãà çàáåñüíÿ÷íûíÿ, õàöÿ á íà ñàâåöê³ì óçðî¢í³, ïðûâÿëà äà ðýçêàãà ïàì¸íøýíûíÿ ïðàöÿãàñüö³ æûöüöý ëþäçåé, ðýçêàãà ïàäçåíüíÿ íàðàäæàëüíàñüö³, à òàêñàìà ìàñàâàé ì³ãðàöû³ íàñåëüí³öòâà. Ì³ãðàöûÿ áûëà âûêë³êàíàÿ ïåðàâàæíà ýêàíàì³÷íû³ ïðû÷ûíàì³, õàöÿ ÷àñòà é íåìàã÷ûìñüöþ ðýàë³çàâàööà ¢âà ¡êðà³íå. Ïý¢íûÿ ì³ãðàöûéíûÿ ïëûí³ ìàþöü ýòí³÷íóþ àôàðáî¢êó (íàïðûêëàä, æûäî ¢ñêàÿ ç Óêðà³íû ³ êðûìñêà-òàòàðñêàÿ ¢ Êðûì), õàöÿ é íÿ âûêë³êàíûÿ íåéêàé êñýíàôí³ÿé óâà ¡êðà³íå. Òðûâîæíûì âûí³êàì äçåñÿö³ãîâäçüäçÿ ñòà¢ òîé ôàêò, øòî ¡êðà³íó ïàê³íóë³ áë³çó 400 òûñÿ÷ êàáåò ðýïðàäóêöûéíàãà âåêó, øóêàþ÷û ñàáå äîëþ çà ìÿæîé. Ó âûí³êó ¢âà ¡êðà³íå äàéøëî äà ðýàëüíàé äýíäïóëÿöû³. Ìà ðîçíûõ ïàäë³êàõ, íàñåëüí³öòâà ¡êðà³íû ñêàðàö³èàñÿ ñàìà ìåíåé íà äâà ì³ëü¸íû àñîáà¢. Ìýòàé ñòâàðýíüíÿ íåçàëåæíàé Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû ìåëà á ñòàöü çàáåñüíÿ÷ýíüíå ðàçüâ³öüöý ¢êðà³íñêàãà ýòíàñó ³ ïàäðûùêà ³íøûõ ýòí³÷íûõ ìýíøûíÿ¢ äëüáí çàáåñüíÿ÷ýíüíå ³õ ïðàâí¢. Àäíâê íàñàìðý÷óâà ¡êðà³íå, íÿãëåäçÿ÷û íà ôàðìàëüíûÿ çàïý¢í³âàíüí³ çàö³êà¢ëåíûõ ³

íÿ íàäòà êàìïýòýíòíûõ ÷ûíí¢í³êà¢, ³ íàäàëåé øàë¸íûì³ òýìïàì³ ç âûêàðûñòàíüíåì íîâûõ òýõí³÷íûõ ³ ìýäûÿëüíûõ ñðîäêà¢ ïðàöýãâàåöà ïðàêòû÷íàÿ äýíàöûÿíàë³çàöûÿ ÿê óêðà³íöà¢, òàê ³ ³íøûõ íàðîäà¢. ×àñòà ÿå íàçûâàþöü ðóñ³ô³êàöûé. ² ãýòà òàê, õàöÿ é íÿ ¢ñÿ ïðà¢äà. Âàðòà òîëüê³ ïðàéñüö³ñÿ âóé³öàé, íå ñêàæó Ñåâàñòîïîëþ ö³ Äàíåöê, à ñòàë³öû íàøàé — Ê³åâó. Íà äçÿñÿòûì ãîäçå ¢êðà³íñêàé íåçàëåæíàñüö³ ìû ìàåì ïðàêòû÷íà ðàñ³éñêàìî¢íû á³çíýñ (ç òàãî 1% íàñåëü³öòâà, ÿêîå âàëîäàå 4/5 óêàíñüö³, óêðà³íñêàìî¢íàé çüÿ ¢ëÿåöà ì³çýðíàÿ ÷àñòêà), ðàñ³éñêàìî¢íàå âîéñêà (áîëüøàñüöü àô³öýðñêàãà êîðïóñó ¢ñþäû êàðûòàåöà ðàñ³éñêàé ìîâàé), ðàñ³éñêàìî¢íûÿ ìýäû³ (ïà ñóòíàñüö³, áîëüøàñüöü òýëåïðàãðàìà¢ àáî òðàíñëþþöà íà ðàñ³éñêàé ìîåå, àáî íà¢ïðîñò ðýòðàíñëþþöà ç Ðàñ³³, óêðà³íñê³ ¢ðàä ïðàêòû÷íà íå êàíòðàëå ñòðàòýã³÷íóþ ³íôàðìàöûéíóþ ïðàñòîðó ¡êðà³íû), ðàñ³éñêàìî¢íóþ ¢ëàáó. Òàê³ ñòàí ñïðàâà¢ íÿ ìîæà íå ðàçãëÿäàööà ÿê ïàãðîçüë³âû íàâàò ç ïóíêòó ãëåäæàíüíÿ äçÿðæà¢íàé áÿñüíåê³. ß íå íàçâà¢ áû ðóñ³ô³êàöûé ïðàöýñ çàñâàåíüíÿ ýëåìýíòà¢ ÿêàñíàé ðàñ³éñêàé ìîâû, âûñîêàé êóëüóðû ¢ ÿå ïðà¢äç³âûì ñýíñå. Çóñ³ì ³íøàÿ ðý÷ — ïðàêòû÷íå³ äàì³íàâàíüíå ðàñ³éñê³õ ýëåêòðîííûõ ³ òðàäûöûéíûõ ìàñ-ìýäûÿ âà ¡êðà³íå. Ðàñ³ÿ ðîá³öü óñ¸ ìàã÷ûìàå, êàá íÿ òîëüê³ çàõî¢âà¢ñÿ status quo ante, àëå é êàá ïà ìàã÷ûìàñüö³ ïðàöýñ ïàãëûáëÿ¢ñÿ. Ñóòíàñüöü êàíöýïöû³ “ïðàåêòó Ðàñ³ÿ” ÷àñòà çâîäç³ööà ìåíâ³òà äà ìàêñûìàëüíàãà ïàøûðýíüíÿ ñôýðû áûòàâàíüíÿ ðàñ³éñêàé îîâû é ðàñ³éñê³õ ìàñ-ìýäûÿ, øòî çüÿ¢ëÿåöà ïðàêòû÷íà ïàë³òûêà Ðàñ³éñêàé Ôåäýðàöû³. Ñÿðãåé ×àðíûøî¢, äàêëàäâàþ÷û íà íàðàäçå Ðàäû àáàðîíû ÐÔ, àêðýñüë³âàþ÷û ñòðàòýã³þ ðàñ³éñêàãà ñàìàâûçíà÷ýíüíÿ, áà÷û¢ ó áóäó÷àé Ðàñ³³ “òðàíñíàöûÿíàëüíóþ ñóñüâåòíóþ êàðïàðàöûþ Ðàñ³þ”, à íå òýðûòîðûþ, Ðàñ³þ-ÐÔ, ÿêàÿ “àäøòóðõî¢âàåöà äà áàíàëüíàé òýçû, øòî òðýáà ¢âàñêðàñ³öü ðàñ³éñêóþ îîâó”, ³ òîëüê³ ïàñüëÿ ãýòàãà îîæíà äàñÿãíóöü êàíöýïöû³ íàöûÿíàëüíàé áÿñüíåê³ Ðàñ³³ [4]. Ïàðàëåëüíà ç (àìàëü íå çà¢âàæàíàé) ³íýöûÿé ïðàöÿâàåöà ïðàöýñ ñàåòûçàöû³ — áÿñêîíöàé ðýïðàáóêû³ homo sovietikus’à¢. Íà âà÷àõ ðóéíóþöà ³ ¢êðà³íñêàÿ, ³ ³íøûÿ îîâû, óêëþ÷íà ç ðàñ³éñêàé. Ìû íÿ òîëüê³ íå ïàñüïÿâàåì çàñâî³öü íîâûÿ ñôýðû ÷àëåå÷àãà æûöüöÿ (íîâûÿ òýõíàë¸ã³³, íîâûÿ ôýíìýíû), àëå é ñòðà÷åàì äà÷ûíåíüíå äà ñòàðîãà, çàñâîåíàãà ¢êðà³íñêàé îîâàþ, ñüâåòó. Òàê³ì ÷ûíàì, óâà ¢êðà³íñê³ì ³ ðàñ³éñê³ì ñüâåöå/îîâå ¢òâàðûë³ñÿ öýëûÿ “çîîû ñüëåïà-ãëóõà-íåìàòû: ¸ñüöü öýëû øýðàã âàæíûõ ôýíìýíà¢ ó ñó÷àñíûì ñüâåöå, ÿê³õ ìû äëüáí íÿ áà÷ûì, äëüáí íÿ ìàåì ñëîâà¢, êàá ïðà ³õ ãàâàðûöü. Òàê øòî ³ ðîäíàÿ

ìîâà — àïîøí³ ïðûòóëàê ñàìàâûçíà÷ýíüíÿ — ðàçìûâàåöà” [4]. Ïà ¢çó÷àé ñàâåòûçàöûÿé çàêðàíóòûÿ ¢ñå ýòí³÷íûÿ ãðóïû. Íà ãýòàå ë³õà ¢ñ¸ áîëüø íàêëàäàåöà ïðàïãàòíäàâàíàÿ ÑÌ² àìýðûêàí³çàöûÿ ñàìàãà í³çêàãà ãàòóíêó. Áåñïàñýðýäíå ïàñüëÿ çàäáûöüÿ íåçàëåæíàñüö³ ¢âà ¡êðà³íå íå ³ñíââàëà ¢ñòàëÿâàíàé ñòðàòû³êàöû³ ðîçíàãà ðîäó ýë³òà¢. Ñòðóêòóðà ñòàðîé ñàöûÿë³ñòû÷íàé ýêàíîì³ê³ íå äàçâàëÿëà ñòâàðàööà ýë³òíûì ãðóïàì ³ ñóâÿçÿì ¢íóòðû é ïàì³æ ³ì³ ïà òýðûàðûÿëüíàé äàçíàöû. Ãàâîðêà ³øëà õóò÷ýé ïðà âûòâîð÷û ïðûíöûì îàðìâàíüíÿ ýë³òà¢ ³ íàäòýðûàðûÿëüíûÿ ñóâÿç³ ïàì³æ ³ì³. Òàìó íà ïåðøûì ýòàïå, ïàñüëÿ ïàäçåíüíÿ ñàöûÿë³ñòû÷íàé ýêàíîì³ê³ é ðàçðûâó àäïàâåäíûõ íàäíàöûÿíàëüíûõ ñóâÿçÿ¢, ïà÷àëàñÿ æîðñòêàÿ áàðàöüáà íà ðýã³ÿíàëüíûì óçðî¢í³. Ê³åº áû¢ ÿø÷ý íàäòà ñëàáûì ³ äàë¸ê³ì. Óòâàðûëàñÿ êîëüê³ òýðûàðûÿëüíûõ êëàíà¢ — äíåïðàïÿòðî ¢ñê³, äàíáàñê³, õàðêà¢ñê³, àäýñê³. Øýðàã ðýã³¸íà¢ òàê ³ íÿ çâîëå¢ ñôàðìàâàöü ñâåå ðýã³ÿíàëüíûÿ êëàíàâûÿ ãðóïû. Àäíàê çàðàç ãýòû ïðàöýñ ó àñíî¢íûì çàâÿðøû¢ñÿ. Çàñòàëîñÿ êîëüê³ áóéíûõ ãðóïîâê, àëå íàãáóë ñûòóàöûþ êàíðàëþå Ê³åº, àïàíâàíû äíåïðàïÿòðî¢ñê³ì êëàíàì ³ ñòàðîé ê³åº¢ñêàé íàìýíêëÿòóðàé. Íà ñ¸íüíÿ ìîæíà êàçàöü ïðà ïý ¢íóþ êàíñàë³äàöûþ êëàíà¢ ³ àë³ãàðõà¢ ïàä àäç³íûì ïðýçûäýíòê³ì àìàôîðàì. Øòî, çðàçóìëëà, íå âûêëþ÷àå ïàñòàÿíûõ êàíôë³êòà¢ ïàì³æ ³ì³ çà áîëüøóþ ö³ ìåíøóþ íàáë³æàíàñüöü äà ïðýçûäýíòà é àäì³í³ñòðàöû³ ¢ öýëûì. Âåëüì³ ³ñòîòíûì ìîìàíòàì ôàðìàâàíüíÿ ýë³òà¢ çüÿ¢ëÿåöà çìû÷êà ïàì³æ àäì³í³ñòðàöûÿé, áþðàêðàòûÿé ³ áûöàì áû âîëüíûì á³çíýñàì. Íàñàìðý÷ æà ïðàêòû÷íà êîæíû ïðàäïûìàëüí³ê íàäçâû÷àé îïöíàì. Øòî, çðàçóìëëà, íå âûêëþ÷åå ïàñòàÿíûõ êàíôë³êòà¢ ïàì³æ ³ì³ çà áîëüøóþ ö³ ìåíøóþ íàáë³æàíàñüöü äà ïðýçûäýíòà é àäì³í³ñòðàöûÿ

ðýàêöûéíóþ ãðóïó, ÿêàÿ ïðûâîäç³öü äà áåñüïåðàïûííàãà, õàöÿ é ïàâîëüíàãà, ñïà¢çàíüíý ¢êðà³íñêàãà ãðàìäçòâà äà äçÿðæà¢íàãà êàï³òàë³çìó ¢âà ¢ìîâàõ ñêðàéíÿé ìàíàïàë³çàöû³ ýêàíîì³ê³. Òàìó ç ïî¢íûì ïðàâàì òûõ íåêàëüê³õ àë³ãàðõà¢, øòî ÿê³ÿ áë³çê³ÿ äà ¢ëàäû ¢ âÿðõîõ, ìîæíà íàçâàöü ñòàãíàðõàì³, à ôîðìó ³õíàãà ïðà¢ëåíüíÿ — ñòàãíàðõ³ÿé.

4. Íàöûÿíàëüíû ïðàåêò äàë¸êàé ïýðñïýêòûâû Íåàäíàðàçîâà ³ ñêðàéíå ñûìïòàìàòû÷íà ³ ïàä÷àñ ïåðøàãà, ³ ïàä÷àñ äðóãîãà ïðýçûäýíöèàãà òýðì³íà¢ Ëåàí³ä Êó÷ìà ïà¢òàðàå àäíó ôðàçó: “Äûê øòî æ ìû áóäóåì?” Â³äàâî÷íà, ãýòàå ïûòàíüíå ñê³ðââàíàå íÿ òîëüê³ äà ñàìîãà ñÿáå, àëå ³ äà ãðàìàäçòâà. Ïûòàþ÷ûñÿ, ïðýçûäýíò ìàå ïî¢íóþ ðàöûþ, áî õòî ¢âà ¡êðà³íå ñ¸íüíÿ íàñàìðý÷ âåäàå àäêàç? ² ñàïðà¢äû, à øòî æ ìû áóäóåì? Ãîëàãà àáâÿø÷ýíüíÿ íåçàëåæíàñüö³ àáñàëþòíà íåäàñòàòêîâà. Êàðîòêàòýðì³íîâûÿ êëàíàâûÿ ãóëüá³ø÷û ñòàãíàðõà¢, äà ÷àãî çâîäç³ööà àêòóàëüíàÿ ïàë³òûêà ¢âà ¡êðà³íå, íÿ ìàÞöü àí³ÿêàãà äà÷ûíåíüíÿ äà ïýðñïýêòû¢íàãà ïëÿíó, ÿê³ ìû ïàâ³ííû çüäçåéñüí³öü, òàêñàìà ÿê íÿ ìåë³ àí³ÿêàé ðýàëüíàé ïýðñïýêòûâû ýôýìýðíûÿ ïëÿíû íàöûÿíàë-äýìàêðàòà¢, ÿê³ÿ íå ³øë³ äàëåé çà ñàìûÿ ïðîñòûÿ ë¸çóíã³. Àäíàê äëÿ òàãî, êàá ñòâàðûöü íåé³ ïëÿí ö³ ïðàåêò, ïàòðýáíåå ïåðàäóñ³ì âûçíà÷íýíüíå ìýòà¢, ÿê³õ ¸í ïàâ³íåí äàñÿãíóöü. Ö³ ³ñíóå íåéêàÿ àäç³íàÿ ìýòà, ïðûìàëüíàÿ äëÿ áíëüøàñüö³ ãðàìàäçýíà¢ Óêðà³íû? Íåñêàíñàë³äàâàíàñüöü ãýòàé ãðóîû ëþäçåé íåñóìíåíà ïåðàøêàäæàå íàëåæíûì ÷ûíàì óñüâÿäîì³öü ³õíûÿ ìýòû, à ïðàç òîå — ³ ñðîãê³, ÿê³ì³ ìíæíà äàñÿãíóöü ãýòûõ ìýòà¢. Ìàæë³âà, ìýòàþ íà ïåðøûì ýòàìå ìàãëî á ñòàöü äàñÿãíåíüíå êàíñýíñóñó, ïðûíàìñ³ øòî äà ñàìûõ àãóëüíûõ ïûòàíüíÿ¢. Àëå ãýòàÿ çåîäà ïàâ³íía áûöü íàïðàöàâàíàÿ ³ ïðûíÿòàÿ ¢ñ³ì³ ¢äçåëüí³êàì³ “ïðàåêó ¡êðà³íà”. Êàë³ àãóëüíàíàöûÿíàëüíãà êàíñýíñóñó äàñÿãíóöü íå àòðûìàåöòà, òàäû ¢ êîæíûì ðýã³¸íå ïà¢ñòàíóöü ñâàå “ïàäïðàâêôû ¡êðà³íà”, ÿê³ÿ áóäóöü ñóïÿðý÷ûöü àäç³í ääíàì. Çðýøôû, íà äàäçåíû ìîìàíò ãýòàê ³ ¸ñüöü. Óëàäà ¢æî íàâó÷ûëàñÿ ãýòûì êàðûñòàööà, ðàçìà¢ëÿþ÷û ¢ êîæíûì ç ðýã³¸íà¢ ÿãîíàé “çíàêâàé” ìîâàé ³ àáÿöàþ÷û ¢âàñîá³öü ìåíâ³òà ÿãîíû “ïàäïðàåêò Óêðà³íà”. Ãýòà äàå ¸é ìàã÷ûìñüöü íå äàíóñüö³öü êàíñàë³äàöû³ íàñåëüí³öòâà ðîçíûõ ðýã³¸íà¢ ó ääç³íû ïàë³òû÷ûì ìýõàí³çì, ïàë³òû÷íýþ íàöûþ ç àäç³íàé ìýòàé ³ âîëÿé äà ÿå çüäçÿéñüíåíüíÿ. À ïàñüëÿ ¢ ñûòóàöû³ àáóëüíàé íåñêàíñàë³äàâàíàñüö³ âûðàþàöü ñâàå ïðàáëåìû. 4.1. Ðàñ³éñêàå áà÷àíüíå “ïðàåêòó ¡êðà³íà” Áûëî á äç³¢íûì, êàë³ á Ðàñ³ÿ íÿ ìåëà ¢ëàñíàãà “ïðàåêòó ¡êðà³íà”. Ó ïåðøû ïàñüëÿáëëàâåñê³ ïýðûÿ “ñìóòû” ¢ Ðàñ³³ ïðàêòû÷íà íå áûëî àí³ÿêàãà áà÷àíüíÿ òàãî, øòî æ

ðàá³öü ç Óêðà³íàé. ×àñ äëÿ ðýâàíøûñöê³õ ïðàåêòà¢ ÿø÷ý íå íàäûøî ¢, Đàñ³ÿ ¢ñ¸ ÿø÷ý çíàõîäç³ëàñÿ ¢ øíêàâûì ñòàíå. Ñêàæó áîëüø — ó Á. Åëüöûíà áûëà íàâàò íåéêàÿ ïàáëàæë³âàñüöü äà ¡êðà³íû, áî ìåíàâ³òà ¢íåçàëåæíåíüíå ¡êðà³íû ñòàëà äàíûì ç ãàëî¢íûõ ÷ûíüí³êà¢, ÿê³ ïðûâ¸¢ ÿãî äà ¢ëàäû ¢ Đàñ³³. Àäíâê ¢æî ¢ "îîçüíÿåëüöûíà¢ñê³" ïýðûÿä, ïýðûÿä âûõàáó ç äýìàêðàòûçàöûéíàãà òóìàíó (à íå ïðà¢äç³âàé äýìàêðàòûçàöû³), Đàñ³ÿ âÿðíóëàñÿ äà ðýâàíøûñöê³õ ïðàåêòà¢ àäíà ¢ëåíüíý ³ïïýðû³ äû íîâûõ ýêñïàíñûí³ñöê³õ çàìàõà¢ íà ¡êðà³íó. Ó Đàñ³³ ïà÷àë³ ðàñïðàöîî¢âàöü óëàñíû "ïðàåêò Óêðà³íà", ÿê³ íàòóðàëüíûì ÷ûíàì ìå¢ áû àäïàâÿäàöü íàöûÿíàëüíûì ³íòàðýñàì ÐÔ. Đàñ³ÿ ïà÷àëà ïðàâîäç³öü áîëüø àãðýñ³¢íóþ ýêàíàì³÷íóþ ³ ³íòàðìàöûéíóþ ïàë³òûêó, øòî íå¢çàáàåå ïðûâÿëî äà àìàëü ïî¢íàé ñòðàòû ¡êðà³íé ³íôàðìàöûéíà-êóëüòóðíàé íåçàëåæíàñüö³, ÷àñòêîâàé ñòðàòû ýêàíàì³÷íàé íåçàëåæíàñüö³ ïðàç ïàñòàÿííóþ ïðûâÿçêó äà ðàñ³éñê³õ ýíýðãàíîñüá³òà¢, ÿêàÿ ïàäòðûìë³âàåöà ïðàðàñ³éñê³ì íàòòàãàçàâûì ëîá³ ¢âà ¡êðà³íå ³ ¢ñÿëÿê àïÿêóåöà ñàìîé ÐÔ. Đàñ³éñê³ "ïðàåêò Óêðà³íà" íå àáàâÿçêîâà ïàâ³íåí áû¢ áû ïðàäóãëåäæààöü ïðûì³òû¢íàå ïàãëûíàíüíå ¡êðà³íû Đàñ³ÿé, ÿê ãýòà áà÷ûööà ðàñ³éñê³ì ³ïïýðñê³ì ðýâàíøûñòàì. Đàñ³ÿ áà÷ûöü óâà ¡êðà³íå ñâàþ ñôýðó ³íòàðýñà¢ ³ ¢ïëûâà¢. ßíà íàìàãàåööà ìàêñûìàëüíà ¢çàëåæí³öü ÿå ää ÐÔ ÿê ó ñôýðû ýêàíî³ê³, òàê ³ ïäë³òûê³, áýñüïåê³ ö³ íàâàò ñàìà³äýíòûô³êàöû³. Äçåëÿ òàãî ÿíà ýôýêòû¢íà áóáóå ñâàå ãðóïû ¢ïëûâó íà ðîçíûõ óçðî¢íýõ ³ ¢ ðîçíûõ ñôýðàõ — àä ìàñ-ìýäûÿ¢ äà ýêàíî³ê³. Êàë³ ïàòðýáíà, âûê ÿíà áëÿêóå çàõàäû, ÿê³ÿ ïåðàøêàäæàþöü òàêîé ïðûâÿçûû. Ïðûêëàä Àäýñêàãà íàòòàâàãà òýðî³íàëó áîëüø ÷ûì êðàñàìî¢íû. Íÿ ìåíø êðàñàìî¢íàé çüÿ¢ëÿåöòà é ïðàêòû÷íàÿ ðàñ³éñêàÿ ìàíàïîë³ÿ íà ïàñòà¢ê³ ýíýðãàíîñüá³òà¢. 4.2. Àìýðûêàíñêàå áà÷àíûå "ïðàåêòó ¡êðà³íà" Àäíà÷àñîâà ïàñòóîîâà àêðýñüë³âàåöòà ³ àìýðûêàíñê³ "ïðàåêò Óêðà³íà". ÇØÀ àäíàçíà÷íà çàö³êà¢ëåíûÿ ¢âà ¡êðà³íå ³ ääâîäçÿöü ¸é ðîëþ áóôýðíàé äçÿðæàâû ïàì³æ ÍÀÒÎ äû Đàñ³ÿé+ ³ åéûì³ ñàóÿë³òàì³. ÇØÀ öóäî¢íà ðàçóåþöü, øòî íÿ âàðòà ¢çìàöíÿöü Đàñ³þ øëÿõàì àíýêñ³³ ¡êðà³íû. Íàâàò áîëüø, ÿíû ¢âàæàþöü, øòî Đàñ³ÿ ìîæà ñòàöü äÿìàêðàòû÷íàé (à òàìó äëÿ ÇØÀ çðàçóìåëàé ³ áÿñüïå÷íàé) äçÿðæàâàé, êàë³ ïàçáóäçåööà ³ìïýðñê³õ àìá³öûÿ¢. Íàïý¢íà, íÿ âàðòà ãàâàðûöü ïðà ñóïîëüíóþ ïàçûöûþ Çàõàäó. Àäç³íàé ïàçûöû³ ç-çà ðàçûõîäæàíüíÿ ïàì³æ ÇØÀ ³ ÝÇ, óíóòðû ÝÇ ³ ¢íóòðû ÍÀÒÀ íÿìà. Ìãã÷ ûìû øëÿõ óïàðàäêâàíüíÿ ¡êðà³íû ÇØÀ áà÷àöü ó öåñíûì ñóïðàöîî¢í³öòåå, à ¢ áóáó÷ ûì — ìàã÷ ûìûì ñÿáðî¢ñòâå ¢ ÍÀÒÀ, çáë³æýíüí³ (íÿ âûêëþ÷àíà, øòî ïðû ñïðûÿíüí³ ÇØÀ) ç ÝÇ. Ïðà ñÿáðî¢ñòâà ¢ ÝÇ, ÿñíàÿ ñïðàâà, ãàâîðêà íå

³äçå, àäíàê ðóõ ïàâ³íåí áû¢ áû çüäçÿéñüíÿööà ¢ ãýòûì íàê³ðóíêó. Òàêàÿ ïàçûöûÿ ÇØÀ ååëüì³ êàðûñíàÿ äëÿ ¡êðà³íû, ÿíà ìàãëà á ¸þ ñêàðûñòàööà, ¢âàñàáéëÿþ÷û “ý¢ðàïåéñê³” ö³ “ý¢ðààòëÿíòû÷íû” ïðàåêò. 4.3. ÝÇ-à¢ñêàå áà÷àíüíå “ïðàåêòó ¡êðà³íà” Ìîæíà, íàïý¢íà, ãàâàðûöü òàêñàìà ïðà àäñóòíàñüöü ÝÇ-à¢ñêàãà “ïðàåêòó ¡êðà³íà”. ÝÇ òàêñàìà ìàå ñòîëüê³ ¢íóòðàíûõ ïðàáëåìà¢, ñòîëüê³ êëîïàòà¢, çüâÿçàíûõ ç ïýðñïýêòûâàì³ ïàøûðýíüíÿ, øòî ïðàêòû÷íà íÿ áà÷ûöü “¢êðà³íñêàãà ïûòàíüíý”. Âÿãîìà, ãýòà íå àçíà÷àå, øòî êàë³ çàïëþ÷ûöü âî÷û, òî é ïðàáëåìû íÿ áóäçå. Òîëüê³ àïîøí³ì ÷àñàì ïà÷ûíàþöòà ïîøóê³ ìåñöà äëÿ ¡êðà³íû ¢ òûì, øòî äà íÿäà¢íÿãà ÷àñó íàçûâàëàñÿ “ñóïîëüíûì ý¢ðàïåéñê³ì äîìàì”. Âûÿâ³ëàñÿ, øòî äëÿ íàñ íåââóõñýíñí¢íà àäâîäç³ööà ìåñöà íå ¢ êàìôàðòàáýëüíûì ÝÇ, à “ïîáà÷” ö³, äàêëàäíåé, “ïàì³æ”, ïàì³æ ÝÇ ³ ÐÔ. Íýãëåäçÿ÷û íà ¢ñå ¢êðà³íñê³ÿ ïðàý¢ðàïåéñê³ÿ ïàðûâû, íà ñ¸íüíÿ ÝÇ öüâ¸ðää òðûìàåööà ãýòàé ïàçûöû³. ² ìàå ðàöûþ — òàê³ äçÿðæà¢íà-ìàíàïàë³ñòû÷íû “ïðàåêò Óêðà³íà”, ÿê³ ñòàãíóå ¢ íàïðàìêó à¢òàðûàðûçìó, óáóäàâàöü ó “ý ¢ðàïåéñê³ äîì” íåìàã÷ûìà. Àäíàê çàñòàåöòà àâêðûòûì ïûòàíüíå, ö³ ìîæíà ïàçáà¢ëÿöü Óêðà³íó ¢âîáóëå, à íå “ãîñóäàðñòâî Óêðàèíà/ ïàðàëåëüíàÿ Ðàñ³ÿ/êðûïòà-Ðàñ³ÿ” ý¢ðàïåéñêàé ïýðñïýêòûâû? Òàìó àô³öûéíàÿ ïàçûöûÿ ÝÇ ïàëÿãàå ¢ òûì, øòî Çûâÿç íå àäìà¢ëÿå ý ¢ðàïåéñêàå áóäó÷ûí³ ¡êðà³íû, àëå ïàñüëÿ çàâÿðøýíüíÿ äçûâþõ õâàëÿ ¢ ïàøûðýíüíÿ ÝÇ äûé çüìåíà¢ ó ñàìîé Óêðà³íå. 4.4. Àë³ãàðõ³÷íà-íàìýíêëÿòóðíàå áà÷àíüíå “ïðîåêòà ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” Âûøýé óæî çãàäâàëãàñÿ ïðà òîå, øòî àäç³íãàà “ïðàåêòó ¡êðà³íà”, çàñíâààíàãà íà àãóëüíàíàòûÿíàëüíûì êàíñýíóññå, íýìà, ÿê íÿìà é àãóëüíàíàòûÿíàëüíàãà êàíñýíóñó. Ó òîé æà ÷àñ, ¸ñüöü íåêàëüê³ äîñûöü ðîçíûõ ïðàïàíîâà¢ ïà “ïðàåêòå ¡êðà³íà”, íÿ òîëüê³ äàë¸ê³õ àäíà àä àäíîé, àëå é ïðîñòà ïðîö³ëåãëûõ. Àäíàê ãýòà íå àçíà÷åå, øòî íàñàìýá÷ íå çüäçÿéñüíÿåöòà àäç³í çü ³õ. Ðýàëüíûì ñòàí ñïðàâà¢ óâà ¡êðà³íå ìîæíà ë³÷ûöü çàâÿðøýíüíåì àë³ãàðõ³÷íà-íàìýíêëÿòóðíàãà “ïðàåêòó ¡êðà³íà” ¢ ôîðìå “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà”. Ñòàãíàðõ³ÿ ¢æî ïðàêòû÷íà ¢âàñîá³ëà ãýòû ïðàåêò ó æûöüü¸ ³ àìàëü öàëêàì ³ì çàäàâîëåíàÿ. ßíà çüáåðàãëà ¢ëàüó, êàíñàë³äàâàëàñÿ íà¢êîë äçÿðæà¢íàé ìàíàïîë³³ ÿê àäç³íàå ïàë³òû÷íàå öýëàå, ïàñüïÿõîâà ïåðàæûëà ïåðàõîä ää ïëÿíâàé äà äçÿðæà¢íà-êàï³òàë³ñòû÷íàé ýêàíî³ê³, çüäçåéñüí³ëà ³ çàâÿðøàå ïåðàäçåë óëàíîàñüö³. Ó ïðûíöûä, ÿíà íå çàö³êà¢ëåíàÿ àí³ ¢ çüí³ø÷ýíüí³ äçÿðæà¢íàé ìàíàïîë³³, àí³ âà ¢êàðàíåíüí³ “ãðàìàäçÿíñêàå ñóïîëüíàñüö³”, øòî îñæà ñòâàðûöü äëÿ ÿå ïàãðîçó. Àäíà÷àñîâà ñòàãíàðõ³ÿ çðàá³ëà ¢ñ¸ êâá íàçáââ³öü Óêðà³íó ÝÇ-à¢ñêàé ïýðñïýêòûâû, ÿêàÿ ïàêëàëà á êàíåö ïðàâêòó “ãîñóäàðñòâà

Óêðàèíà”. Ñòàãíàðõ³ÿ íå çàö³êà¢ëåíàÿ ¢ öûâ³ë³çàâàíüí³ ýêàíàì³ ÷ íàé ïàë³òûê³ ¢âà ¡êðà³íå, òàìó ¢ñóð’ç óñïðûìàöü àáâåø ÷ àíüíå “ý ¢ðàïåéñêàãà âûáàðó” ¡êðà³íàé íÿ âàðòà. Àäç³íûì äûñêàìôîðòàì äëÿ ñòàãíàðõ³³ çüÿ¢ëÿåöà íåïðûíÿöüöå òàêîãà ñòàíó ñïðàâà¢ Çàõàäàì, õàöÿ çäàðîâû ïàë³òû ÷ íû öûí³çì ñòðàòýã³ ÷ íûõ ïàðòíýðà¢ äàçâàëÿå ³ì äà ïý¢íàãà ÷ àñó çàïëþø ÷ âàöü âî ÷ û íà ãýòûÿ íÿçíà ÷ íûÿ õ³áû “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà”. Ìåíàâ³òà òàìó ïðàåêò “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” ÷ àñòêîâà ïäàòðûë³âàþöü ç ïàë³òû ÷ íûõ, àíòûðàñ³éñê³õ ³ ÷ àñòà àíòû-ÝÇ-à¢ñê³õ ìåðêàâàíüíÿ¢ ÇØÀ. Äëÿ ÝÇ ãýòû ïðàåêò íåïðûìàëüíû ³ íåçðàçóìåëû. Ç íàéáë³æýéøûõ ñóñåäçÿ¢ òîëüê³ Ïîëüø ÷ à¢ñ¸ ÿø ÷ ý äàë³êàòíà íå àäìÿæî¢âàåööà àä ÿãî, ÿê ×ýõ³ÿ ö³ Ñëàâ ÷ ÷ ûíà, áî ìåå ¢ëàñíûÿ êàíêðýòíûÿ ãåàìàë³òû ÷ íûÿ ³íòàðýñû ¢âà ¡êðà³íå. Òàêñàìà ÷ àñòêîâàé ïäàòðûêàé ïðåêò “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” êàðûñòàåööà ³ ç áîêó ÐÔ, ÿê òàê³, øòî ôàêòû ÷ íà ïðàêëàäâåå øëÿõ äà ðý³íòýãðàöû³ Ðàñ³³ + ³ “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà”. ßñíàÿ ñïðàâà, íåëüãà íå çà¢âàæûöü ³ ³íøûõ òýíàýíöûÿ¢. × àñòêà ¢êðà³íñê³õ ñòàãíàðõà¢ íå çàö³êà¢ëåíàÿ ¢ ïåðäàçåëå ¢ëàäû ³ ¢ëàñíàñüö³ ¢âà ¡êðà³íå íà êàðûñüöü áíëüø ìàáòòíûõ ðàñ³éñê³õ àë³ãàðõà¢, òàìó ÿíû ìîãóöü ïðàâíäç³öü ñàáàòàæ ðý³íòýãðàöû³ ç Ðàñ³ÿé + ãýòàêñàìà ýôýêòû¢íà, ÿê ³ çáë³æýíüíÿ ç ÝÇ. Êàí ÷ àòêîâàãà ðàøýíüíÿ øòî äà íàïðàìêó ðàçüâ³öüöÿ — íà ¡ñõîä ö³ íà Çàõàä — ó ðàìêàõ ïðàåêòó “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” íÿ ìîæà áûöü. Ñàìà ñóòíàñüöü ïðàåêòó ïàëÿãàå ¢ òûì, êàá íÿ ðóõàööà í³êóäû, áî òàäû çüìåíÿööà ïðàâ³ëû ãóëüí³ äëÿ ¢ëàäíûõ ýë³òà¢, íåàáõîäíà áóäçå ïåðàòàçüìÿðêî¢âàöü óëàñíàñüöü, à òàìó ³ ¢ëàäó. Âÿë³ê³ çàõîäí³ ö³ ðàñ³éñê³ êàï³òàë ³ìãíåíà ðàçâóøûöü ñëàáûÿ êàï³òàëû ¢êðà³íñê³õ “íîâûõ ðóññêèõ”. 4.5. Ïðàïàíîâû äà “ïðàåêòó ¡êðà³íà” Íÿãëåäçÿ ÷ û íà ¢ñ„ Óêðà³íà çàñòàâööà ïðàáëåìé. Ïðàáëåìé äëÿ ñàìî ñÿáå, áî äëÿ áîëüøàñüö³ åéíûõ ãðàìàäçÿíà¢ ³ñíû ñòàí ñïðàâà¢ íåïðûìëüíû. Äðóæíàå ìà¢ ÷ àíüíå çóñ³ì íå àçíà ÷ àå çãîäû çü ³ì. Êàë³ ãðàìàäçòâà ³ íàäëåé íÿ áóäçå çüìÿíÿööà, à òîëüê³ âûæûâàöü, òî ÿíî ðàíà ö³ ïîçíà àñóæàíàå ïàéñüö³ íà äíî. Òàìó ¢ñ¸ æ òðýáà õàöÿ á êàíöÿïóáëüíà äóìàöü íàä òûì, øòî ðàá³öü, áî äàëåé òàê æûöü íàñàìðý ÷ íåìãà ÷ ûìà. 4.5.1. Ý¢ðàïåéñê³ ïðàåêò Àäíûì ç ñàìûõ ïðûâàáíûõ äëÿ òàêîé ñÿðÿäíÿé ó ñóñüåàòíûì ìàøòàáå äçÿðæàâû, ÿê Óêðà³íà, ìîã áû ñòàöü ý¢ðàïåéñê³ ïðàåêò. Ïðû ¢ìîåå, øòî íà ñ¸íüíÿ àí³ÿê³ ¢ñòóí Óêðà³íû ¢ ÝÇ íåìàã ÷ ûìû, ãýòû ïðàåêò ìîæà ïäëÿãàöü ó òûì, øòî ¡êðà³íà ïâå³ííàÿ ìàêñûìàëüíà ãàìàãåí³çàâàöü óñå ñôýðû ñâàéãî æûöüöÿ ña ñòàíäàðòàì³, ïðûíÿòûì ¢ ÝÇ. Çðýøòû, íÿäà¢íà ¡êðà³íà ïðûíÿëà ðàçüë³ ÷ àíóþ íà 7 ãàäî ïðàãðàì³óòýãðàöû³ ç ÝÇ — ïðàêòû ÷ íàãà

¢çãàäíåíüíÿ çàêàíàäà¢ñòâà, ýêàíîì³ê³ ³ ã.ä. ç ñòàíäàðòàì³ ÝÇ. Çáë³æàööà ç ÝÇ ÿíà ïàâ³íîà, ìàêñûìàëüíà àáàì³ðàþ÷ûñÿ íà ïàäòðûìêó ÇØÀ, à ¢ äàëåéøàé ïýðñïýêòûâå — íà ÔÐÍ ³, ìàã÷ûìà, ó òàêòû÷íûì àñïýêòå, íà Ïîëüø÷ó. ×àñàâûÿ ðàì³ ïðàâèò áóäóöü âûçíà÷àööà ýôýêòû¢íàñüöÿ ÝÇ ïàñüëÿ çàâÿðøýíüíÿ äçüâþõ õâàëÿ¢ ÿãî ïàøûðýíüíÿ, à òàêñàìà ìàæë³âûì³ ïàë³òû÷íûì³ êàë³ç³ÿì³, ÿê³ÿ ìîáóöü ïðûñüíåøûöü ö³ çàïàâîë³öü ãýòû ïðàöýñ. 4.5.2. ×àðíàìîðñêà-Ì³æçåìíàìîðñê³ ïðàåêò Ìàã÷ûìû ê³ðóíêàì ðàçüâ³öüöÿ “ïðàåêòó ¡êðà³íà” (ïðû ¢ìîâå áëÿêàâàíüíÿ ðàçüâ³öüöÿ ïðàåêòó ¢ íàïðàìêó ÝÇ ³ ñêëàäàíàñüöÿ¢ ðàçüâ³öüöÿ ÿãî ¢ íàïðàìêó ÐÔ) ìîæà áûöü ðàçüâ³öüö¸ ñòàñóíêà¢ ó íàïðàìêó ×àðíàìîðñêà-Ì³æçåíàìîðñêàãà áàñýéíó. ÃÓÓÀÌ (ïàë³òû÷íû ñàþç Ãðóçû³, Óçáýê³ñòàíó, Óêðà³íû, Àçýðáàéäæàíó, Ìàëäîâû) çüÿ¢ëÿåööà ïý¢íûì ïðàëåãàìýíàì ãýòàãà ïðàåêòó. Ãýòû ïðàåêò ìåå íÿêåïñê³ÿ ýêàíàì³÷íûÿ ïýðñïýêòûâû — òðàíñïàðòàâàíüíå é ìàã÷ûíóþ ïåðàäïðàöî¢êó íàôòà- é ãàçàïðàäóêòà¢ ç Êàñüï³éñêàãà ðýã³¸íó, Êà¢êàçó, íÿ âûêëþ÷àíà, øòî é Áë³çêàãà ¡ñõîáó. Ãàâàðûöü ïðà äýìàêðàòûçàöûéíû ðýñóðñ ãýòàãà ïðàåêòó íÿìà ïàäñòàâà¢. Óêðà³íà ¢æî ïðàêòû÷íà çüÿ¢ëÿåööà ë³äýðàì ãýòàãà ïàë³òûêà-ýêàíàì³÷íãà àá’ÿäíàíüíÿ ³ ìîæà çàíÿöü íåáëàã³ÿ ïàçûöû³ ¢ Àðãàí³çàöû³ ÷àðíàìîðñêàãà ñóïðàöî¢í³öòâà. 4.5.3. Đàñ³éñêàöýíòû÷íû ïðàåêò Ìàáûöü, çóñ³ì íÿ âàðòà ³ãíàðàâàöü ³ “ðàñ³éñêàöýíòû÷íû ïðàåêò”, àëå íÿ òîé, øòî ôàðìóå ÐÔ, à ¢ëàñíà ¢êðà³íñê³. Óêðà³íà ìîæà ñàìà ñïðàáàâàöü çáóäàâàöü ñâàå ñòàñóíê³ ç ÐÔ ó àäïàâåííàñüö³ ç óëàñíûì “ðàñ³éñêàöýíòû÷íûì ïðàêòàì”. Ïðû ïý¢íûõ, õàöÿ àìàëü íåðýàëüíûõ àêàë³÷íàñüöõ, êàë³ àáíäâà áàê³ çíîéäóöü ñàïðà¢äíàå ïàðàçóìåíüíå, ãýòû ïðàåêò ìîæà áûöü âåëü³ ýôýêòû¢íûì. Àäíàê äëÿ ãýòàãà ïàâ³íîû çüìÿí³ööà ÿê Đàñ³ÿ, òàê ³ ¡êðà³íà. Ïåðø çà ¢ñ¸ Đàñ³³ âàðòà àäìîâ³ööà àä ñâàéãî ³ïíýðñêàãà ñûíäðîìó ³ øóêàöü íå òàêòû÷íàé, à äàëåêàñÿæíàé âûãàäû ïðû ¢ìîâå ³ñíàâàíüíÿ íå ìàðûÿíýòèâàâé, à ñÿáðî¢ñêàé Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû. Ó òîé æà ÷àñ Óêðà³íå âàðòà ïàçáûööà òàãî ñòðàõ, ÿê³ íåáåñïàäñòà¢íà çüâÿçàíû ç đàñ³éñê³ì ³ïíýðûÿë³çìàì, à ðàçàì ç òûì âûéñüö³ ç òàãî ñòàãíàðõ³÷íàãà ãëóõîãà êóòà, ó ÿê³ ÿíà ñàìà ñÿåå çàãíàëà. 4.5.4. Áóôýðíû ïðàåêò Öÿïåð ÷àñòêîâà àæûöüöÿ¢ëÿåööà ñóìåñü ñòàãíàðõ³÷íãà ³ àìýðûêàíñêàãà “áóôýðíû ïðàåêòà¢”, ÿê³ÿ íÿñüìëà ïëÿíóþöü ó Ê³åå, à íÿ òîëüê³ ¢ Âàøûíãòîíå. Ñòðàòýã³÷íåå ïàðòíýðñòâà ç ÇØÀ ³ Đàñ³ÿé äàçâàëÿå ¢êðà³íñê³ì ñòàãíàðõàì ðýàë³çî ¢âàöü ñâàþ “ïàë³òûêó áóôýðó”, ÿê³ í³êóâû íÿ ðóõàåööà ³ íå ðàçûâ³âåööà ÿê ãðàìàäçê³ àðãàí³çì. Äëÿ ÇØÀ íÿ ãýòàê, çðýøòû, âàæíàÿ ôîðìà ðýæûìó, øòî ïàíóå ¢ ³õîãàà ñòðàòýã³÷íãà ïàðòíýðà, ÿê

ïàë³òû÷íûÿ é âàéñêîâûÿ àáàâÿçàöåëüñòâû, âåðíàñüöü Óêðà³íû ìåíàâ³òà ÿê ïàë³òû÷íàãà ïàðòíýðà. Ãýòà ¢ìåëà âûêàðûñòî¢âàå Ê³å¢. ¨í ïàðàçûòóå íà ñâà³ì ãåàïàë³òû÷íûì ðýñóðñå, òûì ñàìûì êàíñýâóþ÷û ³ñíû ñòàí ñïðà¢. Ðàçàì ç òûì, Ê³å¢ íå íàáë³æàåöà çàíäàòà áë³çêà äà Ðàñ³³, çàáÿñüïå÷âàþ÷û ñàáå ïîëå äëÿ ñòàãíàöû³ ³ ¢ ãýòûì íàïðàìêó. 4.5.5. Áàëòûéñêà-×àðíàìîðñê³ ïðàâèò Àìàëü íåðýàëüíûì ö³ ñòðà÷àíûì ç-çà àá'ÿäíàíüíÿ Ðàñ³³ é Áåëàðóñ³ äûé àäíàçíà÷íàé ÝÇ-à¢ñêâàé ñê³ðàâàíàñüö³ êðà³íà¢ Áàëòû³ çüÿ¢ëÿåöà "áàëòûéñêà-÷àðíàìîðñê³ ïðàâêà". Òûì ñàìûì Áåëàðóñü áûëà íý¢òðàë³çàâàíàÿ ÿê íàòóðàëüíû ñòðàòýã³÷íû ïàðòíýð Óêðà³íû. ×àìóñüö³ ïðà ãýòà ïðàêòû÷íà ¢ñå çàáûë³ñÿ. Çàòîå ïðà Ïîëüø÷ó, ÿêàÿ ¢ñ¸ æ áîëüø àäðíçüí³âàåöà àä Óêðà³íû ïà ¢ñ³õ ñâà³õ ïàðàìýòðàõ, ãàâîðûööà áîëüø. Àäíàê íÿãëåäçÿ÷û íà òîå, øòî çàðàç ðîá³ööà ¢ Áåëàðóñ³, áåëàðóñê³ ðýñóðñ óñ¸ æ òàê³ ìîæà íåâë³ ñïðàöâàöü. 4.5.6. Òýïïàðàëüíû "ïðàâêè Óêðà³íà" Àäíûì ç ìàã÷ûìûõ ïðàâêòà¢ ìîæà ñòàöü ÷âêàíüíå ïðûõîäó íîâûõ ïàêåéíüíÿ¢, êàê³ ç àäûõîäàì ñòàðîé íàìýíêëýòóðû äàûäçå ³ åéíû ñïîñàá ìûñüëåíüíÿ, à àäïàâääíà — ³ ñïîñàá ïðûíýöüöÿ ðàøýíüíÿ¢. Ìîëàçü ïàâ³íîà áûëà á ìåöü áîëüø ðàçüâ³òû "äçÿðæà¢íû" ³ "ïðàäïðûìàëüí³öê³" äîñüâåä. Çðýøòû, ÿíà íåì³íó÷à ìåëà á çàÿâ³öü ïðà ñâàþ ïðýòýíç³þ íà ¢ëàäó. Àäíâê ö³ âûõî¢âàåöòà òàêàÿ ìîëäçü? Áîëüøàñüöü âàëòóç³ööà ¢ ïðàáëåìàõ ñòàãíóþ÷ãàà ãðàìäçòâà. Àäíà÷àñîâà íàýíêëÿòóðà é ñòàãíàðõ³ íàëääç³ë³ ñûñòýìó äàíà¢ëåíüíÿ ñâà³õ ïàñüëÿäî¢í³êà¢. Ñàâåöêàÿ íàìýíêëÿòóðà ñïàðääç³ëà àë³ãàðõ³þ ³ ñòàãíàðõà¢, à òûÿ, ó ñâàþ ÷àðãó, "âûõî¢âàþöü" íàñòóíí³êà¢, íå çàö³êà¢ëåíûõ ó ñòðàöå ñâà³õ ïàçûöûÿ¢ ³ ïàáóäîâå ãðàìäçÿíêëà ñóïîëüíàñüö³. Ãýòà ìîæà çàáëÿêàâàöü ðàçüâ³öüö¸ ¡êðà³íû ¢âîãóëå. 4.5.7. Ìî¢íû "ïðàåêò Óêðà³íà"/"ïðàåêò Óêðà³íà-ìîâà" Íýãëåäçÿ÷û íà àìäëü ïî¢íóþ áåñïýðñïýòû¢íàñüöü óâà ¢ìîâàõ "ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà" ãýòàãà ïðàåêòó, ÿãî ¢ñ¸ æ âàðòà çàÿâ³öü. Óêðà³íñêàÿ ìîâà ÿê êàíñàë³äóþ÷û ýëåìýíò ïàòýíöûéíàé óêðà³íñêàé ïàë³òû÷íàé íàöû³ ìîæà ìåöü âÿë³êóþ ïýðñïýòûâó. Àäíâê ³ äàãýòóëü ó ïîñòêäëÿí³ÿëüíû, à ôàêôû÷íà íýâêäëÿí³ÿëüíû ïýðûíà íàøàé ã³ñòîðû³ ýíà öåðï³öü áýçüë³òàíûÿ ðýïðýñ³³ ¢æî ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå. Òàìó ïåðàä ãðàìàäçòâàì ñòà³öü çàäà÷à ïàøûðàíàé ñàìà³äýíûô³êàöû³ ìåíàâ³òà ç óêðà³íñêàé ìîâàé, àäíà¢ëåíüíå ¢ëàñíà ¢êðà³íñêàãà áà÷àíüíÿ ñüâåòó. Ïàáóäàâàöü ýôýêòû¢íóþ ³ ñàìàñòîéíóþ ³äýíòû÷íañüöü íà ïàäñòàâå ôàêòû÷íàãà á³ë³íãâ³çíó íàñåëüí³öòâà ¡êðà³íû (óâà ¢ìîâàõ æîðñòêàãà ïðýñ³íáó ç áîêó ðàñ³éñêàãà íýà³ìïýðñêàãà äûñêóðñ ³ íýàðàñ³éñêàé/ðàñ³éñêàìî ¢íàé ³äýíòû÷íañüö³) íåìà÷ûìà. Òàê³ì ÷ûíàì, çàñòàåöà òîëüê³

ïðàöàâàöü íàä ãýòûì³ ³, ìàã÷ûìà, ³íøûì³ íàïðàìêàì³ ðàçãîðòâàíüíÿ “ïðàåêòó ¡êðà³íà”. Çà íåçàëåæíàñüöü íîâàé äçÿðæàâû ¡êðà³íà ³ ¢âàñàáëåíüíå “ïðàåêòó ¡êðà³íà” íå áûëî ïðàë³òà ïðàêòû÷íà í³âîäíàé êðîïë³ êðûâ³. Òàìó ¸í ó ë³òàðàëüíûì ñýíñå ñëîâà áÿñöýííû. ßìó íÿìà öàíû, çà ÿãî íå çàïëà÷àíà, à òàìó ÿãî ÿê ìàå áûöü íÿ öýíÿöü. Í³õòî. Ñòàãíàðõ³ÿ æûâå ñ¸íüíÿøí³ì “õàïêîì”. Ñâàå ãàëî¢íûÿ êàï³òàëû ïðàêòû÷íà ¢ñå äçåâÿöü ãàäî¢ ³ñíàâàíüíÿ “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” ÿíà ïðàäáà÷ë³âà òðûìàëà é òðûìàå çà ìÿæîé. Ãýòà êàìïðàäîðû, ÿê³ÿ ãàòîâûÿ ¢ ëþáóþ õâ³ë³íó ïàê³íóöü êàðàáåëü, ÿê³ òîíå. Ïà¢ïýðûçàâàíûì ìàñàì, àäñîòàê ÿê³õ ó ãðàìàäçòâå òîëüê³ ðàñüöå, ïðàåêò “ãîñóäàðñòâà Óêðàèíà” àìàëü í³÷îãà íÿ äà¢, òàìó äîñûöü ÷àêàöü àä ³õ íåéêàãà ñàíòûìýíòó äà ÿãî. Òàê çâàíàÿ ñÿðýäíÿÿ êëÿñà ¢ íàìýíêëÿòóðíà-àë³ãàðõ³÷íûì ãðàìàäçòâå íàðàäç³ööà íÿ ìîæà. Ëüâî¢ — Ñàíêò-Ïåöÿðáóðã — Áðóñýëü 2000

1.Áàêàºâ Î.Î., Ïèðîæêîâ Ñ.².., Ðåâåíêî Â.Ë. Ì³æíàðîäí³ òðàíñïîðòí³ êîðèäîðè — îñîáëèâèé ïð³îðèòåò Óêðà¿íè íà øëÿõó ³íòå´ðàö³¿ ó ñâ³òîâó åêîíîì³÷íó ñèñòåìó// Ïàíîðàìà. — Êè¿â: ¹ 1—2. 1999. 2. Ïîëîõàëî Â. Óêðà¿íà 1991—2000: ðóõ ó ÷àñ³, ùî çóïèíèâñÿ// Äçåðêàëî òèæíÿ. — ¹ 33. 2000. 3. “Íîâà êàðòà ñâ³òó” çà Äæåôð³ Ñàêñîì // Äçåðêàëî òèæíÿ. — ¹ 28. 2000. 4. ×åðíûøîâ Ñ. Ðóññêîå ñàìîîïðåäåëåíèå // Íåçàëåæíèé êóëüòóðîëîã³÷íèé æóðíàë “¯”. — Ëüâ³â: — ¹ 13. — 1998. — Ñ. 125.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Ñÿðãåé Áîãäàí ïàâîäëå ²², ¹ 20/2001.

nord501

ïàðàëåë³ Ìàðê Íîðääýðã ³ Òàðàñ Êóç¸ — ñóïðàöî¢í³ê³ Öýíòðó ðàñåéñê³õ ³ ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñê³õ ñòóäûÿ¢ Á³ðì³íãåìñêààà ¢í³âýðñûòóó (Âÿë³êàÿ Áðûòàí³ÿ). Ïðà Òàðàñà Êóç¸ ìîæíà ïðà÷ûòàöü âà ¢ðýçöû äà àðòûêóëó “×àöüâåðòû ýëåìýíò ïåðàõîäíàãà ïýðûÿáó”.

Ìàðê Íîðääýðã, Òàðàñ Êóç¸

Áåëàðóñü ³ ¡êðà³íà, ðàçüâ³öüö¸ ÿê³õ ìû ïàðà¢íî¢âàåì ó ãýòûì àðòûêóëå, ìàÞöü øìàò ñóïîëüíàãà. ² îîæíà áûëî á ÷àêàöü, øòî é ³õ ïîñòàâåöêàÿ òðàíñôàðìàöûÿ áóäçå ³ñüö³ ïàðàëåëüíà. Çàìåñò ãýòàãà ¡êðà³íà àáðàëà êóðñ äûñòàíöûÿâàíüíÿ àä Ðàñå³, ó íåéêàé ñòóïåí³ íàâàò íå íà êàðûñüöü ñâà³ì ýêàíàì³÷íûì ³íòåðýñàì, à Áåëàðóñü, íàäâàðîò, äçåëÿ ïàäòðûìàíüíÿ ñâà¸é ýêàíîì³ê³ ãàòíâàÿ ñàñóí³öü Ðàñå³ ÷àñòéó ñâàéãî ñóâýðýí³òýòó. Óçüí³êàå ïûòàíüíå: ÷àìó æ ãýòûÿ ñóñåäí³ÿ ³ òàê³ÿ ïàäîáíûÿ àäíà äà àäíé êðà³íû àáðàë³ íàñòîëüê³ ðîçíûÿ ïàë³òû÷íûÿ êóðñû? Êàá àâêàçàöü íà ÿãî, ìû ðàçëååç³ì àñàáë³âàñüö³ íàöûÿíàëüíûõ ³äýíòû÷íañüöÿ¢ ³ ïðàöýñû ñòàíà¢ëåíüíÿ ¢êðà³íñêàé ³ áåëàðóñêàé íàöûÿ¢, àñàáë³âà êàíöýíòóþ÷û ¢ãàãó íà ïäçåÿõ ïàñüëÿ 1991 ãîäó.

Ïàäàáåíñòâû Ïðû êàíöû ñàâåöêàãà ïýðûÿáó ¡êðà³íà ³ Áåëàðóñü ðàçãëÿäàë³ñÿ ÿê êðà³íû, øòî ìàþöü ïðûáë³çíà äâíëüêàâûÿ øàíöû íà ïàñüïÿõîâàå ïñòñàâåöêå ðàçüâ³öüö¸. Ó ïàäðûõòàâíûì Íÿìåöê³ì Áàíêàì ó 1990 ãîäçå ³íäýêñå ñàâåöê³õ ðýñïóáë³ê ó àäïàâåäíàñüö³ çü ³õ ïýðñïýêòûâàì³ íà ïîñòêàìó³ñòû÷íåå ðàçüâ³öüö¸ ¡êðà³íà ³ Áåëàðóñü àòðûìàë³ ïðûáë³çíà ääíëüêàâûÿ áàëû ïà äçåñÿö³áàëüíàé øêàëå (äçåñÿöü — ñàìàÿ äîáðàÿ àäçíàêà). Ïà ãàìàãåííàñüö³ íàñåëüí³öòâà ³ áë³çêàñüö³ äà Ý¢ðîïû (ãýòà ñïðàø÷åå ýêàíàì³÷íûÿ ñóâÿç ç ðàçüâ³òûì³ êðà³íàì³) àáåäçüâå êðà³íû àòðûìàë³ äàâîë³ âûñîê³ÿ àäçíàê³. Óêðà³íà — 9 çà ¢çðîâåíü ³íäóñòðûÿë³çàöû³ ³ 8 çà ðàçüâ³öüö¸ ³íôðàñòðóêòóðû, à Áåëàðóñü — àäïàâåäíà 8 ³ 6. Àáåäçüâå àòðûìàë³ âûñîêóþ äàçíàêó çà ¢çðîâåíü ääóêàöû³ ³ òðîéêó çà ïñûõàëÿã³÷íóþ ãàòî¢íàñüöü äà ðûíêó. Ó öýëûì Óêðà³íå áûë³ ïàñòà¢ëåíûÿ ñàìûÿ âûñîê³ÿ àäçíàê³ ç óñ³õ ñàâåöê³õ ðýñïóáë³ê — 83 ç 100 ìàã÷ûìûõ, à Áåëàðóñü àïûíóëàñÿ íà ïÿòûì ìåñöû, àòðûìà¢øû

55 áàëà¢1. Óêðà³íà àòðûìàëà áîëüø âûñîê³ÿ áàëû, ÷ûì Áåëàðóñü, íàéåðø äçÿêóþ÷û ñâà³ì çàïàñàì ñûðâ³íû ³ ðýñóðñàì ñåëüñêàé ãàñïàäàðê³. Àëå ç-çà âÿë³çíàé óçååìàçàëåæíàñüü³ ïðàäïðûåìñòâà¢ áûëîãà ÑÑÑÐ ³ ïåðàíàñû÷àíàñüü³ ý¢ðàïåéñêààà ðûíêó ïðàäóêòàì³ ñåëüñêàé ãàñïàäàðê³ ãýòûÿ ïåðâàà³ íàñàìðý÷ íå àää³ë³ñÿ íà ¢êðà³íñê³ì ðàçüâ³öüö³. Ó âûêàíáíûì Àëÿêñàíäðàì Ìàòûë¸ì ìåíø ýêàíàì³÷íà àðûåíòàâàíûì ïàðà¢íàíüí³ ÷ûíüí³êà¢, ÿê³ÿ ñïðàø÷àþü ö³ ¢ñêëàäíÿþü ðýôíðìû ¢ ïîñòñàâåöê³õ ðýñïóáë³êàõ, Óêðà³íà ³ Áåëàðóñü àòðûìàë³ áë³çê³ÿ äàçíàê³. Óêðà³íà ìåëà êðûõó âûøýéøóþ àäçíàéó, àëå àáåäçüâå êðà³íû çàíÿë³ ìåñöà äàðàçó ïàñüëÿ áàëòûéñê³õ ðýñïóáë³ê2. Àáåäçüâå êðà³íû — ïðàìûñëîâà ðàçüâ³òûÿ, ç àäóêàâíàé ðàáî÷àé ñ³ëàé ³ ïàðà¢íàëüíûì³ ³íôðàñòðóêòóðàì³. Ó àáåäçüâþõ ïàâîáíûÿ öýæêàñüü³ — àãðàìàíàÿ ýíýðãåòû÷íàÿ çàëåæíàñüöü àä Ðàñå³, âÿë³ê³ ³ íåýôýêòû¢íû âàéñêîâà-ïðàìûñëîâû êîìïëåêñ, çàíÿïàëûÿ ñûñòýìû ê³ðàâàíüíÿ ýêàíîì³êàé ³ àìàëü àäíîëüêâûÿ ýêàíàì³÷íûÿ ñòðóêòóðû, ïàìåðû ÂÍÏ íà äóøó íàñåëü³öòâà ³ ýòíàïàë³òû÷íûÿ ïðàáëåì. Àáåäçüâå êðà³íû àòðûìàë³¢ ñïàä÷íûó çíà÷íûÿ äîë³ ñàðàçüâþ÷ûõ âàéñêîâàà-ïðàìûñëîâû êîìïëåêñ, çàíÿïàëûÿ ñûñòýìû ê³ðàâàíüíÿ ýêàíîì³êàé ³ àìàëü àäíîëüêâûÿ ýêàíàì³÷íûÿ ñòðóêòóðû, ïàìåðû ÂÍÏ íà äóøó íàñåëü³öòâà ³ ýòíàïàë³òû÷íûÿ ïðàáëåì. Àáåäçüâå êðà³íû àòðûìàë³¢ ñïàä÷íûó çíà÷íûÿ äîë³ ñàðàçüâþ÷ûõ êðà³íà¢ àäíîëüêâû

³äýíòû÷íàñüö³ íÿ ¸ñüöü ÷ûìñüö³ äàäçåíûì ðàç ³ íàçà¢ñ¸äû. ßíû ìîãóöü íàðàäæàööà, çüí³êàöü ³ “ïåðà³íòýðïðýòî¢âàööà”. Áýíýäûêò Àíäýðñàí ï³ñà¢ ïðà íàöû³ ÿê ïðà “¢ÿ¢ëåíûÿ ïàë³òû÷íûÿ ñóîïëüíàñüö³ ³ ¢ÿ¢ëåíûÿ ÿê òàê³ÿ, ÿê³ì ³ìàíåíòíà ¢èàñüö³âûÿ àñàáë³âàñüöü ³ ñóâýðýí³òýò”4. Òàìó ÷ûì ìàöíåéøàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü, òûì ìàöíåéøàå ³ìêíåíüíå äà íåçàëåæíàñüö³ ³ ñóâýðýí³òýòó. Íàöûÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü ³ ñóâýðýí³òýò ¢ðýøöå ïðàäóãëåäæàþöü àäíî àäíãî. Àëå ÿíû íå çà¢ñ¸äû ìàþöü àäïàâåäíû ¢çðîâåíü. ² êàë³ íàöûÿ ³ìêíåööà äà ñóâýðýííàñüö³ äçÿðæàâû, òî äçÿðæàâà ³ìêíåööà äà ¢ìàöàâàíüíÿ íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³, àä óçðî¢íþ ÿêîé, óðýøöå, çàëåæûöü ÿå çäîëüíàñüöü âûæûöü. Íàöûÿíàëüíåå áóäà¢í³öòâà — ãýòà äçåéſàñüöü äçÿðæàâû ö³ íåéêàé ìîöíàé ãðóîû, íàê³ðàâàíàÿ íà ¢ìàöàâàíüíå íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³. Íàöûÿíàëüíåå áóäà¢í³öòâà — íÿ ðàçâàå äçåÿíüíå, à ïðàöýñ. ßíî í³êîë³ íÿ ìîæà áûöü öàëêàì ñêîí÷àíå, àëå ñòàëà íàìàãàåöòà ïåðààäîëäöü ðýã³ÿíàëüíûÿ, ñàöûÿëüíûÿ, ïàë³òû÷íûÿ ³ ³íøûÿ ïàäçåëû íàðîáó, àá’ÿäíî¢âàþ÷û ëþäçåé óñüâåäàìëåíüíåì åäíàñüö³, âûøýéøàé çà ïàäçåëû. Ãýòà ìîæà äàñÿãàööà ïðàç ïðàïàãàíäó ¢ ñðîäêõ ìàñàâé ³íôàðìàöû³, óïëû¢ ñûñòýìû àáóêàöû³ ³ àñûì³ëÿòàðñêóþ ðîëþ âîéñêà. Äàë¸êà íå çà¢ñ¸äû ÷àëàåê çàõî¢âàå òóþ íàöûÿíàëüíóþ ñàìàñüâÿäîìàñüöü, ÿêàÿ áûëà ¢ ÿâî áàöüêî¢ ö³ ¢ ÿâî ñàìîãà ¢ ìàëåíñòâå. ² ¢ Áåëàðóñ³, ³ âà ¡êðà³íå íàöûÿíàëüíûÿ ³äýíòû÷íàñüö³ ¢ íåéêàé ñòóïåí³ ãðóíòóþöòà íà ýòí³÷íûì ïàäíóðêó. Àëå íÿ òîëüê³ íà ³ì. Ýòí³÷íû íàöûÿíàë³çì ó ³õ íå ïåðàâàæå, ³ ÿíû ³ìêíóöòà ¢ëó÷ûöü ó ääç³íóþ íàöûþ ïðàäñòà¢í³êî¢ íÿòûòóëüíûõ íàðîäà¢, ó ïåðøóþ ÷àðáó ðàñåëöà¢. ßê³ÿ æ êðûí³öû íàöûÿíàëüíûõ ³äýíòû÷íàñüöÿ¢ ó ãýòûõ êðà³íàõ? Íàéſåðø ïàãëÿäç³ì íà ã³ñòîðûþ ãýòûõ êðà³í, ïàêîëüê³ ã³ñòîðûÿ àäûãðûâàå âÿë³çíóþ ðîëþ ïðû ñòàíà ¢ëåſüí³ íàöûÿíàëüíûõ ñàìàñüâÿäîìàñüöÿ¢ ³ ëåã³òûì³çóå ñó÷àñíûÿ íàìàãàíüí³, íàê³ðàâàíûÿ íà äçÿðæà¢íàå ³ íàöûÿíàëüíåå áóäà¢í³öòâà. Ó ãýòûõ àäíîñ³íàõ Óêðà³íà ìåå âÿë³ê³ÿ ïåðàâàã³ ïåðää Áåëàðóñÿé. Âûòîê³ ¡êðà³íû, Áåëàðóñ³ ³ Đàñå³ — ó âÿë³êàé ñòàðàäà¢íÿé äçÿðæàåå Ê³å¢ñêàé Đóñ³ ²Õ—Õ²²² ñòàãîäçüäçÿ¢. Óêðà³íñê³ÿ ã³ñòîðûê³ çà¢ñ¸äû ïðýòýíäàâàë³ íà âûêëþ÷íûÿ ïðàâû ¡êðà³íû íà Ê³å¢ñêóþ Đóñü, áî öýíòàð ãýòàé äçÿðæàâû áû¢ íà òýðûòîðû³ ñó÷àñíàé Óêðà³íû ³ ÿå ñòàë³öà — ñòàë³öà ¡êðà³íû. Ê³å¢ñêàÿ Đóñü, òàê³ì ÷ûíàì, — àäç³í çü ì³òàëÿã³÷íûõ “çàëàòûõ âÿêî¢” óêðà³íñêàé ã³ñòîðû³, àäíà ç àñíîâà¢ ÿå íàöûÿíàëüíàãà ãîíàðó ³ ¢ñüåäàìëåíüíÿ ¸þ ïðàâà íà ñóâýðýí³òýò. Áåëàðóñê³ÿ æ ã³ñòîðûê³ ìàãë³ ïðýòýíäàâàöü òîëüê³ íà Ïîëàöêàå êíÿñòâà, øòî ¢âàõîäç³ëà ¢ ñêëàä Ê³å¢ñêàé Đóñ³ ³

¢ ÿê³ì ÿíû áà÷ûë³ ýìáðû¸í Áåëàðóñêàé äçÿðæàâû. Ó 1648 ãîäçå äàìàãåîñÿ íåçàëåæíàñüö³ àä ïàëÿêà¢ êàçàöêàå Ãåòìàíñòâà (äðóã³ “çàëàòû âåê” Óêðà³íû, ñòàãîäçüäçå ãåðà³÷íûõ âîéíà¢ çà âûçâàëåíûíå). Ó 1654 ãîäçå ïàâîäëå Ïåðàÿñëà¢ñêàé äàìîâû ÿíî ¢ñòóï³ëà ¢ ñàþç ç Ìàñêâîé, ÿê³ ñàì³ êàçàê³ ðàçãëÿäàë³ ÿê ñàþç ðî ¢íûõ. Äàíàê Ìàñêâà ãëÿäçåëà íà ãýòà ³íà÷àé, ³ ìîôû ¢ ÿå áûëî áîëüø. Ïàä Ïàëòàâàé ó 1709 ãîäçå êàçàêà¢ ðàçüá³ë³, à ¢ êàíöû XVIII ñòàãîäçüäçÿ àïîøí³ÿ ðýøòê³ êàçàöêàé à¢òàíîì³³ áûë³ çüí³ø÷àíüÿ Êàöÿðûíàé Âÿë³êàé. Ó Ðàñåéñêàé ²ìïýðû³ ¡êðà³íà íàçûâàëàñÿ Ìàëàðîñ³ÿé ³ ¢êðà³íöàì àäìà¢ëÿë³ ¢ ïðàåå ³ñíàâàöü ÿê àñîáíàì, àäðîçíàì àä ðàñåéöà¢ íàðîäó. Ïóáë³êàöû³ íà ¢êðà³íñêàé ìîâå áûë³ çàáðîíåíûÿ. Àäíâ íåéêàÿ ñàìàñüâÿäîìàñüöü óâà ¢êðà³íöà¢ çàõâàëàñÿ. Ó Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ ¢çüí³êà ïàýç³ÿ Øà¢÷ýíê³ íà ¢êðà³íñêàé ìîâå, à êí³ã³ êøòàëòó “Èñòîðèè ðóñîâ” ðàçãëÿäàë³ ¡êðà³íó ÿê ã³ñòàðû÷íà àñîáíàå ää Ðàñå³ ïàë³òû÷íàå ¢òâàðýíüíå. À ¢ áîëüø ë³áýðàëüíàé À¢ñòðà-Âóãîðñêàé ²ìïýðû³ óêðà³íöà¢, øòî æûê³ òàì, ðàçãëÿäàë³ ÿê àñîáíû íàðîä, ÿê³ ìàå ïý¢íûÿ íàöûÿíàëüíûÿ ïðàâû5. Ó ïýðûÿ ðàñåéñêàé ðýâàëþöû³ 1917 ãîäó ¡êðà³íà àáâÿñüö³ëà íåçàëåæíàñüöü. Ïðýçûäýíòàì àáðàë³ ã³ñòîðûêà Ì³õàëà Ãðóøý¢ñêàãà, ÿê³ ñòà¢ ðàá³öü âÿë³ê³ÿ çàðàâû ïà àäðàäæýíüí³ ³ ¢ìàöàâàíüí³ íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³. ¨í íå ïðûçíâà¢ ðàñåéñê³õ ïðýòýíç³ÿ¢ íà ñïàä÷ûíó Ê³å¢ñêàé Ðóñ³ ³ àáðà¢ äëÿ ¡êðà³íû ñòàðàäà¢í³ÿ ê³å ¢ñê³ÿ ñûìáàë³ — òðûçóá ³ íàçâó ãðàøîâàé àäç³íê³ — ãðû¢íþ. (Ó âåðàñüí³ 1996 ãîäó ¢âà ¡êðà³íå ³çíî¢ óâÿë³ ãðû¢íþ. Ãýòà áûëî çðîáëåíà ñüâÿäîìà, äçåëÿ ¢ñòàëÿâàíüíÿ ëåã³òûì³çóþ÷àé ñó÷àñíóþ äçÿðæàâó ñûìáàë³÷íáé ñóâÿç³ ç óêðà³íñêàé äçÿðæàâàé 1917—1921 ãã. ³ ç Ê³å¢ñêàé Ðóñÿé.) Ïàñüëÿ çàâàÿâàíüíÿ ¡êðà³íû Ñàåàòàì³ Ãðóøý¢ñêàìó äàçâîë³ë³ âÿðíóöòà íà ðàäç³ìó. ¨í âû¢ ïðýçûäýíòàì ðýñïóáë³êàíñêàé Àêàäýì³³ íàâôê ³ êàðûñòà¢ñÿ ñâà³ì ñòàíîâ³ø÷àì äëÿ ¢ìàöàâàíüíÿ ³ ïðàïàãàíäû ³äý³ àäðîçíàñüö³ ¡êðà³íû àä Ðàñå³. Ë³áýðàë³çì ó íàöûÿíàëüíûì ïûòàíü³ çüí³ê, êàë³ Ñòàë³í êàíñàë³äàâà¢ ñâàþ ¢ëàäó. Íàöûÿíàëüíûõ ë³äýða¢ çüí³ø÷ûë³, ³õ ìåñöà çàíÿë³ öüâ¸ðâûÿ ïðàðàñåñê³ÿ áàëüøàâ³ê³. Íà ïà÷àòêó 30-õ Ñòàë³í íàí¸ñ Óêðà³íå íîâû ¢äàð — êàëåòûâ³çàöûÿé ñåüñêàé ãàñïàäàðê³. Ãýòà ñïðàâàêàâàëà ãîëàä, ÿê³ ¢ âûí³êó çüí³ø÷û¢ àä 5 äà 7 ì³ëü¸íà¢ óêðà³íöà¢ ³ ðàçãëÿäàåöà ¢âà ¡êðà³íå ÿê óêðà³íñê³ âàðûÿíò ãàëàêîñòó — “ãàëàäàìîð”. Ó 1939 ãîäçå Ðàñåÿ ïà äàìîâå çü Íÿìå÷ ÷ûíàé çàõàï³ëà ¢ Ïîëüø÷û ïðûíàëåæíóþ ¸é ó òîé ÷àñ Çàõîäíþþ ¡êðà³íó. Íÿìà í³÷îãà äç³¢íàãà, øòî, êàë³ ¢ 1941 ãîäçå ¢âàðâàê³ñÿ íåìöû, ìíîã³ÿ ¢êðà³íöû â³òàë³ ³õ ÿê “âûçâîëüí³êà¢”. Ïàâîäëå àöýíâê, íà

áàêó ãåðìàíñêàãà âîéñêà çìàãàëàñÿ 220 òûñ. óêðà³íöà¢, à íà ñàâåöê³ì áàêó — äâà ì³ëü¸íû. Óêðà³íñêàÿ ïà¢ñòàíöàÿ àði³ÿ (ÓÏÀ) íàë³÷âàëà êàëÿ 100 òûñ. áàéöî¢ ³ ïðàöÿãâàëà ñóïðàö³¢ äà ïà÷àòêó 50-õ. Ìà âàéíå çà ñóïðàöî¢í³öòâà çü íåìöàì³ áûë³ ðýïðýñàâàíûÿ ³ âûñëàíûÿ ¢ Ñûá³ð ìíîã³ÿ òûñÿ÷û ëþäçåé (óêëþ÷àþ÷û ³ öýëóþ ýòí³÷íóþ ãðóïó êðûñê³õ òàòàðà¢). Ó 1956 ãîäçå Ì³ê³òà Õðóø÷î¢ ðàñïàâ¸¢ ó òàåìíûì äàêëàäçå íà ïàðòûéíûì çüåçüäçå, øòî Ñòàë³í âûíîøâà¢ ïëÿíû äÿïàðòàöû³ ¢ñ³õ óêðà³íöà¢, àëå äëÿ ³õ àæûöüöÿ ¢ëåíüíÿ íå áûëî äàñòàòêîâàé êîëüêàñüö³ òðàíñïàðòíûõ ñðîäêà¢. (Ó Áåëàðóñ³ ¢ ïýðûÿ Äðóãîé ñóñüâàòíàé âàéíû ñûòóàöûÿ áûëà öàëêàì ³íøàé. Êàë³ ¢ Çàõîäíÿé Óêðà³íå ïåðàâàæàë³ ïàðòûçàíû-íàöûÿíàë³ñòû, òî ¢ Çàõîäíÿé Áåëàðóñ³ — ñàâåöê³ÿ ïàðòûçàíû.) Òýðûòîðûÿ Áåëàðóñ³ òàêñàìà áûëà íåêàé ÷àñòêàé Ê³å¢ñêàé Ðóñ³. Àëå, ÿê ìû ¢æî êàçàë³, öýíòð Ê³å¢ñêàé Ðóñ³ çíàõîäç³¢ñÿ íà òýðûòîðû³ ¡êðà³íû ³ ñòàë³öàé ÿå áûëà ñòàë³öà ¡êðà³íû, ³ ¢âà ¢êðà³íöà¢ ¸ñüöü ïàäñòàâû ïðýòýíäàâàöü íà ê³å¢ñêóþ ñïàä÷ûíó, ó òîé ÷àñ ÿê ó áåëàðóñà¢ òàêîé ³äý³ í³êîë³ íå ¢çüí³êàëà. Ïàñüëÿ ìàíåïëüñêàãà ¢âàðâàíûíÿ òýðûòîðû ñó÷àñíàé Áåëàðóñ³ äìàíâàëà àíàðõ³ÿ, ³ Áåëàðóñü ïàñòóïîâà ¢âàéøëà ¢ ñêëàä Âÿë³êàãà Êíÿñòâà Ë³òî¢ñêàãà. Ó ãýòàé äçÿðæàåâ ðîëÿ Áåëàðóñ³ áûëà âåüì³ âÿë³êàé, ³ çâîäû çàêîíà¢ òóò ñêëäàäë³ñÿ íà ñòàðàáëàðóñêàé. ² ¢ñ¸-òàê³ Âÿë³êàå Êíÿñòâà Ë³òî ¢ñêåå íå áûëî áåëàðóñêàé äçÿðæàâàé. Ïàñüëÿ òàãî ÿê ÂÊË àá'ÿäíàëàñÿ ç Ïîëüø÷àé, ó âûøýéøûõ êëÿñàõ ñòà¢ ïåðàâàæàöü ïîëüñê³ ¢ïëû¢. Àíàëÿáó šåòìàíñêàé äçÿðæàâå áåëàðóñû íå ñòâàðûë³, ³ ¢ âàéíå 1654—1657 ãàäî¢ Áåëàðóñü óäçåëüí³÷àëà ÿê ÷àñòêà Ðý÷û Ïàñïàë³òàé. Ó êàíöû XVIII ñòàãîäçüäçÿ Ðàñåÿ íàáûëà Áåëàðóñü ïðîñòà ÿê ÷àñòêó Ïîëüñêàé äçÿðæàâû, à íå çàêëþ÷àëà çü¸é äàìîâû êøòàëòó Ïåðàÿñëà¢ñêàé. Ó àäðîçüíåíûå àä çàõîäí³õ óêðà³íöà¢ ó áåëàðóñà¢ íå áûëî é äîñüâåäó ³ñíàâàíûíÿ ¢âà ¢ìîâàõ àäíîñíà ë³áýðàëüíàé íàöûÿíàëüíàé ïàë³òûê³ À¢ñòðûéñêàé ³ïýðû³, äçå ôàðìàâàëàñÿ ¢êðà³íñêàÿ ãðàìàäçýíñêàÿ ñóïîëüíàñüöü ³ äçå çàõâàëàñÿ çüí³ø÷àíà ¢ Ðàñå³ ¢í³ÿöòâà — öàðêâà, ÿêàÿ ïðàâîäç³ëà âûðàçíóþ ìÿæó ïàì³æ óêðà³íöàì³ ³ áåëàðóñàì³ ç ääíàãî âîêó ³ ïàëÿêàì³ ³ ðàñåéöàì³ — ç äðóãîãà. Äà 1918 ãîäó Áåëàðóñü áûëà ñêëàäí³êàì Ðàñå³. Ó ãýòûì ãîäçå íà êàðòè³ ÷àñ ÿíà íàáûëà ïðûâ³äíóþ íåçàëåæíàñüöü — ³ àäðàçó ÿå çãóá³ëà, ïàäçåëåíàÿ ïàì³æ ÑÑÑÐ ³ Ïîëüø÷àé. Àäíîñíà áîëüøàÿ ñëáàñüöü áåëàðóñêàé äçÿðæà ¢íàñüö³ ³ êóëüòóðíàãà àäðàäæýíûíÿ ïýðûÿó ðàñåéñêàé ðýâàëþö³ çüâÿçáíà ç êâîêàñüöþ áàçû ã³ñòàðû÷íàé ì³òàë¸ã³³, ³ áåëàðóñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû íÿ çâîëå³ êàìïýíñàâàöü ãýòóþ êâîêàñüöü óëàñíûì³

íàìàãàíüíÿì³, ñòâàðû¢øû íîâóþ ã³ñòàðû÷íóþ ì³òàë¸ã³þ — ïääìóðàê äëÿ íîâûõ, íàñòóïíûõ ñïðîáà¢. Çàòîå ñàåøöê³ ïàðòûçàíñê³ ðóõ ïýðûÿäó Äðóãîé ñóñüâåòíàé âàéíû ³ ïàñüëÿâàåíîå àäíà¢ëåíüíå ñòâàðûê³ òàê³ÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ì³òû, íà ÿê³ÿ ïîòûì àáàï³ðà¢ñÿ Ëóêàøýíêà, — àëå ãýòà íå íàöûÿíàëüíûÿ, à ñïýöûô³÷íà áåëàðóñêà-ñàâåöê³ÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ì³òû.

Ðîçíûÿ øëÿõ³ äà íåçàëåæíàñüö³ Ëåã³òûííàñüöü Ñàâåöêàãà Ñàþçó ïà÷äëà ñòàâ³ööà ïàä ñóìíå¢ ³ ¢ Áåëàðóñ³, ³ âà ¡êðà³íå ç ïðûõîäàì ó êàíöû 80-õ ãàðáà÷î²ñêàé ïóáë³÷íàñüö³ ³ íàñòóïíûì ðàñêðûüö¸ì ñàâåöê³õ çëà÷ûíñòâà¢ — “ïàêòó Ìîëàòàâà-Ðûáýíòðîïà”, ñòàë³íñêàãà òýðîðó, ïàâîäç³íà¢ óëäää¢ ó ÷àñ ×àðíáûëüñêàé êàòàñòðîôû. Ó 1989 ãîäçå ¢êðà³íñê³ ïàðëÿìýíò ïðûíÿ¢ çàêî, ó ÿê³ì ïðääóãëåäæâà¢ñÿ ïåðàâîä óñ¸é äàì³í³ñòðàöûéíàé äàêóìýíòàöû³ íà ¢êðà³íñêóþ ìîáó äà ñÿðýäç³íû 90-õ ãàäî¢. Òàäû æ áûëà ëåãàë³çàâíàÿ ¢í³ÿöêàÿ öàðêâà. Ó ñàêàâ³êó 1990 ãîäó ¢ ÑÑÑÐ àäáûâàþööà âûáàðû ¢ Âÿðõî¢íûÿ Ñàâåòû ðýñïóáë³ê. Âà ¡êðà³íå äÿìàêðàòû÷íàÿ äìàçûöûÿ àòðûìàëà 25% ìåñöà¢. 16 ë³ïåíÿ 1990 ãîäó ïàðëÿìýíò 355 ãàëàñàì³ ñóïðàöü 4 ïðûíÿ¢ Äýêëÿðàöûþ àá ñóâýðýí³òýöå. Æí³âåíüñê³ ïóò÷ àäûãðà¢ ðîëþ òîé ñàëî³íê³, ÿêàÿ çëàì³ëà õðûáö³íó ³ìýðû³. Àäíà çà àäíîé ðýñïóáë³ê³ ñòàë³ äýêëÿðàâàöü ñâàþ íåçàëåæíàñüöü. (Ðàñåÿ òàê ³ íå ïðûíÿëà Äýêëÿðàöû³ íåçàëåæíàñüö³ ³ ñûâÿòêóå ÿê “Äçåíü íåçàëåæíàñüö³” ãàäàâ³íó ïðûíÿöüöÿ Äýêëÿðàöû³ àá ñóâýðýí³òýöå, óõâàëåíàé ëåòàì 1990 ãîäó.) Óêðà³íñê³ ïàðëÿìýíò àáâÿñüö³¢ íåçàëåæíàñüöü Óêðà³íû 24 æí³¢íÿ 1991 ãîäó 346 ãàëàñà³ ñóïðàöü àäíàãî. 1 ñüíåæíÿ àäáû¢ñÿ íàðîäíû ðýôýðýíäóì, íà ÿê³ì áîëüø çà 90% ãàëàñóþ÷ûõ ïàäòðûìàë³ íåçàëåæíàñüöü6. Âàæíûì ÷ûíüí³êàì, ÿê³ ñàäçåéí³÷à¢ ãýòàìó ðàøýíüíþ, áûë³ ìåðêàâàíüí³ ýêàíàì³÷íàà ïàðàäêó. Ë³÷ûëàñÿ, øòî àäàñàáëåíüíå ¢êðà³íñêàé ýêàíîì³ê³ àä ðàñåéñêàé ïðûíÿñå ¡êðà³íå âÿë³êóþ êàðûñüöü, áî ðýñïóáë³êà ïàñòà ¢ëÿå ñâàå òàâàðû ¢íóòðû ÑÑÑÐ ïà øòó÷íà çàí³æàíûõ öýíàõ ³ îíæà ç áîëüøàé âûãàäàé ïðàäâàâöü íà Çàõàä âóãàëü ³ çáîæææà. Ó ãýòà âåðûë³ íàâàò ýòí³÷íûÿ ðàñåéöû, 60% ÿê³õ ïäàòðûìàë³ íà ðýôýðýíäóìå ääàñàáëåíüíå àä Ðàñå³. Àëå àäíû ýêàíàì³÷íûÿ ¢ÿ¢ëåíüí³ íå ìàãë³ á ïðûâåñüö³ äà àáâÿø÷ýíüíÿ íåçàëåæíàñüö³, êàë³ á íå áûëî ¢æî ³ñíóþ÷ûõ ñýïàðàòûñöê³õ íàñòðîÿ¢, ø÷ûëüíà çûâÿçàíûõ ç íàöûÿíàëüíàé ñàìàñûâÿâîìàñüöþ ³ ¢çìîóåíûõ ×àðíáûëüñêàé êàòàñòðîôàé, êàë³ Ê³å¢ áû¢ ïàïýðÿäæàíû ïðà ðàäûÿôéíóþ íåáÿñüìåêó òîëüê³ ïðàçü íåêàëüê³ äç¸í ïàñüëÿ òàãî, ÿê ÿå ¢æî âûÿâ³ë³ ¢ Ý¢ðîïå. Àáâÿñüö³¢øû íåçàëåæíàñüöü, Óêðà³íà ñóòûêíóëàñÿ ç

ìíîñòâàì ïðàáëåìà¢. Ìîæà áûòü, ñàìàé öÿæêàé ñòàëàñÿ ïðàáëåìà âûçâàëåíûíÿ àä êîìïëåêñó “ìàëîäøàãà áðàòà”, ïà÷óüöÿ íàöûÿíàëüíàé íåïà¢íàâàðòàñüö³ ³ íÿ¢ïÿ¢íåíàñüö³ ¢ ñàáå ¢ ñòàñóíêàõ ç Ðàñåÿé. Óêðà³íñêàå ³îêíåíûå ¢çìàöí³öü íàöûÿíàëüíóþ ñàìàñüâÿäîìàñüöü — ðýàêöûÿ íà ãýòû êîìïëåêñ íåïà¢íàâàðòàñü³. Áûëû ïàñîë Ðàñå³ ¢ ÇØÀ ¡ëàäç³ìåð Ëóê³í òàê àï³ñà¢ ãýòóþ ïðàáëåìó: “Ñûóàöûÿ ¢ñêëàäíÿåöà òûì, øòî ìíîã³ÿ ¢êðà³íñê³ÿ ïàë³òûê³ ³îêíóöòà äà ïàáóäîâû íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³ íå íà ãëåáå ïàçûòû¢íàãà “Ìû”, øòî öÿæêà äëÿ êðà³íû, ÿêàÿ í³êîë³ íÿ ìåëà ñòàá³ëüíàé ³ òðûâàëàé ñó÷àíàé äçÿðæàâû, àëå íà áîëüø ïðûì³òû¢íàé ãëåáå “àíòû-ÿíû”, ïðû÷ûì “ÿíû” òóò — Ðàñåÿ”7. Íàïðûêëàä, êàë³ ¢ 1992 ãîäçå äàíñê³ÿ êàçàê³ ïðûíÿë³ ïðûñÿáó íà âåðíàñüöü Ðàñå³, óêðà³íñê³ÿ àäðàçó æ äàìîâ³ë³ñÿ àä õà¢ðóñó ç Ìàñêâîé 1654 ãîäó ³ ïðûñÿãíóë³ íà âåðíàñüöü Óêðà³íå. ßê ³ ¢âà ¡êðà³íå, ó Áåëàðóñ³ ðóõ äà íåçàëåæíàñüö³ áû¢ ïàñêîðàíû ×àðîíáûëüñêàé êàòàñòðîôàé ³ ðýàêöûÿé íà ÿå ìàñêî¢ñêàé óëàäû. ×àðîíáûëüñêàÿ àâàðûÿ ïðûâÿëà äà çàáðóäæâàíûíÿ 25% áåëàðóñêàé òýðûòðû³. Ñàâåöê³ÿ ¢ëàäû íÿ òîëüê³ íå ýâàêóÿâàë³ íàñåëí³öòâà ç çàáðóäæàíûõ ìÿñöîâàñüöÿ¢, àëå é âûäàòêî¢âàë³ âåëüì³ íÿçíà÷íûÿ ñðîâê³ íà ë³êâ³äàöûþ íàñòóïñòâà¢ àâàðû³, ó òîé ÷àñ ÿê Áåëàðóñü áûëà âûóøàíà äàäàâàöü íà ãýòà 17% ñâéãî áþäæýòó. Äðóãîé ïàäçåÿé, ÿêàÿ íàíåñëà ¢äàð ïà ¢ÿ ¢ëåíûíÿõ àá ëåã³òûííàñüö³ ñàâåöêàà ê³ðàâàíûíÿ, áûëî âûÿ¢ëåíûíå ¢ 1988 ãîäçå ¢ Êóðàïàòàõ ìåñöà ìàñàâûõ ïàõââàíûíÿ¢ àõâÿðà¢ ñòàë³íñê³õ ðýïðýñ³é, øòî ïàñëóæûëà íåïàñðÿäíûì øòóðêîì äà ñòâàðýíûíÿ Áåëàðóñêàãà íàðîäíàãà ôðîíòó (ÁÍÔ). Ýêàíîì³êà òàêñàìà ääûãðûâàëà ïÿ¢íóþ ðîëþ. Âÿ÷àñëà¢ Êåá³÷, ïðûçíà÷àíû ¢ ÷ýðâåí³ 1990 ãîäó ïðÿì’åð-ì³í³ñòðàì, çàÿâ³¢ ïðû ñâà³ì óñòóïëåíûí³ íà ïàñäóó, øòî Áåëàðóñ³ ïàòðÿáíû ýêàíà³÷íû ñóâýðýí³òýò. Ó êàñòðû÷í³êó ãýòàãà ãîäó áûëî àáâåø÷àíà, øòî Áåëàðóñü ïîéäçå øëÿõàì ðûíêàâûõ ðýôîðìà¢. Ïåðøàïà÷àòêîâà ìàãëî ñêëàñüö³ñÿ ¢ðàæàíûíå, øòî Áåëàðóñü ³äçå ïà ¢êðà³íñê³ì øëÿõó, àëå ìåíø ðàøó÷à ³ ïàâîëüíåé. ÁÍÔ áû¢ àò³ôûéíà çàðýã³ñòðàâíû òîëüê³ ¢ ë³ïåí³ 1991 ãîäó, ïðàç øàñíàööàöüí ìåñÿöà¢ ïàñüëÿ ðýã³ñòðàû³ ÿãî ¢êðà³íñêàà àíàëÿãó — Ðóõó. Íà âûáàðàõ ó Âÿðõî¢íû Ñàâåò ó 1990 ãîäçå áåëàðóñêàÿ äýìàêðàòû÷íàÿ àïàç³ôûÿ àòðûìàëà 10% ìåñöà¢ (óêðà³íñêàÿ — êàëÿ ÷âýö³, òàìó ¢êðà³íñê³ÿ íàôûÿíàë-äýìàêðàòû ìàãë³ ¢ ïÿ¢íûõ ñûòóàöûÿõ ïàçáà¢ëÿöü ïàðëÿìýíò êâîðóì, à ¢ áåëàðóñê³õ òàêîãà âàãàðà ö³ñêó íà áîëüøàñüöü íå áûëî). Íÿãëåäçÿ÷û íà ãýòà, 27 ë³ïåíÿ 1990 ãîäó, ïàñüëÿ òàãî ÿê 16 ë³ïåíÿ áûëà ïðûíÿòà ¢êðà³íñêàÿ Äýêëÿðàöûÿ àá ñóâýðýí³òýòå, Áåëàðóñü òàêñàìà àáâÿñüö³ëà àá

ñóâýðýí³òýöå, à ïàñüëÿ ïðàâàëó ¢ 1991 ãîäçå æí³âåíüñêàãà ïóò÷ó äýìàêðàòû÷íàÿ àïàçûôûÿ çäîëåëà äàìà÷ûñÿ àäñòà¢ê³ Ñòàðøûí³ Âÿðõî¢íàãà Ñàâåòó, ïðûïîíåíüíÿ äçåéíàñüö³ ÊÏÁ ³ íàöûÿíàë³çàöû³ ÿå ¢ëàíîàñüö³. 25 æí³¢íÿ Áåëàðóñü àáâÿñüö³ëà ñâàþ íåçàëåæíàñüöü, àëå, ó àäðîçüíåíüíå äà Óêðà³íû, òóò íÿ áû¢ ïðàâåäçåíû ðýôýðýíäîì, ÿê³ á ëåã³òûì³çàâà¢ ãýòû âêò. Äýêëÿðàöûÿ íåçàëåæíàñüö³ áûëà ïðûíÿòàÿ Âÿðõî¢íûì Ñàâåòàì àäç³íàãàëîñíà — íàìýíêëÿòóðíàÿ áàëüøûíÿ ¢áà÷ûëà ¢ ¸é àäç³íà ìàã÷ûû øëÿõ çàõàâàíüíÿ ¢ëàäû. Ó àäðîçüíåíüíå äà Óêðà³íû, ïàñüëÿ ðàñïàäó ÑÑÑĐ ³ àáâÿø÷ýíüíÿ íåçàëåæíàñüö³ Áåëàðóñü çàõàâàëà ìíîã³ÿ ñòàðûÿ ñûìáàë³ — ³íâûêàòàðû ñàìàñüâÿâîìàñüö³. Íàïðûêëàä, àô³öûéíàÿ ãàçýòà ïðàöÿãâàëà íàçûâàööà “Ñîâåòñêîé Áåëîðóññèå” ³ äðóêàâàööà íà ðàñåéñêàé ìîâå, ÊÄÁ çàñòàëîñÿ ÊÄÁ, ³ íââàò ñâàþ ñòàðóþ íàçâó çàõàâàëà Âàéñêîâàÿ âêàäýì³ÿ ³ìÿ Ñóâîðàâà — ðàñåéñêàãà âîåíà÷àëüí³êà, ÿêîãà çà ïàäà¢ëåíüíå ïîëüñêàãà ïà¢ñòàíüíÿ 1794 ãîäó Êàöÿðûíà ¢çíàãàðîâ³ëà, àääà¢øû ÿìó ¢ ïðûîí áåëàðóñêî³õ ñÿëÿíà¢. Àëå ñàïðà¢äíûì³ ðîñòàíÿì³ ã³ñòîðû³, ïàäçåýé, ïàñüëÿ ÿêîé ðàçûâ³öüö¸ ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³ ïàéøëî çóñ³ì ðîçíûì³ øëÿõàì³, áûë³ ïðýçûäýíöê³ÿ âûáàðû 1994 ãîäó (âà ¡êðà³íå — äðóã³ÿ, ó Áåëàðóñ³ — ïåøûÿ). Àäðîçüíåíüí³, ÿê³ÿ ìíæíà áûëî ¢ñïðûìàöü ÿê “êîëüêàñíûÿ”, ïåðàòâàðûë³ñÿ ¢ “ÿêàñíûÿ”. Âà ¡êðà³íå Êó÷ìà ïåðàìîâ áûëîâà ïðýçûäýíòà — íàöûÿíàë³ñòà é áûëîâà íàöûÿíàë-êàìóí³ñòà Êðà¢÷óêà, àòðûìà¢øû íà 7% ãàëàñî¢ áîëåé (Êðà¢÷óê — 45%, Êó÷ìà — 52%). Ó Áåëàðóñ³ àáîââà íàöûÿíàë-äýìàêðàòû÷íûÿ êàíâûàòû — Øóøêâ³÷ ³ Ïàçüíÿê — íå ïðàéøë³ ¢ äðóã³ òóð, äçå áàðàöüáà ³øëà ïàì³æ ââóìà ïðàðàñåñêë³ì³ êàíâûàòàì³ — Êåá³÷ài ³ Ëóêàøýíêàì, ïðû÷ûì ïåðàìîãà Ëóêàøýíê³ (81% ãàëàñî¢ ñóïðàöü 14%, ïàäàäçåíûõ çà Êåá³÷à) áûëà çíà÷íà áîëüøûõ ïàìåðà¢, ÷ûì ïåðàìîãà Êó÷ìû. ² Êó÷ìà, ³ Ëóêàøýíêà íàäàâàë³ ïåðøàñíàå çíà÷íûíå ýêàíî³öû. Àëå äçåéí³÷àë³ ÿíû çóñ³ì ïà-ðîçíàìó. Àí³ÿê³õ äðàìàòû÷íûõ çüìåíà¢ í³ ¢ ïàë³òûöû íàöûÿíàëüíàãà ³ äçÿðæà¢íàãà áóäà¢í³öòâà, í³ ¢ ïàë³òûöû áýñüíåê³ âà ¡êðà³íå ç çàìåíàé Êðà¢÷óêà Êó÷ìàì íå ääáûëîñÿ, òîëüê³ ïàñêîðû¢ñÿ ðóõ ó ðûíêàâûì íàïðàìó. À Ëóêàøýíêà ïàéøî¢ ïà øëÿõó ¢ñòàëÿâàíüíÿ à¢òàðûòàðûçìó, ñòðûë³âàíüíÿ ö³ íââàò çãîðòàíüíÿ ðûíêàâûõ ðýôîðìà¢ ³ ïåðàòâàðýíüíÿ Áåëàðóñ³ ¢ êâàç³äçÿðæâó, ñàòýë³òà Ðàñå³ (øòî, ì³æ ³íøûì, ðýçêà ïàãîðøûëà ïýðñïýêòûâó ¢ñòàëÿâàíüíÿ íàðìàëüíûõ ñòàñóíêà¢ Óêðà³íû ³ Ðàñå³, áî Ðàñåÿ, íàòóðàëüíà, áà÷ûöü ¢ áåëàðóñêà-ðàñåéñê³õ àäíî³íàõ ³ ãàòî¢íàñüö³ Ëóêàøýíê³ ïðûíÿöü íà ñÿáå ðîëþ “ìàêîäàà áðàòà” ìàäýëü, ÿêîé àáàâÿçàíà ïðûòðûìë³âàööà ¡êðà³íà). Ïðû ãýòûì öÿãà äà à

¢òàðûòàðûçìó ³ äà çüâÿçó ö³ íàâàò àá’ÿäíàíüíÿ ç Ðàñåÿé — ðîçíûÿ àñïýêôû àäíåå çüÿâû: ðóõó íàçàä ãðàìäçòàà, øòî íå äàëî ðàäû öÿæêàñüöÿì, àä ñïðîáû ïàáóäîâû íàöûÿíàëüíàé ³ ý¢ðàïåéñêàé ñàìà-³äýíòûô³êàöû³ äà “ý¢ðàç³éñêàé” ñàâåöêàé ñàìà³äýíòûô³êàöû³.

Ïðû÷ ûíû àäðîçüíåíüíÿ¢ Ìû ¢æî êàçàë³, øòî áà÷ ûì àñíî¢íàé ïðû÷ ûíàé àäðîçüíåíüíÿ¢ ýâàëþôûé Óêðà³íû ³ Áåëàðóñ³ ðîçíû ã³ñòàðû÷ íà àáóìî ¢ëåíû ¢çðîâåíü ðàçüâ³öüöÿ íàöûÿíàëüíûõ ³äýíòû÷ íàñüöÿ¢ ³ ñàìàñüâÿäîìàñüöÿ¢, ÿê³ ñòâàðàå ïàäìóðàê äëÿ ïàáóäîâû ñó÷ àñíàé íàöû³ ³ äçÿðæàâû. Ñòóïåíü ðàçüâ³öüöÿ íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³ âûçíà÷àå ñòóïåíü ìàã÷ûìé ìàá³ë³çàöû³ ãðàìàäçòâà äëÿ äàñÿâíåíüíÿ íåçàëåæíàñüö³ ³ ïåðàäâîëåíüíÿ ìàã÷ûìûõ öÿæêàñüöÿ¢ ïåðàõîäó äà íåçàëåæíàñüö³ (ÿê³ÿ ¢ áûëû ÑÑÑÐ ¢ñêëàäíÿë³ñÿ ÿø÷ý é òûì, øòî ïåðàõîä ãýòû àäíà÷àñîâà áû¢ ïåðàõîäàì äà òàòàë³òàðûçìó äà äÿìàêðàòû³ ³ äà ïëàíâàé ýêàíîì³ê³ äà ðûíêó). ×ûì âûøýéøàÿ ñàìàñüâÿäîìàñüöü, òûì ëÿã÷ýéøû ïåðàõîä, áî ãýòû ÷ûíüí³ê âîê³ íàðîäó, ãàòî¢íàñüö³ “ïåðàòðûâàöü” àêàçâàåöòà âàæíåéøûì çà “àá’åêòû¢íûÿ” ÷ûíüí³ê³. Íå âûïàäêîâà, øòî ñÿðîä êðà³íà ¢ áûëîãà ÑÑÑÐ íàéáîëüø ë¸ãê³ì ïåðàõîä àêàçà¢ñÿ ¢ êðà³íàõ Áàëòû³ — íå òàìó, øòî ¢ ³õ áûë³ íáéê³ÿ àñàáë³âûÿ ýêàíàì³÷íûÿ ðýñóðñû é ³íøàãà êøòàëòó àá’åêòû¢íûÿ ïåðàâàã³, à íáéïåðø òàìó, øòî ãýòà êðà³íû çü âåëüí³ ðàçüâ³òàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüöþ, äçå íàðîäû ñüâÿäîìà ³øë³ íà öÿæêàñüö³ ³ íå áàÿë³ñÿ ³õ. ² ¡êðà³íà, ³ Áåëàðóñü çíà÷íà ñàñòóïàþöü ó ãýòûô àäíîñ³íàõ áàëòûéñêê³ì êðà³íàì. Àëå íàöûÿíàëüíàÿ ñàìàñüâÿäîìàñüöü óêðà³íöà¢ óñ¸ æ çíà÷íà áîëüø ðàçüâ³òàÿ, ÷ûì áåëàðóñêàÿ, ³ õàöÿ âà ¡êðà³íå, àñàáë³âà ¢àà ¢ñõîäí³õ ðýã³¸íàõ, öÿæêàñüö³ ïåðàõîäó òàêñàìà ïðûâÿë³ äà ðàñ÷àðàâàíüíÿ ¢ íåçàëåæíàñüö³, ÿêîå äàñÿãíóëà, âåðàãîäíà, ñâàéãî ï³êó ¢ 1994 ãîäçå, ãîäçå ïðýçûäýíôê³õ âûáàðà¢, Óêðà³íà çäîëåëà ïðàéñüö³ ïðàç ãýòû êðûòô÷íû ïóíêò, Áåëàðóñü æà ñàðâàëàñÿ, “íÿ âûòðûìàëà âûïðàáàâàíüíÿ¢”. Ðàçãëåäç³ì öÿïåð áîëüø ïàäðàáÿçíà àñîáíûÿ ïðàÿâû ³ âûí³ê³ ãýòàãà ãàëî¢íàãà àäðîçüíåíüíÿ ïàì³æ Óêðà³íàé ³ Áåëàðóñýé, à òàêñàìà íåêàòîðûÿ äàäàòêîâûÿ ÷ûíüí³ê³, øòî ¢ïëûâàë³ íà ïîñòñàâåöêóþ òðàíñôàðìàöûþ ãýòûõ äçÿðæàâà¢.

Òýðûòîðû³, ìåæû ³ ðîëÿ ñòàë³öà¢ Óêðàí³ñêàÿ ÑÑÐ ïàñüëÿ 1939 ³ 1945 ãàäî¢ àòðûìàëà äà Ïîëüø÷û, Ðóìûí³³ ³ ×ýòàñëàâà ÷ ÷ûíû Ãàë³ ÷ ÷ûíó, Âàëûíü, Ïà¢äí¸âóþ Áóêââ³íó ³ Çàêàðïàöüöå, Áåëàðóñü — ñâåå çàõîäí³ÿ çåìë³. Àëå ïàë³ôûêà ÑÑÑÐ àäíîñíà ¢êðà³íñê³õ çåìëÿ ¢, øòî áûë³ ðàíåé íÿ ¢ ñêëàäçå Ðàñåéñêàé ³ìÿðû³, à íàëåæàë³ À

¢ñòðà-Âóãîðø÷ûíå, ³ çàõîäíåáåëàðóñê³õ çåìëÿ¢ áûëà âåëüì³ ðîçíàé. Ó Çàõîäíÿé Óêðà³íå, àðýíà ìàáóòíàà àíòûñàâåöêàà ïàðòûçàíñêàà ðóõó, ÿê³ äî¢æû¢ñÿ äà 50-õ ãàäî¢, ñàâåöêàÿ ¢ëàäà äçåéí³÷àëà çü âÿë³êàé àñüöÿðîãàé. Ñðîâê³ ìàñàâàé ³íôàðìàöû³ òóò ó ñàâåöê³ ÷àñ ïðàêòû÷íà ¢ñå áûê³ ¢êðà³íàìî¢íûÿ, øòî ñàäçåéí³÷àëà äàëåøàé êàíñàë³äàöû³ ¢æî äàñòàòêîâà ðàçûâ³òé íàöûÿíàëüíàé ñüâÿäîìàñüö³8. ² ìåíàâ³òà Çàõîäíÿÿ ¡êðà³íà ñòàëà ðóõàâ³êîì óêðà³íñêàãà ðóõó çà íåçàëåæíàñüöü ó 1989—1991 ãàäàõ. Âÿë³çíóþ ðîëþ ïðû ãýòûì àäûãðà¢ Ëüâî¢ — ãîðàä, ÿê³ ìåå âà ¡êðà³íå çíà÷íàñüöü êóëüòóðíàé ñòàë³öû, áë³çêóþ äà çíà÷íàñüö³ Êðàêàâà ¢ Ïîëüø÷û. (Äëÿ Áåëàðóñ³ ¢ ñâîé ÷àñ àíàëÿã³÷íóþ ðîëþ àäûãðûâàëà Â³ëüíÿ-Â³ëüíþñ, ÿêàÿ ñòàëà ïàñüëÿ äàëó÷íýíûÿ äà ÑÑÑÐ ¡ñõîäíÿé Ïîëüø÷û ³ Ë³òâû ñòàë³òàé Ë³òâû. ² áåëàðóñê³ÿ íàöûÿíàë-äýìàêðàòû, ³ áåëàðóñê³ÿ êàìóí³ñòû íåäàíàðàçîâà àáâÿø÷àë³, øòî Â³ëüíÿ — “áåëàðóñêàÿ ýòíàãðàô³÷íàÿ òýðûòîðûÿ”, ³ áûë³ áë³çê³ÿ äà òýðûòàðûëüíûõ ïðýòýíç³ÿ¢ äà Ë³òâû.) Ïåðàë³÷âàþ÷û ðîçíûÿ ÷ûíüí³ê³, øòî ¢ïëûâàþöü íà ïîñòñàâåöêàå ðàçûâ³öüö¸ ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³, òðýáà àäçíà÷ûöü ³ ðîëþ ñòàë³öà¢. Ó äàðîçüíåíüíà äà Ìåíñêó, Ê³å¢ — áûëàÿ ñòàë³öà Ê³å¢ñêàé Ðóñ³, ãîðàä, ÿê³ ¢ 1982 ãîäçå ñüâÿòàâà¢ ñâà¸ 1500-ãîäçüäçå ³, õàöÿ ãýòàÿ äàòà ìîæà ë³÷ûööà ñóìíå¢íàé, ïðûíàìñ³ ãàäî¢ íà 500 ñòàðýéøû çà Ìàñêáó. ² ãýòûì Ê³å¢ äàïàìàãàå ¡êðà³íå ¢ ÿå ³ìéíåíüí³ àäê³íóöü ðîëþ “ìàëîäøàé ñÿñòðû” Ðàñå³ ³ äàìàã÷ûñÿ ðî¢íàñüö³ ¢ ðàñåéñêà-¢êðà³íñê³õ àäíîñ³íàõ. Äëÿ íåêàòðûõ óêðà³íöà¢ ðàçìîâà ³äçå íââàò íå ïðà ðî ¢íàñüöü, à ïðà òîå, øòî ãýòà ÿíû, à íå ðàñåéöû ¸ñüöü “ñòàðýéøûì³ áðàòàì³” (ðàäûêàëüíà-íàöûÿíàê³ñòû÷íàÿ ¡êðà³íñêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ àñàìáëåå íââàò âûëó÷ûëà ³äýþ ñòâàðýíüíÿ âÿë³êàé ¢ñõîäíåñëââíêàé äçÿðæàâû, àëå ç öýíòðàì íå ¢ Ìàñêâå, à ¢ Ê³åâå, “ìàòåðè äîðîãîâ ðóññêèõ”9. Ê³å¢ íÿ òîëüê³ ãîðàä çü âÿë³ê³ì ì³íóëûì. ¨í çäîëå¢ òàêñàìà ¢ çíà÷íà áîëüøàé ñòóïåí³, ÷ûì Ìåíñê, çàõâàöü ñâà¸ íàõÿíàëüíàå àáë³÷ ÷ à. Ðàñåéñêàÿ ïåðàâàãà ¢ Ê³åâå ääíîñíà ïîçüíÿÿ (äà ïîëüñêàãà ïà¢ñòàíüíÿ 1863 ãîäó ïàíóþ÷àÿ êëÿñà ¢ Ê³åâå áûëà ïîëüñêàé ö³ ïàëÿí³çàâàíàé), à ¢ àïîøí³ÿ äçåñÿö³ãîäçüäç³ ñàâåöêàãà ê³ðàâàíüíÿ Ê³å¢ ñòà¢ íàâàò áîëüø, à íÿ ìåíø óêðà³íñê³ì. Ïàäòðûìêà íàõÿíàë-äýìàêðàòû³ ¢ Ê³âåå áûëà çíà÷íà áîëüøàé, ÷ûì ó Ìåíñêó, ³ íàõÿíàë-äýìàêðàòûçì ìå¢ íà ¡êðà³íå äçûâå áàçû — Çàõîäíþþ ¡êðà³íó ³ Ê³å¢. Àáâäçûâå àíàëÿã³÷íûÿ áàçû ¢ Áåëàðóñ³ áûë³ àëüáî íàäçâû÷àé êâîëûÿ, àëüáî ïàïðîñòó àäñóòí³÷àë³.

Ðýë³ã³ÿ Ó Áåëàðóñ³ íÿìà öàðêâû, ó ÿêîé ïåðàâàæàëà á áåëàðóñêàÿ

ìîâà. Ó êàòàë³öêàé ïåðàâàæàå ïîëüñêàÿ, ó ïðàâàñëà¢íàé — ðàñåéñêàÿ. ¨ñüöü ñïðîáû ¢çíàâ³öü íå ³ñíóþ÷åå íà òýôûòîðû³ Áåëàðóñ³ ç 1839 ãîäó ¢í³ÿöòâà, ÿêîå ðàçãëÿäàåöà ìíîã³ì³ áåëàðóñê³ì³ íàöûÿíàë-äýìàêðàòàì³ ÿê àäç³íàÿ “ñàïðà¢âû áåëàðóñêàÿ öàðêâà”, àëå ïîñüìåõ ³õ âåëüì³ ñüö³ïêû. Ãàëàñû æ íà êàðûñüöü ïðàâàñëà¢íàé à¢òàêåôàë³³ ãó÷àöü çóñ³ì ö³õà. Ì³òðàïàë³ò Ô³ëàðýò, ê³ðà¢í³ê Áåëàðóñêàé Ïðàâàñëà¢íàé Öàðêâû, çíàõîäç³ööà ïää þðûñäûêöûÿé Ìàñêî¢ñêàé ïàòðûðõ³³ ³ ïääòðûë³âàå ëóêàøýíêà¢ñê³ ïàíñëàâ³çì íà ïðàâàñëà¢íàé ãëååå. Âà ¡êðà³íå, íàääâàðîò, ó çàõîäí³õ ðýã³¸íàõ ³ñíàâàëà ìîöíàå ¢í³ÿöêàå “ïàäïîëüëå”, ÿêîå àäûãðàëà âÿë³êóþ ðîëþ ¢ ãàëüûàí³çàöû³ íàöûÿíàë³çìó ³ ñýïàðàòûçìó ¢ ãàðáà÷î¢ñê³ ïýðûÿ ³ ÿêîå ç 1989 ãîäó ëåãàë³çââàëàñÿ. Àïðî÷ òàãî, Ðàñåéñêàÿ Ïðàâàñëà¢íàÿ Öàðêâà ñòðàö³ëà ìíñòâà ïðûõîäà¢, ÿê³ÿ ïåðåéøë³ ïää þðûñäûêöûþ äçüâþõ ïðàâàñëà¢íûõ à¢òàêåôàëüíûõ öýðêâà¢, àäðîçüíåíüí³ ì³æ ÿê³ì³ õóò÷ýé àñàáîâàãà, ÷ûì ³äýàëÿã³÷íãà êøòàëòó. Ó òðîõ íàöûÿíàëüíûõ öýðêâàõ (óí³ÿöêàé ³ äçüâþõ à¢òàêåôàëüíûõ) áíëåé ïðûõîäà¢, ÷ûì óâà ¡êðà³íñêàé Ïðàâàñëà¢íàé Öàðêâû, ÿêàÿ çàñòàëàñÿ ïää ìàñêî¢ñêàé þðûñäûêöûÿé.

Äûñûäýíòòâà Ó Áåëàðóñ³ áû¢ òîëüê³ àäç³í ïà¢íàâàðòàñíû äûñûäýíò. Ó 70-ÿ ãàäû òóò íå áûëà ñòâîðàíà ãåëüñûíñêàÿ ãðóïà, ó òîé ÷àñ ÿê âà ¡êðà³íå ãýòûì ÷àñàì äçåéí³÷äëà ñàìàÿ øìàòë³êàÿ ãåëüñûíñêàÿ ãðóïà ¢ ÑÑÑÐ. Äà ïà÷àòêó 80-õ ÿå ë³êâ³äââàë³, àëå ¢ 1987—1998 ÿíà áûëà ðýàí³ìàâàíàÿ ÿê Óêðà³íñê³ Ãåëüñûíñê³ ñàþç, ÿê³ ¢ 1990 ãîäçå ñòà¢ ÿäðîì Óêðà³íñêàé ðýñïóáë³êàíñêàé ïàðòû³. Âûïóø÷àíûÿ çü ëÿãåðà¢ óêðà³íñê³ÿ äûñûäýíôû ¢ë³ë³ñÿ ¢ øýðàã³ àìàçûöû³ ãàðáà÷î¢ñêàé ýïîõ³, ³ ¢ Ðóõó àäáûëîñÿ ³õ àá’ÿäíàíüíå çü ë³áýðàëüíàé ³íòýë³ãåíöèé àìàçûöûÿé. Ó Áåëàðóñ³ æ äàñóòíàñüöü òàê³õ äûñûäýíòà¢ áûëà äàíûì ç ÷ûíüí³êà¢, ÿê³ÿ ñàäçåéí³÷àë³ àäíîñíàé êâîëàñüö³ ÁÍÔ.

Íàöûÿíàë-êàìóí³çì Âÿë³çíóþ ðîëþ ¢ äàñÿãíåíüí³ ¡êðà³íáé íåçàëåæíàñüö³ äàûãðàë³ ¢êðà³íñê³ÿ íàöûÿíàë-êàìóí³ñòû íà ÷àëå ç Êðà¢÷óêîì, ÿê³ÿ ãðóíòàâàë³ñÿ íà ã³ñòàðû÷íàé òðàäûöû³, øòî ñÿãàå êàðàíÿì³ ïýðûÿöó Ãðàìàäçÿíñêàé âàéíû ³ 20-õ ãàäî¢. Íàöûÿíàë-êàìóí³çì ça¢ñ¸âû ïàäûìà¢ ãàëàâó âà ¡êðà³íå ¢ ýïîõ³ ñàâåöê³õ ë³áýðàë³çàöûé. Ó àïîøí³ ïýðûÿ ïåðää ãàðáà÷î¢ñêàé ë³áýðàë³çàöûÿé ÿãîíàé çíà÷íàé ïðàÿâàé áûëà äçåéíàñüöü ë³äýðà ¢êðà³íñêàé êàìïàðòû³ Ï¸òðû Øýëåñòà, çüíÿöàãà ¢ 1972 ãîäçå çà “íàöûÿíàë-óõ³ë³çì”. Ïàñüëÿ çüíÿöüöÿ Øýëåñòà ¢ øýðàãàõ óêðà³íñêàé êàìïàðòû³ áûëà

çüäçåéñüíåíà ñóðîâàÿ ÷ûñòêà, ³ àäíà÷àñîâà ïà÷àëàñÿ êàïïàí³ÿ ñóïðàöü äûñûäýíòà¢. Ó Áåëàðóñ³ íåêàòîðûÿ ýëåìýíòû íàöûÿíàë-êàìóí³çìó ìîæíà áûëî ïàáà÷ûöü ó ïàçûöûÿõ “ïàðòûçàíñêàé ãðóïï¢ê³” áåëàðóñêàãà ïàðòûéíàãà ê³ðà¢í³öòâà, ÿêàÿ äàì³íàâàëà ¢ 50—60-ÿ ãàäû, ïðàäñòà¢í³ê³ ÿêîé ïðû ¢ñ¸é ñâ¸é ëÿÿëüíàñüö³ äà ÑÑÑÐ íàñ³ë³ íàöûÿíàëüíûÿ ñòðî³ ³ äýìàíñòðàòû¢íà ðàçìà¢ëÿë³ ïà-áåëàðóñêó. Àëå äà 80-õ ãã. ãýòàÿ ãðóïï¢êà ñûøëà íà í³øòî. Ó íåéêàé ìåðû ïîæíà êàçàöü, øòî ¢ 1990—1991 ãàäàõ, äà ðàñïàäó ÑÑÑÐ, äà íàöûÿíàë-êàìóí³ñòû÷íûõ ïàçûöûÿ¢ áû¢ áë³çê³ Ëóêàøýíêà, àëå äà 1994 ãîäó, êàë³ ¸í ïðûéøî¢ äà ¢ëàäû, ÿãîíû ôë³ðò ç íàöûÿíàë-êàìóí³çìàì äà¢íî ñêîí÷û¢ñÿ.

Ðîëÿ àñîáà¢ Ç. Ïàçüíÿê, ë³äýð ÁÍÔ, ñêàðäç³¢ñÿ, øòî ñÿðîä áåëàðóñê³õ ë³äýðà¢ íÿìà “ïàë³òûêà¢ ³ àñîáà¢ ìàøòàáó Êðà¢÷óêà”10. Êðà¢÷óê — äàñûâää÷àíû ïàë³òûê, öóâî¢íà âåäàå “á³çàíòûéñê³ ñûâåò” ïàðòûéíûõ íàìýíëÿòóðíûõ êëàíà¢, ñàì íàëåæûöü äà ãýòàãà ñûâåòó ³ ¢ìåëà âûêàðûñòî¢âàå ñâîé äîñüâää. Ó ñüíåæ³ 1991 ãîäó ¸í, ôàêòû÷íà ïðûñâî³¢øû äà ãýòàãà ÷àñó ïðàãðàìó Ðóõó, ñòàíîâ³ööà ïðýçûäýíòàì, à äðóã³ ïàë³òûê, òàêñàìà íàöûÿíàë-êàìóí³ñòû÷íàãà íàïðàìêó, ²âàí Ïëþø÷ ïðû ïàäòðûìöû íàöûÿíàë-äýìàêðàòà¢ — ê³ðà¢í³êîì óêðà³íñêàãà ïàðëÿìýíòó. Ãýòûÿ äâà ÷àëàâê³ äàì³íâàë³ ¢âà ¢êðà³íñêàé ïàë³òûöû ¢ 1991—1994 ãàäû, ó öÿæê³ ïýðûÿä äçÿðæà¢íàãà áóäà¢í³öòâà, ³ çðàá³ë³ âåëüì³ øìàò äëÿ òàãî, êàá äà 1994 ãîäó ¢êðà³íñêàÿ íåçàëåæíàñüöü ñòàëà íåçâàðîòíàé. Ó Áåëàðóñ³ ñûòóàöûÿ áûëà çóñ³ì ³íøàé. Ïðýçûäýíòà íå àá³ðàë³ äà 1994 ãîäó, Ñòàðøûíì Âÿðõî¢íàãà Ñàâåòó ¢ âåðàñüí³ 1991 ãîäó ñòà¢ Øóøêâå³÷. Øóøêâå³÷ òàêñàìà, ÿê ³ Êðà¢÷óê ³ Ïëþø÷, ³ìêíó¢ñÿ äà ïàáóäîâû íàöû³ ³ äçÿðæàâû. Àëå, ó àäðîçüíåíüíå àä ³õ, ¸í áû¢ íå ïðàäñòà¢í³êîì íàìýíëÿòóðû, à ³íóý³ååíòàì, ïñûòàëÿã³÷íà ÷óæûì äëÿ áíëüøàñüö³ ïàðëÿìýíòàðîí¢ ³ ÷ûíàåíñòâà, ³ íÿ ìå¢ í³ÿêàãà ñàâåöêàãà íàìýíëÿòóðíà-ïàë³òû÷íàãà äîñüâääó. Ðàçàì ç ôûì, ¸í çóñ³ì íÿ áû¢ äûñûäýíòàì, ³ ïàçûöû³ ÿãîíûÿ çà¢ñ¸âû áûë³ àäíîñíà ïàìýðêî¢íûì³. Äà æí³åâíüñêàãà ïóò÷ó ¸í áû¢ ÷ëåíàì ÊÏÑÑ ³, ó àäðîçüíåíüíå àä Êðà¢÷óêà ³ Ïëþø÷à, í³êîë³ íå ïÿðý÷û¢ ñóïðàöü ïàäï³ñàíüíÿ íîâàé ñàþçíàé äàìîâû ³ ¢ñòóïëåíüíÿ ¢ ìûòíû ñàþç ÑÍÄ. ² ïîáà÷ çü ³ì íå áûëî áë³çêàãà ÿìó ïà äóõó ê³ðà¢í³êà âûêàíà ¢÷àé óëàâû. Àäðîçüíåíüíå àñîáà¢ ³ ñòàíîâ³ø÷à¢ óêðà³íñêàãà ³ áåëàðóñêàãà ê³ðà¢í³êî¢ ÿñêðàâà áà÷íåå ¢ ³õ ðîë³ ¢ ïåðàìîâàõ 7—8 ñüíåæíÿ 1991 ãîäó ¢ Áåëàâåñêàé ïóø÷û. Êðà¢÷óê, ìàþ÷û çà ñàáîé ïàäòðûìêó 90% âûáàðø÷ûêà¢, ïà÷óâà¢ñÿ äàñòàòêîâà ¢ïý¢íåíû,

êàá ïðàïàíàâààöü ïëÿí, çãîäíà çü ÿê³ì Ñàþçíàÿ äàìîâà 1922 ãîäó ïðûçíàâàëàñÿ íÿäçåéñíàé ³ ÑÑÑÐ çàìÿíÿ¢ñÿ ÑÍÄ, ÿêàÿ íÿ ìàå ê³ðóþ÷àãà öýíòðó. Ïàêîëüê³ òàê³ ïëÿí ìå¢ íà ¢âàçå òàêñàìà àäö³ëåíüíå Ãàðáà÷îâà äà óëàäû ³ ñïûñíåíüíå ñóïðàöüñòàÿíüíÿ ðàñåéñê³õ ³ ñàþçíûõ îðãàíà¢ óëàäû, Åëüôí ç ðàäàñüöþ ïàäòðûìà¢ Êðà¢÷óêà. Øóøêåâ³÷, ÿê³ ãðà¢ ó ïåðàìîâàõ íÿçíà÷íóþ ðîëþ, ïðû ãýòûì òîëüê³ ñêàçà¢: “Ìû — ìàëåíüêàÿ êðà³íà ³ ïðûìåì òîå, íà øòî ïàâîäçÿööà ¡êðà³íà ³ Ðàñåÿ. Àëå âû, âÿë³ê³ÿ, âû æ ïðàáóìàë³ ¢ñ¸ äà êàíöà?”11.

Ìîâà, êóëüòóðà, ã³ñòîðûÿ Ñàâåöê³ ïåðàï³ñ 1989 ãîäó ïàêàçà¢, øòî 20% ýòí³÷íûõ áåëàðóñà¢ ë³÷ûöü ñâ¸é ðîäíàé ìîâàé ðàñåéñêóþ (âà ¡êðà³íå — 12% ýòí³÷íûõ óêðà³íöà¢). Àëå ãýòûÿ ë³÷áû íå äàþöü óÿ ¢ëåíüíÿ àá ðýàëüíûõ ìàøòàáàõ ðóñ³ô³êàöûõ. Ñïÿöûÿëüíûÿ äàñüëåäàâàííûí³ äàþöü ³íøûÿ ë³÷áû. Òàê, àïûòàíüíå 1997 ãîäó ïàêàçàëà, øòî ¢ øòîãç¸ííûì æûöüö³ íàéïåðø áåëàðóñêàé ìîâàé êàðûñòàþööà ìåíø çà 10% íàñåëüí³öòâà Áåëàðóñ³12. Ãýòà ñàìû í³çê³ ¢çðîâåíü “ìî¢íàé ëÿÿëüíàñüö³” ¢ ðýñïóáë³êàõ áûëîãà ÑÑÑÐ. Íàòóðàëüíà, øòî ¢ ãýòûõ óìîâàõ Çàêî³ àá ìîâàõ, ïðûíýòû 26 ñòóäçåíÿ 1990 ãîäó, íÿãëåäçÿ÷û íà íàìàãàíüí³ Øóøêåâ³÷à ³ Êåá³÷à, âûêîíàà ¢ñÿ çü âÿë³ê³ì öÿæêàñüöÿì³ ö³ ¢âîãóëå íå âûêîíàà¢ñÿ. Ëóêàøýíêà ìîã ïóáë³÷íà êàçàöü ïðà áåëàðóñêóþ ìîâó ÿê ïðà “áåäíóþ” ìîâó ³ ïðàêòû÷íà íå âûêàðûñòî¢âàöü ÿå ¢ ñâà³õ âûñòóïàõ, àääàþ÷û ïåðàâàãó ðàñåéñêàé, íà ÿêîé ¸í, àäíâê, ãàâîðûöü ç ìîíûì áåëàðóñê³ì àêöýíòàì. Íà ðýôýðýíäóì 15 òðà¢íÿ 1995 ãîäó 83,1 % âûáàðöà¢ âûêàçàë³ñÿ çà ðî¢íû ñòàòóñ áåëàðóñêàé ³ ðàñåéñêàé ìîâà¢, øòî ³ ïàêëàëà êàíåö êâîëàé ñïðîáå áåëàðóñ³çàöû³. Âà ¡êðà³íå ïàçûöû³ ¢êðà³íñêàé ìîâû ¢ êàíöû ñàâåöêàà ïýðûÿäó áûë³ çíà÷íà ìàöíåéøûì³. Ó Çàõîäíÿé Óêðà³íå ¢êðà³íñêàÿ ìîâà ïåðàâàæàëà, à íàäõöé ó áóäç¸ííûì æûöüö³ ðàçìà¢ëÿþöü ó àñíîâíûì íà ¢êðà³íñêàé áîëüø çà 40% íàñåëüí³öòâà. Ïðû àïûòàíüí³ 1997 ãîäó äïûòàíûì ïðàïàíàâàë³ âûáðàöü ìîâó àíêåòàâàíüíÿ. Óêðà³íñêóþ àáðàë³ 41,6%, ðàñåéñêóþ — 43,4%, àñòàòí³ì áûëî ¢ñ¸ àäíî13. Íàòóðàëüíà, ãýòà òàêñàìà âåëüì³ âûñîê³ ¢çðîâåíü ðóñ³ô³êàöû³, àëå ¢ñ¸-òàê³ çíà÷íà í³æýéøû, ÷ûì ó Áåëàðóñ³. Íÿ äç³âà, øòî ³ ë¸ñ áåëàðóñêàé ³ ¢êðà³íñêàé ìîâà¢ ó ïîñòñàâöê³ ïýðûÿ áû¢ ðîçíûì. Êàë³ Ëóêàøýíêà àäìîâ³¢ñÿ àä áåëàðóñêàé, òî Êó÷ìà, ÿê³ êåïñêà âåää¢ óêðà³íñêóþ, íàääâàðîò, âûâó÷û¢ ÿå ³ ñòà¢ âûêàðûñòî¢âàöü ó ñâà³õ âûñòóïàõ ÿê ðîäíóþ. ² êàë³ ¢ ãàðáà÷î¢ñê³ ïýðûÿ ó Ê³åâå ìåíø ÷ûì ó òðàö³íå øêîëàê âûêëàäàíüíå âÿëîñÿ íà ¢êðà³íñêàé, äûê öÿïåð — ó 90%. Àïûòàíüíå

¢êðà³íñêàé ýë³òû, ïðàâåäçåíàå ¢ êàíöû 1996 ãîäó, ïàêàçàëà, øòî òîëüê³ 17,2% ïàäàòåùè³âàÞöü ïðàïàíîâó íàäàöü ðî¢íû ñòàòóñ óêðà³íñêàé ³ ðàñåéñêàé ìîâàì (ÿê ó Áåëàðóñ³ ïàñüëÿ 1995 ãîäó). Áíëüø ÷ûì òðàö³íà ïðàäñòà¢í³êî¢ ýë³òû âûêàçàë³ñÿ íàäóë ñóíðàöü ÿêîãà á òàì í³ áûëî àô³öûéíàãà ñòàòóñó ðàñåéñêàé ìîâû, à áîëüø çà ïàëîâó — çà òîå, êàá íàäàöü ¸é ñòàòóñ äàíîé ç àô³öûéíûõ (àëå íå äçÿðæà¢íàé ìîâû)14. Ó ïýðûÿ ïàì³æ 1991 ³ 1994 ãàäàì³ ¢ Áåëàðóñ³ áûëà çðîáëåíà ñëàáàÿ ñïðîáà ïåðàòðûâíàöû³ íàöûÿíàëüíàé ã³ñòîðû³ ³ âûêëàäàíüíÿ íàöûÿíàëüíàé ã³ñòîðû³. Àêàäýì³ÿ íàóê ³ çíàêàì³òûÿ ãðàìàäçê³ÿ äçåÿ ÷ û ïðàïàãàíäàâàë³ “áåëàðóñê³ äóõ”. Óâîäç³ë³ñÿ íîâûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ãåðî³, ÿê³ÿ çìàãàë³ñÿ ¢æî íÿ òîëüê³ ç òý¢òîíñê³ì³ ðûöàðài³, ïàëÿêàì³ ³ òàòàðàì³, äëå ³ ç ðàñåéöàì³ (ìàñêàëÿì³). Óïîð ðàá³¢ñÿ íà áåëàðóñê³õ êóëüòóðíûõ ³ ïàë³òû÷íûõ ñóâÿçÿõ ç Çàõàäàì ³ ¢ñÿëÿê ïàäêðýñüë³âàëàñÿ (³ ïåðàáîëüøâàëàñÿ) íàöûÿíàëüíàÿ ñâîåàñàáë³âàñüöü áåëàðóñà¢ ³ ³õ àäðîçüíåíüíå àä ðàñåéöà¢. Ó 1991 ãîäçå óïåðøûíþ áû¢ ïåðàâûäàçåíû íàäóêàâàíû ¢ 1926 ãîäçå “Êàðòê³ íàðûñ ã³ñòîðû³ Áåëàðóñ³” Ó. ²ãíàòî¢ñêàãà, ÿê³ ñïðàáàâà¢, ÿê ãýòà çðàá³¢ Ì. Ãðóøý¢ñê³ äëÿ ¡êðà³íû, àäàñîá³öü áåëàðóñêóþ ã³ñòîðûþ àä ðàñåéñêàé. Íå ãàâîðà÷û ¢æî ïðà òîå, øòî ¢ äàñàâåöêàé ã³ñòîðû³ Áåëàðóñ³ áûëî ðýàëüíûõ ïóíêòà¢ àïîðû äëÿ ñòâàðýíüíÿ íàöûÿíàëüíûõ ì³òà¢ ³ ëåã³òûì³çàöû³ äçÿðæà¢íàé íåçàëåæíàñüö³, ó íàöûÿíàë-äýìàêðàòà¢ àêàçàëàñÿ çóñ³ì ìàëà ÷àñó äëÿ òàãî, êàá ïåðà³íòýðïðýòàöûÿ ã³ñòîðû³ òðàï³ëà ¢ ìàñàâóþ ñüâÿäîìàñüöü áîëüøàñüö³. Ó ¸é ïðàöÿãâàë³ äàì³íâàöü ñàâåöê³ÿ ì³òû ïðà ðýñïóáë³êó-ïàðòûçàíêó ³ ñëà¢íóþ ýïîõó ïàñüëÿâàåíàãà àáíà ¢ëåíüíÿ. ² ïðû Ëóêàøýíêó àäáûâàåöòà âÿðòàíüíå äà ñàâåöêàé êàíñòðóêöû³ ã³ñòîðû³ (ÿêàÿ ñàìà ç 1934 ãîäó ááàï³ðàëàñÿ íà ðàñåéñêóþ ³ïïýðñêóþ ã³ñòàðûÿãðàô³þ) ³ äà ñàâåöê³õ øêîëüíûõ ïàäðó÷í³êà¢ ÿê êðûí³ö ã³ñòàðû÷íàé ëåã³òûì³çàöû³ ÿãîíàãà “ïàíëàâ³çì” ³ êóðñó íà àá’ÿäíàíüíå ç Ðàñåÿé. Âà ¡êðà³íå ³ çàäà÷à áûëà ïðàñüöåéàé, ³ ïîñüíåõ³ ¢ ÿå ðýàë³çàöû³ — áîëüøûÿ. Øêîëà Ãðóøý¢ñêàãà, øòî báâÿø÷ àëà ¡êðà³íó íåïàñðÿäíàé ñïàâêåìöàé Ê³å ¢ñêàé Ðóñ³, à âûòê³ ðàñåéñêàãà ýòíàñó çüìÿø÷ äëà âà ¡èàäç³ìåðà-Ñóçäàëüñê³ì êíÿñòåå ³ Ìàñêî¢ñêàé äçÿðæàåå, øòî àäìà¢ëÿëà Ðàñå³ ¢ ïðàâå ïðýòýíäàâàöü íà ¢ñþ ê³å¢ñêóþ ñïàä÷ûíó, ÿê, ää ïðûêëàäó, Ôðàíöû³ (Ãàë³³) — ó ïðàâå íà ñïàä÷ûíó Ðûìó, ñòàëà âà ¡êðà³íå ïàíóþ÷àé.

Ýêàíàì³÷íàÿ òðàíñôàðìàöûÿ ³ ýíýðãåòû÷íàÿ çàëåæíàñüöü Ðîçíû ¢çðîâåíü ìàñàâàé ïäàòðûê³ íåçàëåæíàñüö³ ïà¢ïëûâà¢ òàêñàìà íà

ðîçíàå ñòà¢ëåíüíå ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³ äà ýêàíàì³÷íàé ðýôîðìû. “Ïàðà¢íî¢âàþ÷û ýêàíàì³÷íàå ðàçüâ³öüö¸ ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³, íåëüãà íå àäçíà÷ûöü ðîë³ ³äý³ íåçàëåæíàñüö³. Êàë³ êðûçûñ ñòà¢ ïàððàæàöü àäç³íñòâ³ ³ íåçàëåæíàñüö³ ¡êðà³íêàé äçÿðæàâû, ìîíàÿ ïðûñóòíàñüöü ãýòàãà ÷ûíüí³êó íà ¡êðà³íå ìàá³ë³çàâàëà ýë³òó ¢ 1994 ãîäçå íà áàðàöüáó ç êðûçûñàì íà øëÿõàõ ýêàíàì³÷íàé ðýôîðìû. Íàäâàðôì, áåëàðóñê³ÿ ë³äýðû — ïðýì’åð Êåá³÷ äà ë³ïåíÿ 1993 ãîäó ³ ïîòûì ïðýçûäýíò Ëóêàøýíêà — íà àíàëüã³÷íû êðûçûñ ðýãàâàë³ ³íà÷àé: ÿê çàìåíó ýêàíàì³÷íàé ðýôîðìå ÿíû ñòàë³ øóêàöü ãðàøîâàãà ³ ýêàíàì³÷íàãà ñàþçó ç Ðàñåÿé”15. Óêðà³íñê³ ïàðëÿìýíò àäìîâ³¢ñÿ ïðûâàòûçàâàöü ñòðàòýã³÷íà âàæíûÿ ñôýðû ýêàíîì³ê³ — ³íáóñòðûþ íàòû é ãàçó ³, òàê³ì ÷ûíàì, çðàá³¢ íåìãã÷ûì³ õ íàáûüö¸ ðàñåéñê³ì³ êàìïàí³ÿì³. (Ðàñåÿ ¢ äàíîñ³íãõ ç Óêðà³íàé çà¢ñ¸äû ³ìêíóëàñÿ ïðàâîäç³öü ïðûíöûï, çãîäíà çü ÿê³ì ¢êðà³íñê³ÿ ïàçûê³ ïàâ³íûû ïàãàøàööà íàôòàïðàâîäàì³, íàôòàà÷ûø÷àëüíûì³ ïðàäïðåìñòâàì³ ³ ×àðíàìîðñê³ì ôë¸òàì, ÷àì¡ êðà³íà çà¢ñ¸äû ñóïðäö³¢ëÿëàñÿ.) Íàäâàðôì, ó Áåëàðóñ³ “Ëóêîéë” íàáû¢ 51% àêöûÿ¢ ìàçûðñêàãà, à “Þêîñ” — 74% àêöûÿ¢ íàâàìîëàöêàãà íàôòàïåðàïðàöî¢÷ûõ çàâîäà ¢*16. Ïðà¢äà, ïðû òëóìà÷ýíüí³ ãýòûõ àäðîçüíåíüíÿ¢ òðýáà ¢ë³÷âàöü ³ øýðàã ÷ûñòà ýêàíàì³÷íûõ ³ ãåàãðàô³÷íûõ ïåðâàãà Óêðà³íû ïåðää Áåëàðóñÿé. Ýíýðãåòû÷íàÿ çàëåæíàñüöü Áåëàðóñ³ äà Ðàñå³ áîëüøàÿ, ÷ûì Óêðà³íû17. Àïðî÷ òàãî, ó Áåëàðóñ³ íÿìà òàêîãà ñðîâêó ö³ñêó íà Ðàñåþ, ÿê êàíòðîëü íàä íàôòàâûì³ ³ ãàçàâûì³ òðóáàïðàâîäàì³, ïà ÿê³õ ðàñåéñê³ÿ ýíýðãàíîñüá³òû ïañòà¢ëÿþöà íà Çàõàä. ¨ñüöü óâà ¡êðà³íû ³ ÿø÷ý àäç³í ðû÷àã ö³ñêó — áîëüø çà 300 òûñ. óêðà³íöà¢, ÿê³ÿ ïðàóôþöü íà íàôòà- ³ ãàçàçäàáû¢íûõ ïðàäïðåìñòâàõ ó Öþìå³. ßíû íÿ ñòàë³ á ïàäòðûë³âàöü íäàòà æíðñòéôþ ïàë³òûêó àäíîñíà ñâà¸é êðà³íû. Òàìó Ðàñåÿ ³îêíàööà ïðàâåñüö³ íîâûÿ òðóáàïðàâîäû ïðàçü Áåëàðóñü, ì³íàþ÷û ¡êðà³íó. Óêðà³íñê³ÿ àòàìíûÿ ýëåêòðàñòàíöû³, õàöÿ íà ×àðîíáûëüñêàé ÀÝÑ ³ ääáûëàñÿ ñàìàÿ ñòðàøíàÿ êàòàñòðîôà ¢ ñóñüåâòíáé ã³ñòîðû³, òàêñàìà çüÿ¢ëÿþööà ïåðàâàãàé Óêðà³íû. Çà ç³ìó 1995/96 ã. ÿíû âûïðàöàâë³ 50% íåàáõîäíàé êðà³íå ýíýðã³³. Äëÿ çàáåñüïÿ÷ýíüíÿ ýíýðãåòû÷íàé íåçàëåæíàñüö³ ¡êðà³íà ïëÿíóå ïàâÿë³÷ûöü ìàáóòíàñüö³ ñâà³õ ÀÝÑ. Ïåðàâàãàé Óêðà³íû çüÿ¢ëÿåööà ³ ÿå ãåàãðàò÷íåå ñòàíîâ³ø÷à, ÿêîå äàçâàëÿå ¸é øóêàöü àëüòýíàòûû¢íûÿ ðàñåéñê³ì êðûí³öû ýíýðã³³. Ó Ääýñå ¡êðà³íà áóäóå íîâû íàôòàâû òýðì³íàë äëÿ ïåðàâàëê³ ³ïïàðòíàé àçýðáàéäæàíñêàé ³ ³ðàíñêàé íàôòû (õàöÿ íÿ åâëüì³ çðàçóìåëà, ÿê ÿíà áóäçå çà ÿå ðàçüë³÷âàööà). ßíà âåëüì³ íàñòîéë³âà ³ìêíåööà íàëääç³öü ñóâÿç³ ç Òóðêìÿí³ñòàíàì, ñâà³ì

äðóã³ì ïà çíà÷íàñüö³ ïàñòà¢í³êàì ãàçó, à òàêñàìà ç Àçýðáàéäæàíàì ³ Ãðóç³ÿé — äëÿ çàáåñüïÿ÷ýíüíÿ ïàñòàâàê àçýðáàéäæàíêàé íàôòû ïðàç ãðóç³íñêàÿ ïàðòû. Òóðöûÿ, ÿêàÿ çü íåäàâåðàì ïàç³ðàå íà äçåéíàñüöü Ðàñå³ ¢ ×àðíàìîðñê³ì ðýã³¸íå, ïäàòðûë³âàå ãðóç³íñê³ ìàðøðóò äëÿ àçýðáàéäæàíêàé íàôòû (ó òîé ÷àñ ÿê Ðàñåÿ ñòâàðàå ìàðøðóò ïðàç Ãðîçíû ³ Íàâàðàñ³éñê).

Âûñîêâû Ç 1991 ãîïáó ïàë³òû÷íàå ðàçüâ³öüö¸ ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³ ïàéøëî ¢ ðîçíûõ, ó ìíîã³õ àñïýêòàõ — äûÿìýòðàëüíà ñóïðàöüëåãêûõ íàïðàìêàõ. Ãýòà ìîæà ïàäàööà äç³¢íûì, áî ¢ êàíöû ñàâåöêàãà ïýðûÿáó ïàì³æ ãýòûì³ ðýñïóáë³êàì³ ³ñíàâàëà øìàò ïàäîáíàãà. Àäíàê, ÿê ìû ³ìêíóë³ñÿ ïàêàçàöü, ïàäìóðêàì ñó÷àñíûõ àäðîçüíåíüíÿ¢ ó ïàë³òûöû çüÿ¢ëÿþöà øìàòåâêâûÿ äàðîçüíåíüí³ ¢ ã³ñòîðû³. Ó ã³ñòîðû³ ¡êðà³íû áûëî íåêàëüê³ ïýðûÿäà¢ íåçàëåæíàñüö³, çü ÿê³õ ÿíà ÷ýðïàå íàöûÿíàëüíûÿ ì³òû, øòî äàïàìàãàþöü ¸é ó áóäà¢í³öòâå íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³. Óêðà³íà ìåå òàêñàìà øýðàã ïåðàâàãà¢ ïåðää Áåëàðóñÿé, çüâÿçàíûõ ³ íå çüâÿçàíûõ ç ãýòàé ã³ñòàðû÷íàé ñïàä÷ûíàé: 1) Çàõîäíþ ¡êðà³íó ³ Ëüâî¢, 2) Ê³å¢ — ñòàë³öó çü âÿë³êàé ã³ñòîðûÿé, ÿêàÿ ïàñüïÿõîâà ïåðàìàãåå ðóñ³ô³êàöûþ, 3) çíà÷íà áîëüøóþ ñòóïåíü çàõâàíüíÿ íàöûÿíàëüíàé ìîâû, 4) ³ñíâàíüíå ¢êðà³íàì¢íûõ öýðêâà¢, àëüòýðíàòû¢íûõ ðàñåéñêàìó ïðàâàñëà¢þ, 5) ìàáòóþ äûñûäÿíöêóþ òðääûûþ ³ äûñûäÿíöê³ÿ êàðû — âàæíóþ áàçó ýë³òà¢, ãàòîâûõ çìãàäöà çà íåçàëåæíàñüöü, 6) ë³äýðà¢, ÿê³ÿ àäíà÷ àñîâà ìàãë³ ïðàöàâàöü ó ñàâåôêàé ñûñòýìå ³ ïà÷ àöü ïðàöýñ ïàáóäîâû íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³ (Êðà¢÷óê) ö³ ïðàöÿãíóöü ãýòû ïðàöýñ (Êó÷ìà). Áåëàðóñü íÿ ìåëà ãýòûõ ïåðàâãà¢ ³ àêàçàëàñÿ ìåíø çàíëüíàé ³, ñàìàå ãàëî¢íàå, ìåíø æàäàëà ïà÷ àöü áóäà ¢í³öòâà íàöû³ ³ äçÿðæàâû. Ãýòà — ói³êàëüíàÿ êðà³íà áûêîãà ÑÑÑÐ, àäç³íàÿ êðà³íà, íÿ âåëüì³ çàö³êà¢ëåíàÿ ¢ ñòàòóñå íåçàëåæíàñüö³. Çàðàç, ïàñüëÿ ïÿö³ ãîä íåçàëåæíàé ïàë³òûê³ ³ áóäà¢í³öòâà íàöû³ ³ äçÿðæàâû, áóäó÷ ûíÿ ¡êðà³íû áà÷ ûööà ãàðàíòàâàíàé. À áóäó÷ ûíÿ Áåëàðóñ³ âåëüì³ íÿïÿ¢íàÿ. Îí¢íàÿ ³íòýãðàöûÿ ç Ðàñåÿé óÿ¢ëÿåöà ìàëàâåðàãîäíé. Àëå ìàëàâåðàãîäíà é äàñÿãíåíüíå ¢êðà³íêàé ñòóíåí³ íåçàëåæíàñüö³. Ñàìû ³ìàâåðíû âàðûÿíò — ãýòà ïà¢íåçàëåæíàÿ Áåëàðóñü, ÿêàÿ ñàñòóï³ëà Ðàñå³ áàãàòà ñâà³õ äçÿðæà¢íûõ àòðûáóòà¢. Ñàìî ïà ñàáå òàêîå ðàçüâ³öüö¸ íÿ ¸ñüöü íå÷ûì áëàã³ì. Àëå, ïà-ïåðøàå, ÿíî âêàçâàëöà íåïàðóøíà çüâÿçàíûì ç àäûõîäàì äà äýìàêðàòû³ ³ çüÿ¢ëåíüíåì ó Áåëàðóñ³ à¢òàðûòàðíàé äçÿðæàâû. Ïà-äðóãîå, ÿíî ñòàíîâ³ööà íåáÿñüïå÷íûì ó âûí³êó ñâàéãî ¢çüäçåÿíüíÿ íà ðàñáéñê³ íàöûÿíàë³çì. Çüá³ãíå¢ Áæàç³íüñê³ ï³ñà¢: “Áåç Óêðà³íû

Ðàñåÿ ïåðàñòàíå áûöü ³ìïýðûÿé, àëå ç ïàäïàðàäêàâàíüíåì Óêðà³íû ÿíà ñòàíîâ³ööà ³ìïýðûÿé à¢òàìàòû÷íà"18. Ó ãýòàé ôðàçå öàëêàì ìîæíà çàìÿí³öü Óêðà³íó íà Áåëàðóñü. Áåëàðóñêàÿ êâàç³äçÿðæàâà ìîæà ñòàöü êàòàë³çàòàðàì, ÿê³ ïåðàòâðàå ïðàöýñ áóäà¢í³öòâà ¢ Ðàñå³ ñó÷àñíûõ íàöûÿ¢ ³ äçÿðæàâû ¢ ïðàöýñ àäíà¢ëåíüíÿ ³ìïðû³. Ïåðàêëàëà ç ðàñåéñêàé Íàòà Áàêøàíêàÿ ïàâîäëå êí³ã³ "Áåëàðóñêàÿ è Ðîññèÿ: ïáùåñòâà è ãîñóäàðñòâà". (Ïàä ðýä. Ä. Ôóðìàíà.) — Ìàñêâà: Ïðàâà ÷åëîâåêà, 1998.

Çà¢âàã³: 1 Ãë.: Jurgen Corbert. The Soviet Union at the Crossroads: Facts and Figures on the Soviet Republics. — Frankfurt: Deutsche Bank. 1990. 2 Alexander J. Motyl. Dilemmas of Independence: Ukraine after Totalitarianism. — New York: Council on Foreign Relations Press, 1993, p. 58. 3 Ãë.: Anderson B. Imagined Communities. — London: Verso, 1991; Isaiah Berlin. Against the Current. — London: Hogarth Press. 1979; Antony D. Smith. National Identity. — Reno. NA: University of Nevada Press, 1991. 4 Op. cit. Anderson B., p. 6. 5 Ïàäðàáýçüíåé ãë.: Paul. R. Magosci. "The Ukrainian National Revival: A New Analitical Framework" // "Canadian Review of Studies in Nationalism", vol. XVI. nos 1—2, 1989, pp. 45—62. 6 Ë.Êðà¢÷óê, ó òîé ÷àñ ïðýçûäýíò Óêðà³íû, ïàçüíåé êàçà¢, øòî Ñàþç ðàñïà¢ñÿ, "ïîñëåäêî ÑÑÑÐ äåðæàëñÿ íà äâóõ îïîðàõ — ÊÏÑÑ è ÊÃÁ". Ãë.: "Ó êàæäîãî ñâîÿ ïðàâäà" // "Àðãóìåíòû èôàêòû", àïðåëü 1993 ãîäà. 7 Vladimir P. Lukin. "Our Security Predicament"// "Foreign Policy". ¹ 88 (Fall 1992). p. 63. 8 Ãë.: Szporluk R. "West Ukraine and West Belarussia" // "Soviet Studies", vol. 31, ¹1 (January 1979), pp. 76—98. 9 Âûêàçâàþ÷û ¢ ïàðàäûéíàé é ³ðàí³÷íàé ôîðìå ñâîé ïðàòýñò ñóïðàöü ðàñåéñê³õ ïðýòýíç³ÿ¢ íà Êðûì, óêðà³íñê³ ïàðëÿìýíò âûñóíó¢ ïàòðàáàâàíüíå âÿðóöü Óêðà³íå øýðàã ðàñåéñê³õ àáëàñüöåé ³ ïà¢íî÷íû ôëîò, àáãðóíòîâàþ÷û ñâàå ïðýòýíç³³ íà ñïàä÷ûíó Ê³å¢ñêàé Ðóñ³. Ãë. "Ãîëîñ Óêðàíè". 25.10.1996 ã. 10 Ãë.: "Ìîñêâîñêèå íîâîñòè". ¹48. 1992. 11 Ãë.: Peter Rutland. "How the Soviet Union Ended: Yegor Gaidar Reflects on the Events of Fall 1991" // "OMRI Analitical Brief", ¹ 453 (11. November 1996). 12 Ãë.: "Áåëîðóññêàÿ äåëîâàÿ ãàçåòà". ¹3. 19.01.1997 ã. 13 Ãë.: Ãðèíåâ Â. ÑËÍ î ÿçûêîâîé ïîëèòèêå â Óêðàèíå. Êèâ, 1997. ñ. 11. 14 ÈÒÀÐ-ÒÀÑÑ. 10.11.1996 ã. 15 Marek Dàbrowski and Rafal Antezak. Economic Transition in Russia. Ukraine and Belarus: A Comparative Perspective // B. Kaminski (ed). "Economic Transition in Russia and the New States

of Eurasia” / “The International Politics of Eurasia”, vol. 8 — Armonk. NY.: M.E. Sharpe, 1996, p. 77. 16 “Èíòåðôàêñ”. 25.01.1996 ã. 17 Óêðà[3]íà [3]ïîäòóå 75% íåàáñîëþòíûé íàêòû é ãàçó, íàéäåø ç Ðàñå[3], àëå ÷âýðöü [3]ïîäòàâàíàà ãàçó [3]äçå ç Òóðêìýí[3]ñòàíó. Àïðî÷ òàãî, ÿíà âûðàáîòàëà çíà÷íà áîëüø ýëåêòðàýíýðã[33], ÷ûì Áåëàðóñü, ÿêàÿ, àêðàìÿ ãýòàãà, âûíóøàíà [3]ïîäòàâàöü 25% íåàáñîëþòíûé ýëåêòðàýíýðã[33] ç Ðàñå[3] [3] Ë[3]òâû. 18 Öûòóåööà ïàâîëå àðòûêóëó: Szporluk R. After Empire: What? // “Daedealus”, vol. 123. [1]4 (Summer 1994), p. 35.

stry501

Ìàêñ³ì Ñòðûõà — ýñý³ñò, ïàýò, ïåðàêëàä÷ûê. Äîêòàð ô³çûêà-ìàòýìàòû÷íûõ íàâóê, àäç³í ç çàñíàâàëüí³êà¢ ïàðòû³ “Ñàáîð” ³ Ôðîíòó íàöûÿíàëüíàãà ïàðàòóíêó. Çíà¢öà áåëàðóñêàå ë³òàðàòóðû ³ Áåëàðóñ³, ïåðàêëàä÷ûê òâîðà¢ Àäàìà Ãë¸áóñà ³ Ñëàâàì³ðà Àäàìîâ³÷à íà ¢êðà³íñêóþ ìîâó. Óäçåëüí³÷à¢ ó øýðàãó áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ êàíôýðýíöûé. Àðòûêóëû Ì. Ñòðûõ³ äðóêàâàë³ñÿ ¢ ÷àñîï³ñå “Ôðàãìýíòû” ³ ãàçýòå “Íàøà Í³âà”.

Ìàêñ³ì Ñòðûõà

Íåäçå ïðû êàíöû 1997 ãîäó ÿ íàáû¢ óí³êàëüíû âîïûò, ÿêîãà ¢ æûöö³ ³ áë³çêà í³êîë³ íå ìå¢. Íà íåøìàòëþäíûì ³ öàëêàì ëåãàëüíûì ì³òûíãó áåëàðóñêàé àïàç³öû³ ¢ Ìåíñêó (òðàñêó÷û ìàðîç, òðû-÷àòûðû ñîí³ ëþäçåé ç áåë-÷ûâîíà-áåëû³ ñöÿãàì³ íà ïëîø÷û ßêóàà Êîëàñà, ñÿðîã ÿê³õ íåâÿäîìà ÿê òðàï³¢ ÷ûðâíû øòàíäàð Ñàþçó ÑÑÐ — ÿê ðàñòëóì÷ûë³ ñÿáðû, ãýòà áû¢ êàìóí³ñò-äûñ³äýíò Ø÷óê³í) ìÿíå ¢ òâàð, íàõàáíà çâûìàë³ íà â³äýà ëþäç³ ç ìÿñöîâàãà ÊÄÁ. Íåøòà ïàâîáíåå íà ê³å¢cê³õ ì³òûíãàõ, ïà÷ûíàþ÷û ç âîñåí³ 1988 ãîäó, óÿâ³öü áûêî íåìàã÷ûìà. Òî áîê, áåçóìî¢íà, àïåðàòû¢íûÿ çäûìê³ ïðàâîäç³ë³ñÿ — ÿ ñàì áà÷û¢ òûÿ êàäðû, êàë³ áû¢ äÿíóòàòàì ïåðøàãà äýìàêðàòû÷íàãà ñêë³êàííÿ Ê³å¢ñêàé ãàðàäñêîé ðàäû. Àäíâê ðàá³ë³ ãýòûÿ çâûìê³ “öûâ³ë³çàâíà”, áåç ñïðîáà¢ àäêðûòà ïàëîõàöü ëþäçåé óñå¢ëàäçåì ³ ¢ñ¸åäàííåì Ñ³ñòýìû. ² òàäû, íà õàëîäíàé ïëîø÷û ßêóàà Êîëàñà, ïàñÿðîã ç³ìîâàãà Ìåíêó ÿ ö³ íå ¢ïåðøûíþ àä÷ó¢ âÿë³ê³ ãîíàð (¸í òðûâàå ³ äàãýòóëü) çà ïàøïàðò âîëüíàé äçÿðæàâû ¡êðà³íû ¢ ìà¸é ê³øýí³. Ç òàãî ÷àñó íå ïðàéøëî ³ ÷àòûðîõ ãàäîâ¢. ² êàë³ ì³íóëàþ âÿñíîé ó Âàñ³ëüêîâå ïàä Ê³åâàì ÷ûíî¢í³ê ç àáëàñíîå ÑÁÓ* ñïàêîéíà çäûìà¢ íà â³äýà ìÿíå ³ ³íøûõ óâçëüí³êà¢ çáîðó ïîäï³ñà¢ çà ðýôåðýíäóì àá íåäàâåðû Ë. Êó÷ìó, äàñóòíûì âûðàçàì òàðó ³ ìàã³ëüíûì ìà¢÷åíåì àäêàçâàþ÷û íà ïàòðàáàâàíí³ ïðûñóòíûõ ïàêàçàöü õàöÿ á ñëóæáîâàå ïàñâåä÷àíå, ãýòà ¢æî ¢ñïðûìàëàñÿ ÿê íåää’åìíàÿ ðûñà íîâûõ óêðà³íñê³õ ðýàë³ÿ¢. Âÿäîìà, ñ¸íÿøíÿìó áåëàðóñó ³ òàêîå ïàðà¢íàííå ìîæà çääööà íåêðýêòíûì. Óñ¸ æ ó Âàñ³ëüêîâå ëþäçåé, ÿê³ÿ ïàòðàáàâàë³ òîå ïàñâåä÷àíå, íå õàïàë³ ³ íå á³ë³. Ñ¸íÿøí³ÿ ïðàáëàìû ¢êðà³íñêàé àïàç³öû³ ç Ìåíñêó ìîãóöü óñïðûìàööà ïðûêëàäíà òàêñàìà, ÿê óêðà³íñê³ì³ äûñ³äýíòàì³ ¢ñïðûìàë³ñÿ êàë³ñüö³ ïðàáëåì ïîëüñêàé

“Ñàë³äàðíàñö³” (çàòðûìàíí³ íà íåêàëüê³ ìåñÿöà¢ ó ÷àñû “âàåííàãà ñòàíîâ³ø÷à”, êàë³ äàçâàëÿëàñÿ àòðûìë³âàöü ïðýñó ³ ïåðàï³ñâàööà àìàëü áåç àáìåæàâàííÿ¢, íå ³øë³ í³ ¢ ÿê³ÿ ïàðà¢íàíí³ ç äçåñÿö³ãàäîâûì³ ñàâåöê³ì³ òýðì³íàì³ äàñåäàê ³ ññûêâê). À òàìó áÿññïðý÷íà, áàäàé, øòî ¢êðà³íñê³ ðýæûì ïðýç³äýíòà Ë. Êó÷ìû íà ïðàöÿõó íåêàëüê³õ ì³íóëûõ ãàäîâ (ìÿæíé, â³äàâî÷íà, ñòàëà 18 ë³ïåíÿ 1995 ãîäó — ðàçãðîì æàëîáíàé ïðàöýñ³³ ¢ ÷àñ ïàõàâàííÿ ïàòðûÿðõà ¡ëàäç³ì³ðà íà Ñàô³éñê³ì ïàãîñöå) óñ¸ áíëüø íàáë³æàåööà äà ìàäÿë³ äàíîñíà ìÿêêàãà (ïàêóëü øòî) à¢òàðûòàðûçìó. Âÿäîìà, ïàì³æ êó÷ìà¢ñê³ì à ¢òàðûòàðûçìàì ³ ëóêàøýíêà¢ñê³ì ïà¢òàòàë³òàðûçìàì — ³ñòîòíàÿ ðîçí³öà. Ïåðàäóñ³ì òàìó, øòî ¢êðà³íñê³ ðýæûì äàãýòóëü ÿø÷ý äàñòàòêîâà ë³áåðàëüíûõ ³ ïëþðàë³ñòû÷íû ¢ ñôåðû ³äýàëîã³³. Öàëêàì äàïóñêàþ, øòî ïðàäìåò øàë¸íáé çàéçäåäñö³ “ñâÿäîìûõ” áåëàðóñà¢ ³ ñ¸íÿ — äçÿðæàâàòâîð÷àÿ ³ ïðàå¢ðàïåéñêàÿ ðûòîðûêà, øòî ñòàëà ïðûñóòí³÷åå ¢ ïðàìîâàõ âûøýéøûõ óêðà³íñê³õ ÷ûíî¢í³êà¢. ß íå êàæó ¢æî ïðà ñòàòóñ óêðà³íñêé ìîâû — ïà-¢êðà³íñêó ñ¸íÿ âó÷àööà ¢æî áîëüø çà 70 % óêðà³íñê³õ âó÷íÿ¢ (ñóïðàöü íÿïî¢íûõ 50 % äçåñÿöü ãîä òàìó) ³ çà ðàçìîâó íà ¸é âàì óæî íå äàäóöü ïà øû³ àí³ ¢ Õàðêàåå, àí³ íàâàò ó Äàíåöêó (õ³áà øòî âû ñàì³ ãýòàãà ìîòíà ïàæàäàåöå). Íàðýøå, âà ¡êðà³íå, ïðû ¢ñ¸é àò³öûéíàé íÿâûçíà÷àíñö³ øòî äà àöýíàê íàéáîëüø äàë³êàòíûõ ñòàðîíàê íàöûÿíàëüíàé ã³ñòîðû³ (ÿê, íàïðûêëàä, áàðàöüáû ÀÓÍ-ÓÏÀ), íåëüãà ³ ¢ÿâ³öü òîé àãðýñ³¢íû ðýâàíø ã³ñòîðûêà¢-áàëüøàâ³êî¢, ÿê³ àäáûâà¢ñÿ ¢ Áåëàðóñ³. Äûé äà íàöûÿíäëüíàãà ñ³íå-æî¢òàãà øòàíäàðà ³ ãåðáà “òðûçóá” ó íàñ óæî àìàëü øòî ¢ñå ïðûçâû÷à³ë³ñÿ — õ³áà øòî àïðî÷ íàéáîëüø óíàðòûõ êàìó³ñòà¢-àðòàäîêñà¢. Äà òàãî æ ³ ìåñöà ¡êðà³íû ¢ ñ³ñòýìå ñ¸íÿøí³õ ì³æíàðîäíûõ ñóâÿçÿ¢ âûäëÿäåå çíà÷íà áîëüø ïðûâàáíà, ÷ûì ìåñöà Áåëàðóñ³. Óêðà³íà íà ¢çðî¢í³ íàéâûøýéøûõ ñëóæáîâûõ àñîáà¢ óñÿëÿê ïàâêðýñ³âàå ñâàþ íåçàëåæíàñöü ó ìåæàõ ÑÍÄ, ñâà¸ ³ìêîåííå äà å ¢ðàïåéñêàé ³íòýãðàöû³. ²íøàÿ ðý÷ — ñàìà Å¢ðîïà íå âåëü³ ïðàãíå ³íòýãðàâàöü âÿë³êòþ ³ áÿçëäíóþ ¡êðà³íó, ïàãðàæàþ÷û ¸é ÷àñ àä ÷àñó âûêëþ÷ýíåì ç Ðàäû Å¢ðîïû. Àëå ³ òóò Óêðà³íà áåçóìî¢íà íàïåðàçå — áî ïðà ÷ëåíòâà Áåëàðóñ³ ¢ Ðàäçå Å¢ðîïû ïàêóëü øòî ãàâîðêà íå ³äçå ³ íåâÿäîìà êàë³ ïîéäçå. Òàê³ì ÷ûíàì, øòî òàêîå ñ¸íÿøíÿÿ ¡êðà³íà? Òûïàëàã÷íû ââàéí³ê ëóêàøýíêà¢ñêàé Áåëàðóñ³? Ö³ äçÿðæàâà, ÿêàÿ ¢âîãóëå íÿáëàãà ïåðàäíëüâàå öÿæêàñö³ òðàíñôàðìàöûéíàãà ïåðûÿó, àëå ïðàç ñâà¸ ïðàçíåðíàå ì³ðàëþáñòâà, äàâåðë³âàñöü ³ íåâÿë³ê³ âàåííû ïàòýíôûÿë (áî ÿäçåðíóþ çáðîþ àääàëà äîáðàòâîòíà!) ðàç çà ðàçàì ñòàíîâ³öà àõâÿðàé çàõîäí³õ ïàäåíéíûõ ñòàíäàðòà¢? Ïà ¢çðî¢í³ æûöÿ ïàâîäëå ³íäýêñó ÏÐÀÍ Óêðà³íà

çíàõîäç³ööà íà 74-ì ìåñöû ¢ ñâåöå (Áåëàðóñü — íà 53-ì). Àáâäçâå êðà³íû ìàþöü ïðàêòû÷íà àäíîëüêàâóþ ïðàöÿãëàñöü æûööÿ (àäïàâåäíà 68,5 ³ 68,1 ãîäó), óçðîâåíü àäóêàöû³ ³ àõîïëåíàñö³ íàñåëüí³öòâà ñ³ñòýìàé íàâó÷àíÿ. Äëå ïà ïàêàç÷ûêàõ ÂÓÏ íà äóøó íàñåëüí³öòâà Áåëàðóñü àïÿðýæâàå ¡êðà³íó ðîçíà ¢äâàÿ (6 876 äîëàðà¢ ñóïðàöü 3 458). Ìîæíà, ÿê çâû÷àéíà, ãàâàðûöü ïðà "õ³òðûê³" ëóêàøýíêà¢ñêàé ñòàòûñòûê³. Àäíàê öÿæêà àäìà¢ëÿöü â³äàâî÷íåå — ñÿðýäí³ ìåíñê³ âó÷îíû-ô³ç³ê ïà ¢ñ³õ ïàêàç÷ûêàõ æûâå ïðûáë³çíà ¢äâàÿ áîëüø çàáÿñïå÷àíà çà ÿãîíàãà ê³å¢ñêàãà êàëåãó àíàëàã³÷íàà ¢çðî¢íþ (ïðà ãýòà ÿ ìàãó ìåðêàâàöü ña ñâàéãî ïðàôåñ³éíàãà âîïûòó íàâóêî ¢öà). ² ãýòû ô³ç³ê, àäíîëüêàâà äàë¸ê³ àä ïàë³òûê³ ³ àä ïðàáëåìà¢ áåëàðóñêàãà íàöüÿíàëüíàãà äàðäæýíÿ (òî áîê òýàðýòû÷íà ¸í çóñ³ì íå ñóïðàöü áåëàðóñêàé ìîâû, àëå ïðàêòû÷íà ¢æûâàöü ÿå ïàñëÿ øêîëû òàê ³ íå äàâÿëîñÿ), ìàå ¢ñå ïàäñòàâû òðûìàööà ñâàéãî ñòàíó ääíîñíàãà äàáðàáûòó ³ çàáÿñïå÷àíàñ³. Ïûòàíí, çðýøòû, íå ¢òëóìà÷ýíí³ øàë¸íà âûñîêàãà ¢çðî¢íþ æûööÿ áåëàðóñà¢ (ÿíû, çãîäíà ç òîé ñàìàé ñòàòûñòûêàé, æûáóöü íäåçå ¢ ïà¢òàðà ðàçó ãîðø çà ïàëÿêà¢ ³ ¢äâàÿ ãîðø çà âåíãðà¢, ãàâîêà òóò ³äçå ïðà âåëüì³ ääíîñíû äàáðàáûò, äàáðàáûò ïà ìåðêàõ "³íøàé Å¢ðîïû"). Ïûòàíí äëÿ ìÿíå çàêëþ÷åööà ïåðàäó³ì ó òûì, ÿê Óêðà³íà, ìàþ÷û ¢ 1991 ãîäçå áë³ñêó÷ûÿ øàíöû õóòêà ³ ääíîñíà áåçáäëåíà çðàá³ööà ðàçâ³òîé äýìàêðàòû÷íàé å¢ðàïåéñêàé äçÿðæàâàé, çà äçåñÿöü ãîä ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ õðàí³÷íà õâîðóþ êðà³íó êàíòûíåíòó, ÿêóþ íå âàãàþööà ïàêàçâàöü ó ÿêàñö³ ïóäç³ëà ïää÷àñ óçîðíà-ïàêàçàëüíûõ ì³æíàðîäíûõ ýêçåêóöûÿ¢ ñóïðàöü òûõ, õòî íå ïðûòûíë³âàåööà å ¢ðàïåéñê³õ ñòàíäàðòà¢ äýìàêðàòû³ ³ ïðàâî ÷äëâåêà. ² ¢ñ¸ æ, çäàâàëàñÿ, ñàì³ì óçðî¢íåì ñâàéãî ðàçâ³ööÿ ¡êðà³íà 1991 ãîäó áûëà çàñòðàõàâàíàÿ àä ïðàáëåì¢, ÿê³ÿ ïà¢ñòàë³ ïåðää ïîñòñàâåöêàé Áåëàðóññþ. Íàâàò ó íàéãîðøûÿ ãàäû ñàâåöêàé ðóñ³ô³êàöû³ àìàëü ïàëîâà óêðà³íñê³õ âó÷íÿ¢ íàâó÷àëàñÿ ¢ñ¸ æ òàê³ íà ðîäíàé ìîâå. ² íàø óçðîâåíü íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³, õàöÿ ³ íåâûñîê³ ïà ë³òî¢ñêà-ýñòîíñê³õ ìåðêàõ, óñ¸ æ öàëêàì âûêëþ÷à¢ ïîñïåõ âà ¡êðà³íå ³íòýãðàöûéíàãà ïðàâèò íàêøòàëò áåëàðóñêàãà (ñ¸íÿ àìàëü 60 % ðýñïàíäýíòà¢ âà ¡êðà³íå ë³÷àöü, øòî ¡êðà³íà ³ Ðàñ³ÿ ïàâ³ííû áûöü ñÿáðî¢ñê³ì³ íåçàëåæíûì³ äçÿðæàâàì³, áîëüø çà 10 % ïàäòðûë³âàþöü ïðàâêò óñòàëÿâàííÿ çàêðûòàé ìÿæû ç â³çàâûì ðýæûàì íà ¢ñõîäçå ³ òîëüê³ íÿïî¢íûÿ 30 % âûñòóïàþöü çà ³íòýãðàöûéíû ñöýíàð íàêøòàëò ìàñêî¢ñêà-ìåíñêàãà, ïðû÷ûì êîëüêàñöü àïîøí³õ ç ãîäó ¢ ãîä ïàâîëüíà, àëå íÿ¢õ³ëüíà ñêàðà÷åööà). ßø÷ý áîëüø ³ñòòíà òîå, øòî ¡êðà³íà, äçå Ê³å¢ — íàéâîëüøû, àëå äàë¸êà íå àäç³íû öýíòð óïëûâó, áûëà

çàñòðàõîâàíiяÿ àä ìàã÷ûìàñö³ ¢ñòàëÿâàííÿ äûêòàòóðû àäíîé àñîáû. Ó êîæíûì âûïàäêó Ê³å¢ ìóñ³¢ äàìà¢ëÿöòà ç äàíåöê³ì³, äíåïðàïÿòðî ¢ñê³ì³, õàðêà¢ñê³ì³ ýë³òàì³. ² òîé, õòî áû¢ íÿçâîëüíû (àëüáî íå õàöå¢) äàìà¢ëÿöòà, äàâîë³ õóòêà ãóáëÿ¢ ñâàˌ êðýñëà (íàãëÿäíû ïðûêëàä — ëˌñ Â. Þø÷àíê³, ÿê³, àêðàìÿ ¢ñÿãî ³íøàãà, íå çìîã àäíàâ³öü ïàðòíˌðñê³õ ñòàñóíêà¢ ç ìàãóòíûì³ õàðêà¢ñê³ì, äíåïðàïÿòðî¢ñê³ì ³ äàíåöê³ì êëàíàì³). Ïðû÷ûì ó àñíîâå òûõ äàìî¢ëåíàñöÿ¢ çà¢ñˌäû ëÿæàë³ íå ðîçíûÿ ìàäÿë³ áà÷àíÿ äàëåéøàãà ðàçâ³ööÿ äçÿðæàâû ³ íå ïûòàíí³ ³äýàëàã³÷íàãà êøòàëòó (ÿê ìîâà ö³ ñ³ìâîë³êà), à êàíêðýòíûÿ êàìåðûéíûÿ ³íòàðýñû. Øòî ³ êàçàöü — í³ÿêàé êàíêóðýíû³ ç áîêó ìàãóòíûõ ãîìåëüñê³õ ö³ â³öåáñê³õ ãðóïîâàê Ëóêàøýíêà í³êîë³ íå ìå¢, øòî ³ ïàñïðûÿëà ïðàöýñó àáñàëÞòûçàöû³ ÿãíîáé óëäû. ² ¢ñˌ æ àäíà, íà ïåðøû ïîãëÿä ñëàáàÿ, ðûñà Áåëàðóñ³ íàñàìðý÷ âûÿâ³ëàñÿ ÿå âÿë³êàé ïåðàâàãàé. Ãàâîðêà ³äçå ïðà ñàì³ ìàøòàáû äçÿðæàâû — ñÿðýäíÿé ïà å¢ðàïåéñê³õ ìåðêàõ, êàìïàêòíàé ³ çðó÷íé äëÿ ê³ðàâàííÿ. Ìåíêàÿ ¢ëàäà àòðûìàëà âåëüì³ àäíàðîäíåà (íÿõàé íàâàò àäíàðîäíåà ¢ ñâàˌé “ña¢êîâàñö³”) íàñåëüí³öòâà, äîñûöü äîáðóþ ñòðóêòóðó ýêàíî³ê³, íàðýøöå, çðó÷íàå ãåàãðàò³÷íàå ñòàíîâ³ø÷à íà ìàã³ñòðàëüíûì øëÿõó ç Ìàñêâû íà Çàõàä (çðó÷íàñöü ÿêîãà ³ âûêàðûñòî¢ààå, ïà-ìóæûöêó, àëå ç êàðûñöþ äëÿ ñÿáå, óæî íà ïðàöÿãó àïîøí³õ øàñö³ ãàäî¢). Çàòîå âÿë³êàÿ ïà å¢ðàïåéñê³õ ìåðêàõ Óêðà³íà àïûíóëàñÿ ïàìåíøàíàé êîï³ÿé ÑÑÑÐ — ç óñ³ì³ íåàäíàðîäíàñöÿì³ ³ ðýã³ÿíàëüíûì³ ïðàáëåìì³, ñà ñòðàøýííà çàíÿäáàíûì³ âóãàëüíûì³ ðýã³ˌíàì³, íà ÿê³ÿ Ìàñêâà ÿø÷ý ãàäî¢ òðûöòàöü òàìò ìàõíóëà ðóêîé ³ äàçâîë³ëà ³ì ö³õà ïàì³ðàöü, ³ ç âÿë³çíàé êîëüêàñöþ ³íøûõ õâàðàâ³òûõ ïûòàííÿ¢, øòî àáñàëÞòíà íåìàã÷ûìà âûðàøàöü ç äàç³íãàà ê³å¢ñêàãà öýíòðó. Åÿäîìà, øòî êîæíû íàðîä ìåå òóÞ ¢ëàáó, ÿêîé ˌí çàñëóãî¢âàå. Đàñ³éñêàìî¢íû ïàïóë³ñò Ëóêàøýíêà ç ÿãîíàé íåâûëå÷íà “òóòýéøàé” ôàíåàòûêàé äïûíó¢ñÿ ³äýàëüíûì ääïàâåäí³êàì òàãî ñàìàãà àðõåòûïó, ÿê³ ñòâàðû¢ñÿ ¢ øàñö³ àáëàñöÿõ ÁÑÑÐ íà ïðàöÿõó ñÿì³äçåñÿö³ ãîä ñàâåöêé óëäû. Đàñ³éñêàìî¢íû “òýíàð” Êó÷ìà ¢ 1994 ãîäçå äïûíó ¢ñÿ áîëüø áë³çê³ì ää ðàçìûòàà àðõåòûïó ñÿðýäíÿãà æûõàðà äíåïðàïÿòðî¢ñêà-õàðêà¢ñêà-äàíåöêàà öýíòðó öÿæàðó ää¢íåéøàé ÓÑÑÐ, ÷ûì òàêñàìà ðàñ³éñêàìî¢íû ¢ áûöå, àëå ïääêðýñëåíà ¢êðà³íñêàìî¢íû ¢ ðûòóàëüíûÿ ïóáë³÷íûÿ ìîìàíòû “³äýîëà” Êðà¢÷óê. ²ñòîíàÿ ðîçí³öà ïäëÿãàå õ³áà íà òûì, øòî Êó÷ìà òàêñàìà ååëüì³ õóòêà ïåðàáóäàâà¢ñÿ ¢ ïóáë³÷íûõ ïðàìîâàõ íà ¢êðà³íñêóþ (õàöÿ ³ í³çêàé ÿêàñö³), ó òîé ÷àñ ÿê Ëóêàøýíêà âûêàíà¢ àáÿöàííå ³ çðàá³¢ ìîâû “ðà¢íàïðà¢íûì³” — ç óñ³ì³ áà÷íûì³ íàñòóïñòâàì³ äëÿ áåëàðóñêé. Ì³æ òûì ³ òóò àáîââà ïäë³òûê³ ðýàëüíà íå äàûøë³ àä

³ìêíåííÿ¢ ñâà³õ âûáàðø÷ûêà¢. ß äàë¸ê³ àä äóìê³, øòî ëóêàøýíêà¢ñê³ ðýôåðýíäóì 1995 ãîäó àá ñòàòóñå ìîâà¢, íàâàò êàë³ á ¸í ïðàâîäç³¢ñÿ ñóìëåííà, äà¢ áû ³ñòîòíà ³íøûÿ âûí³ê³. Ö³êàâà àäçíà÷ûöü — óñå ñàöûÿëàã³÷íûÿ àïûòàíí³ àïîøí³õ ãàäî¢ íà ¡êðà³íå òàêñàìà ñâåä÷äöü, øòî áîëüøàñöü ÿå ãðàìàäçÿíà¢ òàêñàìà ¢ñïðûíÿëà á õóò÷ýé íåéê³ âàðûíò “ìÿêêàãà” äçâþìî¢ÿ (íàïðûêëää, óêðà³íñêàÿ — äçÿðæà¢íàÿ, ðàñ³éñêàÿ — àô³öûéíàÿ, ïðûíàìñ³ ¢ àñîáíûõ ðýã³¸íàõ äçÿðæàâû). Àäíàê àìäëü òðýöÿ ÷àñòêà âêòû¢íûõ óêðà³íöà¢ í³çàâîøòà íå àäìîâ³ööà àä äçÿðæà¢íàãà ñòàòóñó ñâà¸é ìîâû, âûïàäêîâà àòðûìàíàãà ¢ 1989 ãîäçå ÿø÷ý ç ëàñê³ ÊÏÓ-ÊÏÑÑ ³ ïàöâåðäæàíàãà Êàíñòûòóûé 1996 ãîäó, à òàìó ¢ëàää àáàâÿçêîâà ìóñ³öü óë³÷âàöü ïàòýíûéíà âåëüì³ âîñòðûÿ ïðàòýñòû ãýòàé òðýöÿé ÷àñòê³. Ïàêàçëüíàÿ ÿø÷ý ³ ³íøàÿ ë³÷áà — ó ïðàãìàòû÷íûì ³ äîñûöü ïàë³òû÷íà àêòû¢íûì Ê³âåå, äçå øòîäç¸ííûÿ ¢êðà³íàôíû ñêëäàþöü íÿ áîëüø ÿê 20% íàñåëüí³öòâà, 56% ãàðàæàíà¢ ç’ÿ¢ëÿþöòà öâ¸ðäûì³ ïðûõ³ëüí³êàì³ çàõâàííÿ ¢êðà³íñêàé ìîâû ¢ ðîë³ àäç³íàé äçÿðæà¢íàé. Â³äàâî÷íà, òûÿ ë³÷áû ñóàäíîñÿöòà ç óçðî¢íåì ðàçâ³ööÿ ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñö³ (ó ñòàë³öû çíàõîäç³öòà íåïðàïàðöûéíà âÿë³êàÿ ÷àñòêà ¢êðà³íñê³õ íÿ¢ðàäàâûõ àðãàí³çàöûÿ¢). Íà æàëü, ó öýëûì àí³ ¢êðà³íñêàÿ, àí³ áåëàðóñêàÿ ñóïîëüíàñö³ íå çðàá³ë³ñÿ äàñòàòêîâà ãðàìàäçÿíñê³ì³. Ãýòàìó ïðàöýñó (íàñóåðàê óñ³ì àáâåø÷àíûì, ïåðääóñ³ì ó Ê³âåå, äýêëàðàöûì) ïåðàøêîäç³ëà òîëüê³ ¢ëàäà, ÿêàÿ ³äý³ ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñö³ íå ¢ñïðûìåå íà ãåíåòû÷íûì óçðî¢í³, áî áà÷ûöü ó ³õ ìàã÷ûìàñöü çàìàõíóöòà íà ÿå ñàêðàëüíóþ ôóíêöûþ áûöü àïîøíÿé ³íñòàíöûÿé âà ¢ñ³ì, øòî äàòû÷ûöü ïðàáëåìà¢ ñâà³õ ïàäíà÷äëåíû. Ïðàâ³íöûéíàÿ ¢ëàäíàÿ ýë³òà êîë³øíÿãà ÑÑÑÐ ìûñë³öü ïà-³íøàìó ³ íå ìàãëà. Àòðûìàíû ¢ ñïàä÷ûíó 10 ãîä òàìó ¡êðà³íàé ³ Áåëàðóññþ ¢çðîâåíü ýë³òà¢ óðàæâà¢ ñâà¸é ïðàâ³íöûéíàñöþ. À ¢ñ¸ òàìó, øòî íà ê³å¢ñê³ì (ìåíñê³ì) óçðî¢í³ çàòðûë³âàë³ñÿ íå ñòîëüê³ ïàòðû¢ûû (ïàòðûÿòûçì òàäû áû¢ àäç³í — ñàâåöê³), êîëüê³ ëþäç³, ÿê³ÿ ç ïðû÷íûû ñâà¸é àñöÿðíæíàñö³, íåàìá³òíàñö³ ö³ ïðîñòà íââûñîêàãà ïðàôåñ³ÿíàë³çìó ïðàéãðàë³ áàðàöüáó çà íàéâûøýéøûÿ (ìàñêî¢ñê³ÿ) êàð’åðíûÿ âÿðøûí³. Ïàêàçàëüíà, øòî ë³òàðàëüíà çà òûäçåíü ïåðàä àáâÿø÷ýííåì Äýêëàðàöû³ àá äçÿðæà¢íûì ñóâåðýí³òýöå ¡êðà³íû ê³ðà¢í³ê ðýñïóáë³êàíöû³ íà òîé ÷àñ, íåäóðíû ³ ïà-ñâîéìó ïðàãðýñ³¢íû Â. ²âàøêà (ïåðää òûì ¸í ïàéøî¢ íà íå÷óâàíû äàãýòóëü êðîê — àäää¢ àïàç³ôû³ òðýöþþ ÷àñòêó ¢ñ³õ ìåñöà¢ ó Ïðýç³äûóìå Âÿðõî¢íàé Ðàäû, õàöÿ öàëêàì îîã ³ íå àäääàöü í³âîäíàà, ïàêîëüê³ áîëüøàñöü ìåñöà¢ ó ïàðëàìåíöå çàéìàë³ êàìó³ñòû) ïðûíÿ¢ ïðàïàíîâó Ì. Ãàðáà÷îâà ³ ç

êðýñëà ê³ðà¢í³êà ïàðëàìåíòó 52-ì³ëü¸ííàé íà òîé ÷àñ ÓÑÑÐ ïåðàñå¢ íà êðýñëà íàìåñí³êà ãåíåðàëüíàãà ñàêðàòàðà ¢æî â³äàâ÷íà àñóäæàíàé ÊÏÑÑ. ² âÿë³êàé çàñëóãàé í³÷ûì óâîãóëå íå âûá³òíàãà ïàðòûéíàãà àïàðàò÷ûêà Ë. Êðà¢÷óêà ñòàëà òîå, øòî ¸í ïåøûì ó äî ¢ã³ì øýðàãó ñâà³õ êàëåãà¢ âûðàøû¢ ðàá³öü ïàë³òû÷íóþ êàð'åðó íå ¢ Ìàñêâå, à ¢ Ê³åâå. Òàê³ì ÷ûíàì, ó 1991 ãîäçå ¢ëàäó ¢ Ìåíñêó ³ Ê³åâå ¢çÿë³ ïðàâ³íöûÿëû. Êðà¢÷óê ³ Êåá³÷ (ïðà ñ³ìïàòû÷íóþ ïîñòàöü Ñ. Øóøêåâ³÷à ãàâàðûü íå áóäçåì ç ïðû÷ûíû ÿãîíàé â³äàâî÷íàé äýêàðàòû¢íàñö³) âûçâàë³ë³ñÿ àä àïåê³ ìàñêî¢ñê³õ Ña ¢ì³íó ³ Äçÿðæïëàíó ³ ñòàë³ ¢ëäâêî¢âàöü íà ñâîé óëàñíû êàïûë êîæíû ñâàþ äçÿðæàâó. ßê âûñâåòë³ëàñÿ, óÿ¢ëåíí³ àáîäâóõ íå ³øë³ äàëåé çà òîå, ÷àìó ³õ âó÷ûë³ ¢ ïàäðó÷í³êàõ ïàë³òýêàíîì³³ ñàöûÿë³çìó. Çàêàíàìåðíûì áû¢ ³ êðàõ àáîââóõ ó 1994 ãîäçå — íàäòà â³äàâî÷íàé áûëà íåàäïàâåâíàñöü íàðîáíûõ ñïàäçÿâàííÿ¢ òàìó, øòî ðýàëüíà àäáûâàëàñÿ. Ïðû ïàäòðûìöû Ìàñêâû, ÿêàÿ òîëüê³ øòî ðàçááðàëàñÿ ç óíóòðàíûì³ ïðàáëåìàì³, ðàññòðàëÿ¢øû Ç'åçä íàðîäíûõ äÿïóòàòà¢ ç òàíêà¢, ó âáåäçâþõ äçÿðæàâàõ ïåðàìàãë³ ïðàåêòû ìàëàäûõ ïàë³òûêà¢, ÿê³õ àáûøë³ ïàä÷àñ ïåðøàãà ïàäçåëó ï³ðàãà ¢ëàäû, íà ÷àëå ç àìàëü âûïàäêîâûì³ (ÿê òàäû çäàâàëàñÿ), çàòå àðõåòûï³÷íûì³ ïðàâàäûðàì³ Êó÷ìàì ³ Ëóêàøýíêàì. Òûÿ ïðàâàäûðû, ÿê ³ ãðóïî¢ê³, øòî ñòàÿë³ çà ³ì³, òàêñàìà íå íàëåæàë³ äà ïðàñóíóòûõ ³íòÿëåêòóàëà¢. Ç óñÿãî áàãàæó çàõîäí³õ ðýôàðìàòàðà¢ ÿíû çàñâî³ë³ õ³áà íåêàëüê³ ãå³ÿëüíà ïðîñòûõ ïà ñâà¸é íàõàáíàñö³ ñõåìà¢ ïåðàïàìîî¢âàííÿ áþæýòíûõ ñðîäêà ¢ íà àñàá³ñòûÿ ðàõóíê³. À òûÿ ëþç³, ÿê³ÿ ïðýòýíäàâë³ íà ðîëþ "¢êðà³íñê³õ áàëüöàðîâ³÷à¢" (Ëàíâû ³ Ï³íçåí³ê), ç ïðû÷ûíû ñâà¸é àáñàëþòíàé àäàðâàíàñö³ ää ðýàëüíàãà æûöÿ ïàòðàï³ë³ ÿø÷ý ³ íàíåñö³ ýêàíîì³öû êîëüê³ öÿæê³õ óäàðà¢, àä ÿê³õ ÿíà äàãýòóëü íå îîæà à÷îìàööà (÷àãî òîëüê³ âàðòû çàêîí àá òàâàðûñòâàõ ç àáìåæàâàíàé ääêàçíàñöþ ö³ ¢ïàðòûÿ íàìàãàíí³ àáìåæàâàöü íà ïðäöÿõ íåêàëüê³õ ãîä ïðûáûòê³õ ñÿðýäíÿãà íàéìàíàãà ðàáîòí³êà). Â³äàâî÷íà, ø÷àñòåì Áåëàðóñ³ îîæíà ïàë³÷ûü òîå, øòî ¢ ÿå òàê³õ "áàëüöàðîâ³÷à¢" (ïðûíàìñ³, ç ääïàâåäíûì³ ¢ëäíûì³ ïà¢íàìîöòâàì³) íå ç'ÿâ³ëàñÿ. Àëå ¢ öýëûì ïðàâ³íôéíû ¢çðîâåíü áåëàðóñêàé ýë³òû àêàçà¢ñÿ ëåíø ïðûñòàñàâàíûì äà ïðàâ³íöûéíûõ ìàøòàáà¢ íåâÿë³êàé ³ ñïàêîéíàé äçÿðæàâû. ²äýþ ýêàíàì³÷íûõ ðýôíðìà¢ ïàâîäëå çàõîäíÿãà ñöýíàðó ïàõàâàë³ ¢ñóð'¸ç ³ íàíî¢ãà. Çàòå íà ïðàêòûöû ðýàë³çàâàëàñÿ ìàäýëü æîðñòêà öýíòðàë³çàâíàà äçÿðæà¢íàãà êàï³òàë³çì, òðûâàëàñöü ÿêîìó íääâàë³ ïàñòàÿííûÿ ³íòýãðàöûéíûÿ ðóõ ¢ áîê Ìàñêâû. Àä ïàë³òû÷íé äýìàêðàòû³ ¢ òàê³õ óìîâàõ ïðûéøëîñÿ äàìîâ³ööà. ÑÑÑÐ ó ääîé àñîáíà ¢çÿòàé ðýñïóáë³öû

¢äàëíñÿ çàõàâàöü òîëüê³ ïàñëÿ ïðàâÿäçåííÿ áÿñêðîº¢íàãà äçÿðæà ¢íàãà ïåðàâàðîòó 1996 ãîäó, ç ìàðà³íàë³çàöûé ïàë³òû÷íàé àïàç³öû³ ³ ïåðàòâàðýíåì óñ³õ îðãàíà¢ íàðîäíàãà ïðàäñòà¢í³öòâà ¢ ÷ûñòà ô³êòû¢íûÿ. Çàòîå áåëàðóñêàÿ ¢ëàä çìàëà çåâðàã÷û äëÿ ëþçåé áîëüøàñöü “ñö³ïëûõ ïåðâàãà¢” áûëîãà ñàöûÿë³çì, ïåðàäóñ³ì ïàðà ¢íàëüíà âûñîê³ ¢çðîâåíü ñàöûÿëüíûõ ãàðàíòûÿ¢. Ãýòà äàçâîë³ëà ¸é àäíîñíà áåñïðàáëåìíà àää³âàöü àòàê³ ïðûõ³ëüí³êà¢ å¢ðàïåéñêàãà âûáàðó, äýìàêðàòû³ ³ áåëàðóñêàé ìîâû. Çàòîå äàðàçó âûñâåë³ëàñÿ ¢ðàæàäëüíàÿ íåàäïàâåäíàñöü ïðàâ³íöûéíàé ïà ¢çðî¢í³ ³íýëåêòó ¢ëàäû ç ìàøòàáà³ âÿë³çíàé Óêðà³íû. Ýêàíà³÷íàÿ ³ ïàë³òû÷íàÿ ñ³òóàöûÿ òóò ïðàêòû÷íà àäðàçó âûéøëà ç-ïàä êàíòðîëþ. Óçðîåíü ðàñêðàäàíîÿ íàñàìðý÷ ååëü³ áàãàòàé äçÿðæàâû äïûí¢ñÿ ñàïðà¢äû áåñïðÿöýíòíûì. Äàãýòóëü í³õòî íå íàçàåå äàêëàííóþ ñóìó ñðîäêà¢, ÿê³ÿ øòîãîä âûïàìî¢âàþöòà ç Óêðà³íû. Â³äàâî÷íà àäíî — ÿíû ³ñòîòíà ïåðàâûøàë³ àá’¸ì ãàäàâîãà áþäæýòó äçÿðæàâû. Ïðû ãýòûì ïàë³òû÷íóþ äýìàêðàòûþ âà ¡êðà³íå í³õòî íå àäìÿíÿ¢ (ïðûíàìñ, ó àäç³í îìàíò, ÿê ó Áåëàðóñ³ ¢ 1996 ãîäçå). Áíëüø çà òå, ñïðîáà Êó÷îû çäçåéñí³öü íåøòà ïàäîáíàå, àëå ¢ çíà÷íà áíëüø ìÿêê³ì âàðûÿíöå ¢ 2000 ãîäçå íàñóïåðàê òðûóíôàëüíàé “ïåðàìîçå” íàñêðîçü ñôàëüøàâàíàãà ðýôåðýíäóìó ñêîí÷ûëàñÿ ãàíåáíàé ïàðàçé, êàë³ ïàðëàìåíò òàê ³ íå ïðãàäëàñàâà¢ çà ïðýç³äýíöê³ÿ êàíñòûòóöûéíûÿ ïàïðà¢ê³. Àñëàáëåíû “êàñåòíûì nêàíäàëàì” Êó÷ìà ïðàãêûíó¢ ãîðêóþ ï³ëþëþ ìàëü øòî ìî ¢÷ê³. Ñàìî ïàë³òû÷íåå æûöö¸ âà ¡êðà³íå âåëü³ õóòêà çðàá³ëàñÿ òîëüê³ àôàìëåíîì êàìåðöûéíàì áàðàüáû ðîçíûõ ðýã³ÿíàëüíûõ êëàíà ¢. Óñå âåäàþöü, øòî Íàðîäíà-äýìàêðàòû÷íàÿ ïàðòûÿ — ãýòà ê³å ¢ñêà-õàðêà¢ñêàÿ íàìåíëàòóðà, “Òðóäàâàÿ ¡êðà³íà” — äíåïðàïÿòðî ¢ñê³ êëàí, Ïàðòûÿ ðýã³¸íà¢ — äàíåöê³, ÑÄÏÓ (àá’ÿäíàíàÿ) — ïàë³òû÷íåå âôàðìëåííå ìàáóòíàãà ê³å¢ñêàãà “õîëäûíãó” Â. Ìåäâåä÷óêà—Ã. Ñóðê³ñà. Óñå ãýòûÿ ïàðòû³ ìîãóöü áûöü öàëêàì àíòàãàí³ñòû÷íûì³, êàë³ ñïðàâà ³äçå ïðà ñòà¢ëåíîå äà êàíêðýòíàãà á³çíåñó. Àëå ÿíû ääç³íûÿ ¢ ëàÿëüíûì ñòà¢ëåíî äà ïðýç³äýíòà, ÿê³ ç’ÿ¢ëÿåöòà ñ³ìàäëàì ñ³ñòýìû, øòî ñêëàëàñÿ ¢ äçÿðæàâå, ³ àä ÿêîãà, çðýøòû, çàëåæûöü êàí÷àòêîâàÿ ñàíëòûÿ íà äîñòóï äà ¢ñÿëÿê³õ äàáðîòà¢ (êðûí³öà ÿê³õ — äçÿðæà¢íû áþäæýò ³ ïðûáë³æàíàñöü äà âûêàíà¢ ÷àé óëàäû). Íà “ëååûì” ôëàíãó, øòî ïðà¢äà, çíàõîäçÿöòà êàìói³ñòû íåâûðàçíàãà ³ íåö³êàâàãà Ï. Ñ³ìàíåê³ ³ ïðàãýñ³¢íûÿ ñàöûÿë³ñòû õàðûçìàòû÷íàé Íàòàëë³ Â³òýíê³. Àëå ³ ÿíû òíëüê³ àðãàí³÷íàÿ ÷àñòêà ñ³ñòýìû. Âÿë³êàÿ ³ äûñöûïë³íàâàíàÿ êàìói³ñòû÷íàÿ ôðàêûÿ ç’ÿ¢ëÿåöòà äàíûì ç íàéëåïøûõ ëàá³ñòà¢, à æîðñòêóþ êðûûêó “áóðæóàçíà-íàöûÿíàë³ñòû÷íàãà ëàáó” ³ çàêë³ê³

“àäðàäç³öü àáíî¢ëåíû Ñàþç” ëåâûÿ äç³¢íûì ÷ ûíàì ñïàëó÷ àþöü ç ïåðñàíàëüíàé ëàÿëüíàñöþ äà Êó÷ ìû, ÿê³ ¢âàñàáëÿå ãýòû ëàä. Ó òàê³õ óìîâàõ íàäçâû÷ àéíà äýãðàäàâàë³, ïàñòóï³ë³ñÿ ñâà³ì³ ïàç³öûÿì³ íàöûÿíàë-äýìàêðàòû — òûÿ ñàìûÿ, õòî 10 ãîä òàìó áû¢ íàõîíÿëüí³êàì àáâÿø÷ýííÿ íåçàëåæíàñö³. Òðîé÷û ðàñêîëàòû Ðóõ êàí÷àòêîâà äûñêðýâûòàâà¢ ñÿáå ¢íóòðàíûì³ ñâàðêàì³ ³ “êàíñòðóêöû¢íàé àïàç³öûÿé” (çà ÿêîé íàñàìðý÷ ñòàÿëà àáñëóãîâàííå òîé ñàìàé óëàäû ¢ àáìåí íà “ðýæûì íàéâîëüøàãà ñïðûÿíÿ”). À ïðàåêò ïàðòû³ “Ðýôîðìû ³ ïàðàäàê” íàñàìðý÷ íàäòà ¢æî íàãàäâà¢ âûøýé ïåðäë³÷àíûÿ ëàá³ñöê³ÿ ñòðóêòóðû (õ³áà øòî ¢ òûì âûïàäêó ñïðàâà ³øëà ïðà êàìåðûéíûÿ ³íòàðýñû ìàëàäûõ ëüâàâÿíà¢ ç ïåðàâàæíà êàìñàìîëüñê³ì³íóëûì). Óñå ðàçàì ÿëåìåíò ¢êðà³íñêàé ïàë³òû÷íàé ñòýíû àõâîòíà ì³ðûë³ñÿ ç íàñòóïëåííåì ïà¢çó÷àãà à¢òàðûòàðûçì, ç óñ¸ áîëüøûì çãîðòàííåì äýìàêðàòû÷íûõ ñâàáîäà¢, à ãàëî¢íàå — ç êàëàïñàì ýêàíîì³ê³, ïàêîëüê³ çà ãýòûì ñòàÿëà çàäàâàëüíåíîå ³õî³õ àñàá³ñòûõ ýãà³ñòû÷íûõ ³íòàðýñà¢. ² íà ãýòûì âîñü òëå Êó÷ìà ³ ïðàÿâ³¢ ãåí³ÿëüíûÿ çàîëüíàñö³ “àðá³òðà íàòû³”. Íå, íå ¢ òûì ñýíñå, øòî ¸í çàîëå¢ íàðýøöå ïàâÿðíóöü ñïðàâû ¢ áîê óçäûì ³ ðîñêâ³òó. Íà ãýòà áûëû ïàðòàðã ïàñòà¢ëåíàãà ¢ ³ëüãîòíûÿ âàðóíê³ àáàðîííàãà ïðàäïðûåìñòâà àêàçà¢ñÿ íÿçäàòíû. Àëå ¸í öóãî¢íà ââàëîäà¢ íàâóêàé íàäàâàöü ñòàá³ëüíàñöü ñ³ñòýìå, óçâûøàþ÷ ûñÿ íää óñ³ì³ ³ ï³ëüíóþ÷û, êàá í³ÿêàÿ ãðóïî¢êà íå íàáûëà ¢ ïý¢íû ìîìàíò íäàòà âÿë³êàé âàã³. Êàë³ íàöà ¢ïëûâîâûì³ ñòàþöü ñàöûÿë-äýìàêðàòû (àá’ÿâíàíûÿ) — àäðàçó æ ïàñòóïåå ñ³ãíàë ç Ê³ââà ³ ç ïåðøûõ øýðàãà¢ ïàðòû³ äýìàíñòðàòû¢íà âûäàëÿåöòà ãóáåðíàòàð Çàêàðïàööÿ — áàçââàãà ðýã³¸íó ïàðòû³ Ìåäâåä÷óêà—Ñóðê³ñà. Àëüáî êàë³ íàäòà îîóíûì ñòàíîâ³öòà ê³å¢ñê³ ìýð À. Àìåëü÷àíêà — ó êàíòðàëÿâàíàãà ³ì òýëåêàíàëó àäðàçó æ àää³ðàþöü ë³öýíç³þ íà òðàíñëÿöûþ. Àñàáë³âà ¢çîðíà-ïàêàçàëüíàé áûëà ã³ñòîðûÿ, çâÿçàíàÿ ç Â. Þø÷àíêàì. Ïðû ¢ñ³ì æàäàíí³ ìíå öÿæêà íàçâàöü ÿãî ïåðàêàíàíûì äýìàêðàòàì ö³ ñìåëûì ðýôàðìàòàðàì. Äëå ç óñ³õ íà ãýòû ÷àñ óêðà³íñê³õ ïðýì’åðà¢ ¸í àäðîçí³âàåöòà äçâþìà àñàáë³âàñöÿì: ¸í íå êðà¢ ñàì ³ ñóìëåíîà âûêîíâà ¢ áþäæýò, íå äàçâàëÿþ÷û ³íøûì ìàí³ïóëÿâàöü äçÿðæà¢íûì³ ãðàøûìà. Äà òàãî æ, íàìåñí³öà ïðýì’åðà Þë³ÿ Ö³ìàøýíêà, äîáðà àáàçíàíàÿ ¢ àñàáë³âàñöÿõ íàòàãàçàâàãà á³çíåñó, çìàãëà ðàçáóðûöü ÷ àñòêó áàðòýðíûõ ñõåìà¢ íà ýíåðãàðûêó, ç äàïàìîãàé ÿê³õ íàáë³æàíûÿ äà ¢ëàäû ñòðóêòóðû ðàá³ë³ àñàáë³âà âÿë³ê³ÿ ãðîøû. Íàñòóïñòâû áûë³ àøàëàìëÿëüíûÿ. Óêðà³íà ë³òàðàëüíà âûðâàëàñÿ ¢ ðýêàðäñìåíû ïà òýïïàõ ðîñòó ýêàíîì³ê³. Áþäæýò óïåðøûíþ áû¢ âûêàíàíû ç ïðàò³öûòàì. Ãýòà äàçâîë³ëà âûïëàö³öü çàïàçû÷àíàñö³ ïà ïåíñ³ÿõ ³ çàðïëàòàõ

(íàâàò áåç çàìåæíûõ ïàçûêà¢). Ó âûí³êó ïðýì’åð àòðûìà¢ áåñïðýöýäýíòíû ¢çðîâåíü íàðïàíàãà äàâåðó. Ó ðàçãàð êàñåòíàãà ñêàíäàëó çäàâàëàñÿ: âàðòà Þø÷àíêó çðàá³öü äçâå-òðû ðàøó÷ûÿ çàÿâû — ³ ¸í àìàëü à¢òàìàòû÷íà çàéìàå êðýñëà ðàçáóäëåíàãà ³ äûñêðýäûòàâàíàãà Êó÷ìû (ïàâîäëå ¢êðà³íñêàé êàíñòûòóöû³, òîëüê³ ïðýì’åð âûêîíâàå àáàâÿçê³ ïðýç³äýíòà ¢ âûïàâêó ÿãîíàé äàñòà¢ê³). Àëå çàìåñò ãýòàãà Þø÷àíêà ïàäï³ñà¢ ðàçàì ç Êó÷ìàì ³ Ïëþø÷àì âÿäîìó “Çàÿâó òðîõ”, äçå àáàçâà¢ âÿäîìûõ ïàë³òûêà¢, íàâóêî¢öà¢ ³ äçåÿ÷à¢ ìàñòàöòâà, ÿê³ÿ àá’ÿäíàë³ñÿ ¢ àïàç³öûéíûì Ôîðóìå íàöûÿíàëüíàãà ïàðàòóíêó, “ôàøûñòàì³” ³ “ïàë³òû÷íûì³ íÿ¢äà÷í³êàì³”. Íàñòóïñòâû íå ïðûìóñ³ë³ ñÿáå äî¢ãà ÷àêàöü. Ïà ¢êàçöû Êó÷ìû, ÿê³ àêðûÿ¢, àä÷ó¢øû òàéóþ íåñïàäçÿâàíóþ ïàäòðûìêó, êàìó³ñòû çàääíî ç “àë³ãàðõ³÷íûì³ ôðàêöûÿì³” (àáðàæàíûì³ àáìåæàâàíüíåì ³õíÿãà “ñâÿòîãà” ïðàâà íàæûâàööà íà áþäæýöå) ääïðàâ³ë³ ¢ ääñòà¢êó íäàòà ïàïóëÿðíàãà ïðýì’åðà. Ó êðýñëà ãàëàâû ¢ðàäó áû¢ ïàñàäæàíû À. Ê³íão, âÿäîìû ïåðäáóñ³ì ñâà¸é ëàÿëüíàñöþ ³ ïàë³òû÷íàé íåàêðýñëåíàñöþ. À äëÿ òàãî êàá êàí÷àòêîâà çâåñö³ íà í³øòî ñàìñòîéíóþ ðîëþ ¢ðàäó, ïðýç³äýíò óâ¸¢ ÿø÷ý ³ ïàñàäû äçÿðæñàêðàòàðî¢ — ÷ûî¢í³êà¢, ÿê³õ ¸í ñàì ïðûçíà÷àå, ÿê³ÿ ôàêòû÷íà ³ ïàâ³íîû ê³ðàâàöü ì³í³ñòýðñòâàì³ çàìåñò äÿêàðàòû¢íûõ ì³í³ñòðà¢ ³ ÿê³ì íå ïàãðàæàëà ïðû ãýòûì ìàã÷ûìàñöü àáâÿø÷ýíÿ ïàðëàìåíòàêà íåäàâåðó. Ó ñàêâà³êó 2002 ãîäó ¡êðà³íó ÷àêàþöü ÷àðãîâûÿ ïàðëàìåíöê³ÿ âûáàðû. Ó àäðîçíåíîå àä áåëàðóñê³õ ÿíû íå áóäóöü ôàðìàëüíàñöþ. Áóäçå âåñö³ñÿ æîðñòêàÿ áàðàüáà ç âûêàðûñòàíåì óñ³õ äàñÿãíåííÿ¢ “÷îðíàãà PR”. Àëå ÿêàÿ á êàíô³áóðàûÿ í³ ïà¢ñòàëà ¢ íîâûì ïàðëàìåíöå, ãýòà íå ïàõ³ñíå ïàç³öû³ ðýæûìó ¢ëàäû. Äûé ðýàëüíàÿ àïàç³öûÿ — ïðàâàöýíòðûñöê³ Ôîðóì íàöûÿíàëüíàãà ïàðàòóíêó Þ. Ö³ìàøýíê³, À. Ìàòâ³åíê³, Ë. Ëóê’ÿíåí³ ³ ëåâàöýíòðûñöê³ áëîê À. Ìàðîçà — íà¢ðàä ö³ àòðûìàþöü áîëüø çà 15 % äÿïóòàöê³õ ìàíäàòà¢ ðàçàì. Ðýøòó ãàëàñî¢ ïåðàðàçìÿðêóþöü ïàì³æ ñàáîé ïðàåêòû, ÿê³ÿ íå áóäóöü äàìàãàööà ðàäûêàëüíàé çìåíû ïðàâ³ëà¢ ãóëüí³ ¢ äçÿðæàåå, øòî ¢ñ¸ áîëüø ñòàíîâ³ööà å¢ðàïåéñêàé Êàëóìá³ýé. Íà ïðàöÿãó ì³íóêûõ ìåñÿöà¢ ³ Êó÷ìà, ³ Ëóêøýíêà àïûíóé³ñÿ ¢ öýíòû âÿë³ê³õ ñêàíäàëà¢. Ìàëà õòî âà ¡êðà³íå ³ çà åéíûì³ ìåæàì³ ñòìíÿâàåöà ¢ ñàïðà¢äíàñö³ çàï³ñà¢ ìà¸ðà Ìåëüí³÷ýíê³. ßê ìàëà õòî ¢ Ååëàðóñ³ ñóìíÿâàåöà ¢ ðýàëüíûì ³ñíâàíí³ “ýñêàäðîíó ñìåðö³”, ñòâîðàíàãà ñïåöûÿëüíà äëÿ çí³ø÷ýíÿ äçåÿ÷à¢ àïàç³öû³. Àäíâê âÿäîìû ê³å¢ñêà-ìàñêî¢ññê³ æóðíàë³ñò Â. Ïîðòí³êà¢ íà ïðûêëàçå ãýòûõ äâóõ ñêàíäàëà ¢ íàäçâû÷àé ïåðàêàíà¢÷à ïðàäýìàíñòâàà¢ ðîçí³öó ïàì³æ ðýæûìàì³, øòî ³ñíóþöü ó äçâþõ ñóñåää³õ äçÿðæàâàõ. Áåäàðóñü óñ¸ ÿø÷ý

çàñòàåöòà ÷àñòêàé äà¢íî àäûøî¢øàãà ¢ íÿáûò ÑÑÑÐ. Òàìó ÿê³ çà ¢ãîäíà çàãäää, íàâàò íà çí³ø÷ýíîå àô³öûéíàãà ïàë³òûêà, ïàòðàáóå äàêóìåíòàëüíàãà àôàðìëåíîÿ — ³ äàêóìåíòàëüíàé ñïðàâàçäà÷û ïðà âûêàíàíîå (êîï³³ òûõ äàêóìåíòà¢, çðÿøòû, ³ äýìàíñòðàâë³ñÿ ïóáë³öû). Âà ¡êðà³íå íà òàê³ÿ ôàðìàëüíàñö³ ¢æî äà¢íî í³õòî íå çâàæàå. Çàãàäû — ö³ íà çí³ø÷ýíîå ¢ïàðòàãà äïàç³öûéíãà æóðíàë³ñòà, ö³ íà ïåðàðàçìåðêàâàíîå ÷àðãîâûõ ñêðàäçåíûõ ç áþäæýòó ì³ëüÿðäà¢ — àäääþöòà ¢ âóñíàé ôîðìå. Àëå äà ãýòàãà òûÿ çàãàäû íå ðîáÿöòà ìåíø äçåéñíûì³... Ñâåä÷àíîå ãýòàìó — ë¸ñ Â. ×àðíâå³ëà ³ Ã. Ãàíãàäçå. Êàíå÷íå, “ñâÿäîìû” ¢êðà³íåö ³ äàãýòóëü àä÷óâàå ñâàþ ïåðâàãó íàä “ñâÿäîìûì” áåëàðóñàì, áî äëÿ ÿãî áîëüø ³ñòîòíàÿ íå ¢äâàÿ ìåíøàÿ çàðïëàòà, à ìàã÷ûìöü ñâàáîäíà ãàâàðûöü íà âóë³öû íà ðîäíáé ìîâå áåç ðûçûê³ áûöü ïàá³òûì ö³ çàáðàíû ó ì³ë³öûþ (õàöÿ ïàñëÿ âÿäîìûõ ïàäçåÿ¢ 9 ñàêâå³êà ãýòàãà ãîäó äïàç³öûéíûõ ñòóäýíòà¢ õàïæë³ íà ê³åå ¢ñê³õ âàêçàëàõ òîëüê³ ïà ïðûêìåöå ³õîýé óêðà³íñêàìî¢íàñö³). À êàë³ ¢æî òàêîå ïàñêóäñòâà ç ³ì ³ çäàðûöòà, òî ðîäíàÿ ì³ë³öûÿ ïðûéäçå äà ÿãî íå ç íåé³ì òàì “ïàæàðàì íà áàëîöå”, à ç ñ³íå-æî¢òûì³ íàøû¢êàì³ ³ òðûçóáûì³ êàêàðäàì³. Íàòóðàëüíà, ìû îñæàì ãàíàðûöòà íàøàé ³íòýëåêòóàëüíàé ñâàáîäàé, íà ÿêóþ ïàêóëü øòî í³õòî àñàáë³âà íå çàìàõâàåöà. Íàòóðàëüíà æ, ìû îñæàì ïðûâåñö³ ïðûêëàä íåáûâàëàãà ðîñêâ³òó ðîäíàé êóëüòóðû (õàöÿ ³ òóò ¸ñöü ö³êàâûÿ íþàíñû — àíôûáåëàðóñê³ ðýæûì Ëóêàøýíê³ øòîãîä äàå íà ïäàòðûìêó âûäàííÿ áåëàðóñêàìî¢íûõ êí³æàê ³ñòîòíà áîëüø, ÷ûì ïðà¢êðà³íñê³ ðýæûì Êó÷ìû — íà âûäàíîå êí³æàê óêðà³íñê³õ; íàøû ï³ñüìåíí³ê³ äà¢íî ¢æî çàáûë³, øòî òàêîå äðóêàâàöòà ¢ äçÿðæà¢íûõ âûäàâåöòâàõ, à òàê³ÿ ïðàåêò, ÿê ïî¢íàå àêàäýì³÷íå âûäàííå òâîðà¢ Ò. Øà¢÷ýíê³ ö³ ïåøàé “Óêðà³íñêàé ë³òàðàóðíàé ýíöûêëàïåäû³”, çãàðíóë³ íà ïàëîâå). Àëå ïà-çà òûì ïðûêìåòû ðûíêó, íàâàò ó ÿãîíàé äç³êàé “êàëóì³éñêàé“ âåðñ³³, âà Óêðà³íå ¢æî ïðûæûë³ñÿ ³ äàÞöü ñâîé ïåðøû ïàç³òû¢íû ïë¸í — ó òûì ë³êó ³ ¢ ãàë³íå íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðû. Ç’ÿâ³ë³ñÿ öàëêàì ïàñïÿõîâûÿ ïðûâàòíûÿ âûäàâåöòâû, ÿê³ÿ íà âûñîê³ì óçðî¢í³ äðóêóþöü ³ ñó÷àííóÞ ¢êðà³íñêóþ ë³òàðàòóðó, ³ ¢êðà³íñê³ÿ ïåðàêëàäû òâîðà¢ ñóñåâòíàé êëàñ³ê³ (ó òûì ë³êó ³ íàâóêîâàé — ÷àî ¢ ñàåöê³ÿ ÷àñû íå áûëî ¢âîãóëå). Ì³æ òûì, íà¢ðàä ö³ ìîæíà ë³÷ûöü ãýòà çàñëóãàé Ë. Êó÷ìû (ö³ êàãîñüö³ ç ÿãîíûõ “êóëüòóðíûõ” äàðàäöà¢). Ïðîñòà íàøà ãðàìàäñòâà, íàïý¢íà, óæî ñòàëà ³ñòîòíà ìåíø ïàòýðíàë³ñöê³ì, ÷ûì áåëàðóñêå. ËÞäç³ ¢ ³ì óñ¸ áîëüø àðûåíòóþöòà âûëêþ÷íà íà ¢ëàñíûÿ ñ³ëû. ² íà ãýòûì, â³äàâî÷íà, ïàëÿãàå íàøà àäç³íàå ³ñòîòíàå äàñÿãíåíí³ àïîøí³õ ãàäî¢ ó ïàðà¢íàíí³ ç íàøûì ïà¢íî÷íûì ñóñåäàì. Ñÿðýãíÿìó áåëàðóñó ¢ðîê³ “øîêó áåç òýðàï³³”, ÿê³ÿ ¢æî ïðàéøî¢ ñÿðýãí³

¢êðà³íåö, ÿø÷ý òîëüê³ íàëåæûöü ïðàéñö³. À øëÿõ äà áóäîâû ãðàìàäçÿíñêàé ñóïîëüíàñö³ äëÿ àáîâáóõ ñóñåäí³õ íàðîäà¢ ÿø÷ý àìàëü øòî àäíîëüêàâà äî¢ã³. Êåïñêàå ñóöÿøýííå äëÿ ¢êðà³íöà¢ — äóìàöü, øòî áåëàðóñàì óñ¸ æ æûâåöòà çíà÷íà ãîðø. Áî òàäû ³ áåëàðóñû ç ïî¢íûì ïðàâàì ìîãóöü ñóöÿøàööà, øòî æûâóöü ó öàðñòâå àìàëü ïî¢íàé ñâàáîâû ¢ ïàðà¢íàíí³ ç ïàääàíûì³ ÿêîãà-íåáóäçü Ñàïàðìóðàòà Òóðêìåíáàøû (íàãàäàþ — òàì çàáàðîíåíà íâàò ³ äóìàöü ïðà äïàç³öûþ, à äçÿðæàâà öàëêàì àô³öûéíà êàíòðàëþå ¢ñþ êàðýñïàíäýíöûþ ¢ ²íòýðíýöå). Àëå æ ó ãýòûì — íàøà àäâå÷íàÿ ñëàâÿíñêàÿ çâû÷êà ç à¢ñ¸äû íàìàãàööà ç äâóõ ë³õà¢ âûá³ðàöü ìåíøàå. Ìû ¢ñ¸ ÿø÷ý íå ìîæàì ïðûçâû÷à³ööà äà ïðûíöûïîâàé äëÿ ¢ñÿãî âîëüíàãà ñâåòó äóìê³, øòî ç äâóõ ë³õà¢ íå òðýáà âûá³ðàöü í³âîíãà. Íåäçå íà ïà÷àòêó ë³ïåíÿ ÿ ðàçìà¢ëÿ¢ ó ðýäàêöû³ “Ãàçýòû âûáîð÷àé” ç áë³ñêó÷àé ³ âåëü³ ñóìëåííàé æóðíàë³ñòêàé Äàì³í³êàé Âåëèâåéñêàé. ßíà áûëà âåëü³ ñòðûìàíàé ó àöýíöû ñ¸íÿøíÿé ðýàëüíàé óêðà³íñêàé àìàç³öû³. À íàêîíò Ë. Êó÷ìû àáìåæàâàëàñÿ êàðîòêàé ôðàçàé — “ìû ìóñ³ì øàíâàöü äýìàêðàòû÷íû âûáàð ñàì³õ óêðà³íöà¢”. Íà ìà¸ ïûòàííå, ö³ ïà¢òîðûöü ÿíà òûÿ æ ñëîâû ïàñëÿ 9 âåðàñíÿ ³ íàêîíò À. Ëóêàøýíê³, ïàí³ Äàì³í³êà íå àäêàçàëà. ² íàïý¢íà, ÿíà ìåëà ðàöûþ. Áî íà ïûòàíí³ òàêîãà êøòàëòó ìîáóöü äàöü àäêàç òîëüê³ ñàì³ ¢êðà³íöû ³ áåëàðóñû.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Çüì³öåð Ñåðàáðàêî¢ ïàâîäëå à¢òàðñêàãà àðûã³íàëó

spar501

Ðàìàí Øïàðëþê (íàð. 1936 ïàä Ïîëüø÷àþ). Ïðàôýñàð ã³ñòîðû³, äûðýêòàð ³íñòûòóòó ¢êðà³íàçíà¢ñòâà Ãàðâàðäçêàãà ¢í³âýðñûòýòó. ßãîíàÿ àïîøíÿÿ êí³ãà — Russia, Ukraine and the Breakup of the Soviet Union. — Stanford: Hoover Institution Press, Stanford University, 2000. Àïîøí³ÿ êí³ã³ ïà-¢êðà³íñêó: "Êîìóí³çì ³ íàö³îíàë³çì. Êàðë Ìàðêñ ïðîòè Ôð³äð³õà Ë³ñòà". — Êè¿¢: Îñíîâè, 1998, à òàêñàìà "²ìïåð³ÿ òà íàö³ï ç ³ñòîðè÷íîãî äîñâ³äó Óêðàïíè, Ðîñ³ï, Ïîëüù³ òà Á³ëîðóñ³". — Êèïâ: Äóõ ³ Ë³òåðà, 2000.

Ðàìàí Øïàðëþê

Óñòóï Çüâÿðòàþ÷ûñÿ äà òýìû "íàöûÿíàë³çì ïàñüëÿ êàìóí³çìó", ìîæíà äàòðûìë³âàööà äâóõ ïàäûõîäà¢ äà ÿå: àëüáî àáìåæàâàööà ïàäçåÿì³ ïàñüëÿ 1989—1991 ãàäî¢ (àêóðàò ãýòàê õòîñüö³ ìîã áû çðàçóìåöü íàçâó ãýòàé ëåêöû³), àëüáî, óñêëàäí³¢øû çàäàíüíå, ïàñïðàáàâàöü ³íà÷àé ïàãëÿäçåöü íà ñóòíàñüöü íàöûÿíàë³çìó — ÿê³ì ¸í áû¢ ó êàìóí³ñòû÷íóþ ïàðó ³ ïåðàä ¸é. Äðóã³ âàðûÿíò ìîæà áûöü âåëüì³ êàðûñíûì ³ ïë¸ííûì äëÿ ðàçóìåíüíÿ ñó÷àñíàãà, ïîñòêàìóí³ñòû÷íàãà íàöûÿíàë³çìó. Ç ïðû÷ûíû òàãî, øòî àêóðàò ïðûêëàäû Ðàñå³, Áåëàðóñ³, Óêðà³íû äû Ïîëüø÷û äàþöü ìíå ìàã÷ûìàñüöü ïðàäýìàíñòðàâàöü ïý¢íû ¢çðîâåíü êàìïýòýíòíàñüö³, ÿ äàçâîëþ ñàáå çàñÿðîäç³ööà íà ³õ. Öàëêàì çðàçóìåëà, øòî òýìà íàñòîëüê³ øûðîêàÿ, øòî ìàå ìåðêàâàíüí³ òàê ö³ ³íàêø çäàâàöüìóööà íàäòà ñïðîø÷àíûì³ àëüáî ïàâÿðõî¢íûì³, çà øòî ÿ çàãàäçÿ âûáà÷àþñÿ.

Ïàñüëÿ êàìóí³çìó Ýñý Ýðíýñòà Ãåëíýðà "Âÿðòàíüíå òóáûëüöà" (Return of a Native), àïóáë³êàâàíàå ¢ 1996 ã., àäðàçó ïàñüëÿ ÿãîíàé ñüìåðö³, âûçíà÷àå ñóòíàñüöü ïîñòêàìóí³ñòû÷íàãà ïýðûÿäó ÿê "ïðàáëåìó ïàáóäîâû ë³áýðàëüíàãà, ñòàá³ëüíàãà ³ çàìîæíàãà ãðàìàäçòâà íà ðó³íàõ òàòàë³òàðíàé ³íäóñòðûÿëüíàé ³äýàêðàòû³". Ãýòàÿ ïðàáëåìà ¸ñüöü "ã³ñòàðû÷íà àáñàëþòíà íîâàþ, ó âûí³êó í³õòî íÿ âåäàå ñïîñàáó ö³ ñïîñàáà¢ ÿå âûðàøýíüíÿ, äû, çðýøòû, — í³õòî íÿ âåäàå, ö³ ³ñíóþöü òàê³ÿ ñïîñàáû ¢âîãóëå"1. Øìàò õòî ç ãýòûì ïàãàäæàåööà. Ó ïðûâàòíàñüö³, Ðîáýðò Ñê³äýëüñê³ ¢âàæàå çàìåíó êàìóí³çìó êàï³òàë³çìàì öàëêàì íîâàþ çüÿâàþ ¢ ã³ñòîðû³ ÷àëàâåöòâà. "Äàãýòóëü í³âîäíàå ãðàìàäçòâà, — ï³øà ¸í, — íå áûëî íàñòîëüê³, äà

íàéìåíøûõ äðàáí³öà¢, öýíòðàë³çàâàíûì. Òàìó öÿæêà ïðàääà÷ûöü äûíàì³êó ÿãî òðàíñôàðìàöû³. Íå äàþöü ïë¸ío íàìàãàíüí³ ïðûõ³ëüí³êà¢ ýâàëþöûÿí³ñöê³õ êàíöýïöûé çíàéñüö³ ¢êàçàëüí³ê³ øëÿõó ää áóäó÷ûí³. Ãðàìàäçê³ÿ ³íñòðóêû, ÿê³ÿ ìóñÿöü ãàðàíòàâàöü ãýòóþ áóäó÷ûíþ, íÿ ìàþöü ³íøàãà âûáàðó, ÿê áóäâàööà ç ðýøòêà¢ çðóéíâàíàé ñûñòýìû”2. Ìîæíà ïðûíóñüö³öü, øòî ¢ ðàìêàõ ãýòàé êàëÿñàëüíàé çàää÷û — òðàíñôàðìàöû³ äû ðàçáóäîâû — ¸ñüöü ìåñöà äëÿ ¢í¸ñêó äàñüëåäí³êà¢, íàâóêî¢öà¢, ÿê³ÿ ïðàäñòà¢ëÿþöü íàéøûðýéøàå êîëà äûñöûïë³íà¢. ßê³ì ìîæà áûöü ãýòû ¢í¸ñàê? ßê óâàæàå Ñê³äýëüñê³, “íàéáîëüøû äïòûì³çì òóò ïðàÿ¢ëÿþöü ýêàíàì³ñòû, àñàáë³âà êàë³ ïàðà¢íàöü ³õ íàñòðîé ç íàñòðîåì ã³ñòîðûêà¢, ïàë³òîëÿãà¢, ñàöû¸ëÿãà¢ äû... ñûâÿòàðî¢. Ìàã÷ûà, ãýòà âûêë³êàíàå òûì, øòî ÿíû, ó ääðîçüíåíüíå àä ³íøûõ, àìàëü çóñ³ì çàáûë³ñÿ ã³ñòîðûþ — êàë³ ¢âîãóëå êàë³ñüö³ ë³÷ûë³ ïàòðýáíûì ÿå âåäàöü”. Äûê ÿêàÿ æ ðîëÿ ã³ñòîðûêà¢ ó ãýòàé ñûòóàöû³? Íà äóìêó Ñê³äýëüñêàãà, íÿ íàäòà çíà÷íàÿ: ã³ñòîðûê³ “ñõ³ëüíûÿ äà ïýñûì³ñòû÷íàãà áà÷àíüíý, áî àäç³íàÿ áóäó÷ûíÿ, ÿêóþ ÿíû ìîãóöü ñàáå ¢ÿâ³öü, — ãýòà ì³íó ¢ø÷ûíà”3. Ïðà¢äà, ³ñíóå àäíî ñóòíàñíàå àäðîçüíåíüíå ã³ñòîðûêà¢ àä øìàò ÿê³õ ³íøûõ ãðàìàäàçíà¢öà¢, ó ïðûâàòíàñüö³ ñàâåòîëÿãà¢ äû ìàðêñàçíà¢öà¢, — ãýòà ³õíåå ñòà¢ëåíüíå äà ðîë³ íàöûÿíàë³çìó ¢ êðàõó êàìói³çìó”. Äëÿ ïðûêëàäó ïàäàìî ääíó, àëå íå àäç³íóþ äóìêó ïàë³òîëÿãà: “ß íàñòîéâàþ íà òûì, øòî íÿ âàðòà ðàçãëÿäàöü ðàñïàä ÑÑÑÐ ÿê íàñòóïñòâà ¢çâûìó íàöûÿíàë³ñòû÷íûõ àïàçûöûéíûõ ðóõà¢; àïîøí³ÿ ¢ âûãëÿäçå ïàë³òûê³ “âÿðòàíüíÿ äà âûòîêà¢” ó ðýñïóáë³êàõ ÿêðàç ³ áûë³ ðàöûÿíàëüíàþ ðýàêöûÿé íà çàíÿïàä [öýíòðàëüíàé] äçÿðæà¢íàé óëàäû ¢ ÑÑÑÐ. ...Ïðàâàë ïóò÷ó ¢ òûì ìåñÿöû [ó æí³¢í³ 1991 ãîäó] ñïðû÷ûí³¢ñÿ äà õóòêàãà ðàñïàäó ÑÑÑÐ. Ó ãýòûõ ïàäçåÿõ “íàöûÿíàë³çì” òðýáà ðàçãëÿäàöü íÿ ñòîëüê³ ÿê “ïðûðîäíóþ” ôîðìó ³äýíôû÷íàñüö³, àáðàíóþ ìàñàì³ âà ¢ìîâàõ àñëàáëåíüíÿ ïàë³òû÷íàà êàíòðîëþ, êîëüê³ ÿê öàëêàì ëÿã³÷íû ïàë³òû÷íû àäêàç íà çàíÿïàä ñàâåöêàé äçÿðæà¢íàé ìàøûíû”4. Çäàåööà, òàêàÿ ïàäçåÿ, ÿê ðàñïàä ÑÑÑÐ, óñ¸ æ çàñëóâî¢âàå áîëüø óâàæë³âàãà àíàë³çó. ×àìó ïàñüëÿ êàëÿïñó êàìóí³çìó ö³ êðàõó ìàðêñ³ñöêà-ëåí³íñêàé ³äýàë¸ã³³ êîë³øí³ Ñàâåöê³ Ñàþç íå çàõâàà¢ñÿ ÿê àäç³íàÿ äçÿðæàâà ïää ³íøàþ íàçâàé? Áûëî ïðûíàìñ³ íåêàëüê³ ìåðêââíüíÿ¢, çâîäíà çü ÿê³ì³ îìæíà áûëî ÷àêàöü, øòî ñàâåöêàÿ äçÿðæàâà âûæûâå. Ïà-ïåðøàå, íà ïðàöÿáó áîëüø ÿê 70 ãàäî¢ ñàâåöêàé óëàäû ¢ ÑÑÑÐ óòâàðûëàñÿ íîâàÿ ñàöûÿêóëüòóðíàÿ ñóîïëüíàñüöü — “ñàâåöê³ íàðîä”. Òàêîé äóìê³ òðûìàëàñÿ áàëüøûíÿ çàõîâí³õ ³äýíëÿãàà¢. Ïà-äðóãîå, ÑÑÑÐ âû¢ ñïàâêàåìöàì ³ìÿðñêàé Ðàñå³, õîöü ³ ïää øûëüääþ ìàðêñ³çìó. Ïää

ýã³äàþ Ñàâåòà¢ óòâàðû¢ñÿ ñâàéãî ðîäó ñûìá³¸ç íàöûÿíàë³çìó ³ êàìói³çìó: “Òðàäûöûÿ ðàñåéñêàé äçÿðæà¢íàñüö³ áûëà ³ïÿðñêàþ òðàäûöûÿé; ó ñàâåöêóþ ýïîõó ãýòàÿ òðàäûöûÿ ñïàëó÷ûëàñÿ çü âÿäó÷àþ ðîëÿé Đàñå³ ¢ êàìói³ñòû÷íûì ñüåöå. Ïàøûðýíüíå êàìói³çìó áûëî àìàëü òîåñíûì ïàøûðýíüíþ ö³ àäíà¢ëåíüíþ ¢ëàäû Đàñå³…”5. Çà ¢âàæûì, øòî øìàò õòî ç çàõîäí³õ “áóðæóàçíûõ ôàëüñûô³êàòàð¢” — çíà¢öà¢ ðàñåéñê³õ ñïðàâà¢ ³ ÿ¢íà íå ïðûõ³ëüí³êà¢ ìàðêñ³çìó ö³ êàìói³çìó — äàòðûìâàë³ñÿ ïàâíáíàé äóìê³, óâàæàþ÷û, ó ïðûâàòíàñüö³, øòî 1917 ãîä ñïðû÷ûí³¢ñÿ äà ôàðìàâàíüíÿ ìàäýðíàé ðàñåéñêàé/ñàâåöêàé íàöû³ òàê³ì ñàìà ÷ûíàì, ÿê 1789 ãîä ñòà¢ ïåðàëîìíàþ äàòàþ ¢âà ¢òâàðýíüí³ ôðàíöóñêàé. Ïà-òðýöÿå, ÑÑÑÐ áû¢ ñâàéãî ðîäó ¢çíðàì ïàñüÿõîâàé íàöûÿíàëüíàé ìàäýð³çàöû³, õîöü àïîøíÿÿ ôàðìàëüíà àæûöüöÿ¢ëÿëàñÿ ïàä ë¸çóíãàì³ ìàðêñ³ñöêàé êàìói³ñòû÷íàé äàêòðûíû ÿê ñàöûÿë³ñòû÷íàÿ ³íäóñòðûÿë³çàöûÿ. Áîëüø ÿê 30 ãàäî¢ òàìó Ýðíýñò Ãåëíýð ï³ñà¢ ó àäíé ç ñâà³õ ðàíüí³õ ïðàöà¢ ïðà íàöûÿíàë³çì: “Õîöü ó íàñ íåäàñòàòêîâà ïàäñòàâà¢ ñüöûâÿðäæàöü, øòî ñàâåöêàÿ äçÿðæàâà ìîæà çüí³êíóöü, ¸ñüöü ïý ¢íûÿ ñïàäçÿâàíüí³, øòî çüí³êíå ïðûíàìñ³ ìàðêñ³çì”. Àïîøíÿìó, íà äóìêó Ãåëíýðà, áûëî íàêàíâàíà íàáûöü òóþ “äîñûöü ñüö³ïëóþ ðîëþ ñêëàäí³êà ðàñåéñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ãîíàðó, ïàòðûÿòçìó ³ àíòûðýë³ã³éíàñüö³ íàêøàëò òàãî, ÿê ãýòà ñòàëàñÿ ç òðàäûöûéíûì³ ðýë³ã³ÿì³ ¢ æûöüö³ ³íøûõ íàöûÿ¢”, àäíâê äçÿðæàâà, ñòâîðàíàÿ íà ãðóíòå ìàðêñ³ñöêàé ³äýàë¸ã³³, ïàâ³ííà âûæûöü6. Ñàâåöê³ âàðûÿíò ìàðêñ³çìó, ïàâîäëå Ãåëíýðà, — ãýòà ðý³íêàðíàöûÿ ðàñåéñêàãà íàöûÿíàë³çìó. Ó ìåæàõ òàêîãà ïàâûõîäó íàøàÿ òýìà áóäçå ìåöü ³íøû âûãëÿä: óçüí³êà å ìàã÷ ûìàñüöü ðàçãëÿäàöü êàìói³çì ÿë ðàçíâ³ä íàöûÿíàë³çìó ³ àäïàâåäíà — ïàðà¢íî¢âàöü ÿãî çü ³íøûì³ ôîðìàì³ íàöûÿíàë³çìó. Çðàçóìåëà, öÿïåð ìû ë¸ãêà çà¢âàæàåì òîå, ÷àãî Ãåëíýð êàë³ñüö³ íå ïðàäáà÷û¢. Ïà-ïåðøåå, ¸í ïðà³ãíàðàâà¢ íåðàñåéñê³ÿ íàðîäû ÑÑÑÐ, ³õíûÿ íàöûÿíàëüíûÿ ³äý³ ³ ³äýàëû — êàë³ çâàæàöü íà òîå, ó ÿê³ ÷àñ ¸í ðàá³¢ nâååå âûñîîâû, ãýòà íÿ äç³¢íà. Ïðà¢äà, ìû ìîæàì ïðûíóñüö³öü ³ òîå, øòî ¢ ðàìêàõ ÿãîíàé àíäë³òû÷íàé ñòðóêòóðû ³íà÷àé ³ áûöü íå ìàãêî, áî ñàöûÿë³ñòû÷íàÿ ³íäóñòðûÿë³çàöûÿ àäûãðûâàëà ðîëþ ýòí³÷íàãà ïëàâ³ëüíàãà êàòëà. Ïà-äðóãîå, Ãåëíýð íå ðàçãëÿäà¢ âàðûÿòó, ó ÿê³ì ñàì³ ðàñåéôû ìàãë³ á ìåöü ÿê³ÿñü óëàñíûÿ ¢ÿ¢ëåíüí³ ïðà ñâàþ íàôûÿíàëüíóþ ³äýíòû÷íàñüöü, øòî âûõîäç³ë³ á çà ìåæû àô³ôûéíàé ³äýàë¸ã³³. Òîå, ÷àãî ïîæíà áûëî é íå àäçíà÷ûöü ó 60-ÿ ãàäû, íåëüãà ³ãíàðàâàöü ó 90ÿ. Ã³ñòîðûê, êàë³ ¸í àäïàâÿäåå ñó÷àñíûì âûïîãàì, íà¢ðàä ö³ ïàãîäç³ööà ç òàê³ì ïîæëÿàì: “Ó âûïàâêó ç Đàñåÿé íå áûëî ÿêîéñüö³ “íàöûÿíàë³ñòû÷íàé” ìýòû.

Çüë³öüö¸ ðàñåéñêàãà ç ñàâåöê³ì íà ³íñòûòóöûéíûì óçðî¢í³ àçíà÷àëà, øòî ¢ñÿëÿêàÿ ïðàÿâà ðàñåéñêàé âûøýéøàñüö³ àòàåñàìëÿëàñÿ ç óçìàöíåíüíåì ÑÑÑÐ, à íå ñà ñòâàðýíüíåì íåçàëæíàé Ðàñå³. Àëå êàë³ íàñóåðâê æàäàíüíÿì Ðàñå³ äàâÿëîñÿ ðóõàööà àêóðàò ó àïîøí³ì ê³ðóíéó, óòâàðûëàñÿ ìàæë³âàñüöü äëÿ ôàðìàâàíüíÿ àêóðàò íàöûÿíàë³ñòû÷íàé ïàë³òèêè ³ñòîð³÷åñêîé ðóõà"7. Àíòûñàåöê³ ðàñåéñê³ íàöûÿíàë³çì äý-ôàêòà ¢æî ³ñíàâà¢ íàøìàò äà¢íåé, äà æí³¢íÿ 1991 ãîäó. Ñòïðàöüñòà¢ëåíüíå Ðàñå³ ³ ÑÑÑÐ íå áûëî ³íóýëåêòóàëüíûì íàâàòîðàì8. Êàë³ Äæýðû Ô. Ãàô êàæà, øòî "íåñòìåíà, ÿêðàç Ðàñåÿ çüë³êâ³äàâàëà "Ðàñåéñêóþ ³ïÿðûþ", àäàñîá³¢øûñÿ àä ÿå"9, ìû ðàçóìååì ãýòà ÿê çàâÿðøýíüíå ïðàöýñó, ÿê³ ðàñïà÷à¢ñÿ ¢ äàë¸êàé ì³íó¢ø÷ûíå. Íàâàò áîëüø çà òîå, óïåðøûíþ ¢ ã³ñòîðû³ ÷ëàâåöòàà ¢çüí³êë³ òðû ñëàâÿíñê³ÿ äçÿðæàâû. ² ÿêðàç ÿíû — Ðàñåÿ äû åéíûÿ "ìàëîäøûÿ áðàòû" (ö³ ñ¸ñòðû?), Óêðà³íà é Áåëàðóñü, — íàíåñüë³ ñüìÿðîòíû ¢äàð ÑÑÑÐ. Àêóðàò ãýòûÿ òðû ðýñïóáë³ê³, ìàþ÷û íàëÿñüíåéøûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ, ýòí³÷íûÿ ³ ìî¢íûÿ ñóâÿç³, óòâàðàë³ àñíîâó ñàâåöêàé äçÿðæàâû10. Ïðàòýñ³éíàìó ã³ñòîðûêó öÿæêà ïàâåðûöü ó òîå, øòî òàê³ íàäçâû÷àéíû âûí³ê áû¢ àäíî íåíàòóðàëüíûì íàñòóïñòâàì íÿ¢äàëàãà ïóò÷ó. Ó ïàäçåÿ¢ 1991 ãîäó áûëà ¢ëàñíàÿ ³íòýëåêòóàëüíàÿ ïåðàäã³ñòîðûÿ. Íà ìÿæû 80—90-õ ãàäí¢ àäáûëàñÿ "òðàíñôàðìàöûÿ" âîáðàçó Ñàâåöêàà Ñàþçó: òîå, øòî êàë³ñüö³ ¢âàæàëàñÿ çà àìàëü øòî ¢çîðíóþ ìàäýëü íåêàï³òàë³ñòû÷íàé ìàäýðí³çàöû³, ïà÷àë³ òðàêòàâàöü ÿê ìàäýðí³çàâàíû âàðûÿíò ³ïÿðûÿ¢ Õ²Õ ñòàãíäçüäçÿ, íâààò áîëüø çà òîå — Ñàåâöê³ Ñàþç ïðàäñòà¢ëÿë³ ÿê ³ïÿðûþ êàëÿí³ÿëüíóþ. Ìàðê Ð. Áýñûíäæýð íàãàäâàå íàì, øòî "ïðû êàíôû ÕÕ ñòàãîäçüäçÿ ³ïÿðû³ ñòàë³ ïðûêëàäàì àíòûòýçû íîðìàì ìàäýðíàãà äçÿðæà¢íàãà ëàáó... óÿ¢ëÿþ÷û ñàáîþ àá'åêò äàêîðà¢ ³ ïàãàðäû ç áîêó òûõ, õòî ïðýòýíäàâà¢ íà ñòàòóñ íàöûÿ¢ ç óëàñíûì³ äçÿðæà¢íûì³ ìåæàì³. Íàéáîëüø ïàøûðàíàþ ôîðìàé íàöûÿíàë³çìó, ÿê³ ðàçûâ³¢ñÿ íà áîëüøàñüö³ òýðûòîðûÿ¢ Ñàâåöêàãà Ñàþçó, ñòà¢ àíôêàëÿí³ÿë³çì. Òîå, øòî çàçâû÷àé ðàçãëÿäàëàñÿ ÿê ääç³íäÿ äçÿðæàâà, ðàïòàì ïà¢ñþäíà ñòàë³ ïàãàðäë³âà òðàêòàâàöü ÿê ³ïÿðûþ"11. Ó ãýòûì õîðû àíòû³ïÿðñê³õ ³ àíòûêàëÿí³ÿëüíûõ íàöûÿíàëüíûõ ðóõà¢ íå àïîøíþþ ðîëþ àäûãðûâàë³ ðàñåëûõ. Àêóðàò Ðàñåÿ à÷îë³ëà "ïàðàä ñóâýðý³òýòà¢" — òóþ ëÿâ³íó äÿêëÿðàòûÿ¢ íåçàëåæíàñüö³, ÿêàÿ ïðûâÿëà äà Áåëàâåñêàãà ïàãàäíåíüíÿ. Íâàò ÿø÷ý ¢ ñàâåöêàé ïðýñå íàïÿðýäàäí³ 1991 ãîäó îïæíà áûêî çíàéñüö³ àðòûêóëû ç òàê³ì³ íàçâàì³, ÿê "Ðàñåÿ ñóïðàöü Ìàñêâû" ö³ "Ðàñåÿ âûõîäç³öü ç ÑÑÑÐ". ßê óâàæàå Ì³êàëàé Í. Ïýòðó, "ïñüåõ ðàñåéñêàé ³äý³ ¢ ôàðìàâàíüí³ àëüòýðíàòû¢íàé êàíöýïöû³ ðàñåéñêàé

íàöôûÿíàëüíàé ñüâÿäîìàñüö³, àïðî÷ ³íøàãà, äàçâàëÿå íàì çðàçóìåöü òîé íåñïàäçÿâàíû áðàê íàðîäíàé ïàäòðûìê³ çàïîçüíåíûõ ñïðîáà¢ ÊÏÑÑ äýìàêðàòû çàâàööà ïàñüëÿ 1989 ãîäó”12. Êàë³ àäìîâà ðàñåéöà¢ àä ³ìïýðñêàé ñïàä÷ûíû íà êàðûñüöü ðàñåéñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ñàìàâûçíà÷ýíüíÿ áûëà íîâàþ çüÿâàé, äûê ñòà¢ëåíüíå äà ÑÑÑÐ ÿê äà ïðàìîãà ñïàäêàåìöà öàðñêàé ³ìïýðû³ ¢âà ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå ìåëà äà ¢æýéøóþ ã³ñòîðûþ. Âîñü æà, êàá ëåïåé çðàçóìåöü óçüí³êîåíüíå ãýòàãà äç³¢íàãà ðàñåéñêàãà àíòû³ìïýðñêàãà ôýíìýíó êàíöà 80-õ — ïà÷àòêó 90-õ ãàäî¢ ³ çüìåñò ³íøûõ ïàäçåÿ¢ òàãî ÷àñó, ìû çüâåðíåìñÿ äà ãýòàé ã³ñòîðû³. Òàê³ ïàäûõîä âûêàðûñòî¢âà¢ ³ Ååëíýð, çüâÿðòàþ÷û ¢âàãó íà òóþ àêàë³÷íàñüöü, øòî êîë³øí³ÿ ñàâåöê³ÿ ðýñïóáë³ê³ äàûõîäçÿöü àä êàìóí³çìó, ïåðàáûâàþ÷û ¢ ðîçíûì ñòàíîâ³ø÷û ³ íà ðîçíûõ ñòóìåíÿõ ðàçüâ³öüöÿ. “Òàëêàì çðàçóìåëà ³ â³äàâî÷íà, — ï³ñà¢ ¸í, — øòî ñòýíàð [ïåðàõîâó] áóäçå ðîçíûì ó ðîçíûõ ýêñ-êàìóí³ñòû÷íûõ êðà³íàõ... Ãýòà íÿöÿæêà çà¢âàæûöü, êàë³ ïàãëÿçåöü íà àäðîçüíåíüí³ ïàì³æ óñõîäíëàâÿíê³ì³ äçÿðæàâàì³, ìóñóëüìàíñê³ì ñüâåòàì Ñÿðýäíÿ Àç³³ ³ êà¢êàñê³ì ðýã³¸íàì”13. Áÿçü âåäàíüíÿ ïåðàëêàìó³ñòû÷íàé ã³ñòîðû³ Ðàñå³, Óêðà³íû ³ Áåëàðóñ³ íåìàã÷ûìà àí³ çðàçóìåöü ³õíàãà ñó÷àñíàãà ñòàíîâ³ø÷à, àí³ àñýíñàâàöü ³õíóþ áóäó÷ûíû. ßê ñëóøíà çàöåì³¢ Ýíòàí³ Ä. Ñüì³ò, “äëÿ ðàçóìåíüíÿ ñó÷àñíûõ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìà¢ ìû ìóñ³ì äàñüëåäàâàöü íÿ òîëüê³ ñó÷àñíûÿ ïðàöýñû ³ ïàòðýáû, àëå ³ ãåíýàë¸ã³þ íàöûÿ¢”. Ñüì³ò íå àäïðý÷âàå òàãî, øòî ãåëíýðà¢ñêàÿ “ìàäýð³ñöêàÿ òýíðûÿ òëóìà÷ûöü íàì ñïîñàá ³níâàâíûíÿ ìàäýðíáé íàöû³ ¢ ìàäýðíóþ, ³íäóñòðûÿëüíóþ ýïîõó”. Àëå ãýòàÿ òýíðûÿ íå “äàå òëóìà÷ýíüíÿ¢ òàãî, äçå ³ ÿê³ÿ íàöû³ ìîáóöü óçüí³êàöü ³ ÷àìó ¢çüí³êàþöü àêóðàò ãýòûÿ íàöû³, à íå ÿê³ÿñü ³íøûÿ”14. Ñïðàâÿäë³âàñüöü ça¢âàã³ Ñì³òà íàêîíò “çäîëüíàñüö³ òýíðû³ òëóìà÷ûöü” ïÿ¢íûÿ çüÿâû ìû ìîæàì äàâåñüö³ íà ïðûêëäçå ääíîé çü íÿäà¢í³õ ïàäçåÿ¢, à ³ìåíà — ðàñïàäó ÑÑÑÐ. ß íÿ áóäó ðàñïà÷ûíàöü ãóòàðêó ïðà ïðû÷ûíû ïàäçåíüíÿ êàìóí³çìó — ãýòà ïàòðàáóå øûðîêàé ì³æäûñöüë³íàðíàé äûñêóñ³³, — çàñÿðîäç³ìñÿ ëåíåé íà òûì, ÿê ìåíàâ³òà ³ ÷àìó ¢çüí³êë³ íåêàòîðûÿ íàöû³, ÿê³ÿ ïàçüíåé óòâàðûë³ ÑÑÑÐ. Õà÷ó ÿø÷ý ðàç ïàäêðýñüë³öü, øòî ÿ íå ñüöüâÿðäæàþ, í³áûòà ÿêðàç íàöûÿíàë³çì áû¢ ïðû÷ûíàé êàëÿïñó êàìóí³çìó; ìÿíå ö³êâå³öü ³íøàå — ÿê ïàäçåíüíå êàìóí³çìó (çü ÿêîé ö³ çü ÿê³õ ïðû÷ûíà ¢ — íÿ ìàå çíà÷ýíüíÿ) ñïðû÷ûí³ëàñÿ äà ðàñïàäó àäíîé äçÿðæàâû ³ ¢çüí³êîåíüíÿ íîâûõ, ó ïðûâàòíàñüö³ Ðàñå³, Óêðà³íû ³ Áåëàðóñ³.

Àä òðàäûöûéíûõ êóëüòóðà¢ äà íàöûÿíàë³çìó ³ íàöûÿ¢ Õîöü

êàëÿñàëüíûÿ ïàäçå³ 1991 ãîäó ñòàë³ íåñïàäçÿâàíêàþ ÿê äëÿ ã³ñòîðûêà¢, òàê ³ äëÿ ³íøûõ íàâóêî¢öà¢, ìû çüâÿðòàåìñÿ ç ïûòàíüíÿì³ “÷àìó?” ³ “ÿê?” ìåíàâ³òà äà ã³ñòîðûêà¢, ñïàäçåþ÷ûñÿ íà òîå, øòî ³õíàå âåäàíüíå “ãåíýàë¸ã³³ íàöûÿ¢” äàïàìîæà çðàçóåöü ë¸ñû ãýòûõ íàöûÿ¢ ó ñó÷àñíóþ ýïîõó. Ïà÷íåì ç ã³ñòîðû³ ðàñåéñêàãà íàöûÿíàë³çìó, ðàñåéñêàé íàöû³ ³ Ðàñåéñêàé ³ïíýðû³ ¢ ýïîõó íàöûÿíàë³çìó, à òàêñàìà çüâåðíåìñÿ äà òàêîé òýìû, ÿê àäíîñ³íû ìàðêñ³çìó ³ êàìóí³çìó ïåðää ³ ïàñüëÿ 1917 ãîäó. Ó øìàò ÿê³õ ñâà³õ ïðàöàõ Ðû÷àðä Ïàéïñ öûååðäç³¢, øòî Ðàñåÿ ñòàëà ³ïíýðûÿé äà òàãî, ÿê ñôàðìàâàëàñÿ ðàñåéñêàÿ íàöûÿíàë³çìó. Ïîæíà äàäàöü, øòî Ðàñåéñêàÿ ³ïíýðûÿ ñôàðìàâàëàñÿ òàêñàìà ³ äà ¢çüí³êîåíüíÿ ìàýðíàãà ðàñåéñêàãà íàöûíàë³çìó. Ã³ñòîðû³ ¢âàæàþöü, øòî çàðîâê³ ðàñåéñêàãà íàöûÿíàë³çìó çüÿâ³ë³ñÿ ¢ XVIII ñòàãíäçüäç³, à ìàäýðíûÿ íàöû³, çà âûíÿòêàì ã³ñòàðû÷íà ïåøàé ñÿðîä ³õ — àíåëüñêàé, ôàðìàâàë³ñÿ ¢ çìàãàíüí³ ç òûì³, õòî ñôàðìàâà¢ñÿ ÿê ìàäýðíàÿ íàöûÿ ðàíåé. Ë³ÿ Ãðûíôÿëüä ï³øà: “Ç ïàñòóíâûì ïàøûðýíüíåì ñôýðû ¢ïëûâó àñíî¢íûõ çàõîäí³õ ãðàìàäçòâà¢ (ÿê³ÿ ¢æî âûçíà÷ûë³ ñÿáå ÿê íàöû³) ðýøòà ãðàìàäçòâà¢, ÿê³ÿ ¢æî íàëåæàë³ äà ïàçàñòàíâàé ñûñòýíû (öýíòðàì ÿêîé áû¢ Çàõàä) ö³ íàìàãàë³ñÿ ¢âàéñüö³ ¢ ÿå, íÿ ìåëà ³íøàãà âûéñüöÿ, ÿê ïåðàòâàðûööà ¢ íàöû³... Çàõàä áû¢ ³íòýãðàëüíàþ, íåàä’åííàþ ÷àñòèé ðàñåéñêàé íàöûÿíàëüíàé ñüâÿäîìàñüö³. Áåç íàÿ ¢íàñüö³ Çàõàäó ³ñíâàíüíå íàöû³ ãóáëÿëà ñýíñ”16. Òàê³ì ÷ûíàì, ðàñåéñê³ íàöûÿíàë³çì ³ ìàäýðíàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ñüâÿäîìàñüöü àêòû¢íà ôàðìàâàë³ñÿ òàäû, êàë³ Çàõàä áåñïàñýðÿäíå ¢ïëûâà¢ íà ðàñåéñêóþ ãðàìàäçéóþ ñüâÿäîìàñüöü ³ äçÿðæà¢íóþ ïàë³òûêó, — ñïà÷àòêó ïàä÷àñ öàðàâàíüíÿ Ïÿòðà ², à ïàñüëÿ — ó ýïîõó Êàöÿðûíû ²². Ííâàÿ ³íòýë³ãåíöûÿ íàìàãàëàñÿ ¢çãàäí³öü óçàåì³íû ì³æ óçüí³êàþ÷àé íàöûÿé ³ ïåðàäìàäýðíàþ à¢òàêðàòû÷íàþ äçÿðæàâàé. Ïðà¢ëåíüíå Êàöÿðûíû ²² ³ Àëÿêñàíäðà ² áûëî ïýðûÿàì, êàë³ äçÿðæàâà à÷îë³ëà ïðàöýñ ìàäýðí³çàöû³ ³ ôàðìàâàíüíÿ íàöû³ — ³ ÿêðàç ãýòà çàáÿñüíå÷ûëà ¸é ïàäòðûìêó íîâàíàðîäæàíàé ³íòýë³ãåíöû³. Òîëüê³ ïàçüíåé íîâàÿ ðàñåéñêàÿ ³íòýë³ãåíöûÿ ðàñïà÷àëà áàðàöüáó çà àáìåæàâàíüíå ñàìà ¢ëàäçüäçÿ, àäíâê öàðûçì àäìà¢ëÿ¢ñÿ òðàíñôàðìàâàööà ¢ êàíñòûòóöûéíóþ ìàíàðõ³þ. Àäç³íàþ “ñàñòóïêàþ” âûìîãàì ÷àñó ñòàëà àáâÿø÷ýíüíå ë¸çóíãó “Ïðàâàñëà¢å, ñàìàäçÿðæà¢å, íàðîäíàñüöü”. Ñàìà¢ëäçüäçå àä ãýòàãà ÷àñó òðàêòàâàëàñÿ íÿ òîëüê³ ÿê àñüâÿ÷îíàÿ íÿá¸ñàì³ ñûñòýìà, àëå ³ ÿê âûçíà÷àëüíàÿ ðûñà ðàñåéñêàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³. Âûí³êàì ñòàëà òîå, øòî Í³êàëàñ Â. Ðàçàíî¢ñê³ âûçíà÷û¢ ÿê “ðàçûõäæàíüíå äàðîâ” — ÿêðàç òàê íàçûâàëàñÿ ÿãîíàÿ êí³ãà, ó ÿêîé äàñüëäàâà¢ñÿ ðàñêîë

àñüâå ÷ àíàé ³ ìàäýðí³çàâàíàé Ðàñå³ íà äâà âàðîæûÿ ëÿãåðû17. Ç óë³êàì âàñòðûí³ êàíôë³êòó îîæíà ñüöüâÿðäæàöü, øòî àääûâàëàñÿ ôàðìàâàíüíå äçüâþõ ðàñåéñê³õ íàöûÿ¢. Àäíà çàõî¢âàëà àääàíàñüöü ñàìà¢ëàäçüäçþ äû àô³öûéíàé ïàë³òûôû, äðóãàÿ — âûñòóïàëà ïðûõ³ëüí³öàé êàíñòûóöûéíàãà ëàäó, à ïàçüíåé ³ ðýâàëþöû³. Ãýòû ¢íóòðûðàñåéñê³ ðàñêîë, âÿäîìû êîæíàìó äàñüëåäí³êó ã³ñòîðû³ ³ìýðû³ Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ, çíà÷íà ¢ñêëàäí³¢ñÿ ¢ âûí³êó ã³ñòàðû÷íàé ýêñïàíñ³³ Ìàñêî¢ø÷ûíû, à ïàñüëÿ ³ Ðàñå³ íà Çàõàä. Ïåðøàÿ õâàëÿ ãýòàå ýêñïàíñ³³ (ó äðóãîé ïàëîâå XVII ñòàãîäçüäçÿ) âûêë³êàëà, ïàâîäêå âûñëî¢ÿ Ì³êàëàÿ Òðóáÿöêîÿ (1890—1938), “óêðà³í³çàöûþ” Ìàñêî¢ø÷ûíû. Ïàñüëÿ 1654 ãîäó ìÿñöîâû ìàñêî¢ñê³, àáî âÿë³êàðàñåéñê³, ýëåìýíò ðàñ÷û³¢ñÿ ¢ íîâàé, àäç³íàé ³ìïýðñêàé êóëüòóðû é ³äýíôû÷íàñüö³, ñòâîðàíàé ó Ñàíèò-Ïåòÿðáóðãó ³ Ìàñêâå ñ³èàì³ “ðóñêàãà Çàõàäó”, ã. çí. òûõ ñóïîëüíàñüöÿ¢, ÿê³ÿ ìû öÿíåð íàçûâàåì Óêðà³íàé ³ Áåëàðóñüé. Òðóáÿöêîé óâàæà¢, øòî íà ïà÷àòêó XVIII ñòàãîäçüäçÿ “àääûëàñÿ ¢êðà³í³çàöûÿ ³íòýëåêòóàëüíà-äóõî¢íàé êóëüòóðû Åå³êàðîñ³³. Àäðîçüíåíüí³ ïàì³æ çàõîäíÿðóñê³ì ³ ìàñêî¢ñê³ì âàðûÿíòàì³ ðóñêàé êóëüòóðû çüí³êë³ ïðàç ðàñïàä äðóãîâà /…/ ãýòàÿ êóëüòóðà çü öÿãàì ÷àñó ñòðàö³ëà ñïýöûô³÷íûÿ âåë³êàðóñê³ÿ ö³ ¢êðà³íñê³ÿ ïðûêìàòû ³ ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ àãóëüíàðàñåéñêóþ. ßå äàëåéøàå ðàçüâ³öüö¸ ¢ íåìàêîé ñòóíåí³ áûëî àáíîì¢ëåíàà ãýòàþ òðàíñôàðìàöûÿé çü ëÿêàëüíàé, àáìåæàâàíàé ñàìà³äýíôû³êàöû³ ¢ ñóïîëüíóþ, ö³, êàë³ îæíà òàê ñêàçàöü, ó àãóëüíàíàöûÿíàëüíóþ. Çàõîäíÿðóñê³ âàðûÿíò ðóñêàé êóëüòóðû ñôàðìàâà¢ñÿ òàäû, êàë³ ¡êðà³íà áûëà ïðàâ³íöûÿé Ïîëüø÷û, à àïîøíÿÿ, ó ñâàþ ÷àðãó, áûëà àääàëåíàé êóëüòóðíàé ïðàâ³íöûé ðàìàíà-ãåðìàíñêàé Ý¢ðîïû. Ïàêîëüê³ ãýòû çàõîäíÿðóñê³ âàðûÿíò ðóñêàé êóëüòóðû ñòà¢ àãóëüíàðàñåéñê³ì ïàñüëÿ Ïÿòðà [Ïåðøàãà], ¸í óâäíà÷àñ ñàì ñàáîþ ïåðàòâàðû¢ñÿ ³ ¢ êóëüòóðó ñòàë³öû, òàäû ÿê Ðàñåÿ ¢æî é ñàìà ïà÷àëà øóêàöü ñâà¸ìåñòà ñÿðîä íàéáîëüø óïëûâîâûõ äçÿðæàâà¢ “Ý ¢ðîïû”. Àêóðàò òàê³ì øëÿõàì óêðà³íñêàÿ êóëüòóðà íåñïàäçÿâàíà ïåðàåõàëà ç ïðàâ³íöû³ ¢ ñòàë³öó... ßíà çðàá³ëà ¢ñ¸ äëÿ òàãî, êàá ïàçáûöà ¢ñÿãî ñïÿöûô³÷íà ïê

çåìë³ íà çàõàä àä Äíÿïðà, óñÿ òýðûòîðûÿ ñó÷àñíàé Áåëàðóñ³ ³ áîëüøàÿ ÷àñòêà Ë³òâû. Íà 1815 ãîä àñíî¢íûÿ ýòí³÷íûÿ ïîëüñê³ÿ òýðûòîðû³ òàêñàìà çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ ñêëàäçå ³ìýðû³. Óçüí³êîåíüíå “¢êðà³íñêàé ³äý³” ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ ïà÷àëî ïàäðûâàöü “ðàñåéñêóþ åäíàñüöü”, ïðà ÿêóþ ï³ñà¢ Òðóáÿöêîé. ²äÿÿ, çãîäíà çü ÿêîé óêðà³íöû ïàäíáíà äà ÷ýòà¢ ö³ ïàëÿêà¢ ñòàíàâ³ë³ ñàáîé àñîáíû íàðîä ³ íå ñàñòóïàë³ ¢ ãýòûì ñýíñå ðàñåëàì, ó âà÷àõ àïîøí³õ áûëà òîåñíàþ ³äý³ ðàçâàëó Ðàñå³19. Ìîæíà áûëî á ïðûíóñüö³öü ³ íàñòóííàå: òîå, øòî Ðàñå³ ¢äàëîñÿ äà ýíîõ³ íàöûÿíàë³çìó (ìàåöòà íà ¢âàçå ³íòýãðàöûÿ “Ìàëàðîñ³³”, ã. çí. Ëåâàáýðýæíàé Óêðà³íû, ó ñêëàä Ðàñå³), ó XIX ñòàãîäçüäç³ ïà¢òàðûöü íå ¢äàëîñÿ. Äðóãàÿ õâàëÿ òýðûòàðûÿëüíûõ íàáûòêà¢, ³ïïàðò “ìàëàðîñà¢” äû áåëàðóñà¢ ó öàðñêóþ äçÿðæàâó ñà çüë³êâ³àäâàíàé Ïîëüø÷û ïàñòàâ³ë³ ïðàáåìí ïåðàï³ñàíûÿ ã³ñòîðû³, ã. çí. ñòâàðýíûý íîâàé ñõåìû “ðàñåéñêàé ã³ñòîðû³”, ÿêàÿ ïðàäó-ãëåäæâàëà àáãðóíòàâàíüíå ñóïïëüíàãà “ðàñåéñêàãà” ýòí³÷íàãà ïàõîäæàíüíÿ çãàäàíûõ íàðîäà¢. Íàøû çà¢âàã³ äàíîñíà ¡êðà³íû öàëêàì ïðûâàòíûÿ ³ äëÿ Áåëàðóñ³, àäç³íûì äàðîçüíåíüíåì ìîæà áûöü õ³áà òîå, øòî ðàñåéñêàÿ ãðàìàäçêàñüöü áûëà àáàçíàíàÿ ç ³ñíââàíüíåì àñíáíàé ååëàðóñêàé ³äýíôû÷íàñüö³ ÿø÷ý ìåíåé, ÷ûñÿ ç óêðà³íñêàé. Ó ãýòûì ïóíêöå íàøûõ ðàçâàãà¢ ìýòàçãîäíà çãàäàöü òàêñàìà é Ïîëüø÷ó ³ åéíóþ ðîëþ ¢ ôàðìàâàíüí³ ¡êðà³íû ³ Áåëàðóñ³, à òàìó, àïàñÿðîâêàâàíà, ³ ¢ ðàñåéñêî³ì íàöûÿôàðýíüí³. Ç íàéää¢íåéøûõ ÷àñî ¢ Ïîëüø÷à ìåëà íàéø÷ûëüíåéøûÿ ñòàñóíê³ ç ïðîâêàì³ ñó÷àñíûõ óêðà³íöà¢, áåëàðóñà¢, ë³òî¢öà¢ ³ ðàñåéöà¢. Âûäàòíû àìýðûêàíñê³ á³çàíòûí³ñò ³ ã³ñòîðûê Óñõîäíÿé Ý¢ðîïû (óêðà³íåö ïàõîäæàíüíåì) ²ãàð Øà¢÷ýíêà ï³øà, øòî “áåçü Á³çàíòû³ ìàãëî á ³ íÿ áûöü àí³ ¡êðà³íû, àí³ Áåëàðóñ³..., çü ³íøàãà áîêó, ³õ ìàãëî á òàêñàìà íÿ áûöü áÿç Ïîëüø÷û...”20. Àæ äà ïà÷àòêó äðóãîé ñóñüâåòíàé âàéíû Áåëàðóñü ³ ¡êðà³íà áûë³ ïîëì á³òâû ¢ ðàñåéñêà-ïîëüñêàé áàðàöüáå21.

Ðóñàìàðêî³çì Ìû ÿø÷ý âåðíåìñÿ äà ïðûêëàáó Ïîëüø÷û ¢ íàøûõ ðàçâàãàõ ïðà íàöûÿíàë³çì äà ³ ïàñüëÿ êàìó³çìó. Äáíàê öÿïåð çãàäàåì ÿø÷ý äàç³í ÷ûíí³ê, ÿê³ ñòà¢ ïåðøàêîäàþ ïðàöýñó ôàðìàâàíüíÿ ðàñåéñêàé íàöû³, — ìàðêî³çì. Ó äðóãîé ïàëîâå Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ, ÿø÷ý äà òàãî, ÿê ïðàáëåìû ðàçüâ³öüöÿ ðàñåéñêàé íàöû³ áûë³ ¢ äàñòàòêîâàé ñòóïåí³ ¢ñüâÿäîìëåíûÿ ãðàìàäçòâàì ³ êàíôë³êò ïàì³æ äâóìà ïàâûõîäàì³ äà ðàçóìåíüíÿ ïðûõîäû íàöû³ (ë³áýðàëüíàãà ³ ñàìà ¢ëàãíàãà) áû¢ ðàçüâÿçàíû, çíà÷íàÿ ÷àñòêà ãðûíäçòâà ïàäïàëà ïàä óïëû¢ êàìó³ñòû÷íûõ ³äý÷¢, ïåðàäóñ³ì ìàðêî³çì. Ìàðêî³çì óìÿøà¢ñÿ ¢âà ¢íóòðûðàñåéñê³ÿ äÿáàòû ïðà

ðàñåéñêóþ ³äýíòû÷íàñüöü ³ ã³ñòàðû÷íóþ ì³ñ³þ ³ ôàêòû÷íà ñòâàðû ¢ “àëüòýðíàòû¢íóþ” Ðàñåþ — ó âûãëÿäå ðýâàëþöûéíàãà ðóõó. Çíà÷íàÿ ÷àñòêà àñûì³ëÿâàíûõ ðàñåéñêàìî¢íûõ ðàñåéöà¢ íåðàñåéñêàãà ïàõîäæàíûíÿ ¢ë³ëàñÿ ¢ øýðàã³ ãýòàé àíòûäçÿðæà ¢í³öêàé, ðýâàëþûéíàé Ðàñå³. Ç-çà íàäçâû÷àéíàé âàñòðûí³ ñóíðàöüñòàÿíûÿ ïàì³æ ãýòûì³ äçüâþìà ðàñåéñê³ì³ íàöûÿì³ ¢ Ðàñå³, ó àäðîçüíåíüíå àä ³íøûõ êðà³íà¢ Ý¢ðîïû, íå àäáûëîñÿ íàöûÿíàë³çàöû³ ìàðêñ³çìó. Çãàäàåì, øòî íàâàò ó À¢ñòðû³ ÷àñî¢ Ãàáñáóðãàà¢ ói³òàðíàÿ ³ öýíòðàë³çàâàíàÿ Ñàöûÿë-äýìàêðàòû÷íàÿ ïàðòûÿ íàðýøöå òðàíñôàðìàâàëàñÿ ¢ ôýäýðàöûþ íàöûÿíàëüíûõ ïàðòûéíûõ àðãàí³çàöûÿ ¢ ÿø÷ý äà 1900 ãîäó. Êàë³ íåðàñåéñê³ÿ íàðîäû (àëüáî íàöûÿíàëüíûÿ ìÿíøûí³) ³ìïýðû³ Ðàìàíâûõ ñòâàðæ³ ñâåå ñîáñêê³ÿ ïàðòû³, äûê ðàñåéöû ãýòàãà íå çðàá³ë³ — í³êîë³ íå áûëî “ðóññêîé” ñàöûÿë-äýìàêðàòû÷íàé ïàðòû³, ïàáóäâàíàé íà ýòí³÷íàé ðàñåéñêàé àñíîâå. Ðàñåéöû ñòâàðûë³ ïàðòûþ, äëÿ ÿêîé ñëîâà “ðîññèéñêàÿ” ¢ íàçüâå áûëî ïðûíöèïèàûì, áî ãýòàÿ ïàðòûÿ íàìàãàëàñÿ àõàï³öü ñâà³ì óïëûâàì óñþ òýðûòðûþ ³ìïýðû³ (àïðî÷ Îïëüø÷û ³ Ô³íëÿíáû³) ³ ¢ñ³õ ïàääàíûõ öàðà, íåçàëåæíà àä ³õíàãà ýòí³÷íãà ïàõîäæàíüíÿ. Ó ñêêàä Ðàñåéñêàé ñàöûÿë-äýìàêðàòû÷íàé ðàáî÷àé ïàðòû³ ¢âàéøëî íÿìàëà ïðääñòà¢í³êî íåðàñåéñê³õ íàðîäà¢. Ãýòûÿ “íàöûÿíàëû” çìããàë³ñÿ ñóïðàöü öàðûçìó ³ ÿãîíàé ðóñ³ô³êàòàðñêàé ïàë³òûê³, àäíâê ÿíû íå ïåðàòâðàë³ñÿ ¢ ñýïàðàòûñòà¢ ö³ íàöûÿíàë³ñòà¢, ÿê³ÿ á áàðàí³ë³ ïðàâà ñâà¸é ýòí³÷íàé ãðóïû ³ òýðûòðû³ íà ääàñàáëåíüíå àä ³ïïýðû³. Íàñóïðàöü, ÿíû àá’ÿäíàë³ñÿ ç ðàñåöàì³ é ³íøûì³ “íàöûÿíàëàì³” ¢ àïàçûôéíûì ðýâàëþöûéíûì ðóõó, äëÿ ÿêîãà âêóðàò ìåæû ³ïïýðû³ áûë³ àñíî¢íûì ïîëå äçåéíàñüö³. Ïðûíàëåæíàñüöü ãýòûõ ëþçåé äà ðàñåéñêàé êóëüòóðû ³ ìîâû áûëà íàñòóïñòâàì ðóñ³ô³êàòàðñêàé ïàë³òûê³ öàðñêàãà ¢ðàäó — òàê³ì ÷ûíàì, ¸í ñàì ðûõðàâà¢ ñâà³õ àïàíýíòà¢, ÿê³ÿ ïåðàõîäç³ë³ äà ðàñåéñêàãà ðýâàëþûéíàãà ëÿãåðó. ßê çà¢âàæà¢ Àëüôðýä Æ. Ðàéáýð, “óïëû¢ ðýâàëþûéíûõ äàêòðûíà¢ ðàñåéñêàé ³íòÿë³ãåíöû³ (ãàëî¢íûì ÷ûíàì ïðàç ïàñÿðýäí³öòàâ ðàñåéñê³õ óí³âýðñûòýòà¢) íà íåðàñåéñê³ÿ àñüåå÷àíûÿ ýë³òû áû¢ ïàëæàë³ ïàë³òûê³... âÿäó÷ûÿ äçåÿ÷û íàðîäí³öòâà ³ ìàðêñ³çìó ñÿðîä ³íòÿë³ãåíöû³ íàðîäà¢ Ïðûáäëòûê³ é Êà¢êàçó, æûäî ³ ô³íà¢ íàëåæàë³ äà íàéáîëüø ðóñ³ô³êàâíûõ ïðàäñòà¢í³êî ãýòûõ íàðîäà¢. ...Ó 1905 ãîäçå ñàìà¢ëääçüäçå àä÷óëà íàñòóïñòâû ãýòàé ïàìëëîâàé ïàë³òûê³”22. Øòî ïàñåøø, òîå ïàæíåø. Íà ìàþ äóìêó, ó ãýòûì âûïàäêó ìàã÷ûìû ³íøû ïàäûõîä: ðýâàëþûéíû ðóõ áû¢ ÷àñòêàþ, ïðàÿâàþ ïðàöýñó íàûÿòâàðýíüíÿ, äàêëàíåé, ïðàÿâàþ àíàìà³é ãýòàãà

ïðàöýñó, àëüáî, íå ìàãó ¢ñòðûìàööà àä òàêîãà âûñëî¢ÿ, äýêàíñòðóêöû³ ðàñåéñêàé íàöû³. Õîöü àñûì³ëÿöûÿ ³ ïàñüïÿõîâà çüäçÿéñüíÿëàñÿ, åéíûÿ íàñòóïñòâû àêàçâàë³ñÿ íåïðàääà÷àíûì³ ³ íà ¢ïðîñò ñóïðàöüëåãëûì³ ÷àêàíû: àñûì³ëÿàíûÿ ïðàäñòà¢í³ê³ íàöûÿíàëüíûõ ìÿíøûíÿ¢ ÷àñòà äàëó÷àë³ñÿ äà ðýâàëþöûéíàãà ðóõó, äà “àíòû-Ðàñå³”. ßê çàçíà÷åå Ðàéáýð, ïàë³òûêà ðóñ³ô³êàöû³ ñïðû÷íî³ëàñÿ òàêñàìà äà ¢çüí³êîåíüíÿ íàöûÿíàë³çìó ñÿðîä ìÿíøûíÿ¢, “ýòí³÷íû âûáóõ ñÿðîä íåðàñåéñêãà íàñåëüí³òòâà ¢ñêðà³íà¢... ãýòà áûëà ýðà íàöûÿíàëüíàãà àáóäæýíüíÿ ô³íà¢, áàëòûéñê³õ íàðîäà¢, àðìÿíà¢, æûäî¢ ³ òàòàðà¢-ìóñóëüìàíà¢”23. Òàê³ì ÷ûíàì, ðàñåéñê³ ìàðêî³çì äîáðà äàäïòàâà¢ñÿ äà äçüâþõ àñàáë³âûõ ðûñà¢ ðàñåéñêàé ðý÷à³ñíàñüö³, ïåðàòâðû¢øû ³õ ó ñâàå ïåðàâà³: ïåðøàÿ — øìàòýí³÷íû ñêëää íàñåëüí³òòâà, äðóãàÿ — íåñôàðìàâàíàñüöü íàéáîëüøàé ýòí³÷íàé ãðóïû ÿê íàöû³. Ëåí³í áåç âàãàíüíÿ¢ êàðûñòà¢ ña çãàäàíûõ àêàë³÷íàñüöÿ¢, íââàò íå çâàæàþ÷û íà òîå, øòî ÿãîíûÿ ñîáñê³ÿ ïàãëÿäû íà íàöûÿíàëüíàå ïûòàíûå ¢ êàï³òàë³ñòû÷íóþ ýïîõó âûìàãàë³ ³íøàé ïàë³òûê³. Õîöü ÿãîíàÿ ïàðòûÿ ïðàïàãàíäàâàëà ³íòýðíàöûÿíàë³çì, Ëåí³í àäêðûòà ïðûçíâà¢, øòî âà ¢ìîâàõ êàï³òàë³çìó ãàëî¢íûì ê³ðóíêàì ðàçüâ³öüöÿ ãðàìàäçòâà ˛ñüöü íàöûÿíàëüíàÿ äçÿðæàâà. Êàï³òàë³çì áåç íàöûÿíàëüíàé äçÿðæàâû áû¢ íåìàã÷ûû. Âîñü äóê³ Ëåí³íà äà 1917 ã.: “Óâà ¢ñ³ì ñüåâöå ýïîòà êàí÷àëüíàé ïåðàìîã³ êàï³òàë³çìó íàä ôý¢äàë³çìàì áûëà çüâÿçàíàÿ ç íàöûÿíàëüíûì³ ðóõàì³” (ñ. 246). Ó ñóâÿç³ ç ãýòûì, õîöü ãýòà é íå äàòû÷ûöü áåñïàñÿðýäíå íàøàé òýìû, âàðòà ïðûãàäàöü Àëÿêñàíäðà ßêà¢ëåâà, ñàêðàòàðà ÖÊ ÊÏÑÑ ïà ³äýàë¸ã³³ ÷àñî¢ Ãàðáà÷îâà. Ó ýïîõó ãàëîñíàñüö³ ßêà¢ëå¢ çãàäâà¢, øòî, ÷ûàþ÷û Ãåëíýðà, ˛í çðàçóìå¢, øòî ¢âÿäçåíüíå êàï³òàë³çìó ¢ ÑÑÑÐ çàïàðàáóå ³ ëåã³òûì³çàöû³ íàöûÿíàë³çìó24. Êàë³ á ßêà¢ëå¢ óâàæë³âåé ÷ûòà¢ ¢ëàñíàãà êëÿñûêà, ÿìó á íå ñïàðýý³¢ñÿ Ãåëíýð äëÿ òàãî, êàá çðàçóìåöü: ó êàï³òàë³ñòû÷íóþ ýïîõó íàöûÿíàëüíåå ˛ñüöü ðýàëüíûì, à ðýàëüíàñüöü ˛ñüöü íàöûÿíàëüíàé. Ì³æ òûì äëÿ Ëåí³íà ÿãîíàÿ ñîáñêàÿ òýîðûÿ òàêñàìà íÿ ñòàëà ê³ðà¢í³öòâàì äà äçåÿíüíÿ. ¨í íÿ òîëüê³ íå ïðàïàãàíäàâà¢ ³äýÿ¢ ðàñïàäó ³ìýðû³ íà àñîáíûÿ íàöûÿíàëüíûÿ äçÿðæàâû — íàäââàðîò, ˛í âûñòóïà¢ ñóïðàöü ïðûõ³ëüí³êà¢ ãýòàå ³äý³. ¨í íå ïàéøî¢ øëÿõàì ðýàðãàí³çàöû³ ñâà˛é ïàðòû³ ¢ “ðóññêóþ” ñàöûÿë-äýìàêðàòûþ, íââàò áíëüø, ˛í àäìà¢ëÿ¢ ³íøûì íàðîäàì ó ïðàåå ñòâàðàöü óëàñíûÿ ñàöûÿë-äýìàêðàòû÷íûÿ ïàðòû³ ³ ñóïðàöî¢í³÷àöü ñà ñâà³ì³ ñóàé÷ûíüí³êàì³ ç ïàçàìàðêñ³ñöèàà ëÿãåðó äëÿ ñòâàðýíüíÿ íåçàëåæíûõ Àðìåí³³, Ëàòâ³³ ³ äà ò.ï. Çàìåñò ãýòàãà ˛í íàñòíéâà¢ íà òûì, øòî ¢ Ðàñåéñêàé ³ìýðû³ ¢ñå ñàöûÿë³ñòû ìóñÿöü íàëåæàöü äà

àäç³íàé ïàðòû³. Ëåí³í àáãðóíòî¢âà¢ ñâàþ ïàçûöûþ òûì, øòî ç ãëåäç³ø÷à ïýðñïýêòûâà¢ ïðàëåòàðñêàé ñïðàâû ¢ ñóñüâåòíûì ìàøòàáå íàÿ¢íàñüöü âÿë³ê³õ äçÿðæàâà¢ äàå ïåðàâàã³. Ó ãýòûì ñòàñóêó ÿãîíû “ðóñàìàðêñ³çì” áû¢ âîäãóëüëåì “à¢ñòðàìàðêñ³çìó” ³ïïýðû³ Ãàáñáóðãà¢. Ïðû ãýòûì àí³ ¸í, àí³ ÿãîíàÿ ïàðòûÿ íÿ ñòàâ³ë³ ñàáå íà ìýöå àá’ÿäíàöü ö³ ³íòýãðàâàöü óñå íàðîäû Ðàñå³ ¢ àäç³íóþ “ðóññêóþ”, íÿõàé ñàöûÿë³ñòû÷íóþ, íàöûþ. Ó ýïîõó, ÿêóþ ¸í ñàì àõàðàêòåðûçââà¢ ÿê ýïîõó íàöûÿíàëüíûõ äçÿðæàâà¢, Ëåí³í ìàðû¢ ïðà áóäó÷ûíþ, ó ÿêîé íàöû³ ïåðàäïëåþöü íàöûÿíàëüíûÿ ìåæû, äàñÿãíóöü âûøýéøàé ôîðìû åäíàñüö³. Ëåí³íñê³ÿ ïàãëÿäû áûë³ äûÿìýðàëüíà ñóïðàöüëåãëûì³ ïàçûöû³ ÿãîíàãà êîë³øíÿãà êàëåã³, à ïàçüíåé ³äýàëÿã³÷íãà àïàíýíòà Ïÿòðà Ñòðóâ, ÿê³ ýâàëþûÿíâà¢ àä ñàöûÿë³çìó Ìàðêñà äà íàöûÿíàë³çìó Ë³ñòà (ãël. ïàäðàáÿçüíåé: Øïîëþê Ð. Êîìí³çì ³ íàö³îíàë³çì. Êàðë Ìàðêñ ïðîòèâ Ôð³äð³öà Ë³ñòà. — Ê.: Îñíîâè, 1998). Çàíåïàêîâíû ¢çäûìàì óêðà³íñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ðóõó, Ñòðóâ ïðàääà÷û¢ ìãã÷ûìàñüöü “ïàäâàåíüíÿ” (“ó âûïàâêó çü áåëàðóñàì³ ãýòà ¢æî áûëî á “ïàòðàåíüíå”) ðàñåéñêàé íàöû³25. Òîå, ïðà øòî Ñòðóâ ï³ñà¢ ÿê ïðà ïýðñïýêòûâó íàéáë³æýøûõ ãàäî¢, íå ¢çàáàâå ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ ðýàëüíûÿ ñïðîáû ¢êðà³íóà¢ ³ áåëàðóñà¢ (ïðûíàìñ³, ÷àñòê³ çü ³õ) äàäñîá³ööà àä Ðàñå³ ¢ 1917—1920 ãàäû. Ëåí³í íå ïðàñÿêà¢ñÿ ïðàáëåìàþ íàöûÿíàëüíàé åäíàñüö³ ðàñåéöà¢ òàê, ÿê ÿå ðàçóìå¢ Ñòðóâ. Ó 1914 ãîäçå ¸í íàï³ñà¢ àðòûêóë “Ïðà íàöûÿíàëüíóþ ãîðäàñüöü âåë³êàðîñà¢”, ó ÿêîé âûêëà¢ ñâàþ òýîðûþ ïðà íàÿ¢íàñüöü äçüâþ “âåëèêîðóññêèõ” êóëüòóðà¢ ³ íàöûÿ¢, àäïàââäíà àäíà çü ³õ áûëà íàöûÿé äçåêàáðûñòà¢ ³ ×àðíûý¢ñêàãà, äðóãàÿ — íàöûÿé Ïàáåäàíîñöàâà ³ ÷àðíàñîåíöà¢.

Ñàâåöê³ ýêñïýðûìýíò Ó 1917-ì ñòàëà â³äàâî÷íà, øòî áàëüøàê³ê³ íÿ ìàþöü í³ÿêàãà æàäàíüíÿ âûñòóïàöü ó ðîë³ áóäà¢í³êî¢ íàöû³. À÷îëåíû áàëüøàê³êàì³ ïðàëåòàðûÿ, çàõàï³¢øû ¢ëàáó, íÿ “ñüöüâåðäç³¢ ñÿáå ÿê íàöûÿ”, íàñóïåðàê ïðàãíîçàì Ìàðêñà. Áàëüøàê³öê³ 1917 ãîä àáâÿñüö³¢ ñâà¸é ìýòàé äýìàíòæ ðàñáéñêàé íàöû³ ÿê ïåðøû êðîê äà ñóñüâåòíàé ðýâàëþöû³. Àäïâåäíà ¢çüí³êàëà ïàòðýáà ìàêñûìàëüíà àáàðàí³öü ñïàä÷ûíó ³ìïýðû³ àä íàöûÿíàëüíûõ ðýâàëþöûÿ¢ íåðàñåéñê³õ íàðîäà¢, óëó÷íà ç òûì³, äçå íà ÷àëå ñòàÿë³ ñàöüÿë³ñòû (ó Ãðóç³³ ³ ¡êða³íå, íàïðûëàä). Ïàêîëüê³ áàëüøàê³öêàÿ ðýâàëþöûÿ íå ïåðàðàñëà ¢ ñóñüâåòíóþ, ÿê íà ãýòà ñïàäçÿâàë³ñÿ Ëåí³í ³ Òðîöê³, óçüí³êëà ³áýÿ ïàáóâîâû ñàöûÿë³çìó ¢ àäíé, àñîáíà ¢çÿòàé, êðà³íå. ßê íàñòóïñòâà, íà ïý¢íûì ýòàïå çüÿâ³ëàñÿ êàíöýïöûÿ “ñàâåöêàà íàðîäó” — äàëåé ìû ¢áà÷ûì, øòî ¢ çíà÷íàé ñòóïåí³

ãýòàÿ êàíöýïöûÿ ñòàëà ðýàëüíàñüöþ. Øìàò ÿê³ì ñïýöûÿë³ñòàì ïà ã³ñòîðû³ ³ïïýðñêàé Ðàñå³ çðàçóìåëà, øòî ³äýÿ “ñàâåöêàãà íàðîäó” ôàêòû ÷ íà ¸ñüöü ïåðàâûäàíüíåì êàíöýïöû³ “àô³öûéíàé íàðîäíàñüö³”. Êàíàí³ ÷ íû ñàâåöê³ âàðûÿíò ãýòàé êàíöýïöû³ ¢ëó ÷ à¢ ó ñÿáå ðàñåéñêóþ ìîâó ÿê ìîâó âûøýéøàé êóëüòóðû ³ ðóïë³âà ïàäàáðàíû íàáîð ýëåìýíòà¢ ðàñåéñêàé êóëüòóðû. Ó ÷ àñû öàðûçìó íââàò òàÿ êóëüòóðà, øòî ¢òðûìâàëàñÿ çà äçÿðæà¢íû êîøò, íå ïåðàòâàðûëàñÿ ¢ ñëóæêó ñàìà¢ëàäçüäçý, ÿêàÿ á áåççàñüöÿðîæíà àïÿâàëà ÿãíûÿ âàðòàñüö³, — òàìó øìàò ó ÿê³õ òâîðàõ ðàñåéñêàé ë³òàðàòóðû ³ ìàñòàöòâà, óñïàäêâàíûõ Ñàâåöê³ì Ñàþçàì, áûë³ ýëåìýíòû íåñàâåöêàé ðàñåéñêàé ³äýíòû÷ íàñüö³. Íàìàãàþ ÷ ûñÿ ñòâàðûöü øòîñüö³ íàêøòàëò “ðóñàñàâåöêàé” êóëüòóðû, óëàäà çàì³æ ãýòàãà àòðûìàëà ñïýöûô³ ÷ íû êàêòýéëü “ñàâåöêàðàñåéñêàãà” ñìàêó, ÿê³ çüìÿø ÷ à¢ íåñïàæû¢íûÿ ýëåìýíòû, ÿê³ÿ, óðýøöå, âûêë³êàë³ “àäïðý ÷ àíüíå” Ðàñåÿé “ñàâåòûçìó”. Àô³öûéíûì óñòàíî¢êàì øòî ää íåðàñåéñê³õ íàðîää¢ òàêñàìà áðàêââëà ïàñüëÿäî¢íàñüö³ — ïääîäëå âûñëî¢ÿ Àðêääçÿ Ë³ïê³íà, ïðäöýñ íàöûÿôâàðýíüíÿ ¢ ÑÑÑÐ ìå¢ “ïàðäääêñàëüíû” õàðàêòàð. Ç ääíàãî áîêó, ï³øà Ë³ïê³í, íàðîâû Ñàâåöêãà Ñàþçó àòðûìàë³ “òýðûòàðûÿëüíà-ïàë³òû ÷ íû ñòàòóñ” ó âûãëÿäçå ðýñïóáë³ê, ïðû ÷ ûì ãýòàê ñòàëãñÿ íââàò ç òûì³, õòî íà òîé ìîìàíò ïåðàáûâ¢ íà äàêàï³òàë³ñòû ÷ íàé ñòàäû³ ðàçüâ³öüöÿ. Ôàðìàâàíüíå íàöû³ ¢ Ðàñå³ ³ ¢ Ñàâåöê³ì Ñàþçå ääðîçüí³âàëãñÿ àä ïðäöýñó íàöûÿãåíýçû ¢ Çàõîäíÿé Ý¢ðîïå. Íà Çàõàäçå ñïà ÷ àòêó ñôàðìàâàë³ñÿ òýðûòàðûÿëüíà-äçÿðæà¢íûÿ ñóïëüíàñüö³. Ó ³ïïýðñêàé Ðàñå³ (³ ¢âà ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå ¢âîãóëå) íàöû³ ñôàðìàâàë³ñÿ ñïà ÷ àòêó ÿê êóëüòóðíà-ã³ñòàðû ÷ íûÿ ñóïîëüíàñüö³ ³ òîëüê³ ïàñüëÿ ãýòàãà çäàáûë³ òýðûòàðûÿëüíà-ïàë³òû ÷ íû ñòàòóñ. Çü ³íøàãà áîêó, — ³ àêóðàò òóò Ë³ïê³í óãëåäæâàå ïàðàäîêñ — ãýòûÿ òýíäýíöû³, ÿê³ÿ íàãàäâàë³ íàøìàò äà¢íåéøû çàõîäí³ äîñüâåä “òýðûòàðûÿë³çàöû³ íàöûÿíàëüíàñüö³”, “ñóïàë³ ç âûêàðàíåíüíåì òðàäûôéíûõ íàöûÿíàëüíûõ êóëüòóðà¢, ÿê³ÿ ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ ñôàðìàâàë³ñÿ ÿê “áóðæóàçíûÿ”. /.../ Çàõàâàë³ñÿ ³ íàâàò êóëüòûâàâë³ñÿ òîëüê³ ýòíàãðàô³ ÷ íûÿ, ôàëüêë¸ðíûÿ ¢çðî¢í³ ãýòûõ êóëüòóðà¢.” Íà ìåñòà íàöûÿíàëüíûõ êóëüòóðà¢ “ïðûéøë³ “ïðàëåòàðñêàÿ” êóëüòóðà “ñàöûÿë³ñòû ÷ íàãà ðýàë³çì”... äû ³äýàë¸ã³ÿ ìàðêñ³çìó-ëåí³í³çì”27. Òàê³ì ÷ ûíài, ïàâîäëå Ë³ïê³íà, ñàâåöêàÿ ñûñòýìà íàìàãàëàñÿ çàêàíýðâàâàöü óñå íåðàñåéñê³ÿ íàðîâû ÑÑÑÐ íà ¢çðî¢í³ ýòíàãðàô³ ÷ íûõ íàöûÿ¢. ²õ ïàçáà¢ëÿë³ ïðàâà ïåðàòâàðûööà ¢ ìàäýðíûÿ íàöû³ ¢ òûì ðàçóìåíüí³, ó ÿê³ì Ãåëíýð äû ÿãîíûÿ àäíàäóìòû òðàêòàâàë³ íàöû³ ³íäóñòðûÿëüíàãà ãðàìàäçòâà. Ö³êâàà ³ òîå, øòî

ìàðôñ³çì, àñàáë³âà ¢ ÿãîíûì ðàñåéñê³ì, ëåí³íñêà-ñòàë³íñê³ì âàðûÿíöå, ðàçãëÿäà¢ íàöû³ ÿê ýòíàêóëüòóðíûÿ ñóïëüíàñüö³, à íå ÿê ãðà-ìàçòâû, ïàáóäàâàíûÿ íà ìàäýðíûõ ïàë³òû÷íûõ ³ ýêàíàì³÷íûõ ñòðóêòóðàõ. Ë³ïê³í òàêñàìà äàå ö³êàâóþ ³íòýðïðýòàöûþ òàãî, øòî àäáûëîñÿ ïàñüëÿ ñüìåðö³ Ñòàë³íà. Ïàñüëÿ 1953 ãîäó, çàçíà÷åå ¸í, óçüí³ê “ãðàìàäçê³ ïîíû” íà àäðàäæýíûíå íàöûÿíàëüíûõ êóëüòóðà¢, øòî ñôàðìàâàë³ñÿ ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³, — ãýòà, íà ÿãîíóþ äóìêó, áûëî íàñòóñòâàì ³íòýíñ³¢íàé óðáàí³çàöû³ äàïàâåäíûõ íàðîäà¢. Òàìó ¢ ïýðûÿ àäíîñíàé ë³áýðàë³çàöû³ ¢ ïàñüëÿñòàë³íñê³ÿ äçåñÿö³ãîäçüäç³ ñàâåöê³ÿ áóäà¢í³ê³ íàöûÿ¢, íàìàãàþ÷ûñÿ óðáàí³çàâàöü, àñó÷àñüí³öü ³õ, âÿðíóë³ñÿ ää ã³ñòàðû÷íûõ äàñÿãíåíüíÿ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ. Íàòõíåíüíÿ ³ ¢çîðà¢ ÿíû øóêàë³ ïåðäóñ³ì íà Çàõàäçå. Ãàâîðà÷û ïðà äàñàâåöê³ ïýðûÿ, Ë³ïê³í ñëóøíà çà¢âàæå, øòî ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ Ñàíèò-Ïåöÿðáóðã äâûãðûâà¢ ðîëþ Ïàðûæó, “ñòàë³öû ñüâåòó”, äëÿ ¡êðà³íû, Áåëàðóñ³, Ïðûáàëòûê³ é Ìàëäîâû28. Ïðà¢äà, ãýòûÿ çà¢âàã³ ñëóøíûÿ òîëüê³ ää ïÿ¢íàé ìåðû. Íåêàòîðûÿ íàðîäû, ÿê³ÿ ñòàë³ ñàâåöê³ì³ òîëüê³ ïàä÷àñ àëüáî ïàñüëÿ äðóãîé ñóñüâåòíûé âàéíû, ïåðàáûâàë³ ¢ çîíå ïåðâàâàíàà ¢ïëûâó ³íøûõ ñóñüâåòíûõ ñòàë³öà¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ. Íàïðûêëàä, äëÿ çàõîäí³õ óêðà³íöà¢ òàê³ öýíòðàì áûëà Âåíà, äëÿ ïðûáàëòà¢ — Áýðë³í. ² çðàçóåëëà, øòî ìû íÿ ìîæàì ³ãíàðàâàöü ðîë³ ïîëüñêàé êóëüòóðû é ïîëüñêàãà íàöûÿíàë³çì íà âÿë³êàé ïðàñòîðû íà çàõàä àä Äíÿïðà äû íà ïî¢äçåíü àä Äçüâ³íû, ³õíàãà ¢ïëûâó íà ôàðìàâàíüíå ìàäýðíûõ êóëüòóðà¢ ³ íàöûÿ¢ ¢âà ¢êðà³íöà¢, ë³òî¢öà¢ äû áåëàðóñà¢. Ó ïýðûÿ äýñòàë³í³çàöû³ ãýòûÿ òðàäûöûéíûÿ “çàõîäí³ÿ” ñóïåðí³ê³ êóëüòóðíàãà ïàíâàìíüíÿ ³ïýðñê³õ ñòàë³öà¢ (Ïåöÿðáóðãó é Ìàñêâû) çíî¢ àäíàâ³ë³ ñâîé óïëû¢ ó ý ¢ðàïåéñê³õ ðýñïóáë³êàõ ÑÑÑÐ. Ñàâåöê³ Ñàþç ó 1945 ãîäçå çíà÷íà àäðíçüí³âà¢ñÿ àä Ñàâåöêàãà Ñàþçó ¢ 1938 ãîäçå — ó ÿãîíûì ñëëàçå äïûíóë³ñÿ êðà³íû Áàëòû³ äû çàõîäíå¢êðà³íñê³ÿ ðýã³¸íû, ÿê³ÿ äà¢íåé óâàõîäç³ë³ ¢ ñêëàä Ïîëüø÷û, ×ýõàñëâà÷ ÷ ûíû ³ Ðóìûí³³. Ñòâàðàþ÷û ãýòóþ íîáóþ ¡êðà³íó ¢ ìåæàõ, ïðà ÿê³ÿ ìàãë³ òîëüê³ ìàðûöü ñàìûÿ çà¢çÿòûÿ íàöûÿíàë³ñòû, ñàâåöêàÿ ¢ëàäà âûêðàñüë³ëà Ïîëüø÷ó ñà ñüï³ñó ã³ñòàðû÷íûõ ïðàö³¢í³êà¢ Óêðà³íû ³ ïåðàòâàðûëà ÿå ¢ ïàòýíöûéíàãà ñàþçüí³êà — àäíà÷àñîâà ñòâàðû¢øû ñûòóàöûþ, êàë³ ¢êðà³íöû ìåë³ íàãîäó áîëüø óâàã³ àääàâàöü ää÷ûíåíüíÿì ç Ìàñêâîé29. Àäíà÷àñíà, ïàñòâå³¢øû ¡êðà³íó ïà-çà ðàìê³ ïîëüñêàé ã³ñòîðû³ ³ ñôàðìàâà¢øû íîâóþ Ïîëüø÷ó ÿê ýòí³÷íà àäíàðîâóþ äçÿðæàâó, Ñòàë³í ñòâàðû¢ ïåðàäóìîâû äëÿ äýìàêðàòûçàöû³ ïîëüñêàãà íàöûÿíàë³çìó. Ïàñüëÿ 1945 ãîäó ïàëÿê³ çàì³ðûë³ñÿ ñà ñòðàòàþ ñâà³õ óñõîäí³õ òýðûòîðûÿ¢ ³ çàñÿðîäç³ë³ñÿ íà ñòâàðýíüí³

íîâàé Ïîëüø÷û íà ïðàñòîðû ïàì³æ Áàëòûêàé ³ Îäðàé-Íûñàé. Äëÿ ïý¢íàé ÷àñòê³ ïàëÿêà¢, ÿê³ÿ íå íàëåæàë³ äà ïðûõ³ëüí³êà¢ êàìóí³çìó, áàðàöüáà çà íåçàëåæíàñüöü Ïîëüø÷û àä Ìàñêâû áûëà áåñïàñÿðýäíå çüâÿçàíàÿ ç ïàäòðûìàé íàöûÿíàëüíûõ ïàìÿòíèêàõ Óêðà³íû, Áåëàðóñ³ é Ë³òâû. Íåçàëåæíàñüöü Óêðà³íû ¢ çíà÷íàé ìåðû ñòàëà ðýàëüíåéøàþ äçÿêóþ÷û ïàäòðûìöû ïîëüñêàé äçÿðæàâû ³ ãðàìàäçòâà. Ãýòàêñàìà Ïîëüø÷à áåççàñüöÿðîæíà ïàäòðûìàëà Ë³òâó ³ Áåëàðóñü. Ó ñâàþ ÷àðó, ãýòûÿ òðû íàöû³ ñòàë³ áîëüø ïðûõ³ëüíûì³ äà ³äý³ íàëääæâàíüíÿ äîáðûõ ñòàñóíêà¢ ç Ïîëüø÷àþ, ÿêàÿ ñòàëà äëÿ ³õ àêîìî ó ñüâåò. Çà¢âàæû, øòî ¢ 50-ÿ ãàäû Ïîëüø÷à ¢æî âûñòóïàëà ¢ òàêîé ðîë³ — äëÿ ðàñåéñêàé ³íòýë³ãåíöû³, àñàáë³âà ñòóäýíòà¢, äëÿ ÿê³õ ÿíà áûëà íÿ òîëüê³ âàæíàé êðûí³òàé ³íôàðìàöû³ ïðà çàõîäí³ ñüâåò, àëå é ñâîåàñàáë³âûì êàíàëàì ñóâÿç³ ç àìîøí³ì. Ìàñüëÿ 1945 ãîäó ³, ãàëî ¢íûì ÷ûíàì, ïàñüëÿ 1953 ãîäó ïàäçå³ ¢ ñàâåöê³ì áë¸éó ¢ Ý¢ðîïå ³ ¢ ñóñüâåòíûì êàìóí³ñòû÷íûì ðóõó íàãóë íÿ òîëüê³ ïåðàòâàðûë³ñÿ ¢ ñêëäîâóþ ÷àñòó Âÿë³êàãà Çìãàíüíÿ äçüâþ ñóñüâåòíûõ ñàöüÿëüíà-ïàë³òû÷íûõ ñûñòýìà¢, à ¢ çíà÷íàé ìåðû ñòàë³ ôàêòàðàì óíóòðàíãàà æûöüöÿ ¢ ÑÑÑÐ, àñàáë³âà ¢ ñôýðû ì³æíàðîäíûõ ñòàñóíêà¢. Íÿ âàðòà ðàçãëÿäàöü 1991 ãîä ó ÑÑÑÐ áåç çâàðîòó äà ïàäçåÿ¢ 1956 ãîäó ¢ Ïîëüø÷û ³ Âóãîðø÷ûíå, “ïðàñêàé âÿñíû” 1968 ãîäó, Ãäàíüñêó ³ “Ñàë³äàðíàñüö³” 80-ãà — òàê³ ïàäûõîä áû¢ áû âåëüì³ àáìåæàâàíûì. Çäàåöòà, öàêêàì ñëóøíóþ äóìêó âûêàçà¢ Àíäýàñ Êàïýëåð àá òûì, øòî ïîëüñê³ íàöûÿíàëüíû ðóõ àäûãðûâàà¢ íàäçâû÷àé âàæíóþ ðîëþ ¢ ïàäðûâå àñíîâà¢ Ðàñåéñêàé ³ïýðû³ ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ ³ ñàâåöêàé ³ïýðû³ ¢ ÕÕ ñòàãîäçüäç³30. Óêàðàíåüíå ³äý³ “àô³öûéíàé íàðîäíàñüö³” ñàâåöêàà ¢çîðó ïàñüëÿ 1953—1956 ãàäî¢ àäáûâàëàñÿ íÿ òîëüê³ ¢ íîâàé ì³æíàðîäíàé ñûòóàöû³, àëå ³ ¢âà ¢ìîâàõ àäíà¢ëåíüíÿ ñóïðàöüëåãàé òýíäýíöû³ — ôàðìàâàíüíÿ ìàäýðíûõ íàöûÿ¢. Óçüí³êíåíüíþ ãýòàé òýíäýíöû³ ñïðûÿëà òàÿ àêàë³÷íàñüöü, øòî ñàâåöêàÿ ¢ëàää çàõâàëà çà ðýñïóáë³êàì³ íåêàòîðûÿ ôàðìàëüíûÿ àäçíâê³ äçÿðæà¢íàñüö³. Íàÿ¢íàñüöü ãýòûõ ñûìáàë³÷íûõ àòðûáóòà¢ (òýðûòàðûÿëüíà-àäì³í³ñòðàòûéíûõ ó ïðûâàòíàñüö³) ó çíà÷íàé ìåðû ïàëãà÷ûëà ðàñïàä ÑÑÑÐ ¢ 1991 ãîäçå. Ääíâê, çðàçóìåëà, øòî Ñàâåöê³ Ñàþç ðàñïà¢ñÿ íå òàìó ³ íÿ òîëüê³ òàìó, øòî íà ìîìàíò óòâàðýíüíÿ ñóâýðýííûõ ñóïîëüíàñüöÿ¢, ÿê³ÿ ïðàãíóë³ ïåðàòâàðûöòà ¢ íàöûÿíàëüíûÿ äçÿðæàâû, ÿíû ìåë³ ¢ëàñíûÿ àäì³í³ñòðàöûéíûõ ìåæû. Íÿ ìåíø âàæíàþ áûëà òàÿ àêàë³÷íàñüöü, øòî Ìàñêâà é Ëåí³íãðàä ñòðàö³ë³ ñâàþ ðîëþ é ñòàòóñ öýíòðà¢ ñóñüâåòíàé öûâ³ë³çàöû³. Íÿ òîëüê³ íàðîäû ÑÑÑÐ, àëå é ñàì³ ðàñåéôû øóêàë³ àäêàçà¢ íà ñâåå ïûòàíüí³ íà Çàõàäçå. Ñàâåöê³ Ïðàåê ÿê àëüòýðíàòû¢íû âàðûÿíò

ñóñüâåòíàé öûâ³ë³çàöû³ ïåðàæû¢ ïàðàçó ¢ Âÿë³ê³ì Çìàãàíüí³ ç êàï³òàë³ñòû÷íûì Çàõàäàì31. Ïåðøûì³ ãýòà ¢ñüâÿäîì³ë³ ¢ñõîäí³ÿ ý ¢ðàïåéöû, ïàñüëÿ ðàçóìåíüíå ãýòàãà ïðûéøëî ³ ää íàðîää¢ Ñàâåöêàãà Ñàþçó — ðîëþ àâàíãàðäó òóò ääûãðûâàë³ ïðûáàëòû, à ¢âà ¡êðà³íå — çàõîäí³ÿ ¢êðà³íöû, ÿê³ÿ áûë³ äàñòà¢í³êàì³ çàõîäí³õ âàðòàñüöÿ¢ ó Ê³å ¢ ³ íà ¢ñõîä ðýñïóáë³ê³. Òàê³ì ÷ûíàì, ó äðóãîé ïàëîâå ÕÕ ñòàãîäçüäçÿ íàá³ðàë³ àáàðîòû ïðàöýñû, ïàäîáíûÿ ää òûõ, øòî àäáûâàë³ñÿ ¢ Ðàñå³ ¢ ÕVIII ñòàíäçüäç³ (ãë. Ãðûíôýëüä âûøýé). Àäðîçüíåíüíå ïàëÿãàëà ¢ òûì, øòî ãýòûì ðàçàì íåðàñåéñê³ÿ íàðîäû é íàöûÿíàëüíà ñüâÿãîìûÿ ðàñåéôû ñóïðàöüñòà¢ëÿë³ñÿ ìàðêî³çíó-ëåí³í³çìó, ñàâåöêé ãðàìàäçêàé ñûñòýìå é òýðûòàðûÿëüíà-ïàë³òû÷íàìó ëàáó êðà³íû, ÿê³ ÿíû ¢âàæàë³ çà ³ìïýðñê³. Àêóðàò ãýòû íîíêàíôàðì³çì óòâàðû¢ øûðýøûÿ ³íòýëåêòóàëüíûÿ, ã³ñòàðû÷íûÿ é ïñûòàëÿã³÷íûÿ ¢ìîâû òàãî, øòî àäáûëîñÿ ¢ 1991 ãîäçå, — íà ãýòà çüâÿðíó¢ óâàãó Äæîí Ê³ï ó ñâà¸é “Ã³ñòîðû³ Ñàâåöêàãà Ñàþçó ç 1945 ää 1991 ãîäó”. Äà 1991 ãîäó ãýòàÿ òýìà çàñòàâàëàñÿ ¢ öýëûì íåçà¢âàæàíàþ ñàâåòñëÿãàì³. Àäíé ç íàéáîëüøûõ ³õíûõ ïàìûëàé áûëî òîå, øòî ÿíû íå çàöåì³ë³ ïàñòóïíâàé ýìàíñûïàöû³ Ðàñå³ àä ñàâåöêàé ³äý³.

Íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì ó ïàñüëÿêàìóí³ñòû÷íóþ ïàðó Øòî íîâàãà ïðà íàöûÿíàë³çì ìû ìîæàì äàâåäàööà, ðàçãëÿäàþ÷û äîñüâåä çìàãàíüíÿ ïàì³æ ³ì ³ êàìóí³çìàì ïàñüëÿ 1917 ãîäó? Ó êí³çå “Íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì” Ãåëíýð ï³ñà¢: “Íàöûÿíàë³çì íÿ ¸ñüöü òûì, ÷ûì ¸í íàì çäàåöà, àëå ¸í òàêñàìà íÿ ¸ñüöü òûì, çà øòî ¸í óâàæåå ñÿáå ñàì”. “Íàöûÿíàë³çì, — òëóìà÷ûöü Ãåëíýð, — ïðûíöûïîâà ñõ³ëüíû äà ïàäìàíó ö³ ñàìàïàäìàíó. Ðý÷ ó òûì, øòî íàöûÿíàë³çì ¸ñüöü ïà ñóòíàñüö³ ìàøòàáíûì óâÿçåíüíåì âûñîêàé êóëüòóðû ¢ ãðàìàäçòâå, äçå í³æýéøûÿ êóëüòóðû äà¢íåé ïàíàâàë³ ¢ æûöüö³ áàëüøûí³, à ¢ ïÿ¢íàé ìåðû — ³ ¢ñÿãî íàñåëí³öòâà... Ãýòà ñòâàðýíûå àíàí³íîãà, äÿïýðñàí³ô³êàâàíàãà ãðàìàäçòâà, ÿêîå ñêëäàâåöòà ç ñàìàäàñòàòêîâûõ ³íûâ³äà¢, çäàòíûõ çàìÿíÿöü àäç³í äàíàãî, àá'ÿâíàíûõ ãàëî¢íûì ÷ûíàì ñóïëüíàþ êóëüòóðàþ... [Ãýòàå ãðàìàäçòâà ¢çüí³êàå] íà ìåñöû ïàïÿðýäíÿé ñêëäàâíàé ñûñòýìû ëÿêàëüíûõ ñóïëüíàñüöÿ¢ ³ ôàëüêë¸ðíûõ êóëüòóðà¢, ÿê³ÿ ñûñòýìàòû÷íà ñàìà¢çíà¢ëÿë³ñÿ íà ëÿêàëüíûì óçðî ¢í³ ñ³ëàì³ ãýòûõ ì³êðàñóïëüíàñüöÿ¢. Âîñü òî àäáûâàåöà íàñàìðý÷. Àäíâê ãýòà — ïî¢íàÿ ïðîö³ëåãëàñüöü òàì, øòî ñüöüâÿðäæàþöü íàöûÿíàë³ñòû ³ ¢ øòî ÿíû òàê ïàëêà âåðàöü”32. Â³äàâî÷íà, íÿìà ïàòðýáû ñïðà÷àööà ç Ãåëíýðàì àá òûì, ö³ ñàïðà¢äû ¢ñå íàöûÿíàë³ñòû ìóñÿöü âûêíëÿöü ãýòû ãðýõ ïàäìàíó é ñàìàïàäìàíó.

Íåêàòîðûÿ íàöûÿíàë³ñòû âûêëàäàë³ ñâàå ïàãëÿäû öàëêàì çðàçóìåëà, ìîæíà áûëî á íàçâàöü ³õ ïðàäñòà¢í³êàì³ “íàâóêîâàãà íàöûÿíàë³çì” ¢ ïðîö³ëåãëàñüöü äà íàöûÿíàë³çìó “¢òàï³÷íàãà”. Çü ïåðøûõ âàðòà áûëî á çãàäàöü Ôðûäðûõà Ë³ñòà, ÿãîíûì³ ïàñüëÿäí¢í³êàì³ ¢ Ðàñå³ áûë³ Ñÿðåé Â³òý ³ Ï¸òàð Ñòðóâ33. Àëå çà¢âàã³ Ãåëíýðà íàêîíò òàãî, øòî ðûòîðûêà íàöûÿíàë³çìó çíà÷íà àäðîçüí³âàåöòà àä ÿãîíàé ïðàêòûê³, çàñëóãîâ¢âàþöü íà øûðýéøû êàìýíòàð ç óë³êàì òàãî, øòî ìû âåäàåì ïðà íàöûÿíàë³çì ó ïñòèêàì³ñòû÷íóþ ýðó. Êåíýò Ìàéíîã ³ Áýðûë Ó³ëüÿìñ, ôàðìóëþ÷û ê³ñëîòû ³ ñóëüô³äû, âûêàçâàþöü äóì³, ñóãó÷íûÿ àðãóìýíòàì Ãåëíýðà. ßíû ¢âàæàþöü, øòî “íàöûÿíàë³çì ÿê ³äýàë¸ã³ÿ ¸ñüöü íÿ ìåíø óí³âýðñàë³ñöê³ì [àãóëüíàëþäçê³ì], ÷ûñÿ êàìóí³çì... àáåäçûâà äàêòûíû (ïàäîáíà äà ÿêî-ëþáÿ ³äýàë¸ã³³) óÿ¢ëÿþöü ñàáíé êàìá³íàöûþ àãóëüíàãà é àñàáë³âàãà”34. Ö³êàâà, øòî ñó÷àñíûÿ, ã. çí. ïîñòñàâåöê³ÿ ðàñåéñê³ÿ à¢òàðû, âûñüâÿòëÿþ÷û ïðû÷ûíû êàëÿïñó Ñàâåöêàãà Ñàþçó, ïðûõîäçÿöü äà ïäîáíàé âûñíîâû íàêîíò “óí³âýðñàë³ñöêàå” (àãóëüíà÷àëàå÷åå) ñêêàâîâàå íàöûÿíàë³çìó. ßíû ñüöüâÿðäæàþöü, øòî àíòûêàìó³ñòû÷íûÿ íàöûÿíàëüíûÿ ðóõ³, à÷îëåíûÿ ïðàçãõîäí³ì³ ýë³òàì³, áûë³ íàéìàöíåéøû³ ¢ ý¢ðàïåéñê³õ ðýñïóáë³êàõ ÑÑÑÐ (Ýñòîí³³, Ëàòâ³³ ³ Ë³òâå, ó çàõîäí³õ ðýã³¸íàõ Óêðà³íû), à öýíòðàì ðàñåéñêàãà ïðàçãõîäíÿãà íàöûÿíàë³çìó áûëà Ìàñêâà. Ãýòûÿ ïðàö³¢í³ê³ êàìó³çìó àäìà¢ëÿë³ñÿ àä “ñàâåöêàé öûâ³ë³çàöû³” íà êàðûñüöü çàõîäí³õ (ã.çí. “àãóëüíà÷àëàå÷ûõ”) âàðòàñüöÿ¢ ³ çàõîäíÿé öûâ³ë³çàöû³. Àñóäæàþ÷û àíòûñàâåöê³, ïðàçãõîäí³ íàöûÿíàë³çì ó Ðàñå³ ³ êîë³øí³õ ðýñïóáë³êàõ ÑÑÑÐ, Ëÿâîíö³ Á³çà¢ çüâÿðòàåöòà äà ñïàä÷ûíû ðàñåéñêàãà ìûñüëÿðà Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ Êàíñòàíö³íà Ëÿâîíöåâà, ÿê³ áà÷û¢ “ó ðóõàõ, ÿê³ÿ íàçûâàþöü ñÿáå íàöûÿíàëüíûì³, äýñòóêöûéíû êàñìàïàë³òû÷íû çüìåñò”. Ï³øó÷û ïðà àá’ÿâíàíüíå Íýìå÷ ÷ûíû çà Á³ñìàðêàì, Ëÿâîíöå¢ ñüöüâÿðäæà¢, øòî “ñó÷àñíû ïàë³òû÷íû íàöûÿíàë³çì ¸ñüöü... àäíî ìàñàâ³çàâàíûì âàðûÿíòàì êàñìàïàë³òûçó, ÿê³ íàáû¢ ³íøûÿ ôîðìû ³ ïðàÿâû”. Íà äóìêó Á³çâà, òîå ñàìàå ìîæíà ñêàçàöü ³ ïðà ³äý³ ìàñêî ¢ñê³õ “íàöûÿíàë-äýìàêðàòà¢” ó àïîøí³ÿ ãàäû ³ñíââàíüíÿ Ñàâåöêàãà Ñàþçó. ¨í óõâàëüíà àöýíûâàå òîå, øòî ñàâåöê³ÿ ðýñïóáë³ê³ Ñÿðýáíÿé Àç³³ íÿ áðàë³ ¢äçåëó ¢ ðóéíàâàíüí³ ÑÑÑÐ, ³ øêàóå ç íàãîâû ïàñû ¢íàñüö³ ðàñåéñêàé ïðàâ³íôû ¢ òîé ÷àñ35. Ñóïðàöüñòàÿíûå êàìó³çìó é íàöûÿíàë³çìó íà ¢çðî¢í³ ãðàìàçêàé ïðàêòûê³ (à íÿ òîëüê³ íà ¢çðî¢í³ òýàðýôû÷íà-ô³ëÿçîôñê³õ äýáàòà¢) íÿ òîëüê³ ðýëåôíà âûÿâ³ëà “¢ñå÷àëàå÷íàñüöü” àïîøíÿãà, àëå é ïðàäýìàíñòðàâàëà ñëàáûÿ ðûñû ñàâåöêàãà êàìóí³çìó, ÿê³ÿ äà ãýòàãà ÷àñó ñòàðàíñòâàå ïðûõî¢âàë³ñÿ. ²õíàå ñóïðàöüñòàÿíûå ñòàëà ïî¢íàìàøòàáíûì òîëüê³

ïàñüëÿ 1945 ãîäó, êàë³ êàìói³ñòû÷íûÿ ðýæûìû ðàñåéñêàãà ¢çîðó áûë³ íàê³íóòûÿ êðà³íàì íàøìàò áîëüø ðàçüâ³òûì, ÷ûì Ðàñåÿ ³ ³íøûÿ ñàâåöê³ÿ ðýñïóáë³ê³, ç ãëåäç³ø÷à ìàäýðíàé íàöûÿíàëüíàé äçÿðæà ¢íàñüö³. ßíî íàáûëî ãëÿáàëüíû õàðàêòàð ó âûãëÿçå Ãëÿáàëüíàãà Çìàãàíüíÿ äçüâþõ ñóñüååòíûõ ñûñòýìà¢. Ó ãýòûì çìàãàíüí³ ñàâåöêàÿ ìàäýëü ìàäýð³çàöû³ ïðàéãðàëà, ³ êàìói³çì ïà÷àë³ ðàçãëÿäàöü (òàêñàìà ³ ¢ ÑÑÑÐ) ÿê “íÿ¢äàëóþ ôîðìó ìàäýð³çàöû³”36. Çüâÿðòàþ÷ûñÿ äà òýíû “ýòí³ô³êàöû³” íàðîäà¢ ó ñàåâöê³ÿ ÷àñû, ìû íÿ ìîæàì íå çà¢âàæûöü, íàñêîëüê³ àäíàáàêîâûì áûëî êàìói³ñòû÷íàå áà÷àíüíå íàöûÿíàë³çìó. Ìàäýðíû íàöûÿíàë³çì ãàâíðûöü íà ìîåå ïàðòûêóëÿðûçìó, àëå ïðàêòûêóå ¢í³âýðñàë³çì: ¸í äçåéí³÷àå ¢ àäïàââäíàñüö³ ç àãóëüíà÷àëàå÷ûì³ âàðòàñüÿì³ ³ ñòàíäàðòàì³, ¸í áÿðý ïðûêëàä ç íàéâîëüø ïåðàäàâûõ — âêóðàò òàê äçåéí³÷àë³ ðàñåéôû ¢ ÷àñû Êàöÿðûíû ²². Öÿïåð íåñêëäàíà ça¢âàæûöü, øòî ìîö íàöûÿíàëüíûõ ðóõà¢ ó Ñàâåöê³ì Ñàþçå ïàëÿãàëà ¢ ³õíàé ïàäâîéíàé ñóòíàñüö³ (äâà³ñòàñüö³): òîå, øòî çâîíêó ìåëà âûãëÿä ýòí³÷íãà ïàðàõ³ÿë³çìó ³ íàâàò ³çàëÿöûÿí³çìó àä Ìàñêâû, íàñàìðý÷ áûëî ³êîåíüíåì äàëó÷ûööà äà ¢ñÿãî ñüâåòó, àëå íå ïðàç ïàñÿðýäí³öòâà Ìàñêâû, à ñàìàñòîéíà. Íàöûÿíàë³çì ñê³ðàâàíû íà ïàäðû¢ ³ ë³êâ³äàöûþ ³ìïýðûé ö³ òûõ óòâàðýíüí¢, ÿê³ÿ ³ì òîåñíûÿ. Íàöûÿíàë³çì — ãýòà ïðàðû¢ çà ìåæû ³ïíýðûé ³ ïàäîáíûõ äà ³õ öûâ³ë³çàöûé. Íàöûÿíàë³çì íÿ òîëüê³ ïàäðûâàå ³ìïýðû³ ³íýëåêòóàëüíà, àäñòîéâàþ÷û ³äýþ íàöûÿíàëüíàãà ³ñíâààíüíÿ ¢ ñóñüååòíûì êàíýêñüöå: ó ³ìÿ àãóëüíà÷àëàå÷ûõ ïðûíöûïà¢ ¸í âûçíàå ïðûíöûï ñàìàâûçíà÷ýíüíÿ ñóïïëüíàñüöÿ¢, ïàäïàðàäëêâàíûõ ³ìïýðûÿì ³ ïàäîáíûì öûâ³ë³çàöûÿì. Ïðûçíàíüíÿ ãýòàé “ói³âýðñàë³çàöûéíà-ïàäðû¢íîé” ðîë³ íàöûÿíàë³çìó ÿ ¢íà áðàêóå àíàë³çó ñóòûêîåíüíÿ öûâ³ë³çàöûÿ¢ ó ïîñòêàìói³ñòû÷íûì ñüâåöå Ñýìþýëÿ Ãàíòûíãòàíà37. Òàê³ì ÷ûíàì, óçüí³êíåíüíå íàöûÿíàëüíûõ äçÿðæàâà¢ íà ïîñòñàâöêàé ïðàñòðîû çíà÷íà ïàëãà÷ûëà äîñòóï íàðîäà¢ ÑÑÑÐ äà ¢äçåëó ¢ ñïðàâàõ ÷àëàåöòâà ¢ ïàðà¢íàíüí³ ç ÷àñàì³ “³íòýðíàöûÿíàëíàé” ñàâåöêàé ³ìïýðû³. Àíàë³çóþ÷û ïðû÷ûíû ðàñïàäó ÑÑÑÐ ç ãëåäç³ø÷à ã³ñòàðû÷íàé ðýòðàñïýêòûâû, ìû íÿ ìîæàì ïðûçíàöü àáñàëþòíà ñëóøíûì öüâåðæàíüíå Ýðûêà Ãîáñáà¢ìà, ÿê³ ¢âàæàå, øòî “íàéïðàñüöåéøû ñïîñàá çðàçóìåöü âûáóõ ñýïàðàòûçìó ¢ 1988—1992 ãîäçå — ãýòà ¢ñïðûìàöü ÿãî ÿê íàñòóïñòâà íåçàêîí÷àíàé ñïðàâû 1918—1921 ãàäî ¢”38. Ìîæíà ïàãàäç³ööà ç òûì, øòî “êîêàíû Âýðñàëþ äû Áðýñò-Ë³òî ¢ñêó ÿø÷ý âûñüïâàþöü”, ³ “íåêàòîðûÿ ç âûáóõîâûõ ïðàáëåìà¢ 1988—1992 ãàäî¢ áûë³ ñòâîðàíûÿ ¢ 1918—1921 ãàäàõ”39. Àäíàê íÿ âàðòà çàáûâàööà é íà òîå, øòî ñó÷àñíàÿ ñûòóàöûÿ ôàðìàâàëàñÿ

òàêñàìà ïàä óïëûâàì íîâûõ ÷ûíüí³êà¢, ó ïðûâàòíàñüö³, óçàåìàäçåýíüíÿ êàìóí³çìó ³ íàöûÿíàë³çìó ¢ ïýðûÿä ïàì³æ 1917 ³ 1991 ãàäàì³. Ç àäíàãî áîêó, ³ñíóå äçÿðæàâà, ÿêóþ íàçûâàþöü Ðàñåéñêàé Ôýäýðàöûÿé, — ÿíà ðýïðýçýíòóå ñýáå ÿê øìàòíàöûÿíàëüíàÿ äçÿðæàâà. Òóò ìû áà÷ûì ðàøó÷û ðàçðûâ ç ã³ñòîðûÿé Ðàñå³ ÿê ³ìïýðû³, øòî áàçàâàëàñÿ íà ïàçàýòí³÷íûõ ïðûíöûïàõ. Ç äðóãîàà — ó Ðàñå³ äî¢æàööà ñïðý÷ê³ àá ³äýíòû÷íàñüö³ ðàñåéòà¢: ÿê àá'ÿäíàöü ³õíàå ñàìà¢ñïðûìàíüíå ÿê ýòí³÷íáé ñóïîëüíàñüö³ (“ðóññêèé íàðîä”) ç ³äýÿé ðàñåéñêàé ïàë³òû÷íáé íàöû³ (“ðîññèéñêèé íàðîä” ö³ “íàðîä Ðîññèè”)? Íåêàòîðûÿ ç òûõ, õòî ääê³äàå ëþáóþ ôîðìó ïàë³òû÷íàãà ö³ ïðàâàâîãà âûçíà÷ýíüíÿ ðàñåéñêàé íàöû³, íàñòîéâàå íà òûì, øòî çàõîäí³ÿ ³äý³ é ³íòûòóòû ïðûíôûïîâà íåñóìÿø÷àëüíûÿ ç Ðàñåÿé. Àäç³í ç òàê³õ à¢òàðà¢, Óëàäç³ìåð Ìàõíà÷, ñüöüâÿðäæàå: “Êàíöýïôûÿ, çãîäíà çü ÿêîé íàöûÿ — ãýòà ñóíîëüíàñüöü ãðàìàäçÿíà¢ äçÿðæàâû, ³ñíóå òîëüê³ íà Çàõàäçå. Ó Ðàñå³, óñ¸é Àç³³, Àôðûôû íàôûÿ — ãýòà ýòíàñ ³ òîëüê³ ýòíàñ... Í³êîê³ íÿ áóäçå íàöû³ “²íäûÿ” ö³ íàöû³ “Ðàñåÿ”. Äëÿ Ìàõíà÷à (³ øìàò äëÿ êàãî ³íøûõ) Óêðà³íà é Áåëàðóñü ¸ñüöü ÷àñòàì³ Ðàñå³, ³ ¢êðà³íöû é áåëàðóñû ¸ñüöü “ðóññêèìè”, ÿê ³ âåë³êàðîñû. ²íøûÿ çàêë³êàþöü ñâà³õ ñóáé÷ûíüí³êà¢ àäûñüö³ àä òðàäûôûéíûõ ñïðý÷âê íà òýìó “Ðàñåÿ ³ Ý¢ðîïà” (íåçàëåæíà àä ³õíàãà ñòà¢ëåíüíÿ äà ý¢ðàïåéñêàé àðûåíòàöû³ Ðàñå³) ³ ïàãàäç³ööà çü ³íøûì âûçíà÷ýíüíåì Ðàñå³, ÿäðîì ÿêîé áóäçå ý ¢ðàïåéñê³ ðýã³¸í ç Óðàëàì ³ Ñ³á³ðàì. Õîöü ïîñòñàâäöêàÿ Ðàñåÿ ³ ¢âàæå ñÿáå çà äýìàêðàòû÷íóþ ¢, çíàõîäçÿööà ÿø÷ý ëþäç³, ÿê³ÿ ïàòðàáóþöü âÿðòàíüíÿ äà âÿäîìàé òðûÿâû “ïðàâàñëà¢å, ñàìà ¢ëàäçüäçå, íàðîäíáñüöü”40. Òàìó íÿìà í³÷îãà äç³¢íàãà ¢ òûì, øòî çàõîäí³ÿ ñìýöûÿë³ñòû âûêàçâàþöü ó äà÷ûíåíüí³ äà Ðàñå³ 1990-õ ãàäî¢ ìåðêâàíüí³, ÿê³ÿ öàëêàì ìîæíà äàñòàñàâàöü äà Ðàñå³ 1890-õ. Áðóñ Ïîðòýð, ó ïðûâàòíàñüö³, óâàæàå, øòî ãàëî¢íàÿ ñó÷àñíàÿ ïðàáëåìà êðà³íû ³äýíòû÷íàÿ òé, ÿêàÿ “ïåðàñüëääâàëà Ðàñåþ íà ïðàöÿáó ¢ñ¸é ìàäýðíàé ã³ñòîðû³... Ãýòàå çàñòàðýëà ïûòàíüíå çüë³öüöÿ íàöû³ é äçÿðæàâû ¸ñüöü àäíé ç íàéâûçíà÷àëüíåéøûõ ïðàáëåìà¢ ñó÷àñíàãà ïàë³òû÷íàãà æûöüöÿ Ðàñå³”41. Íåçàëåæíàé Óêðà³íå ¢ääëîñÿ ¢í³êíóöü ýòí³÷íû ³ ðýë³ã³éíû êàíôë³êòà¢, ÿíà íÿ ñòàëà “äðóãîé Þãàñëàâ³ÿé”, ÿê íà ïà÷àòêó 1990-õ ãàäî¢ ïðàðàêàâë³ íåêàòîðûÿ àíæë³òû¢. (Àðûã³íàëüíàþ ñïðîáàþ ïàðà¢íàöü ðàñïàä Ñàâåöêàãà Ñàþçó ³ Þãàñëàâ³³ íà ïàäñòàâå ðàçãëÿäó ³õíàé ïåðàëàíó³ñòû÷íàé ã³ñòîðû³ ¸ñüöü ïðàöà Âåéê³ Âóÿ÷û÷à (Vujacic V. Historical Legacies, Nationalist Mobilization, and Political

Outcomes in Russia and Serbia: A Weberian View // Theory and Society. — 1996. — P. 763—801). Àäíâê, ïàäîáíà äà Ðàñå³, Óêðà³íà òàêñàìà ñóòûêíóëàñÿ ç ïðàáëåìàþ âûçíà÷ýíüíÿ ¢ëàñíàé ³äýíòû÷íàñüö³ ÿê êðà³íà ³ ÿê íàöûÿ. Ïàíÿöüöå “íàðîä Óêðà³íû” ¢ Êàíñòûòóöû³ 1996 ãîäó àáäûìåå ¢ñ³õ ãðàìàäçÿíà¢ äçÿðæàâû, àäíàê íåêàòîðûÿ çü ³õ íàñòîéâàþöü íà òûì, øòî “ñàïðà¢äíû³ ¢êðà³íöàì³” ¸ñüöü òûÿ, õòî ¢âàæàå çà ðîäíóþ ìîâó ¢êðà³íñêóþ (³ êàðûñòàåööà ¸þ ¢ øòîäç¸ííûì æûöüö³), ³ ¢âàæàþöü ñÿáå ¢êðà³íöàì³ “ïàâîäå íàöûÿíàëüíàñüö³”, ã. çí. ïàâîäå ýòí³÷íàãà ïàõîäæàíüíÿ. Ö³êàâà, øòî ýòí³÷íà-ìî¢íåå âûçíà÷ýíüíå íàöû³ ïàäòðûë³âàþöü ñóïðàöüëåãëûÿ ïàë³òû÷íûÿ ãðóïî¢ê³, ç àäíàãî áîêó — óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû ç çàõîäí³õ ðýã³¸íà¢, çü ³íøàã — ðàñåñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû, ÿê³ÿ ïðàãíóöü ïåðàòâàðûöü Óêðà³íó ¢ äçüâþõíàöûÿíàëüíóþ ¢êðà³íñêà-ðàñåñêóþ äçÿðæàâó (íà êðûñê³õ òàòàðà¢, äëÿ ÿê³õ òýðûòîðûÿ ñó÷àñíàé Óêðà³íû ¸ñüöü ã³ñòàðû÷íàþ áàöüêà¢ø÷ûíàé, ó ãýòûõ ñïðý÷êàõ íÿðýäêà çàáûâàþöòà). Çðàçóìëëà, øòî ¢íóòðàíûÿ ïðàáëàìû ¡êðà³íû íåàääçåëüíûÿ äà òàêîãà âîíêàâàãà ÷ûíüí³êà, ÿê äà÷ûíáíüí³ ç Ðàñåÿé. Äàãýòóëü äî¢æàööà äûñêóñ³³ àá òûì, ö³ ¢êðà³íöû ìóñÿöü çíî¢êó çáë³æàööà ç Ðàñåÿé, óòâàðàþ÷û íåøòà íàêøòàëò ý ¢ðàç³éñêàé ñóïîëüíàñüö³, ö³, íàñóíðàöü, ðóøûöü ó äââàðîòíûì ê³ðóíêó é øóêàöü çáë³æýíüíÿ çü ³íøàé òðàäûûêíà íÿ ìåíø âàæíàé äëÿ ³õ äçÿðæàâàé — Ïîëüø÷àé, ³ ïðàçü ÿå — ç Ý¢ðîïàé ó öýëûì. Äà÷ûåíüí³ ç Óêðà³íàþ çàñòàþöà íàäçâû÷àé âàæíûì³ òàêñàìà ³ äëÿ Ðàñå³. Çà ö³êàâû ïà÷àòàê ñóïîëüíûõ äàñüëåäàâàíüíÿ¢ ã³ñòîðû³ ³ ñó÷àñíûõ ïðàáëåìà¢ äàíñ³íà¢ Ðàñå³ ³ ¡êðà³íû ìîæíà ¢âàæàöü çáîð àðòûêóëà¢ ðàñåéñê³õ ³ ¢êðà³íñê³õ äàñüëåäîâ³êà¢ “Óêðà³íà ³ Ðàñåÿ: ãðàìàäçòâû ³ äçÿðæàâû”42. Íåçàëåæíûÿ ¡êðà³íà ³ Ðàñåÿ íàìàãàþöà âûçíà÷ûöà íàêîíò ñâà¸é áóäó÷ûí³, àäê³äàþ÷û, êîæíàÿ ïà-ñâîéì, ñàâåöêóþ ì³ó¢ø÷ûíó. Íåçàëåæíàÿ Áåëàðóñü ðóøûöü ó ñóïðàöüëåãëì ê³ðóíêó — ïðýçûäýíò Ëóêàøýíêà ¸ñüöü àäêðûòì ïðûõ³ëüí³êàì íîâàé “ñàâåöêàé” äçÿðæàâû. Ëóêàøýíêà çóñ³ì íå ³ìêíåööà ïåðàòâàðàöü Áåëàðóñü ó ïðàâ³íöþ Ðàñå³ ç ãóáýðíàòàðàì ó Ìåíñêó: ¸í õî÷à, êàá Ðàñåÿ, Áåëàðóñü ³ ³íøûÿ ¢òâàðûë³ ÿêóþñü áîëüøóþ ñóïîëüíàñüöü. ßãîíûÿ íýàñàâåöê³ÿ ïàìêíåíüí³ ñóñòðàêàþöü ñóïðàö³¢ áåëàðóñêàà íàöûÿíàëüíàà ðóõó, ÿê³ ³ìêíåööà ïåðàòâàðûöü Áåëàðóñü ÿê íåçàëåæíóþ äýíàêðàòû÷íóþ ðýñïóáë³êó ¢ ÷àñòó Ý ¢ðîïû. Òàì ¢ Áåëàðóñ³ çìàäàþöà íÿ ñòîëüê³ äçüâå êàíóÿïöû³ áåëàðóñêàé íàöûÿíàëüíàé äçÿðæà¢íàñüö³, êîëüê³ äçüâå íàöûÿíàëüíûÿ ³äýíòû÷íàñüö³ — àäíà áåëàðóñêàÿ, äðóãàÿ — “ñàâåöêàÿ”. Äîïøíÿÿ, õîöü ³ âûçíàå ðàñåéñêàìî¢íàñüöü, ÿ¢íà íå íàëåæûöü äà ðàñåéñêàãà

íàöôûÿíàë³çìó. ßêàÿ çü ³õ ïåðàìîæà — çàëåæûöü íÿ òîëüê³ àä ïàâîäç³íà ¢ íàñåëüí³öòâà ãýòàé êðà³íû, à ¢ çíà÷íàé ìåðû ³ ää âîíêàâûõ ôàêòàðà¢. Ì³æíàðîäíûÿ äà÷ûíåíüí³ ³ ñóñüâåòíàÿ ñóïîëüíàñüöü çü åéíûì³ àãóëüíà÷äëåå÷ûì³ ñòàíäàðòàì³ àäûãðûâàþöü âåëüì³ âàæíóþ ðîëþ ¢ ôàðìàâàíüí³ íàöûÿíàëüíûõ ³äýíòû÷íàñüöÿ¢. Ýòí³÷íû ÷ûíüí³ê óïëûâàå íà çàìåæíóþ ïàë³òûêó — àëå íåëüãà íå ça¢âàæûöü ³ àäâàðîòíàé ñóâÿç³43. Ö³ ¸ñüöü íåé³ ñýíñ óæûâàöü ïàíÿöüöå “ñàâåöêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü”, ÿê ÿ ãýòà çðàá³¢ ó çüâÿçêó çü Áåëàðóñüé? Â³äàâî÷íà, øòî òàê, — àëå äà ïý¢íàé ñòóïåí³. Ñàâåöê³ Ñàþç ìóñ³¢ ñïà÷àòêó çüí³êíóöü ç ìàïû ñüâåòó, êàá ñüâåò óïý¢í³¢ñÿ ¢ òûì, íàñêîëüê³ ¸í ïðàñóíó¢ñÿ ¢ ôàðìàâàíüí³ “ñàâåöêàà íàðîäó”. Öÿïåð ìû áà÷ûì, øòî ïý¢íûÿ êàòýãîðû³ íàñåëüí³öòâà áûëîãà ÑÑÑÐ íàñàìðý÷ íàëåæàöü äà ãýòàé àìîðôíàé ìàñû. Àëå ö³ ¸ñüöü ãýòû ñàâåöê³ íàðîä ðàñåéñêàìî¢íûì? Îû íý ìîæàì àïðû¸ðû àäê³íóöü òàê³ âàðûÿíò. Ñàöôüëÿã³÷íûÿ äàñüëåäàâàíüí³ ñüâåä÷àöü, øòî çíà÷íàÿ êîëüêàñüöü æûõàðí¢ Óñõîäíÿé Óêðà³íû, íåçàëåæíà äà ïàçíàê³ “ðàñåäö” ö³ “¢êðà³íåö” ó ïàøïàðöå, óâàæàþöü ñÿáå ïåðàäóñ³ì çà “ñàâåöê³õ” (äðóãîé âàæíàé ïðûêìàòàé ÿíû íàçûâàþöü ðýã³ÿíàëüíóþ ïðûíàëåæíàñüöü)44. Ñàâåöêàÿ ³äýíòû÷íàñüöü çàõî¢âàåöòà ïåðàâàæíà ñÿðîä íàñåëüí³öòâà “÷ûðâîíàãà ïàñó” áûëîãà Ñàâåöêàãà Ñàþçó, ³ äääàíàñüöü ãýòûõ ëþäçåé ñàâåöê³ì âàðòàñüöÿì ñïàêóøåå íàçâàöü ³õ ëóäûòàì³ ïîñòàíóí³ñòû÷íàé ýðû. (ßø÷ý ðàç çãääàåì Ìàéíîã ³ ¡³ëüÿìçà: “Óñå ñàöûÿë³ñòû÷íûÿ ¢òîï³³ ¸ñüöü ìðîÿì³ ïðà ãðàìäçêóþ ïåðàáóäîâó, óãðóíòàâàíóþ íà ñó÷àñíûì óçðî¢í³ òýõíàë¸ã³³. Áàëüøàâ³çì áû¢ ôîðìàþ ñàöûÿë³çìó, ñïàðîïäæàíàþ ¢çüí³êíåíüíåì öÿæêîé ³íäóñòðû³ ³ êàíâýðð”45.) Óçüí³êàå ïûòàíüíå: ÷àìó ãýòû ñàâåöê³ íàðîä ³ øòî-íåáóäçü íàêøòàëò “ñàâåöêàãà íàðîäíàãà ðóõó” íå ïääíÿë³ñÿ íà áàðàöüáó çà ñàâåöêóþ ñûñòýìó òàäû, êàë³ êàìí³çì ÿø÷ý áû¢ ïðû ¢ëääçå? Àäç³í ç ìàã÷ûìûõ àäêàçà¢: “ñàâåöê³ íàðîä” ïàâîäëå âûçíà÷ýíüíÿ áû¢ ñóïîëüíàñüöÿé, ÿêàÿ í³÷îãà íå ðàá³èà ñàìàñòîéíà, ³ ¢âà ¢ñ³õ ñïðàâàõ ³ì ê³ðàâàëà ïàðòûÿ. Êàë³ ãýòàÿ ïàðòûÿ ðàñêàëîëàñÿ çíóòðû ö³ åéíûÿ ë³äýðû ñòðàö³ë³ ¢ïëû¢, íå çíàéøëîñÿ ³íøûõ àðãàì³çàöûÿ¢ (íàïðûêëä, ïðàôçüâÿçà¢ ö³ ìîëääçåâûõ àðãàì³çàöûé), ÿê³ÿ á ááàðàí³ë³ ñûñòýìó íàâàò íàñóåðâê äçåÿýíüíÿì ê³ðà¢í³êî¢ äçÿðæàâû. Ìîæíà çãääàöü ÿø÷ý ääç³í ÷ûíüí³ê — ãýòà ïàäòðûìêà àíôûñàâåöê³õ àëüòýðíàòûâà¢ ç áîêó ÷àñòê³ êàìó³ñòà¢ àëüáî íÿçäàòíàñüöü àïîøí³õ äà ñóïðàöüäçåÿýíüíÿ. Çðýøòû, ³ ¢âà ¡êðà³íå, ³ ¢ Ðàñå³, ³ ¢ Áåëàðóñ³ ¢ âûí³êó òàãî, øòî ÿíû ääãýòóëü íÿ âûçíà÷ûë³ ÿñíà ñâàéãî ðàçóìåíüíÿ íàöû³, ³ íàäàëåé ³ñíóå äîñûöü

âÿë³êàÿ “ïåðàõîäíàÿ” ïðàñëîéêà, ÿêàÿ òàêñàìà âàãàåöà ¢ âûáàðû ñâà¸é íàöûÿíàëüíàé ö³ ýòí³÷íàé ñàìà³äýíôûô³êàöû³. Ñòàíäàðòíûÿ ïàâîäç³íû ïðàäñòà¢í³êî¢ ãýòàé ïðàñëîéê³ — áûöü ñàåöê³ì ÷àëàåêàì óðàíüí³, ðàñåëàì óäçåíü ³ ¢êða³íöàì óåå÷àðû (ïàñüëÿãî ¢íàñüöü ìîæà çüìÿíÿööà). Íà ãýòûì ýòàìå íåìàã÷ûìà ïðäääà÷ûöü, ö³ ÿíû ïàñòóïîâà àáìÿæóþööà ÿêîé-íåáóäçü àäíîé, êàíêðýòíàé ôîðìàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíôû÷íàñüö³ (ðàñåéñêàþ, óêðà³íñêàþ ö³ áåëàðóñêàþ), ö³ ¢çüí³êíóöü ÿê³ÿñüö³ íîâûÿ ðýã³ÿíàëüíà-³äýàëÿã³÷íûÿ ôîðìû ñàìà³äýíòûô³êàöû³, øòîñüö³ íàêøòàëò äàíáàñêàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³ ç ñàâåôê³ì³ ïàë³òû÷íûì³ é êóëüòóðíûì³ ³äýàëàì³, ÿêàÿ íÿ áóäçå àí³ ðàñåéñêàé, àí³ ¢êða³íñêàé. Íàñóïåðàê òàìó, øòî êàçà¢ ÃÎáñáà¢ì, ýïîõà ïàñüëÿ 1991 ãîäó íÿ ñòàëà ääíî çâàðîòàì äà 1917—1920 ãàäîˆ¢: êàìóí³çì òâê³ ïàê³íó¢ ïà ñàáå çíà÷íóþ ñàöûÿëüíà-ïñûõàëÿã³÷íóþ ñïàä÷ûíó, ÿêàÿ ïåðàæûëà ÿãîíóþ ïàë³òû÷íóþ ³ ³íòûòóöûéíóþ ñüìåðöü.

Âûñíîâû Ýðíýñò Ãåëíýð àöýíüâàå íàñòóïñòâû ïàäçåíüíÿ êàìóí³çìó ãëûáîêà ïÿñûì³ñòû÷íà. “ß, — ï³ñà¢ ¸í, — çàíÅïàêîåíû ðàñïàäàì Ñàâåöêàãà Ñàþçó íå òàìó, øòî áû¢ ïðûõ³ëüí³êàì ³äýàë¸ã³³, ÿêàÿ ñòâàðûëà ÿãî, — íàäââàðíò, ÿ ça¢æäû àäïðý÷âà¢ ÿå, — ÿ çûõîäæó áîëüø ç àáñòðàêòíûõ ìåðêâàíüíÿ¢, ÿê³ÿ äàòû÷àöü ïðûíöûïó êàíòûíóàëüíàñüö³ ³ íàñòóïñòâà¢ ÿãî ïàðóøýíüíÿ. Ó ðàñåëà¢ ¸ñüöü ñóííàÿ ïðûìà¢êà øòî äà ³õíáé ã³ñòàðû÷íáé ðîë³ ¢ Ý¢ðîïå: ³õíàÿ ðîëÿ ïàëÿãàå ¢ òûì, êàá ïàêàçâàöü ³íøûì, ÿê íÿ òðýáà øòîñüö³ ðàá³öü. Ñó÷àñíàÿ ñûòóàöûÿ, íà æàëü, äàå ³ì øàíåö ÿø÷ý ðàç ïàöüâåðäç³öü ãýòóþ ïðûìà¢êó. Ñïîñàá, ó ÿê³ äàáûâàåöà äÿíàíòàæ íàáûòêà¢ Ðàñåéñêàé Ðýâàëþû³, ìîæà ïðûâåñüö³ äà êàòàñòðîû íÿ ìåíø ìàøòàáíé, ÷ûìÿ ñàìà Ðýâàëþûÿ”46. ß íàìàãà¢ñÿ äàååñüö³, øòî äÿíàíòàæ ñïàä÷ûíû Ðàñåéñêàé Ðýâàëþû³ ¢ñ¸æ òà⁴ ìåíø ðàçáóðàëüíû, ÷ûìÿ ñàìà Ðàñåéñêàÿ Ðýâàëþûÿ. Íåñïàäçÿâàíà ì³ðíû (ó ïàðà¢íàíüí³ ç ñó÷àñíûì ñóñüååòíûì äîñüâääàì) ïåðàõîä àä Ñàâåöêàãà Ñàþçó äà íéçàëåæíûõ äçÿðæàâà¢ Ðàñå³, Óêða³íû, Áåëàðóñ³ äû ³íøûõ äääûâà¢ñÿ ïää ë¸çóãàì³ íàöûÿíäë³çió. Àéóðàò ¸í ñòà¢ íîñüá³òàì ýëåìýíòó êàíôíóòàëüíàñüö³ ¢àà ¢ìîâàõ, êàë³ êàìóí³çì áû¢ çðóéíâààíû; àêóðàò ¸í àá’ÿäíî¢âàå ñó÷àñíàå íÿ òîëüê³ ç ñàâåöêé ýïõàþ, à ³ ç ã³ñòîðûÿé ää 1917 ãîäó. Äàñüêåóþ÷û íàöûÿíäë³çì ó òàê³ì àñïýêòå, ã³ñòîðûê³ ìàþöü íÿ ìåíøàå çíà÷íûíå, ÷ûìÿ ýêàíàì³ñòû, ïäë³òîëÿã³ ³ ñàöû¸ëÿã³ ¢ ñïðîáàõ çðàçóìåöü ïñòèàìóí³ñòû÷íû ñüâåò. Çàöåìû 1 Gellner E. Return of a Native // Political Quarterly. — 1996. — Vol. 67. N1. P. 12. 2 Skidelsky R.

The Road from Serfdom: The Economic and Political Consequences of the End of Communism. — New York: Penguin, 1997. P. 173. 3 Ibid. P. 163—164. 4 Breuilly J. Nationalism and the State. — 2nd ed. — Chicago: Univ. of Chicago Press, 1994. P. 350, 344. 5 Nodia G. Nationalism and Democracy // L. Diamond and M. F. Plattner (eds.). Nationalism, Ethnic Conflict and Democracy. — Baltimore, MD: Johns Hopkins Univ. Press, 1994. P. 19—20. 6 Gellner E. Thought and Change. — London: Weidenfeld and Nicolson, 1964. P. 125. 7 Breuilly J. Op.cit. P. 350. 8 Allworth E. (ed.) Ethnic Russia in the USSR: The Dilemma of Dominance. — New York and Oxford: Pergamon Press, 1980. Dunlop J. B. The Rise of Russia and the Fall of the Soviet Empire. — Princeton: Princeton Univ. Press, 1993. Petro N.N. The Rebirth of Russian Democracy: An Interpretation of Political Culture. — Cambridge, MA and London: Harvard Univ. Press, 1995. Szporluk R. Dilemmas of Russian Nationalism // Problems of Communism.— Vol. 38. N4. P. 15—35. 9 Hough J. F. Democratization and Revolution in the USSR. 1985—1991. — Washington, DC: Brookings Institute Press, 1997. P. 374. 10 Armstrong J.A. The ethnic scene in the Soviet Union: the view of the dictatorship // E. Goldhagen (ed.). Ethnic Minorities in the Soviet Union. — New York: Praeger, 1968. P.3—49. 11 Beissinger M.R. How Nationalisms Spread: Eastern Europe Amist the Tides and Cycles of Nationalist Contention // Social Research. — 1996. Vol. 63. N1. P. 115. 12 Petro N.N. The Rebirth of Russian Democracy: An Interpretation of Political Culture. — Cambridge, MA and London: Harvard Univ. Press, 1995. P. 119. 13 Gellner E. Op.cit. P. 13. 14 Smith A.D. Memory and modernity: reflections on Ernest Gellner's theory of nationalism // Nations and Nationalism. — 1996. — Vol. 2. N3. P. 376—377. 15 Pipes R. Introduction: the nationality problem // Handbook of Major Soviet Nationalities / Zev Katz et al. (eds.). — New York: Free Press, 1975. P. 1—5. 16 Greenfeld L. Nationalism: Five Roads to Modernity. — Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, 1992. P. 14, 254. 17 Riasanovsky N.V. A Parting of Ways: Government and the Educated Public in Russia, 1801—1855. — Oxford: Clarendon Press, 1976. 18 Trubetskoi N.S. The Ukrainian Problem // A. Libennan (ed.). The Legacy of Genghis Khan and Other Essays on Russia's Identity. — Ann Arbor, MI: Michigan Slavic Publications, 1991. P. 251 19 Szporluk R. Ukraine: From an Imperial Periphery to a Sovereign State // Daedalus. — 1997. — Vol. 126. N3. P. 85—119. 20 Kloczowski J. Ukraina a

Europa Œrodkowo-Wschodnia // Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze. — 1994. — [1] 2. P. 19. 21 Szporluk R. Polish-Ukrainian Relations in 1918: Notes for Discussion // Paul Latawski (ed.). The Reconstruction of Poland, 1914—23. — London: Macmillan, 1992. P. 41—54. Szporluk R. Ukraine: From an Imperial... 22 Rieber A.J. Struggle Over the Borderlands // S.F. Starr (ed.) The Legacy of History in Russia and the New States of Eurasia. — Armonk, NY: M. E. Sharp, 1994. P. 81. 23 Ibid. P. 79—80. 24 Hall J.A. Coercion and Consent: Studies on the Modern State. — Cambridge: Polity Press, 1994. P. 126. 25 Pipes R. Struve: Liberal on the Right. 1905-1944. — Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, 1980. P. 211—212. 26 Barghoom F.C. Soviet Russian Nationalism. — New York: Oxford Univ. Press, 1956. 27 Ëèïêèí À. “Äóõîâíîå ÿäðî” êàê ñèñòåìîîáðàçóþùèé ôàêòîð öèâèëèçàöèè: Åâðîïà è Ðîññèÿ // Îáùåñòâåííûå íàóêè è ñîâðåìåííîñòü. — 1995. [1]1. Ñ. 64. 28 Òàìñàìà. 29 Rudnytsky I.L. Essays in Modem Ukrainian History. — Cambridge, MA: Harvard Univ. Press, 1987. P. 469—473. 30 Kappeler A. Russland als Vielvolkerreich: Entstehung, Geschichte, Zerfall. — Munich: C. H. Beck, 1992. P. 179; ãë. òàêñàìà: Potichnyj P.J. (ed.) Poland and Ukraine, Past and Present. — Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1980. 31 Amason J.P. The Future That Failed: Origins and Destinies of the Soviet Model. — London and New York: Routledge, 1993. 32 Gellner E. Nations and Nationalism. — Ithaca, NY: Cornell Univ. Press, 1983. P. 56—57. 33 Szporluk R. Communism and Nationalism: Karl Marx versus Friedrich List. — New York and Oxford: Oxford Univ. Press, 1988 (óêðà[3]íñêàå âûäàíèå — Ê.: Îñíîâè, 1998). 34 Minogue Ê. and Williams B. Ethnic Conflict in the Soviet Union: the Revenge of particularism // A.J. Motyl (ed.). Thinking Theoretically about Soviet Nationalities: History and Comparison in the Study of the USSR. — New York: Columbia Univ. Press, 1992. P. 233. 35 Áèçîâ Ë. Ðîññèÿ: èìïåðèÿ èëè íàöèîíàëüíîå ãîñóäàðñòâî? // Íåèçáåæíîñòü èìïåðèè / Ïîä ðåä. À.Í. Ñàâåëüåâà. — Ì.: Èíòåëëåêò, 1996. — Ñ. 148—149. 36 Minogue Ê. and Williams B. Op.cit. P. 241. 37 Walt S.M. Building Up New Bogeymen // Foreign Policy. — Vol. 106. P. 183—184, 187. 38 Hobsbawm E.J. Nations and Nationalism since 1789. Programme, Myth, Reality. — 2 ed. — Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1991. P. 165. 39 Ibid. P. 164 40 Petro N.N. The Rebirth of Russian Democracy: An Interpretation of Political Culture. — Cambridge, MA and London: Harvard Univ. Press, 1995.

— P. 149. 41 Porter B.D. Russia and Europe after the Cold War: the Interaction of Domestic and Foreign Policies // C.A. Wallander (ed.). The Sources of Russian Foreign Policy after the Cold War. — Boulder, CO: Westview Press, 1996. P. 132—133. 42 Óêðàèíà è Ðîññèÿ: îáùåñòâà è ãîñóäàðñòâà / Ïîä ðåä. Ôóðìàíà Ä.Å. — Ì.: Èçä-âî “Ïðàâà ×åëîâåêà”, 1997. 43 Prizel I. The Influence of Ethnicity on Foreign Policy // Szporluk R. (ed.) National Identity and Ethnicity in Russia and the New States of Eurasia. — Armonk, NY: Ì. E. Sharpe, 1994. P. 103—28. 44 Pirie P.S. National Identity and politics in Southern and Eastern Ukraine // Europe-Asia Studies. — Vol. 48. N7. P. 1079—1104. 45 Minogue K. and Williams B. Op. cit. P. 237. 46 Gellner E. Return of a Native. P. 45.

Ç óêðà³íñêàé ìîâû ïåðàêëà¢ Àëåñü Ïÿòêåâ³÷ ïàâîäêå: Ðîìàí Øïîðëþê. ²ìïåð³ÿ òà íàö³ï ç ³ñòîðè÷íîãî äîñâ³äó Óêðàїíè, Ðîñ³ÿ, Ïîëüù³ òà Á³ëîðóñ³. Êèïâ, 2000.

panam501

Â³òàëü Ïàíàìàðîâ — ê³å¢ñê³ ô³ë¸çàô ³ æóðíàë³ñò. Ñóïðàöiî¢í³ê Óêðà³íñêàå ñëóæáû ðàäû¸ “Ñâàáîäà”, ðýäàêòàð àëüìàíàõó “Ô³ëîñîôñüê³ ñòóä³ï”. Âÿë³ê³ ñÿáàð Áåëàðóñ³. Ïåðàêëàäà¢ íà ¢êðà³íñêóþ àðòûêóëû øìàòë³ê³õ áåëàðóñê³õ à¢òàðà¢. Äðóêàâà¢ñÿ ¢ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³ì íóìàðû ÷àñîï³ñó “Ôðàãìýíòû” (Ìåíñê, 1998). Â³òàëü Ïàíàìàðîâ

Ãåàãðàô³÷íà Öýíòðàëüíàÿ/Ñÿðýäíÿÿ Å¢ðîïà ïà÷ûíàåööà ¢ àäïàâåäíàñö³ ç àçíà÷ýíåì Ì³êîëû Ðàá÷óêà — àäðàçó æ çà àãàðîäæàé ñàäó Ìýòýð³õà (òî áîê, íà ¢ñõîä ää óñêðà³íû Âåíû) ³ öÿãíåööà àæ äà Äíÿïðà. Ç ãëåäç³ø÷à ñó÷àñíàé ã³ñòîðû³ — ãýòà ãàíåáíàÿ äëÿ Çàõàäó ïðàñòîðà ïàì³æ Ìþíõíàì ³ ßëòàé. Ç ãëåäç³ø÷à ñó÷àñíàé ãåäïàë³òû³ — ãýòà ÷àñîâàÿ í³÷ûéíàÿ çíîà, øýðàÿ ïëÿìà, ÿêàÿ ïðàãíå ÷óæûõ óïëûâà¢ ³ ïàäïàðàäêàâàííÿ. Ïàâîäëå Þ’ÿ Àíäóõîâ³÷à — ãýòà ïàìåææà “êóëüòóðû â³íà”, “êóëüòóðû ï³âà” ³ “êóëüòóðû ãàðýëê³”. Çàòîå àäíîñíà êàøòî¢íàñöÿ¢ — ãýòà àñîáíàå ñóáúûâ³ë³çàöûéíàå êîëà ç âàíäðî¢íûì öýíòðàì, íÿïÿ¢íûì³ ìåæàì³, àãóëüíûì ë¸ñàì ³ àäç³íñòâàì ñâåòàïïãëÿäó. Öûâ³ë³çàöûéíû ðàçëîì ïðàõîäç³öü ïà ¢ñõîäí³ì êðà³ ãýòàãà ðýã³¸íó ñòóæêàé Ì³æìîð’ÿ, ñòâîðàíàé ç ïî¢íà÷û íà ïî¢äçåíü ïåðàâàæíà Áåëàðóñüþ ³ ¡êðà³íàé. Àáâäçâå ÿíû ¢æî ïåðàäàîëåë³ ïàëîáó øëÿõó äà ¢ëàñíàé òîåñíàñö³, ³ öÿïåð ³õí³ÿ êóëüòóðíûÿ ýë³òû ñòâàðàþöü ïîñòìäýðíûÿ íàöû³ ¢ äàíàöûÿíàëüíûì àñÿðîâêó. Òàê³ì ÷ûíàì, âà ¢êðà³íñê³õ ³ áåëàðóñê³õ ³íóÿëåêòóàëà¢ âÿðòàíîå äà ñÿáå àçíà÷åå íîâóþ ³íóÿðîðýòàöûþ ïðûíöûïà¢ “å¢ðàïåéñêàñö³” ïää÷àñ ääáóäî²1 äàâ¸¢, øòî ¢ñÿ å¢ðàïåéñêàÿ êóëüòóðà ãðóíòóåööà íà òðîõ ïääìóðêà: ðûìñê³ì ïðàâå, õðûñö³ÿíêèé àíòðàïàëîã³³ ³ ïðàöî¢íàé äçåéíàñö³. Ïàñëÿ Íàòàëëÿ ßêàâåíêà2 ïðàïàíâàëà ðàçãàðíóöü öÿëóþ å ¢ðàïåéñêóþ ñ³ñòýìó êàøòî¢íàñöÿ¢ íà ïääñòàâå àäíé òîëüê³ àöýíê³ òàãî, øòî äàòû÷ûöà ñôåðû àñàá³ñòàãà ÷àëàå÷ãàà æûööÿ, àêðýñëåíàé ëàö³íñê³ì ñëîâàì privatus. Ñàïðà¢äû, ïðîñòàå ïðûçíàííå ñâàáîäíàé âîë³ ³íâû³äà äàçâàëÿå áåç ñóïÿðý÷íàñöÿ¢ ïàáóäâàöü ýòûêó, çàñíàâàíóþ íà ñóìëåíî³, àðûåíòàâàíóþ íà ñâàáîäó ³ àñàá³ñòóþ àäêàçíàñöü. Äàñòàòêîâà ïàðà¢íàöü “ì³êðàêîñì” ç “ìàêðàêîñìàì” ó ³õí³ì àãóëüíûì çíà÷ýíí³, êàá ãðàìàäñòâà ç ÷àñàì ïðûçâû÷à³ëàñÿ

ïàâàæàöü ó êîæíàé àñîáå íàäçâû ÷ àéíóþ âûêëþ ÷ íàñöü åéíàãà æûöö¸âàãà ñâåòó. Âàðòà ñöååðäç³öü ÷ äëàåâêà ÿê Áîæàå ïàäàáåíñòâà, ³ ëîã³êà âåðû ïðûâÿäçå äà øàíàâàííÿ àñîáû ÿê ñàïðà ¢äíãàà ïàñëàíöà ¡ëàäàðà (âûñëî¢å Àíòóàíà äý Ñåíò-Ýêçþïåðû) ó êîæíûì Äðóã³ì, àæ äà çà ÷ àðàâàííÿ ÿãîíàé ³íøàñòþ. Àäñþëü ïàõîäç³öü ³ ïëþðàë³çì ñâåòàïîãëÿäà¢, ³ íåäàòûêàëüíàñöü àñîáû, ³ ¢âîáóëå å ¢ðàïåéñê³ äóõ, çàñíàâàíû íà ÷ àëàâå÷àé ãîäíàñö³ ³ íàê³ðàâàíàñö³ íà äçåéíàñöü. Àäñþëü æà, óðýøöå, ³ àìàëü óñå àáóëüíàå¢ðàïåéñê³ÿ ³äýàëüíûÿ çäàáûòê³: àä “çàëàòûõ âîëüíàñöÿ¢”, øëÿõåöêàãà ãîíàðó, êàçàöêàãà ³íäûâ³äóàë³çìó ³ “àäêàçíàñö³ ³íòýëåêòóàëà¢” äà êàíöýïöûÿ¢ ïðàâî ÷ àëàâåêà ³ íàöûÿíàëüíàãà ñàìàâûçíà÷ýííÿ. Ç àíòû÷ íàãà ³ìêíåííÿ ñóïðàöüñòàÿöü ñóñååòíàé ýíòðàï³³ (Õàîñó) ³ ç ïàçíåéøàãà êóëüóó ãðàìàäçÿíñêàãà àáàâÿçêó àïàñðîâêâàíà âûâîäçÿööà ïðàòýñòàíöêàÿ ýòûêà ïðàöû, óñÿ ñóêóïíàñöü òýõíàëîã³ÿ¢ ³ äç³âîñíàÿ å¢ðàïåéñêàÿ çàïëüíàñöü ïåðàääïëüâàöü êðûç³ñû. Òàêñàìà ääíî òíëüê³ ïðàâàâîå àñâÿ÷ýííå ïðûâàòíàé óëàñíàñö³ äàçâàëÿå ñòâàðûöü ãðàìàäçÿíñêóþ ñóíîëüíàñöü ÿê ãðàìàäñòâà áóðæóà. Ãýòà, íàòóðàëüíûì ÷ ûíàì, ðîá³öü ç äçÿðæàâû ïðîñòû ³íñòðóìåíò ñóíîëüíàñö³, à ç ÷ ûíî¢í³êà¢, íÿõàé ³ “¢ñåíàðîäíà âûáðàíûõ”, — íàéì³òà¢ ñóåðýííàé ñóêðíîíàñöü âîëüíûõ ãðàìàäçÿíà¢, ÿê³ÿ ¢ñâÿãîì³ë³ ñÿáå íàöûÿé. Òðûâàëàå íââÿçâàííå ñÿðýäíåå¢ðàïåëöó àç³ÿöêàé òðàäûöû³ êàëåêòûâ³çíó, óâàñîâëåíàé ö³ ¢ êàëãàñíûõ ñõîäàõ, ö³ ¢ ãðóïàâûõ ðàçãëÿäàõ ïåðñàíàëüíûõ ñïðàâà¢, âûêë³êàëà ¢ ÿãî íåäàâåð äà ãðàìàäñòâà ÿê òàêîãà. Àëå, ÿê çà¢âàæû¢ Ì³êîëà Ðàá÷ óê, çíà÷ íóþ ÷ àñòêó ñâà³õ ïðàâî¢ ÷ äëàâåê îíæà ðýäë³çàâàöü òîëüê³ ¢ ãðàìàäñòâå. Íåàáõîäíûÿ ¢äàêëàäíåíí³: ó ñóïëüíàñö³, ç ÿêîé ÷ àëàâåê ñÿáå àòàÿñàìë³âàå. Ãàâîðêà ³äçå ïðà íàöûÿíàëüíåå âûìÿðýíå àñàáíâàñö³: ÿå àä ÷ óâàííå çíàõîäæàííÿ ¢ öýíòðû íàöûÿíàëüíàé ã³ñòîðû³, ýìàöûéíàå ïåðææûâàííå òûñÿ ÷ àãàäîâàãà âîïûòó ïðàæûâàííÿ íà ñâà¸é çÿìë³, ñóá’åêòû¢íàå ïà ÷ óöö¸ áÿñïåê³ àòðûìíàãà ¢ ñïàä ÷ ûíó àä ïàïÿðýäí³êà¢ óëàñíàãà Äîìó Áûöÿ, óñâäàìëåíîå ñâàéãî Êðàþ ÿê Gloria Patri ³ äàëó ÷ ýíÿ ÿãî ää ñâàéãî äóõî¢íàãà ñêàðáó. Ãýòàå ïåðææûâàíîå ¸ñöü íàñòóïñòâàì íàñòîëüê³ àñàá³ñòàãà, ñóá’åêòû¢íàãà ³ íàâàò ³íòûííàãà âûáàðó, øòî ìîæíà àáíàâ³öü íàâàò ñòàðó ¢êðà³íñêóþ ïðûêàçêó: êíÿçåì íàðäæàþöà, óêðà³íöì/áåëàðóñàì ñòàíîâÿööà. Àäíàê ó öýíòðû Å¢ðîïû ¢ñå çâû÷àéíÿ ïðàÿâû íàöûÿíàëüíàãà ì³æâîëüíà ïðàñâå÷âàþü ïðàçäíâàå àç³ÿöêàé àêóïàöû³, à ³õí³ ýêç³ñòýíöûÿëüíû ïðûñìàê ïåðàòàðàå ñàêðàìåíòàëüíóþ øêëÿíêó ãàðáàòû ¢ ÷ àøó àìðûòû3. Ã³ñòîðûÿ âûïðäöàâàëà ¢ ñÿðýäíåå¢ðàïåéòà¢ çâû÷êó äà

ñâîåàñàáë³âàé íåãàòôû¢íàé ýñõàòàëîã³³ — óñâåäàìëåííå òàãî, øòî ³õ ìîãóöü ô³ç³ ÷ íà çí³ø ÷ ûöü àëüáî ÿíû ìîãóöü öàëêàì ãóìàííà áÿññëåäíà çí³êíóöü ó å¢ðàç³éñê³ì áàëîöå. Çâû ÷ àéíà òàê³ÿ ïàãðîçû ç’ÿ¢ëÿþööà ìàáóòíûì ôàêòàðàì óíóòðàíàé êàíñàë³äàöû³ íàöû³, äëå ðàçàì ç òûì óñâÿäîì³öü ñÿáå áåëàðóñàì ö³ ¢êðà³íöàì ñ¸ííÿ àçíà ÷ åå ñòàöü “âàÿ ¢í³ ÷ ûì ñåïàðàòûñòàì” ó âà ÷ ão Çàõàäó, “áóðæóàçíûì íàöûÿíàë³ñòàì” ç ãëåäç³ø ÷ à ¡ñõîäó ³ íàöäýìàì/áàíäýðà¢öàì äëÿ àé ÷ ûííûõ “òðàíñíàöûÿíàëà¢”. Êàøòî¢íàñíû ðàñêîë ãðàìàäñòâà ¢çìàöíÿåööà ÿø ÷ ý ³ òûì, øòî áåëàðóñê³ì³ ³ ¢êðà³íñê³ì³ ýë³òàì³ ã³ñòàðû ÷ íà çàñâîåíû çàõîäí³ òûï ìûñëåííÿ, à ìàñàâàé ñâÿäîìàñòþ òûõ êðà³íà¢ — óñõîäí³. Àäíâê ïàë³òû ÷ íàé (ãðàìàäçÿíñêàé, áóðæóàçíàé) íàöû³ âàðòà òîëüê³ ääíîé ÷ û àä ÷ óöü ñÿáå ñóá’åêòàì ã³ñòàðû ÷ íàãà ïðàöýñó, ³ àòðûìàííå äçÿðæà¢íàé íåçàëåæíàñü³ ñòàå äëÿ ÿå ïðîñòà ñïðâàé ÷ àñó. À ïðàâà íàöûÿ¢ íà ïàë³òû ÷ íàå ñàìàâûçíà ÷ ýííå äàãýòóëü çàñòàåöòà äëÿ öýíòðàëüíàå¢ðàïåëà¢ àáñàëþòíàé êàøòî ¢íàñöþ, ïàäîííàé äà àñíî¢íûõ ïðàâî ÷ äëàåâêà. Çàòå çàõîäíåå ¢ðàïåéñêàÿ ñâÿäîìàñöü ïàêûñå ïðûçâû ÷ àéâàåöòà àáìÿæî¢âàöü íàöûÿíàëüíû ñóåâðýí³òýò äçåëÿ ïðûíàäû ³íòýãðàöû³ — òýðì³íó, ÿê³ âà ¢êðà³íñê³ì ³ áåëàðóñê³ì ïîñòêàëàí³ÿëüíûì êàíòýñòàõ íàéáîëüø äàêêàáíà ïåðàäåöòà ñëîâàì ðóñ³ô³êàöûÿ. Ó ãýòûì êàíòýñòå ³ ãëàáàë³çàöûÿ ïåø çà ¢ñ¸ ïðàÿ¢ëÿåöòà ¢ âûãëÿçå íàâàëû áðàòêî¢ ³ áðàòàíî¢ ç óñõîäó. Ýìàöûéíóþ ¢ñòàíî¢êó ¢êðà³íñêàà ³ áåëàðóñêàà ãðàìàäñêàà íàöûÿíàë³çìà¢ ìîæíà çååñö³, óñëåä çà Àêñàíàé Çàáóæêàé, äà òðîõ ñëîâà¢: “Äàéöå íàì æûöü!” Ñòà¢ëåíîå äà íåàä’åìíûõ ïðàâî¢ ÷ äëàåâêà ³ íàöû³, ëåäçüûâ íå àáàãà¢ë¸íûõ ñÿðÿäíåå¢ðàïåéñêàé, íà ¢ñõîïà àä Äíÿïðà âûêë³êàå ïàäàçðîíàñöü: “Ïðàâû ÷ àëàåâêà?!” — äà òàãî æ àáöÿæàðàíàå ìàí³ÿé ×àðíàêîçàâà. Íà àòëàíòû÷ íûõ áåðàãàõ àáàðîíà íàöûÿíàëüíûõ ïðàâî¢ àñîáû öÿìåð ñàñòóïàå áàðàöüáà çà ïðàâû ñåêñóàëüíûõ ìåíøàñöÿ¢, óëàñö³âàÿ äëÿ å¢ðàïåéñêàé êóëüòóðû àáñàëþòçàöûÿ ìàðàëüíûõ êðûòýðÿ¢ ëþäñêàé praxiz ïàäìÿíÿåöòà ïàòðááàâàííÿì³ ïàë³òû ÷ íàé ìýòàçãîäíàñö³, à íîâàå ïàñïàë³òàå ðàçóìåííå ïðàâà ÷ àëàåâêà íà æûöö¸ òàì ø ÷ ûðà âûêàçàëà àäíî çàõîäíÿå ³íôàðìàöûéíàå àãåíöâà: “Ó ïðàäìåñöÿõ Ãðîçíàãà ïðàöóå ðàñ³éñêàÿ öÿæêàÿ àðòûëåðûÿ” (êóðñ³¢ ìîé — Â.Ï.). ² òîå, øòî äëÿ öýíòðàëüíîãà å¢ðàïåëà ãåíäûã, äëÿ çàõîäíÿãà ìåíòàë³òýòó — òîëüê³ ãóìàí³òàðíàÿ êàòàñòðîôà ³ ïàðóøýííå ãåàíàë³òû÷ íàé ñòàá³ëüíàñö³, âûêë³êàíûÿ ñåïàðàòûçìàì íàöûÿíàë³ñòàõ¢. Òàê³ì ÷ ûíàì, ³ áåëàðóñê³ì, ³ ¢êðà³íñê³ì êóëüòóðíûì ýë³òàì, ÿê çà¢ñ¸äû, êðàéíå íå ñòàå ÷ àñó íà ääáóâîâó ñâà³õ óÿ¢ëåíûõ ñóïîëüíàñöÿ¢ — òîëüê³ äà íàñòóííàé “ßëòû”. Òàìó âàðòà ïàñïÿøàööà — ÿê ï³ñà¢ Þðû Ë³ïà4,

“âñóïåðå÷ Àç³¿ æàõó ³ âñóïåðå÷ çèíí³é ªâðîï³” (“íàñóïåðàê Àç³³ æàõó ³ íàñóïåðàê õàëîäíàé Å¢ðîïå”). Ç óêðà³íñêàé ïåðàêëà¢ Çì³öåð Ñåðàáðàêî¢ ïàâîäëå à¢òàðñêàãà àðûã³íàëó.

kuzio501

ãåàïàë³òûêà Òàðàñ Êóç¸

Òàðàñ Êóç¸ — íàâóêîâû ñóïðàöîâ¢í³ê Öýíòðó äàñüëåäàâàíüíÿ¢ ïðàáëåì ì³æíàðîäíàé áÿñüïåê³ ¨ðñêàãà ¢í³âýðñûòýòó (Êàíàäà), áûëû ê³ðà¢í³ê ³íôàðìàöûéíàãà öýíòðó NATO âà ¡êðà³íå. Àïîøíÿÿ êí³ãà — Contemporary Ukraine. Dynamics of Post-Soviet Transformation.

Êí³ã³, àáìåðêàâàíûÿ ¢ ãýòûì àðòûêóëå: Alexander J. Motyl. Revolutions, Nations, Empires. Conceptual Limits and Theoretical Possibilities. — New York: Columbia Univercity Press, 1999. Charles King and Neil J. Melvin (eds.). Nation Abroad. Diaspora Politics and International Relations in the Former Soviet Union. — Boulder, CO: Westview Press, 1988. Bohdan Nahaylo. The Ukrainian Resurgence. — London: Hurst and Co, 1998. Theofil Kis, Irena Makaryk, with Roman Weretelnyk (eds.). Towards to New Ukraine II. Meeting the Next Century. — Ottawa: Univercity Ottawa, 1999. Sharon L. Wolchik and Volodymyr Zviglyanich (eds.). Ukraine: the Search for a National Identity. — Oxford, Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2000. Marta Dyczok. Ukraine. Movement without Change. Change without Movement. — Amsterdam, Reading: Harwood Academic Publishers, 2000. Paul D'Anieri. Economic Interdependence in the Ukrainian-Russian Relations. — Albany: State Univercity Press New York, 1999. David R. Marples. Belarus. A Denationalized Nation. — Amsterdam: Harwood Academic Publishers, 1999.

Äàñüëåäàâàíüí³ íàöûÿíàë³çìó, ãåàïàë³òûê³ é ïåðàõîäíàãà ïýðûÿäó ¢âà ¡êðà³íå é áûëîé ñàâåöêàé ³ìýðû³ óçáàãàö³ë³ñÿ àíîøí³ì³ ÷ àñàì³ íåêàëüê³ì³ çüìÿñòí¢íûì³ é ö³êâûì³ êî³ãàì³. Ó ìàíàãðàô³³ Àëÿêñàíäðà Ìàòûëÿ é ïàääíðöû àðòûêóëà¢ ïîä ðÿäàêöûÿé ×àðëüçà Ê³íãà äû Íýéëà Ìýëâ³íà ³äçå ãàâíðêà ïðà íàöûÿíàëüíàå ïûòàíüíå, ì³æíàðîäíûÿ äà÷ ûíåíüí³ äû ïàñüëÿñàâåöêå ïàë³òû÷ íàå æûöüö¸. Êí³æê³ Áàãàäíà Íàãàéêû, Ìàðòû Äû÷ îê, Ïîëà Ä'Àíüåðû é Äýâ³äà Ìàðïëçà, à òàêñàìà çáîðí³ê³, ÿê³ÿ àäðýäàãàâàë³ Òýàô³ëü Ê³ñü ç ²ðûíàþ Ìàêàðûê ³ Ðàìàíàì Âýðýòýëüíûêàì äû Øàðîí Âîë÷ûê ç Óëàäç³ìåðàì Çüâ³ãëÿíû÷ àì, ïðûñüâÿ÷ àþöà ïðàáëåìàì ñó÷ àñíàé Óêðà³íû é Áåëàðóñ³. Ãýòûÿ

ïðàöû îîæíà âûðàçíà ðàçðîçüí³öü ïà ìýòàäàë¸ã³³ äàñüëääàâàíüíÿ: ó Ìàòûëÿ, Ê³íãà ç Ìýëâ³íàì ³ Ä’Àíüåðû ïåðâàæàå òýàðýòû ÷ íà-êàìïàðàòûâ³ñòê³ ïàäûõîä, øòî, íà ìàþ äóìêó, äàçâàëÿå íàøìàò ãëûáåé ïðààíàë³çàâàöü ìàòàð’ÿë, ÷ûñÿ òðàäûöéíàå âûâó÷ýíüíå àñîáíàé êðà³íû, ÿê³ì çàéìàþöà à¢òàðû é ðýäàêòàðû ³íøûõ ïÿö¸õ êí³æàê.

1. Ó Ìàòûë¸âàé êí³çå “Ðýâàëþûª, íàöû³, ³ïíýðû³. Êàíöÿïòóàëüíûÿ ìåæû é òýàðýòû÷íûÿ ìàæë³âàñüö³” íå ³äçå, íàñóïåðàê íàçüâå, ãàâîðêà ïðà ¢çàåìàäçåÿíüíå ðýâàëþûÿ¢, íàöûÿ¢ äû ³ïíýðûÿ¢. Çàòîå à ¢òàð ïðàãíå âûðàçíà ðàçüìåæàâàöü ïàíÿòê³, êàá àäãýòóëü nêàðûñòî ¢âàöü ³õ “ó ýìï³ðû÷íûõ ³ òýàðýòû÷íûõ äûñêóñ³ÿõ” (ñ. Õ²). Íàéìåðø Ìàòûëü cüöüâÿðäæàå ïðûíöûïîâû õàðàêòàð ïàíÿòêó äëÿ òýîðû³ ö³ òýàðýòûçàâàíüíÿ. Òàìó êîæíû ç òðíõ ðàçüäçåëà¢ äàñüëääàâàíüíÿ ïàáóäàâàíû òàê, êàá äàñüëääàâàöü ³ ïàíÿòê³, ³ òýîðû³, ³ òýàðýòû÷íûÿ àñíîâû. Ïåðøû ïðûñüâÿ÷àåöà ïàíÿòêó ðýâàëþû³, ÿêóþ Ìàòûëü íàìàãàåööà âûòëóìà÷ûöü ÿê ïðàöýñ çüìåíà¢, “ñýìàíòû÷íà ñïàðîâíåíû” ç ïàíÿòêàì³ “áóíòó”, “çàêàëîòó”, “çáðîéíàãà õâàëÿâàíüíÿ”, “ïà¢ñòàíüíÿ”, “ðýõîðìû”, “ïåðàõîäíàãà ïýðûÿäó” é “òðàíñôàðìàöû³”. Ðýâàëþû³ — ãýòà íàé÷àñüöåé “õóòê³ÿ, óñ¸ááäûííûÿ é ôóíäàìýíòàëüíûÿ çüìåíû”, çäàòíûÿ ¢ïëûâàöü ÿê íà ñàöûÿëüíûÿ ñòðóêòóðû, òàê ³ íà ëþäçåé. Ç óâãà³ íà ãýòà Ìàòûëü ë³÷ûöü àìýðûêàíñêóþ “ðýâàëþûþ” õóò÷ýé “ïåðàõîäíûì ïðàöýñàì”, ÷ûñÿ ¢ëàñíà ðýâàëþûýé, à ïääçå³ ¢ ïàâàåíûõ Íÿìå÷ ÷ûíå é ßïîí³³ — “ðýäýìàêðàòûçàöûÿé”. Ðýâàëþû³, ÿê äàâîäç³öü à¢òàð, çàíäàòà äîðàãà êàøòóþöü, ³, êàá äàñÿãíóöü ïîñüíåõó, ðýâàëþûÿíýðû ìóñÿöü áûöü “ååëüì³ áàãàòûì³ é âÿäîìûì³”. À ïàêîëüê³ ðýâàëþû³ ïà ñâà¸é íàòóðû âûìàãàþöü íåìàëûõ âûäàòêà¢, äûê “à¢òàðûòàðíûÿ ìýòàäû ïîøóêó ðýñóðñà¢ íåïàçüáåæíûÿ”. Òàê³ì ÷ûíàì, äÿìàêðàòûçàöûÿ é ðûíêàâûÿ ïåðà¢òâàðýíüí³ — íåñóìÿø÷àëüíûÿ ¢ ÷àñå, òàìó àäç³í ç ãýòûõ ïðàöýñà¢ äàöÿñüíûÿå äðóã³ íà çàäí³ ïëÿí. Ïàâîäêå Ìàòûëÿ, ïà÷àòàê ýêàíàì³÷íé ðýâàëþû³ 1992 ãîäó ¢ Ðàñå³ ïàêëà¢ êàíåö äýìàêðàòû÷íûì çüìåíàì. Âåðàãîäíà, ìíîã³ÿ ç òûõ çàõîäí³õ ïàë³òûêà¢ ³ íàáóêî³öà¢, ÿê³ÿ çàãðâî÷âàë³ Ðàñåþ äà “âÿë³ê³õ óçðóøýíüíÿ¢”, ó ñÿáå äîìà àä÷àéíà ñóïðàö³ëÿë³ñÿ òàêîé ïàë³òûöû. Ïàðà¢íî¢âàþ÷û ¡êðà³íó é Ðàñåþ ïðû êàíöû 90-õ, ìû áà÷ûì: êîë³øí³ÿ ýâàëþûéíûÿ òðàíñòàðìàöû³ àêàçàë³ñÿ áîëüø óàäêûì³ çà ïàçüíåéøûÿ ðýâàëþûéíûÿ çüìåíû, ÿê³ÿ ìåë³ íà ìýöå äýìàêðàòû÷çàöûþ é ðàçüâ³öüö¸ äçÿðæàâû. Äà òàãî æ, ðàñåéñê³ÿ ðýôîðìû çàçíàë³ ¢ïëû¢ ïðàçüìåðíà ðàçüäçüìóòàãà ñàâåöêàãà áþðàêðàòû÷íàãà àïàðàòó é ñ³ëàâûõ ñòðóêòóðà¢, ÷û³ì ïðääñòà¢í³êîì ¸ñüöü öÿïåðàøí³ ïðýçûáýíò Ïóö³í. Òàê³ì ÷ûíàì,

êðûòûêàâàöü òýìïû ðýôîðìà¢ ó áûëûõ êàìóí³ñòû ÷ íûõ êðà³íàõ íåäàðý ÷ íà. ßíû çàëåæàöü àä òàãî, íàêîëüê³ ãðàìàäçòâà ïàöýðïåëà àä ³ìïýðûÿë³çìó é òàòàë³òàðûçìó. Òûì êðà³íàì ñàâåöêàãà ëÿãåðó, äçå ãýòûÿ äâà ÷ ûíüí³ê³ àä ÷ óâàë³ñÿ ¢ ìåíòàé ìåðû (íàïðûêëàä, ó Ïîëüø ÷ û), ñòàðòàâàöü áûëî ëÿã ÷ ýé, à òàì, äçå ÿíû äàë³ñÿ ¢ çíàê³ áîëüø, ðýâàëþûéíûÿ çüìåíû áûë³ íåìàæë³âûÿ, áî ïåðàòâàðýíüí³ àäáûâàë³ñÿ ïðû àäñóòíàñüö³ äçÿðæàâû, ãðàìàäçÿíñêàé ñóïëüíàñüö³, âÿðøýíñòâà ïðââà, äýìàêðàòû³, ðûíêó é ýë³òà¢. Òàìó, àíàë³çóþ ÷ û ïîñòêàìól³ñòû ÷ íûÿ çüìåíû ç ãëåäç³ø ÷ à “òýàðýòû ÷ íàé íåæûüöÿçâîëüíàñüö³” ðýâàëþöû³, Ìàòûëü àääàå ïåðàâàõó ïàñòóïîâûì ³ ïðàäêàçàëüíûì êðîêàì, ÿê³ÿ ñïðàöî¢âàþöü “íÿ òàê áëàãà”, ÿê âÿë³ê³ÿ ¢çðóøýíüí³. Ìàòûëü ðàçóìåå íàöûÿíàë³çì ÿê ³äýàë¸ã³þ, äàêòðûíó, ñûñòýìó ³äýÿ¢ ö³ ïåðàêâíîàíüíÿ¢ ³ êðûòû÷ íà ñòàâ³ööà äà íàâóêî¢öà¢ (êøòàëòó Ýíäðó ¡³ëñàíà), ÿê³ÿ áà ÷ àöü òóò äçåéíàñüöü àëüâî êóëüòóðó. Ðàçàì ç òûì ¸í äàâîäç³öü, øòî íàöûÿíàë³çì óëàñüö³âû ÿê³ì çà¢ãîàíà ñ³ëàì àä ëââàãà äà ïðàâàãà êðàþ ïàë³òû÷ íàãà ñïýêòðó, à íÿ òîëüê³ ¢êðà³íñêàìî¢íûì ö³ òî çàõîäíå¢êðà³íñê³ì íàöûÿíàë-äýìàêðàòàì, ÿê ãýòà çàçâû÷ àé óâàæàþöü óâà ¡êðà³íå é íà Çàõàäçå (íàïðûêëàä Ä’Àíüåðû). Äà òàãî æ, íàöûÿíàë³çì ëó÷ ûöü íàöûþ çü äçÿðæàâàþ. Ìýòà íàöûÿíàë³ñòà¢ — äçÿðæà¢íàñüöü; äàñÿãíó¢øû ÿå, ÿíû ïðûìàþöü ³íøûÿ ñàìààçíà÷ýíüí³: “ïàòðû¸òû”, “äýìàêðàòû” ³ ãýòàê äàëåé. Àä òàãî ÷ àñó, ÿê Óêðà³íà ñòàëà íåçàëåæíàþ, óñå ïàë³òû÷ íûÿ ñ³ëû (àä ñàöûÿë³ñòà¢ äà íàöûÿíàë-äýìàêðàòà¢), ÿê³ÿ ïàäòðûìë³âàþöü íåçàëåæíàñüöü, ìîæíà íàçûâàöü “ãðàìàäçÿíñê³ì³” íàöûÿíàë³ñòàì³ ö³ íàäáóë íå ¢æûâàöü äóæà çüíÿâàæë³âàãà òýðì³íó “íàöûÿíàë³ñòû” äà í³âîäíåå çü ³õ. Òàê³ì ÷ ûíàì, ÿê ñëóøíà çàçíà ÷ àå Ìàòûëü, óæûâàíüíå ïàíÿòêó “íàöûÿíàë³çì” äà íåéêàãà àäíàãî ñýãìýíòó ïàë³òû÷ íàãà ñïýêòðó ääëþñòðî¢âàå õóò ÷ ýé à¢òàðàâó ³äýàëÿã³ ÷ íóþ ïåðääóçÿòàñüöü, ÷ ûìñÿ íàâóêîâóþ ìýòàçãîäíàñüöü. Ó ³ïýðûÿõ ìàþöü áûöü öýíòðû é êàíòðàëÿâàíûÿ ïýðûôýðû³. Ìàòûëü àäë³äàå ðàñïà¢ñþäæàíóþ äóìêó, í³áûòà ³ïýðû³ ïàòðàáóþöü ³ïýðûÿë³ñòû÷ íûõ, íå äýìàêðàòû÷ íûõ öýíòðà¢. Ðóõàâ³êîì ³ïýðû³, ïÿðý÷ ûöü ¸í, îíæà áûöü ³ äýìàêðàòûÿ (ÇØÀ ¢ Ëàö³íñêàé Àìýðûöû ö³ Ðàñåÿ ¢ ÑÍÄ). Ïðû ³ïýðûÿë³ñòû÷ íûì ëàäçå “öýíòðàëüíûÿ ýë³òû ïàíóþöü, ïýðûôýðûéíûÿ — ê³ðóþöü”. ²ïýðû³ îïãóöü áûöü ôàðìàëüíûì³, ç ïðîñòûì êàíòðîëì (ÿê ó êîë³øí³ì ÑÑÑÐ) ³ íåôàðìàëüíûì³, ç óñêîñíûì êàíòðîëì (ÿê, íàïðûêëàä, äçåéí³ ÷ àë³ ÇØÀ ¢ Í³êàðàágóà ïðû äûêòàòóðû Ñàìîñû). À äýìàêðàòû÷ íûÿ ýë³òû, çàçíà ÷ åå Ìàòûëü, “öàëêàì çäàòíûÿ íà ãåíàöûä, âàéíó é ãðóáåå ¢ïÿøàíüíå”. ¨í ïý¢íû, øòî Ðàñåÿ çíî¢ áóäçå íàìàãàööà äàáóäâàöü íåòàðìàëüíóþ ³ïýðûþ íà ¢çîð

òûõ, ÿê³ÿ ñòâàðûë³ ÇØÀ ¢ Ëàö³íñêàé Àìýðûöû àáî ÑÑÑÐ ó Öýíòðàëüíà-¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå çà ÷àñàì³ õàëîäíàé âàéíû. Ö³ áóäçå ãýòû ïðàöýñ ïàñüïÿõîâûì, çàëåæûöü íÿ òàê àä ðàñåéñêàé âàéñêîâàé ìàáóòíàñüö³, ÿê àä îîöû äçÿðæàâû é à¢òàíîìíàñüö³ ýêàíî³ê³. Àëå, çðýøòû, “àäíà¢ëåíüíå ³ìïýðûÿë³çìó öàëêàì âåðàãîäíà îñæà ïðûâåñüö³ äà çüÿ¢ëåíüíÿ ³ìïýðñêàé ñûñòýìû, ÿêàÿ áóäçå ïåðæûâàöü ãëûáîê³ çàíÿïàä, à çíà÷ûöü, áóäçå àñàáë³âà ñõ³ëüíàÿ äà äàëåéøàé äýç³íòýãðàöû³ äû êðàõó”. Âîñü ÷àìó Ìàòûëü ïýñûì³ñòû÷íà àöýíüâàå áóäó÷ûíþ Ðàñå³.

2. Êî³ãàà “Íàöû³ çà ìÿæîé. Äûÿñïàðíàÿ ïàë³òûêà é ì³æíàðîäíûÿ äà÷ûíåíüí³ ¢ áûëûì Ñàâåöê³ì Ñàþçå” ïàä ðýäàêöûÿé ×àðëçà Ê³íãà é Íýëëà Ìýëâ³íà ïðàäñòà¢ëÿå çûðêåå ñóçíð’å à¢òàðà¢, ÿê³ÿ äàñüëåáóþöü ðîçíûÿ äûÿñïàðíûÿ ñóïîëüíàñüö³ áûëîãà ÑÑÑÐ — ðàñåéñêóþ, æûäî¢ñêóþ, àðìÿíñêóþ, óêðà³íñêóþ, êàçàõñêóþ, òàòàðà¢ Ïàâîëæà é ïîëüñêóþ. Ïðûêðû íåäàãëÿä — àäñóòíàñüöü ðàçüäçåëó ïðà áàëòûéñê³ÿ äçÿðæàâû; àðòûêóë ïðà òàòàðà¢ âàðòà áûëî á ïàøûðûöü, íàï³ñà¢øû çàïàð ïðà òàòàðà¢ íà àáøàðàõ áûëîãà ÑÑÑÐ. Òýàðýòû÷íóþ é ïðàäåòíóþ ñòðóêòóðó êí³ã³ âêðýñüë³âàþöü ó ïðàäìîâå é ïàñüëÿìîâå àáîäâà ðýäàêòàðû. Çâàðîò äà äûÿñïàðíûõ ñóïîëüíàñüöÿ¢ ñüö³ðàå ðîçüí³öó ïàì³æ óíóòðàíàþ ïàë³òûêàé ³ ì³æíàðîäíûì³ äà÷ûíåíüíì³, õàöÿ íàáêîâûÿ äàñüëåäàâàíüí³ çàìåæíàé ïàë³òûê³ çàçâû÷àé ³ãíàðóþöü ì³æíàðîäíàå çíà÷ýíüíå ýòí³÷íàüö³. À íà àáøàðàõ áûëîãà ÑÑÑÐ ãýòû ïðàöýñ ÿø÷ý áîëüø ñêëàäàíû, ïàêîëüê³ ¢ ïýðûÿ ïàáóäîâû äçÿðæàâû é íàöû³ øìàòë³ê³ÿ àòðûìàíûÿ ¢ ñïàä÷ûíó ³äýíòû÷íàñüö³ ¢åâñü ÷àñ çüìÿíýþööà. Íà æàëü, óêëàäàëüí³ê³ ðîáÿöü àãóëüíóþ ïàìûëêó, ñüöûâÿðäæàþ÷û ³ñòîòíóþ àäðíçíàñüöü ïàì³æ “ãðàìàäçÿíñêàé” ³ “ýòí³÷íàé” äçÿðæàâàì³. Óñå “ãðàìàäçÿíñê³ÿ” äçÿðæàâû ìàþöü äçÿðæà¢íóþ (àáî àô³öûéíóþ) ìîáó, öàðêâó, ã³ñòàðû÷íûÿ ì³ôû é ëåâåíäû, íàöûÿíàëüíûÿ ñûìáàë³ é òûòóëüíóþ íàöûþ, âîñü çíà÷ûöü ³ ³õ, óæûâàþ÷û ìîäíû òýðì³í nationalising states, òàêñàìà ìîæíà íàçâàöü “íàöûÿíàë³çóþ÷ûì³”. Ö³ áûë³ á, ñêàæàì, Óêðà³íà àëüáî Êàçàõñòàí ñàïðà¢äû “áîëüø ãðàìàäçÿíñê³ì³”, êàê³ á ìåë³ äçûåå, à íå àäíó, “òûòóëüíûÿ” íàöû³ àáî äçÿðæà¢íûÿ ìîâû, ÿê, áàäàé, óâàæàþöü Ýíäðó ¡³ëñàí ³ Ñàë³ Êàì³íãñ? Íàïðóæàíàñüöü ïàì³æ “ãðàìàäçêàé” ³ “ýòí³÷íàé” ïàë³òûêàé íàç³ðàåöà íÿ òîëüê³ ¢ Êàçàõñòàíå — ãýòà ðûñà, óëàñüö³âàÿ ¢ñ³ì äçÿðæàâàì. Ðýäàêòàðû ïàñòàíâ³ë³ âûðàøûöü ÿø÷ý àäíî çàäàíüíå — äàöü àçíà÷ýíüíå äûÿñïàðû. ßíû öàëêàì ñëóøíà çàçíà÷àþöü, øòî ïðàöî¢íûÿ ì³ãðàíòû ìîáóöü ç ÷àñàì ñòàöü ýòí³÷íû³ ìÿíøûíÿì³, à ïðàç

ïý¢íû ÷àñ — äûÿñïàðàé, ÷ûÿ ³äýíòû÷íàñüöü ïàñüëÿ ïà¢ñòàå “ÿê âûí³ê ñêëàäàíàãà ¢çàåìàäçåâÿíüíÿ ïàì³æ ³íòàðýñàì³ ¢ëàñíà ýòí³÷íàãà íàñåëüí³öòâà, ïàë³òûêàþ äçÿðæàâû, ó ÿêîé äûÿñïàðà æûåå, ³ ³ñíàâàíüíåì — óÿ¢íûì ö³ ñàïðà¢äíûì — ðàäç³ìû çà ìÿæîé êðà³íû çíàõîäæàíüíÿ”. Òàê, äûÿñïàðàì óëàñüö³âàÿ ø÷ûëüíàÿ ëó÷íàñüöü ç ðàäç³ìà³. Àäíàê ó ìíîñòâå âûïàäêà¢ (íàïðûêëàä, âà ¡êðà³íå ö³ Áåëàðóñ³) ðàñåéöû é ðàñåéñêàìî¢íàå íàñåëüí³öòâà ïàïðîñòó íå ¢âàæàþöü ñâà¸é ðàäç³ìàé Ðàñåéñêóþ Ôýäýðàöûþ. Ö³ òðýáà ³õ óñ¸ æ òàê³ òëóìà÷ûöü ÿê “äûÿñïàðû”? Àçíà÷ýíüíå äûÿïàðû ¢ñêëàäíÿå ÿø÷ý àäç³í ÷ûíüí³ê, ÿêîãà óêëàäëüí³ê³ íå ðàçãëÿäàë³, — ìóëüòûêóëüòóðàë³çì, ïðûõ³ëüí³ê³ ÿêîãà, ÿê Ó³ë Ê³ìë³êà ç Êàíàäû, àäðîçüí³âàþöü íàöûÿíàëüíûÿ ìÿíøûí³, ÿê³ÿ àäñòîéâàþöü ñâåå êàëåòû ¢íûÿ ö³ ãðóïàâûÿ ïðàâû, ³ ³ì³ãðàíòà¢, ÿê³ÿ çàçâû÷àé ïðàãíóöü àñûì³ëÿâàööà ìÿñöíâàé êóëüòóðàé ³ çàñâî³öü ìîâó. Äûê ö³ ¸ñüöü ó òàê³ì ðàçå äûÿñïàðàé ³ íàöûÿíàëüíûÿ ìÿíøûí³, ³ ³ì³ãðàíòû, ö³ æ òîëüê³ àïîøí³ÿ? Ãýòàå ïûòàíüíå êðàéíà áàëþ÷åå ¢ áûëûì ÑÑÑÐ, äçå ñêëàäí³êàì äçÿðæà¢íàé íàöûÿíàëüíàé ïàë³òûê³ áûëî ñüâÿâîìàå âûêàðûñòàíüíå ì³ãðàíòà¢-ñëàâÿíà¢ äëÿ òàãî, êàá àñëàáëÿöü òûòóëüíûÿ íàöû³, ïàäòðûìë³âàöü äçüâþõì¢å é âûõî¢âàöü ñàâåöêà-ðàñåéñêàãà homo soveticus, ÿê³ “íÿ ìå¢ àí³ÿêàé ïåðàøêîâû ¢ ìÿñöîâûõ ïàë³òû÷íûõ ³ êóëüòóðíûõ ³íñòûòóöûÿõ, íà ÿê³ÿ ìîæíà áûëî àáàïåðö³ñÿ äçåëÿ ìàá³ë³çàöû³”. Àäñóòíàñüöü ýòíàêóëüòóðíàé ³ ïàë³òû÷íàé ³äýíòû÷íàñüö³ é äîñòóï ì³ãðàíòà¢ äà ³íñòûòóöûÿ¢ ó âÿë³êàé ñòóìåí³ òëóìà÷ûöü ïðû÷íûíêàé âàéíû), Ëàòâ³ÿ ö³ ïà¢íî÷íà-¢ñõîäíÿÿ Ýñòí³ÿ. À Íýéë Ìýëâ³í ìàå ðàöûþ, êàë³ ï³øà, øòî áûëî á ïàìûëêàé óâàæàöü ãýòûÿ äûÿñïàðû “ðàñåéñêàìî¢íûì³”, áî æ ìîâà ¸ñüöü òîëüê³ àäíûì ç ÷ûíüí³êà¢ ³õ øìàòâûìåðíàé ³äýíòû÷íàñüö³, ÿêàÿ çüìÿø÷åå òàêñàìà ýòí³÷íû, ã³ñòàðû÷íû, ïàë³òû÷íû é ïàòàåìíà-äóõîâû ñêëàäí³ê³. À¢òàðû êî³ã³ ñòàðàííà äàñüëåáóþöü, äçåëÿ ÷àãî âûêàðûñòî¢âàþöòà òûÿ ö³ ³íøûÿ äûÿñïàðû: òàê, ðàñåéñêàÿ àáàðàíÿå ¢ïëû¢ ³ ïàäòðûë³âàå ñòàòóñ “âÿë³êàé äçÿðæàâû”, óêðà³íêàÿ — ñëóæûöü ïðûëàäàé óïëûâó íà Ðàñåþ, êàçàõñêàÿ — äàïàìàãàå àáíà³öü ýòí³÷íå ïàíàâàíüíå, à ïîëüñêóþ ïåðàâæíà ³ãíàðóþöü, áí ÿíà îíæà ñòàöü ïåðøêîâàé ãåàïàë³òû÷íûì àìá³öûÿì. Áðàê ãðîøàé ïåðøêàäæå Ðàñåéñêàé Ôýäýðàöû³ é Êàçàõñòàíó ïðàâîäç³öü æàäàíóþ ïàë³òûêó ¢ äà÷ûíåíüí³ äà ñâà³õ äûÿñïàðà¢.

3. Äà âûõàäó “¡êðà³íñêàãà àäðàäæýíüíÿ” Áàãàäíà Íàãàéêû ¡êðà³íå ÷ àñî¢ ãàðáà÷î¢ñê³õ ðýôîðìà¢ ïðûñüâÿ÷àëàñÿ òîëüê³ àäíî äàñüëåäàâàíüíå (Òàðàñ Êóç¸. “Ïåðàñòðîéêà äëÿ Íåçàëåæíàñüö³ ”, 1994, 2000). Íàãàéëàâà êí³ãà — àìàëü óââÿ áîëüøåå ïà ïàìåðàõ ³ íàøìàò øûðýéøåå äàñüëåäàâàíüíå. Ó ïåðøûì ðàçüäçåëå íà 19 (!) ñòàðîíêàõ àñüâÿòëÿåöòà ¢êðà³íñêàÿ ã³ñòîðûÿ àä Ê³å¢ñêàé Ðóñ³ äà ñòàë³íñêàé ýïîõ³, ó äðóã³ì ³äçå ãàâîðêà ïðà ïàñüëÿñòàë³íñê³ ïýðûÿä. Íàéáîëüøàÿ ÷ àñòêà òýêñòó (346 ñòàðîíàê) ïðûñüâÿ÷åöòà ¡êðà³íå ÷ àñî¢ Ãàðáà÷îâà. Àñòàòí³ÿ ïÿöü ðàçüäçåëà¢ ³ ñüö³ñëû “Ïàñòêðûïòóí” äàþöü àãëÿä ã³ñòîðû³ ¡êðà³íû ÿê íåçàëåæíàé äçÿðæàâû (ç 1992 ãîäó). Ó äàäàòêó ïàäàåöòà á³áë³ÿãðàô³ÿ àñíî¢íûõ êðûí³öà¢ ³ äàñüëåä÷ àé ë³òàðàòóðû. Äàñüëåäàâàíüíå Íàãàéêû íÿ òîëüê³ äà¢æýéøàå çà “Ïåðàñòðîéêó...”, àëå ìàå é ÿø÷ý òðû àäðîçüíåíüí³. Ïà-ïåðøàå, à¢òàð öàëêàì óñüâåäàìëÿå, øòî êí³ãà íàï³ñàíàÿ ç ãëåäç³ø÷à “ã³ñòîðûêà” é “³íòàðìàâàíàãà æóðíàë³ñòà”, òî áîê ãýòà õóò÷ýé “óñòóïíû àãëÿä ö³ äàïàìîæí³ê”, àäðàñàâàíû øûðîêàìó êîëó. Ïà-äðóãîå, êí³ãà ïàáóäàâàíàÿ ÿê àíàë³òû÷íû âûêëàä ôàêòà¢ ó òðàäûûû³ ìàíãàðàò³ÿ¢ ïà ñàâåòàë¸ã³³ (ïàñòàÿíûÿ àäñûëê³ äà ïóáë³êàöûÿ¢ ó ÷àñîí³ñàõ, äà ïàñòàíîâà¢ ³ ðýçàëþöûÿ¢ ïàðòûéíûõ ïëåíóìà¢ ³ ã.ä.), òàìó íÿìà ïääñòàâà¢ óâàæàöü, øòî ãýòà ïàë³òàëÿã³÷íå äàñüëåäàâàíüíå. Íàðýöå, à¢òàð ³ãíàðóå áàâàòóþ ë³òàðàòóðó ïðà ñó÷àñíóþ ¡êðà³íó é ääûõîäç³öü óáîê ää çüâÿçàíûõ çü ¸é äûñêóñ³ÿ¢. Òàê³ì ÷ûíàì, ìàåì ãðóíòî¢íû íàðûñ ïðà òîå, ÿê âà ¡êðà³íå ïà¢ñòàëà íàöûÿíäëüíàÿ êàìí³ñòû÷íàÿ ýë³òà; ïàì³æ ³íøàãà, àï³ñàíûÿ ñóïÿðý÷íàñüö³ ¢ ïîãëÿäàõ ì³æ Êðà¢÷óêîì ³ Êó÷ìàì, ðàñïàä êàìñàìîëó é ïäàçåë êàìïàðòû³ ¡êðà³íû íà “³ìýðñêóþ” (ÿêóþ öÿìåð ðýïðýçýíòóå àäíî¢ëåíàÿ ¢ 1993 ãîäçå ÊÏÓ) ³ “äýìàêðàòû÷íóþ” (ñ¸íüíÿ ãýòà Êó÷ìà, áë¸ê “Íîâàÿ ¡êðà³íà” ³ ÍÄÏ) ïëÿòôîðìû, à òàêñàìà “íàöûÿíàëüíåå” êðûëî (çâû÷àéíà àñàöûþåöòà ç Êðà¢÷óêîì). ×ûòà÷ ìîæà äàçíàööà, ÿê ôàðìàâàë³ñÿ øìàòïàðòûéíàÿ ñûñòýìà é ãðàìàäçÿíñêàÿ ñóïîëüíàñüöü ïàñüëÿ 1990 ãîäó äû ÿê ïàìÿðêî¢íûÿ ïàë³òûê³ ç êàìóí³ñòû÷íàãà é äÿìàêðàòû÷íàãà ëÿãåðà¢ çâîëë³ ðàçàì ³ áåç àí³âîäíàãà ñòðýëó ïåðàòâðûöü Óêðà³íó ç ñàâåòñêàé ïðàâ³íûû³ ¢ íåçàëåæíóþ äçÿðæàâó. Áàãàòà ¢âàã³ Íàãàéëà íääå ïûòàíüíÿì çàìåæíàé ïàë³òûê³, çà¢âàæàþ÷û, øòî “¡êðà³íñêå ääðäæýíüíå” ¢æî ¢ 1990 ãîäçå áûëî çüâÿçàíà ç ïàìêíåíüíåì êðà³íû “âÿðíóöòà ¢ Ý ¢ðîïó”. À¢òàð ç ãëûáîê³ì çàö³êà¢ëåíüíåì ãûâÿòëÿå òÿìó íàöûÿíàëüíàé ïðûíàëåæíàñüö³, óïëû¢ íà ãýòóþ ïðàáëåìó ñàâåöêàé íàöûÿíàëüíàé ³ ìî¢íàé ïàë³òûê³, ïàçûöû³ ÊÏÓ é íàöûÿíàë-äÿìàêðàòà¢ ó ãýòûì ïûòàíüí³. ²íøàÿ ïàçûòû¢íàÿ ðûñà — óâàãà äà òýìû çüí³ø÷ýíüíÿ

íàöôûÿíàëüíàé ïàìÿö³, íàö³ñê íà òûì, øòî ¢êðà³íñêàÿ ã³ñòàðûÿðàò³ÿ ê³äàëà âûêë³ê ñàâåöêàé ³ ðàñåéñêàé, áî ñïðû÷ûíÿëàñÿ äà çüÿ ¢ëåíüíÿ íîâûõ ì³òà¢, íàâåÿíûõ óêðà³íñê³ì ïðàåêòàì ïîñòñàâåöêàãà íàöûÿòâàðýíüíÿ. Çàòîå òîëüê³ ì³ìàõîäçü ãàâîðûöà ïðà öÿæêàñüö³ ³íòýãðàöûî³ ¢ñõîäíÿé ³ ïà¢äí¸âàé Óêðà³íû (äçå ýêàíàì÷íûÿ ïðàáëåìû áÿðóöü ååðõ íàä íàöûÿíàëüíàé ³äýÿé), õàöÿ ãýòû âàæíû ïðàäìåò âàðòà áûëî á äàñüëäàâàöü áîëüø äýòàë¸âà.

4. Çáîðí³ê “Äà íîâàé Óêðà³íû-²². Ñóñòðàêàþ÷û íîâàå ñòàãîäçüäçå”, âûäàäçåíû êàòýãðàþ ¢êðà³íñê³õ äàñüëåäàâàíüíÿ¢ Àòà¢ñêàãà ¢í³âýðñûòýóò ïàä ðýäàêûÿé Òýàô³ëà Ê³ñÿ, ²ðûíû Ìàêàðûê ³ Ðàìàíà Âýðýòýëüíûêà, ñêëàäàþöü ìàòàð’ÿëû ²² øòîãàäîâàé êàíôýðýíöû³, ïðûñüåå÷àíàé ñó÷àñíàé Óêðà³íå, à ìåíàâ³òà òðîì òýìà: óêðà³íñêàé Êàíñòûòóöû³ 1996 ãîäó, ýêàíàì³÷íûì ðýôîðìàì, à òàêñàìà ìî¢íàé, êóëüòóðíàé ³ íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüöÿì. Àäêðûâàå çáîðí³ê ö³êàâû àðòûêóë Äæýéìçà Ìýéñà, ÿê³ ñïðàáóå ïàòëóìà÷ûöü öÿæêàñüö³ ¢êðà³íñêàãà ïñòðñàâåöêàãà ïåðòîãíàãà ïýðûÿäó, äàñüëåäóþ÷û ñàâåöêóþ ñïàä÷ûíó. Ñòàë³íñêàÿ “äýêàíñòðóêöûÿ” ¡êðà³íû ïðûâÿëà äà ðýïðýñ³ÿ¢, ñê³ðàâàíûõ ñóïðàöü äçüâþõ íàöûÿíàëüíà ñüâÿäîìûõ ïðàñëîâ — ³íòýë³ãåíöû³ é ñÿëÿíñòâà, à òàêñàìà äà ïàãëûíàíüíÿ ¢êðà³íñê³õ àäì³í³ñòðàöûéíûõ ñòðóêòóðà¢ óñåñàþçíûì³ ³íñòûòóöûÿì³, äà ³çàëÿöû³ ³íòýë³ãåíöû³ é ýë³òà¢, äà ïðàâ³íöûÿë³çàöû³, ñàâåòûçàöû³ é ðóñ³ô³êàöû³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû. Àëå ¢ ïàñüëÿñòàë³íñêóþ ýíîõ íà ¡êðà³íå ñêëàäåöòà òýðûòàðûÿëüíàÿ êàìó³ñòû÷íàÿ ïàðòûÿ é ýêàíàì³÷íàÿ ýë³òà, ïðû÷ûì ³õíûÿ àäíîñ³íû ç íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðíàé ýë³òàé áûë äîñûöü ñêëàäàíûì³. Ó 1991 ãîäçå òýðûòàðûÿëüíàÿ ýë³òà, àòðûìà¢øû íåçàëåæíàñüöü ³ íÿ ìàþ÷û ¢ëàñíàé ³äýàë¸ã³³, âûìóøàíàÿ áûëà âûçíàöü (õóò÷ýé íà ñëîâàõ) âàðòàñüö³, øòî ïàäòðûë³âàë³ñÿ ýë³òàé êóëüòóðíàé, ³ ïðû ãýòûì çàñòàâàëàñÿ äûñôóíêûÿíàëüíàé ³ çàö³êà ¢ëåíàé àäíî ¢ íàçàïàøâàíüí³ êàï³òàëó é âûêàðûñòàíüí³ äçÿðæàâû ¢ ñâà³õ âóçê³õ ³íòàðýñàõ. ²íøûÿ âàðòûÿ ¢âàã³ ìàòàð’ÿëû çáîðí³êó äàò÷ûíà ¢ íàçàïàøâàíüí³ äçÿðæàâû ¢ ñâà³õ âóçê³õ ³íòàðýñàõ. ²íøûÿ âàðòûÿ ¢âàã³ ìàòàð’ÿëû çáîðí³êó äàò÷ûíà ¢ íàçàïàøâàíüí³ êàï³òàëó é âûêàðûñò

çàöüâÿðäæýíüíå ¢ êàñòðû÷í³êó 1998 ãîäó ïåðøàé ó ðýã³¸íå “¢êða³íàñê³ðàâàíàé” êàíñòûòóöû³). ²ñíàâàíüíå à¢òàíîìíàé Ðýñïóáë³ê³ Êðûì äàå äàñüëåäí³öû ïàäñòàâó àáàçíà÷ûöü Óêða³íó ÿê ïåðàõîäíà-¢í³òàðíóþ (devolved unitary) äçÿðæàâó, àäíàê ÿíà ïàìûëÿåöòà íàêîíò ói³êàëüíàñüö³ òàêîé çüÿâû: ïðûãàäàåì Êîðñûêó ¢ Ôðàíöû³. Âàðòàå çüäç³¢ëåíüíÿ é öüâåðäæàíüíå, í³áû ôýäýðàë³çì Óêða³íû êàðýí³ööà ¢åéíàé ðýã³ÿíàëüíàé ñòðàêòàòàñüö³, à òàêñàìà òðàêòî¢êà ¢êða³íñêàãà ãðàìàäçòâà ÿë “ôýäýðàë³çâàíàãà”. ßñíàÿ ðý÷, ó äâóõ àðòûêóëàõ, ïðûñüåå÷àíûõ ìîåå, êóëüòóðû é ³äýíòû÷íàñüöÿì, êðûòûêóåöòà ¢ðàäàâàÿ ïàë³òûêà. Ì³êîëà Ðàá÷óê ï³øà ïðà äîñûöü í³çê³ ñòàòóñ óêða³íñêàé ìîâû é êóëüòóðû ³ ïðà ïàäçåë íàñåëüí³öòâà ïà ìî¢íûõ ãðóïàõ. ¨í çàçíà÷åå, øòî ðàñåéñêàìî¢íûÿ ¢êða³íöû (òàê³ÿ, ÿê ïðýçûäýíò Êó÷ìà), áóäó÷û ¢êða³íöàì³ ¢ ïàë³òû÷íûì, òî áîê òýðûòàðûÿëüíûì, ðàçóìåíüí³, çàõî¢âàþöü ðàñåéñêàå ñüâåòà ¢ñïðûìàíüíå. Ìàéêë Íàéäýí äàå êðûòû÷íû àãëÿä êóëüòóðíàé ñòðàòýã³³ ¢ðàäó, íà ÿãî äóìêó, ø÷ûëüíà çüâÿçàíàé ç ïàë³òû÷íûì êóðñàì. ¨í, ÿê ³ Ìýéñ ç Ðàá÷óêîì, óâàæàå, øòî ¢êða³íñêàÿ ïàë³-òû÷íàÿ ýë³òà çàö³êà¢ëåíàÿ ¢âà ¡êða³íå äàíî ¢ òýðûòàðûÿëüíûì, à íå êóëüòóðíûì ñýíñå, òàìó ðàçüâ³öüöÿ ¢êða³íñêàé êóëüòóðû ÿíà íå ïàäòðûìë³âàå.

5. Êàëåêòû¢íàå äàñüëåäàâàíüíå ïàä ðýäàêöûýé Øàðîí Âîë÷ûê ³ ¡ëàäç³ìåðà Çüâ³ãëÿíû÷à “¡êða³íà: ïîøóê³ íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³” äàêðûâàå áë³ñêó÷åå ýñý Àðýñòà Ñóáòýëüíàãà íà òýì “íÿïý¢íàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³” ¡êða³íû. Ðýøòà êí³ã³ äçåë³ööà íà äçûâå ÷àñòê³: “Íîâàïà¢ñòàëàÿ ¡êða³íà” (ðàçãëÿäàþöòà ïðàáëåìû íàöûÿòâîð÷àñüö³, çàìåæíàé ïàë³òûê³ é ýêàíîì³ê³, ïûòàíüíå âîéñêà, óêða³íñêà-ðàñåéñê³ÿ äà÷ûíåíüí³, àäíîñ³íû ¡êða³íû ç Çàõàäàì ³ Öýíòðàëüíàé Ý¢ðîïàé) ³ “Ïðàáëåìû àé÷ûííàé ðàçáóäîâû íàöû³” (ì³æýòí³÷íûÿ ñòàñóíê³, ïàë³òû÷íàÿ êóëüòóðà é ãðàìàäçÿíñêàÿ ñóîïëüíàñüöü, ýêàíîì³êà, ³äýàë¸ã³ÿ, ôýì³í³çì ³ àðãàí³çàâàíàÿ çëà÷ûííàñüöü; ìàáûöü, ³ ýòí³÷íàÿ òýìàòûêà òóò âûãëÿäàëà á áîëüø äàðý÷íà, ÷ûì ó ïåðøàé ÷àñòîû). Òðû îñìàíòû ê³äàþöà ¢ âî÷û, êàë³ ÷ûòàåø ãýòóþ êí³ãó. Ïà-ïåðøàå, ÿíà íàäòà ïîçíà òðàï³ëà äà ÷ûòà÷à: ãàâîðêà ³äçå ïåðàâàæíà ïðà ïàäçå³ äà 1997 ãîäó ³ òîëüê³ ÷àñòêîâ — äà ïà÷àòêó 1998 ãîäó. Óëàñíà, ãýòà àãëÿä ýíîõ³ Êðà¢÷óêà (1991—1994) ³ ïåðøàé ïàëîâû ïåðøàãà ïðýçûäýíòêãà òýðì³íó Êó÷ìû (1994—1997). Òàìó ¢ àðòûêóëàõ ïðà çàìåæíóþ ïàë³òûêó íÿ ¢ë³÷âàþöà äàìîâû ¡êða³íû ç Ðàñåýé ³ Ðóìûí³ÿé, ïàäï³ñàíûÿ ¢ òðà¢í³—÷ýðâåí³ 1997 ãîäó, ÿê ³ ¢õâàëåíüíå Õàðòû³ ïðà àñàáë³âàå

ñóïðàòîï¢í³öòâà ç ÍÀÒÎ ¢ ë³ïåí³ òàãî æ ãîäó, à òàêñàìà çàñíàâàíüíå íà àáøàðàõ ÑÍÄ àíòûðàñåéñêàé ãðóïû ÃÓÀÌ (Ãðóç³ÿ, Óêðà³íà, Àçýðáàéäæàí ³ Ìàëäîâà) ó êàñòðû ÷ í³êó. Àïðà ÷ à ãýòàãà, òðàïëÿþòà õ³áíûÿ öüååðäæàíüí³ é íÿñïðà¢äæàíûÿ ïðàãíçû, ÿê àñüöÿðîãà ²ëüë³ Ïðûçåëà íàêîíò ÑÍÄ: “Ìàæë³âà, Óêðà³íà ïà ÷ äëà âûìóøàíóþ âàéñêîâóþ ³íòýãðàöûþ ç íàäíàöûÿíàëüíûì óòâàðýíüíåì”. Ãýòû ñàìû à¢òàð äàâîäç³öü òàêñàìà, í³áû ¡êðà³íà ìàå ñóïÿðý÷ íàñüö³ çü ñÿðýäíåý¢ðàïåéñêî³ì³ ñóñåäçÿì³ äçÿêóþ÷ û ïàøûðýíüíþ NÀÒÎ — ³ çíî¢ ïàìûëÿåöà, áî ¡êðà³íà ïàäòðûìàëà ãýòû ïðàöÿ. Ïà-äðóãîå, íàçî¢ êí³ã³ íå àäïàâÿäàå åéíàìó çüìåñòó. Íÿ ¢ñå ðàçüäçåëû ïðûñüâÿ÷ àþöà ïðàáëåìå íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷ íàñüö³, ìåñöàì³ ÿíà õ³áà òîëüê³ çãàääàâäöà. Ñêàæàì, òîëüê³ àäç³í àðòûêóé Êóë³í³÷à äàòû÷ ûöü Ðàñå³, ³ òî à¢òàð ïàäàå ïàøûðàíû (àëå ñóïÿðý÷ ë³âû) ïîãëÿä: ç àäíàãî áîêó, Óêðà³íà ñïðûÿå äýìàêðàòû÷àöû³ Ðàñå³ é ÑÍÄ, ç äðóãîãà — ïðàñòóå ¢ Ý¢ðîïó, àëå íÿ ñüëåäàì çà Ðàñåÿé. Ìîæíà ë¸âêà äàååñüö³, øòî “ðàñåéñêàå ïûòàíüíå” (à çíà ÷ ûöü, ³ àäíîñ³íû ¡êðà³íû ç Ðàñåÿé ³ ÑÍÄ) — àñíîí¢íàå äëÿ ¢êðà³íñêàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷ íàñüö³, òàìó íåäàñòàòêîâàå ááìåðêââàíüíå ¢êðà³íñêàðàñåéñê³õ ³äýíòû÷ íàñüöÿ¢ ¸ñüöü íàéáîëüøàé õ³áàé äàñüëåäàââàíüíÿ. Òðýöÿÿ ïðàéëàì ëÿã³ ÷ íà âûí³êåå ç ïàïÿðýáíýé: äç³¢íà, àëå ¢ñå à ¢òàðû êí³ã³, ÿêàÿ ³ìêíåööà äàöü íîáóþ ³íòýðïðýòàöûþ íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷ íàñüö³ ¢âà ¡êðà³íå, àáìåæàâàë³ñÿ äàêëàäàì³, ó ÿê³õ ìàðíà øóêàöü òýîðû³ íàöûÿíàë³çìó é íàöûÿòâîð÷ àñüö³. Âà ¢ñòóíå Ñóáòýëüíû çàêðàíàå ïûòàíüíå, ÿêîå ïàòðàáóå äàëåéøàãà âûâó÷ýíüíÿ: ãàâîðêà ïðà òîå, øòî ¢êðà³íñêàé ýë³öå áðàêóå “³äýàëÿã³ ÷ íàãà êîìïañó”, ³ ãýòà ðý÷ íåçâû÷ àéíàÿ, áî “¢ ÕÕ ñòàãîäçüäç³ íÿ ÷ àñòà ñóñòðýíåø äçÿðæàâó, ÿêàÿ ¢çüí³êëà é ðàçüâ³âàåööà áåç âûðàçíàãà ³äýàëÿã³ ÷ íàãà êóðñó”. Íà äòìêó Ñóáòýëüíàãà, òàêàÿ ñóïÿðý÷ ë³âàñüöü ó ³äýàë¸ã³³ àää³âàåööà íà ñóïÿðý÷ ë³âàé ýêàíàì³ ÷ íàé ³ àãóëüíàé ïàë³òûöû, à òàêñàìà íà íåâûðàçíàé àáàðîí÷ àé êàíöÿïöû³, ïðà øòî ï³øóöü ³ ³íûÿ à¢òàðû. Ïàêóëü òàêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷ íàñüöü ïåðâàæàöüìà, ñóâýðýí³òýò Óêðà³íû (ÿê ³ ìíîñòâà ïîñòêàëÿí³ÿëüíûõ êðà³íà¢) áóäçå çàëåæàöü õóò÷ýé àä ïðûçíàíüíÿ ñóñüâåòíàé ñóïîëüíàñüöþ, ÷ ûìñÿ àä òàãî, ö³ âûçíàþöü ÿãî ¢ëàñíûÿ ãðàìàäçÿíå, àä÷ óæàíûÿ àä äçÿðæàâû, ÿå ³íòûòóöûÿ¢ ³ ê³ðà ¢í³öòâà. Ìåñöà³ ãýòàå ¢ öýêûì êàðûñíåå äàñüëäàâàíüíå ðàñ÷ àðî ¢âàå: ÿíî àäíî çíà¸ì³öü ç Óêðà³íà³ â³äàâî÷ íà íàìàãàåööà àõàï³öü çàøìàò àñïýêòà¢ åéíàé ïàë³òûê³ çàìåñò òàãî, êàá çàñÿðîäç³ööà íà íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷ íàñüö³. Àïðî÷ òàãî, ÷ûò÷ û (àñàáë³âà âûêëàä÷ ûê³ é ñòóäýíòû, ÿê³ÿ áóäóöü âûêàðûñòî¢âàöü êí³ãó ÿê

äàïàìàîæí³ê) àä÷óþöü áðàê á³áë³ÿãðàô³³ äàñüëääí³öêàé ë³òàðàòóðû.

6. Êí³ãà Ìàðòû Äû÷îê “Óêðà³íà. Ðóõ áÿçü çüìåíà¢. Çüìåíû áÿç ðóõó” ñêëääàåöòà ç âàñüì¸õ ðàçüäçåëà¢, ÿê³ÿ àõîïë³âàþöü ã³ñòàðû÷íóþ ñïàä÷ûíó, ïàë³òû÷íûÿ, ýêàíà³÷íûÿ, ñàöûÿëüíûÿ é êóëüòóðíûÿ ïûòàíüí³, çàìåæíóþ ïàë³òûêó ³ ¢êðà³íñêà-ðàñåéñê³ÿ äà÷ûíåíüí³. Àáâÿñüö³¢øû íàïà÷àòêó, øòî “¡êðà³íà ñàïðà¢äû øìàò ÷àãî äàñÿãíóëà çà êàðîòê³ ÷àñ”, à¢òàðêà ïàäàå õàäó ïàäçåÿ¢ ó íàäçâû÷àé àïòûì³ñòû÷íûì ñüâÿòëå. Ãýòà àñàáë³âà äç³â³öü ó äà÷ûíåíüí³ äà äçûâþõ ñôýðà¢ — äýìàêðàòûçàöûû³ é ýêàíî³ê³. Äàñüëääàâàíüíå ðýïðýçýíòóå ¡êðà³íó ÿê äçÿðæàâó, ó ÿêîé äýìàêðàòû÷íûÿ ïðàöýñû íàá³ðàþöü ìîöû, äääûâàþöòà âîëüíûÿ âûáàðû é ¸ñüöü ìàã÷ûìàñüöü âîëüíà âûêàçâàööà é êðûòûêâààöü óëàäó. Õàöÿ ïý¢íû ïðàãðýñ ó ãýòàé ñôýðû ñàïðà¢äû ¸ñüöü, àëå õ³áà ìîæíà ³ãíàðàâààöü çàíÿïàä íåçàëåæíàé ïðýñû, êàðïàðàòû¢íóþ ñóòíàñüöü äçÿðæàâû, ïðûáóøýíüíå ãðàìàäçÿíñêàé ñóîïëüíàñüö³? Ìîæíà çãàäàöü òàêñàìà íåäýìàêðàòû÷íàñüöü âûáàðà¢ ³ ðýôýðýíäóìó 1999—2000 ãàäî¢ — äàðìà øòî ÿíû ïðàéøë³, êàë³ äàñüëääàâàíüíå ¢æî áûëî íàì³ñàíàå. Äû÷îê óâàæàå, øòî âûæûâàíüíå ¡êðà³íû ÿê äçÿðæàâû çàëåæûöü àä ýêàíîì³ê³, ÿêàÿ íÿ ìîæà íàðìàëüíà ïðàöàâàöü ç-çà êåïñêàãà ìýíýäæìýíòó. Àëå “çðóõ³ ¢ ýêàíî³öû íàäç³âà ïàçûòû ¢íûÿ, — ï³øà à¢òàðêà, — êàë³ ¢çÿöü ïàä óâàãó ïà÷ àòêîâû ñòàí ³ ãðàíäû¸çíàñüöü çàäà÷”. Òûì ÷ãñàì öÿãàì 90-õ óêðà³íñêàÿ ýêàíî³êà ïåðæûâàå ñïàä, ³ ñóð¸çíåå ðýôàðìàâàíüíå çà âîñåì ãàäî¢ íåçàëåæíàñüö³ àäáûâàëàñÿ àäíî öÿãàì ìåíø ÿê äâóõ ãàäî¢ (êàíäö 1994 — ñÿðýäç³íà 1996). Äà êàíöà 1994 ãîäó í³ÿê³õ çðóõà¢ íå áûëî, òàìó öÿæêà ïàãàäç³ööà ç âûñîíâàé, í³áû ¢êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà ñòàðòàâàëà, ìàþ÷û ïëÿí ðàäûêàëüíàé ýêàíà³÷íàé ðýôíðìû. Äà 1994 ãîäó Çàõàä àìàëü íå äàïàìàãà¢ Óêðà³íå íÿ òíëüê³ ç-çà åéíàãà íåæäàíûíÿ ïàçáûööà ÿäðàâàé çáðî³, àëå é ç ïðû÷ûíû ääñóòíàñüö³ õàöÿ á ÿêîé ðýôàðìàòàðñêàé ïðàãðàìû. Òàìó øìàò ÿê³ì ÷ûòà÷àì áóäçå öÿæêà ðàçüäçÿë³öü ýêàíà³÷íû äïòûì³çì à¢òàðê³. Íàéìàöíåéøû áîê êí³ã㠗 àï³ñàíüíå àäíîñ³íà¢ Óêðà³íû çü ñüâåòàì. Ñòàðàíía é êðûòû÷íà àíàë³çóþ÷û ïðû÷ûíû, äçåëÿ ÿê³õ àí³ Çàõàä, àí³ Ðàñåÿ íÿ çãîäíûÿ áûë³ ïðûçíàâàöü íåçàëåæíàé Óêðà³íû, à¢òàðêà çàçíà÷åå ³ çàõîäíþþ ðóñàô³ëüñêóþ ã³ñòàðûÿðàô³þ, ³ íåæäàíüíå ðàñåëöà¢ áà÷ûöü óâà ¢êðà³íöàõ íåøòà ³íøå, ÷ûñÿ ðýã³ÿíàëüíûû àòîæûëâê ñâà¸é ýòí³÷íàé ãðóïû. Ðàçàì ç òûì ÿíà ³ãíàðóå ðîçíóþ çàìåæíàïàë³òû÷íóþ àðûåíòàöûþ öýíòðàëüíàãà ê³ðà¢í³öòâà é ðýã³¸íà¢ (íàïðûêëàä, êàë³ ï³øà ïðà íåæàäàíüíå ¡êðà³íû âûá³ðàöü ïàì³æ NÀÒÎ é

Ðàñåÿé) ³ äàâîäç³öü, øòî òîëüê³ êàìó³ñòû âûñòóïàþöü çà àá’ÿäíàíüíå ç Ðàñåÿé. Õîöü óêðà³íñê³ÿ ýë³òû ³ ¢âàæàþöü Ðàñåþ ãàëî¢íàé ïàãðîçàé ñâà¸é áÿñüïåöû, ÿíû ç ÷àñî¢ Êðà¢÷óêà ïåðàìÿí³ë³ñÿ òîëüê³ ¢ òûì, øòî öÿïåð ñòàâÿöòà äà ÑÍÄ ÿê äà ñðîäêó “öûâ³ë³çàâàíàãà ðàçâîäó”. Êí³ãà Äû÷îê êàðûñíàÿ ¢ëàñíà ÿê óñòóí äà ã³ñòîðû³ íåçàëåæíàé Óêðà³íû, õàöÿ à¢òàðöû íå çàøêîäç³ëà á íàäàöü áîëüøàé óâàã³ êóëüòóðû, ìîâå é ³äýíòû÷íàñüö³ — òðîì ïäââàë³íàì ïîñòàâöêàé ïåðàáóâîâû ¢âà ¡êðà³íå.

7. Äàñüëåäàâàíüíå Ä’Àíüåðû “Ýêàíàì³÷íàÿ ¢çàåìàçàëåæíàñüöü âà ¢êðà³íñêà-ðàñåéñê³õ ääíñ³íàõ”, âàæíû ¢í¸ñàê ó ë³òàðàòóðó ïà ïûòàíüíÿõ ïàë³òûê³ áÿñüïåê³ ¡êðà³íû, ðàçãëÿäàå ã³ñòîðûþ ¢êðà³íñêà-ðàñåéñê³õ ñòàñóíêà¢ ³ ³õíû ñó÷àñíû ñòàí ç ãëåäç³ø÷à ¢ïëûâó, ÿê³ àêàçâàþöü íà ³õ (³ íàãóë íà ïàâîäç³íû Ðàñå³ ¢ ÑÍÄ) ïðàáëåìû, çüâÿçàíûÿ ç ýêàíîì³êàé, ýíýðãåòû÷àé ³ ÿäðàâàé çáðîÿé. À¢òàð âûâó÷àå ¢êðà³íñêà-ðàñåéñêóþ “ýêàíàì³÷íóþ ¢çàåìàçàëåæíàñüöü”, êàðûñòàþ÷ûñÿ ìýòàäàì³ ïàðà¢íàëüíûé ïàë³òàë¸ã³³ é òýíðû³ ì³æíàðîäíûõ äà÷ûííûÿ¢, çà¢âàæàþ÷û, øòî “àí³ ôàêò ýíýðãåòû÷íàé çàëåæíàñüö³ ¡êðà³íû, àí³ âûêë³êàíûÿ ãýòûì öÿæêàñüö³ íå ¢í³êàëüíûÿ ¢ ì³æíàðîäíàé ïàë³òûöû”. Íà äóìêó Ä’Àíüåðû, âûçíà÷àëüíóþ ðîëþ ¢ ïàë³òûöû ¡êðà³íû àäûððûâàþöü äçüåå òýíäýíöû³: ³ìèíåíüíå ää íåçàëåæíàñüö³ àä Ðàñå³ ³ ¢ñüâåäàìëåíüíå íåñóìÿø÷àëüíàñüö³ ãýòàé ñòðàòýã³÷íé ìýòû çü öåñíàé ýêàíàì³÷íé óçåììàçàëåæíàñüöþ, ÿêàÿ — à íå ðàñåéñêàå âíéñêà! — àêóðàò ³ ¸ñüöü íàéáîëüøàþ ïàãðîçàþ ¢êðà³íñêàìó ñóâýðýí³òýòó (íå âûïàäêîâà ¡êðà³íà çãîäíàÿ áûëà àäìîâ³ööà ää ÿäðàâàé çáðî³, äëå íå ää ãàçàïðàâîäà¢). Ãýòûÿ äçüåå ñ³ëû (áÿñüïåêà vs ðîñêâ³ò) öÿãíóöü Óêðà³íó àäíà÷àñîâà ³ àä, ³ ää Ðàñå³. Ïàêóëü Óêðà³íà äääàå ïåðàâàãó ñóïðàòí¢í³öòâó, à íå ³íòýãðàöûû ç Ðàñåÿé ö³ ÑÍÄ ³ íàìàãàåöòà, õîöü ³ íå çà¢ñ¸äû ¢ääëà, ïåðàâðûåíòàâàöü ãàíäàëü ³ çíàéñüö³ áîëüø íàäçåéíûõ ïàðòíýðà¢. Óêðà³íñê³ ïàðääîêñ ïàëÿãàå ¢ òûì, øòî íåæäàíüíå ïðûçíàöü ãåãåìîí³þ Ðàñå³ ñïàëó÷åå öòî çü íÿçäàòíañüöþ ýôýêòû¢íà ñóïðàöüñòàÿöü ðàñåéñêàé ýêàíàì³÷íàé ñ³ëû, ÿêàÿ âåëüì³ àáìÿæî ¢âàå äëÿ ¡êðà³íû ìàæ³âàñüöü âûáàðó çàìåæíàýêàíàì³÷íàãà êóðñó é çìóøåå ÿå ñëóæûöü “áàð’åðàì, ìîñòàì àëüáî áóôýðíàé çîíàé”. Ó àäðîçüíåíüíå ää ìíîñòâà çàõîäí³õ íàâóêû¢öà¢ Ä’Àíüåðû (ÿê ³ ðýöýíçýíò) ïðûòûìë³âàåöà àëüòýðíàòû¢íãää ïîãëÿäó íà ¢êðà³íñêóþ àáàðî÷ óþ ïàë³òûêó ³ ¢âàæàå, øòî ç ãëåäç³ø÷à ÑÍÄ ïàë³òûêà Êó÷ìû, ó ïðýçûäýíöòâà ÿêîãà ¡êðà³íà “ïàöüâåðäç³ëà ñâàþ íÿñõ³ëüíàñüöü ää êàìïðàì³ñà¢ ó ïûòàíüí³ ñóâýðýí³òýòó”, áë³æýéøàÿ

íàöôüÿíàë³ñòàì, ÷ûìñÿ ðóñàò³ëàì. Ä’Àíüåðû ïðûõîäç³öü ää öàëêàì ñëóøíàé âûñíîâû: “Âà ¢êðà³íñêàé ïàë³òûôû øòì ää ÑÍÄ àñíîâàñÿæíààÿ ïåðàåìíàñüöü ïðàñî÷âàåöà ç 1991 ãîäó àæ ää 1998-ãà, àä Êðà¢÷óêà ää Êó÷ìû”. Íàéáîëüøàþ ïðàáëàþ ¡êðà³íû ¢ ää÷ûíåíüíÿõ ç ÑÍÄ çàñòàåöà åéíàå íåæàäàíüíå í³ íà êàë³âà ïàñòóí³ööà ñóâýðýí³òýòàì íàâàò ó àáìåí íà âûãîäû ýêàíàì³÷íàé ³íýðãàöûû³, à ¢ñå àñïýêòû ðàñåéñêà-¢êðà³íñê³õ ñòàñóíêà¢ âàðòà ðàçãëÿäàöü ó êàíòýêñüöå íÿâûçíà÷àíàé ³äýíòû÷íàñüö³, áî ñóâýðýííàÿ äçÿðæàâà — ãýòà ñðîäàê àäñòàÿöü íåçàëåæíàñüöü ³ äàìåòíàñüöü. Òàê³ì ÷ûíàì, ó çàìåæíàé ïàë³òûôû Êó÷ìà, íàìàãàþ÷ûñÿ çíàéñüö³ ïðàãìàòû÷íû öýíòðûñöê³ øëÿõ ïàì³æ ³çàëÿöûÿí³ñöê³ì íàöûÿíàë³çìàì ñâàéãî ïàïýðýäí³êà Ëåàí³äà Êðà¢÷óêà é àá’ÿâíà¢÷àé ðóñàô³ë³ýé ëåâûõ äïàíýíòà¢, “çàáÿñüíå÷û¢ ïäàòðûìêó ³íòàðýñà¢ íàöûÿíàë³ñòà¢, âûçíà÷û¢øû ñàìó ïðûðîäó ñóâÿçÿ¢ ç Ðàñåÿé, äû äàãàäç³¢ íåíàöûÿíàë³ñòàì, íå ïàêëà¢øû áë³çó àí³ÿê³õ àáìåæàâàíüíÿ¢ íà êîëüêàñüöü ãýòûõ ñóâÿçÿ¢”. Ïàçûöûÿ “¢çáðîåíàãà íý¢òðàë³òýòó” ïåðàøêàäæàå ¡êðà³íå ¢ñòóï³öü ó ñòðóêòóðû ÑÍÄ (íà äóìêó íàöûÿíàë³ñòà¢) ³ íå äàçâàëÿå äàëó÷ûööà äà NÀÒÎ (íà äóìêó ðóñàô³ëà¢). Ñ¸íüíÿ (ó àäðîçüíåíüíå àä ÷àñî¢ Êðà¢÷óêà) ìàëà õòî ç óêðà³íöà¢ ñóð’¸çíà âûñòóïàå ñóïðàöü ýêàíàì³÷íûõ ñòàñóíêà¢ ç Ðàñåÿé, êàë³ ÿíû íå ïàãðàæàþöü ñóâýðýí³òýòó. À¢òàð ñëóøíà çà ¢âàæåå, øòî ¡êðà³íå íÿâûãàäíà ðàçüâ³âàöü äâóõáàêîâûÿ ñòàñóíê³ òîëüê³ ç Ðàñåÿé. ¨í ìàå ðàöûþ, êàë³ ï³øà, øòî ðàñåéñêàÿ äÿñòàá³ë³çàöûÿ Ãðóç³³, Àçýðáàéäæàíó é Ìàëâîâû áûëà “øêîäíàé äëÿ ¡êðà³íû”, òàìó Ê³å¢ íå ïðûçíåå ëåa³òûìíàé âàéñêîâóþ ïðûñóòíañüöü Ðàñå³ íà àáøàðàõ ÑÍÄ. Óêðà³íà â³äàâî÷íà òàðìîç³öü ³íòýãðàöûþ ¢ ìåæàõ ÑÍÄ, ³ åéíóþ ïàçûöûþ ¢õâàëÿþöü óðàäû ìíîã³õ çàõîäí³õ êðà³íà ¢. Ãýòàå áë³ñêó÷åå äàñüëåäàâàíüíå ìàå ³ ïÿ¢íûÿ õ³áû (àïðî÷ øìàòë³ê³õ ïà¢òîðà¢). Íàïðûêëä, ìàëà ñêàçàíà ïðà ³ìêîåíüíå ¡êðà³íû ðàçüâ³âàöü ãåàïàë³òû÷íû íà àáøàðàõ ÑÍÄ ïðû äàïàìîçå ãðóíüâ ÃÓÀÌ. Ä’Àíüåðû ¢âàæàå, øòî Ñÿðýäíÿÿ Ý¢õîìà ¢í³êàå ñóïðàöí ¢í³öòâà ç Óêðà³íàé ó ñôýðû áýñüíåê³, ³ ïàìûëêîâà öüååðäç³öü, í³áúòà ¢ ìåæàõ ÑÍÄ Óêðà³íà ìàå ñïðàâó ääíî ç Ðàñåÿé, òàäû ÿê ÿíà ¢ñòàëÿâàëà öåñíûÿ ñòàñóíê³ ¢ ðàìêàõ øìàòë³ê³õ ðýã³ÿíàëüíûõ ñòðóêòóðà¢ Ñÿðýäíÿé Ý¢õîû, ×àðíàìîðñêàãà ðýã¸íó, ÑÍÄ ³ Áàëòû³. ßø÷ý àäíà ïðàáëàì: Ä’Àíüåðû ïàñëóãî¢âàåöà áÿçëäàíàþ ìýòàäàë¸ã³ÿé. Ïðûõ³ëüí³ê³ ïðàçàõîäíÿé çàìåæíàé ïàë³òûê³, àðûåíòàâàíûÿ íà ³íòýãðàöûþ ç ÝÇ ³ ÍÀÒÎ, òóò àçíà÷àþöà ÿê “íàöûÿíàë³ñòû”. À àïàçûöûÿ ïðîñòà íàçàâíà “ðóñàô³ëüñêàþ”. Àëå æ êðàéí³ÿ ïðàâûÿ ¢âà ¡êðà³íå, ÿê ³ ¢âà ¢ñ³õ ý¢ðàïåéñê³õ êðà³íàõ,

âûñòóïàþöü ñóïðàöü òàêîé ³íòýãðàöû³. Òàìó íåçðàçóìåëà, õòî æ òûÿ “íàöûÿíàë³ñòû”, ÿê³õ çãàäâàå Ä’Àíüåðû? Àïðî÷ òàãî, íåçðàçóìåëà, ÷àìó “ðóñàô³ëû” òàêñàìà íå íàçâàíûÿ “íàöûÿíàë³ñòàì³” (ïàíñëàâ³ñòû) ö³ “ñàâåöê³ì³ íàöûÿíàë³ñòàì³” (êàìó³ñòû), áî æ, ÿê ïðûçíàå ³ ñàì à¢òàð, ìíîã³ÿ ³õíûÿ ë¸çóíã³, íàïðûêëä, ïàòðàáàâíüíå ïðàòýêûÿí³çìó, ïàçû÷àíûÿ ç íàöûÿíàë³ñòû÷íàé ðûòîðûê³ Òðýöÿãà ñüâåòó. Ä’Àíüåðû ñïàñûëàëöà íà ïàðëÿìýíöêå ãàëàñàâàíüíå ¢ ë³ñòàïàäçå 1995 ãîäó, êàê³ áàëüøûí¸é ó 263 ãàëàñû ñóïðàöü 5 áûëî çàáàðîíåíà ïðûâàòûçàâàöü íàôòàãàçàâóþ ³íôðàñòðóêòóðó. Ïàë³òûêà¢ ðîçíûõ ëÿãåðà¢, àä “ïðàçàõîäí³õ íàöûÿíàë³ñòà¢” äà “¢ñõîäí³õ êàìó³ñòà¢”, ñïàëîõàíûõ “³íøàçåìíûì ýêàíàì³÷íì ïðàí³êíåíüíåì óâà ¡êðà³íó ³ ìàã÷ûìàñüöþ íýâêàëÿí³ÿë³çìó”, àá’ÿäíàëà æàäàíüíå àáàðàí³öü ñóâýðýí³òýò. “Êàäë³öûÿ ñ³ëà¢, ÿê³ÿ ¢âàæàþöü ñóâýðýí³òýò ãàëî¢íàþ ìýòàþ, ìîöíàÿ, ó ïðûâàòíàñüö³, òàìó, øòî ìàå øìàò ñóïîëüíàãà çü ³íøûì³ àñíî¢íûì³ ñõ³çìàì³ ¢âà ¡êðà³íå”. Ó ïåðàâûäàíüí³ âàðòà áûëî á ãýòóþ ñóïÿðý÷ë³âóþ ìýòàäàë¸ã³þ ïåðàãëåäçåöü. ²ñòîíàÿ õ³áà äàñüëäàâàíüíÿ — àäñóíàñüöü á³áë³ÿãàò³³, ÿêàÿ ïðûäàëàñÿ á íàâóêî¢öàì ³ ñòóäýíòàì. ¨ñüöü ³ íåêàëüê³ ôàêòû÷íûõ ïàìûëàê: ñàêðàòàð Ðàäû íàöûÿíàëüíàé áÿñüíåê³ é àáàðîíû ¡êðà³íû íå çàêë³êà¢ äà “äàíà¢ëåíüíÿ Ñàþçó” ¢ ìåæõ ÑÍÄ (ñ. 4); ë³äýðû ÓÍÐ ó 1917—1918 ãàäîõ áûë³ ñàöûÿë³ñòàì³, à íå íàöûÿíàë-äýìàêðàòàì³ (ñ. 24); óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû é Ðóõ íå çàêë³êàë³ äà àáâÿø÷ýíüíÿ íåçàëåæíàñüö³ áåç çðûíàíüíÿ ñòàðîãà ðýæûìó (ñ. 27) — óëàñíà ç-çà ñïðý÷ê³ íàêîíò ãýòàãà Ðóõ íà ïà÷àòêó 1992 ãîäó ðàñêàëî¢ñÿ, à ÿãîíû ë³äýð, Âÿ÷àñëà¢ ×àðíâå³ë, ïàñüëÿäî¢íà êðûòûêàâà¢ íàöûÿíàë-êàìó³ñòû÷íóþ ïàðòûþ ¢ëàäû. Ðàñåéñêóþ ìîâó í³êîë³ íå àáâÿø÷àë³ äóõãîé äçÿðæà¢íàé (ñ. 33). ² íå àäìîâà ¡êðà³íû ¢çàêîí³öü ïàäâîéíàå ãðàìàäçÿíñòâà áûëà ãàëî¢íàé ïåðàøêîäàé äëÿ ðàñåéñêà-¢êðà³íñêàé äàìîâû (ñ. 33). Àñíî¢íûì³ êàòàë³çàòàðàì³ äëÿ åéíàãà ïàäï³ñàíüíÿ ¢ òðà¢í³ 1997 ãîäó ñòàë³ ïðàçãõîäíÿÿ çàìåæíàïàë³òû÷íàÿ àðûòàòûþ ¡êðà³íû ïðû Êó÷ìó é ïàøûðýíüíå NÀÒÎ. Òýçà ïðà íåìàæ³âàñüöü äàðàäæýíüíÿ ÑÑÑÐ, ïðûï³ñàíàÿ Êó÷ìó (ñ. 121), íàëåæûöü ë³äýðó ñàöûÿë³ñòà¢ Àëÿêñàíäðó Ìàðîçó. Óðýøöå, íåçðàçóìåëà, ÿê êîëüêàñüöü ðàñåéñêàãà íàñåëü³öòâà ¢ Áåëàðóñ³ (13,2 %) ìîæà áûöü áîëüøàé, ÷ûñÿ ¢âà ¡êðà³íå (22,1 %), àëüáî ÿê ðàñåéöû ìîáóöü áûöü “ðóñ³ô³êàâàíûÿ” (ñ. 221).

8. Çü äç³¢íàãà íàçîâó íîâàå êí³ã³ Äýâ³äà Ìàðïëçà “Áåëàðóñü. Äýíàöûÿíàë³çàâàíàÿ íàöûÿ” ìîæíà çðàá³öü âûñíîâó, í³áû Áåëàðóñü

ñêîí ÷ ûëà ïðàöýñ íàöûÿòàâðýíüíÿ àäíî äëÿ òàãî, êàá ÿå çäýíàöûÿíàë³çàâàëà âîíêàâàÿ ñ³ëà. Íàñàìðý ÷ áåëàðóñêàé íàöû³ ïåðàøêàäæàë³ ðàçüâ³âàööà çà¢æäû — ³ ¢ ÷ àñû öàðûçìó, ³ çà ñàâåöêàé óëàäàé, ÷ ûÿ íàöûÿíàëüíàÿ ïàë³òûêà ñòâàðûëà ñàâåöêà-áåëàðóñê³ íàðîä, ïðûâÿçàíû äà ïý¢íàé ãåàãðàò³÷íàé òýðûòîðû³. Íàéáîëüø ÿñêðàâû ïðûêëàä — ïðýçûäýíò Àëÿêñàíäàð Ëóêàøýíêà, ÿê³ ¢âàñàáëÿå ñàâåöêàãà áåëàðóñà é ïàíñëàâ³ñöêàãà ïàððû¸òà. Ó äçåâÿö¸õ ðàçüäçåëàõ êí³ã³ ãàâîðûöà ïðà ã³ñòîðûþ é ýêàíîì³êó, ïðà ãàðáà÷î¢ñêóþ ýíîõó ³ ¢çìàöíåíüíå ðýæûìó Ëóêàøýíê³, à òàêñàìà ïðà äà÷ûíåíüí³ ç Ðàñåÿé. Âåäàìà, Ðàñåÿ òóò íà ïåðøûì ìåñöû, äëå øêàäà, øòî à¢òàð çáîëüøàãà ³ãíàðóå àäíîñ³íû Áåëàðóñ³ çü ³íøûì³ êðà³íàì³, ÿê ³ âàéñêîâóþ ïàë³òûêó (àáâäçüåå òýîû çàö³êââ³ë³ á ÷ ûòà÷à). Íàðýøëå, Áåëàðóñü áûëà àäíé ç ÷ àòûðîõ ïîñòñàâåëê³õ êðà³íà¢, ÿê³ÿ ¢ñïàâêâàë³ ÿäðàâóþ çáðîþ, çíà÷íû ÂÏÊ ³ íåìàëóþ âàéñêîâóþ ñ³ëó. À¢òàðó íå ¢äàëîñÿ ðàñêðûöü ÷ ûòà÷ó, ÷ àìó ç 15 ïîñòñàâåöê³õ êðà³íà¢ àäíî Áåëàðóñü ìà à¢òàðûòàðíàãà, àíôíàöûÿíàëüíàãà ïðýçûáíòà-ðóñàô³ëà. Õàöÿ ¢ àäïàâåäíûõ ðàçüäçåëàõ ³ ïàäàåöòà ¢ñ¸àáäûíû àãëÿä àñîáíûõ òýìà¢, ïàäàãóëüí³öü ãýòóþ ³íôàðìàöûþ, ñûíòýçâà¢øû ÿñíóþ êàðö³íó, íåìàæë³âà. Íå ïàòëóìà÷àíà, ÷ àìó ¢ Áåëàðóñ³ (ó àäðîçüíåíüíå àä Óêðà³íû) íå àäáûëîñÿ ðýôýðýíäóìò ïðà íåçàëåæíàñüöü, ÷ ûì ³ ñêàðûñòà¢ñÿ Ëóêàøýíêà. Ö³ íÿ ¸ñüöü àñíîí¢íûì³ ÷ ûíüí³êàì³ ¢çðàñòàíüíÿ Ëóêàøýíêàâàé ïàïóëÿðíàñüö³ íÿ òîëüê³ àäñóòíàñüöü ö³ñêó çüí³çó, àëå é ñëàáàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ñüâÿäîìàñüöü ³ ¢êàðýíåíû ñàâåöêà-áåëàðóñê³ ïàòðûÿòûçì? Êàë³ òàê, äûê ö³ íå ñëàáàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ñüâÿäîìàñüöü ¸ñüöü àñíîí¢íûì ÷ ûíüí³êàì, ñê³ðàâàíû ñóïðàöü äýìàêðàòû³ é ýêàíàì³÷íûõ ðýôîðìà¢ ó òàê³õ ïîñòñàâåöê³õ êðà³íàõ, ÿê Áåëàðóñü? Íàñóåðàê öüâåðäæàíüíÿ Ìàðïëçà ïðà íåíàäçåéíàñüöü áåëàðóñêàé ñòàá³ëüíàñüö³, Áåëàðóñü öÿïåð çàñòàåöà àäíîé ç íàéáîëüø ñòàá³ëüíûõ ³ àðûåíòàâàíûõ ó ì³íóëàå áûëûõ ñàâåöê³õ ðýñïóáë³ê.

Òàê³ì ÷ ûíàì, ñòóäýíòû, ãóìàí³òàðû, ïàë³òûê³ é æóðíàë³ñòû, ÿê³ÿ âûâó÷ àþöü ñó÷ àñíóþ ¡êðà³íó é ïîñòñàâåöêóþ ã³ñòîðûþ, çü íÿäà ¢íàãà ÷ àñó ìàþöü öýëû øýðàã íîâûõ êí³ã, ÷ ûòàíüíå ÿê³õ ïàäòóðõî ¢âàå äà äàëåéøàãà äàñüëäàâàíüíÿ é íàâóêîâàãà àáìåðêâàíüíÿ. Áàëüøûíÿ ç äàñüëäàâàíüíÿ¢, ïðà ÿê³ÿ ãàâàðûëàñÿ ¢ ãýòûì àãëÿäçå, òûì ö³ ³íøûì ÷ ûíàì çüâÿðòàþöà äà “íàöûÿíàëüíàãà ïûòàíüíÿ”, ÿêîå çàõîäí³ÿ ñïýöûÿë³ñòû ¢ ïîñòàíóí³ñòû÷ íàé ïðàáëåìàòûûû äàãýòóëü, íà æàëü, çáîëüøàãà ³ãíàðàâë³. Ìàáûöü, íàñòà¢ óæî ÷ àñ “òðûäç³íóþ

ôîðìóëó çüìåíà¢” (äýìàêðàòûçàöûÿ — ïåðàõîä äà ðûíêó — äçÿðæàâàòâàðýíüíå) ïåðàòâàðûöü ó “÷àòûðîõàäç³íóþ”, äàäà¢øû ïàáóäîâó íàöû³.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàå Çüì³öåð Äçÿäçåíêà ïàâîäëå: Êðèòèêà, 3/2001.

hrab1501

Рыгор Грабовіч -- прафэсар Гарвардзкага ўнівэрсытэту, літаратуразнаўца, галоўны рэдактар кіеўскага месячніка “Критика”. Дасьледуе ўкраінскую, польскую, расейскую літаратуру пераважна эпохі рамантызму. Апошняя кніга Р. Грабовіча -- “Шевченко, якого не знаємо (З проблематики сімволічноп автобіографіп та сучасноп рецепціп поета)” (2000). ãóìàí³ñòûêà Рыгор Грабовіч Âå÷íàå âÿðòàííå ì³ñòûô³êàöûÿ¢ Кнігі, якія ўзгадваюцца ў гэтым эсэ: Ossian Revisited. Ed. Howard Gaskill. -- Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991. Paul M. Allen and Joan de Ris Allen. Fingal’s Cave, the Poems of Ossian, and Celtic Christianity. -- New York: Continuum, 1999. Ю.Д. Левин. Оссиан в русской литературе: конец XVIII -- первая треть XIX века. Ленинград, 1980. Леонід Махновець. Про автора “Слова о полку Ігоревім”. -- Ки¿â: Âèäàâíèöòâî ïðè Êèïâñüêîìó äåðæàâíîìó óí³âåðñèòåò³, 1989. Áîðèñ ßöåíêî. “Ñëîâî î ïîëêó ²ãîðåâ³ì” òà éîãî äîáà (êîìïëåêcíå äîñë³äæåííÿ). -- Ки¿â: Âèäàâíèöòâî ³ìåí³ Îëåíè Òåë³ãè; Âåñåëêà, 2000. ²ðèíà Êàëèíåöü. Ñòóä³¿ íàä “Ñëîâîì î ïîëêó ²ãîðåâ³ì”. -- Ëüâ³â: Ì³ñ³îíåð, 1999. À.À. Ãîãåøâèëè. Òðè èñòî÷íèêà “Ñëîâà î ïîëêó Èãîðåâå”. -- Москва, 1999.

1. Ñÿðîä øìàòë³ê³õ ýëåìåíòà¢ ñòâàðýííÿ ìàäýðíàé íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³ ³ êàëåêòû¢íàãà ñàìàñöâåðäæàííÿ, ìàáûöü, íàéáîëüøóþ ¢âàãó ïðûöÿãâàå ðîëÿ “íàöûÿíàëüíàãà ïàýòà”. ²ì ãàíàðûööà øìàò ë³òàðàòóð, õàöÿ ¸ñöü ³ òàê³ÿ (íàïðûêëàä, ôðàíöóçñêàÿ ³ àìåðûêàíñêàÿ), ó ÿê³õ íÿìà àäíàçíà÷íàãà “ýòàëîíó”. Âà ¡ñõîäíÿé Å ¢ðîïå, äçå íå áðàêóå ³êîíà¢ ³ ³êîííûõ ï³ñüìåíí³êà¢, “íàöûÿíàëüíûÿ ïàýòû” ñòàíîâÿööà çàêàíàìåðíàñöþ, ³ òàê³ÿ ï³ñüìåíí³ê³, ÿê Øà¢÷ýíêà ³ Ì³öêåâ³÷, Ïóøê³í ³ Ïåòýô³, Ìàõà ³ Ýì³íýñêó, àäíà÷àñîâà ¢âàñàáëÿþöü ³ ë³òàðàòóðó, ³ íàöûþ, ³ ³õ óí³êàëüíà ¢ëàäíàå, òðàíñöýíäýíòíàå ñïàëó÷ýííå. Àëå ìåäàëü íàöûÿíàëüíàãà ãîíàðó ³ òîåñíàñö³ ìàå àäâàðîòíû áîê. Óìî¢íà íàçàâåì ÿãî ñòâàðýííåì “íàöûÿíàëüíàé ïàýìû”. Íàé÷àñöåé ïîøóê êàðàí¸¢ ³äýíòû÷íàñö³ ¢ âûãëÿäçå àðõ³òýêñòó çâîäç³ööà -- праз інерцыю класічнай паэтыкі, у якой эпічны жанр лічыцца найбольш каштоўным -- да пошуку старадаўняга “нацыянальнага” альбо “народнага” эпасу. Ідэальная функцыя/вартасць (то бок эпас як “голас і дух

народу”) аб’ядноўваюцца з яўным (альбо схаваным) комплексам патрэбаў (самасцверджанне, годнасць, тоеснасць і г.д.), і яны пасля разам дыктуюць узнікненне твору. Гэта значыць, што сама патрэба мець такія творы параджае іх “адкрыццё” -- надзіва пашыранае і трывалае прадукаванне падробак і містыфікацыяў. Нягледзячы на разнастайнасць прыёмаў і механізмаў такога прадукавання, адкрыцці/канструяванні нацыянальных старадаўніх помнікаў маюць паміж сабой фундаментальнае падабенства. Усе яны чэрпаюць з крыніцы калектыўных спадзяванняў, страхаў і траўмаў і артыкулююцца, а пасля адстойваюцца пры дапамозе амаль што ідэнтычнай рыторыкі і пафасу. У канчатковым выніку як у кананізацыі “нацыянальнага паэта”, так і ва ўзнікненні “нацыянальнага эпасу” гаворка ідзе пра пошук калектыўнага sacrum.

2. Õàöÿ ì³ñòûô³êàöûÿ¢ ³ ôàëüñ³ô³êàöûÿ¢ ñòàâàëà ³ ¢ ýïîõó ïðýìàäýðíó (ïðûãàäàéìà ïà¢ñþäíû âûðàá ³ ãàíäàëü ñâÿòûì³ ìîø÷àì³ ¢ Ñÿðýäíÿâå÷ ÷û) ³ õàöÿ êîëüêàñöü ðîçíûõ ïàäðîáëåíûõ êàðàëå¢ñê³õ ãðàìàò íàïý¢íà ïåðàâûøåå êîëüêàñöü à¢òýíôû÷íûõ, ñàìà ýïîõà ìàäýðíó äàå äðàìàòû÷íû ïðûêëàä óçí³êíåíÿ íàöûÿíàëüíûõ ì³ñòûô³êàöûÿ¢. Ðîçí³öà ïàì³æ “çâû÷àéíûì³” ³ “íàöûÿíàëüíûì³” ³ñòîòíàÿ. Àãþñòýí Ò’åðû ¢ ñâà¸é ïðàöû “Âÿë³ê³ÿ ë³òàðàòóðíûÿ ì³ñòûô³êàöû³” (1911) àï³ñâåå ³õ, í³áûòà “âÿë³ê³õ”, íÿìàëà, àëå ³ ïðà íàéáîëüø âÿäîûÿ ç ³õ, ÿê, íàïðûêëàä, ïðà “ïàýòà Òîìàñà Ðà¢ë³” (Thomas Rowley), ÿêîãà âûäóìà¢ Òîìàñ ×àòýðòàí, ö³ ïðà “Ãóçëó” Ïðàñïåðà Ìåðûý íà¢ðàä ö³ ïàìÿòàå öÿïåð íåõòà ïà-çà âóçê³ì êîëàì ñïåöûÿë³ñòà¢. Ì³æ òûì, ¸ñöü àäíà ì³ñòûô³êàöûÿ, ÿêàÿ, ïà ñóòíàñö³, ñòàëà ¢í³âåðñàëüíàé (ïðûíàìñ³, ó å¢ðàïåéñê³ì êàíýêñöå) ³ òàê ö³ ³íàêø ìàáÿëþå àìàëü óâåñü äàëåéû æàíð íàöûÿíàëüíûõ ì³ñòûô³êàöûé. Ãàâîðêà ³äçå ïðà Àñ³ÿíà. Ïðû êàíöû 1750-õ ãàäî¢ äâàööàö³ïÿö³ãàäîâû øàòëàíäñê³ áàêàëà¢ð Äæýéìñ Ìàêôåðñàí, øòî áû¢ àïóáë³êàâà¢ íåêàëüê³ ñåíòûìåíòàëüíà-ãàòû÷íûõ âåðøà¢, ÿê³õ í³õòî òàê ³ íå çà ¢âàæû¢, àòðûà¢ äàðó÷ýíå àä Ã’þ Áëýðà, òàãà÷àñíàãà ë³òàðàòóðíàãà ãóðó Ýäûíáóðãà, çàíÿöòà çáîðàì ãýëüñêàãà ôàëüêëîðó. Ó 1760 ãîäçå Ìàêôåðñàí àïóáë³êâàà¢ ó Ýâûíáóðãó ïåðøû ïë¸í ñâà³õ ïîøóêà¢ -- тонкі зборнік “Фрагменты даўнейшай паэзіі, сабранай у гарах Шатландыі і перакладзенай з гэльскай, альбо эрскай, мовы”. Выданне было ці то ананімнае, ці то калектыўнае: імя “перакладчыка” Макферсана нават не

згадваецца на тытульнай старонцы, а непадпісаны ўступ, дзе гаворыцца пра тое, што гэтыя фрагменты -- толькі малая частка вялікага эпасу старажытных бардаў, напісаў Блэр. Публікацыя імгненна здабыла поспех, хаця пэўныя сумневы наконт аўтэнтычнасці былі ад самага пачатку. Ужо праз некалькі месяцаў з'явілася другое выданне. У 1761 годзе, пасля яшчэ адной экспедыцыі ў пошуках гэткага роду эпасу, Макферсан апублікаваў "старадаўнюю эпічную паэму" "Фінгал", а ў 1763-м яшчэ адну -- "Тэмору", разам яны складаюць паэзію Асіяна. Было шмат і пазнейшых выданняў, у прыватнасці ў 1773, 1792, 1807 гадах. У Шатландыі з'яўленне Асіяна сустрэлі з захапленнем. Сваім сцверджаннем шатландскага гонару, адвагі, спаконвечнасці і ідэнтычнасці паэма, па сутнасці, хай і сімвалічна, кампенсавала вайсковую і палітычную паразу 1745 году, калі Шатландыя была далучаная да Англіі. Праўда, не ўсе шатландцы так гэта ўспрынялі, адным з галоўных скептыкаў наконт аўтэнтычнасці Асіяна быў выбітны філосаф Дэвід Юм. Аднак найбольш заўзятым крытыкам быў ангелец Сэмюэл Джонсан, які бачыў падробку ад самага пачатку і ў 1773 годзе нават зрабіў выправу ў шатландскія горы, каб асабіста спраўдзіць вусныя крыніцы Асіяна. Яго пазіцыя была катэгарычная:

Мяркую, што яны ніколі не існавалі у якім-небудзь іншым выглядзе, чымся ў тым, які яны маюць цяпер. Рэдактар, альбо аўтар, ніколі не мог паказаць арыгіналаў, і ніхто іншы не можа іх паказаць. Адказваць на рацыянальны скепсіс адмаўленнем ад доказаў -- нахабства, якога свет не бачыў, а ўпартая дзёрзкасць -- апошні прытулак вінаватага.

Да энтузіязму саміх шатландцаў з нагоды самой гэтай "непраўдападобнай фікцыі" ён ставіўся іранічна:

...Іх спакушае замілаванне сваімі ўяўнымі продкамі. Цвёрдым маралістам мусіць быць той шатландзец, які не любіць Шатландыю больш, чым праўду.

Макферсан так і не прывёў тых крыніц, з якіх ён нібыта перакладаў, -- ні якіх-небудзь рукапісаў, ні запісаў з вуснага пераказу. У 1805 годзе (праз дзевяць год пасля яго смерці) у Эдынбургу выйшаў тоўсты том пад рэдакцыяй Генры Макензі са

справаздачай камісіі па даследаванні аўтэнтычнасці Асіяна. Камісія пастанавіла, што Макферсан змяняў тэксты на ўласны одум і што ніводзін з іх не адпавядае знойдзеным асобна альбо пазней; аднак гэтая канстатацыя згубілася ў масе цверджанняў і прызнанняў сапраўднасці. У тым самым 1805 годзе з'явілася трохтамовае выданне Асіяна на гэльскай мове, якое на пэўны час падтрымала рэпутацыю Макферсана; але, як пасля было даказана, гэта былі толькі пераклады з першаснага, ангельскага Асіяна. Сучасны даследчык Морыс Колган кажа:

З'яўленне "гэльскага" Асіяна было апошнім акордам у аферы, якую трэба лічыць найбольш паспяховай падробкай у гісторыі літаратуры. Макферсан дзейнічаў смела: браў вершы, якія ён часам не надта разумеў, і радыкальна змяняў іх у "перакладах", разлічаных на тых, хто ахвотна быў гатовы ўбачыць у іх творы старадаўняга барда. Калі ж арыгіналы, якімі ён сам карыстаўся, падавалі як доказ яго несумленнасці, ён ганьбіў іх як фальшывыя ірландскія наследаванні з XV стагоддзя, якія нічога не кажуць пра яго вершы, бо яны належаць да III стагоддзя1.

Говард Гаскіл у прадмове да рэдагаваных ім рэвізіянісцкіх даследаванняў, сабраных у кнізе "Пераасэнсоўваючы Асіяна", удакладняе гэты "творчы метад" Макферсана:

Ён ішоў ад нечага падобнага да канвенцыйнага перакладу -- часам Макферсан нават "змагаўся з крыніцамі"... -- да вольных адаптацыяў, збудаваных на аўтэнтычных сюжэтах і падзеях, і да суцэльных фабрыкацыяў. Такім чынам, бадай у "Фінгале", яму ўдаецца стварыць сінтэтычную эпічную цэласць, якая часткова з'яўляецца калажам сапраўдных момантаў, а часткова -- вольнай фантазіяй. Зразумела, што ён вельмі пераборліва падыходзіць да выкарыстання аўтэнтычных крыніцаў і бязлітасна выкідае ўсё, што мае адносіны да гумару, эротыкі, забабонаў, анахранізмаў і асабліва ірландскіх каранёў. Ён выкарыстоўвае вялікія прагалы ў шатландскай прагісторыі, каб стварыць, як Толкіен, фантастычны гэльскі свет III стагоддзя нашай эры, з яго ўласнымі звычаямі, традыцыямі і генеалогіямі. А каб падкрэсліць важкасць і літаратурную і гістарычную дакументальнасць тэксту, ён забяспечвае яго шырокім рэдакцыйным апаратам навуковых даследаванняў і навуковых

спасылак -- як і належыць якому-небудзь класічнаму твору. Гэта асабліва відаць у яго другім эпасе, “Тэморы”, які, трэба меркаваць, амаль што суцэльная фальшыўка2 .

Толькі ў другой палове XIX стагоддзя прафесійныя даследчыкі гэльскага фальклору канчаткова давялі, што творы Макферсана -- падробкі. І тады выявілася шкода, учыненая фальклярыстыцы: чытачам амаль усё, звязанае з гэтымі традыцыямі, стала здавацца фальшыўкай.

3. Àëå áû¢ ³ àäâàðîòíû ã³ñòàðû÷íû ýôåêò. Ïåðàêëàäû Àñ³ÿíà íà íÿìåöêóþ, ôðàíöóçñêóþ, ³òàëüÿíñêóþ, ðàñ³éñêóþ ³ ³íøûÿ ìîâû ñòâàðûë³ öýëóþ íîâóþ ïàýòû÷êó ïðýðàìàíòûçìó, ç íîâûì ïàäêðýñë³âàííåì à¢ðû ³ ñ³ëû “ïàýç³³ ïî¢íà÷û”, ñà ñïàëó÷ýííåì ïàíÿööÿ¢ ãåí³ÿ ³ ñóðîâàãà “ïðûì³òû¢íàãà” áûööÿ, ³ ïåðàäóñ³ì ç íîâàé àöýíêàé íàöûÿíàëüíûõ ë³òàðàòóð ³ íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñö³. Íàñóïðàê äóõó ðàöûÿíàë³çì ³ àñâåòí³öòâà, ç ÿê³õ ¸í ïà¢ñòà¢, Àñ³ÿí áû¢ ïðàäâåññ³êàì íîâàé ðàìàíòû÷íàé ïàýòû. (Ìîæíà äàíóñö³öü, äàðý÷û, øòî Ñýìþýë Äæîíñàí àäê³äà¢ ÿãî ÿêðàç ïðàç ïðûíöûïîâàå íå¢ñïðûìàíîå ãýòàé ïàýòû ç ÿå òóìàííûì ³ ãàòû÷íûì ñâåòàáà÷àíîì.) Ïåðàë³ê òûõ, õòî òðàï³¢ ïàä óïëû¢ Àñ³ÿíà (íåêàòîðûÿ, ïðà¢äà, òîëüê³ íà íåé⁴ ÷àñ) ö³ òî ¢ ðîë³ ïåðàêëàä÷ûêà¢, ö³ òî ¢ ðîë³ ïàñëÿäî¢í³êà¢, ö³ òî ïðîñòà øàíâàäëüí³êà¢, âåëüì³ ñóð’çíû: Ãåðäýð, Ã¸òý, Øûëåð, Êëàïøòî ³ Áþõåð, Óíëïàë, Áàéðàí, Âàëüòýð Ñêîò, Êîëðûäæ, Âîðäñâàðò, Øýë³ ³ Òý⁴ñàí, Äçÿðæàâ³í, Êàðàìç³í, Êàïï³ñò, Ãíãàç³÷, Áàöÿøêà¢, Æóêî¢ñê³, Ïóøê³í, Áàðàòûíñê³ ³ Ëåðìàíòà¢, ìàðê³ç äý Ñýí-Ñûìî, Àðíî, Øàòàáðûÿ ³ ìàäàì äý Ñòàëü. Çà÷àðàâàíû Àñ³ÿíàì, Íàïàëåîí âàç³¢ ç ñàáîé ó ïàõîäàõ ÿãî âàñüì³òàìîâàå ³òàëüÿíñêàå âûäàííå; àêðàìÿ òàãî, ¸í çàníàâà¢ ó Ïàðûæû Êåëüöóþ àêàäý⁴þ ³ çàìîâ³¢ øýðàã ìàëþíêà¢ íà àñ³ÿíà¢ñê³ÿ òýìû äëÿ ñâàéãî ëåíÿãà ïàëàöó ¢ Ìàëüìýçíîå. Äàâî³ õóòêàå âûêðûöü ì³ñòûô³êàöû³ íå çìåíøûëà ïîñïåõó Àñ³ÿíà, íå ïåðàøêîäç³ëà ÿìó ïåðàòâàðûöà ¢ àñíî ¢íóþ ì³ôàëãàåì ðàìàíòû÷íàé ïàýòû÷êó. Ãåðäýð, ô³ëîñàô íàöûÿíàë³çìó ³ áàöüêà ôóíäàìåíòàëüíàé ïàðàäûãìû íàðîäó (Volk), çàñòà¢ñÿ ïðûõ³ëüí³êàì àñ³ÿíà¢ñêàé ³äý³ íàâàò òàäû, êàê³ à¢òàðñòâà Ìàêôåðñàíà ñòàëà â³äâîû÷íûì. Ó Øàòëàíäû³ ñòà¢ëåííå äà Àñ³ÿíà -- і Макферсана -- было і дагэтуль застаецца збольшага прыхільным. Лейтматывам могуць служыць меркаванні Вальтэра Скота, выказаныя яшчэ ў 1805 годзе:

І хаця мы вымушаныя адмовіцца ад прыемнай ідэі, “што Фінгал жыў і Асіян спяваў”, наша нацыянальная гордасць можа не ў меншай меры ганарыцца фактам, што далёкі, амаль варварскі ўскраек Шатландыі нарадзіў у XVIII стагоддзі барда, які мог не толькі выклікаць энтузіязм у кожным розуме, які мае схільнасць да паэтычнай прыгажосці, але і надаць новы тон паэзіі ўсёй Еўропы.

Гэтая гордасць відаць не толькі ў даўнейшых біяграфіях Макферсана (Б. Саўндэрса, 1894 ці Дж. Смарта, 1905), але і ў зусім нядаўніх, выключна навуковых, рэвізіянісцкіх працах, як ва ўжо згаданай “Пераасэнсоўваючы Асіяна”. І не толькі землякі Макферсана былі энтузіястамі нававынайдзенага барда. Ангельскі крытык-рамантык Ўільям Гэзліт, згадваючы Асіяна (не Макферсана!) разам з Шэкспірам, Бібліяй і Дантэ, кажа: гэта “пачуццё і імя, якія немагчыма знішчыць”. Яшчэ больш уплывовы ангельскі крытык Мэт’ю Арнолд ставіць пытанне гранічна выразна:

Перабольшыце на колькі хочаце ўсё падробленае, сучаснае, таннае і фальшывае ў гэтай кніжцы, выскубце, калі хочаце, у Шатландыі ўсе тыя пёры, якія яна пры пасярэдніцтве Макферсанавага Асіяна прысабечыла, -- а ўсё ж застанецца ў кнізе нешта такое, што месціць у сабе саму кельцкую душу, і заслуга яе ў тым, што яна прынесла кельцкі геній усім народам мадэрнай Еўропы і ўзбагаціла нашу паэзію.

Навуковае зацікаўленне Асіянам, яго спадчынай і кантэкстам хаця часам і запавольвалася, але ніколі цалкам не згасала. За апошнія гады з’явілася некалькі каштоўных працаў і перавыданняў (як “Фінгал” 1792 году з вельмі цікавай прадмовай Джонатана Вордсварта3). Варта звярнуць увагу на такую важную рэч. Калі ў 1973 годзе гамбургская фундацыя F.V.S. Stiftung устанавіла Асіянаўскую прэмію -- каб адзначаць, як гаворыцца ў ейным статуце, “значны ўнёсак асобы альбо інстытуцыі ў справу захавання і развіцця малалікіх моўных і культурных супольнасцяў, якія ўтвараюць частку нашай супольнай еўрапейскай спадчыны”, -- першым прэмію атрымаў Дэрык Томсан, у той час прафесар кельцкіх даследаванняў універсітэту ў Глазга, чые шматбаковыя высілкі ў справе

захавання гэльскай мовы і кельцкіх традыцый пачаліся ў лапідарнай, але змястоўнай дысертацыі 1951 году, якая даследавала гэльскія крыніцы Макферсанавага Асіяна. З нагоды ўзнагароджвання пра навукоўца было сказана: “Томсанава эрудзіраваная ацэнка Макферсана -- спачувальная і ўдумлівая, але ён не захапіўся той ілюзіяй, якая сцвярджае, што вера, пабудаваная на падробцы, можа быць перспектыўнай”. Але такія рацыяналістычныя, навуковыя падыходы далёка не адзінкавая з’ява. Напрыклад, у найноўшай працы на гэтую тэму (Пол Ален і Джоўн дэ Рыс Ален, “Пячора Фінгала, паэмы Асіяна і кельцкае хрысціянства”) пад агульнай эгідай антрапасофіі Рудольфа Штайнера, яго канцэпцыі трансцэндэнтнага духоўнага свету, спалучаюцца развагі пра дзіўны і ашаламляльны геалагічны феномен -- так званую пячору Фінгала (на востраве Стафа сярод Гебрыдскіх астравоў на захадзе Шатландыі), пра самога Асіяна (пададзенага пераважна як аўтэнтычная постаць) і пра ранняе кельцкае хрысціянства -- і ўсё ў пошуках аб’яднальнай касмічнай праўды, у параўнанні з якой усе яны толькі эпіфеномены. З рацыяналістычнага пункту гледжання, усё гэта (мякка кажучы) вельмі розныя рэчы, і спроба іх паяднаць няўхільна вядзе да акультызму. Але ў пэўнай меры яна таксама нагадвае пра агульны культурны эфект Асіяна, яго схільнасць да таямнічасці... і да містыфікацыяў. Па сутнасці, гэты эфект ці сіндром праясняе саму дзею міфу -- навеянне духу месца, genius loci, выкліканне, г.зн. артыкуляванне генія калектыву, які перасягае розум і не падпарадкоўваецца спробам рацыянальна праверыць яго аўтэнтычнасць. І гэтае своеасаблівае пазачасавае жыццё зноўку падкрэслівае роднасць паміж, з аднаго боку, ідэяй нацыянальнага паэта і тымі базіснымі паняццямі, якія надаюць ёй матывацыю, то бок ідэямі Генія, нацыянальнай ідэнтычнасці і нацыянальнай літаратуры, якія прамаўляюць праз яго, і, з другога боку, практыкай і “санкцыянаваннем” літаратурных містыфікацыяў. Створанаму ad maiorem nationis gloriam Асіяну наканавана пастаянна паўтарацца.

4. Ïåðøû ÿâî ïëîä -- гэта “Слова пра паход Ігаравы”, першы і, напэўна, найбольш паспяховы, бо Асіян тут адраджаецца не ў форме чарговага перакладу альбо перапеву (а іх расейскія літаратары -- Кастроў, Карамзін і багата іншых -- стварылі

шмат, акрамя таго, ёсць яшчэ літаратурныя тэматызацыі, як трагедыя Озерава “Фінгал” 1805 году і інш.), але як аўтаномны, як быццам старадаўні й аўтэнтычны тэкст. Асіянаўскі дух выявіўся і ў самім тэксце “Слова”, у яго вобразах, агульным пафасе і паэтыцы (што ўпершыню дакладна даследаваў Андрэ Мазон), і ў спадарожных культурна-гістарычных акалічнасцях (гл. працы Ўолтэра Шамшулі ды нядаўна закончаную манаграфію Эдварда Кінана). Як паказвае ў сваім дэталёвым даследаванні Юры Дзмітрыевіч Левін, першыя згадкі пра яшчэ неапублікаванае “Слова” з’яўляюцца ў Расіі ў 1790х гадах, якраз падчас найбольшага розгару асіянаўскага энтузіязму. У 1796 годзе Міхаіл Хераскаў дапісвае да сваёй паэмы “Ўладзімір” (для яе новага выдання, якое з’явілася ў наступным годзе) радкі, якія надзіва дакладна адлюстроўваюць сапраўдны стан рэчаў: О! древних лет певец, полночный Осиян! В развалинах веков погребшийся Баян! Тебя нам возвестил незнаемый писатель; Когда он был твоих напевов подражатель... У 1797 годзе Мікалай Карамзін, блізка звязаны з колам Мусіна-Пушкіна, дзе адбываецца інтэнсіўная праца над “Словам”, у артыкуле для часопісу “Spectateur du Nord”, паведамляе пра знаходку гэтага твору і кажа, што “яго можна параўнаць з найлепшымі месцамі з Асіяна”. Гэты топас -- “у нас таксама ёсць свой Асіян”, то бок свой нацыянальны эпас, свая спрадвечнасць -- гучыць ужо ў прадмове да першага выдання “Слова” (1800): “...У гэтым захаваным ад мінулых стагоддзяў творы відзён дух Асіянаў, а значыць, і нашыя старадаўнія героі мелі сваіх бардаў, якія спявалі ім славу”. Пазней ён становіцца рэфрэнам у ранніх каментарах “Слова” (выкрыццё аўтарства Макферсана яшчэ напярадзе). Вось, напрыклад, Павел Львоў: “Песня пра паход Ігаравы сведчыць, што і славяне мелі сваіх Асіянаў” (Иппокрена, 1801); альбо ў прадмове да свайго перакладу “Слова” Васіль Капніст: “Хутка пасля ўвядзення ў нас хрысціянства мы ўжо мелі свайго ўласнага Асіяна ў творцу песні пра няўдалы паход адважнага князя Ігара”. Ад самага пачатку, аднак, былі і скептычныя галасы. З часам, пасля больш шырокага ўсведамлення з’явы Макферсана, гэтыя сумневы станавіліся яшчэ вастрэйшымі, як, напрыклад, у часопісе “Библиотека для чтения” (магчыма, пяра Восіпа Сянкоўскага; гл. Левін, с. 75):

Над “Словам пра паход Ігаравы” ў нашай свядомасці расце сур’ёзнае падазрэнне ў містыфікацыі: яно насычанае Асіянам, яго фразы нібыта выкраеныя па Макферсанавых.

Увогуле, як гэта рэканструюе ў сваёй кніжцы Кінан і як відаць з “Гісторыі ўкраінскай літаратуры” Міхайлы Грушэўскага, скептыкамі былі навукоўцы і больш дасведчаныя чытачы, абазнаныя ў сусветнай літаратуры і свядомыя паўсюднага феномену містыфікацыяў і глыбейшага сэнсу гэтых пастаянна паўтараных параўнанняў з Асіянам; абаронцамі аўтэнтычнасці “Слова” былі збольшага патрыёты, энтузіясты і паэты. Аднак у “айчынным”, то бок расійска-ўкраінскім, кантэксце тая другая лінія перамагла канчаткова. Інакш і быць не магло. Вырашальнымі сталі грамадскія патрэбы, па сутнасці -- калектыўная патрэба самасцверджання і тое, што грамадства ў Расійскай імперыі, а тым больш у пазнейшым Савецкім Саюзе, кампенсавала сваю малую дыферэнцыяцыю, слабыя рычагі незалежнай грамадскай думкі і г.д. цэлай гамай комплексаў, спароджаных псіхалогіяй абаронцаў абложанай крэпасці. У такім кантэксце навуковы аб’ектывізм не мае вялікіх перспектываў. Ва ўкраінскай літаратурнай гісторыяграфіі першая і, магчыма, апошняя праца, якая на больш-менш сур’ёзным узроўні падымала пытанне аўтэнтычнасці “Слова”, была “Гісторыя” Грушэўскага (хаця і тут відаць, што на звычайны рацыяналізм аўтара, на яго сацыялагічны метад такі накладаецца імкненне бачыць “Слова” толькі як аўтэнтычны помнік; ён упэўнены, што “аўтэнтычнасць “Слова” ўсё ж будзе даведзеная досыць хутка і апынецца па-за любымі сумневамі”; але крывіць душой і замоўчваць нявыгадныя аргументы ён таксама не будзе). У гісторыі Аганоўскага і Яфрэмава няма й намёку на тое, што могуць існаваць сумневы ў аўтэнтычнасці (Аганоўскі нават прысвячае сваю “Гісторыю” “аўтару “Слова”). Чыжэўскі ў сваёй “Гісторыі” здымае гэтыя пытанні некалькімі агульнымі канстатацыямі ды яшчэ больш агульным запэўніваннем, што “сумневы ў арыгінальнасці “Слова”, выказаныя ў апошнія часы, не вытрымліваюць крытыкі”. Міхайла Возняк ставіць гэтыя пытанні адным абзацам і згадвае адно Качаноўскага ды яго школу “скептыкаў”: пытанне абвяшчаецца вырашаным: “З прызнаннем арыгінальнасці “Слова” (калі? кім? дзе? -- Аўт.) пачаўся другі перыяд яго

даследаванняў". Са звычайнай савецкай рашучасцю пытанне абвяшчаецца закрытым у васьмітамовай "Гісторыі ўкраінскай літаратуры": "Былі абвергнуты погляды так званых "скептыкаў" (М. Качаноўскага, В. Сянкоўскага, М. Каткова), якія цвердзілі, што "Слова" -- гэта не твор XII стагоддзя, а пазнейшы фальсіфікат". (Быццам не было іншых, больш сучасных, больш пераканаўчых і не-"айчынных" скептыкаў.)

5. Àëå ïûòàííå ãýòàå íåÿê óïàðòà íå çàêðûâàåöà. Ïåðàäóñ³ì òàìó, øòî, ÿê óæî ãàâàðûëàñÿ, ïàýòû "Ñëîâà" íàäà áë³çêàÿ äà ïåðàäðàìàíòû ÷ íàé ïàýòû³ Àñ³ÿíà ³ íàäà ìàëà ñóïîëüíàãà ìàå ç ìîâàé, óÿ¢ëåííàì, äóõàì, ñòûëåì âåðñàîäíûõ ñòàðàæûíàðóñêà-¢êðà³íñê³õ ïîí³êà¢. Äà òàãî æ, ÿê çà¢âàæàë³ ðîçíûÿ "ñêåïòû³"-íâáóêî¢öû, õàöÿ á òîé Ìîðûö Êàð'åð (ÿãî öûòóå Ãðóøý¢ñê³), "àï³ñàíí³ -- не канкрэтныя, без характарызацыі; відаць, што аповед ідзе не пра нешта перажытае, але пра штучна выдуманае, толькі з цяжкасцю можна ісці следам за заблытанымі скокамі апавядальніка, проза якога мае толькі паасобныя водгукі сапраўднай славянскай паэзіі прыроды і ўяўленне якога не мае адносінаў да міфу і гераічнага эпасу". Дарэчы, тое ж самае некалькі дзесяцігоддзяў раней казаў паэт Уільям Вордсварт пра Асіяна. Працытаваўшы першыя радкі "Тэморы"

Сінія хвалі Уліна мільгацяць у святле. Дзень асвятляе зялёныя пагоркі. Дрэвы ківаюць на вятры сваімі зялёнымі галовамі. Шэрыя ручайкі нясуць свой гаманкі паток. Два зялёныя пагоркі, зарослыя старымі дубамі, сціснулі вузкую даліну. Там сінее стужка ракі. На беразе стаіць Каірбар з Аці. Кароль абапёрся на кій, у яго чорных вачах страх і смутак. У яго душу пазірае Кормак, пакрыты страшнымі ранамі, -- ¸í ääëåé êàæà íàñòóïíàå:

Ìàþ ÷ û ø ÷ àñöå íàðàäç³ööà é ðàñö³ ¢ ãîðíàé êðà³íå, óæî ç ìàëåíòàâ ÿ àä ÷ óâà¢ ôàëüø, ÿê³ì ïðàñÿêíóòûÿ òàìû, ïääñóíóòûÿ ñâåòó ïàä ³ìåì Àñ³ÿíà. (Ãýòà íå çóñ³ì òàê, áî ñïà ÷ àòêó Âîðäñâàðò Àñ³ÿíàì çàõàïëÿ ¢ñÿ. -- Аўт.) З таго, што я бачыў на уласныя вочы, я ведаў, што гэтыя вобразы -- падробка. У прыродзе ўсё выразнае, але нішто не акрэсленае ў нейкую абсалютную, незалежную адзінкавасць. У творах Макферсана зусім наадварот: усё (што не скрадзенае) акрэсліваецца якраз тым спосабам; усё неяк ізаляванае, адарванае, змярцвелае -- але нішто не выразнае. Так будзе

заўсёды, калі словы замінаюць мове.

Нешта падобнае сказаў сучасны ўкраінскі празаік, які жыве і працуе ў Гарвардзе: “Слова” здаецца яму неаўтэнтычным, бо так цяжка з яго што-небудзь запомніць. Але ў гэтым і ўся справа: тэкст (кожны тэкст) патрабуе чытача, а калі чытач запраграмаваны бачыць шэдэўр, ён яго і ўбачыць, насуперак уласнаму розуму і нават інтуіцыі. Моц калектыўнай сугестыі не варта недаацэньваць. Павучальныя тут словы Анатоля Франса: “Асіян нам здаецца Гамерам, калі мы лічым яго старадаўнім. Мы пачынаем яго абясцэньваць, калі мы ведаем, што гэта Макферсан”. У гэтым сэнсе важнейшым за тэкстуальную тыпалогію ёсць самі акалічнасці ўзнікнення і далейшага існавання “Слова”. Як і ў выпадку з Асіянам, рукапісу не было; то бок як быццам быў, але як быццам загінуў у пажары Масквы 1812 году. Для абаронцаў гэта рэч вельмі зручная -- няма corpus delicti, няма розных праблем, асабліва з палеаграфіяй, -- але адначасна гэта эталонная прыкмета амаль што ўсіх містыфікацыяў. (Маўляў, арыгіналу няма -- ну, прапаў, і хай сабе, -- але затое які прыгожы тэкст.) Характэрна, аднак, для “Слова”, што той рукапіс, над якім нібыта працавалі некалькі асобаў: Мусін-Пушкін, Іван Ялагін, Маліноўскі і іншыя, -- ніхто не мог адназначна апісаць: вядомыя апісанні поўныя супярэчнасцяў і надзвычай павярхоўныя. (Сваю заклапочанасць тым фактам асабліва падкрэслівае Грушэўскі; пералічыўшы магчымыя тлумачэнні, чаму так было, ён канстатуе: “Досыць таго, што арыгінал нікому не быў вядомы больш дакладна...”) Але і ў далейшай традыцыі, калі твор ужо набыў статус кананічнага, адсутнасць галоўнага палеаграфічнага доказу і нават яго верагоднай копіі ўжо не бянтэжыць; а пытанне гісторыі ўзнікнення тэксту пакідаецца спецыялістам, якія прасейваюць розныя дробязі ды здагадкі, пакідаючы без увагі галоўнае. Аднак і тут справу не закрылі. Найноўшая (2000 году) праца на гэтую тэму “Слова пра паход Ігаравы” і яго эпоха (комплекснае даследаванне)” Барыса Яцэнкі разам з аповедам пра гістарычны фон твору падае філалагічныя і палеаграфічныя каментары, “рытмічны выклад” на ўкраінскай мове, пераклад на ангельскую (у даволі неахайным і зусім неідыяматычным варыянце, дзе нават назва твору гучыць парадыйна: “The Saga of Ihor’s Folk” -- чаму “saga” і чаму “folk” -- ці не таму, што

рыфмуецца з “полк”?) і, урэшце, “рэканструяваны спісак” твору. Разам з рэканструкцыяй графем і лігатур рукапісу: аднароднасці ў апісаннях страчанага спіску не было, але былі згадкі, што, маўляў, гэты тэкст быў падобны да скорапісу XVII стагоддзя, во і аўтар, дзеля карысці справы, узнаўляе яго нам на пятнаццаці старонках. Так што пытанне зніклай граматы здымаецца. Агульна кажучы, найбольш істотны момант у гісторыі “Слова”, тое, што ўпісвае яго ў агульную гісторыю містыфікацыяў, -- гэта яго рэцэпцыя. Знайсці чытача -- гэта галоўная мэта якога-колечы пісанага твору, але ў падробках яна асабліва ўзмоцненая і адкрытая. Сцверджанне аўтэнтычнасці “Слова” падобнае да іншых такіх самых адкрыццяў, асабліва Асіяна. Яно адказвае на пэўныя патрэбы і на пэўную гістарычна-культурную кан’юнктуру, мае свае этапы станаўлення. З гэтага гледзішча цікава параўнаць “Слова” і Асіяна з сапраўднымі помнікамі. Колган назваў адным з важных і сумных наступстваў Макферсанавага Асіяна тое, што гэтая гісторыя адбівала ахвоту да збірання і даследавання іншых, аўтэнтычных, але пазнейшых помнікаў (скажам, з XV стагоддзя). У выпадку “Слова” ёсць нешта падобнае: пазнейшыя помнікі -- перадусім “Задоншчына” -- сталі разглядацца як зарука яго ж аўтэнтычнасці і першаснасці (гэта відаць, напрыклад, у лекцыі Грушэўскага); але пра тое, што самі аўтар(ы) “Слова” чэрпалі напрыканцы XVIII стагоддзя з тых пазнейшых, але праўдзівых крыніцаў -- пра гэта гаварылася ўсё менш ва ўсё больш кананізаваным дыскурсе вакол “Слова”.

6. ßêðàç òóò ³ ïàäûõîäç³ì äà ñàìàãà ãàëî¢íàãà: “Ñëîâà” çàñòàåööà ìàøòàáíûì ïðûêëàäàì ïàñïÿõîâàé, ã. çí. äî¢ãàòðûâàëé, íàöûÿíàëüíàé ì³ñòû³êàöû³. (Ìîæà, ÿê óáà÷ûì, íå çóñ³ì óí³êàëüíûì ïðûêëàäàì, áî ¸ñöü ÿø÷ý ³íøûÿ àíàëàã³÷íûÿ ç’ÿâû -- але вельмі выразным і павучальным.) За дзвесце год яго існавання ў грамадстве адбыліся фундаментальныя змены: той скепсіс, з якім паставіўся да “Слова” навуковы істэблішмент і праслойка крытычна настроенай інтэлігенцыі пачатку XIX стагоддзя (навукоўцы-спецыялісты Яфім Балхавіцінаў, Восіп Сянкоўскі, Міхаіл Качаноўскі, Павел Строеў, крытык Мікалай Надзеждзін і іншыя), у наступных пакаленнях быў пераможаны энтузіязмам абаронцаў яго аўтэнтычнасці, асабліва такіх, як Пушкін і Бялінскі (не кажу пра Карамзіна і Мусіна-Пушкіна, якія

спрычыніліся да з’яўлення твору). І не дзякуючы аб’ектыўнасці і важкасці аргументаў (запэўніванні Пушкіна ў тым, што ў “Слове” многа паэзіі, даволі банальныя, таксама як і даўжэзныя і дылетанцкія разважанні Бялінскага пра прыгажосць гэтага твору і пра тое, што ў ім ёсць і што павінна быць; гл., напрыклад, яго трэці артыкул “пра народную паэзію”, 1841 году), а таму, што змяніўся дух эпохі, пафас нацыянальнага самасцверджання стаў усеагульным, і “Слова” ў такіх абставінах стала папросту неабходным. Парафразуючы вядомы афарызм, калі б “Слова” не было, яго трэ было б стварыць -- што насамрэч і адбылося. Вельмі хутка яно зрабілася афіцыйным нацыянальным эпасам Расіі (толькі Расіі, а першыя згадкі пра ўкраінскасць твору, напрыклад, меркаванні Бялінскага, што яно “носіць на сабе адбітак паэтычнага і народнага духу Паўднёвай Русі”, хутка і трывала забыліся). Як відаць з розных афіцыйных святкаванняў, асабліва савецкіх, “Слова” стала іконай расійскай старадаўнасці, гонару і гераічнасці, расійскай дзяржавы як такой. (Украінскія і беларускія прэтэнзіі на тую спадчыну адхіляліся -- бо ўсё па чынах.) Тое, што навукоўцы таксама пайшлі тым шляхам і з лёгкасцю забылі абачлівыя сумневы сваіх калегаў з папярэдніх пакаленняў, не павінна здзіўляць: працэс быў доўгі і арганічны, а нацыянальны пафас надта ўладны (узгадаем пра трываласць уплыву Асіяна, асабліва ў Шатландыі). Кананізацыя “Слова”, яго пераход пад патранат навукі адбыўся за вялікі кошт для той жа навукі. Бо ў арэале “словазнаўства” трэба было ўстанавіць адмысловы рэжым, дзе той жа рацыяналізм і скепсіс, якія ёсць фундаментальнымі навуковымі вартасцямі і разам з тым спосабамі пошуку аб’ектыўнай праўды, адхіляліся, замяняліся “патрыятызмам”, г. зн. апрыёрнай устаноўкай абавязкова давесці аўтэнтычнасць “Слова” і “абвергнуць” усе сумневы на яго конт. (У духу Тычынавага: “вось і высветліліся ўсе непаразуменні”.) Бо ў нармальных акалічнасцях, улічваючы тую гаму праблемаў і сумневаў, пра якія ўжо ішла гаворка, строга навуковая пазіцыя мусіла б іх улічыць, г.зн. пры любым абмеркаванні “Слова” згадваць таксама і альтэрнатыўныя думкі і ўваходзіць з імі ў дыялог. Відавочна, што на “айчыннай” глебе гэта немагчыма, паколькі кантэкст перастаў быць навуковым і стаў хутчэй рытуальным, патрыятычным. І ўвогуле, цяжка ўявіць сабе дыскусію, у якой адзін бок вядзе размову пра

іманентную вартаснасць старадаўняга помніка, а другі будзе падрабязна абмяркоўваць дэталі, якія выкрываюць падробку. Кампраміснай пазіцыі тут, мабыць, і не можа быць. Як відаць з “комплекснага даследавання” Барыса Яцэнкі і нядаўна апублікаваных “студыяў” Ірыны Калынец, сучасныя ўкраінскія працы пра “Слова” і надалей знаходзяцца ў спецыфічнай герметычнай прасторы, у своеасаблівым віртуальным свеце здагадак, гіпотэз і спекуляцый, дзе кожная дэталь, кожная лексема можа стаць плённым грунтам для новай здагадкі, новага адкрыцця, новай тэорыі. Пра гэта яшчэ больш за дзесяць год таму гаварыў Леанід Махнавец ва ўводзінах да свайго дыхтоўна выдадзенага, аздобленага багатым навуковым апаратам і як быццам аўтарытэтнага (бо выдадзенага пад эгідай Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэту, а калектыўным рэцэнзентам быў нават аддзел старажытнай украінскай літаратуры Інстытуту літаратуры ім. Т.Р. Шаўчэнкі АН УССР) даследавання “Пра аўтара “Слова пра паход Ігаравы”: “Асноўная маса гэткай літаратуры -- пісанні-перапісванні розных аматараў, дылетантаў, карэспандэнтаў, выпадковых людзей”. Што, уласна кажучы, паўтарала думку найвышэйшага аўтарытэта ў “словазнаўстве” акадэміка Дзмітра Ліхачова:

Шматлікія інтэрпрэтацыі “Слова”, выкананыя без дастатковай філалагічнай культуры, пазбаўленыя часам усялякага пачуцця адказнасці перад вялікім помнікам, адцягваюць увагу сур’ёзных даследчыкаў ад паглыбленага вывучэння “Слова” неабходнасцю разглядаць легкадумныя прапановы...

На супольную думку і Махнаўца, і мэтра, якога ён цытуе з маскоўскай “Литературной газеты”, “помнік ператвараецца ў “некий полигон дилетантизма”. Махнавец у сваёй працы выступае супраць дылетантызму, у гэтым выпадку супраць паэта Сцяпана Пушыка, які таксама дайшоў да высновы (хаця пазней і, як сцвярджае Махнавец, без неабходных падставаў і з “фантастычнымі тлумачэннямі”), што аўтар “Слова” -- сын галіцкага князя Яраслава Асмамысла Ўладзімір. Тут варта ўзгадаць, што да сваёй тэзы, якой ён прысвячае цэлую працу, Махнавец дайшоў пад уплывам раману-эсэ Ўладзіміра Чывіліхіна “Памяць”: “Распрацаваная ў рамане гіпотэза аб тым, што “Слова пра паход Ігаравы” напісаў нібы сам Ігар (!),

прывяла мяне да пераканання, што можна высунуць яшчэ адну і прытым зусім новую версію пра творцу “Слова”, пра яго імя”. Каментары, як кажуць, лішнія. Але ні Махнавец, ні Ліхачоў да канца не ўсведамляюць найбольш істотнага: якраз “Слова” праграмуе такую ўвагу да сябе, такі стыль прачытання. Бо твор перапоўнены “цёмнымі месцамі”, нідзе больш не ўжыванымі словамі (гапакс легомена), іманентнай кніжнасцю ў выглядзе розных зашыфраваных класічных і іншых алюзіяў (гл. памянёны артыкул Кінана). Няма сумневу, што гэты момант -- цяжкасці, зашыфраванасць, калажнасць і іншае -- паўтараецца ў розных пластах твору, ад лексічнага да вобразнага і наратыўнага, і не тлумачыцца адно недакладным прачытаннем загадкавага рукапісу. Як і ў сучасных літаратурных стылізацыях -- Набокава, Борхеса, Павіча і іншых, -- ён на тое і накіраваны, каб правакаваць такую дэтэктыўную працу, такія бясконцыя расшыфроўкі-пошукі. І робіць ён гэта надзвычай паспяхова.

7. À ¢âîãóëå, êîðàíü ïðàáëåìû ëÿæûöü ó àäíàáîê³ì, íàðîäíàïàðàäûÿòû÷íûì óñïðûìàíí³ òâîðó. Öàëêàì ÿñíà, íàïðûêëàä, øòî ïðàç êàíàí³çàöûþ “Ñëîâà” àãóëüíû íàâóêîâû äûñêóðñ, ýêàëîã³ÿ íàâóêîâàé êàìóí³êàöûî -- як у расійскім, так і ва ўкраінскім кантэкстах -- значна пагоршыліся. Гэтыя пытанні закранае А. Гагешвілі ў сваёй пасмяротна выдадзенай працы “Тры крыніцы “Слова пра паход Ігаравы” (1999). Інжынер, які ўзяўся даследаваць літаратурны твор, якраз мог бы быць прыкладам дылетанта-графамана, ад якіх нас асцерагаюць Махнавец і Ліхачоў; і ў нечым ён ім і ёсць. Аднак яго абазнанасць з крыніцамі і глыбіня тэкстуальнага аналізу перавышаюць сярэдні ўзровень, уласцівы яго калегам-літаратуразнаўцам, а яго гатоўнасць аспрэчваць казённую “словазнаўчую” мудрасць выглядае неспадзяванай і свежай. Разам са шматлікімі, часам цікавымі, а часам імпрэсіянісцка-аматарскімі адступленнямі, ён прасочвае ў “Слове” водгукі класічнай літаратуры (перадусім рыторыку і “цэнтон”-калаж), Бібліі і іншых хрысціянскіх тэкстаў, “Задоншчыны” і Асіяна. Але Гагешвілі ўхіляецца ад пытання, якое сам ставіць: ён не гатовы сказаць, што “Слова” -- гэта падробка, а толькі тое, што яно выяўляе ўплывы нашмат шырэйшыя, чымся тыя, якія ўлічвае канвенцыйнае “словазнаўства”. Яго доказы класічных уплываў і агульнай кніжнасці “Слова” цалкам слушныя і яшчэ раз развейваюць усе

тыя спярша наіўна-рамантычныя, а пасля стэрэатыпныя цверджанні, нібыта “Слова” -- народны, старадаўна-вусны помнік, прыклад “дружыннага эпасу” і г.д. Аднак яго намаганні давесці, што аўтар “Слова” ўжо ў XII стагоддзі, калі пісьменнасць на Русі была яшчэ ў поўным палоне спрошчанай, царкоўнай візантыйшчыны, мог непасрэдна чэрпаць з Гамера і класікаў -- наіўныя, негістарычныя і непераканаўчыя. (Тое самае, дарэчы, цвердзіць “Энцыклапедыя “Слова пра паход Ігаравы”, якую цытуе Гагешвілі: “Пытанне аб прамым уплыве антычнай літаратуры на “Слова” можа сур’ёзна абмяркоўвацца толькі ў тым выпадку, калі расцэньваць паэму як пазнейшую стылізацыю альбо фальсіфікацыю. Зварот кніжніка XII стагоддзя па крыніцу натхнення да твораў старажытнагрэцкіх альбо лацінскіх аўтараў быў бы настолькі небывалым фактам, што змусіў бы ў корані перагледзець усю гісторыю старажытных славянскіх літаратур”.) Перад відавочным уплывам Макферсана -- які ён даволі ясна ілюструе -- Гагешвілі застаецца агностыкам. Наяўнасць водгукаў з “Задоншчыны”, але асабліва інтэртэкстуальныя сувязі з Асіянам -- паколькі найпазнейшы кампанент устанаўляе агульнае датаванне тэксту -- мусілі б адназначна размясціць “Слова” ў прасторы канца XVIII стагоддзя, то бок у тым самым гуртку Мусіна-Пушкіна, у якім, паводле ўсіх звестак, яно і нарадзілася. Хаця Гагешвілі так і не адважваецца сцвердзіць падробленасць “Слова” (увогуле, яно для яго існуе ў нейкай пазачасавай прасторы), яго прынцыповая ацэнка кананізацыі і барацьбы “айчыннага” істэблішменту з іншадумствам дапамагае асэнсаваць тыя асноўныя пытанні экалогіі навуковага асяроддзя, пра якія была мова вышэй. Ён нагадвае нам, напрыклад, як у савецкай прэсе цкавалі за “апалогію панцюркізму” кнігу паэта Алжаса Сулейменава “Аз і я” (1975). Ніякім чынам не кранаючы пытанне пра аўтэнтычнасць “Слова”, аўтар хацеў па-новаму паглядзець на ролю ў ім цюркскіх элементаў. Акадэмік Рыбакоў біў у набат: “У Алма-Аце выйшла самая антырасійская кніга...”, урэшце, справа апынулася на бюро ЦК Казахстану. На шчасце Сулейменава, сам найвышэйшы “словазнаўца”, Леанід Брэжнеў, даў дадатную рэцэнзію на кнігу: “Ни хрена там никакого национализма нет!” У другой палове 1980-х гадоў была “справа Нікіціна” (за яго працу “Точка зрения”, Москва, 1985), якая праходзіла таксама паводле звычайнага сцэнару: спярша

гнеўнае акадэмічнае выкрыццё4, потым цкаванні ў прэсе, а затым “аргвысновы”. Гагешвілі таксама ўзгадвае пра цкаванне амаль што першага ерэтыка -- гісторыка А. Зіміна, які на пачатку 1960-х гадоў пачаў выказваць свае сумневы наконт аўтэнтычнасці “Слова”; піша пра водпаведзь ад Рыбакова, але не згадвае тагачасных закулісных інтрыгаў Ліхачова. А яны, можа, найбольш красамоўныя, бо, як відаць з яго апублікаванага архіву (гл.: “Русская литература”, 1994, №2 і 3), патрыярх расійскай медыевістыкі і літаратуразнаўства разаслаў у гэтай справе лісты па ўсім свеце, ад Якабсона ў Амерыцы да начальства ў Маскве, зусім не для таго, каб дасягнуць аб’ектыўнай праўды, а тым больш пайсці на перагляд канону (і ўласных пазіцый), а для таго, каб пазбавіць праціўніка голасу. Прычыны да гэтага досыць відавочныя: бо справа ідзе, як сказаў бы Іван Вішнеўскі, не пра лычку альбо раменьчык, а пра цэлую скуру. Словамі Гагешвілі:

Рызыкну з бязлітаснасцю [Сэмюэла Джонсана] агаліць тое, што хаваецца за такім баязлівым адмаўленнем самой думкі пра анахранічнасць “Слова пра паход Ігаравы”: Ліхачоў лепш за каго-небудзь іншага ўяўляе маштабы катастрофы, якая адбудзецца ў тым выпадку, калі высветліцца, што тэкст, вядомы нам як спісак Мусіна-Пушкіна, ёсць прадуктам творчасці невядомага альбо, насуперак, нават вельмі вядомага літаратара XVIII стагоддзя, ці, напрыклад, адчуў на сабе яго рэдактарскі “ўдасканальваючы” ўплыў. Адным разам ператвараюцца ў купу макулатуры ўсе глыбакадумныя і поўныя патрыятычнага пафасу навуковыя працы, прысвечаныя абгрунтаванню яго іманентнай “народнасці” і нацыянальна-этнічна-язычніцкай самабытнасці; шматлікія дысертацыі, артыкулы, літаратурна-гістарычныя каментары, што даводзяць яго сапраўднасць, арыгінальнасць і чысціню, ператворацца ў вельмі кепскую містыфікацыю даверлівых чытачоў і самазабойчую для іх аўтараў фікцыю. Больш за тое, калі ўлічыць выключную ролю “Слова” ў станаўленні і эвалюцыі русістыкі, захістаюцца ўсе збудаваныя за апошні час “манументальныя” канструкцыі, на якіх трымаецца савецкая тэорыя старажытнарускай літаратуры.

Тут можна толькі дадаць, што ўсё сказанае ніякім чынам не абмяжоўваецца савецкім перыядам, а застаецца актуальным і да

сёння, і не ў меншай меры датычыць і ўкраінскага літаратуразнаўства, з той толькі даволі важнай розніцай, што ва ўкраінскім кантэксце не было нават тых паасобных ерэтыкоў a la Нікіцін альбо Зімін. Тут -- суцэльная і лаяльная адзінагалоснасць, то бок маўчанне. (Такое маўчанне, рэч ясная, -- не толькі наша з'ява. Лішні ўжо, мабыць, прыклад -- памянёная праца Левіна. Сумленны даследчык-архівіст бачыць лепш за каго заўгодна, як цесна ўпісваецца "Слова" ў расійскае асіянаўскае рэчышча канца XVIII -- пачатку XIX стагоддзяў, і так і ходзіць вакол гэтага пытання, але паставіць яго наўпрост не можа. І хаця ў кнізе ёсць шмат спасылак на замежную літаратуру, няма ніводнай згадкі пра Мазона, які дэталёва адсочваў якраз асіянізм "Слова".) Ужо ў постсавецкую эпоху ў быццам навуковых дыскусіях вакол "Слова", ужо не кажучы пра школьныя падручнікі, немагчыма знайсці ані нармальнага дыялогу з супрацьлеглымі пазіцыямі, ані нават згадкі пра іх. Іх, зразумела, няма і ў "комплексным даследаванні" Барыса Яцэнкі альбо ў "студыях" пані Ірыны Калынец. І навошта -- пытанне ж знятае. Як у старажытным Егіпце, дзе знішчаліся картушы "нелегітымных" фараонаў, альбо ў сярэднявечнай трактоўцы ерэтычных кніг і думак -- іх як бы не існавала. Ствараецца своеасаблівая квазінавуковая рэчаіснасць, дзе перамельваюцца "цёмныя месцы", множацца каментары да каментароў і дзе імпрэсіянісцкія здагадкі перамешваюцца з вольнымі асацыяцыямі. Усё гэта -- урадлівая глеба для такіх адкрыццяў, як новы спісак "Слова", прапанаваны сп. Яцэнкам. І новых містыфікацыяў, накшталт "Вялесавай кнігі" і "Паслання арыян хазарам". Якраз да іх мы і звернемся.

1 Maurice Colgan. "Ossian: Success or Failure for Scottish Enlightenment?" in: Aberdeen and the Enlightenment. -- Aberdeen, 1997, p. 346. 2 Ossian Revisited, p. 6 3 James Mcpherson. Ossian's Fingal 1792. -- Poole-New York: Woodstock Books, 1996. 4 Д.С. Лихачев. Против дилетантизма в изучении "Слова о полку Игореве" // Исследования "Слова о полку Игореве". Ленинград, 1986.

hrab2501

Ïà ñëÿäàõ íàöûÿíàëüíûõ ì³ñòûô³êàöûÿ¢

Кнігі, якія абмяркоўваюцца ў гэтым артыкуле: Українська література у портретах і довідках: Давня література -- ë³òåðàòóðà Õ²Õ ñò. Äîâ³äíèê. Ðåäàêö³éíà êîëåã³ÿ: Ñ.Ï. Äåíèñþê, Â.Ã. Äîí÷èê, Ï.Ï. Êîíîíåíêî, Ð.Â. Ìîâ÷àí, Â.Ô. Ïîãðåáåííèê, À.Ã. Ïîãð³áíèé, Â.Î. Øåâ÷óê. -- Êè¿â: Ëèá³äü, 2000. Î.Â. Ñëîíüîâñüêà. Êîíñïåêòè óðîê³â ç óêðà¿íñüêî¿ ë³òåðàòóðè. Íîâå ïðî÷èòàííÿ òâîð³â. -- Êè¿â: Ð³äíà ìîâà, 2000. ²ñòîð³ÿ óêðà¿íñüêî¿ ë³òåðàòóðè. Íàâ÷àëüíà ïðîãðàìà íîðìàòèâíî¿ äèñöèïë³íè äëÿ âèùèõ çàêëàä³â îñâ³òè. -- Êè¿â: Ì³í³ñòåðñòâî îñâ³òè Óêðà¿íè; Êè¿âñüêèé íàö³îíàëüíèé óí³âåðñèòåò ³ìåí³ Òàðàñà Øåâ÷åíêà, 1999. À.Á. Óë³ùåíêî, Â.Â. Óë³ùåíêî, Î.Î. Áëàãà÷, Â.Ï. Ïåòðåíêî. Óêðà¿íñüêà ë³òåðàòóðà. Ñêîðî÷åíèé âèêëàä òåêñò³â çà íîâ³òí³ìè ïðîãðàìàìè ì³í³ñòåðñòâà îñâ³òè Óêðà¿íè íà äîïîìîãó ó÷íÿì 910 êëàñ³â, àá³òóð³ºíòàì, ñòóäåíòàì. -- Õàðê³â, 1999. Àíàòîëèé Òêà÷åíêî. Ìèñòåöòâî ñëîâà (Âñòóï äî ë³òåðàòóðîçíàâñòâà). -- Êè¿â: Ïðàâäà ßðîñëàâè÷³â, 1998. Àëåêñàíäð Àñîâ. Âåëåñîâà Êíèãà. Ïåðåâîä è êîììåíòàðèé. -- Ìîñêâà, 1994. Êíèãà Âåëåñà. Ïåðåâîä è ïîÿñíåíèÿ À.È. Àñîâà. -- Ìîñêâà, 1997. Âåëåñîâà êíèãà. Ëåãåíäè. Ì³òè. Äóìè. Ñêðèæàë³ áóòòÿ óêðà¿íñüêîãî íàðîäó. Äîâ³äêîâ³ ìàòåð³àëè Á. ßöåíêà. -- Êè¿â: ²íäîªâðîïà, 7502 [1995]. Ïîñëàííÿ Îð³ÿí Õîçàðàì. Ïàì'ÿòêà äðåâíüî¿ óêðà¿íñüêî¿ ìîâè ³ ïóáë³öèñòèêè "Ðóêîïèñ Âîéíè÷à". -- Êè¿â: ²íäîªâðîïà, 7503 [1995]. Êàëåâàëà. Ô³íñüêèé íàðîäíèé åïîñ. -- Êè¿â: Îñíîâè, 1995.

Íàâàò íå íàäòà äýòàë¸âû ðàçãëÿä ïðûðîäû íàöûÿíàëüíûõ ì³ñòûô³êàöûÿ¢ äàâîë³ âûðàçíà ïàêàçâàå ³õ êóëüòóðíà-ã³ñòàðû÷íûÿ ìàòûâû, à äàêëàäíåé, ñàöûÿëüíà-ïñ³õàëàã³÷íóþ ìàòðûöó: ó ðîçíûõ ãðàìàäñòâàõ ³ ðîçíûõ ýïîõàõ ïàòðýáà ñàìàñöâåðäæàííÿ âûìàãàå àäêðûööÿ ñâà³õ êàðàí¸¢. À¢òýíòû÷íàñöü ãýòûõ êàðàí¸¢ -- ã.çí. òýêñòó/íàðàöû³, øòî ³õ âûðàæàå, -- ñòàíîâ³ööà äðóãàðàäíàé ó ïàðà¢íàíí³ ç àñíî¢íàé ì³ôàòâîð÷àé ôóíêöûÿé: ïàòðýáû ïåðàêàçàöü ãëûáåéøû ñýíñ, ðàöûþ ³ñíàâàííÿ êàëåêòûâó. Àëå ðàöûÿíàë³ñöê³ÿ çàêîíû ãóëüí³ ïàòðàáóþöü íàâóêîâàé, òýêñòóàëüíàé áà÷íàñö³ -- ã.çí. àá'åêòû¢íàãà ïîìí³êà. Òûì ñàìûì ÿíû çàïà÷àòêî¢âàþöü ïðàöýñ âûðàáëåííÿ, à òàìó çà¢çÿòàé àáàðîíû íàâóêîâà-ì³ô³÷íàãà ã³áðûäó, ÿê³ ñòàíîâ³ööà ñàêðàëüíûì

àá’åêòàì àáî íàâàò òàë³ñìàíàì êàëåêòû¢íàé à¢òýíòû÷íàñö³ ³ ñòàðàää ¢íàñö³. Ãýòà, òàê áû ìîâ³öü, ³íàðûÿíò. Àäíâê êîæíàå ãðàìàäñòâà ìåå ñâàå àñàáë³âàñö³, à ñàìà ðýöýïöûÿ ãýòûõ íàöûÿíàëüíûõ ñâÿòûíü/ì³ñòû⁰³êàöûÿ¢ ïàêàçâàå ö³êâóþ ãàìó âàðûÿíòà¢. Àäç³í ç íáéáîëüø ö³êâûõ ñÿðîä ³õ -- ïà ³íòýíñ³íàñö³ ñïðý÷âê, ïà êàíêðýòûöû íàâóêîâà-ìåòàäàëàã³÷íûõ ïîøóêà¢, óðýøöå, ïà ã³ñòàðû÷íáé ðàçâÿçöû ñïðàâû -- ãýòà ã³ñòîðûÿ ç ÷ýøñê³ì³ ðóêàï³ñàì³. Ад Ганкі да Масарыка 16 верасня 1817 году дваццацішасцігадовы чэх Вацлаў Ганка, калі шукаў, як неўзабаве сцвярджаў ён сам, у дэканцкім касцёле Двура Краловага старажытнасці гусіцкага перыяду, знайшоў у старой скрыні пергаментны скрутак. Ён складаўся з дванаццаці лісткоў, якія як бы былі рэшткамі нашмат большага зборніка. На іх было шэсць эпічных паэмаў, шэсць лірычных і дзве ліраэпічныя, у дзесяціскладовых вершах на сярэднявечнай чэшскай мове. Праз год Ганка выдаў іх асобнай кнігай, і адгэнуль яны вядомыя як “Кралядворскі рукапіс”. За год да гэтага, у 1816 годзе, першы твор такой старачэшскай паэзіі знайшоў -- íà ñòàëüí³öû ñâàéãî æ ï³ñüìîâàãà ñòàëà! -- ñÿáðà Ãàíê³, ñòóäýíò ¨ñàô Ë³íää (ãýòû òýêñò ïàñëÿ àòðûìà ¢ íàçâó “Ïåñí³ âûòàãðàäñê³ÿ”); ïðàç ãîä, ó 1818-ì, áû¢ ðàñøûôðàâàíû ÿø÷ý ääç³í ñòàðàæûíà÷ýøñê³ ðóêàï³ñ, ÿê³ òðàï³¢ ó ðóê³ Ãàíê³ ³ âÿäîìàãà ô³ëîëàãà ¨ñàôà Þíãàíà. ßíû íàçâàë³ ÿãî “Ëþáóøûí ñóä”; ïðû êàíöû 1850-õ ãàäî¢ ç’ÿâ³ëàñÿ âåðñ³ÿ, í³áûòà ãýòû ìàíóñêðûïò ïàõîäç³öü ç çàìêó “Çÿë¸íàÿ Ãàðà”, ³ ¸í ñòà¢ íàçûâàööà “Çåëåíàãîðñê³ì ðóêàï³ñàì”. Àäêðûòû ñòàðà÷ýøñê³õ ïîì³êà¢ ñòàíà³ëàñÿ ¢ñ¸ áíëüø: “Ëþáî¢íàÿ ïåñíÿ êàðàëÿ Âàöëàâà” (1819), ãëîñû ¢ ñëî¢í³êó “Mater Verborium” (1827), ñòàðà÷ýøñê³ ïåðàêëàä Åâàíãåëëÿ ñâ. ßíà (1829); ó 1849 ãîäçå ¢æî øàñö³äçåñÿö³ãàäîâû Ãàíêà àáâÿñö³¢ ïðà çíàõîäêó ³ âûäà¢ “Ëþáóøûíà ïðàðîöòàà”. Àëå ãýòûÿ ¢ñå “ìåíøûÿ” ïîì³ê³ äàâîë³ õóòêà áûë³ âûêðûòûÿ ÿê áÿçäàðíûÿ ôàëüøû¢ê³; ç àïîøí³ì òýêñòàì ãýòà çäàðûëàñÿ àñàáë³âà õóòêà. ²íøûì áû¢ ë¸ñ “Êðàëÿäâîðñêàãà” ³ “Çåëåíàãîðñêàãà” ðóêàï³ñà¢ (äàëåé ðàçàì -- ÊÇÐ). Àñàáë³âàñöì³ ñâàéãî ç’ÿ¢ëåíÿ ÿíû êàðäûíàëüíà àäðîçí³âàë³ñÿ àä ñâà³õ ìàøòàáíûõ ïàïÿðýäí³êà¢ -- ÿê³ÿ, äàðý÷û, ïàñëóæûë³ äëÿ ³õ óçíðàì³ -- ïàýç³³ Àñ³ÿíà ³ “Ñëîâà ïðà ïàõîä ²ãàðàâû”. Çàìåñò ìóäðàãåë³ñòàãà òëóìà÷ýííÿ, øòî ãýòà, ìà¢ëÿ¢, ïåðàêëàä ñòàðàæûíàãà òýêñòó àëüáî, ÿø÷ý ëåïø, ñï³ñàê ç ää¢íåéøàãà ðóêàï³ñó, ÿê³, íà æàëü, çàã³íó¢, ïääàâà¢ñÿ ãàëî¢íû äîêàç: ðóêàï³ñ ¸ñöü, ¸í ìàå ¢ñå ïðûêìàòû ñòàðàäà¢íàñö³, ³ êîæíû ñêåíòûê ìîæà ³õ äàñëåäàâàöü. Ñêåïòû³ òàê ³ çðàá³ë³. Âàêîë ðóêàï³ñà¢ ðàçãàðíóëàñÿ

øûðîêàÿ ³ ïàëêàÿ ïàëåì³êà, ÿêàÿ âûéøëà äàë¸êà çà âûêëþ÷íà ô³èàëãà³÷íûÿ ³ ¢íóòðûíàöûÿíàëüíûû ìåæû, òðûâàëà íà ïðàöÿõ ¢ñÿãî Õ²Õ ³ ¢ âÿë³êàé ìåðû ³ ÕÕ ñòàãîäàçÿ, äûé äàãýòóëü ÿø÷ý òðûâàå. Ç äàëåãàòñ³ ÷àñó, àñàáë³âà ¢ ïàðà¢íàëüíûì êàíóýêñöå, ÿíà äàå, áàäàé øòî, íàéáîëüø äàñêàíàëû ïðûêëàä ÿêðàç íàöûÿíàëüíàãà âûìÿðýíÿ òàê³õ ì³ñòûô³êàöûÿ¢ ³ ðàñêðûâàå çàõàïëÿëüíóþ ëàáàðàòîðûþ ÿê êóëüòóðíàé ðýöÿïöû³, òàê ³ ³íòýëåêòóàëüíàé ã³ñòîðû³ ÿêðàç ó ðý÷ûø÷û íàöûÿòààðýíÿ. Ó 1969 ãîäçå, äà 150-õ óãîäêà¢ äïóáë³êàâàíÿ ÊÇÐ, âûäàâåöòâà ×ýõàñëàâàöêàé àêàäýì³³ íàâôê âûäàëà ¢ ñâåò ñàë³äíóþ êàëåêòû¢íóþ ïðàöó, ÿêóþ ïàäðûõòàâà¢ Íàöûÿíàëüíûû ìóçåé ó Ïðàçå1. ßíà ñòàðàíía ïàäñóìàâàëà ¢çðîâåíü äàñëåäàâàíàñû³ òûõ ðóêàï³ñà¢, ÿê³ áû¢ äàñÿãíóòû íà òîé ÷àñ ó ðîçíûõ ãàë³íàõ ³õ âûâó÷ýííÿ: ïàëåàãðàò÷íàé, òýõí³÷íàé, ìîâàçíà ¢÷àé, ë³òàðàòóðàçíà¢÷àé ³ ã³ñòàðû÷íàé. Ó êîæíàé ç ãýòûõ äûñöûïë³íà¢ ïðàôåñ³ÿíàëû àñïðý÷ûë³ áûöàì áû ñÿðÿäíÿâå÷íåå (ïàì³æ ²Õ ³ Õ²²²V ñòàãîäàçÿì³) ïàõîäæàííå ÊÇÐ ³ ñûøë³ñÿ íà òûì, øòî ãýòà ïàäðîáê³ ïà÷ àòéó Õ²Õ ñòàãîäàçÿ. Ïàðàäàêñàëüíà âûãëÿäàëà òðîõó ìåíø äàíàçíà÷íàÿ âûñíîâà òýõí³÷íàé (õ³ì³÷íà-ñïåêòðàãðà⁰³÷íàé) ýêñïåðòûçû, -- àëå æ ãýòûÿ ðóêàï³ñû áûë³ ïàë³ìïñåñòàì³: ïåðãàìåíò ³ íåêàòðûÿ ³í³öûÿëû ïåðøàïà÷ àòêîâàãà òýêñòó -- ñàïðà¢äíûÿ, òûì ÷àñàì ñòûëü ³ ãðàìàòûêà íàêëàäçåíàãà íîâàãà òýêñòó íåâáóõñýíñî¢íà ¢êàçâàë³ íà ïàçíåéøû ÷àñ ÿãî ñòâàðýíÿ. Àäíàê ñàì ôàêò ïàäðîáê³ ö³ ãàìà òûõ àëüáî ³íøûõ ñïîñàáà¢ ôàëüøâàííÿ -- ðý÷û, óëàñíà êàæ÷û, ïàâÿðõî¢íûÿ, ó íå÷ûì íàâàò áàíàëüíûÿ, õàöÿ ÷àñàì ³ çäàòíûÿ çà³íòðûãàâàöü. Íàøìàò áîëüøóþ ö³êââàñöü âûêë³êå øûðîê³ ³ ãëûáîê³ ïëàñò àéóðàò ðýöÿïöû³, ãðàìàäñêàãà ðýçàíàíñó ãýòûõ òâîðà¢ ³ æàðñöÿ¢, ÿê³ÿ çà ³ì³ êðûþöà. Ãýòàÿ ðýöÿïöûÿ, ÿê â³äàöü ç ñ³íòýòû÷íàãà àëÿäó ¨ñàôà Êî÷û “Ñïðý÷ê³ àá ðóêàï³ñàõ ó ÷ýøñê³ì ãðàìàäñòâå”, àïóáë³êàâàíàãà ¢ çãàäàíûì ïðàæñê³ì çáîðí³êó, ìåëà íåêàëüê³ àñíî¢íûõ ýòàïà¢, ÿê³ÿ äàâîë³ äàêëàíà àäïàâÿäàþöü ýòàïàì ðàçâ³ööÿ íàôûÿíàëüíàé ñàìàñâÿäîìàñö³ ³ ñàìàñöâÿðäæýííÿ äû ÿãî àñíî¢íàãà ñòðûæíÞ -- áàðàöüáû ç íÿìåöêàé ñòûõ³ÿé. Íà ïðàöÿõó àìàëü óñÿãî Õ²Õ ñòàãîäàçÿ àäñòîéâàííå à¢òýíòû÷íàñö³ ÊÇÐ ñòàíîâ³ööà ñóðãààòàì íàôûÿíàëüíàé ñïðàâû, à àáíà÷àñîâà ³ áàðîìåòðàì, ³ êàðâûÿððàìàé ÷ýøñêàãà ïàòðûÿòûçì, õàöÿ ¢ äóõó Ãåðäýðà ³ òîé àñàáë³âàé ã³ñòàðû÷íàé ðîë³, ÿêóþ ¸í ïðûï³ñâà¢ ñëàâÿíñòáó, äûñêóðñ âàêîë ðóêàï³ñà¢ ïðàÿ¢ëÿ¢ íå ñòîëüê³ ÷øñêóþ, êîëüê³ àãóëüíàëâÿíêóþ ã³ñòîðûþ, ñòàðàäà¢íàñöü ³ êóëüòóðíûÿ äàñÿãíåíí³, âàðòàñö³ êóëüòóðíàé (³ ðàñàâàé) ÷ûñö³í³, ãàðìî³³ ³

ïàðàäêó, ãåðà³çìó, ì³ðàëþáñòâà, ïàòðûÿòûçìó ³ ã.ä. -- ³ ¢ñ¸ ãýòà ¢ ñóïðàöüñòà¢ëåíí³ äà âàÿ¢í³ ÷ ûõ ³ êðûâàæýðíûõ òý¢òíîà¢. Òî áîê ìûñëåííå íàïàëåíîà¢ñêàé ýðû, øûðîê³ ðîçãàëàñ Àñ³ÿíà ³ íå ¢ àïîøíþ ÷ àðãó íîâàäâêðûòàå “Ñëîâà ïðà ïàõîä ²ãàðàâû” áóäâàäë³ ³ïïë³öûòíóþ ïðàãðàìó ÷ýøñêàãà íàöûÿíàë³çìó. “Êðàëÿäâîðñê³ ðóêàï³ñ” âûêîíâà¢ ó ãýòûì ðîëþ çàêë³êó äà çàêîííàé, ãëûáîêà ãóìàííàé, àáàðîíû ¢ëàñíàé êóëüòóðû àä çàõîíí³êà¢ -- íåìöà¢. Ãàëî¢íàé çàñëóãàé ðóêàï³ñà¢ áûëî òîå, øòî ÿíû, ÿê ³ ¢ âûïàäêó ç Àñ³ÿíàì, àá’åêòû¢íà ñòûìóëÿâàë³ âåë³ ÷ýçíåå ô³ëàëãà³ ÷íåå ³ ã³ñòàðû ÷íåå æû¢ëåííå. Ì³æ òûì, íàéáóéíåéû òàãà ÷ àñíû ÷ýøñê³ íàâóêîâåö ¨ñàô ÄÎáðà¢ñê³, íÿ-ãëåäçÿ ÷ û íà òîå, øòî ïåðøàäêðûâàëüí³ê ³ýíòóç³ÿñò ðóêàï³ñà¢ Ãàíêà áû¢ ÿãî ñòóäýíòàì, ñòàâ³¢ñÿ äà ³õ ñêåìòû ÷ íà. Òàìó ïåðøû ýòàï ³õ ðýöýïöû³, ÿê³ çàïðàãðàìàâà¢ äàëåéøåå ñòà¢ëåíîå äà ³õ, ¨ñàô Êî ÷ û çàâÿðøàå ãîäàì ñìåðö³ Ä Îáðà¢ñêèãà (1829). Ó 18291859 ãàäàõ ïàä ýã³äàé ³ ç ïàäà ÷ û òàê³õ âûá³òíûõ àáóäæàëüí³êà¢, ÿê Ïàâåë ¨ñàô Øàôàðûê ³ Ôðàíö³øàê Ïàëàöê³, ÊÐÇ ñòàë³ ñ³ìâàëàì ³ ³êîíàé ÷ýøñêàãà ïàòðûÿòûçìó. Ñòàâ³öü ïàä ñòíîå¢ ³õ âåðàãîäíàñöü çíà ÷ ûëà öóðàöòà ñâàéãî, çâðàäæàâöü íàéñâÿöåøàé ñïðàâå ³ ðûçûêàâàöü ïàäïàñö³ ïàä íàöûÿíàëüíûû àñòðàê³çì. Áî ça¢çÿòàÿ ô³ëàëãà³ ÷íàÿ “áàðàöüáà çà ðóêàï³ñû”, øòî ðàçãàðíóëàñÿ ¢ òûÿ ãàäû, íàáûëà âûðàçíóþ íàöûÿíàëüíóþ àôàðáí¢êó: àáàðîíòà³ à ¢òýíòû ÷ íàñö³ áûë³ ¢ áíëüøàñö³ ÷ýõ³, à àñïðý ÷ âàë³ ÿå íåìöû. ² àäç³íûì àäêàçài íà ³õ óñ¸ áîëüø ³íòýíñ³¢íóþ íàâóêîâóþ, ô³ëàëãà³ ÷íóþ êðûòûêó ðóêàï³ñà¢ áûëî öåðäæàííå, øòî ÿíà ¢ìàòûâàâàíàÿ âûêëþ ÷ íà àíòû ÷ýøñê³ì³ êîìïëåêñàì³. Ïàêàçàëüíóþ ðîëþ àâûãðà¢ òóò “áàöüêà íàðîäó” Ôðàíö³øàê Ïàëàöê³. ¨í áàðàí³¢ ðóêàï³ñû ç 1829 ãîäó, ïàäàþ ÷ û ³õ ÿê íàéëåïøûÿ ñâåä ÷ àíí³ “äóõó, çâû ÷ àÿ¢, ïà ÷ óööÿ¢ ³ âåðàâàííÿ¢ íàøûõ ïðîäêà¢”. Àãðîí³ñòû íàâóêîâû ³ ìàðàëüíû ïðýñòûæ íàéñïàâàæíåéøàãà òàäû ÷ýøñêãà íàâóêî¢öà çàöâÿðäæà¢, òàê áû ìîâ³öü, íåïàõ³ñíóþ à¢òýíòû ÷ íàñöü ðóêàï³ñà¢. Íàïàä íà ³õ áû¢ áû íàïàäàì íà “áàöüêó íàðîäó”, àñàáë³âà ïàñëÿ 1858 ãîäó, êàë³ ñïðý ÷ êà äàñÿãíóëà íîâàãà àïàãåþ. Ó òîé ãîä ïðûéøëî ÷ àðãîâàå âûïðàáàâàííå. Ïðàæñê³ øòîäç¸íí³ê “Tagesbote aus Böhmen” íàäðóêàâà¢ àíàí³ìíû àðòûêóë “Ðóêàï³ñíûÿ ïàäìàíû ³ ïàëåàãðàô³ ÷ íûÿ ïðà¢äû” (“Handschriftliche Lügen und paleographische Wahrheiten”), у якім атакаваў не толькі Зеленагорскі рукапіс, аўтэнтычнасць якога аспрэчвалася ўжо даўно, але і нібыта “бясспрэчны” Кралядворскі, і назваў Ганку фальсіфікатарам. Палацкі ў адказ, паўтарыўшы свой стары доказ на карысць гістарычнасці рукапісаў: маўляў, там узгадваюцца рэаліі, якія гістарычная

навука адкрыла толькі пасля 1817 году і ніводзін фальсіфікатар не мог ведаць іх раней, -- íàäà¢ ÿìó ðûòàðû÷íóþ àôàðáîâ¢êó: êàë³ ãýòà ³ ïàäðîáêà, òî òðýáà ñóìíÿâàööà ³ âà ¢ñ³ì, øòî ìû ¢âîãóëå ìîæàì âåäàöü ïðà ÷ýøñêóþ ë³òàðàòóðó. À âàðòàñöü òûõ òýêñòà¢ òàêàÿ âÿë³êàÿ, øòî ¸í, Ïàëàöê³, õàöÿ á ³ ñàì Ãàíêà ïðûçíà¢ñÿ ¢ ïàäðîáûâ, ìóñ³¢ áû ñêàçàöü: “Íå! ...Íàâàò êàë³ á ìîæíà áûëî àá’ÿäíàöü âåäû ³ çäîëüíàñö³ Ãàíê³, ìàå ³ íåêàëüê³õ äçåñÿòêà¢ ÿãî êàìïàíü¸íà¢ ó àäíó äóøó, ...ÿíà íå ìàãëà á ñòâàðûöü íîâû òàîð íà ¢çðî¢í³ Êðàëÿâîðñêàãà ³ Çåëåíàãîðñêàãà ðóêàï³ñà¢”. ² ¢âîãóëå, ãýòû àðòûêóë -- òîëüê³ ïà÷àòàê êàìïàí³³ íÿìåöê³õ æóðíàë³ñòà¢ ïà äýâàëüâàöû³ ÷ýøñêàé ë³òàðàòóðû ³ äûñêðýäûòàöû³ ÷ýøñê³õ ï³ñüìåíí³êà¢ “ÿê çãðà³ ôàëüñ³ô³êàòàð¢, ïðàéäç³ñåðà¢ àëüáî ëåãêàäíîíà àøóêàíûõ”. Íà íåéê³ ÷àñ ãýòà í³áûòà ïàäçåéí³÷äëà. Àäíàê àäêàç íå çàáà³¢ñÿ. Ó 1859 ãîäçå âåíñê³ ïðàôåññàð Ìàêñ³ì³ë³ÿí Áþûíãåð ó àðòûêóëå “Êðàëÿâàíðñê³ ðóêàï³ñ ³ ÿãî ñ¸ñòðû” (“Die Königinhofer Handschrift und ihre Schwestern”) давёў: іншыя рукапісы, аўтэнтычнасць якіх Палацкі бараніў, а іншыя вядучыя навукоўцы-славісты (Капітар, Міклошыч) аспрэчвалі, усё-такі фальшыўкі, а гістарычныя звесткі, на якія спасылаўся Палацкі, былі агульна вядомыя задоўга да 1817 году. Паводле ўсіх аб’ектыўных дадзеных, КРЗ з’яўляецца падробкай, і ўзнікае пытанне: чаму гісторык ўзроўню Палацкага яе бароніць? Як відаць з іншых матэрыялаў, асабліва з ліставання Палацкага, у яго такі былі сумневы што да аўтэнтычнасці КРЗ, асабліва пасля апошняга стрэлу, -- àëå ÿíû áëÿêë³ ïåðàä ïàòðýáàé áàðàí³öü ñâÿòàñöü ÷ýøñêàé ñïðàâû. Òàìó ¢ òàê³õ, ÿê Áþûíãåð (“ãåñåíñê³ æûâ”), ¸í ³ ÿãî êàëåã³ áà÷ûë³ òîëüê³ íÿìåöêóþ ³ âåíñêóþ çìîâó ñóïðàöü ÷õà¢. Ñóìí¢íàé çàñëóãàé Ïàëàöêàãà ¢ ãýòàé àôåðû ñòàëà òå, øòî ¸í ïåðàèàíà¢ íà êàðûñöü ðóêàï³ñà¢ âÿäó÷ûõ íàâóêîöà¢ -- Øàôàðûêà, Òîìåêà, Ã³íäýë³ -- ³ íà íåêàëüê³ äçåñÿö³ãîääçÿ¢ çàìàöàâà¢ ó ÷ýøñêàé íàâóöû ïàìûëêîâûÿ ¢ÿ¢ëåí³ ïðà ðàíÿ÷ýøñ³ äÿìàêðàòû÷íû ëää. Ñó÷àñíû äàñëåä÷ûê2 ë³÷ûöü ãýòà íàéâîëüøàé ïàðàçàé âûäàòíàãà âó÷îíàãà. Ó íåêàòîðûõ ãðàìàäñòâàõ òàêàÿ àáàðîíà “íàöûÿíàëüíàé ñâÿòûí³” ëþáûì³ ñðîäêàì³ ìîæà áûöü ïðûçíàíàé öàëêàì ïðûìàëüíàé. Àëå ¢ ÷ýøñê³ì íàñïÿâàëà êàðäûíàëüíÿÿ çìåíà, ÿêóþ áåç ïðàçìåðíàé ïàòýòûê³ ìîæíà íàçâàöü âÿðòàííåì äà ãóñ³öêàãà ³ïåðàòûâó: ïðà¢äà âûøýé çà ¢ñ¸. Ó 1886 ãîäçå, ïðàç äçåñÿöü ãîä ïàñëÿ ñìåðö³ Ïàëàöêàãà, âÿäó÷û ÷ýøñê³ ô³ëîëàã ßí Ãåáà¢ýð íàäóêâàà¢ àðòûêóé ïàä ñö³ïëàé íàçâàé: “Ïàòðýáà äàëåéøûõ äàñëääàâíÿ¢ Êðàëÿâîðñêàãà ³ Çåëåíàãîðñêàãà ðóêàï³ñà¢”. Ó ³ì ¸í ãðóíòî¢íà

àñïðý ÷ û¢ à¢òýíòû ÷ íàñöü ÊÐÇ ³ ïà ÷ à¢ ç â³äàâî ÷ íàãà ôàêòó, øòî Ãàíêà, ÷ û¸ ³ìÿ çâÿçàíà ç íåêàëüê³ì³ ÿ¢íûì³ ôàëüñ³ô³êàöûÿì³, -- íàäçâû ÷ àé íåíàäçåéíû äàñëåä ÷ ûê. Ñâàþ ïðàöû Ãåáà¢ýð íàäðóêàâà¢ ó íàâóêîâûì ÷ àñîï³ñå “Athenaeum”. ßãî âûäàâë³ ìàëàäûÿ ÷ýøñê³ÿ íàâóêî¢öû, à ãàëî¢íûì ðýäàêòàðàì áû¢ ñàöû¸ëàã Òîìàø Ìàñàðûê. Áóä ÷ û ïåðøû ïðýç³äýíò ×ýõàñëàâà ÷ ÷ûíû ñòà¢ ãàëî¢íûì àìàíåíòàì ì³ñòûô³êàöû³ ÊÇÐ. Ó ðýäàêòàðñêàé ïðàäìîâå äà àðòûêóëó Ãåáà¢ýðà Ìàñàðûê àãó ÷ âàå íîòû, ÿê³ÿ áóäóöü âÿäó ÷ ûì³ ó ÿãî ³ Ãåáà¢ýðàâûì ðýâ³ç³ÿí³çìå:

Âîñü æà, ñêàæó âài íà¢ïðîñò ïðà ìàå ñóìíåâû íàêîíò ðóêàï³ñà¢. Íå íàðàêàéøå, øòî ÿ íå ô³ëîëàã: êàë³ òûñÿ ÷ û íåñïåöûÿë³ñòà¢ äàçâàëÿþöü ñàáå çóñ³ì êàíêðýòíûÿ ìåðêàâàíí³, ÿ òàêñàìà ìãáó âûêàçàöü ñâàå äóìê³, óñâåäìëÿþ ÷ û, øòî ïàäîáíûì ÷ ûíàì äóìàå âÿë³êàÿ ÷ àñòêà íàøàãà ãðàìàäñòâà. Ìÿðêóþ, øòî ñ¸íÿøí³ êàíôë³êòíû ñòàí íå ñëóæûöü àí³ íàøàìó ãîíàðó, àí³ ïðà¢äçå, ³ øòî ³ ñÿðîä ñâà³õ, ³ ñÿðîä ÷ óæûõ ìû åâëüì³ ñàáå øêîäç³ì. Ñÿðîä ñâà³õ ìû ÷ óåì ñóìíåâû ¢ âåðàãîäíàñö³ íàøûõ ñòàðûõ ïîìí³êà¢, ³ ñóìíåâû ãýòûÿ ÷ àñòà âûêàçâàþöü ëþäç³, ÿê³ÿ àõâîòíà, äóæà àõâîòíà ãýòûÿ ïîìí³ê³ áàðàí³ë³ á ³ çáåðàãàë³. Ìàãó âài íàçâàöü ëþäçåé, ÷ ûé ïàòðüÿòûçì íåñóìíå¢íû, àëå Êðàëÿââîðñê³ ðóêàï³ñ ÿíû àëüâî ïðîñòà àäê³ââàþöü, àëüâî, ïðûíàìñ³, ñóìíÿþööà ¢ ÿãî âåðàãîäíàñö³ -- ³ ãýòûÿ ëþäç³, ó ÿê³õ ¸ñöü âî÷û, êàá áà÷ûöü, ³ ðîçóì, êàá äóìàöü, àêóðàò òàìó ³ ¸ñöü çäðàäí³êàì³ íàðîäó? Äçå æ ìû æûâ¸ì, êàë³ ¢ íàñ ëþäç³, ÿê³ÿ ñâàþ ãðóáàñöü ³ íåâóòàâà õàâàþöü çà ñöÿãàì íàðîäíàñö³, ìîãóöü ïóáë³÷íà áýñö³öü êîæíàãà, õòî ïåðàäáñ³ì ³ âà ¢ñ³ì ñòà³öü çà ïðà¢äó ç ìåðêàâàííÿ¢ íàñàìðý÷ íàéø÷ ûðýéøàãà ïàòðûÿòûçì? Ö³ ïàâ³íîû ë³òàðàòóðíûÿ äðàêîíû áûöü çàêîíàäà¢öàì³ ¢ òàê³õ ñïðââàõ íàðîäó? Íÿìà í³÷îãà äç³¢íàãà, ääíâê, øòî ó íàñ òàê äçååöòà, áí òûÿ, õòî çàêë³êàíû áðàöü ñëîâà ¢ òàê³õ ñïðââàõ, ìà¢÷àë³ ¢ âàðòàé æàëþ àáûÿêàâàñö³. ßêðàç ãýòà íàì øêîäç³öü! Ñòìíåâû ³ íÿìý¢íàñöü íåëüãà ¢ ñó÷àííûõ àáñòàâ³íàõ ïåðàääîëåöü àí³ êàìàíäé, àí³ àáâ³íââà÷ âàííåì ó åðàñ³, à ìåíø çà ¢ñ¸ ëàÿíêàé! Óÿâ³öå ñàáå, êàë³ ëàñêà, íàøó ñ³òóàöûþ: øòî, íàïðûêëàä, ìóñÿöü ãàâàðûöü ó íàøûõ øêîëàõ íàøû âûêëàä÷ûê³ ë³òàðàòóðû ³ øòî ìîãóöü ïàáíàöü íàøû âó÷í³? Õòî áóäçå öåøûööà ç íàøàé ñòàðàäà¢íýé ã³ñòîðû³? Õòî ç íàøûõ ìàñòàêî¢ ìîæà áðàöü ìàòûâû ç òàê³õ ïîì³êà¢?

Ïàêàçëüíû òóò íå òîëüê³ ïðàí³çë³âû ìàòû¢ ïðà¢äû, àëå òàêñàì ³ ÿå íàéøûðýéøû ãðàìàäñê³ êàíòýêñò: ýëåìåíòû çäàðîâàãà ãðàìàäñòâà (³

íå ¢ àïîøíþþ ÷àðãó ïåäàãîã³ê³), ïàâàã³ äà àñîáû ³ àñàá³ñòàé ñàìàïàâàã³, ðà¢íàïðà¢íàñö³ ðîçóìó ³ ïàòðûÿòûçìó. Ç Ìàñàðûêàâàãà ë³ñòàâàííÿ ç âûäàòíûì õàðâàöê³ì ô³ëîëàãàì-ñëàâ³ñòàì Âàòðàñëàâàì ßã³÷àì (íà òîé ÷àñ -- ïðàòåñàðàì ó Ååíå, à ïåðää ãýòûì -- ó Äàýñå, Áåðë³íå ³ Ïåöÿðáóðãó, à ïàçíåé òàêñàìà ³ ÷ëåíàì Íàâóêîâàãà òàâàðûñòâà ³ìÿ Øà¢÷ýíê³ ¢ Ëüâîâå) â³äàöü, øòî äëÿ ÿãî øìàò çíà÷ûëà íàâóêîâàÿ âåðàãîäíàñöü, òàê áû ìîâ³öü, ýêàëîã³ÿ íàâóêîâàãà àñÿðîäçÿ. Ó àäíûì ç ïåðøûõ ñâà³õ ë³ñòî¢ äà ßã³÷à Ìàñàðûê ï³øà, øòî ãýòàå ñóòûêíåíå ñòàëà âûïðàáàâàíåì äëÿ íîâàãà ÷ýøêàãà Ïðàæñêàãà ¢í³âåðñ³òýòó:

Ïàêóëü ó íàñ áûë³ òîëüê³ ã³ìíàç³³, òàê³ÿ ïàíîâå, ÿê ²ðý÷àê, à òàêñàìà ãàçåòû ìàãë³ áûöü ïðûêðûöì äëÿ íàâóêîâàé ïðàöû. Àëå öÿïåð ñòà³öü ïûòàííå, ö³ ìû, ã.çí. àêàäÿì³÷íûÿ âûêëàä÷ûê³, áóäçåì ìåöü íàëåæíû à¢òàðûýò... Íàñóïåðâê íåìöàì, íàñóïåðâê íÿìåöê³ì ïðàôåñàðàì ìîæíà áûëî äàâîäç³öü, øòî 2´2=5, ïà ñòàðîé çâû÷öû ãýòà äàâîäç³ë³ ³ íàñóïåðâê íàì, âîñü ³ ¢ñ¸. Öÿïåð ÊÐ ³ ÇÐ ñòàë³ ïîê³÷àì³; çà¢òðà áóäçåì ñïðà÷àööà, ÿê áàãàòà ³ ö³ ¢âîãóëå òðýáà âûâó÷àöü íÿìåöêóþ ìîâó, à ïîòûì áóäçå êàðýêòíåå äàñëäàâàííå íàøàãà ïàë³òû÷íàãà ñòà¢ëåííÿ äà íåìöà¢, äà À¢ñòðû³ ³ ã.ä., àäíûì ñëîâàì, òðýáà áóäçå çäûìàöü ôàëüø çà ôàëüøàì, êàê³ ìû íå õî÷àì ñÿäçåöü ó ìàíå ³ àøóêàíñòâå (24 ë³ïåíÿ 1886 ãîäà).

Ó ³íøûì ìåñöû Ìàñàðûê ïåðàë³÷âåå ïóíêòû, ÿê³ÿ âàðòà íããàäàöü àäíàìó ç çà¢çÿòûõ äïàíåíòà¢: “Ìåðêâàíí³ ñïäöûÿë³ñòà òðýáà ïàâæàöü: êàë³ ãàâíðûöü àíàòàì³ñò, ñòàðûÿ áàáû ïàâ³ííû ìà ¢÷àöü...”; “Ñâàáîäà äàñëåäàâàííÿ¢ ïàâ³íîà çàõ¢âàööà ïðû ëþáûõ àêàë³÷íàñöÿõ”; “Ãýòà -- ïðàáëåìà ¢í³âåðñàëüíàÿ; ÿíà ö³êàâ³öü íå òîëüê³ íàñ, àëå ³ íåìöà¢, ôðàíöóçà¢ ³ ã.ä.”3. Àëå ãàëî¢íûì êðûýðàì çàñòàåöà ãðàìàäñêàÿ ìàðàëü. Ãýòà ÿñêðàâà ³ëþñòðóå êî³æêà Ãåáà ¢ýðà “Ðàçâàã³ ïðà ïàäðîáëåíûÿ Êðàëÿâîññê³ ³ Çåëåíàãîññê³ ðóêàï³ñû”, øòî âûéøëà ¢ 1888 ãîäçå -- ïàïóëÿðíàÿ (ç ïàäçàãàëî¢êàì “Äëÿ øûðîêàãà êîëà ÷ýøêàé ³íýë³ãåíûõ ³ëþñòðàöûÿ ïðàáëåíû. Ãýòû íàðûñ ïà÷ûíåööà òàê:

Í³õòî íå õàöå¢ áû ìåöü ó ñâà³ì êàøàëüêó ïàäðîáëåíû áàíêîíò, ³ í³âîäç³í äîáðàñóëåíûû ÷àëàâåê íå õàöå¢ áû ïåðàäàâàöü ÿãî äàëåé. Í³âîäíàÿ ãðàìàäà íå õàöåëà á, êàá ó ÿå ñóïîëüíûì ñèððáå áûë³ ïàäðîáëåíûÿ êàøòî¢íûÿ ïàïåðû, ³ í³âîäíàÿ äîáðàñóëåíàÿ ãðàìàäà íå õàöåëà á, êàá ó ÿå ïóáë³÷íûõ ðàõóíêàõ ãýòûÿ ïàäðîáëåíûÿ ïàïåðû ïàäàâàë³ñÿ á çà

ñàïðà¢äíûÿ. Êîæíàÿ äîáðàñóìëåííàÿ ãðàìàäà æàäàëà á, êàá ÿå êàñ³ð ³ áóõãàëòàð âûÿâ³ë³ ãýòûÿ ïàäðîáëåíûÿ ïàïåðû ³ íå äóðûë³ ãðàìàû ³ ¢âîãóëå ïóáë³ê³ íàêîíò ñóïïëúíàãà ñêàðáó. Í³âîäç³í ÷ýõ íå ïàãîäç³ööà íà òîå, êàá ó íàöûÿíàëüíàé ÷ýøñêàé ë³òàðàòóðû áûë³ íåéê³ÿ ïàäðîáë³, ³ í³âîäç³í ñïðàâäë³âû ÷ýõ íå äàïóñö³öü, êàá ïàäðîáêà ë³÷ûëàñÿ ñàïðà¢äíûì ë³òàðàòóðíûì òâîðàì; ³, ìàáûöü, êîæíû íàñàìðý÷ ïðàãíå, êàá óñòàíîâû ÷ýøñêàãà íàðîäó, çàêë³êàíûÿ äà ãýòàé ñïðàâû, âûÿâ³ë³ ïàäðîáêó ³ âûê³íóë³ ÿå ç íàöûÿíàëüíàé ÷ýøñêàé ë³òàðàòóðû.

Íåðàìàíòû÷íàå ïàðà¢íàííå “íàöûÿíàëüíàé ñêàðáí³öû” ç ðàõóíêàì - àø÷ääíàãà òàâàðûñòâà ³ ïåðàêâàë³ô³êàöûÿ íàöûÿíàëüíûõ ï³ñüìåíí³êà ¢, êðûòûêà¢ ³ âó÷íûõ ó êàñ³ðà¢ ³ áóõãàëòàðà¢ íå ìîæà íå íàãàäàöü íàì ïðà ïàç³òûâ³ñöë³ äóõ òàãî ïåðûÿáó. Àëå Ãåáà¢ýðàâûÿ ìåòàðàû ðîçóìí, ÿê ñòàí óëàñíàãà êàøàëüêà. Âûñòóïû Ãåáà¢ýðà ³ Ìàñàðûêà íå ïðûïûí³ë³ ñïðý÷âê ðóêàï³ñà¢: ÿíû, ÿê â³äàöü ç öûòàâíàãà âûøýé äàñëåäàâàííÿ Êî÷û, òðûâàë³ ÿê ó ì³æâàåííàé, òàê ³ ¢ ïàñëÿâàåíàé ×ýòàñëâàà÷ ÷ûíå, òðûâàþöü, ÿê óæî çàäââàëàñÿ, ³ öÿïåð, êàë³ ñòàíîâÿöòà íàãîâàé òî äëÿ çà¢çÿòàãà ³ òðàäûöûÿíàë³ñöêàãà àäñòîéâàííÿ íàöûÿíàëüíàãà ãîíàðó, òî äëÿ ïîñòàäýðí³ñöêàãà æàðòó4. Àëå ñòà¢ëåííà äà ¢ñ¸é ãýòàé ñïðàâû ç áîêó ãðàìàäñòâà ³ àñàáë³âà ÿãî ³íýñëåêòóàëüíàé ýë³òû çìÿí³ëàñÿ êàðâûíàëüíà. Àðãóìåíòû Ìàñàðûêà ñóïðàöü áóäàâííÿ íàöûÿíàëüíàé ñïðàâû íà ñàìàïäàìàíå ³ “ïàòðûÿòû÷íûì” øàëüìàâàíí³ íâáóêîâûõ äàñëåäí³êà¢ óñ¸ æ ñïðàöàâë³. Íâáóêîâû ³ñòýáë³øåíò ³ òûÿ øûðýéøûÿ êîëû ³íýë³ãåíôû³, äà ÿê³õ êàë³ñüö³ çâÿðòà¢ñÿ Ãåáà¢ýð, óñâÿäîì³ë³ ñïðàâó ðóêàï³ñà¢ íå ÿê àäêðûöö¸ íàöûÿíàëüíàé ñâÿòûí³, àëå ÿê íàöûÿíàëüíóþ ì³ñòûô³êàöûþ.

Ад фальклору да эпасу Размова пра “Калевалу” ў кантэксце нацыянальных містыфікацыяў можа здавацца, кажучы словамі класіка рэвалюцыянера-дэмакрата, “нацыянальнай нетактоўнасцю”. Бо гэты твор агульна ўважаецца і на ўсім свеце паважаецца як фінскі народны (нацыянальны) эпас, як голас фінскага народу, сімвал нацыі, увасабленне яе генія. Сапраўды, паміж ім ды Асіянам-Словам-КРЗ ёсць істотныя адрозненні -- àêóðàò ó êëþ÷û à¢òýíòûçíó. ² àäíà÷àñîâà ¸ñöü ñóòíàñíàå

ïàäàáåáíñòâà, ÿêîå ê³äàå øìàò ñâÿòëà íà ïðàäìåò íàøàé ðàçìîâû. Ãàëî ¢íàå -- óñòàíàâ³öü êàíòýêñò ³ êðûòýðû. Àìåðûêàíñê³ ôàëüêëàðûñò Ðû÷àðä Äîðñàí ó ñâà¸é êí³çå “Folklore and Fakelore” (1976) ðàçâ³¢ ïàíÿööå, äëÿ ïàçíà÷ýííÿ ÿêîãà ¸í ÿø÷ý ¢ 1950 ãîäçå ïðûäóìà¢ íåäëãà³çì “fakelore” (fake ïà-àíãåëüñêó “ôàëüøû¢êà, ïàäðîáêà”). ¨í ðàçóìå¢ ïàä ãýòûì “ïðàñî¢âàííå ñóìíå¢íûõ ³ ñ³íòýòû÷íûõ òâîðà¢ ïàä âûãëÿäàì à¢òýíòû÷íàãà ôàëüêëîðó. Ãýòûÿ òâîðû çá³ðàþöà íå ¢ ïàëÿâûõ äàñëåäàâàííÿõ, à ïåðàï³ñâàþöà ç ðàíåéøûõ ë³òàðàòóðíûõ ³ æóðíàë³ñöê³õ êðûí³öà¢ ó áÿñêîíöûì ëàíöóãó ïåðàæî¢âàííÿ¢ àëüáî ¢âîãóëå ñòâàðàþöà íà õàäó...”. Õàöÿ, ÿê í³ äç³¢íà, ãýòàé ïðàêòûêàé êàðûñòàë³ñÿ -- ÷àñàì -- áðàòû Ãðûì ó ñëàâóòûõ “Äç³öÿ÷ûõ ³ ñÿìåéíûõ êàçêàõ”. Ïàñëÿ ïåðøàãà âûäàííÿ, ÿêîå âûéøëà ¢ 1812 ãîäçå, íàñóííûì ìàþü ðîçíûÿ äàäàòê³, “ïàïðà¢ê³”, ôàëüøâàííå ³íôàìàöû³ ïðà äïâåÿäàëüí³êà¢ (çàë³÷ýííå ³õ äà “íàðîáó”, íâåàò êàë³ ãýòà ëþäç³ ãàðàäñê³ÿ) -- õàöÿ ¢ñ¸ ãýòà íàäàëåé ïàäàâàëàñÿ ÿê ÷ûñòàÿ ³ à ¢òýíòû÷íàÿ âóñíàÿ íàðîäíàÿ òðàäûöûÿ. ßêðàç ãýòàÿ ïðàêòûêà äàëó÷àå “Êàëåâàëó” äà íàøàé òýìû. Ýë³ÿñ Ë¸íðàò õàöÿ ³ áû¢ ïà ñïåöûÿëüíàñö³ ëåêàðài, àëå lå¢ êëàñ³÷íóþ àáóêàöûþ ³ ååëüì³ çàõàïëÿ¢ñÿ ôàëüêëîðài. Ðàñïà÷à¢øû ¢ 1828 ãîäçå ôàëüêëîðíûÿ äàñëåäàâàí³ ¢ ô³íêàé Êàðýë³³, ¸í ó 1832 ãîäçå ç ãðóïàé àáíàäíòà¢ ñòâàðàå Ô³íêëå ë³òàðàòóðíàå òàâàðûñòâà ³ ¢ æí³¢í³ 1833 ãîäó ï³øà: “À øòî, êàë³ á òàâàðûñòâà çíî¢ âûäàëà ¢ñå çíà÷íûÿ ô³íê³ÿ ðóíû (âåðøû) ³ òàê ³õ çâÿëî, êàá òîå, øòî ìû öÿïåð ìàåì ó ðîçíûõ ìåñòàõ ïðà Âÿéíÿì¸éíàíà, ²ëüìàðûíåíà, Ëåì³ê¸éíàíà ³ ³íøûõ ãåðîÿ¢, áûëî çëó÷àíå¢ ¢ ääîî öÿëà?”5. Ãýòàÿ ¢ñåàõîïíàÿ öÿëàñöü, ÿñíàÿ ðý÷, -- ýï³÷íàÿ ïàýìà. Ó ãýòûì ê³ðóíêó ³ ðàçâ³âàåöòà ÿãî ïðàòà. Ó ñíåæ³ 1833 ãîäó ¸í ¢æî ìàå ãàòîâûÿ “Ïåñí³ ïðà Âÿéíÿì¸éíàíà” -- òîå, øòî ïîòûì ñòàíå “ïðîòà-Êàëåâàëàé”. Àäíàê ¸í ³õ ÿø÷ý íå äðóêóå ³ äàïà¢íÿå ³íøûì ìàòýðûëàì, ÿê³ âûõîäç³öü àäíî ¢ 1835 ãîäçå ÿê “Ñòàðàÿ Êàëåâàëà” (32 ïåñí³ íà 12 òûñÿ÷à¢ ðàäêî¢). Ïðûêëàä ñïåâàêî¢, ç ÿê³ì³ ¸í ñóñòðàêà¢ñÿ, íàâ¸¢ ÿãî íà äóìêó ïàÿäíàöü ðîçíûÿ âåðøû ¢ áíëüøàé àäç³íôû, ó ÿêîé áûëà çðýàë³çàâíàÿ àãóëüíàÿ ìàáÿëü êëàñ³÷íàãà ýïàñó: ïàä÷àñ ïðàôû íàä ³ì ¸í ï³øà äà ñÿáðî¢, øòî “íå ïåðàñòàíå çá³ðàöü, ïàêóëü íå áóäçå ìåöü õàöÿ á ïàëîâó àá’¸ìó Ãàìåðà -- êàá ô³íê³ ýïàñ ìå¢ òàêóþ æ öàíó, ÿê “Ýää” ñÿðîä ãîòà¢ (à ÿê íå Ãàìåð, òî, ïðûíàìñ³, ÿê Ãåñ³¸ä äëÿ ðûìëÿíà¢)” (öûò. ïàâîäëå Â³ëñàíà). Ó äàëåéøàé ïðàöû ÿìó äàïàìàãàë³ ýíòóç³ÿñòû-ïàìî÷í³ê³, ñòóäýíòû ¢í³âåðñ³òýòó. “Íîâàÿ Êàëåâàëà”, ÿêàÿ âûéøëà ¢ 1849 ãîäçå, ìåëà ¢æî 50 ïåñíÿ¢ ³ àìàëü 23 òûñÿ÷û ðàäêî¢ ³ áûëà ¢ñïðûíÿòà ç çàõàïëåíàì ÿê àäíî¢ëåíû íàöûÿíàëüíû, ã.çí. íàðîäíû, ýíàñ. Ë¸íðàò, õàöÿ ñàì ³ íå

ñöâÿðäæà¢, øòî àäíàâ³¢ ïðà-ýïàñ, â³äàâî÷íà, ê³ðàâà¢ñÿ òàêîé ìàäýëëþ. Àäíàê, ÿê ïàäêðýñë³âàå Â³ëñàí, ïðàáëåìà ëÿæûöü íå ñòîëüê³¢ ñïàëó÷ýíí³ ïààñîâíûõ ïåñíÿ¢ ó ýï³÷íóþ öýëàñöü, êîëüê³¢òûì, øòî ïààñîâíûÿ ïåñí³ òàêñàìà ñ³íòýçâààíûÿ, ïàäàáðàíûÿ.

Êàðàöåé, ÿãî (Ë¸íðàòà¢) ìåòàä áû¢ ó òûì, êàá áðàöü âàðûÿíòû ¢çîðà¢ íàðàòû¢íàé ïàýç³³, ÿê³ÿ ÿìó ïàäàáàë³ñÿ, ³ äàïà¢íÿöü ³õ ðàäêàì³ ç ³íøàé ïàýç³³, à ÷àñàì³ ³íøûì³ íàðàòûâàì³, à ïàðîþ ¢âîãóëå âåðøàì³ ³íøûõ æàíðà¢ -- ë³ðû÷íûì³, êëåí³÷àì³, âÿñåëüíûì³ ïåñíÿì³. Äçåëÿ òàãî, øòî ðàäê³ ñàáðàíàãà òýêñòó ïàõîäç³ë³ ç ðîçíûõ ðýã³¸íà¢, ¸í óíàðìàâà¢ ìîâó, ñö³ðàþ÷û äûÿëåêòíûÿ ïðûêìåòû àñîáíûõ ðàäêî¢. Âûí³êàì áûëà ïàýìà, ìîæà, ýñòýòû÷íà áîëüø äàñêàíàëàÿ, àëå ïàâîäëå ñó÷àñíûõ ñòàíäàðòà¢ ÿå íåëüãà íàçâàöü à¢òýíòû÷íûì íàðîäíûì òâîðàì (Wilson, p. 40).

À ¢ 1851 ãîäçå íà ïûòàííå ñâàéãî ôðàíöóçñêàãà ïåðàêëàä÷ûêà ïðà à ¢òýíòû÷íàñöü, ã.çí. íåäàêàçàíû íàì¸ê íà íàñëåäàâàííå Ìàêôåðñàíó, Ë¸íðàò äàâíë³ ñÿðäç³òà äàêàçà¢: óñ¸, øòî ¸í âûêàðûñòî²âà¢, ïàõîäç³öü ç íàðîäó ³ âÿë³êàÿ êîëüêàñöü âàðûÿíòà¢ ÿø÷ý íå ¢æûòà. (Äàñëåä÷ûê³ ïàñëÿ ïàöåðäç³ë³, øòî íåíàðîäíûõ, Ë¸íðàòàâûõ ðàäêî¢, âåëüì³ ìàëà, íå áîëüø çà 2%.) Ñïðàöàâàëà, çàçíà÷àå Â³ëñàí, ïàøûðàíàÿ ðàìàíòû÷íàÿ ïàýòûêà: êàì³íàâàííå ³ ïåðàòàðìóëÿâàííå íàðîäíàãà ìàòýðûÿëó. (Íà ¢êðà³íñê³ì ìàòýðûÿëå áà÷ûì ÿå ¢ ýï³÷íàé ïàýìå Êóë³øà “¡êðà³íà” (1841), óêëàäçåíàé ïåðàâàæíà ç ðîçíûõ äóìà¢, ³ ¢ ðàíåéøûõ (18331838) âûíóñêàõ “Çàïàðîæñêàé äà¢í³íû” Ñðàçíå ¢ñêàãà, äçå ïåðàìåøàíûÿ à¢òýíòû÷íûÿ ³ ïàðîíäëåíûÿ ìàòýðûÿëû.) ßêðàç ó òàê³ì ðàìàíòû÷íûì äóõó, ô³ëàñîôñêà-òýàðýòû÷íàé âÿðøûíÿé ÿêîãà ¸ñöü ãåðäýðà¢ñêàÿ êàíöýïöûÿ íàðîäíàé ïàýç³³ ÿê êàëåêòû¢íàé óëàñíàñö³, Ë¸íðàò ³ ïàêàëåíí³ ÿãî ¢äçÿ÷íûõ ñóðîäç³÷à¢ ë³÷ûê³ “Êàëåâàëü” ñàïðà¢äíûì ýïàñàì ô³íêàãà íàðîäó. Ó òûì, øòî ÿíà âûðàøàëüíà ïà¢ïëûâàëà íà ôàðìàâàíå ô³íêàé íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³ ³ àáàðîíó íîâàé íàöû³ àä øâåäñêàé êóëüòóðíàé ³ ïàçíåéøàé ðàñ³éñêàé ïàë³òû÷íàé ãåãåìîí³³, -- íÿìà ñóìåâó. ßå âûñîêàÿ ýñòýòû÷íàÿ ÿêàñöü òàêñàìà íåñóìåå¢íàÿ. Àëå “íàðîäíûì ýïàñàì” “Êàëåâàëü” íå áûëà -- õàöÿ ³ ôóíêöûÿíàâàëà ÿê àñíî¢íàÿ êàëåêòû¢íàÿ ³êîíà, ÿê ñâÿòàðíû ìåòàòýêñò. Ðàçðîçíåííå ³íäû²äóàëüíàãà òâîðó Ëåíðîòà ³ êàëåòû¢íàãà (³ ÿãî ¢ëàñíàãà) óÿ¢ëåííÿ ïðà ïðûðîäó ãýòàãà òâîðó, ïàêàçâàå ¢ ñâà¸é ïðàöû Â³ëñàí, ïðàõîäç³ëà ç âÿë³ê³ì ñóïðàö³âàì ³ çàöååðäç³ëàñÿ òîëüê³ ¢ âûí³êó êàëåêòû¢íûõ òðà¢ìà¢. Ïàêàçàëüíà, øòî àñíî¢íàå ïåðàâàñýíñàâàííå “Êàëåâàëû” ÿê

³íäûâ³äóàëüíàãà òâîðó Ë¸íðàòà ïðûéøëî ïàñëÿ ïàðàçû ¢ âàéíå ç Ñàâåöê³ì Ñàþçàì, ã.çí. ïàñëÿ 1945 ãîäó. Ó ïåðàäâàåííûÿ ³ âàåííûÿ ãàäû ¢âåñü íàö³ñê ñòàâ³¢ñÿ íà êàëåêòû¢íûì, óñåíàðîäíûì, “ïðûìàðâûëüíûì” ³ íàâàò íà ã³ñòàðû÷íûì çíà÷ýíí³ ãýòàãà òâîðó. Öÿïåð íîâàÿ ô³íêàÿ íàâóêà, ÿê ³ íàëæûöü ¸é ó ääêðûòûì ãðàìàäñòâå, øóêàå ¢ “Êàëåâàëå” íå ìàäýëü “íàöûÿíàëüíàãà ýïàñó”, à ãëûá³íûÿ ïëàñòû øàìàíñêàé ïàýç³³ ³ ¢í³âåðñàëüíàñöü ì³ôó. Ó ñàâåöê³õ àáìåðêàâàííÿõ ãýòàãà ïûòàííÿ “Êàëåâàëà”, çðàçóìåëà, òðàêòàâàëàñÿ àìàëü âûêëþ÷íà ÿê “íàðîäíû ýïàñ”. Ó íàéíî¢øûì óêðà³íñê³ì âûäàíí³ (1995) ÿíà òðàêòóåöòà äâà³ñòà: Äì³òðî Ïà¢ëû÷êà ¢ çìÿñòî¢íûì óñòóïíûì àðòûêóëå ïàäêðýñë³âàå àñàá³ñòû ¢í¸ñàê Ëåíðîòà, ÿãî “ìàéñòýðñêóþ êàìï³ëÿöûþ”, äëå ³ ãàâîðûöü ïðà “Êàëåâàëó” ÿê ïðà “ô³íñê³ ýïàñ, çáåðàæîíû ô³íàì³, çàï³ñàíû ô³íàì³”, ó ÿê³ì “çà¢ñ¸äû áóäçå ³ñíàâàöü ñóïîëüíû äëÿ ô³íà¢ ³ êàðýëà¢ çìåñò”; ïåðàêëäà÷ûê ß ¢ãåí Ö³ì÷àíêà, çàçíà÷û¢øû, øòî “Êàëåâàëà” -- “ô³íêàÿ íàðîäíàÿ ýïàïåÿ”, äàëåé öâåðäç³öü, øòî “ãýòàÿ íàçâà, ÿê ³ ñàìà ïàýìà, ¸ñöü òâîðàì Ë¸íðàòà, ñ³íòýçàì òðàäûöûéíàé ô³íñêàé ïàýç³³”; à íà ôûòóëüíàé ñòàðîíöû ïàçíà÷àíà: “Ô³íñê³ íàðîäíû ýïàñ”. ² êîçû ñûòûÿ, ³ ñåíà öýëåå.

Ад Атлантыды да Аўстраліі З нашай перспектывы, асаблівасць “Калевалы” палягае ў тым, што калі яна і ўпісваецца ў шэраг нацыянальных містыфікацыяў з гледзішча маніпулявання матэрыялам і зацямнення жанравай прыроды твору (што вельмі істотна, бо не было б усёй аферы з Асіянам, калі б Макферсан назваў свае творы не перакладамі, а, скажам, “вольнымі варыяцыямі на тэму Асіяна”), то паводле не менш істотнага крытэру матывацыі творцы, іманентнай аўтэнтычнасці і якасці матэрыялу яна такой містыфікацыяй не ёсць. То бок, калі і містыфікацыя, то шляхотная. Пра наступныя, наскія, гэтага ўжо не скажаш. Храналагічна паміж толькі што абгаворанымі і найноўшымі нашымі містыфікацыямі ёсць нямала іншых -- àä ýñòííñêàãà “íàðîäíàãà\íàöûÿíàëüíàãà ýïàñó” “Êàëåâ³ïýã”, ÿê³ ¢ äóõó Ëåíðîòà ñêàìïàíàâà¢ ³ âûäà¢ ó ïðàöàõ Íàâóêîâàãà ýñòíîñêàãà òàâàðûñòâà (18571861, ïåðøàå ïàïóëÿðíàå âûäàííå âûéøëà ¢ 1862 ãîäçå) ýñòíîñê³ ïàýò Ôðûäðûõ Êðîëöàëüä. (ßê çàçíà÷àå ñó÷àñíàÿ ã³ñòîðûÿ ýñòíîñêàé ë³òàðàòóû, ãýòóþ ãðóâàñòêóþ “íàðîäíóþ ýïàïåþ” ñïà÷àòêó íàðîä íå ÷ûòà¢; ¸é ö³êàâ³¢ñÿ áíëüø àáóêâàíû ÷ûòà÷, ³ òîëüê³ ç ÷àñàì ÿíà “ïàéøëà ¢ íàðîä”6.) Àñàáë³âà ö³êàâàé (³ ìàëàâÿäîìàé) ¸ñöü “VVra Linda Bok” (“Oera Linds Boek”; ïà-

íÿìåöêó “Die Ura-Linda-Chronik”. Ãýòû òâîð, íàï³ñàíû ðóí³÷íûì ï³ñüìîì íà ñòàðàäà¢íýé ôðûç³éñêàé ìîâå, çíîéäåíû ¢ 1867 ãîäçå ¢ ãîðàäçå Ëþâàðä (Leeuwarde) ó Ôðûñëàíäû³, íà ïî¢íà÷û Í³äýðëàíäà¢, áûöòàì àï³ñâàå ïðàã³ñòîðûþ ôðûç³éñêàà íàðîäó ³ í³áûòà ¢äàêëàäíýå ðàçìÿø÷ýííå Àòëàíòûäû -- ó àðýàëå Ñêàíäûíàâ³³; âîñü ãýòûì ¸í ³ ïðûöÿãíó¢ óâàäó ã³òëåðà¢ñêàà “Àíýíýðáý”, âåäàìñòâà ïää ê³ðà ¢í³öòâàì Ã³ìëåðà, äëÿ äàñëåäàâàííÿ ãýòêàé àêóëüòíàé ³íôàðìàöû³ ³ ¢ïëÿöåííÿ ÿå ¢ àãóëüíóþ ã³ñòàðûñîô³Þ Òðýöÿà Ðàéõó. (Àìàòàðû ô³ëüì “Indiana Jones and the Riders of the Lost Ark” ïàâ³ííû âåäàòü, øòî íå ¢ñ¸ òàì âûáóìêà.) Ñàìó “VVra Linda Bok” äàâîë³ õóòêà âûêðûë³ ÿê ì³ñòûô³êàöûþ ñÿðýäç³íû Õ²Õ ñòàãîääçÿ, çàñíàâàíóþ íà êðûí³öàõ ç ÕV²²² ñòàãîääçÿ. Çóñ³ì ³íøàé ì³ñòûô³êàöûýé áûëî àäêðûöö¸ “íàöûÿíàëüíàãà ïàýòà”, ÿêîå àääûëîñÿ ¢ååñíó 1944 ãîäó ¢ À¢ñòðàë³³. Äâà ïàýòû, Äæýéìñ Ìàêà¢ë³ ³ Ãàðäëä Ñöþððò, ïðàãíó÷û ñêàìïðàìåòàâàöü àãðýñ³¢íà-ìàäýðí³ñöê³ ÷àñîï³ñ “Angry Penguins” (“Ðàç’þøàíûÿ ï³íãâ³íû” -- àêóðàò òàê!) ³ ÿãî ðýäàêòàðà-ôàíàòà Ìàêñà Ãàðûñà, ñòâàðûë³ (ó äóõó íàøàãà Ýââàðäà Ñòðûõ³) ïàýòû÷íàãà ãåí³ÿ, à¢òàìåõàí³êà Ýðíà Ìàë³, í³áûòà íÿäà¢íà ïàìåðëàãà. Ãàðûñó âåëüì³ ñïàäàáàë³ñÿ òâîðû Ýðíà Ìàë³, ¸í íàäðóêââà¢ ³õ... ³ 5 ÷ýðâåíÿ 1944 ãîäó äàâåäà¢ñÿ ç ñ³äíåéñêàé ãàçåòû “Sun”, øòî à¢òàð ïðûáóìàíû. Àëå çíàéøë³ñÿ ÷ûòà÷û, ÿê³ÿ ñòâÿðäæàë³ ³ ñòâÿðäæàþöü, øòî ãýòàÿ ïàðîâûÿ íà ìàäýðí³ñòêóþ ïàýç³þ íàñàìðý÷çóñ³ì íå áëàãàÿ, íââàò ëåïøàÿ çà àá’åêò ïàðîâû³. Ó êîæíûì ðàçå Àëáåðò Òàêåð ó ïðàäìîâå äà íÿäà¢íÿãà âûäàííÿ ïàýç³³ Ýðíà Ìàë³ êàæà: “Óæî 50 ãîä, ÿê à¢ñòðàë³éñê³ ïàýò Ýðí Ìàë³ âûäóìà¢ äâóõ ïàýòà¢, Äæýéìñà Ìàêà¢ë³ ³ Ãàðàëäà Ñöþððòà, ³ âûêàðûñòà¢ ³õ äëÿ òàãî, êàá íàï³ñàöü âåðøû ïàä ÿãî ³ìåì”7. Âîñü òàê. Àäíàê ïàê³íåì óñ¸ ãýòà äçåëÿ ³íøàé ðàçíîâû ³ çâåðíåì ïîãëÿä íå íà äàë¸êóþ Àòëàíòûáó, à íà ñâà¸ÿø÷ý áîëüø âàæíàå ³ çíà÷íà. Ç’ÿ¢âó ðîäíàé ã³ñòîðû³. Äû øòî òàì ç’ÿâó -- ß¢ëåííå. Ñêðûæàë³ áûöòÿ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó. ßê êàæà äàìàðîñêû ñïäöûÿë³ñò: ß¢ëåííå “Âÿëåñàâàé êî³ã³” ç íåáûöòÿ -- æûâîå ñâåä÷àíå íå¢ì³ðó÷àñö³, íåçí³ø÷äëüíàñö³ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó. 1500 ãîä òàìó, êàë³ ñòâàðà¢ñÿ ãýòû ã³ñòàðû÷íà-ðýë³ã³éíû ïîí³ê, íàøû ïðàø÷óðû ¢ ñòðàøíûì íàïðóæàíí³ ääñòîéâàë³ ñâàå äóõî¢íûÿ íàâûê³, ñàìàáûòíàñöü, ääâà¸¢âàë³ ïðàâà íà âîëüíàå æûöö¸. Çí³êàë³ ³õ âîðàã³ -- ýòíàñû, ÿê³ÿ çäàâàë³ñÿ íåìåðàìîæíû³; ³øë³ ¢ íåâûöö¸ ìàãóòíûÿ ³ïåðû³, øòî òàïòàë³, äðàòàâàë³, íÿâå÷ûë³ íàø íàðîä, à ¸í çíî ¢ ïääûìà¢ñÿ ³ àäíà¢ëÿ¢ ñâàþ ãåíåòû÷íóþ ìàãóòíàñöü. Ãýòà ³ àäëþñòðàâàëà “Âÿëåñàâà êî³ã³”. Ç “Óñòóïíàãà ñëîâà” Áàðûñà ßöýíê³ äà ¢êðà³íñêàãà âûäàííÿ “Âÿëåñàâàé êî³ã³”.

Ад Бруселю і Сан-Францыска да еўразійскіх стэпаў 3’явілася -- òî áîê ÿâ³èàñÿ -- “Âÿëåñàâà êí³ãà” (ó ðàíåéøàé âåðñ³³ “Âëåñ êí³ãà”) äàâîë³ òûïîâà. Óæî ¢ñòàëÿâàíàÿ âåðñ³ÿ öâåðäç³öü, øòî ¢ 1919 ãîäçå íåäçå íåäàë¸êà àä ñòàíöû³ Âÿë³ê³ Áóðëþê êàëÿ Õàðêàâà ¢ ñÿäç³áå êíÿç¸¢ Çàäííñê³õ, ö³ Äàíñê³õ, ö³, ìîæà, ³ Äàíöîâûõ ïàëêí¢í³ê áåëàé àðì³³ Àë³ ²çåíáåê çíàéøî¢ íåéê³ÿ äîø÷à÷ê³ ç âûðàçàíûì íà ³õ òýêñòàì. Òîðáó ç òûì³ äîø÷à÷êàì³ ²çåíáåê áûööàì ïàâ¸ç íà ýì³ãðàöûþ, ³ ¢ 1925 ãîäçå ¢ Áðóñåë³ ³õ óáà÷û¢ ðàñ³éñê³ ³íæûíåð Þðû Ì³ðàëþáà¢, ï³ñüìåíí³ê ³ àìàòàð ñòàðàñëàâÿíø÷ûíû ³ ôàëüêëîðó. Ì³ðàëþáà¢ í³áûòà çá³ðà¢ñÿ ï³ñàöü ã³ñòàðû÷íóþ ïàÿì¡, àëå ÿìó íå ñòàâàëà ìàòýðûÿëó, ¸í ïàäàõâîö³¢ñÿ ïåðàï³ñàöü ²çåíáåêàâû “äîø÷à÷ê³”, ³ ðàá³¢ ãýòà íà ïðàöÿãó íàñòóïíûõ ïÿòíàöòàö³ ãîä8. Ó 1941 ãîäçå ²çåíáåê ïàì¸ð, à ÿãî ìà¸ìàñöü, ó ïðûâàòíàñö³ í³áûòà 600 êàðö³í ³ “äîø÷à÷ê³”, êàíô³ñêàâàëà ãåñòàíà, ó ³íøé âåðñ³³ -- ã³ìëåðà¢ñêàå “Àíýíýðáý”. Òàê ³ çí³êàÞöü àðûã³íàëû áÿñöýííûõ ïîí³êà ¢: ÿê íå ¢ ïàæàðû, òî ¢ ãåñòàïà. Äëå ñàì òâîð, í³áû òîé ì³ô³÷íû ôåí³êñ, óâàñêðîñ, ³ ¢ 1950-õ ãàäàõ ïà÷à¢ ç’ÿ¢ëÿööà ¢ ðàñ³éñê³ì ýì³ãðàöûéíûì ÷àñîí³ñå, øòî âûõîäç³¢ ó Ñàí-Ôðàíöûñêà ³ íàçûâà¢ñÿ âåëüì³ äàðý÷íà: “Æàð-ïòèöà”. Ïà÷ûíàÞ÷û àä ïåðøàãà ïàâåäàìëåííÿ ¢ 1953 ãîäçå (“Êîëîññàëüíåéøàÿ èñòîð÷åñêàÿ ñåíñàöèÿ”), “Æàð-ïòèöà” íà ïðàöÿãó 50-õ ãàäî¢ íàðóêàâàëà êàëÿ 100 ðàäêî¢ ç “ã³ñòàðû÷íà-ðýë³ã³éíàãà” ïîì³êà. Ó ñòóäçåí³ 1955 ãîäó áûëà íàðóêàâàíàÿ í³áûòà ðýïðàäóêöûÿ àäíé “äîø÷à÷ê³”. ßø÷ý ïðàç íåéê³ ÷àñ ó Ñàâåöê³ êàì³òýò ñëàâ³ñòà¢ áû¢ äàñëàíû ôàòàçâûìàê àäíé ç “äîø÷à÷àê”, òàì áûëî äàðó÷àíà ðàçãëåäçåöü ñïðàâó, ³ ¢ 1960 ãîäçå ¢ ÷àñîí³ñå “Âîïðîñû ÿçûêîçíàíèÿ” (¹ 2) ç’ÿâ³¢ñÿ àðòûêóë Ë.Ï. Æóêî¢ñêàé “Ïîäåëüíàÿ äîêèðèëè÷åñêàÿ ðóêîïèñü (Ê âîïðîñó î ìåòîäå ïîðåäåëåíèÿ ïîäåêîâ)”. Íà ýì³ãðàöû³, äàíâ, öàëêàì àäíàçíà÷íûÿ (ÿê â³äàöü ç çàãàëî¢êà) âûñíîâû àô³öûéíàé ñàâåöêàé íàâóê³ íå ïàøêîäç³ë³ äàëåéøàìó ïðàñî¢âàííþ “Âÿëåñàâàé êí³ã³”. Òóò ñòàë³ ç’ÿ¢ëÿööà ïðûñâå÷àíûÿ ¸é âûäàíí³ ³ ïåðàêëàäû íà ðàñ³éñêóþ ³ ¢êðà³íñêóþ ìîâû (Òâàðàãî³ ³ Àñà¢ ïàäàþöü äàâî³ ïî¢íû ³õ ïåðàë³ê). Ñïðàöàâàëà òàêñàìà ³ ïý¢íàÿ ðàñ³éñêà-¢êðà³íñêàÿ ñ³íåã³ÿ. Ïàêàçàëüíàå, íàïðûêëàä, ç’ÿ¢ëåíå кнігі “Влесова книга” -- языческая летопись доолеговской Руси” (1966): яе напісаў Сяргей Лясной (Парамонаў) эмігрант з Кіева з 1943 году, доктар біялагічных навук, аматар-даследчык старажытнай Русі і “Слова пра паход Ігаравы” (сувязь гэтага твору з “Вялесавай кнігай” выявіцца яшчэ не раз), а выйшла яна ў вініпегскім выдавецтве Trident Press Ltd., якое спецыялізавалася на

ўкраінскай эміграцыйнай патрыятычнай літаратуры. Адно з першых выданняў тэксту “дошчачак Ізенбека ў транскрыпцыі Міралюбава” з’явілася “на правах рукапісу” ў выдавецтве “Млын” (Лондан, 1968). У 1979 годзе тое ж выдавецтва выдала працу “Вера забытых продкаў (Аналіз “Влес Кнігі”)” ужо нябожчыка (памёр у 1974 годзе) праф. Уладзімера Шаяна. Калісьці вядомы ў Львове санскрытыст, апынуўшыся на эміграцыі, у Лондане, стаў галоўным прапаведнікам і духоўным бацькам дахрысціянскай (перуноўскай) веры, а пасля адным з найбольш заўзятых ва ўкраінскай супольнасці абаронцам “Влес кнігі”. Ён абвесціў яе тэкстам “дахрысціянскай, стараславянскай, ці нават, дакладней, стара-ўкраінскай веры”. Але гэта яшчэ не ўсё. Яна

Міфалагема народу і нацыі, якая ў вобразнай форме выражае боскае паходжанне нацыі. У аснове такога міфу ляжыць уся [sic] гістарыятворчая ідэя нацыі. Праекцыя ў будучыню. Святаслаў і героі “Слова пра паход Ігаравы” жылі ідэяй, што яны -- óíóê^{3} Äàæáîãà. Áà÷ó, ç ÿêîé ñ^{3}ëàé çàïàëàþöü ìàëàäûÿ ñýðöû, êàë^{3} ^{3}õ ïðàáóäç^{3}öü ÿêðàç òàê^{3}ì^{3} ^{3}äýÿì^{3}. (“Âåðà çàáûòûõ ïðîäêà¢”, ñ. 6)

ßê â^{3}äàöü ç öûòàâàíàé òóò ßöýíêàâàé ïðàäìîâû ^{3} ÿê ïàêàæóöü âûêàçâàíí^{3} ^{3}íøûõ ñïåöûÿë^{3}ñòà¢ ïà ãýòûì òâîðû, øàÿíàâàìó ïàôàñó áûëî íàêàíàâàíà çíàéñö^{3} ¢ðàäë^{3}âóþ ãëåáó ¢ íåçàëåæíàé Óêðà^{3}íå. Íàïÿðýäàäí^{3} ðàñïàäó Ñàâåöêàãà Ñàþçó ^{3}íòàðýñ äà “Âÿëåñàâàé êí^{3}ã^{3}” çà¢âàæíà ïàâÿë^{3}÷û¢ñÿ -- â^{3}äàâî÷íà, äçÿêóþ÷û ñêàñàâàííþ öýíçóðû. Âà ¡êðà^{3}íå Àëåñü Á^{3}ëàäç^{3}ä ^{3} Â^{3}êòàð Ê^{3}ðêåâ^{3}÷ äðóêóþöü ó ÷àñîï^{3}ñå “Äí^{3}ïðî” (1990, ^{1} 4) ÷àñòêó òâîðó, ïàäàþ÷û ãýòà ÿê âÿðòàííå çàáàðîíåíàé ë^{3}òàðàòóðû. Àëå íàéáîëüøàÿ ïóáë^{3}êàöûÿ, çâÿçàíàÿ ç “Âÿëåñàâàé êí^{3}ãàé”, ç’ÿâ^{3}ëàñÿ ¢ òîé ãîä ó Ðàñ^{33}. Ãýòà äàñëåäàâàííå Àëåãà Òâàðàãîâà ¢ “Òðóäàõ îòäåëà äðåâíåðóññêîé ëèòåðàòóðû” -- разгорнуты, падрабязны навуковы агляд “Вялесавай кнігі”, гісторыі з’яўлення і ўспрыняцця гэтай кнігі, нарэшце, поўны звод наяўных “дошчачак”. Разгледзеўшы гэты тэкст у некалькіх аспектах -- палеаграфічным, моўным, гістарычным (як гэта раней зрабілі навукоўцы Чэхаславацкай акадэміі навук з КРЗ -- хіба што без хімічнай экспертызы, бо няма арыгіналу) і, так бы мовіць, ідэалагічным, -- Тварагоў прыйшоў да высновы, што гэта -- фальшыўка. Ды яшчэ і

махровая, бяздарная, цалкам пазбаўленая -- у адрозненне ад “паэмаў Асіяна” ці “Кралядворскага рукапісу” -- літаратурных ці філалагічных вартасцяў. Параўноўваючы варыянты з “Жар-птицы” з міралюбаўскімі, Тварагоў паказвае іхнюю ўзаемную супярэчлівасць; аналізуючы структуру тэксту, даводзіць, што “радкі”, падзел словаў і вершаў ёсць суцэльнай містыфікацыяй. Найвыразней, відаць, на падробку ўказваюць мова (гэты бессістэмны кактэйль толькі прыкідваецца даўніной, але яго яўна прыгатаваў поўны невук у гістарычнай лінгвістыцы) і, урэшце, адсутнасць найменшай гістарычнай і культурнай аўтэнтыкі ў самім змесце. Тварагоў нагадвае, што ўжо ў першых творах абаронцаў “Вялесавай кнігі” рабіліся намёкі на тое, што, маўляў, навуковы свет падзяліўся ў ацэнках аўтэнтычнасці гэтага тэксту (с. 173). Насамрэч такога падзелу не было і няма: кожны сапраўдны навуковец з сапраўднай філалагічнай альбо гістарычнай адукацыяй не можа не распазнаць падробкі. Яе абаронцы рэкрутуюцца з іншага лагеру -- ç ïàðà- àëüáî ïñå¢äà-àëüáî ïðîñòà àíòû-íàâóê³. Àäíâê, ÿê ïàáà÷ûì, ³õ ðîëÿ ïàñòàÿííà ðàñöå -- ïðûíàìñ³, âà ¢êðà³íñê³ì êàíòýñöå. Ó íàñòóïíûì ãîäçå ÷àñîï³ñ “Ñëîâî ³ ×àñ” (1991, ¹ 9) äðóêóå àðòûêóëе Ëåàí³äà Ðóëüìàíà “Âÿëåñàâà êí³ãà” -- ïîìí³ê ã³ñòîðû³ ö³ ì³ñòûô³êàöûÿ?” Ó ³ì íàøìàò áîëüø ñö³ñëà, ÷ûì ó Òâàðàãîâà, àëå öàëêàì êàíêðýòíà ³ äàðý÷íà àáìÿðêî¢âàÞöà ðîçíûÿ àñïåêòû ôàëüøûâàñö³, ÿ¢íàé ïàäðîáê³ “ïîìí³êà”, ³ ¢ïàäñîáêó ïàäêðýñë³âàåöà ÿå íå âåëüì³ ³ ïðûõàâàíû “îáùåðóññêèé” ö³ íàâàò “âÿë³êàäçÿðæà¢íû” ³ ÿ¢íà êñåíàôîáñê³ ³äýàëãã³÷íû ïàäòýêñò. Ïàñëÿ ãðóíòî¢íàãà âûêðûöÿ ³ ç ðàñ³éñêàãà áîêó, ³ ç óêðà³íñêàãà ìîæíà áûëî ïïàäçÿâàööà, øòî ïàïóëÿðûçàöûÿ ³ ðàñêðó÷âàíå “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ñö³õíå, ïðûíàì³ âà ¡êðà³íå. Í³÷îãà ïàäîáíàãà. ßíà ïàéøë³ ÿø÷ý æâàåé, äà òàãî æ ç ãýòàãà ÷àó ïðûõ³ëüí³ê³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³”, óçáðî³¢øûñÿ ÿø÷ý àäîé ïóáë³êàöûÿé ³õ òýêñòó -- ïðàöàé Òâàðàãîâà, ïðûìàçâàë³ ñâîé ïîí³ê äà à¢òàðûòýòó “ÒÎÄË”. (Óâîãóëå, òàê³ÿ “ïðûìàçâàíí³” -- àäç³í ña ñðîäêà¢ ó òâàðýíí³ áà÷íañö³ íàâóê³ ñÿðîä àïàëàåòà¢ ãýòê³õ òâîðà¢.) Íà äî¢ã³ øýðàã òýêñòóàëüíà äàêóìåíòàâíûõ çàê³äà¢ í³õòî íå äâêàçâà¢. Ïðàôåñ³éíáé âûñêóñ³³ íå áûëî ³ íå ìàãëî áûöü. Ñÿðîä íåøìàòë³ê³õ âûíýòêà¢ -- êí³ãà Àñàâà, äçå ¸í òàê³ àñïðý÷âàå íåêàòîðûÿ äîêàçû, ñÿãàþ÷û äà íàâóêàïàâîáíûõ âûêðóíòàñà¢: ìà¢ëÿ¢, óñå ìî¢íûÿ “ïàìûëê³” -- â³íà ïåðàï³ñ÷ûêà¢, à íå ñ³ñòýìíàÿ çàãàíà, øòî âàðûÿöû³ ¢ àðôàãðàô³³ -- ðý÷ ïà¢ñþäíàÿ ³ ã.ä. Àïîøí³ àðãóìåíò íäøâû÷àé êðàñàìî¢íû:

Ãàëî¢íàå ïàöâåðäæàííå à¢òýíòû÷íàñö³ íåìàã÷ûìà âûêàçàöü ñëîâàì³. ßíî ïàõîäç³öü ç àñàá³ñòàãà äóõî¢íàãà äîñâåäó. Ïðà à¢òýíòû÷íàñöü ãàâîðûöü ñàì äóõ “Âÿëåñàâàé êí³ã³”. ßå ì³ñòýðûéíàÿ òàÿìí³öà, âÿë³êàÿ ìàã³ÿ ñëîâà (ñ. 240).

Íàéáîëüø ýôåêòíû ñïîñàá, ïðûíàìñ³ âà ¡êðà³íå, -- íå ¢çãàäâàöü í³÷îãà ³ñòîòíàãà ïðà íàâóêîâûÿ ñóìíåâû, àëå âûêàðûñòî¢âàöü “ðàñ³éñêà-³ìåðñêóþ” (ö³ ñàâåöêà-³ìåðñêóþ) êàðòó: ìà¢ëÿ¢, ñàâåòû/ìàñêàë³ ëàþöü “Âÿëåñàâó êí³ãó”, áî ää÷óâàþü, øòî ÿíà ñöâÿðäæàå ¢êðà³íñóþ ã³ñòîðûþ ³ êóëüòóð³ âÿñòóå äàðàäæýííå íåçàëåíàé Óêðà³íû. (Ïðà âÿë³êàäçÿðæà¢íû äóõ, ÿê³ì íàñû÷àíû “ïîí³ê”, íåÿê íå ãàâîðûöà.) Õàðàêòýðíû ïðûêëàä òàê³õ ðàçâàãà¢ -- àðòûêóë âÿäíìàãà ï³ñüìåíí³êà ³ àìàòàðà-äàñëåää³êà ¢êðà³íñêàé äà¢í³íû Âàëåð’ÿ Øà¢÷óêà “Çàãàäêâàÿ “Âÿëåñàâà êí³ãà” (“Õðíî³êà-2000”, 1994, ¹ 34). À¢òàð íàìàöâàå ïðû÷ûíû áëàêàâàííÿ “ïîì³êà” (òðý áûëî áàðàí³öü “³äýàëàã³÷íûÿ ïàñòóëàòû ðàñ³éñêàé ³ïåðñêàé ã³ñòàðû÷íàé íàáóê³” ³ íå äàïóñêàöü ³íøàãà, “óêðà³íñêàã” âàðûÿíò ïðàã³ñòîðû³ -- ÿê áûöàì ¸í ³ ¸ñöü ó “ïîì³êó”), óñëåä çà Ëÿñíûì-Ïàðàìíâåûì ³ ðàçàì ç Áàðûñàì ßöýíêàì ñöâÿðäæàå, øòî øûðûíÿ ýðóâûöû³ ³ òàëåíòà¢ à ¢òàðà “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ïåðàâûøåå ¢ñå ìàã÷ûìàñö³ ÿêîãà-êîëå÷û ôàëüñ³ô³êàòàðà (âåëüì³ ïàäîáíà äà àðãóìåíòàöû³ Ïàëàöêàãà -- àëå ãýòû òîïàñ çàêàíàìåðíû äëÿ ì³ñòûô³êàöûÿ¢), ïåðàë³÷àå ¢ñå “àá’åêòû ¢íà íàâóêîâûÿ” êðûòýðû (³õ àæíî äçåâÿöü), ïàâîäëå ÿê³õ îïæíà ¢ñòàíàå³öü à¢òýíòû÷íàñöü “ÿêîãà-êîëå÷û ïîí³êà”, à ÿø÷ý -- ³ ¢ ãýòûì ñóòíàñöü óñÿãî àðòûêóëó -- ç êðàíàëüíûì ýíòóç³ÿçìàì ïåðàêàçâàå ³ ðàçãîðòâàå ¢ñå øëÿõòíàñö³ ³ öíîòû “Âÿëåñàâàé êí³ã³”: ÿíà ïàêàçâàå, øòî áûë³ “òðû Àñêîëüäû-âàðàã³”, ÿíà ¢çáàãà÷àå íàøåå ðàçóìåííà ñëàâÿíñêàé ì³ôàëîã³³ ³ ÿíà òàêàÿ ö³êàâÿ äëÿ ã³ñòîðûêà. Àëå äàìî ñëîâà ñàìîìó à¢òàðó:

Äëÿ âûñâÿòëåííÿ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé äçÿðæà¢íàñö³ òóò òàêñàìà çíîéäçåöòà íÿìàëà ôàêòà¢, à ìåíàâ³òà ïðà äçÿðæà¢íûÿ ¢òâàðýíí³ äàê³åå ¢ñêàãà ïåðûÿáó, íÿìàëà ¸ñöü ³ ïðà ñàì Ê³å¢, ïðà ðîçíûÿ ýïîõ³ ¢ æûöö³ íàøûõ ïðîäêà¢, Àíöéóþ äçÿðæàâó. ¨ñöü ìàòýðûÿë íå òîëüê³ ïà ã³ñòîðû³ ðýë³ã³³, àëå ³ ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³÷íûì ïîâûåå ³ ã.ä. À êîëüê³ òóò áàãàòàãà ìàòýðûÿëó äëÿ âûâó÷ýííÿ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé ìîâû -- çà ãýòà ááãàòàãà ìàòýðûÿëó äëÿ âûâó÷ýííÿ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé ìîâû -- çà ãýòà ááâàÿçêîâà ïàâ³íåí óçÿööà ïðàôåñ³éíû ìîâàçíà¢öà-ã³ñòîðûê. Íå ìåíø ö³êàâàÿ êí³ãà ýòíîãðàôàì ³ ôàëüêëàðûñòàì, ñàöû¸ëãàì, ã³ñòîðûêàì ïðàâà, à ïåðàäóñ³ì ë³òàðàòóðàçíà¢öàì, áî ïåðää íàì³ íàéäà ¢íåéøû ïîì³ê óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû, àäç³í ç ýíàñà¢, ó ÿê³ì ðýàëüíà

áà ÷ àööà çàðîäê³ ýïàñà¢ ïàçíåéøûõ, àäíà ÷ àñîâà ãýòà ¢çîð ïðîòàëåòàï³ñó, ³ äà ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàãà ëåòàï³ñàííÿ ¸í äàäàñöü íå àäíó ö³êàâóþ ñòàðîíêó. À ¢æî ïðà ã³ñòîðûêà ðýë³ã³³ íÿìà ÷ àãî ³ ¢çãàäâàöü, òóò äëÿ ÿãî êðûí³öà íåâû ÷ ýðïíàÿ... Òàìó ñêàæàì: “Âÿëåñàâà êí³ãà” ïàäàå ñòîëüê³ ñêàíäýíàâàíàãà ã³ñòàðû ÷ íàãà ìàòýðûëó ³ òàê ö³êââà ïåðàãóêååöà ç âÿäîìûì³ íàì ôàêòàì³ (ã³ñòàðû ÷ íûì³, ë³òàðàòóðíûì³, ôàëüêëîðíûì³), øòî ïðîñòà íåìàã ÷ ûìà ¢ íàø ÷ àñ ïðàõîäç³öü ïà¢ç ÿãî áåç óâàã³, òðýáà òîëüê³ ïàçáââ³ööà çàääàçåíàé ïðàäóçÿòàñö³ ³ ðàçãëÿäàöü ïîí³ê ó ïåðøóþ ÷ àðãó ÿê ë³òàðàòóðû ³ íå ïðûêëàäàöü ÿãî äà ñ³ñòýìû ñó ÷ àñíûõ ïàë³òû ÷ íûõ ïåðàäçàäà ÷ . ² ÿø ÷ ý ðàç õà ÷ ó ñêàçàöü: ñôàëüñ³ô³êàâàöü òàê³ ïîí³ê áûëî íåìàã ÷ ûìà í³ ¢ ÕV²², í³ ¢ ÕV²²², í³ òûì áíëüø ó Õ²Õ ö³ ¢ ÕÕ ñòàãîääçÿõ...(ñ. 7071).

Ñàïðà¢äû: ñêàðáí³öà, äûé ãîäçå. Ñýðöà öåøûööà çà ïàòðû¸òà, ÿêîìó ãýòû, âàðòà ça¢âàæûöü, íàäçâû ÷ àé íóäîòíû ³ áÿçëàäíû “ïîì³ê” äàå àæ òàéóþ ³íóÿëåêòóàëüíóþ àñàëîäó, âûêë³êàå áåçë³ ÷ “áóìàê ³ àñàöûÿöûÿ¢” ³ âûìãääå ää ÿãî “àñýíñàâàíÿ ¢ øìàò ÿê³õ ïàðàìåòðàõ”. Âîñü øêàäà òîëüê³, ñÿðîä áåçë³ ÷ û äóìàê íå ñòåå òîé, ÿêàÿ á äàïàìàãëà ÿìó àñýíñàâàöü ïðîñòóþ ðý ÷ : òàê³ ïàðàìåòð, ÿê íàâóêîâàå ñóïëåíîå, âûìãääå çâàæàöü íà ïðàöû ïàïÿðýäí³êà¢. ² êàê³ ¢æî ¢ ñóð’¸çíàé íàâóêîâàé ïóáë³êàöû³ ¢ñÿãî ÷ àòûðû ãàäû òàìó áûêî äýòàë¸âà äàâåäçåíà, øòî ãýòû ïðîòàëåòàï³ñ -- ìàõðîâàÿ ôàëüøû¢êà, òðýáà ñïÿðøà ðàçàáðàööà ç óñ³ì³ òûì³ çàê³äàì³ ³ ñóìåâàì³, ïåðø ÷ ûì äàëåé ÿãî ïðàïãàáíäâàöü. Àëå ¢ ãýòûì ³ ñïðàâà: ýíòóç³ÿçì Øà¢ ÷ óêà, ÿê ³ ¢ Øàÿíà ³ Àñàâà, íå ðàçë³ ÷ àíû íà íàâóêîâàãà ñïàæû¢öà, íà íàâóêîâû äûñêóðñ. ¨í ïàâ³ñ íåäçå ¢ ñâà¸é óëàñíàé â³ðòóàëüíàé ðý ÷ à³ñíàñö³, ó òîé æà “âÿë³êàé ìàã³³ ñëîâà”. Íà ãýòûì ìîæíà áûëî á ³ ïàê³íóöü ñïðàâó, êàíñòàòàâà¢øû òîé ôàêò, øòî ¢ àñíî¢íûì ïðàñòîðà ³ äûñêóðñ âàêîë “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ¢ï³ñâà÷ööà ¢ áîëüø àâóëüíû ñâåò (âà Óêðà³íå äàâîë³ ïðàñòîðíû) ïàðàíàâóêîâûõ, àêóëüòíà-³ðàöûÿíàë³ñòû ÷ íûõ ïîøóêà¢ ³ “ÿ¢ëåíîÿ¢”, íåäçå ïàì³æ ÐÓÍÂåðàþ*, ²íäàå¢ðîïàé ³ øëÿõàì àðûÿ¢ -- íåçäàðìà àïîøíÿå (7502 ãîäó!) ñóð’¸çíåå ¢êðà³íñêàå âûäàíîå “Âÿëåñàâàé êí³ã³” âûéøëà ïää ýã³äàé “²íãîªâðîíè”. Àëå ¸ñöü ÿø ÷ ý ïý¢íûÿ ïàðàìåòðû. Àäç³í, çóñ³ì íå äðóãàðàäíû, äàòû ÷ ûöü ãýòàãà ïðàêëÿòàãà ¢êðà³íñêà-ðàñ³éñêàãà ïàìåææà, ÿêîå, ïàãîäç³ìñÿ, äîñûöü íåâûðàçíåå, àñàáé³âà ¢ ýïîõó Äàæáíæûõ ¢íóêà¢ ³ òðîõ Àñêîëüäà¢-âàðàãà¢. Ðý ÷ ó òûì, øòî õàöÿ ¢ ðàíí³ (“êàòàêîíáàâû”) ïåðûÿ íàøàãà “ïîì³êà”-âåðû, ã.çí. ó 195060 ãàäàõ, íåéêàÿ ¢êðà³íñêà-ðàñ³éñêàÿ ñ³íåðã³ÿ ¢ ïðàïàãàíäàâàíí³ ñóïëüíûõ

ñêðûæàëÿ¢, îîæà, ³ áûëà, àëå ïàçíåé, àñàáë³âà ¢ ïåðûÿä íåçàëåæíàñö³, øëÿõ³ ååëüì³ ðàçûøë³ñÿ. Öÿïåð, çáîëüøàãà, êîæíû äáàå ïðà ñâà¸. Àñà¢ ó âûäàíí³ 1994 ãîäó ¡êðà³íó çãàäâàå òîëüê³ ðàç ó á³áë³ÿãàðà÷íàé ñïàñûëûû, ³ òî ï³øà ç ääíîé êðîïêàé íàä ¿. Âûäàííå 1997 ãîäó ¢æî çãàäâàå ïåðàêëàä ßöýíê³ (1995), àëå õ³áà òîëüê³ êàá çãàí³öü çà ïîäñòóïû ñóïðàöü ñëàâÿíñêàãà àäç³íñòâà, äçåëÿ ÿê³õ

Á. ßöýíêà íå ïàãðýáàâà¢ ³ çâû÷àéíàé ôàëüñ³ô³êàöûÿé, óï³ñà¢ ó ñòàðàæùòíû òýêñò, ³ òî ¢ àáñóðäíûõ ìåñöàõ, íáéê³õ óêðà¢, ÿê³õ “ïðàêëÿòûÿ ìàñêàë³” ïðûõâàë³. Áîæà ìîé, êàë³ á óêðû ³ áûë³, ìû á ³õ íå õàâàë³, áî ³ìÿ ãýòàå ñòàðàäà¢íÿå, àëå ¢ äà¢í³íó íå àääçÿëÿëàñÿ àä ãàëî¢íàãà ³ìÿ: “ðóñû”. Àñíî¢íàÿ äóìêà “Êí³ã³ Âÿëåñà”, çàêë³ê äà ÿäíàííÿ ñëàâÿíñê³õ ðîäà¢, ìà¢òîðàíàÿ ¢ òýêñöå äçåñÿòê³ ðàçî¢, íå çàäàâàëüíÿå Á. ßöýíéó, êàë³ îîâà çàõîäç³öü ïðà ðàñ³ÿíà¢. ² íà çäçÿéñíåííå ãýòàé ³äý³ ÿìó ¢äàëîñÿ âûá³öü ãðîøû. ² íàêîëüê³ îíå âÿäîìà, âûäà¢öû ³ çàìåæíûÿ ñîîíñàðû ñêàðûñòàë³ñÿ ç ÿãî ïðàöû, àëå ÿìó ñàìîìó íå çàïëàö³ë³ àí³ ãðû¢í³. Áî íàâàò ó òàê³ì ïåðàêëàäçå ïðàñêîêâàþöü äóìê³ ïðîñòà ñóïðàöüëåãëûÿ ³äý³ ðàç’ÿâíàííÿ ñëàâÿíà¢ (ñ. 155156).

Ó ðàñ³éñê³õ ïåðàêëàäàõ “ïîì³êà” ë¸âêà çà¢âàæûöü ïàøûðýíå ÿãî ãåàãðàò÷íàãà àðýàëó íà, òàê áû îîâ³öü, 1\6 ÷àñòó ñóøû -- ñòàëàÿ òðàäûûÿ, ÿå àäçíà÷û¢ ÿø÷ý Òâàðàãí¢, öûòóþ÷û àðòûêóëû ¡ëàäç³ìåðà ³ Âîëüã³ Ñêóðëàòàâûõ (ãýòà íàñàìðý÷ àäíà ³ òàÿ æ àñíáà), äçå, íàïðûêëàä, ñöâÿðäæàåöòà, øòî

íàøû ïðîâê³ “âàäç³ë³ áûäëà ç Óñõîäó äà Êàðïàòà¢”. Ãýòà æ íå ïðûïÿòê³ÿ áàëîòû, êóâû íàñ õî÷óöü çàãíàöü íåêàòðûûÿ àðõåîëãã³, à âÿë³çíûÿ ïðàñòîðû å¢ðàç³éñê³õ ñòýïà¢ óëëþ÷íà ç Àìóðàì -- âîñü íàøà ñàïðà¢äíàÿ ïðàðääç³ìà. 400 ãîä òàìó ðàñ³ÿíå òîëüê³ âÿðíóë³ñÿ ¢ ðîäíåå ðàñ³éñêåå ïëå, ÿêîå òûñÿ÷àãîääçÿì³ íàëåæàëà íàøûì ïðîâêàì. Ó ãýòûì àêóðàò ³ ïàëÿãàå âÿë³êàÿ âàðòàñöü “Âÿëåñàâàé êí³ã³”, øòî ÿíà ÿ¢íà ñâåä÷ûöü àá íàøàé ñïðàâåå÷íàé ïðûñóòíàñö³ íà ñó÷àñíàé òýðûòîðû³ êðà³íû (òî áîê ÑÑÑÐ. -- À¢ò.). (Îëüãà Ñêóðëàòîâà. “Çàãàäêè “Âåëåñíîâî êíèãè”. -- Òåõíèêà -- ìîëîäæè, 1979, ¹ 12; öûò. ïàâîäëå Òâàðàãîâà.)

Ãýòàÿ òýíäýíöûÿ íàâ³äàâîêó ³ ¢ àñà¢ñê³ì âûäàíí³, íàâàò ó àíàòàöû³, ÿêàÿ òëóìà÷ûöü íàì, øòî “Êí³ãà Âÿëåñà” -- ïåðøû ïî¢íû êàíàí³÷íû [sic!] ïåðàêëàä íà ðàñ³éñêóþ ìîâó ñâÿòàðíûõ òýêñòà¢ íà¢ãàðîãñê³õ âàëõâî¢ V222 ñòàãîääçÿ¢ íàøàé ýðû”, à òàêñàìà “êðûí³öà, ó ÿêîé

àäëþñòðàâàíàÿ âåðà ³ ã³ñòîðûÿ øìàòë³ê³õ å¢ðàïåéñê³õ ³ àç³ÿöê³õ íàðîäà¢ Å¢ðàç³³ àä êàíöà ÕÕ òûñÿ÷àãîäçÿ äà íàøàé ýðû äà ²Õ ñòàãîäçÿ íàøàé ýðû”. Âà ¢êðà³íñê³õ âåðñ³ÿõ, ðý÷ ÿñíàÿ, ãàâîðêà ³äçå ïðà íàøûÿ àáøàðû ³ íàøûõ æðàöî¢. Âîñü àïîøíÿÿ íàñêàÿ âàðûÿöûÿ íà ãýòóþ òýìó: áðàøóðêà “Ï³ñíÿ ðàòíà. Åï³÷íà ñêðèæàëü “Âëåñ-êíèãè” (ïåðàêëàä ³ ¢ïàðàäèâàííå Ïÿòðà Êàíàöêàãà, Ê³å¢, 7508; âûäàâåöòâà, ðý÷ ÿñíàÿ, “²íäîâðîïà”). Ó àíàòàöû³ ãàâîðûöòà:

Âëåñ-Êí³ãàà ¸ñöü íàéäà¢íåéøûì ç âÿäîìûõ íà ñ¸ííÿ ïîìí³êà¢ ñòàðîãà ¢êðà³íñêàãà ï³ñüìåíñòâà. Ñòâîðàíàÿ íà Âàëûí³ ÿø÷ý ïðû æûöö³ “âàðàãà¢” Àñêîëüäà ³ Ðóðûêà, ÿíà êàøòî¢íàÿ ÿê àäç³íàÿ à ¢òýíòû÷íàÿ êðûí³öà ç äàõðûñö³ÿíñê³õ ÷àñî¢, äàéäæýñò 20 000-ãàäîâàé ã³ñòîðû³ îðûÿ¢-ðóñà¢, ðîäàâàÿ êí³ãà ¢ñ³õ ðóñê³õ ðîäà¢.

Ìîæíà äàïóñö³öü, øòî ääáûâàåöòà ìà¢êë³âû áðàòí³ ïåðääçåë ñêðûæàëÿ¢: ïðàêâàåòíàÿ ã³ñòîðûÿ (20 000 ãàäî¢ -- ãýòà ¢æî íå àáû-øòî) -- íàì, ïðàêâàåòíàÿ òýðûòîðûÿ (òûñÿ÷äãàäîâàå ðàñ³éñêåå ïîëå ¢êëþ÷íà ç Àìóðàì) -- ³ì. Äàðý÷û, êàë³ ¢æî çãàäàë³ ïðà Ñêóðëàòàâà. Ó àãóëüíûì ðý÷ûø÷û ðàñ³éñêãà íåàïàãàíñòâà, “âåäû÷íàà” ðóõó, à çà ³ì³ ³ “Ïàìÿö³”, ç ³õ ñõ³ëüíàñöþ äà âÿë³êàäçÿðæà¢íàãà øàâ³í³çìó, ðàñàâûõ òýîðûÿ¢, êñåíàôíá³³ ³ àíòûñåì³òûçìó, çíàéøëñÿ ìåñòà ³ à ¢òàðó êí³ã³ “Ñ³ÿí³çì ³ àïàðòý³ä” (Ê³å¢, 1975) Ñéóðëàòàâ -- ðàçàì ç òàê³ì³, ÿê Àëÿêñàíäð Áàðàøêà¢ (¸í æà À.². Àñà¢ ³ Áóñ Êðýñåíü). Ó âÿë³êàé ìåðû “Âÿëåñàâà êí³ãà” ¸ñöü á³áë³ÿé ãýòûõ ïëûíÿ¢9. Íàøû ýíòóç³ÿñòû ñêðûæàëÿ¢ áûööÿ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó, ïà÷ ûíàþ÷û àä Áàðûñà ßöýíê³ ³ Âàëåð’ÿ Øà¢÷óêà, ïðà ãýòóþ ³õ çìðî÷íóþ ³ í³ÿê íå ïðà¢êðà³íñêóþ ôóíêöûþ, ìàáûöü, íå âåäàþöü, à êàë³ ³ âåäàþöü, òî íå ãàâîðàöü. Ìîæà, äà ãýòàé çàãàäê³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ÿø÷ý íå äàêàïàë³ñÿ, à ìîæà, óæî øóêàþöü ó ³íøûì ê³ðóíêó. Áî ¢æî â³äàöü, øòî çíî¢ íåøòà íà òàê: ðàñ³éñê³ÿ âûäàíí³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³” âûõîäçÿöü ÷àñòé, áîëüøûì ³ìàêëàäì³, à ãàëî¢íàå, ÿíû íå áîëüø íàâóêîâûÿ, àëå áîëüø íàâóêîâàïàâîáíûÿ (ïðûíàìñ³, ïàðà¢íî¢âàþ÷û âûäàíí³ Àñàâà ³ ßöýíê³). Àäíûì ñëîâàì, çàá³ðàþöü ó íàñ íàøûÿ ñêðûæàë³. Ýì³ãðàíòû ç óëàñö³âàé ³ì ïðàñòàäóøíàñöþ àä÷óë³ ãýòà ÿø÷ý ¢ êàòàêîìáàóþ ýïîõó íàøàãà “ïîì³êà”-âåðû. Ó êîæíûì ðàçå, óæî òàäû ¢ òûì êëþ÷û ï³ñà¢ àäýïò ãóðó:

Óðàæàíí³ áûë³ íàäçâû÷àéíà ìîöíûì³, ³ 2 æí³¢íÿ 1968 ãîäó ÿ íàï³ñàëà ïðàôåñàðó Ó. Øàÿíó, øòî “Âëåñ Êí³ãà” -- ãýòà íå òîëüê³ êàñìàãíî³ÿ ³ òýàãîí³ÿ íàøûõ ïðîäêà¢, àëå ³ ³õ çàïàâàò äëÿ áóäó÷ûõ ïàêàëåííÿ¢. Ó

“Âëåñ Êí³çå” ÿ ÷óþ ãîëàñ Äóõó íàöû³, ÿê³ çâ³í³öü ñâà¸é àáñàëþòíà ïî¢íàé ñàìàñâÿäîìàñöþ, ëöíàå ã³ñòàðûÿòâîð÷àé ñ³ëàé. Àëå, ïàíå ïðàôåñàðó, êàá âûéñö³ ç “Âëåñ Êí³ã³” ¢ øûðýéøû ñâåò, âû ìóñ³öå ÿå ïåðàêëàñö³ ³ ¢ öýëûì ïðààíàë³çàâàöü. Áî “ñòàðýéøû áðàò” ïðûñâî³öü ñàáå ãýòû ëåòàï³ñ ³ ïà¢òîðûööà ã³ñòîðûÿ “Ñëîâà ïðà ïàõîä”... (Ëàðûñà Ìóðî³÷. “Ð³äíà ìîâà Âëåñ Êíèãà”. Óñòóïíàå ñëîâà äà êí.: ïðàô. Âîëîäèìèð Øàÿí. Â³ðà çàáóòèõ ïðåäê³â, ñ. 1.)

Äàâîäç³ööà øóêàöü ÿø÷ý áîëüø äà¢í³, óæî àáñàëþòíà ³ àäíàçíà÷íà ïðà¢êðà³íñê³ ïîìí³ê. ² ¢ÿâ³öå, òàê³ çíàõîäç³ööà: “Ïàñëàííå àðûÿí õàçàðàì”.

Ад Прагі праз Эйл і “Свободу” да “ІндоЄвропи” У 1978 годзе ўкраінскі інжынер і аматар-філолаг з Нью-Йорку Іван (Джон) Стойка выдаў маленькую кніжачку “Листи до Божога ока. Рукопис Войнича, вперше розшифрований і перекладений англійською мовою” (“Letters to God’s Eye” з падзагалоўкам “The Voynich Manuscript for the First Time Deciphered and Translated Into English”). Яна выйшла ў Нью-Йорку ў Vantage Press -- адным з так званых Vanity-выдавецтваў, якія за грошы надрукуюць што заўгодна (абы не супрацьзаконнае) і нават падрэдагуюць; тут ангельская мова ўсё ж трохі адрэдагаваная... а трохі і не... У прадмове Стойка піша пра свае лінгвістычныя тэорыі пра пошук дахрысціянскага славянскага пісьма і пра тое, як у 1973 годзе натрапіў у часопісе “Science Digest” на абвестку пра знойдзены ў Бразіліі ў 1872 годзе камень, нібыта спісаны фінікійскім пісьмом больш як двухтысячагадовай даўніны. Маючы хобі -- äýêàäàâàííå äû, â³äàöü, òóþ ïåðàâàó, øòî ¢æî âåää¢, íà ÿêîé ìîåå çðîáëåíû íàäï³ñ (÷ûòà÷ óæî òàêñàìà çäàäàäà¢ñÿ?), ïàñëÿ íåêàëüê³õ ôûäíÿ¢ ïðàöû Ñòîéêà çìîã ðàñøûôðàâàöü ï³ñüìî. Àëå âîñåì ðàäêî¢ íàï³ñó íà “Áðàç³ëüñê³ì êàìåí³” -- íàäòà êàðîòê³ òýêñò, êàá ðàá³öü ã³ñòàðû÷íûÿ âûñíîâû. ² òóò æîíêà ïàêàçâàå ÿìó ãàçåòó “National Enquirer”. Ãýòàÿ ãàçåòà äðóêàâàëà òàäû áåçë³÷ ö³êàâûõ àðòûêóëàў: “Êðàêàäç³ë ç’å¢ õëîï÷ûêà”, ö³, ìîæà, “Õëîï÷ûê ç’å¢ êðàêàäç³ëà”, à ÿø÷ý “Êåíýäç³ æûâû ³ ïåðàõî¢âàåööà íà äà÷û Ô³äýëÿ Êàñòðà” ³ ã.ä., öÿïåð ÿíà ÷àñòåé çà ¢ñ¸ ï³øà ïðà ëþáî¢íûÿ ýêñöýñû ïîï-çîðâê. Àëå òàãî ðàçó àðòûêóë íàçûâà¢ñÿ “Çàãàäêâàÿ êí³ãà, ÿêóþ í³õòî íå ìîæà ïðà÷ûòàöü”. Òàê ²âàí Ñòîéêà äàâåäà¢ñÿ ïðà “ðóêàï³ñ Âîéí³÷à”, ÿê³ çàõî¢âàåööà ¢ Åéëüñê³ì óí³âåðñ³òýöå. Ñòîéêà áýðýööà çà ïðàöó ³ íå¢çááâåå ðàñøûðî¢âàå ³ ÿãî. Ìîâà

ðóêàï³ñó -- òàÿ ñàìàÿ, øòî ³ ìîâà íàäï³ñó íà êàìåí³: âÿäîìà, óêðà³íñêàÿ. Ãýòà íå ïàâ³íìà íàñ çäç³¢ëÿöü, áî àäíà÷àñîâà ²âàí Ñòéêà ðàñøûôðàâà¢ òàêñàìà ³ ýòðóñê³ÿ íàäï³ñû, ³ ÿíû òàêñàìà àêàçàë³ñÿ ¢êðà³íñê³ì³. (Ó 1985 ãîäçå àäíó òàêòþ ïðàöó ìíå ëàñêàâà ïðûñëà¢ Áàãàäí Áàé÷óê, âåäàþ÷û, øòî ÿ ³õ çá³ðàþ.) Âûí³êàì ïðàöû íàä ðàñøûôðàâàííåì íåêàòîðûõ ñòàðîíàê ðóêàï³ñó Âîéí³÷à, ðàçàì ç àï³ñàííåì ñàìîé ïðàöû, ýêñêóðñàì ïðà õàçàðà¢, ãàáðýÿ¢, ñòàðàæûíûõ óêðà³íöà¢ ³ íåêàòîðûì³ ô³ëàëàã³÷íûì³ ïûòàííÿì³, áûëà íåâÿë³êàÿ (óñÿãî 90 ñòàðîíàê) êí³æêà “Ëèñòè äî Áîæîâà îêà”. Çàãàëîâê, ÿê êàæà à¢òàð, óçÿòû ç ðóêàï³ñó. À çìåñò? Çìåñò -- ãýòà áûöàì ë³ñòû “Îðà” (ê³ðà¢í³êà “ïàðòû³” “Àðûÿíà¢”) äà ë³äýðà¢ õàçàðà¢, ÿê³ì³ áûë³ Ñïäàäðûíÿ Ìàíÿ Êîçà (Miss Mania Koza) ³ ÿå ñûí Ñóñò (øòî, êàæà à ¢òàð, “òàêñàìà ìîæíà ïðà÷ûòàöü ÿê Ñàøà, Ñóñ äëüáî ²nóñ”). À ¢âîãóëå, ëåïåé ïðàöûòàâàöü, êàá íå ïåðàêðóö³öü ñýíñó:

Ó ñòýïàõ Ðóñ³ (öÿïåð Óêðà³íà) íåäçå ¢ äàõðûñö³ÿíñê³ ïåðûÿä Ë³ëà Êîçà, ìàö³ Ñïäàäàðûí³ Ìàðû³, ñòðàö³ëà íàãîäó àäíàâ³öü ðýë³ã³þ Âîêà íà Ðóñ³. Â³äàâî÷íà, ÿíà ïàê³íóëà Ðóñü ïàñëÿ áàðàöüáû (fight), ÿêóþ ïðàéãðàëà. Àëå ïðàéãðàëà íå òîëüê³ ðýë³ã³éíóþ áàðàöüáó, àëå ³ øàíåö áûöü âàëàäàðîì Ðóñ³. Çãîäíà ç äàäçåíûì³, ÿê³ÿ Îð öûóå ç ë³ñòî ¢ Ñïäàäðûí³ Ìàí³, ðýë³ã³ÿ Âîêà äà¢íî òàìó áûëà ñòàíäàíàÿ (conceived) ó ñòýíàõ ÷àëâåêàì, ÿê³ íàçûâà¢ñÿ “Âîêà”. Íà ñò. 58R Ë³ëà Êîçà ñöâÿðäæàå, øòî ðýë³ã³þ Âîêà ïðûäóìàë³ íà 3606 ãîä ðàíåé... Âàæíà íå òîå, êàë³ áûëà çàñíàâàíàÿ ðýë³ã³ÿ, àëå ôàêò, øòî Âîêà àáâÿø÷àå ñÿáå Áîæûì, ³ òûì ñàìûì âàëàäàðîì óñÿãî ñâåòó. Çà ãýòà ¸í ³ àòðûìà¢ íàçáó Âîêà Áîãà. Àëå, ôàðìóþ÷û ñâàþ ðýë³ã³þ, ¸í çðûíó¢ ³íøóþ, ÿêàÿ, ïàâîäëå Îðà, áûëà âûøýéøàé. Ãýòà áûëà àðûÿíñêàÿ ðýë³ã³ÿ. Àëå ç ÷àñàì ðýë³ã³ÿ Âîêà ïðàéãðàëà, ³ íàðîä Ðóñ³ çíî¢ ïàâÿðíó¢ñÿ äà ñòàðîé (ñ. 2728).

Óñ¸ ãýòà í³áûòà áàçóåöòà íà ðàñøûôðàâàíûõ òýêñòàõ. Âîñü ïðûêëàä ïåøàé ðàñøûôðàâàíàé ñòàðîíê³ (16L):

1. Ùî ì³ðà ì³ðó? Ì³ðàæ îäíàæ ³ íî îíæ³é êîñò³ ïîáº. Ìûùà ïîâ³ð êàæó. 2. Äå ïî â³ðó â³ðóâàâ ³ Îð³ áàæàº. Ïóñòå ñå ùî Áíç³ Îêî áíðå. 3. Ïóñòó â³ðó Îêî Áíæå ñâ³òó ì³ðà. Ìåòà íå â³ðà â òîá³ æèº. 4. Îêî óâàæàé, ïîìÿòàø îäíó âîëó ³ ñâÿòó ñîâ³ñò ïîâ³êàæ. 5. Â Ñòåïó â³ðà ïî â³ð³ ïîìåðà. À Ñóñò ïî â³ð³ ïóñòîøå äå? 6. Ñîâ³ñò ïàíóñ³ ïîâº, ùî ñå òè áàæàº? Âàè øòî ïóæà Îðà Áàæàº? 7. “Íîâåæ ïîìà çàðå îäíîìó”. Äîïèø, äå ïóæà ³ øòî ì³ðà âîëîäà ³ ã.ä. (ñ. 31).

Òàêîãà òýêñòó ¸ñöü 13 ñòàðîíàê, ïîòûì ÿø÷ý ïåðàêëàä íà àíãåëüñêóþ. Àãóëüíàå ¢ðàæàííå? À ÿêîå ìîæà áûòü? Òðûçíåíîå. Ïðû æàäàíí³ ìîæíà ïàäååðãíóöü ÿãî ïðàôåñ³éíàé ýêñïåðòûçå. Àëå ³ áåç ÿå íåìàã÷ûìà íå çà¢âàæûöü êë³í÷íûõ ïðûêìåòà¢ äûñàöûÿöû³, àäãàëîñêà¢ íåê³õ ôðàãìåíòàâàíûõ ³ äç³¢íûì ÷ûíàì ïåðàáëûòàíûõ ðàçìîâà¢, ñâàðàê, íàçâà¢ (Ë³ëà, Ìàíÿ, ïàíóñÿ, êîñå îêî, ñîâ³ñòü) ³ ã.ä. Àñàáë³âà ö³êàâàÿ ³ çàêàíàìåðíàÿ òýíäýíöûÿ äà ñàìàãàëåííÿ øëÿõàì âåðáàëüíûõ àëþç³ÿ¢, íàïðûêëää, ñëîâàñïàëó÷ýíå “Ìàíÿ Êîçà” ³ ïàäòýêñòàâå (³ìïë³öûòíå) “ìàíüÿê/ïñ³õîç” ³ ã.ä. Äàâîë³ ÷àñòà ïà ¢òàðàþöà ¢ òýêñòå òýìà ãàë³çíû ³ íåê³ÿ àëþç³³ äà äç³öÿö³ (“ìàëèø”/baby). À ç “³äýàëàã³÷íà-ã³ñòàðû÷íàãà” êàìåíòàðó Ñòîéê³ ìîæíà äà¢åööà, øòî, íàïðûêëää, “Âîêà” -- ãýòà òîå ïðàìÿí³ñòàå, íàä çðýçàíàé âåðõàâ³íàé ï³ðàì³äû, ÿêîå â³äàöü íà çâàðîòíûì áàêó êîæíàãà äîëàðàâàãà áàíêíîòó. Òî áîê ìàñíîñê³ çíàê Áîãà, ÿê³, ó ñâàþ ÷àðáó, ÿê ïàêàçâàþöü êàíöàâûÿ ðàçâàã³ Ñòîéê³ ïðà ãàáðýÿ¢ ³ õàçàðà¢, àñàöûþåööà ç “æûäàìàñîíêèàé çìîâàé” âàëäàðûöü íà ¢ñ³ì ñâåöå, íàñàäæàöü ñâàþ ðýë³ã³þ (ÿíà æ òàêñàìà õðûñö³ÿíêàÿ) çàìåñòî ñïàêîíâå÷íàé ³ ïåðøàìà÷àòíáé ðýë³ã³³ “Îðüÿ¢” ³ ã.ä. Ðîäíàñöü ç “Âÿëåñàâàé êí³ãàé” ³ íåàïàãàíñòâàì äàâîë³ ïðàçðûñòàÿ. Ðóêàï³ñ Âîéí³÷à, ÿê³ çàõî¢âàåöà ¢ Åéëüñêàé á³áë³ÿòýöû ðýäë³õ êí³ã ³ìÿ Áàéíåêå (Beinecke Rare Books and Manuscript Library) ïàä øûôðàì ÌS408, íÿñïûíîà ïðûöÿãâàå äà ñÿáå ¢âàáó ÿê ïðàôåñ³éíûõ àìàòàðà¢. Ó³ëôðýä Ì. Âîéí³÷, âÿäîìû çá³ðàëüí³ê ðýäê³õ êí³ã, íàáû¢ ÿãî ¢ 1912 ãîäçå ¢ åçó³öêàãà êàëåã³þ ¢ Ôðàñêàö³, êàëÿ Ðûó. Íà ïà÷àòêó 1960-õ ÿãî âûêóí³¢ ç ìà¸ìàñö³ Âîéí³÷à íüþ-éîðêñê³ êí³æíû êàëåöûÿåð Ãàíñ Ï. Êðàóñ. Ó 1969 ãîäçå ¸í ïàäàðàâà¢ ÿãî Åéëüñêàé á³áë³ÿòýöû. Ðóêàï³ñ ñêëäàåöà ç 234 ïðàíóìàðàâàíûõ ïåðãàìåíòíûõ ñòàðîíàê ñÿðýäíÿãà ôàðìàòó (225õ160 ìì). ¨í íàï³ñàíû íåâÿäîìûé ìîâàé, øûôðàì, çàñíàâàíûì íà ëàö³íöû ³ ¢ íå÷ûì ïàäîáíûì äà “ëþñòðàíîãà ï³ñüìà” Ëåàíàðäà äà Â³í÷û. Àñàáë³âàé ÿãî ïðûíàäé -- ïðà ãýòà ÿ ìàãó ãàâàðûöü ç óëàñíàãà äîñâåäó -- ¸ñöü íàçâû÷àé áàãàòûÿ ³ çàãàäêàâûÿ ³ëþñòðàöû³, ÿê³ÿ ¢ àñíî¢íûì ïàäçÿëÿþöà íà áàòàí³÷íûÿ, àñòðàíàì³÷íûÿ àëüáî àñòðàëàã³÷íûÿ ³ ñàìûÿ çàãàäêàâûÿ, òàê áû îâ³öü, “á³ÿëàã³÷íûÿ”, ÿê³ÿ çáîëüøàãà àäëþñòðî¢âàþöü àãîëåíûõ æàí÷ûí ó ðîçíûõ äç³¢íûõ ³ ¢çàåìàñïàëó÷àíûõ ö³ òî âàííàõ, ö³ òî òðóáàõ; íåêàòîðûÿ äàñëåä÷ûê³ áà÷ûê³ òóò ñ³îâàè³÷íåå ÿäðî ðóêàï³ñó, ã.çí. àëåãîðûþ ÷àëâå÷àé ðýïðàäóêöû³ ³ ïàÿäíàííÿ äóøû ç öåëàì. Äçÿêóþ÷û ÿêðàç ³ëþñòðàöûéíàé òýìàòûöû øìàò äàñëåä÷ûê¢ òàê ö³ ³íàêø çâÿçâàë³ ðóêàï³ñ ç âÿäîìûì ñÿðýäíÿâå÷íûì ô³ëîñàôàì,

àñòðîëàãàì ³ ðýôàðìàòàðàì íàâóê³ Ðîäæýðàì Áýêàíàì (êàëÿ 12141294)10. Ì³æ òûì, ïý¢íàé äóìê³ ïðà äàòàâàííå ðóêàï³ñó íÿìà. Íà ïàäñòàâå òàãî, øòî íåêàòîðûÿ ðàñë³íû íà ³ëþñòðàöûÿõ ïàõîäçÿöü ç Íîâàãà ñåâòó, çðîáëåíà äàïóø÷ýííå, øòî ¸í áû¢ íàï³ñàíû íàïðûêàíöû ÕV àëüáî ÕV² ñòàãîääçÿ, ïàñëÿ ïàäàðîææà Êàëóíáà (ïàð. äàåâäêó “MS408, Cipher Manuscript” íà âýá-ñàéòå Åéëüñêàãà ¢í³åâðñ³òýòó ³ á³áë³ÿòýê³ Áàéíåâå), àëå à¢òàðñòâà Ðîäæýðà Áýêàíà ãýòàÿ ã³ïîòýçà ääìà¢ëÿå. Çàòîå íàïý¢íà âÿäîìà, øòî ¸í íàëæà¢ àíåëüñêàìó àñòðîëàãó Äæîíó Äç³ (15271608), óëàñí³êó ðîçíûõ Áýêàíâûõ ðóêàï³ñà¢: íóìàðàöûÿ çðîáëåíà ÿãî ðóêîé. Âÿäîìà òàêñàìà, øòî Äç³ ïðàää¢ ðóêàï³ñ íÿìåöêàìó êàðàëþ Ðóäîëüôó ²² (³ìåðàòàð Ñâÿø÷ýííàé Ðûìñêàé ²ïåðû³ ¢ 15761612 ãàäàõ), ÷ûÿ ðýç³äÿíöûÿ òàäû çíàõîäç³ëàñÿ ¢ Ïðàçå. Ó 1666 ãîäçå òâîð àïûíó¢ñÿ ¢ ðóêàõ åçó³òà Àôàíàñ³ÿ Ê³ðõåðà ³ ïàñëÿ ¢ êàëåã³³ ¢ Ôðàñêàö³ (ãë. “MS408, Cipher Manuscript; http://inky.library.yale.edy/voy/”). Ïðà ðóêàï³ñ Âîéí³÷à ìîæíà ï³ñàöü øìàò, àëå ãýòà ¢æî çðîáëåíà: âûáðàíàÿ (!) á³áë³ÿãðàô³ÿ ïðàöà¢ ïðà ÿãî, ÿêóþ ïàäðûõàâàëà á³áë³ÿòýêà Áàéíåêå ³ ÿêóþ ÿíà ïðàïàíóå êâàë³ô³êàâàíûì äàñëåä÷ûêàì, çàéìåå òðû ñòàðîíê³, íàäóêàâàíûÿ äðîáíûì øðûôòàì. Àëå òóò âàðòà ïàäñóìâàöü ÿãî ã³ñòîðûþ íàéíî¢øûì³ ã³ïîòýçàì³ ñïåöûÿë³ñòà¢. Áðóñ Ôýëüìàí ó êàðíòêàé àíàòàöû³ ¢ ëåòàøí³ì “Yale Alumni Magazine” (2000, April, 11, p. 13) àï³ñâàå “ñ³íäðî Âîéí³÷à” ïàòðýáó òàê ö³ ³íâø ðàçâàäöü òàÿìí³öó, ÿêàÿ çàõàï³ëà ñòîëüê³ äàñëåä÷ûêà¢. Àäíâê ñÿðîä âåðñ³ÿ¢ ñïåöûÿë³ñòà¢ íàêîíö àá’åòó ãýòàãà ñ³íäðîìó ¸ñöü ³ âûñíîâà åéëüñêàà ïðàòåñàðà ³íæûíåðû³ ³ ïðûêëàäíûõ íàâóê Ó³ëüÿìà Áåíåàòàíàëîäàãà, ÿê³ ¢ 1970-õ ãàäàõ âûêëàà¢ êóðñ êðûïòàðàâ³³ ³ ¢ ðàìêàõ ãýòàãà çàñÿðîâç³¢ óâàãó íà çàãàäêàâàé êí³çå, óæû¢øû ää ÿå ìåòàäû êàìïóòàðíàãà àíàë³çó: ðóêàï³ñ Âîéí³÷à -- ãýòà íå òýêñò, ï³ñàíû ÿêîé-íåáóäçü âÿäîìàé ìîâàé -- “õ³áà øòî ìîâàé àøóêàíñòâà”. Ãýòàÿ äóìêà (ÿå ïàäçÿëÿþöü ³ ³íøûÿ ýêñïåðòû) ïàöâÿðäæàåööà âÿäîìûì ôàêòàì, øòî Äæîí Äç³ õóòêà ïàê³íó¢ Ïðàãó ç áîëüø ÿê 600 çàëàòûì äóêàòàì³ -- ñóìàé, çàïëà÷àíàé ÿìó çà ðóêàï³ñ, ó ÿê³ì í³áûòà ìåëàñÿ áûöü ôîðìóëà âå÷íàãà æûöÿ. ßê äàïóñêàå Áåíåò, “Äç³ ñòâàðû¢ òàê³ øûôð, ÿê³ ää¢ ÿìó ìàã÷ûìàñöü âûåõàöü ç ×ýõ³³, ïåðø ÿê Ðóäîëüô ää¢ìå¢ñÿ, øòî ÿãî àøóêàë³”. Òàìó íàñ íå ïàâ³ííà çäç³ ¢ëÿöü, øòî öÿïåð ó äàäàòàê ää òîé ìàã³÷íáé ôîðìóëû ¢ ðóêàï³ñå Âîéí³÷à àïûíóë³ñÿ õàçàðû, îðû³ ³ äçåå Êîçû, Ìàíÿ ³ Ë³èà, íà ÿê³õ íÿìà ³ íàì¸êó ¢ ÿãî øìàòë³ê³õ ³ëþñòðàöûÿõ: ïàðàô³ÿ “ïðàã³ñòîðû³ ¡êðà³íû” çáîëüøàãà íå ìÿæóå àí³ ç ôàêòàì³, àí³ ç ã³ñòîðûé, ³ ¢ ÿå, ÿê ó òóþ Ðàñ³þ, îíæíà òîëüê³ âåðûöü. À øòî ç ñàì³ì “Ë³ñòàì³ ää Áîæàãà âîêà”?

Ïðàöýñ çàñâîéâàííÿ íîâàíàáûòàãà ñêàðáó ïðàõîäç³¢ ïàâîëüíà, ³ ïåðøûÿ ïàâåäàìëåíí³ ïðà êí³ãó Ñòîéê³ -- àðòûêóë Ëüâà ßöêåâ³ ÷ à “Ñåíñàöûéíû ðóêàï³ñ ç ïðàã³ñòîðû³ ¡êðà³íû” (êàë³ ïðûñëóõàööà, ÷óâàöü âîäãóé “Æàð-ïòèöû”) ç’ÿâ³ë³ñÿ âà ¢êðà³íñêàé ýì³ãðàíöêàé ãàçåöå “Ñâîáîäà” (“Ñâîáîäà”, як кажуць яе чытачы) толькі праз некалькі год пасля публікацыі -- ó êàñòðû÷í³êó 1982 ãîäó. À¢òàð ïðûçíàåööà, øòî íå ìîæà äàöü ïðàôåñ³éíàé ðýöýíç³³, àëå “õàöå¢ ç æóðíàë³ñöêàãà àáàâÿçêó çâÿðíóöü óâàãó ¢êðà³íñê³õ ÷ûòà÷î¢ íà ç’ÿ¢ëåííå ãýòàé íåçâû÷àéíàé êí³ã³, ç óâàã³ íà ÿå ñóâÿçü ç ïðàã³ñòîðûÿé Óêðà³íû”. ² âîñü óæî ïðàç äçåñÿöü äç¸í, ó òîé ñàìàé “Ñâîáîä³” ³ ïàä òûì ñàìûì çàãàëî¢êàì ïðà Ñòîéêó çàõîïëåíà ï³øà Óëàäç³ì³ð Ðýí Áàéêîâ³÷: “¨í íå àáû-ÿê³ çíà¢öà ìîâà¢, íå âó÷îíû, àëå ôåíîìåí ïðûðîäû, ðîçóì ÿêîãà, áë³nêó÷û ïðûðîäíûû êàìïóòàð [sic], äàïàìàãàå ÿìó âûðàøàöü íàéáîëüø ñêëàäàíûÿ ìî¢íûÿ ïðàáåìû. ² íýìà äç³âà òàìó, øòî íàéëåïøûÿ ë³íãâ³ñòû ñâåòó íå ìîãóöü ç ³ì ïàðà¢íàööà”. Ðýöýíçåíò ïàäðàäýçíà ³íôàðìóå ÷ûòà÷î¢ ïðà âûäàòíåå àâêðûöё Ñòîéê³: “Ó àäíûì ³ äðóã³ì âûïàâêó ¸í ïåðàñòàâðû¢ íàøó ñòàðàæûóíþ àçáóêó ¢ ñó÷àñíóþ, ³ àêàçàëàñÿ, øòî àáåäçåå ìîâû, òî áîê ìîâà ìàíóñêðûïòó “Âîéí³÷à” ³ íàäï³ñó íà áðàç³ëüñê³ì êàìåí³, íàì çðàçóìåëàÿ áåç ïåðàêëàäó” -- ³ ¢âîäç³öü ÿãî ¢ “íàâóêîâû àáûõîäàê”: “Êîï³þ àðûã³íàëó, íàï³ñàíóþ ô³í³ê³éñêàé ìîâàé ïðûáë³çíà 2 òûñÿ÷û ãîä òàìó, äàçâîë³¢ ìíå àïóáë³êàâàöü Ñòîéêà ¢ ìà¸é ïðàöû: “Óêðà³íñêàÿ çÿìëÿ -- êàëûñêà êóëüòóðû ÷àëàåööà”. Ñâîé äà ñâàéãî ïà ñâà¸*. Ãîäàì ïàçíåé, ó æí³¢í³ 1983-ãà, íà êî³ãó Ñòîéê³ ¢ àðòûêóëå ïàä çàãàëî¢êàì “Ñòàðîíê³ ïðàã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó -- àäêðûòûÿ” àäãóêàåööà - äð. Ñâÿòàñëà¢ Øóìñê³ (ÿø÷ý àìàëü ïðàç ãîä ¸í áóäçå ï³ñàöü ó “Ñâîáîäó” àðòûêóëû ïðà òîå, øòî “íàø ñâÿòû ãîðää Ê³åå¢ -- íàéñòàðýéøû ãîðää íàðîäà¢ Å¢ðîïû”). Ãýòûÿ ñòàðîíê³ ¸í ïà÷ûíàå ãàðòàöü àä “Ë³ñòî¢ ää Áîæàãà Âîêà (“...ðàñêàçàííåì çàêîíà¢ Òâîðöû ïðà¢äà ïðà íàøûÿ çàáûòûÿ âÿê³ ¢âàñêðàñàå; ³ ãýòûì ðàçàì ïàêëàñö³ ÿå ¢ äàìàâ³íó í³õòî íå ¢ ñòàíå”), ïðàöÿãâàå áðàç³ëüñê³ì êàìåíì ³ “Âÿëåñàâàé êî³ãàé”: “À øòî êàê³ ñïûí³ööà íà òàáë÷êàõ çâàðîòà¢ ³ çàêë³êà¢ ää íàðîäó “Âëåñ êî³ã³?” Êîëüê³ ¢ ³õ êàøòî²íàãà ã³ñòàðû÷íà-äàñëää÷ûôèàãà ìàòýðûÿëó, ÿê³ ðýçåðâóàð ñêàðáà¢ íàøàé ïðàã³ñòîðû³”; ç ñóìài êàíñòàòóå, øòî

Óñå òûÿ íàäçâû÷àé êàøòî¢íûÿ çíàõîäê³ ìû ñóñòðýë³ ïåðàâàæíà ñà ñêåïòû÷íàé óñìåøêàé, ÿê íåøòà ôàíòàñòû÷íàå ³ ïàäàçðîíåå, à òîé-ñ¸é ç íàñ íàçâà¢ ³õ ôàëüøû¢êàì³, íåñâÿäîìà ïà¢òàðû¢øû ñëîâû àñóäæýííÿ ñàâåöê³õ “ýêñïåðòà¢”. ² çíî¢ ïà¢òàðàööà òàêâ æ àáå³íâàà÷àíå,

ÿêîå äî¢ã³ÿ ãàäû â³ñåëà íàä “Ñëîâàì ïðà ïàõîä ²ãàðàâû” àæ äà ïî¢íàé ÿãî “ðýàá³ë³òàöû³”,

³ çàïûòâàå ¢çí¸ñëûì òîíàì:

Ö³ æ íàøàå íàöûÿíàëüíàå ñóìëåíîå àëüáî çâû÷àéíàÿ ïðîñòàÿ ëîã³êà äàçâàëÿå íàì äàìà¢ëÿöü ïðà¢äç³âàñöü ìàíóñêðûïòà¢ íàøàé ïðàã³ñòîðû³, íàëåæíà ³õ ïåðää ãýòûì íå ïðàâåðû¢øû? Àáûÿêàâàå ñòà ¢ëåíîå äà òàê³õ êàøòî¢íûõ ³ äî¢ãàà÷àêàíûõ ã³ñòàðû÷íûõ çíàõîäàê ¸ñöü íåñïàâàæíûì ³ íåàïðà¢äàíûì.

Íåàáûÿêàâàãà ñòà¢ëåíîÿ äî¢ãàà ÷àêàöü íå äàâÿëîñÿ. ßê ÷àðãîâû ôåí³êñ, Ñòîéêàâà êí³ãàà àäðàäç³ëàñÿ ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå -- öÿïåð ÿê “Ïàñëàíí³ Àðûÿíà¢ Õàçàðàì”. Âûää¢ “ïîí³ê ñòàðäää¢íÿé óêðà³íñêàé ìîâû ³ ïóáë³öûñòâê³” çàñíââàëüí³ê ³ ãàëî¢íû ðÿäàêòàð “²íäî ªâðîïå” Â³òàëü Äî¢ã³÷. Ó ñâà¸é “ïðäàìîâå äà ãðàìàäû” ¸í çàïý¢í³âàå (ö³ òî ïàãðàæàå), øòî ïðàöà íàä òûì, êàá “óâåñö³ “Ðóêàï³ñ Âîéí³÷à” ¢ å ¢ðàïåéñê³ íàâóêîâû àáàðîò”, òðûâàå. À ¢ ô³íàëå çàïûòâàå ³ ñöâÿðäæàå:

Ñòðàøíà ö³êàâà: øòî æ öÿïåð ñêàæà àô³öûéíàÿ íàâóêà -- ïðà ñàì òýêñò? Êàãî áóäçå ãàí³öü? “²íäîªâðîïó”, ÿê ãýòà ðîá³ööà ¢æî íà ïðàöÿáó ïÿö³ ãàäî¢? Àìåðûêàíñê³õ àðõ³â³ñòà¢? Âûää¢öî¢ ç Íüþ-Éîðéó? Äæîíà Ñòîéêó, ÿêîãà ³ íå àáâåðãíåøå áåç âåäàíîÿ ìîâà¢ äû âà ¢êðà³íñê³ì íàöûÿíàë³çìå íå àáâ³íâàö³ø? Ö³ ¢ñþ çàõîäíþþ íàâóêó, ÿêàÿ í³âåëþå äûñåðòàöû³ “âÿäó÷ûõ” âó÷îíûõ? Ö³ òî Ìàñêâó, äçå á³áë³¸ãðàôû, íå çíàõîäçÿ÷û çãàäàê ïðà êî³ãó Ñòîéê³, àäêàçàë³ ìíå ¢ ñâà³ì äóõó: ìà¢ëÿ¢, ÿå íÿìà, íå áûëî ³ áûöü íå îíæà... Áûëà! ¨ñöü! ² áóäçå! ßê áóäçå ³ “²íäîªâðîïà”. Íà ÷àðçå -- íîâûÿ ì³ôàëàã³÷íûÿ, ã³ñòàðûÿñîôñê³ÿ, ýòíàñôåðíûÿ êî³ã³ ç ýíîõ³ ñàïðà¢äû Ñòàðàâ÷íàé Óêðà³íû.

Ïåðñïåêòûâû òàê³ ãðàíäû¸çíûÿ, àëå ö³ âàðòà òàê õâàëÿâàööà? Áî ¢æî ìàåì ³ ÐÓÍÂåðó, ³ “Âÿëåñàâó êî³ãó”, ³ “Øëÿõ Àðûÿ¢”. Ìàåì òîå, øòî ìàåì. ² ðàçìàõâàííå êóëàêà³, ³ âûêðó÷âàíîå äóë³ ïåðää ìàñêàëÿì³ òàêñàìà ìàåì. ² ìàåì “Ñëî¢í³ê ñòàðà¢êðà³íñêàé ì³ôàëîã³³” Ñÿðãåÿ Ïëà÷ûíûû (Ê³å¢, 1993, âûäâåöòâà “Óêðà¿íñêèé ïëñüìåííèê”), äçå, íàïðûêëää, à¢òàð ñôâÿðäæàå, í³áû öàëêàì ñóð’¸çíà:

Óêðà³íñêàÿ ì³ôàëîã³ÿ -- íàéñòàðàää¢íåéøàÿ ¢ ñâåöå. ßíà ñòàëà àñíîâàþ äëÿ ¢ñ³õ ³íäå¢ðàïåéñê³õ ì³ôàëîã³ÿ¢ àêóðàò òàê, ÿê

ñòàðàää¢íÿÿ ¢êðà³íñêàÿ ìîâà -- ñàíñêðûò -- ñòàëà ïðàìàòêàé óñ³õ ³íääå¢ðàïåéñê³õ ìîâà¢; Àìàçîíê³ (Êàçà ÷ û, Êàñà ÷ ê³) -- âàÿ¢í³ ÷ àÿ ñòàðà-¢êðà³íñêàÿ æàíî ÷ àÿ ãðàìàää ²²² òûñÿ ÷ àãîääçÿ ää í.ý.; Âåíääû (Âåíäû, Âåíåòû, Ýíåòû, Âääçÿí³ê³) -- àäíî ç íàéñòàðääà ¢íåéøûõ ³ íàéìàáóòíåéøûõ ñòàðà¢êðà³íñê³õ ïëÿì¸íà¢, ÿê³ÿ çàñÿëÿë³ òýðûòîðûþ ñó ÷ àñíàää Ïääîëëÿ (ïääîäëå Ãåðääîòà) ³ ÷ àñòêà ÿêîãà ¢ ÕV² ñòàãîääçÿõ ää í.ý. ïåðàñÿë³ëàñÿ ¢ ðà¸í Ïà¢íî ÷ íàé ²òàë³³ (²ë³ðûÿ), äçå çàñíàâàëà Âåíääñêóþ äçÿðæàâó; Ýòðóñê³ (Ðóñ³íû, Ðóñû, “Ç Ðóñ³íà¢”) -- ñòàðà¢êðà³íñêàå ïëåìÿ, ÿêîå ïåðàñÿë³ëàñÿ ç Ïðûêàðïàööÿ ³ Ãàë³ ÷ ûíû ¢ Ïà¢íî ÷ íóþ ²òàë³þ ³ çàñíàâàëà äçÿðæàâó Ýòðóðûþ çà 1300 ãîä ää í.ý.

Ö³ âàðòà ïðàöÿãâàöü?

Ад уяўленых каранёў да дупла навукі Адказ на тое, ці трэба нам хвалявацца, ці не, даволі просты: якія-колечы эксцэнтрызмы маюць права на існаванне, і якія-колечы бзікі ў прынцыпе можна талераваць -- ãýòà ³äçå ðàçàì ñà ñâàáîäàé ñëîâà. Ó Àìåðûôû êàæóöü: ³t’s a free country. (Âà ¡êðà³íå ãýòà ÿø ÷ ý íå çóñ³ì òàê, àëå ïàíÿööå, áàäàé, óæî çðàçóìåëàå.) Àëå ¸ñöü ³ çàñöÿðîã³: íåëüãà, ÿê êàçà¢ ßí Ãåáà¢ýð, ðàñïà¢ñþäæààöü ôàëüøûâûÿ áàíêîíòû. Òûì ÷ àñàì çíàõîäç³ì ³õ óñ¸ ÷ àñòåé. Ó ñíåæí³ 1999 ãîäó íà êàíôåðýíöû³ ¢ Ê³å ¢ñê³ì óí³âåðñ³òýòå ïðû ¢âàõîäçå ðàçäàâàë³ ðîçíûÿ êí³æà ÷ ê³, ñÿðîä ³õ ³ òàêóþ: “²ñòîð³ÿ óêðàïíñüêîï ë³òåðàòóðè. Íàâ ÷ àëüíà ïðîãðàìà íîðìàòèâíîï äëñöèë³íê äëÿ âêùèõ çàêëàä³â îñâ³òè” (Ê³å¢, 1999). Óêëà ¢ ÿå Þðû Êàâàë¸¢ ïàä ðýäàêöûÿé Ì³õàéêû Íàåíê³; ðýöýíçåíòàì³ áûê³ Â³òàëü Äîí ÷ ûê ³ Àíàòîëü Ïàãðûáíû. Íà êí³æöû ñòà³öü ñóïîëüíû ãðûô Ì³í³ñòýðñòâà àñâåòû ¡êðà³íû ³ Ê³å¢ñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ¢í³âåðñ³òýòó ³ìÿ Øà¢ ÷ýíê³. Ó ¸é ó ðàçäçåëå “Ë³òàðàòóðà ïðà ¢êðà³íñêàãà ïåðûÿäó” ÷ ûòàåì òàêîå:

Ýòíàìáíòàëüíûÿ êðûí³öû, ì³ôàëãà³ ÷ íàÿ ñâÿäîìàñöü ³ ñïåöûô³êà ïðà ¢êðà³íñêàãà ïåðûÿäó, àäëþñòðàâàíàÿ ¢ ôðàãìåíòàõ ýòíàãåí³ ÷ íàé ïàìÿö³, íåçàô³êñàâàíûõ ó íàöûÿíàëüíûõ ï³ñüìîâûõ òýêſòàõ, âÿäîìûõ ïà ôàëüêëîðíûõ êðûí³öàõ, ïà ïîì³êàõ Òðûïïëüñêàé, ßìíé, Çàðóá³íåöêàé, ×àðíÿõî¢ñêàé ³ ³íøûõ êóëüòóð, àäðýôëåêñàâàíûõ ó øóìåðñêàé, ³íäûéñêàé, ãðýöêàé, àðìÿíñêàé ³ ³íø. ë³òàðàòóðàõ. Ì³ôàöýíòðû ÷ íàÿ àñíîâà ãýòàãà ïåðûÿäó. Ïåðøû ã³ïàòýòû ÷ íû ïîí³ê äàéíæû ÷ à¢ -- “Ïàñëàííå îðûÿ¢ õàçàðàì”, äàñòîéâàííà ïðûíöûïà¢ áàöüêî¢ñêàé âåðû, ñòûë³ñòûêà òâîðó. “Âÿëåñàâà êí³ãà” -- ë¸ñ ³ ïðàáëåìû ãýòàãà

ã³ïàòýòû ÷ íàãà ïàãàíñêàãà ïîìí³êà, ÿãî ýñòýòû ÷ íàå çíà ÷ ýííå, ñïðîáà íàöûÿíàëüíàé ³ äóõî¢íàé ³äýíòûô³êàöû³ (ñ. 5).

ß ìóñ³¢ òóò-òàê³ ¢ äûñêóñ³³ ñêàçàöü, øòî ç’ÿ¢ëåííå “ã³ïàòýòû ÷ íûõ ïîìí³êà¢” íàêøòàëò “Âÿëåñàâàé Êí³ã³ ” àëüáí “Ë³ñòî¢ äà Áîæàãà âîêà”, ïåðàéìåíâàíûõ öÿïåð ó “Ïàñëàíîå îðûÿ¢ (à äàêëàäíåé, àðûÿíà¢) õàçàðàì” ó íàâó ÷ àëüíàé -- íàðìàòû¢íàé! -- ïðàãðàìå ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû ÿ ë³ ÷ ó ñêàíäàëàì ó íàøûì ë³òàðàòóðàçíà ¢ñòâå. ²õ îîæíà ðàçãëÿäàöü õ³áà òîëüê³ ÿê ïðûêëàûõ íàéíî¢øàé ì³ôàòâîð ÷ àñö³ -- ðàçàì ñà ñëî¢í³êàì Ñÿðãåÿ Ïëà ÷ ûíäû ³ “ðàìàíàì³-ýñý” Þð’ÿ Êàíûã³íà. Ëþáûÿ ñóìíåâû ¢ ³õ “ã³ïàòýòû ÷ íàñö³” -- ïðäö¸ðòû ô³ãàâû ë³ñòîê: àëüáî ãýòà ïîìí³ê, àëüáî íå. Óêëàäàëüí³ê Êàâàë¸¢ çàÿâ³¢ ó àäêàç, øòî í³õòî íå ìàå ìàíàïîë³³ íà ïðà¢äó ³ òðýáà áûöü òàëåðàíòûì äà ¢ñ³õ ã³ïîòýç -- áî ïðà¢äà ¢çí³êåå ¢ ñóïàñòà ¢ëåíí³ ðîçíûõ ïàç³öûÿ¢. Ãýòà, àäíâê, íåñóð’¸çíû ñàô³çì: ó êîæíàé äûñöûïë³íå ³ñíóþöü çàêîíû, ÿê³ÿ ¢ñòàíà¢ë³³âàþöü, øòî ìîæíà, à øòî íåëüãà ¢âàæàöü ëåã³òûìíààé âåðñ³ÿé íàâóêîâàé (à íå, nêàæàì, ì³ô³ ÷íé) ïðà¢äû. Íå êîæíàÿ ïðûáóìêà ¸ñöü íàâóêîâàé ã³ïîòýçé: òýàðýòûçàâàííå âÿñêîâàãà äçÿäêà ¢ “Çàáàáíîå” Ëåñÿ Ìàðòîâû ÷à ïðà òîå, øòî ÿø ÷ àðê³ ¢çí³êë³ ç ðàñë³í, áî ³õ õâàñòû ïàâîáíûÿ äà ñöÿáë³íà ¢ òðàâû, íå ¸ñöü àëüòýðíàòûâàé Äàðâ³íàâàé òýîðû³ ýâàëþû³. À ñòàâ³öü ôàëüøû¢ê³ ¢ àäç³í øýðãã ç à¢òýíòû ÷ íûì³ ë³òàðàòóðíûì³ ïîìí³êàì³ ³ öâåðäç³öü, øòî ïðà¢äà ïàçíàåööà íåäçå ïàñÿðýäç³íå, ãýòà -- ç íàâóêîâàãà ïîãëÿáó -- òíå ñàìàå, ÿê íà ìåâûöûíñê³ì òàêóëüòýöå âó ÷ ûöü äâóì ñïîñàáàì âûäàëÿöü ãëàíâû: àäç³í -- ïðàç ðíò, à äðóã³ -- ç ³íøàãà êàíöà. ßê ³ âàðòà áûëî ÷ àêàöü, âåëü³ õóòêà âûñâåòë³ëàñÿ, øòî ñïàñûëê³ íà “ã³ïàòýòû ÷ íàñöü” -- áóòàôîðûÿ, íà ÿêóþ ìàëà õòî çâÿðòàå ¢âàã³. Ó êî³çå “Óêðà¿íñüêà ë³òåðàòóðà. Ñêîðî ÷ åíéé âèêëàä òåêñò³â çà íîâ³òí³ì³ ïðîãðàìàì³ Ì³í³ñòåðñòâà îñâ³òè Óêðà¿íè” (Õàðêà¢, 1999) íà ñàìûì ïà ÷ àòêó ¢ ðàçäåëå “Âÿëåñàâà êí³ãà” ÷ ûòàåì: “Ñêðûæàë³ áûööÿ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó; Çáîð ïàëåñê³õ ïîì³êà¢ V ñòàãîäàçÿ¢: Õòî ìû ³ êóäû ³äçåì (äíø ÷ à ÷ ê³ 16”. Òàê³ì ÷ ûíàì, íå “ã³ïàòýòû ÷ íû”, à òàê³ “íàéäà¢íåéøû ¢ ñâåöå ïîì³ê V ñòàãîäàçÿ¢” (õàöÿ ¢ñ¸-òàê³: “íàéäà¢íåéøû” ö³ ç V ñò.?). Àëå ãýòà íàäòà òîíê³ÿ íþàíñû, êàá ó ³õ ðàçàáðàööà ïåðàä âó ÷ íÿì³, ³ êàìåíòàð à¢òàðà¢ çâîäç³ööà âûêëþ ÷ íà äà ïàòðûÿòû ÷ íàãà ïàôàñó:

“Âÿëåñàâà êí³ãà” -- íàéäà¢íåéøû ¢ ñâåöå ïîì³ê V ñòàãîäàçÿ, ñêðûæàë³ áûööÿ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó ¢ ñòàðàæûûÿ ÷ àñû ² òûñ. äà í.ý. -- ² òûñ. í.ý. Ãýòà ¢êðà³íñê³ íàöûÿíàëüíû ì³ô, ñóãó ÷ íû ³ ñóïàñòà

¢íû ç òàê³ì³ øýäý¢ðàì³ ñóñâåòíàé êëàñ³ê³, ÿê “Ðàìàÿíà” ³ “Àâåñòà”, “Êàëåâàëà” ³ “Øàõíàìå”. ¨í ñïàëó÷àå âîáðàçû áûööÿ, ðýë³ã³þ (âåðó) ³ ô³ëàñîô³þ íàéäà¢íåéøûõ ïðîäêà¢.

² ãýòàê äàëåé. Êí³ãà Ñëàíî¢ñêàé “Êîíñïåêòè óðîê³â ç óêðà¿íñüêî¿ ë³òåðàòóðè. Íîâå ïðî÷èòàííÿ òâîð³â” (Ê³å¢, 2000) òàêñàìà ðýêàìåíäàâàíàÿ Ì³í³ñòýðñòâàì àñâåòû ¡êðà³íû. Òóò ðàçãëÿä “íàéäà¢íåéøàé óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû” í³áû ïðýòýíäóå íà àá’åêòûâ³çì: “Âÿëåñàâà êí³ãà” -- íàéäà¢íåéøû ëåòàï³ñ ö³ ì³ñòûô³êàöûÿ?” Ïàãàòî¢, ãýòà íàñàìðý÷ ñàìàÿ ñàïðà¢äíàÿ ì³ñòûô³êàöûÿ. Àëå ãàâîðêà ¢ êí³çå ³äçå òîëüê³ ïðà àïàëîã³þ “ïîí³êà”. Àäìà¢ëåíí³ ÿãî à¢òýíòû÷íàñö³ ¢âîãóëå íå ðàçãëÿäàþöòà ³ çâîäçÿööà òîëüê³ äà ïðàáóçÿòàñö³ “ñàåöê³õ” íàâóêî¢öà¢. Çàòîå “³íøûÿ íàâóêî¢öû, àñàáë³âà ç óêðà³íñêàé äûÿñïàðû, óñòàë³ íà àáàðîíó à¢òýíòû÷íàñö³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³”. Õòî ìåíà²òà -- íå ñêàçàíà, àëå ïàñëÿ çãàäâàåöòà Øàÿí. Ìàáûöü, ãýòà Ñòîéêà ³ Øóìñê³. Íå àáûõîäç³öòà áåç óæî âÿäîìûõ àãóëüíûõ ìåñöà¢, ãýòûì ðàçàì ó âûêàíàí³ ßöýíê³: “Óïý¢íåíû, øòî ñëàâ³ñòû ñâåòó, ñàáðà¢øûñÿ ðàçàì, íå ìàãë³ á íàï³ñàöü ïðûíàìñ³ àäç³í òàê³ àáçàö. Òî ö³ ïàä ñ³ëó ãýòà áûëî Ñóëàêàäçåâó ö³ Ì³ðàëþáàâó?” Àëå ö³ ìîæíà áûëî ñïàäçÿâàööà àä ñïàäàðûí³ Ñëàíî ¢ñêàé ³íøàãà àñâÿòëåííÿ, êàë³ íà ïàïÿðýãí³õ ñòàðîíêàõ ÿíà ç óõâàëåííåì ñïàñûëåööà íà Êàíûã³íà ç ÿãî àðûéñê³ì³ âó÷ýíÿì³ ³ çàãâî÷âåå íàñòà¢í³êà¢ (áî ¢ñÿ ãýòàÿ àìí³öûÿ äëÿ ³õ) ðàñïàâåñö³ âó÷íÿì, øòî “¢êðà³íöû çäàå¸í äàâàë³ ñâåòó öàðî¢, ôàðàîíà¢ ³ ïðàâàäûðî¢. ×ûñòà óêðà³íñêà ïðîçâ³ø÷à ñóñòðàêàåöòà ¢ Åã³ïöå: ïÿöü ôàðàîíà¢ ç äûíàñòû³ Øûøàêî¢! À ¢ ñòàðàæûòûì Óóìåðû -- öûâ³ë³çàöû³ íàäçâû÷àé âûñîêàãà ¢çðî¢íþ -- çàêîíû ¢êëäà¢ Óóëüãà” (ñ. 40). Òðýáà ðàçóìåöü -- òàêñàìà ¢êða³íåö. ßø÷ý òðîö³ äàëåé öûòóåööà “íàø ñó÷àñí³ê ïðàôåñàð Ñöåïàí³øûí”: “À¢òýíôû÷íàñöü “Âÿëåñàâàé êí³ã³”, ëåêñ³êà ñàíêêûòó ³ “Ïàñëàíÿ àðûÿíà¢ õàçàðàì”... ïåðàêàíà¢÷à äàâîäçÿöü, øòî ñòàðàæûòíàðóñêàé íàðîäíàñö³ ÿê òàêîé íå ³ñíâàëà... ßíà áûëà ïðûäóìàíàÿ ðàñ³éñê³ì³ øàâ³í³ñòàì-âÿë³êàäçÿðæà¢í³êàì³, êàá Ðàñ³éñêàÿ ³ìåðûÿ ìàãëà ë³÷ûöòà ñïàâêàåì³öàé íàøàé ñëàáóòàé øìàòûñÿ÷àãàäîâàé Ïàäíÿïðî¢ñêàé öûâ³ë³çàöû³” (ñ. 42). Àäíûì ñëîâàì -- óñ¸ìîæíà, êàë³ ãýòà ïàâÿë³÷âåå íàøó ñëàâ³ âûêðó÷âåå äóëþ ìàñêàëÿì. Òàìó íå äç³¢íà, øòî íà ñàìûì êàíöû ³ ñïàäàðûí³ Ñëàíî¢ñêàé ïðûäà¢ñÿ ô³ãàâû ë³ñòîê “ã³ïàòýòû÷íàñö³”:

Íàñòà¢í³ê ïâå³íåí ïàäêðýñë³öü, øòî à¢òýíôû÷íàñöü òâîðó íå

äàâåäçåíàÿ, øòî öÿïåð òîëüê³ ðàñïðàòî¢âàþöòà ã³ïîòýçû, íàâóêî¢öû äàøóêâàþöòà ïðà¢äû. Àëå ñòàðøàêëàñí³êàì óëàñö³âà çàõàïëÿöòà òàÿìí³öàé, òàìó í³÷îãà íå áóäçå áëàãîãà, êàë³ ÿíû áóäóöü àäñòîéâàöü, øòî “Âÿëåñàâà êí³ãà” ¸ñöü àðûã³íàëàì àëüáî ïàçíåéøàé êîï³ÿé ç àðûã³íàëó. Àá ãýòûì ãàâîðûöü äàç³í ç äàñëåä÷ûêà¢ Ñ. Íàë³âàéêà: “Òðýáà ðàøó÷à äàê³íóöü öååðäæàíîå, í³áûòà ãýòû ïîìí³ê -- ïàäðîáêà... “Âÿëåñàâà êí³ãà” -- àðûã³íàëüíû ïîìí³ê, ÿê³ äàí¸ñ íàì íàïà ¢çàáûòûÿ, à òî ³ íà¢ìûñíà ñö¸ðòûÿ ñòàðîíê³ íàøàé ñëà¢íàé ã³ñòîðû³” (ñ. 5253).

Òî áîê áàíêîíò ìî é ôàëüøûâû, àëå í³÷îãà íå áóäçå áëàãîãà, êàë³ çàõîïëåíàÿ ðàìàíòû÷íàÿ ìîëàäçü áóäçå ïðûìàöü ÿãî çà ñàïðà¢äíû. Àñàáë³âà êàë³ ãýòà äàïàìîæà äàïî¢í³öü íàøóþ ñëàâóòþ ã³ñòîðûþ íà ¢ìûñíà ñö¸ðòûì³ -- “ðóêîé Ìàñêâû”, çðàçóìåëà, -- ñòàðîíêì³. Íà ïàäìîãó ñïÿøåööà ³ ïàïóëÿðíàÿ ïðýñà, ãàòîâàÿ äàëó÷ûöü äà “áàðàöüáû ç ìàñêàëÿì³” íàâàò ³õ ñàì³õ. Ó ãàçåöå “Äåíü” (2000, 10 ë³ñòàïàää) Ñÿðãåé Ãðàá ó àðòûêóëå “Òàÿìí³öû Âÿëåñàâàé êí³ã³” òëóìà÷ ûöü, øòî, ìà¢ëÿ¢, ñàâåöêàÿ ã³ñòàðû÷íàÿ íàâóêà, âûëó÷û¢øû òýíðûþ ñóïîëüíàãà ïãòîäæàíîÿ “òðîò áðàòí³õ ñëàÿíñê³õ íàðîäà¢ -- óêðà³íöà¢, ðàñ³éöà¢ ³ áåëàðóñà¢”, ìóñ³ëà ïàñëÿ àäìà¢ëÿöü à¢òýíôû÷íàñöü “ïîìí³êà”, áí ÿãî òýêñôû ÿê áûöòàì “íå ïàê³äàë³ àä ãýòàé òýíðû³ êàìåíÿ íà êàìåí³”, íàâàò áîëüø, “ñôâÿðäæàë³ ïðàâà ¢êðà³íöà¢-ðóñà¢ íà ¢ëàñíóþ ã³ñòîðûþ”. ² äàëåé à¢òàð ø÷ûðà ðýêàìåíäóå:

Áîëüø äàêëàäíà ïðà äîêàçû ñàïðà¢äíàñö³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ìîæíà ïðà÷ûòàöü ó ôóíäàìåíòàëüíûõ äàñëåäàâàííÿõ Áàðûñà ßòýíê³ ³ Àëÿêñàíäðà Àñàâà.

Àëå êóäû âàæíåéøàå òîå, øòî ¢ êàíàí³çàöû³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³” (à òàì ³ “Ïàñëàííÿ ððûÿíà¢ õàçàðài”) çàö³ðàåöòà ìÿæà ïàì³æ øêîëüíûì ïàäð÷í³êàì ³ íàâóêîâûì äàñëåäàâàííåì: upupienie, íáéêàå íåâåðàãîäíàå æàäàííå çàëåçö³ ÿê ìàãà ãëûáåé ó äóïëî íàâóê³, óæî íàâ³äàâîêó ³ íà ¢çðî¢í³ ÂÍÓ, ³ íà àêäýì³÷íûì íàâóêîâûì. ² ãýòà ¢æî áåç ñïàñûëàê íà “ã³ïàòýôû÷íàñöü”, ÿê ó ïðàôåñàðà Êàâàë¸åà. Íà òûòóëüíàé ñòàðîíôû êí³ã³ “Ìèñòåòôâî ñëîâà. Âñòóï äî ë³òåðàòóðîçíàâñòâà” (Ê³å¢, 1998) Àíàòîëÿ Òêà÷ýíê³, òàêñàìà âûêëàä÷ûêà Ê³å¢ñêàãà ¢í³âåðñ³òýòó, ñòà³öü ãðûô: “Çàöååðäæàíà Ì³í³ñòýðñòâàì àñåâôû ¡êðà³íû ÿê ïäðó÷í³ê äëÿ ñòóäýíòà¢ ãóìàí³òàðíûõ ñïåöûÿëüíàñöÿ¢ âûøýéøûõ íàâó÷àëüíûõ óñòàíîâà¢”. Ãýòà í³áûòà äà ÷ããîñüö³ ¢ñ¸ æ àáàâÿçâàå. Àëå ç ðàçäçåëó “Â³äû,

æàíðû, ðàçíàâ³äíàñö³” äàâåäâàåìñÿ, øòî ¢ íåïàäîáíàñö³ ïàì³æñîâêó ðîçíûõ æàíðà¢ “ë¸âêà ïåðàêàíàööà íà ïðûêëàçå ¢çîðà¢ íàøàãà ãåðà³÷íàãà ýïàñó -- ïðàçà³÷íàé “Âÿëåñàâàé êí³ã³”, ðý÷ûòàòû¢íàãà “Ñëîâà ïðà ïàõîä ²ãàðââû”, ðûòì³çàâàíà-ñïå¢íûõ ñòàðûíà¢, ïåñåííûõ äóìà¢, ÿê³ÿ íàëåæàöü äà ìàëàäîãà ýïàñó” (ñ. 83). Àáñòðàãó÷ûñÿ àä óñÿãî ³íøàãà, øòî òóò ñêàçàíà, â³äàöü, øòî “Âÿëåñàâà êí³ãà” -- ãýòà ïðàçà³÷íû “ãåðà³÷íû ýïàñ”; òàìó íÿìà ñýíñó øóêàöü ó ïàäðó÷í³êó ¢êàçàííÿ¢ íà òîå, øòî “ïîìí³ê” çðîáëåíû íåäçå ¢ 1950-õ ãàäàõ, êàë³ ¢æî íàâàò “ã³ïàòýôû÷íàñöü” çàáûòàÿ. Íàéíî¢øûì, õàöÿ ³ íàïÿ¢íà íå àïîøí³ì àêîðäàì ó êàíà¡ç³öû³ “Âÿëåñàâàé êí³ã³” ñòà¢ äàâåäí³ê “Óêðà¿íñüêà ë³òåðàòóðà ó ïîðòðåòàõ ³ äîâ³äêàõ: äàâíÿ ë³òåðàòóðà -- ë³òåðàòóðà Õ²Õ ñò.” (Ê³å¢, 2000), àáöÿæàðàíû ðýêàìåíäàöûÿé Ì³í³ñòýðñòâà àñâåòû ³ íàâóê³ ¡êðà³íû ³ ¢äçåëàì ó ïðàöû íàä ³ì ñóð’¸çíûõ à¢òàðà¢ ³ ¢ñòàíîâà¢: “²íòûòóòó ¢êðà³íàçíà ¢ñòâà ïðû Ê³å¢ñê³ì óí³âåðñ³òýöå ³ìÿ Òàðàñà Øà¢÷ýíê³ ¢ ñóïðàöîí ¢í³öòåå ç íâåóêî¢öàì³ ²íòûòóòó ë³òàðàòóðû ³ìÿ Ò. Ð. Øà¢÷ýíê³ ÍÀÍ Óêðà³íû, ë³òàðàòóðàçíà¢÷àé ãðàìàãñêàñö³ ¡êðà³íû ³ íàâóêî¢öàì³ çàìåææà (À¢ñòðàë³ÿ, Êàíàäà, Ïîëüø÷à, Ðàñ³ÿ, Ñëàâ÷ ÷ûíà, ÇØÀ ³ Ôðàíöûÿ)” -- êàæóöü óâîäç³íû “Àä ðýäàêöûéíàé êàëåã³³”. Àãóëüíàÿ ÿêàñöü ãýòàãà äàâåäí³êà -- àñîáíàÿ òýìà11. Äëÿ íàñ ¸í ö³êàâû ÷àðãîâûì óñëà¢ëåíîåì “Âÿëåñàâàé êí³ã³”, íà ãýòû ðàç âóñíàì³ ÷ëåíà ðýäêàëåã³³ ïðàôåññàðà Àíàòîëÿ Ïàãðûáíîãà. Ñóìíåâ ¢ à¢òýíòû÷íàñö³ òâîðó à¢òàð íå ìàå. Ñòàðû ñïîñàá äàêàçâàííÿ -- ñïàñûëêà íà òîå, øòî ëþáîìó ôàëüøàâàëüí³êó íå ñòàëà á åâäà¢ ç ã³ñòîðû³, ïàëåàãðàô³³, ãðàìàòûê³, âåðàííÿ¢ ³ ã.ä., -- âûêàðûñòî¢âàå àæ òðîé÷û. Ïàäìàòî ¢âàþ÷û ñâàå öååðäæàíí³ äî¢ã³ì³ öûòàòàì³ ç óæî âÿäîìûõ íàì ýêñïåðòà¢-ýíòóç³ÿñòà¢ (Øàÿíà, Íàë³âàéê³ ³ ßöýíê³), ¸í íå ïðûâîäç³öü äýòàë¸âûõ çàïÿðý÷àíÿ¢ Æóêî¢ñêàé ³ Òâàðàãîâà -- çãàäâàå òîëüê³ ¢ çâû÷àéíûì êëþ÷û, øòî “ñàåëöê³ÿ äàñëåä÷ûê³” “ïàñïÿøàê³ñÿ àáâÿñö³öü” òâîð ïàäðîáêàé. À ¢âîãóëå, ÿê ó òûì ïåàíå, ÿê³ êàê³ñüö³ ï³ñà¢ Âàëåðû Øà¢÷óê (òóò ¸í òàêñàìà ÷ëåí ðýâêàëåã³³), ïðàôåñàð Ïàãðûáíû àáâÿø÷àå:

“Âÿëåñàâà êí³ãà” ìàå ¢í³êàëüíàå çíà÷ýííå äëÿ ¢êðà³íàçíà¢ñòâà. Áóäó÷û ñâîåàñàáë³âûì ëåòàï³ñàì, ÿíà êàíêðýòûçóå ã³ñòàðû÷íûÿ âåäû ïðà ¡êðà³íó ³ ¢êðà³íöà¢ (óêðà¢, îðûÿ¢, ðàêñàëÿíà¢, ðóñà¢, ðóñ³÷à¢) íà ïðàöÿãó áóéíîãà ïåðûÿáó äãýòóëü óêðà³íñêóþ ãðûñö³ÿíñòâà, àäêðûâàå ³ ïðàÿ¢ëÿå ôàêû÷íà íåâÿäîìóþ äãýòóëü óêðà³íñêóþ àíòû÷íàñöü, çàïý¢í³âàå, øòî íàøà äçÿðæà¢íàñöü, ïà÷ûíàþ÷û ç ²Õ ñò. (Ê³å¢ñêàÿ Ðóñü), -- ãýòà, ïà ñóòíàñö³, äàíî¢ëåíàÿ äçÿðæà

¢íàñöü, ïàêîëüê³ ðîçíûÿ ôîðìû äçÿðæà¢íûõ óòâàðýíÿ¢ ñòàðàæûòíûõ óêðà³íöà¢ ³ñíàâàë³ ³ ¢ ïàïÿðýäí³ÿ âÿë³ (ñ. 39).

Ïðà òîå, øòî ãýòàÿ “Âÿëåñàâà êí³ãà” ¸ñöü á³áë³ÿé ñó÷àñíàãà ðàñ³éñêàãà íåàïàãàíñòâà ³ ôàøûçí³äíàãà âÿë³êàäçÿðæà¢í³öòâà -- ³ íàñàìðý÷ çðîáëåíàÿ ç ãýòàé ìàòýðû³ ³ ç ãýòàé ìýòàé, -- òàêñàìà íÿìà ³ çíàéó. Õòî æ ó àäâîëüíûõ ôàíòàç³ÿõ ïðà ì³íóëàå çâÿðòàå ¢âàãó íà íÿçðó÷íûÿ äýòàë³ ñó÷àñíñö³? Дзве кропкі над і Шырэйшае абмеркаванне агульнай тэндэнцыі да міфалагізацыі калектыўнай памяці, кананізацыі і сакралізацыі нацыянальных герояў і тэкстаў, прагматыкі і паэтыкі містыфікацыяў як такой варта пакінуць на іншы раз. Цяпер я хачу пункцірна закрануць толькі два моманты. Усвядоміць першы з іх, фармальны (альбо і анталагічны), дапаможа арабская прыказка про нос вярблюда: калі раз дазволіць яму прасунуцца ў намёт бедуіна, то неўзабаве там апынецца і ўвесь вярблюд. Калі дазволіць фальш і падвойныя стандарты, паставіць “любоў да бацькаўшчыны” альбо “магію слова” над навуковымі крытэрамі, то межы дапушчальнага немінуча пашырацца для наступных фальшывак. Выразна відаць, як прыхільнікі “орыяў” і “Вялесавай кнігі” цярэбяць дарогу для “Паслання арыянаў хазарам”: гуртам заўсёды весялей. Але таксама нельга не ўбачыць, як яны пастаянна апраўдваюць сваю справу спасылкамі на “Слова пра паход Ігаравы” і нібыта канчатковую яго перамогу над рознымі скептыкамі. Па сутнасці, у гэтым сэнсе яны маюць рацыю: калі насуперак усім яўным прыкметам містыфікацыі і надалей успрымаць “Слова” як аўтэнтычны помнік, то чаму не абвясціць ім і “Вялесаву кнігу”? Сумнае і павучальнае відовішча -- намаганні сур’ёзных навукоўцаў пераадолець гэтую дылему. Тварагоў, напрыклад, дэталёва і пераканаўча развенчваючы “Вялесаву кнігу”, аж двойчы называе блюзнерскімі спробы яе энтузіястаў абараніцца прыкладам “Слова”. Але няма ў тым ніякага блюзнерства: разам з кананізацыяй “Слова” дапушчаны падвойны стандарт, і цяперашнія містыфікатары агрэсіўна ім карыстаюцца. А навуковы істэблішмент спажывае плён сваёй недальнабачнасці і непрафесійнасці. За ўсё трэба плаціць, і цаной кананізацыі “Слова” стане будучая кананізацыя “Вялесавай кнігі” і “Лістоў да Божага вока”. Другі момант датычыць сацыялагічнага вымярэння справы, канкрэтней, аднаго ці двух яго аспектаў. Як

відаць з паступовага прасоўвання фальшывак усё глыбей у праграмы навучання ўкраінскай літаратуры, кантроль над якасцю -- што ёсць галоўным крытэрам навуковасці -- катастрафічна змяншаецца. Афіцыйная навука, якая павінна на гэта рэагаваць, маўчыць. З асабістага досведу ведаю, што шмат украінскіх навукоўцаў -- філолагаў, літаратуразнаўцаў, фальклярыстаў -- уважаюць гэтыя творы суцэльнымі фальшыўкамі, але іхных галасоў таксама чамусьці не чуваць у публічным дыскурсе. Махровы непрафесіяналізм, які на Захадзе, напрыклад, стаў бы прычынай адмовы ад кантракту, быццам і не заўважаецца, як не заўважаецца і змяшанне навуковага і псеўда- ці і антынавуковага дыскурсаў. Акадэмічныя ўстановы (напрыклад, Інстытут літаратуры НАНУ), ВНУ (Кіеўскі ўніверсітэт, па прыкладзе свайго Інстытуту ўкраіназнаўства), не кажучы ўжо пра Міністэрства асветы, якое шчодра раздае свае рэкамендацыі каму заўгодна, браліся пашыраць арэал “праўкраінскай” гісторыі -- быццам дзеля ўзмацнення ўкраінскай дзяржаўнасці, але коштам навуковай верагоднасці і здаровага розуму. Самакампраметацыю гэтых інстытуцыяў, памеры дэмаралізацыі, якая адбываецца ў кантэксце гуманітарнай асветы, цяжка пераацаніць. Праграмна, нарматыўна (!) закладаюцца асновы для таго, каб прышчапіць новаму пакаленню школьнікаў і студэнтаў новы “праўкраінска-арыйска-орыеўскі” канон. (Дарэчы, ад выпускнікоў філалагічнага факультэту Кіеўскага ўніверсітэту можна даведацца, што прафесар Пятро Кананенка на курсе ўкраінскай літаратуры ХХ стагоддзя збольшага гаварыў пра “Вялесаву кнігу”, а прафесар Алесь Біладзід гэтай тэме прысвячаў асноўную ўвагу курсу гісторыі ўкраінскай мовы.) Іх студэнты, такім чынам, альбо будуць верыць ў гэтыя дурасці і суцэльна засмечваць сваё разуменне літаратуры і гісторыі, альбо (што нічым не лепш) будуць адказваць на іспытах так, “як належыць”, у думках маючы ўсё гэта (разам з усім украінскім літаратуразнаўствам і ўкраінскай літаратурай, дыскрэдытаванай па законе суседства) недзе глыбока ў дупле. Як калісьці “Асіян”, “Слова” і чэшскія рукапісы, гэтыя “помнікі” нібыта павінныя песціць нацыянальную гордасць і дапамагаць пераадольваць пачуццё нацыянальнай непаўнавартасці. Але будзе наадварот: будзе ўзмацняцца не гордасць, а

непаўнавартасць. І глыбокая іронія палягае ў тым, што адзін з гэтых “старажытных помнікаў” і ёсць прадукт вялікадзяржаўных бзікаў. (На другі старэйшы брат яшчэ не прэтэндуе і, можа, не захоча -- âåëüì³ ¢æî êë³í³ ÷ íû.) Êàë³ âåðûöü ó “òýíôû³ çìîâû”, ìîæà, ñàìðà¢äû òóò äçåéí³ ÷ àå “ðóêà Ìàñêâû”. Áî í³øòî òàê íå ïðàâ³íöûÿë³çóå ³ íå ãàíüá³öü íàøà ñó ÷ àñíàå ë³òàðàòóðàçíà¢ñòâà ³ ¢ðýøöå ñàìó äçÿðæàâó, ÿêàÿ ¢ñÿìó ãýòàìó í³áûòà ïàòóðàå (íå çàáûâàéìàñÿ ïðà ¢ñå ì³í³ñòýðñê³ÿ ðýêàìåíäàöû³ ³ ¢í³âåðñ³òýöêà-³íñòûòóöê³ÿ ãðûôû), ÿê ãýòû ïðàâàë ó “îðûå¢ñêàå” ñàìàäóðñòâà.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Çì³öåð Ñåðàáðàêî¢ ïàâîäëå: Êðèòèêà ¹ 12, ñòóäçåíü-ëþòû 2001; ¹6, ÷ýðâåíü 2001.

1 Rukopisy kralevodvorsky a zelenohorsky. Dnesni stav poznani. Red. Mojmir Otruba. -- Praha, 1969. 2 Joseph Frederick Zacek. “František Palacký and the “Battle of the Manuskripts”. Nationalities Papers, Spring. 1984, vol.XII, No. 1. 3 J. Jirasek. “Der Briefweschel T.G. Masaryk -- Vatroslav Jagiæ”. Wiener Slavistisches Jahrbuch, 1970, 16 band. 4 Ãë. íàïðûêëàä: Joseph Urban. Posledni tecka za Rukopisy (nova literatura faktu). Argo, 1998. 5 Ãë.: William A. Wilson. Folklore and Nationalism in Modern Finland. -- Bloomington, Indiana, 1976, p. 37. 6 Endel Nirk. Estonian Literature. -- Tallinn, 1987, st. 6061. 7 Ern Malley. Collectioned Poems. -- Pymble, Australia, 1993, p.VI. 8 Ïàð. Î.Â. Òâîðîãîâ. “Âëåñîâà êíèãà”. Òðóäû îòäåëà äðåâíåðóññêîé ëèòåðàòóðû (ÒÎÄÐË), òîì ÕLIII. Ëåíèíãðàä, 1990, ñ. 171. 9 Ïàð. Victor A Shrileman. Russian Neo-Pagan Myths and Antisemitism. Acta No. 13, The Hebrew University of Jerusalem, The Vidal Sassoon International Center for the Study af Antisemitism. -- Jerusalem, 1998 i M.Kaganskaya. “The Book of Vles”: Saga of a Forgery”, Jews and Jewish Topics in Soviet and East-European Publications, Jerusalem, Winter 19861987, pp. 3-7; ãë. òàêñàìà “Supplement: Annotated Bibliography”, compilled by Z. Bar-Sela, pp. 18-27. 10 Ïàð., íàïðûêëàä, àãëÿä ã³ñòîðû³ ðàñøûðî¢ê³ ãýòàãà ðóêàï³ñó: R.S. Brumbaugh (ed.). The Most Misterious Manuscript: The Voynich “Roger Bacon” Cipher Manuscript, Carbondale, Illinois, 1978. 11 Ãë., íàïðûêëàä, ðýöýíç³þ Àëÿêñàíäðà Ãðûöýíê³ -- "Êðèòèêà", 2001 ÷.5 (43).

hryc501

ßðàñëà¢ Ãðûöàê

Êí³ã³, ÿê³ÿ çàääâàþööà ¢ ãýòûì àðòûêóëå: Andrzej Walicki. Poland Between East and West. The Controversies over Self-Definition and Modernization in Partitioned Poland. — Cambridge. Ma., 1994. Larry Wolff. Inverting Eastern Europe. The Map of Civilization on the Mind of the Enlightement. — Stanford Uniwersity Press. — Stanford, 1994. Anne Appelbaum. Between East and West. Across Borderlands of Europe. — London, 1995. Gale Stokes. Three Eras of Political Change in Eastern Europe. — New York, Oxford, 1997. Ihor Ševèenko. Ukraine between East and West. Essays on Cultural History to the Early Eighteenth Century. — Canadian Institute of Ukraine Studies Press. — Edmonton, Toronto, 1996. Samuel Huntington. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. — New York, 1996.

Êàë³ ïàê³äàåø óñõîäíþþ ÷ àñòêó óëäàíüíÿ¢ êàðàëÿ Ïðóñ³³, ñêëàäâàåöà ¢ðàæàíüíå, øòî ïàê³äàåø òýàòàð, äçå ¢ëäààðûöü ïðûðîäà, ïðûõàðîøàíàÿ âûñ³ëêàì³ ìàñòàöòâà ³ ¢äàñêàíàëåíàå öûâ³ë³-çàöû³. Âîêà çàñìó÷àþöü íå¢ðàäë³âûÿ ïÿñê³ ³ ã³ãàíöê³ÿ ëÿñû. Àëå êàë³ ¢ÿæäæàåø ó Ïîëüø÷ó, òî àä÷óâàåø, øòî öàëêàì ïàê³íó¢ Ý¢ðîïó. Ïîãëÿä óðàæâàå íîâàå â³äîâ³ø÷à: âåë³÷çíàÿ êðà³íà, àìàëü öàëêàì óêðûòàÿ âå÷íàçÿë¸íûì³ ÿë³íàì³, çà¢æäû ñóìíàÿ; ðàç-ïîðàç ãýòû êðàÿâ³ä ïåðàðûâàåöà àáðîáëåíûì³ ïàëÿì³: áåäíàå é ïàíÿâîëåíàå íàñåëüí³öòâà, áðóäíûÿ ñ¸ëû; õàòû, ÿê³ÿ ìàëà àäðîçüí³âàþöòà àä æûöëà äç³êóíî¢. Óñ¸ ãýòà çìóøàå äóìàöü, øòî âÿðíó¢ñÿ íà äçåñÿöü ñòàãîäçüäçÿ¢ íàçàä ³ øòî òû — ñÿðîä ãóíà¢, ñê³òà¢, âÿíåää¢, ñëàâÿíà¢ ³ ñàðìàòà¢. Ãðàô Ëþ³-Ô³ë³ï äý Ñýãþð (1784)

Ãýòû àðòûêóë ìîæíà áûëî á ë¸ãêà íàï³ñàöü ïà àäíûì ïðîñòûì ³ áåñïàìûëêîâûì ðýöýïöå. Àäðàçó ïàñüëÿ ñëî¢ ãðàôà Ñýãþðà, óçÿòûõ ó ýï³ãðàô, ðàñïà÷àöü íåÿê ãýòàê: ïðûâ³ä âàíäóå ïà Ý¢ðîïå — ïðûâ³ä àðûåíòàë³çì. Ãýòà òîé ïðûâ³ä, ³íòýëåêòóàëüíû öåíü ÿêîãà çìóøàå ¢ñ³õ ø÷àñüë³âûõ æûõàðî¢ íà çàõàä äà Ëàáû íàñüì³õàööà àáî (çàëåæíà àä ìàðàëüíûõ ïðûíöûïà¢ ³ âûõàâàíüíÿ) ñïà÷óâàöü äç³êóíñòâó ³ áåäíàñüö³ ñâà³õ óñõîäí³õ ñóñåäçÿ¢. Ó ïàöüâÿðäæýíüíå

ãýòàãà ìîæíà ïðûâåñüö³ ÿø÷ý êîëüê³ öûòàòà¢, íàïðûêëàä, ñëîâû Ìýòýðí³õà, øòî Àç³ÿ ðàñïà÷ûíåööà çà ¢ñõîäí³ì³ âîêíàì³ ÿãîíàãà âåíñêàãà ïàëàöó. Ìàòýðûÿëó áóäçå íÿìàëà, áî ë³õ³ çà÷ûí — ëþäçÿì ó àõâîòó (àïîøíÿÿ êî³ãà ç æàíðó “Ì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäàì”, ÿêàÿ òðàï³ëàñÿ ìíå ¢ ðóê³, áûëà ïðûñûâå÷àíàÿ ðàçãëÿäó ã³ñòîðû³ ³ êóëüòóðíàé ñïàä÷ûíû ìàãðûáñê³õ æûäî¢). Áîëüø çà òîå, øìàò ç òàãî ìàòýðûÿëó ìàå ìÿñöîâàå ïàõîäæàíüíå: êîæíû ç íàðîäà¢ Öýíòðàëüíàé ³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû ¢ ñâ¸é ³íòÿëåêòóàëüíàé ã³ñòîðû³ ìàå òðäâûõþ ïàäàâàöü ñÿáå ¢ ÿêàñüö³ àïîøíÿãà áàñòû¸íó Ý¢ðîïû, çà àïîøí³ì³ ìæàì³ ÿêîãà — ðàêîé Ñàí, Ìóêà÷à¢ñê³ì ïåðàâàëàì ö³ õóòàðàì Ì³õàéëà¢ñê³ì — ïðàñüö³ðàþööà áÿñêðàéí³ÿ àç³ÿöê³ÿ ïðàñòîðû. Çãóñüö³¢øû íàëåæíûì ÷ûíàì ôàðáû, äàëåé ìîæíà áûëî á ³ ðàçüâåñüö³ ³õ âàäç³÷êàé: íàñàìðý÷ óñ„ øòî ðàñïàâ¸¢ ãðàô Ñýãþð, — ïëîä ÿãîíàãà ¢ÿ¢ëåíüíÿ. Öûâ³ë³çàöûéíàÿ ìÿæà ïàì³æ Ïðóñ³ÿé ³ Ïîëüø÷àé ³ñíàâàëà õ³áà øòî íà ìàíå, ÿêóþ íàìàëÿâàë³ ³íòýëåêòóàëû êàíöà ÕVIII ñòàãîäçüäçÿ. ²íòýëåêòóàëû êàíöà XX ñòàãîäçüäçÿ ìóñÿöü äóìàöü ³íâøø. Àñàáë³âà òûÿ çü ³õ, ÿê³ÿ ïðà÷ûòàë³ êî³ãó Ëàðû Âóëûôà “Ïåðà ¢òâàðýíüíå ¡ñõîäíýé Ý¢ðîïû”, äàêóëü óçÿòûÿ ñëîâû ãðàôà Ñýãþð ³ äçå îîæíà çíàéñüö³ ÿø÷ý øìàò ³íøûõ àíýêäàòû÷íûõ ïðûêëàäà¢, ÿê ñëàâóòûÿ çàõîäíåý¢ðàïåéñê³ÿ ðîçóìû ï³ñàë³ íÿ òîå, øòî áà÷û³, à òîå, øòî õàöåë³ áà÷ûöü (àáî òîå, ÷àãî íÿ áà÷û³ çóñ³ì). Ìîæíà áûêî á äàäàöü ñþäû íàéíî¢øûÿ ïðûêëàäû òàãî, ÿê ìàëà “çàõîäí³ÿ” ³íòýëåêòóàëû âåäàþöü ïðà íàøó “¢ñõîäíþþ” ÷àñòéó ñüâåòó (³ äëÿ áîëüøàãà ïåðàêàíàíüíÿ ïðûâåñüö³ ñüâåä÷àíü³ òûõ çü ³õ, ÿê³ÿ àä ³õ ³ìÿ ïðûçíàþööà ¢ ãýòûì ãðàõó)1. ² çàâÿðøûöü âûñíîâàþ: íåçàëåæíà àä òàãî, õòî äçå ïðàæûâå, êîæíû ìåå ñâàþ àñàáë³âàñüöü ³ âàðòàñüöü, ÿêóþ íåëüãà çüâåñüö³ äà àäç³íàé “öûâ³ë³çàöûéíàé øêàëû”; çüÿ ¢ëÿööà öÿïåð íà ïóáë³öû çü “ë³íåéíûì” ìûñüëåíüíåì íàâàò íÿ ñüìåøíà, à ïðîñòà — íåïðûñòóéíà; àäíûì ñëîâàì, êîæíû íàðîä öûâ³ë³çàâàíû ïà-ñâîéì, à ìû, óêðà³íöû, í³÷ûì íÿ ãîðøûÿ çà àñòàí³õ. Ìû ïðîñòà ³íâøûÿ, òàê ôðàíöóç ðîçüí³ööà àä ÷à÷ýíöà, à æûõàð âîñòðàâó Ìàäàãàñêàð — àä áàñêà. Òàêàÿ àðãóìýíòàöûÿ, íàïý¢íà, ìåëà á ïîñüíåõ, áî êðàòàå ÷óëüë³áóþ ñòðóêó ¢ äóøû ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñêàãà ³íòýëåêòóàëà: ÿíà äàå ìàã÷ûìàñüöü âÿðíóöü ïà÷óöü¸ ãîäíàñüö³ ïåðää êóëüòóðíûì ìàíàïàë³çìì Çàõàäó. ² íàâàò áîëåé: àäïàâÿäåå íîâûì ³íòýëåêòóàëüíûì ïëûíÿì, øòî ¢çüí³êë³ íà òûì æà Çàõàäçå ¢ àïîø³ÿ äâàööàöü-òðûööàöü ãàäî¢, — ïîñòìàÿðí³çì ³ ïîñòêàëÿí³ÿë³çì. Óñ³ì ãýòûì àðãóìýíòàì îæíà ñóïðàöüïàñòâ³öü íÿ ìåíø ïåðàêâíà¢÷û êîíòðàðãóìýíò: êàë³ áîëüøàñüöü çàõîäíåý¢ðàïåöà¢ ïàìûëÿööà ¢ ñâà³ì óÿ¢ëåíüí³ ïðà íàø ðýã³¸í, òî íà ÷ûì ãðóíòóåööà íàøåå

ïåðàêàíàíüíå, øòî ìû ¢ÿ¢ëÿåì ñàáå ÿãî ïðàâ³ëüíà? Òîëüê³ íà òûì, øòî æûâåì ó ³ì? Ã³ñòîðûê³ âåäàþü, øòî ñêëàñüö³ áîëüø-ìåíø ïà ¢íàâàðòàñíàå (àäíàê íÿ ïî¢íàå!) óðàæàíüíå ïðà íåéêóþ ïàäçåþ ìîæíà òîëüê³ ïðû ¢ìîâå àäñòàðîíáíàñüö³ àä ÿå. Ö³ íàñàìðý ÷ ìû ðàçóìååì ñûòóàöûþ ¢ íàøûì ðýã³¸íå ëåïåé, çíàõîäçÿ ÷ûñÿ ¢ ¸é òóò ³ öÿïåð, áÿç ÷àñàâà-òýðûòàðûÿëüíàé äàñòàðîíåíàñüö³? Ïîñòàäýð³ñòû ääêàçâàþöü íà ãýòà äàâîë³ ïðîñòà: ñïîñàá, ó ÿê³ ìû ðàçóìååì ö³ ¢ÿ ¢ëÿåì ïÿ¢íóþ àãóëüíóþ çüÿâó, âûçíà÷àëöà êóëüòóðàé ãðàìäçòâà, ó ÿê³ì ìû æûâåì; ó ìåæàõ êîæíàãà ãðàìàäçòâà ìîãóöü ³ñíàâàöü ñâåå ³ñüö³íû, ÿê³ÿ íå àáàâÿçêîâà ñóïäàþöü çü ³ñüö³íàì³ ³íøûõ ãðàìäçòâà ¢. Óñå ðî¢íûÿ ¢ ñâà¸é ðàöû³, ³ í³õòî íå ïàìûëÿåöà. Êàë³ ëÿêàëüíûÿ “³ñüö³íû” ïÿðý÷àöü ääíà ääîé, òî õàé áóäçå òàê. ² äàøóêâàööà, ÷ûÿ ³ñüö³íà ïðàâ³ëüíåéøàÿ — ãýòà ¢ïàäàöü ó ãðýõ ñóïðîöü ïðàâ³ëà ¢, ÿê³ÿ äûêòóå ñó÷àñíàÿ ³íòýëåêòóàëüíàÿ îïäà ³ ïàë³òû÷íàÿ êàðýêòíàñüöü. Áÿäà ¢ òûì, øòî òîé “ïîñòìàäýð³ñöê³ ðàé” êàí÷àòêîâàãà ïàðàçóìåíüíÿ ³ òàëåðàíòíàñüö³ íàñÿëÿå òîëüê³ íåâÿë³êàÿ ãðóïêà ³íòýëåêòóàëüà¢, ÷ûå ïðàöû ìàëà õòî ÷ûòàå, à òûì áîëüø ðàçóìåå. Íÿ ¢ ³ì æûâóöü ñíòì³ òûñÿ÷, êàë³ íå ì³ëü¸íû ³õíûõ ïðàñüöåéøûõ ñóàé÷ûíûí³êà¢, ÿê³ÿ äóìàþöü öàëêàì ³íøûì³ êàòýãîðûÿ³. Ãýòûÿ íÿø÷àñíûÿ ååðàöü, øòî ³ñüö³íà ìîæà áûöü òîëüê³ àäíà, à äàëåé ìîâó âÿáóöü ïðà ïðàãðýñ ³ äàñòàòàê ³ ïðà àá’åêòû¢íàñüöü ïäàçåëó íà äçÿðæà¢íûÿ ³ íåäçÿðæà¢íûÿ íàöû³ — àäíûì ñëîâàì, ïà¢òàðàþöü óâåñü òîé ³íýëåêòóàëüíû ìîòèãõ, ÿê³ áîëüø ïàñóöåéøûõ ñóàé÷ûíûí³êà¢, ÿê³ÿ äóìàþöü öàëêàì ³íøûì³ êàòýãîðûÿì³. Ãýòûÿ íÿø÷àñíûÿ ååðàöü, øòî ³ñüö³íà ìîæà áûöü òîëüê³ àäíà, à äàëåé ìîâó âÿáóöü ïðà ïðàãðýñ ³ äàñòàòàê ³ ïðà àá’åêòû¢íàñüöü ïäàçåëó íà äçÿðæà¢íûÿ ³ íåäçÿðæà¢íûÿ íàöû³ — àäíûì ñëîâàì, ïà¢òàðàþöü óâåñü òîé ³íýëåêòóàëüíû ìîòèãõ, ÿê³ áîëüø ïàñóöåå ìîâó ÕÕ²Õ, ÷ûì ÕÕ ñòàãîäçüäçþ. Òûÿ ñóìíûÿ äóìê³ ïðûõîäçÿöü ì³æâîë³ ¢ ãàëàâó, êàë³ ÷ûòàåø êí³ãó Àííû Àïÿëüáà¢ì “Ì³æ Óñõîäì ³ Çàõàäàì: óñêðà³íì³ Ý¢ðîïû”. Ãýòà êí³ãà íàì³ñìàÿ ¢ âûãëÿäçå ïàäàðîæíûõ çàìàë¸âàê ³ ïåðàäåå ¢ðàæàíüí³ àä ïàäàðîææà à ¢òàðê³ çàõîäí³ì³ ðýã³¸íì³ Ñàâåöêàà Ñàþçó — àä Êàë³í³íðàäó äà Àäýñû ïðàçü Ë³òâó, Áåëàðóñü, Óêð à³íó ³ Ìàëäîâó — ó àïîøí³ÿ òûäí³ ÿãî ³ñíàâàíüíÿ. Àíîà Àïÿëüáà¢ì âåäàå, ïðà øòî ï³øà, ³ âåäåå àëüáî çü ïåøàêðûí³öà¢, àëüáî ç óëàñíàãà äîñüâåäó. ßíà ïî¢íàÿ ñûïïàòû³ äà òûõ íàðîäà¢, ÿê³ÿ æûâóöü íà çàõàäçå êîë³øíÿãà Ñàâåöêàà Ñàþçó, àëå äàíà÷ àñîâà ñêëàââåâöà ¢ðàæàíüíå, øòî ÿíà íå ¢òðûìàëàñÿ ïåðää ñïàêóñàì³ àðûåíòàë³çìó. Ó åéíûì àïîâåäçå íÿìà í³âîíàãà íàðìàëüíàãà ãåðîÿ — êîæíû ìåå íåéê³ ³ñòîòíû íåäàõîï. Ñûìàòô÷íàÿ áàáóëÿ-íåìêà ç Êàë³í³íãðàäó áà³ööà íÿ òîëüê³ ðàñïâÿäàöü ïðà ñàâåöê³ÿ çüâåðñòâû íàä íÿìåöê³ì íàñåëüí³öòàì êîê³øíÿãà Ê¸í³ãñáýðãó ïðû êàíôû âàéíû, àëå íàâàò ïðûçíàööà ¢ òûì, øòî ¢ ÿå æüëàõ öÿ÷ý íÿìåöêàÿ êðî¢. Ë³òî¢ñê³ ìàíàõ ñüöüâÿðäæåå, øòî ë³òî ¢öû ðàçóìåþöü Õðûñòà ëåìåé, ÷ûì ÿêàÿ ³íøàÿ íàöûÿ. Ïîëüñêàÿ

àêòîðêà ç Âàðøàâû ïðûåõàëà ¢ Íàâàãðàäàê íà çàïðàøýíüíå ìÿñöîâûõ ïàëÿêà¢ ïà÷ûòàöü âåðøû ³õ âÿë³êàãà çåìëÿêà Àäàìà Ì³öêåâ³÷à ³ ïðû êàíöû ë³òàðàòóðíàé âå÷àðûíû äçÿêóå ³ì çà òîå, øòî ÿíû àáàðàíÿþöü ïîëüñêóþ çÿìëþ àä áåëàðóñê³õ ïðýòýíç³ÿ¢. Ìàëàâû áåëàðóñê³ ³íòýëåêòóàë âûâó÷û¢ ³äûø ³ ãàáýéñêóþ çü ëþáîâ³ äà æûâî¢ñêàé êóëüòóðû, àëå íÿ ìîæà ïàðàçóìåöòà ç àìýðûêàíñê³ì õàñûàì, äëÿ ÿêîãà ÷ûòàíüíå ëþáîé, àïðà÷à Òîðû, êî³æê³ — ìàðíû çàíÿòàê ³ äëÿ ÿêîãà íå ³ñíóå ðîçüí³öû ïàì³æ Áåëàðóñüé ³ Ðàñåÿé. Óêðà³íñê³ ïðàôýñàð-ïàæ³ãëîò çü Ë³òâû çíàå áåçüë³÷ àíýêäîòà¢ ïðà ³íøûÿ íàðîäû ³ êðà³íû, àëå ÿìó öÿæêà ïàòëóìà÷ûöü, øòî òàêîå ¡êðà³íà. Êîæíû çü ÿå ñóðàçìî ¢öà¢ áîëüø ö³ ìåíø äç³âàêàâàòû, àëå ¢ñå ðàçàì ÿíû äàþöü óÿ¢ëåíüíå ïðà òóþ ÷àñòéó ñüååòó ÿê ïðà àäìûñëîâàå Çàëþñòðî¢å, äçå ¢ñ¸ ïåðàâåðíóòàå äàãàðû íàãàì³. Àìàëü óñå ðàçîîâû, ÿê ³ ñàìîå à¢òàðñêàå àïâäÿàíüíå, êðóöÿöòà âàêîë àáíîé òýìû — íàöûÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü òûõ íàðîäà¢, øòî æûâóöü íà ïðàñòîðàõ ïàì³æ Áàëòûéñê³ì ³ ×îðíûì ìîðàì³. ² íÿ ïðîñòà ïðà íàöûÿíàëüíóþ ³äýíòû÷íàñüöü ñàìó ñàáîþ, à ïðà òîå, ÿê³ÿ ïàë³òû÷íûÿ, êóëüòóðíûÿ, ãàñïàäàð÷ûÿ íàñòóïñòâû äëÿ áóäó÷ûí³ ãýòàãà ðýã³¸íó áóäóòü ìåöü ñòàðûÿ ³ íîâûÿ íàöûÿíàëüíûÿ ïàäçåëû. Êí³ãà Àííû Àïýëüáà¢ì êàøòî ¢íàÿ ìåíâ³òà òûì, øòî ïåðääåå íàñòðî³ ëåòà 1991 ãîäó, ïðû÷ûì âåëüì³ ÷àñòà — ó íåïðûõàâàíàé ³ àìàëü öûí³÷íé ôîðìå. Åéíûÿ ñóðàçìî¢öü àäêðûòà ãàâîðàöü ïðà òîå, ïðà øòî íå íââàæâàþöòà çàÿâ³öü íàöûÿíàëüíûÿ ë³äýðû — êîñòêà àä êîñòê³ ³ êðî¢ àä êðûâ³ ñâàéãî íàðîäó. Çà êîëüê³ òûäíÿ¢ ïàñüëÿ ãýêà÷ýïî¢ñêàà ïåðâàðîòó ¢ Ìàñêâå ãýòûÿ íàðîäû ö³ àòðûìàþöü ñàìàñòîéíàñüöü, ö³ ñòàíóöü íàöûÿíàëüíûì³ ìåíøàñüöÿì³ ¢ ñâà³õ äçÿðæàâàõ — ïýðñïýêòûâà, ÿêàÿ íå âà ¢ñ³õ âûêë³êàå çàõàïëåíüíå. À ïàêóëü ÿíû òîëüê³ ãàâîðàöü, ìàëþöü ñâàå ³íòýëåêòóàëüíûÿ ìàïû, äçå ³õíàå ìåñöà ¢ Öýíòðàëüíàé ³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå íå ñóïàäàå ña ñòàðûì³ äçÿðæà¢íûì³ äû öûâ³ë³çàöûéíûì³ ïàäçåëàì³. Ë³òî¢öû ¢ Â³ëüí³ äû ïàëåøóê³ ¢ Áåðàñüö³ ïåðàêîíâàþöü à¢òàðêó, øòî, âàðòà ³ì òîëüê³ çäàáûöü ïàë³òû÷íóþ íåçàëåæíàñüöü, ÿíû àïÿðýäçÿöü ó ýêàíà³÷íûì ðàçüâ³öüö³ ëÿí³âûõ íåïàâàðîòë³âûõ ³ âå÷íà ï"ÿíûõ óêðà³íöà¢ ³ áåëàðóñà¢, íÿ êàæó÷û ¢æî ïðà ðàñåéöà¢. Ïðûáë³çíà òîå ñàìåå êàæà ïðà ¢êðà³íöà¢ óëàñüí³ê ëüâî¢nêàãà ”Ãðàíä-ãàòýë” Ãåíøòô, êîë³øí³ nàâåöê³ æüä, ÿê³ äà¢íî ¢æî ¢íåçäëåæí³¢ñÿ, àòðûìà¢øû àìýðûêàíñêå ãðàìäçÿíñòâà í³áûòà ç-çà ïàë³òû÷íàãà ïåðàñüëåäó ¢ ñûà¸é áûëí áàöüêà¢ø÷ûíå (“Êàê³ ãëÿäæó íà ÿãî, — ï³øà Àíîà Àïýëüáà¢ì, — ìíå ðîá³ööà øêàäà ¢ñ³õ òûõ ñàïðà¢äû ïåðàñüëåäàâàíûõ ó ñüâåöå ëþäçé, ÿê³ÿ íÿ ìîáóöü àòðûìàöü àìýðûêàíñê³õ â³çà¢”). Äëÿ äðîáíàãà ðàñåéñêàãà ãàíäëÿðà

Äç³ìû, ÿê³ ïåðàïðàäàå ¢ Ñòàìáóëå âûâåçåíûÿ ç Àäýñû ðý÷û, óñå êðà³íû, ÿê³ÿ íàâåäàëà à¢òàðêà, — Ë³òâà, Óêðà³íà, Áåëàðóñü — íå ñàïðà¢äíûÿ, ÿÿíû òîëüê³ âûäóìêà. Ðýàëüíûÿ òîëüê³ Ðàñåÿ äû Çàõàä, äûé òîå, óñ¸ ñàïðà¢äíàå íà Çàõàäçå — Îêñôàðä, Ñàðáîíà, Ãàéäýëüáýðã — âûðàéåíà ðàñåéñê³ì³ ðóêàì³ àëüáî êóïëåíà íà ðàñåéñê³ÿ ãðîøû. Íàéìåíø ó òûì õâàëüêàâàòûì õîðû êàíäûäàòà¢ íà ý ¢ðàïåéñêàñüöü ÷óâàöü áåëàðóñà¢ ³ ¢êðà³íöà¢ (àïðà÷à, çðàçóìåëà, ãàë³÷àíà¢). ²õíûÿ ãàëàñû ãó÷àöü ïðûãóøàíà àëüáî íÿ íàäòà ¢ïý ¢íåíà, òàêñàìà ÿê íÿïý¢íûÿ ³ ³õíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü, ³ ³õíàå ìåñöà ¢ Ý ¢ðîïå. Áî Ý¢ðîïà — ãýòà íå Ñàâåöê³ Ñàþç, òàì íåüãà ïàêàçâàööà áåç ñâà¸é íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³, òðàäûöûÿ¢, óëàñíàé êóëüòóðû. Àäíàê ãýòà íå àçíà÷åå, øòî ÿíû ääìà¢ëÿþöòà àä ñâà³õ ïîøóêà¢. Àäíî ç íàéö³êàâåéøûõ äëÿ ìÿíå ìåñöà¢ ó êî³çå — ðàçîîâà à¢òàðê³ ç ìàëäâûì áåëàðóñê³ì ïàÿòàì ²ãàðàì. “Ìû — ïîñòìàÿðó³ñòû”, — ìÿêêà ïðàìîâ³¢ ²ãàð. ßãîíûÿ ÷îðíÿ âàëàñû áûë³ ñàáðàíûÿ ççàäó. ßãîíûÿ âî÷û ñüëÿç³ë³ñÿ àä òàãî, øòî ¸í çàìíîãà ÷ûòåå. ßãîíû òâàð áû¢ áëÿäûì àä òàãî, øòî ¸í ðÿâêà áûâàå íà ñüåæûì ïàåòðû. “Ö³ òû âääàåø Ãàéäýãåðà?” ß ñêàçàëà, øòî âääàþ. “Ö³ òû âääàåø Ôóêî?” ß ñêàçàëà, øòî âääàþ. “Òàäû òû ïàâ³ííà çðàçóìåöü, øòî Áåëàðóñü ¸ñüöü ³äýàëüíàé ïîñòàäýð³ñöêàé êðà³íàé”, — ó ²ãàðà áû¢ öàëêàì ñóð¸çíû òâàð, ¸í òîëüê³ ëûïà¢ âà÷ûì ÷àñ àä ÷àñó. “ß íÿ ïÿ¢íàÿ...” “Ãëÿäç³: ïîñòìàäýð³çì — ãýòà íîâàå ââàëîäàíûíå ì³íóëûì, ãýòà ïåðàòâàðýíûíå ôàëüøûâàé ñüâÿäîìàñüö³ ¢ ñàïðà¢äíóþ ñüâÿäîìàñüöü, ãýòà ïåðààöýíûíà ôàëüøûâàé ïîñòìàäýð³ñöêàé êðà³íàé”, — ó ²ãàðà áû¢ öàëêàì ñóð¸çíû òâàð, ¸í òîëüê³ ëûïà¢ âà÷ûì ÷àñ àä ÷àñó. “ß íÿ ïÿ¢íàÿ... “Ãëÿäç³: ïîñòìàäýð³çì — ãýòà íîâàå ââàëîäàíûíå ì³íóëûì, ãýòà ïåðàòâàðýíûíå ôàëüøûâàé ñüâÿäîìàñüö³ ¢ ñàïðà¢äíóþ ñüâÿäîìàñüöü, ãýòà ïåðààöýíûíà ôàëüøûâàé ñüâÿäîìàñüö³ ¢ ñàïðà¢äíóþ ñüâÿäîìàñüöü, ãýòà ïåðàòâàðýíûíå

Öÿïåð, ïðàçü ñåì ãîä ïàñüëÿ àï³ñàíûõ ïàäçåÿ¢, ìû âåäàåì, øòî áîëüøàñüöü ç òûõ âûñ³ëêà¢ ïàéøëà íà ãëóì. Øêîäà ôàðòóøêî¢ ³ çëàìàíàãà ìàëåíñòâà. Ïàë³òû÷íû ðýæûì Ëóêàøýíê³ ìîæíà íàçûâàöü ðîçíûì³ ñëîâàì³, àëå í³êîìó íÿ ïðûéäçå ¢ ãàëàâó íàçâàöü ÿãî íàöûÿíàëüíàé äçÿðæàâàé. Íàäâàðîò, àáåå÷àíàÿ ¢ ýì³ãðàöû³ Çÿíîíàì Ïàçüíÿêîì àäíî¢ëåíàÿ Áåëàðóñêàÿ Íàðîäíàÿ Ðýñïóáë³êà ñòàíîâ³ööà ÿø÷ý àäíîé “âûíàéäçåíàé”, àëå ïóñòîé òðàäûöûÿé. Íÿÿñíà, àäíàê, ö³ áåëàðóñê³ÿ ïîñòàäýðí³ñöê³ÿ áóäà¢í³ê³ íàöû³ çàçíàë³ ïàðàçû òàì, øòî áûë áåëàðóñàì³, ö³ òàì, øòî áûë ïîñòàäýðí³ñòàì³? ×àì¢ àäíûõ âûïàäêàõ ³ ¢ àäíûõ íàðîäà¢ “âûíàéäçåíûÿ” òðàäûöû³ ïðûø÷àïëÿþöà íà íàöûÿíàëüíûû ãðóíò, à ¢ ³íøûõ ñòàíîâÿööà òîëüê³ ïóñòîþ ôàíòàç³ÿé? Àíà Äïÿëüáà¢ì íå äàå àëêàçó íà ãýòàå ïûòàíüíå. ßíà ÿãî íàâàò ³ íÿ ñòàâ³öü, çüáåðàãàþ÷ û âåðíañüöü ÷ûñüö³í³ æàíðó — ö³êàâàì, àëå ³íòÿëåêòóàëüíà íÿ íàäòà ïðûâàáíàì ðýïàðòàæó ïðà âàíäðî¢êó çåìëÿì³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû. Øóêàöü àäêàçó íà ãýòûÿ ïûòàíüí³ ëåìé ó ë³òàðàòóðû ³íøàãà ãàòóíêó, íàï³ñàíàé íå ¢ æóðíàë³ñöê³ì, à ¢ àêàäÿì³÷íûì ñòûë³. Àäíà ç íàéâàæíåéøûõ ïðàöà¢ ïà ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñêàé òýìàòûöû, øòî çüÿâ³ë³ñÿ ¢ àïîøí³ÿ ãàäû (³, íà æàëü, íàéìåíø âÿäîìàÿ ¢ íàñ), — êí³ãà àìýðûêàíñêàãà ã³ñòîðûêà Ãåéëà Ñòî¢êça “Òðû ýðû ïàë³òû÷íûõ çüìåíà¢ âà ¡ñõîäíýé Ý¢ðîïå”. Ñòî¢êç ìåå ¢ àêàäÿì³÷íûì ñüâåöå ðýïóòàöûþ àäíàãî ç íàéëåïøûõ äàñüëåä÷ûêà¢-òýàðýòûêà¢ íàöûÿíàë³çìó ³ çíà¢öû áàëêàíñêàé ã³ñòîðû³. ¨í ïà÷ûíà¢ êàð’åðó ÿê âàéñêîâû ë¸ò÷ûê. Ïðà âûòî³ ñâàéãî çàö³êà¢ëåíüíý ã³ñòîðûÿ ¸í ðàñïàâÿäà¢ ó Ì³÷ûãàíñê³ì óí³âýðñûòýòå, ïðýçýíòþ÷û ñâàþ êí³ãó. Óñ¸ ïà÷àëîñÿ ç âûïàäêîâàé òóðûñòû÷íàé ïàåçäê³ íà Áàëêàíû íå¢çàáàâå ïàñüëÿ âàéíû — ó Þãàñëàâ³þ ÷àñî¢ Áðîçà Ö³òà. Ìàëàäû àìýðûêàíåö ë¸ãêà ñûõîäç³¢ñÿ ña ñâà³ì³ ïàãîäêàì³ ¢ Áÿëãðàäçå ³ ³íøûõ ãàðàäõ. Òûÿ æûë³ ¢ ñòðàøýííàé íýíäçå. “Øòî òû ðîá³ø, êàë³ ãàëîãíû?” — ïûòà¢ñÿ ¸í ñâàéãî þãàñëà¢ñêàãà çíà¸ìàãà. “ß ³äó ñïàöü, êàá íÿ äóìàöü ïðà ãîëàä”. Ñòî¢êç óæî ïîòûì çðàçóìå¢ íåêàðýêòíàñüöü ñâàéãî ïûòàíüíÿ: êàë³ ¸í áû¢ ãàëîãíû, ¸í àä÷ûíÿ¢ õàëäç³ëüí³ê ³ ðàá³¢ ñàáå ñýíää³÷. Àëå ¢ ÿãîíûõ þãàñëà¢ñê³õ ñÿáðî¢ íå áûëî í³ õàëäç³ëüí³êà, í³ ïðàäóêòà¢, ÿê³ÿ ìîæíà áûëî á òàì òðûìàöü. Àäíàê ó ³õ áûëî âûñîêà ðàçûâ³òå ïà÷óöü¸ ¢ëàñíàé íàöûÿíàëüíàé ãîãíàñüöü³. Êóëüòóðíà-öûâ³ë³çàöûéíàÿ ðîçüí³öà ì³æ ÿãî ñüâåòàì ³ òûì, ÿê³ ¸í ïàçíà¢ íà Áàëêàíàõ, ïðûìó³ë³ çàäóìàööà íää ïðû÷ûíì³ òàãî ïàäçåëó ³ ¢ðýøå — àáðàöü êàð’åðó ã³ñòîðûêà. Àìýðûêàíñêàÿ íàöûÿ ïà¢ñòàëà ç ñóîïëüíàãà æàäàíüíÿ êîë³øí³õ ýì³ãðàíòà¢ ó Íîâû Ñâåò æûöü âîëüíà ³ ¢ äàñòàòêó. Óñõîãíåý ¢ðàïåéñê³ íàöûÿíàë³çì óÿ¢ëÿ¢ ³íøû òûï ìàòûâàöû³ — ó ÿãîíûì

³äýàëÿã³ ÷ íûì àðñýíàëå ýêàíàì³ ÷ íûÿ ïðû ÷ ûíû çàéìàë³ çóñ³ì íå ïåðøàðàäíåå ìåñòà. Íàâàò áîëåé, íàöûÿíàë³çì ó òîé ÷ àñòöû Ý¢ðîïû ïàäìÿíÿ¢ ýêàíàì³ ÷ íåå ðàçüâ³öö¸ ÿê ãàëî¢íóþ ³íòýãðàöûéíóþ ñ³ëó ¢ òâàðýíüí³ íîâûõ ãðàìàäçòâà¢. Ó ãýòûì çàëëþ ÷ àåöòà àäíà ç ãàëî¢íûõ òðàãåäûé ãýòàãà ðýã³¸íó, äëå ääíà ÷ àñîâà ãýòà âûòëóìà ÷ âàå, ÷ àìó íàöûÿíäëüíûÿ ³äýàë¸ã³³ ìåë³ òóò òàê³ âÿë³ê³ ïîñüíåõ. Àäïàâåäíà ç ãýòûì, óñõîäíåý¢ðàïåéñê³ÿ ³íòýëåêòóàëû æàäàë³ ãàâàðûöü ïðû âûñíê³ÿ êóëüòóðíûÿ ö³ ïàë³òû ÷ íûÿ ³äýàëû, øòî ôàðìàâàë³ ³õíûÿ íàöû³, à íå öÿë¸ïêàööà ¢ ïðûçåìëåíûõ ìàòýðûÿëüíûõ ÷ ûíüí³êàõ. Ãýòàÿ íÿ íàäòà ïðûåìíàÿ çàäà ÷ à çàñòàåöòà ëþäçÿì, øòî ïàõîäçÿöü çü ³íøàãà, ïðàãìàòû ÷ íà ¢ëàäêàâàíàãà ñüâåòó, ñüâåòó ïî¢íûõ õàëääç³ëüí³êà¢. Òàê³õ ëþäçåé, ÿê Ãåéë Ñòî¢êç. Íàéìàöíåé ³ íàéáîëüø àðûã³íàëüíà ÿãîíû ãîëàñ ãó ÷ ûöü òàì, äçå ¸í àáãàâîðâàå ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³ ÷ íûÿ êàðàí³ àñàáë³âàñüöÿ ïàë³òû ÷ íàãà ðàçüâ³öüöÿ ¢ ãýòûì ðýã³¸íå. Êàë³ ³íáóñòðûÿë³çàöûÿ, íåæàäàíàÿ ³ íÿëþáàÿ, áåç çàïðàøýíüíÿ ïðàêëàäëëà ñàáå äàðîãó äà êîæíàãà ãðàìàäçòâà, þøêà, ÿéóþ ÿíà çàâàðûëà, óñþäû ìåëà àäíû ³íãðýäûåíôû, äëå ñìàê ó êîæíàé êðà³íå áû¢ ³íøûì. ßãî âûçíà ÷ àë³ íÿ òîëüê³ õàðàêòàð ìÿñöîâàé ñûðàâ³íû, àëå ³ ¢ìîâû, øòî ïàíàâàë³ íà êóõí³, — ³íàêø êàæó ÷ û, õàðàêòàð ïàë³òû ÷ íàãà ðýæûìó. Òàìó íàðîäü, ÿê³ÿ ¢ñòóïàë³ ¢ íîâû ïýðûÿ ³ ¢ ðîçíûõ êàìá³íàöûõ ïåðàòàðàë³ñÿ ¢ ñó ÷ àñíûÿ íàöû³, íå áûë³ òàê³ì³ âîëüíûì³ ¢ êàíñòðóÿâàíüí³ íîâûõ ³äýíòû ÷ íàñüöÿ¢. Äà-êëàäíåé, ÿíû ìàãë³ äàâàöü ïàë¸ò ñâà¸é ôàíòàç³³, àëå ãýòû ïàë¸ò ïðûçÿìëÿëà ñóðîâàÿ ðýàëüíàñüöü — äçÿðæà¢íûÿ ìåæû, öýíòðàë³çàâàíû áþðàêðàòû ÷ íû àïàðàò, òðàäûöû³, àòðûìàíûÿ ¢ ñïàä ÷ ûíó çü ì³íóëãàà, óçðîâåíü ýêàíàì³ ÷ íàãà ðàçüâ³öüöÿ. Ïðû ÷ ûíû òàãî, ÷ àìó ÷ ýõ³ ïàñüëÿ 1918 ãîäó äàñÿãíóë³ ïîñüíåõó àäíà ÷ àñíà ¢ òðîõ ñôýðàõ — ó áóäà¢í³öòåå ñó ÷ àñíàé ÷ ýñêàé ³äýíòû ÷ íàñüö³ (íàñóíåðâê îïöíàìó àñûì³ëÿôúéíàìó íÿìåòêàìó ö³ñêó), äýìàêðàòû ÷ íàé ïàë³òû ÷ íàé ñûñòýìû (äàðý ÷ û, àäç³íàé äçåéíàé äýìàêðàòû ÷ íàé ñûñòýìû ¢ öýëûì ðýã³¸íå) ³ âûñîêàðàçüâ³òíé ýêàíì³ê³, — çàêëþ ÷ àþöòà íàñàìðý ÷ ó òûì, øòî àñàáë³âàñüö³ ïàë³òû ÷ íàãà ³ ãàñïàäàð ÷ àãà ðàçüâ³öüöÿ ÷ ýñê³õ çåìëÿ¢ ó Ãàáñáóðñêàé ³ïÿðû³ áûë³ ÷ àñòêîâà ñïðûÿëüíûì³ äëÿ çüÿ¢ëåíüíÿ ñÿðýäíÿå êëÿñû. Òàÿ êëÿñà çðûíóëà çÿìåëüíóþ àðûñòàêðàòûþ ç ïàíóþ ÷ ûõ âûøûíÿ¢ ÿê ó íàöûÿíàëüíàé ïàë³òûöû, òàê ³ ¢ íàöûÿíàëüíàé ýêàíî³öû. Çðàçóìåëà, øòî ÷ ýñê³ ïîñüíåõ íåìàã ÷ ûìà ¢ÿâ³öü ñàáå áÿç Òîìàøà Ìàñàðûêà, áàöüê³ ÷ ýñêàé (ö³, äàêëàäíåé, ÷ ýõàñëàâàöêàé) íàöû³. Àëå òàêñàìà öÿæêà áûëî á óÿâ³öü ñàáå àñàá³ñòû ïîñüíåõ Ìàñàðûêà, êàë³ á ó ÷ ýñê³ì íàöûÿíàëüíûì ðóõó íå äàì³íâàë³ íîðìû ³ ïðàêòûê³, ÿê³ÿ

÷ýñêàÿ ñÿðýäíýÿ êëÿñà çàñâî³ëà ÿø÷ý ¢ ïàë³òû÷íàé øêîëå Ãàáñáóðñêàé ìàíàðõ³³. Ñòî¢êç çûâÿðòàå ¢âàãó íà “öüû¸ðäûÿ ôàêòû” çàìåñò “âûíàéäçåíûõ” ö³ “¢ÿ¢ëåíûõ” òðàäûöûÿ¢, àëå ¸í íå ïðûõ³ëüí³ê ñàöûÿëüíàãà äýòýðì³í³çìó. ¨í ïðîñòà äàìàãàåöà ¢ðà¢íàâàæàíàé àöýíê³ ðîë³ àäíûõ ³ äðóã³õ. Ó ïàë³òû÷íûõ êàòàêë³çìàõ, ÿê³ÿ çûâääàëà ¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà íà ïðàöÿõó àïîøí³õ ñòàãíäçüäçÿ¢, ðîëÿ ñóá’åêòû¢íûõ ³ àá’åêòû¢íûõ ôàêòàðà¢ áûëà ðîçíàÿ ¢ ðîçíûÿ ýïîõ³ ³ ¢ ðîçíûõ êðà³íàõ. Àíàë³çóþ÷û äýìàêðàòû÷íûÿ ðýâàëþöû³ 1989 ãîäó, à ¢òàð ïðûõîäç³öü äà âûñîâû, øòî ÿíû íå áûë³ ñàöûÿëüíûì³ ðýâàëþöûÿì³ ¢ òðàäûöûéíûì ðàçóìåíü³ ãýòàãà ñëîâà (ðýâàëþöûÿì³, ÿê ¸í êàæà, çü âÿë³êàé ë³òàðû). Óñå ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñê³ÿ ñóïîëüíàñüö³ òûì ö³ ³íøûì ÷ûíàì ïðûñòàñâàë³ñÿ äà êàìó³ñòû÷íàé ñ³ñòýîû. Ãàëî¢íàé ðóõàþ÷ àé ñ³ëàé çüìåíà¢ áû¢ ³íòýëåêòóàëüíû ôýðìýíò — ïðàãà êóîê³ äûñûäýíòà¢ æûöü ó “ïðà¢äçå äû ãîäíàñüö³”. Òàìó ñàïðà¢äíàÿ ñàöûÿëüíàÿ áàçà âÿë³ê³õ òðàíñôàðìàöûÿ¢ — íîâûÿ ñàöûÿëüíûÿ ³ ïàë³òû÷íûÿ ³íñòûóöû³, øòî àäïàâÿäàþöü äàêðûòàìó äýìàêðàòû÷íàìó ãðàìàäçòâó, — ¢çí³êëà íå äà, à ïàñüëÿ ïàäçåÿ¢ 1989 ãîäó ÿê ³õíåå áåñïàñÿðýäíýå íàñòóïñòâà. Ïðû êàíöû ñâà¸é êí³ã³ Ñòî¢êç ï³øà — çíî¢-òàê³ íàñóïåðâê øìàòë³ê³ì ãàëàñàì ç Óñõîäó ö³ Çàõàäó, — ÷àìó íà áóäó÷ûíþ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû ìîæíà ãëÿäçåöü ç àïòûì³çìàì. ßãîíàÿ ãàëî¢íàÿ àðãóìýíòàöûÿ ïàáóäâàíàÿ íà ñóïðàöüïàñòà¢ëåíüí³: çà êàìó³ñòû÷íûì ðýæûìàì çâû÷àéíà ìíîãà ãàâàðûë³ ïðà ïåðàâàã³ ìÿñîâàé ñàöûÿëüíà-ïàë³òû÷íàé ñûñòýìû ³ ìà ¢÷àë³ ïðà åéíûÿ õ³áû; ïàñüëÿ êðàõ ãýòàé ñûñòýìû ¢ñå ãàâîðàöü òîëüê³ ïðà õ³áû ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñê³õ ãðàìàäçòâà¢, çàáûâàþ÷ûñÿ íà ïý¢íûÿ âåëüì³ âàæíûÿ ïàçûòû¢íûÿ çðóõ³. Çà âÿë³êàé êîëüêàñüöþ ïðàáëåìà¢, øòî ðàçüäç³ðàþöü òûÿ ãðàìàäçòâû, óñå í³áû íå çà ¢âàæàþöü ïåðøàïðû÷ûíû ¢ñõîäíåý¢ðàïåéñêàãà êðûçûñó. À ¢ëàñíà — òîé ôàêò, øòî ¢ñå ïðàáëåìû âûéøë³ íà ïàâåðõíþ àäíà÷àñîâà, òàäû ÿê Çàõàä âûðàøà¢ ³õ ïà ÷àðçå, àäíó çà àäíîé. Äç³âà íÿ òîå, øòî ¢ñÿ ¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà ìåå ñòîëüê³ ïðàáëåìà¢, à òîå, øòî ¢ òàê³õ óìîâàõ ³ àáñòàâ³íàõ ÿíà ¢ñ¸ æ øòîñüö³ ðîá³öü ³ êóäûñüö³ ðóõàþöü. Àìàëü êîæíàÿ êðà³íà ¢ ðýã³¸íå ìàå ¢ òîé ö³ ³íøàé ñòóïåí³ ïëþðä³ñòû÷íóþ ïàë³òû÷íóþ ³ øòó÷íûÿ, à ðýàëüíûÿ ìýòû. Ó àäðîçíåíüíå àä Àííû Àïýëüáà¢ì, äëÿ Ãåéëà Ñòî¢êçà ¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà — öàëêàì íàðìàëüíû

ã³ñòàðû÷íû ðýã³¸í. Àäíàê ÿãîíàÿ ¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà ðàçüìåø÷àíàÿ ïà ³íøû, ïðàâ³ëüíû áíê Ëþñòðà — ïà-çà ìåæàì³ êîë³øíÿãà Ñàâåöêàãà Ñàþçó. Ãýòà 13 êðà³íà¢ êîë³øíýé ñàöûÿë³ñòû÷íàé ñ³ñòýìû ì³æ Áàëòûéñê³ì ³ Àäðûÿòû÷íûì ìîðàì³ ïëþ Ãðýôÿ. Ó çâû÷àéíûõ äëÿ íàñ òýðì³íàõ ãýòû ðýã³¸í íàçûâàþöü Öýíòðàëüíàé ³ Ïà¢äí¸âàé Ý¢ðîïàé (õàðàêòýðíà, øòî ïà÷ûíàþ÷û àä 1994 ã. àìýðûêàíñêàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ íàñòíéé³âà ðýêàìýíäóå íå ¢æûâàöü áîëüø òýðì³íó “¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà” ¢ äà÷ûíåíüí³ äà Ïîëüø÷û, Âóãîðø÷ûíû ³ ×ýõ³³ — àêò, ðà¢íàçíà÷íû Áîñêàìó áëàñëàâåíüíþ äëÿ ãðýøí³êà¢ âûéñüö³ ç íàïà¢öûâ³ë³çàâàíàãà ÷ûñòöà ³ ¢âàéñüö³ ¢ öûâ³ë³çàâàíû ðàé). Àëå äëÿ íàñ âàæíàÿ íå òýðì³íàë¸ã³ÿ, à õàðàêòýðíûÿ àñàáë³âàñüö³ ã³ñòàðû÷íàãà ðàçüâ³öüöÿ öýëàãà ðýã³¸íó, øòî äàþöü ìàæë³âàñüöü Ãåéëó Ñòî¢êçó êàçàöü ïðà ÿãî “íàðìàëüíàñüöü”. Ìÿñöîâûÿ íàðîâû, ë³÷ûöü ¸í, ý¢ðàïåéñê³ÿ ¢ ñàïðà¢äíûì ðàçóìåíüí³ ãýòàãà ñëîâà. Àëå ç àäíûì çíà÷íûì óäàêëàíåíüíåì: ÿíû íå ïåðàæûë³ íåïàñðýäíà òûõ âÿë³ê³õ ãðàìäçê³õ, ïàë³òû÷íûõ ³ êóëüòóðíûõ òðàíñôàðìàöûÿ¢, øòî àäáûâàë³ñÿ ¢ íîâûÿ ÷àñû ÿê ó Çàõîäíýé Ý¢ðîïå, òàê ³ ¢ Ðàñå³. Ãýòû ðýã³¸í ïðàéøî¢ ³ ïðàç óïëûâû Ðýíýñàíñó, ³ ïðàç óçüäçåÿíüíå ñàöûÿë³ñòû÷íàãà ðýàë³çìó, àäíàê óñå ãýòûÿ êóëüòóðíûÿ ïëûí³ ïðûéøë³ ñþäû ðàçàì ç ïàë³òû÷íûì ïàíàâàíüíåì ÷óæûíê³õ ðýæûìà¢. Ãåéë Ñòî¢êç ñûõîäç³öü ç òýçûñó ïðà ïî¢íóþ àäðîçíàñüöü ã³ñòàðû÷íàãà øëÿõó Đàñå³ ³ Ñàâåöêàãà Ñàþçó àä ðàçûâ³ööÿ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû. ¨í íå ça¢âàæàå, àäíàê, òàãî ôàêòó, øòî ìíîã³ÿ íàðîäû êîë³øíÿãà Ñàâåöêàãà Ñàþçó òàêñàìà ääïàâÿäàþöü òàêîé õàðàêòàðûñòûöû: ÿê ³ ïäëÿê³, ãðýê³, õàðâàòû, óñå ÿíû àä÷óé³ êóëüòóðíûÿ ¢ïëûâû ÿê Çàõäáó, òàê ³ ¡ñõîäó, äëå ãýòûÿ ¢ïëûâû ïðûõîäç³ë³ ñþäû íå ç àðûã³íàëüíûõ êðûí³öà¢, à ïðàç ïàñÿðýäí³êà¢. Ó ãýòûì ñýíñå, ï³øà ²ãàð Øà¢÷ýíêà ¢ ñâà¸é êî³çå “¡êðà³íà ì³æ Óñõîäàì ³ Çàõäáì”, óêðà³íöû ³, ñêàæì, áà¢ãàðû ïàòðàïëÿþöü ó òóþ ñàìóþ êàòýãîðûþ. Ãýòàÿ êî³ãà — äîáðàÿ ïåðàñüöÿðîãà äëÿ òûõ ã³ñòîðûêà ¢, ÿê³ÿ ¢ñïðûìàþöü ñâåò ïäáçåëåíûì íà äâà: íà öûâ³ë³çàâàíû Çàõàä ³ ìåíø öûâ³ë³çàâàíû ¡ñõîä. Êî³ãà Øà¢÷ýíê³ íàãàäâàå, øòî ¢ ðàíüí³ì Ñÿðýäíÿâå÷ ÷û ÿêðàç Çàõîäíÿÿ Ý¢ðîïà áûëà ïðûêëàäì àäñòàëàüöü ³ áåñêóëüòóðíûì ðàçâ³ццём ó ñòîäç¸, ó Á³çàíòûéñêàé ³ïÿðû³. Á³çàíòûéñêàÿ öàðêâà áûëà íÿ òîëüê³ öàðêâîþ âûñîêàé êóëüòóðû; ÿíà, òàê áû ìîâ³öü, áûëà áë³æýéøàþ ää áàöüêà¢ø÷ûíû õðûñüö³ÿíòâà. Áîã àáðà¢ íàðîä Á³çàíòû³ ñòàöü íîâûì ²çðà³ëåì, ïàêîëüê³ Íîâû Çàïàâåò áû¢ íàï³ñàíû äëÿ ãðýêà¢ ãðýöêàþ ìîâàþ. Äëÿ ðàíüí³õ õðûñüö³ÿíà¢ Ì³æçåìíàìîð’å áûëî ìåñöàì, äçå íàðääç³¢ñÿ Çáà¢öà. Íýãàòû¢íàå ñòà¢ëåíüíå ää Á³çàíòû³

íà Çàõàäçå çüÿâ³ëàñÿ ïàçüíåé, ðàçàì ç ïàäçåëàì öýðêâà¢ ó Õ² ñòàãîäçüäç³, ³ ÿãîíûì àïàãååì ñòà¢ çàõîï ³ ðàçáóðýíûíå Êàíñòàíòûíîïàëþ êðûæàêàì³ (1204). Óêðà³íñê³õ çåìëÿ¢ á³çàíòûéñê³ÿ ¢ïëûâû äàñÿãíóë³ íåêàëüê³ì³ âÿë³ê³ì³ õâàëÿì³ — ñïà÷àòêó öåðàç áàëëàíñê³õ ñëàâÿíà¢, ïîòûì íåïàñðÿäíà öåðàçü Á³çàíòûþ, à ïàñüëÿ åéíàãà çàíÿïàäó — öåðàç ðàíûíåìàýðíóþ ãðýòêóþ êí³ãáó ³ öàðêî¢íóþ ìóäðàñüöü. Á³çàíòûéñê³ÿ ¢ïëûâû àáóìî¢ë³âàë³ ¢êðà³íñêóþ ñïÿöûô³êó, à ç äðóãîãà áîêó ðàá³ë³ ÿå ÷àñòêàé øûðýéøàé óñõîäíåý ¢ðàïåéñêàé ñóïîëüíàñüö³. Ãýòàÿ êóëüòóðíà-ðýë³ã³éíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü âûçíà÷ûëà ¢ íîâûÿ ÷àñû ³ ïàë³òû÷íóþ àðûåíòàöûþ. ²ãàð Øà¢÷ýíêà íàãàäâàå, øòî ãðýòê³ÿ ïàòðûÿðõ³ ³ ì³òðàïàë³òû àäûãðàë³ àêòû¢íóþ ðîëþ ¢ ïàäïàðàäêâàíüí³ Õìÿëüí³òêãàà ìàñêî ¢ñêàìó öàðó. Íåêàòîðûÿ çü ³õ áûë³ ø÷îäðà ¢çíàãàðîäæàíûÿ ç ìàñêî ¢ñêàé ñêàðáí³öû, àëå áíëüøàñüöü çü ³õ ðàá³ëà ãýòà ïà ¢ëàñíûõ ïåðàêàíàíüíÿõ. À çàõâàäöü ñâà¸ íàöûÿíàëüíåå “ÿ” ¡êðà³íå äàçâàëÿë³ ¢ïëûâ ç Çàõàáó. Õàöÿ ¢ïëûâ êàòàë³òêãà Çàõàäó íà ¢êðà³íñê³ÿ çåìë³ ïà÷àë³ñÿ ÿø÷ý çàäî¢ãà äà ïîëüñêàà çàâàÿâàíüíÿ, àëå ç ïîãëÿáó ãîñòàå ã³ñòàðû÷íàé ïýðñïýòûâû Çàõää âà ¡êðà³íå “áû¢ àïðàíóòû ¢ ïîëüñê³ êóíòóø”. Óêðà³íöû ñóïðàö³¢ëÿë³ñÿ òûì óïëûâàì, êàë³ ÿíû ñòàâ³ë³ ïàä ïàãðîçó ³õíåå íàöûÿíàëüíåå “ÿ”. ²ðîí³ÿ ñûòóàöû³ áûëà ¢ òûì, øòî ¢êðà³íöû àáàðàíÿë³ñÿ àä êàòàë³öûçìó ç äàíàìîãàþ çáðî³ ñâà³õ æà âîðàãà¢. Íå âûïäâêîâà ³ ïðââàñëà¢íûÿ áðàöê³ÿ øêîëû, ³ Ê³åâà-Ìàã³ëÿíêàÿ âêàäýì³ÿ ãðóíòàâàë³ ñâàþ àñüâåòó íà ïîëüñêà-ëàö³íñêé ë³òàðàòóðû, íà íàâ÷àëüíàé ñûñòÿìå, çàïàçû÷àíé ó åçó³òà¢, ³ íà çàõîäí³õ êóëüòóðíûõ ñòàíäàðòàõ, áî äàíûÿ òîëüê³ ñïàäçå¢ê³ íà ìÿñòîâûÿ ïðàâàñëà¢íûÿ òðääûöû³ äàðýçàë³ á ³õ àä àñíî ¢íûõ ïëûíÿ¢ ý¢ðàïåéñêàé êóëüòóðû. Íàéáîëüøûì ïàðàäîêñàì áûëî òîå, øòî Çàõää, ÿê³, ïà ñëîâàõ ²ãàðà Øà¢÷ýíê³, í¸ñ ïàãðîçó äýçûíòýãðàöû³ ³ ¢ïäâêó ¡êðà³íû, ó êàí÷àòêîâûì ðàõóíêó ñòà¢ åéíûì àáàðîíöàì ïåðàä ðàñåéñêàé ïàãðîçàé ³ äàçâîë³¢ óêðà³íöàì çàõâààöü ñâàþ ³äýíòû÷íàñüöü. Êàë³ íà ìàïå ñó÷àñíàé Óêðà³íû ïðââåñüö³ òðû çîíû ³íòýíñû¢íàñüö³ ïîëüñêàãà Drang nach Ost — Ãàë³÷ ÷ûíó, ÿêàÿ áûëà àá’åêòàì òîëüê³ ïîëüñêàé ýêñïàíñ³³ ³ ÿêàÿ áûëà ïî¢íàñüöþ ³íêàðïàðàâàíàÿ ¢ Ïîëüñêàå êàðàëå¢ñòâà ¢ Õ²V—XV ñòàãîäçüäçÿõ íàòûêíóëàñÿ íà ðýàêûþ Ë³òâû; óñõîäíå¢êðà³íñê³ÿ çåìë³ àáàïàë Äíÿïðà, øòî íàëåæàë³ äà Âÿë³êàãà Êíÿñòâà Ë³òî¢ñêàãà ³ ñòàë³ ïîëüñê³ì³ òîëüê³ ïàñüëÿ Ëþáë³íñêàé óí³³ 1569 ãîäó, — äûê ãýòûÿ òðû çíîû áóäóòü çáîëüøàãà àäïàâÿàöü ñó÷àñíàìó ïàäçåëó ¡êðà³íû íà ðýã³¸íû àäïàâåäíà ¢çðî¢íþ ðàñïà¢ñþäæàíüíÿ ¢êðà³íñêàé îíâû ³

¢êàðàíåíüíÿ íàöûÿíàëüíàé ñüâÿäîìàñüö³. Òàêîå ñóíàäçåíüíå ìîöíà ³íòðûãóå, áî, ÿê ïàêàçâàþöü ïðûêëàäû çü ³íøûõ ã³ñòàðû÷íûõ ðýã³¸íà ¢, íàâàò ìåíøàÿ ÷àñîâàÿ ðîçüí³öà ðîá³öü ìîöíû ¢ïëû¢ íà öûâ³ë³çàöûéíûÿ äàìåòíàñüö³. Ïà¢íî÷íààôðûêàíñê³ÿ æûäû äçåëÿööà íà íåêàëüê³ ãðóïà¢, ó çàëåæíàñüö³ àä òàãî, ÿê äî¢ãà ³ ³íýíñû¢íà ¢ïëûâà¢ íà ³õ ôðàíöóñê³ ïðàòýêòàðàò — ç 1830 ãîäó ¢ Àëüæûðû, ç 1871 ãîäó ¢ Òóí³ñå ³ ç 1912 ãîäó ¢ Ìàðîêà. ×ûì áîëåé ÷àñó ÿíû çíàõîäç³ë³ñÿ ïàä ïðàòýêòàðàòàì, òûì âûøýéûû ¢çðîåâíü ³õíàé óðáàí³çàâàíàñüö³, ñýêóëÿðûçàöû³ ³ ïðàôýñ³éíàé êâàë³ô³êàöû³. Êàë³ ïàñüëÿ âàéíû ÿíû ñòàë³ ïåðää íåàáõîäíàñüöþ ýì³ãðàöû³, äûê àëüæûðñê³ÿ æûäû ïåðàâàæíà âûÿæäæàë³ ¢ “áîëüø öûâ³ë³çàâàíóþ” Ôðàíöûþ, à ìàðàêàíñê³ÿ — ó ²çðà³ëü2 . Óñ¸ ãýòà äàå ïääñòàâû äóìàöü, øòî öûâ³ë³çàöûéíûÿ äàðîçüíåíüí³ — óñ¸ æ òà€³ ïââæíû ÷ûíüí³ê, ää ÿêîää çàëåæûöü ôóíêöûÿíâàíüíå ñó÷àñíàãà ñüâåòó, ÿê áû í³ ïÿðý÷ûë³ ïðàö³¢í³ê³ ïàë³òû÷íàé êàðýêòíàñüö³. Ñàì ²ãàð Øà ¢÷ýíêà ïàçüáÿãàå ëþáûõ ïàë³òû÷íûõ ³ïïë³êàöûÿ¢, áî, ïà ÿãî ñëîâàõ, “ã³ñòîðûê êóëüòóðû àï³ñâåå, ¸í íå äàå ïàðääà¢”. Àäíàê ó äàíûì ìåñöû ¸í óñ¸ æ òà€³ íå ¢ñòðûìà¢ñÿ ää ñïàêóñû: [Íÿäà¢í³ÿ] çüìåíû âà ¡êðà³íå ìàþöü òýíäýíöûþ çüâÿðòàöü óâàãó ìÿñöîâûõ [óêðà³íñê³õ] ýë³òà¢ ³ ¢êðà³íöà¢ çà ìÿæîé äà Çàõàäó ³ äà áóäó÷ûí³. Ãýòà äîáðà, àëå ¢ ãýòûì êðûåöòà íåáÿñüîåâà í³çêàâîêàà ³ ïåðàêðû¢ëåíàãà áà÷àíüíÿ. Á³çàíòéñêàÿ ñïàä÷ûíà ïðàâàñêà¢íàãà ³ ãðýêà-êàòàë³öêàãà íàñåëüí³öòâà, à òàêñàìà áîëüø íÿäà¢í³ÿ, õîöü äî¢ãàòýðì³íîâûÿ, çüÿâû, àïîøíÿÿ ñÿðîä ÿê³õ — ðàñåéñê³ éóëüòóðíû ¢ïëû¢ íà çíà÷íóþ ÷àñòêó ¢êðà³íñê³õ çåìëÿ¢, îîáóöü àäûñüö³ íà äðóã³ ïëÿí ó áóðë³âàé àòìàñôýðû çüìåíà¢, àëå ³õíûÿ ¢ïëûâû íÿ çüí³êíóöü çà àäíó íî÷. Óñüâåäàìëåíüíå ãýòàãà ôàêòó äëÿ êàãîñüö³ ñòàíå äääàòêîâàé íàãîäàé ³ìêíóöòà ¢çíàâ³öü êàíòàêòû ç øûðîê³ì ñüâåòàì íà íàëåæíûì ³íòÿëåêòóàëüíûì óçðî¢í³. Ãýòûÿ ðàäê³ ïàêàçâàþöü íÿ òîëüê³ æàäàíüíå à¢òàðà äàïàìàã÷û çàìàöàâàíüíþ çàõîäíÿé àðûåíòàöû³ âà ¡êðà³íå, àëå — øòî íÿ ìåíø âæíà — ïðûçíàíüíå ôàêòó, øòî ã³ñòàðû÷íàÿ ñïàä÷ûíà íÿ ¢ñ¸ äýòýðì³íóå ³ øòî, íà ñàìàé ñïðàâå, íàðîäû âîëüíûÿ ¢ ñâà³ì âûáàðû (ó øòî, çäàåöà, íÿ âåðûöü Ãåëë Ñòî¢êç). Ñàìà “Ïîëüø÷à” íå áûëà çàõîäíÿé êðà³íàé; Ðý÷ Ïàñïàë³òóþ àæ äà ñàìàãà êàíöà ÿå ³ñíàâíüíÿ íà Çàõàäçå ¢ñïðûìà€³ ÿê êðà³íó, öåñíà çüâÿçàíóþ ç Óñõîäàì (Ðóáýíñ, íàãàäâàå Øà¢÷ýíêà, íà àäíé ña ñâà³õ êàðö³íà¢ àïðàíåå öàðûöó ñê³òà¢ ³ åéíàå àòà÷ýíüíå ¢ âîïðàòêó ïîëüñêàé øëÿõòû — òûÿ ñàìûÿ êóíòóøû, ó ÿê³õ, ïà ³ðîí³³ ë¸ñó, ïðûéøë³ âà ¡êðà³íó çàõîäí³ÿ ¢ïëûâû). Ïåðààðûåíòàöûÿ Ïîëüø÷û íà Çàõàä — ïðàäóêò ïàçüíåéøàå ýïîõ³, âûí³ê äî¢ã³õ äûñêóñ³ÿ¢ ó àñÿðîäêó

ïîëüñê³õ ³íòýëåêòóàëà¢ ³ ïàë³òûêà¢ ó Õ²Õ—ÕÕ ñòàãîäçüäçÿõ. Ïðà ãýòà íàãàäåå ÿø÷ý àäíà ïóáë³êàöûÿ ¢ æàíðû “ì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäàì” — êí³ãà Àíäæýÿ Âàë³öêàãà “Ïîëüø÷à ì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäàì. Ñïðý÷ê³ âàêîë ñàìàâûçíà÷ýíüíÿ ³ ìàäýðí³çàöû³ ñó÷àñíàé Ïîëüø÷û”. Òóò íÿ ìåñöà ïåðàêàçâàöü ¢ñå âûñîîâû à¢òàðà — çàö³êà ¢ëåíûì âàðòà ïåðà÷ûòàöü ÿå öàëêàì. Äëÿ íàøàé ðàçìîâû âàæíåéøûì ¸ñüöü òîå, øòî à¢òàð õî÷à ñêàçàöü ì³æ ðàäêî¢. Íà ø÷àñüöå, ¸í ïðà ãýòà ï³øà àäêðûòà ¢ ³íøûì ìåñöû — ó ñâà³ì àðòûêóëå “²íòýëåêòóàëüíûÿ ýë³òû ³ ïðûìõ “¢ÿ¢ëåíàé íàöû³” ¢ Ïîëüø÷û”. Ãýòà ñêàðî÷àíû âàðûÿíò êí³ã³ (¸ñüöü íàâàò ë³òàðàëüíûÿ ñóïàäçåíüí³), àëå íàï³ñàíû çü ³íøàþ ìýòàé — âûÿâ³öü, íàêîëüê³ âàæíóþ ðîëþ ¢ ñòâàðýíüí³ íàöûÿ¢ àäûâðûâåå ïðàòà ³íòýëåêòóàëà¢. Ãýòàÿ òýìà ñòàëà àñàáë³âà ïàïóëÿðíàé ó àìîøí³ ÷àñ, ïàêîëüê³ ñó÷àñíûÿ äûñêóñ³³ ïðà íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì âûëó÷àþöà âÿë³êàé óâàãàé äà ðîë³ ñóá’åêòû¢íàãà ÷ûíüí³êà ¢ íàöûÿòâîð÷ûõ ïðàöýñàõ. Ç àäûõîäàì ñòàðîãà (ïà âÿë³ê³ì ðàõóíêó — ìàðêñ³ñòêàãà) óÿ¢ëåíüíÿ ïðà òîå, øòî íàöû³ ¸ñüöü “áÿ’åêòû¢íàãà” ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³÷íàãà ðàçüâ³öüöÿ, çüÿâ³ëàñÿ íîâàÿ “êàíñòðóêòûâ³ñòêàÿ” ïëûíü. ßå ãàëî ¢íûÿ àïîñòàëü ³ ìåíø àðûã³íàëüíûÿ àäýìòû ¢ àäç³í ãîëàñ öüâåðäçÿöü, øòî íàöû³ ¸ñüöü “óÿ¢ëåíûì³ ñóïëüíàñüöÿì³”, ñêàíñòðóÿâàíûì³ “çãàðû”, ³ ñâà³ì ³ñíàâàíüíåì ìóñÿöü äçÿêàâàöü íàöûÿíàë³ñòû÷íàìó ¢ÿ¢ëåíüíþ ö³ íàâàò ñüâÿäîìáé ôàëüñûô³êàöû³ (“âûíàõîäñòâó òðàäûôé”), — àáî, êàæó÷û ñëîâàì³ Ýðíýñòà Ãåëíýðà, íàöûÿíàë³çì âûíàõîäç³öü íàöû³ òàì, äçå ³õ íå ³ñíóå. Àíäæýé Âàë³öê³ ïàäçÿëÿå ãýòûÿ ïîãëÿäû òîëüê³ ÷àñòêîâà — ó òîé ³õíàé ÷àñòöû, ÿêàÿ ïàäêðýñüë³âàå çíà÷ýíüíå ³äýÿ¢ ³ ³íòýëåêòóàëüíûõ ýë³òà¢ ó òâàðýíüí³ íàöûÿíàëüíûõ ³äýíòû÷íàñüöÿ¢. Áî ïîëüñêàÿ ³íòýëåêòóàëüíàÿ ã³ñòîðûÿ ¢ ÿãîíàé ³íòýðïðýòàöû³ çàñüâåä÷ûëà, øòî âÿë³ê³ ïðåêò ñòâàðýíüíý ñó÷àñíå ïîëüñêàå íàöû³ òîëüê³ íàïàëîâó äàñÿãíó¢ ïîñüïåóó. Ïîëüñê³ì ³íòýëåêòóàëüíûì ýë³òàì óäàëîñÿ “ïåðàðûåíòàâàöü” Ïîëüø÷ó ç Óñõîäó íà Çàõàä. Àëå ³õíûÿ àìá³òíûÿ ïëÿíû ñòâàðûöü ñó÷àñíóþ ïîëüñêóþ ïàë³òû÷íóþ íàöûþ, ÿêàÿ á àá’ÿäíàëà íÿ òîëüê³ ýòí³÷íûõ ïàëÿêà¢, äëå ³ ¢êðà³íöà¢, áåëàðóñà¢, ë³òî¢öà¢ ³ æûäî¢, ïàöÿðïåë³ ïî¢íóþ ïàðàçó. Äàêëàäíåé êàæó÷û, ïåðàìàãëà ôîðìóëà Ðàìàíà Äìî¢nêàãà, ÿêàÿ ïðàîìàòû÷íà ³ öûí³÷íà ñòàâ³ëà íà ýòí³÷íû ôàêòàð, à íå íà ïðûîíæûÿ ³ âûñàêàðîäíûÿ, àëå òàê íåäàêëàäíà àêðýñüëåíûÿ íàìåðû ñòâàðûöü ôÿäýðàöûéíóþ Ðý÷Ïàñïàë³òóþ ¢ ìåæàõ 1772 ãîäó (³ðîí³ÿ ïîëüñêàé ã³ñòîðû³ ¢ òûì, äàäàì àä ñÿáå, øòî òâîðöà ïîëüñêàé äçÿðæàâû Þçàô Ï³ëñóäçê³ çðýàë³çàâ¢ íà ïðàêòûû ôîðìóëó Äìî¢nêàãà, à íå ñâàå ôÿäýðàë³ñöê³ÿ ïëÿíû, ³

çàõîäí³ÿ ¢êðà³íöû íà ñâà¸é ñêóðû ïî¢íàñüöþ àä ÷ óë³ ¢ñþ “ïðûâàíàñüöü” ãýòàé ôîðìóëû ¢ ì³æâàåíîâé Ðý ÷ û Ïàñïàë³òàé). Ãýòàÿ ïàðàçà ïàêàçâàå, øòî ïàë³òû ÷ íàÿ âîëÿ äû ¢ÿ¢ëåíüíå ïîëüñê³õ ýë³òà¢ íå áûë³ òàê³ì³ ìîöíûì³ ³ øòî íàöûþ òîëüê³ äà ïÿ¢íàé ñòóïåí³ ìîæíà ñêàíñòðóÿâàöü çàäû. Íàöûþ íåëüãà ñòâàðûöü ç ïóñòîãà ïàâåòðà, äëÿ åéíãà ñòâàðýíüíÿ ïàòðýíû öüâ¸ðäû áóäà¢í³ ÷ û ìàòýðûÿë, à íÿ òîëüê³ ³íòýëåêòóàëüíûõ âûñ³ëê³ ³ áàãàòàå ¢ÿ¢ëåíüíå. Óñå íàðîäû Öýíòðàëüíàé ³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû, ðîá³öü âûñîíáó Àíäæýé Âàë³öê³, ó ðýøöå ðýøò êàíñòûòóÿâàë³ ñÿáå ÿê ñó÷ àñíûÿ íàöû³ íà ïàäñòàâå ýòí³ ÷ íàãà ïðûíöûó. Ãýòàÿ âûñíîâà ïåðàãóêåöòà ç àãóëüíàé ë³í³ÿé àäíîé ç íàéãó ÷ íåéøûõ êí³æàê àïîøí³õ ãàäî¢ “Ñóòêíåíüíå öûâ³ë³çàöûÿ¢ ³ ñòàíà¢ëåíüíå íîâàãà ñóñüâåòíàãà ïàðàäêó” Ñýìþýëÿ Ãàíòûíãòàíà. Òîëüê³ êàë³ ¢ Âàë³öêàãà ãàëî¢íûì ìàòýðûëàì äëÿ áóäà¢í³öòâà ñó÷ àñíûõ íàöûÿ¢ âûñòóïàå ýòíàñ, òî äëÿ Ãàíòûíãòàíà ¢ ñòâàðýíüí³ íîâàãà ñóñüâåòíàãà ïàðàäêó ãàëî¢íóþ ðîëþ àâûãðûâàþöü âÿë³ê³ÿ öûâ³ë³çàöûéíà-ðýë³ã³éíûÿ ïàäçåëû. Ãýòóþ âûñíîâó ¸í âûâîäç³öü, ó ïðûâàòíàñüö³, çü íÿ¢äàëûõ ñïðîáà¢ ïàë³òû ÷ íûõ ë³äýðà¢ Òóðöû³, Ìýêñûê³ ³ Ðàñå³ “àçàõſäí³öü” ñâàå çóñ³ì íåçàõſäí³ÿ êðà³íû. Íà êàðîòê³ ÷ àñ Êåìàëü Àòàòóðàê ³ Ï¸òðà Âÿë³ê³ ìàãë³ ý¢ðàïå³çââàöü ñâàå ãðàìäçòâû, àëå òðûâàëàñüöü ³õíàãà ïîñüïåõó ïääåöòà âåëüì³ ³ âåëüì³ ïðàáëåìàòû ÷ íàé. Ãàíòûíãòàí ï³øà: “Íåçàõſäí³ÿ ãðàìäçòâû ìîáóöü ìääýð³çàâàöü ñÿáå òîëüê³ êîæíàå ñâà³ì íåïà¢òîðíûì ñïîñàáàì ³, ÿê ßïſí³ÿ, âûêàðûñòî¢âàþ ÷ û äëÿ ïàáóäîâû ¢ëàñíûÿ òðàäûöû³, ³íñòðûóóû³ ³ êàøòî¢íàñüö³. Ïàë³òû ÷ íûÿ ë³äýðû, ñõ³ëüíûÿ ñàìà¢ïÿ¢íåíà äóìàöü, øòî ÿíû ìîáóöü ôóíäàìýíòàëüíà çüìÿí³öü êóëüòóðó ñâà³õ ãðàìäçòâà¢, àñóäæàíûÿ íà ïðàâàë. ßíû ìîáóöü óâåñüö³ ýëåìýíòû çàõſäíÿé êóëüòóðû, àëå íÿ çìſáóöü ïàñòàÿíà äóøûöü àáî çüí³ø ÷ äöü ñòðûæ¸âûÿ ýëåìýíòû ñâà³õ ìÿñöſâûõ êóëüòóðà¢. ² íàääâàðſò — öÿæêà âûãíàöü çàõſäí³ â³ðóñ, êàë³ ¸í çàñå¢ ó ãðàìàäçòâå. ¨í äçåéſ÷ åå äàëåé, àëå ÿãſíûÿ äçåÿſüí³ íå ôàòàëüíûÿ; ïàöûåſò âûæûâå, àáſâê ¸í í³êſê³ íÿ áóäçå öàëêàì çäàðſâûì. Ïàë³òû ÷ íûÿ ë³äýðû òâſðàöü ã³ñòſðûþ, àëå ÿſû íÿ ſſãóöü óí³êſóöü ã³ñòſðû³. ßíû “ïðàáóêóþöü” ðàçàðâàſûÿ êðà³íû; ÿſû íÿ òâſðàöü çàõſäí³õ ãðàìäçòâà¢. ßſû çàðàæàþöü ñâſé êðàé êóëüòóðſàé øûçàðýſ³ÿé, ÿêàÿ ñòàſſâ³ööà ÿãſſàé ïàñòàÿſſàé ³ âûçſà ÷ àëüſàé õàðàêòàðûñòûêàé”. Óêðà³íà âåëüì³ ÷ àñòà ô³ãóðóå íà ñòàðſſêàõ Ãàſòûſãòàſàâàé êſ³ã³. Àëå, çãſäſà çü ÿãſſàé òýðſ³íàëſâ³ÿé, íå ÿê “ðàçàðâàſàÿ”, à ÿê “ïàäçåëåſàÿ” êðà³íà. ¨í ïðûçſàå ÷ àñòêſâà ïðûſàëåæſàñüöü Óêðà³íû äà çàõſäſÿé öûâ³ë³çàöû³ — ó òſé ìåðû, ó ÿêſé ÷ àñòêà åſàãà íàñåëüí³öòâà âûçſàå ãðýêà-êàòàë³öêóþ âåðó.

Àäíàê áîëüøàñüöü Óêðà³íû öüâ˛ðää ñòà³öü âà ¢ñõîäíåõðûñüö³ÿíñê³ì, ïðàâàäñëà¢íûì ñüûåöå. Òàìó ÿå áóäó÷ûíÿ ñòàíîâ³ööà íÿâûçíà÷àíàé (õàðàêòýðíà, øòî âåëüì³ ÷àñòà, çàäââàþ÷û ïðà ¡êðà³íó, Ãàíòûíãòàí ðîá³öü àãàâîðêó: êàë³ ÿíà áóäçå ³ñíàâàöü). ¨í áà÷ûöü òðû ìàæë³âûÿ ñöýíàðû äàëåéøàãà ðàçûâ³öüöÿ ïàäçåÿ¢. Çãîäíà çü ïåðøûì, Óêðà³íà öàëêàì âÿðòàåööà ¢ ñêëàä Đàñå³. Çãîäíà ç äðóã³ì âàðûÿíòàì, Óêðà³íó ÷àêàå ðàñêîë íà ¢ñõîäíþþ ³ çàõîäíþþ ÷àñòê³, ìåíø êðîâàïðàë³òíû çà þãàñëà¢ñê³, àëå æ ³ íå “àêñàì³òàâû”, ÿê ðàçûõîäæàíüíå ×ýõ³³ ñà Ñëàâà÷ ÷ûíàé. ² íàðýøöå, ñàìû âåðàãîäíû — Óêðà³íà áóäçå öûâ³ë³çàöûéíà ïàäçåëåíàé, àëå ¢ñ˛ æ òàê³ àäç³íàé ³ ñàìàñòîéíàé êðà³íàé, ³ åéíûÿ àäíîñ³íû ç Đàñåÿé áóäóöü õóò÷ýé ñòàñóíêàì³ ñóïðàòî¢í³öòâà, à íå êàíöë³êòó (ìàæë³âàñüöü ìàøòàáíàãà êàíöë³êòó ïàì³æ Óêðà³íàé ³ Đàñåÿé ÿê öûâ³ë³çàöûéíà ðîãíàñíûì³ ãðàìàäçòâàì³ ˛í àäë³äå˛ öàëêàì). Đàñåéñêà-¢êðà³íñê³ÿ äà÷ûíåíüí³, ïðàðî÷ûöü Ãàíòûíãòàí, áóäóöü ìåöü äëÿ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû òîå ñàìàå çíà÷ýíüíå, ÿê ³ ôðàíöóñêà-íÿìåöê³ÿ íà Çàõàäçå: êàë³ àïîøí³ÿ ñòàë³ñÿ ñýðöàì ý ¢ðàïåéñêàé ñóïîëüíàñüö³, òî ïåðøûÿ áóäóöü âàæíûì³ äëÿ ¢ñòàëÿâàíüíÿ ÿäðà ïðàâàäñëà¢íàãà ñüâåòó. Ïðàãíîçû Ãàíòûíãòàíà äëÿ ¡êðà³íû íå òàê³ÿ ¢æî ñóöÿøàëüíûÿ. Ïðàïàíâàíû ³ì âàðûÿíò ñòàâ³öü ïåðäà óêðà³íöàì³ âûáàð “óòàì³ööà ö³ ïàâåñ³ööà”. Çðýøòû, óêðà³íöà¢ óæî ñòðàøûê³ ïðàãíîçàì ðàñêîëó íà ¡ñõîïà ³ Çàõàä ó 1994 ãîäçå, ïðû÷ûì ãýòà ðàá³ëà íàâàò òàêàÿ à¢òàðûòýòíàÿ ³íñòûòóöûÿ, ÿê àìýðûêàíñêàå ÖÐÓ (øòî ñïàðàäç³ëà íåàáãðóíòàâàíûÿ ÷óòê³, í³áûòà êí³ãàà Ãàíòûíãòàíà ˛ñüöü âûêëäàì³ íîâàé çàìåæíàïàë³òû÷íàé äàêòðûíû ÇØÀ ¢ äà÷ûíåíüí³ äà ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïû). Íà ø÷àñüöå, ãýòû ïðàãíîç íÿ ñïðà¢äç³¢ñÿ, ÿê ³ ¢ñå ³íøûÿ, ÿê³ÿ ðàá³ë³ñÿ ¢ äà÷ûíåíüí³ äà ¡êðà³íû. Êí³ãàà Ãàíòûíãòàíà ãðàøûöü íåâûë÷íûì ôóíäàìýíòàë³çìàì (øòî íÿ ðàç çàê³äàë³ à¢òàðó ïàä÷àñ åéíàãà àáìåðêàâàíüíÿ.) Ó ñó÷àñíûì àêàäý³÷íûì ñüâåöå êîæíàÿ ïðàöà, ÿêàÿ ïðýòýíäóå íà ¢í³âýðñàëüíûÿ àáàãóëüíåíüí³ ³ ïðàïàíóå öûâ³ë³çàöûéíûÿ ñõåìû, âûêë³êàå öàëêàì çðàçóìåêû ñêåïñûñ. Àëå íåëüãà ³ãíàðàâàöü àãóëüíóþ òàíàëüíàñüöü ÿãî àðãóìýíòà¢ — ó ñó÷àñíûì ñüâåöå ïðû ðýàë³çàöû³ ÿë³õ-íåáóäçü ãðàìàäçê³õ ïðàâêòà¢ íåëüãà ïðîñòà àáûñüö³ öûâ˛ðäûÿ ôàêòû — êóëüòóðíà-öûâ³ë³çàöûéíûÿ ³ ýòí³÷íÿ àäðîçüíåíüí³. ß íÿ âåäàþ øìàò âûïàâêà¢, êàá Ãàíòûíãòàíà íà ¢êðà³íñê³ì ìàýðûÿëå êðûòûêàâàë³, — õàöÿ, âÿäîìà, êàòýãàðû÷íû òîí êí³ã³ ³ âûñíîâû íå ïääáàþööà áíëüøàñüö³ ¢êðà³íñê³õ ³íýëåêòóàëà¢. Ìàæë³âà, Ãàíòûíãòàíà ïàêóëü íå êðûòûêóþöü òàìó, øòî äà ¡êðà³íû ¢ñ˛ äàõîäç³öü çü âÿë³ê³ì ñïàçíåíüíâì. Àäç³íû âÿäîìû ìíå âûïäàâê êðûòûê³ âàðòû àñîáíàé çäàäê³. Ó òðà¢í³ 1998 ãîäó ¢ Îõóñê³ì óí³âýðñûýöå ¢ Äàí³³ ïðàâîäç³ëàñÿ

êàíôåðýíöûÿ “Ãàë³ ÷ ÷ûíà: ðýã³ÿíàëüíàÿ ³äýíòû÷íàñüöü”. Íà ¸é ç äàêëàäàì “Ãàë³öê³ÿ ãðýêà-êàòàë³ê³ ïàì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäàì” âûñòóï³ ¢ àíãë³éñê³ àíòðàíîëüã Êðûñ Ãàí. Ãàëî¢íàÿ ³äýÿ äàêëàäó çàêëþ÷àëàñÿ ¢ òûì, øòî ñûòóäöûÿ ¢êðà³íñêà-îîëüñêàãà ïàìåææà ñóïÿðý÷ûöü òýçûñó Ãàíòûíãòàíà ïðà ðàçüìåæàâàíüíå ïàì³æ çàõîäí³ì ³ ¢ñõîäí³ì õðûñüö³ÿíòâàì ÿê àñíî¢íû ïàäçåë ó Ý¢ðîïå. Ìàâîäëå Ãàíòûíãòàíà, ìÿæà âÿë³êàãà áóäó÷àãà öûâ³ë³çàöûéíàãà êàíôë³êòó ïàäçåë³öü Óêðà³íó ¢çäî¢æ Çáðó÷à, ÿê ìÿæà ì³æ ãðýêà-êàòàë³öê³ì óêðà³íñêàìî¢íûì íàñåëüí³öòâàì ³ ïðàâàñëà¢íûì ðàñåéñêàìî¢íûì (¸í, çäàåöòà, íå ¢ñüâåäàìëÿå òàãî, øòî áîëüøàñüöü óêðà³íñêàìî¢íûõ âà ¡êðà³íå — ïðàâàñëà¢íûÿ, à íå ãðýêà-êàòàë³ê³). Àäíàê íà ïîãëÿä ãðýêà-êàòàë³êî¢, ³õíàÿ öàðêâà ÿêðàç ³ ¢çüí³êëà ÿê ñïðîáà ñûòýçó ïàì³æ ïðàâàñëà¢íûì Óñõîäàì ³ êàòàë³öê³ì Çàõàäàì. Áåðàñüöåéñêàÿ ói³ÿ (1596) áûëà âÿë³ê³ì öûâ³ë³çàöûéíûì ýêñïýðûìýíòàì, ÿê³, íà äóìêó ìíîã³õ, ïðûâ¸¢ äà íàøìàò áîëüø ³íòýíñû¢íûõ ³ ãëûáîê³õ êàíòàêòà¢ ì³æ ãàëî¢íûì³ ïëûíÿì³ çàõîäíÿãà ³ ¢ñõîäíÿãà õðûñüö³ÿíòâà, ÷ûì òûñÿ÷û ñó÷àñíûõ ýêóìÿí³÷íûõ ³í³öûÿòûâà¢. Òàìó ïðûêëàä ãðýêà-êàòàë³öêàé öàðêâû âàðòû àñàáë³âàé óâàã³ òàì, äçå ãàâîðûööà ïðà öûâ³ë³çàöûéíûÿ ïàäçåëû. Êðûñ Ãàí ðàçãëÿäàå ãýòóþ òýìó íà âåëüì³ ëÿêàëüíûì óçðî¢í³ — íà ¢çðî¢í³ ñûòóàöû³, øòî ¢çí³êëà ¢ ïîñòêàìó-í³ñòû÷íàé Ïîëüø÷û âàêîë ãðýêà-êàòàë³êî¢ ³ ³õ ñüâÿòûÿ¢ ó Ïåðàìûøë³. ßê ³ êîæíû äîáðû àíòðàïîëÿã, ¸í íàìàãà¢ñÿ âûâó÷ûöü ãýòóþ ñûòóàöûþ çü ñÿðýäç³íû, ìýòàäàì “ïàãðóæýíüíÿ” ¢ ìÿñöîâàå àñÿðîäçüäçå. ¨í íåêàëüê³ ãàäîî¢ ïðàæû¢ ó Ïåðàìûøë³ ³ìå¢ ìàæë³àâñüöü íà ñâåå âî÷û íàç³ðàöü ðîçíûÿ ñòàäû³ ìÿñöîâàãà êàíôë³êòó âàêîë ãðýêà-êàòàë³öêàé êàòýäðû. Àä 1991 ãîäó òàìòýéøûÿ ¢êðà³íôû äàìàãàþöòà âÿðòàíüíÿ êàòýäðû ³ì (ñàáîð ãâàëòàì ïåðàäàë³ ðûìà-êàòàë³êàì ó 1946 ãîäçå). Ñïðàâÿäë³âàñüöü ³õíûõ äàìàãàíüíÿ¢ ïðûçíà¢ íàâàò ñàì ïàïà ßí Ïââàë ²², ÿê³ ñïàäçÿâà¢ñÿ ïàìàë³öòà ðàçàì ç óêðà³íöàì³ ¢ âåðíóòàé öàðêâå ïää÷àñ ñâàéãî â³çûòó äà Ïåðàìûøëþ ¢ ÷ýðâåí³ 1991 ãîäó. Ãýòàãà íå àäáûêîñÿ. Ãðóïà ìÿñöîâûõ ïîëüñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢ çàáàðûêàäàâàëàñÿ ¢ öàðêâå ³ àáâÿñüö³ëà ãàëàäî¢ê³, øòî ïàëÿê³ êîë³ñü ñòàíóöü áîëüøûì³ êàòàë³êàì³, ÷ûì ñàì ïàïà. Àïîøí³ì àêòàì òàãî êàíôë³êòó ñòàëà çüíÿñåíüíå ç öàðêâû åéíàãà êóíàëó, çáúäàâàíãà í³áû, ÿê ñüöüâÿðäæàþöü ïîëüñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû, ó á³çàíòéñê³ì ñòûë³. Êàíôë³êò ó Ïåðàìûøë³ íÿ ìîæà ïåðâêðÿñüë³öü ïîñüíåõó “ãðýêà-êàòàë³öêàã ïðàåêò” — ãýòàÿ öàðêâà âûÿâ³ëà íàäç³âà ãîäíóþ æûüöÿçäîëüíàñüöü, âûöåðïå¢øû íáéöÿæýéøûÿ ðÿïðýñ³³, ³ çàáÿñüíå÷ûëà ñàþç óñõîäíÿãà õðûñüö³ÿíôàâ ç êàòàë³öûçìàì ÿê íà

òýàëÿã³÷íûì, òàê ³ íà ïàïóëÿðíûì, ìàñàâûì óçðî¢í³. Àëå ¢ ³íøûì, áîëüø ôóíäàìýíòàëüíûì êàíòýêñüöå ãýòàÿ ³äýÿ ïàöÿðïåëà ïàðàæýíüíå. Ãðýêà-êàòàë³öêàÿ öàðêâà ¢ XVII—XVIII ñòàãîäçüäçÿõ çàöüâåðäç³ëàñÿ íà çàõîäíå¢êðà³íñê³õ çåìëÿõ, àëå íå ïðàñóíóëàñÿ äàëåé íà ¢ñõîä äà Çáðó÷à. À òàêñàìà íÿ çäîëåëà ðàçìûöü öûâ³ë³çàöûéíóþ ìÿæó íà ¢êðà³íñêà-ïîëüñê³ì ïàìåææû. Ñòàðûÿ ýòí³÷íûÿ ðîçüí³öû áûë³ çíà÷íà ìàöíåéøûì³, ÷ûì ³äýÿ çáë³æýíüíÿ ¢ñõîäíÿãà ³ çàõîäíÿãà õðûñüö³ÿíòâà¢, — õàðàêòýðíà, øòî âà ¢ñïðûìàíüí³ ¢êðà³íñêàà ³ ïîëüñêàãà ãðàìàäçòâà¢ ³ ãðýêà-êàòàë³öêàÿ, ³ ðûìà-êàòàë³öêàÿ öýðêâû ¢ñïðûìàþöà ÿê íàöûÿíàëüíûÿ öýðêâû. Ïà÷à¢øû ç êðûòû³ Âàíòûíãòàíà, Êðûñ Ãàí ïðû êàíöû ïàãàäæàåöà çü ³ì. ßãî âûñíîâà ãó÷ûöü íÿ íàäòà ìîäíà ¢ ñüâÿòëå ñó÷àñíàé àêäýí³÷íé êàí'-þíêòóðû ³ íÿ íàäòà ïðûâàíà ç ïîäëÿó êàí'þíêòóðû ïàë³òû÷íé: ñòàðûÿ ìî¢íûÿ ³ ðýë³ã³éíûÿ ïàäçåëû ìàöíåéøûÿ, ÷ûì áîëüøàñüöü ìàäýðí³çàöûéíûõ ïðàåêòà¢. Ó ïðîö³âàãó òàìó, øòî êæóöü êàíñòðóêòûâ³ñòû ³ ïîñòìàäýðí³ñòû, ³ñíóþöü âûçíà÷àíûÿ ã³ñòîðûÿé ìåæû, ó àáûõîä ÿê³õ öÿæêà, à òî ³ íåìàã÷ûìà ìàí³ïóëÿâàöü êàëåêòû ¢íûì³ ³äýíû÷íàñüöÿì³. Ïåðää óêðà³íñê³ì³ ³íýëåêòóàëàì³ ñòà³öü öÿæêîå, àëå ïðûâàáíàå çàäàíüíå: ïåðàòàðìóëÿâàöü óêðà³íñêóþ ³äýíû÷íàñüöü. Ãýòàÿ çàää÷à íÿ íîâàÿ — ÿíà ïåðàñüëäóå ³õ ÿø÷ý ç ÷àñî¢ “Ýíý³äû” Êàòëÿðý¢ñêàãà, êàë³ íå ðàíåé. Òîëüê³ íàéâîëüø “öüâåðäàëîâû” ¢êðà³íñê³ íàöûÿíàë³ñò îæà ïàâåðûöü ó òîå, øòî ¢êðà³íñòâà ³ ¢êðà³íñêàÿ ³äýÿ çàñòàâàë³ñÿ íÿçüìåííûÿ íà ïðàöÿáó íåêàëüê³õ ñòàãîäçüäçÿ¢ — “àä Ê³ÿ äà Êðà¢÷óêà”. Êîæíàå íîâàå ïàêàëåíüíå ¢êðà³íñêàé ³íòýë³ãåíöû ìóñ³ëä âûçíà÷àöü äëÿ ñÿáå, øòî òàêîå ¡êðà³íà, ³ ñêðàçíîé òýìàé íà ïðàöÿáó ¢ñ³õ òûõ ÷àñî¢ áûëà ã³ñòàðû÷íà-êóëüòóðíàÿ ³äýíòûô³êàöûÿ ¢ êàäðäûíàòàõ “Óñõîà-Çàõàä”. Ïðà ãýòà ñïðà÷àë³ñÿ ÿø÷ý äçåÿ÷û Ðóñêàé òðîëöû ó 1830—1840 ãàäàõ, ãýòûì çàéìàëàñÿ ïàêàëåíüíå ¢êðà³íñê³õ ìàäýðí³ñòà¢ ³ ìàäýðí³çàòàðà¢ íà ìÿæû XIX—XX ñòàãîäçüäçÿ¢, ó ïåðøûÿ ïàâàåíûÿ ãàäû ãýòà ñòàëà äàíé ç ãàëî¢íûõ äûñêóñ³éíûõ òýìà¢ ó ìàëàäîâà ïàêàëåíüíÿ ¢êðà³íñê³õ ³íòýëåêòóàëà¢, ÿê³ÿ çäîëåë³ ¢öÿ÷û ç-çà “æàëåçíàé çàñëîíû”. Íà æàëü, ³íòýëåêòóàëüíàé ã³ñòîðû³ òûõ äûñêóñ³é (íà ¢çîð òîé, øòî íàï³ñà¢ íà ïîëüñê³ì ìàòýðûÿëå Àíäæýé Âàë³öê³) óêðà³íñê³ÿ ã³ñòîðûê³ äà ãýòàãà ÷àñó íå ñòâàðûë³. Ïåðää ³ì³ ñòà³öü íàâàò áîëüø àìá³òíàå çàäàíüíå: äàêàçàöü, ÿê ï³ñà¢ ×ýñëà ¢ Ì³ëàø (à çà ³ì ³ Ëàðû Âóëû), íà âîáðàçû ³ ôîðìóëû, ÿê³ÿ íââÿçàë³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå çàõîäí³ÿ ³íòýëåêòóàëû. Çüÿ¢ëåíüíå íîâûõ ³íòýëåêòóàëüíûõ ïëûíÿ¢ ìîöíà ïàëÿã÷åå òûÿ çàäàíüí³: ðàçüâÿí÷àíüíå àðûåíòàë³çìó ³ íîâûÿ ïîñòìàäýðí³ñòê³ÿ ³íòýðïðýòàöû³ äàçâàëÿþöü

ñüöüâåðäç³öü ïðûíöûïîâóþ íàðìàëüíàñüöü ÿê ñó÷àñíàãà ¢êðà³íñòâà, òàê ³ ¢ñ¸é Óñõîäíÿé Ý¢ðîïû. Âåëüì³ äîáðà, øòî íàðýøåå ³ âà ¡êðà³íå çüÿ¢ëÿþööà àðòûêóëû, ÿê³ÿ ðàçüâåí÷âàþöü “öûâ³ë³çàöûéíûÿ” ì³òû. ² ðîáÿöü ãýòà íå àãëîáëÿì³ — ëþá³ìàé çáðîÿé êîë³øí³õ óêðà³íñê³õ äûñêóñ³é, — à ïÿðîì, çü âåäàííúíåì ïðàâ³ëà³ ³ çàêîíà¢ ñó÷àñíûõ àêàäý³÷íûõ äûñêóðñà¢. Òûì ïðûåìíåé, øòî ãýòà ìîæíà ðàá³öü ó ñïàêîéíàé ö³øû äàë¸êàãà Ãàðâàðäó — êàæó ãýòà áåç àí³ÿêàé ³ðîí³³, òîëüê³ êàíñòàòóþ ôàêò, øòî ¢êðà³íñêàÿ íàâóêà âûðâàëàñÿ ñà ñâà¸é øòó÷íàé ³çàëÿâàíàñüö³ ³ ïðàâ³íöûéíàñüö³. Àëÿêñåé Òàëî÷êà ¢ ñâà³ì àðòûêóëå ïà-ìàéñòýðñêó ³ ïåðàêàíà¢÷à äàâîäç³öü, øòî ñòàðû äâóõïàäçåé íà “¡ñõîä” ³ “Çàõàä” íÿ ìîæà áûöü ñóð’¸çíûì ïàìî÷í³êàì ó ñó÷àñíûì íàï³ñàíüí³ ¢êðà³íñêàé ã³ñòîðû³. Àëå íàâàò êàë³ ÷ûàöü òûÿ ñàìûÿ êî³æê³, øòî ³ Àëÿêñåé Òàëî÷êà, ìîæíà ðàá³öü ³íøûÿ âûñíîâû, ÿê³ÿ íå àáàâÿçêîâà ñóïàäàþöü ña ñòàðûì³ ³ñüö³íàì³, àëå ñêåïòû÷íà íàñòðîåíûÿ äà íîâûõ, õîöü ³ ïðûâàáíûõ ïàðàäûãìà¢. Ìîæíà ³ òðýáà ïàãàäç³ööà, øòî ¡ñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà — ãýòà ³íòýëåêòóàëüíàÿ êàíñòðóêöûÿ, ãýòê³ (ãðóáà ïàðà¢íî¢âàþ÷û) ñïîñàá ïàäçåëó ý ¢ðàïåéñêàãà êàíòûíýíòó íà áàãàòûõ ³ íàðìàëüíûõ çàõîäíåý¢ðàïåéöà¢ ³ ³õ áåäíûõ óñõîäí³õ ñóðîäç³÷à¢. Íîâàÿ ïîñòêàìó³ñòû÷íàÿ Ý¢ðîïà ñêàñàâëà ñòàðûÿ ïàäçåêû, àëå íàðàäç³ëà íîâûÿ. Ñÿðîä ó÷àðàøí³õ “óñõîäíåý¢ðàïåéñê³õ” êðà³íà¢ ö³ íàðîäà¢, øòî çàÿ¢ëÿþöü ïðà ñâàþ ïðûíàëåæíàñüöü äà Ý¢ðîïû, àäíû àñòàþöü ó ýêàíàì³÷íûì ðàçüâ³öüö³ ³ ïàë³òû÷íàé ñòðóêòóðûçàöûâ, à ³íøûÿ, íàäâàðîò, ïà áîëüøàñüö³ ýêàíàì³÷íûõ ïàêàç÷ûêà¢ ³ ïàë³òû÷íûõ ïàðòááàâàíúíÿ¢ ãàòîâûÿ ¢æî çà¢òðà äàëó÷ûöòà äà ý¢ðàïåéñêàé ñóïîëüíàñüö³. Ö³ âûïàäêîâà, øòî êðà³íû, ÿê³ÿ íàéäàëåé ïàéøë³ ¢ ñâà³õ ïåðà¢òâàðýíúíÿõ, — ×ýõ³ÿ, Ïîëüø÷à, Ñëàâà÷ ÷ûíà, Âóãîðø÷ûíà — íàëåæàöü äà êàòàë³öêàã “çàõîäíÿãà ñüâåòó”? ² íàäâàðîò, êðà³íû-à¢òñàéáýðû, òàê³ÿ, ÿê Óêðà³íà, Ðàñåÿ, Áåëàðóñü, Ìàëäîâà, Ðóìûí³ÿ, Áà¢ãàðûÿ, Ñýðá³ÿ, — ãðàìàçòâû òðàäûöûéíà ïðàâàñëà¢íûÿ? Ö³ íÿ ¸ñüöü ãýòà ñòàíîâ³ø÷à äää³òêàì ñòàðîãà ïðîö³ïàñòà¢ëåíúíÿ ì³æ óñõîäíÿé ³ çàõîäíÿé õðûñüö³ÿíê³ì³ öûâ³ë³çàöûÿì³ — ³ êàë³ òàê, òî ö³ íå àçíà-÷åå òîå, øòî ïàøûðàíû ¢ íàöûÿíàëüíûõ äûñêóðñàõ äâóõïàäçåë íà ¡ñõîä ³ Çàõàä íå íääóìàíû — ïðîñòà êðàõ Áýðë³íñêàãà ìóðó ³ ðàñïàä Ñàââäöêãà Ñàþçó â³äàçüìÿí³¢ ë³í³þ ïääçåëó. Ö³ áóäçå äàñòàòêîâà, êàë³ êîæíû ¢êðà³íñê³ ãðàìàäçÿí³í ³ ¢êðà³íñêàÿ ãðàìàäçÿíêà áóäçå ïà÷åíàöü ³ ñêàí÷àòü äçåíü ç ñàìàïåðàêîíâàíúíÿ “ÿ — íàðìàëüíû\àÿ”, êàá àä ãýòàãà ñòàëà íàðìàëüíåé æûöü âà ¡êðà³íå? Áî ïðàáëåìà ñó÷àñíàé òðàíñôàðìàöû³ ¡êðà³íû âûõîäç³öü ça ìåæû ìóäðàâíüíÿ¢ ïðà ¢ÿ¢ëåíûÿ ñóïîëüíàñüö³, âûíàéäçåíûÿ òðàäûöû³ ³ ³íøûÿ ìîäíûÿ

³íòýëåêòóàëüíûÿ êàíñòðóêöû³. “Öüâ¸ðäûì ôàêòàì” òàêñàìà òðýáà àääàöü íàëåæíàå. Óêðà³íñê³ì ³íòýëåêòóàëàì íÿ âàðòà íàñòîëüê³ ñïðàø÷àöü ñàáå æûöüö„ áîëüø ñïàäçåþ÷ûñÿ íà íîâûÿ ³íòýðïðýòàöû³, ÷ûì íà äàñüëåäàâàíüí³ ³ äûñêóñ³³, ÷ûì íàñàìðý÷¸ñüöü ñó÷àñíàÿ ¡êðà³íà ³ ÿê³ÿ ìåæû ÿå ã³ñòàðû÷íàÿ ñïàä÷ûíà àêðýñüë³âàå äëÿ íàøûõ ³íòýëåêòóàëüíûõ ïðàêòûêàâàíüíÿ¢ ³ ãóëüíÿ¢.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Àëåã Ãàðäç³åíêà ïàâîäëå: ßðîñëàâ Ãðèöàê. Ñõ³äíà Åâðîïà ÿê ³íòåëåêòóàëüíà êîíñòðóêö³ÿ // Êðèòèêà, ë³ñòàïàä, 1998.

1 Íîðìàí Äýâ³ñ. Óñõîäíÿÿ Ý¢ðîïà âà÷ûìà Çàõàäó. — “Êðèòèêà”, 1997, ÷. 2 2 Avishai Margalit. The Otheer Israel. — New York Review of Books, vol. XLV, no 9, May 28, 1998.

kanan501

À¢ã³íüíÿ Êàíàíåíêà — ï³ñüìåíüí³öà, ýñý³ñòêà, ïåðàêëàä÷ûöà ç àíãåëüñêàé ³ ôðàíöóçñêàé. Àïåêàâàëàñÿ áåëàðóñê³ì³ ïåðàêëàä÷ûêàì³ ¢ ì³æíàðîäíàé Ïåðàêëàä÷ûöêàé ìàéñòýð³ Ëüâî¢ñêàãà ¢í³âýðñûòýòó. ßå àïîøí³ÿ êî³ã³ — çáîðí³ê äïàâÿäàíüíÿ¢ “Êîëîñàëüíèé ñþæåò” (1998) ³ ðàìàí “²ì³òàö³ÿ” (2001). Ïðû êàíöû 1997 ãîäó ¢çÿëà ¢äçåë ó ìåíñêàé êàíôýðýíöû³ “Áåëàðóñü ³ ¡êðà³íà: âûí³ê³ ñòàãîäçüäçÿ”.

À¢ã³íÿ Êàíàíåíêà

Çäàåöòà, øòî ¢ Ðàñ³³ ÿø÷ý é äàãýòóëü äðóêóåöòà æàíî÷û ÷àñîï³ñ ç íàñòàëüã³÷íàþ íàçâàþ “Ðàáîòíèöà”, àëå äà ìàñàâàé óêðà³íñêàé ïðàöà¢í³öû ¸í íå äàõîäç³öü. Íàäâàäðîò, äàõîäçÿöü ðàñ³éñê³ÿ âåðñ³³ ì³æíàðîäíûõ Cosmopolitan, Elle, Marie Claire — õðîííûÿ ìàö³ ÿê ðàñ³éñêàìî¢íûõ óêðà³íàê (øûêî¢íàé “Íàòàëè” é áíëüø ñö³ïëûõ “Ëèçû” äû “Åäèíòâåííé”), òàê ³ ¢êðà³íñêàìî¢íàé ãëÿíöàâàé ïðûãàæóí³ ïää íàçâàþ “ªâà”. Êîëüê³ âà ¡êðà³íå æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢, ñêàçàöü öÿæêà. Àäíû ç’ÿ¢ëÿþöà, ³íøûÿ çí³êàþöü. Öÿæêà ðàçìåæàâàöü, ÿê³ÿ ç ³õ öàëêàì òóóýéøûÿ, à ÿê³ÿ — ïðîñòà ïåðàêëàä çàõîäí³õ àäïàâåäí³êà¢ ç íåâÿë³÷êàé êîëüêàñöþ ìÿñöîâûõ ýëåìåíòà¢. Àëå ãýòà äëÿ íàøàé ðàçìîâû íå ìàå ³ñòîòíàãà çíà÷ýííÿ. Áî ÿíû ¢ñå: ³ “òî¢ñòûÿ”, ÿê “Íàòàëè” ö³ “ªâà”, ³ “òàí÷ýéøûÿ”, ÿê “Ëèçà” äëüáí “Åäèíñòâåííàÿ”, — âåëüì³ ïàâîáíûÿ é âîíêàâà, ³ ¢íóòðàíàé íàïî¢íåíàñöþ. Óñþäû àäíîëüêàâûÿ áåëûÿ çóáû é äàãëåäæàíûÿ ëàêàâàíûÿ ïàçíîãö³, õâàë³ øà ¢êîâûõ âàëàñî¢, ÿñêðàâûÿ ïàõîäí³ ìóæ÷ûíñê³õ ãàëüøòóêà¢ (“øòî ïàäàðûöü êàõàíàìó”), ýôåêòíûÿ ïðàëüíûÿ ìàøûíû, ïðûâîæàíüê³ÿ ïóõíàöåíüê³ÿ êàöÿíÿòê³, ÿê³ÿ òàêñàìà íÿñóöü íåéêóþ ³äýéíóþ íàãóçêó. Òýêñòû öàëêàì àäïàâÿäàþöü “çðîêàâàìó øýðàãó”. Ãýòà ïàðàâû, ÿê äïðàíàööà íà ïðàöó ¢ “ô³ðìå”, ÿê ñòàöü êàðäëåâàþ âå÷àðûíû, ÿê óçÿöü ó ïàëîí ÿãî, ÿêóþ áÿë³çíó êóïëÿöü óâîñåíü, ÿêóþ ¢åâñíó. Ãýòà àïîåâà ïðà ÿêóþ-íåáóäçü ãàë³âóäñêóþ äç³âó — áàëàçå ³õ øìàò, õîï³öü íà ¢ñå æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû ïà äçâå ¢ êîæíû íóìàð. ²íòýðâ’þ ç ÿêîé-íåáóäçü ëàêàëüíàé çîðêàþ — âàêîë äîñûöü áàíàëüíàãà òýêñòó áóäóöü çìåø÷àíûÿ ôîòà ÿãîíàãà ïåðñàíæà ç ðàçíàñòàéíûì³ íàõ³ëàì³ ãàëââû. Íå ÷óæàÿ ¢êðà³íñê³ì ÷àñîï³ñàì ³ ïý¢íàÿ ³íýëåêòóàë³çàâàíàñöü. Âîñü âàì êëàñ³êà: Ñàô³ Ëàðýí, ×àðë³ ×àïë³í, Ðîì³ Øíàéäýð — êàë³ âû äàãýòóëü ïðà ³õ í³÷îãà íå ÷óë³, âàì

áóäçå ö³êàâà. Ðýãóëÿðíà ç’ÿ¢ëÿþööà ìàòýðûÿëû ïðà ¢êðà³íñê³õ æàí÷ûí, øòî íàëåæàöü íå òîëüê³ äà áåçíàäçåéíà ìàñàâàé, àëå é äà âûñîêàé êóëüòóðû. Âîñü âàì ³ îïåðíàÿ ñïÿâà÷êà Âàëÿíö³íà Ñöåïàâà, ³ ë³òàðàòóðàçíà¢öà Ñàëàì³ÿ Ïà¢ëû÷êà, ³ äûðýêòàðêà ãàëåðý³ ñó÷àñíàãà ìàñòàöòâà Ìàðòà Êóçüìà. Äàþöà ïàðàäû, ÿê äáàöü ïðà ñâà¸ çäàðî¢å, — ïåðàâàæíà ÿíû çâîäçÿööà äà ïðàâ³ëüíàãà âûêàðûñòàííÿ ñðîäêà¢ êàíòðàöýïöû³. Áåç ïåðàáîëüøàííÿ, êîæíû äðóã³ æàíî÷û ÷àññï³ñ çìÿø÷åå ³íôàðìàöûþ ïðà êàíäûäàòû é ñï³ðàë³! Çàâåööà, óæî ïåðøàêëàñí³öû âåäàþöü, øòî êóäû. Ãýòà ¢ Ñàâåöê³ì Ñàþçå ñåêñó íå áûëî, à ¢ ïîñòñàâåöêàé ïðàñòîðû, äà ÿêîé íàëåæûöü Óêðà³íà, ¸í íàñû÷àíû, ðàçíàñòàéíû é íå òîëüê³ øëþáíû. Àáàâÿçêîâûÿ êóë³íàðíûÿ ðýöýïòû — óñ¸ òóò ãýòàê æà ñàìà, ÿê áûëî ¢ ñàâåöê³ÿ ÷àñû, òîëüê³ ³íãðýäûåíòû ïðàïàíâàíûõ ñòðàâà¢ ñòàë³ íåïàð¢íàëüíà ýêçàòû÷íåéøûì³. Ðàçíàñòàéíûÿ òýñôû ç íàá³ðàííåì áàëà¢: ÿêàÿ òû é ÿê³ òâîé êàõàíû, ãàðàñêîïû, ïàðàäû ïñ³õîëàãà¢ — ö³êàâà, ö³ íåõòà êàðûñòà¢ñÿ ³ì³? Òðàïëÿþöà é àïàâÿàäíîåê³ ïðà íÿë¸ãê³ æàíî÷û ë¸ñ ç õýï³-ýíäàì. Êàë³ ìåðèâàöü ïðà ¢êðà³íñê³õ æàí÷ûí òîëüê³ ïà ãýòûõ ÷àñîï³ñàõ, ñêêàäåöòà ¢ðàæàíîå, øòî ¢nå ëîçóíã³ — ÿê õðóø÷î ¢ñêà-êàìóí³ñòû÷íûÿ, òàê ³ ñó÷àñíûÿ — óâàñîáëåíûÿ ¢ æûöö¸: ³ Àìåðûêó äàãíàë³ é ïåðàãíàë³, ³ ¢ Å¢ðîïó ³íòýãðàâà³ñÿ. Íà áë³ñêó÷ûõ ñòàðîíêàõ ïàì³æ ñàäðàíûì³ ç àäïàâåäíàãà òûïó ³íøàçåìíûõ óçîðà¢ ìàòýðûÿëü÷ûêàì³ ïðà ÷àðãîâóþ Äæîäç³ Ôîñòýð ö³ Íàñòàñ³þ Ê³íñê³ äû ïðà òýíäýíöû³ ìîäû àä Jozeph Beuys çìåø÷àíûÿ ðýêëàìû êàñìåòûê³ íàëëåïøûõ ô³ðìà¢ ñâåòó. Àëå í³äçå íå àäçíà÷àíà, øòî ïî¢íû êàìïëåêò ëëÿ äîãëÿäó ñêóðû òîëüê³ øû³ é äýêàëüòý êàøòóå ïà çàðïëàòà íàñòà¢í³öû ñÿðýäíÿý øêîëû. Ïðà ì³çýðíûÿ çàðïëàòû ñÿðýäíåñòàòûñòû÷íûõ óêðà³íàê, ÿê³ÿ äà òàãî æ äî¢ãàà íå âûïëà÷âàþöà, ÷ûòàéöå íå òóò. À òóò óñ¸ ¢ ïàðàäêó! Óñå æàí÷ûíû é äçÿ¢÷ûíû, êàë³ ÿíû íå àêòîðê³, íå ìàäýëüê³ é íå æîíê³ “íîâûõ”, ïðàöóþöü “íà ô³ðìå”, ³ êàë³ ÿø÷ý é ñêàðäçÿööà íà æûöö¸, äûê ïðû÷ûíà ãýòàã — íåïàðàçóìåíå ç áîêó ñÿáðî¢ê³, ìàòê³, êàõàíàãà àëüáî êàëåãà¢ ïà òîé ñàìàé ô³ðìå. Òóò æà äàþöà ïàðàäû ïñ³õîëàãà, ÿê ãýòûõ êàíôë³êòà¢ ïàçáÿãàöü, — ëåïø çà ¢ñ¸ òàìó, ç ê³ì ïàñâàðûëàñÿ, ïàäàðàâàöü íåøòà ç ðàçðýêëàìàâàíûõ íà ñóñåää³õ ñòàðîíêàõ ðý÷à¢, ³ ¢ñ¸ áóäçå äîáðà. Óçìàöí³öü ³ ïàëûá³öü ó ñâà³õ ÷ûòà÷êàõ ñïàæûåöê³ÿ ³íòûíêû — àäíà ç íåñóìíå¢íûõ ôóíêöûÿ¢ óêðà³íñê³õ æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢. ßíû é ñàì³ êàøòóþöü íÿìàëà, à ÿø÷ý é ïðûíóêàþöü äà íîâûõ âûäàòêà¢ ñâà³ì³ áåññàðîìíûì³ ðýêëàìàì³. Øìàòïëàíâû ïðà³ëþñòðâàíû ìàòýðûÿë ïðà ãóáíóþ ïàìàäó ¢ ÷àñîï³ñå “Íàòàëè” çàïý¢í³âàå, øòî æàí÷ûíà, ó ÿêîé øòîìåñÿö íå ¢çí³êàå

“àáñàëþòíà íàòóðàëüíàãà” æàäàíïÿ íàáûöü ÷àðãîâû òóá³ê ãýòàé ñàìàé ïàìàäû, — ïðîñòà ïñ³õ³÷íà íåïà¢íàâàðòàÿ. Ñïàæûâåöêàÿ ñê³ðàâàíàñöü æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢, çäàâàëàñÿ á, àáñàëþòíà íå àäïàâÿäåå ïàêóïîíé çäîëüíàñö³ ïåðàâæíàé ìàñû ¢êðà³íñê³õ æàí÷ûí, àëå ¢ñ¸ áîëüø òà¢ñöåéøûì ÿíû (÷àñîï³ñû) ðîáÿööà ìåíâ³òà äçÿêóþ÷û ðýêëàìå, à ðýêëàìàäà¢öû ïëàöÿöü íå ïðîñòà òàê. Ðýêëàìóþööà êàñìåòûêà, áÿë³çíà, àäçåííå, æàíî÷àÿ ÷ûòàíêà, íîâûÿ ê³íàô³ëüìû, òóðûñòû÷íûÿ ïàåçäê³ — ðàçíàñòàéíûÿ ñðîäê³ äàñÿãîåííÿ ãàðìî³³. Äëÿ êàãî ãýòà ¢ñ¸? Äëÿ äçÿ¢÷àò ³ æàí÷ûí, ó ÿê³õ óñÿãî äîñûöü! Äëÿ òûõ, õòî ååðûöü ó ñâàþ çîðêó! À õòî íå ¢ìåå êàðûñòàööà ìàëàäîñöþ, ïðûãîæûì òâàðàì ³ çãðàáíûì ïàêóëü øòî öåëàì, íÿõàé àáâ³íàâà÷ âàå ñÿáå, à íå ýêàíàì³÷íû êðûç³ñ ö³ öÿæêóþ ñïàä÷ûíó êàìóí³ñòû÷íàãà ì³íóëàãà. Ïðûíöûïîâà àðûåíòàâàíûÿ íà ìåíøûíþ, ÿêàÿ âûá³ëàñÿ ¢ ïÿ¢íóþ çàìîæíóþ ïðàñëîêó, óêðà³íñê³ÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû ïàãàðäë³âà íå ça¢âàæàþöü áîëüøàñö³, ÿêàÿ âûá³ööà íå çâîëüíàÿ. Áàëþ÷ûõ ñàöûÿëüíûõ ïðàáëåìà¢ Óêðà³íû íå ³ñíóå! ²ñíóþöü êðýìû äëÿ òâàðó é æûâàòâîðíûÿ ìàñê³, íà÷íûÿ êëóáû é äàðàã³ÿ êóðîðòû. Ö³ ìàðàëüíà ïðûñâÿ÷àöü öýëûÿ âûäàíí³ ãýòûì áàêàì æûööÿ íå ¢ çàìîæíàé Ôðàíöû³, íå ¢ ñûòàé Áåëüã³³, íå ¢ ñïàêîíêàé Íÿìå÷ ÷ûíå, à ¢ áåäíàé, ãàëîäíé, íåñïàêîíêàé Óêðà³íå? Àëå ¢êðà³íñê³ÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû é ÿêàÿ-êîëå÷û ìàðàëü — ïàíÿòê³ íåñóìÿø÷àëüíûÿ: ÿê ó øûðýéøûì, ãðàìàäñê³ì, òàê ³ ¢ âóçåéøûì, ïîáûòàâûì, çíà÷ýíí³. Ç³ðíåì íà ³õ ç ìàðàëüíàãà ãëåäç³ø÷à. Êàãî é øòî âûõî¢âàþöü ÿíû. Ñëîâû ëþáí¢, êàõàíñå çãàäâàþööà íà ³õíûõ ñòàðîíêàõ âåëüì³ ÷àñòà. Àëå, ñïàäàðñòâà, êàõàíñå — ãýòà íå ïàðôóìà, áÿë³çíà, ãðîøû é êàíòðàöýïòûâû. Ãýòàìó ¸ñöü ³íøàÿ íàçâà. Ãýòà é ïðàïãàãàíäóþöü ÷àñîï³ñû. Äçÿ¢÷ûíå, øòî íàï³ñàëà ¢ ðýäàêöûþ, øòî ÿå ñïàêóñ³ë³ é ê³íóë³, ïñ³õîëàã ïàðà³¢ ñóïàêî³ööà é ïàøóêàöü êàãî ³íøàãà — öÿãàì æûööÿ âà ¢ñ³õ öÿïåð íåêàëüê³ ïàëàâûõ ïàðòí¸ðà¢. Øòî ¢çÿöü ç ñàáîé íà êóðîðò? Íîâûÿ ïðýçåðâàòûâû — ìåíâ³òà ãýòàìó ñðîäêó çàñöÿðîã³ âàðòà àääàöü ïåðàâãáó, êàë³ ãýòà àäáûâàåööà ¢ öÿáå ç òûì, ç ê³ì òû ïàçíà¸ì³ëàñÿ òîëüê³ ¢÷îðà. Òàêñàìà äàþööà ïàðàäû, ÿê à÷îìàööà ïàñëÿ çãâàëòàâàííÿ — ãàëî¢íàå, íå ë³÷ûöü ñÿáå ïðàêàæíîàþ, ÿê ìàãà áîëüø áûâàöü íà ëþäçÿõ, øóêàöü ðàäàñöÿ¢ æûööÿ, áî òîëüê³ ÿíû çìîãóöü âûëå÷ûöü àä æûöö¸âàãà áðóáó. Âîñü æà, áåçë³÷ êàðûñíûõ ïàðàä, ÿê ïàçáàâ³ööà õ³ìåðû ç ³ìåì “õðûñö³ÿíñêàÿ ìàðàëü” ö³ “ñàâåöêàÿ ìàðàëü” (øòî ¢ äääçåíûì êàíóýêñöå àìàëü òîå ñàìàå) ³ íàäãóë óñÿãî òàãî, øòî ¢âàõîäç³öü ó äàñòàòêîâà íåäàêëäáíà àêðýñëåíû, àëå çðàçóìåëû ïàíÿòàê “òðääûöûéíàÿ ìàðàëü”. Íåëüãà ñêàçàöü, øòî ¢êðà³íñê³ÿ æàíî÷ûÿ

÷àñîï³ñû çóñ³ì íå àðûåíòóþöü ñâà³õ ÷ûòà÷àê íà òðàäûöûéíûÿ âàðòàñö³. Íå, çàìóæ âûõîäç³öü òðýáà. Àëå íå âàðòà ñïÿøàööà, ëåïø ïåðàæûöü íåêàëüê³ ðàñ÷àðâàâííÿ¢ äà øëþáó, ÷ûì ó øëþáå. Øëþáíàÿ âåðíàñöü, áåçóìî¢íà, äîáðàÿ ðý÷. Àëå ç ÿå íå òðýáà ñòâàðàöü êóì³ðà. ² òàìó äàþöà ïàðäâû, ÿê ìåöü êàðûñöü ç òàãî, øòî òâîé ìóæ — äîæóàí. Âåäàåöå ÿê? Ïà-ïåðøàå, ïàêóëü ¸í âûðàøàå ñâàå ïàçàøëþáíûÿ ïðàáëåìû, âû íå ïëà÷öå íà¢çðûä, à âûðàøàéöå ñâàå. Ïà-äðóãîå, âàì ïàø÷àñö³ëà: ìóæ-äîíæóàí íàøìàò ëåïøû êàõàíàê, ÷ûì äîáðàñóìëåííû ìóæ. Òàìó íàâó÷ûöåñÿ ¢ ÿãî ¢ñÿìó é íå òðûìàéöå íàáûòû äîñâåä ïðû ñàáå, äçÿë³öåñÿ ³ì ç ïðûåìíûì³ âàì àñîáàì³. À ÿø÷ý ìóæ÷ûíû-äîíæóàíû çíà÷íà ìåíø ïàòðàáàâàëüíûÿ äà äàìàøíÿãà ïàðàäêó, ó ³õ ñòàëû êîìïëåêñ â³íû ïåðää ðýãóëÿðíà çäðäæâàíàþ æîíêàé, ÷ûì àïøíÿÿ îíæà ïàñïÿõîâà êàðûñòàööà. Òàê³ì ÷ûíàì, ñó÷àñíûÿ ¢êðà³íñê³ÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû ¢âàñàáëÿþöü ó æûöö¸ àñíîí¢íû ñåêóàëüíûû ëîçóíã êðûç³ñíûõ ýïîõ: ñìàêóé æûöö¸ ¢ êîæíûì ëîæêó, æûâåì ääç³í ðàç! Ç ìàðàëëþ öåñíà ïàâÿçàíàÿ ðýë³ã³ÿ. Àëå äçå íÿìà ìàðàë³, òàì Áîãà íÿìà é ïàãàòî¢. Âÿäîìà, í³õòî íå ¢çÿ¢ñÿ á øóêàöü íà ñòàðîíêàõ ãýòûõ ÷àñîï³ñà¢ ³êîíó Áîæàé Ìàö³, àëå òàì, äçå áîãàì ñòàíîâ³ööà êàëåêöûÿ êðýìà¢ àä Lumene, íå òðýáà íàãóé ÷àãîñüö³ øóêàöü. ²íòýëåêò? Ïåðàä íàì³ äîñûöü ïðûì³òû¢íûÿ òýêñòû, ïðà³ëþñòðàâàíûÿ, êàë³ ðàçááðàööà, ãýòê³ì³ æ ïðûì³òû¢íûì³ âûÿâàì³. Í³ íà àäíîé ç íåçë³÷îíûõ ãîæàíûê³õ ìûñà÷àê, ÿê³ì³ ïÿðýñöÿööà ëüñíÿíûÿ ñòàðîíê³ “ÓÆ×” (óêðà³íñêàãà æàíî÷àãà ÷àñîï³ñà. — Ðýä.), íå ïàáà÷ûø àí³ ñâÿòëà äóìê³, àí³ ïîêûÿ äóõî¢íàñö³. Ñòàðàíîà ïàìàëÿâàíûÿ âî÷û ïóñòûÿ. Íå çàäóìâàþöà ãýòûÿ ãàëî¢ê³ òîëüê³ øòî ç öûðóëüí³ íàä æàíî÷ûì³ ïðàáëåìàì³, íàä ìåñöàì æàí÷ûíû ¢ ãýòûì ñâåöå. Çäàðàåööà, ³ ôåì³í³ñòê³ àäê³äâàþöü òðàäûöûéíûÿ âàðòàñö³ ÿê õàíæàñê³ÿ é ïðûãíýòàëüí³öê³ÿ. Àëå çà ãýòûì ñòà³öü ïðàáíàíàÿ ñòðàòýã³ÿ, à íå ãóëê³âàÿ àìàðàëüíàñöü. Áðûòàíñêàÿ äàñëåä÷ûòà Äæýí³ñ Â³íøûï ÿø÷ý ó 1987 ãîäçå ¢ êí³æöû “Ñÿðîä æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢” (Inside Women’s Magazines), ïðàáíàë³çàâà¢øû ³õ ìåíàâ³òà ç ôåì³í³ñòû÷íàãà ãëåäç³ø÷à, àäçíà÷ûëà, øòî æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû í³ÿê³ì ÷ûíàì íå ñïðûÿþöü ïàâûýííþ ôåì³ííàé ñàìàñâÿãîìàñö³ æàí÷ûíû — íàääâàðîò, ÿíû ïàãëûáëÿþöü ÿå äðóãàðàäíû ñòàòóñ. ßíû í³áûòà âó÷àöü æàí÷ûíó, ÿê æûöü ëåïø ³ ö³êââåé, àëå íå øóëàþ÷û ñâàéãî íåïà¢òîðíàãà ìåñöà ¢ ãýòûì ñâåöå, à ïà-ìàéñòýðñéó ïðûñòàñî ¢âàþ÷ûñÿ äà ÿãî, ïðûìàþ÷û ñâåò òàê³ì, ÿê³ ¸í ¸ñöü, — ã.çí. áåçíääçåéíà ìóæ÷ûíñê³ì. Ãàëî¢íàå — ïðàâ³ëüíà âûêàðûñòî¢âàöü æàíî÷ûÿ ÷àðû, ÿê³ÿ ¢çìàöíÿþöà ñðîâêà³ äîãëÿä ñêóðû, ñòûë¸âûì ääçåííåì, ñåêñóàëüíûì äîñåâäàì ³ ïàìÿðêî¢íàé äîçàé àððàäûç³ÿêó.

Â³íøûï íàçâàëà æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû äàâåäí³êàì äëÿ æàí÷ûí ó ìóæ÷ûíñê³ì ñâåöå, áî ÿíû çìÿø÷àþü øìàò ìàòýðûÿëà¢, ÿê íå òîëüê³ ïðûâàáë³âàöü, àëå é çâàáë³âàöü ìóæûêî¢, ³ ãàëî¢íàå, ÿê ³õ âûêàðûñòî¢âàöü. Íå ñâîé ðîçóì, çâîëüíàñò³, âîëþ, à ìóæ÷ûí. À äàêëàäíåé, ðîçóì, çäîëüíàñò³ é âîëþ íàê³ðàâàöü íà ìóæ÷ûí! Âûñîíâà Â³íøûï ñëóøíàÿ é äëÿ ¢êðà³íñê³õ æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢. Íåëüãà ñêàçàöü, øòî ÿíû âûõî¢âàþü òîëüê³ æàí÷ûíó-ãàñïàäûíþ, æîíêó ö³ áóäó÷óþ æîíêó. Ïåðûÿäû÷íà ç'ÿ¢ëÿþöà ìàòýðûÿëû ïðà òóþ ö³ ³íøóþ á³çíåñ-ëýäç³, ýëåãàíòóþ, äçåëàóþ, ïàñïÿõîâóþ career-woman. Ïðà æàí÷ûó, ÿêàÿ íå ìàå ãðîøàé íà êàñõþì ää ïðýñòûæíàé ô³ðìû, òóò, ÿê óæî êàçàëàñÿ, íå ï³øóöü. ßêîé âûãëÿäàå íàøàÿ ãåðà³íÿ Íàòàë³çà-Íàòàëåâà? ßíà ìàëàäçåíüêàÿ é ãîæàíüêàÿ, õàöÿ é íå ìàå íàòí¸íáé ïðûâàæñö³ Ñòðóéñêàé äû Ëàïóõ³íé; ÿíà ïðûâááë³âàÿ é ñåêñóàëüíà ðàçíÿâîëåíàÿ; ÿíà õî÷à çàìóæ çà áàãàòàãà; ÿíà íåâûñîêàãà ³íýëåêòóàëüíàãà ïàë¸òó, àëå íå ïàçáà¢ëåíàÿ ïý¢íàé æûöö¸âàé êåìë³âàñö³; ó ÿå ïàñðýäíû ýñòýòû÷íû ãóñò; ó ÿå âÿäóööà ãðàøàíÿòû ñóìíå¢íàãà ïàõïäæàíÿ. Àëå ÿíà àìòûì³ñòêà, ñàìà ¢ìåå äàâàöü ñàáå ðàäû ¢ æûöö³ ³, íà äç³âà, íÿãëåäçÿ÷û íà ¢ñþ ïðûì³òû ¢íàñöü ñâà¸é íàòóðû, óìåå ïàäòðûìàöü ³íøûõ! ² ÿå ëþáÿöü! ßå êóïëÿþü ³ òûÿ, äà êàãî ÿíà áûööàì áû àáñàëþòíà íå çâåðíóòàÿ. Êàãî ðÿãóëÿðíà ïðàãëÿäàþöü ó á³áë³ÿòýêãò, ó êàãî àäïàäàå âîêëàëêà é ÷àðíåþöü ðàæê³ ñòàðîíàê àä ³íòýíñ³¢íàãà ãàðòàííÿ? Ó òàãàñâåòíà-³íòýëåòóàëüíàãà “Ñâ³òî-âèäà”? Ó âîñòðà ñàöûÿëüíàãà “Ï²Êó”? Ó ñòàðîé ñÿáðî¢ê³, ìàñêâ³÷ê³ “Íàóêè è æèçíè”? Íå, ó ïðûâááë³âàé “Íàòàëè”. Íå òàê øìàò óêðà³íàê, øòî êóïëÿþü ãýòûÿ äû ³íøûÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû ðýãóëÿðíà, ³ çà¢ñ¸äû ñâåæûÿ âûíóñê³. ²ñíóå ãíóòêàÿ ñ³ñòýìà ñê³äàê íà ñòàðûÿ íóìàðû, ÿê³ÿ òàêñàìà äîáðà “³äóöü”. Õàðàêòýðíàÿ ðûñà ãýòûõ ÷àñîï³ñà¢ — ó òûì, øòî ÿíû äî ¢ãà íå ñòàðýþöü (óëàñíà, ÿê äîáðà äàãëåäæàíûÿ æàí÷ûíû). Íââàò ó âÿñêîâûõ õàòêàõ ìîæíà ïàáà÷ûöü õàöÿ á àäç³í ãëÿíöàâû ýêçýìïëýð “ÓÆ×”. Çäàâàëàñÿ á, äà¢ãàíîã³ÿ, ñìóãëÿâûÿ, áåëàçóáûÿ, ëåäçü ïðûêðûûÿ é ãðóíòîçíà íàôàðáàâàíûÿ êðàñó³, ÿê³ÿ ¢ñì³õàþöà ç êîæíàé ³ëüñíÿíàé ñòàðîíê³, ìóñ³ë³ á ðàçäàæíÿöü âÿñêîâûõ ðàáîòí³öà ¢, âûêë³êàöü ó ³õ íàòóðàëüíåà ïà÷óöü àáóðýíÿ æàí÷ûíû, øòî öÿæêà ïðàöóå, äà äçå¢ê³, ÿêàÿ øóêàå ë¸ãêàãà õëåáà. Íÿãëåäçÿ÷û íà ãýòà, ³ àä ñÿëÿíê³, øòî ñõ³ë³ëàñÿ íàä “Íàòàë³çàé”, ìîæíà ïà÷óöü: õîïöü ïàáà÷ó, ÿêàÿ ¢ ñâåöå ¸ñöü ïðûâàæíöü. Õ³áà ïðà çóñ³ì óæî àãîëåíóþ ïàíåíéó ñÿëÿíêà ¢ñ¸-òàê³ çà¢âàæûöü: ïðûêðûëàñÿ á, êóðâà! Íåíàóðàëüíà àïòûì³ñòû÷íû ³ ðàñïóñíûì “Íàòàë³çàì” áûööàì áû ¸ñöü ïÿ¢íàÿ àëüòýðíàòûâà — ãýòà ïðîñòà “Æ³íêà”, êîë³øíÿÿ “Ðàäÿíñüêà

æ³íêà”. Âîñü õòî, çäàâàëàñÿ á, ñòà³öü íà àáàðîíå òðàäûöûéíàé ìàðàë³, âûõî¢âàå òðàäûöûéíûÿ âàðòàñö³, à òàêñàìà ääëþñòðî¢âàå íÿë¸ãê³ÿ ñàöûÿëüíûÿ ïðàáëåìû ñó÷àñíàñö³. Òóò ìîæíà çíàéñö³ ³íôàðìàöûþ ïðà í³ê÷ýíûÿ ïàää÷ê³ ñàöûÿëüíàãà çàáåñïÿ÷ýííÿ âåòýðàíàì ïðàöû äëüáî íÿø÷àñíûì àñîáàì, “øòî äàãëÿäàþöü ³íâàë³äà¢ I ãðóïû äëüáî äçÿöåé-³íâàë³äà¢, äëüáî àñîáàì, øòî äàñÿãíóë³ 80-ãàäîâàãà âåêó”, ïðà÷ûòàöü ïðà òîå, ÿê äàãëÿäàöü êàðîâó ³ ÿê âûõî¢àþöü äçåòàê-ñ³ðîòà¢ ó øêîëå-³íýðíàöå. ¨ñöü òðàäûöûéíûÿ âûêðàéê³ ñóêåíàê ³ ¢çîðû äëÿ âûøûâàííÿ — äëÿ òûõ, õòî ÿø÷ý íå ðàçâó÷û¢ñÿ øûöü. ¨ñöü ìàòýðûÿë ³ ïðà ôîðìó áðîâà¢, êóë³íàðíûÿ ðýöýïòû, ãàðàñêîïû. Òûì, õòî õàöå¢ áû çðàá³öü òàòó³ðî¢êó íà öåëå, ðàÿöü ëåïø àáêëå³ööà ïðûêîëüíûì³ (ëåêñ³êà êðûí³öû) ìàëþíà÷êà³, — íà ôàòàãðàô³³ áà÷íà, ÿê ãýòà áóäçå êëàñíà. Àïàâÿäàííåé³ ïðà ðàçíàñòàéíûÿ æàíî÷ûÿ ë¸ñû ÿê ïà÷íåø ÷ûòàöü, âûê àáàâÿçêîâà äà÷ûòàåø äà êàíöà: íå ïðàç ³õíóþ ë³òàðàòóðíóþ âàðòàñöü (óçðîâåíü ï³ñüìà ñö³ïëàé “Æ³íêè” ãýòê³ ñàìû, ÿê ó ÿå øûêî¢íûõ êàëåãà¢) — ïðîñòà áÿðý ñâà¸ íåàäîëüíàÿ ö³êàâàñöü äà ÷óæîãà æûööÿ. Òàê, áûâàå, íåñâÿäîìà ñëóõàåø ÷óæûÿ ðàçìîâû ¢ ýëåêòðû÷öû. Ðýêëàìû íà ñòàðîíêàõ “Æ³íêè” ³ñòîòíà ìåíø, ³ ïàë³ãðàô³ÿ ñëàáåéøàÿ, ³ íÿçëîìíàÿ ìàðàëüíàÿ ïàç³öûÿ àñó÷àñí³ëàñÿ. “Æ³íêà” ¢æî ðàçóìåå, øòî áåç ãýòàãàà íåìàà÷ûìà, ääñþëü ³ àáñäëþòíà ïðàçðûñòàÿ êîôòà÷êà ç êâåòà÷êàì³ íà ääïàâåäíûõ ìåñöàõ íà âîêëàäöû. Íà ñòàðîíêàõ “Æ³íêè” íÿìà í³ Ïàðûæó, í³ Ìàÿì³. Àëå ¸ñöü àäêðûöö³ òûïó: “Êîæíû, õòî ìàå ñ³ëû, çìàãàåöòà çà ìåñöà ïàä ñíîöàì... Òðýáà áðàöü òîå, øòî ìîæíà ¢çÿöü”. À ãýòà ¢æî íåñôàðìóëÿâàíû äýâ³ç äçÿ¢ ÷ûíû ç “Íàòàë³çû”. Òàê, “Æ³íêà”, ó ääðîçíåíîå àä ³íøûõ æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢, íå ðýêëàìóå øûêî¢íàãà æûööÿ. Àëå âîáðàç æàí÷ûíû-ãàñïàäûíüê³ êóëüòûóåöòà òóò ÿø÷ý áîëüø íàñòóé³âà. Æàí÷ûíû, øòî äðýíîà äàãëÿäàë³ ïðàòî ¢íàãà ìóæà, öàëêàì ëàã³÷íà âêàçâàþöòà ñàìîòíûì³ áåç âåðíàãà ñÿáðà ïîáà÷. Àëå âîñûöü ïðà “Æ³íêó”, õîöü ÿíà é ìàå ñâà³õ ÷ûòà÷àê, — íå ÿíà âàá³öü ³ ìàí³öü àñíî¢íóþ ìàñó ìàëäûõ óêðà³íàê. À ää âûõàâàíûõ íà “Ðàáîòíèöàõ” äû “Êðåñòüÿíêõ” ìàìà¢ äû áàáóëÿ¢ ñ¸íÿøí³õ ÷ûòà÷àê “Íàòàë³ç” íÿðýäêà ïà÷óåø, øòî ÿíû (ñïîíñàðû ãýòûõ ÷àñîï³ñà¢) ìýòàíàê³ðàâàíà ðàçáýø÷âàþöü íàøûõ äóðí³öà¢, ïðàãíó÷û âûõâàöü ç ³õ ñàáå êóõàðàê ³ àô³öûÿíàê. Íàâîøòà òàê³ì äàâàöü àñåâòó é ääêðûâàöü âûøûí³ é ääëÿãëÿäû? Äàñòàòêîâà íàâó÷ûöü ìàçàöü âóñíû é êàðûñòàööà ïðýçåðâàòâûâàì³, øòî é ðîáÿöü ïîñòñàâåöê³ÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû. Êàëàí³ÿëüíàé êðà³íå — êàëàí³ÿëüíûÿ âàðòàñö³. Àëå ÷ûì ÿíû, êàâàðíûÿ é ãðàøàâ³òûÿ, íàìà ¢íÿþöü ñâåå æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû? ßê âûõî¢âàþöü òûõ, õòî áóäçå

íàéìàöü íàøûõ äóðí³öà¢ ó êóõàðê³ é áóäçå äàâàöü ³ì “íà ÷àé”? Íÿõàé àáóðàíûÿ áåçäóõîí¢íàñöþ “Íàòàë³ç” ïàæûëûÿ ñïàäàðûí³ âîçüìóöü ó ðóê³ ÿê³-êîëå÷û æàíî÷û ÷àññï³ñ, ñòâîðàíû íà ïàòðýáó æàí÷ûíû ç “çàëàòîãà ì³ëüÿðäó”. Êàë³ ÿíû áóäóöü íå òîëüê³ ðàçãëÿäàöü ìàéþíê³, àëå é ïà÷ûàþöü ³õ òýêñòû, äûê ñöÿìÿöü, øòî ôðàíöóçñê³ÿ, àìåðûêàíñê³ÿ, ãàëàíäñê³ÿ æàíî÷ûÿ ÷àññï³ñû çàïî¢íáíûÿ àáñàëþòíà òûì ñàìûì, øòî ³ ¢êðà³íñê³ÿ. Ãýòûÿ æ ñàìûÿ ïàðàäû êàñìåòîëàà¢ ³ ñåêñîëàà¢, ãýòûÿ æ ñàìûÿ âïîâåäû ïðà âÿäîìûõ ³ ïðîñòûõ æàí÷ûí, ãýòûÿ æ ñàìûÿ êóë³íàðíûÿ ðýöýíòû, òýñòû, ãàðàñêîïû, ãýòûÿ æ ñàìûÿ short stories, ÿê³ÿ, ìÿêêà êàæó÷û, íå ç’ÿ¢ëÿþöòà íàáûòêàì³ ñóñåâòíàé ë³òàðàòóðû. Òóò íÿìà á³íàðíàé àïàç³öû³: ñâà³ì ñóñåâòíóþ êëàñ³êó é ðîçäóìû âÿáó÷ûõ ³íòýëåêòóàëà¢ ïðà ñýíñ áûöÿ, à ³íøûì — ìàéòê³ äû ñòàí³ê³. Õó÷ýé ç’ÿâ³öòà äóìêà: ïðûì³òûçàâàë³ ñâà³õ — ê³íóë³ñÿ ïðûì³òûçî¢âàöü ³ íàøûõ, ó êàãî ÿø÷ý çàñòàë³ñÿ ðýøòê³ çàêëàäçåíûõ ïàïÿðýáíÿþ ¢ëàäà þ ³íòýëåêòóàëüíà-àñâåòí³òê³õ ³äýàëà¢. Òûì ÷àñàì ó öÿïåðàøíýé Óêðà³íå (³ ãýòà ¢ ïÿ¢íûì ñýíñå äàëó÷åå ÿå äà êðà³íà¢ ç ïàñïÿõîâàé ðûíêàâàé ýêàíî³êàé) âûäàþòà é äàñòàòêîâà ³íòýëåêòóàëüíûÿ ÷àññï³ñû, øòî ïðà¢äà, áåç ÿñêðàâà âûÿ¢ëåíàé ãåíäýðíàé ñê³ðàâàíàñö³, äçå ¢êðà³íñê³ÿ ³íòýëåêòóàëû ïîãóöü ³ ïðà÷ûàöü øòî-íåáóäçü ö³êââåå äëÿ ñÿáå, ³ íàâðóêââàöü øòî-íåáóäçü ö³êââåå äëÿ ³íøûõ. ², ãýòàê ñàìà ÿê ³ ¢ êðà³íàõ-êàëàí³ñòàõ, êîëû ÷ûòà÷î¢ ë³òàðàòóðíûõ, ô³ëàñîôñê³õ, ìàñòàöòâàçíà¢÷ûõ, ïàë³òàëàã³÷íûõ ÷àññï³ñà¢ çíà÷íà âóçåøûÿ, ÷ûì æàíî÷ûõ. Â³äââî÷íà, íå áóäçåì ïàðà¢íî¢âàöü ñòàí àñåâòû é ìàã÷ûìàñöÿ¢ ÿå çäàáûöü ó íàñ ³ ¢ ³õ. Ãýòàÿ ñêëäàíàÿ òýìà âûõîäç³öü äàë¸êà çà ìåæû íàøàé ðàçìîâû. Àäç³íàå, øòî ìîæíà ñêàçàöü: àäðîçíåíí³ ìåñöÿöòà íå ¢ ïðàñòîðû æàíî÷ûõ ÷àññï³ñà¢, ÿê³ÿ ³ ¢ íàñ, ³ ¢ ³õ íàïðà¢äó ïàâîáíûÿ. Íà ¢êðà³íñê³ì ðûíêó ÷àññï³ñà¢ ³ñíóþöü íå òîëüê³ ðàçíàñòàéíûÿ æàíî÷ûÿ, àëå é ñïåöûÿë³çàâàíûÿ ìóæ÷ûíñê³ÿ ÷àññï³ñû. Ãýòà òîå, ÷àãî çóñ³ì íå áûëî ¢ ÑÑÑÐ. Áûë³ ÷àññï³ñû — íåàääçåëüíû ýëåìåíò ìóæ÷ûíñêàé êóëüòóðû ¢ òûõ ö³ ³íøûõ ïðàñëîéêàõ: “Çà ðóëåì”, “Îõîòà è ðûáàëêà”, ãàçåòà “Çà ðóáåæîì”, — àëå ñïåöûë³çàâàíûõ ÷àññï³ñà¢ äëÿ ìóæ÷ûí, ÿê, íàïðûêëää, “Ðàáîòíèöà” ö³ “Ðàäÿíñüêà æ³íêà” äëÿ æàí÷ûí, íå âûäàâàëàñÿ. Çðýâêó êàíòðàáàíäàþ òðàïëÿ¢ íà ñàâåö³ÿ ïðàñòîðû Playboy àáî Lui, äû ÿíû íå ðàá³ë³ íäââîð’ÿ. À öÿìåð ³ñíóà ðàñ³éñêàÿ âåðñ³ÿ ñëàâóòàãà “Ïëýéáîÿ”, ³ñíóå é ðàñ³éñê³ “Ìåââäü”, äàñÿãàëüíû äëÿ ¢êðà³íñêàãà ÷ûòà÷à. Âûäàåöà ðàñ³éñêàìî¢íû ¢êðà³íñê³ ÷àññï³ñ “Ëèåð”, íÿäà¢íà ç’ÿâ³¢ñÿ ïàë³ãðàô³÷íà ñëáåéøû ÷àññï³ñ “Ìóæèêè”. ² øòî ìû ìîæàì ïðà÷ûòàöü íà ³õ ñòàðîíêàõ? Ãýòàê ñàìà, ÿê

æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû äàþöü æàí÷ûíàì êâàë³ô³êàâàíûÿ é íå âåëüì³ ïàðàäû, ÿê ³ì ñÿáå ïàâîäç³öü ó öàðñòâå ìóæ÷ûí, ñïåöûÿë³çàâàíûÿ ìóæ÷ûíñê³ÿ ÷àñîï³ñû äàþöü ïàðàäû, ÿê ìóæ÷ûíàì ïàâîäç³öü ñÿáå ¢ öàðñòâå æàí÷ûí. ßê³ÿ ¢æûâàöü äýçàäàðàíòû é ïàðóôíû, êàá ïàñïîõîâà ïðûâàáë³âàöü äçÿ¢÷àò, ÿê ïàäá³ðàöü ãàëüøòóê³ é øêàðïýò³, øòî íåàáõîäíà ìåöü ó ïàìÿøêàíí³, êóäû ïëàíóåø çàïðàñ³öü äçÿ¢÷ûíó. Æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû çàöûêë³ë³ñÿ íà êàíòðàöýïòûâàõ, ìóæ÷ûíñê³ÿ — íà ³ïàòýíöû³. Ãýòà, çäàåöòà, àñíî¢íàÿ ïðàáëåìà ìîöíàãà ïïëó. Òàêñàìà ïàïóëÿðíà òëóìà÷ûööà, øòî òàêîå ôíîäàâûÿ á³ðæû, ÿê³õ ï³ñüìåíí³êà¢ íàéâîëüø ÷ûòàþöü ¢ Çëó÷àíûõ Øòàòàõ, êîëüê³ êàøòàâà¢ âÿäîìû ãàë³âóäñê³ ê³íâô³ëüì. ×àñîï³ñû ãåíäýðíàãà ê³ðóîéó çâû÷àéíà íå ääðîçí³âàþöòà âûøûí¸þ äóìê³ é ãëûá³í¸þ áà÷àííÿ ñàöûÿëüíàé ñ³òóàöû³ ¢ êðà³íå, äçå ÿíû âûäàþöòà. Àëå, ì³æ ³íøàãà, íà ñòàðîíêàõ àíååëüñêàìî¢íàãà Playboy ö³ ôðàíóçñêàìî¢íàãà Lui ïàì³æ àãîëåíûì³ (áîëüø àãîëåíûì³, ÷ûì âà ¡êðà³íå) äçÿ¢÷àòàì³ äû ðýêëàìàì³ çóáíûõ ø÷îòàê çìÿø÷àþöà ñóð’¸çíûÿ àðòûêóëû ïðà ïàë³òûêó é êóëüòóðó, äðóêóþööà ö³êàâûÿ ³íòýðâ’þ ña çíàêàì³òûì³ àñîáàì³. Đàñ³éñê³ÿ âåðñ³³ ñóñâåòíà âÿäîìõ ÷àñîï³ñà¢ äëÿ ìóæ÷ûí âûê³äàþöü òàê³ÿ àðòûêóëû, ïàê³äàþ÷û òîëüê³ äçÿ¢÷àò ³ çóáíûÿ ø÷îòê³. Íà ñòàðîíêàõ ÷àñîï³ñó “Ëèååð” îïæíà çíàéñö³ øòî-íåáóäçü ïðà ïðýç³äýíòêóþ êàìïàí³þ é ïðà áåäíûõ áàöüêî¢, ÿê³õ ñàïðà¢äíûì ìóæ÷ûíàì âàðòà øàíâàöü. Ìóæ÷ûíñê³ÿ ÷àñîï³ñû çìÿø÷àþöü áîëüø ïðàáëåìíàñö³, ÷ûì æàíî÷ûÿ. Ãýòà îïæíà àöýíüâàöü ïà-ðîçíàì. Ìàã÷ûìà, æàí÷ûí ³ ñàïðà¢äû ë³÷àöü çóñ³ì íå çâîëüíû³ çàäíàööà íàä ÿêîé-êîëå÷û ïðàáëåìàþ, õ³áà øòî ÿê³ÿ êàëãîòê³ ïàäàáðàöü äà âå÷àðîâàãà ñòðîþ. Àëå, ç ³íøàãà áîêó, ïðàáëåìíûÿ íà ïåðøû ïîãëÿä ìàòýðûÿëû ç ìóæ÷ûíñê³õ ÷àñîï³ñà¢ íå íàäòà ãëûáîê³ÿ. Öàëêàì ìàã÷ûìà, ë³÷ûööà, øòî æàí÷ûíà íááýðýööà ðîçóì³ ç ³íøûõ âûäàíîÿ ¢, à ¢ø÷ýíò çàíÿòû ñàïðà¢äíû ìóæ÷ûíà ÷ýðìàå ¢ñ¸ òîëüê³ ña ñâà³õ ñïåöûÿë³çàâàíûõ ÷àñîï³ñà¢. Ç ÿêîé ïàç³öû³ í³ ãëÿíåø íà ¢âåñü ìàñ³¢ óêðà³íñê³õ æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢ — ö³ òî ç ôåì³í³ñòû÷íàé, ö³ òî ç ñàöûÿëüíàé, ö³ òî ç ³íòýëåêòóàëüíàé, ö³ òî ç, ãðóáà êàæó÷û, âûõàâà ¢÷àé, — ïà¢ñþëü áà÷ûì ñóýÿëüíûÿ ïðàêîêû. Àëå æàí÷ûíû ³õ ëþáÿöü ³ íå çìàãàþöà ç ãýòûì çãóáíûì ïà÷óöö¸ì! Ó ãýòûì ø÷ûðà ïðûçíàëàñÿ ³ ¢æî çãàäàíàÿ áðûòàíêàÿ äàñëåà÷ûöà Äæýí³ñ Â³íøûï íà ñòàðîíêàõ ñâà¸é êí³ã³. Ñïåöûÿë³çàâàíûÿ æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû, ÿê ³ ³õí³ÿ ÷ûòà÷ê³, áûë³, ¸ñöü ³ áóäóöü. ² íÿõàé ðàçäàþöà ãàëàñû, øòî òàê³ÿ âûäàíí³, ³ ¢êðà³íñê³ÿ òàêñàìà, íå äàþöü í³÷îãà àí³ ðîçóì, àí³ ñýðöó. Ñê³ðàâàíûÿ ÿíû íå äà ðîçóì, íå äà ñýðöà, à äà àñîï¢íûõ ³íòûíêòà¢. Ñÿðîä ÿê³õ íå àïîøíÿå ìåñöà çáéìàå òàÿ ö³êà¢íàñöü, ÿêîþ

ãðàøàöü íå òîëüê³ “ïðîñòûÿ”, àëå é “óñêëàäíåíûÿ” æàí÷ûíû ³ ÿêàÿ ïàëÿãàå ìåíàâ³òà ¢ ö³êàâàñö³ äà ÷óæîãà æûööÿ, ïåðàêàçàíàãà íå àäøë³ôàâàíàþ ìîâàþ ïðûãíîæàãà ï³ñüìåíñòâà, à ïîáûòàâà-æóðíàë³ñöèàþ ìîâàþ æàíî÷ûõ ÷ñîï³ñòà¢. Æàíî÷ûÿ ÷àñîï³ñû ïàêë³êàíûÿ çàäàâàëüíÿöü ³ ³íòûíêò ïðûãàæîñö³. Òàê, ó øìàöë³ê³õ ÷ûòà÷àê ýñòýòû÷íûÿ ïàòðýáû àáìÿæî¢âàþöà áë³ñêó÷ûì³ ïàðòýòàì³ ïàïóëÿðíûõ àêòîðàê ³ ìàíåêåíí³öà¢. Àëå é òûÿ ñïàäàðûí³, ÿê³ÿ âåäàþöü ñóñâåòíåå ìàñòàöòâà, òàêñàìà ç ïðûåìíàñöþ àäçíà÷àþöü ïàñïÿõîâû äûçàéí “Íàòàë³çû”-“Íàòàëåâû” ³ âûã³í øû³ íåéêàé âûá³òíàé àêòîðê³ ö³ áåçûìåííàé ìàíåêåíí³öû. Æàäàííå ïàäàáàööà ìóæ÷ûíó — òàêñàìà àñíî¢íû æàíî÷û ³íòûíêò (ÿê ³ æàäàííå ïàäàáàööà æàí÷ûíå — ôóíäàìåíòàëüíû, ÷àñàì ïàäñâÿäîû ìóæ÷ûíñê³ ³íòûíêò). ² òàìó ÿê íå çâÿðíóöü óâàãó íà ðýêëàìó êðýìà¢ ³ ëàñü¸íà¢, à òàêñàìà — äîáðà ¢ñâäàìëÿþ÷û ³õ ýôåìåðíàöü! — ÿê íå ê³íóöü âîêà íà ïàðàâû ïñ³õîëàãà¢, êàë³ çàïëþø÷ûöü âî÷û, êàë³ ðàñïëþø÷ûöü, à êàë³ é ïàäì³ðãíóöü? ßê³ì çà¢ãîäíà äî¢ã³ì îîæà áûöü ïåðàë³ê æàíî÷ûõ ³íòûíêòà¢, íà ÿê³ÿ — áûâàå, ³íòûíêòû¢íà, àëå çà¢ñ¸äû áåñïàìûêêîâà! — àðûåíòóþöà âûää¢öû æàíî÷ûõ ÷àñîï³ñà¢, ÿê ó íàñ, òàê ³ ¢ ³õ.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîää ïàâîäëå: Êðèòèêà, ¹ 6 (20), ÷ýðâåíü 1999.

hnac501

Âîëÿ Ãíàöþê — âÿäó÷û íàâóêîâû ñóïðàöî¢í³ê ²íñòûòóòó ë³òàðàòóðû Ïîëüñêàé àêàäýì³³ íàâóê. Óêëàäàëüí³öà ³ ïåðàêëàä÷ûöà íà ïîëüñêóþ àíòàë¸ã³³ íîâàé óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû “Rybo-wino-kur” (1994), ïðàçà³÷íûõ êí³ã Þð’ÿ Àíäðóõîâ³÷à “Rekreacje” ³ “Erz-hetz-perc”. Æûâå ¢ Âàðøàâå.

Âîëÿ Ãíàöþê

Äëÿ òûõ, õòî õî÷à àäøóêàöüí êëþ÷ äà ¢êðà³íñê³õ ïðàáëåìà¢ — àä ïàë³òû÷íûõ äà êóëüòóðíûõ ³ íàâóêîâûõ, — ëîçóíà “Óêðà³íà ïàì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäàì”, ÿø÷ý é òëóìà÷àíû ¢ àäíûì òîëüê³ ïàë³òû÷íûì ñýíñå, íàäòà ÷àñòà ñòà¢ ñëóæûöü ñâîåàñàáë³âàé àäìû÷êàé. Çëî ¢æûâàííå ãýòûì, áåç ñóìíâáó, ñïðàâÿäë³âûì öâåðäæàííåì çà àïîøí³ÿ ãàäû àáÿñöýí³ëà, êàá íå ñêàçàöü áàíàë³çàâàëà ÿãîíû çìåñò. Ðàçãëÿä ë³òàðàòóðû ¢ ïàë³òû÷íûõ êàòýãîðûÿõ âûêë³êàå íåãàòû¢íûÿ àñàöûÿöû³ ç òûì³ ÷àñàì³, êàë³ ðýïðýñ³¢íû àïàðàò áà÷û¢ çëà÷ûíñòâà ¢ ïðàå¢ðàïåñêàé àðûåíòàöû³ ìàñòâêà. Íåçàëåæíàÿ ¡êðà³íà ïðà ñòàíîâ³ø÷à òâîðöà¢ ó òàòàë³òàðíàé äçÿðæàâå ãàâàðûëà é ï³ñàëà øìàò, àëå ìàðòûðàëàã³÷íà-ïàòðûÿòû÷íû òîí òàê³õ ïóáë³êàöûÿ¢ àäá³¢ ö³êàâàñöü äà ãýòàé òýìû ðàíåé, ÷ûì ÿíà áûëà äàñòàòêîâà ðàñïðàöàâàíàÿ. Äëÿ øìàò³ê³õ ÷ûòà÷î¢ ïðûñòàñàâàíîå äà ë³òàðàòóðû ïàë³òû÷íûõ êàòýãîðûÿ¢ ñòàëà àíàõðàí³çìàì. À òûì ÷àñàì ìåõàí³çìû, ÿê³ÿ íàðàäæàþöü ïàë³òû÷íûÿ ïàäçåëû, çáåðàãë³ñÿ íàâàò ³ ïàñëÿ òàãî, ÿê çìÿí³¢ñÿ ïàë³òû÷íû çìåñò. ² ïûòàíîå ïðà àðûåíòàöûþ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû äû ÿå ìåñöà ¢ Å¢ðîïå äàãýòóëü — àäíà ç ðàçìåæâàëüíûõ ë³í³ÿ¢. Ç-çà áðàêó ñàìàñòîéíàñö³, “áûöÿ ïàì³æ” (ïàì³æ äçâþìà âÿë³ê³ì³ êóëüòóðíûì³ ôàðìàöûÿì³, à òàêñàìà ìàáóòíûì³ äçÿðæàâàì³) ïðàáëåìà êóëüòóðíàãà ñàìàòàÿñàìëåííÿ íàé÷àñòåé íàáûâàëà ïàë³òû÷íàå äû ³äýàëãà³÷íàå ãó÷àíå. Óïåðøûíþ ïðàáëåìà ïðàçàõîäíÿé ö³ ïðà¢ñõîäíÿé àðûåíòàöû³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû ïà¢ñòàëà ïàñëÿ Áåðàñöåñêàé óí³³. XVIII ñòàãîääçå, ÷àñ, êàë³ ïàñëÿ ðàçðûò Ìàçýïû ¢êðà³íñê³ÿ çåìë³ êàí÷àòêîâà äïûíóë³ñÿ ïàä ðàñ³éñê³ì ïàíâàííåì, áûëî ïåðûÿäì çàíÿïàáó ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû. Ïåðøàÿ ïàëîâà XIX ñòàãîääçÿ áûëà ÷àñàì äðàìàòû÷íàãà âûáàðó, ÿê³ Þðû Ëóòê³ ñ³îâàë³÷íà àêðýñë³¢ “ïàì³æ Ãîãàëåì ³ Øà ¢÷ýíêàì”: ïàì³æ êóëüòóðàé ³ïåðû³ é ðîäíàé êóëüòóðàé. Íå ìåíø

âûðàçíà äçâå ïðîö³ëåæíûÿ àðûåíòàöû³ àçíà÷ûë³ñÿ ¢ çìàãàíí³ ïàì³æ äçâþìà êàíöýïöûÿì³ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû: ö³ áûöü ¸é ë³òàðàòóðàþ äëÿ ¢íóòðàíàãà (“õàòíÿãà”) ¢æûòêó, ö³ öàëêàì å¢ðàïåéñêàþ. Àäç³í ç ãåðîÿ¢ Ïàíöåëÿéìíîà Êóë³øà, ïðûõ³ëüí³êà òîé äðóãîé êàíöýïöû³, êàæà õàðàêòýðíûÿ ñëîâû: “Óêðà³íöû — ÷ó¢ ÿ íå àäíàãî ðàçó àä ýòíîãðàôà ¢ ³ äàãýòóëü äàþ ³ì âåðû — ëÿæàöü ãàëàâîé äà Å¢ðîïû, à íàãàì³ äà Àç³³”. Ó äðóãîé ïàëîâå XIX ñòàãîääçÿ ¢ìàöàâàëàñÿ õàðàêòýðíàÿ äëÿ ïàç³òûâ³çì êàíöýïöûÿ ë³òàðàòóðû ÿê ñðîâêó, øòî ñëóæûöü íàðîäíàé àñâåöå é ôàðìàâàííþ íàöûÿíàëüíàé ñâÿâîìàñö³, ³ ãýòà ¢ âÿë³êàé ñòóïåí³ çâÿëí ë³òàðàòóðó äà ïàäïàðàäêàâàíàé ðîë³. Ìàäýðí³ñöê³ ïåðàëîì ïàñòàâ³¢ óêðà³íñê³õ òâîðöà¢ ïåðàä íåàáõîäíàñöþ ïåðàãåäçåöü êàíöýïöûþ “ñàìàáûòíàé” êóëüòóðû. Òâîð÷àñöü Ëåñ³ ¡êðà³íê³ — æûâîå àäëþñòðàâàíîå ãýòàãà. Âåëüì³ æâàâû âîäóé çàäáû ¢ çàëë³ê Ì³êîëû Âàðàíîãà äà å¢ðàïå³çàöû³ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû, ïàäòðûìàíû ë³òàðàòóðíàé ñóïîëêàé “Ìàëääàÿ ìóçà” äû “õàöýíàì³”. Ïðàç ÷âýðöü ñòàãîäçÿ ãýòóþ ïðàáëàó íäçâû÷àé âîñòðà ñòàâ³¢ Ì³êîëà Õâûë¸âû. ßãî ïûòàíí‌à “Êàìî ãðÿäøè?” äû ìåíø çàâòàëÿâàíàå “Å¢ðîïà ö³ “Ïðîñâ³òà”? áûë³ íå òîëüê³ àòàêàé íà “ïðàëòàðñêóþ ë³òàðàòóðó”: ìåëàñÿ íà ¢âàçå é ìåñöà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû ¢ Å ¢ðîïå. Íàâàò ääë¸ê³ÿ ää ïàë³òûê³ ê³å¢ñê³ÿ íåàêëàñ³ê³ ñòàë³ ñàþçí³êàì³ Õâûë¸âàãà. À êàë³ ïóáë³öûñò ïàêàçà¢ ÿø÷ý é ñòðàòýã³þ: “Ïðý÷ àä Ìàñêâû, óñå âîêíû íà Å¢ðîïó”, — ìóñ³¢ óìÿøàööà íàâàò Ñòàë³í. “Ó òîé ÷àñ, êàë³ çàõîäíå¢ðàïåéñê³ÿ ïðàëåòàðû äû ³õ êàìóí³ñòû÷íûÿ ïàðòû³ ïî¢íûÿ ñ³ïïàòûÿ¢ äà “Ìàñêâû”, äà ãýòàé öûòàäýë³ ì³æíàðîäíàãà ðýâàëþöûéíàãà ðóõó é ëåí³í³çì, — àáóðàíà ï³ñà¢ ¸í ó ë³ñöå äà Ëàçàðà Êàãàíîâ³÷à, — óêðà³íñê³ êàìóí³ñò Õâûë¸âû íå ìàå ñêàçàöü íà êàðûñöü “Ìàñêâû” í³÷îãà ³íøàãà, àêðàìÿ òàãî ÿê çàëë³êàöü óêðà³íñê³õ äçåÿ÷î¢ óöÿêàöü àä “Ìàñêâû” “ÿê ìàãà õóò÷ýé”. ² äà¢ çàãàä çìãàööà ç “êðàéíàñöÿì³ Õâûë¸âàãà ¢ øýðàãàõ êàìóí³ñòà¢”. Çàãàä áû¢ âûêàíàíû: í³êîë³ äà ãýòàãà ðýïðýñ³³ ñóïðàöü óêðà³íñêàé êóëüóóðû íå íàáûâàë³ òàêîãà ðàçìàõó. Àëå æ òðýáà ïàìÿòàöü, øòî ¢ òîé ÷àñ ÿê³ÿ-êîëå÷û, íàâàò íàéáîëüø àáñòðàêòíûÿ çàêë³ê³ äà ïðàå¢ðàïåéñêàé àðûåíòàöû³ ãó÷àë³ íàñòîëüê³ ðàäûêàëüíà, øòî ³õ óñïðûìàë³ ÿê çàìàõ íà ñàìó ðýâàëþöûþ. “Òýîðûÿ, êðûòûêà, ïàýç³ÿ, ïðîçà, ³íòìíûÿ íàòàòê³ — óñ¸ ìåëà íà ñàáå ïÿ÷àòêó çíÿâàã³ é ïàäàçðíîñöü øòî äà Å¢ðîïû é ÷àñòà ìåæâàëà ç íåïðûêðûòàé íÿíàâ³ñöþ”, — ï³ñàëà ïðà ãýòû ïåðûÿ Ñàëàìåÿ Ìà ¢ëû÷êà (“Äûñêóðñ ìàäýð³çió âà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû”). Çíÿâàæë³âàå ñòà¢ëåíå äà Å¢ðîïû âåëüì³ ÷àñòà àáàï³ðàëàñÿ íà òâîðû Îñâàëüäà Øïåíãëðà; àñàáë³âà âÿë³êàå ¢ðàæàíå çðàá³¢ ÿãî

“Ïðûöåìàê Å¢ðîïû”. Ó àäíûì øýðàãó ç ïàíî¢íûì³ òàäû ïðàå¢ðàïåéñêàþ é àíòå¢ðàïåéñêàþ (ïðàðàñ³éñêàþ) ïàç³öûÿì³ ç’ÿ¢ëÿë³ñÿ ãàëàñû — ïðà ¢äà, íåøìàòë³ê³ÿ, — ÿê³ÿ çàêë³êàë³ ñòâàðàöü ë³òàðàòóðó, íåçàëåæíóþ àä ÿê³õ-êîëå÷û ÷óæûõ óïëûâà¢. Íà ïà÷àòêó äâàööàòûõ ãàäî¢ Þðû Ìÿæýíêà (²âàíî¢) à¢òàðûòýòíà ñöâÿðäæà¢: “Íàøàé ë³òàðàòóðû íå ñòàå ñàïðà¢äíàé íåçàëåæíàñö³”, òàìó ÿíà ïðûíóøàíàÿ ³ñö³ “÷óæûì³ é íå¢ëàñö³âûì³ ¸é øëÿõàì³”. Ãýòûÿ ñëîâû áûë³ ïðàìî ¢ëåíûÿ ¢ ïåðûÿä íåáûâàëàã ðîñêâ³òó ë³òàðàòóðû, êàë³ ç’ÿ¢ëÿþöà òàê³ÿ øýäý¢ðû, ÿê “Ñîíå÷íûÿ êëàðíåòû” Òû÷ûíû. Äëÿ êðûòêà, àäíâê, ãýòà íå øìàò çíà÷ûëà, ³äýàëîã³ÿ ïåðàøêàäæàëà ÿìó áà÷ûöü ë³òàðàòóðíóþ ðý÷à³ñíàñöü. Ïðûêìàòíàé ïëûíþ áû¢ íà òîé ÷àñ òàêñàìà ìåñ³ÿí³çì: êàë³ Õâûë¸âû êàçà¢ ïðà àç³ÿöê³ ðýíåñàíñ, ¸í ìå¢ íà ¢âàçå äàðàäæýííå, øòî ïðûíÿñå ñåå òó ¢êðà³íêàÿ ë³òàðàòóðà. Óêðà³íñê³ÿ ï³ñüìåíí³ê³ ¢ Çàõîäíýé Óêðà³íå äû ¢ ýì³ãðàöû³ òàêñàìà ñïðà÷àë³ñÿ ïðà òîå, ÷ûì ìóñ³öü áûöü ë³òàðàòóðà äû ¢ ÿê³ì ê³ðóíêó ÿíà ïàå³íîà ðóõàööà, àëå ³õí³ÿ äûñêóñ³³ çàéãðàë³ æûâûì³ êîëåðàì³ òîëüê³ ¢ òðûööàòûõ ãàäàõ. Ó ãýòûõ ñïðý÷êàõ ñóòúêàë³ñÿ òðû êàíöÿíöû³: ïðàå¢ðàïåéñêàÿ, íàöûÿíàëüíàÿ é òðýöÿÿ, íå ñòîëüê³ ïðàðàñ³éñêàÿ, êîëüê³ ïðàêàìí³ñòû÷íàÿ. Ïðûõ³ëüí³ê³ äçâþ àïîøí³õ íàé÷àñòåé áûë³ çâÿçàíûÿ — õàöÿ é íå çà¢ñ¸âû ôàðìàëüíà — ç ïàë³òû÷íû³ àðãàí³çàöûÿì³ ÀÓÍ ³ ÊÏÇÓ, à ³õí³ÿ ïîäëÿäû áûë³ ïàâôàðáàâàíûÿ íÿìåöêàþ ô³ëàñîô³ÿé ç êóëüòàì ìîöíàé àñîáû ¢ äàíûõ, ìàðêñ³çìàì — ó äðóã³õ. Çàòîå “å¢ðàïåéöû” çà¢âàæàë³ ¢ íàöûÿíàëüíàé äû êàìí³ñòû÷íàé àðûåíòàöûõ äâà áàê³ äàíàãî ìåäëÿ: “Ó ïðîö³ëåæíàñöü êàìí³ñòû÷íàé ë³òàðàòóðû, — ï³ñà¢ ó 1933 ãîäçå ¢ ÷àñîï³ñå “Ìû” ëüâî¢ñê³ êðûòûê ç ïàêàëåíÿ ìàäýð³ñòà¢ Ì³õàéëà Ðóäí³öê³, — ó Ãàë³÷ ÷ûíå äû ýì³ãðàöû³ ðàñïðàöî¢âàþöü íàöûÿíàë³ñòû÷íû ìåñ³ÿí³çì. ²íòýðíàöûÿíàë³çì ³ ìåñ³ÿí³çì ó ë³òàðàòóðû — äçâå äà÷ê³ ääíîé ñóõîòíàé ìàòê³: àã³òê³... Äàãýòóëü íàøûÿ ï³ñüìåíí³ê³ æûâóöü ÿå ñïàä÷ûíàþ, ÿê ðàíöüå...” ² äàëåé: “Çâÿäçåíîå ïàë³òû÷íûõ ðàõóíêà¢ ç ñóñåäçÿì³ ñêîí÷ûëàñÿ òûì, øòî òîå, øòî ìàãë³ ÿíû äàöü íàì íàéáîëüø êàøòî¢íàãà: òàîð÷ûÿ ¢ïëûâû, — ³äçå öÿïåð íà ðàõóíàê áûöòàì áû êóëüóðíàé âûøýéøàñö³. Òàê ïà ¢ñòàå ¢ íàñ ñâîåàñàáë³âû ìåñ³ÿí³ñòû÷íû â³íåãýò. Ïàë³òûê³, äëÿ ÿê³õ ë³òàðàòóðà ¸ñöü òîëüê³ êàòàëîãàì öûòàòà¢ ³ ðîçíàãàëîñûõ ëîçóíãà¢, ïåðääàþöü ìàëäîì òàêàëåíÿ íàéìåíø å¢ðàïåéñê³ÿ ýëåìåíòû, çàíåñåíûÿ äà íàñ ç ðàñ³éñêàé ³ ïîëüñêàé ë³òàðàòóðà¢, — ìåñ³ÿí³ñòû÷íû ãðàìàäñê³ ðàìàíòûçì.” Íåêàòîðûÿ ï³ñüìåíí³ê³, íÿëåäçÿ÷û íà äàêêàäíà àêðýñêåíûÿ ïàë³òû÷íûÿ ïîãëÿäû, çàñòàâàë³ñÿ í³áûòà “ïàì³æ” ïðàå¢ðàïåéñêàþ äû íàöûÿíàëüíàþ

àðûåíòàöûÿì³, ³ ãýòà òâîðöû òàêîãà ¢çðî¢íþ, ÿê ß¢ãåí Ìàëàíþê. Àäíàê ïðàðàñ³éñê³ ê³ðóíàê ÿíû àäê³äàë³ êàòýãàðû ÷ íà. Áàãäàí-²ãàð Àíòîí³ ÷, ÷àëàââê ³íøàãà ïàêàëåííÿ, ÷ûì óæî öûòàâàíû Ì³õàéëà Ðóäí³öê³, äëå íå ìåíø äàë¸ê³ ää ïàë³òûê³, äà âÿðòàíÿ ìîäû íà å ¢ðàïåéñêàñöü ñòàâ³¢ñÿ ³ðàí³÷íà: “²äóöü çà¢çÿòûÿ çìàãàí³ çà ìàíàìîê³þ. Êîæíû òîëüê³ ñÿáå ïðûçíàå å¢ðàïåéòàì, à ³íøûõ ääï³õâàå ää ãýòàé íàçâû ðóêàì³ é íàãàì³. Ïà¢ñòàþöü ÷àñîì³ñû, øòî ìàþöü ääâàãó ï³ñàöü ïðà ñÿáå ÿê ïðà ïåðøû é ääç³íû ¢êðà³íñê³ ÷àñîì³ñ, øòî ôîðìàé ³ çìåñòàì àðûåíòóåöòà íà Çàõää.” Ö³êàâà, øòî ãàëî¢íûì³ ïðûõ³ëüí³êàì³ ãýòàé ìàíàïàë³çàâàíàé å¢ðàïåéñêàñö³ Àíòîí³÷ ë³÷ûöü áåñïðàöî¢íûõ ðýäàêòàðà¢ êàìóí³çàâàíûõ êóëüòóðíûõ ÷àñîì³ñà¢, ÿê³ÿ çàíÿïàë³ ¢ ñÿðýäç³íå òðûöàòûõ ãàäî¢. Àäíàê, ïðàíàë³çàâà¢øû çìåñò íîâûõ “ïðàå¢ðàïåéñê³õ” ÷àñîì³ñà¢, ÿê³ÿ çàñíàâàë³ ãýòûÿ ðýäàêòàðû, çðàá³¢ âûñíîâó ïðà ³õíóþ ãëûáîêóþ ïðàâ³íöûéíàñöü1 . Ïàâîáíû äûÿíàç ïðàç äçåñÿöü ãàäî¢ ïàñòàâ³¢ ãàëî¢øû çìåñò íîâûõ ÌÓÐó Þðû Øýðàõ (Øàâÿë¸¢). “Êàðôàãåí íàøàé ïðàâ³íöûéíàñö³ ìón³öü áûöü ðàçáóðàíû”, — àáâåñö³¢ ¸í, ïðàïàíóþ÷û íîâû íàöûÿíàëüíû ñòûëü ó å¢ðàïåéñêàé óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû. Àëå íå¢çàáâåå ìón³¢ ïðûçíàöü ñâàþ ïàðàçó2 . Óñå ãýòûÿ ïàç³öû³, ÿê³ÿ ìû, ñïðàø÷àþ÷û, íàçûâàåì ïðåå ¢ðàïåéñêàþ, ïðàðàñ³éñêàþ é ïðàíàöûÿíàëüíàþ àðûåíòàöûÿì³, ³ñíâàäë³ âà ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû ïàðàëåëüíà, ³õí³ÿ ïðàäñòà¢í³ê³ çìãàäë³ñÿ ì³æñîáêó, à ñàþçû ñòâàðäë³ñÿ íå ÷àñòà. Äà ïÿ¢íàé ñòóïåí³ ãýòûÿ ïëûí³ ñïàðàäæäë³ àä÷óâàíîå íåïà¢íàòû, íåïà¢íàâàðòàñö³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû, ïåðàêàíàíàñöü, øòî ÿíà ö³ òî íå äïñûöü å¢ðàïåéñêàÿ, ö³ òî íå äïñûöü íàòûÿíàëüíàÿ, ö³ òî íå ¢ äàñòàòêîâàé ñòóïåí³ àðûåíòàâàíàÿ íà áðàòíþþ ðàñ³éñêóþ. Ïåðøûÿ äçâå àðûåíòàöû³ øóêàë³ ïðûêëàäû çâîíêó, òðÿöÿÿ, ïðàíàöûÿíàëüíàÿ, — óíóòðû. Ðàäûêàëüíûÿ ïðûõ³ëüí³ê³ “íàöûÿíàëüíàé àðûåíòàöû³” àáâÿø÷àë³ øêîäíûì³ ¢ñå ÷óæûÿ ¢ïëûâû, øòî âÿëî äà à¢òàðê³³. Ö³ çìÿí³ëàñÿ øòî-íåáóäçü ç òàãî ÷àñó — ç ñÿðýäç³íû XX ñòàãîääçÿ? Ö³ ç’ÿâ³ëàñÿ íîâàå áà÷àíå ìåñòà ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû ¢ êóëüòóðû ñóñåâòíàé? Ö³ íàáûöö¸ íåçàëåæíàñö³ ³ñòîòíà ïà¢ïëûâàëà íà ïåðàäðûåíòàöûþ êóëüòóðû? Ö³ ¢äàëîñÿ âûçâàë³öü êóëüòóðó àä ³äÿàëîã³³? Õàöåëàñÿ á àäêàçàöü íà ãýòûÿ ïûòàíí³ àäíàçíà÷íà ñòàíî¢÷à, àäíàê çäàåöà, øòî ãýòà áûëî á ïðàçìåðíûì àïòûì³çìàì. Ñ¸íÿøí³ÿ äûñêóñ³³ ïðà ôîðìó ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû äà ïÿ¢íàé ñòóïåí³ ïà¢òàðàþöü âûêàçàíåå íà ìÿæû ñòàãîääçÿ¢; âÿðòàþöà òàêñàìà ìàòûâû ë³òàðàòóðíàé äûñêóñ³³ äðóãîé ïàëîâû äâàööàòûõ ãàäî¢. Íà ïðûíöûïîâàå ïûòàííå ïðà ñòàí êóëüòóðû íÿçìåíà ÷óâàöü ñóïÿðÿ÷ë³âûÿ àäêàçû: êðûç³ñ äëüâî ïåðàëîì. Íàâàò ó ðàìêàõ ääíé àðûåíòàöû³ ìû áà÷ûì ðàçíàñòàéíàñöü

ïîãëÿäà¢, ³, ó àäðîçíåííå àä òàãî, øòî áûëî íà çëîìå ñòàãîäàçÿ¢, ë³í³ÿ ïàäçåëó íå ñóïàäàå ç ìÿæíé, ÿêàÿ ïàäçÿëÿå äâà ðîçíûÿ ïàêàëåíí³.
×àñòà ïûòàííå ãó÷ûöü íàâàò áîëüø äðàìàòû÷íà: “Ö³ âûæûâå ¢êðà³íñêàÿ ë³òàðàòóðà?” Êàòàñòðàô³÷íû òîí øìàòë³ê³õ âûêàçâàííÿ¢ ìîæíà çðàçóìåöü. Íàñóíåðàê ÷àêàííÿì ÷àñòê³ ãðàìàäñòâà, ñòàí óêðà³íñêàé êóëüòóðû ïàñëÿ íàáûöÿ íåçàëåæíàñò³ íå ïàëåïøû¢ñÿ; ñòàòûñòûêà ðûíêó êí³ã³ ÷àññ³ñà¢ ãàâîðûöü ïðà ðýãðýñ óêðà³íñêàìî¢íûõ ïóáë³êàöûÿ¢. Çðýòû, íå òðýáà é ñòàòûñòûê³, äàñòàòêîâà çàç³ðíóöü ó ïåðøóþ-ëåïøóþ êí³ãàðíþ, óæî íå êàæó÷û ïðà ëàòê³ íà âóë³öàõ. Àäíâê çãääç³ööà ç äûÿãíàçàì, øòî ¢êðà³íñêàÿ ë³òàðàòóðà çàíåïàäàå, öÿæêà. Ó ã³ñòàðû÷íà-ë³òàðàòóðíûì êàíòýñöå ñ¸íÿøí³ êàòàñòðàô³çì çäàåöà íåàáãðóíòàâàíûì. Ñòî ãàäâî¢ òàìó, ó ñ³óóäöû³ çíà÷íà áîëüø äðàìàòû÷íàé — õàöÿ á ç-çà òàãî, øòî íåçàëåæíàÿ ¡êðà³íà ìàãëà áûöü íà òîé ÷àñ òîëüê³ ìàðàþ, — ï³ñüìåíí³ê³ âû êðûòûê³, ÿê³ÿ áûë³ ¢ äïàç³öû³ äà ìàäýðí³çìó, äûñéóòàâë³ íå íää òûì, ö³ ìóñ³öü ³ñíàâàöü óêðà³íñêàÿ ë³òàðàòóðà, ³ íå íää òûì, ö³ âûéäçå ÿíà ç êðûç³ñó, à íää òûì, êàë³ ãýòà äääóäçåööà; êàë³ ìåñöà áÿçâîëüíûõ ³ áÿçäçåéíûõ ãåðîÿ¢ äýêàäýíöêàãà ìàñòàöòâà çîéìóöü ãåðî³ ìîöíûÿ é àíãàæàâàíûÿ ¢ æûöö¸ ñâàéãî íàðîäó. Áîÿçü ÷àñòê³ ñ¸íÿøí³õ êðûòûêà¢ ³ ëþäçåé êóëüóðû — çðàçóìåëàÿ ¢ ýêàíàì³÷íûì äëüáî ñòàòûñòû÷íûì êàíòýñöå — âûãëÿäåå íåääãðóíòàâàíàþ, êàë³ ãàâîðêà çàõîäç³öü ïðà êàíêðýòíûÿ ç’ÿâû ¢ ë³òàðàòóðû. Ïûòàííå ïðà àðûåíòàöûþ ¢çí³êàå ¢ äûñêóñ³ÿõ çíà÷íà ðàäçåé ³ ÷àñòà äïàñðîâêââàíà. Àäíàê äíáðà ÷óâàöü âîäáóê³ “Å¢ðîïà ö³ “Ïðîñâ³òà”?”; ç’ÿ¢ëÿþööà é íîâûÿ ïîãëÿäû íà ìåñöà ¢êðà³íñêàé êóëüóðû, äëÿ íîñüá³òà¢ ÿê³õ ïðàâ³íöûéíàñöü íå ¸ñöü íåñóìíåíûì ãðàõîì, à Å¢ðîïà — áÿññïðý÷íàé âàðòàñöþ. Íàéáîëüø âûðàçíà ãýòàå íîâàå áà÷àíå ääëþñòðàâàëàñÿ ¢ ýñý³ñòûûû Ðð’ÿ Àíäóõîâ³÷à, õîöü ³ ¢ ¸é â³äàâî÷íàÿ ïý¢íàÿ ýâàëþûÿ — àä ëåäçü ïðûõàâíàãà çàõàïëåííÿ âà “¡âîäç³íàõ ó ãåàãðàò³þ”, íàï³ñàíûõ íà ïà÷àòêó äçåâÿíîñòûõ ãàâî¢, äà äàñòàòêîâàé äîçû ñêâïòûûçìó äû ³ðîí³³ ïðû êàíûû ãýòàãà äçåñÿö³ðàõ äçýý. Çãàäàíàå ýñý çäàåöà òðîõ³ äðóãàñíûì: à¢òàð áûööàì áû àäää¢ñÿ ¢ ïàëîí ëþáàé ÿìó Å¢ðîïû, çàõàöåëàñÿ ÿìó ðàñïàåñö³ ïðà ãýòóþ ëþáî¢ ñâà³ì áë³çê³ì (÷ûòà÷àì), äûé ñòðàö³¢ ïðû ãýòûì àðûã³íàëüíàñöü. Äçåëÿ ñïðàâÿäë³âàñö³ òðýáà ïàåääì³öü, øòî ãýòà àäç³íû òàê³ òýêñò ó Àíäðóîâ³÷à. Ïàëêàå ïà÷óöь, ìàáûöü, àõàëäçåëà. Ó 1992 ãîäçå — äàòà øìàòçíà÷íàÿ — ï³ñüìåí³ê-³ðàí³ñò çà¢âàæû¢: “Óêðà³íà — íàéáîëüøàÿ ¢ Å¢ðîïå àá’åêòû¢íàÿ äàäçåíàñöü, ÿêàÿ ìåíâà³òà ç ãýòàé ïðû÷ûíû ôàòàëüíà íå ìîæà çìÿñö³ööà ¢ Å¢ðîïå. ... Áûöü ç Ðàñ³ýé äëÿ ¡êðà³íû çáóáíà — ãýòà

äóõî¢íàÿ ³ ô³ç³ÿëàã³ ÷ íàÿ ñìåðöü, ó ÷ûì ìîæíà áûëî ïåðàêàíàööà íà ïðàöÿáó òðîõ ç ïàëàâ³íàé ñòàãîääçÿ¢. Áûöü ç Å¢ðÕïàé, ìàã ÷ûìà, — òîå ñàìàå, àëå ¢ ãýòûì âàðòà ÿø ÷ý ïåðàêàíàööà” (“ × åòâåð”, 1992, [1] 3). À ïðàç íåêàëüê³ ãàäî¢ òàê ïðàêàìåíòàâà¢ ñâàå ñëîâû: “Íàì çäàëîñÿ, øòî ìû, ñìåþ ûñÿ, ðàçâ³òâàåìñÿ ç óëàñíûì ì³íóëûì. Àëå ì³íóëàå ì³íóëûì òàê ³ íå ñòàëà. Ïàñëÿ øàñö³ ãàäî¢ ³íøàãà çâîíêó áûööÿ ¡êðà³íà ³ íàäàëåé í³ÿê íå ìîæà çìÿñö³ööà ¢ Å¢ðÏïå. Ìàÿ ëåãêàâàæíàÿ äýô³í³öûÿ çàñòàåööà àêòóàëüíàþ — êàæó ïðà ãýòà ç ãîíàðàì ÿê ÿå à ¢òàð ³ ç ãîðû ÷ ÷ó ÿê ãðàìàäçÿí³í” (“Gazeta Wyborcza”, ñíåæàíü 1997 ãîäó). Àíäðóõâ³ ÷ ë³ ÷ûöü, øòî äàãýòóëü íå çðîáëåíû êàí ÷ àòêîâû âûáàð: êàëî³ÿ ö³ “íå-êàëî³ÿ”. Ãýòà äàñòàòêîâà ïåñ³ì³ñòû ÷ íàå áà ÷ àíîå. Ïðàðàñ³éñêàÿ òýíäýíöüÿ, äóìàþ, íå ñòîëüê³ çàíÿìàëà, êîëüê³ ïåðàñòàëà áûöü ìàíî¢íáé. Öÿæêà ñ¸ííÿ çíàéñö³ ï³ñüìåíí³êà-ïðûõ³ëüí³êà ïðàðàñ³éñêàé ïàç³öû³ âà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû — òàê³ ï³ñüìåíí³ê ïóáë³êóå ñâàå òâîðû òîëüê³ ðàñ³éñêàþ (êàë³ ¸í òàëåíâ³òû, äûê ó Ìàñêâå, à íå ¢ Ê³åâå). Àäíàê — íåñòàíåíà — òàêàÿ àðûåíòàöûÿ ¢ êóëüòóðû ³ñíóå; ïðà ãýòà ñâåä ÷ àöü õàöÿ á êí³ãàðí³ äû ÿòê³, çàïî¢íåíûÿ ðàñ³éñêàìî¢íàé ë³òàðàòóðàé, íàäóêàâàíàé ó Ðàñ³³ äû ¡êðà³íå. Ðàíåé ðàñ³éñêàÿ êóëüòóðà áûëà âà ¡êðà³íå ¢ íåéêàé ñòóïåí³ âûñîê³ì óçîðàì; öÿïåð ðûíêè äïàíâàëè ìàñâàÿ ë³òàðàòóðà, äûé òî íàéí³æýéøàãà ãàòóíêó. Ãýòà àäçíàêà íàñòóïëåííÿ çãàëåííÿ, àëå, ç ³íøàãà áîêó, ãýòà ñåå ÷ ûöü ³ ïðà ç’ÿ ¢ëåíå ÷ ûòà ÷ î¢ ñÿðîä ëþäçåé, ÿê³ÿ íàãóë íå ÷ ûòàë³, — ó áóäó ÷ ûì, ìàã ÷ ûìà, ÿíû ñòàíóöü ñïàæû¢öàì³ ðàñ³éñêàé ö³ ¢êðà³í-ñêàé êóëüòóðû. Ç’ÿâ³ëàñÿ òàêñàìà íîâàÿ êàíöÿíöûÿ, ÿêàÿ ïàäîáíàÿ òðîõ³ äà “àç³ÿöêàãà ðýíåñàíñó” Õâûë¸àãà, òðîõ³ — äà ïàíñëàâ³çì, — òýíðûÿ àç³ÿöêàãà Ðûìó, çãîäíà ç ÿêîé Ê³å¢ — äóõî¢íû, êóëüòóðû, íàâàò ãåäïàë³òû ÷ íû öýíòð óçðóøýíÿ¢, øòî íÿñóöü àçäàðà¢ëåíå äëÿ ¢ñõîäíåñëàâÿíñêàãà ñâåòó é ïðàâàñëà¢ÿ3 . Òàê³ ïîãëÿä îæà íàãàäàöü âÿðòàíå äà âûòîêà¢ (“Ê³å¢ — ìàö³ ãàðàäî¢ ðóñê³õ”), àëå ¢ àñíîâå ¸í, àäíàê, âûõîäç³öü ç ïåðàêàíàíàñö³ ¢ ì³ñ³³, à ãýòà ìóñ³öü âûêë³êàöü ñóð’¸çíûÿ àñöÿðîã³. Óçìàöí³ëàñÿ äû ¢çáàãàö³ëàñÿ ðîçíûì³ àäãàë³íâàííÿì³ íàöûÿíàëüíàÿ àðûåíòàöûÿ. ßå äàöåíí³ äàñòàòêîâà ðàçíàñòàéíûÿ: àä à¢òàðê³³ ïðû ïåðàêàíàíàñö³ âà ¢ëàñíàé âûêëþ÷íàñö³ ö³ ïðîñòà âûñîêàñö³ àæ äà ïî¢íàé äàêðûòàñö³ äà ÷óæûõ óïëûâà¢. Ñàìà³çàëÿöûÿ íåì³ó÷à ïðûâÿçå äà ïàâîëüíàãà àäì³ðàííÿ ë³òàðàòóðíàé ï³ñàí³íû, òàìó òàêàÿ ïàç³öûÿ íåáÿñïå ÷íàÿ òîëüê³ äëÿ òâîðöà¢, ÿê³ÿ ÿå ïðûðûëë³âàþöòà. Áîëüø íåáÿñïå ÷íûì³ çäàþöòà ïðàÿâû ìåãàëàìàí³³, áî ÿíû òðàïëÿþöü íà äîáðû ãðóíò: ïàòýíöûéíûÿ ñïàæû¢öû ãýòàãà ðîäó ë³òàðàòóðû — ïðûãíå ÷ àíûÿ

àñîáû ç í³çêàé ñàìààöýíêàé, à òàê³õ ó öÿïåðàøí³õ àáñòàâ³íàõ çàøìàò. Íàéö³êàååéøàÿ ïåðñïåêòûâà âûìàë¸¢âàåööà ïåðàä ìàñòàêàì³, øòî ¢ìåþöü àá'ÿäíî¢âàööü ó ñâà¸é òâîð÷àñö³ ãåòýðàãåííûÿ ýëåìåíòû. ×àñòèà äàñëåä÷ûêà¢ ³ êðûòûêà¢ ñïðàáóå çðàçóìåöü íîâûÿ ç'ÿâû ¢ êàòýãîðûÿõ ïîñòôèëèì³ÿë³çíó, ³ íåêàòîðûÿ òýêñòû, çäàåööà, ïàöâÿðäæàþöü ïðûìàòíàñöü ãýòàé ìåòàäàëîã³³: “Ìû æ òàêñàìà êîë³øíÿÿ êàëîí³ÿ, áåëûÿ íåãðû ïñå¢äà-Å¢ðîïû (Ðàñ³³)” (Àêñàíà Çàáóæêà, “Ïñ³õàëàã³÷íàÿ Àìåðûêà” ³ àç³ÿöê³ ðýíåñàíñ, äëüáî ²çíî¢ ïðà Êàðôàãåí”. — “Ñó÷àñí³ñòü”, 1994, ¹ 9). Àäíâê æà àïàç³öûÿ “êàëàí³ÿëüíû-àíòûêàëàí³ÿëüíû” ³ ñâîåàñàáë³âû òâîð÷û ñ³íòýç — “ïîñòêàëàí³ÿëüíû” íå âû÷ýðïâàå ðàçíàñòàéíàñö³ ìàñòàöê³õ ïàç³öûÿ¢: “Ö³ äàïàìîæà íàì Àìåðûêà? Ö³ ¢ðàòóå íàñ Ì³æíàðîäíû âàëþòíû ôîíä? Ö³ ¢ðàòóå íàñ çîëàòà ãåòìàíà Ïàëóâîêà? Ö³ äàïàìîæà íàì ÀÀÍ? À Áðóñåëü? Ö³ ¢ðàòóå íàñ Æýíåâà? Ö³ ¢ðàòóå íàñ êàõàíñå? Ö³ äàïàìîæà íàì Âàðøàâà? Ö³ ïàëþá³öü íàñ Âàëåíñà? Ö³ ¢ðàòóå íàñ ²çðà³ëü? Ö³ ïàâåðàöü íàì àðàáû? Ö³ äàïàìîãóöü íàì òàòàðû? Ö³ ïîéäóöü çà íàì³ òóðê³?” (Þðû Àíäðóõîâ³÷, “Ðýêðýàöû³”). “Íå ¢ðàòóå ... íàñ í³õòî, àêðàìÿ íàñ ñàì³õ, — í³ ðîïíàå äýìàêðàòû÷íàå ÷ûíàâåíñòâà (äçÿðæàâà), í³ çàõîäíÿÿ ýë³òà” (Â³êòàð Íåáàðàê, “Ïàñëàíí䠝à À.Ç.”). Ïàýò ñòàâ³öü ðûòàðû÷íàå ïûòàíí䠝¢òàðöû “Ïñ³õàëàã³÷íàé Àìåðûê³...”, ï³ñüìåí³öû òàãî ñàìàãà ïàêàëåíÿ: “Ïðà øòî õî÷à äïâåñö³ íàì íàøàÿ íîâà¢êðà³íñêàÿ Êàëóìá³íà? Ïðà òîå, øòî ìû — ïðàâ³íöûÿ, à Íüþ-Éîðê — ñòàë³òà ñâåòó? Íàì âÿäîìàÿ é òàêàÿ øêàëà âàðòàñöÿ¢. Ïðîñòà ÿíà ÷àñ àä ÷àñó çìÿíÿå ê³ðóíâê — Ìàñêâà, Íüþ-Éîðê, Ïàðûæ... Øòî äàëåé? Øòî áóäçå çà¢òðà — Ïåê³í? Òîê³î? Íýáåñíû ²åðóñàë³ì?” Óñå ãýòûÿ âûêàçâàí³, êàë³ âûêàðûñòàöü êðûòýðû Ìàðê³ Ïà¢ëûøûíà, ìóñ³ë³ á ïàòðàï³öü ää êàòýãîðû³ “ïîñòêàëàí³ÿëüíû äûñêóðñ”. Àäíâê æà ÿíû âûêàçâàþöü ðîçíàñöü ïàç³öûÿ¢. Íå íàäòà êåë³âû ÷ûòà÷ ìîæà ñï³ñàöü áëþçíåðñòâû Àíäóõîâ³÷à íà “äç³öÿ÷óþ õâàðîáó” ïîñòìàÿðí³ñöêàé çàáàâû; àëå ñëîâû Â³êòàðà Íåáàðàêà, òàêñàìà áóáàá³ñòà, ãó÷àöü íàäçâû÷àé ñóð’¸çíà. Ýñÿ Çàáóæê³ íàãëÿäíà ïàêàçâàå äîñûöü ïàøûðàíóþ — íå òîëüê³ âà ¡êðà³íå — ïàç³öûþ. ßå ìîæíà íàçâàöü “çàõàïëåíûì Àìåðûêàé”, ìîæíà áîëüø ñòðûìàíà — ïðààìåðûêàíêàþ àðûåíòàöûÿé. Ïåðàíÿñåíå ñòàë³öü ñâåòó ç Ïàðûæó ¢ Íüþ-Éîðê — íîâàÿ òýíäýíöûÿ, ìåíø íåéòðàëüíàÿ ¢ ïàë³òû÷íûì ñýíñå, ÷ûì ïðåå¢ðàïåêñàöü. Àëå ¢ à¢òàðñê³ì ðàçóìåíí³ àïàç³öûéíûì³ êàòýãîðûÿ³ ¸ñöü íå ïðààìåðûêàí³çì — àíòûàìåðûêàí³çì, à ïðàâ³íöûÿ — ñòàë³öà ñâåòó. Ïàäâîäçÿ÷û âûí³ê, Çàáóæêà ïà¢òàðåå çà Øýðàöàì: Êàðôàãåí íàøàé ïðàâ³íöûéíàñö³ ìóñ³öü áûöü ðàçáóðàíû. Ó àäêàç Íåáàðàê ñöâÿðäæå, øòî

ïðààìåðûêàíñêàÿ òýíäýíöûÿ — â³äàçìåíåíû âàðûÿíò ïðàðàñ³éñêàñö³ äû ïðàå¢ðàïåéñêàñö³ (ïðû÷ûì ñòàâ³öü ³õ ó àäç³í øýðàã) ³ øòî à ¢òàðêà âûáðàëà íåàëïàâåäíóþ øêàëó âàðòàñöÿ¢. Íàéáîëüøóþ âàðòàñöü Íåáàðàê áà÷ûöü âà ¢í³êàëüíûì õàðàêòàðû ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû. Ïàöåðýäæåå ãýòà ¢ëàñíàé ïðàêòûêàé: ¸í ç ïðûíöûïîâûõ ìåðêàâàííÿ¢ âûðàøû¢ íå âûÿçäæàöü ç Ëüâîâà. Ó ïðîö³âàãó òðîõ³ ãóìàðûñòû÷íàì “Çÿìëÿ, ÿê âÿäîìà, êðóö³ööà, ³ ãýòû äàâåäçåíû íàáóêàé ôàêò ïàçáà¢ëÿå íàñ ïàòðýáû øâýíäàööà ïà ÿå ïàâåðõí³... ó ïîøóêàõ ³ñö³íû” ³íøåå, ïðûíöûïîâåå äëÿ ðàçóìåíîÿ ÿãî ïàç³öû³ âûêàçâàíîå — “Ñâÿòëî ³ñö³íû àñâÿòëÿå êîæíû ëàï³ê çÿìë³ ¢ ïðàöýñå âÿð÷ýíîÿ ïëàíåòû” — ãó÷ûöü áûööàì óçÿòàå ç êàçàíîÿ. Äû çåðíåì ãýòàé äóìê³ ¸ñöü ïàñëàíîå ïðà ðà¢íàïðà¢íàñöü, àäíîëüêàóþ âàðòàñöü óñ³õ êóëüòóðà¢. ßãî ìåðêâàíí³ ïðà íàöûÿíàëüíóþ êóëüòóðó íå ñóïÿð÷àöü ïðàå¢ðàïåéñêàé àðûåíòàûû³. Àëå ïåðâàíàíàñöü ó ñàìàáûòíàé âàðòàñö³ ¢ëàñíàé êóëüòóðû ñóòíàñíà àäðîçí³âàåöòà àä òýíäýíöû³, ÿêóþ ÿ íàçûâàþ “íàöûÿíàëüíàé”. Ïàç³öûÿ Íåáàðàêà áë³æýéøàÿ äà ïîãëÿäà¢ Àíòî³÷à, ÷ûì äà ïàç³öû³ ÿãî íàöûÿíàë³ñòû÷íà íàñòðîåíûõ àìàíåíòà¢. Ãýòûÿ ðàçûõîäæàí³ âûÿ ¢ëÿþöà é öÿïåð. Ïðûñëóõàåìñÿ äà ñìÿðîòíà ñóð’¸çíûõ ñëîâà¢ ìàëàäîãà êðûòûêà Àëÿêñàíäðà ßðàâîãà: “Äîñûöü ïðà Áó-Áà-Áó — öÿïåð ïðà íàöûÿíàëüíóþ ³äýþ é íàöûÿíàëüíåå ¢ ë³òàðàòóðû” (“Ë³òåðàòóðíà Óêðà¿íà”, 1997 ãîä). Ó ³õ àäãóêàþööà êàíöÿïöû³ Äçì³òðà Äàíöîâà ç òðûööàòûõ ãàäî¢. Ó ïîøóêàõ âûðàøàëüíûõ äëÿ ñàìàáûòíàñö³ íàöû³ âàðòàñöÿ¢ øìàò ï³ñüìåíí³êà¢ çàíóðåööà ¢ ì³íóëàå, ÷àñòêà ç ³õ ó äà¢í³õ ïääçåÿõ çíàõîäç³öü ïääòðûìêó äëÿ ñâå³õ ñó÷àñíûõ êàíöýïöûÿ¢. Òàê³ÿ ³íòýðïðýòàöû³ ì³íóëàãà ¡êðà³íû ¢ëàñö³âûÿ ïåðääóñ³ì ã³ñòàðû÷íáé áåëåòðûñòûöû — æàíðó, òðääûöûéíà àñàáë³âà ïääàòë³âàìó äà ³äýàëãà³÷íõ ìàí³ïóëÿöûÿ¢. Íà ø÷àñöå, ñ¸íÿ íå øìàò ï³ñüìåíí³êà¢ êàðûñòàþööà òàêîé ìàã÷ûìàñöþ. Ãýòà øûðîêàÿ òýìà, òàìó àêðýñëþ ïðàáëåìó òîëüê³ àäíûì ïðûêëàäàì. Ðàìàí “Àðää” Ðàìàíà ²âàí³÷óêà ç’ÿâ³¢ñÿ — øòî ïàêàçëüíà — ó 1991 ãîäçå, ó òûì ãîäçå, êàë³ ¡êðà³íà íàáûëà íåçàëåæíàñöü. Ãýòû ã³ñòàðû÷íû òâîð ç ÷àñîº ãåòìàíà ²âàíà Ìàçýïû ïàëåì³çóå ç ðàñ³éñê³ì áà÷àííåì ã³ñòîðû³, íàéáîëüø ÿñêðàâà âûÿ¢ëåíûì ó ïàýìå Ïóøê³íà “Ïàëòàâà”. Ó ðàìàíå ïåðñîíàæû, ÿê³ÿ ïàê³íóê³ ãåòàíà é ïåðàéøë³ íà öàðñêóþ ñëóæáó, — çäðàäí³ê³. Çíÿâîëåíí⁄à íàðïäó é çíÿâîëåíí⁄à ðîçóìó — ãàëî¢íàÿ òýìà òâîðó. Ã³ñòàðû÷íû ôîí ïåðàòâàðåööà ¢ çâû÷àéíû ìàñêàðàä, êàë³ ç’ÿ¢ëÿþöà ïîñòàö³, æû¢öîì óçÿòûÿ ña ç’åçäà¢ ïàðòû³, à ãåðîé-ï³ë³ãðûì ñâà³ì³ äóõî¢íûì³ âàãàííÿì³ ïà÷ûíåå äç³¢íà íàãàäàöü ñó÷àñíàãà çàáëûòàíàãà äû çáÿäíåëàãà ¢êðà³íñêàãà

³íòýë³ãåíòà. ²âàí³÷óê ³ íå õàâàå òàãî, øòî ñàïðà¢äû ïàäçå³ ÿãîíàãà ðàìàíó àäáûâàþööà íå ¢ ÷àñû Ìàçýïû, à ¢ ñàâåöêàé ³ìïåðû³. Ó âóñíû ÿãîíûõ ãåðîÿ¢ óêëàäçåíûÿ âûêàçâàíí³ ñó÷àñíûõ ïàë³òûêà¢. Àëå ãýòûÿ àïåðàöû³ íå ìàþöü í³÷îãà ñóïîëüíàãà ç ïîñòìàäýðí³ñöêàé ô³êöûÿé, à òîëüê³ ç äà¢íÿþ ïðàêòûêàé àëþç³¢íàãà ñòûëþ ï³ñüìà, ÿê³ ìå¢ íà ìýöå íåÿê àáûñö³ öýíçóðó (ó ñàâåöêàé Óêðà³íå ñïðàâà íàäçâû÷àé öÿæêàÿ, àëå ìàã÷ûìàÿ). À¢òàð áûööàì çàáû¢ñÿ, øòî öýíçóðû, ÿê ³ ³ìïåðû³, íå ³ñíóå. Íÿìà ç ê³ì çìàãàööà, àëå ¸í óñ¸ àäíî ïàâîäç³öü ñÿáå òàê, áûööàì ïðàö³¢í³ê ³ñíóå é ÿãî òðýáà àäîëåöü. Ñâåò ²âàí³÷óêà — ïî¢íàÿ ïðîö³ëåãëàñöü àáàâÿçêîâàé ó ³ìïåðû³ ìàäýë³ âûÿ¢ëåííÿ ¢êðà³íñêàé ã³ñòîðû³. Àíòû¢êðà³íñê³ ñòýðýàòûï ï³ñüìåíí³ê çàìÿí³¢ ñòýðýàòûïàì àíòûðàñ³éñê³ì. Âîñü òàê ìû ìàåì ñóòûêíåííå ïîãëÿäà¢ — ³ìïåðñêàãà äû àíòû³ìïåðñêàãà, óëàñíà àíòûðàñ³éñêàãà, àëüáî — øòî áë³æýé äà ïîñòìàäýðí³ñöêàãà äûñêóðñó — êàëàí³ÿëüíàãà äû àíòûêàëàí³ÿëüíàãà. Ïðàáëåìà, àäíàê, ó òûì, øòî êàëîí³ÿ ³ñíóå ¢æî òîëüê³ ¢ ðîçóìàõ, íå ¢ ðý÷à³ñíàñö³. Ðàá, õàöÿ ¢æî é âûçâàëåíû, íå ïåðàñòàå íåíàâ³äçåöü, ïðàç øòî é íå ìîæà ïà-ñàïðà¢äíàìó âûñëàáàí³ööà. Ó ýñý, ÿêîå ãîä òàìó íàäðóêàâàëà “Gazeta Wyborcza”, Þðû Àíäðóõîâ³÷ ï³ñà¢: “Ìû æûâåì ó ïåéçàæû ïàñëÿ á³òâû. Ãàëî¢íàå — ïàçáûööà êàëàí³ÿëüíàé ìåíòàëüíàñö³. Íà æàëü, ãýòà íå ïðûõîäç³öü òàê õóòêà. Òâàðýííå ñ¸ííÿøíÿé íîâàé êóëüòóðû ¢ íîâàé Óêðà³íå — àäç³í ñà øëÿõî¢. Ø÷ûðà êàæó÷û, ó íàéëåïøûõ ñâà³õ ïðàÿâàõ ãýòàÿ êóëüòóðà çàñòàåööà öàëêàì ³çàëÿâàíàþ àä ãðàìàäñòâà é í³ÿê³ì ÷ûíàì íå ìîæà íà ÿãî ¢ïëûâàöü. Âà ¢ñ³ì äàì³íóå ðàñ³éø÷ûíà. Ñòðàøýííà íå õàïàå âîë³ áûöü, ñòàööà ñàì³ì ñàáîé. Àëå ÿ âåðó ¢ ëåïøóþ áóäó÷ûíþ, ïàêîëüê³ âåäàþ, øòî í³âîäíàå íàìàãàííå íå áûâàå äàðýìíûì.” Ãýòà, â³äàâî÷íà, ìóñ³¢ áû áûöü àñöÿðîæíû àïòûì³çì. Àëå à¢òàð ÿø÷ý íå ñêîí÷û¢ ñâà¸é äóìê³: “ß àäêàçâàþ ïðûáë³çíà òîå æ ñàìàå ¢æî ñ¸ìû ãîä. Ó ñóâÿç³ ç ãýòûì ÿ ïàñòóïîâà ïåðàñòàþ âåðûöü ó òîå, øòî ÿ àäêàçâàþ. Ïðûíàìñ³, ñïàëó÷ýííå “ëåïøàÿ áóäó÷ûíÿ” äàåööà ìíå ¢ñ¸ öÿæýé.”

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîäà ïàâîäëå: Êðèòèêà, ¹12 (14), ñíåæàíü 1998.

1 Áîãäàí-²ãîð Àíòîíè÷. Ïðèì³òèâíà ºâðîïå¿çàö³ÿ. — Òâîðè. Êè¿â, 1998. 2 Þð³é Øåðåõ. Íå äëÿ ä³òåé. — Íüþ-Éîðê, 1964. 3 Ãë., íàïðûêëàä, àðòûêóë Àëåãà Ãóöóëÿêà ¢ ãàçåöå “Ë³òåðàòóðà ïëþñ” (1998, ¹3).

ilnic501

Àëåã ²ëüí³öê³ — ïðàôýñàð ñëàâ³ñòûê³ ¢ Àëüáýðöê³ì óí³âýðñûòýöå (Ýäìàíòàí, Êàíàäà). À¢òàð êí³æê³ Ukrainian Futurism, 1914—1930. A Historical and Critical Study (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1997) Àëåã ²ëüí³öê³

×àìó ïîñòêàëÿí³ÿëüíûÿ ñóïîëüíàñüö³ äàãýòóëü æûâóöü ³ìïýðñê³ì äîñüâåäàì? ×àìó ïàñüëÿ òàãî, ÿê óñå ïîñòêàëÿí³ÿëüíûÿ ñóïîëüíàñüö³ [...] ñòàë³ñÿ íåçàëåæíûì³, ïðàáëåìà êàëÿí³ÿëüíûõ ñòàñóíêà¢ íÿ ñòðà÷âàå àêòóàëüíàñüö³? [Áî] äçÿêóþ÷û [³ìïýðñêàìó] ë³òàðàòóðíàìó êàíîíó, [...] ÿê³ ñïðýñ çàñòàåööà êðûòýðàì ãóñòó é àöýíê³ [...] [ó âûãëÿäçå] óí³âýðñàëüíàé íîðìû, öÿæàð äà¢í³íû é íàäàëåé ïàíóå íàä êóëüòóðíûì³ çäàáûòêàì³ áîëüøàå ÷àñòê³ ïîñòêàëÿí³ÿëüíàãà ñüâåòó. Á³ë Ýøêðàôò, Ãàðýò Ãðûô³òñ ³ Ãåëåí Òûô³í, “Àäêàç ³ìïýðû³” (1989) Ó ÿãîíàé [Ãîãàëÿ] ïàýç³³ øìàò âûêëþ÷íà ìàëàðàñ³éñê³õ ýëåìýíòà¢, ÿê³õ íÿìà ³ áûöü íÿ ìîæà ¢ ðà-ñ³éñêàé; àëå õòî æ íàçàâå ÿãî ìàëàðàñ³éñê³ì ïàýòàì? Â³ñàðû¸í Áÿë³íñê³, “Àðòûêóëû ïðà íàðîäíóþ ïàýç³þ. Àðòûêóë ²²²” (1841) Áûöü àíãåëüñêàìî¢íûì ÿø÷ý íÿ çíà÷ûëà áûöü àíãåëüöàì. Äýêëàí Ê³áýðä, “Âûíàõîäçòâà ²ðëÿíäû³” (1995)

Óÿ¢ëåíüíå ïðà Ãîãàëÿ ÿê ïðà ¢êðà³íñêàãà ï³ñüìåíüí³êà øìàò êàìó ïàäàåööà íàñòîëüê³ íåíàòóðàëüíûì ³ øòó÷íûì, øòî ïðà ãýòà íåëüãà íàâàò ãàâàðûöü ñóð’¸çíà. Êàë³ ãýòàå ïûòàíüíå ³ ïà¢ñòàå, äûê óñïðûìàåööà õóò÷ýé ÿê ýìàöûéíû ýëåìýíò ïîøóêó ¢êðà³íñêàå ³äýíòû÷íàñüö³, à íå ÿê çàêîííàÿ ïðàáëåìà ñëàâ³ñòûê³. Íå¢çàáàâå ïàñüëÿ ðàçâàëó Ñàâåöêàãà Ñàþçó Êëåðýíñ Áðà¢í âûêàçà¢ ñïàäçÿâàíüíå, øòî, “àòðûìà¢øû ¢ëàñíóþ äçÿðæàâó, ìîâó é ë³òàðàòóðó, óêðà³íöû, ìàã÷ûìà, àä÷óþöü ñÿáå äîñûöü óïý¢íåíà, êàá íå ïðýòýíäàâàöü áîëåé íà Ì³êàëàÿ Ãîãàëÿ ÿê íà àçäîáó ñâà¸é íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðû”. Óæî ñàì ôýëüåòîííû ñòûëü ãýòûõ çà¢âàã ìå ¢ ïàêàçâàöü íà í³áûòà íÿçíà÷íàñüöü ïðàáëåìû. Òûì ÷àñàì ïðûáë³çíà òàäû æ âÿäîìû ¢êðà³í³ñò Ðûãîð Ãðàáîâ³÷ ñüöüâÿðäæà¢, øòî Ãîãàëÿ íåàáõîäíà ðàçãëÿäàöü ³ ÿê óêðà³íñêàãà ï³ñüìåíüí³êà. Ñóïÿðý÷ë³âàñüöü ïåðàêàíàíüíÿ¢ äâóõ ñëàâ³ñòà¢ íÿ òîëüê³ àäëþñòðî ¢âàå äà¢íþþ ïàëåì³êó øòî äà Ãîãàëÿ, àëå é ïàäêðýñüë³âàå òóþ ë¸ãêàñüöü, çü ÿêîé óïðûâ³ëåÿâàíàÿ ãàë³íà íàâóê³ ³ãíàðóå ëþáûÿ

àëüòýðíàòû¢íûÿ ïîãëÿäû. Íàäçå³ Áðà¢íà íà òîå, øòî ñó÷àñíàÿ ãåàïàë³òû÷íàÿ ñûòóàöûÿ çàûìå ïûòàíúíå ïðà íàöûÿíàëüíóþ ïðûíàëåæíàñüöü Ãîãàëÿ, ìàáûöü, íÿ ñïðà¢äçÿööà. Ïà-ïåðøàå, ïðàáëåìà çàñòàåöà äîñûöü ñóð'çíàé, íÿãëåäçÿ÷û íà íàìàãàíúíí³ çüìåíøûöü ÿå çíà÷íàñüöü. Ïà-äðóãîå, öÿìåðàøíÿÿ ïàë³òû÷íà-³íóÿëåêòóàëüíàÿ àòìàñôýðà ñïðûÿå íàäçâû÷àéíàé àêòóàëüíàñüö³ "¢êðà³íñêàé ïðàáëåìàòûê³" Ãîãàëÿ. Ï³ñüìåíí³ê ñòàåöà íÿ òîëüê³ öóäî¢íûì àá'åêòàì ïðûêëäàíüíÿ ïîñòñòðóêòóðàë³ñöê³õ ³ ïîñòàëÿí³ÿëüíûõ òýíðûÿ¢ (ïåðàäóñ³ì ãýòà äàòû÷ûöü óñ¸ áíëüø ïàøûðaíàãà äûñêóðñó "ïàáóäîâû" ³äýíòû÷íàñüö³ é "ñòâàðýíúíÿ" êóëüòóðû ¢ ³ìýðñê³ì àòà÷ýíüí³), àëå é ïðàäìåòàì ñó÷àníûõ ïîñòñàâåöê³õ ïàë³òû÷íà-ñàöûÿëüíûõ äûñêóñ³ÿ¢. Âà ¡êðà³íå íàâóêî¢öû ¢ çíà÷íàé ñòóïåí³ ö³êàâÿööà Ãîãàëåì ÿø÷ý é òàìó, øòî íåçàëåæíàñüöü ñêàñàâàëà êàëÿí³ÿëüíû àáàâÿçâê òðàêòàâöü ðàñ³éñêà-¢êðà³íñê³ÿ ïûòàíüí³ òàê, ÿê òàãî âûìàãà¢ "öýíòð". Íåçàëåæíàñüöü ïàäàõâî÷âàå ñïðý÷ê³ ³ ðîñò íåäâåðó, àñàáë³âà àïîøí³ì ÷àñàì, äà àãóëüíàïðûíÿòûõ äýô³í³öûÿ¢, øòî äàòû÷àöü Ðàñ³³, åéíàé êóëüòóðû ³ ³äýíòû÷íàñüö³. Òýðì³í ðàñ³éñê³ (äçåëÿ ïàçíà÷ýíüíÿ ýòíàêóëüòóðíàé êàòýãîðû³) ÿø÷ý í³êîê³, öÿãàì öýëàãà ñòàãîäçüäçÿ, íå çäàâà¢ñÿ òàê³ì âûïàäêîâûì ³ ¢ìî¢íûì, ÿê öÿìåð. Òàìó íàñüíåëà íåàáõîàíàñüöü ïåðà-ãëÿäó íåêàòîðûõ ïðûíöûïâûõ ìåðêàâíüíÿ¢ íà ðàñ³éñêóþ òýìó — ó ïðûâàòíàñüö³, àöýíê³ òàêîé ïîñòàö³, ÿê Ãîãàëü. Áî âûÿ¢ëÿåöà, øòî íàöûÿíàëüíàÿ íåàáàðîíåíàñüöü — ÿêàÿ í³áûòà ñòûíóëÿâàëà ö³êà ¢íàñüöü óêðà³íöà¢ äà Ãîãàëÿ — ãýòà ¢ çíà÷íàé ñòóïåí³ òàêñàìà é ðàñ³éñêàÿ ïðàáëåìà. Àïîøí³ÿ ãàäû ïàêàçàë³, øòî ðàñ³éöû ïàêóòóþöü íà ãýòóþ õâàðîáó í³ÿê íÿ ìåíø, ó ôûì ë³êó é òàìó, øòî ÷àñòêà ³õíàãà "ÿ" áûëà íåïàðû¢íà çûâÿçàíàÿ çü íåðàñ³éñê³ì³ òýðûòîðûÿì³ ³ êóëüóðàì³, ÿê³ÿ öÿïåð àä ³õ àäûøë³ — óëó÷íà ç ðàäç³ìàþ Ãîãàëÿ. ßß íÿäà¢íà íàì íàãàäà¢ Äæýôðû Ãîñê³íã1, ó öÿïåðàøí³ì öÿæê³ì ñòàíå Ðàñ³³ íÿìà í³÷îãà íîâàãà, ãýòà ñòàëàÿ õàðàêòàðûñòûêà ÿå íàöûÿíàëüíàãà áûöüöÿ. Ôàðìàâàíüíþ ðàñ³éñêå íàöû³ çà¢æäû ïåðøêàäæàëà "ïàáóâîâà ³ìýðû³": "Íà ïðàöÿõó áîëüø ÿê òðîõ ñòàãîäçüäçÿ¢ ñòðóêòóðû [Ðàñ³éñêàé ³ìýðû³] ñëóæûë³ ñòâàðýíüíþ ïîë³ýòí÷íàé ÷ûíî¢í³öêàé äçÿðæàâû, à íå ñòàíà¢ëåíüíþ íàöû³. [...] Ôðàãìýíòàðíû ³ íåäàðàçüâ³òû íàöûÿíàëüíû àðãàí³çì áû¢ ãàëî¢íûì ã³ñòàðû÷íûì öÿæàðàì [Ðàñ³³] öÿãàì àïîøí³õ äâóõ ñòàãîäçüäçÿ¢, óëó÷íà ç ýíîòàé Ñàâåöêàà Ñàþçó äû ïýðûÿäì ïà ÿãîíûì ðàñïàäçå". Õîöü óñüâåäàìëåíüíå Ðàñ³³ ÿê ³ìýðû³ ìàöíåå, äà ðàçóìåíüíÿ åéíûõ óïëûâà¢ íà ôàðìàâíüíå êàíöýòó ðàñ³éñêàé íàûÿíàëüíàé êóëüóðû íàâóêî¢öû íàáë³æàþööà íÿ íàäòà õóòêà. Â³äâî÷íà, øòî ³ìýðûÿ ñïðûÿå

¢çüí³êíåíüíþ ÿêðàç ³ìïýðñêàé êóëüòóðû, ïîë³ýòí³ ÷ íàé “ïóáë³ ÷ íàé ñôýðû” (Ãàáýðìàñ), ÿêàÿ íÿ ¸ñüöü ñûíàí³ì³ ÷ íàé “ðàñ³éñêàé”. Àäíâê ñó ÷ àñíûÿ ðóñàöýíòðûñöê³ÿ ³íòýðïðýòàöûéíûÿ òýîðû³ âûíîøâàþöü ³äýþ ïðà àñàáë³âóþ ðàñ³éñêóþ êóëüòóðó, ÿêàÿ í³ ÷ ûì íå àäðîçüí³âàåöòà àä ³ìïýðñêàé, ïàçáà¢ëÿþ ÷ û òûì ñàìûì óñå ³íøûÿ ýòíàíàöûÿíàëüíûÿ ¢òâàðýíüí³ ÿê³õ-êîëüâåê ïðàâî¢ — ÿê òýàðýòû ÷ íà, òàê ³ ïðàêòû ÷ íà. Çáîëüøàãà áåç àäêàçó çàñòàåöòà øýðàã êëþ ÷ àâûõ ïûòàíüíÿ¢: à) ÿê³ì ÷ ûíàì ñòâàðåå ³ìïýðûÿ “íàöûÿíàëüíóþ” ðàñ³éñêóþ êóëüòóðó; á) ÿê ðàçüâ³âàþöòà ³ ¢çàåìàäçåéí³ ÷ àþöü ç “ðàñ³éñêàé” êóëüòóðàé êóëüòóðû íåðàñ³éñê³ÿ; â) ÷ ûì àäðîçüí³âàþöòà “³ìïýðñêàÿ” é “íàöûÿíàëüíàÿ” êóëüòóðû ³ìïýðû³? Íà ïðàêòûöü ¢ áîëüøàñüö³ âûïàâêà¢ ³ìïýðñêóþ êóëüòóðó (àñàáë³âà ðàñ³éñêàíî¢íóþ é ïàøûðàíóþ ³ìïýðñê³ì³ ³íñòðóöûì³) ïðûâûêë³ ¢âàæàöü çà ýêâ³âàëåíòíóþ “ðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíàé” êóëüòóðû. Ìîæíà ñêàçàöü, øòî ¢ ïî¢íàé àäïàâåäíàñüö³ ç ãýòûì óñå êóëüòóðíûÿ íàâûòê³ é ïîì³ê³ ³ìïýðû³ à¢òàìàòû ÷ íà é ïðûíöûïîâà ñòàþöà íàöûÿíàëüíàþ ñïàä ÷ ûíàé ðàñ³éöà¢, íåçàëåæíà àä òàãî, ö³ êàðýí³ë³ñÿ ÿíû ¢ âêòóàëüíûõ ðàñ³éñê³õ ïðàöýñàõ ³ ö³ áûë³ âûí³êàì óëàñíà ðàñ³éñêàé ³íòýëåêòóàëüíàé äçåéíàñüö³. Íàâàò äàáðûçíàÿ Ãîñê³íãàâà êí³æêà, ïðûñüâå ÷ àíàÿ ãýòàé òýìå, ïàêàçàëà, ÿê íÿïðîñòà àä ÷ óöü ðîçüí³öó ì³æ “³ìïýðñê³ì” ³ “ðàñ³éñê³ì”. Íÿãëåäçÿ ÷ û íà ¢ñþ ïðàí³êë³âàñüöü ó ïääûõîäçå äà ðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíàé äûëåìû (ïàñòàÿííàãà ðàçðûáó ì³æ ³ìïýðñê³ì³ é íàöûÿíàëüíûì³ ýëàìýíòàì³), Ãîñê³íã àìàëü íå çàêðàíå ïûòàíüíÿ ïðà ðîëþ, ÿêóþ ääûãðàë³ íåðàñ³éöû ¢ ôàðìàâàíüí³ é, ìàã ÷ ûìà, ñòâàðýíüí³ ðàñ³éñêàå ³äýíòû ÷ íàñüö³. Íýìåöêàÿ é ôðàíöóñêàÿ êóëüòóðû, âÿäîìà æ, ïðûçíàþöòà “ ÷ óæûì³” ³ çãóáíûì³ äëÿ íàöûÿíàëüíàãà ðàçüâ³öüöÿ Ðàñ³³, àäíâê àìàëü í³ ÷ îãà íÿ çãàäâàåöòà, ñêàæàì, ïðà ¢êðà³íñéóþ êóëüòóðó. Ö³êââà, øòî Ãîñê³íã àì³ñâåå íââàò æûüöü ³ òâîð ÷ àñüöü Ãîãàëÿ — àëå êàá ñüöüâåðäç³öü, à íå êàá ïàñòàâ³öü ïàä ñóìíå¢ ðàñ³éñêóþ ³äýíòû ÷ íàñüöü. Äàñüëåáóþ ÷ û ðîëþ ë³òàðàóðû ¢ ñòàíà ¢ëåíüí³ ðàñ³éñêàå íàöû³, Ãîñê³íã ðàçãëÿäàå Ãîãàëÿ ïîðó ÷ ç Ïóøê³íûì, Äàñòàå¢ñê³ì ³ Òàëñòîåì, äëå íàçûâàå ÿãî ¢êðà³íöàì. Íàñóíåðâê ýòí³ ÷ íàé àäðîçíàñüö³, óñå ãýòûÿ à¢òàðû âûñòðîéâàþöòà ¢ àäç³í íàóóðàëüíû øýðàã, ñêëäàþ ÷ û í³áûòà “íàöûÿíàëüíû” ïàíòýí, øòî íå âûìàãàå äàäàòêîâûõ òëóìà ÷ ýíüíÿ¢. Ñòâàðåöòà ¢ðàæàíüíå, øòî êëþ ÷ àâàÿ ³ìïýðñêàÿ ñòðóêòóðà (à ìåíâ³òà — ³íñòûóöûÿ ë³òàðàòóðû, ÿêàÿ àõîïë³âàëà áàëüøûíþ ýòí³ ÷ íà-íàöûÿíàëüíûõ óòâàðýíüí¢ ³ ïðàçü ÿêóþ ç ÷ àñàì ðàçüâ³ëàñÿ ¢ëàííà ¢êðà³íñêàÿ, ï³ñàíàÿ ðîäíàþ ìîâàé, ë³òàðàòóðà) ïðàêôû ÷ íà ðàçãëÿäåöòà ÿê

âûêëþ÷íà ðàñ³éñêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ³íñòûòóöûÿ. Íà äç³âà, Ãîñê³íã áåç óñÿëÿêàé ³ðîí³³ ³íòýðïðýòóå Ãîãàëåâàãà “Òàðàñà Áóëüáó” ÿê “ðàìàíòû÷íû âîáðàç àëüòýðíàòû¢íàãà ðàñ³éñêàãà [sic] ýòíàñó [sic], êàçàêî¢ óêðà³íñêàãà ïàìåææà, çü ³õîàé áåñüïåðàñòàííàé áàðàöüáîé ñóïðàöü òàòàðà¢ ³ ïàëÿêà¢”. Âîñü æà, àòðûëè³âàåöà, øòî çàõîäí³ ã³ñòîðûê, çóñ³ì ÿê ì³ëü¸íû öÿíåðàøí³õ ðàñ³éöà¢, íÿ áà÷ûöü í³÷îãà íàäçâû÷àéíàãà ¢ òûì, øòî ñó÷àñíóþ ðàñ³éñêóþ ïðîçó çàïà÷àòêàâà¢ óêðà³íåö, à íàéâîëüø ñóòíàñíûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ âîáðàçû é äîñüâää Óêðà³íû ñòàë³ñÿ äëÿ ðàñ³éöà¢ êðûí³öàì³ ¢ëàñíåå ³äýíòû÷íàñüö³. Êàðàöåé êàæó÷û, óêðà³íñêàãà Ãîãàëÿ òàê ÷àñòà ïðûñòàñî¢âàë³ äà ðàñ³éñê³õ íàöûÿíàëüíûõ ïàòðýáà¢, øòî ñïðý÷ê³ öÿïåð óçüí³êàþöü òîëüê³ òàäû, êàë³ ãàâîðêà çàõîäç³öü ïðà ÿãî ïàòýíôúéíóþ ïðûíàëåæíàñüöü äà ¡êðà³íû. Íåìàã÷ûìà äà êàíöà àöàí³öü ïàðàäàêñàëüíàñüöü ãýòàå ñûóáàöûˆ, êàë³ íå ¢ñüâÿäîì³öü, øòî çà ¢ÿ ¢ëåíüíÿì³, äà ÿê³õ çüâÿðòàåöà Ãîñê³íã ³ ÿê³ÿ ïääçÿëÿå áîëüøàñüöü ñüâÿäîìûõ ðàñ³éöà¢, ñòà³öü àäç³í ç íàéäà¢íåøûõ ³ íå äàñüëåäàâàíûõ êðûòû÷íà ì³òà¢ ðàñ³éñêåå ³äýíòû÷íàñüö³, à ìåíâ³òà âåðà ¢ “àáóëüíàðóñê³ÿ” (“îáùåðóññêèå”) íàöûÿíàëüíàñüöü ³ êóëüòóðó. Ö³ íå íàéëåïø ãýòà âûêàçà¢ Òðóáÿöêîé, ÿê³ íàï³ñà¢: “Â³äàâî÷íà, øòî ¢êðà³íöû íàðî¢í³ çü âÿë³êàðàñ³éöàì³ áðäë³ ÷ûíû ¢äçåë íÿ òîëüê³ ¢ ñòâàðýíüí³, äëå ³ ¢ ðàçüâ³öüö³ àãóëüíàðóñêàé êóëüòóðû; ³ ïðû ãýòûì ÿíû çàñòàâàë³ñÿ ¢êðà³íöàì³, íå äàìà¢ëÿþ÷ûñÿ àä ñâà¸é ýòí³÷íå ïðûíàëåæíàñüö³. [...] Ãýòàÿ [àãóëüíàðóñêàÿ] êóëüòóðà ç ÷àñàì ñòðäö³ëä ¢ñÿêóþ âÿë³êàðàñ³éñêóþ àáî ¢êðà³íñêóþ ³äýíòû÷êàöûû [sic] ³ ñòàëàñÿ àãóëüíàðóñêàþ. [...] Í³õòî íÿ âûêðàñüë³öü Ãîãàëÿ ç ðàñ³éñêàé ë³òàðàòóðû, Êàñòàíàðàâà ç ðàñ³éñêàé ã³ñòàðûÿãðàô³³, Ïàòàáíþ ç ðàñ³éñêàé ô³ëÿë¸ã³³ ³ äà ò.ï.” Òðóáÿöêîé âûðàçíà ïàêàçâää, øòî ³ìýðñê³ÿ ³ ýòí³÷íàðàñ³éñê³ÿ êàïïàíýíû çàñòàþöà öàëêàì íääûóýðýíöûÿâàíûì³ ç ìýòàé ñòâàðýíüíÿ ðàñ³éñêàé êóëüòóðíàé ³äýíòû÷íàñüö³. ¨í òàêñàìà ì³æâîë³ âûêàçâää òîå, øòî ñïðý÷ê³ äàíñíà Ãîãàëÿ çàêðàíàþöü áîëüø øûðîêóþ ïðàáëàíó, à ìåíâ³òà ïýðöýïöûéíóþ ñòðóêòóðó, ÿêóþ ¢æûâàþöü ðàñ³éöû, âûïðàòî÷âàþ÷û ¢ëàñíûÿ íàöûÿíàëüíûÿ êðûòýðû é ñàìàñüâÿäîìàñüöü. Ç äàïàìîãàé ãýòàé ìàäýë³ ïàí³ìýðñêàÿ êóëüòóðà ³íýðïðýòóåöà ÿê “ðàñ³éñêàÿ” çü âåëü³ ýìàöûéíûì ïðûäàòêàì “íàöûÿíàëüíàé” âûêëþ÷íàñüö³. Òàêàÿ ïàðàäûãìà í³âýëþå êóëüòóðíà-ýòí³÷íûÿ àäðîçíàñüö³, àáâÿø÷àþ÷û íàâàò “àáóëüíàðóñêóþ” (÷ûòàé “³ìýðñêóþ”) êóëüòóðó, ÿêîé êàðûñòàþöà ðàñ³éöû, “íàöûÿíàëüíàþ” ³íñòûòóöûÿé. Ïðû òàêîé ìàäýë³ ¢ñÿ ³íýëåêòóàëüíàÿ ïðàöà ¢ ³ìýðû³ ïðûâîäç³öü òîëüê³ äà ääíàãî âûí³êó — äà ñòâàðýíüíÿ ðàñ³éñêàé

íàöôüÿíàëüíàñüö³ é ðàñ³éñêàé êóëüòóðû. ßêðàç äçÿêóþ÷û òàêîé ñïðîø÷àíàé ôîðìå äûñêóðñó Ãîãàëü, íàñóíåðàê óñ¸é ÿãî íàöôüÿíàëüíàé ³ êóëüòóðíàé íåàäíàçíà÷íàñüö³, çàï³ñâàåöà âûêëþ÷íà ¢ àêòû¢ ðàñ³éöà¢. ²ìïýðñê³ äûñêóðñ ôàêòû÷íà àáâÿø÷àå, øòî ëþáàÿ êóëüòóðíàÿ çüÿâà, äà ÿêîé ìåëà äîñòóï ³ ÿêóþ “ñïàæûëà” ³ìïýðñêàÿ ýë³òà, ìóñ³öü áûöü àñûì³ëÿâàíàé ³ ¢ëó÷àíàé äçåëÿ “ðàñ³éñê³õ” ïà-òðýáà¢. Òàêàÿ ìýòîäûêà íå äàå (àáî, ïðûíàìñ³, ðîá³öü íåéìàååðíà ñêëäàäíûì ³ ñóïýðý÷ë³âûì), êàá ³íøû äûñêóðñ (íàïðûêëàä, óêðà³íñê³) ìîã ïðýòýíäàâàöü íà ïîñòàö³ àáî çüÿâû ³ìïýðñêàé êóëüòóðû. Êàë³ Đàñ³ÿ áûëà ³ìïýðûé, äûê Óêðà³íà — åéíàé êàë¸í³ÿé. Ã³ñòîðûê³, áåçóîì¢íà, áóäóöü ÿø÷ý ïàëåì³çàâàöü øòî äà ïàë³òû÷íûõ ³ ýêàíàì³÷íûõ íþàíñ¢ ãýòûõ ñâîåäñàáë³âûõ ñòàñóíêà¢, àëå ¢æî öÿïåð â³äàâî÷íà, øòî ìíîã³ÿ ç ðûñà¢ ïñòèâëýí³ÿë³çó, âûÿ¢ëåíûõ ÿãíîûì³ äàñüëåáí³êàì³, äàòû÷àöü ³ êóëüòóðíàå ÷ûííàñüö³ ¢ Đàñ³éñêàé ³ìïýðû³. Ãîãàëÿ ìîæíà íàçâàöü óêðà³íñê³ì ïñòèâëýí³ÿëüíûì ï³ñüìåíí³êàì, óæûâàþ÷û ãýòû òýðì³í ó òûì ñýíå, ÿê³ ÿìó íääàâàë³ñÿ Ýøêðàôò, Ãðûô³ò ³ Òûô³í2. Ãýòûÿ íàâóêî¢öû íå àáíåæàâàë³ñÿ àï³-ñàíüíåì “íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðû ïàñüëÿ ³ìïýðñêàé óëàäû”, à âûêàðûñòî¢âàë³ òýðì³í äëÿ àêðýñüëåíüíÿ “¢ñÿå êóëüòóðû, çàêðàíóòàé ³ìïýðñê³ì³ ïðàöýñà³ àä ïà÷àòêó êàëÿí³çàöû³ äà ñ¸íüíÿøíÿãà äíÿ” (âûëó÷ýíü³ ìàå — À¢ò.). Òàêàÿ ³íòýðïðýòàöûÿ ïàäêðýñüë³âàå ³ñíàâàíüíå “íàñòàÿíîàãà íàïðóæàíüíÿ íà ïðàöÿãó ¢ñÿãî ã³ñòàðû÷íàãà ïðàöýñó, çàïà÷àòêâàíàãà ³ìïýðñêàé àãðýñ³ÿé”. Àñàáë³âà ñóãó÷íûÿ ç óêðà³íñê³ì äîñüåäàì òàê³ÿ âûñîîâû: “Íàñóåðàê óñ³ì ñïýöûô³÷íì ³ õàðàêòýðíûì ðýã³ÿíàëüíûì àäðîçüíåíüíÿì, àãóëüíàé àäçíàêàé ãýòûõ [ïîñòàëÿí³ÿëüíûõ] ë³òàðàòóðà¢ ¸ñüöü òîå, øòî ¢ñå ÿíû ¢ ñâà¸é ñó÷àñíàé ôîðìå âûéøë³ ç êàëÿí³ÿëüíàãà äîñüåääó é ñüöüâåðäç³ë³ñÿ, óïàðòà ñóïðàöüñòà ¢ëÿþ÷û ñÿáå ³ìïýðñêàé óëàäçå ³ ïàâêðýñüë³âà÷û ñâåå àäðîçüíåíüí³ ïåðàä ïàãðîçàé ïàãëûíàíüíÿ ³ìïýðñê³ì öýíòðàì. Ìåíàâ³òà òàìó ÿíû ³ ¸ñüöü âûðàçíà ïîñòêàëÿí³ÿëüíûì³”. Ïîñòêàëÿí³ÿëüíû ïîãëÿä íà Ãîãàëÿ çü íåêàëüê³õ ïðû÷ûíà¢ ïàäàåöà íàì áîëüø ìýòàçîâäíûì çà “àãóëüíàðóñêå” áà÷àíüíå. ¨í äàïàìàãàå ðàçðîçüí³öü ïàíÿòê³, ÿê³ÿ íàäòà ÷àñòà áëûòàþöü ì³æ ñàáîþ (íàïðûêëàä, “óêðà³íñê³” é “ðàñ³éñê³”). ¨í äàå ìàã÷ûìàñüöü óñïðûìàöü Ãîãàëÿ ÿê ï³ñüìåíüí³êà, øòî çüÿâ³¢ñÿ íå ç “ðàñ³éñêàã” äîñüåäáó, à ¢ âûí³êó ïàÿäíàíüíÿ òðîõ êóëüòóðà¢ — ³ìïýðñêàé, ðàñ³éñêàé ³ ¢êðà³íñêé. Çàìåñòà “ñòýðýàòûíîàãà” ðàñ³éöà ìû, äçÿêóþ÷û ïîñòêàëÿí³ÿëüíàé òýîðû³, àäêðûâàåì Ãîãàëÿ ÿê à¢òàðà, ó ÿê³ì ääáûâàåöà áàðàöüáà ðîçíûõ ³äýíôû÷íàñüöÿ¢, âàðòàñüöÿ¢ ³ êóëüòóðà¢, à òàêñàìà ïàñòàÿííûÿ

âàãàíüí³ ïàì³æ ³äýíòûô³êàöûýé ç óëàñíûì êàðýíüíåì ³ öÿãàþ äà ïàíî ¢íàé ³ìïýðñêàé óëàäû. Ïíñòêàëÿí³ÿëüíû ïàäûõîä íàñàìðý÷ óå³äàâî÷í³âàå íàïðóæàíàñüöü, ÿêóþ íàìàãàåöòà ïðûõàâàöü “àãóëüíàðóñêàÿ” ïàðääûãàì. Ãýòàÿ ðýêàíòýñòóàëü³çàöûÿ òàêñàìà äàïàìàãàå ïàäêðýñüë³öü íýâûçíà÷àíàñüöü íà ïðàöÿãó ãýòàãà ïýðûÿäó ã³ñòîðû³ ÿê óêðà³íñêàé, òàê ³ ðàñ³éñêàé ³äýíòû÷íàñüö³ ³ íå äàå ïàñòàâ³öü àïîøíþþ êðîïêó ¢ ãýòûõ äýáàòàõ, íà ÷ûì íàñòîéâàå ðàñ³éñêà-³ìïýðñêàå ïðà÷ûòàíüíå Ãîãàëÿ. Àñíî¢íûì ó ãýòûì àðãóìýíöå ¸ñüöü ïðûçíàíüíå ³ìïýðñêàé êóëüòóðû, àáî, áíëüø àãóëüíà, ³ìïýðñêàé “ïóáë³÷íå ñôýðû”, øòî ñëóæûëà ìàòåðûàé äëÿ ãåíýðàâàíüíÿ ÿê óêðà³íñêàé, òàê ³ ðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíûõ êóëüòóðà¢. Çíà÷íóþ ÷àñòêó ³ìïýðñêàé êóëüòóðíàé ýë³òû ñëëàäàë³ ¢êðà³íñê³ÿ âÿðõ³, øòî àêòû¢íà äàëó÷àå ñâÿ òâåðýíüíÿ ðàñ³éñêàé ³ìïýðñêàé êóëüòóðû. Àëå, ïåðàÿæäæàþ÷û, ÿê ³ Ãîãàëü, ó öýíòàð ³ìïýðû³, óêðà³íöû íå àäìà ¢ëÿë³ñÿ ää ñâà³õ ìÿñöîâûõ ïîâÿçÿ¢ ³ çàö³êà¢ëåíüíÿ¢, ÿê³ì³ á ðóäûìýíòàðíûì³ ÿíû íàì öÿïåð í³ çäàâàë³ñÿ. Ïðàäñòà¢í³ê³ ãýòàé ïðàñëîéê³ íÿ òîëüê³ ñòàâàë³ñÿ âÿäîìûì³ äçåÿ÷ àì³ ³ìïýðñêàé “ïóáë³÷íå ñôýðû”, àëå é âûêàðûñòî¢âàë³ ñòàë³÷íûÿ ãàðàäû äëÿ ðàçüâ³öüöÿ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû, ïåðàòâàðàþ÷û Ïåöÿðáóðã ³ Ìàñêâó ¢ âàæíûÿ âûäàåâöê³ÿ àñÿðîäê³, äçå äðóêàâàë³ñÿ ¢êðà³íñê³ÿ ïðàöû ³ íà ðîäíîé ìîâå, ³ íà ðàñ³éñêàé, ÿêóþ ÿíû ¢ñïðûìàë³ ÿê íàòóðýíàëüíûû (³ìïýðñê³) ñðîäâê çíîñ³íà¢, à íå ÿê íàöûÿíàëüíóþ (ðàñ³éñêóþ) äàçíàêó. Äçüâþòìî¢íåâ ¢êðà³íñêå àäðàäæýíüíå ïà ¢ñòàëà ÿê ñàïðà¢äíû “³ìïýðñê³” ôýíìýí, ïðàáóêò ÿå íáéãàëî¢íåéøûõ ãàðàäí¢, ñòâîðàíû íáéáíëüø àäîðàíûì³ ïðàäñòà¢í³êàì³ ³ìïýðû³, øòî çáéìàë³ ååëüì³ âûñîê³ÿ ïàñàäû. (Íàéâûäàòíåéøû òàãà÷ àñíû ¢êðà³íñê³ ýòíîãðàô Ì³õàéëà Ìàêñ³ìî⁳÷, ó ë³ñòàõ äà ÿêîãà Ãîãàëü àãó÷û¢ íåêàòîðûÿ ña ñâà³õ íàéáîëüø ïàëê³õ ïðà¢êðà³íñê³õ çàÿâà¢, áû¢ ïåðøûì ðýêòàðàì Ê³å¢ñêàãà ¢í³âýðñûòýòó, à ïåðàä òûì — ïðàôýñàðàì áàòàí³ê³ Ìàñêî¢ñêàãà ¢í³âýðñûòýòó. Ãîãàëü çüâÿðíó¢ñÿ äà ÿãî, íàìàãàþ÷ ûñÿ çàááûöü ïàñàäó âûêëàä÷ûêà.) Çðýøòû, äëÿ ïåðàâàæíàå áîëüøàñüö³ àäóêàâíûõ óêðà³íöà¢ íîâàÿ ìîâà äî¢ãà ÿø÷ý çàñòàâàëàñÿ äðóãàñíûì ñðîäêàì ýìàöûéíàãà ³ ³íóÿëåêòóàëüíàãà âûÿ ¢ëåíüíÿ: ïàâîëüíàå íàðàäæýíüíå ï³ñüìåíñòâà íà ¢êðà³íñêàé íàðîäíàé ìîâå áûëî òàäû íå÷ûì íàêøòàëò äç¸ðçêàãà ñàöûÿëüíàãà ýêñïýðûìýíòó çü íÿïÿ¢íûì³ âûí³êàì³. Ãîãàëå¢ ë¸ñ ç ãýòàãà ãëåäç³ø÷à áû¢ òûîâûì. ßê ³ øìàò õòî çü ÿãíîñõ ñóàé÷ûíûí³êà¢, ¸í çíàõîäç³¢ñÿ ¢ ãâóõñýíñî¢íûì ñòàíîâ³ø÷û: çàëåæà÷û ¢ ñðîãêàõ ³ñíàâàíüíÿ àä ìýòðàïîë³³, ¸í àäíà÷ àñîâà äà÷ óâà¢ ãëûáîêóþ ïîâÿçü ç ðýã³ÿíàëüíûì³ ïääçåÿì³ âà ¡êðà³íå ³ çíàõîäç³¢ñÿ ïää ³õíûì óìëûâàì. Àëå ¸í âíñòðà ¢ñüâåäàìëÿ¢,

øòî ïîñüïåõó îîæíà äàñÿãíóöü òîëüê³ ¢ ³ìýðñê³ì öýíòðû. 2 êðàñàâ³êà 1830 ãîäó ¢ ë³ñüöå äà ìàö³ ¸í âûêàçà¢ æàäàíüíå ïåðåõàöü ó ïðàâ³íöûþ, êàá çüìÿê÷ûöü ìàòýðûÿëüíûÿ öÿæêàñüö³ ñÿì’³, çüâÿçàíûÿ çü ÿãîíûì ïåðàáûâàíüíåì ó Ìåöÿðáóðãó. Àäûë³ ¸í äàíàçíà÷íà àäë³íó¢ ñàìó ³äÿþ ïåðàåçäó ¢ ðàñ³éñêóþ ïðàâ³íöûþ, ïàäêðýñüë³âàþ÷û, øòî âûåõàöü ña ñòàë³öû ìîæà õ³áà âà ¡êðà³íó. Àëå ¢ðýøöå êàð’åðíûÿ ìåðêàâàíüí³ çìóñ³ë³ ÿãî çàñòàööà ¢ Ïåöÿðáóðçå. Ãîãàëü ìå¢ öÿæêàñüö³ ç âûçíà÷ííüíåì ñâà¸é íàöûÿíàëüíàå ïðûíäëåæíàñüö³, øòî áûëî õàðàêòýðíà äëÿ ÿãîíûõ ñóàé÷ûíí³êà¢. Çàñòàþ÷ûñÿ ëÿÿëüíûì ³ ïàòðûÿòû÷íûì ³ìîýðû³, ¸í óñ¸ æ òàê³ íÿ çìîã ïðûçíàöü ñÿáå “ðàñ³éöàì” íàâàò ó 1844 ãîäçå. Ó âÿäîìûì ë³ñüöå äà Àëÿêñàíäðû Ñüì³ðíîâàé-Ðàñýò (àðûñòàêðàòê³ ðîäàì ç Óêðà³íû), ääêàçâàþ÷û íà ïûòàíüíå, ÿêîå, â³äàâî÷íà, ö³êââ³ëà ïðàäñòà¢í³êî¢ ÿãîíàãà ïàêàëåíüíÿ, Ãîãàëü çàÿ¢ëÿå: “Ñêàæó âàì ñëî¢öà øòî äà òàãî, ÿêàÿ ¢ ìÿíå äóøà, õàõëÿöêàÿ ö³ ðàñ³éñêàÿ [ðóññêàÿ], áî æ ãýòà, ÿê ÿ áà÷ó çü ë³ñòà Âàøàãà, áûëî íåé³ ÷àñ ïðàäìåòàì âàøûõ ðîçáóìà¢ ³ ñïðý÷àê ³íøûì³. Íà ãýòà ÿ âàì ñêàæó, øòî ñàì íÿ âåäàþ, ÿêàÿ ¢ ìÿíå äóøà, õàõëÿöêàÿ ö³ ðàñ³éñêàÿ. Âåäàþ òîëüê³ òîå, øòî í³ÿê íå àääà¢ áû ïåðàâàã³ í³ ìàëàðàñ³éöó ïåðää ðàñ³éöàì, í³ ðàñ³éöó ïåðää ìàëàðàñ³éöàì. Àáåäçûâå íàòóðû íàäçâû÷àé ø÷îäðà ääîðàíû Áîãàì, ³, í³áûòà íà¢ìûñíà, êîæíàÿ çü ³õ àñîáíà çüìÿø÷àå ¢ ñàáå òîå, ÷àãî íÿìà ¢ äðóãîé, — ÿ¢íû çíàê, øòî ÿíû ìóñÿöü äàïî¢í³öü àäíà àäíó. Äçåëÿ ãýòàãà ñàì³ ã³ñòîðû³ ³õíàãà ì³íóëàãà áûöüöÿ äàäçåíûÿ ³ì íåïàäîáíûì³ àäíà íà äðóãóþ, êàá ïà-ðîçíàìó âûãàäàâàíûÿ ðîçíûÿ áàê³ ³õíûõ õàðàêòàðà¢, çüë³¢øûñÿ ¢ àäíî, ñòàâðûë³ ïîòûì øòîñüö³ íàéäàñêàíàëåøåå ¢ ÷àëàåöòåå. À íà òâîðû ìàå íå àáàï³ðàéöåñÿ é íå ðàáåöå çü ³õ ïðà ìÿíå í³ÿê³õ âûñíîâà¢”. Ãýòà êàæà ÷àëàåê, ÿê³ íà òîé ÷àñ íÿ òîëüê³ áû¢ àáåøø÷àíû íàéëåïøûì ç æûâûõ “ðàñ³éñê³õ” ï³ñüìåíüí³êà¢, àëå ÿê³ ¢æî ïðàêòû÷íà äàñÿãíó¢ óñÿãî, øòî çàáÿñüíå÷âàëà ÿìó ïðûçíàíüíå ç áîêó ³ïïýðñêàãà ñüâåòó. Êàë³ ¢ë³÷ûöü ãîä íàï³ñàíüíÿ, ãýòû ë³ñò âàæîû íÿ òàê àäñóòíàñüöþ ¢ ³ì âûðàçíà àêðýñüëåíàé óêðà³íñêàé íàê³ðàâàíàñüö³, ÿê íÿçäàòíàñüöþ Ãîãàëÿ áåçóìî¢íà ïðûíÿöü ðàñ³éñêóþ ³äýíû÷íàñüöü. Çà¢âàã³ Ãîãàëÿ ïàêàçâàþöü íà òîå, øòî ¸í, ÿê ³ ðàíåé, âûðàçíà ðàçðîçüí³âà¢ óêðà³íöà¢ ³ ðàñ³éöà¢. Ñêàæàì, çà àäç³íàöàöü ãàäî¢ äà òàãî (ó ñüíåæ³ 1833 ãîäó), ó ë³ñüöå äà Ì³õàéëû Ìàêñ³îâ³÷à Ãîãàëü ï³ñà¢ ïðà Ê³å¢ ÿê ïðà “íàø” (óêðà³íñê³), à íå ðàñ³éñê³ ãîðää: “Óÿâ³, ÿ òàêñàìà äóìà¢. Òóäû, òóäû! ó Ê³å¢! ó ñòàðàæûòíû, öóäî¢íû Ê³å¢! ¨í íàø, ¸í íÿ ³õíû, àíÿãîæ? Òàì, ö³ âàêîé ÿãî, àäáûâàë³ñÿ ïàäçå³ ì³íó ¢ø÷ûíû íàøàé”. ßãîíàå ñòà¢ëåíüíå äà Ðàñ³³, ÿê ïàêàçâàå Ëóöê³ (“Ì³æ

Ãîãàëåì ³ Øà¢÷ýíêàì”), áûëî íÿïðîñòûì ³ ÷àñòà ìåæàâàëà çü íÿíàâ³ñüöþ. Ðîáýðò Ìýãâàâå3 òàêñàìà ãàâîðûöü ïðà “íåì³ëàñýðíà íýãàòû¢íàå Ãîãàëåâà âûÿ¢ëåíüíå Ðàñ³³” é íàìàãàâåöòà ïàòëóìà÷ûöü (õîöü ³ íÿ äóæà ïåðàêàíà¢÷à) “äç³âîñíóþ ïàãàðäó” Ãîãàëÿ äà ðàñ³éñêàé ã³ñòîðû³, ÿêàÿ ¢ðàçüë³âà êàíòðàñòàâàëà çü ÿãî íÿçüìåííûì ïåðäàóçÿòûì çàõàïëåíüíåì óêðà³íñêàé ã³ñòîðûÿé äû ïåñüíÿì³ — ïà÷óöüö¸ì, øòî ìåæàâàëà ç àïàíòàíàñüöþ. ßê ³ Ãîñê³íã, Ìýãâàåð íàìàãàåöòà ðàçãàäàöüí çàãàëó “ðàñ³éñêåå ³äýíòû÷íàñüö³” ñïàñûëêàì³ íà “Òàðàñà Áóëüáó” é òðàïëÿå ¢ ïàñòêó ñóïÿðý÷íàñüöÿ ¢ àãóëüíàðàñ³éñêàñüö³. Íàïðûêëää, ¸í ñüöüâÿðäæàå, øòî Òàðàñ Áóëüáà “¢æûâàå ñëîâà “ðóññêèé” äîñûöü-òàê³ íåàäíàçíà÷íà. ² ¢ñ¸ æ ÿ äóìàþ, øòî Ãîãàëü çðàá³¢ ãýòà íà¢ìûñíà. ¨í òàöå¢ áû, êàá ìû ìåë³ íà ¢âàçå ¢ñå ãýòûÿ ìàã÷ûìûÿ çíà÷ýíüí³ [òî áîê Ê³å¢ñêóþ Ðóñü (“ïåðøóþ Ðàñ³éñêóþ äçÿðæàâó”, ÿê êàæà Ìýãâàåð); òýðûòîðûþ Âÿë³êàé Ðóñ³ íà ïî¢íà÷ àä Ê³åâà; Ðàñ³éñêóþ ³ìýðûþ — À¢ò.]. [...] Òàê³ì ÷ûíàì ¸í, í³áû é íå ãàâîð÷û ïðà ãýòà, íàâïäç³öü íà äóìêó ïðà àãóëüíàñüöü êàçàöê³õ âàðòàñüöÿ¢, ïðà ÿê³ÿ çãàäâàå Áóëüáà, [...] ç ðûñàì³, óëàñüö³âûì³ “ðàñ³éòàì” óñ³õ ÷àñî¢ ³ ìÿñöíâàñüöÿ¢ [...]”. Àäíàê öûòàòû ç “Òàðàñà Áóëüáû”, ÿê³ÿ ïðûâîäç³öü ñàì æà Ìýãâàåð, â³äàâî÷íà ñóïÿðý÷àöü òàê³ì äàïóø÷ýíüíÿì, áî Ãîãàëü (âóñíàì³ Áóëüáû) ÿ¢íà çüí³òî¢âàå Ê³å¢ñêóþ Ðóñü ç óêðà³íöàì³ ³ ÿ¢íà, óæûâàþ÷û ñëîâà “ðóññêèé”, ãàâîðûöü ïðà ¢êðà³íñê³ÿ çåìë³ ¢ ñêëàäçå ïîëüñêà-ë³òî¢ñêàé äçÿðæàâû. ² õàöÿ ñëóøíà, øòî ¢ ³íýðïðýòàöû³ “¢ñÿêàãà ðàñ³éñêàãà ÷ûòà÷à ç ãîãàëå¢ñê³õ ÷àñî¢ àáî íàøàãà ç âàì³ ñó÷àñüí³êà” ïðûìàòí³ê “ðóññêèé” áóäçå àñàöûÿâàööà çü âÿë³êàðàñ³éöàì³ ³ ³ìýðûÿé, Ìýãâàåð çóñ³ì íå ïåðàêîíâàå íàñ ó òûì, øòî é Ãîãàëü òàêñàìà òàê ãýòà ¢ñïðûìà¢. Âîñü æà, àêðàìÿ âåë³çàðíàãà òàëåíòó, íÿïðîñòà çíàéñüö³ òàê³ÿ õàðàêòýðíûÿ àñàáë³âàñüö³, ÿê³ÿ á ñóïðàöüïàñòàâ³ë³ Ãîãàëÿ ¢êðà³íñêàìó àòà÷ýíüíþ äû ñòûõ³éíà é áåççâàðîòíà ïåðàòâàðûë³ á ÿãî ¢ “ðàñ³éñêàãà” ï³ñüìåíüí³êà êøòàëòó Ïóøê³íà, Òàëñòîÿ ö³ Äàñòàå ¢ñêàãà. Ãëûáîêàÿ ðýë³ã³éíàñüöü Ãîãàëÿ, ÿãî ñêëàäíàÿ, çàêàìïëåêñàâàíàÿ àñîáà, “ïåöÿðáóðñê³ÿ” òýìû, âûïðà¢ëåíû “Òàðàñ Áóëüáà” ³ íàâàò òðûâîãà çà ë¸ñ Ðàñ³³ íà¢ðàä ö³ ñóïÿðý÷ûë³ ÿãîíàé “óêðà³íñêàñüö³”, øòî âûÿ¢ëÿëàñÿ öÿãàì óñÿãî ÿãîíàãà æûüöÿ. Ðàñ³éñêàìî¢íàñüöü ÿãîíåâ òâîð÷àñüö³ í³ÿê íå àäéó÷äëà ÿãî àä óêðà³íñêàâ ãðàìàûû, äçå, ÿê ìû ¢æî çàçíà÷àë³, ðàñ³éñêàþ ìîâàé ïàñëóâî¢âàë³ñÿ ÿê ðîäíàé, âûêàðûñòî¢âàþ÷û ÿå äëÿ ïåðàâàæíåå áàëüøûí³ ë³òàðàòóðíûõ òâîðà¢ ³ ïóáë³êàöûÿ¢. Âíîêàâàÿ “ðàñ³éñêàñüöü”, ÿêàÿ ñïðûÿëà âûæûâàíüíþ ¢êðà³íñêàå ãðàìàûû ¢

³ìïýðû³, ìåëà òýíäýíöûþ äà ïðûõî¢âàíüíÿ íàöûÿíàëüíûõ àñàáë³âàñüöÿ ¢, àëå í³êîë³, ôàêòû ÷ íà, ³õ íå äàìà¢ëÿëà. Àäíàê, äçÿêóþ ÷ û õàðàêòýðíûì ³ ñóïîëüíûì äëÿ ¢êðà³íöà¢ ç ðàñ³éöàì³ ñàöûÿëüíûì ðûñàì, óêðà³íñêàÿ êóëüòóðà é ³íòÿëåêòóàëüíàÿ äçåéíàñüöû ðàá³ë³ñÿ äàñòóíûì³ é ïðûäàòíûì³ äëÿ øûðîê³õ êîëà¢ ³ïíýðñêàé ãðàìàäçèàñüö³. ² ¢ðýøöå âûí³ê³ òàêîé äçåéíàñüö³ ïàäëÿãàë³ “ðàñ³éñêàìó” òëóìà÷ýíüíþ òàäû, êàë³ ãýòà ¢âàæàëàñÿ çà ìýòàçãîäíåå äëÿ ïàòðýáà ¢ àáî ³ïíýðû³, àáî ðàñ³éñêåå ³äýíòû÷íàñüö³. Òðýáà ïàìÿòàöü, øòî ³ìïýðûÿ äîñûöü ïåðàíðë³âà ¢âîäç³ëà ¢ “ðàñ³éñêóþ” êóëüòóðó ïý¢íóþ ³íòÿëåêòóàëüíóþ ïðàäóêöûþ ö³ àñíáà¢. Ñêàæàì, ³ñíóå øìàò íàï³ñàíûõ óêðà³íöàì³ ðàñ³éñêàìî¢íûõ òâîðà¢, ÿê³ÿ íå ¢âàéøë³ ¢ êàíîí ðàñ³éñêàé ë³òàðàòóðû. Àí³ ãýòûÿ òâîðû, àí³ ³õíûÿ à¢òàðû íå ñòàþöà íàãîäàé äëÿ ñïðý÷âê; ³õíàÿ “ïðûíäëåæíàñüöü” äà ¢êðà³íñêé êóëüòóðû íå âûêë³êàå ë³òàðàòóðû. Àí³ ãýòû øýðàã àñîáà¢ îæíà ë¸âêà ïðàöÿãíóöü. Âûáàð ³ì¸íà¢ ñûíáàë³÷íû: ðàñ³éñêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ôàðìàöûÿ ïðûìàëà íÿ êîæíû ñòâîðàíû ¢ ³ïíýðû³ ðàñ³éñêàìî¢íû òýêñò, à òîëüê³ òîé, ÿê³ äàñÿãíó¢ óñå³ïíýðñêàãà (“óñåðàñ³éñêàãà”) ïðûçíàíüíÿ. ²ïíýðñê³ äûñêóðñ íàñòîéâà¢ íà “ðàñ³éñê³ì” ïàõîäæàíüí³ ãýòàé “ói³âýðñàëüíàé” (âûñîêàé) êóëüòóðû, íåçàëåæíà àä ÿå ýòí³÷íàãà àáî êóëüòóðíàãà êîðàíÿ. Íàïðûêëàä, ðàñ³éñê³ ë³òàðàòóðû êàíí íå ïðýòýíäàâà¢ íà Ðûãîðà Êâ³òêó-Àñíà¢ÿíåíêó, äàãîäë³âàãà ³ïíýðñêàãà ñëóãó äû ïë¸íîãà à¢òàðà ðàñ³éñêå ïðîçû, ÿê³ çüâÿðíó¢ñÿ äà ðîäíàé ÿìó ¢êðà³íñêå ìîâû òîëüê³ ïðû êàíöû ñâà¸é ë³òàðàòóðíàé êàð’åðû. ×àìó? Ìîæíà çíàéñüö³ íåêàëüê³ òëóìà÷ýíüíÿ¢, àäíàê íàéãàëî¢íûì ¸ñüöü òîå, øòî ¸í í³êîë³ íÿ ¢çüí¸ñüñÿ äà ¢ñå³ïíýðñêàãà ñòàòóñó Ãîãàëÿ, õîöü ³ ðýãóëÿðíà âûäàâà¢ñÿ ¢ öýíòð. Ïàíî¢íàÿ ïàçûôÿ, ÿêóþ ¢ ³ïíýðû³ çàéìàë³ ðàñ³éöû, äàâàëà ³ì ìàæë³âàñüöü íÿ òîëüê³ âûá³ðàöü, øòî ìåíà³òà áóäçå ¢òâàðàöü àêòû¢ ðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðû, àëå é âûçíà÷àöü êðûòýðû äû äûñêóðñ ë³òàðàòóðíàãà êàíîíó ç ìýòàþ íàñàäæýíüíÿ ñâ¸é êóëüòóðíàå ãåãåìîí³³. Âîáðûì ïðûêëàäàì ãýòàãà îñãóöü áûöü ïðàûô Áÿë³íêàãà. Ó 1841 ãîäçå ¸í ï³ñà¢: “Ë³òàðàòóðíàþ îâàþ ìàëàðñ³éöà¢ ìàå áûöü îâàà ³õíàãà àáóêàâíàãà ñëîþ — îâà ðàñ³éñêÿ. Êàë³ ¢ Ìàëàðîñ³³ é îæà çüÿâ³ööà âÿë³ê³ ïàýò, äûê íå ³íàêø ÿê ïðû ¢ìîåå, øòî ¸í áû¢ áû ðàñ³éñêì [ðóññêèì] ïàýòàì, ñûíàì Ðàñ³³, ÿê³ ïàêêà áÿðý äà ñýðöà åéíûÿ ³íòàðýñû, ïàêóòóå åéíàé ïàêóòàé, ðàäóåööà åéíàþ ðàäàñüöþ. Ïëåìÿ îæà ìåöü òîëüê³ íàðîäíûÿ ïåñüí³, äëå íÿ îæà ìåöü ïàýòà¢, òûì áîëüø âÿë³ê³õ ïàýòà¢: âÿë³ê³ÿ ïàýòû çüÿ¢ëÿþöà òîëüê³ ¢ âÿë³ê³õ

íàöûÿ¢, à øòî ãýòà çà íàöûÿ áåçù âÿë³êàãà é ñàìàáûòíàãà ïàë³òû÷íàãà çíà÷ýíüíÿ? Æûâûì òàìó äîêàçàì ¸ñüöü ÃîãàëüÑ: ó ÿãîíàé ïàýç³³ øìàò ÷ûñòà ìàëàðàñ³éñê³õ ýëåìýíòà¢, ÿê³õ íÿìà é áûöü íÿ ìîæà ¢ ðàñ³éñêàé; àëå õòî æ íàçàâå ÿãî ìàëàðàñ³éñê³ì ïàýòà?” Ãýòàå öüâåðäæàíüíå íàäçâû÷àé ö³êââàå ³ øìàò ó ÷ûì ïàêàçàëüíàå. Áÿë³íñê³ ïðûçíàå ³ñíàâàíüíå àäóêàâàíàãà ¢êðà³íñêàãà ñëîþ (÷àñòêàé ÿêîãà áû¢ ³ Ãîãàëü), àäíâê óâàæàå ¢êðà³íñêóþ íàöûþ çà “ïëåìÿ”. Ç ãëåäç³ø÷à êóëüòóðû, ¸í çüìåøâåå ¢ àäíî öýëåå ðàñ³éñê³ÿ ýòí³÷íûÿ ³ ðàñ³éñê³ÿ ³ìýðñêà-äçÿðæà¢íûÿ ôýíîìýíû. Âàæíàÿ ÿãîíàÿ ñïàñûëêà íà ïàë³òû÷íóþ íåçàëåæíàñüöü äû ³ìýðñêóþ çíà÷ýíüíàñüöü äëÿ âûçíà÷ýíüíÿ ðàñ³éñêåå íàöû³. Ãîãàëü, ïà ñóòíàñüö³, íÿ ìîæà áûöü óêðà³íöàì, áî ïàõîäç³öü ç ïàë³òû÷íà íÿçíà÷íàãà ïëåìåí³, ÷ûÿ ìîâà (ö³ äûÿëåêò), íà äóìêó Áÿë³íñêàãà, ì¸ðòâàÿ. Âîñü æà, ¸í “ðàñ³åö”, áî ÿãî ë³òàðàòóðíàÿ âåë³÷ ðî¢íàÿ ìàãóòíàñüö³ äçÿðæàâû, ìîâàé ÿêîé ¸í ³ ïàñëóãî¢âàåöà. Ãîãàëå¢ ñòàòóñ “ðàñ³éñêàãà” (“ðóññêîãî”) ïàýòà âûÿêàå òàêñàìà çü ÿãîíàãà ÷óéíãàà ñûíî¢ñêàãà êëîïàòó çà äçÿðæàâó (Ðàñ³þ). Àí³ ¢ íàöûÿíàëüíûì, àí³ ¢ äçÿðæà¢íûì áóäà¢í³öòåå ðàñ³éñêàìî¢íû “¢êðà³íñê³ äàóêàâàíû ñëîé” í³êîë³ íå ¢ñìðûìåööà ôóíêöûÿíàëüíîà ³íâø, ÿê ³íýãðàëüíàþ ÷àòêàé ýòí³÷íàé ðàñ³éñêàé ³íýë³ãåíöû³. Âîñü ÷àìó Áÿë³íñêàãà çà¢æâû òàê çüäç³¢ëÿëà é òóðáàâàëà, êàë³ ÿêðàç ãýòàÿ àäóêàâàíàÿ êëÿñà ðàïòàì âûÿ¢ëÿëà ñâàþ ë³òàðàòóðíóþ é ë³íãâ³ñòû÷íóþ íåçàëåæíàñüöü, ï³øó÷û íà ¢êðà³íñêàé îîâå. Ïàäñòàâàþ äëÿ òàãî, êàá àáâÿñüö³öü Ãîãàëÿ “ðàñ³éñê³ì” ï³ñüìåíüí³êàì, íÿ îîæà áûöü ÿãîíàå ýòí³÷íàå ïàõîäæàíüíå, ñàìàâûçíà÷ýíüíå, òýìàòûêà, âûáàð ìåñöà æûõàðñòâà ö³ ðàñ³éñêàìî ¢íàñüöü òâîðà¢: óñå ãýòûÿ àòðûáóòû í³ÿê íå ïåðàøêîäç³ë³ ÿìó çàñòàâàööà öóäî¢íûì óêðà³íñê³ì ï³ñüìåíí³êàì ñâàéãî ÷àñó. Ãîãàëü ñòàåöà “ðàñ³éñê³ì” äçÿêóþ÷û òîëüê³ àäç³íàìó ÷ûíí³êó — ÿãî ïðûíÿëà, óëó÷ûëà ¢ ñÿáå ðàñ³éñêàÿ ³ìýðñêàÿ ñóîîëüíàñüöü. “Ðàñ³éöàì” çðàá³¢ Ãîãàëÿ ³ìýðñê³ äûñêóðñ, ÿê³ áû¢ çàö³êà¢ëåíû ñüöüâåðäç³öü ³ çàõàâàöü òàêóþ êëÿñûô³êàöûþ. Àäíûì ç ïàðàäîêñà¢ ñòâàðýíüíÿ “ðàñ³éñêàãà” âíáðàçó Ãîãàëÿ ÿê ó àêääýì³÷íì, òàê ³ ¢ ìàñàâûì óñïðûìàíí³ ¸ñüöü òîå, øòî ¢êðà³íñê³ áîê ÿãîíàãà æûõüöÿ é òâîð÷àñüö³ — ÿê³ é âûâó÷à¢ñÿ (÷àñàì åå ëüì³ ïàãëûáëåíà), ³ ¢ë³÷åà¢ñÿ (íÿðýäêà ¢ íàéäàáíåøûõ äýòàëÿõ) — àìàëü í³êî³ íå àòðûìë³âà¢ øàíöà¢ âûéñüö³ íà òàê³ÿ, ñêàæàì, âûøýéøûÿ ñòóìåí³ àáñòðàãàâàíüíÿ é àáàãóëüíåíüíÿ, ÿê “³äýíòû÷íàñüöü”, “íàöûÿíàëüíàÿ êóëüòóðà é ë³òàðàòóðà” äû “íàöûÿíàëüíû êàíîí”. Àñíî ¢íûÿ òýêñòû äëÿ ôàðìàâàíüíÿ ãýòûõ àãëÿäíûõ êàòýãîðûÿ¢ ó ôûïîâà êàëýí³ÿëüíûì ñòûë³ ³íýðïðýòàâë³ñÿ àäïàâåäíà íîðìàì ³ ïàòðýáàì

ìýòðàïîë^{33} çü ÿå ñõ^{3}ëüíàñüòþ äà ðóñàöýíòðûçìó. ^{2}ìïýðûÿ ïðû ¢ëàø÷âàëà Ãîãàëÿ øëÿõàì áåñïàñüðýäíÿãà, ÷àñàì ïðàçüìåðíàãà àñàöûÿâàíüíÿ ç ðóñàöýíòðûñöê^{3}ì^{3} íîðìàì^{3} öýíòðó, øòî ñóïðàâäæàëàñÿ ðàçíàñòàéíûì^{3} ôîðìàì^{3} äýëåã^{3}òûì^{3}çàöû^{3} ÿãîíûõ óêðà^{3}íñê^{3}õ õàðàêòåðèñòûê ^{3} íàöûÿíàëüíàå ïðûíàëåæíàñüö^{3}. Ãýòà ðàçðûâàëà ïîâÿç^{3} Ãîãàëÿ ç ïðàöýñàì^{3} äûôýðýíöûÿöû^{3}, ÿê^{3}ÿ ðàñïà÷àë^{3}ñÿ íà ïà÷àòêó Õ^{2}Õ ñò. ^{3} ïàäøòóðõíóë^{3} ôàðìàâàíüíå ñó÷àñíàé óêðà^{3}íñêàé ^{3}äýíòû÷íàñüö^{3}. Ö^{3} íå ãàëî¢íàÿ ïàäñòàâà äëÿ íàâÿçâàíüíÿ Ãîãàëþ ñòàòóñó ðàñ^{3}éñêàãà ï^{3}ñüìåíüí^{3}êà — ÷àñòà ïà ¢òàðàíû àðãóìýíò ïðà ääûõîä Ãîãàëÿ àä óêðà^{3}íñêàé òýíàòûê^{3} äà ðàñ^{3}éñêàé. Ó ðàìêàõ ãýòàå ïàðàäûãìû ðîëÿ ¡êðà^{3}íû ÿê ôóíäàìýíòàëüíàãà ñêëàäí^{3}êà Ãîãàëåâàé äóøû äû òàîð÷àñüö^{3} àäûõîäç^{3}öü íà çàäí^{3} ïëýí, íàáûâàþ÷û âûãëÿä íåêàãà “ðýã^{3}ýíäëüíàãà äç^{3}âàòòâà”, ÿê^{3}ì Ãîãàëü í^{3}áûòà õàöå âûãàäíà ñêàðûñòàööà. Àäíà÷àñîâà ÿãîíûì ðàñ^{3}éñê^{3}ì òýìàì ^{3} ñþæýòàì ïðûï^{3}ñâàåööà çíà÷íà âûøýéøàÿ ýñòýòû÷íàÿ âàðòàñüöü ^{3} ¢í^{3}âýðñàëüíàñüöü. Ï^{3}êñàíà¢ ï^{3}ña¢: “Óêðà^{3}íñê^{3}ÿ àïîâåñüö^{3} ¢âàæàë^{3}ñÿ çà êàðîòêà÷àñîâû ýï^{3}çîä ë^{3}òàðàòóðíûå äçåéíàñüö^{3} Ãîãàëÿ, ïåðàõîäíû ïýðûÿ, äàí^{3}ío ìàëàäîñüö^{3}, ë^{3}òàðàòóðíàå âó÷í¸¢ñòâà”4. Óñå ãýòûÿ ñïðîáû ðýçêàãà ñóïðàöüñòà¢ëåíüíÿ ¢êðà^{3}íñê^{3}õ àïîåñüöÿ¢ ïåöÿðáóðñê^{3}ì áûê^{3} òðîõ^{3} ïðàçüìåðíûì^{3}. ßê àïóáë^{3}êàâàíûÿ òâîðû Ãîãàëÿ, òàê ^{3} çàäóìû íîâûõ ôàêòû÷íà íå äàþöü ïàäñòâàà¢ ñüöüâÿðäæàöü, øòî ¢ ïý¢íû ïýðûÿä ñâàéãî æûöüöÿ ¸í ïðîñòà ¢çÿ¢ ^{3} àäê^{3}íó¢ óêðà^{3}íñê^{3}ÿ ñþæýòû àáî ñòðàö^{3}¢ äà ^{3}õ ö^{3}êàâàñüöü. ßê ñëóøíà çà¢âàæû¢ Ï^{3}êñàíà¢, óêðà^{3}íñê^{3}ÿ òýìû ñó^{3}ñíàâàê^{3} ^{3} çáîëüøàãà ¢âàñàáëÿë^{3}ñÿ àäíà÷àñîâà ç àñüâÿòëåíüíåì ^{3}íøûõ (õîöü, âÿäîìà, ç ÷àñàì ìàþ÷û ¢ñ¸ ìåíøû ïîñüíåõ). Êàðàöåé êàæó÷û, çàñÿðîäæàíàñüöü Ãîãàëÿ íà ¡êðà^{3}íå àõîïë^{3}âàëà ïðàêòû÷íà ¢åâñü ïýðûÿ ÿãîíàå òàîð÷àñüö^{3} (1829—1842). Ïàíöåëÿéìî Êóë^{3}ø àï^{3}ñâà¢, ÿê “Ãîãàëü ïðû êàíöû ñâàéãî æûöüöÿ ñëóõà¢ ^{3} ñüïÿâà¢ óêðà^{3}íñê^{3}ÿ ïåñüí^{3}”, “õìÿëåþ÷û” àä ^{3}õ ó òàâàðûñòâå “çåìëÿêî¢”. Äà òàãî æ, óÿ¢ëåíüíå ïðà òîå, øòî ¸í ðîá^{3}ööà “ðàñ^{3}éñê^{3}ì” ï^{3}ñüìåíüí^{3}êàì òîëüê^{3} äçÿêóþ÷û çâàðîòó äà ðàñ^{3}éñê^{3}õ àáî “¢í^{3}âýðñàëüíûõ” òýìà¢, ¸ñüöü íÿ øòî ^{3}íøåå, ÿê ñòìíâãÿîìû ñòýðýàòûï. Çãîäíà çü ^{3}ì, êóëüòóðà ¢êðà^{3}íñêàé ^{3}íòýë^{3}ãåíöû^{3} çà¢æäû áûëà ïðàâ^{3}íöûéíàé ^{3} ìàãëà íàçûâàööà ¢êðà^{3}íñêàé íàöûÿíàëüíàé òîëüê^{3} òàäû, êàê^{3} çàìàë¸¢âàëà íà ðîäíàé ìîåå ÷ûñòà ¢êðà^{3}íñê^{3}ÿ ñþæýòû. Óæî ïðûâîäç^{3}ë^{3}ñÿ àðãóìýíòû íà êàðûñüöü òàãî, øòî ïîñòêàëÿí^{3}ÿëüíàÿ ë^{3}òàðàòóðà íàðàäæàåööà íÿ òîëüê^{3} òàäû, “êàë^{3} àêóïàíò ñûõîäç^{3}öü”, àëå é “êàë^{3} ìÿñòîâû à¢òàð ñòâàðàå òýêñò, ïðàí^{3}çàíû ^{3}äýÿé êóëüòóðíàãà ñóïðàö^{3}âó” (Äýêëÿí Ê^{3}áýðä). Ó ñóâÿç^{3} ç ãýòûì êðûòê^{3}

(Ìàðêà Ïà¢ëûøûí, Ðûãîð Ãðàáîâ³÷) ñïàñûëàë³ñÿ íà íåêàòîðûõ óêðà³íñê³õ ï³ñüìåíí³êà¢ ïà÷àòêó Õ²Õ ñò. (òàê³õ, ÿê ²âàí Êàòëÿðý ¢ñê³). Òóò íå äà ìåñòà äýòàë¸âà ñïûíÿööà íà ïàäîáíûõ öüâåðäæàíüíÿõ øòî äà òàîðà¢ Ãîãàëÿ, àëå ìàã÷ûìüöü òàêîé ³íòýðïðýòàöû³ çàñòàâööà íåàñïðý÷íàé, ãñááë³âà ¢âà ¢êðà³íñê³ì ñàöûÿëüíûì êàíòýñüöå äû ç óë³êàì Ãîãàëåâàãà ïðûâàòíàãà ë³ñòàâàíüíÿ. Êàæó÷û çàïàçû÷àíûì³ ñëîâàì³, “ðóéíàâàëüíû ïàòýíöûÿë” Ãîãàëåâûõ òâîðà¢, ìîæà, ³ íÿ áû¢ “öàëêàì çðýàë³çàâàíû”5, äëå, âÿäîìà æ, áû¢ âàæíûì ýëåìýíòàì ïåðøûõ àñüöÿðîæíûõ êðîêà¢ Óêðà³íû íà øëÿõó íàáûüöÿ âûðàçíåå ³äýíòû÷íàñüö³ ¢ àâêðûòà ðóñàöýíòðû÷íàé ³ìïýðû³. Ãýòûÿ ðàíüí³ÿ ñïðîáû áûë³ çàñÿðîäæàíû íà ýòíàãðàô³³, ôàëüêë¸ðû é ã³ñòîðû³, ÿêðàç íà òûì ìàòýðûÿëå, ÿê³ é çàõàïëÿ¢ Ãîãàëÿ. Áåðó÷û ïàä óâàãó ñóïÿðý÷ë³âûÿ ïà÷óüü³, ÿê³ÿ âûêë³êàë³ ¢ Ãîãàëÿ ¡êðà³íà ç Ðàñ³ÿé, îîæíà ìåðêàâàöü, øòî ÿãîíûÿ òâîðû ñòàâÿöü ïåðøóþ ¢ ïðûâ³ëåÿâàíàå (ó ïý¢íàé ñòóïåí³) ñòàíîâ³ø÷à. Ïà-çà ¢ñÿê³ì ñóìíâàì, ÿãî “¢êðà³íñê³ÿ” òýìû, ó êàí÷àòêîâûì âûí³êó, çàñüâåä÷ûë³ ñâàþ ïë¸ííàñüöü äëÿ äàëåéøàå ýâàëþöû³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû. Òîå, øòî ¡êðà³íà õóòêà ïåðàéøëà íà ³íøûÿ ôîðìû ñóïðàö³âó, çüìåíøûëà ç ÷àñàì çíà÷ýíüíå ãîãàëå¢ñêàãà àíôêàëÿí³ÿëüíàãà ïàòàñó. Àäíîñíà íåïðýòýíôû¸çíûÿ ýòí³÷íûÿ, òýìàòû÷íûÿ é ã³ñòàðû÷íûÿ ïàöüâåðäæàíüí³ “¢êðà³íñêàñüö³”, øòî ñòðà÷àë³ñÿ ¢ ÿãîíûõ òýêñòàõ, íå¢çàáàâå ñàñòóí³ë³ ìåñöà áîëüø ðàäûêàëüíàìó ëàáó ìûñüëåíüíÿ. Àïûíó¢øûñÿ ïåðàä àëüòýðíàòûâàé “ì³æ Ãîãàëåì ³ Øà¢÷ýíêàì” (Ëóöê³), óêðà³íñê³ íàöûÿíàëüíû ðóõ àáðà¢ øà¢÷ýíêà¢ñêóþ ë³íãâ³ñòû÷íóþ é ³äýàëÿã³÷íóþ ìàäýëü, ÿê ýôýêòû¢íåéøóþ äëÿ àäñòîéâàíüíÿ ïðàâî ³ ñàìàáûíàñüö³ ¡êðà³íû ¢ ìåæàõ ³ìïýðû³. Àêðàìÿ òàãî, êàðûñíàñüöü Ãîãàëÿ áûëà çüí³âýë³ÿâàíàÿ ïàñüëÿ òàãî, ÿê ÿãî ïðû¢ëàø÷ûê³ ðàñ³éñê³ÿ ýë³òàðíûÿ êîëû, ïåðàòâàðû¢øû êàð’åðó ï³ñüìåíí³êà ¢ ³ìïýðñê³ ïðàòàòûï ê³ðóíêó, ÿê³ì ìåëà á ýâàëþöûÿíâàöü êóëüòóðíàå ñàìàâûÿ ¢ëåíüíå ¢êðà³íöà¢. Ñêàæì, çâàðîò Ãîãàëÿ äà ðàñ³éñêå ìîâû Áÿë³íñê³ ïðûâîäç³¢ ÿê àðãóìýíò, íÿ ðàÿ÷û ¢êðà³íñêàé “àäóêââàíàé ïðàñëîéöû” êàðûñòàööà ¢êðà³íñêàþ ìîâàé ëëÿ ë³òàðàòóðíûõ ïàòðýáà ¢. Ã.çí. ³ ñàìó àñîáó Ãîãàëÿ, ³ íåçâàðîòíûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ àêàë³÷íàüö³ ³ìïýðûÿ âûêàðûñòî¢âàëà äëÿ çàõâàíüíÿ êàëýí³ÿëüíàãà ñòàíó. Ç ãýòàé ïðû÷ûíû ñûíáàë³÷íàÿ ïîñòàöü Ãîãàëÿ ç ÷àñàì ñòàëà äëÿ ¢êðà³íöà¢ äâóõñýñíî¢íàþ: âûäàòíû ï³ñüìåíí³ê, àëå êåïñê³ ¢êðà³íåö. Ãýòàå àïîøíÿå ìåðêàâàíüíå, âÿäîìà, áûëî àíàõðàí³÷íû, âûêë³êàíûì àä÷óæàíàñüöþ àä áåñïàñýðÿäí³õ ðýàë³ÿ¢, ÿê³ÿ àáìÿæî¢âàë³ Ãîãàëÿ ¢ âûáàðû ðàøýíüíÿ¢. Àðûåíòàöûÿ íà Øà

¢÷ýíêó ÿø÷ý äàëåé àäøòóðõî¢âàëà ¢êðà³íñêóþ ãðàìàäçêàñüöü àä óëàñíàãà áûöüöÿ íà ïà÷àòêó ñòàãîäçüäçÿ ³, àäïàâåäíà, àä Ãîãàëÿ. Ìû öÿïåð ðàçóìååì, øòî ¢êðà³íñêàìó íàöûÿíàëüíàìó ðóõó áûëî ëÿã÷ýé àäê³íóöü êàëÿí³ÿëüíóþ ìàäýëü, ÿêàÿ ïàíâàäëà çà ÷àñàì Ãîãàëÿ, ÷ûì âûòëóìà÷ûöü ÿå ³ çü öÿãàì ÷àñó çðàçóåöü. ßê òîëüê³ ¢êðà³íñêàå ãðàìàäçòâà âûçíà÷ûëàñÿ ç ñâà¸þ ðîäíàþ ìîâàé, ðàíåéøàÿ ôóíäàìýíòàëüíàÿ äçüâþõìîçíàñüöü ³ äçüâþõêóëüòóðíàñüöü óêðà³íñêàé ñóïîëüíàñüö³ ïà÷àë³ ³íòýðïðýòàâàööà íå ÿê ðýàë³³, ÿê³ÿ òðýáà áûëî ïðûìàöü ö³ òàëåðàâàöü (ÿê ó âûïàäêó ç Ãîãàëåì), à ÿê ãàíåáíàå òà¢ðî, ÿêîãà íàëåæàëà ïàçáûööà. Ïàñòóïîâàÿ “¢êðà³í³çàöûÿ” ðîçíûõ àñïýêòà¢ ãðàìàäçêàãà æûöüöÿ, ñòâàðýíüíå ¢êðà³íñê³õ êóëüòóðûõ ³íòûòóöûÿ¢, ÿê³ÿ ³ñíâàë³ ïàðàëåëüíà àáî é êàíêóðàâàë³ ç ³ìýðñê³ì³, íåì³íó÷à àääàëÿëà ³ñòîòíûÿ ÷àñòê³ ¢êðà³íñêàé ãðàìàäçêàñüö³ àä ðàíåéøûõ êàëÿí³ÿëüíûõ ôîðìà¢ ÿå ³ñíâàíüíÿ. Ó íåêàòðûõ âûïàäêàõ ãýòû ïðàöýñ ïðûâîäç³¢ äà çàêë³êà¢ öàëêàì àäìîâ³ööà àä óñÿâî, øòî íå àäïâÿäàëà òàãà÷àñíûì óÿ¢ëåíüíÿì ïðà íàöûÿíàëüíåå ñàìà¢ñüâåäàìëåíüíå. Ømàò ÿê³õ äçåÿ÷î¢ óêðà³íñêàé êóëüòóðû êàíöà XVIII-Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ àñóäæàë³ çà áðàê àäïàâåäíàãà “íàöûÿíàëüíàãà” äóõó àáî ñüâÿäîìàñüö³. Âîñü ÷àìó é Ãîãàëÿ ïàñòóíîâà ïåðàñòàë³ ¢âàæàöü çà ¢êðà³íñêàãà ï³ñüìåíüí³êà, áî ¸í íå ñòàñàâà¢ñÿ äà âûìîãà¢ íîâàé ýíîõ³, âûãëÿäàþ÷û ³ íàäòà “ðàñ³éñê³ì”, ³ íàäòà “³ìýðñê³ì”. Àëå é òóò ïñòòêàëÿí³ÿëüíàÿ êàíöýïûõ êóëüòóðû äàïàìàãàå íàì ðàçãëåäçåöü ïðàöýñ òðàíñôàðìàöû³ ¢êðà³íñêàé ñóïîëüíàñüö³ ¢ ã³ñòàðû÷íûì ïëÿíå. ßíà âûÿ¢ëÿå, øòî, õàöÿ ¢êðà³íñê³ íàöûÿíàëüíû ðóõ ³ àäê³äà¢ ïðûíöûïîâà ã³áðûäûçàöûþ ÿê ìàã÷ûíó ôîðìó ¢êðà³íñêàãà áûöüöÿ, ÿíà áûëà, ôàêòû÷íà, íåì³íó÷àé ³ ãàëî¢íàé àñàáë³âàñüöþ æûöüöÿ ¡êðà³íû. Àäç³íàÿ (ðàñ³éñêàÿ) âýðñ³ÿ êóëüòóðíàå ³äýíôû÷íàñüö³, ïðûí³ñàâíàÿ Ãîãàëþ, ãýòàêñàìà íåðýàë³ñòû÷íàÿ, ÿê ³ æàäàíüíå áà÷ûöü ÿãî ¢ ðîë³ äðóãîãà Øà¢÷ýíê³. Øà¢÷ýíêà áû¢ ÿ¢íûì âûíÿòêàì; Ãîãàëü áû¢ áë³æýéøûì äà íîðû. Ãîãàëü âûÿâ³¢ñÿ íåàäïàâåäíûì äëÿ äàëåéøûõ ñòàâûÿ¢ óêðà³íñêàãà íàöûÿíàëüíàãà áóäà¢í³öòâà, àëå ÿãîíàÿ ¢ìî¢íàÿ ã³ñòàðû÷íàÿ ³äýíôû÷íàñüöü — ñàìû äàñêàíàëû âîáðàç óêðà³íöà¢ äà òàãî, ÿê íà ³õ çðàá³¢ ñâîé âåë³çàðíû ¢ïëû¢ Øà¢÷ýíêà. Ïàä÷àñ äàëåéøàãà ðàçûâ³öüöÿ ¡êðà³íû ë¸ãêà áûëî çàáûööà íà òîå, øòî Ãîãàëü æû¢ ³ òàâðû¢ íà ïàðîçå íîâàé ýíîõ³. Ó òîé ÷àñ óêðà³íñêàå ãðàìàäçòâà òîëüê³ ïà÷íûëà ôàðìóëÿâàöü êîíòðâýðñ³éíû (íàâàò äëÿ ñàìîãà ñÿáå) ñàöûÿëüíà-êóëüòóðíû äûñêóðñ äëÿ ñâàéãî ïàñòóíàëüíàãà ðóõó ¢ áóäó÷ûíþ. Ãîä òàì¢ ÷àñîí³ñå “Ñó÷àñí³ñöü” çüÿâ³¢ñÿ àðòûêóë Àíäðýý Ïàðòíîâà “Äà ïûòàíüíÿ

íàöôûÿíàëüíàå ïðûíàëåæíàñüö³ äû ñàìàñüâÿäîìàñüö³ ã³ñòàðû÷íûõ äçåÿ÷î¢ óêðà³íñêàé ì³íó¢ø÷ûíû”, ÿê³ çàñüöåðàãà¢ àä ïàáóãîâû ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû äû ³äýíòû÷íàñüö³ íà ÷ûñòà “ãåíýòû÷íûõ” ïðûíöûïãõ. Õîöü ãýòà é íå äàòû÷ûöü Ãîãàëÿ (ÿãîíûÿ ñóâÿç³ ç óêðà³íñêàé êóëüòóðàé ãåíàì³ í³ÿê íå âû÷ýðîâàþöà), ïàïÿðýæàíüíå âåëüì³ ñâîå÷àñîâàå. Àäíàê íåàáõîäíà òàêñàìà ïðûçíàöü, øòî òàê³ÿ ÷ûíüí³ê³, ÿê íàöôûÿíàëüíàñüöü, ýòí³÷íàñüöü ³ íàâàò ðàñàâàÿ ïðûíàëåæíàñüöü, ïðû ¢ñ¸é ñâà¸é ïðàáëåìàòû÷íàñüö³ ³ ñóìíå¢íàñüö³, çàõî¢âàþöü-òàê³ äàðý÷íàñüöü ³ âàæêàñüöü ó ôàðìàâàíüí³ íàöôûÿíàëüíûõ êóëüòóðíûõ òðàäûöûÿ¢ ³ ñûñòýìà¢, àñàáë³âà ¢ ïîñòêàëÿí³ÿëüíûõ ãðàìàäçòâàõ. Çðýøòû, íàâàò òàê³ÿ ïàíÿòê³, ÿê “³ðëÿíäçêàÿ ë³òàðàòóðà” àáî “øàòëÿíäçêàÿ ë³òàðàòóðà” — ïää ÿê³ì³ ðàçóíåå ööà àíãåëüñêàìî¢íåå ï³ñüìåíñòâà, — ó âÿë³êàé ñòóíåí³ çàëåæàöüää êàíñòàòàöû³ ýòí³÷íãà ïãõîäæàíüíÿ é ïàâêðýñüëåíüíÿ íàöôûÿíàëüíàé òýìàòûê³. Öàëêàì àïðà¢äàíûì, ñêàæàì, çüÿ¢ëÿåööà àçíà÷ýíüíå “àíãëà-³ðëÿíäçêàÿ ë³òàðàòóðà”, õîöü ÿå é íàçûâàþöü “àíãåëüñêàìî¢íàé ë³òàðàòóðàé, ñòâîðàíàé ³ðëÿíäöàì³”. À òàêñàìà “ïîøóê àíãåëüñêàìî¢íûì³ ³ðëÿíäöàì³ ñâà¸é ³äýíòû÷íàñüö³, ç íàäàíüíåì àíãåëüñêàé ìîåå íîâàå îîðìû äëÿ âûêàçâàíüíÿ ³ðëÿíäçêàöà äîñüâåäó”. ² ÿø÷ý, “òàêîãà êøòàëòó àíãåëüñêàìî¢íàÿ ë³òàðàòóðà, ÿêàÿ íàñòîëüê³ æ ìÿñöîâàÿ é çüâÿçàíàÿ ç ãýòàé êðà³íàé [²ðëÿíäüÿé], ÿê ³ àì'ýðûêàíñêàÿ ë³òàðàòóðà ¢ Àì'ýðûöû”. ²ðëÿíäçéóþ ë³òàðàòóðó òàêñàìà íàçûâàþöü “íàöôûÿíàëüíàé ë³òàðàòóðàé ²ðëÿíäû³ íà àíãåëüñêàé ìîåå” äû “íàöôûÿíàëüíàé ³ðëÿíäçêàé ë³òàðàòóðàé íà äðóãîé ìîåå ²ðëÿíäû³”. Óñå ãýòûÿ òéóìà÷ýíüí³ çàõî¢âàþöü ñâàþ ¢÷ûííàñüöü íàâàò ïðû íàÿ¢íàñüö³ ïý¢íûõ çàñüöÿðîâà¢: “Òàê³ÿ ³ì¸íû, ÿê Îñêàð Óàéëä ³ Áýðíàðä Øî¢, íàëåæàöü äà ã³ñòîðû³ àíãåëüñêàé ë³òàðàòóðû, áåçóìî¢íà, ó òîé ñàìàé ñòóíåí³, øòî é Ãîëäñüì³ò ö³ Øýðûàí”6. Óâîãóëå, ³ðëÿíäçê³ÿ ïàðàëåë³ ìîáóöü ñòàööà âåëüì³ êàðûñíûì³ äëÿ ðàçâàæàíüíÿ¢ íà òýìó Ãîãàëÿ äû ¢êðà³íñêà-ðàñ³éñê³õ ë³òàðàòóðíûõ ñòàñóíêà¢. ßê âà ¡êðà³íå, òàê ³ ¢ ²ðëÿíäû³ ë³òàðàòóðíûé êðûýðû äû ³íñòûòóöû³ âûçíà÷àþöà òàê³ì³ ïàíÿòêàì³, ÿê íàöôûÿíàëüíàñüöü, ñþæýòíû ìàòýðûÿë ³ ìîâà. ßê ²ðëÿíäûÿ, òàê ³ ¡êðà³íà ¢âàõîäç³ë³ ¢ ñêëàä ³ìýðñê³õ äçÿðæàâà¢, ³õíûÿ ãðàìàäçÿíå ¢ïëûâàë³ íà ðàçüâ³öüö¸ ñóñåäçê³õ ë³òàðàòóðà¢, à àáîââà íàðîâû ñòàë³ñÿ ñüâåäêàì³ ³ìêíåíüíÿ ñâà³õ ýë³òà¢ äà ³ïýðñê³õ öýíòðà¢. Ñêàçàíàå í³æýé öàëêàì ìàãëî á áûöü ðàçüäçåëàì ç óêðà³íñêàé ã³ñòîðû³: “Öÿãàì àïîøí³õ ÷àñî¢, ïà÷ûíàþ÷û íåäçå àä XVII ñòàãîäüäçÿ, ó ²ðëÿíäû³ çüÿâ³ëàñÿ áë³ñêó÷àÿ ïëåÿäà ï³ñüìåíüí³êà¢, ìíîã³ÿ çü ÿê³õ, àäíàê, áûë³ ïåðë¸òíûì³ ë³òàðàòóðíûì³ ïòóøêàì³, ÿê³ÿ

øóêàë³ ñþæýòà¢ ³ ðûíêó àõâîòíåé ó Àíãë³³, ÷ûìñÿ ¢ ²ðëÿíäû³. Êàë³ á àíãåëüñêàÿ ë³òàðàòóðà àïîøí³õ ñòàãîäçüäçÿ¢ ïàçáûëàñÿ ¢í¸ñêó òàê³õ à¢òàðà¢, ÿê Äæîíàòàí Ñüâ³ôò, Ó³ëüÿ Êîíãðû¢, Äæîðäæ Ôàðêâàð, Đû÷àðä Ñòûë, Đû÷àðä Áðûñüë³ Øýðûäàí, Îë³âýð Âîëäñüì³ò, Äû¸í Áóê³êî, Îñêàð Óàéëä ³ Áýðíàðä Øî¢, öàëêàì â³äàâî÷íà, øòî ñó÷àñíàÿ êàì³÷íàÿ òðàäûöûÿ àíãåëüñêàãà ï³ñüìåíñòâà âåëüì³ çüáÿäíåëà á. Ë³òàðàòóðíàÿ êàð'åðà áîëüøàñüö³ çü ³õ ïðàõîäç³ëà çà ìåæàì³ ²ðëÿíäû³; à òûÿ, õòî áû¢ çìóøàíû, ÿê Ñüâ³ôò, âÿðíóööà ¢ ²ðëÿíâûþ, ðàá³ë³ ãýòà íåàõâîòíà. Çáîëüøàãà ÿíû çàñòàâàë³ñÿ ¢ Àíãë³³ íå ç ïàòðûÿòû÷íûõ, à ç ýêàíàì³÷íûõ ìåðêàâàíüíÿ¢. Ë¸íäàí áû¢ ë³òàðàòóðíûì ðûíêàì àíãåëüñêàìî¢íàãà ñüâåòó. ¨í áû¢ âûäàâåöê³ì ³ òýàòðàëüíûì öýíòðàì, âîñü ³ íÿ äç³¢íà, øòî ï³ñüìåíüí³ê³ öÿãíóë³ñÿ äà ãýòàãà ðûíêó"7. Âÿë³êàÿ ðîçüí³òà ì³æ óêðà³íöàì³ é ³ðëÿíäòà¢ íÿ áëûòàþöü ç àíãåëüöàì³, òûì ÷àñàì ÿê óêðà³íöà¢ ñòýðýàòûíîà ¢ñïðûìàþöü çà ðàñ³éòà¢. Çíà÷ýíüíå ³ðëÿíäçê³õ ë³òàðàòóðíûõ ïîñòàöÿ¢ äëÿ àíãåëüñêàãà ï³ñüìåíñòâà íå ïàçáà¢ëÿå ³õ àí³ ³ðëÿíäçêàé íàöûÿíäëüíàñüö³, àí³ ³ìàâåðíàé ìàã÷ûìàñüö³ ¢âàäíà÷àñ íàëæàöü äà ³ðëÿíäçêàé ã³ñòîðû³. Áðûòàíñêàÿ ã³ñòîðûÿ ë³òàðàòóðû é êóëüòóðû, ó ïðîö³ëåãëàñüöü "àãóëüíàðóñêàé" (³ìýðñêàé), çàõ¢âàå àä÷óâàíüíå ääðîçüíåíüíÿ¢ ì³æ ðîçíûì³ íàöûÿíàëüíàñüöÿì³ Àá'ÿííàíàãà Êàðàëå¢ñòâà é ïðûçíàå íàÿ¢íàñüöü ìÿñöíâûõ ñàöûÿëüíûõ ïðàöýñà¢, ³íàêøûõ, ÷ûì ó öýíòðû. ² õîöü ïðà¢äà, øòî Áðûòàíñêàÿ ³ìýðûÿ ìåëà òýíäýíöû³ äà ïðû¢ëàø÷ âàíüíÿ àíãåëüñêàìî¢íàå òâîð÷àñüö³ ñà ñâà³õ êàë¸í³ÿ¢, çàñòàåööà ìàëàâåðòàãîâíû (ïðûíàìñ³ öÿ¢åð), êàá ³ðëÿíäçê³ÿ àíãåëüñêàìî¢íûÿ òýêñòû à¢òàìàòû÷íà é áåç âûíÿòêà¢ ïðûï³ñâë³ñÿ ã³ñòîðû³ âûêëþ÷íà àíãåëüñêàé ë³òàðàòóðû. À âîñü ðàñ³éñêàìî¢íàÿ ³ìýðñêàÿ ñïàä÷ûíà (ö³ òî ¢ ãàë³íå áýëåòðûñòâê³, ö³ òî òýõí³÷íûõ àáî ãóìàí³òàðíûõ íàâê) çàçâû÷àé ³ íàäàëåé çàë³÷âàööà âûêëþ÷íà äà íàáûòêà¢ ðàñ³éñêàé êóëüòóðû. Óêðà³íöû öÿãàì ñòàãîäçüäçÿ¢ ï³ñàë³ ë³òàðàòóðó íà ðîçíûõ ìîâàõ (öàðêî¢íàñëâàÿíñêàé, ñòàðàæûòàðóñêàé, ïîëüñêàé, ëàö³íå, ðàñ³éñêàé) ³ ¢ ðàçíàñòàéíûì ïàë³òû÷íûì ³ ñàöûÿëüíûì àñÿðîäçüäç³. Ãîãàëü, áåçóîí¢íà, óâàñàáëÿ¢ âûÿ¢ëåíüíå ¢êðà³íñêàãà ãåí³ÿ ñðîäêàì³ ðàñ³éñêå ìîâû, ïàäîáíà ÿê Ñêàâàðàäà âûÿ¢ëÿ¢ ÿãî íà ñâ¸é ñïýöûô³÷íàé ãàâîðöû, õàðàêòýðíàé äëÿ XVIII ñòàãîäçüäçÿ. Âîñü æà, ç ãýòàãà âûí³êå, øòî Ãîãàëü "íàëåæûöü" äà ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû íÿ ìåíø, ÷ûì Êâ³òêà-Àñíà¢ÿíåíêà ö³ Øà¢÷ýíêà. Óêðà³íñêàÿ ã³ñòîðûÿ ïà-ðîçíàì àöýíüâàå ãýòûõ òðîõ à¢òàðà¢, ïðûçíàþ÷û íåàäíîëüêâóþ ñòóíåíü ³õíàãà ñàöûÿëüíàãà, ë³òàðàòóðíàãà äû ïàë³òû÷íàãà çíà÷ýíüíÿ äëÿ

ïðàãðýñó ¡êðà³íû. Àäíàê ó êîæíûì ðàçå ¢ñå ÿíû çàñòàþòòà ¢êðà³íñê³ì³ ï³ñüìåíüí³êàì³, íÿ òîëüê³ ýòí³÷íà, àëå é äçÿêóþ÷û ñâàéì ¢í¸ñêó ¢ ë³òàðàòóðíà-êóëüòóðíû ïðàöýñ ³ ðàçüâ³öüö¸ ¢êðà³íñêàãà ñàöüÿëüíàãà äîñüâåãó. Õîòü ãýòà ìîæà ïàäàöòà íÿçâûêëûì ç ãëåáç³ø÷à ïàíî¢íûõ òýíäýíöûÿ¢ ñó÷àñíàé ñëàâ³ñòûê³, àëå ïîñòêàëÿí³ÿëüíàå ïðà÷ûòàíûå Ãîãàëü âûìàãàå àä íàóêî¢öà¢ òëóìà÷ýíüíÿ, ÷àìó ³ ÿê ìåíâ³òà Ãîãàëü àïûíó¢ñÿ ¢ òàâàðûñòâå Ïóøê³íà, Äàñòàå¢ñêàãà ³ Òàëñòîÿ. Êàë³ Ãîãàëü — ÷àñòêà ðàñ³éñêàãà íàöûÿíàëüíàãà êàíîíó (à ãýòà öýæêà àáååðãíóöü), äûê ÿãîíàÿ ïðûíàëåæíàñüöü äà ãýòàé ñòðóêòóðû íÿ ìîæà, âÿäîìà, ïðýòýíäàâàöü íà ýêñêëþç³íàñüöü, â³äàâî÷íóþ äëÿ ýòí³÷íûõ ðàñ³éöà¢ àáî öàëêàì ànûì³ëÿâàíûõ óêðà³íöà¢. ² íÿ òîëüê³ òàìó, øòî Ãîãàëü — ýòí³÷íû ¢êðà³íåö, àëå é òàìó, øòî ÿãîíåå æûöüö¸ ³ òàîð÷àñüöü íåëüãà àõàï³öü ³ âûòëóìà÷ûöü ç äàïàìîãàé òûõ ñàìûõ ïàðàìýòðà¢, ÿê³ì³ àöýíüâàþòòà ³íøûÿ “ðàñ³éñê³ÿ” êëÿñûê³. Êàá çðàçóìåöü íàëåæíûì ÷ûíàì Ãîãàëÿ, íåàáõîäíà ÿãî ïðåìÿñüö³öü çü íåâûðàçíàé “óñåðàñ³éñêàé” êàíñòðóêöû³ ¢ “³ìýðñêóþ ïóáë³÷íóþ ñôýðó”, òî áîê ó ñóïîëüíóþ ñàöûÿëüíóþ ïðàñòîðó, ÿêàÿ íå áûëà öàëêàì ñóìåø÷àíàé àí³ ç ðàñ³éñêàé, àí³ ç óêðà³íñêàé êóëüòóðàì³. Ãýòà áóäçå çíà÷ûöü ïðûçíàíüíå ñêëàäàíàãà ïåðàïëÿöåíüíÿ “ðàñ³éñê³õ” ³ “¢êðà³íñê³õ” ã³ñòîðûÿ¢ äû ñóïîëüíàñüöÿ¢, øòî ïåðàâàæíà àáì³íàåöà ¢ áîëøàñüö³ ðàñ³éñê³õ ë³òàðàòóðíûõ äàñüëåäàâàíüíÿ¢. Çðýøòû, ãýòà áóäçå çíà÷ûöü, øòî ïðà Ãîãàëÿ äàâÿäçåööà ãàâàðûöü ÿê ïðà “¢êðà³íñêà-ðàñ³éñêàã” ï³ñüìåíüí³êà (òàê íåêàë³ âûêàçà¢ñÿ Ï³êñàíà¢), àáî, ìàáûöü, ÿø÷ý äàêëàäíåé, ÿê ïðà “ðàñ³éñêà-¢êðà³íñêàã”, ³ ãýòàÿ äýô³í³öûÿ áóäçå âûêë³êàöü àíàë¸ã³³ ç “àíãëà-³ðëÿíäçêàé” êàíöýïöûé. Ãýòà, âÿäîìà, áóäçå âûìàãàöü òàêñàìà ïðûçíàíüíÿ ñàìàñòîéíàñüö³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû, øòî âûÿ¢ëÿëà ñÿáå ñðîâêà³ ðàñ³éñêå îâû; êóëüòóðû, ÿêàÿ, ç àäíàãî áîêó, ñëóæûëà ¢êðà³íñêàé ãðàìàäçå, à ç äðóãîãà, ïðàåêòàâàëà ñÿáå íà ³ìýðûþ, óïëûâàþ÷û íà æûöüö¸ ýòí³÷íû ðàñ³éöà¢. Ïîñòêàëÿí³ÿëüíàå ïðà÷ûòàíûå Ãîãàëÿ, êàë³ ïåðâðàçâàöü Òðóáÿöêîÿ, íå “âûêëþ÷åå” Ãîãàëÿ ç ðàñ³éñêàé ë³òàðàòóðû, àáíâê ñòàâ³öü ïàä ñóìíå¢ àïðà¢äàíñüöü ÿå âûêëþ÷íû ïðýòýíç³ÿ¢ íà ÿãî ³ ¢ñòàë¸¢âàå íîâûÿ ¢ìîâû äëÿ ÿãîíàãà çíàõîæàíüíÿ ¢ ãýòàé ë³òàðàòóðû. Ç äàïàìîãàé ýòí³÷íû ñóïðàöüïàñòà¢ëåíüíÿ¢ äàñüëåäí³ë³ Ãîãàëÿ ³ìêíóë³ñÿ âûöéóà÷ûöü ÿãî ÿë ï³ñüìåíüí³êà, øòî áû¢ (ö³, ïðûíàìñ³, ìå¢ áû áûöü) òîëüê³ ¢êðà³íöàì àáî òîëüê³ ðàñ³éöàì; ï³ñüìåíüí³êà, øòî íàëåæà¢ (ö³ ìå¢ áû íàëåæàöü) àáî äà ¢êðà³íñêàé, àáî äà ðàñ³éñêàé ë³òàðàòóðû. Àëå òàäû ñòðà÷âàëàñÿ ðàçóìåíüíå

òàãî, øòî ¢ òîé ïýðûÿä, ïðà ÿê³ ³øëà ãàâîðêà, ³ ¢êðà³íñêàÿ, ³ ðà-ñ³éñêàÿ ³äýíòû÷íàñüö³ çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ ïà÷àòêîâûõ ñòàäüÿõ ñâàéãî ôàðìàâàíüíÿ, ÿêîå àäáûâàëàñÿ ïàä óïëûâàì ³ìïýðû³. Õàðàêòåðûçàâàöü óêðà³íñê³ êóëüòóðíà-ñàöûÿëüíû äîñüâää âûêëþ÷íà íà àñíîâå ÿãî ñòàñíóêó äà “ðàñ³éöà¢”, “Ðàñ³³” ö³ “ðàñ³éñêàé êóëüòóðû” — çíà÷ûöü ïðûï³ñâàöü àïîøíÿé íàöûÿíàëüíóþ àêðýñüëíàñüöü, ÿêîé òàäû ïàïðîñòó ÿø÷ý íå áûëî. Íàéëåïøû ïàêàçüí³ê óñ¸ ÿø÷ý ýêñïýðûìýíòàëüíàãà öÿãàì ïåðøàé ïàëîâû Õ²Õ ñòàãíäçüäçÿ ïðàöýñó íàöûÿíàëüíàãà ñàìàïàçíàíüíý Ðàñ³³ — ãýòà ÿå ïàòðýáà ¢çáàãà÷àöü ñâàþ ³äýíòû÷íàñüöü çà êîøò Óêðà³íû ³ ¢êðà³íöà¢. Ïåðàêðó÷àíàÿ ë¸ã³êà “àãóëüíàðóñêàé” ³äý³ ¸ñüöü íÿ ÷ûì ³íøûì, ÿê ñïðîáàé ïàëàãîäç³öü ñóïÿðý÷íàñüö³, óëàñüö³âûÿ ³ïýðñêàìó ñòàòóñó Ðàñ³³ äû ÿå ïððàãíåíüíþ íàöûÿíàëüíàãà áûöüöÿ. Êàë³ Ãîãàëü ïðûçíâàà¢ñÿ, øòî ñàì íÿ åå äàå, ÿêàÿ ¢ ÿãî íàöûÿíàëüíàÿ “äóøà”, ¸í, ìàáûöü, ì³æâîë³ âûÿ¢ëÿ¢ çàãàëêàâû ³ íÿ¢ëî¢íû õàðàêòàð óñÿêàé íàöûÿíàëüíàé ³äýíòû÷íàñüö³ ¢ Ðàñ³éñêàé ³ìïýðû³. ßãîíàÿ ìàðà ïðà áóäó÷û äàñêàíàëû ñûíôýç óêðà³íöà¢ ³ ðàñ³éöà¢ áûëà, â³äàöü, íÿ òàê ïðàâîâðàçàì “àáóëüíàðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíàñüö³”, ÿê ïàãñûâÿäîìûì æàäàíüíåì ñïàñüö³ãíóöü ñâàþ ¢ëàñíóþ, óæî íàðîæàíóþ, àëå ÿø÷ý íÿ âûçíà÷àíóþ íàöûÿíàëüíóþ ³ñíàñüöü. Íà ïà÷àòêó Õ²Õ ñòàãíäçüäçÿ ³ ¢êðà³íñêàå, ³ ðàñ³éñêàå ãðàìàäçòâà òîëüê³ íàìàöëà øëÿõ³ äà íàöûÿíàëüíàãà âûÿ¢ëåíüíÿ. Àäíàê ÷ûì õóò÷é ³ïýðñêàÿ ïóáë³÷íàÿ ñôýðà ðàá³ëàñÿ àðýíàé ðàñ³éñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ñàìà ¢ñüâåäàìëåíüíÿ, òûì ìåíø ñòûíóëà¢ ³äýíòû³êàâàöü ñÿáå ç ïàë³òû÷íàé äçÿðæàâàé ìåë³ ¢êðà³íöû. Àäíîñíàÿ ðà¢íàâàãà ì³æ óêðà³íöàì³ äû ðàñ³éöàì³, ïðà ÿêóþ ìàðû¢ Ãîãàëü (“Âåäàþ òîëüê³ òîå, øòî í³ÿê íå àääà¢ áû ïåðàâàã³ í³ ìàëàðàñ³éöó ïåðàä ðàñ³éöàì, í³ ðàñ³éöó ïåðàä ìàëàðàñ³éöàì”), ôàêòû÷íà ïàðóøàëàñÿ íà êàðûñüöü ðàñ³éöà¢, ïàäøòóðîî¢âàþ÷û ¢êðà³íöà¢ äà ¢ñ¸ ðàäûêàëüíåéûõ ôîðìà ¢ ñàìàñüöüâÿðäæýíüíÿ é äûôýðýíöûÿöû³. Ãîãàëåâà ïàêàëåíüíå íå áûëî, â³äàâî÷íà, ãàòîâûì äà ãýòàãà, äëå øìàò ó ÷ûì ìåíàâ³òà ÿíî ïàäðûòàâàëà ãëåáó. Ýòíãàðàò³÷íû ³ ìî¢íû õàðàêòàð ñóïðàö³âó, ÿê³ ÷ûí³çñÿ ³ïýðû³, ñïà÷àòêó àäøòóðîî¢âà¢ ää ñÿåå ¢êðà³íñêóþ ãðàìàäó, ïðûçâû÷àåíóþ äà ðàñ³éñêå ìîâû. Ìàã÷ûìà, øòî òûÿ, êàãî Áÿë³íñê³ íàçûâà¢ “ääóêàâàíûì ìàëàðàñ³éöàì³”, ³ ðàçûâ³ë³ á ñâàþ ðàñ³éñêàìî¢íóþ êóëüòóðó, àíàëÿ³ ÷íóþ àíãëà-³ðëÿíäçêàé, ääíàê ïàáóäîâà ðàñ³éñêàå ³äýíòû÷íàñüö³ íà àñíîâå ³ïýðñêàé ïîë³ýòí³÷íàé êóëüòóðû, çäàåöòà, êàí÷àòêîâà ïàçáàâ³ëà ³õ òàêîãà ðýàëüíàãà âûáàðó.

1 Geoffrey Hosking, Russia: People and Empire, 1552-1917 (London: Harper Collins Publishers, 1997). 2 Bill Ashcroft, Gareth Griffiths and Helen Tiffin, The Empire Writes Back (London and New York: Routedge, 1989). 3 Robert A. Maguire, Exploring Gogol (Stanford, CA: Stanford University Press, 1994). 4 Í.Ê.Ïèêñàíîâ, Óêðàèíñêèå ïîâåñòè Ãîãîëÿ. Î êëàññèêàõ: Ñáîðíèê ñòàòåé (Ìîñêâà, 1933). 5 The Empire Writes Back. 6 Óñå öûòàòû ç: Alan Warner, A Guide to Anglo-Irish Literature (New York: Gill and Macmillan St. Martin's Press, 1981). 7 Robert Hogan (ed.), Dictionary of Irish Literature (Greenwood Press, Westport, Connecticut, 1979).

Ïåðàêëà¢ Ñÿðãåé Ñìàòðû÷ ýíêà ïàâîäëå Êðèòèêà, 4\2000.

janov501

набалелае Сакрат Яновіч Украінства ў Беластоцкім краі: ілюзіі за грошы Сакрат Яновіч — буйны беларускі культурны і літаратурны дзеяч. Жыве ў Крынках на Беласточчыне. Эсэіст, празаік, выдавец альманаху Annus Alboruthenicus, суаўтар Czasopisa. Апошнія кнігі Сакрата Яновіча — “Запісы веку” (“Бібліятэка “Белавежы”, 1999) і кніга разважаньняў пра гістарычны лёс Беларусі, пабудаваная ў выглядзе дыялёгу з журналістам Юркам Хмялеўскім “Nasze tysiąc lat” (Таварыства беларускіх журналістаў у Польшчы, 2000). Апошняя публікацыя — артыкул “2x2 = 4. Пра непаказное польска-беларускае сужыцьцё” ў “Народным” нумары “ARCHE”.

Казаць пра нарадзіны ўкраінскага руху ў Беластоцкім краі можна толькі ўмоўна. У грамадзкім значэньні ён нават і не маргінальны; зводзіцца да групы фальклярыстаў ды аматараў украінскае мовы і літаратуры. Адсутнічае ў ім ідэя лёсу гэтай зямлі, канцэпцыя яе разьвіцьця, што і прадрашае аб ягоным вяскова-самадзейным характары. Называюць яны сябе ўкраінцамі паўночнага Падляшша, г. зн. ад разлогаў Бугу да Нарвы і Нараўкі (апошняя мяжа Вялікага Княства Літоўскага). У сваім сялянскім думаньні ня выйшлі на ўзровень нацыянальнага, хоць і прапагандуюць украінскую сьвядомасьць. Гэты парадокс тлумачыцца ня столькі іх невысокай інтэлектуальнасьцю, колькі аддаленай экзатычнасьцю самое Ўкраіны. Калі вось Беларусь знаходзіцца поруч, і яе праблемы маюць сувязь з тутэйшымі. У будучым спомненая ідэя таксама немагчымая ва ўкраінскім варыянце. Даволі глянуць на мапы, каб зразумець, чаму. Паўночнае Падляшша ня мае адміністрацыйна-палітычнага сутыку з украінскай дзяржаваю. Уяўляе сабою анкляў, адрэзаны тэрыторыямі Рэспублікі Беларусі і Рэспублікі Польшчы. Гэта востраў. А тое, што ў тым заходнепалескім анкляве між Бугам і Нарваю маем дачыненьне зь пераходнымі дыялектамі ад украінска-беларускіх да беларуска-ўкраінскіх, ёсьць чымсьці зусім другарадным. Звычайны этнічны працяг Берасьцейшчыны. Мала што з Украіны да нас сюды даходзіць. На гэтым прыбеларускім

востраве наглядаецца дзяціная спроба пашырэньня ўкраінства на падставе моўнага прынцыпу. Прычым ва ўмовах адсутнасьці якіх-колечы істотных традыцыяў у тым накірунку, неяк жывых у людзкай памяці (цалкам дамінуюць беларускія гістарычныя знакі тыпу Грамады або КПЗБ). Моцны ўкраінскі рух на даваенных заходніх рубяжах не выходзіў за Холмшчыну, натыкаючыся на даўно палянізаваную паласу паўднёвага Падляшша, што за Бугам ад нас. Пры нагодзе: з тых жа вакольляў, з уніяцкай некалі Корніцы выводзіўся Мікола Янчук, адзін зь першых прафэсараў Беларускага дзяржаўнага ўнівэрсытэту. З Такароў — Усевалад Ігнатоўскі, адзін з найпершых будаўнікоў беларускай дзяржаўнасьці як нацыянал-камуніст, затым аніматар беларускай Акадэміі навук (пакончыў самагубствам у сталінскі тэрор). Мясцовыя беларускія карані сягаюць углыб, у злом XVIII і XIX стагодзьдзяў, да постаці Міхала Баброўскага з забускай Волькі (Выганоўскай?) як аднаго з заснавальнікаў ідэі беларускага народу і канцэпцыі Вялікага Княства Літоўскага беларускага народу, якой пацікавіўся быў імпэратар Аляксандар I. Гаворка пра ўсё тое не таму, каб камусьці надакучыць. Добры тут момант, каб паўтарыць вядомую ісьціну, што нацыя ўзьнікае ня ў выніку якойсьці характэрнае рысы, але цэлага комплексу ўмоў. Агульна кажучы: у выніку асобнага, значыць і спэцыфічнага лёсу. Прыкладаў на такую акалічнасьць процьма — чатырохмоўныя швайцарцы, адзінамоўныя сэрбы, харваты і чарнагорцы, дзьвюхмоўныя бэльгійцы; пакідаючы па-за ўвагаю абедзьве Амэрыкі etc. “Нашы ўкраінцы” любяць паказваць “карту белорусского племени”, апрацаваную некалі Яўхімам Карскім, паводле якой “малороссийское наречие” фактычна даходзіць да падбеластоцкай лініі рэчкі Нарва. Няхай і так будзе, бо гэта без аніякага грамадзка-палітычнага значэньня. Так сказаць: беларусам украінскай мовы ні трохі не перашкаджае тое пасылаць свае дзеці на ўрокі беларускае мовы, чытаць беларускія друкі, змагацца за беларускія — а не ўкраінскія — нацыянальныя інтарэсы; інтэлігентныя асобы карыстаюцца культурнай беларускай моваю. І чуць ня хочуць, што яны патэнцыйныя ўкраінцы. Да Беларусі ж — рукою падаць, а дзе тая Ўкраіна! Зрэшты, украінства ў Беластоцкім краі інсьпіравана прафэсарамі-ўкраінцамі ў Люблінскім і Кракаўскім унівэрсытэтах, да якіх трапілі адгэтуль некаторыя студэнты-

філёлягі. Чалавек дзесяць. Ніхто іх за гэта не прыбіраецца душыць, вольнаму воля, шалёнаму поле… Калі б так здарылася векам раней, у росквіт аграрнай цывілізацыі шматлюднай вёскі, дык, магчыма, мелі б мы сёньнячы ўкраінскую народную тэрыторыю між тымі Бугам і Нарваю. Селянін заўсёды жыў аўтаномна і ніколі не пачуваўся да цеснай еднасьці з афіцыёзам; гэта ён этнас, ня горад-места. Яшчэ ад Бабілёну горад не іначай як касмапалітычны. У Беластоку: а будзь ты сабе кім хочаш, нікога ты завельмі не цікавіш, хлеб здабываць і так мусіш па-польску. У месьце ты ананім; у вёсцы абавязкова зь імем, мэтрыкай. Цяперашнім часам іншы сьвет, цывілізацыю хлява і поля зьмяніла цывілізацыя супэртэхналёгіі і лесу. Вёска пайшла ў места, зямля перастала быць сьвятасьцяй. Усё тавар, усюды грошы. Не мэтафізыка, а бездухоўная вытворчасьць, прадукцыя. Не сакральная натруджанасьць, але інтэнсіўная праца і адпачынак. Жніўныя сьпевы на камбайне пагражалі б катастрофаю. Лірычны казак ужо не рамантычны малайчына, але бандыт, рабаўнік, гультай з шабляю, гвалтаўнік чужых бабаў. Прынцыповае пытаньне: каго гэтыя “нашы ўкраінцы” намераны парабіць украінцамі? Сельскіх старых у міжгароднім бязьлюдзьдзі? Вясковы настаўнік — стагодзьдзем раней “сельский учитель” — адышоў у гісторыю; па-за горадам няма каго вучыць; не пэнсіянэры ж нараджаюць. На дзесяць маладых фэрмэраў выпадае адна дзяўчына, тая, якая ня здолела шмыгануць на маднастройныя тратуары. Цікава, што жаночы род больш шукае легкахлебнасьці, сытнага замужжа. Інстынкт гнязда? — нарадзіць, выкарміць, апрануць, выхаваць, даць пэрспэктыву. Падобны заняпад вёскі як постфэўдальнай структуры, прыкладам, у Францыі прыканцы яшчэ XIX ст. выклікаў дэмаграфічную анамалію ў мэгаполісах; у Парыжы выпадала амаль паўтары паненкі на аднаго кавалера. Вядома, набылі папулярнасьці разводы; статыстычны француз жэніцца два-тры разы, гадуе адно-двое дзяцей. Лік насельніцтва не павялічваецца. Дзеля простых паслуг выкарыстоўваецца эміграцкая басота з былых калёніяў. Чамусьці не заўважаем, што паняцьце этнічных межаў стаецца анахранізмам. Абсягі нацыі пачынаюць вызначаць гарады і палітычныя мапы. На ўсход ад Беластоку дзяржаўная мяжа зь Беларусяй на саракавым кілямэтры ўсё лясамі, у якіх толькі дзе-нідзе зарастаючыя бярозкамі вёскі, існуючыя пакуль што на

турыстычных картах, з даўгавечнымі ў іх бабулькамі, што сядзяць пад паваленымі платамі ў гушчавінах бэзу ў некалі дзявочых агародчыках. “Нашы ўкраінцы” тым часам парасьсядаліся на пасадах, утвораных ім у рамках нацыянальнай палітыкі польскай дзяржавы, і як бы аціхлі задаволеныя. Скутак ад іхнай акцыі прыблізна такі, як ад нашумелага на Палесьсі ўтварэньня палескай нацыі. Праміне два-тры пакаленьні, і будзе ў нас тое, што на Захадзе: пару працэнтаў земляробаў-фабрыкантаў збожжа ды мяса і пад сто працэнтаў гарадзкога-мяшчанскага натоўпу, пульсуючага ў артэрыях камунальнага арганізму. Эпоха этнічных нацыяў аганізуе разам зь сялянствам. Насоўваецца эпоха нацыянальных дзяржаваў з палітычнымі нацыямі. У такім гістарычным кантэксьце т. зв. украінскі рух у Беластоцкім краі выклікае ўсяго лябараторную цікавасьць. Не да канца яснае, з кім маем дачыненьне — са шчырымі ўкраінцамі ці з “прафэсійнымі ўкраінцамі”, што жывуць з украінства?

babi501

Íàòàëêà Áàá³íà — ë³òàðàòàðêà. Íàðàäç³ëàñÿ ¢ Çàêàçàíöû (Áåðàñüöåéø÷ûíà). Æûâå ¢ Ìåíñêó. Ï³øà ïà-áåëàðóñêó ³ ¢êðà³íñêó. Ñòàëÿ à¢òàðêà ãàçýòû “Íàøà Í³âà”. Ó ÷àñîï³ñå “ARCHE” äðóêàâàëàñÿ ÿå àïàâÿäàíüíå “Áàëü” (1/1998).

Íàòàëêà Áàá³íà

…Òóìàí êëóá³ööà íàä õàòàé. Çàâ³âàåööà ïåðàâÿñëàì³, öÿ÷ý ïðàç äóáîâûÿ ³ àñ³íàâûÿ êàðîíû, ïëûâå íàä ïÿñ÷àíûì³ ïàãîðêàì³, ðàñüöÿêàåööà ñòóæêàì³, ñüö³ðàå ìåæû, çûá³ðàå ðàñê³äàíàå… Í³÷îãà íÿ áà÷àöü ó òóìàíå ïàìåæí³ê³, í³÷îãà íÿ ÷óþöü, ÿê í³ íàñòà ¢ëÿþöü âóøû ¢ ñàêðýòàõ. ² âîñü óæî àá’ÿäíàíûÿ òóìàíîì, çëó÷àþöà ¢ ³ì ³ ìàÿ Çàêàçàíü, ³ Áóã, à çà Áóãàì, ó Ïîëüø÷û, Êàñòàìàëîòû, ³ Àê÷ûí, ³ Êîäûíü, ³ äàëåé — Áåðàñüöå, Êîáðûí, Ëóòê, ³ Áåëûÿ àç¸ðû, ³ äàë³íû, ³ ¢ ëóãàõ êàë³íû… Ñÿðîä áåëàé ³ìãëû, ñÿðîä çàêàçàíñêàãà ëåñó ñòà³öü ìàÿ õàëîäíàÿ õàòà, ïàðóå ÷îðíàÿ êâàà, êðû÷ûöü íà ñàñüíå ñàâà. Ìíå íÿ òðýáà íàìàãàööà çðàçóìåöü äóõ ãýòàé çÿìë³. ß ÿãî âåäàþ. ßå äóõ — ìîé äóõ. Àëå øòîãîä ÿíà àä ìÿíå ¢ñ¸ äàëåéøàÿ ³ äàëåéøàÿ. Íå õà÷ó ÿå ãóáëÿöü — à ãóáëÿþ. Øòîäíÿ, øòîõâ³ë³íû ãóáëÿþ, äàïëûâàå ìàÿ çÿìëÿ àä ìÿíå ðàçàì ç äíÿì³, õâ³ë³íàì³, ³ í³÷îãà òóò íÿ çðîá³ø.

Øëÿõ äà ñÿáå Ðàçàì çü áåëàðóñêàé, àíãåëüñêàé ³ ðàñ³éñêàé íà êëÿâ³ÿòóðû ìàéãî êàìïóòàðà ¸ñüöü ³ ¢êðà³íñêàÿ ðàñêëàäêà. Ìíå ë¸ãêà íàá³ðàöü âåðøû ¢êðà³íñê³õ ïàýòà¢, âÿðñòàöü óêðà³íñê³ÿ êí³ã³. Øòî ÿ é ðàáëþ. Àëå, ñòà¢øû ïðàôýñ³éíûì ïåðàêëàäí³êàì, ÿê³ ïðàöóå ç ðîçíûì³ ìîâàì³, íà ðîäíáé ÿ ï³øó òîëüê³ ñà ñëî¢í³êàì, ³ òî ç ïàìûëêàì³. ß í³êîë³ íå âó÷ûëà ÿå ¢ øêîëå. À õ³áà òîëüê³ ÿ àäíà? Íà ¢ñ³ì àáøàðû Áåëàðóñ³, äçå êàðýííàå íàñåëüí³öòâà ãàâîðûöü ïà-¢êðà³íñêó, íÿìà í³âîäíáé óêðà³íñêàé øêîëû, í³âîäíáé óêðà³íñêàé êëÿñû. Àô³öûéíà ¢ Áåëàðóñ³ ë³÷ûööà, øòî ¢êðà³íöà¢ íà Áåðàñüöåéø÷ûíå íÿìà. Íàòóðàëüíà, ìû òóò ¸ñüöü. Íàñ äàëó÷û¢ äà Áåëàðóñ³ Ñòàë³í íå ïðàç øòî ³íøåå, à òîëüê³ äçåëÿ “ïäë³òû÷íáé ìýòàçîäíàñüö³”: êàá äàðîãà Ìàñêâà— Âàðøàâà íå ïðàõîäç³ëà ïðàç Óêðà³íó, êàá àñëà³öü ìîö Óêðà³íû ÿê íàöûÿíàëüíàãà êàíêóðýíòà ³íòýðíàöûÿíàëüíàãà ÑÑÑÐ, êàá “çüá³öü” òóò, íà Áåðàñüöåéø÷ûíå, óçðîâåíü óêðà³íñêàã íàöûÿíàë³çìó. Óñ¸

Ñòàë³íó ¢äàëîñÿ. ² êàë³ äà âàéíû íà Áåðàñüöåéø÷ûíå ¢ øêîëàõ íàâó÷àë³ íà ¢êðà³íñêàé, ó ÷àñû âàéíû Áåðàñüöåéø÷ûíà íàëåæàëà äà ðàéõñêàì³ñàðûÿòó “¡êðà³íà”, à ïàñüëÿ âàéíû àæ äà ïà÷àòêó ïÿöüäçåñÿòûõ íà Áåðàñüöåéø÷ûíå ³ Ï³íø÷ûíå äçåéí³÷àëà, ïàâîäëå àðõ³¢íûõ çüâåñòàê, êàëÿ 300 ãðóïà¢ ÓÏÀ, êîæíàÿ ë³êàì àä 10 äà 500 ÷àëàâê, — äûê ïàñüëÿ ñûòóàöûÿ ðýçêà çüìÿí³ëàñÿ. Õàöÿ ïàì³æ Áåëàðóñÿé ³ ¡êðà³íàé íå áûëî òàêîé “ïà¢íàâàðòàñíàé” ìÿæû, ÿê ïàì³æ Áåëàðóñÿé ³ Ïîëüø÷àé, — ç äðîàì ïää òîêàì, ñüëÿäîâàé ïàëàñîé, çàñòàâàì³ ³ ïàìåæí³êàì³, — í³ÿê³õ ñóâÿçÿ¢ Áåðàñüöåéø÷ûíû ç Óêðà³íàé ïðàêòû÷íà íå çàñòàëîñÿ. Í³ÿê³õ óêðà³íñê³õ êí³ã ó êí³ãàðíÿõ ³ á³áë³ÿòýêàõ, í³ÿê³õ óêðà³íñê³õ ãàçýòà¢. Í³êîë³ í³õòî íå êàçà¢ íàì, íà ÿêîé íàñàìðý÷ ìîåå ìû ãàâíðûì. Äçåÿ÷û çü áåëàðóñêàé Àêäýì³³ íàâôé äçÿ¢áë³, øòî ãýòà äûÿëåêò áåëàðóñêàé. Òðýáà áûöü ñûâÿäîìûì àøóêàíöàì, êàá òàêîå âÿðçüö³! Àëå ãýòà ÿ ðàçóìåþ öÿïåð. Òàäû, ó äçÿö³íñòâå, ÿ òîëüê³ áà÷ûëà, øòî ìû, ó â¸ñêàõ, íåéê³ÿ íå òàê³ÿ, ÿê ëþäç³ ¢ Áåðàñüö³ àáî íàñòà¢í³ê³ ¢ øêîëå. Äà ¢êðà³íñêàñüö³ ÿ äàéøëà íå ïðàç áàöüêî¢. Íÿ âåääþ, ìîæà äçå é áûë³ ñüâÿäîìûÿ äû àáàçíàíûÿ ëþäç³, ÿê³ÿ ðàçóìåë³, õòî ìû òàê³ÿ ¸ñüöü. Íàì, äçåöÿì, ïðà ãýòà í³êîë³ í³õòî íå êàçà¢. Óæî äàðîñëàé äçÿ¢÷ûíé óáà÷ûëà “Êàáçàðà” — áðàò ïðûâ¸ç ïðûç ø àõìàòíûõ ñïàáîð³öòâà¢ ç Ëüâîâà. Ñòàëà ÷ûòàöü, ³ ðàïòàì ìÿíå áûöòàì íåõòà ¢äàðû¢: ãýòûÿ öóäî¢íûÿ ðàäê³ íàï³ñàíûÿ ÍÀØÀÉ ìîâàé! Ìû, âûõîäç³öü, ãàâîðûì ÏÀ-¡ÊÐÀ²ÍÑÊÓ! ßê áà÷ûøå, êàá çíàéñüö³ àäêàç íà ïûòàíüíå ÕÒÎ ÌÛ ¨ÑÜÖÜ, äîñûöü áûëî ÀÄÍÎÉ êî³æê³! Çíàéñüö³ àäêàç íà ïûòàíüíå, ßÊ ÒÓÒ ÆÛË² ÐÀÍÅÉ, áûëî áîëüø ñêëàäàíà. Ìíå çà¢æäû çäàâàëàñÿ, øòî ìû âûâó÷àåì ó øêîëå íåêêóþ íÿ òóþ ã³ñòîðûþ. Êàë³, ñêàæàì, ãàâîðêà ³øëà ïðà âàéíó, òàäû ¢ñ¸ ¢ï³ðàëàñÿ ¢ àáàðîíó Áåðàñüöåéñêàé êðýïàñüö³, ÿêóþ ¢òðûìë³âàë³ ñàâåöê³ÿ ñàëäàòû, øòî ïàíàåõàë³ ñþäû ¢ 39-ì. À íàøû ëþäç³? À ìàå çåìëÿê³? ßê ³ ÷ûì æûë³ ÿíû? Äàâåäàööà ïðà ãýòà áûëî öÿæêà. Òîëüê³ êàë³ ìû ç áðàòàì ñòàë³ ¢æî äàðîñëûì³, áàöüêà, áàáóëÿ ñòàë³ ïàòðîõó ðàñïàâÿäàöü íàì ïðà òîå, øòî íà ñàìàé ñïðàâå òóò ó íàñ àäáûâàëàñÿ. Ðàñïîâåäû áûë³ ¢ðû¢êàâûÿ, íÿïî¢íûÿ — áí áàöüêà òàäû áû¢ ìàëåíüê³ì õëîï÷ûêàì, à áàáóëÿ ìóñ³ëà ¢ñ¸ æûüü¸ öÿæêà ïðàöàâàöü, àìàëü íå âó÷ûëàñÿ ³ ðàñïàâåñüö³ ìàãëà òîëüê³ ïðà òîå, øòî áà÷ûëà íà ñâàå âî÷û. ² ¢ñ¸ æ âûìàë¸¢âàëàñÿ æûâàÿ êàðö³íà. Àëå ñòðàøíàÿ.

“…Ñïàñèáî, ðîäíàÿ ñòðàíà!” Êàë³ ñëóõàåø ïðà òîå, øòî òóò àäáûâàëàñÿ, áîëüø çà ¢ñ¸ çüäç³¢ëÿå íåêêàÿ áÿçäóìíàÿ æîðñòêàñüöü, íà¢ìûñíàÿ àìàðàëüíàñüöü, ÿêóþ äýìàíñòðâàë³ ¢ëàû — ÿê³ÿ á ÿíû í³

áûë³. Ïàëÿê³, íåìöû, ñàâåòû — óñå íÿâå÷ûë³ ëþäçê³ÿ ë¸ñû. Ñàâåòû, êàá çàìàíàâàöü, çäàåöà, ïåðà¢çûøë³ ¢ æîðñòêàñüö³ ¢ñ³õ. Ñÿì'ÿ àäíàãî ìàéãî äçåää, Àíòîíà Êàðíåëþêà, æûëà íà ïðàâûì áåðàçå Áóãà, ó ñÿëå Çàêàçàíü. “Ðàç áûë³ ç Ãàíòîíàì ó ïîë³,— ðàñêàçâàëà áàáà. — Àæ ãëÿäç³ì, à ïà äàðîçå åáóöü âàçû, íîñää òàê. Øòî òàêîå? Ïðåõàë³ ñàëäàòû çü â³íòî¢êàì³, âûìÿòàéòåñÿ, êàæóöü, òóò áóäçå êàðäîí. Ïàâûãàíÿë³ ëþäçåé, õàòû ðàñüöÿãàë³, çàãàö³ë³ áàëîòà. Æûâ³ ÿê çíàåø”. Òàê ó 1945-ì ðàçüëÿöåë³ñÿ çàêàçàíöû ïà ñüâåöå, íÿ ñòàëà ñòàðîé Çàêàçàí³, øòî ñòàãîäçüäçÿì³ ñòàÿëà íà Áóãó, çàðàñüë³ ñòàðûÿ ìîã³ëê³, ³ çíàêó íÿìà. Íà ìåñöà ñòàðîé Çàêàçàí³ íàâàò íåëüãà òðàï³öü — òàì öÿïåð íý¢òðàëüíàÿ ïàëàñà. Ó ñóõ³ì ïÿñ÷àíûì ëåñå êàëÿ ìÿæû äçå-õòî ç çàêàçàíöà¢ ïàñòàâ³¢ õàòû, òóò çüÿâ³ëàñÿ íîâàÿ Çàêàçàíêà. ¨ñüöü íà Áåðàñüöåé÷ûíå â¸ñêà Òàêàðû, ÿêóþ ìÿæà ïàäçÿë³ëà íà äçûâå ïàëîâû — ïàëîâà òóò, ïàëîâà ¢ Ïîëüø÷û. Ïàäçÿë³ë³ñÿ ë¸ñû, ïàäçÿë³ë³ñÿ äóøû. Ñÿì'ÿ äðóãîâà ìàéãî äçåää, Ðûãîðà Äûíüêà, æûëà íàñóïðàöü Çàêàçàí³ íà ëâåûì áåðàçå Áóãà, ó Êàñòàìàëîòàõ. Êàñòàìàëîòöà¢ ó 45-ì “ðÿìàòðûâàë³”: âûåçüë³ äàë¸êà ïàä Àäýñó, ó áÿçâîäíû ñòýï, ÿê³ òðýáà áûëî àñâîéâàöü. Òàì ïàíàâà¢ öàð-ãîëää. Êàá íåÿê ÿãî ïàäìàíóöü, áàöüêà, ÿêîìó òàäû áûëî âîñåì, ðàçàì çü ñÿáðàì³ áåã äà ëåñàïàëàñû ³ å¢ ñóêâåöü³ áåëàé àêàòû… Êàë³ òðûâàöü ñòàëà çàöÿæêà, àäíàâÿñêî¢öû àäïðàâ³ë³ äçåää ¢ Ê³å¢ ää Õðóø÷îâà — ïðàñ³ööà íàçää. Òîé ää¢ ääçâîë. “Ïðàåçä ïà òýðûòîðû³ Óêðà³íû ÿ âàì ãàðàíòóþ, — ñêàçà¢, ïàâîäëå ñÿìåéíàãà ïäääíüíÿ, Õðóø÷î¢ äçåáó. — Í³õòî âàñ íå çà÷ýï³öü. À ääëåé — äää³ðàéöåñÿ, ÿê ñàì³ çíåäöå…” Êàë³ çàïëþ÷ó âî÷û, áà÷ó, ÿê çàðîñëûì øëÿõàì, çàïðýãøû ¢ âàçû êàðî¢ ³ ïàñàäç³¢øû äçÿöåé íà âàçû, âÿðòàþöà äääîìó êàñòàìàëîòöû, õàâàþ÷ûñÿ ää ì³ë³öû³ äû ÷ûâîíàäðìåéöà¢, êàá íå çàâÿðíóë³ íàçää, õàâàþ÷ûñÿ ää ÀÓÍà¢öà¢, êàá íå ääääáàë³ òàãî, øòî ÿø÷ý çàñòàëîñÿ ç ìà¸íòêó. ²øë³ ¢æî ìåñÿö. Íà äðóã³ äçåíü Òðîéôû ïäääðîæí³ê³ áûë³ ¢ ãëóõîé â¸ñöû Áàøíÿ ïàáë³çó ßíîâà, äçå ïóñòàâàëà íåêàëüê³ õàòà¢: ³õíûõ ãàñïäääðî ¢, ïàëÿêà¢, “ðÿìàòðûâàë³” ¢ Ïîëüø÷ó. Âûðàøûë³ çàñòàööà òóò, ñïääçÿâàë³ñÿ ïåðàæûöü ç³ìó, à òääû ääá³ðàööà ääëåé. Àëå çääðûëàñÿ ³íâêø. Ó òîé ÷àñ, êàë³ êàñòàìàëîòöû ñääç³ë³ áóëüáó ïàçû÷ àíûì ¢ áàøíÿíöà¢ ëóí³íài³ (áî ñää¸é áóëüáû, íàòóðäëüíà, íå áûëî), ñääåòû ¢çâîäç³ë³ ïà Áóãó ñääþ “æäëåçíóþ çàñëîíó”, à ïàëÿê³ ïðàâîäç³ë³ ñääþ àïýðàöûþ “Â³ñëà”: òûõ êàñòàìàëîòöà¢, ÿê³ÿ íå ðýïàòðûÿâàë³ñÿ ¢ Ñàâåöê³ Ñàþç, âûâåçüë³ ¢ Îëüøòûíñêàå âàÿâîäçòâà, ääêóëü “ðÿìàòðûÿâàë³” íåìöà¢… Ìàÿ ñòðûå÷íàÿ áàáóëÿ ïÿêëà õëåá, êàë³ ¢ Êàñòàìàëîòû ïðûåõàëà ñïýêàìàíäà ïîëüñê³õ æà

¢íåðà¢. ßíû íàâàò íå äàçâîë³ë³ äà ÷ àêàöü, ïàêóëü ñüïÿ ÷ýööà õëåá, ïàãíàë³, ó ÷ûì áûëà, íà âîç… Äàâÿëîñÿ êàñòàìàëîòöàì-ðýïàòðûýíòàì çàñòàööà ¢ Áàøí³. Òóò ëþòàâàë³ “ñòðàáê³” — “èñòðåáèòåëüíûå áàòàëüîíû”. ×àëâå ÷ àå æûöüö¸ í³ ÷ îãà äëÿ ³õ íå êàøòàâàëà. “Áû¢ òàê³ Êóäç³íà¢, êîìàíäàâà¢ “ñòðàáêàì³” ¢ Áàøí³, — ðàñêàçâàå ìîé áàöüêà, Âàñ³ëü Äûíüêî. — Äûê ÿãî áàÿë³ñÿ ¢ñå. Òàê³ áû¢ íåïðàâèçàëüíû. Í³ ç òàãî í³ ç ãýòàãà ìîã çàñòðýë³öü ÷ àëàâåêà, ³ í³ ÷ îãà ÿìó çà ãýòà íå áûëî. Ñêàæà, øòî ãýòà áàíäûò-áàíäýðàâåö, ³ ¢ñ¸ òóò. Áû¢ ó ÿãî ÿø ÷ ý íàìåñüí³ê, ïðîçüâ³ø ÷ à íå ïàìÿòàþ, ïðûãàäâàþ òîëüê³, øòî ¢ ëåñå ÿãî çüåë³ âà¢ê³. Àäíû òîëüê³ áîòû çàñòàë³ñÿ. “Ñòðàáêàì” óäàëîñÿ çëàâ³öü “áàíäó ×ûðâîíàãà” — ãðóïó ¢êðà³íñê³õ ïà¢ñòàíöà¢, ÿêàÿ äçåéí³ ÷ àëà ¢ ëÿñàõ ïàä Áàøí¸é. Äà íàñ ó õàòó ïðûéøî íåõòà ç ñóñåäçÿ¢ ³ ðàñêàçà¢, øòî ñàìîãà ×ûðâîíàãà àêðóæûë³ ¢ õàöå íà õóòàðû, ¸í ÿø ÷ ý ñïðàáâà¢ óöÿ ÷ û ïðàç ïàäñòðýøøà, àëå êóëÿ äàãíàëà, òàê ³ ¢ïà¢ íà ñüíåã, àáõàï³¢øû ãàëâáî… Ìóñ³öü, òîé ñóñåä áû¢ ñûâåäêàì… Ïàñüëÿ “ë³êâ³äàöû³ áàíâû” ¢çÿë³ñÿ çà ñÿëÿíà¢. Áàãàòà êàãî çàáðàë³ ýíêàýâûñòû. Ïðûÿæäæàë³ íà ÷ àì³, ðàíêàì òîëüê³ áà ÷ ûì — õàòà çàìêíóòàÿ, âîêíû çàá³òûÿ. Íÿìà ñÿì’³. Í³õòî ç òûõ ëþçåé íå âÿðíó¢ñÿ. Ïàìÿòàþ, ña ìíîé çà äàííé ïàðòàé ñÿäçå¢ õëíї ÷ ûê, Àíàí³ çâà¢ñÿ, áû¢ ç áíëüø çàìíæíàé ñÿì’³, ÷ àñàì ÷ àñòàâà¢ ìÿíå ÿê³ì øìàòî ÷ êàì ñàëà. ßãî ñÿì’þ âîñü òàê óíà ÷ û çàáðàë³, ³ ÿíû íåäçå çã³íóë³…” Ðýïðýñ³³ áûë³ íÿ òîëüê³ ô³çû ÷ íûÿ, àëå ³ ìàðàëüíûÿ. Ëþäçÿì, ÿê³ÿ àòðûìàë³ âûøýéøóþ àäóêàöûþ ïàä Ïîëüø ÷ àé, íåëüãà áûëî ïðàöàâàöü íàñòà¢í³êàì³. Çâîëüí³ë³ ñà øêîëû ìà³õ äçÿäçüêî¢, ²âàíà ³ ¡ëàäç³ìåðà Äûíüêî¢. Äçÿäçüêà Âàëîäçÿ, ÿê³ äà òàãî ïåðàæû¢ Àñüâåíö³ì âû ¢ö¸ê³ àäóéëü, ïåðàí¸ñ çâàëüíåíüíå âåëüì³ öÿæêà… Ïàñüëÿ ãýòàãà ñòàå çðàçóìåëûì, ÷ àì¡ ìà¢ ÷ àë³ ñòàðýéøûÿ.

Ö³ ì³íäöà ãîðà? “Ìèíàòüñÿ ëèõî, ìèíåòüñÿ ãîðå, ÿê äâå’ÿòíàäöÿòêà ïîáîðå” — ë¸çóíã, ïàä ÿê³ì ó 1926 ã. ³øî¢ íà âûáàðû äà ïîëüñêàãà ñåéì ¢êðà³íñê³ ðóõ Ñ³ëüðîá, íóìàð 19 ó áþëàÿí³, ÷ àñòà ïà¢òàðàå ìàÿ áàáóëÿ. “Äåâ’ÿòíàäöÿòêà” òàäû ïåðàìàãëà. Ãîðà âîñü íå ì³íóëàñÿ. Ö³ ìîæà “äåâ’ÿòíàäöÿòêà” çíî¢ ïåðàìàã÷û? ß äóìàþ, øòî ãýòà ìàã÷ûìà òîëüê³ òàäû, êàë³ ïðà íàñ óñïîì³öü Óêðà³íà. Óêðà³íñê³ ðóõ íà Áåðàñüöåé÷ûíå àäðàäç³¢ñÿ ¢ 90-õ. Íîâàÿ “Ïðîñâ³òà”, íîâûÿ ¢êðà³íñê³ÿ ãðàìàäçê³ÿ òàâàðûñòâû, óêðà³íñêàÿ ãàçýòà, êí³ã³, ÷ àñàì ïåðàäà ÷ û íà ìÿñöîâûì òýëåáà ÷ àíüí³. Àáî çíî¢ Ëóêàøýíêà íå-íå à ñêàæà, øòî “ìû íå äàìî ¢êðà³íöàì ñòâàðûöü íà òýðûòîðû³ âîáëàñüö³ à ¢òàíîì³þ”. Óñ¸ ãýòà ñïðûÿå âÿðòàíüíþ ïàìÿö³ äà ëþäçåé. Àëå ïàäñòàâà

¢ äëÿ àïòûì³çìó ÿ íÿ áà÷ó. Ïàêàëåíüíå, ÿêîå âûðàñëà ¢âà ¢êðà³íñêàìî ¢íûì àñÿðîäêó, ïàòðîõó àäûõîäç³öü. Ìîëàäçü ìîöíà ðóñ³ô³êàâàíàÿ. Ïðû ¢ëàäçå òûÿ ç Êóäç³íàâûõ, êàãî, íà æàëü, íå äàåë³ âà¢ê³. Óêðà³íà æ íå ãëÿäç³öü ó ãýòû áîê, íå çüâÿðòàå ¢âàã³ íà ãýòóþ ïðàáëåì. Í³êîë³ í³âîäç³í ïðàäñòà¢í³ê óêðà³íñêàé óëàäû ïà¢ñëîâà íå ñêàçà¢ ïðà òîå, øòî òóò, íà Áåðàñüöåéø÷ûíå, æûâóöü òàê³ÿ æ óêðà³íöû, ÿê ³ íà Âàëûí³, ïðà òîå, øòî ïàðóøàþöà ³õíûÿ ïðàâû. Íàâàò óêðà³íñê³ÿ ³íòýëåêòóàëû íå ãàâàðûë³ àá ïðàáëåì Áåðàñüöåéø÷ûíû íà ¢âåñü ãîëàñ. Áàÿë³ñÿ ïàêðû¢äç³öü áåëàðóñà¢. ² òàìó øòîõâ³ë³íû, øòîäíÿ ãóáëÿþ ÿ ñâàþ çÿìëþ. ßíà àäïëûâàå àä ìÿíå ïà íåáå ç õìàðêàì³, ÿê³ÿ ïëûâóöü íà ¡êðà³íó. Òóäû ³õ íÿñå ïà¢íî÷íà-çàõîäí³ âåöåð.

Çàêàçàíêà—Ìåíñê

À¢òàðûçâàâíû ïåðàêëàä ç óêðà³íñêàé Çüì³òðà Ñåðàáðàêîâà

bala501

Ñÿðãåé Áàëàõîíà¢ — ï³ñüìåíüí³ê, íàñòà¢í³ê. Ë³äýð ãîìåëüñêàãà àñÿðîäêó ìàëàäûõ ë³òàðàòàðà¢. Ñòàëû à¢òàð “Íàøàé Í³âû”. Ó “Íàðîäíûì íóìàðû” “ARCHE” (¹2-2001) âûéøëà ÿâíîåå àïâàÿäàíüíå “Ñüìåðöü ëþí³ñòû”. äðóæáà Ñÿðãåé Áàëàõîíà¢

Ìîé áàöüêà ëþá³öü åçüäç³öü ó ãðûáû. Äà¢íåéøûÿ ðàäç³íûÿ ãðûáíûÿ ìÿñüö³íû ëÿæàöü öÿïåð ïàä àõîâàþ ì³ðíàãà àòàìó, äûê æà äàâîäç³ööà ¢÷à⁄ø÷àöü òóäû, äçå íàðîäíàÿ ïàãóâêà ìàëþå ÷ûñòûÿ àä ðàäûÿöû³ àêðàñû. Òî é ñÿäàå áàöüêà íà äûçýëü ³ àä’ÿæäæàå àä Ãíìåëþ ê³ëÿìýòðà¢ çà 20—30 ó áîê áåëàðóñêà-¢êðà³íñêàå ìÿæû. Ñòàðû ãðûáí³ê, ˛í äîáðà ïà÷óâåööà ¢ êîæíûì ëåñå. Àëå àäíé÷û, çàõàï³ ¢øûñÿ ïðàöýñàì, òðîõó çàáû¢ñÿ é ëàäíàãà àäûøî¢ñÿ àä ÷ûãóíê³. Çðàçóìå¢øû, øòî ÷àñ âÿðòàööà íà ñòàíöûþ, ˛í õóöåíüêà çàðûåíòàâà ¢ñÿ é ðóøû¢ íàçàä. Óðýøöå íà íåéê³ì ì³æëåñüñ³ ˛í ïåðàéøî¢ ïà ìàñòî÷êó öåðàç ÿðûíó ö³ ðó÷àé ³ ñïàòêà¢ ³íøàãà ïàëÿ¢í³÷ããà íà ãðûáû, êàòîðû ñïûòàíüå³ äû ïàäà¢ñÿ çà ÿðûíó. Áàöüêà, ëåäçüåâ äïûíó¢øûñÿ ¢ õìûçüíÿêó, ó÷ó¢ çà ñüï³íàþ ãóäçüáó ìàøûíû é ãó÷íûÿ ãàëàñû. ¨í âûãëÿíó¢ ç-çà êóñòî¢ ³ ¢áà÷û¢ “ãàç³ê” ³ ëþäçåé ó ôîðìå êàëÿ òàãî ìóæûêà. Òîëüê³ òàäû áàöüêà é ñêåì³¢, øòî êîëüê³ ãàäç³íà¢ áëóêà¢ ïà ¡êðà³íå, à ãýòû ìàñòî÷àê — íÿ øòî-íåáóäçü, à äçÿðæà¢íàÿ ìÿæà... Òûïîâàÿ äëÿ ñó÷àñíàñüö³ ã³ñòîðûÿ. Òàì æà, äçå ìÿæà ïðàáÿãàå ïà Ñàæû ö³ Äíÿïðû, çâû÷àéíà ïàäàþööà ðûáàê³. Ïà÷ûíàþöü ëàâ³öü ðûáó ëÿ ¢êðà³íñêàãà áåðàãó, à òóò ³ çüÿ¢ëÿåööà ö³ òî ðûáíàãëÿä, ö³ òî ïàìåæí³ê³. Àïðà¢äàíüí³ ïðà öåø÷ó, øòî, ìîæà, ³ ñàïðà¢äû æûâå íà ãýòûì áåðàçå, í³êîãà íå ö³êâàÿöü. Êàë³ äîáðà ¢äóìàööà, äûê ðàçóìåø, øòî ñàïðà¢äíàé ìÿæû ì³æ Áåëàðóñÿé ³ ¡êðà³íàé í³êîë³ äà 90-õ ãã. ÕÕ ñòàãîäüäçÿ íå ³ñíââëà. Â³äàâî÷íà, øòî ïåðøûì³ ïðà ìåæû áåëàðóñêàãà é óêðà³íñêàãà ýòíàñà¢ çàãàâàðûë³ íàâóêî¢öû òîëüê³ ¢ Õ²Õ — ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãîäüäçÿ. Àëå òûÿ ìåæû ¢ ðîçíûõ íàâóêî¢öà¢ âûãëÿäàë³ ïà-ðîçíàìó. Ãýòà íà ìàïå 0,5—2 ñì ðîçüí³öû, à ¢ ðý÷à³ñíàñüö³ ãýòà æ æûâûÿ ëþäç³, ÿê³ÿ íå çà¢ñ˛äû ¢ñüâåäàìëÿë³ ñâà˛ æûöüö˛ æûöüö˛ì íà ïàìåæû. Õîïöü, ïðà¢äà, áûâàëà, ïåðàê³äâàë³ñÿ ïà-ñóñåäçêó æàðö³êàì³. Áåëàðóñû êë³êàë³ ¢êðà³íöà¢ “õîõë³êàì³” äû “õàõëàì³-çàäðûïàíöàì³”, à òûÿ çâàë³ áåëàðóñà¢ “õàìóòàì³” äû ïàêåïë³âàë³ ç àñàáë³âàñüöÿ¢ ìîâû: “Õèáà ëèõî îçìå ëèòâèíà, ùîâ â³í íå äç°êíóâ”. Ãíìåëü ³ Ãíìåëüø÷ûíà (ó âóçê³ì

ñýíñå) í³êîë³ íå íàëåæàë³ äà ýòí³÷íà ¢êðà³íñê³õ àáøàðà¢. Àëå êàë³ ç³ðíóöü ó ã³ñòîðûþ, òî ïðûêîÿ÷åöòà, øòî Ãîìåëü äàñòàòêîâà ñòàëè ³ìêíåöòà äà ¡êðà³íû àëüáî íàâàò ñàìà ¡êðà³íà ³ìêíåöòà äà ÿãî. Óæî ¢ ñàìàé ïåðøàé ëåòàï³ñíàé çàääöû ïàä 1142 ãîäàì Ãîìåëü ïà¢ñòàå ÿê âàëîäàíüíå ÷àðí³ãà¢ñê³õ êíÿç¸¢. Ó 1159-ì ó Ãîìåë³, ðàòóþ÷ûñÿ àä ì³æñîáíûõ ñóòû÷àê, õàâà¢ñÿ òðûìàëüí³ê ê³å¢ñêàãà âåë³êàêíÿñêàãà ñòàëüòà ÷àðí³ãà¢ñê³ êíÿçü ²çÿñëà¢ Äàâûäà³÷. Ïàñüëÿ òàãî ãîðàä äî¢ã³ ÷àñ íàëåæà¢ ñåâåðñê³ì êíÿç¸ì. Ãàìÿëü÷àíå íàâàò õàäç³ë³ ñóîïëüíà çü ñåâÿðàíàì³ äðóæûíàé íà ïàëàâåöêàãà õàíà. Áë³çó 1355 ãîäó Ãîìåëü óâàéøî¢ ó ñêëàä Âÿë³êàãà Êíÿñòâà Ë³òî¢ñêàãà. Íå çâàæàþ÷û íà òàêóþ àêàë³÷íàñüöü, ó ò. çâ. “Ñüï³ñå ãàðàäî¢ ðóñê³õ” êàíöà ÕIV ñòàãîäçüäçÿ ¸í íàçâàíû ñÿðîä ê³å¢ñê³õ ãàðàäî¢. Óçìàöí³¢øûñÿ, Ìàñêâà ñòàëà ïðýòýíäàâàöü íÿ òîëüê³ íà Ê³å¢, àëå é íà Ãîìåëü. Ç êàíöà ÕVI ñòàãîäçüäçÿ Ãîìåëü çðàá³¢ñÿ ñïàêìÿí¸ì êàçàöê³õ íàïàäà¢: ¸í àáàðàíÿ¢ñÿ ³ àäáàðàíÿ¢ñÿ, òðûìà¢, àëå íå çà¢æàû ñòðûë³âà¢ àáëîã³. ²íøûì ðàçàì ó çàõîïå ãîðäáó êàçâêàì ïàñááëÿ¢ âàêîëüíûõ ëþä. Àäíûì ç íàéêàëÿðûòíåøûõ âàëàäàðî¢ Ãîìåëþ äðóãîé ïàëîâû XVII ñòàãîäçüäçÿ áû¢ íåòòà Ìóðàøêà, ÿê³ êðóö³¢ ô³ã³ ³ Ðý÷û Ïàñïàë³òàé, ³ Ìàñêâå: “Íîëóêàçâê, ïîëóíîëÿê, ñóìåë ïðîäåðæàòüñÿ â Ãîìåëå áîëåå 10 ëåò”. Àêðàìÿ òàãî, øòî ÿìó ¢äàâàëàñÿ òðûìàöü ãîðää, ¸í ö³ íå øòîãîä ÷ûí³¢ ðýéû ¢ãëûáê³ ¡êðà³íû. Ïàìÿí¸íû ñòûëü ê³ðàâàíûíÿ Ìóðàøê³ ìíîã³õ ãàìÿëü÷àí íå çàäàâàëüíÿ¢, ³ ÿíû ¢öÿêàë³ ³çíî¢-òàê³ íà ¢êðà³íñê³ÿ çåìë³. Ñàì Ìóðàøêà ïàê³íó¢ Ãîìåëü ïåðää íàñóíàì âîéñêà¢ Ðý÷û Ïàñïàë³òàé, ïàêàÿ¢ñÿ ïåðää ìàñêàëÿì³ äû âûïðàâ³¢ñÿ ¢ òóðýöê³ÿ ïàë³, äçå é çàñòà¢ñÿ áåç ãàëàâû. Øòî ö³êàâà, ïðîçûâ³ø÷à Ìóðàøêà ìàå çíà÷íàå ïàøûðýíüíå ¢ ñó÷àñíûì Ãîìåë³ é âàêîë³öàõ. Ïðûêëàäàì, ÿãî íîñÿöü äýêàí çàâî÷íàãà ôàêóëüòýòó ÃÄÓ ³ìÿ Ñêàðûíû ñï. Ì³õà³ë äû áûêû ê³ðà¢í³ê Ãîìåëüñêàãà àääçÿëåíüíÿ Áåëàðóñêàãà Õåëüñûíñêàãà êàì³òýòó (öÿïåð ó âûíóøàíàé ýì³ãðàöû³) ñï. ß¢ãåí. Âåðàãîäíà, øòî ì³æ æûõàðî¢ Ãîìåëþ XVI—XVII ñòàãîäçüäçÿ¢ çà¢ñ¸äû íáéêóþ äîëþ ñòàíàâ³ë³ âûõäóû ç Óêðà³íû. Ç áîëüøàé ïý¢íàñüöþ ìîæíà ñêàçàöü ïðà äóãóþ ïàëîâó XVIII ñòàãîäçüäçÿ, äàêóìýíòû ÿêîãà íàçûâàþöü ãàìÿëü÷àí¢-ïåðàñÿëåíöà¢ ç-ïàä ×àðí³ãàâà, ç Ê³åâà, Áåëàé Öàðêâû äû ³íøûõ óêðà³íñê³õ ãàðàäî¢. Ðàñåéñêàÿ ³ìýðûÿ, ðàçüâ³âà÷û øëÿõ³ çíîñ³í ¢ çàõîïëåíûõ çåìëÿõ Áåëàðóñ³ é Óêðà³íû, ïðàêëàëà ¢ Õ²Õ ñòàãîäçüäç³ öåðàç Ãîìåëü ó÷àñòâê øàøû Ê³å¢-Ïåöÿðáóðã, òýëåðàòóíý ë³í³þ Ïåöÿðáóðã-Ñåâàñòîïàëü. Óðýøöå, ïðàç Ãîìåëü ïðàëÿãëà é Ë³áàâà-Ðîìåíêàÿ ÷ûáíêà. Ó ãýòûì ïëÿíå ¡êðà³íà äëÿ Ãîìåëÿ ñòàëà ÿø÷ý áë³æýéøàé. Ïàâîäëå ïåðàì³ñó 1897 ãîäó, ó Ãîìåë³ ïðàæûâàë³ 834 óêðà³íöû

(íàçâàë³ ¢êðà³íñêàé ðîäíóþ ìîâó), øòî ñêëàäàëà òðîõ³ áîëüø çà 2 % ñÿðîä ãàáðýéñêàãà, ðàñåéñêàãà ³ çìàñêàëåíàãà áåëàðóñêàãà, ïîëüñêàãà æûõàðñòâà. Ðýàëüíà æ óêðà³íöà¢ ó Ãîìåë³ áûëî áîëüø. Ó Õ²Õ — ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãîäçüäçÿ òóò òðû ðàçû íà ãîä ëääç³ë³ñÿ ê³ðìàøû, êóäû ì³æ ³íøûõ ãàíäëÿðí¢ ïðûæäæàë³ é óêðà³íñê³ÿ. ßíû ïðàïàíî¢âàë³ íà ïðîäàæ êîí³, âàëû äû ³íóþþ æûâ¸ëó. Ïàä êàíåö ïåðøàå ñóñüâåòíàå âàéíû (ñàêàâ³ê, 1918) ïàâîäëå ¢êðà³íñêà-ãåðìàíñê³õ ïàãàäíåíüíÿ¢ Ãîìåëü ðàçàì ç Ðý÷ûòàé ³ Ìàçûðîì ääûøî¢ ó ñêëàä Ïàëåñêàå ãóáýð³ ¡êðà³íñêàå Íàðîäíàå Ðýñïóáë³ê³. Áûëî ïðûíÿòà ðàøýíüíå àá óêðà³í³çàöû³ íîâàäàëó÷àíûõ òýðûòîðûÿ¢. ßê ååäàìà, òûì ÷àñàì áûëà àáâåø÷àíàÿ é Áåëàðóñêàÿ Íàðîäíàÿ Ðýñïóáë³êà é åéíàÿ íåçàëåæíàñüöü ó ýòíàãðàô÷íûõ ìåæàõ. Òàê³ì ÷úíàì, ö³ íå ¢ïåðøûíþ ïðàáëåìà áåëàðóñêà-¢êðà³íñêàé ìÿæû íàáûëà ïàë³òû÷íû õàðàêòàð, ñóòûêíó¢øû ³íòàðýñû ÁÍÐ ³ ÓÍÐ. Àëå ãýòó ïðàáëåìó ðýàëüíà çäîëåëà âûðàøûöü òîëüê³ áàëüøàâ³öêàÿ Ðàñåÿ, ÿêàÿ ¢òâàðûëà íà ãýòûõ çåìëÿõ ñàâåöê³ÿ ðýñïóáë³ê³. Íåìöû, ê³ðóþ÷ûñÿ ã³ñòàðû÷íûì äîñûâäàì, ó 1941 ãîäçå äàëó÷ûë³ Ãîìåëü äà ãåíýðàëüíàãà êàì³ñàðûÿòó ¡êðà³íû. Ïàëåñê³ ðýã³¸í óâàõîäç³¢ ó ñôýðó ³íòàðýñà¢ Óêðà³íñêàé íàðîäíàé ðýâàëþöûéíàé àðì³³ (êàì. Òàðàñ Áàðàâåö-Áóëüáà) äû ¡êðà³íñêàé ïà¢ñòàíöêàé àðì³³ (Ñòýïàí Áàíäýðà é Àíäðýé Ìåëüí³ê). Ïðà¢äà, íà àáñÿãàõ Ãîìåëüø÷ûíû àíôûíÿìåê³ÿ ³ àíôûñàâåöê³ÿ ðýéâû ¢êðà³íöà¢ áûë³ ìåíø çà¢âàæíûì³, ÷ûì íà çàõàäçå Ïàëåñüñÿ, äû ìåë³ ýï³çàäû÷íû õàðàêòàð. Ö³êâàà, øòî ¢êðà³íñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû ¢ 1943 ãîäçå âûíóñüö³ë³ àäîçâó äà áåëàðóñà¢ ç çàêë³êàì äà ñóïîëüíàé áàðàöüáû ç “ïðûãíÿòàëüí³êàì³ é àêóïàíòàì³”. Ì³æ òûì íåêàòîðûÿ ñòàðàæûëû ç ãîìåëüñê³õ âàêîë³ö ïàä÷àñ ãàíåáíàå ïåðàäýôýðýíäóìíåå ïðàïàãàíäûñöêå êàìïàí³³ 1995 ãîäó ñüöüâÿðäæàë³, øòî áà÷ûë³ òóò ó âàéíó ïàë³öàÿ¢ çü áåë-÷ûðâîíà-áåëûì³ ïàâÿçêàì³ íà ðóêàâîõ. ßê ìíå çàìåöòà, òàê³ÿ ¢ñïàì³íû ç øýðàáó ïñûõ³÷íûõ çüÿâà¢, ÿê³ÿ ïðûìóñ³ë³ ìíîã³õ àìýðûêàíöà¢ ó ñÿðýäç³íå 30-õ ãàäî¢ ÕÕ ñòàãîäçüäçÿ ¢áà÷ûöü íà¢êîë ìàðñûíà¢, ïðûíÿ¢øû çà ïðà¢äó ðàäû¸ìàñòàíî¢êó ïàâîäëå ðàìàíó Ãåðáýðòà ¡ýëçà “Âàéíà ñóñüâåòà¢”. Ìàñüëÿ âàéíû ¢êðà³íöà¢ íà ïîáûòâûì óçðî¢í³ ñòàë³ çâàöü áàíäýðà¢öàì³. Ãýòà ¢ äàäàòàê äà çãàäàíàå ¢æî ïðûçâàíê³ õàõëû. Óêðà³íó æ ïàñïàë³òû âîìåëüñê³ ëþä àæ äàñþëü ÷àñüöåé íàçûâàå Õàõëÿíäûé, ÷ûñÿ ïðà¢äç³âàé íàçâàé. Çðýøû, õòî-í³õòî ç òóòýéøûõ áåëàðóñà¢ íå áåç íàñàëîäû ñõ³ëüíû äà ñàìàòàòàÿñàìëåíüíÿ áóëüáàø, áóëüáîí. Ó 70—80-ÿ ãàäû ÕÕ ñòàãîäçüäçÿ, êàë³ ÿø÷ý íÿ âåäàë³ ñëîâà øîï-òóð, ìîñòâà ãàìåü÷óêî¢ âûðâ¢ëÿëàñÿ ¢ Ê³å¢ ïà ê³ëáàñó. Ãýòà òûì ÷àñàì, êàë³ ¢ñÿ, ë³òàðàëüíà ¢ñÿ Ãîìåëüø÷ûíà

áûëà íàïõàíàÿ áÿñêîíöûì³ ñüâ³íàôýðìàì³, à àáëàñíîå ðàäû¸ âûäàâàëà ñíîãñøèáàòåëüíûé message: “Æûâ¸ëàãàäî¢ëÿ — óäàðíû ôðîíò!” “ßçûê äà Ê³åâà äàïûòàå”, — ïðûêàçêà ÿ¢íà ç ãîìåëüñê³õ çåìëÿ¢. Ó ñòàë³öó ÓÑÑÐ ç Ãîìåëþ ëüãà áûëî äàáðàööà ñàìàë¸òàì, öÿãí³êîì, à¢òîáóñàì, àëå ñàìûì³ ïàïóëÿðíûì³, â³äàöü, áûë ò. çâ. “ðàêåòû” — ïàñàæûðñê³ÿ êàòýðû íà ïàäâîäíûõ êðûëàõ. Ìà ðàêåòàõ, ì³æ ³íøàãà, íàéâîëüø ÷óòíî íàñòàëüã³÷íûõ øêàäàâàíüíÿ¢. Íýìà ³õ öÿïåð. Ìîæà áûöü, òàìó ñ¸ëåòà ¢ ÷ýðåå³ àäç³í àâàíòóðíû ãàìÿëü÷óê, ñïàðóäç³¢øû ç 10 òûñ. (!) ñàáðàíûõ ïëÿñòûêâûõ áóòÿëåê ïëûò, âûáðà¢ñÿ àä Ãîìåëÿ äàïëûñüö³ äà ×îðíàãà ìîðà. Ç Óêðà³íû äà íàñ ïðûéøëà ÷àðíîáüëüñêàÿ ïîøàñüöü. Ïåðøûì³ æ ìåñÿöàì³ ïà êàòàñòðîôå çüÿâ³ëàñÿ òàêàÿ í³áûòà ¢êðà³íñêàÿ ïîêàçêà ïðà áåëàðóñà¢. Ìà¢ëÿ¢, çàìåæû æóðíàë³ñò, äàïóø÷àíû ¢ ×àðîáûëü, íàç³ðàå ïðàöó ïà äýçàêòûâàöû³. Óñå íàâîêàë, ÿê ¸í ñàì, àïðàíóòûÿ ¢ ñïýôûÿëüíûÿ àõî¢íûÿ êàìá³íýçîíû, àêðàìÿ àäíîé ãðóïû, ÿêàÿ ïðàöóå ëÿ ñàìîâà çëàø÷àñíàãà ðýàêòàðà. Çüäç³¢ëåíû ðýïàðòýð ïûòàå ïðà ³õ ó íåéêàãà ¢êðà³íòà é ÷óå àäêàç: “Öå òàêà íàö³ÿ, ùî íå áî³òüñÿ æîäíî¿ ðàä³àö³¿”. Ñàïðà¢äû, æûâó÷û ç ðàäûÿôûÿé, çàáûâåøñÿ íà ÿå. Ïðûíàì³íàåöà, ïðà¢äà, íàðîáíàÿ âýðñ³ÿ òàãî, ÷àíó ÷àðíáûëüñêàÿ õìàðà ïàéøëà ¢ Áåëàðóñü. Âîñü æà ãàâàðûê³, øòî ¢ Ê³åâå òàäû ¢âà ¢ñ³õ öýðêâàõ ìàëåáíû ïðàâ³ë³ñÿ, ³ ñ³ëàþ ìàë³òâû é âåðû íàâàëà áûëà àäê³íóòàÿ àä Óêðà³íû. Ó Ãîìåë³ æ òàäû ö³ íÿ òîëüê³-òîëüê³ çà÷û²ë³ íà ðýêàíñòðóêöûþ ïëÿíýòàð ó áóäûíêó êîë³øíÿãà ñàáîðó Ï¸òðû é Ïà¢ëà. Àëå íà ¢êðà³íöà¢ çà òîå, çäååööà, íå íàðàêàþü, à ïà¢ñïûòàþöü ³íøûì ðàçàì ó íåáà: “×àìó ìû?” Ó ïåðøûÿ ãàäû íåçàëåæíàñüö³ íà âàêçàëå ¢ Ãîìåë³ ³ñíâàäæ³ ¢êðà³íñê³ÿ ãàíäë¸âûÿ ðàäû. Ãàðàäæàíå äàñüö³íîà íàçûâàë³ ³õ ïðàñïýêòàì Êðà¢÷óêà ïà ³ìå³ ïåðøàãà ïðýçûäýíòà íîâàå ¡êðà³íû. Êàë³ ãàíäëü çáîëüøàãà ¢ïàðàäêàâà¢ñÿ, ðàäû ãýòûÿ ïðûáðàë³. Àëå é ñ¸íüíÿ ïðûñóòíañüöü óêðà³íñê³õ ãàíäëÿðî¢ íà ãîìåëüñê³ì áàçàðû é áàçàð÷ûêàõ ïðûêìåòíàÿ ïàõàì íàòóðàëüíàãà àëåþ é íåíàâÿçüë³âûì ñóðæûêàì — ïàáðàö³ìì íàøåå òðàñÿíê³. Çüäçáéñüí³¢øû íåàáõîáíûÿ ãàíäë¸âûÿ àïýðàöû³, óêðà³íöû êóïëÿþü áåëàðóñêåå äû âÿçóöü íà Áàòüê³âùéíó — ëÿäî¢í³, òýëåâ³çàðû, ðîâàðû. Íà ïûòàíüíå ïðà ³ñíàâàíüíå áåëàðóñêà-¢êðà³íñêå ìÿæû äàâîäç³ööà ÷óöü ðîçíûÿ ìåðêàâàíüí³ àä ïî¢íàãà íåïðûíÿöüöÿ äà ¢ñïðûìàíüíÿ ÿå ÿê äàäçåíàñüö³. Òûõ æà, õòî ðýàëüíà ñóòûêåööà ç ïðàáëåìàé ïåðàñÿ ÷ýíüíÿ é ìûòíàãà êàíðôëþ, áÿíòýæûöü íÿ ñòîëüê³ ñàìà íàÿ¢íàñüöü ìÿæû, êîëüê³ àäñóòíàñüöü ý¢ðàïåéñêàãà êøòàëòó àáñëóãî¢âàíüíÿ íà ¸é. Øòî äà ìàã÷ûìàñüöÿ¢ òýðûòàðûÿëüíûõ ïåðääçåëà¢, òî ÿíû âûãëÿäàþöü ó àãëÿäíàé ïýðñïýêòûâå ìàëà³ìàâåðíûì³. Àäç³í çü ë³äýðà¢ áåëàðóñêàãà

ìîëàäçåâàãà ðóõó ÃÎìåëþ À¢ãåí Êàñüöþøêà ÿø÷ý ¢ 1998 ãîäçå àäöåì³¢, øòî ëþáûÿ òýðûòàðûÿëüíûÿ ïðýòýíç³³ ìóñÿöü áûöü êàí÷àòêîâà çüíÿòûÿ: “Öÿïåðàøíÿÿ ìÿæà ì³æ Áåëàðóñÿé ³ ¡êðà³íàé íå íàéãîðøû ç ìàã÷ûìûõ âàðûÿíòà¢ íàïðà¢äó ¢çàåìàïðûìàëüíàÿ ³ ã³ñòàðû÷íà, ýòíàëÿã³÷íà àáãðóíòàâàíàÿ”. Àêòû â³çàûÿ êàíòàêòà¢ ì³æ áåëàðóñê³ì³ íåçàëåæí³öê³ì³ àñÿðîâêàì³ Ãîìåëüø÷ûíû é óêðà³íñê³ì³ àðãàí³çàöûÿì³ ïàìåæíûõ çü Áåëàðóñÿé àáëàñüöåé ïðûïàëà íà ñÿðÿäç³íó 90-õ. Ãýòà áûë³ ðàçíàñòàéíûÿ àáìåíû, ñýì³íàðû, êàíôýðýíöû³, ëåòí³ê³, íàâàò ñÿáðî¢ñê³ÿ ôóòáîëüíûÿ ñóñòðý÷û. Òîå äàëî ïý¢íû ïë¸í ñóïðàöîî¢í³öòâà, àëå é ñïàðàäç³ëà ïý¢íûÿ ñòýðýàòûïû. Óâà ¢ÿ¢ëåíüíÿõ íåêàòîðûõ áåëàðóñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢-ãàìåëü÷óêî¢ Ê³å¢ óæî öÿïåð ïðû ¢ñ³õ öÿæêàñüöÿõ ³ õ³áàõ ñòà¢ñÿ “ìàëåíüêàé Ý ¢ðîïàé”, äçå ïàíóå, ïðûíàìñ³ â³çóàëüíà, óêðàíñêàìî¢íàÿ à¢ðà. Òàäû ÿê áë³æýéøû ×àðí³ãà¢ ïà¢ñòà¢ çàëëàäí³êàì ïðàâ³íöûéíàñüö³ é ðàñåéø÷ûíû. “×àðí³ãà¢ — æëîáñê³ ãîðàä, ç òàê³ì ñàìûì âàêçàëàì ïëþãê³õ êîëåðà¢, ÿê ó Êàë³íêàâ³÷àõ”, — áåçü âåëÿáóðûñòàñüö³ çàçíà÷û¢ ê³ðà¢í³ê ãîìåëüñêåå ðîê-³í³öûÿòûâû “Ï³ñòàëåò Ì³õàñ¸âà” Äçÿí³ñ Ì³õàñ¸¢. ß íå âûêëþ÷àþ, øòî ääïàâåäíûÿ ¢ðàæàíüí³ ïðà Ãîìåëü ìàå íåõòà ç óêðà³íñê³õ êàëåãà¢ ñï. Äçÿí³ñà. Ðý÷à³ñíàñüöü òàêàÿ, øòî áåëàðóø÷ûíà ¢ Ãîìåë³ é óêðà³íø÷ûíà ¢ ×àðí³ãàâå ìàþöü àäíîëüêàâà êóðòàòûÿ øàòû. Ãýòà ïðû àáñàëþòíà àäðîçíûõ õàðàêòàðàõ îí¢íàé ïàë³òûê³ ¢ íàøûõ êðà³íàõ. Óêðà³íñêàñüöü ×àðí³ãàâà ñòàíå ÿâàþ ðàçàì ç ïàøûðýíüíåì “ìàëåíüêàé Ý¢ðîïû”. Òûì ÷àñàì Óêðà³íà çíî¢êó ïàâÿðòàåööà äà íàñ. Óñ¸ áíëüø ãàìÿëü÷àí ðîáÿööà àìàòàðàì³ ¢êðà³íñê³õ ãóðòî¢ “Âîïë³ Â³äîïëÿñîâà” äû “Îêåàí Åëüçè”. Öå íå òâîÿ çåìëÿ ² íå òâîÿ ëþáîâ. Öå íå òâî¿ ñëîâà ² íå òâî¿ òîê-øîó. Äîâãî ñòî³ø îäíà Íà íåçíàéîìîó âîêçàë³, Àëå ïðèõîäèòü çíîâ Ïî³çä “×óæà ëþáîâ”. Ïåñüíÿ ïðà áåëàðóñêóþ Áåëàðóñü ó àäõëáíüí³ ÐÁ. Ãîìåëüø÷ûíà — íå ¡êðà³íà. Àëå ö³ Áåëàðóñü ÿíà? Ñòàðàåìñÿ ãýòà äàâåñüö³. ² ¢ Ãîìåë³, ³ çà Ãîìåëì ëþäç³ ¸.

band501

Êàñòóñü Áàíäàðýíêà (íàð. 1969). Êàíäûäàò ã³ñòàðû÷íûõ íàâóê, ê³ðà ¢í³ê ëüâî¢ñêàãà Öýíòðó ïàë³òû÷íûõ äàñüëåäàâàíüíÿ¢ “Íîâà Õâèëÿ”. ßãîíàÿ àïîøíÿÿ êí³ãà — “Àòëàíòè ³ êàð³àò³äè ç-ï³ä “äàõó” ïðåçèäåíòà” (2000) ïðà àòà÷ýíüíå ïðýçûäýíòà Êó÷ìû. ßíà ñêëàäàåööà ç íàðûñà¢ ïðà âÿäîìûõ óêðà³íñê³õ ïàë³òûêà¢ Áàêàÿ, Ñóðê³ñà, Âîëêàâà, Ìåäâåä÷óêà, Þø÷àíêó, Ï³í÷óêà äû ³íøûõ ³ àíàë³çóå ïàë³òû÷íûÿ ïðàöýñû, ÿê³ÿ àäáûë³ñÿ âà ¡êðà³íå ¢ 90-õ. Òýêñò äðóêóåööà çü íåâÿë³ê³ì³ ñêàðà÷ýíüíÿì³. ïàë³òûêà Êàñòóñü Áàíäàðýíêà

Êàë³ñüö³ (ÿø÷ý ¢ ÷àñû Âÿë³êàé ôðàíöóñêàé ðýâàëþöû³) ïðûõ³ëüí³êà¢ ðîçíûõ ³äýàë¸ã³é óìî¢íà ïàäçÿë³ë³ íà “ïðàâûõ” ³ “ëåâûõ”. Ç òàãî ÷àñó ïðàâà-ëåâàÿ òýðì³íàë¸ã³ÿ òàê ìîöíà ¢âàéøëà ¢ íàø ëåêñûêîí, øòî àçíà÷ýíüí³ íàêøòàëò “¸í — ïðàâû” àáî “¸í — ëåâû” ¢ñïðûìàþööà ÿê ñüâåä÷àíüíå êàñòàâàé ö³ êëàíàâàé ïðûíàëåæíàñüö³ (í³áû “¸í — êøàòðû, ¸í — áðàõìàí, ¸í — Ìàíòýê³, ¸í — Êàïóëåö³” etc.). ² âåëüì³ ÷àñòà ïðàâûÿ àáðàæàþööà, êàë³ ³õ íàçûâàþöü ïðàâûì³, à ëåâûÿ íÿ âåäàþöü, øòî ÿíû — ëåâûÿ. Àëå òàê óæî ñêëàëàñÿ: ïðà ëåâûõ àïîøí³ì ÷àñàì ï³øóöü øìàò. Ëåâûÿ ñòàë³ñÿ àá’åêòàì äàñüëåäàâàíüíÿ ïàë³òîëÿãà¢. Ëåâûõ ñêàðûñòî¢âàþöü ÿê ðàçüìåííóþ ìàíýòó ¢ ïðýçûäýíöê³õ ãóëüíÿõ. Ëåâûì³ ïóæàþöü. Àá ïðàâûõ çãàäâàþöü ïåðàâàæíà ³ðàí³÷íà. Áûööàì ³ íÿìà ¢ íàñ í³ÿê³õ ïðàâûõ. Àëå æ ãàäî¢ ïÿöü òàìó ïðàâûõ ðàçãëÿäàë³ ÿê ìàãóòíóþ ïàë³òû÷íóþ ñ³ëó. Äûê ÷àìó æ ÿíû ïåðàñòàë³ àäûãðûâàöü íàëåæíóþ ³ì ðîëþ ¢ ãðàìàäçòâå? ×àìó ÿíû ñûøë³ íà ïýðûôýðûþ íàøàãà ïàë³òû÷íàãà æûöüöÿ?

Áðàê ë³äýðà¢ Ïðàâû ðóõ âà ¡êðà³íå ñ¸íüíÿ íÿ ìàå ÿñêðàâûõ ³ õàðûçìàòû÷íûõ ë³äýðà¢. Àïîøí³ ïðýòýíäýíò íà õàðûçìó, Âÿ÷àñëà¢ ×àðíàâ³ë, íÿ çìîã ñòàöü ïà¢íàâàðòàñíûì íàöûÿíàëüíûì ë³äýðàì. Ïðûçíàíüíå, ÿêîå ïðûéøëî äà ÿãî ïàñüëÿ ñüìåðö³, óçüâÿëî ÿãî ¢ ðàíã íàöûÿíàëüíàãà ãåðîÿ, àëå íå ïåðàòâàðûëà ¢ ñüâÿäîìàñüö³ ëþäçåé ó íàöûÿíàëüíàãà ë³äýðà. Íàéëåïøû âûí³ê, ÿêîãà êàë³-íåáóäçü äàñÿãà¢ ïðàâû êàíäûäàò, ãýòà âûí³ê Â. ×àðíàâ³ëà íà ïðýçûäýíöê³õ âûáàðàõ 1991 ãîäó — 25 % ãàëàñî¢. ¨í öàëêàì ñóïàñòà¢íû ç òûì³ ãàëàñàì³, ÿê³ÿ òðàäûöûéíà çäàáûâàþöü íà âûáàðàõ ïðàäñòà¢í³ê³

Êàìóí³ñòû÷íàé ïàðòû³ ¡êðà³íû — ñàìàé ìàñàâàé ëåâàé ïàë³òû÷íàé ïàðòû³. Ñüìåðöü ×àðíàâ³ëà ¢ 1999 ãîäçå äû ðàñêîë Íàðîäíàãà ðóõó ¡êðà³íû ïðûâÿë³ äà ïîøóêó ë³äýðà¢ ó ïðàâàöýíòðûñöê³ì àñÿðîäçüäç³. Òàê, ôðàêöû³ Ðóõó ¢çíà÷àë³ë³ Ãåíääçü Óäàâýíêà — ïðàôýñ³éíû äûïëÿìàò, ýêñ-ì³í³ñòàð çàìåæíûõ ñïðà¢, ³ Þôû Êàñòýíêà — ýêñ-ì³í³ñòàð ýêàëÿã³÷íé áÿñüíåê³. Êîëüêàñüöü ãàëàñî¢, ñàáðàíàÿ íà ïðýçûäýíöê³õ âûáàðàõ àáîäâóìà ë³äýðàì³ Ðóõó ðàçàì (àãóëàì òðîøêó áîëåé çà 3 %), íåñóìàñòà¢íàÿ ç òíþ, ÿêóþ ñàáðà¢ äàç³íû Ðóõ íà ÷àëå ç Â. ×àðíàâ³ëàì íà ïàðëÿìýíöê³õ âûáàðàõ 1998 ãîäó (àìàëü 9 %). Óêðà³íñêàÿ ðýñïóáë³êàíñêàÿ ïàðòûÿ — ñàìàÿ à¢òàðûýòíàÿ ¢ ïðàâûì àñÿðîäçüäç³ ïàë³òû÷íàÿ ïàðòûÿ íà ïà÷àòêó 90-õ ãàäîâ¢ — ïàñüëÿ äðóãîãà ðàñêîëó òàêñàìà ñûøëà âà ïýðûýðûþ ïàë³òû÷íàãà æûüöÿ. Áûêûÿ ïàë³òâÿçüí³-äûñûäýíòû, ÿê³ÿ ðàçàì ðóéíâàäë³ ñàâåöêóþ ñûñòýìó, íÿ âûòðûìàë³ âûïðàáàâàíüíÿ íåçàëåæíàñüöþ é ïåðàòâàðûë³ñÿ ¢ ïðàö³¢í³êà¢ — ³ Ñüöÿïàí Õìàðà, ³ áðàòû Ãàðûí³, ³ Ëÿ¢êî Ëóê'ÿíåêà. Í³âîäç³í çü ³õ íÿ çäîëå¢ ñòàöòà ë³äýðàì óñå ¢êðà³íñêàãà ìàøòàáó. Äçåÿ÷û ç àñÿðîäçüäçÿ ýì³ãðàíòà¢ — Ñëàâà Ñòàöüêî äû Ì³êîëà Ïëà¢þê, âÿðíó¢øûñÿ âà ¡êðà³íó ïàñüëÿ äçåñÿö³ãîäçüäçÿ¢ âûãîäíûíÿ, çàìåñò êàíñòðóêòûí¢íàé äçåéíàñüö³ çàíÿë³ñÿ âûñüäÿòëåíûíåì ñòàðûõ ñïðý÷àê: õòî áîëüø â³íâàòô ¢ ïàäçåÿõ 1940 ãîäó ³ ðàñêîëå Àðãàí³çàöûí ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢ — ìåüí³êà¢öû ö³ áàíäýðà¢öû. “Òóòýéøûÿ íàöûÿíàë³ñòû”, ã.çí. àäÿïôû íàöûÿíàë³ñòû÷íé ³äýàë¸ã³³ áåñïàñÿðÿáíå âà ¡êðà³íå, ïðàòýñòóþ÷û ñóïðàöü òàêîé ïàë³òûê³ ýêñ-ýì³ãðàíòà¢, ðàçãàðíóë³ êàìïàí³þ ïà ñòâàðýíüí³ øìàòë³ê³õ ñòðóêòóðà¢ ç ñàìàíàçâàé “ÀÓÍ âà ¡êðà³íå”. ßê ïðàâ³ëà, í³ÿêàãà ¢ïëûâó íà ïàë³òû÷íàå æûüöü¸ ãýòûÿ ñòðóêòóðû íÿ ìåë³, àïðî÷, âÿäîìà, âàëòóçüí³. Õðûñüö³ÿíñê³ ðóõ âà ¡êðà³íå íå íàøìàò ìàöíáéøû, ïàêîëüê³ ³ ¸í ñ¸íüíÿ íÿ ìàå àñîáû, ÿêàÿ ìàãëà á ñòàöòà áÿññïðý÷íûì à¢òàðûýòàì ó àñÿðîäüäç³, áë³çê³ì äà õðûñüö³ÿíñêà-äýìàêðàòû÷íûõ ³äýàëà¢. Â³òàëü Æóðà¢ñê³ çàíäàòà àô³öûéíû, Ñòðàòîâ³÷ ³ Øûøê³í — çàíäàòà íåâûðàçíûÿ. Óêðà³íñê³ì õðûñüö³ÿíñê³ì äýìàêðàòàì áðàêóå ïîñòàö³, ðî¢íàé ì³òðàïæ³òó Øàïôûöêàìó ö³ ²âàíó Àã³åíéó. Ãýòàê æà íàöûÿíæ³ñòàì íå ñòàå àñîáû, ðî¢íàé ß¢ãåíó Êàíàâàëüöó (ïàñüëÿ ã³áåë³ ÿêîãà Îëüæû÷ äû Øóõâå³÷ ìåë³ ðýäëüíû øàíåö ñòàööà ñàïðà¢äíûì³ ë³äýðàì³ íàöûÿíæ³ñòû÷íàãà ðóõó). Ñàöûÿë-íàöûÿíàëüíàÿ ïàðòûÿ ¡êðà³íû âåëüì³ ðàäûêàëüíàÿ é òàìó íåçðàçóìåëàÿ äëÿ áàëüøûí³. Àïîøí³ì ÷àñàì ÑÍÏÓ çðàá³ëà çíà÷íû êðîê àä ðàìàíòûçìó äà ïðàãìàòûçìó. Àäíàê ðàçûâ³öü ãýòû ê³ðóíâê áÿçü öåñíàãà ñóïðàöî¢í³òòâà ç àô³öûéíûì³ äçÿðæà¢íûì³ ñòðóêòóðàì³ âà ¡êðà³íå ïðàêòû÷íà íåìàã÷ûìà. Òûì

áîëüø øòî øýðàã³ ÑÍÏÓ íÿ âûêðûøòàë³çàâàë³ ë³äýðà ¢ñå¢êðà³íñêàãà ìàøòàáó, ÿê³ ìîã áû ñòàöòà ïý¢íûì ìàãíýñàì äëÿ ýëåêòàðàòó. Çóñ³ì êàì³÷íà âûãëÿäàëà òàêàÿ êàòýãîðûÿ ïðàâûõ, ÿê óêðà³íñê³ÿ ìàíàð-õ³ñòû. Ïðàç ðàçðîçüíåíàñüöü äû íàÿ¢íàñüöü çíà÷íàé êîëüêàñüö³ ïðýòýíäýíòà¢ íà ¢êðà³íñê³ ïàñàä, à ÿø÷ý áîëåé ïðàçü íåäàõîï òðûâàëàé ìàíàðõ³÷íàé òðàäûöû³ ¢ ñó÷àñíàé Óêðà³íå ïðûõ³ëüí³ê³ òûõ ö³ ³íøûõ êàðàë¸¢ ³ êíÿç¸¢ óâîãóëå íå ¢ïëûâàë³ íà ïàë³òû÷íàå æûöüö¸ ¡êðà³íû. Äâà “ïàòðûðõ³” ¢êðà³íñêàã ïðàâàãà ðóõó, ÿê³ÿ ìàþöü áÿññïðý÷íû à¢òàðûòýò ³ äîñüâåä, à òàêñàìà âàëîäàþöü ìàãóòíûì³ ³íòýëåêòóàëüíûì³ äû êðàñàìî¢í³öê³ì³ çäîëüíàñüöÿì³, ëþäç³, ÿê³ÿ ïðû íàÿ¢íàñüö³ ïàë³òû÷íûõ àìá³öûé ìàãë³ á ïðýòýíäàâàöü íà ðîëþ êàë³ íå õàðûçìàòû÷íûõ ë³äýðà¢, äûê, ïðûíàìñ³, “ñóìëåíüíÿ íàöû³” (ïðû÷ûì, ç áîëüøûì ïîñüìåõàì ÷ûìÿ, ñêàæàì, Ñàëæàí³öûí ó Ðàñå³), — ÿ ìàþ íà ¢âàçå ïðàôýñàðà Äàøêåâ³÷à é ømàõâàäîâàãà ïàë³òâÿçüíÿ Þð’ÿ Øóõåâ³÷à — ðàñ÷àðàâë³ñÿ ¢ ðýàë³ÿõ ñ¸íüíÿøíÿãà äíÿ ³ ïàñòàíàâ³ë³ àäûñüö³ ää âêôû¢íâé ïàë³òû÷íàé äçåéíàñüö³. Ìàã÷ûìà, ïðû ñ¸íüíÿøí³õ óìîâàõ ãýòà àäç³íû ïðàâ³ëüíû õîä: óêðà³íñê³ íàðîä, â³äàâî÷íà, íå äàñüíå¢ äà ðàçóìåíüíÿ ³ ¢ñüâåäàìëåíüíÿ ³äýàëà¢ ïðàâàãà ðóõó. Äûê ö³ ïàòðýáíû ìóäðû ïàñòûð, êàë³ íÿìà ïàñòâû?

Áðàê ³äýÿ¢ Ïðàâåå àñÿðîäçüäçå âà ¡êðà³íå ñ¸íüíÿ íÿ âûïðàöàâàëà íîâûõ àðûã³íàëüíûõ ³äýÿ¢. Ïðàâàöýíòðûñòû àïýëþöü ïåðàâàæíà äà ³äýàëÿã³÷íûõ ñõýìà¢, ðàñïðàöàâíûõ êîëüë³ äçÿñÿòêà¢ ãàäî¢ òàìó ¢ Ý¢ðîïå, ³äýé, ÿê³ÿ äà¢íî ¢æî ¢ ñüâåöå ë³÷àööà ñàñòàðýëûì³. Óëüòðàïðàâûÿ íàìàãàþöà ðýàí³ìàâàöü ³äýàëÿã³÷íûÿ ñõåìû Äàíòîâà, ïðû ãýòûì çàáûâàþ÷ûñÿ íà òîå, øòî ¸í æû¢ ³ ïðàöàâà¢ íÿ òîëüê³ ¢ 20 —30-ÿ ãàäû, àëå ïåðàæû¢ ýâàëþûþ àä ïåðàêàíàíàãà ìàðêñ³çìó ïðàç ³íòýãðàëüíû íàöûÿíàë³çì äà ïðûçíàíüíÿ äýìàêðàòû³ çàõîäíÿãà òûìó. ²äýàëÿã³÷íûÿ ïàòóã³ Ç. Êàð÷ûíêàãà, ÿê³ÿ ìÿæóþöü ç ³íòýëåêòóàëüíàþ ïðàâàêàöûÿé, àëüáî ï³ñàíüí³ ñàöûÿë-íàöûÿíàë³ñòà¢ íÿ ¢ðàæâàþöü ³ íå âûêë³êàþöü çàõàïëåíüíÿ ¢ áàëüøûí³ íàñåëüí³öòâà. Íàéíî¢øûÿ ³äýîëÿã³ ñóíàêîéâàþöü ñÿáå: “Àñíî¢íóþ ìàñó ¢ íàñ ñêëäàþöü ñüâ³íàïàñû äû ãðý÷êàñå³”, àëå íå äàþöü àí³âîäíàãà ðýàëüíàãà ðýöýïòó òàãî, ÿê ïåðà¢òâàðûöü òûõ “ñüâ³íàïàñà¢” äû ”ãðý÷êàñÿ¢” ó “êàçàêà¢”. ßø÷ý ääíà çàãàíà ¢êðà³íñêàãà ïðàâàãà ðóõó — “ïëûíû ñüâÿäîìàñüö³” ¢êðà³íñê³õ ïðàâûõ ó àñíî¢íûì ñê³ðàâàíàÿ ¢ ì³íóëåå. Ïðàâûÿ ÷àñòà ëþáÿöü ïàãàìàí³öü ïðà ñïðàâû 30—40-õ ãàäî¢, ïðà ãåðà³÷íþ áàðàöüáó ¡ÏÀ, à íà Ïðûäíÿïðî¢³ ¢âîãóëå äïÿëþöü äà ÷àñî¢ ÓÍÐ ³ íàâàò êàçà÷ ÷ûíû. Ïîêê³÷ -

Â. Ìàðö³íöà, ê³íóòû ³ì ó 1936 ãîäçå, — “Óâåêàâå÷ûì ó áðîíçå íàøàå ì³íóëàå“ — ïðàäóãëåäæâà¢ ïàâàæë³âàå ñòà¢ëåíüíå äà ì³íóëàãà. Àëå íÿ áîëåé ÷ûì äà ì³íó¢ø÷ûíû, äà ¢ðîêà¢ ã³ñòîðû³. Ïðàâû ðóõ æûâå ã³ñòàðû÷íûì³ ðýàë³ÿì³ é íàìàãàåöà ïðûñòàñâàööà äà ñ¸íüíÿøíÿãà äíÿ ïàâîäëå ïàçà¢÷îðàøí³õ ìåðâê. Ïðàâûÿ é äàãýòóëü íå çàïðàïàíàâë³ ïðàðàìà¢ ýêàíàì³÷íãà ö³ êóëüòóðíàãà ðàçüâ³öüöÿ, àëüòýðíàòû ¢íûõ óðàäàâûì. ²õ áóíò ñóïðàöü çàñ³ëüëÿ ðàñåéñêàé ìîâû ñûòóàöûéíû é ñòûõ³éíû — ïðàâûÿ ñ³ëû àêàçàë³ñÿ áýñüñ³ëüíûì³ ðàñïðàöàâàöü äàêëàííóþ ïðàãðàìó ¢êðà³í³çàöû³. Ëåâûÿ, ÿê³ÿ çàäáûë³ ¢ëàáó âà ¡êðà³íå ¢ 20-ÿ ãàäû, áûë³ çíà÷íà ëåïøûì³ ¢êðà³í³çàòàðàì³. Ïðûíàìñ³, ó òîé ÷àñ çüÿâ³ëàñÿ ãåí³ÿëüíàÿ ôîðìóëà ¢êðà³í³çàöû³, ïðàïàíàâàíàÿ Ì. Êóë³øîì: “Óêðà³í³çàöûÿ òîëüê³ òàäû ïåðàìîæà âà ¡êðà³íå, êàë³ ¢ Êàöÿðûíàñëàâå ïðàñòûóòê³ ïðàïàíî¢âàöüìóöü ñÿáå ïà-¢êðà³íñêó”. Òàê³ì ÷ûíàì, áûëà ìýòà. Ñ¸íüíÿ ïðàâûÿ ïåðàâàæíà ïðàïàâåäóþöü ³ðàöûÿíàëüíóþ ¢êðà³í³çàöûþ, óêðà³í³çàöûþ äçåëÿ ¢êðà³í³çàöû³. Àäñóòíàñöü ìýòû ïðûâîäç³öü äà íåðàçóìåíüíÿ íåàáõîäíûõ ñïîñàáà¢ àæûöüöÿ¢ëåíüíÿ ïðàãðàìà¢. Çäàåööà, óêðà³íñê³ÿ ïðàâûÿ ³ íàäàëåé ñïàäçÿþööà íà àæûöüöÿ¢ëåíüíå ääíé ç ïðàãðàìíûõ ïàñòàíîâà¢ ²² Âÿë³êàãà ñõîäó ÀÓÍ: “Àðãàí³çàöûÿ ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢ çìàãàööà... çà íîâû ãåðà³÷íû çüìåñò óêðà³íñêàé êóëüòóðû”, õàöÿ íå çà¢âàæàþöü òàãî, øòî ìàþöü ñïðàâó ïåðâàæíà ç òàê çâàííûì “ïàêàëåíüíåì ïÿñ³” — äýìàë³áýðàë³çàâàíûì ïàêàëåíüíåì ìàëàäûõ ëþäçåé, ÿê³ì áë³æýéøû çàõîäí³ ñòûëü æûöüöÿ, ÷ûñÿ àñêåòûçì äçÿäí¢ äû ïðàäçåäà¢. Òàìó, â³äàâî÷íà, âàðòà áíëüø óâàã³ íàäàâàöü ðàñïðàöí¢öû ¢êðà³íñêàãà âàðûÿíóó “ïýñ³”, øòî ç ïñüüåõàì äýìàíñòðóå, ñêàæì, Ðàñåÿ. Íàöûÿíàë³ñòû÷íûì âûäàíüíÿì, ñê³ðàâàíûì íà âûõâàíüíå ìîëääç³, âàðòà áûêî á ïàâó÷ûööà ¢ òàê³õ ïàïñíâà-ïàë³òû÷íûõ âûäàíüíÿ¢, ÿê “Ñíêîë Æèðèíîâñêîãî”, äçå ìîëääçü çíàõîäç³öü ö³êââóþ ³íôàðìàöûþ ³ äàíà÷ àñíâà íåíâàÿçüë³âà, íà ¢çðî¢í³ ïàäñüâÿâîìàñüö³, óñïðûìåå ïàë³òû÷íûÿ ³äý³. Íàéãîðøåå, øòî ïðàâûÿ ¢ñüâåäàìëÿþöü ñâàþ “ïðàâ³çíó” òîëüê³ íà ¢çðî¢í³ “àíòûðàñåéñêàñüö³”, õàöÿ àñíî¢íû ïîêë³÷ “Ïðý÷ äà Ìàñêâû!” ÿíû ïåðàíÿë³ ¢ ëââûõ (íàöûÿíàë-êàìóí³ñòà¢ 20-õ). Àòàÿñàìëåíüíå íàöûÿíàë³çìó ¢âà ¢ñ³õ ÿãîíûõ ïðàÿâàõ ³ ïðàâ³çíû, ÿêîå ïàìûëëêîâà ñêëäëàñÿ íà ïà÷àòêó 90-õ, ïðûâîäç³öü äà ñóð’¸çíûõ íåïàðàçóìåíüíÿ¢. Íàïðûêëää, ïðàðàìû ÀÓÍ ³ ÿå ýï³ãîíà¢ ôàêòû÷íà çüÿ¢ëÿþööà ëââûì³, áî ñàöûÿëüíûÿ ìàòûâû ¢ ³õ ääûãðûâàþöü íàäçâû÷àé âàæíóþ ðîëþ. Ïðàôýñàð ßðàñëà¢ Äàøêå³÷ êîëüê³ ãàäî¢ òàìó àõàðàêòàðûçàâà¢ ìàðó ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢ íàñòóíûì ÷ûíàì: “Ìíîàýòí³÷íàÿ, ìîíâêàíôýñ³éíàÿ äçÿðæàâà ç ñàöûÿë³ñòû÷íûì ëäääì”. Ó òàê³ì âûïàäêó

ïðàâàÿ, àëå ïðàðàññåéñêàÿ ïàðòèÿ Ãðàìàäçÿíñê³ êàíãðýñ Óêðà³íû àáî òàêàÿ æ Ïàðòèÿ ñëàâÿíñêàãà àäç³íñòâà ¢ íàñ óñïðûìàþöà ÿê ëåâûÿ ¢òâàðýíüí³ (âûêëþ÷íà ïðàç ñâàþ ïðàðàñåéñêàñüöü), õàöÿ íàñàìðý÷ ÿíû — êëÿñû÷íûÿ ïàðòûÿ ïàðòû³. Àíòûìàýðí³çì, ðýòðàãðàäçòâà ñó÷àñíûõ ïðàâûõ ¡êðà³íå íå ñïðûÿå ïðûòîéó ìîëàäç³ ¢ øýðàã³ ïàðòûé ãýòàãà ñïýêòðó. Òàìó áàëüøûíÿ, ÿê ÿíû ñàì³ ñÿáå íàçûâàþöü, ïðàâûõ ïàðòûé âà ¡êðà³íå ïàñòóïîâà ïåðàòâàðàþöà ¢ “êëþáû äëÿ òûõ, êàìó çà 50”. Çíà÷ûöà, ïðàâûÿ ïàðòû³ ¢ âà÷àõ ýëåêòàðàó ãóáëÿþöü ïýðñïýêòûâó. Ïðàâàÿ ³äýàë¸ã³ÿ, òðàäûöûéíà ñê³ðàâàíàÿ âà ¡êðà³íå ¢ íàöûÿíàëüíà-âûçâàëåí÷àå ðý÷ûø÷à, ïàñüëÿ çäàáûüöÿ íåçàëåæíàñüö³ ¢ 1991 ãîäçå àêàçàëàñÿ áåçäàïàîïæíàþ ¢ ïðàöýñàõ äçÿðæàâàòâàðýíüíÿ.

Áðàê ýëåêòàðàó Ôàêòû÷íà ïðàâàëüíûÿ äëÿ ïðàâûõ ñ³ëà¢ âûí³ê³ àïîøí³õ âûáàð÷ûõ êàïïàí³é àáóìî¢åíûÿ íåàëüê³ì³ ïðû÷ûíì³. Ïà-ïåðøàå, âà ¡êðà³íå òîëüê³ ÿø÷ý ïà÷ûíåå ôàðìàâàööà êëÿñà ¢ëàñüí³êà¢ — íåàáõîäíàÿ ïåðàáóìîâà àêòû²çàöü³ äû ïàñüïÿõîâàé äçåéíàñüö³ ïðàâûõ ïàðòûé. Ïà-äðóãîå, êàë³ àô³öûéíàÿ ¢ëàää çàÿ¢ëÿå, øòî “íàöûÿíàëüíàÿ ³äýÿ ¢ íàñ íå ñïðàöâàëà”, ÿíà íÿ ë³÷ûöü ïàòðýáíûì ñïðûÿöü óçìàöíåíüíþ íàöûÿíàëüíûõ ïðàâûõ ñ³ëà¢. Ïà-òðýöÿå, äàåööà ¢ çíàê³ àíôûìàäýðí³çì óêðà³íñê³õ ïðàâûõ. Ïà-÷àöüâåðòàå, âàðòà ¢ë³÷ûöü áðàê ó ïðàâûì ëÿãåðû ë³äýðà äû ïàïóëÿðíûõ ë¸çóíãà¢. Íà ïý¢íûì ýòàïå ïðýçûäýíòó Êó÷ìó ñòàëàñÿ âûãàäíà àïðàíàöü òîãó “ïðàâàãà” ïàë³òûêà — êàá ïàéñüö³ ïà ë³í³³ ñóïðàöüñòà¢ëåíüíÿ ñÿáå ëåâûì ñ³ëàì âà ¡êðà³íå. Òàìó ìíñòâà ïàðòûé ïðàâàãà ñïýêòðó ïà ñöýíàðû, ðàñïðàöàâàíûì àíàë³òûêàì³ ç Àäì³í³ñòðàöû³ ïðýçûäýíòà ¡êðà³íû, ìåë³ñÿ àáî ïàäòðûìàöü Ëåàí³äà Êó÷ìó, äëüáî àääàöü ñâåä ãàëàñû êàìóñüö³ ç òûõ êàíâûäàòà¢ ó ïðýçûäýíòû, õòî íå ¢ÿ¢ëÿ¢ ïàãðîçû äëÿ Ë. Êó÷ìû (ß. Ìàð÷óêà, Ã. Óäàâåíê³, Þ. Êàñòýíê³). Òàê³ì ÷ûíàì, ïðàâûÿ âà ¡êðà³íå ñïðàöâàë³ íà êàðûñüöü Ë. Êó÷ìû, ÿê³ ÿø÷ý íà âûáàðàõ 1994 ãîäó ðàçãëÿäà¢ñÿ ÿê “íàéâÿë³êøàå çëî” äû ¢âàñàáëåíüíå “ëåâàé ïàãðîçû” äëÿ ¡êðà³íû. Óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàë³ñòû ÿø÷ý ¢ ãàäû äðóãîé ñóñüâåòíàé âàéíû ñóòûêíóë³ñÿ çü ëÿâàöêàþ ïñûòàë¸ã³ýé ïðûäíÿïðî¢öà¢. Ãýòà àáóìîâ³ëà ïý¢íóþ ë³áýðàë³çàöûþ ïðàãðàìíûõ ïðûíöûïà¢ ÀÓÍ ó 1943 ãîäçå (ïàêîëüê³ âûñüâåòë³ëàñÿ, øòî ïåðàâàæíà ãàë³öêàå àñÿðîäçüäçå Àðãàí³çàöû³ ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢ æûëî ïàìûëêîâûì³ ¢ÿ¢êåíüíÿì³ ïðà áàëüøûíþ ¢êðà³íñêàãà ãðàìàäçòâà, äçåëÿ ÿêîâà ÿíû é ñïääçÿâàë³ñÿ çüäçåéñüí³öü ðýâàëþûþ). Ó 1945—1946 ãàäàõ ²âàí Áàãðàíû âà ¢ìîâàõ ýì³ãðàöû³ íàéâîëüø ïî¢íà àêòíóëÿâà¢ äîñüâåä

ïðàöû íà Ïðûäíÿïðî¢³ é ñòâàðû¢ Óêðà³íñêóþ ðýâàëþöûéíà-äýìàêðàòû÷íóþ ïàðòûþ ç âûðàçíàé ëåâàöýíòðûñöêàé àôàðáí¢êàé. Áàãðàíû (ñàì âûõàäçåö ç Óñõîäíÿé Óêðà³íû) öóäî¢íà ðàçóìå¢: ñàöûÿëüíàÿ áàçà ïðàâûõ ïàðòûé áûëà ë³êâ³äàâíàÿ ïàä÷àñ áàðàöüáû áàëüøàâ³êî¢ ñóïðàöü êóëàöòâà. Ïðàâûÿ íÿ çàïëåë³ äàêëàäíà âûçíà÷ûöü ñâà³õ âûáàðòà¢. ²õîû ýëåêòàòà â ¡ñõîäíÿé Óêðà³íå ïåðâàâæíà ñûòóàöûéíû é ñêëàäàåöà çü ëþäçåé, ÿê³ÿ ¢ñïðûìàþöü ³äýþ äçÿðæà¢íàñüö³ íà ¢çðî¢í³ modus vivendi, âýòýðàíà ¢ âûçâàëåí÷àãà ðóõó, áûëûõ äûñûäýíòà¢ äû íÿçíà÷íàé êîëüêàñüö³ ìàëàäûõ ôàíàòûêà¢. ²íøàÿ ñûòóàöûÿ ¢ Çàõîäíÿé Óêðà³íå (ó Ãàë³÷ ÷ûíå äû íà Áóêàâ³íå), äçå ïðàâûÿ — äàâîë³ ìàãóòíàÿ ñ³ëà. Àäíàê ³ òóò ³í³öûÿòûâó ïåðàõîïë³âàþöü ïðàâàöýíòðûñòû, à êëÿñû÷íûÿ ¢êðà³íñê³ÿ ïðàâûÿ ñûõîçÿöü íà ïýðûýðûþ. Ïàêóëü ïðàâûÿ âà ¡êðà³íå íÿ âûçíà÷àööà, íà ÿêóþ ñàöûÿëüíóþ êëÿñó ¢ ïåðøóþ ÷àðãó ÿíû ñê³ðóþöü ñâàþ äçåéíàñüöü, ó ÿê³ì àñÿðîäçüäç³ áóäóöü íàìàãàööà çàáûöü ìàêñûìàëüíóþ ïðûõ³ëüíàñüöü, — ñóð’¸çíà êàçàöü ïðà ìàã÷ûìöü ïàâåë³÷ýíüíÿ ñûìïàòûêà¢ äà ³õ ç áíêó âûáàðöà¢ áóäçå íåìàã÷ûìà.

Áðàê àäç³íñòâà Ó “Ìàðøû ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢” àäíà ñà ñòðîòà ¢ ïà÷ûíåööà ñëîâàì³: “Äîñûöü íàì ðó³íà¢ äû íÿçãîäà¢! Íå ïàñüìåå áðàò íà áðàòà ³ñüö³ ¢ áîé”. Àäíâê ñàìà ã³ñòîðûÿ ÀÓÍ ïÿðý÷ûöü ãýòûì øëÿõåòíûì ñëîâàì — àñàáë³âà êàë³ ïðûãàäàöü ñóïðàöüñòàÿíüíå ïðûõ³ëüí³êà¢ À. Ìåëüí³êà é Ñ. Áàíäýðû ¢ ãàäû äðóãîé ñóñüååòíàé âàéíû äû ¢ ïàñüëÿâàåííû ÷àñ. Êàë³ âà ¡êðà³íå ïà÷àë³ñÿ äýìàêðàòû÷íûì ïàðòûÿì³ ÀÓÍ, çàêàíñýðâàâàíû ¢âà ¢ìîâàõ äûÿñïàðû, ïåðàê³íó¢ñÿ íà ¡êðà³íó — ðàçàì ç ³íýðïðýòàöûÿì³ ã³ñòîðû³ ÀÓÍ ïÿðà Ï. Ì³ð÷óêà äû Ç. Êíûøà. Àíàë³ç äçåéíañüö³ ÀÓÍ ïàêàçâåå, øòî àáåäçüåå êàíöýïöû³ — ³ áàíäýðà¢ñêàÿ, ³ ìåëüí³êà¢ñêàÿ — ïàçáà¢ëåíûÿ ðàöûÿíàëüíàãà çåðíÿ, ïàêîëüê³ ÿíû õóò÷ýé ïðàïãàãàíäûñöêà-ïàë³òû÷íûÿ, ÷ûìÿ íàâóêîâûÿ. Äóõ ðàñêîëó, óçãàäàâàíû ¢ àñÿðîäçüäç³ äûÿñïàðû, çðàá³¢ ñâàþ ÷îðíóþ ñïðàâó. Âà ¡êðà³íå ¸í çüÿâ³¢ñÿ ¢ âûãëÿäçå ïðýöýäýíòó ³ ïàÿäíà¢ñÿ çü ÿø÷ý àäíûì ôàêòàðàì — òðàäûöûéíàþ ðûñàþ ¢êðà³íñêàé ìýíòàëüíàñüö³: “Äçå äâà ¢êðà³íöû — òàì òðû ãåòìàíû”. Àêóðàò òàìó ðàçàì ç ïà÷àòêàì ¢êðà³íñêãà ðóõó çà äýìàêðàòûçàöûþ ïà÷àëàñÿ õâàëÿ ñïðý÷àê äû ðàñêîëà¢. Ó 1990 ãîäçå ¢ àñÿðîäçüäç³ ¡êðà³íñêàé Ãåëüñûíñêàé ñóïëë³ ¢òâàðûëàñÿ ñòðóêòóðà, ÿêóþ à÷îë³¢ Â. ×àðíàâ³ë, — Óêðà³íñêàÿ íåçàëåæíàÿ âûäàåöêà-³íôàðìàöûéíàÿ ñóïëêà. Áàëüøûíÿ óäçåëüí³êà¢¢ ÓÃÑ âûêàçàëàñÿ ñóïðàöü ³äý³

ñòâàðýíüíÿ ÓÍÂ²Ñ, áî áà÷ûëà ¢ ¸é ìàã÷ûìàñüöü óòâàðýíüíÿ ïý¢íàé ôðàêöû³ ¢ ñêëàäçå ÓÃÑ, ÿêàÿ äçÿêóþ÷û íàÿ¢íàñüö³ ìàòýðûÿëüíà-òýõí³÷íàãà àáñòàëÿâàíüíÿ äû ïàë³ãðàô³÷íàé áàçû ìàãëà á äûêòàâàöü óìîâû ¢ñ¸é ÓÃÑ. Ó êðàñàâ³êó òàãî æ ãîäó ÓÃÑ ïåðàòâàðûëàñÿ âà ¡êðà³íñêóþ ðýñïóáë³êàíñêóþ ïàðòûþ. Â. ×àðíàâ³ë ña ñâà³ì³ ïðûõ³ëüí³êàì³ àäìîâ³¢ñÿ ¢ñòóïàöü âà ÓÐÏ. Íå¢çàáàâå ¸í óçíà÷àë³¢ Íàðîäíû ðóõ Óêðà³íû. Ó ìàëàäç¸âûì àñÿðîäçüäç³ òàêñàìà àäáû¢ñÿ ðàñêîë: ó Ñóïîëüû íåçàëåæíàé óêðà³íñêàé ìîëàäç³ ¢òâàðû ¢ñÿ à÷îëåíû À. Â³òîâ³÷ài “Ðýâàëþûéíû øòàá” ÑÍÓÌ, ÿê³ äà êàíöà 1990 ãîäó ïåðàòàâðû¢ñÿ ¢ àñîáíóþ ïàðòûþ — Óêðà³íñêóþ ì³æïàðòûéíóþ àñàìáëåþ, ïîòûì ïåðàéìåíàâàíóþ ¢âà ¡êðà³íñêóþ íàöûÿíàëüíóþ àñàìáëåþ (ÓÍÀ—ÓÍÑÎ). Àäíàê âîíêàâà ìàíàë³òíóþ ñòðóêòóðó ääç³í çà àäíûì ïà÷àë³ ïàê³äàöü ÿå ñÿáðû — ïðû÷ûì ë³äýðû: Þðû Øóõåâ³÷, Çüì³òðî Êàð÷ûíñê³, Àëåã Â³òîâ³÷… Óêðà³íñêàÿ ðýñïóáë³êàíñêàÿ ïàðòûÿ äâîé÷û ïåðàæûëà ïàäçåë. Ñïà÷àòêó àä ÿå àäêàëî¢ñÿ Ñüöÿïàí Õìàðà ç ïðûõ³ëüí³êàì³, óòâàðû ¢øû ¡êðà³íñêóþ êàíýðâàòû¢íà-ðýñïóáë³êàíñêóþ ïàðòûþ, ïîòûì — Ì³êîëà Ïàðî¢ñê³ ç áðàòàì³ Âîðûíÿì³, ñòâàðû¢øû Ðýñïóáë³êàíñêóþ õðûñüö³ÿíñêóþ ïàðòûþ. Íàðîäíû ðóõ Óêðà³íû ïåðàæû¢ äâà ðàñêîëû. Ñïà÷àòêó àä ÿåî ääûøëà ãðóïà Ëàðûñû Ñêîðûê, øòî çàÿâ³ëà ïðà ñÿáå ÿê Óñåíàðîäíû ðóõ Óêðà³íû, à ¢ 1999 — ãðóïî¢êà Ðð’ÿ Êàñòýíê³, ÿêàÿ ñôàðìàâàëà ¡êðà³íñê³ íàðîäíû ðóõ. Óñå¢êðà³íñêàå àá’ÿäíàíüíå “Äçÿðæà¢íàÿ ñàìàñòîéíàñüöü Óêðà³íû” çüâåäëà ¢ñÿãî òîëüê³ ääç³í ðàñêîë. Àëå íàäòà ¢æî ñòðâêàòûì äû ðàçìà³òûì âûãëÿäàå ëÿãåð óëüòðàíàöûÿíàë³ñòà¢: ó 1995 ãîäçå êîëüêàñüöü ñòðóêòóðà¢, øòî âûêàðûñòî¢âàë³ òýðì³í “íàöûÿíàë³ñòû÷íû” ¢ ñâà³ì íàçîâå, óçðàñëà äà 12! Ðàñêîë ïåðàæûëà Äýìàêðàòû÷íàÿ ïàðòûÿ ¡êðà³íû, ó ÿêîé ó ïðîö³âàãó ¡. ßâàðû¢ñêàì çüÿâ³¢ñÿ íîâû, ïðãàìàòû÷íû é ô³íàíñâàà ìàãóòíåéûì ë³äýð — Ãàííà Àíòîíüåâà. Õðûñüö³ÿíêà-äýìàêðàòû÷íå àñÿðîäçüäçå ïðàäñòà¢ëåíà öÿïå³ ÷àòûðìà ïàë³òû÷íû³ ñ³ëàì³ — ÕÄÐÓ, ÓÕÐÏ, ÐÕÏ äû ÕÍÑ. Ñàöûÿë-íàöûÿíàëüíàÿ ïàðòûÿ ¡êðà³íû, íââàò íÿãåâäçÿ÷û íà ñâàþ íåøìàòë³êàñüöü ó 1997 ãîäçå, ïåðàæûëà àäûõîà ç àðãàí³çàöûéíûõ øýðàãà¢ ãðóïû Þ. Êðûâàðó÷ê³, ÿêàÿ áûöòàì óë³ëàñÿ ¢ ñêëàä Íàðîäíàãà ðóõó ¡êðà³íû. ßê âûí³ê — ïðàâû ëÿãåð ðàçäðîáíåíû ³ ìàðã³íàë³çâàíû. Äà òàãî æ, ïåðàä ïðàâûì³ ïà¢ñòàëà ÿø÷ý àäíà âíòðàÿ ïðàáëåìà.

Áðàê ñðîäêà¢ Íà ïà÷àòêó äýìàêðàòû÷íûõ ïðàöýñà¢ àñíî¢íûÿ ô³íàíñâûÿ ïëûí³ âà ¡êðà³íó ³øë³ ïåðàâæíà ç-çà ìÿæû. ²íøàãà ðàçó

ñóìû, ÿê³ÿ òðàïëÿë³ ïà ãýòàé ë³í³³ íà ¡êðà³íó àñîáíûì ïàë³òûêàì ïðàâàãà ëÿãåðó, áûë³ àñàáë³âà âÿë³ê³ì³ ³ âûìÿðàë³ñÿ ñîòíÿì³ òûñÿ ÷à¢ äàëÿðà¢. Íà ïà ÷àòêó 90-õ ãàäîˆ¢ óêðà³íöû àäêðûë³ äëÿ ñÿáå ¢êðà³íñêóþ äûÿñïàðó, ÿêàÿ ¢ íàñòàëüã³ ÷íûì ïàðûâå çûá³ðàëà ñðîäê³ íà ïàäòðûìêó òûõ ö³ ³íøûõ ïàðòûé ³ áë¸êà¢, øòî ñòàÿë³ íà äçÿðæà¢í³öê³õ ïàçûöûÿõ. Íàïðûêëä, ó 1994 ãîäçå íà âûáàð÷óþ êàìïàí³þ àäíàãî äýìàêðàòû÷íàãà áë¸êó òîëüê³ ç Êàíäàû ïåðàäàë³ ì³ëü¸í äàëÿðà¢ — íà òîé ÷àñ (óçãàäàåì, øòî ñÿðýäí³ ìåñÿ÷íû çàðîáàò ó 1994 ãîäçå ñêëàäà¢ 8—10 äàëÿðà¢) ñóìà ïðîñòà ôàíàñàñû÷íàÿ. Àäíàê ïàñüëÿ ¢òâàðýíüíý íåçàëåæíàé Óêðà³íû äàïàìîãà ç Çàõàäó ïà÷àëà ³ñüö³ ïåðàâàæíà ïðàçü äçÿðæà¢íûÿ ñòðóêòóðû, à íå ïðàç àñÿðîäçüäçå äûñûäýíòà¢. Óêðà³íñêàÿ äûÿñïàðà ðàñ÷àðâàëàñÿ ¢âà ¢êðà³íñê³õ ïàðòûÿõ, ÿê³ÿ ñòàÿë³ íà äçÿðæà¢í³öê³õ ïàçûôûÿõ. Òûì áîëüø øòî áûëî âûêðûòà êîëüê³ âûïàäêà¢ çëî¢æûâàíüíý çàìåæíûì³ ãðàøûìà. Íå¢çàáàâå ¢êðà³íöû ¢ äûÿñïàðû âûðàøûë³, øòî íàøìàò êàðûñüíåé ³ áÿñüíå÷íéé âåäàöü ïðà ³ñíàâàíüíå ¢êðà³íñê³õ ñâàÿêî¢ òýàðýòû÷íà, ÷ûìñÿ ìåöü çü ³ì³ áåñïàñÿðýäí³ êàíòàêò. Ïàñüëÿ 1994 ãîäó ñòàëà â³äàâî÷íà, øòî ïàë³òû÷íûÿ ïàðòû³ (êàë³ ÿíû ïðàãíóöü çàñòàööà íà ïëàâó) ïàâ³ííû øóêàöü óíóòðàíûÿ ðýçýðâû — ã.çí. ñïîíñàðà¢ óíóòðû äçÿðæàâû. Íàðîäíû ðóõ Óêðà³íû, ÿê³ çàíÿ¢ñÿ ïîøóêàì ñðîäêà¢, ñóòûêíó¢ñÿ çü íåïðäääà÷àíûì³ öÿæêàñüöÿì³. Ó ñàêàâ³êó 1994 ãîäó ¢ âûí³êó íàõàíàãà ðàáóíêó îô³ñó ÍÐÓ áûë³ ñêðàäçåíàÿ ÷àñòêà ïàðòûéíûõ ñðîäêà¢ äû ê³ðà¢í³ê Ñàêðàòàðûÿòó Ðóõó Ì³õàéëà Áàé÷ûøûí, ÿê³ çüí³ê áÿçü âåñòàê. Ïàñüëÿ Â. ×àðíâà³ë äçåëÿ ñòàá³ëüíàñüö³ Ðóõó íàìàãà¢ñÿ çàêëþ÷ûöü á³çíýñîâà-ïàë³òû÷íûÿ ïàãàäíåíüí³ çü ß. Ãóðâ³÷ài, Ì. Áðîäçê³ì, Â. ×àéêài, À. ²ø÷àíêài äû ³íøûì³, ñêàæài òàê, äàë¸êà íÿ áåäíûì³ ëþäçüì³. Çðýøôû, ó 1999 ãîäçå ðàñêîë Ðóõó àäáû¢ñÿ òàêñàìà ïåðâàæíà íà ãëåáå ñïðý÷àê øòî äà á³çíýñîâûõ ñòàñóíêà¢ ³ çàãàìæàâàíàñüö³ àñîáíûõ ÷àëüöî¢ ÍÐÓ ¢ äûÿìýòðàëüíà ïðîö³ëåãëûÿ á³çíýñ-ñòðóêòóðû. Àíãàæàâàíàñüöü ó ïàë³òû÷íàé ñòðóêòóðû ïðääñòà¢í³êî¢ âÿë³êàãà á³çíýñó çãóëÿëà äðýííû æàðò ç Äýìàêðàòû÷íàé ïàðòûÿé Óêðà³íû, ÿêàÿ ñïà÷àòêó ñïðàáàâàëà ïðàöàâàöü ó òàíäýìå çü ß. Çüâÿã³ëüñê³ì, à êàë³ ãýòû çüâÿç íå ïðûí¸ñ æàäàíàãà ýôýêòó íà âûáàðàõ 1998 ãîäó, ë³äýð ÄýìÏÓ ¡. ßâàðû¢ñê³ ïàéøî¢ íà ñóïðàòî¢í³öòâà ç ãåíýðàëüíûì äûðýêòàðàì ë³ê¸ðà-ãàðýëà÷íàé ô³ðìû “Àðòýì³äà” Ãàííàé Àíòîíüââé. Âûí³ê — ÿê ó âÿâîìàé êàçöû ïðà Êàçó-Äçåðàçó, ÿêàÿ âûãíàëà çàéöà ç óëàñíàé õàòû. Ïàñòóïîâà ïää ýã³äàþ àñîáíûõ ïðàâûõ ñòðóêòóðà¢ ïà÷àë³ ¢çüí³êàöü ô³ðìû, ìàêûÿ ïðääïðåìñòâû, ³íâýñòûûéíûÿ êàìïàí³³ äû

òàâàðûñòâû ç àáìåæàâàíàé àäêàçíàñüöþ. Àëå êàë³ ïàðà¢íàöü ³õ óäçåëüíóþ âàãó ¢ àãóëüíàé êîëüêàñüö³ ô³ðìà¢, ñòâîðàíûõ ïàä ïàë³òû÷íûì “äàõàì”, äûê ë¸ãêà ïàáà÷ûöü, øòî àêòû¢íàñüöü ëåâûõ (êàìóí³ñòà¢ ³ ñàöûÿë³ñòà¢) ó ïðàöýñàõ ïðàäûìàëüí³öòâà íàøìàò áîëüøàÿ. Óâîãóëå, áàëüøûíÿ ïðàäïðûìàëüí³êà¢, ÿê³ÿ öÿìåñ ìàþü ìåñöû ¢ Âÿðõî¢íàé Ðàäçå, ïðàéøë³ ¢ ïàðëÿìýíò ïà ñüí³ñàõ ëåâûõ ïàðòûé — ÊÏÓ äû çÿë¸íûõ. Ò. Ñòýöüê³¢ ï³ñà¢, øòî “äçåëÿ ïà ¢íâààðòàñíàãà é ïàñüïÿõîâàãà ôóíêöûÿâàíüíÿ ïàë³òû÷íàé ïàðòû³ íåàáõîäíûì òðû ¢ìîâû: ³äýàë¸ã³ÿ, êàäðû, ô³íàíñû”. Ñó÷àñíûÿ ïðàâûÿ ïàðòû³ ïåðàâàæíà íÿ ìàþöü àí³âîäíàã à ãýòûõ ñêëàäí³êà¢ ïîñüíåõó. Ãýòà ÿø÷ý àäíà ïðû÷ûíà íÿ¢äà÷û ïðàâàãà ëÿãåðó. “Íîâûÿ ïðàâûÿ” Íà ïà÷àòêó 90-õ ãàãî¢ âà ¡êðà³íå ïà÷ûíåå çàðàäæàööà ðóõ óêðà³íñê³õ “íîâûõ ïðàâûõ”. “Íîâûÿ ïðàâûÿ” — ïåðàâàæíà ìàëàäûÿ ëþäç³ ç òðûâàëûì³ ë³áýðàëüíà-äýìàêðàòû÷íûì³ ïåðàêâíàíüíÿì³ äû âûñîê³ì óçðî¢íåì íàöûÿíàëüíàé ñàìàñüâÿäîìàñüö³, ïðàäñòà¢í³ê³ òûõ êîëà¢, ÿê³ÿ íà Çàõàäçå ïðûíÿòà íàçûâàöü òýðì³íàì “ÿï³”. Çâû÷àéíà ãýòà âûõàäûû ç àñÿðîäçüäçÿ, äàë¸êãà àä ïðàâûõ ³äýàëà¢. Çíà÷íàÿ êîëüêàñüöü ãýòûõ ìàëàäûõ ëþäçåé — áûëûÿ êàìñàìîëüñê³ÿ ðàáîòí³ê³, íàáóêî¢öû, äçÿðæà¢íûÿ ñëóæáí¢öû, þðûñòû. Óñüâåäàìëåíüíå ïðàâûõ ³äýàëà¢ ïðûéøëî äà ³õ ýâàëþöûéíûì øëÿõàì — øëÿõàì ãëûáîêàãà ¢ñïðûíÿöüöÿ äû ïåðæûâàíüíÿ. Âûòî³ àñÿðîäçüäçÿ “íîâûõ ïðàâûõ” âàðòà øóêàöüí ³ ¢ òàê çàäíûõ “äýìàêðàòû÷íûõ ïëÿòôîðìàõ” ó ÊÏÓ, ËÊÑÌÓ, ³ ¢ àïàçûôûéíûõ ìàëàäç¸âûõ ôàðìàâàíüíÿõ êøòàëòó “Ñòóäýíôèàãà áðàòòâà”, Óêðà³íñêàãà ñòóäýíôèàãà ñàþçó ö³ “Òàâàðûñòâà Ëÿâà”. Ó ïåðøàé ïàëîâå 90-õ ãàäî¢ ääáûâàåöòà ñâîåàñàáë³âû êàìïðàì³ñ ïàì³æ “åå÷íûì³ äïàçûôûÿíýðàì³” ³ áûëûì³ êàìñàìîëüöàì³. Ó ïåðøûõ áûë³ ³äý³ äû ýíýðã³ÿ, ó äðóã³õ — ñðîäê³. Òàê óçüí³êëà êîëüê³ ¢äàëûõ ïðàåêòà¢, íàïðûêëàä, Ïàðòûÿ äýìàêðàòû÷íàãà äàðääæýíüíÿ ¡êðà³íû ö³ Ïðàöî¢íû êàíãýñ Óêðà³íû. ßø÷ý àäíûì ñêëàäí³êàì ïîñüíåõó ãýòûõ ïàðòûé ñòàëà òîå, øòî ¢ ³õíûì ³ñíàâàíüí³ áûë³ çàö³êà¢ëåíûÿ ïðàäñòà¢í³ê³ âàéñêîâà-ïðàìûñëîâûõ äû ïðàìûñëîâà-ô³íàíñàâûõ êîëà¢: ìàëàäûÿ ïðàãìàòûê³, ó ÿê³õ áûëà ³äýÿ ³ ìýòà, ÿê³ÿ âåäàë³, ÷àãî ÿíû æàäàþöü, íå ìàãë³ íå ïðûâàá³öü ñâà¸é äçåëàâ³òàñüöþ, ³ìêíåíüíåì äà êàíêðýòûê³, ýôýêòû¢íàñüöþ. Àñíî¢íàé ìýòàþ “íîâûõ ïðàâûõ” ñòàë³ ðýôîðìû äçåëÿ äàáðàáòó ¡êðà³íû é ñòâàðýíüíÿ ¢ìîâà¢ äëÿ ¢çüí³êíåíüíÿ ñòà³ëüíàé ïðàñëîéê³ ¢ëàñüí³êà¢ — àï³ðûø÷à ïðàâàãà ðóóó. Ó 1994 ãîäçå ïàä÷àñ âûáàðà¢ ó Âÿðõî ¢íóþ Ðàäó ¡êðà³íû áàëüøûíÿ “íîâûõ ïðàâûõ” çüâåäàëà ïàðàçó. Àäç³íûì óäàëûì ïðàåòàì ãýòàãà àñÿðîäçüäçÿ ñòàëàñÿ ãðàìàäçêàå àá’ÿäíàíüíå “Íîâàÿ õâàëÿ”, ÿêîå ïðàâÿëî ¢ ïàðëÿìýíò ïÿö¸õ äÿíóòàòà¢ àä Ëüâî

¢ø÷ûíû. ²íøûÿ ¢òâàðýíüí³ (“Íîâàÿ ¡êðà³íà” äû ¡êðà³íñê³ ñàþç ïðàìûñëî¢öà¢ ³ ïðàäïðûìàëüí³êà¢) çàñÿðîäç³ë³ñÿ ïåðàâàæíà íà ïàäòðûìöû êàíäûäàòóðû Ë. Êó÷ìû íà ïðýçûäýíöê³õ âûáàðàõ. Ïàñüëÿ ÿãîíàå ïåðàìîã³ é ïàðàçû “íîâûõ ïðàâûõ” íà ïàðëÿìýíöê³õ âûáàðàõ ïà÷ûíàþööà ïåðàìîâû ïðà ìàæë³âàñüöü àá’ÿâíàíüíÿ íàìàãàíüíý¢ äçåëÿ ñòâàðýíüíý ìàãóòíàé ïðàâàöýíòðûñöêàé ïàðòû³. Ó 1996 ãîäçå ãýòûÿ ïåðàìîâ³íû çàâåðøûë³ñÿ ñòâàðýíüíåì Íàðîäíà-äýìàêðàòû÷íàé ïàðòû³. Ïåðøàé ³ àñíî¢íàé ïàìûëêàé “íîâûõ ïðàâûõ”, àá’ÿâíàíûõ ó ÍÄÏ, ñòàëà òîå, øòî ÿíû ïàâåðûë³ ¢ ìàã÷ûàñüöü “³äýàëÿã³÷íé àñûì³ëÿöû³” äçÿðæà¢íàé íàìýíêëÿòóðû âà ¡êðà³íå ¢ ñâà³ì àñÿðîäçüäç³, à òàìó àáâåñüö³ë³ “ïàõîä âà ¢ëàäó”. Ïàõîä âà ¢ëàäó ñêîí÷û¢ñÿ òûì, øòî íàìýíêëÿòóðà çàõàï³ëà âÿäó÷ûÿ ïàçûöû³ ¢ ïàðòû³, íàâÿçàëà ÍÄÏ ³ì³äæ “ïàðòû³ ¢ëàäû”, à òàêñàìà ïà÷àëà äûêòàâàöü ñâåå ¢ìîâû ãóëüí³. Í³çê³ (ïàðà¢íàëüíà) âûí³ê ÍÄÏ íà ïàðëÿìýíöê³õ âûáàðàõ 1998 ãîäó ïðûâ¸ ¢ ää ýñêàëÿöû³ ñóïðàöüñòàÿíûíÿ ïàì³æ äçüâþìà ãðóïàì³ ¢ àñÿðîäçüäç³ ïàðòû³ — ïàì³æ “íîâûì³ ïðàâûì³” äû íàìýíêëÿòóðàþ. Ó òîé ÷àñ, êàë³ áîëüøàÿ ÷àñòêà “íîâûõ ïðàâûõ” àáâÿñüö³ëà ñâîé íàìåð “³ñüö³ âà ¢ëàäó”, ³íøàÿ ÷àñòêà àñÿðîäçüäçÿ êðûòûêâààëà òàêóþ ïàçûöûþ é äàìîâ³ëàñÿ ¢çÿöü óäçåë ó ïðàåêöå ïää íàçâàþ ÍÄÏ. Ãýòàÿ ãðóïî¢êà ñòâàðûëà ïàðòûþ ïää íàçâàþ “Ðýôîðìû é ïàðàäàê”. Íà âûáàðàõ 1998 ãîäó ÏÐÏ íå ïåðàäàîëåëà 4 %-ãà áàð’åðó, øòî ïðûìóñ³ëà ÿå øóêàöü ñàþçüí³êà¢ äëÿ ïðàöÿãó ïàë³òû÷íé äçåéíãüö³. Àñíî¢íûì ³ íàéáîëüø ïàæàäàíûì ïàïëå÷í³êàì áû¢ àáâåø÷àíû Íàðîäíû ðóõ Óêðà³íû Ó òðà¢í³ 1999 ãîäó “íîâûÿ ïðàâûÿ” ïàê³íóë³ àñÿðîäçüäçå ÍÄÏ, àääà¢øû ÿãî ïî¢íàñüöþ íàìýíêëÿòóðû. Ó ïðàöýñå äàëåøûõ ³äýàëÿã³÷íõ ³ ïàë³òû÷íû ïøóêà¢ “íîâûÿ ïðàâûÿ” ç ýêñ-ÍÄÏ ³ “íîâûÿ ïðàâûÿ” ç ÏÄÏ àá’ÿäíàë³ñÿ ¢ àäç³íóþ ñòðóêòóðó. Äà ÿå òàêñàìà äàëó÷ûèàñÿ ÷àñòêà ÷àëüôî¢ Äýìàêðàòû÷íàé ïàðòû³ ¡êðà³íû (ÿø÷ý ääç³í ö³èàâû “ïðàâû” ïðåâêò, ÿê³ íÿ çàîëå¢ ðàñêðóö³öòà íàïî¢í³öó ç-çà ã³áåë³ ääíàãî ña ñâà³õ ñòâàðàëüí³êà¢ — á³çíýñî¢öà é ïàë³òûêà ß. Ø÷ýðáàíÿ). Ïðû ¢îîåå çàòàâàíüíÿ öåñíàãà áë¸êó ç Íàðîäíûì ðóõàì Óêðà³íû òýàðýòû÷íà âûõîäç³öü äàâîë³-òàê³ ìàãóòíàÿ ñ³ëà. Äàäàéöå ñþâû òîé ôàêò, øòî æääàíüíå ¢âàéñüö³ ¢ áë¸ê ç “íîâûì³ ïðàâûì³” âûêàçàë³ ïðàäñòà¢í³ê³ “êëÿñû÷íûõ ïðàâûõ” — Êàíäýñó ¢êðà³íñê³õ íàöûÿíàë³ñòà¢. ×àñòêà “íîâûõ ïðàâûõ” íà ÷àëå ç À. Ìàòâ³åíêì íÿ ¢äçåëüí³÷àëà ¢ àá’ÿäíà¢÷ûì ïðàöýñå, à ïà÷äëà ñòâàðàöü àñîâíóþ ñòðóêòóðó ïàä íàçâàé “Àäêðûòàÿ ïàë³òûêà”. Ïðû êàíöû 1999 ãîäó íà àñíîâå “Àäêðûòàé ïàë³òûê³” ¢çüí³êëà ¡êðà³íñêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ïàðòûÿ “Ñàáî”, øòî ïðýòýíäóå ïåðàâàæíà íà ãàëàñû òûõ âûáàðöà¢, ÿê³ÿ íà ì³íóëûõ ïàðëÿìýíöê³õ

âûáàðàõ âûêàçàë³ñÿ çà Íàöûÿíàëüíû ôðîíò. Àñÿðîäçüäçå “íîâûõ ïðàâûõ” óæî äàëî ¢êðà³íñêàé ïàë³òûöû øýðàã ÿñêðàâûõ ³ì¸íà¢ — Â. Ï³íçý³ê, À. Ìàòâ³åíêà, Ò. Ñòýöüê³¢, ². Êàë³óøêà, Â. Ô³ëåíêà, À. Åìåö, Ñ. Öÿðîõ³í, Ñ. Ñîáàëå¢ ³ ³íø. Ïðû êàíöû 1999 ãîäó “íîâûì ïðàâûì” íà ÷àëå ç Â. Þø÷àíêàì áûëî äàðó÷àíà ñôàðìàâàöü êàá³íýò ì³í³ñòðà¢. Òàê, “íîâûÿ ïðàâûÿ” ïàñòóïîâà ïåðàòâàðàþöà íÿ ïðîñòà ¢âàçïëûâîâóþ, à ¢ âÿäó÷óþ ïàë³òû÷íóþ ñ³ëó, ÿêàÿ, ìàæë³âà, ïðàç ïý¢íû÷àñ çìîæà ïàñïðà÷àööà ç àë³ãàðõ³÷íûì³ êîëàì³ çà ¢ïëû¢ íà ôàðìàâàíüíå ¢íóòðàíàé ³ âîíêàâàé ïàë³òûê³ ¡êðà³íû. Íàáë³æàåöà äà “íîâûõ ïðàâûõ” ïà õàðàêòàðû ñâà¸é äçåéíàñüö³ ïàðòûÿ “Áàöüêà ¢ø÷ûíà”, à÷îëåíàÿ â³öý-ïðýì’åðàì óðàäó Þë³ÿé Ö³ìàøýíêàé. Íÿ òàê äà ¢íî ÿíà çàÿâ³ëà ïðà áë¸ê ç Óêðà³íñê³ì íàðîäíûì ðóõàì. Òàê³ì ÷ûíàì, ó àñÿðîäçüäç³ “íîâûõ ïðàâûõ” ìæà ¢çüí³êíóöü êîëüê³ öýíòðà¢ ïðûöÿãíåíüíÿ, øòî íàäçâû÷àé íåïàæàäàíà. Äàäàéöå äà ãýòàãà ïåðàë³êó ÿø÷ý òàê³ÿ ìàëàâÿãîìûÿ, àëå ¢ïëûâîâûÿ ¢ ô³íàíñàâûì ïëÿíå ñòðóêòóðû, ÿê “ßáëûê” ö³ “Ìàëàäàÿ ¡êðà³íà”, — ³ ñòàíå çðàçóìåëà, øòî íà ïðàâû ôëÿíã ³çíî¢ ïðûïàäàå íàðòà øìàò ïàë³òû÷íûõ ãóëüöî¢. “Íîâûÿ ïðàâûÿ” ðîáÿöü òûÿ æ ïàìûëê³, ÿê³ÿ ¢ ñâîé ÷àñ çðàá³ë³ ³õíûÿ ïàïÿðýáí³ê³ çü ëÿãåðó “êëÿñû÷íûõ ïðàâûõ”. Óçüí³êåå ïûòàíüíå: ö³ òî ã³ñòîðûÿ — êåïñêàÿ íàñòà¢í³öà, ö³ òî ìû — êåïñê³ÿ âó÷í³? ² ÿø÷ý: ö³ ãàòîâûÿ ¢êðà³íñê³ÿ ïðàâûÿ äà àãóëüíàãà “ïàïðàâåíüíÿ” ïàë³òû÷íûõ òýíäýíöûÿ¢ ó ñüååöå? Áî àä ñòàíó, àä ÿêàñüö³ ¢êðà³íñê³õ ïàë³òû÷íûõ ïðàâûõ ñ³ëà¢ áóäçå çàëåæàöü ³ áóäó÷ûíÿ ¡êðà³íû. Ó ïðûâàòíàñüö³, åéíàÿ ý¢ðàïåéñêàÿ áóäó÷ûíÿ.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé ìîâû Âîëüãà Ãàïåååâà ïàâîäëå ²², ¹16/2000.

trymb501

ê³íî Ñÿðãåé Òðûìáà ÷

Ñÿðãåé Òðûìáà ÷ — ê³íàçíà¢öà, ïðýçûäýíò Óêðà³íñêàå àñàöûÿöû³ ê³íàêðûòû³. Ñóà¢òàð äû ¢êëàäàëüí³ê êí³ã³ “Îëåêñàíäð Äîâæåíêî: Ë³òîïèñ æèòòÿ. Ô³ëüìè. Ìàëþíêè. Çàäóìè” (1994).

Ãýòû àðòûêóë íàðàäç³¢ñÿ ¢ âûí³êó ïðàöû íàä êàòàë¸ãàì “100 ô³ëüìà¢ óêðà³íñêàãà ê³íî” (Ê³å¢: “Ñïàëàõ”, 1996, óëëàäàëüí³ê³ Ðà³ñà Áÿëÿåâà ³ Ðà³ñà Ïðàêàïåíêà, óñòóïíû àðòûêóë Ñÿðãåÿ Òðûìáà ÷ à, ïàñüëÿñëî¢å Ëåàí³äà ×àðàâàòýíê³). Ñòî ãîä óæî ¢êðà³íñêàìó ê³íî, ³, àç³ðàþ ÷ ûñÿ ñ¸íüíÿ íà ïðîéäçåíû øëÿõ, çíàõîäç³ø òàê øìàò ö³êàâûõ ñþæýòà¢… ß ïðàïàíóþ òîëüê³ ääç³í çü ³õ.

Ãàäî¢ çü äçåñÿöü òàìó ÿ åçüäç³¢ ïà ñïðàâàõ ó ñòàë³öó òàãà ÷ àñíàå íàøåå ðàäç³ìû Ìàñêâó ³ æû¢ òàì ó íåé³ì ãàòýë³. Àäíàãî âå ÷ àðà ïðûõîäæó ¢ ñâîé íóìàð, à òàì íîâû ñóñåä, óçáýê. Ìóæ ÷ ûíà ïðîñòû — ñê³íó¢øû àáóòàê, ñÿäçå¢ íà ëîæêó, ïàäö³ñíó¢øû ïàä ñÿáå íîã³. Àäðàçó ÷ àìóñü ìîíé çàö³êàâ³¢ñÿ: Êòî òàêîé? Ääêàçâàþ: ³ìÿðýê ç Ê³ââà. À íàöûÿíàëüíàñüöü? Óêðà³íåö… — Óêðàèíåö? — âÿäîìà, çíîñ³ë³ñÿ ìû íå íà ¢çáýöêàé ³ íå íà ¢êðà³íñêàé, à íà âåë³êîì ³ ìîãó ÷ åì. — Óêðàíåö èëè õîõîë? — ìîé íîâû ñóñåä ïðàñ³¢ óäàëëàäíåíüíÿ¢. ß ïàòëóìà ÷ û¢, øòî íàöûÿíàëüíàñüöü äàíà — óêðà³íåö, à ¢ñå ³íøûÿ ñëî ¢öû í³ÿêàé ðýàëüíàñüö³ íå ô³êñóþöü. — Íó, äà, — íå ïàâåðû¢ óçáýê. — ß-òî çíàþ. — ×òî ýòî òàêîå âû ìîæåòå çíàòü? — Çíàþ! ß ñëóæëë â Ãåðìàíèè, â Çàïàäíîé ãðóïïå âîéñê, è ñî ìíîé ñëóæëëè íå òîëüêî óêðàèíöû, íî è õîõëû, è áàíäåðû… Ãýòà áûëî ¢æî çàíàäòà. ß âåòë³âà ïàïðàñ³¢ íå êàçàöü ïàäîíáíûõ ðý÷à¢, áî ÿ æ íå àáðàæàþ ÿãîíóþ ¢çáýöéóþ íàöûÿíàëüíóþ ãîäíàñüöü, äûê… — ×óäàê, — çüäç³â³¢ñÿ ìîé ñóðàçìî¢òà, — êàêàÿ îáëäà? Íî ýòî æ òàê è åñòü! — ×òî åñòü? Êàê âû ìîæåòå âîîáùå ðàçëè÷àòü, äåëèòü — íàöèÿ ó íàñ îäíà… — ß î÷åíü ïðîñòî ðàçëè÷àë! Êîãäà ìåæäó ñîáîé ãîâîðëëè õîõëû — ÿ âñå ïîíèìàë. Êîãäà óêðàèíöû, òî óæå ïîëîâèíó. À âîò ðàçãîâîð áàíäåð ÿ íå ìîã ïîíÿòü, íó àáñîëþòíî íè÷åãî! Åýòàÿ ñüìåøíàÿ ðàçìîâà ïåðàðàñïàâÿäàëàñÿ ìíîþ íÿ ðàç. Õîöü ³ íÿ ¢ñ¸ òàê ñüìåøíà. Âîñü òàê ìû âûãëÿäåì ç áîêó — àìàëü àíýêäàòû ÷ íà. ² ãýòàÿ “¢çáýöêàÿ” êëÿñûõ³êàöûÿ ¢ öýëûì ðýàë³ñòû ÷ íàÿ, ÿíà àäëþñòðî¢åàå ïàäçåë íà

òðû ã³ñòàðû÷íà-êóëüòóðíûÿ ðýã³¸íû ¡êðà³íû. “Õàõëû” — ãýòà, âÿäîìà, óñõîä ³ ïî¢äçåíü çü ³õíàþ ïðàìàñêî¢ñêàé àáî êàñìàïàë³òû÷íàé àðûåíòàöûÿé ÿê ó îîâå, òàê ³ ¢ êóëüòóðû. Óëàñíà ¢êðà³íöû — òûÿ, øòî æûâóòü ó Öýíòðàëüíàé, Íàääíÿïðî¢ñêàé Óêðà³íå äû íà ÿå ïî ¢íà÷û. Ãàâîðê³ ãýòàãà ðýã³¸íó, ÿê âÿäîìà, ³ ñòàë³ñÿ êðûí³öàé ñòâàðýíüíÿ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðíàé îîâû, çü ³ì, ó ïåðøóþ ÷àðãó, ³ àñàöiåðöèà ïàíÿòàê Óêðà³íû ÿê òàêîé ó ñàì³õ óêðà³íöà¢ ³, øûðýé, ó æûõàðî¢ ÑÑÑÐ (Ïàëòà¢ø÷ûíà, ×àðêàø÷ûíà, Ê³å¢ø÷ûíà, Ê³ðàâàãðàä÷ûíà ¸ñüöü ñûíîí³ìàì óêðà³íñêàãà; Äàíåöê, Àäýñà ö³ Âóæãàðàä âûìàãàþöü ïý¢íûõ âûñ³ëêà¢, êàá âûêë³êàöü òàêóþ àñàöiÿöûþ; ³ íå ïÿðý÷öå, íà æàëü, ãýòà ñàïðà¢äû òàê). Íó, ³ “áàíäýðû” (÷àñüöåé êàæóöü “áýíäýðû”), “çàõîäí³ÿ” ëþäç³ — òóò ³ äàâîäç³öü íýìà ÷àãî. ²õíóþ ìîâó ³íøû ðàç íý ìîæà ¢öÿì³öü íý òîå øòî æûõàð Òàøêåíòó, àëå é ñÿðýäí³ ëóãàí÷óê: “Ìóäðàãåë³ñòà”. Ìû, “ñàïðà¢äíûÿ ¢êðà³íöû”, çà¢æäû ç çàñüöÿðîãàþ ñòàâ³ë³ñÿ ää “áàíäýðà¢” ÿê ää ÷óæûíöà¢. Ñàì ÿ ðîäàì ç Ê³ðàâàãðàäçêàé âîáëèàñüö³, ³ ìàãó çàñüâåä÷ûöü, øòî “çàïàäýíåö” (ó íàñ ãýòàå ñëîâà ðà¢íàçíà÷íà “áàíäýðó”) áû¢ ëåäçü íý òûì ñàìûì, øòî é “êàöàï”. Òî áîê ñëàâÿí³í, ñâîé, àëå “÷óæû-ñâîé”. “Êàöàï” àï³ñâà¢ñÿ ìà¸é áàáóëÿé ç äàíàìîãàþ êîëüê³õ êàòýãîðûÿ¢, âûçíà÷àëüíáé ÷àìóñü áûëà êóë³íàðûÿ: “ø÷û”, ðàñåéñê³ áîðø÷, ÿê³ ³ëþñòðàâà¢, ó âóñíàõ áàáóë³, ïî¢íóþ áÿçðàäíàñüöü “êàöàïà¢” äû ³õíóþ ëàéäàêâàòàñüöü (“ø÷û — ãýòà òàê³ áîðø÷, äçå ¢ âàäçå ïëàâàå êîëüê³ êàïóñüö³íàê… Ï-ïàäóìàö-öü òîëüê³, êàá æà æ òàêîå âàðûöü! Çàòîå áîðçää, ìà-àöü…”). “Áàíäýðû” áûë³ ïî¢íàþ ñóïðàöüëåâëàñüöþ “êàöàïà¢”, áî ¢ðàæâàë³, ³íøû ðàç íåïðûåìíà, ñâà¸é ïðàöâà³òàñüöþ. Íà ëåòà ÿíû, ÿê ïðàâ³ëà, íàÿæäæàë³ öýëûì³ áðûãàäàì³ áóäâàöü óñÿëÿê³ÿ ãìàõ³, ïðû ãýòûì ïðàöâàë³ àä çîëóó ää çîëóó. Òðûìàë³ñÿ íÿðýäêà êðûõó çâûñîêó, íàìàãàþ÷ûñÿ, ì³æ ³íøûì, âó÷ûöü íàäíÿïðî¢öà¢ óêðà³íñêåå ìîâû (ãýòà, äàðý÷û, çàõâàëèñÿ ää ñ¸íüíÿ; íåäçå íà Ëüâî¢ø÷ûíå âàì ìîâóöü ñêàçàöü øòîñü íàêøòàëò: “Âû ç Ê³åâà? ² òàê äîáðà ðàçìà ¢ëÿåòå ïà-¢êðà³íñêó?”; äàêàç îíæà áûöü òîëüê³ äàç³í: “Òàê äîáðà, øòî ëåïåé çà âàñ”, — òàê ÿ, óëàñíà, çà¢æäû ³ àäêàçâàþ, ïðûêðûâàþ÷û äç¸ðçêàñüöü óñüìåøêàþ). Ñëîâàì, “áàíäýðû” (íå ñêàæó, øòî ¢ñå) ïàâîäç³ë³ñÿ ÿê áîëüø “ïðàñóíóòûÿ”, ÿê êàæóöü öÿïåð, — ää Çàõäáó, ää êóëüòóðû, îîâû, ää ¢ëàñíà ¢êðà³íñêàãà. Ìû ¢ñïðûìàë³ñÿ ÿê “íåää¢êðà³íöû”, ÿê³õ ÿø÷ý íàëåæàëà “âûñüâÿö³öü”, ïðûâåñüö³ çà ðóêó ¢ ñüâåòëóþ íàöûÿíàëüíóþ áóäó÷ûíþ. ßñíàÿ ðý÷, ãýòà íå ìàãëî ïäääáàööà. Àäêàçâàë³ íåïðûÿçíàñüöþ, äîñûöü óìàðòàé. Òûÿ, øòî ïåðàñÿëÿë³ñÿ ää íàñ ç Çàõîäíÿé Óêðà³íû, ìåë³ íåìàëû

ïñûõàëÿã³÷íû ³ ïàáûòîâû êëîïàò ç óñ³ì ãýòûì. Ïðûãàäâàþ, ÿê íàøà ñóñåäêà âûéøëà çàìóæ çà ïðûáûøà — “çàïàäýíöà”, óçÿëà ÿãî ¢ ïðûìû. Áîæà, êîëüê³ æ ìû, ïàöàíâà, ðàá³ë³ ÿìó ïðûêðàñüöÿ¢, ³ òîëüê³ òàìó, øòî ¸í áû¢ ÷óæûíöàì, íå õàöå¢ ïàäëàäç³ööà ïàä íàøû “ñòàíäàðòû”. À öÿïåð… Äóìàåöå, ÿê àçûâàåöòà äà ìÿíå àäíà ç íàéáë³æýéøûõ ìà³õ ñâàÿ÷àê, æûõàðêà ñÿëà íà Ê³ðàâàãðàä÷ûíå, ó òîå ³ìãíåíüíå, êàë³ ÿ ïåðàñòóíàþ ïàðîã åéíàå õàòû? “Î, ïàí Áàíäýðà ïðûåõà¢!” ß äëÿ ÿå öÿïåð òàêñàìà “áàíäýðà”, âî “ãóòàðó íå ïà-íàøàìó”. Óêðà³íñêàÿ ë³òàðàòóðíàÿ ìîâà ¢ íàøûõ êðà¸õ àñàöûþåöòà ç çàõîäí³ì³ ãàâîêàì³, “ïà-íàøàìó” — ãýòà êàë³ ñóðæûêàâàÿ ñóìåñü óêðà³íñêàé ³ ðàñåéñêàé, õàöÿ íà â¸ñöû ãàâîðàöü íà äîñûöü ÷ûñòàé, ìîæíà ñêàçàöü, øà¢÷ýíêà¢ñêàé ìîåå. Ó ãàðàäîõ æà òðûþìóóå ñïää÷ûíà Òàðàïóíüê³, øòî öÿïåð ýêñïëþàòóåöòà íà òýëåýêðàíå ¢ òàê çâàíûì “Øî ¢ äà¢ãàäíñ³êà¢”. Òàê ö³ ³íâê, à ìû é ñàïðà¢äû ïàäçÿëÿåìñÿ íà “¢êðà³íöà¢”, “õàõëî¢” ³ “áàíäýðà¢”. ²ñíóå òóò ³ ïý¢íàÿ êàòýãàðûÿëüíàÿ ¢ïàðàäêàâíàñüöü. Ñêàæì, ïà ë³í³³ íàöûÿíàëüíàé ñüâÿäîìñüö³ ¢çûõîäíàÿ ïà÷ûíåâöòà àä “õàõëî¢”, ïðàöÿââåöòà “¢êðà³íöàì³” ³ äàñÿãàå ï³êó “áàíäýðàì³” — íàéøûýéøûì³ íñüá³òàì³ ãýòàé ñàìàé ñüâÿäîìàñüö³. Äëÿ õàõëî¢ æà “¢ñ¸ ðà¢íî”, íà ÿê³ì “ÿçûêó” ãàâàðûöü — ÿìó “àáû ãðîøû äû õàð÷û õàðíøû”. Çàòîå ÿíû íàéáîëüø ñàöûÿë³çàâàíûÿ, æûâóöü ïðàáëåìì³ ñîöûþìó. Òûì ÷àñàì “çàõîäí³ê³” çíà÷íà òðûâàëáé óêàðýíåíûÿ ¢ æûöüö¸ ïðûðîäû, ó ã³ñòîðûþ, ÿêàÿ äëÿ “¢ñõîäí³êà¢” (ìàã÷ûìûÿ é òàê³ÿ ñàìàíàçîâû — “óñõîäí³ê³”, “öýíòðàëüíûÿ” ³ “çàõîäí³ê³”; íàãàäàþ òàêñàìà, øòî Íàäáíÿïðîî¢å ðàíåé íàçûâàë³ “Âÿë³êàþ ¡êðà³íàé”) ¸ñüöü íå÷ûì ïðûâ³äíûì. Óâîáóëå, ïàäîáíû ïàäçåë íà ðýã¸íû é ã³ñòàðû÷íà-ñüâåòàïîãëÿäíûÿ àðûåíòàöû³ — çâû÷àéíàÿ ðý÷ äëÿ ìíîã³õ êðà³íà¢. Àäíàê òàì, ÿê ïðàâ³ëà, ¸ñüöü íåøòà òàêîå, øòî àá’ÿäíî¢âàå ¢ñ³õ. Ìû æ áûë³ ðàñüöÿãíóòûÿ ïà êîëüê³õ äçÿðæàâàõ, ³ ãýòà äî¢ãà ÿø÷ý áóäçå äàâàööà ¢ çíâê³. Íàéáîëüø ïàñüïÿõîâà äàïàìîæà àäîëåöü ãýòóþ íàøó ðàñðûñòàíàñüöü êóëüòóðà, ÿø÷ý äàêëàäíåé — ìàñàâàÿ êóëüòóðà, áî ýë³òàðíàÿ íà¢ðàä ö³ ¢ ñòàíå àæûöüöÿâ³öü òà⁴ ïîäçûâ³ã ïðàç àáìåæàâàíàñüöü ñâà¸é à¢äûòîðû³. Ó ìàñàâàé æà êóëüòóðû çà¢æäû íàéâàæíåéøûì ìàñòàöòâàì áûëî ê³íî, à öÿïåð (îî ³ ¢ ïåðøóþ ÷àðãó) ³ òýëåáà÷àíüíå. Âàðòà ïããëÿäçåöü, ÿêîå æ íàøàå ê³íàìàñòàöòâà ¢ ã³ñòàðû÷íàé ðýòðàñïýêòûâå ìåíâ³òà ç ãëåäç³ø÷à ÿãîíûõ ìàã÷ûìüöÿ¢ ³íòýãðàâàöü íàöûþ ³ ¢âàäíà÷àñ çàõâàöü ðýã³ÿíàëüíóþ ñâîåàñàáë³âàñüöü êóëüòóðíûõ óòâàðýíüíÿ¢ (áî “åä³íîûñë³å” ³ “åä³íîíà÷àë³å” ¢ êóëüòóðû ðý÷ êðàéíå íåïæàäàíàÿ). Äûê àç³ðíåìñÿ!

“Ïðåêðàñíåå Ìàëîðîññèè íåò ñòðàíû â ìèðå…” Êàá âû íå ñòìíÿâàë³ñÿ: “Ïðåêðàñíåå Ìàëîðîññèè íåò ñòðàíû â ìèðå. È ãëàâíîå òî, ÷òî ó íåå óæå íåò èñòîðèè — åå èñòîðè÷åñêàÿ æèçíü äàâíî è íàâñåãäà êîí÷åíà. Åñòü òîëüêî ïðîøëîå, ïåñíè, ëåãåíäû î íåé — êàêàÿ-òî âíåâðåìåííîñòü. Ýòî ìåíÿ âîñõèùàåò áîëüøå âñåãî”. Ãýòà ðàäê³ ç “Æèçíè Àðñåíüåâà” ðàñêéñêàãà ï³ñüìåííó³êà ²âàíà Áóí³íà. ßíû äûõàþöü ø÷ûðàé ïðûçíàñüöþ äà ¡êðà³íû ³ ¢êðà³íöà¢, àäíàê âûÿ ¢ëÿþöü õàðàêòýðíàå ñòà¢ëåíüíå äà ³õ ç áîêó ìíîã³õ ðàñåëöà¢. Óêðà³íà ¢ ãýòàé òðàíñêðûïòû³ ˛ñüöü íå÷ûì êøòàëòó ìóçýþ ïää àäêðûòûì íåáàì: àé-ÿé, êàê³å õàòê³, îé-˛é, êàê³å ìàëàä³öû, à òàì, ñìàòð³-êà, íàñòàÿùàÿ êóçí³öà… Êð-ðàñ³âà òàê, íó ñëîâíî íàð³ñîâàíî! Ìóçýé, äû ÿø÷ý îïýðà ö³ àïýðýòà — ó òàê³õ äýêàðàöûÿõ íàëåæàëà ìàëÿâàöü Óêðà³íó ÿø÷ý ç ÷àñî¢ Êàöÿðûíû ²². Ïðû òàâàðûøó Ñòàë³íó íàâàò ó ñêëäçå âåêàïîìíàãà ïàë³òáýðî áû¢ õàõîë òàâàðûø Õðóø÷î¢, ó àáàâÿçêîâàé âûøûâàíàé êàøóë³ ³ ç àáàâÿçêîâûì äðûãàíûíåì íàãàì³ — ³çîáðàæàë ãîïàê ïîäï³ëîó âîæþ, ÿëîó õàöåëàñÿ, ìàáûöü, êàá ã³ñòàðû÷íàå æûüöˌ íà ââåðåíîé ÿìó òýðûòðû³ “äàâî ³ íàâñåãäà” ñêîí÷ûëàñÿ. Àäíûì ñëîâàì, õàõëû — ãýòà ïýðñàíàæû, àáî, ÿø÷ý ëåíåé, ýêñïàíàòû ìóçýéíàå ýêñïàçûöû³. Ç ñàìàãà ðàíêó ÿíû òàíóóþöü, ïîòûì ï’þöü ãàðýëêó é ñüïÿâàþöü — êð-ðàñ³âà, æóòü! Õàöÿ äçåëÿ ñïðàâÿäë³âàñüö³ òðýáà ñêàçàöü, øòî ¢ñ˛ æûöüöˌ Ðàñåéñêàé ³ìýðû³ ¢âà ¢ñå ÷àñû íàãàäàëà âåë³çàðíåå êîëà. Æûöüöˌ ã³ñòîðûÿ òâàðûë³ñÿ ¢ öýíòðû, à íà¢êîëà âàðî÷àë³ñÿ çàñòûëûÿ ìàëþíê³ — “êàêàÿ-òî âíåâðåìåííîñòü”. Äàðý÷û, öÿïåð, óæî ¢ “âîëüíàé ³ íåçàëåæíàé”, äàêðûâàåöòà òàÿ ñàìàÿ êàðö³íà ñüâåòó — óâåñü ðóõ, óñÿ ã³ñòîðûÿ ðîá³ööà ¢ öýíòðû, ðýøòà — ãýòà ñóöýëüíàå áàëîòà, äçå ¢æî é æàáû çìî¢êë³ (ö³ ïàòðýáíûÿ ³íøûÿ àðãóìýíòû íà êàðûñüöü òýçû ïðà òîå, øòî ìû æûâ˛ì ïðàêòû÷íà ¢ òîé ñàìàé äçÿðæàâå ç òûì³ ñàìûì³ “äîáëåñíûì³” ÷ûíí¢í³êàì³?). Òàìó íå çüäç³¢ëÿéìàñÿ, øòî öÿãàì óñ˛é ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàãà ê³íî ÿãî ça¢æäû ñê³ðî¢âàë³ ¢ ãýòàå ðý÷ûø÷à — øàðàâàðíàé, àìýðýòèàâàé êàðö³íê³ “ïðî òî, êàê õîõëû æèâóò”. Êàë³ ¢ 1991—92 ãàäîõ íàø òýëåýêðàí çàïî ¢í³ë³ “òàíöóþù³å” ³ “ïîþù³å”, òî ãýòà àçíà÷äëà òîëüê³ àäíî — ñàâåöê³ ¢ïðà¢ëåíäö êóëüòóðíûì “ïðàöýñàì” ³íøàãà ³ ¢ÿâ³öü ñàáå íÿ îîã. ×àãî æ ëó÷øå — òàíöóþöü ³ ïÿþöü. ² òàäû òûÿ, õòî ïðàöÿãâà¢ ö³êàâ³ööà ã³ñòîðûÿé ñàïðà¢äíàé, à íå ìóçýéíàé, ïåðàêêþ÷à¢ñÿ íà Ìàñêâó — ã³ñòîðûÿ òâàðûëàñÿ, ÿê ³ ðàíåé, òàì, ïðûíàì³, íàøàÿ òýëåâ³ç³ÿ ïàäøòóðõî¢âàëà äà òàêîé âûñîîâû. Äýìàíñòðàâàíûì ô³ëüìàì³ òàêñàìà — áî æ ÿíû ïðàìà¢ëÿë³ ïðà òîå, øòî ìû, ÿê ³ ðàíåé, çàöûêëåíûÿ òîëüê³ íà ãàëóøêàõ äû ñàëå, à êàë³ øàáåëüêàé ïàìàõâàë³,

äûê õ³áà ¢ äàë¸ê³ì ã³ñòàðû÷íûì ì³íóëûì. Õàõëû, àäíûì ñëîâàì, — ³íøàé âûñíîâû êàñìàïàë³òû÷íà àðûåíòàâàíû æûõàð Óêðà³íû çðàá³öü íÿ ìîã. Àáî, ÿê ñÿðäç³òà ñêàçà¢ ìíå àäç³í ê³ÿ¢ëÿí³í, “æ³ë³, æ³â¸ì ³ áóäåì æ³òì â òîé æå ñòðàíå, Õîõëÿíä³³”. Äàêëàäíóþ âûñíîâó çðàá³¢ òàâàðûø, íàïý¢íà, áû¢ óâàæë³âûì ãëåää÷îì íàøàãà òýëååà÷àíüÿ, ÿêîå ãýòàê³ì âîñü ÷ûíàì “âûõî¢âàëà” ãëåää÷à — àïîøíÿìó íàëåæàëà ïåðàêàíàööà, øòî ¡êðà³íà — ãýòà õàõëû, à ðýøòà ìîæà ïà÷óâàööà ÷óæûíöàì³, áî ÿíû, ãëåäçÿ÷û ìàñêî¢ñêóþ òýëåâ³ç³þ, áà÷ûë³ íåøòà “ñâà¸”, ê³å¢ñêàÿ æ êàðö³íêà ãíàëà ¢ñ¸ òûÿ ñàìûÿ âîáðàçû òàííàãà, äóðíîãà é òýàòðàëüíàãà. Ãýòàê ñàìà áûëî é íà ïà÷àòêó ¢êðà³íñêàãà ê³íî, ÿø÷ý ¢ ³ìýðñêàé Ðàñå³. Ñüïÿðøà ðàñåéñê³ ðûíàê çàõàï³ë³ çàõîäí³ÿ ô³ðìû. Ñÿðîä ³õíàé ïðàäóêöû³ íå àáû-ÿêàÿ ïàíóëÿðíàñüöü äàñòàëàñÿ é ô³ëüìàì “ïðà àáàðûåíà¢”, ïðà ¢ñÿëÿê³ÿ ýêçàòû÷íûÿ ïëÿì¸íû é àáðàäû. Òóò, ïý¢íà, çãàäàëàñÿ, øòî ³ ¢ íàñ ¸ñüöü íåøòà ïàäîáíåå. Âîñü ³ çüÿ¢ëÿþöòà ïåðøûÿ ô³ëüìû íà ¢êðà³íñê³ì ìàòýðûÿëå — “Íàòàëêà Ïàëòà¢êà” (ç óäçåëàì ñàìîé Ìàðû³ Çàíüêàâåöêàé), “Íàéì³òêà” ç ²âàíàì Ìàð'ÿíåâàì, “Ìàñêàëü-÷àðà¢í³ê”. À ðýæûñýð À. Àëåêñ³åíêà ¢æî ïðîñòà ñïýöûë³çóåöòà íà ô³ëüìàâàíüí³ ñòóæàê ÷ûñòà ¢êðà³íñêàãà ê³ðóíéó. Ïàâîäå æàíðó ãýòà çáîëüøàãà âàäýâ³ë³, ïàáûòâà-ñÿìåéûÿ äðàìû äû êàìýäû³. Íàçâû ô³ëüìà¢ ãàâîðàöüí ñàì³ çà ñÿáå: “Ñâàòàíüíå íà âÿ÷îðêàõ”, “ßê êà¢áàñà ³ ÷àðêà, äûê ì³íåöòà é ñâàðêà”, “ßê ÿíû æàí³õàë³ñÿ, àáî Òðû êàõàíüí³ ¢ ìÿøêàõ”, “Áûâàëüø÷ûíà, àáî Íà ÷óæû êàðàâàé ðîòà íå ðàçÿ¢ëÿé”. Âÿäîìà, òóò òðýáà íå çàáûâàöü ïðà òàãà÷àñíû êóëüòóðíû é ê³íýìàòàãðàô³÷íû êàíòýêñò — òýõ³êà áûëà ÿø÷ý íåäàñêàíàëàé, äûé óâîãóëå ê³íî ¢âàæàëàñÿ çà ê³ðìàøîâóþ çàáàâó, íÿ áîëüø. Ó 1911 ãîäçå âà ¡êðà³íå ñòâàðàåöòà “Ïà¢äí¸âàðàñ³éñêàå àêöûÿíýðíàå òàâàðûñòâà Ñàõíåíêà ³ Êî”, øòî ñòàëàñÿ ïà÷àòêàì ê³íàïðàìûñëîâàñüö³ ÿê òàêîé. Íÿìàëà ô³ëüìà¢, âûðàáëåíûõ òàâàðûñòâàì, áûëî ïðûñüâå÷àíà ã³ñòîðû³ ¡êðà³íû. “Òàðàñ Áóëüáà”, “Áàãäàí Õìÿëüí³öê³”, “Çàïàðîæàö çà Äóíàåì”, “Àáëîãà Çàïàðîææà” (ïðà ²âàíà Ñ³ðêà), “Ìàçýïà” — êàðîòê³ÿ ñòóæê³, ãýòê³ÿ ñàáå ³ëþñòðàöû³-êîì³êñû (íà æàëü, ïðàêòû÷íà ¢ñå ÿíû çàã³íóë³ ³ ¢ÿ ¢ëåíüíå ïðà ³õ ìîæíà ñêëàñüö³ àäíî çü ô³ëüìà¢ ïàäîáíàãà ê³ðóíéó). Óëàñíà ¢êðà³íñêàå ê³íî ïà÷ûíàëöòà ¢æî ¢ 20-ÿ ãàäû, êàê³ ¢òâàðàëöà ÓÓÔÊÓ (Óñå¢êðà³íñêàå ôîòàê³íà¢ïðà¢ëåíüíå), øòî ìåëà äîñûöü çíà÷íóþ à¢òàíîì³þ àä Ìàñêâû. Ãýòà æ áûëà ìàã÷ûìñüöü, ö³ íå àäç³íàÿ çà ¢ñþ ñàâåöêóþ ã³ñòîðûþ, ôàðìàâàöü ñâàþ ¢ëàñíóþ êóëüòóíóþ ïàë³òûêó. Åéíû³ àñàáë³âàñüöÿ³ áûë³, ó ïðûâàòíàñüö³, ñê³ðàâàíàñüöü íà æàíðàâà-ñòûë¸âóþ ðàçíàñòàéíàñüöü, ãàäàâàíüíå

¢ëàñíûõ òâîð÷à-ïðàôýñ³éíûõ êàäðà¢, çäàòíûõ ïðàäóêàâàöü ñòóæê³ ý¢ðàïåéñêàå, ñóñüâåòíàå êëÿñû. Òîå, øòî íà êàíåö 20-õ óâà ¢êðà³íñê³ì ê³íî ïðàöàâàë³ Àëÿêñàíäàð Ä à¢æýíêà, ²âàí Êàâàëåðûçý, Ïÿòðî ×àðâûí³í, Ãåîðã³ Ñòà¢áîâû, âûäàòíû ê³íàäïýðàòàð Äàí³ëà Äýìóóê³, àêòîðû Àìáðîñ Áó÷ìà, Âàñ³ëü Ñâàøýíêà, Ïÿòðî Ìàñîòà, Ñüöÿïàí Øêóðàò ³ øìàò ³íøûõ âûá³òíûõ àñîáà¢, ãàâîðûöü ñàìî çà ñÿáå. Íÿ âàðòà, âÿäîìà, ïåðàäóýíüâàöü ñóñüâåòíàãà ðýçàíàíñó ¢êðà³íñê³õ ô³ëüìà¢, äû ¢ñ¸ æ ¸í áû¢, ³ ¢ ïåðøóþ ÷àðãó ãýòà äàòû÷ûöü Ä à¢æýíêàâûõ “Çüâÿí³ãàðû”, “Àðñýíàëó” é “Çÿìë³” — ïàñüëÿ ³õ çüÿ¢ëåíüíÿ íà ýêðàíàõ Áýðë³íà, Ïàðûæó, Ë¸íäàíó ³ìÿ ¢êðà³íñêàà ðýæûñýðà àäðàçó é íàçà¢æäû ¢âàéøëî ¢ ã³ñòîðûþ ñóñüâåòíãà ê³íî. Ê³ðóíâê ðàçüâ³öüöÿ áû¢ â³äàâî÷íûì — àä õàõëÿöêàãà, äïýðýêââàãà äà ê³íî, øòî ðàñïðàöî¢âàëà ³ äàëþñòðî ¢âàëà ìàòýðûÿë íàöûÿíàëüíîáé ã³ñòîðû³, íàöûÿíàëüíîãà æûöüöÿ. Àäíàê, âÿäîìà æ, öýíçóðà ¢æî òàäû âûäàòêî¢âàëà ïý¢íûÿ âûñ³ëê³, ÿê³ÿ öÿæêà áûëî ³ãíàðàâàöü. Òàìó, ñêàæì, ô³ëüì “Òàðàñ Øà ¢÷ýíêà” Ïÿòðà ×àðâûí³íà (1926) ìå¢ âûðàçíû ¢õ³ë ó òðàêòàâàíüíå ïàýòà ÿê ïàëûìÿíãà êëÿñàâãà çìàãàðà. Ó ³íøûì ô³ëüìå ×àðâûí³íà, “Òàðàñó Òðàñ³ëó” (1927), ïàñòà¢ëåíûì íà ìàòû¢ ääíàéìåíàé ïàýìû ¡ëàäç³ìåðà Ñàñþðû ³ ïðûñüâå÷àíûì àäíàìó ç ïðàâàüðî¢ ïà¢ñòàíüíÿ¢ XVII ñòàãîäçüäçÿ, çíî¢-òàê³ âêöýíóóåöòà æîðñòêàÿ ñàöûÿëÿã³÷íÿ ñõåìà, äçå ñóïðàöüñòà¢ëÿåöòà êàçàöêàÿ ñòàðøûíà é ñÿëÿíñê³ “ïðàëåòàðûÿò” (êàðö³íà íå çàõâàëàñÿ, àäíâê çàñòàë³ñÿ äïñûöü äàêëàäíûÿ êñï³³). Â³äàâî÷íà ö³êàâûì³ áûë³ é ê³íàñïðíáû çíàêàì³òàãà òýàòðàëüíàãà ðýæûñýðà Ëýñÿ Êóðáàñà (óñå òàêñàìà íå çàõâàëë³ñÿ). Ó êàðîòêàíýòðàæíáé “Âýíäýöå” àïââÿäàëàñÿ ïðà ïàïà Ñûëüâýñòðà Åæàõåðóâ³ìñêàãà é äçÿêà Ãîðäç³ÿ Ñüâÿòàïòûöûíà, ÿê³ÿ íå ïàäçÿë³ë³ ñâà³õ ãàðîäà¢, ó âûí³êó ÷àãî ðàçãîðàâàööà á³òâà íà àíòû÷íû ìàíåð. Ó “Ìàêäîíàëüäçå”, âûðàøàíûì ó àìýðûêàíñêàé “êàì³÷íàé” ñòûë³ñòûöû, ñà øìàòë³ê³ì³ ïàãîíÿì³ é òðóêàì³, âûñüìåéâà ¢ñÿ àíåâëüñê³ ïðýì’åð (Àìáðîñ Áó÷ìà), ïðàäñòà¢í³ê ñàöûÿëüíáé âÿðóóøê³, ÿê³ ñê³äàåöòà íà ñàìû í³ç ïðû¸ìàì³, äíáðà âÿäîìûì³ ¢ àé÷ûííáé òðàäûöû³. Ìàñàâûÿ ýï³çîäû øìàò ó ÷ûì âûçíà÷àþü ñòûë³ñòûêó àïîøíÿãà ô³ëüìó Êóðáàñà, “Àðñýíàëüöû”, ïðûñüåå÷àíàãà âÿäîìûì ïàäçåÿì ó Ê³åâå ïà÷àòêó 18-ãà ãîäó. Ìÿêóþ÷û ïà ¢ñ³ì, íàðîäíàÿ ñüìåõàâàÿ êóëüòóðà âûêàðûñòî¢âàëàñÿ Êóðáàñàì íå “õàõëàìàíñê³ì” êëþ÷û (“ïîþò ³ òàíóþò”, “âñ¸ êàê åñòü”), òî áîê äëÿ äýêàðàâàíüíÿ ÿêîéñü ïðûì³òû¢íåíüêàé çâû÷àéíàé ã³ñòîðû³, à ¢ ÷ûñòà êóëüòóðíûì. Àêðýñüë³âà¢ñÿ öàëêàì ïÿ¢íû êóëüòóðû êàíòûíýíò, æûâûÿ, à íå ìóçýéíûÿ êîâû. ² õàöÿ Êóðáàñ

áîëüø íå ïðàöàâà¢ ó ê³íî, ÿãîíûÿ ô³ëüìû íå ì³íóë³ñÿ áÿñüñüëåäíà. Ïðà ãýòà ñüâåä÷àöü óæî ïåðøûÿ ïðàöû Àëÿêñàíäðà Äà¢æýíê³. Ñàì ³õíû æàíðàâû ñïýêòàð — êàì³÷íû ¢ “ßãàäöû êàõàíüíÿ” (1926) äû ïðûãîäí³öê³ ¢ “Ñóìöû äûïêóð’åðà” (1927) — ãàâîðûöü íà êàðûñüöü ãýòàå òýçû. ²øëà ãàâîðêà òàêñàìà ïðà íàìàãàíüíå àáíâ³öü öýëàñíàñüöü êóëüòóðû ÿê òàêîé, áî æ “õàõëÿôê³ äûñêóðñ” ça¢æäû ýêñïëþàòóå òîëüê³ í³æýéøûÿ ÿðóñû, âåðõí³ÿ äëÿ ÿãî ïðîñòà íå ³ñíóþöü. Òóò æà ìàñàâûÿ, “í³çê³ÿ” æàíðû, ³õíàÿ ìîâà é ñòûë³ñòûêà ïàäûìàë³ñÿ ¢ãîðó ¢ ã³åðàðõ³³ ìàñòàöê³õ ñðîäêà¢, áî íà ³õ óñêëääàë³ñÿ â³äàâî÷íà ïðýñòûæíûÿ ôóíêöû³ ðýàí³ìàöû³ òàãî, øòî çäàâàëàñÿ áåçíääçåéíáé àðõà³êàé. Óëàñíà, ê³íî é ìûñüë³ëàñÿ òîþ êóëüòóðíàþ çííàé (ö³ æ íå òàìó òàê ýíýðã³÷íà ¢ ÿãî ïàìêíóëàñÿ òàäû ìàëà íÿ ¢ñÿ ýë³òà ç Õàðêàâà é Ê³åâà?), äçå íàäç³âà ñüâåæåå â³íî íàðîäíàé àðõà³ê³ çüìåøâàåöà ç íàáûêàì³ âûñîêàãà ïðàôýñ³éíàãà ìàñòàöòâà, êàá ïàêàçàöü ñüâåòó íîâûÿ êóëüòóðíûÿ êîäû, íîâûÿ ìàã÷ûìàñüö³ íàöûÿíàëüíàé êóëüòóðû. Ïåðàäóñ³ì ó ³õíûì óïëûâå íà ñüâÿäîìàñüöü ÷àëâåêà, øòî ïðûâûêëà æûöü “íà ïëÿöû”, ó ïàòðûðõàëüíûì êàëåêòûâå, àäêóëü ³ íàëæàëà ïðàêëàäàöü øëÿõ äà êàøòî¢íàñüöÿ¢, ³äýàëà¢ ÷ûñòà àñíáàñíûõ. Íå âûïàâêîâàþ æ áûëà ïàíóëÿðíàñüöü ó 20-ÿ ãàäû ïàíÿòêó Àäðàäæýíüíÿ — íÿìàëà ìàñòàêî¢ ïà÷óâàë³ñÿ íàéíî¢øûì³ Ðàôàýëÿì³ é Ì³êåëÿíäæýëà, ³íøàÿ ðý÷, øòî âýêòàð ïîøóêà¢ äçÿðæàâàòâîðöà¢ àä áàëüøàâ³çìó áû¢ íà¢ïðîñò ñóïðàöüëåãëûì — ïàäòðûìàíüíå é ñòûìóëÿâàíüíå ñòàòêàâàãà, êàëåêòûâ³ñöêãà, äû ãýòà ¢æî âûñüåòë³ööà ¢ íàñòóíîûì äçåñÿö³ãîäçüäç³. Òàäû æ, ó 20-ÿ, àñàáë³âà ïðûêìàòíûì áûëî ïðàãíåíüíå ñòâàðûöü âûÿâó íàöûÿíàëüíàãà Êîñìàñó, øòî ñóïðàöüñòà³öü Õàîñó, — êîñìàñó ¢ïàðàäêàâàíàãà, “ñûñòýìíàãà”, õàòíÿãà. Íå äýêàðàöûÿ¢, âûñòà¢ëåíûõ çà ³ìÿðñê³ì ïàðêàíàì, à ìåíâ³òà æûâîãà, àðãàí³÷íàãà, äà òàãî æ ñàãðýòàãà ëþäçêîþ ïðûñóòíàñüöþ, ëþäçêîþ äðàìàþ ³ êàìýäûÿé. Ö³ íå ¢ïåðøûíþ ãýòà âûÿâ³ëàñÿ ¢ äâóõ ô³ëüìàõ — “Äâà äí³” Ãåîðã³ÿ Ñòà¢áîâàãà äû “Íà÷íû âîçüí³ê” Ãåîðã³ÿ Òàñ³íà. Íàñòóíûì êðîêàì áûëà “Çûâÿí³ãàðà” Äà¢æýíê³… Çðýøû, íàëåæûöü ãàâàðûöü àäðàçó ïðà òðû Äà ¢æýíêàâû ô³ëüìû — ñüëåäàì çà “Çûâÿí³ãàðàé” (1928) ïà¢ñòà¢ “Àðñýíàë” (1929), ñâîåàñàáë³âûÿ ðýæûñýðàâû “Òðû ëåòî”. Äà ¢æýíêà ñàïðà¢äû øìàò ó ÷ûì, íà ìîé ïîãëÿä, ïà¢òàðû¢ ó ê³íî Øà ¢÷ýíêàâà ¢çûõîäæàíüíå äà íàöûÿíàëüíàãà ì³òó. Âÿíåö ÿãîíàå òâîð÷àñüö³ — çíàêàì³òàÿ “Çÿìëÿ”, ó ÿêîé ðàçãîðíóòû ¢æî “àáñàëþíû” ì³ò ïàñüëÿ ðýàë³çàöû³ ÷añòêîâûõ ì³òàëÿåìà¢ ó äâóõ ïàïýðýäí³õ ô³ëüìàõ. Ãýòûì ³ òëóìà÷ûöà òîå, øòî, íàñóåðàê

ïðàãíåíüíÿì ðàñïàâåñüö³ ïðà “êàëåêòû²çàöûéíûÿ” ïåðà¢òâàðýíüí³ íà â¸ñöû, Ää¢æýíêà¢ ô³ëüì õ³ë³ööà äà ñòðóêòóðû, ó ÿêîé äàì³íóþöü ìàö³ é äç³öÿ, õàòà é ñÿì’ÿ, “ñàäî÷àê-ðà¸÷àê”, òî áîê ää ³äýàëó àñåëàãà ïàòðûðõàëüíàãà æûüöÿ. ×àñ êë³êà¢ ìàéñòðà “àïÿÿöü” ³îê³âûÿ ïåðàòàðýíüí³ òðàäûöûéíûõ êàøòî¢íàñüöÿ¢, ³ ¸í íÿìàëà ðàçî¢ ïàääàâà ¢ñÿ íà ãýòà, äàíâê ðàç-ïîðàç ñêàðà¢ñÿ êóëüòóðíàé ãåíýòûöû, ÿêàÿ êë³êàëà çóñ³ì ää ³íøàãà. Ó “Çüâÿí³ãàðû” ìû ìàåì óæî â³äàâî÷íóþ àäñûëêó ää ì³òàëÿã³÷íãää òýêñòó ïðà Çüâÿí³ãàðó, ÿêàÿ ìåñüö³öü ó ñâà³ì íóòðû íàöûÿíàëüíóþ ã³ñòîðûþ ³ ¢âàäíà÷àñ ¸ñüöü âÿë³êàé ðàñêàïàíâé ìàã³ëàé, äçå ñõàâàíû ñêàðá. Òîé ñàìû, ää ÿêîãà àïýëÿâà¢ ³ Øà¢÷ýíêà. Çðýøòû, ãàâàðûöü ïðà íåéê³ ñòàá³ëüíû, öýëàñíû ì³òàëÿã³÷íû òýêñò ïðà Çüâÿí³ãàðó íå äàâîäç³ööà — ¸í êàë³ é ³ñíóå, äûê äàíî ¢ âûãëÿäçå àñíáíûõ, ðàçðîçüíåíûõ ôðàãìýíòà¢. Ää¢æýíêà âûñòóïåå ÿê àêòîð, ÿê³ ñòâàðåå ç ãýòûõ ôðàãìýíòà¢ ïý¢íóþ öýëàñíàñüöü, àáî ÿê òâîðöà ³íäûâ³äóäëüíàãà, à¢òàðñêàãà ì³òó, ñûíòýçàâàíàãà ç ìàëåêóëà¢ êàëåêòûâ³ñöêàãà, íàðîäíàãà. ßãîíàÿ ìýòà — ñàìàïàçíàíüíå íàðîäó, íàöû³, òîå, ÷àãî íå ìàãëî áûöü ó “õàõëÿöê³ì” ê³íî, áî òàì íàðîäíåå æûöüö¸ ñëóæûëà òîëüê³ ñðîäêàì äýìàíñòâàûõ³ ïàååðõí³, ïðûãîæà äýêàðàâàíáé, àëå íÿ áîëüø. Ðýôëåêñ³³ òàì ïðîñòà íå ìàãëî áûöü, òàì áû¢ òýàòàð äëÿ çàøëûõ, äëÿ ñòàðíîüíÿãà âîêà. Àäðàäç³ööà ³ àäðàäç³öü — òàê³ì áûëî çàäíüíå. Òîå, ÿê ÿãî âûðàøàöü, áûëî ïðàäìåòàì ñïðý÷ê³. Àðûåíòàâàööà íà ìàñû, íà õëååàðîáà ³ ÿãî êàøòî¢íàñíû ñüâåò ö³ íà àñîáó, íàâàò íàä÷àëàåêà, õîöü áû é í³öøýàíñêàãà êøòàëòó? Ì³êîëà Õâûë¸âû ³ ÿãî íàéáë³æýéøåå àòà÷ýíüíå (à Ää¢æýíêà ïý¢íû ÷àñ ó ÿãî ¢âàõîäç³¢) ñõ³ëÿë³ñÿ ää äðóãîãà âàðûýíòó. Óêðà³íà ³ ¢êðà³íñòâà ¢ÿ¢ëÿë³ñÿ ¢ âûãëÿäçå ñÿëà, ö¸íàãà, çàñíóëãàà ¢ëîíüíÿ, øòî ïàòðàáóå “ðýâàëþûéíàãà” ¢âàðâàíüíÿ ëþäçêîé ñ³ëû, ëþäçêîãà ýëåìýíòó. Ý¢ðîïà, “ôà¢ñòà¢ñêàÿ êóëüòóðà” ³ ¢ëàñüö³âàÿ ³ì í³÷ûì íå àáìåæââíàÿ âîëÿ, ìîöíàÿ ³ äàêëàäíà àðûåíòàâàíàÿ ³íäûâ³äóäëüíàñüöü ïàâ³íîû, íà äóìêó Õâûë¸âàãà, ñòàööà ìàáÿëüëþ äëÿ ïåðàáóâîâû íàöûÿíäëüíàé ñüâÿäîìàñüö³ é ïñûõàë¸ã³³ ¢êðà³íöà. Çàõàáó, øòî ïðà¢äà, óæî íå ñòàå ýíýðã³³, äàíâê åéíóþ íÿñòà÷ó êàìÿíñóå Àç³ÿ. Óñõîä — àäòóëü íàâûõîäç³öü “àç³ÿöê³ ðýíýñàíñ”, ö³ òî “àäðàäæýíüíå ìîöíàãà é öýëàñíàãà ÷àëàåêà”. Äà ãýòàãà äàëó÷åööà ³áýàë¸ã³ÿ áàëüøàâ³çìó ³ ÿãî ýíýðãåòûêà, áåçü ÿêîé íàöûÿíäëüíåå àäðàäæýíüíå íÿ ìàå ïýðñïýêòûâû. Çü ³ì³ æ “íàöûÿíäëüíåå àäðàäæýíüíå ðîá³öü öóâû, ³ íàöûÿ ïàñêîðàíûì òýïïàì øûáóå ää ñâàéãî çàëàòîãà âåêó” — íà ïëÿ÷îõ “ìÿöåæíûõ ãåí³ÿ¢”, ìýòà ÿê³õ — “ðàñ÷ûñü³öü àòìàñôýðó, ñê³íóöü òðàäûöû³, çíàéñü³ ñàìàñòîéíû øëÿõ äëÿ ðàçûâ³öüöÿ…”1

Óñå ãýòûÿ ñüâåòàïîãëÿäíûÿ ïàçûöû³ òàê ö³ ³íâêø ïääçÿëÿ¢ ³ Äà ¢æýíêà. ¨í òàêñàìà âåðû¢ ó òîå, øòî íàäûõîäç³öü ³ íàø “ãåí³ÿëüíû íåñïàêîéíû ãðàìàäçÿí³í”, òàêñàìà íàìàãà¢ñÿ âûêë³êàöü ÿãî, áàëüøàâ³êà ç ïàëàþ÷ûì³ âà÷ûìà, ãàðà÷ûì ñýðöàì Äàíêî, — “ñâà³ì³ íýðâàì³, ñâà¸é íåïåðàìîæíàþ âîëÿé”2 . Óâà ¢ñ³ì ãýòûì áû¢ âûêë³ê íàðîäí³öêàé ³íòýë³ãåíöû³ é íàðîäí³öêàé ³äýàë¸ã³³, ÿê³ÿ, ïàâîäëå âûçíà÷ýíüíÿ Äçüì³òðà Äàíöîâà, óçÿë³ ñàáå “çà ¢çîð äëÿ íàöûÿíàëüíàãà àäðàäæýíüíÿ ñåëÿí³íà, ïðîñòàãà ÷äëâåêà, õóòàðàí³íà, õàõëà ç äàìåøêì ³äýàëà¢ Áàçàðàâûõ ³ Ìàðêà¢ Âîëàõàâûõ, ³äýàëà¢ äýêëÿñàâàíàé ãàëîòû”. À ç õàõëà, íââàò “ç äàìåøêì³”, õàõîë ³ áóäçå, êàë³ íå “íàòõíÿöü ñâîé íàðîä äóõàì ãåðà³÷íàé êóëüóðû”3 . Òàìó é íÿ äç³¢íûì âûäëÿäàå “äàìåøêè” áàëüøàâ³çìó. ßãîíàÿ ìîö ìóñ³ëà çðàá³öü óêðà³íöà íàðýøöå ¢êð³íöàì, ÿê³ì ¸í áû¢, çðýøòû, “âî âðåìåíà îíû”. ß ñïûí³¢ñÿ òîëüê³ íà ô³ëüìàõ Äà ¢æýíê³, ääíàê ïàäîáíûì³ ³äýÿì³ æûë³ òàäû ¢ñå ³íòýëåêòóàëû “àíòûíàðîäí³öêàé” ñê³ðàâàíàñüö³. Õàöÿ, ïà¢òàðó ÿø÷ý ðàç, öýëàñíàñüöü çÿì³ ÿê íàöûÿíàëüíàãà êîäó ïðûöÿãâàëà òàêñàìà. Âîñü ³ íÿ äç³¢íà, øòî ¢ ô³ëüìå “Çÿì ëÿ” àäáûâàåöà ñûíóýç äçüâþõ ì³òàëÿã³÷íûõ ñòðóêòóðà¢. Ç àäíàãî áîêó, ìû áà÷ûì ãåðîÿ ìýñ³ÿíêàãà ïàêðîþ, ÿê³ ¢íîñ³öü ó õààòû÷íû ðóõ ìàñà¢ àðãàí³çóþ÷û ïà÷ àòàê, ³äýþ, ÿêàÿ àðãàí³çî¢âåå ³ ñê³ðî¢âàå. Ç äðóãîàà æ áîêó, ìû áà÷ûì ÷ àëâåâêà ÿê ñêëàäí³ê íàðîäíàãà é ïðûðîäíàãà Êîñìàñó, ÿê³ í³ÿê íå àäãóêàåöà íà ðýâàëþûéíûÿ ïîêë³÷û. Óëàñíà âîñü ãýòóþ äðóãóþ ã³ïàñòàç³þ “ëÿí³âàãà õàõëà”, ÿê³ çà¢æäû âûêë³êà¢ ëþàñüöü ³ ðàçäðàæíåíüíå ç-çà ñâà¸é íåàõâîòû äà ïåðàìåíà¢, ³ õàöåëàñÿ ¢çüíÿöü äà ¢çðî¢íþ ãåðà³÷íàà ¢êð à³íûà, íàø÷àëà ñëà ¢íûõ òðàäûöûÿ¢ äà¢íÿå ¡êð à³íû. Ìåíàâ³òà íà òàêîé ³äýàë¸ã³³ ñóïðàöüñòà¢ëåíüíÿ “õàõëà”, øòî ¢ðîñ ó çÿìëþ, ³ ãåðîÿ-¢êð à³íöà, õàé áû é áàëüøàâ³êà, âûðàñëà äç³âîñíåå çüÿâ³ø÷à ¢êð à³íêëàãà ê³íî. ßíî ïðàãíóëà âûçâàë³öü óêð à³íöà ç êóëüòóðíàé ³ ã³ñòàðû÷íé ðýçýðâàöû³, êóäû ¸í áû¢ çàãíàíû äà ÷àñî¢ Êàöÿðûíû ²², ³ ¢âàäíà÷àñ êàðûñòàëüñÿ ³äýàë¸ã³ÿé áàëüøàâ³çìó, ÷àñàì íà³¢íà ¢âàæàþ÷û àïîøí³ çà äîíàðà íàöûÿíàëüíàãà. Ó íàñòóïíûÿ äçåñÿö³ãîäçüäç³ ¢êð à³íêåå ê³íî ïàñòóíîâà, àëå íàäç³âà ïàñüëÿäî¢íà, àäöÿñüíÿþöü ó ãýòóþ æ ðýçýðâàöûþ. ßø÷ý ¢ 30-ì ãîäçå ë³êâ³äóþöü ÓÓÔÊÓ, ïåðàòâàðû¢øû ÿãî ¢âà ¡êð à³íó³ëüì, ÿê³ ïàäïàðääêî¢âà¢ñÿ ìàñêî¢ñêàìó “Ñîþçêèíî”. Öýíçóðíûÿ ïàòðàáàâàíüí³ ðîáÿööà ç ÷àñàì óñ¸ áîëüø âûðàçíûì³. Óêð à³íåö ãåðà³÷íãà íîðàâó øòîðàç ÷àñüöåé çàìÿíÿåööà íà ãýòêãà ñàáå öþõÿÿ-õàõëà, ÿê³ é çäàåöà ñàìî êâ³íóýñýíöûÿé íàöûÿíàëüíàãà õàðàêòàðó. Òàìó íââàò ó “Áàãàíó Õìÿëüí³öê³ì” ²ãàðà

Ña¢÷àíê³ íàéáîëüø ñàêàâ³òà âûï³ñàíû íå ñëàâóòû ãåòìàí, à êàçàê Äî ¢áíÿ (Áàðûñ Àíäðýå¢), ìóæ÷ûíà ñëà¢íû, äàíâê æà é íÿ äóæà êåìíû. ² ãýòàê äàëåé, ÿê ãàâîðûöà, — ç òûõ ÷àñî¢ àäíîé ç òðàäûöûÿ¢ ñàâåöêàãà ê³íî ñòàåöà ïðûñóòíàñüöü ñÿðîà ³íøûõ ïýðñàíæà¢ ô³ëüìó ¢êðà³íöà, ÿê³, íàâàò æûâó÷û ñÿðîä ðàñåéöà¢, ÷àìóñü óïàðòà ðàçìà¢ëÿå ïà-¢êðà³íñêó, ³ ¢âåñü òàê³ ïàâîëüíû é áë³ø÷àñòû, í³áûòà ÿãî õòî ïàìàçà¢ ñàëàì. Ãýòà òàê àæíî äà íÿäà¢íÿãà âûòâàðó Â. Óñêîâà ³ Â. Êðàñíàï³ëüñêàãà, øòî çàâåöòà ô³ëüìàì “ßðìàê”, äçå ¢ àòà÷ýíüí³ çàâà¸¢í³êà Ñ³á³ðó òûð÷ûöü, áû ñïðóæûíà ç êàíàïû, ³ ïîñòàöü óêðà³íñêàãà êàçàêà, ïðûïðà¢ëåíàãà, âÿãîìà, íåòàðîïêàé ãàâîðêàé. Êàë³ æ çäûìåöòà ê³íî ïðà ¢ëàñíà ¢êðà³íöà¢, äûê òóò óæî ìû áà÷ûì êàðö³íó ñóïðàöüëåëöþ — íàäòà ÷àñòà ïÿðñàíæû ãàâîðàöü âûëëþ÷íà ïà-ðàñåéñêó, à ïðà ³õíóþ ¢êðà³íñêàñüöü ñüâåä÷àöü õ³áà øòî íåéê³ÿ äÿêàðàòû¢íûÿ äÿòàë³ ö³ ³õíûÿ ïðîçüâ³ø÷û. Ñêàæàì, ó ô³ëüìå Ìàðêà Äàíêîãà “Íÿñêîðàíûÿ” Áó÷ìà ãðàå ñòàðîãà ê³å¢öà, ãýòêàãà ñàáå Òàðàñà Áóëüáó ¢ ÷àñû âÿë³êàé àé÷ûíàé, — àäíàê ãàâîðûöü ¸í ïðà ñÿáå ÿê ïðà “ðóññêîãî” ³ çàêë³êàå áàðàí³öü Ðàñ³þ (ô³ëüì 45-ãà ãîäó, ãýòà òàãû çàãàäàë³ êàçàöü òîëüê³ ïðà “ðóññêèå êîñòè” — ó Ñåâàñòîïàë³ ö³ äçå ¢ ³íøûì ìåñòû, ³íøûÿ æ êëàë³ñÿ ¢ çÿìëþ òàê ñàáå, “áåç êîñòåé”).

“Ìû õàõëû, à öÿìåð íàñ ÷àìóñü ïà÷àë³ äðàæí³öü óêðà³íöàì³” Ïà âàéíå ¢êðà³íåö ÷àñüöÿêîì ïà÷à¢ ³ëþñòðàâàöü çäðàäí³öòâà — ³ ¢ âîáðàçàõ “íàöûÿíàë³ñòà¢” ÷àñî¢ ãðàìäçÿíêàé âàéíû, ³ ¢ âîáðàçàõ “áàíäýðà¢öà¢”: íà àïîøí³õ ìû, äçåö³ Êðà³íû Ñàâåòà¢, ³ ãàäââë³ ñâåå ¢ÿ¢ëåíüí³ ïðà ¢êðà³íöà¢ óâîãóëå äû “çàõîäí³êà¢” ó ïðûâàòíàñüö³. Àëÿêñàíäàð Äà¢æýíêà ñóòûêíó¢ñÿ ç ãýòûì ÿø÷ý ïää÷àñ âàéíû. Íåéê³õ ³ëþç³ÿ¢ øòî äà “ëåí³íñêàé íàöûÿíàëüíàé ïàë³òûê³” ¸í, øòî ïðà ¢äà, íÿ ìå¢ ³ äà òàãî. Ïðûíàìñ³, çíîéäçåíûÿ íÿäà¢íà ìàòýðûÿëû ç àðõ³âó êîë³øíÿãà ÊÄÁ ÓÑÑÐ äàþöü ïäàñòàâû ñüöüâÿðäæàöü ÿêðàç ãýòà. “Îñòàâøèñü íåäàéíå ñî ìíîé â êîìíàòå, — çàï³ñâåå ääç³í ç äàíîñ÷ûêà¢-ñòóêà÷î¢, ìÿðêóþ÷û ïà ¢ñ³ì, ï³ñüìåíüí³ê, — Äîâæåíêî â ïîâûøåííûõ òîíàõ íà÷äë ñ òîãî, ÷òî “ïî÷åìó ýòî â Ãðóçèè êèíî äåëàþ ãðóçèíû, â Ðîññèè ðóññêèå, à íà Óêðàèíå è ãðóçèíû, è ðóññêèå, è åâðåè, íî òîëüêî íå óêðàèíöû”. ² äàëåé: “Ïüÿíî äèñêóòèðóÿ ñ ñàìèì ñîâíé, Äîâæåíêî ñåé÷àñ æå ïðèøåë ê òîìó, ÷òî “åñëè ãðóçèí, ðóññêèõ èëè åâðåå èç êèíî âûãíàòü, òî òîãäà ñîâñåì íåêîìó áóäåò ðàáîòàòü â êèíî Óêðàèíû — óêðàíöåâ-òî è íåò”. È îí äåëàò âûâîä, ÷òî ýòî ñäåëàíî íàðî÷íî, ÷òîáû óêðàèíöû íå âûðîñëè, ÷òîáû îãðàíè÷èòü êóëüòóðíûé ïðîöåññ, ÷òî íàðî÷íî íå ãîòîâèëèñü óêðàèíêèå íàöèîíàëüíûå êàäðû”.

² ÿø÷ý äàëåé: “…ïåðåøåë ê óêðàèíñêîé êóëüòóðå: “óêðàèíñêîé êóëüòóðû íåò”, “óêðàèíñêóþ êóëüòóðó çàãíàëè â ãîìàêè è øàðîâàðû”, “óêðàèíñêîé êóëüòóðîé áîÿòñÿ çàíèìàòüñÿ”, “íà êàæäîãî òâîðöà óêðàèíñêîé êóëüòóðû ñìîòðÿò êàê íà ïîòåíöèàëüíîãî âðàãà”, “îû, îñòàâøèåñÿ óêðàèíñêèå êóëüòóðíûå ðàáîòíèêè — õðèñòîñèêè íà Ãîëãîôå (…)”. Ïîòî êðè÷àë: “Ïóñòü ó ìåíÿ çàáåðóò îðåí (îí èìåò îðäåí Ëåíèíà) èëè äàäóò ðàáîòàòü. Âñå ðàññêàæó Ñòàëèíó — ïóñòü äåëàåò ñî ìíîé, ÷òî õî÷åò”4 . Êàìýíòàðû òóò çàë³øí³ÿ — óñ¸ ¸í âåäà¢ ³ ¢ñ¸ ðàçóìå¢, Äà¢æýíêà. Ãàâàðûëàñÿ ãýòà ïðû êàíôû 30-õ, êàë³ êàðö³íà ïàäçåÿ¢ áûëà öàëêàì ïðàçðûñòàÿ. Íàöûÿíàëüíàÿ âîëÿ, íàöûÿíàëüíû ³íñòûíêò ÿø÷ý áîëüø çàâàñòðàåöà ¢ Äà¢æýíêó ïàä÷àñ âàéû. ² äç¸íüí³êàâûÿ çàï³ñû, ³ ê³íààïîâñüöü “Óêðà³íà ¢ àãí³” ñüåää÷àöü ïðà ãýòà ìàëà íÿ êîæíûì ñâà³ì ðàäêîì. “Çàðàç Óêðà³íû íÿìà! Óêðà³íñê³ÿ êàäðû ê³íÿìàòàðàò³³ íàì íå ïàòðÿáíûÿ. Õàé çìàãàþöà. Àäâàþåì Óêðà³íó, òàäû çíî¢ áóäçåì çàéìàööà”, — êàæà ÷àðãîâû âûðàäàê ç Ãíåçüí³êà¢ñêàãà çàâóêó (òî áîê çü Äçÿðæê³íî ÑÑÑÐ — À¢ò.). ß íå äàêàçà¢ í³÷îãà. ß ê³íó¢ ñàì ê³íî ³ ïàðàò¢ âûçâàëÿöü Óêðà³íó”, — çàï³ñâàå Äà¢æýíêà 2 ë³íåíÿ 1942 ãîäó. ² òðîõ³ äàëåé: “ß íå õà÷ó æûöü ëåïåé çà ñâîé íàðîä. ß õà÷ó ðàçüäçÿë³öü ÿãîíû ë¸ñ öàëêàì, äàðýøòû ³ áåç àãëÿäê³”5 . Òàê, Äà ¢æýíêó ³íûû ðàç çäàâàëàñÿ, øòî ÷àñ ïàã³áåë³ íàðîäó ¢æî áë³çê³. ² òàìó ¸í òàê áåäàâà¢ çü ÿãíîãàà ë¸ñó, óâäíà÷àñ çàäóìâàþ÷ûñÿ íàä òûì, øòî àäáûëîñÿ ³ ÿê æûëîñÿ íà ¡êðà³íå öÿãàì ñòàãîäçüäçÿ¢. Íàðîä òîé “ñòðà÷âà¢ âÿðõ³ ³íòýëåêòóàëüíûÿ, øòî ïàê³äàë³ ÿãî ç ðîçíûõ ïðû÷ûíà¢ ³ äçåéí³÷à³ íà êàðûñüöü êóëüòóðû ïîëüñêàé, ðàñåéñêàé, ïàê³äàþ÷û íàðîä ñâîé ö¸íûì ³ íåìà÷íûì ó ðàçóìåíüí³ ïåðàäàâîé êóëüòóðû. Ïðà àäñóòíàñüöü âåðíàñüö³, ïðà ë¸ãêóþ àñûì³ëÿöûþ é áåçáàöüêî¢ø÷ûíó. Ïðà àáûÿêâàâñüöü äà ñâà¸é ñòàðàæûòíàñüö³ ³ ã³ñòîðû³. Ïðûãàäàöü òîëüê³ íàøû ïîì³ê³ ñòàðæûòíàñüö³, óñå ÿíû ¢ ã… ³ çàíÿïäçå. Íàøàÿ ¢ëàíûÿ âÿðõ³ ¢ ãýòûõ ñïðââàõ, íà æàëü, í³ê÷ýíûÿ ³ ðàçóìâà ñëáåíüê³ÿ, ïðàâ³íöûéíûÿ, øòî é çíàéøëî ñâà¸ âàðòàå æàëþ çàâÿðøýíüíå ¢ Í”6 . Ó àâêàç íà ñòìíå¢ Ì³ê³ôû Õðóø÷îâà øòî äà òàãî, “ö³ íå çàíäàòà òîé-ñ¸é ç óêðà³íöà¢ çàëåç ó ñâàå ¢êðà³íñê³ÿ ðàõóíê³? Ö³ íå çàáûë³ ìàðêñ³çìó é ã³ñòîðû³? Ö³ íå çàáûë³, øòî ñïðàâà öÿïåð íå ¢âà ¢êðà³íñê³õ ïðàíååìàõ?”, Äà¢æýíêà ïÿðý÷ûöü: “Ñïðàâà, äàëî¢íûì ÷ûíàì, ó ïåðàæûâàíü³ çà ë¸ñ íàðîäó ³ áîÿçü ÿãî çüí³ø÷ýíüíÿ. Êàë³ ÿ ïðà÷ûà¢, øòî íåìôû âûåâçüë³ ¢ Íÿìå ÷ ÷ûíó 50 000 óêðà³íñê³õ äçÿ¢ ÷àò ³ æàí÷ûí, ÿ ïëàêà¢. Àëå ÿ íÿ âåääàþ, ö³ ïëàêà¢ áû ÿ, ïðà÷ûà¢øû ïðà âûâàç æàí÷ûíà¢ óâîãóëå”. ², í³áû òðîõ³ ñàðîìåþ÷ûñÿ, äàäàå: “² ãýòà öàëêàì ïðûðîäíà

é çàêîíîà… ² ïà÷óöüö¸ ãîíàðó çà ñâîé íàðîä — çàêîíîàå ïà÷óöüö¸”7 . Çà¢âàæûë³? Ó Äà¢æýíê³ çüí³êàå òàÿ äàíöî¢ñêàÿ ïàãàðäà äà “ñåëýí³íà, õóòàðàí³íà, õàõëà”, ÿêàÿ àäâåäâàëà ðàíåé ³ ÿãî. Íå äà òàãî — òóò áû âûæüöü! Óêðà³íà ¢ àãí³, Óêðà³íà! ² àäíà÷àñîâà ëÿéòìàòûâàì: êàë³ æ çàãàðýëàñÿ? Íå, íÿ ñ¸íüíÿ, í³ø÷àíüíå éøëî ¢æî êîëüê³ ñòàãíäçüäçÿ¢. Òàìó é çàíÿïàä òàê³, ìàðàëüíû é äóõî¢íû, òàìó ñòîëüê³ äýçýðö³ðà¢ ³ çäðàäí³êà¢… À öÿìåð òîé íàðîä çüíåâàæàå íåéê³ “ïàýö³ê”. “Êàë³ äóìàþ ÷àñàì, øòî íàâàò ì³çýðíû Í çüá³ðàåöòà ðàññòðàëÿöüì ì³ëü¸íû ¢êðà³íöà¢, ÿê ÿø÷ý íÿäà¢íà àáâåñüö³¢ ãýòû ãîìýàïàòû÷íû ïàýö³ê, ðîá³ööà òàê ñêðóøíà íà äóøû, øòî é íå ñêàçàöü. Êîëüê³ æ ö¸ìíàå ïîñêóäç³ íåíàâ³äç³öü íàø íàðîä. Êîëüê³ âîøàé ïî¢çåå ïà íàðîäíûì öåëå”8 . Óëàñíà, ãýòà æ äàíöî¢ñê³ÿ ïðýòýíç³³ äà òàê çâàíàé ýë³òû, ïåðàäóñ³ì êàëýí³ÿëüíàé. Øòî ïàñåÿë³, òîå öÿìåð ³ æíóöü. “Àäç³íàÿ êðà³íà ¢ ñüâåöå, äçå íå âûêëàäàëàñÿ ¢âà ¢í³âýðñûòýöå ã³ñòîðûÿ ãýòàé êðà³íû, äçå ã³ñòîðûÿ ¢âàæàëàñÿ çà íåøòà çàáàðííåíàå, âàðîæåå ³ êîíòðàðýâàëþûéíàå, — ãýòà ¡êðà³íà. Äðóãîé òàêîé êðà³íû íà çÿìíûì øàðû íÿìà. Äçå æ íàðàäæàööà, äçå æ ïëàäç³ööà äýçýðö³ðàì, êàë³ íÿ ¢ íàñ? Äçå æ ðàñüö³ ñëàáûì äóõàì ³ çäðàéöàì, ÿê íÿ ¢ íàñ? Ãýòà íå â³íà äýçýðö³ðà¢, à áÿäà. Íå ñóäç³öü ³õ òðýáà, à ïðàñ³öü ïðàáà÷ýíüíÿ çà êåïîêàå âûõâàíüíå, çà äóõî¢íàå êàëåöòâà ¢ âÿë³ê³ ÷àñ. Õòî ñóäç³öüìå? Áðàòû-ñüëåä÷ûÿ ç òðûáóíàëà¢, øòî ðàñüí³âàþöü ãàðýëêó ¢ ñòàëî¢öû, çü íåïðûâàòíûì ïîäëÿäàì âà÷ýé. Þíàê³ ìàå ñüëÿïûÿ, áÿäà ìíå ç âàì³…”9 “Áðàòû-ñüëåä÷ûÿ”, ãîìýàïàòû÷íûÿ “ïàýö³ê³” — ÿíû, ÿíû áûë³ àïÿÿíûÿ ñàì³ì Äà¢æýíêàì, ÿíû, “ñ ìàóçåðîì â ðóêå, ñ Ëåíèíûì â áàøêå”, ãíàë³ ö¸ííû íàðîä ó ñüâåòëóþ áóäó÷ûíþ. ² âíñü âàéíà, ³ ÿê æà øêàäà ãýòûõ ö¸ííûõ íåáàðàê, ãýòûõ õàõëî¢ íÿø÷àñíûõ, ÿê³õ, ãýòà æ òàê çðàçóìåëà, ³ ïà âàéíå áóäóöü ñòðàëÿöü ýë³òàðíûÿ ïðàâàäûðû çü âÿë³êàé äàðîã³ ¢ êàìó³çì. ×àñàì Äà¢æýíêó àìàíî¢âàå æàõ ää ðàçóìåíüíÿ òàãî, øòî ¢ íàðîäó çóñ³ì íÿìà íàöûÿíàëüíàãà ³íñòûíêòó. Áî æ íàâàò âåäàöü íÿ âåäàþöü, õòî ÿíû òàê³ÿ. “Îû õàõëû, à öÿïåð íàñ ÷àìóñü ädðæíÿöü óêðà³íöà³”, — çàï³ñâàå ¸í ñëîâû íåéêàé æàí÷ûíû (8 ë³ïåíÿ 1942 ãîäó). À ïðàç äâà äí³: “Îû ÿø÷ý êðûõó áàðáàðû ³ ìóæûê³ (…). Ïàãëÿäçåöå íà íàøû àáøàðû, íà íàøû ãàðääû é â¸ñê³. ßê³ æàõë³âà í³çê³ ¢çðîâåíü æûöüöÿ! ßê³ ¢áîã³ ¢çðîâåíü ìàòýðûÿëüíàé êóëüòóðû íàðîäíûõ ìàñà¢! Øòî ïðà ãýòà âåäàþü? Õòî ïðà ãýòà âåäàå? Õòî — íå? Óâà ¢ñÿê³ì ðàçå, ê³íàðäýíàíñöû íÿ âåäàþü ³ âåäàöü íÿ õî÷óöü. ßíû çà¢æäû æûë³ àñîáíà àä íàðîäó, ÿê ³ ¢ñå ôàðàíîû”. Íà òàêîé ýìàöûéíàé äû ³íóÿëåêòóäëüíàé àñíîåå ï³øàööà ñöýíàð “Óêðà³íû ¢ àãí³”. Ïàäîáíà, øòî äà “ððäýíàíñöà¢-ôàðàíîà¢” Ä à¢æýíêà çàë³÷âàå

é ñàìîãà ñÿáå. ² àä òàãî çëóå: íà ÷ûì áóäàâàöü ñâàå ¢òîï³³? Íà íÿâåäàíüí³ òàãî, ÿê³ì ¸ñüöü íàðîä, ÿê³ì ¸ñüöü ÿãîíû äóõî¢íû ³ ìàòýðûÿëüíû ñòàí? Çüíåâàæàë³ õàõëà-ñëàáàêà, ïðàãíóë³ âûõâàöü çü ÿãî ìîóíàãà äóõàì óêðà³íöà, õîöü íà ñïðàâå âûñüâåë³ëàñÿ, øòî ðàñüöå, íà âà÷îõ, òàê³ ñàáå “ñàâåöê³ ÷àëàåê” (ãýòà ¢á³ëàñÿ ¢ ãàëàâêó íàéëåïø: àðãóìýíòàì “íî òû æå ñîâàòñêèé ÷åëîâåê” ïàäí³ìà¢ñÿ ¢ ñàìàå íåáà áÿçíîã³ ãåðîé “Ïîâåñòè î íàñòîÿùåì ÷åëîâåêå” Áàðûñà Ïàëÿâîãà). Äûé ³äýÿì³, õàé ³ íàéðàäûêàëüíåéøûì³, ÷àëàâêà íå ïàäíÿöü âûøýé àä óí³òàçà, êàë³ íå ö³êâå³ööà òûì, ÿê æûâóöü ëþäç³, íà ÿêîé áàçå, íà ÿêîé àñíîâå. Íàøà ñàöðýàë³ñòû÷íàÿ áðàö³ÿ íåçàðìà çàéìàëà ïÿðýäí³ÿ ìåñöû ñÿðîä óêðà³íñê³õ íàöûÿíàë-ïàòðû¸òà¢ íà ïà÷àòêó 90-õ: ÿíû çà¢æäû “îáìàíûâàòüñÿ ðàäû”, ñòâàðàöü ì³òû÷íûÿ, ³ì³ æ ïðûäóìàíûÿ âîáðàçû. Âûðàøàíà áûëî, øòî çà ïàðó ãàäî ¢ íàðîä çàãàâîðûöü ïà-¢êð³íñêó (íó, ó êðàéí³ì âûïàäêó, çà ¢ääóíóþ ïÿö³ãîâêó!), ñòàíåööà âîëüíûì ³ íåçàëåæíûì óâà ¢ñ³ì — íó çóñ³ì ÿê ñàì³ ñïàäàðû ï³ñüìåíüí³ê³, ïää àáðàçàì³ ÿê³õ ëþäçÿì íàëåæàëà “÷ûñüö³öü” ñÿáå ³ ïåðàòàéëÿöü. Àäíâ æà íàðîä ó ÷àðãîâû ðàç íå àïðà¢äà¢ ñïääçÿâàíüíÿ¢. ² ¢ ë³õóþ ãàäç³íó íåòòà âûáóìà¢ äýìàêðàòûþ, íÿìà ñ¸íüíÿ ñðîäêà¢ äóáöîì ïàãíàöü òîé í³ê÷ýìíû ëþä ó ñüâåòëóþ áóäó÷ûíþ. ßê ³ ðàíåé: “Íýìà äàáðà íà ¡êðà³íå. Ìàëà ìû ñÿáå øàíàâàë³. Óñ¸ äóìàë³ âûìÿòàöü æàëåçíàé ìÿòëîé äû “ãàðà÷ûì” æàëåçài. Äû ¢ñ¸ äàâîäç³ë³ òài øòîñü ääíî ääíàìó”10 . Ö³êàâà, øòî ¢ äç¸íüí³êão Äà¢æýíê³ çüÿ¢ëÿþöà ³ áàíäýðà¢öû. ¨í õî÷à çðàá³öü íàéíî ¢øû ýíàñ-æûöüöÿï³ñ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó ïää íàçâàé “Çàëàòûÿ âàðîòû”, ³ ¢ íàðûñão ñâà³õ çàäóìâåööà íää òûì, ÿê³ÿ æ íàñòóíñòâû ¢çüÿäíàíüíÿ íàøûõ çåìëÿ¢ ó ääíó, õàé àïýðýòêàáóþ äçÿðæàâó, Ñàâåöêóþ ¡êðà³íó. Ðýæûñýð òóò áà÷ûöü òðàãåäûþ: “Çàõïäí³ ¢êðà³íåö íÿ âåäà¢ óñõîäíÿãà ðàáñòâà ³ òàê ïðîñòà íå ñêàðûööà. Áî æ ó ÿãî ãîíàð ¸ñüöü, ÷àëâå÷û ³ íàöûÿíàëüíû, à ãýòûÿ êàòýãîðû³ äà ¢íî âûòðà¢ëåíûÿ (ö³, äàêëàäíå, óñ¸ çðîáëíà, êàá òàê ñòàëàñÿ) íà Âÿë³êàé Óêðà³íå. ², ìîæà, òóò íàäçåÿ íà òîå, øòî ãýòû “áàíäýðà” ñâà¸é äîíàðñêàé êðûâ¸é äàíàìîæà çüìÿí³öü øòîñü ó ìýíòàëüíàñüö³ ðàáà-¢êð³íöà, íåäàëóæíàãà ñëàáåíüêàãà õàõëà…” Òîëüê³ Äà¢æýíêó øêàäà ÿãî — áî æ í³ø÷àöü, áî æ çàá³âàþöü, ³ íå ääíî ñòàãîäçüäçå. Çà ãýòû æàëü ³ ïàêàðàë³ “¡êðà³íó ¢ àãí³” “âûñ÷àéøèì ïðåçðåíèåì”, à ïîòûì ³ ïàæûüöü¸âàé ìàñêî¢ñêàé âûñûëêàé ðýæûñýðà. Íýìîæíà øêàäâàöü íàø íàðîä, “ãàðà÷ûì æàëåçài” ³ ³íøûì³ ïääðó÷íûì³ ñðîäêàì³ íàëåæàëà âûïðà¢ëÿöü ÿãî. Äû ³ñêðà ãóìàí³çìó áûëà ê³íóòàÿ, ó 60-ÿ ãääû çü ÿå âîçãîðåëîñü ïëàìÿ…

“Ãåí³³, áåñüñüìÿðîòíûÿ, íà êàëåí³ ñòàíüöå Ïåðàä ñüìÿðîòíûì³ ëþäçüì³!” Ãýòû ë¸çíîã Âàñ³ëèÿ Ñ³ìàíåíê³ øìàò ÷ããî òëóìà÷ûöü ó ³äýàë¸ã³³ “øýñüöüäçÿñÿòí³êà¢”. ßíû àäâÿðíóë³ñÿ àä “ãåðîÿ”, ÿíû, ïðûíàìñ³ íåéê³ ÷àñ, àìÿâàë³ “Ãàðï³íà¢ ³ Òýêëÿ¢, Òàöÿíà¢ ³ Ãàííà¢”, “ãýòûõ Ñàð’ÿíà¢ ó õóñòêàõ, Âàí Ãîãà¢ ó ñïàäí³öàõ”, ÿê³ÿ ¢ ýíõóó êëÿñû÷íàãà ñàöðýàë³çìó áûë³ òîëüê³ ìàñî²êàé äëÿ ìóæû÷êî¢ ó ñêóðàíêàõ. ßíû, ìàëàäûÿ ¢êðà³íñê³ÿ ïàýòû ³ ê³íàïàýòû 60-õ, íå çàáûâàë³ òàãî, øòî ñàì³ ¢÷îðàøí³ÿ ìóæûê³, ³ òàìó íå õàöåë³ áûöü “ôàðàîííàé” ë³òàðàòóðíà-ìàñòàöêàé íàìýíëÿòóðàé — ³ì õàöåëàñÿ òóë³ööà äà íàðîáó, äà ¢ñ³õ ãýòûõ “Êðû÷ý¢ñê³õ ç ïàðýïàíûì³ íàãàì³”. ßíû, ÿê ïîçüí³ Äà¢æýíêà, íå çüíåâàæàë³ “íÿø÷àñíàãà õàõëà” ³ íå ïðàïàíî¢àâë³ ¢ê³íóöü ÿãî çíî¢ ó áàëüøàâ³öê³ êàö¸ë äëÿ ïåðåâëê³ íàäååæàù³ì îáðàçîì. ßíû, óðýøöå, ïðûìàë³ ÿãî òàê³ì, ÿê³ì ¸í ¸ñüöü. Õàöÿ íÿðýäêà áûë³ é ÿãîíûì³ ñóâîðûì³ ñóäçüäçÿì³. Óñ¸ ãýòà àäáûëîñÿ, ìîæà, ÿø÷ý é òàìó, øòî “øýñüöüäçÿñÿòí³ê³” áûë³ äçåöüì³ “àäë³ã³”, ïà÷óâàë³ñÿ ñüìÿëéøûì³ é áíëüø íåçàëåæíûì³ çà ïàïÿðýäí³êà¢. Àëå ¢æî ¢ ðàíüíÿé ñâ¸é ïàýìå “Ñüìåðöü Øà¢÷ýíê³” ²âàí Äðà÷ïðäääà÷û¢ çäðàäí³öê³ÿ ³ áàÿçüë³¢÷ûÿ êàòàêë³çíû: “Øòî íàì äääóöü, òîå é äçÿ¢áåì. ×àëîì çà ëàñêó àääàåì. Öàð íàñ øóãíó¢, ³ ìû — î ñòðãò! Ïûõîóë³ ¢ñå ïà ñüìåòí³êàõ…” Íå¢çàáàâå áíëüøàñüöü “óêðà³íñê³õ âåðàá’¸¢” (áíëüøàñüöü, àëå íÿ ¢ñå!) òàê ³ ¢÷ûí³öü. À ïà÷ûíàë³ñÿ ê³íýìàòàãðàô³÷íûÿ 60-ÿ ô³ëüìàì Â³êòàðà ²âàíîâà “Çà äâóìà çàéöàì³” (1962) ïàâîäëå âÿäîìàé ï’åñû Ì³õàéëû Ñòàðûöêàãà. ßãîíûì ãåðîåì áû¢ Ãàëèõâàñòû (ó áë³ñêó÷ûì âûêàíàíûí³ Àëåãà Áàðûñàâà), íÿ¢äàë³öà-á³çíÿñìýí ³ òàê³ æ íÿ¢äà÷ë³âû Äîí-Æóàí. ßãîíû çàìàõ íà áàãàöüöå Ïðî²³ Ïðàêîïà¢íû (Ìàðãàðûòà Êðûí³öûíà), äà÷ê³ çàìîæíûõ ê³å¢ñê³õ ìÿø÷àíà¢ Ñ³ðêî¢ (òàòêà Ñ³ðêî¢ âûêàíàíûí³ Ì³êîëû ßêà¢÷ýíê³ — ãåí³ÿëüíà!), ñêîí÷àööà ñüìåøíûì ô³ÿñêà. Ìÿø÷àíå ãàâîðàöüí íà íåïàìûñíûì ñóðæûéó, õàõëÿöê³ì íàðå÷³³, àäíàê õàðàêòýðíà, øòî ÿíû íå çüíåâàæàþööà ³ íå ñòàþööà àá’åêòàì ñàòûðû, ô³ëüì íàïí¢íåíû äîáðàçû÷ë³âûì ê³ðìàøîâûì ñüìåõàì. Òóò òðûþòóå çâû÷àéíû ¢êðà³íåö, ÿê³ íå àäàðâà¢ñÿ ÿø÷ý àä ñâà¸é “õàòû é ïàêîþ”, àä ñâàéãî “ñàäî÷êó-ðà¸÷êó”, àä ìîâû ñâà¸é — ³ òàìó ¸í ïðûðîäíû, íàòóðàëüíû, ó ïðîö³ëåãëàñüöü øòó÷íàé ³ òàìó ñüìåøíàé “ïàâÿçåíöû³” ê³å¢ñê³õ õàõëî¢. Óóêàë³ ïðûðîäíàã ãåðîÿ, ïðûðîäíàãà ÷àëàåêà, à õòî øóêàå, òîé, ÿê âÿäîìà, ³ çíàõîäç³öü. Òâîð÷àÿ ãðóïà ô³ëüìó “Öåí³ çàáûòûõ ïðîâêà¢” íà ÷àëå ç ðýæûñýðàì Ñÿðãåâì Ïàðàäæàíàâû âûÿâ³ëà òàêîãà ãåðîÿ ¢ Êàðïàòàõ, òàì, äçå õîöü ³ ñòóíàëà äàòóëü íããà ¢êðà³íêàãà ê³íýìàòàãðàô³ñòà, àäíàê áà÷ûë³ çáîëüøàãà âûñòðàåíàãà, ãàðí³òóðíàãà ïýðñàíàæà (òî áîê íåøòà òàêîå

îïýðíàå). Ïàâîäëå âûçíà÷ýíüíÿ ñàìîãà ðýæûñýðà, íàìåð ïàëÿãàà¢ ó òûì, êàá çàãëûá³ööà ¢ íóòðî, äà âûòîêà¢ àïîâåñüö³ Ì³õàéëû Êàöþá³íñêàãà, äà òîé ñòûõ³³, øòî íàðàäç³ëà ÿå. Äîáðà, øòî ¢ çäûìêàõ áðàë³ ¢äçåë ãóöóëû, áåñïàñÿðýäí³ÿ íîñüá³òû ìîâû ì³òó, àáðàäó, ðûóàëó — óëàñíà, ÿíû ³ àäûãðàë³ âûðàøàëüíóþ ðîëþ ¢âà ¢ñüâåäàìëåíüí³ ãðóïàþ ñýíñó, ñòðóêòóðû ìîâû ì³òó, ìîâû ïàãàíöà¢, íàøûõ “çàáûòûõ ïðîäêà¢”. ²õîàÿ ìîâà ñàïðà¢äû ¢ òîé ìîìàíò áûëà çàáûòàÿ, âûêðàñüëåíàÿ ç æûüöÿ êóëüòóðû, ïðàçü ÿå ïàñÿðýäí³öòâà ïðàêòû÷íà í³÷îãà íå òðàíñüëÿâàëàñÿ ¢ êóëüòóðíû ýòýð íàöû³. Äàêëàäíåé ñêàçàöü, âûïàâê³ òàêîãà òðàíñüëÿâàíüíÿ íå áûë³ “¢çàêîíåíûÿ”, íàëåæàë³ äà ïýðûôýðûéíûõ çüÿâà¢ áûöüöÿ êóëüòóðû. Çüÿ¢ëåíüíå ô³ëüìó Ïàðääæàíàâà çüäçåéñüí³ëà öÿãàì êîëüê³õ ãàäî¢ ðýâàëþöûéíû ¢ïëû¢ ìåíàâ³òà íà ñòðóêòóðíàå ¢ëàäêàâàíüíå íàöûÿíàëüíàé ýêðàííàé êóëüòóðû. Ñÿðîä ³íøûõ ÷ûíüí³êà¢ íàçàâó òàê³: ñëîâà òóò ñòðà÷âàå ñâàþ ðîëþ ñê³ðî¢âàíüíÿ ³ êàíòðîëþ. Êàë³ ¢ ñàöðýàë³ñòû÷íûõ òâîðàõ êàëåêòû¢ ñêëàà¢ñÿ íà¢êîëà ñëîâà, ïðàðî÷àà ñëîâà, ïðàá³âàþ÷ûñÿ äà ÿãî çû öåìðû “äàñëàåâíîâàà”, “äàñüâÿäîàãà” áûöüöÿ, ³, àäïàåâäíà, ãåðîåì òóò áû¢ òîé, õòî ääîëüâà¢ “öåííàòó” ³ “íåìàòó”, ñÿãàþ÷û “ñüâÿòëà” ³ “ñëîâà”, äûê ó ê³íî, òàê áû ìîâ³öü, òðàäûöû³ “Öåíÿ¢…” ãåðîé âÿðòàåöòà ¢ íå÷ûì “äàñüâÿäîìûì” ñòàí, çàíóðþ÷ûñÿ ¢ ø÷àñíóþ é ³íòûíîà ïðàãðýòþ íåìàòó é öåìíàòó. À òàäû ³ ¢ ñàìîãà ñÿåå, ó ñâàþ íàöûÿíäëüíóþ ñóáñòàíöûþ ÿê òàêóþ, ñâàþ “õàòó é ïàêîé”, ïðàìà¢ëÿþ÷û òûì³ æ Øà¢÷ýíêàâûì³ ñëîâàì³. Óêðà³íåö òóò ñòàåöòà, à äàêëàäíåé, óñüâåäàìëÿå ñâàþ ¢êðà³íñêàñüöü íÿ ¢ âûí³êó ãåðà³÷íàãà æýñòó, äçåÿíüíÿ, à ¢ âûí³êó àêöûÿ¢ ÷ûñòà äóõî¢íàãà ëàáó, ñêëàäàíàé ³ ìóððàãåë³ñòàé ïðàöû äóøû. Öàëþòêåå äçåñÿö³ãîäçüäçå ïàñüëÿ “Öåíÿ¢…” ãåàïàë³òû÷íû âýêòàð ê³íàñòóäû³ ³ìÿ À. Äà¢æýíê³ ïàâåðíóòû íà Çàõàä, çàõää Óêðà³íû. Àêòîð ²âàí Ì³êàëàé÷óê ñòàåöòà ¢âàñàáëåíüíåì óêðà³íöà. Ó ³ì íÿìà í³÷îãà àä õàõëà, ãýòà ãóöóë-ðàìàíòûê, à÷ûø÷àíû ³ àä “çàõîäí³öêàé” ýòíîãðàô³÷íàñüö³, ³ àä “óñõîäí³öê³õ” ðàáñê³õ ³íñòûíêòà¢. Ó ³ì ãàëî¢íåå — ïàðîäà, äëÿ ¢ñ³õ àäãýòóëü ãýòà ³ ¸ñüöü óêðà³íåö. Íÿ äç³¢íà, øòî ¸í ñûãðàå öýíòðàëüíûÿ ðîë³ ¢ íåìàëîé êîëüêàñüö³ ô³ëüìà¢ ê³ðóíêó, ïàéìåíàâàíàãà êðûòûêàì³ ¢êða³íñê³ì ïàýòû÷íûì ê³íî, óëó÷íà ³ ç ðîëÿé êàçàêà Âàñ³ëÿ ¢ êàðó³íå “Çüí³êëàÿ ãðàìàòà” Áàðûñà ²¢÷àíê³ (1972). À âîñü íà ðîëþ “áàíäýðà¢öà” Àðýñòà ¢ “Áåëàé ïóóøûô ç ÷îðíûì êðûëîì” (1971) ÿãî íå çàöüâåðäç³ë³, õàöÿ Ì³êàëàé÷óê áû¢ ñóà¢òàðàì ñöýíàðó (ðàçàì ç ðýæûñýðàì Þðûåì ²ëüåíêàì) ³ ðîëþ òóþ ï³ñà¢ àäìûñëîâà äëÿ ñÿáå. ²äýàëüíûõ ¢êða³íåö íÿ îîã áûöü “áàíäýðàì”. ² íà ãýòóþ ðîëþ ¢çÿë³ òàäû

ÿø÷ý í³êîìó íå âÿäîìàãà Áàãààíà Ñòóïêó, ÿê³, íàñóïåðàê óñÿìó, óðàç³ ¢ ÿêîþñü íàäçâû÷àéíàé óíóòðàíàé öüâ¸ðäàñüöþ. Ãýòà áû¢ ãåðîé, áî ÿêðàç ó ÿãîíûõ ïàâîäç³íàõ áûëî íàéìåíø (ñïàì³æ áðàòî¢ Äçâàíàðî¢) âàãàíüíÿ¢ ³ ñóìíåâà¢. ²íøÿ áðàòû ðýôëåêñâàë³, ìàðûë³ (ó òûì ë³êó ³ ïðà öóâî¢íóþ Äàíó — Ëàðûñó Êàää÷í³êâáó), Àðýñò æà äçåéí³÷à¢. ² øòî ç òàãî, øòî ¸í ïðàéãðà¢ ó ââóáî³, — ìîö àä÷óâàëãÿ íà ÿãîíûì áàêó, ³ ãýòà áûëà ìîö äóõî¢íàÿ. ² êàë³ ¢êðà³íåö Ì³êàëàé÷óêà ¢çíîñ³ ¢ñÿ íää õàõëîì, âûçâàëÿþ÷ûñÿ àä ðàáñê³õ ³íòûíêòà¢ ³ äóøý¢íåå äðîáÿçíàñüö³, ïðàçüìåðíàå ê³ðàâàíàñüö³ âîíêàâûì ñëîâàì-³äýîëÿãàì, äûê Àðýñò-Ñòóïêà áû¢ óæî öàëêàì ñàìàäàñòàòêîâûì — ãåðîéóêðà³íåö ó ïî¢íûì ðàçóìåíüí³ ãýòàãà ñëîâà. “Áåëàÿ ïòóøêà…” ñòàëàñÿ ïðû÷ûíàé ñêàíäàëó íà XXV çüåçüäçå Êàìïàðòû³ ¡êðà³íû 71-ãà ãîäó — íå ¢ àïîøíþ÷àðãó é òàìó, øòî ïà÷óëàñÿ õàää íîâàãà ã³ñòàðû÷íà-íàöûÿíàëüíàãà ³ ÷äëâå÷àãà òûïó. “Áàíäýðà¢ñêàå” ê³íî àáÿöàëà âàæíûÿ çüìåíû ¢ ïñûõàë¸ã³³ ³ ³äýàë¸ã³³ íàöû³, ³ ãýòàå àáÿöàíüíå, çðýøòû, çáûëîñÿ. Òûì áîëüø, øòî “áàíäýðà¢öû” ïà¢ñòàë³ íÿ òîëüê³ íà ýêðàíå — äîñûöü çãàäàöü àäíàãî òîëüê³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà. Ïàñüëÿ ãýòàãà, âÿäîìà, óñÿëÿê ïðàãíóë³ âÿðíóöü âíáðàç õ³òðàâàòàãà é ãàâàðêîãà õàõëà — íå áÿç ïîñüíåõó. Äûé áû¢ ¸í ðýàëüíàñüöþ òàêñàìà, ÷àãî òàì êàçàöü. Ó ô³ëüìå Ëýñÿ ßí÷óêà “Âîëä-33” (1991) ìû áà÷ûì êàë³ íå õàõëà, äûê ÿø÷ý òàêîãà ñàáå ïðîñüöíüêàãà ñåëÿí³íà, íÿ çäàòíàãà àáàðàí³öü í³ ñÿáå ñàìîãà, í³ ñÿì’þ, í³ ðîä ³ íàðîä. Ó ô³ëüìå “Ê³ñëàðîäíû ãîëàä” (1990) ³íøàãà ìàëàäîãà ðýæûñýðà, Àíäýÿ Äíí÷ûêà, ö³ íå ¢íåðøûíþ çà øìàò ãîä çðîáëåíà ñïðîáà ïàäàöü óêðà³íöà, øòî ïà êðîïë³ âûö³ñêå çü ñÿáå õàõëà — óâà ¢ìîâàõ âåëüì³ íÿïðîñòûõ, ó øýðàãàõ Ñàâåöêàé àðì³³. Ó “Ôó÷æî¢” Ì³õàéëû ²ëüëåíê³ íà ãàëàâó õàõëàì ïàäàå ¢êðà³íåö ç Àìýðûê³, ³ ¸í íåéê³ äç³¢íû, çü ³íøàãà öåñòà çðîáëåíû (íåøòà äà¢æýíêà ¢nêåå ¸ñüöü ó ãýòûì ô³ëüìå, íåøòà àä íÿçüäçåéñüíåíûõ “Çàëàòûõ âàðîòà¢”!). Óêðà³íñê³ õóòàð ³ Àìýðûêà — ÿê àíòûïîäû, ÿê àñÿðîäçüäç³, ÿê³ÿ ñòâàðàþöü ðîçíûÿ òûïû ¢êðà³íöà¢. Àìýðûêàíñê³ ëåïøû, âÿäîìà, — õàöÿ á òàìó, øòî ¢ ÿãî áîëåé öÿãë³öà¢… Äû ñòîëüê³ ïàýç³³ íà ãýòûì õàõëÿöê³ì õóòàðû! Õàöÿ é òóò íå áÿç à¢òàðñêàé õ³òðàé óñüìåøê³ — âÿñêîâû ìàñòàê ña ñüö³ïëàé õâàì³ë³ÿé Áàòû÷ýë³ (Ó. Òðàöþê) ï³øà ç íàòóðû äíÿïðî¢ñê³ÿ ïÿéçàæû, à íà ïàëàòíå ìû áà÷ûì “íåéêàå Õó÷æî” ê³òàéñêàå. Óâà ¢êðà³íöà-àìýðûêàíöà, âÿäîìà æ, êðàñàíî¢íàå áàíäýðà¢ñêàå ³ìÿ Àðýñò; òîëüê³ ñóìíå¢íà íåøòà, êàá ¸í çàïàë³¢ ñâà³ì ïðûêëàäì ñàïðà¢äíûõ óêðà³íöà¢… Ãåðà³÷íû ¢êðà³íñê³ õàðàêòàð óçüí³êàå ¢ ô³ëüìàõ íàéíî¢øàãà ÷àñó “Â³øí¸âûÿ íî÷û” Àðêàäç³ÿ Ì³êóëüñêàãà (1992), “Êàçàê³ éáóöü”

Ñÿðãåÿ Àìåëü÷óêà (1994) äû ³íøûõ, àäíàê ñàïðà¢äíûõ óää÷ òóò íåøòà íå â³äàöü. Ö³ íå òàìó, øòî ¢ ðýàëüíàñüö³ ç ãåðà³çìàì íàøûì, ç ñàïðà¢äíàþ öüâ¸ðäàñüöþ õàðàêòàðó — ñóöýëüíûÿ ïðàáëåìû? Íó, à ñàì ñàïðà¢äíû Ñüöÿïàí Áàíäýðà ¢ ô³ëüìå Ëýñÿ ßí÷óêà "Àòýíòàò. Âîñåíüñêàå çàáîéñòâà ¢ Ìþíõåíå" (1995) âûãëÿäåå ïà¢ïàðàäûéíà, íàäòà ¢æî íàãàäâàþ÷û âîæäÿ ³ ó÷³òåëÿ ¢ êåïöû, — ïðû àñàáë³âàé íàïðóæàíàñüö³ é òýàòðàëüíàñüö³ æýñòà¢, íåàäìåíàþ ñóäüáîíîñíîñòüþ ìûñë³òåëüíûõ ïà… Áàíäýðà — à íå "áàíäýðà¢ñêàãà", íå ãåðà³÷íãà òûïó, — âîñü òàê… Øòî æ, ïà÷àêåì, êàë³ íÿ çã³íå ê³íî íà àáøàðàõ Óêðà³íû. Ó êîæíûì ðàçå ïàäçåë íà "õàõëî¢", "óêðà³íöà ¢" äû "áàíäýðà¢öà¢" áóäçå ïàñòóïîâà çüìÿíÿööà ³ àäì³ðàöü. Íàöûÿ çàçíàå ¢ íîâûõ ã³ñòàðû÷íûõ óìîâàõ ñóòíàñíûÿ çüìåíû — ö³êââà áóäçå äàâåäàööà, ÿê³ì áóäçå ãýòû ïðàöýñ ó ëþñòýðêó ýêðàíó.

1 Ìèêîëà Õâèëüîâè. Óêðà¿íà ÷è Ìàëîðîñ³ÿ? — Êè¿â, 1993, ñ. 264—265. 2 Òàìñàìà, ñ. 265. 3 Äìèòðî Äîíöîâ. Äóõ íàøî¿ äàâíèíè. — Äðîãàé÷, 1991, ñ. 91—92. 4 Ñâ³ä÷àòü àðõ³âí³ äîêóìåíò. — Êóëüòóðà ³ æèòòÿ, 1994, 3 âåðåñíÿ. 5 Îëåêñàíäð Äîâæåíêî. Óêðà¿íà â îãí³. Ê³íîîâ³ñòü, ùîäåíèê. — Êè¿â, 1990, ñ. 197. 6 Òàìñàìà, ñ. 123. 7 Òàìñàìà, ñ. 145—146. 8 Òàìñàìà, ñ. 133. 9 Òàìñàìà, ñ. 135. 10 Òàìñàìà, ñ. 415.

Ïåðàêëà¢ Ñÿðãåé Ñìàòðû÷ýíêà ïàâîäêå Êðèòèêà, ñåðïåíü / âåðåñåíü, 1997

flay501

Ìàéêë Ôëàåð — ñëàâ³ñò, ïðàôýñàð êàòýäðû ¢êðà³íñêåå ô³ëÿë¸ã³³, ê³ðà¢í³ê äýïàðòàìýíòó ñëàâÿíñê³õ ìîâà¢ ³ ë³òàðàòóðà¢ Ãàðâàðäçêàãà ¢í³âýðñûòýòó. ìîâàçíà¢ñòâà Ìàéêë Ôëàåð

23 æí³¢íÿ 1994 ãîäó ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàå ðàäû¸, ÿêîå áûëî çüìÿí³ëà ñàâåöêóþ ìàäýëü àáâÿø÷ýíüíÿ ÷àñó (“Ó Êè°â³ â³ñ³ì ãîäàí”), çíî¢ äà ÿå âÿðíóëàñÿ. Ãýòà âûêë³êàëà âîñòðóþ ðýàêöûþ. Àäç³í íàâóêîâåö ç Ëüâîâà íàâàò çüâÿðíó¢ñÿ äà îðãàíà¢ óëàäû ñà ñêàðãàé. Ïðà âûí³ê³ ¸í ðàñïàâ¸¢ ó ë³ñüöå ¢ “Ë³òåðàòóðíó Óêðà¿íó”: “ßê ïàâåäàì³ëà ìíå äûðýêûÿ ðàäû¸âÿø÷àíüíÿ, ÿíà âûìóøàíàÿ çðàá³öü ãýòà íà ïàäñòàâå ðàñïàðàäæýíüíÿ ïðýçûäûþìò Äçÿðæà¢íàé òýëåðàäû¸êàìïàí³³ ¡êðà³íû, ïðûíÿòàãà í³áûòà ¢ ñóâÿç³ ñà øìàòë³ê³ì³ ë³ñòàì³ ñëóõà÷î¢, ÿê³ÿ “íå ïïí³ìàþò” óêðà³íñêàãà “âîñüìà ãîäèíà”. Ðàñöýíüâàþ÷û ãýòóþ çüìåíó ÿê ñïðîáó àæûöüöÿâ³öü ïåðäâûáàðíóþ àáÿöàíêó ïðýçûäýíòà Êó÷ìû íàäàöü ðàñåéñêàé ìîâå äçÿðæà¢íû ñòàòóñ (àä ÿêîé ¸í ïàçüíåé àäìîâ³¢ñÿ), äàï³ñ÷ûê ñêîí÷û¢ ñâîé ë³ñò ñàðêàñòû÷íàé ïðàïàíîâàé: “Òàäû äàðý÷íåé àäðàçó ïåðàéñüö³ íà “âîñåìü ÷àñîâ”, àáì³íàþ÷û õàõëÿöê³ ñóðæûê “â³ñ³ì ãîäèí”. Ãýòû ýï³çîä — âåëüì³ ïàêàçàëüíû äëÿ ñòàíîâ³ø÷à ¢ öÿïåðàøíÿé Óêðà³íå. Ó á³òåå çà ìî¢íàå ïåðøûíñòâî âûáàð íàäãóë àáìÿæî¢âàåöà äâóìà ìî¢íûì³ ñòàíäàðòàì³ — óêðà³íñêàé ö³ ðàñåéñêàé ìîâû. Äû ïàêóëü ÿíû çìàãàþöà ì³æñîáêó çà ðîëþ âûñîêàé ìîâû ¢âà ¡êðà³íå, ðîëþ í³çêàé âûêîíâàå ¢êðà³íñêà-ðàñåéñêàÿ òðàñÿíêà — ñóðæûê. Çà àïîøí³ÿ 5 ãàäî¢ ó ãýòàé ñâà¸é ôóíêöû³ ¸í ñòà¢ñÿ ñâîåäñàáë³âûì ìî¢íûì ïðûóëêàì äëÿ àä÷óæàíûõ ³ áóíòàðî¢, òûõ, õòî ³äçå ñóïðàöü íîðìà¢ ãðàìàäçê³õ óìî¢íàñüöÿ¢, — ïðàäñòà¢í³êî¢ ìëääçåâàé êóëüòóðû, êðûì³íàëüíàãà ýëåìýíó, âàéñêî¢öà¢ ö³ ñüâÿäîìé ñâàéãî ñàöûÿëüíàãà ñòàòóñó “òóñî¢ê³”. Ó òîé æà ÷àñ òîé-ñ¸é ç ñó÷àñíûõ à¢òàðà¢ ó ñâà³õ ïðàçà³÷íûõ òâîðàõ (ïåðâààæíà àïàâÿäàíüíÿõ íà ãàðàäçêóþ òýìàòûêó) âûêàðûñòî¢âàå ñóðæûê ÿê äçåéñíû ñòûê³ñòû÷íû ñðîäâê. Óâîä ÿãî ¢ ìàñòàöê³ òýêñò äàå ýôýêò ðýçêàãà ïåðàõîäó, çüìåíû àòìàôýðû, òýìàòû÷íàãà çðóõó, ãëûåéøàãà ðàñêðûüöÿ ïýðñàíàæà. Ñóðæûê êðûòûêóäöà ¢ ãàçýòíûõ ³ êî³æíûõ ïóáë³êàöûÿõ. Ö³ íå íàéâàñòðýéøû âûñòóï ñóïðàöü ÿãî — áðàøóðêà ïàä íàçâàþ “Àíòèñóðæèê”, äàââäí³ê ñòûë³ñòû÷íûõ íîðìà¢ ³ ýòûêàòó (Ëüâî¢, 1994). Ðýäàêòàð Àëÿêñàíäðà Ñýðáýíêàÿ àï³ñâàå ðàñåéñê³

ñêëääí³ê ñóðæûêó ÿê â³ðóñ, øòî ïàðàæàå ¢ñ¸ íîâûÿ é íîâûÿ ÷ àñòê³ áåçàáàðîíîàãà àðãàí³çìó ¢êðà³íñêàå ìîâû. ßíà ìÿðêóå, øòî çüìåøâàíüíå êàìïàíýíòà¢ ðàñåéñêàå ³ ¢êðà³íñêàå ìîâû àäáûâàåöà àäâîëüíà. Íà êàðûñüöü åéíàãà öüâåðäæàíüíÿ ãàâîðûöü òàêñàìà à¢òàðûðýòíû “Ñëîâíèê óêðà¿íñüêî¿ ìîâè”, ÿê³ äàå ñóðæûêó íàñòóïíàå àçíà÷ýíüíå: “ýëåìýíòû äçüâþõ ö³ íåêàëüê³õ ìîâà¢, àá’ÿäíàíûÿ øòó÷íà, áåç çàõàâàíüíÿ íîðìà¢ ë³òàðàòóðíàå ìîâû; íÿ÷ûñòàÿ ìîâà”. Àëå íàêîëüê³ ñóðæûê íàñàìðý÷ òòó÷íû ö³ ääâîëüíû? Ö³ ñàïðà¢äû ìîæíà, ÿê ñüöüâÿðäæàå Ñýðáýíêàÿ, çüìåøâàöü ëþáûÿ ¢êðà³íñê³ÿ ñëîâû çü ëþáûì³ ðàñåéñê³ì³, àòðûìë³âàþ÷û íåøòà íàêøòàëò ìàêàðàí³÷íàé ìîâû øûðîêàãà ¢æûòêó? Ö³, ìîæà, íàäââàðîò, ³ñíóþöü àáìåæàâàíüí³ íà ³õ ¢çàåìàñïàëó÷ýíüíå? Ö³ ¢ñå ¢êðà³íñê³ÿ íàçí¢í³ê³, çàéìåíüí³ê³, ïðûìåòí³ê³ é äçåÿñëîâû ìîãóöü çüìÿíÿööà ïà ðàñåéñê³õ ìàäÿëÿõ, ö³ òîëüê³ àñîáíûÿ çü ³õ? Ö³ ôàíàëÿã³÷íûÿ íîðìû ¢êðà³íñêàå ìîâû ¢ ñóðæûêó ïàðóøàþöà ÿê ça¢ãîäíà, ö³ òóò äçåéí³÷àþü ïý¢íûÿ ïðàâ³ëû? Ö³ ³ñíóþöü íàäãóé ÿê³ÿ-íåáóäçü ïðàâ³êû ¢ ãýòûì ìî¢íûì ïàÿâûíêó? Àíàë³ç ñóðæûêó âûìàãàå íääçåéíûõ çüâåñòàê, ÿê³ÿ ðîáÿöü ìàã÷ûìì³ äàëåêàñÿæíûÿ âûñíîâû. Íà æàëü, òàêîé áàçû çüâåñòàê íå ³ñíóå. ²ãíàðàâàíû àô³öû¸çàì ³ çüíÿâàæàíû ïóðûñòàì³, ñóðæûê çàñòàåöà ¢âà ¢êðà³íñê³ÿ ãðàìääçòåå çüÿâàé ìàëàçðàçóìåëàé. Àá ³ì íÿìà ñòàòûñòûê³, áî ¸í íå ïðûçíàåööà ìàæë³âàé àëüòýðíàòûâàé ó àïûòàëüí³êàõ. Íàâàò áîëüø, ÿãî ñóáñòàíäàðòíû ñòàòóñ ÷àñòà íàêëàäåå íà ÿãî ñâîåàñàáë³âåå ìî¢íåå òà¢ðî, ÿêîå, ó ñâàþ ÷àðãó, óïëûâåå íà ðýàëûþ àïûòâàíûõ. Äðóã³ ðàçüäçåë áðàøóðû “Àíòèñóðæèê” ïàäàå ïàðû ïðûêëàäà¢, ïðûâîäçÿ÷û ïðàâ³ëüíûÿ ¢êðà³íñê³ÿ àäïàâåäí³ê³ ñóðæûêàâûõ ôîðìà¢. Ôàêòû÷íà ¢ñå âûïàâê³ ñóðæûêó ¸ñüöü ïåðøàñíûì òûïàì ëåêñû÷íàé àëüáîì ñòàòûñòû÷íàé ñóáñòûòóöûû³ ³ âûÿ¢ëÿþöü íàñòóïñòâû ìàðôàëÿã³÷íûõ öü ôàíàëÿã³÷íõ óïëûâà¢. Ñÿðîä ³õ ëåêñû÷íÿ çàïàçû÷àíüí³ (“ïðèõîæà” — çàìåñò “ïåðåäïîê³é”); çàïàçû÷àíüí³ íîâûõ çíà÷ýíüíÿ¢ äëÿ ¢æí íàÿ¢íûõ ñëîâà¢ (“ñòîëîâà” — çàìåñò “¿äàëüíÿ”), à òàêñàìà êàëüê³: ëåêñû÷íÿ (“ðîçïîëîæåííÿ” ö³ “ðîçïîëîæåí³º” çàìåñò “ðîçì³ùåííÿ” ö³ “ðîçòàøóâàííÿ”) ³ ñûíòàêñû÷íûÿ (“íàðäää ïî ïðîáëåìàì” çàìåñò “íàðäää ç ïðîáëåì”). ²ñíóå íÿøìàò áåçóìî¢íà â³äàâî÷íûõ àáìåæàâàíüíÿ¢ íà öýêûÿ ö³ ÷àñòêîâûÿ ëåêñû÷íÿ ïàçû÷àíüí³ äû êàëüê³ äëÿ íàçí¢í³êà¢, äçåÿñëîâà¢ ³ ïðûìåòí³êà¢. Áóäó÷ûÿ äàñüëåäàâàíüí³ âûÿâÿöü ìàøòàáû àáìåæàâàíüíÿ¢, ÿê³ÿ íàêëàäàþöü íà âûáàð ôîðìà¢ ñûíòàêñû÷íûÿ àäíîñ³íû, ñòûë³ñòûêà, ïðàãìàòûêà ³ ³íøûÿ äûñêóðñ³¢íûÿ ÷ûíûí³ê³. Íàç³ðàíüí³ íàä ìàñòàöë³ì³ òýêñòàì³, äçå ï³ñüìåíüí³ê âûêàðûñòî¢âàå ñóðæûê, ïàêàçâàþöü, øòî

ïðàïîðöûÿ ôîðìà¢, óòâîðàíûõ ÿê íàñòóïñòâà ðàñåéñê³õ óïëûâà¢, ³ ôîðìà¢ óêðà³íñê³õ äû ¢ëàñüö³âûõ àáåäçüâþì ìîâàì, ñêëàäå ïðûáë³çíà 1/4, òî áîê äçåñüö³ 25 ïðàöýíòà¢. Ìàðôàëÿ³÷íû êàïïàíýíò, ÿê³ ê³ðóå ôàíýìíàé ôîðìàé ìàðôýìà¢, àêàçâàåöà ¢ ãðàìàòûöû ñóðæûéó íàéáîëüø êàíñýðâàòû¢íûì. Ö³êàâà, øòî ¢âà ¢ñ³õ ïðûêëàäàõ ñóðæûêó ç áðàøóðû Ñýðáýíñêàé óêðà³íñê³ÿ êàí÷àòê³ çàéìåíüí³êà¢, ïðûìåòí³êà¢ ³ (çü íÿìíîã³ì³ âûíÿòêàì³) äçåÿñëîâà¢ çàõî¢âàþöòà íåêðàíóòûì³; êàí÷àòê³ íàçî¢í³êà¢ ³ ë³÷ýáí³êà¢ çüìÿíÿþöòà ì³í³ìàëüíà. Òàê³ÿ çà-êðûòûÿ êëÿñû ìàðôýìà¢, ÿê çàéìåíüí³ê³, ïðûíàçî¢í³ê³, ïðýô³êñû äû ñóô³êñû, âûÿ¢ëÿþöü òýíäýíöûþ ñàìàãà ïàñüëÿäî¢íàãà çüáåðàæýíüíÿ ¢êðà³íñê³õ ôàðìàëüíûõ óëàñüö³âàñüöÿ¢. Òàìó ñóðæûê áóäçå ìåöü òàê³ÿ ôîðìû, ÿê, íàïðûêëà, çàéìåíüí³ê “â³í”, à íå *íí, “òíá³”, à íå *òºáº, “íîñèòü”, à íå *íîñèò, “÷èòàâ”, à íå *÷èòàë, ïðûìåòí³ê “çàêàçíèé”, à íå *çàêàçíîé, äçåÿñëî¢íû ïðýô³êñ “ïðè-”, à íå *ïð³-, ïðûíàçî¢í³ê “â³ä/ïä”, à íå *îò. Ó âûáàðöû Ñýðáýíñêàé ñóðæûê äýìàíñòðóâ âûðàçíûÿ òýíäýöû³ ìîðôàðàíýìàãà ìàäÿëÿâàíüíÿ íàé÷àñüöåé ïà ðàñåéñê³õ óçîðàõ. Çàì³ðýíüíå ïàì³æ óêðà³íñê³ì [ã] ³ ðàñåéñê³ì [´] ïàñüëÿäî¢íà ñõ³ëÿåöà íà êàðûñüöü ïåøàãà: ðàñåéñêàå [´ðóç÷³ê] — ñóðæûêàâàå [ãðóç÷èê]; õàðàêòýðíûÿ ÷àðãàâàíüí³ ïåðää êàí÷àòêì [³] çàõî¢âàþöòà íåçàëåæíà àä òàãî, ö³ ¸ñüöü àñíîâà ñëîâà ¢ëàñíà ¢êðà³íñêé, ö³ ïàçû÷àíàé ç ðàñåéñêàé: ðóêà — ðóö³, Áíã — Áíç³, îñòàííâêà — íà îñòàííâö³. Ó êàðýëÿöûÿõ, äçå ðàñåéñêàìó ìÿêêàìó çû÷íàìó + ³ ïðîö³ñòà¢ëÿåöòà ¢êðà³íñê³ öüâ¸ðäû çû÷íû + ¢, ñóðæûê ÷àñüöåé çàõî¢âàå ¢êðà³íñêóþ ïàñüëÿäî¢íàñüöü, êàë³ íÿìà ¢ìÿøàíüíÿ ç áíêó ñïýöûô³÷íûõ ìàðôýìíûõ øâî¢. Ó òàê³õ âûïàäêàõ ðàñåéñê³ ìÿêê³ çóáíû + ³ ñòàíîâ³ööà íà ìåñòà ¢êðà³íñêàãà öüâ¸ðäàãà çóáíîãà + ¢. Ïàðà¢íàéöå ðàñåéñêàå ³ ñóðæûêâàå “ðîò³ê” (ìÿêêàå ò’) ³ ¢êðà³íñêå “ðîòêê” (öüâ¸ðäû ò, ïàìÿíøàëüíû ñóô³êñ íàçî¢í³êà), àëå ¢êðà³íñêå ³ ñóðæûêâàå “õîäèòè” (öüâ¸ðäû ä) ³ ðàñåéñêàå “õîäèöü” (ìÿêê³ ä, äçåÿñëî¢íû ñóô³êñ). Àíàëÿã÷íàãà çàìÿø÷ýíüíÿ íÿìà äëÿ ãóáíûõ, íàïðûêëàä, ç òûì ñàìûì ïàìÿíøàëüíûì ñóô³êñàì, óêðà³íñêå ³ ñóðæûêâàå “êóáêê”, àëå ðàñåéñêàå “êóá³ê”. Ó àäðîçüíåíüíå àä ãýòàãà, ðàñåéñê³ÿ ãàëîñíûÿ “å” ³ “î” íàé÷àñüöé ñòàíîâÿööà àá’åêòàì³ ñóðæûêàâûõ êàðýëÿöûÿ¢, íåçàëåæíà ää àäïàâääíûõ îñðòàòíýíûõ ïàâîäç³íà¢ óêðà³íñêàé îíâû. Òàìó ¢âà ¢êðà³íñêàé ä³ëî, ñì³õ, à ¢ ñóðæûêó äºêî, ñìºõ, óâà ¢êðà³íñêé ò³ê — òîêó, ðåì³íü — ðåìåíÿ, à ¢ ñóðæûêó òîê — òîêà, ðåìåíü — ðåìíÿ, óâà ¢êðà³íñêàé òåùà, ñéëà, êëåí, à ¢ ñóðæûêó òüíùà, ñüîëà, êëüíî. Çàìåíó ãàëîñíàãà ñóïðàâäæåå ïàìÿê÷ýíüíå ïàìÿðýäíÿãà çóáíîãà çû÷íàãà — [òå] ñòàíîâ³ööà [ò’î].

ßê ³ ¢êðà³íñêàÿ ìîâà, ñóðæûê ñóïðàö³¢ëÿåöòà ôàíýìàòû÷íà ìÿêê³ì ãóáíûì, ïàëÿòàëüíûì ³ âýëÿðíûì ó ïàçûöûÿõ ïåðää ãàëîñíûì³. Ðàñåéñêàå ïàçû÷àíüíå “êîâåð” ó ñóðæûêó ïåðäääåöòà, ÿê “êîâéîð” çü öüâ¸ðäûì ãóáíûì + é. Ó àäðîçüíåíüíå àä ãýòàãà ôàíýìàòû÷íà ñïïàðàíûÿ öüâ¸ðäûÿ ³ ìÿêê³ÿ çóáíûÿ äàçâàëÿþöü ïðíñòóþ ðýàë³çàöûþ àïîøí³õ ïåðää ãàëîñíûì³ çàäíÿãà ðàäó, êàë³ òàêóþ ïàñüëÿäî¢íàñüöü äûêòóå ðàñåéñêàÿ ìääýëü. Ñÿðîä ñóðæûêàâûõ ïðûêëääà¢, ó ïðûâàòíañüö³, ¸ñüöü òàê³ÿ, ÿê áääàòî ñòóºíüîê, òüîùà, ïîñüîëîê ³ âïåðüîä. Íàøìàò áîëüø ñêëäääíûÿ ¢ ñóðæûêó ïàâîäç³íû çû÷íûõ ïåðää ãàëîñíûì³ ïÿðýäíÿãà ðàäó, àñÿðîäçüäçå, òðàäûöûéíåå ¢âà ¢êðà³íñêàé ìîâå äëÿ íý¢òðàë³çàöû³ ö³ ïðàäêàçàëüíàé âàðûÿòû¢íàñüö³ ïà öüâ¸ðäàñüö³/ìÿêêàñüö³. Êàë³ íÿìà ¢ìÿøàíüíÿ ç áîêó ñìýöûô³÷íûõ ìàðôàëÿã³÷íûõ øâî¢, öüâ¸ðäàñüöü ö³ ìÿêêàñüöü óñ³õ óêðà³íñê³õ çû÷íûõ ìîæíà ïðàäáà÷ûöü. Ôàíýòû÷íàÿ ðýàë³çàöûÿ òàêîãà çû÷íàãà çàëåæûöü àä ôîðìû ãàëîñíàãà ïÿðýäíÿãà ðàäó íåçàëåæíà àä ìÿêêàñüö³ ö³ öüâ¸ðäàñüö³ àñíîâû, ïàðà¢íàéöå ñëîâà [ë³ñ] ña ñëîâàôîðìàé [áàáóñ’]. Çàòûì çû÷íû ôàíýòû÷íà ðýàë³çóåööà ÿê öüâ¸ðäû ïåðää [¢] ö³ [å] ³ ÿê ìÿêê³ ïåðää [³]. Íý¢òðàë³çàöûÿ ôàíýìàòû÷íà öüâ¸ðäûõ çû÷íûõ ÿê ìÿêê³õ ó ðàñåéñêàé ìîåå àáìåæàâàíàÿ òîëüê³ ïàçûöûÿé ïåðää [å]. Ðàñåéñêàå ëåíòû äàðàçó ñòâàðåå ïðàáëìó äëÿ ñóðæûêó. Ìàã÷ûìàÿ ìîðôàôàíýìíàÿ ðýïðýçýíòàöûÿ ãýòàãà ñëîâà áûëà á ëåíò + è, ÿêîå ¢âà ¢êðà³íñêàé ôàíàë¸ã³³ ãáó÷àëà á ÿê [ëåíòè]. Àäíâê áîëüø ïàøûðàíàÿ ¢ ñóðæûêó ôîðìà [ë’åíòè], çäàâàëàñÿ á, ñüâåä÷ûöü ïðà òîå, øòî öüâ¸ðäàñüöü çû÷íûõ óâà ¢êðà³íñêàé ìîåå ïåðää “å” ïåðàìàäàåöòà ïàìÿê÷ýíüåì ãóáíûõ, çóáíûõ ³ âýëÿðíûõ ïåðää [å] ó ðàñåéñêàé ìîåå, çãîäíà ç ÷ûì óñå ÿíû ñòàíîâÿöòà ìÿêê³ì³, òàìó ìàåì ëºíòè [ë’åíòè]. Ïðûíöûïîâàé ìàäýëüëþ äëÿ ñóðæûêó áûëà òàÿ, ó ÿêîé ãóáíûÿ, çóáíûÿ ³ âýëÿðíûÿ çàçíàþöü ïàìÿê÷ýíüíå ïåðää [å] àíäëÿã³÷íà òàìó, ÿê ãýòà àäáûâàåöòà ¢ ðàñåéñêàé ìîåå. Àëå ç óâàã³ íà òîå, øòî ¢ ñóðæûêó íÿìà ôàíýìàòû÷íà öüâ¸ðäûõ ãóáíûõ ³ âýëÿðíûõ, ðàñåéñêàå ïðàâ³ëà ïðûñòàñâàíàå äà ¢êðà³íñêàå ôàíàë¸ã³³ òàê, êàá ëþáû ïðûíöûïîâà öüâ¸ðäû çû÷íû — à íÿ òîëüê³ ôàíýìàòû÷íà öüâ¸ðäû — îîã çàçíàöü ïàìÿê÷ýíüíå ïåðää [å], ÿêîå äëÿ íåçóáíûõ áûëî á õóò÷ýé âàðûÿöûÿé, ÷ûñÿ íý¢òðäë³çàöûÿé. Çãîäíà ç ñóðæûêâûì ïðàâ³ëàì (Ï ñòàíîâ³öòà Ï’), ó ïàçû÷àíüíÿõ ç ðàñåéñêàé ïåðää “å” çüÿ¢ëÿþöà ôàíýòû÷íà ìÿêê³ÿ ãóáíûÿ: ñâºò, ïðèºðî÷íà, óáºæàëà. Àäíâê ïðû áîëüø ãëûáîê³ì àíäë³çå çàìåíà àäíàãî ôàíàëÿã³÷íàãà çàêîíó ³íøûì íå òëóìà÷ûöü ñóðæûêâûõ ôîðìà¢ ña çüìÿøàíûì³ ¢êðà³íñêà-ðàñåéñê³ì³ ðýàë³çàöûÿì³, ÿê³ÿ çíàõîäç³ì ó Ñýðáýíñêàé: “êëºâåð” (ìÿêê³ çóáíû,

öüâ¸ðäû ãóáíû), “Ïåòºíüêà” (öüâ¸ðäû ãóáíû, ìÿêê³ çóáíû) ó òîé ÷àñ, êàë³ ¢ ðàñåéñêàé ó àáîäâóõ âûïàäêàõ ìàåì ìÿêê³ì³ ÿê çóáíûÿ, òàê ³ ãóáíûÿ. Óæûâàíüíå ñóðæûêàâàãà çàêîíó (Ï ñòàíîâ³ööà Ï’), â³äàâî÷íà, àáìÿæî¢âàåööà ÷ûíüí³êàì³, ÿê³ÿ àáóìî¢ë³âàþöü áîëüøóþ ö³ ìåíøóþ âåðàãîäíàñüöü ÿãî äçåÿíüíÿ. Ó âûïàäêó ñëîâà “êëºååð”, íàïðûêëàä, ïàìÿê÷ýíüíå çàçíà¢ [ë], àëå íå [â], âûí³ê, ÿê³ ÷àñòêîâà ìîã áû çàñüâåä÷ûöü ääíîñíóþ ñ³ëó ìÿêêàñüö³ ¢ ñûñòýìå ¢êðà³íñêàãà êàíñàíàíòûçìó. Äëÿ çóáíûõ ³ñíóå áîëüøàÿ, ÷ûñÿ äëÿ ãóáíûõ, âåðàãîäíàñüöü çàçíàöü ïàìÿê÷ýíüíå ïåðàä “å” ¢ ñóðæûêó, áî çóáíûÿ áÿðóöü óäçåë ó ïàðàõ àìàçûöûÿ¢ ïà ìÿêêàñüö³. Òûì÷àñàì óñå ³íøûÿ, óëó÷íà ç ãóáíûì³, ó òàê³õ ïàðàõ óäçåëó íå áÿðóöü: òàê [é] ¸ñüöü çàë³øíå ìÿêê³ì, òàäû ÿê ³íøûÿ ¸ñüöü, ïà ñóòíàñüö³, íåòàíÿìàòû÷íà öüâ¸ðäûì³. Òàìó ñóðæûêàâàå ïðàâ³ëà (Ï ñòàíîâ³ööà Ï’) ááìÿæî¢âàåööà ã³åðàðõ³ÿé êàíòýêñòóàëüíàé ìÿêêàñüö³: çóáíû áîëüø âåðàãîäíà çà ãóáíû, âýëÿðíû, ïàëÿòàëüíû. À ñóðæûêàâàå ïðàâ³ëà ìîæíà áûëî á óæûöü òîëüê³ ïðû ¢ìîâå ñêàñàâàíüíÿ ïðàâ³ëà (Ï ñòàíîâ³ööà Ï’) óâà ¢êðà³íñêàé ìîâå. Òàìó ã³åðàðõ³ÿ ïà ìÿêêàñüö³ ïðàäóãëåäæâàå ñóðæûêâóþ ôîðìó Ïåòºíüêà. Òàêàÿ ã³åðàðõ³ÿ äàçâàëÿëà á Ïºòºíüêà (ìÿêê³ ãóáíû ³ çóáíû), çàòîå çááàðàíÿëà á Ïºòåíüêà (ìÿêê³ ãóáíû, àëå öüâ¸ðäû çóáíû). Ó òàê³õ ³ìïê³êäöûéíûõ ääíîñ³íàõ íÿìà í³÷îãà àäâîëüíàãà. Ïàäâîäçÿ÷û âûí³ê³ íàøàãà àíàë³çó, øòî ãðóíóþööà íà ìàòýðûÿëå Ñýðáýíñêàé, àäçíà÷ó, øòî íàéâîëüø àäêðûòûÿ äëÿ çðàñåéø÷âàíüíÿ ñûíòàêñûñ ³ ëåêñûêà ñóðæûêó, ó òîé ÷àñ ÿê íàéâîëüø ñóïðàö³¢ëÿåööà ÿìó ÿãîíàÿ ³íöëåêòûéíàÿ ìàðôàë¸ã³ÿ. Íà ¢çðî ¢í³ ôàíàë¸ã³³ ìàþöü ìåñöà ïý¢íûÿ ïðûñòàñâàíüí³ äà ðàñåéñê³õ ìàáÿëÿ ¢, õàöÿ ³ ç âûêàðûñòàíüíåì ó ³õ ðýàë³çàöû³ ã³åðàðõ³ÿ¢ àáìåæàâàíüíÿ ¢, çàñíàâàíûõ íà çàêîíàõ óêðà³íñêàå ìîâû. Áûëî á êàðûñíà ïàðà¢íàöü ãýòûÿ ¢ðàæàíüí³ ç ñóðæûêàì, ïðääñòà¢ëåíûì ó ñó÷àñíàé ìàñòàöêàé ë³òàðàòóðû. Òðýáà àä ñàìàãà ïà÷àòêó öàëêàì ÿñíà ¢ñüâåäàìëÿöü òîå, øòî à¢òàðû ñóðæûêó ¢ ìàñòàöêàé ë³òàðàòóðû íå çüÿ¢ëÿþööà ïðàôýñ³éíûì³ ìîâàçíà¢öàì³. ßíû íàìàâàþööà ïåðàäàöü ïý¢íûÿ äýòàë³ ñóðæûêâàé ìîâû, ÿê³ÿ ÿíû ¢âæàþöü õàðàêòýðíûì³ ö³ àñàáë³âà âîñòðûì³, ç ìýòàé ñòâàðûöü ïý¢íû æàäàíû òîí ö³ ýôýêò, àëå ãýòûÿ à ¢òàðû íå çà¢æäû ïàñüëÿäî¢íûÿ. Â³äàâî÷íà, øòî ë³òàðàòóðíû ñóðæûê íÿçäîëüíû çàìÿí³ööû âÿë³êóþ çàððàíêðûáàâíóþ áàçó çüâåñòàê çüâÿçíàãà ìà¢ëåíüíÿ íà ñóðæûêó, ñòâàðýíüíå ÿêîé çàñòàåööà äàñüëåä÷ûêàé ïàòðýáàé. Àëå øýðãà òûïàëÿã³÷íõ ðûñà¢ ë³òàðàòóðíàãà ñóðæûêó ñóñòðàêåööà ¢ ðîçíûõ à¢òàðà¢ ç äàñòàòêîâàé ÷àñòàòí, êàá ïåðàêàíàöü ìÿíå ¢ òûì, øòî ÿíû äîáðûÿ êàíäûäàòû íà ¢êëþ÷ííüíå ¢ êàí÷àòêîâóþ ãðàìàòûêó (ö³ ãðàìàòûê³)

ñóðæûêó. Ìàðôàëÿã³ ÷ íàå çðàñåéø ÷ âàíüíå ñóðæûêó, ïðûêëàäû ÿêîãà ïàäàå Ñýðáýíñêàÿ, âûÿ¢ëÿå íåêàòîðóþ êàíñýðâàòû¢íàñüöü ó ïàðà ¢íàíüí³ çü ë³òàðàòóðíûì. Ó ë³òàðàòóðíûì ñóðæûêó ÿíî òîëüê³ ÷àñ àä ÷àñó ïàøûðåöòà íà êàðàí³ çàéìåíüí³êà¢, êàí÷àòê³ ïðûíàçî¢í³êà¢, à òàêñàìà íà êàòýãîðû³ ìàðôÿìà¢, àäçíà÷ àíûõ ó Ñýðáýíêàé. Íààãöë, ìàòýðûÿ ë³òàðàòóðíàãà ñóðæûêó ïðûâîäç³öü äà äóîê³ ïðà òîå, øòî ôðàçàâûÿ ìàðêåðû ìîãóöü àäûãðàâàöü ïý¢íóþ ðîëþ ¢ àáìåæàâàíüí³ çðàñåéø ÷ âàíüíÿ. Òàìó ñïàëó ÷ýíüí³ ç óêðà³íñê³ì³ àçíà ÷ýíüíÿì³ ö³ àçíà ÷ àíûì³ ìåíø âåðàãîäíà áóäóöü äàïóñêàöü çðàñåéø ÷ âàíüíå, ÷ ûñÿ òûÿ, ÿê³ÿ íÿ ìàþöü òàê³õ àçíà ÷ýíüíÿ¢ àëüáî ìàðêàâàíûÿ ïà-ðàñåéñêó. Íàïðûêëàä, ñóðæûêàâûÿ ñïàëó ÷ýíüí³ ö³ëó ñìºíó àëüáî âå ÷ ³ðí³é òóàëºò ñüâåä ÷ àöü ïðà òîå, øòî ìàðêàâàíüíå íàçî¢í³êàâàà ñïàëó ÷ýíüíÿ ÿê ðàñåéñêàãà íå âÿäçå äà ìàðêàâàíüíÿ ÿê ðàñåéñêàãà äàì³íàíòíàãà ïðûìåòí³êàâàãà ñïàëó ÷ýíüíÿ. Ö³êàâà, øòî äãâàðíòíàÿ çüÿâà, õàöÿ é ìàã ÷ ûìàÿ òýàðýòû ÷ íà, àäáûâàåöòà çíà ÷ íà ðàäçåé, ïðûíàìñ³ ¢ ë³òàðàòóðíûì ñóðæûêó. Ë³òàðàòóðíû ñóðæûê ïàöüâÿðäæàå ñôàðìóëÿâàíóþ ðàíåé òýçó, øòî ñóðæûê ñêëàäàåöòà ç óêðà³íñêàé àñíîâû ç äàìåøêàì çóêðà³í³çàâàíàé ðàñåéñêàé ìîâû. Çðàñåéø ÷ âàíüíå àáìÿæî¢âàåöòà øêàëàì³ âåðàãîäíàñüö³, ÿê³ÿ ìÿíÿþööà ¢ çàëåæíàñüö³ àä ðîë³ êîæíàãà ýëåìíòó ¢ ìà¢ëåíüí³, à òàêñàìà ã³åðàðõ³ÿì³ ³ìë³êàöûéíûõ ääíîñ³íà¢. Àìîøí³ÿ ìîáöüì ñïðûÿöü ö³, íàääàâðîò, ááìÿæî¢âàöü çàñâåíüíå ¢êðà³íñ³õ ðûñà¢. Ìý¢íûÿ ðóñ³çìû ìîáóöü óêëþ÷àööà ¢ ñóðæûê ïðû àñàáë³âûõ àáñòàâ³íàõ, ó òîé ÷àñ ÿê ³íøûÿ ¢âîãóëå íÿ ìîáóöü. Ïàêàçàëüíàé ó ãýòûì ñýíñå áóäçå ïàäáîðêà ç àïàâÿäàíüíÿ Àëÿêñàíäðà ²ðâàíöà “Ã³áåëü Ãîëÿíà”. Íà ïà÷àòêó ãàëî¢íàÿ ãåðà³íÿ ²çýë³íà çüâÿðòàåöòà äà òàêñ³ñòà íà ÷ûñòàé óêðà³íñêàé. ßå òÿëâôîííàÿ ðàçìîâà çü ñÿáðî¢êàé Íàòàøêàé, çü ÿêîé ÿíà íå¢çàáàâå ñóñòðàêàööà, àäðàçó ïðàïàíóå êàíòýñò äëÿ âûêàðûñòàíüíÿ ñóðæûêó. Ãýòû ¢çíð ñàïðà¢äíàãà ñóðæûêó, òî áîê çüìåøàíüíÿ êîäà¢, ìîæà áûöü àá’åêòàì ö³êâàãà ïàðà¢íàíüíÿ çü ë³òàðàòóðíûì ¢çíðàì çüìåøàíüíÿ êîäà¢, ó ÿê³õ ãåðîé ö³ àïâÿäàëüí³ê óêðàïâå ¢âà ¢êðà³íñê³ ö³ ñóðæûêàâ òýêñò ðàñåéñê³ÿ ñëîâû ö³ öýëûÿ âûðàçû. Òàìó ðàñåéñê³ âûðàç, ïàäàäçåíû àïàâÿäàëüí³êàì, ÿê³ çâû÷àéíà êàðûñòàåöòà ¢êðà³íñêàé ìîâàé ³ ÷àñ àä ÷àñó ñóðæûêàì, íÿ òðýáà çüìåøâàöü ç ñóðæûêàì: “Ìàëü÷³ê³, — êðåñîíóëà íàâ³äë³ã âîëîñîì, àæ çàáðèí³ëî, — äà øòî æ âê åòî, â ñàìîì äºëº, à?!” ³ âèðâàëà õëîïöÿ...” Ó ãýòûì ïðûêëàçå çà¢âàæàåì ðîçüí³öó ïàì³æ ìàëü÷³ê³, ÿêîå ¸ñüöü ïðîñòàé ïåðàä÷ àé ðàñåéñêàé ôîðìû, ³ ìàëü÷èê, ñóðæûêâàÿ ôîðìà ç ñóô³êñàì [÷èê], øòî çüáåðãåå ñâàþ ¢êðà³íñêóþ ôîðìó íà “è”. Ñóðæûêâàÿ ôîðìà íàçî¢íàãà ñêëîíó ìíæíàãà

ë³êó áûëà á ìàëü ÷ èêè. Àíàëÿã³ ÷ íà, ìîâà àïîâåäó ¡ëàäç³ìåðà Äàí³ëåíê³ “Êè¿âñüêèé ìàëü ÷ èê” ïà ñóòíàñüö³ ¸ñüöü ðàñåéñêàþ, àäíà ÷ àñîâà àïàâÿäàëüí³ê ïåðàêëþ ÷ àåöòà ç óêðà³íñêàé íà ñóðæûê.
“Ïåðºñå ÷ üîìñ? — çàïðîïîíóâàâ Ìàëü ÷ èê. — Êàê ó òåá’ÿ íàùîò âðåìº³?” Ó àäðîçüíåíüíå àä ãýòàãà ïðîçà Ì³êîëû Çàêóñûëà çüìÿø ÷ àå ñóðæûê óïåðàìåæêó çü âÿë³êàé êîëüêàñüöþ ôîðìà¢ ñóáñòàíäàðòíàé óêðà³íñêàé ìîâû, óêëþ ÷ íà ç äûÿëåêòûçìàì³, àëå áÿçü ÿ¢íàãà ðàñåéñêàãà ¢ïëûâó: ç êðîâ’ºþ, êîíõ³ñêàö³ÿ, ³ ï’þòü ºº. Öàëêàì àñîáíà àä øìàòë³ê³õ êàìá³íàöûÿ¢ ñòàíäàðòíûõ ³ ñóáñòàíäàðòíûõ ìîâà¢, à òàêñàìà äûÿëåêòíûõ ôîðìà¢, ÿê³ÿ, áåç ñóìíåâó, ñóñòðàêþöòà ¢ øòîäç¸ííàé óêðà³íñêàé ãàâîðöû, äëÿ ìýòà¢ äàñüëääàâàíüíÿ òðýáà àäðîçüí³âàöü óëàñüö³âàñüö³ ñïýöûô³ ÷ íûõ ã³áðûää¢. Ç ãýòàãà ïííêòó ãëåäæàíüíÿ âàæíà àäðîçüí³âàöü ñóðæûê, òî áîê óêðà³íñêà-ðàñåéñê³ ã³áðûä, àä óñ³õ ³íøûõ ìàã ÷ ûìûõ ñóðæûêà¢, øòî, íåñóìíåíà, ³ñíóþöü âà ¡êðà³íå. Íàâàò ãýòàÿ âåëüì³ ïàïÿðýäíÿÿ òûïàë¸ã³ÿ ¢çàåìàäçåÿíüíÿ íà ¢çðî¢í³ ëåêñûê³, ñûíòàêñûñó, ìàðôàë¸ã³³ ³ ôàíàë¸ã³³ ñüâåä ÷ ûöü, øòî ïðàöýñ çðàñåéø ÷ âàíüíÿ ¢ ñóðæûêó í³ ¢ ÿê³ì ðàçå íÿ ¸ñüöü âûïàäêîâûì ö³ ääâîëüíûì. Íàäâàðíò, ³ì ê³ðóþöü ñïýöûô³ ÷ íûÿ ã³åðàðõ³³ é ³ìïë³êàöûéíûÿ ñóâÿç³, ÿê³ÿ ìàþöü àäíîëüêâóþ ñ³ëó ÿê ó ãðàìàòûêàõ, òàê ³ ¢ ë³òàðàòóðíûì ñóðæûêó. Áóäó ÷ åå äàñüëääàâàíüíå øûðîêàé áàçû äàäçåíûõ ïðà ñóðæûê íåñóìíåíà ¢íÿñå ïàïðà¢ê³ ³ ¢äàêëääíåíüí³ ¢ ãýòóþ òûïàë¸ã³þ, ó ã³åðàðõ³³ ðóñ³ô³êàöû³ ³ ïðàâ³ëû âÿäçåíüíÿ áíþ. Àäíâê óñ¸ ãýòà íå àñïðý ÷ ûöü ñàìó ðýàëüíàñüöü ³õíàãà éñíââàíüíÿ. Ç óêðà³íñêàé ìîâû ïåðàêëà¢ Ñÿðãåé Áîãäàí ïàâîäëå: Êðèòèêà, 6/2000.

dzib1501

Уладзімер Дзіброва (нар. 1951, Данбас). Празаік, драматург, перакладнік з ангельскай, літаратуразнаўца, навуковы супрацоўнік Украінскага навуковага інстытуту Гарвардзкага ўнівэрсытэту (ЗША). Жыве і працуе ў Кіеве і Гарвардзе. Аўтар дысэртацыі па ірляндзкай літаратуры. Апошнія кнігі — раман “Бурдик” (1995), “Збіговиська” (Критика, 1999), “Вибгане”(Критика, 2001). Творам Дзібровы ўласьцівыя гратэскнасьць, абсурдызм, простасьць наратыву, гульня з моўнымі адхіленьнямі. проза Уладзімер Дзіброва Дзень нараджэньня

1. Сваё саракагодзьдзе Бойка сьвяткуе ў Амэрыцы. Яго туды на сэмэстар запрасіў доктар Когут, таксама Юры, або, па-іхнаму, Джордж. Бойка — вядомы ў пэўных колах філёляг, кандыдат навук, сябар Саюзу пісьменьнікаў. Ягоны даробак — юнацкія вершы, колькі перакладаў, кніжка крытычных артыкулаў, манаграфія па марфалёгіі (супольна з групай аўтараў). Зь ім — жонка Люда й дзьве дачкі — дванаццацёх і сямёх год. Бойкі хочуць адзначыць юбілей у цесным сямейным коле. Але доктар Когут ведае пра дзень нараджэньня. Не запросіш яго — абавязкова пакрыўдуе, яшчэ й падумае, што яны — няўдзячныя сьвіньні. Тым больш што дзякаваць яму ёсьць за што. Доктар ім даслаў запрашэньне, падшукаў недарагую кватэру і зладзіў Бойку выступы перад дыяспарай. Сам-насам яны — на ты. Когут за кавай (Бойка паміж парамі заўсёды зазірае да яго) дзеліцца сваімі задумамі. То ён хоча арганізаваць нейкі камітэт, то нешта перакладае, то дбае пра кагосьці. А за тры месяцы на базе Когутавай катэдры мае адбыцца канфэрэнцыя. Зьбяруцца ўкраінцы сусьветнага маштабу. Прыканцы заплянаваны сярэднявечны славянскі банкет. Когут падкрэсьлівае, што разьлічвае на Бойку. “Абавязкова! — кажа той. — Мне гэта вельмі цікава”. Жывуць Бойкі за колькі вуліцаў ад Когутаў і часта па-суседзку заходзяць да іх. Доктар мае жонку і пятнаццацігадовага сына, але госьці рэдка бачаць іх дома. Бойкавы дзяўчаты адразу асвоілі Когутаў падворак (арэлі, батут і горку) і пасябравалі зь мясцовай дзятвой. Тут жывуць

універсытэцкія выкладчыкі, растуць дубы, клёны і штосьці падобнае да нашае ляшчэвіны. Раз на тыдзень Бойка зграбае доктару лісьце (бо ўжо пахне зімой) і напіхвае ім цэляфанавыя мяхі. А яшчэ яны за выходныя разабралі варывеньку. Когут марыць на гэтым лапіку вырошчваць памідоры ўвесну.

2. Бойка бярэ пераклад сучаснай украінскай прозы (з навінак літаратурнага маладняку), над якім цяпер б'ецца Когут, супастаўляе з арыгіналам і стогне. Бо проза і бяз Когута мае падвойны запал вар'яцтва, якое лезе з усіх шчылінаў савецкай жыткі і ўзмацняецца асабістымі бзікамі кожнага з аўтараў. Таму творы гэтыя, як ты іх ні апрацоўвай, з-за сваёй расхрыстанасьці не перакладаюцца. Але Когут гэтага ня ведае. Штораніцы ён сумленна сядае за кампутар і да пятай вечара перацягвае словы з аднае замежнае мовы ў іншую. Каб зьберагчы літару і смак арыгіналу, усё тое, што ён ня можа перакласьці, ідзе ў спасылкі і тлумачыцца адметнасьцямі ўкраінскага нацыянальнага характару. Ува ўсіх іншых выпадках дапамагае слоўнік. Усё гэта разам надае Когутавым перакладам шызафрэнічнае адценьне. "Дуля" ў яго, як і раіць слоўнік, "фруктовае дрэва сямейства ружакветных", "касяк", адпаведна, "бакавы брус у дзьвярной асадзе", а выгук аднаго з пэрсанажаў "а скульля вам, блін, саўкі даўбаныя!" у ягоным перакладзе гучыць як "адкуль у вас, аладка, зламаныя дзіцячыя рыдлёўкі". "Блін! — зьвярэе Бойка і бяжыць да жонкі з чарговым пэрлам. — Ну што мне рабіць?! Тут трэба ўсё перапісваць!" "Забудзься!" — раіць Людміла. "Што значыць — "забудзься"? Ён прасіў перачытаць! Хоча, каб я яму ўсе хібы павыпраўляў". "Вось і знайдзі яму са дзьве драбнічкі, а болей, скажы, я ня бачу. Не пасьпеў, скажы за гэты час так засвоіць мову, каб адчуваць нюансы". "Нюансы?! Ды я за гэткае калы стаўлю студэнтам!" "Ну і што?" "Як гэта — што?! Ён мяне папрасіў. Тут пытаньне прэстыжу. Прафэсійнай этыкі". "Ты што, з глузду зьехаў?! Ды ён цябе зьненавідзіць за гэткую этыку! Хто нам тады візу да вясны падоўжыць?" Бойка зьнішчае ўсе свае алоўкавыя пазнакі, пакідае дзьве дэкарацыйныя заўвагі й хваліць Когута за тое, што так тонка перадаў арыгінал. "На жаль, — кажа Бойка, — я яшчэ не настолькі добра ведаю ангельскую, каб цябе выпраўляць. Ня маю права". Когут згаджаецца. "Відаць, — дадае Бойка, каб і намёку не было на нейкую двухсэнсоўнасьць, — мне гэта ня

дадзена”. Доктар Когут разводзіць рукамі. Бойка ня ведае, як гэта разумець, але Когут свайго жэсту ніяк не камэнтуе. “Дарэчы, — кідаецца Бойка ў паўзу, — ёсьць адно пытаньне. На нас насоўваецца мой дзень нараджэньня...” Когут не разумее. “Ну, урадзіны, юбілей, бёрздэй! — тлумачыць Бойка. — У вас такія рэчы сьвяткуюць? Карацей, парадзь”. Когут кажа, што для гэтага тут ёсьць звычайныя й этнічныя рэстарацыі. Кітайскія, карэйскія альбо мэксыканскія. Бойка запрашае Когута (ясная справа, зь сям’ёй) дый прапануе адразу і вызначыць, дзе ім было б зручней пасядзець. Когут кажа, што тут паблізу ёсьць недарагая рэстарацыя, абяцае завезьці іх усіх туды ды яшчэ й паклапаціцца пра напоі. “Навошта вам траціцца, — кажа ён. — Лепш дахаты больш прывезьці”.

3. Бойкі варожаць над сьпісам запрошаных, зводзячы яго да мінімуму. Але, акрамя свайго дабрадзея, мусяць запрасіць яшчэ колькі землякоў, якія з розных прычынаў апынуліся ў гэтым мястэчку — Алексу Самбура, Уляну Жаўцянскую (гэтыя ўвесь час так і круцяцца каля Когута) і сям’ю Краўцоў з сынам (Краўцы дапамаглі Бойкам, падзяліліся зь імі коўдрай і цьвікамі, малатком і падушкамі). Самбур — рэжысэр, наватар эстрады й тэатру. Дома ён спэцыялізаваўся на пастаноўках маштабных нацыянальных імпрэзаў — конкурсаў, сьвятаў, фэстаў, сустрэчаў. А сюды яго, як мастака й факультэцкага госьця, выпісаў Когут. Апошнія тры месяцы Самбур жыве ў інтэрнаце й атрымлівае пяцьдзесят даляраў на тыдзень. Ніхто ад яго нічога не патрабуе, хоць у іх з Когутам і была вусная дамоўленасьць, што Самбур дапаможа яму з банкетам. “Не пытаньне! — паабяцаў тады Самбур. — Ты толькі сьвістай”. Але Когут нібыта забыўся на тое. Мовы Алекса ня ведае, грошай яму ледзьве хапае на ежу, а падзарабіць ён можа толькі праз Когута. Штодня за дзесяць восьмай Самбур выскоквае на скрыжаваньне й цікуе Когутаву “мазду”. Па дарозе на катэдру той робіць круг, каб падкінуць Самбура пад самую бібліятэку. У пятніцы яны ходзяць у спартовую залю, потым — у саўну, дзе гавораць пра ўкраінскую культуру. “Прынамсі, — супакойвае сябе Самбур, — ён ня будзе плявузгаць, што я тут лайдачыў”. Ад самоты Алекса выразае з часопісаў фоткі і клеіць зь іх каляжы. На ўсякі выпадак ён накідаў два банкетныя сцэнары. Адзін — на ўсе застаўкі, з палавецкімі скокамі й лязэрамі, другі — калі ўсё

будзе стоячы й сухама. Як кожны сапраўдны прафэсіянал, Самбур трызьніць Брадвэем і Галівудам. Чаму б і не — не разумее ён. Што я — горшы за іх? Вось калі б Когут мяне тут пакінуў на год, я б усе сілы кінуў на мову. І пры канцы вясны ўжо б заціўкаў. У горшым выпадку — на пачатку лета. “А хочаш, — пытаецца штопятніцы Самбур у Когута, — я ім пастаўлю п’есу? Задарма. Ува ўнівэрсытэце ж, мабыць, ёсьць тэатар? Калі ты будзеш перакладаць, я ім з чаго скажуць зраблю новае прачытаньне. Татальны нэаавангард!” Але Когут маўчыць. “Можа ён, — непакоіцца Самбур, — укрыўдаваў на мяне? Але за што? Аб’ектыўных падставаў — нуль. Калі гэта праз Уляны, дык я яе не чапаў. Бо я разумею. Я — не ідыёт. А калі ён на яе вока паклаў — калі ласка. Поўны наперад. Я — пас. Я дзеля сябра і пад манастыр, і нават у сам манастыр пайду!” Уляна — вядомая паэтка. У мінулую сераду яна прыехала зь Нью-Ёрку і разьлічвае, што ў наступным сэмэстры Когут як загадчык катэдры прапануе ёй чытаць курс па барока. Ва ўнівэрсытэтах тут, як ёй казалі, на гэткі выпадак існуюць асобныя фонды. Уляна — кандыдат мастацтвазнаўства па барокавых матывах. Гэта — яе трэцяя Амэрыка. Выбіла яна яе сама, своечасова падаўшы заяву на комплекснае навуковае дасьледаваньне. Тэма, пад якую ёй далі стыпэндыю, ляжыць на мяжы культураў, фэмінізму, праблемаў мяншыняў і экалёгіі. І апошнія з запрошаных — Краўцы. Ларыса й Аляксандар. Ён тут абараніў дысэртацыю, дахаты не паехаў, а знайшоў працу ўва ўнівэрсытэце, пры хімічнай лябараторыі. Жонка, пакуль ён выходзіў у людзі, сядзела зь дзіцем. Яны ўжо падалі заявы на зялёныя карткі, чакаюць адказу. Цяпер і Ларыса хоча дзе-небудзь працаваць. А па адукацыі яна — раманскі філёляг. Таму доктар Когут для яе — наўпросты (і адзіны!) шанец атрымаць месца выкладчыка. Тым больш што ў яго, як яны дазналіся, на наступны сэмэстар вызваляецца група расейскай мовы. Краўцовага заробку хапае на файную кватэру й заможнае жыцьцё, але, зь іншага боку, іхны Ігарок у свае сем год не гаворыць (ні “тата” ім ня кажа, ні “мама”) і не разумее, дзе ён цяпер і што зь ім робіцца. Часам Краўцам здаецца, што іхнае дзіця хтосьці скраў і трымае за глухім мурам. А ім пакінуў толькі ягонае бязьвіннае спакутаванае цельца.

4. Доктар Когут за два разы завозіць усіх (акрамя Краўцоў, якія

маюць машыну) у кітайскую рэстарацыю. У Когутавай жонкі й сына прыйсьці ня выйшла, але яны перадаюць усім прывітаньне. Кітайская абслуга — у белых нэйлёнавых кашулях і чорных камізэльках. Усе яны — нягеглыя, дробненькія і несартавыя. Адразу бачна, што ўцекачы не з Ганконгу ці Тайваню, а з глыбіняў мацерыка. Когут тлумачыць, што кантрабанда ўцекачоў — вялікі бізнэс. Бо людзі аддаюць дзялкам усе свае грошы, толькі б трапіць на карабель. Тыя напіхваюць нелегаламі трумы, вязуць праз акіян і выкідаюць ля амэрыканскага берагу ў ледзяную ваду. Але цярплівыя кітайцы ня скардзяцца. Яшчэ й радуюцца, што жывыя. Кельнэрцы, якая іх абслугоўвае, год сямнаццаць, ня болей. Яна выпраменьвае шчасьце, ніяк не прывязанае да рэчаіснасьці й патрэбаў моманту. Мову кельнэрка яшчэ не зусім вывучыла, хоць і стараецца. Апроч мэню, яна ўсім раздае алоўкі й просіць пазначыць, хто й што жадае замовіць. Усе пазіраюць на Когута, чакаючы ягонае парады. Доктар апісвае кітайскія стравы. Там, дзе ён спатыкаецца, Уляна падказвае, з чаго робіцца бачным, што яна абазнаная як у рэстараннай ежы, так і ў нюансах абедзьвюх моваў. У адрозьненьне ад Когута, Уляна ведае, што “эг-ролз” — гэта піражкі, “шрымпы” — крэвэткі, а “брокалі”, хоць яго на нашых кірмашох і ня знойдзеш, трэба перакладаць як “брокалі”. Нечакана распачынаецца дыскусія пра перавагі й недахопы ўкраінскай кухні. Когут лічыць, што ў ёй задужа тлушчу й халестэрыну й замала марскіх страваў. Бойкавы дзяўчаткі таксама хочуць ведаць, чым іх будуць частаваць. Яны змагаюцца за мэню і ўжо даўно разьдзерлі б яго, калі б тое было на паперы, а не на трывалым пластыку. Перакласьці з ангельскай назвы страваў яны, зразумела, ня могуць, затое разумеюць, што ў правым слупку пададзеныя цэны. “Ого, колькі даляраў! Глядзі, як дорага! Тата, не бяры такога! Бяры што таньнейшае!” Дарослыя сьмяюцца зь іх. Раксаланка ў свае сем гадкоў ведае ўсе лічбы, а старэйшая, Аксана, спачатку сама сабе, а потым услых, канвэртуе валюту ў грыўні. Лік ідзе на мільёны. Відаць будучыя характары. Старэйшая — выдатніца, а Раксалана — гарэза й свавольніца. Людміла сыкае на іх, але, разам з тым, і ганарыцца матэматычнымі здольнасьцямі Аксанкі. А Бойка болей патурае меншай. Доктар Когут вымае з торбы пляшкі — трохлітровую бутлю бургундзкага, гішпанскі херас ды чылійскае «кабэрнэ савіньён». Усе пляшкі

адкаркаваныя, запыленыя ды добра панадпіваныя. Госьці дзівяцца. Прынесьці ў рэстарацыю сваё бухло, каб цішком пад сталом пераліць яго ў казённыя ёмістасьці — гэта яны разумеюць.(На гэткі выпадак Самбур прыцягнуў сюды апошнюю бутэльку “пярцоўкі”.) Але што ў Амэрыцы такая завядзёнка — гэта ім у навіну. Зноў жа, невядома, чым усё гэта абернецца. Таму яны, каб ня выявіць ніякаватасьці, бяруцца за пляшкі, чытаюць цэтлікі ды нахвальваюць. “Глядзіце, Чылі! Піначэт Піначэтам, а вінаграднікі ніхто ня сек. Гэта табе — не Савецкі Саюз. А во бургундзкае! Гэта ж трэба! А якога, цікава, году? Няўжо з самой Францыі везьлі? Не? Каліфарнійскае? Яшчэ лепш! Але ж гэта, мабыць, дарагое віно. Нашто ты, Юрка, далібог... Мы б абышліся. Нават няёмка неяк”. Когут кажа, што гэта ёсьць о’кэй, налівае сабе віна і, не чакаючы пачатку цырымоніяў, робіць вялікі глыток. Бойкі пераглядаюцца (як гэта так, ува ўсіх парожнія келіхі, ежы яшчэ не прынесьлі, а ён ужо п’е!) На дапамогу прыходзіць Кравец з тостам за юбіляра. Госьці цягнуцца па віно. Бойка ўстае і неяк вінавата хваліць доктара Когута і ўсю дыяспару за тое, што на чужыне яны зьбераглі мову. “Ня ведаю, як каго, а мяне гэта ўражвае, — прызнаецца ён. — А менавіта — стаўленьне, то бок любоў да роднай старонкі і нейкая такая надзея... Бо я скажу шчыра: самі сабою мы ніколі б... Вось, напрыклад, ты, Юрка, як навуковец, як украінец, як кіраўнік. Тое, што ты як загадчык катэдры робіш для нас, украінцаў, і для Ўкраіны. Бо ў нас ёсьць жаданьне, але няма магчымасьці. І практыкі. І веданьня таго, як функцыянуе цывілізаваны сьвет. Таму нам трэба трохі пажыць тут, добра засвоіць усё, а тады ўжо грамадой уздымаць духоўнасьць”. “Вядома”, — пагаджаецца доктар Когут. “А што гэта вы п’яце?” Раксаланка з-пад стала. “Віно”, — кажа Когут. “Віно — атрута! Вылівайце яго хутчэй!” “Я ведаю, — падскоквае Людміла і цягне гарэзу на іншы бок стала, — што ты любіш дзядзьку Когута!” Прыносяць ежу. Згодна з кітайскім звычаем, усё выстаўляецца на круглы паднос. Когут тлумачыць, што паднос можна круціць, каб кожны браў сабе, што каму выгадней. “І што на каго глядзіць”, — дадае Бойка. “О, так, бо гэта — круціцца”, — і доктар Когут паказвае, як менавіта рухаецца поўны прысмакаў паднос. “А што вы сабе налілі?” — Бойкава Раксалана выкруцілася з матчыных рук, запаўзла пад стол, заблукала між каленяў і чаравікаў, але, урэшце, знайшла выхад.

Вынырваючы, яна штурхае Самбура , і той разьлівае віно. “Вы хіба ня ведаеце, як гэта шкодна?” Самбур мачае палец у віно й прыціскае яго да вуснаў гарэзы. “А вось табе буська!” Дзяўчынка вішчыць і зноў хаваецца пад стол. Кітаянка хоча пажадаць усім смачна есьці, але ня ведае, як сказаць гэта па-ангельску. Госьці зь відэльцамі й лыжкамі абклалі карусэль. “Гэта ўсё можна есьці палачкамі”, — тлумачыць доктар Когут і ляпае дзеля прыкладу драўлянымі сторчыкамі.

5. Усе хутка прывязваюць душу. Адчуўшы, што тостаў не прадбачыцца і што віна болей ня будзе, некаторыя (Уляна, напрыклад, Самбур дый Бойка таксама) хуценька наліваюць сабе. Бойка кажа: “Ці мог я калісьці сабе ўявіць, што буду сядзець у Амэрыцы, у кітайскай рэстарацыі, і піць бургундзкае віно?!” “Гэта, — падтрымлівае яго жонка, — як кіно нейкае. Як “Тры мушкецёры”!” “Пяць... не! Нават меней! Чатыры гады таму, калі мяне яшчэ не друкавалі, — далучаецца Уляна, — калі б хтосьці мне сказаў...” “А мне?! — лезе Самбур. — Ды я б...” “А я, — цягне руку Аксанка, — калі была ў першай клясе...” “А ты памаўчы!” — абсаджвае дачку Люда. “Ды ў страшным сьне ня ўбачыш гэткага!” — дадае Кравец. Жонка б’е яго ў лытку боцікам. Яна баіцца, што сваім перакрыўленым гумарам ён усё сапсуе. Яна не заўжды можа ўпільнаваць, ці дарэчы тут ягоныя жарты, бо Ігар раз-пораз зрываецца зь ейных каленяў і ляціць да выхаду. Калісьці ён так выбег з хаты й ледзьве ня трапіў пад грузавік. А год таму, калі яны былі на Атлянтыцы, зайшоў у халодную ваду й пачаў хлябтаць яе. А яшчэ ён любіць біць відэльцам па талерках й чарках. Маці вымушаная, стрымліваючы нераадольнае жаданьне, так адабраць у дзіцяці відэлец, каб не раструшчыць яму ўсіх пальцаў. Пазбыўшыся цацкі, Ігар спаўзае на падлогу й ляціць да дзьвярэй. Ларыса роспачна глядзіць на мужа й бяжыць сьледам. Але ні жончын позірк, ні нават ейны штуршок не спыняюць Краўца. “Калі б мне хто-небудзь сказаў тады, што жыцьцё гэтак павернецца, дык я б, — абвяшчае ён, — яму ў вочы плюнуў!” “Я ўсе гады быў невыязны!” — згадвае Бойка. “А я, — кажа Уляна, — гадамі не магла надрукаваць свой другі зборнік”. “А я неяк прачынаюся, — рагоча Самбур, — ну, як звычайна, пасьля п’янкі. Зірк у акно, а там, дзе заўжды вісела “Слава КПСС”, — голая сьцяна. Ну, кажу сабе, Лёша, дапіўся ты да галюноў.

Трэба завязваць!” “Так, гэта цуд, — пагаджаюцца зь ім усе.— ня мог гэткага прадбачыць”. “Але чаму?” — намагаецца зразумець Когут. “Зь некалькіх прычынаў, — кажа Бойка, бо ён ня толькі філёляг, але й палітоляг. — Возьмем толькі адзін аргумэнт. Войска. Калі мы ў тыя часы зьбіраліся й марылі пра незалежнасьць, дык заўжды казалі сабе: паглядзі на мапу, скрозь — акупацыйныя вайсковыя акругі, базы, падземныя сховішчы, ядравая зброя. І гэта стрымлівала. Як змагацца з такім? Калі чыгунка, марскія шляхі, камунікацыі — усё завязана на Маскву”. “Але цяпер, — раіць доктар Когут, — вы мусіце ўсё перагледзець. Узяць курс на NATO і на Эўропу. Збудаваць новыя шляхі. У нас гэтым займаліся сто год таму. Калі Генры Форд распачаў выпуск сваіх аўто. У Італіі тое самае хутка зрабіў Мусаліні, бо ён разумеў, якое значэньне маюць дарогі. Гэта, між іншым, першае, з чаго пачыналі рымляне на новых тэрыторыях. У Брытаніі, напрыклад. Яшчэ да Хрыстовага нараджэньня”. “Так, — падхоплівае Людміла думку Когута, — але ж у нас духоўнасьць забаранялі. Ня дай Божа ляпнуць дзе-небудзь, што ты вернік. Але мы сваіх дзетак пахрысьцілі. Аксанка ў нас — грэка-каталічка (мы гэта ў Львове зрабілі, на кватэры знаёмага скульптара), а Раксалану ўжо ў Кіеве, у праваслаўным храме”. Тыя, хто спачатку набраў мяса, частуюцца цяпер дарамі мора. І наадварот. Пачынаюць згадваць уціск, які ім усім давялося зазнаць. Самбур з канкрэтных прыкладаў складае карціну таго, як цяжка яму было ставіць п’есы. Кожнаму ёсьць што дадаць пра перасьлед усяго нацыянальна сьвядомага. “Вось вам маленькая дэталь, — кажа Ўляна, — таго, да чаго вы звыклі і з чым зьмірыліся. Мы неяк, яшчэ калі мне было гадоў сем-восем, здымалі ў Крыме халупу”. “Што гэта такое?” перапытвае Когут. Яму тлумачаць. “Ну дык вось, — працягвае Уляна, — гаспадар чуе, што я да бацькоў гавару па-ўкраінску. Гэта яго вельмі абурае, і ён мне кажа: ты ж — культурная дзевачка, а гаварыш па-дзеравенскі. Неперсьпякціўна!” “Як, — не разумее Когут, — як ён табе сказаў?” Яму тлумачаць, што да чаго. Ён уражаны. “Але ж чаму вы не пратэставалі?!” “Як?” “Трэ было ісьці да іншага ўласьніка! Хай бы той хоць фінансава (калі нельга прыцягнуць яго да суду) быў пакараны за свой шавінізм!” “О, гэта лёгка сказаць!” “У нас за такое судзяць, бо гэта ёсьць расізмам!” “А ў нас не зьвярталі ўвагі. У нас казалі: добра, што не расстралялі!”

“О, як такое магчыма!” “І гэта яшчэ — дробязі. У нас голад замоўчвалі. Трыццаць трэцяга году”. “І дваццаць другога!” “І сорак сёмага!” “А тое, што Кіеў у дваццатым годзе стаяў халодны, галодны й зусім пусты! Чаму пра гэта ніхто ня ведае?!” Згадваюць нават, як за Хрушчовым, у шэсьцьдзесят трэцім годзе, нармавалі хлеб і ў школах дзецям па сьпісе давалі белыя булачкі. Але, што праўда, ня ўсе такое памятаюць. Толькі Самбур (яму было пятнаццаць год) і Бойка. Людміла маладзейшая за мужа і жыла тады ў вёсцы. Уляне і Краўцам недзе каля трыццаці. “Чаму? — пытаюць яны сябе і падчас дыскусіі знаходзяць адказ. — Бо мы вельмі доўга былі ў рабстве. Дзе нас наўмысна калечылі. Ампутавалі ў нас годнасьць. Але мы нарэшце вырваліся з путаў. Мы ня толькі ня ўмёрлі, мы зьбераглі дух і памкненьне да волі. І мову”. За гэта дапіваюць кабэрнэ і бургундзкае. А херас — не, бо ён вельмі падазроны на колер і на смак. Навыперадкі выхваляюцца, хто колькі сваякоў і сяброў украінізаваў. “А я — сваю швагерку, — кажа Людміла. — Ведаеце, якое ў яе дзявочае прозьвішча? Барынава! А цяпер яна гаворыць на мове лепей за брата, вяжа, робіць выцінанкі й засвоіла палтаўскае вышываньне. А родам яна — з Луганску”. “Цяпер трэба казаць Луганскае, а не Луганск”, — папраўляюць яе. “І Данецкае”. “І Гэмінгуэй”. “І Сапегаў”. “А дзе гэта?” — цікавіцца доктар Когут. “У Цярнопальскай вобласьці. Файнае такое мястэчка. Але зь яго зрабілі “Сапогов”. А трэба Сапегаў. Бо гэта — ад Сапегі. Быў такі ваявода літоўскі”. “Літоўскі, але ўкраінізаваны!” “Кім?” “Кім-кім — жонкай вядома! Шаршэ ля фам. Яны ўсе ў нас — чараўніцы. Ён сам, хоць і шляхціц, а ўзяў простую. Затое прыгажуню”. “Хіба? Гэта ж, здаецца, у турэцкага султана была жонка-ўкраінка. З Рагаціна”. “У султана — так. Але ў Сапегі — таксама”. Дзяўчаты гуляюць у ладку. Ігарэц стаіць асобна. Калі хтосьці да яго дакранаецца, ён трасе рукамі, падскоквае на месцы й радасна сьмяецца. На выгляд ён (калі не зважаць на гэтае целяпаньне галоўкі й дзіўныя выгукі замест словаў) — цалкам нармальны хлопчык, стройны, высокі, прыязны. Але дзеці адчуваюць, што зь яго — не гулец, бо само ўяўленьне пра правілы гульні дзесьці па-за ім. “А чаму ён ня хоча з намі гуляць?” — пытае Аксана ў Ларысы Кравец. “Ён хоча, — тлумачыць тая, — але ня можа”. “Ня ўмее?” “Не чапай хлопчыка!” — кажа Людміла дачцэ. “Не, — кажа Ларыса, —

проста ён не разумее гэтай гульні. А вось вы пагуляйцеся зь ім, ён адразу і зразумее. Навучыце яго. Ён вельмі хоча". Аксана падыходзіць да Ігара, бярэ яго за руку і кажа: "Цяпер ты — ладка. Давай, даганяй нас!" Ігар — у захапленьні. Ён сьмяецца, аж заліваецца і б'ецца галавой па столе. Маці торгае яго да сябе й гэтым ратуе посуд. Дзяўчаты бачаць, што з хлопчыка толку ня будзе і, каб зрабіць гульню цікавейшай, лезуць пад стол ды спрабуюць далучыць дарослых. "Я вам ладку аддала!" — крычыць Когуту на вуха Раксаланка. Ад нечаканасьці той давіцца, кашляе й абдае ўсіх мяккім брудна-карычневым рысам. "Ах ты! Раксалана!" — падскоквае Бойка. Але свавольніца ўжо шаснула пад абрус. Перш чым зьнікнуць між каленяў дарослых, яна ўказальнымі пальцамі абедзьюх рук расьцягвае рот, выстаўляе язык і кажа Когуту: "Бэ-гэ-гэ!" "Гэта — ты!" — адказвае ёй доктар. "Рокся! — зрываецца Людміла. — А ну... Аксана, цягні яе сюды!" Аксана кідаецца пад стол. Адтуль чуваць плач, віск, гукі барацьбы. Бойкі расьцягваюць дачок. "Мы ніколі, — кажуць яны гасьцям, — у гэта не мяшаемся. Няхай самі разьбіраюцца". Тым часам не заўважаны бацькамі Ігар Кравец таксама лезе пад стол, каб дасьледаваць ногі. Ён дапаўзае да доктара Когута й палохае яго. Когут падскоквае й заляпвае сабе пінжак, кашулю і штаны віном.

6. Доктар Когут бегма бяжыць у прыбіральню змываць плямы. "Соль! — крычыць Ларыса. — Саша! Вазьмі соль! І добра пасып ёй усе плямы! Што ты сядзіш?! Дапамажы яму!" Кравец адразу зьнікае за дзьвярыма, на якіх выява парасону й портак. Бойка падазрае, што ў прыбіральні Кравец будзе ня плямы выводзіць, а падбухторваць Когута ўзяць Ларысу да сябе на катэдру. А калі той пагодзіцца, яна ж яму абавязкова скажа: "Я магу весьці і ўкраінскую групу!" І Бойку зь ягонымі бабамі трэ будзе складаць валізы. Бо ахвотных вывучаць украінскую на дзьве групы не набярэцца. Ды навошта ёй гэта?! У яе і так вось-вось будзе зялёная карта, а Бойку, каб застацца тут на нейкі занюханы сэмэстар, трэба, каб Когут, як бацька катэдры, клапаціўся пра яго, хадзіў некуды, дурыў сабе галаву, выбіваў фонды... Ды што яна сабе думае?! Самбур у выкладчыкі ня пхнецца, але ён адным месцам адчувае, што Когута на ўсіх ня хопіць. Добра, калі яшчэ на каго аднаго. Ці адну. Хто першы падсунецца. Самбур ведае, што Когут, вядома, ёлуп, але душа ў

яго мяккая. Таму на яго можна ўплываць. І хто мацней націсьне, таму ён і дасьць. Бойка з Самбурам, не ўзгадняючы дзеяньняў, высьлізгваюць з-за стала, ляцяць у прыбіральню й бачаць там такую сцэну. Когут — безь пінжака (пінжак — на сушылцы, шчодра пасыпаны сольлю) ляжыць дагары жыватом на ракавіне (бо калі ён устане, соль абсыпецца й не пасьпее ўвабраць віно). Над ім схіліўся Кравец і трасе сальніцай над Когутавым крокам. З апошняй фразы Краўца зразумела, што ён ужо прабачыўся за сына і цяпер тлумачыць Когуту, што Ігарэц зрабіў гэта не са злосьці, а праз свой прыкры дыягназ. Когут хоча ўзьняцца, Кравец яго не пускае, бо трэба счакаць дзьве-тры хвіліны, каб соль выцягнула з тканіны ўсю вадкасьць. “Я яшчэ хацеў сказаць, — дадае ён, — што яна ў мяне, Ларыса, і гэта ня тое, што я нахвальваю яе, то бок перабольшваю здольнасьці. Не! Яна мае чырвоны дыплём. Яна — мовавед, лінгвіст. Працавала над дысэртацыяй. Але тут — цяжарнасьць, дэкрэт, роды. Але яна здала два іспыты. Спэцыяльнасьць і французскую. Яна магла б на Вашай катэдры выкладаць і мову, і нават спэцкурсы. Фанэтыку, лексыку, тыпалёгію... Тэма яе дысэртацыі — “Часьціцы і злучнікі ў розных мовах”. Калі б ёй ня трэ было сядзець з сынам...” “Дык у нас на гэта, — Когут узьнімаецца-такі, — ёсьць розныя “дэй-кеар”. Вы ў сябе гэта завяцё ясьлі”. “Хвіліначку! — зноў кладзе яго на сантэхніку Кравец. — Вось яшчэ кропля”. На Когутавых штанах імгненна ўтвараецца саляная гурба. “Вось так. Зараз яно ўсмокчацца. Вось так! Ёй хаця б пагадзінна, хаця б на паўстаўкі...” “Ну што? — Бойка з Самбурам спрабуюць сьпінамі адціснуць Краўца ад Когута. — Дзе наш герой? Яшчэ жывы?” Гэта дае Когуту магчымасьць зьлезьці з ракавіны. Ён выцягвае пару сурвэтак, страсае імі соль з адзеньня. Нагледзеўшыся на плямы, Самбур, а за ім і Бойка, займаюць па пісуары. Але заўважыўшы, што Когут рухаецца да дзьвярэй, перапыняюць працэс і хапаюць яго пад рукі. “Я... гэта, — сьпяшаецца Самбур, — чуеш, доктар, я ўсё хацеў спытацца адносна банкету. Яго яшчэ не забаранілі? Бо я заўжды гатовы. Такі фэстывальчык закруцім. Татальны авангард!” Когут ня можа ўцяміць, пра што гаворка. “Таталішэ авангардэйшан! — тлумачыць Самбур. — Я — поўны гатоўчык! Сцэнар. Банкет. Славяне”. “О! О! — да Когута пачало даходзіць. — Канфэрэнцыя!” “Ес-і-ціз!” абдымае яго Самбур. — Я напісаў два сцэнары. Наступны крок — за табой. Бо ангажамэнт мой

сканчаецца ў сьнежні. А банкет у лютым. Так што, таварыш камандзір, бяры курс на валявое рашэньне!” “Трэба сказаць маёй сакратарцы. Яна знае, якая для гэтага ёсьць форма”. “Ну!” “Дарэчы! — Бойка цісьнецца паміж дзьвярыма й Когутам. — Юрка! Ты казаў калісьці нешта адносна падручніка. Украінскай мовы. Што няма добрых дапаможнікаў. У сувязі з гэтым у мяне зьявілася адна ідэя. І калі б папрацаваць над ім, то бок у вашай бібліятэцы, ну хоць бы паўгоду... Набрацца новых павеваў...” “Гэта трэба падумаць. Да дваццатага...” “Ларыса, — крычыць ім у сьпіну Кравец, — прайшла курсы. Яна ведае ўсе мэтады. Інтэнсіўны, з татальным пагружэньнем, баўгарскі. Гэтага... ну як жа яго... я забыўся імя!” “І падручнік гэты выйшаў бы, — малюе Бойка карціну сьветлай будучыні, — пад эгідай тваёй катэдры!” “Гэта трэба будзе з Джэніфэр, — цягнецца да дзьвярэй Когут. — Яна — мая сакратарка. Яна ведае, як гэта ўладкаваць. Каб аплікацыю падаць да дваццатага”. “Я дзесяць год у Львове быў галоўрэжам, — адпіхвае Бойку Самбур. — Львоў — гэта ж украінская Вена! Разьвітая культура кабарэ і кавярняў. Я табе не распавядаў, як мы калісьці зладзілі сэкс-шоў па матывах украінскае клясыкі? Уяві сабе! Ты не паверыш! Я ўзяў Нячуя...” “Мы гэта зробім, — мармыча з усіх бакоў заблякаваны Когут, — дваццатага”. “Як? Аж дваццатага? — ня верыць Самбур. — Дык сёньня ж дваццаць трэцяга!” Хтосьці з таго боку расчыняе дзьверы нагой. Атрымаўшы ў каршэнь, Самбур, раскінуўшы рукі, валіцца на падлогу. Празь яго з грукатам пералятае штосьці дзябёлае ў джынсах на рэмені з зубачысткай у роце. Ніхто не пасьпявае й спалохацца, як бамбіза займае скрайнюю кабінку й ляпае замком. Пакуль Бойка з Краўцом падымаюць сябра, неўпільнаваны Когут выскоквае прэч. Пад дзьвярыма яго пераймае Ўляна. Яе душыць злосьць. “Як гэта так! — захлынаецца яна. — Як яны пасьмелі! Гэта — яшчэ адна праява тысячагодзьдзяў несупынных абразаў і полавага ўціску. І хто? Нікчэмы. Яны кіруюць сьветам. І менавіта яны выцыганяць у яго тое, што па справядлівасьці мусіць належаць ёй! Бо нікому тут не баліць будучыня Ўкраіны!” “Юрасік!” — жэст, разьлічаны на выпадковыя сустрэчы, атрымліваецца выдатна. Па дарозе да століка яна засаджвае ў Когута рэзюмэ курсу культуры й цывілізацыі Ўкраіны. Пачынаючы недзе ад трыпольскіх часоў. Гэты праект — унікальны. І разьлічаны ён на год. Уляна хоць цяпер магла б

падаць плян. Там усё расьпісана. Трэба толькі дзе-нідзе падшліфаваць. Але гэта — драбніцы, на якія месяцы два, ня больш. Патрэбна толькі хадайніцтва ад Когутавай катэдры, што яны хочуць Уляну. Мінімум на два сэмэстры. “О, гэта было б добра, — згаджаецца Когут. — Трэба сказаць Джэніфэр”. “На веснавы й восеньскі”, — удакладняе Ўляна. “Так, — кажа Когут, — бо зіма тут не такая, як у вас”. “Або ўжо на той навучальны год, — імправізуе Ўляна. — Гэта было б лягічна. Але ў такім выпадку мне неабходна мець запрашэньне ці якое-небудзь прыкрыцьцё да наступнага верасьня. Бо мой грант, то бок стыпэндыя, да канца сьнежня. А гэта азначае, што агаляецца канец зімы, вясна й лета”. “Лета ў нас сьпякотнае, — з кожнай фразай Когут павольна, але рухаецца ў бок стала. — Без кандыцыянэраў — цяжка. Але можна будзе паехаць у горы. Там ня так горача”. “А ўвесну я магла б мову тут выкладаць. Да восені”. “А ўвосень у нас цёпла, — спыняецца Когут, прыгадаўшы штосьці прыемнае. — За якія дзьве з паловай гадзіны язды адсюль ёсьць чыгунка. І пячоры. А ў лістападзе мы маем сьвята мясцовасьці. Адусюль прыяжджаюць фэрмэры і пад адкрытым небам вараць яблычнае масла”. “Павідла, — ня можа ня выправіць яго паэтка, — яблычнае павідла”. “О! — доктар Когут заплюшчвае вочы. — Гэта ёсьць славутым!” 7. Пакуль мужыкі недзе таўкуцца, Ларыса зь Людмілай страсаюць соль і аднаўляюць парадак на стале. Раксалана лётае за Аксанай. Ігар махае рукамі, падскоквае, ірвецца на вуліцу. Маці трымае яго за руку. “Ну, а ў астатнім як ён? — пытаецца Людміла. — Усё нармальна?” “Што значыць — “нармальна?” — ледзьве стрымліваецца Ларыса. “Ну, алергіі ж у яго няма?” “Алергіі?” “А ў маіх, ведаеш, ратунку няма! Што ў Раксаланкі, што ў Аксанкі. І на памаранчы, і на манга, і нават на гэтыя... як іх... што з Новай Зэляндыі...?” “Ківі”. “Вось-вось. Страшэнна!” (Люда сыпле дэталямі — што, у якой колькасьці й на якіх месцах выскачыла ў ейных дзяўчат.) Ларыса кажа, што была б самай шчасьлівай маці, калі б алергіі былі яе найбольшым клопатам. “А што ён у цябе, не гаворыць?” “Як бачыш”. “А мне здалося, ён штосьці нібы казаў”. “Ён казаў “а-тэ-пэ-тэ-пэ”. Вось што ён казаў!” “Дык, можа, ён гаворыць мовай, якую вы не разумееце?” “Можа”. “Мае таксама, ты ведаеш, як пачнуць дражніцца адна перад адной!” Аксана спыняецца, пачуўшы, каго тут абгаворваюць. Раксалана таксама. “Во, прыбеглі! Сьвінтусы вы!

Ты навошта дражніла дзядзьку Когута? Я цябе, Рокся, пытаю! Га?” Рокся хаваецца пад стол. “Гэта ў яго што, — пытаецца Людміла, — нібы такая разумовая адсталасьць?” “Не, гэта не адсталасьць, — тлумачыць Ларыса, — гэта аўтызм”. “Што?” “Мэдычная загадка. Недасьледаваны фэномэн, — кажа Ларыса. — Да васемнаццацёх месяцаў разьвіцьцё ішло нармальна. Ігарэц мог нават казаць сказы з двух-трох словаў. Потым яму, перш чым ехаць у Амэрыку, зрабілі прышчэпку (бяз гэтага ў паліклініцы не давалі даведкі). З таго часу ў яго пачаўся рэгрэс, нібыта ён з кожным днём ссоўваўся ў нябачную яміну. Пазабываўся амаль што ўсе словы, навыкі, не пазнаваў людзей, ня ведаў, што рабіць з цацкамі”. “Не, дарма ты пра прышчэпкі так! — пратэстуе Людміла . — Я асабіста ня думаю, што гэта ад прышчэпак. Прышчэпкі патрэбныя. У маёй школе...” “Забыўся нават тое, што ўмеў у год! — Ларыса зьмяняе руку й садзіць Ігара на крэсла. — Пасядзі спакойна хвіліну! Цяпер яго трэба ўсяму з нуля вучыць. Усяму! Як хадзіць па прыступках, як мыць рукі, як лыжкай карыстацца. Нармальныя дзеці зь лёту хапаюць такое, а яму паспрабуй растлумачыць! І дзе гарантыя, што заўтра ён ізноў усё не забудзецца!” “Але наўрад ці гэта ад прышчэпак! — не адступае Людміла. — Я думаю, што гэта Чарнобыль. Нейкія, відаць, генныя мутацыі ўжо пачаліся. Бо што мы ведаем! Яны ад нас інфармацыю, ты ж памятаеш, тады як прыхоўвалі! Во дзе злачынцы! Дый цяпер, ты думаеш, яны нам праўду кажуць? Я перад ад’ездам чытала, што недзе ў Жытомірскай вобласьці зьявіліся невядомыя навуцы жывёлы. І дзеці бяз пальцаў... А колькі дэбілаў нараджаецца!” “Наш сын — не дэбіл! — зрываецца Ларыса. — У восем месяцаў ён упершыню стаў на ножкі і зранку ў сваім ложку так паглядзеў на нас, што ажно ў сярэдзіне перавярнулася ўсё. Нібы ня ён — дзіцянятка, а мы — ягоныя бацькі, а наадварот. Нібы ён разумее ўсё, і больш за тое...” “Ну, я табе скажу, дзеці часта незразумела глядзяць”, — не здаецца Людміла. “Ну, што, што ты хочаш ад мяне?! — Ларыса абедзьвюма рукамі прыціскае Ігара да крэсла. — Ты можаш не вырывацца адну хвіліну?!” “Ну, і што вы робіце? — пытае Людміла. — Неяк лякуеце гэта? Трэба ж дзейнічаць!” Ларыса адным сказам пералічвае ўвесь свой шлях ад чарнаротай участковай дакторкі да споўненых годнасьці амэрыканскіх лекараў. “Яно, я табе скажу, — кажа Людміла, — знаёмствы — гэта яшчэ ня ўсё. Вось у нас Тома, суседка зь

пятага паверху, мае ўнучку. Ейны мужык — генэрал-маёр, ужо дзесяць год на пэнсіі. Само сабой, харчы там адпаведныя, мэдабслугоўваньне з чацьвертага ўпраўленьня, карацей усё “ад і да”. І што ты думаеш? Некалі іхнюю Алёну так абсыпала пухірамі, што мусілі выклікаць “хуткую”. А прычыну дагэтуль ня выявілі! Мо, зьела што”. “Бывае”. “А можа, трэ было вам, — хапаецца за новую думку Людміла, — зьвярнуцца да чагосьці нетрадыцыйнага?” “Было!” — адмахваецца Ларыса й распавядае, да якіх народных і саматужных лекараў яны хадзілі. Ня тут, бадай, а дома, куды яны зь Ігарам езьдзяць штолета. “Пакуль дацягнешся да Барыспалю1, — скардзіцца Ларыса, — дык праклянеш усё на сьвеце! У Сашкі — праца, ён мусіць тут быць. А мне адной цяжка. На сьпіне — заплечнік, там — валіза, цераз плячо — торба (бо ўсе чакаюць гасьцінцаў, крый Божа абмінуць кагосьці — на ўсё жыцьцё абраза будзе!), а з гэтага боку — Ігар. На яго й дзьвюх рук замала”. “Сьвятая праўда! — радуецца Людміла . — Я таксама месяц таму адправіла праз баптыстаў пасылку і адразу ж сьвякрусе сваёй патэлефанавала. Так, маўляў, і так, чакайце! І ведаеш, што яна мне на гэта сказала?” “Я разумею, — усхваляваная Ларыса хоча завершыць думку. — Вадзілі мы яго й да бабак, да экстрасэнса (ён сам — кандыдат навук)...” Людміла таксама, распачаўшы штосьці, ня любіць кідаць справу на паўслове. Але, каб Ларыса пачула пра тое, што менавіта сказала сьвякруха, калі Людміла папрасіла выслаць ёй муміё, яна павінна, як мінімум, перакрычаць Ларысу. “А потым бацькі, — надрываецца Ларыса, — выслалі фатаздымак Ігарца жанчыне, што жыве пад Луцкам...” “І патлумачыла, — змагаецца зь ёй Людміла, — дзе менавіта яно ляжыць. І ў чым загорнутае. У сінім цэляфане! Пад маразілкай! Там, дзе й праполіс!” “Яна паглядзела й кажа, — на ўсю рэстарацыю выдае Ларыса сямейную таямніцу Краўцоў, — што гэта нехта са сваіх яго пракляў!” Яе сын тузаецца, б’ецца грудзьмі аб стол, хоча вырвацца. У яго не атрымліваецца. Ён выгінаецца, цягнецца ротам да столі й вые. Людміла прыгаломшана змаўкае. “Хтосьці са сваіх?” — перапытвае яна. “Так”. “Я б гэтую падлу дастала, — абяцае Людміла, — з-пад зямлі. І душыла б, пакуль бы яна сама...” “А яшчэ тая жанчына, — Ларыса спаўзае на крэсла, — сказала мне: адпусьці ім. Усім! Тым, хто вінаваты перад табою! Не трымай ні кроплі злосьці, бо яна цябе атруціць. І прабач ім. А пасьля

схадзі ў царкву...” “Павольнай сьмерцю! — імгненна пераймаецца чужой бядой Люда. — Душыла б яе штодня, з ранку і да ночы! І сярод ночы таксама!” “Адзінае, што мяне цяпер падтрымлівае, — ціха, невядома каму кажа Ларыса, — гэта нейкае... і ня веданьне, і не адчуваньне... Вера? Наўрад ці... Хутчэй, надзея... Так. Бліжэй да надзеі... На тое, што й погляд той у восем месяцаў, і тое, што адбылося пасьля, і тое, што ён прыгожы такі, — усё ня проста так”. “Думаеш, перарасьце? — цікавіцца Людміла. — У мяне на працы дачка калегі таксама не гаварыла да чатырох год”. “Не, не! — перапыняе яе Ларыса. — Я — не пра тое”. “Ты яшчэ маладая, — вучыць яе Людміла . — Адкуль табе ведаць, што далей будзе? Я, напрыклад, не выключаю, што гэта вы яго дзьвюма мовамі сапсавалі. Нельга так — у садку ён чуе ангельскую, а дома... Як вы гаворыце дома? Напэўна ж, па-расейску... А з разумова адсталымі дзецьмі...” “Ён — не разумова адсталы!” “Ты не крыўдуй. Бо гэта — жыцьцё. Веданьне дыягназу — гэта палова посьпеху”. Ігар зрываецца са свайго крэсла. Ларыса бяжыць за ім, хапае і лупцуе. Ігар трымціць, заплюшчвае вочы, трапеча рукамі, але не крычыць і ня плача. Наведнікі аглядаюцца. Яны ня ўпэўненыя, ці падпадае тое, што яны бачаць, пад катэгорыю парушэньня правоў дзіцяці. На ўсякі выпадак яны ўсьміхаюцца. Бойкавы дзяўчаты, што круціліся ля акварыюма з залатымі рыбкамі, лятуць навыперадкі, пабачыць, што будзе далей. Ларыса цягне сына да стала. “Як я стамілася! — кажа яна Раксалане. — Бі яго ня бі, ён ніколі ня скардзіцца. Ну вось як дазнацца, што яму баліць? Дзе? І чаго ён хоча? ... Ну, куды ты бег? Кажы! Чаму ты маўчыш!.. Хоць бы раз хтосьці пасядзеў зь ім! Адпусьціў бы нас. Мы б пайшлі куды-небудзь. Набухаліся б. Або ў кіно якое. За чатыры гады ніводнага разу не былі ў кінатэатры!” Людміла адпіхвае дачок далей ад Ігара. “Нам таксама, — супакойвае яна Ларысу, — ніхто не дапамагаў. Толькі мае бацькі. А сьвякроў — каб калі хоць...” Ігарэц па-зьвярынаму раве. Ларыса даланёй заціскае яму рот. “Сьціхні! А то я цябе зараз прыб’ю!” “Ты яшчэ маладая...” — цісьне на яе Людміла. “І ты памаўчы”, — агрызаецца Ларыса. Яна змахвае сьлёзы кулаком, прыціскаецца да сына й выцірае вочы аб ягоны плячук. “Як я цябе разумею! — даруе ёй рэзкасьць Людміла. — Бо ты — маці. Мужык — ён заўжды застанецца мужыком”. “А часам я бачу, як гэта будзе, — больш да сына, чым да Людмілы, шапоча Ларыса, — як ён

аднойчы ўранку прачнецца і загаворыць да мяне. Як прыгажуня ў сонным лесе". "Ты думаеш, у нас з Бойкам заўжды й скрозь мякка было?" — таксама шэптам пытаецца Людміла. "Але хто ж яго, — ня чуе яе Ларыса, — вызваліць ад гэтага сну? Калі, у лепшым выпадку, вакол нас сьляпыя й абыякавыя людзі. Дурныя краты. Зайздросныя, грубыя, тупыя, злосныя..." "Дакладна! — згаджацца зь ёй Людміла. — Каб ты ведала, як я зь ім намучылася! Я табе некалі раскажу..." Раптам яна заўважае, што па праходзе ў іхны бок кіруюцца Ўляна з Когутам і адразу ж зьмяняе тэму. "Але трэба больш чытаць яму, — радзіць яна Ларысе. — І тлумачыць. Вось, напрыклад, бярэш вілку і кажаш яму: "Глядзі сюды. Бачыш? Гэта — вілка. Кажы за мной!" Але што я кажу! — ня "вілка", а "відэлец"!" "Няўжо такі цуд магчымы?" — Ларыса ледзь стрымлівае сьлёзы. "Гэта, ведаеш, — апраўдваецца Люда, — калі ўжо змалку пачуеш нешта... Хоць, вядома, трэба казаць "відэлец". А дома ў нас чамусьці казалі "вілка". Між сабой — дзеці, бацькі — заўжды гаварылі выключна па-ўкраінску, а замест "відэльца"!" Ігар хапае відэлец і торкае ім у соўсьнік. "Бачыш! Ён разумее мяне! Ану кажы: відэлец, відэлец, відэлец..." Пад настаўніцкім позіркам Люды Ігарэц сьціскаецца й напружваецца. "Не!" — Ларыса стае на кукішкі й лезе пад стол. "Што? У чым справа?" — палохаецца Людміла, нахіляецца й бачыць лужыну, што падпаўзае да ейнага новага, у далёкай Бразыліі зробленага абутку. Ларыса цягне сына праз Уляну з Когутам да мужчынскай прыбіральні і, рассоўваючы Бойку й Самбура, перадае сына бацьку. "На!" "А што сталася?" — не разумее той. "Во што! Зірні сюды! Зрабі што-небудзь, бо мне трэба лужыну прыбраць. Ты ўзяў вопратку на зьмену?" "Кашулю і штаны. У торбе на заднім сядзеньні". "А майткі?" "Не!" "Як так?" "А гэтак! Што ты на мяне глядзіш?! Не я ж абасцаўся! Ён жа на табе быў!"

8. Спаражняюць пляшкі, выскрабаюць сподачкі, чакаюць гарбаты. Самбур шырокім жэстам дае ўсім зразумець, што зараз ён распавядзе показку, як дзьве тэлефонныя кампаніі (адна з Эўропы, другая з Амэрыкі) прабіваліся на ўкраінскі рынак. Але яго апярэджвае Ўляна. Яна перахоплівае ўвагу доктара Когута і так, каб да ўсіх дайшло, згадвае пра канфэрэнцыю, зь якой яна толькі-толькі вярнулася. Сярод удзельнікаў былі тры

нобэлеўскія ляўрэаты. А ў апошні дзень на прыёме ў гатэлі “Ўолдарф-Асторыя” Ўляна дыскутавала па-польску з адным зь іх. Люда прымушае дачок даесьці крэвэткі (бо ў крэвэтках многа калію). Дзяўчаты скуголяць. Людміла між кухталямі й пагрозамі пасьпявае яшчэ й распавесьці ўсім, што калі ейныя дзеці рыхтаваліся ехаць у Амэрыку, дык дзед і баба, Людзіны бацькі, загадвалі ім насіць з сабою мыла і ваду ў бутэлечцы, бо ў ЗША людзі мруць ад СНІДу. “Едзьце самі, куды хочаце, — прасілі яны, — а ўнучак пакіньце нам!” Праз гэта Аксана першыя дні ў школе не датыкалася ні да чога й не хацела сядаць за парту. Ад перажыванняў яна пачала заікацца, на целе зачырванелі плямы, тэмпэратура падскочыла да сарака. Гэта — у Аксаны. А Роксі — як з гусі вада. Самбур па-мастацку пераўвасабляўся то ў немца, то ў амэрыканца, то ў старшыню аблвыканкаму, паказваючы, як менавіта прымалася гістарычнае рашэньне. Сьмяяцца трэ было з таго, што, пакуль адзін бізнэсмэн раскладаў свае праспэкты і дэманстраваў перавагі, іншы даведаўся, колькі й каму трэба даць і ў выніку вырваў кантракт. Кравец з сынам сядаюць за стол. На Ігару — сухія штонікі. Кравец, каб разгрузіць жонку, садзіць яго сабе на калені. Дачакаўшы паўзы, ён пытаецца ў Когута, як тут праходзіць тэхагляд (бо ў яго ўжо пратэрміноўка). “Дзе ў іх адпаведная кантора? І як гэта робіцца? Па тэлефоне ці можна без папярэдняга запісу?” “Гэта можна езьдзіць шмат месяцаў, — супакойвае Когут Краўца. — У нас шмат хто так робіць. Таму ня мусіш журыцца”. “А як зловяць?” “Дык будзе штраф. Некалькі соцень даляраў. Бо ў Амэрыцы ніхто так ня робіць. Бо на тое ёсьць закон”. “Ну дык дзе ж тая кантора?” — дабіваецца Кравец. “Мы ўжо колькі год у Амэрыцы, — далучаецца Ларыса, — і я ніколі ня бачыла тут зялёнага часныку. Цыбуля — ёсьць, некалькіх відаў, і зялёная, і галоўкамі. А часнык — толькі зубкамі. Вы ня ведаеце, чаму тут не прадаюць маладога часныку?” “Дык у мяне жонка езьдзіць купляць, — тлумачыць Когут. — У адзін з супэрмаркетаў. Гэта ёсьць вялікія крамы, або “чэйн сторз”. “Чэйн” азначае ланцуг. Па ўсіх штатах. А я іду да лядоўні, адчыняю яе і кажу сабе: “Ага! сёньня я гатую сабе штосьці мэксыканскае!” Бо гэта можна купіць у этнічных крамах”. “Ну а жонка, — пытаецца Ларыса, — яна штосьці гатуе?” “О, так!” “Дык вы ўдваіх гатуеце, разам?” “Гэта пэўна. Бо ў нас цяпер фэмінізм. Мужчыны мусяць дбаць пра ўсё самі.

Жанчыны таксама жадаюць мець асобную кар’еру. Самы час грунтаваць сваё, мужчынскае звальненьне”. Але гэтая тэма ніяк не разьвіваецца. Затое з падачы Ўляны сьледам за ейнай згадкай пра банкет у гатэлі “Ўолдарф-Асторыя” ўсе кідаюцца абмяркоўваць лёс пісьменства. Бо ўсе шмат чытаюць і знаёмыя ці не з усімі найлепшымі творцамі. Людміла прымушае Аксану расказаць верш, які тая склала ў трэцяй клясе на стары Новы год. Пакуль Аксана дзічыцца, Рокся агучвае вершык пра муху, якая села на варэньне. Когут, які некалі рэцэнзаваў пераклад “Сабору” Ганчара1, пытаецца ўва ўсіх, ці сацрэаліст Ганчар. Погляды падзяляюцца. Лунае думка, што, калі хто зь іх і заслугоўвае Нобэлеўкі, дык гэта Шаўчук2. Бо ў яго — псыхалягічная проза. А яшчэ ён — гісторык, стыліст і філёзаф. Чалавек франкоўскага3 дыяпазону. Бойка лічыць, што Нобэлеўка ператварылася ў палітычную самадайку. Усе кандыдатуры расьпісаныя наперад, пануе жалезная каньюнктура, і хіба што алігафрэн не разумее, у чыіх руках лейцы. Уляна крытыкуе Шаўчука (яна калісьці зь ім ехала ў адным купэ). Шаўчук — папуліст. А гэта ўчорашні дзень. Іншыя за Шаўчука стаяць гарой. Бо ён не баіцца пісаць пра места, ня лезе ў палітыку, працуе дзень і ноч, выкарыстоўвае арыгінальныя й паўзабытыя лексычныя пласты. Самбур у захапленьні ад Шаўчука. “Чувак — хадзячая энцыкляпэдыя!” — кажа ён. Самбур калісьці ставіў Шаўчукову п’есу, бываў у яго дома й колькі разоў піў зь ім гарбату. “Народніцтва — гэта анахранізм, — адкідае гэтыя аргумэнты Ўляна. — Бо цяпер — часы дэканструкцыі й постмадэрну”. Когут пагаджаецца. “А ў вас, — не хавае ён зьдзіўленьня, — ня ведаюць фэнамэналёгіі! Ня ладзяць полавых штудыяў! У 90-м я меў панэль на зборах вашай Акадэміі Навук. І я бачыў, што яны ня ведаюць тэрміналёгіі! Ну дык як можна было весьці паўнацэнную дыскусію!” На думку Когута, прычына ўсіх адставаньняў — калектывізм. Ён не дае ўкраінскай культуры ўліцца ў заходні кантэкст. Таму яна й дагэтуль выконвае не эстэтычную, а выключна сацыяльную функцыю. Гэта разумеюць маладыя творцы, бо яны ўжо ня скутыя догмамі й адкідаюць табу. Когут спадзяецца, што той пераклад, над якім ён цяпер працуе, разьвее клішэ й зробіць уражаньне. “Бо Ўкраіна, — лічыць ён, — мусіць абудзіцца. І пераняцца духам антрэпрэнэрства... Ці як вы гэта завяцё?” “Прадпрымальніцтва”, — знаходзіць слова

Ўляна. “Так, — кажа Когут, — бо тое самае было калісьці ў Амэрыцы. Але мы працавалі! Мае бацькі мелі па некалькі працаў! Бо, калі ляжаць на печы, нічога ня будзе”. Люда сёньня, выправіўшы дзяўчат у школу, глядзела па тэлевізары баявік. А гэта ж — частка іхнай культуры. У іх арганізм патрабуе гэтага, як у нас — алькаголю. “І я зразумела, — дзеліцца яна сваім адкрыцьцём, — што яны, белыя, перш чым прыйсьці, усіх зьнішчылі! Калі ўсталёўвалі сваю ўладу й падзялялі сфэры”. “Якія сфэры? Дзе? Хто й каго нішчыў?” — пытаюцца ў яе. “Сфэры ўплыву! На Дзікім Захадзе! — раскрывае Люда сваю думку. — Калі каўбоі забівалі тубыльцаў! Бо да канстытуцыі ў іх было беззаконьне! Яшчэ горшае, чым у нас! Яны самі прызнаюць гэта!” Ларыса за тыя гады, што яна тут, абрасла амэрыканскімі знаёмымі. Камэнтуючы Людміліну здагадку, яна тлумачыць землякам, што ў іх, у амэрыканцаў, усё ня так, як у нас. Бо яны — не такія, як мы. “Скажам, ідзяцё вы да некага на пікнік. І несяцё з сабой салату. А пасьля, па сканчэньні, спакойна забіраеце яе (тое, што не даелі, вядома) дамоў. Ніхто й не падумае абразіцца за гэта на вас. Наадварот! Бо ў іх такая завядзёнка”. “Затое ў нас — шырыня, — кажуць ёй. — Мы для госьця нічога не пашкадуем. Усё, што ёсьць у хаце, — на стол. І ня ўчорашняе, і не з канцэнтрату. Усё сьвежае й якаснае. І недапіткамі сяброў у нас не частуюць. Няхай мы для іх — дурныя скіты. Затое яны для нас — жлабы!” Тут размова спатыкаецца. Госьці адчулі, што нагаварылі лішняга. Але ня ведаючы, як з усяго гэтага выблытацца, усе па чарзе правяраюць, ці засталося што на стале. Нічога, акрамя парэшткаў жоўтае падлівы, ніхто не знаходзіць. А іхная ўсьмешлівая афіцыянтка з вазком забірае тым часам брудны посуд, вызваляючы месца для дэсэрту. “Але ж мы ўкраінцы, — знаходзіцца нарэшце Бойка, — калі мы ўжо апынуліся тут, маглі б наваліцца і... то бок, супольна... зрабіць нешта такое... ну хоць бы... я ведаю... карацей, каб пра нас пачулі!” Усе хапаюцца за гэтую думку. Бо кожны хацеў бы і мае чым паслужыць нацыянальнай справе. Курсамі мовы, культуры й цывілізацыі. Выставамі каляжаў. Заснаваньнем тут украінскага клюбу з рэгулярнымі штотыднёвымі літаратурна-мастацкімі вячоркамі. З дэгустацыяй украінскіх страваў, лекцыямі пад магнітафон і слайды. Яны па-сяброўску маглі б дапамагчы Юрку Когуту зь ягоным перакладам. Бо там шмат русізмаў,

трасянкі, незразумелых алюзіяў і намёкаў. Каб гэты пераклад стаўся падзеяй у іхным літаратурным жыцьці. Тады б да іх дайшло, што мы — гэта ня Раша й не Параша. “Як табе, Юрка, гэтая ідэя? — падсумоўвае Бойка. — Рэальна гэта ці не?” “Можа быць, — пагаджаецца з усім Когут. — Унівэрсытэт увесну тут ладзіць этнічны фэстываль. Студэнты танчаць, сьпяваюць і маюць іншыя забавы. На катэдры ў мяне ёсьць розныя строі. Вам Джэніфэр пакажа. Чаму б і не?” Усе разгублена маўчаць. “Дык вось на банкеце, — падхопліваецца Ўляна, — я размаўляла з адным брытанскім празаікам. І спыталася ў яго, што ён ведае пра Ўкраіну. Дык ён мне сказаў, што гэта вельмі вялікі горад і што там шмат каталікоў. А іншы, таксама вядомы паэт, так мне проста і сказаў: “Якая літаратура? Украінская? А хіба ёсьць такая?” “О, — згаджаецца Когут, — гэта распаўсюджаная думка!” “Ну дык, — Уляна абураная, — трэба неяк прасьвятляць іх! Няхай твая катэдра адкрые курсы...” “Але я ня маю вакансіяў, — злуе Когут. — І дзе я вазьму фонды?! У нас так ня робіцца!” “Ясна, — Бойка падтрымлівае Когута, — якія яшчэ курсы?! Калі не існуе сучасных падручнікаў! Вось з чаго варта было б пачаць! З падручнікаў!” “І трэба да выкладаньня, — прапануе Кравец, — прыцягваць ня творцаў, а спэцыялістаў!” Уляна абдае Краўца (а разам і ўсіх іншых) пякучай нянавісьцю. Яна не хавае, хто тут хто. Кандыдатка ў спэцыялісты (то бок Ларыса Кравец) — нахабная хатняя гаспадыня. Самбур — алкаш. Бойка — нікчэма, які заве сябе доктарам і прафэсарам, хоць насамрэч ён толькі кандыдат навук і дацэнт. А што да творцаў, гэта праўда. Яна — творца, бо ейныя творы перакладаліся і на ангельскую, і на румынскую. І навуковых прац яна мае болей, чым усе прысутныя разам. Акрамя доктара Когута. А яшчэ яна выкладала ў двух амэрыканскіх каледжах! “Малайчынка! — кажуць ёй. — Павыкладала й адпачні. Няхай іншыя сваё возьмуць”. Але адзіны фронт, які аб’яднаў усіх супраць Уляны, крышыцца з кожнай рэплікай. І ў хуткім часе ўжо ўсе б’юцца з усімі. “Якое ты маеш права, — пытаюцца яны адно ў аднаго, — мяне асуджаць?! Як ты можаш казаць “мне б твой клопат”?! Ды што ты ведаеш пра мяне?!” Выяўляецца, што ў кожнага ёсьць свая (і добра, калі адна!) нагода, каб затрымацца тут. Але туга па бацькаўшчыне і заўсёдная стрыманасьць, якая сталася іхным лёсам у гэтай хоць і шчодрай, але чужыне, цяпер выбухае

бурлівымі споведзямі. Гучней за ўсіх спавядаецца Ўляна. Бо як паэтка яна адчувае прыгажосьць і боль сьвету мацней за ўсіх. І з усіх толькі яна здольная ператапіць навакольную мітусьню ў асэнсаваныя радкі. І хоць гэтак, але ўвайсьці ў вечнасьць. З Людмілы наадварот лезе прыкрая штодзённасьць — благія сны (а адсюль і адпаведны настрой), дзіцячыя хваробы, згадкі, як змагалася за мужыка з рознымі лярвамі (чаго толькі яна ні піла, каб схуднець! Чаго толькі ні выраблялa, каб дагадзіць яму і зьберагчы сям'ю!). "Як мне абрыдла ўсё! — галосіць Люда. — Вось, далібог, пехам дахаты б пайшла! Праз увесь іхны акіян!" Бойка таксама наплюваў бы на ўсё й вярнуўся б у свой інстытут, калі б не бацькі. Ягоныя й Людзіны. Бо, пакуль яны тут, у іхнай хаце жыве грэцкі журналіст. А грошы, сумленна падзеленыя напалам, ідуць бацьком-пэнсіянэрам. "Глядзі ты! Ён і тут зарабляе, і там яму капае! Ну ты, Юрасік, і жук! — пляскае ў далоні Самбур. — А ў мяне ні тут, ні там свайго кутка няма!" (І гэта праўда. Ледзьве іхны сын паступіў у школу міліцыі, жонка выкінула Самбура з хаты.) Кравец кладзецца тварам на стол, закрывае яго рукамі й стогне. Бо ўсе яны распараджаюцца сваім жыцьцём, а яны з жонкай — не. "Каб нельга было са сваім дзіцем па-людзку пагаварыць! Або на хвіліну яго адпусьціць куды! Бо ён калі ня ў шкоду ўлезе, дык калецтва сабе нейкае зробіць! Хто б з вас такое вытрымаў? Га?!" "Замаўчы! — кажа Ларыса, — каму й на што ты скардзішся! Хіба яны зразумеюць!" "Вось толькі ня трэба думаць, — закіпае Люда, — што вы тут такія незвычайныя. Ува ўсіх ёсьць дзеці!" Уляна ня мае дзяцей, таму ўспрымае гэтую заяву як чарговы нізкі закід у ейны бок. За гэта яна абзывае абаіх Бойкаў камунякамі. Бо і Люда, і Юры былі ў партыі. Людміла нават два гады была парторгам у той сярэдняй школе, дзе выкладала мову. У адказ Бойка нагадвае Ўляне, што яна таксама — камуністка, хоць і колішняя. "Таму чыя б карова..." Уляна не чакала такога ўдару. Яна ўжо даўно забылася на гэты факт. "Дык я ж была вымушаная! — не здаецца яна. — Іначай я не абаранілася б!" "Вось і маўчы!" Але яна не маўчыць. "Не табе судзіць мяне!" "Ня мне?" "Не табе!" "А каму? Можа, табе?" "Так! Мне!" "Ой! Можна падумаць!" Самбур разводзіць партыйцаў. "Ня лайцеся, — кажа ён лагодна, — у чужой руцэ заўжды таўсьцейшы". Ён можа дазволіць сабе такі жарт, бо ніколі ня меў партбілета. Але й гэта Алексу не ратуе. Ён атрымлівае за тое, што ставіў тэатралізаваныя дзеі да

камсамольскіх нарадаў, канфэрэнцыяў і зьездаў. І тым услаўляў іхную банду. А гэта — нашмат горш, чым знаходзіцца фармальна ў шэрагах, а насамрэч быць у апазыцыі. Самбур ня толькі ім падыгрываў, але й гроб за гэта грошы. Як бульдозэр. “Я? — вырачвае Самбур вочы. — Ды ў мяне прыстойнага гарнітуру ніколі не было!” Когут, якога ўжо даўно зьбілі з панталыку, ня можа ўцяміць, пра што яны спрачаюцца, тутака разумее раптам праблему Самбура й раіць яму: “О, ня мусіш хадзіць у дарагія крамы. Бо ў іншых месцах таксама абвяшчаюць сэйлы (гэта такія распродажы), дзе можна выгадна што-небудзь купіць. А яшчэ ёсьць крама, якая дзейнічае ў чацьвер. Людзі зносяць туды старыя апранахі. А акрамя таго, ёсьць такія цэрквы, дзе ў піўніцах па суботах можна яшчэ таньней усё ўзяць. Бо гэта завецца дабрачыннасьць”. “У піўных? Дзе гэткае ёсьць? — дзівяцца ўсе. — Ці ў царкве? У якой? Часам не ўва ўкраінскай?” “Не, тут ёсьць усіх дэнамінацыяў, — тлумачыць Когут. — А ўкраінская знаходзіцца за якія тры гадзіны ад нас. Яна — досыць новая. Яе расьпісваў індус. Але ён, акрамя таго, ёсьць напалову кітайцам”. Ад такога нечаканага павароту ўсе губляюцца й пераглядаюцца. Бойкавы дзяўчаты й тыя сьціхаюць. А шчасьлівая кітаянка нясе ім гарбату й традыцыйныя рагалікі (ні марозіва, ні торт яны не замаўлялі). На пытаньне афіцыянткі, ці жадае спадарства яшчэ чаго-небудзь, Бойка просіць рахунак. Ён жадае разьлічыцца наперад і дастае наяўныя. “Тут можна, — падказвае Когут, — і чэкам”. “Лепей усё ж грашыма, — адказвае Бойка. — Яно неяк надзейней”. “А можна — карткай, — настойвае Когут. — Крэдытнай або той, што ты грошы здымаеш”. “Я ведаю, я ведаю, дзякую. Але наяўнымі, нібыта, прасьцей”. “Бо карткай трэба за паслугі яшчэ дадатковы даляр”. Пакуль бацька разьлічваецца, Раксалана з Аксанай цягнуць Ігара пад стол. Там яны падсоўваюць яму прыхаваны якраз на гэткі выпадак відэлец, бо хочуць, каб ён ім пабразгаў па посудзе. “Але ты мог плаціць і чэкам”, — ня можа супакоіцца Когут і бярэ імбрычак. Да яго з-за сьпіны падкрадаецца Ігарэц. Ён заглядае доктару ў вочы і ўсьміхаецца. “Хай!” — кажа Когут. Ігар рагоча й датыкаецца да ягонай рукі відэльцам. Споўнены жаху Когут торгаецца, падскоквае й абварваецца кіпенем. Ён хапаецца за пахвіну, курчыцца, валіцца на крэсла. “Што такое? — не разумее ніхто. — У чым справа?” “Я меў гэтага досыць!” —

шэпча абвараны Когут. Ён доўга ўздымаецца і на вачах перапалоханай рэстарацыі чыкільгае ў бок дзьвярэй.

9. Ларыса лупцуе сына і сварыцца на мужыка, які яго не дагледзеў. Ігарэц не пратэстуе, толькі заплюшчвае вочы й торгае ручкамі. Бойкавы дзяўчаты схаваліся пад стол і рагочуць. Бойка, ледзьве не абярнуўшы крэсла, бяжыць за Когутам. Ларыса робіць тое самае. Але першым доктара даганяе Самбур. “Я зразумеў, — перахоплівае ён яго ўжо на выхадзе, — пра прадпрымальніцтва. Я цалкам згодны. І хацеў табе ў сувязі з гэтым канкрэтна прапанаваць штосьці”. І задыханы Самбур у двух словах апісвае Когуту свой бізнэс-плян, як у хуткім часе стацца багатым. Для гэтага Когут павінен зьвесьці яго з кім-небудзь з рэктарату. Бо ў Самбура ёсьць вусныя паўнамоцтвы ад некалькіх бізнэсмэнаў адносна праекту макароннай фабрыкі. “Нам не патрэбныя ні маркетынгі, ні мэнэджмэнты. Вы нам дайце толькі грошы, даляры, а пра дэталі мы й самі паклапоцімся. У нас ёсьць усё — і памяшканьне, і мука, і тара, і ўпакоўка. Няма толькі капіталу. Калі вы нам дапаможаце, мы закупім факсы, кампутары, карацей, увесь інтэр’ер — і адразу ж вернем вам грошы. Клянуся! Ты толькі зьвядзі мяне з рэктарам. Або з прарэктарам па гаспадарчай рабоце. Бо гэта — ня жарты. Мы і сябе, і вас зробім мільянэрамі! За год! На макароне!“ “О, адчапіся ад мяне!” — вырываецца Когут. Да іх падбягаюць Ларыса, Уляна й Бойка. Кожны на свой лад кліча яго — “пане Юры!”, “Юрачка!” і нават “бацька!” “Што, моцна апёкся? — трасе яго Бойка. — Я ведаю спосаб. Пайшлі ў прыбіральню...” “Я не хачу! — абвяшчае Когут. — Мне абрыдла!” “Ён не хацеў! — бароніць сына Ларыса. — Ён не разумее, што так нельга!” “Вы ўсе таго не разумееце! — ужо з-за дзьвярэй выносіць ім вырак доктар Когут. — І гэта ёсьць у вашай культуры. Як асаблівасьць коду. Бо за словамі ў вас стаіць ня тое, што ў нас!” “Як гэта? — госьці зьдзіўленыя. — Чым гэта мы цябе абразілі?” “Не аб тым ідзе!” “Хто ідзе? Дзе? — яны атачаюць яго з усіх бакоў. — Патлумач!” Когут глядзіць у амэрыканскае нізкае неба, бачыць, як самалёты разрываюць сузор’і, але замест прыкладаў загадкавасьці коду згадвае сваё цяжкое маленства. І ўсе пачынаюць разумець, чаму ён гэтак спудзіўся Ігаравага відэльца. Бо ягоная сям’я жыла цяжка. Бацькі-эмігранты працавалі і ў будні, і ў сьвяты. Апраналіся сьціпла, за сталом не

выбандалі, зьядалі ўсё, што было ў паўміску. Неяк малы Юрасік (а ён не любіў ні храсткоў, ні тлушчу) паспрабаваў выкінуць пад стол кавалачак сала. Бацька заўважыў гэта і ледзьве не раструшчыў яму руку відэльцам. Каб ведаў. Затое ўсе дзеці атрымалі пасьля вышэйшую адукацыю. “А мы тут пры чым?” — ня бачаць сувязі госьці. “Бо вы лічыце, што ўсё ў Амэрыцы робіцца задарма. І што ўсе павінны з вамі цацкацца. Ні ўдзячнасьці не дачакаеш ад вас, ні дапамогі!” “Як так? Ды мы… Ды я… — б’е сябе ў грудзі кожны. — Заўжды радыя дапамагчы. З апошніх сілаў. З поўнай удзячнасьцю. А тое, што мы разьлічваем на тваю ласку, дык ты сам нібыта абяцаў. Калі б ты не казаў тады — без пытаньняў. Мы не прэтэндуем. Бо не — дык не! Але чым мы табе, то бок канкрэтна хто й калі не дагадзіў?” Усе чакаюць тлумачэньняў. З называньнем імёнаў і зрываньнем масак. І, наваліўшыся, выціскаюць з загнанага ў кут Когута ўсе ягоныя крыўды ды абразы. І дазнаюцца, што, напрыклад, Людміла ведала, што ейныя дзяўчаты зламалі гаспадарскі батут, але зваліла ўсё на суседзкіх дзяцей. Але тут так ня робіцца! Бо Когуціха бачыла ўсё праз акно, калі займалася на трэнажорах. Бойка, якому ён зладзіў выступ ва ўнівэрсытэце, прачытаў там свой стандартны патрыятычны тэкст, разьлічаны на дыяспару. Праз што пайшлі чуткі, нібыта ён, Когут, разьвёў у сябе на катэдры галушкавы антысэмітызм. А гэта ўжо ня подласьць, а злачынства! Бо Когут, каб узначаліць катэдру, вымушаны быў перабудаваць увесь свой славістычны кагал. Друкуйся або прападай! — такі закон акадэмічных джунгляў. А хто ж яго пасьля такога будзе друкаваць?! Уляна таксама вінаватая. Бо, ведаючы мову, не захацела дапамагчы яму перакладаць найноўшую прозу. (Когут, праўда, яе не прасіў, але яна сама мусіла здагадацца.) Акрамя таго, выступаючы ў Нью-Ёрку, яна не згадала яго ў сьпісе дабрачынцаў. (Когут ня чуў прамовы, але яму ўвечары пра ўсё распавялі па тэлефоне.) І ён абразіўся. “Бо ў нас прынята дзякаваць. Гэта ёсьць амэрыканскай сыстэмай”. Віна Самбура (а перад ім Когут раскрыўся больш, чым перад кім іншым) — у тым, што ён не ацаніў разнастайнасьці духоўнага сьвету Когута (доктар і малюе, і складае музыку, і піша контравэрсійныя вершы ў прозе). Ларыса Кравец таксама не бязгрэшная. Некалі яна, стоячы ў супэрмаркеце, рабіла выгляд, што ня бачыць Когута. “Я таго не разумею, — абураецца ён, — што гэта ўсё

азначае ў вашай культуры? Гэта, напэўна, ёсьць знак, але знак чаго?" "Калі я рабіла выгляд? — ажно прысядае Ларыса. — У якім супэрмаркеце гэта было?" Іншыя таксама адзін перад адным гучна апраўдваюцца. "Але я ўжо меў таго дастаткова! — спыняе іх Когут. — Прашу звольніць мяне! Дабранач!" І ён, увесь пры сваіх абразах, раскірэчыўшы ногі, дыбае на стаянку. Юбіляр з гасьцямі сочаць за ім, покуль ён не сядае ў сваю "мазду". Потым усе вяртаюцца за стол. "Вось табе, бабулька, і Юраў дзень! Усё! Накрылася наша Амэрыка! — страшаць яны сябе. — Цяпер ён нам пакажа. І курсы, і візы, і запрашэньні".

10. Над сталом вісіць густая журба. Кожны, як-ніяк, на нешта ціхенька разьлічваў. "Чаму мы гэткія нешчасьлівыя? — хочуць ведаць усе. — Можа, гэта нейкае нацыянальнае пракляцьце?" Бойка іх супакойвае. "Што вы, далібог, містыку тут наганяеце! Як маскалі! "Праклятіе!" "Умом не паняць!" Усё мае свае аб'ектыўныя прычыны. Стагодзьдзі чужынскага панаваньня, прыгон, безьдзяржаўнасьць, адсутнасьць сваёй эліты — вам што, гэтага замала? Яны, гэтыя чыньнікі, і выпрацавалі ў нас пэўны погляд на сьвет, модус паводзінаў і спосабы абароны. Усё гэта ўкладаецца ў каляніяльны сындром. Палова сьвету ад яго пакутуе". Такая навіна дадае ўсім упэўненасьці й бадзёрасьці. Зьяўляецца ўсьведамленьне, што гэта ня мы ад яго, а ён ад нас залежыць. Бо мы яму больш патрэбныя, чым ён нам. Іначай ён бы нас не выпісваў. Дый гэта — не канец сьвету. Пражывем і без ЗэШэА. Вось будзе свая цьвёрдая валюта — усё адразу зьменіцца. На тое ў нас і незалежнасьць. "Пярцоўка", якую выцягвае Самбур, яшчэ больш узмацняе пачуцьцё задавальненьня. Па-братэрску разьліваюць гарэлку ў кубкі і ўздымаюць тост за Бойкавы сорак. "Ну не! — крычыць юбіляр. — Мы ўжо за гэта пілі! Давайце за жанчын!" Жанчыны ня супраць, але Люда хацела б выпіць асобна за ўсіх нас. Каб нам заўжды і скрозь добра было. Нам і нашым дзецям. Усе згодныя. А паколькі гарэлкі болей не прадбачыцца, усе тры тосты складаюцца ў адзін. Мужыкі п'юць да дна й стоячы, па-гусарску, так, каб рука ад пазногцяў да локця ішла паралельна падлозе. На закуску абгаворваюць Когута. (Бойка прапанаваў быў што-небудзь яшчэ замовіць, але без барацьбы даў сябе адгаварыць.) Уляна лічыць, што Когут — геній банальнасьці. "А вось я не разумею яго, — кажа Людміла. — Ён часам нешта як ляпне... Ці

ён наўмысна гаворыць загадкамі?” Ёй тлумачаць, што гэта ў яго, відаць, — ад няўпэўненасьці. Або ад таго, што зь яго ўсе зьдзекаваліся. У школе ж, напэўна. За тое, што ён — сын эмігрантаў. Як у нас гарадзкія — зь дзярэўні. Дзеці — усе жорсткія. Дый потым, аж пакуль ён не абараніўся й не адваяваў сабе пасаду. Гэта ў нас усё проста. Уступіў у партыю, і ўжо табе скрозь зялёнае сьвятло. А ім як? Ні партыі, ні гэбэ, ні камсамолу... Вось ён цяпер і зьдзекуецца з нас. Бо на кім яму яшчэ паказваць сваю вышэйшасьць?! Не абмінаюць і сямейнае жыцьцё Когута. Чаму ягоная жонка заўжды за кадрам? Жыве ён зь ёй ці не? Можа, ён гомік? Самбур кажа, што, калі яны сядзяць у саўне, доктар хоць скоса, хоць раз, але заўжды зірне яму т у д ы. “Куды? Куды?” — Кравец з Бойкам робяць выгляд, што не зразумелі. Людміла гоніць дачок да акварыюма з залатымі рыбкамі. “Гэта ён дасьледуе цябе, — кпяць мужыкі, — хоча ведаць, абрэзаны ты ці не. Га, Лёша, адкрыйся нам”. “Проста тут?” Адсьмяяўшыся, усе, не трымаючы злосьці, аддаюць належнае Когуту. Бо, калі б ня ён, ні Бойкі, ні Самбур тут не сядзелі б. Дый Уляна, калі б у дзевяностым годзе не пазнаёмілася зь ім у Кіеве, дык невядома, ці выйшла б калі-небудзь на міжнародную арбіту. Наш Когут — гэта ўсё-такі постаць. Яго нездарма ведаюць і па-за ўкраінскімі коламі. Высьветліўшы ўсё з Когутам, крытыкуюць Амэрыку. За тое, што тут няма сапраўднага хлеба. І паляніца — як гумовая. І кавуны — хоць цэлы год, але які яны маюць смак! У жніўні кавуны трэба есьці! Або ў верасьні. У скрайнім выпадку — у кастрычніку. Але каб у сакавіку ці ў траўні... У гэтым ёсьць нешта ненатуральнае. “Мы, — распавядае Люда, — ямо толькі тое, што самі згатуем. Дранікі, яечню, мясное, сырнікі. Без амараў не пакутуем. І хіміяй сябе ў іхных “макдональдах” ня труцім”. Усе адзначаюць, што вопратка тут ёсьць. Але што цікава! На які цэтлік ні зірні — скрозь “мэйд ін чына”. Абутак, посуд, цацкі, канцтавары — усё для іх робяць кітайцы. А так, каб самі, ды шчэ й рукамі, яны і не жадаюць, і ня ўмеюць. А, напрыклад, Людміліна швагерка такія вяжа швэдры, што і ў салёнах ня знойдзеш! Чуюцца трапныя назіраньні, краіназнаўчыя заўвагі, аналіз як сацыя-, так і культуралягічных зьяваў. Выснова адна: гэта — вельмі дзіўная краіна. Бо тут дзяцей змалку вучаць быць дарослымі, а пасьля, калі падрастуць, вымушаюць дзяцінець. Даюць ім такую колькасьць

правоў і свабодаў, што заблытваюць, даводзяць да перанасычанасьці й зьвіху. “Ну навошта тут кожнаму гэтулькі розных крэдытных картак? Маеш адну — і хопіць! Купляй, карыстайся, пазычай! Не, ім усё мала!” А гісторыя вучыць, што усякае надмернае выбанданьне вядзе да вар’яцтва, да вычварэньняў. І ледзьве цывілізацыя дасягае піку, адкуль-небудзь абавязкова налятае арда й каменя на камені не пакідае ад усяе дасканаласьці. “Так! — кожны з прысутных наганяе патроху жуды. — Яны даскачуцца! Пускаюць да сябе ўсіх — чорных, блакітных, касавокіх. А потым дзівяцца, чаго іх трасе. І карачун (я вам кажу!) ім будзе зусім не адтуль, адкуль яны яго чакаюць. Гэта можа быць азонавая дзірка, віхор або землятрус. Але ён накрые іх неспадзявана і з галавой. Бо яны — зусім незагартаваныя. Ня тое, што мы. Яны супраць нас — падлеткі. І нам ёсьць што ім сказаць. Бо наш досьвед, ён — людзкі. А ў іх усё на тэхніцы. Якая заўжды можа гэпнуцца”. Ад такой высновы ўсе супакойваюцца. Хтосьці ў думках зьбіраецца дахаты. Уляна з гонарам абвяшчае, што страшэнна засумавала па ўкраінскай мове. Нават па той абрыдлай ды тройчы клятай трасянцы. Людміла плачацца, што гэта ж ёй цяпер трэба будзе даваць завучу хабар (а яна ж такая недасьведчаная!). Бо з Раксаланай праблемаў ня будзе (яна ўсю праграму першай клясы ў шэсьць год вывучыла). А Аксана праз гэтую Амэрыку дзьве чвэрці прапусьціла. Ці возьмуць яе ў шостую клясу? А калі не захочуць, дык колькі даць — пяцьдзесят даляраў ці сто? І якімі купюрамі? Запхаць грошы ў пушку з парфумай ці пакласьці ў капэрту? І як усё гэта абставіць? Згадваюць часы, калі даляр быў забаронены. І што тады было на прылаўках. Зэфір хоць белы, хоць ружовы, сырковая маса з разынкамі, масла простае й чакаляднае, каўбасны сыр, перац рэзаны. А якія цукеркі некалі спакойна ляжалі! І “белачка”, і “мішкі ў сасновым бары”, і “тузік”, і “а ну-ка атнімі”. Мужыкі да капейкі згадваюць тагачасныя цэны на віно й гарэлку. “Біяміцын” за руп дваццаць дзьве, “кісьляк” па семдзесят сем, “чарніла” за нуль дзевяноста сем, “рубін”, “іршаўскае”, “рымніцкае”, “санцадар” (усе — з паведамленьнем цэнаў і градусаў). Нават тыя, хто не засьпеў “санцадару” й “тузіка”, памятаюць, што некалі на рубель можна было купіць у колькі разоў болей, чым тут на даляр. Супольныя ўспаміны яднаюць. “Усё ж было! І якой якасьці! — цмокаюць усе. — У нас такая зямля й такі клімат, што мы маглі б быць

найсыцейшым народам у Эўропе. А можа, і ў сьвеце”. З-за недахопу закускі надломваюць свае рагалікі й здабываюць устаўленыя ў іх паперкі. Чытаюць, што каму зь іх прадказалі кітайцы, і супастаўляюць шчасьлівыя лічбы. Нехта дазнаецца, што новы ўбор зьменіць ягонае жыцьцё. А нехта — што галоўнай рысай уласнага характару зьяўляецца паяднаньне лёгкага нораву з глыбінёй здабытых ведаў. Для некага ўдалыя лічбы — сорак шэсьць і пяць, а для некага — трыццаць два і восем. Дамаўляюцца штотыдня ў каго-небудзь зьбірацца. На гарбату й тое, што да гарбаты. Пагутарыць свой са сваім. Бо хто ж яшчэ зразумее нас! Дзеці таксама маюць рагалікі й хочуць ведаць усю праўду пра сябе, разам са шчасьлівымі лічбамі. Аксана за гэтыя тры месяцы вывучыла ангельскую лепей, чым ейны бацька за ўсё сваё папярэдняе жыцьцё. Вось чаму (раптам разумеюць усе) мы дагэтуль ня мелі дзяржавы. Бо кожны сядзеў у сваёй нары й марыў, каб у суседа карова здохла. А трэ было наадварот. Калі нехта табе жадае благога, даруй яму гэта, бо, хто ведае, можа гэта ён — ад няпэўнасьці, ад таго, што сам баіцца сябе. Даруй таму, хто чакае ад цябе хабару. І таму, хто ў палоне нянавісьці сурочыў тваё дзіця. Або заганяе цябе ў партыю. Даруй і прытулі. Бо ўсе яны — нашыя людзі. І тады мы пабачым, як нас многа! Ня меней за габрэяў. Дарэчы, Когут казаў некалі, што Ўолт Дыснэй — таксама ўкраінец. “А чаму ваш Ігар, — падбягае да Ларысы Аксана, — адбірае ў нас печыва?!” “Сынку! Ідзі сюды! Не чапай! Аддай!” — загадвае Ларыса сыну. “Ён яго крышыць!” “Гэта ён ненаўмысна. Ён болей ня будзе! Ігару!” “Скажыце, калі ласка, яму, што гэта — мой рагалік. У яго ж ёсьць свой!” “На жаль, ён гэтага не разумее”. “А вы яму скажыце!” “Аксана! — умешваецца Людміла . — Не чапай ты яго! На, вазьмі мой!” “Мама! — скардзіцца Раксалана . — Я не хачу сядзець поруч зь ім!” Самбур рукой кудлаціць Ігараў чуб. “Гэта ён, мабыць, так заляцаецца да дзяўчат. Колькі яму? Сем? Ну, даўно пара! Так я кажу? — глядзіць ён Ігару ў вочы. — Ты хто ў нас? Казак?” Але з казака ірвуцца жывёльныя выгукі. З таго, як яго круціць, зразумела, што ён сваім целам не кіруе. Уляна прыгаломшаная. “Што зь ім?” Пакуль Ларыса тлумачыць, Людміла ціхенька распавядае Самбуру, што хлопчыка нехта сурочыў. “І чым вы яго лечыце?” — пытае Ўляна. “Гэта ня лечыцца”, — адказвае Ларыса. “Чаму? Гэта ў нас ня лечыцца, а вось у Францыі, я чула, ужо знайшлі спосаб,

як з гэтым змагацца”. І Ўляна распавядае, што, згодна з французскімі дадзенымі, хворыя на аўтызм дзеці ўвесь час чуюць гоман. І шум кожнага зь іх мае асобную частату. Таму на іх надзяваюць навушнікі, на генэратарах падбіраюць патрэбную частату і здымаюць шум. Пасьля гэтага ўсе яны пачынаюць успрымаць сьвет. “Вам у Францыю зь ім трэба зьезьдзіць”, — прапануе Ўляна. Кравец на гэта ёй кажа, што ў колішнім Саюзе таксама дастаткова псыхолягаў (ленінградзкая школа, напрыклад), якія досыць арыгінальна працуюць з такімі дзецьмі. Ня ўсе, а псыхолягі-энтузіясты, якім не давалі пры камуністах раскрыць свае новыя нетрадыцыйныя мэтады. На выходныя гэтыя звычайна маладыя навукоўцы вывозяць гэткіх дзяцей за горад на электрычках, у поле ці ў лес, каб яны там, у балоце, у соплях, на сіберы, мокрыя, але задаволеныя, спазнавалі навакольны сьвет. Бо не заўжды для гэтага ёсьць апаратура. Уляна ня любіць, калі зь ёй спрачаюцца, і цісьне на Краўцоў, каб тыя зараз жа ляцелі ў Францыю. “Вы ж тут працуеце. Выкладзіце пару тысячаў. Хіба на здароўі можна эканоміць?!” Ларыса не пасьпявае адказаць, яе спыняе дзіцячы гвалт. “Мама! — вішчыць Раксалана. — Ён ізноў! Яшчэ й крышыць! Ану аддай! Гэта — маё! Ды што такое-е-е!” Мабыць, яна ўбрыкнула Ігара пад сталом, бо ён аж выгнуўся ад болю. Праўда, сьлёзы паплылі не адразу, а толькі як мінуўся шок. Бо абы з чаго ён ня плача. Толькі калі ўжо няма як трываць.

11. “Ну, што цяпер? — абяртаецца Ларыса. — Што табе зараз ня так?” “Гэта — ня я! Ён — сам!” — Рокся хаваецца за маці. “Я таксама яго не чапала!” — крычыць Аксана. “Можа, яму не туды пайшло?” выключае Бойка. “Аксана, — загадвае маці, — а ну хадзі сюды!” Раксалана, пабачыўшы, што Кравец пад сталом мацае сынаву нагу, б’е Ігара кулачком па шчацэ. Але Кравец заўважае гэта і, больш за тое, ловіць яе за руку. “Гэй, асьцярожней!” — папярэджвае Людміла Краўца. “Зь дзецьмі заўжды праблемы, — падсоўваецца Бойка да малодшай дачкі. — Таму я ў гэта ня ўмешваюся”. “Я бачыў! — Кравец паказвае чырвоным ад гневу пальцам на Роксю. — Навошта ты біла Ігара? Ён жа цябе не чапаў!” “Ён у яе адабраў рагалік! — тлумачыць Бойка Краўцу. — І раскрышыў яго! А гэта — тое самае, што калі б я прыйшоў да цябе і зламаў... ну... хоць бы... твой кампутар! Га? Добра б табе было?” “Ды ён да яе не

даткнуўся!” — трасе кулакамі Кравец. Спалоханы, заліты сьлязьмі Ігар раве й выкручваецца. “Забярыце яго! — патрабуе Людміла. — І трымайце дзе-небудзь каля сябе. Чаму ўсе павінны ведаць пра вашую праблему?! Калі ён у вас дзікі і б’е дзяцей, дык сядзіце зь ім дома. Або наймайце гувэрнантку!” “Пайшлі адсюль! — плача Ларыса. — Я ж казала: адзін ідзі! Не! Табе трэ было ўсіх цягнуць!” “Не крычы на мяне! — сыкае Кравец. — Я хацеў як лепей. Каб ты разьвеялася”. “Яшчэ трохі — і я звар’яцею!” “Хопіць! Я тут пры чым? У мяне і так няма жыцьця!” “Што ж тады мне казаць? Ты хоць на працу ходзіш!” “Калі б я не працаваў, дзе б мы былі зараз! Не забывайся, дзякуючы каму мы тут!” “Я... — рыдае Ларыса, — ты... Ігар...” А далей — не разабраць. Усім робіцца ніякавата. Люда першая не вытрымлівае маўчанкі й кажа, што трэба ім яшчэ нарадзіць дзіця. Але гэтым разам — нармальнае. Тады ўсё стане на свае месцы. “Як у цябе гэта проста! — ажно торгаецца Ўляна. — Але жыцьцё жанчыны не абмяжоўваецца дзетанараджальнай функцыяй”. “А табе што?! — адмахваецца Люда. — Ня хочаш — не нараджай!” Юбіляр кідаецца між жанчынамі й тлумачыць Уляне, што ў дзяцей свая псыхалёгія. “Гэта як табе, напрыклад, напісаць раман, а пасьля нехта прыйшоў бы і пры табе парваў яго. Адзіны асобнік!” Але, насуперак прымірэнчым Бойкавым інтанацыям, дух міжусобіцы й раздраю выходзіць па-за вузкую дзіцячую тэму й ахоплівае ўсіх. На паверхню выплываюць усе крывыя словы й погляды, якімі хтосьці кагосьці калісьці. Ніхто ня хоча стрымлівацца, і дзеці, паразяўляўшы раты, глытаюць новыя выразы. Бойку вінавацяць у тым, што ён падхалім, бо зграбае Когуту лістоту. Уляну — што паклала вока на доктара й перадком прабівае сабе чарговую Амэрыку. Самбура — што ён, як гліст, бяз мыла лезе ў кожную шчыліну. Краўцоў — што, маючы машыну, ніводнага разу не павезьлі нікога зь землякоў на прыроду. “А вы падпаўзіце да свайго дабрадзея, — шчэрыцца Кравец, — няхай ён вас звозіць. А то вы яму падстаўляецеся, а ён вам — не”. “Гэта яшчэ невядома, — мудра ўсьміхаецца Бойка, — хто тут каго выкарыстоўвае. Бо я кажу яму адно, раблю іншае, а што пры гэтым думаю, гэтага ні ён, ні ты знаць ня можаце. І ніколі не дазнаецеся!” “І пра мяне таксама!” — выхваляюцца й іншыя. “Але, — абяцае Ўляна, — вось я выпішу яго ў сваім рамане, тады ён пакруціцца. І ня ён адзін!” Самбур разваяваўся так, што пры ўсіх дае зарок паслаць Когута на тры

літары. “Ня трэба! — просяць яго. — не зразумеюць!” “Не, трэба! Як акт крайняга вызваленьня!” Кравец шкадуе, што так абразіў жонку і, пакуль землякі падколваюць Самбура, спрабуе суцешыць Ларысу. “Нічога, — шэпча ён ёй на вуха. — Усё ня так дрэнна. Затое мы тут. А памятаеш, тая жанчына з Луцку, што яна сказала табе? Памятаеш? Што трэба верыць, і ўсё мінецца”. “Лёгка ёй казаць — верыць! — Ларыса выцірае сурвэткай вочы. — Калі на гэта няма ніякіх падставаў. Ён пазабываўся ўсё, што ведаў у два гады! Як тут паверыш? І яна гэта ня толькі мне казала, але й табе!” “Але ж я працую! Я на працы ўвесь дзень! Гэта ж ты зь ім сядзіш!” Ягоныя апошнія, шэптам сказаныя словы чуюць усе, бо ўжо колькі сэкундаў ніхто не варушыцца. Кравец падымае галаву й заўважае, што Ігара за сталом няма. “Дзе ён? — хрыпіць Кравец. — Куды ён падзеўся?” Павярнуўшыся, бачыць леваруч доктара Когута. Толькі цяпер замест гарнітуру на ім жоўта-чырвоныя шорты і швэдар. Ніхто не насьмельваецца ні ўдыхнуць, ні выдыхнуць. Бо хто ведае, пачуў Когут нешта ці не? А калі пачуў, дык колькі? І, галоўнае, што з гэтага ён зразумеў? Ларыса, нарэшце, знаходзіць вачыма сына. Ён стаіць у канцы праходу, каля дзьвярэй на кухню. Перад ім на каленях — тая самая прыязная маладая кітаянка, што абслугоўвае іх. Яна прыціскае Ігара да сябе й нешта яму кажа. Ларысе здаецца, што Ігар не маўчыць, а адказвае ёй. “Ня можа быць!” — замірае Ларыса. Когут, ня вытрымаўшы дзікіх поглядаў, што прыкіпелі да ягонага плямістага ўбору, нязграбна разводзіць рукамі. “Я заўжды ў сваім аўто маю зьменную вопратку, — тлумачыць ён. — Тут — ня тое, што ў вас. У нас у рэстарацыю можна і ў шортах хадзіць. Бо гэта вольная краіна”.

Пераклаў Андрэй Скурко паводле Володимир Діброва. Збіговиська. — Київ: Критика, 1999.

dzib2501

Уладзімер Дзіброва З цыклу "Гарбатныя замалёўкі" Ïåðàêëàäí³ê Ìåñòà äçåÿíüíÿ óñõîäíÿå ¢çüáÿðýæàà ÇØÀ. ×àñ âÿñíà 1998 ãîäó.

Àìýðûêàíñê³ ¢ðàä íå øêàäóå ãðîøàé íà ïðû¸ì äýëåãàöûÿ¢. Çàìåæíûõ ãàñüöåé âîçÿöü ïà êða³íå, ïàêàçâàþöü ³ì êðàñó é äàñÿãíåíüí³, ñåëÿöü ó äîáðûõ ãàòýëÿõ. ² ÿ ãýòóþ ïàë³òûêó ¢õâàëÿþ, áî ÷àñàì ïàäðàáëÿþ ïåðàêëàäí³êàì. Ãýòûì ðàçàì óêða³íñêàÿ äýëåãàöûÿ ñêëàäàåöà ç äâóõ óðàäí¢öà¢. Ïåðøû ê³ðà¢í³ê ãðóîû, âÿäîìû äçÿÿ÷, ë³äýð ïàðòû³, ïðýòýíäýíò íà íàéâûøýéøûÿ ïàñàäû. Äðóã³ ÿãîíû äàðàäöà, äýïóòàò ïàðëÿìýíòó, ê³ðà¢í³ê íåéêàé àñàöûÿöû³. Ïà ñïýöûÿëüíàñüö³ ¸í, ÿê ïàçíà÷àíà ¢ ïàïåðàõ, ýêàíàì³ñò, äëå âûãëÿä ó ÿãî ÿê ó àõî¢í³êà. Ãàáàðûô äàçâàëÿþöü ÿìó çàòóë³öü ê³ðà¢í³êà íÿ òîëüê³ àä êóë³, àëå é àä ãàðîàòíàãà ñíàðàäó. Íà ïðàâàé ðóóý ¢ ÿãî, í³âû íà äîêàç ìàéãî ìåðêàâàíüíÿ, íÿìà áåçûìåíàãà ïàëüöà. Àáîäâóì ãàñüöÿì çà ïÿöüäçÿñÿò, ³ àáîâàà ÿíû çü ñÿëÿíà¢. Àëå íÿ ìÿñà-ìàëî÷íàãà, à êàçàöêàãà çàâîäó. Àäñþëü ³ ïàñòàâà, ³ õâàë³ñòàÿ ñ³â³çíà, ³ ðàçóìíû, íåäàâåð³âû ïàãëÿä. ßê ³ íàëæüöü òûì, õòî íàðääç³¢ñÿ ÿêðàç ïàñüëÿ Ãîëàäó, áà÷û¢ âàéíó é çìîëääó ïàêàøòàâà¢ áÿñõëå⁄á³öû. Òàê³õ óòîï³ÿì³ íå ïðûâàá³ø. Òàê³ÿ, óõàï³¢øûñÿ çà íåøòà, ñâàéãî íå àäïóñüöÿöü.

Ìà¸ çàäàíüíå çàáðàöü ³õ ó ãàòýë³, ñóïðàâàäæàöü ïàä÷àñ ñóñòðý÷à¢ ó Ãàðâàðäçå, äàâåçüö³ öÿãí³êîì äà Åéëþ, äçå áóäçå êàíôýðýíöûÿ é äçå ê³ðà¢í³ê äýëåãàöû³ áóäçå òðûìàöü ïðàìîâó. Ïîòûì ÿíû ¢ Íûþ-¨ðêó ðàçìà¢ëÿþöü ç äûðýêòàðàì³ áàíêà¢. Ó Ô³ëÿäýëûô³³ ¢êða³íñêàÿ ãðàìàää ñïðàâ³öü ó ³õíû ãîíàð áàíêåò. Ó Âàøûíàòíå ³õ ñóñòðýå é ïðàâÿäçå íàø àìáàñàäàð. ß æ çü Åéëþ âÿðòàþñÿ ¢ Áîñòàí, ñêëäàþ ñïðàâàçä÷ó ³ ïðàç êîëûê³ ìåñÿöà¢ öÿãàí³íû é íàãàäâàíüíÿ¢ íàðýøöå àòðûë³âàþ ñâîé ÷ýê.

Ó Ãàðâàðäçå ¢ñ¸ éäçå ãëàäêà. Ñóñòðý÷à ç ðýêòàðàì. Çàï³ñ ó êî³çå ãàíàðîâûõ ãàñüöåé. Àáìåí ïðàòàêêüíûì³ ôðàçàì³ é ñóâýí³ðàì³. Àãëÿä ói³âýðñûòýòó. Âûêàçâàåöà òîëûê³ ê³ðà¢í³ê, ñòðûìíà é ïà ñóòíàñüö³. ×àñàì ¸í ïåðàïûâàå äàòó äû, êàë³ ãýòà äàðý÷íà, ïàêàçâàå àáàçíàíàñüöü ó àìýðûêàíñêàé ã³ñòîðû³. Õàöÿ ïà àäóêàöû³ ¸í òýõíàð. Äàðàäí³ê-ýêàíàì³ñò ìà¢÷ûöü. ¨í íÿñå ääêàçíàñüöü çà òîðáó,

çü ÿêîé ïàñüëÿ êîæíàé ñóñòðý÷û äàñòàå òî ñòàòóýòêó ç íàöûÿíàëüíàé ñûìáîë³êàé, òî âåë³÷ýçíû ôîòààëüáîì, òî ñûãíàëüíû àñîáí³ê “Ðîçäóìà¢ ïðà íàáàëåëàå”, ïàë³òû÷íà-æûöüö¸âàãà ìàí³ôýñòó ñâàéãî øýôà.

Ïàñüëÿ ýêñêóðñ³³ ÿ ³õ âÿäó ïàðêàì íà àáåä ç ïðàôýñóðàþ. Î! ðàïòàì ñïûíÿåöòà äàðàäí³ê. Âàâ¸ðà÷êà! Ê³ðà¢í³ê òàêñàìà ¢ãîëàñ ðýàãóå íà àñàáë³âàñüö³ ïýéçàæó. Ïåðàä óçîðàì ñó÷àñíàé àðõ³òýêòóðû ¸í çà ¢âàæåå, øòî áóäà¢í³ê³ íå çðà¢íàâàë³ çü çÿìë¸é ìàëÿ¢í³÷û ïàãîðàê ³ äâà äðýâû. À ìàãë³ á. Ïåðää ñòàðàñüåâôê³ì áóäûíêàì êàìýíòóå àñàáë³âàñüö³ êëàäê³ äû ÿêàñüöü öýãëû. Àïðà÷à òàãî, ¸í ááàçíàíû ¢ ðàñüë³íàõ. Êàë³ ÿãîíû äàðàäòà êàæà “áàÿðûøí³ê”, ¸í ïàïðà¢ëÿå ÿãî íà “ãëîã”.

Ïàä÷àñ àáåäó àáîäâà íå âûïóñêàþöü ç ðóê íàæà é â³äýëüòà. Ïàëîâà ïðàôýñàðà¢, íàääâàðîò, ïäãðàáåå ðûñ êàâàëà÷êàì õëåáà. À àäç³í òîå ñàìàå ðîá³öü ïàëüòàì³. Ó ïà¢çàõ ïàì³æ ñòðâàì³ ãàðâàðäçê³ÿ íàáóêî¢öû ïûòàþöòà ïðà ñïðàâû ¢âà ¡êðà³íå. Ê³ðà¢í³ê äýëåãàöû³ àäêàçâàå ³ì. Àäðàçó â³äàöü, øòî ¸í íå äàãìàòûê, à ðýàë³ñò ³ ãåàïàë³òûê. Ãýòà, êàæà ¸í, íÿ ì³ò, à ðýàëüíàñüöü. Öýíòàð Ý¢ðîïû íà íàøàé òýðûòîðû³. Òàìó ìû íÿ òîëüê³ ïàì³æ Óñõîäàì ³ Çàõàäì, äëå é ïàì³æ Ïî¢äíåì ³ Ïî¢íà ÷ ÷ó. ² ç ãýòûì íåëüãà íå ë³÷ûöòà. ¨í äïýðóå òàê³ì³ êàòýãîðûì³, ÿë “íàöûÿíàëüíû ìýíòàë³òýò”, “ïåðàõîäíû ïýðûÿ” ³ “áåñêàòàê³çìàâàÿ çüìåíà öûâ³ë³çàöûÿ¢”. Ïåðàêëäàöü ãýòóþ ãëàäçü àñàëîàà. ß äëÿ ïàðàäêó òðûìàþ íàïàâàòîåå íàòàòí³ê ³ àñàäêó, íÿ çâîäæó ïàëÿäó çü ÿãîíûõ ñê³â³öà¢ ³ í³áû òóðóþ ïðàìî¢öó. Ìåñòàì³ ìîé ñûíõðîíû ïåðàêëàä àïÿðÿäæâàå ÿãîíû ñêàç. Çà êîøò ãýòàãà ÿ ìåñòàì³ ¢ïðûãîæâàþ ïàë³òû÷íóþ äóìêó êâÿö³ñòûì ôðàçýàëÿã³çìàì. Ïóáë³êà ¢ çàõàïëåíûí³ ää íàñ àáîââóõ. ßíà áà÷ûöü, øòî ÿ ïåðàêëäàí³ê-àñ, à ê³ðà¢í³ê äýëåãàöû³ õóò÷ýé öýíòðûñò, ÷ûì ëÿâàê. Äâóõâîðòíûÿ ï³íæàê³ é ïàõ ëÿâàíäû àä àáîââóõ ïàë³òûêà¢ òîëüê³ ¢çìàöíÿþöü ñàöûÿë-äýìàêðàòû÷íàå ¢ðàæàíüíå.

Ïàñüëÿ êàâû ç äýñýðòàì ãàñïàäàðû é ãîñüö³ éäóöü íà âûõàä. Ó ôàå äýëåãàöûÿ ÷àêåå ääíàãî ç äýêàíà¢. Äàðàäí³ê ïûòàåöòà ¢ ìÿíå, øòî ãýòà áûëî íà ãàðí³ð. ß êàæó, øòî íÿ âåäàþ. Íåøòà ç ãàðîäí³íû, ìýêñûêàíñêåå. Ê³ðà¢í³êó òàÿ ñòðàâà íàãàäâåå íàøóþ áàêëàæàíâóþ ³êðó. Òîëüê³ ÿíû, çàçíà÷åå äàðàäí³ê, ÿå ïåðàïÿð÷ûê³. Ê³ðà¢í³ê ðàçãëÿäàå ïàðòðýò, ÿê³ â³ñ³öü íàä êàì³íàì. Õòî ãýòà? ïûòàåöòà ¸í ó ìÿíå. Æîíêà ìàñòàêà, êàæó ÿ òîå, øòî íàï³ñàíà íà ìàñÿíæîâàé

øûëüää÷öû. Ïðîçüâ³ø÷à à¢òàðà ìíå í³÷îãà íÿ êàæà. Íå, óìåøâàåööà äàðàäí³ê, ÿê³ òàêñàìà ïðà÷ûòà¢ íàçî¢. Ãýòà àðòûñòêà. “Àðòûñò” ïà-³õíàìó ìàñòàê, òëóìà÷ó ÿ. Òàìó ãýòû íàçî¢ ïåðàêëääåööà ÿê “Æîíêà ìàñòàêà”. Ê³ðà¢í³ê íàáë³æàåööà äà ïàëàòíà é çàì³ëàâàíà õ³òàå ÷óïðûíàþ. Ïîòûì àäûõäç³öü íà äâà êðîê³ é ðîá³öü òîå ñàìàå, àáäï³ðàþ÷ûñÿ íà ðàÿëü. À âû íÿ âåäàåöå, ÿê ÿå êë³êàë³? ïûòàööà ¸í ó ìÿíå. ß ïåðàñìûêàþ ïëÿ÷ûìà. ß, êàæà ¸í çü ë¸ãê³ì ñóìàì, íå ñóìíÿþñÿ, øòî ÿíà ¢êðà³íêà! Ìû ç äàðääí³êàì ïääñòóïàåì äà êàðö³íû é ÿø÷ý ðàç ïåðà÷ûòâàåì åéíû íàçî¢. Áî ãýòà, òëóìà÷ûöü ê³ðà¢í³ê, íàø, óêðà³íñê³ òûï ïðûãàñòâà.

Íàñòóïíàå ðàí³öû ìû öÿãí³êîì ðóøûì ó ìåñòà Íüþ-Ãåéâýí, äçå ðàçüìå-ø÷àíû Åéëüñê³ ¢í³âýðñûóýò. Ê³ðà¢í³ê ñÿäàå êàëÿ âàéíà, äàñòàå ç òý÷ê³ äðóêâàâíûÿ àðêóøû ³ àëîâàê. ß ïûòàþñÿ, ö³ íåëüãà áûëî á ìîå ïàïÿðýäíå ïàçíà¸ì³ööà ç òýêñòàì ÿãîíàé ïðàìîâû. Íå öÿìåð, íàòóðàëüíà, à íåÿê ïàçüíåé. Ïàë³òûê³ ïàâàðî÷âàþööà é íåêàëüê³ ñýêóíää¢, í³áû äçüâþìà êàëîäàì³, ïðûö³ñêàþöü ìÿíå ñâà³ì³ ïîç³ðêàì³. ß àäðàçó çäàþñÿ. Ìÿíå, êàæó, ö³êàâ³öü ëåêñûêà. Àñàáë³âàñüö³ òýðì³íàë¸ã³³. Ñûíòàêñû÷íûÿ êàíñòðóêöû³. Êàá ïàä÷àñ ñïàâåø÷àíüíÿ ÿ ìîã ç õîäó ïåðàäàöü óñå íþàíñû ñòûëþ. Ïàë³òûê³ ïåðàãëÿäàþööà. Ëåêñûêà òóò ïðîñòàÿ, çàïý¢í³âàå ìÿíå ê³ðà¢í³ê. Óñå ñëîâû çðàçóìåûé é àãóëüíàâÿäîìûÿ. À ïðàìîâû ¢ ìÿíå íÿìà. ß í³êîë³ íå ÷ûòàþ ç ïàïåðê³. Çâûêñÿ ¢ñ¸ êàçàöü àä ø÷ûðàãà ñýðöà. ¨í ç³ðêàå íà ñâàéãî äàðàäí³êà é çàíóðàåööà ¢ ñòàðîíê³. Äàðàäí³ê ê³âàå é òóê³ööà äà ìÿíå. ß ÿìó ëåäçü äàñòàþ äà ïàäïàõ³. À âû òóò ïà ÿêîé ë³í³³³? ïûòàåööà ¸í. Äàðàäí³êó õî÷àööà âåäàöü, ïðàöóþ ÿ, ñòàæóþñÿ ö³ âó÷óñÿ. Ýì³ãðàâà¢ ÿ ö³ çíàõîäæóñÿ òóò ÷àñîâà. ² êîëüê³ ìíå, êàë³ íå ñàêðýò, ïëäöÿöü. ß äàþ âû÷ àðïàëüíûÿ àäêàçû, íå õâàþ í³ ðàñöýíàê, í³ òàãî, ÿê³ ïðäöýíò ³äçå íà ïääàòê³. Äûê êàãî æ âû òóò ïðääñòà¢ëÿåå? Àô³öûéíà âû õòî? Àô³öûéíà ÿ ïðääñòà¢í³ê ñàìîãà ñÿáå. À öÿïåð ÿ ïääçàðàáëÿþ. Ãýòà öÿïåð äàçâäëÿåööà. Äàðàäí³ê çàäóìâàåööà ³, ìàáûöü, âûðàøåå, øòî ää ìÿíå ñòîëûê³ æ ïàãðîçû, ÿê ç áûêà ìàëàêà. Òàìó ¸í ðàñïðóæâàåööà é ñïà¢çàå íà “òû”. À äëÿ ÷àãî òàáå òýêñò ïðàìîâû? Êàá ïääðûõòàâàööà. Äà ÷àãî? Òû æ êàçà¢, øòî åääàåø ìîáó. Âåäàþ, àëå ÿø÷ý íÿ ¢ñþ. ßø÷ý íÿ ¢ñå ñëîâû âûáó÷û¢? ßø÷ý íÿ ¢ñå. À êîëûê³? Ïäëîâó ö³ áíëåé? Íåäçå êäëÿ ãýòàãà. Àëå ðý÷ òóò íÿ ¢ ñëîâàõ. À ¢ ÷ûì? Ïää÷àñ ïåðâëäáó íà òàê³ì âûñîê³ì óçðî¢í³ çäàðàþöà çáí³. À÷ìóðýíûíå. Ää õâäëÿâàíûíÿ. Íàïðûêëää?.. Íàïðûêëää, òàÿ æ ñàìàÿ áàêëäæàíââàÿ ³êðà. Ïà-íàøàìó ãýòà ³êðà, à ïà-³õíàìó ïðäö¸ðòûÿ áàêëäæàíû. Àëüáí áàêëäæàíââàÿ

ïðûïðàâà. Íó? ² øòî ç òàãî? À òîå, øòî ïåðàêëàäí³ê ó ñòðýñàâàé ñûòóàöû³ îîæà çàáûöòà, ÿê áóäçå ïà-àíãåëüñêó íÿ òîëüê³ “ïðûïðàâà”, àëå é “áàêëàæàíû”. Äûê øòî çà ïðàáëàì? Ñêàæû “ñ³í³ÿ”! ßíû öÿáå çðàçóìåþöü. “Ñ³í³” ïà-³õíàìó “áéó”. Òàê? Ãýòà íàâàò ÿ âåääàþ! Ó ³õ òàêîå ðàñüöå? Ö³ ÿíû ¢ñþ ôðóêòó ç Ìýêñûê³ âîçÿöü? ß ïûòàþñÿ, ö³ ¢ïåðøûíþ ¸í òóò. ×àìó ¢ïåðøûíþ? àáóðåöòà ðàéòà. Ó øîñòû ðàç! Çàã³íàþ÷û ïàëüöû, ¸í àïàâÿäàå ïðà ¢ñå ñâàå ïàïÿðýäí³ÿ â³çûòû. Àïðà÷à òàãî, òóò íàâó÷åöòà ÿãîíû ñûí. Íà áàíê³ðà. ² ñòàðýéøàÿ äà÷êà ïðàöóå ¢ íàøûì êîíóéüñòâå. ß ïûòàþñÿ, ÿê ³ì íà íîâûì ìåñöû ñïàëàñÿ é ö³ çàäàâîëåíûÿ ÿíû ñâà³ì æûòëî. Ãàòýë³ê í³÷îãà... Àëå áûâàþöü ³ ëåíøûÿ. Äàðàäí³ê ïðûãàäâàå, øòî êàë³ ¢ äçåâÿíîñòà ïåðøûì ãîäçå ³õíóþ äýëåãàòûþ ïàñÿë³ë³ ¢ àäíûì ç ôýøýíýáýëüíûõ âàøûíàòíîñê³õ ãàòýëÿ¢, äûê ¸í òàì ó ë³ôòå åõà¢ ç Àìýëüäàþ Ìàðêàñ, óäàâîþ ô³ë³ï³íñêàãà äûêòàòàðà. À íàãóé, ÿ òàáå ñêàæó ç ñâàéãî äîñüâåäó, øòî ÿíû çàäàðìà í³÷îãà íÿ ðîáÿöü. ßíû ¢ñ¸ äà öýíòà ïàäë³÷âàþü! Íÿ òîå, øòî ìû. Êàë³ ÿíû íàñ çàïðàøàþü, çíà÷ûöü, ³ì ãýòà âûãàäíà. Çíà÷ûöü, ìû ³ì ïàòðýáíûÿ. Íàâàò êàë³ ÿíû ïðîñòà âûâó÷àþöü íàñ. ßê ïàïóàñà¢. Ìîãóöü ñàáå äàçâîë³öü. Çà àêîíì ïàðîñëàÿ ÷àðîòàì âàäà. Áóõòû, çàòîê³, âûñïà÷ê³ é âåòðàç³ íà øýðûì äàëÿãëÿäçå. Î! ìáðûâàå ñÿáå äàðàäí³ê, áûööàì ¸í çíî¢ ïàáà÷û¢ âàâ¸ðà÷êó. Àê³ÿí! Ê³ðà¢í³ê õóòêà àöýíüâàå ñûòóàöûþ é àáâÿø÷åå: “Àòëÿíòûêà”. Äûê ãýòà, âûõîäç³öü, ³õíàÿ ìÿæà, ìÿðêóå ¢ãîëàñ äàðàäí³ê. À äçå æ ïàìåæí³ê³? ×àìó íå â³äàöü çàñòàâà¢? Ç âûðàçó ÿãîíàãà òâàðó íå çðàçóìåëà, æàðò ãýòà ö³ ðûòàðû÷íàå ïûòàíüíå. Ó êîæíûì ðàçå, ÿ íå ìáàâÿçàíû ääêàçâàöü.

À âîñü êîëüê³ ÷àñó òàáå òðýáà, êàá òóò ïî¢í³öàé àäàïòàâàöòà? ðàïòàì íàõ³ëÿåöòà äà ìÿíå äàðàäí³ê. Íàñòîëüê³, êàá òû àä ³õ íå àäðîçüí³âà¢ñÿ. ß êàæó, øòî íÿ âåääàþ. Ãîä? ö³ñüíå ¸í. Äâà? Ïÿöü? Íå. Íó ïðûáë³çíà! Ïðûáë³çíà í³êîê³. ×àìó? Ïîçíà, äçåòê³ ìàå! Íó-íó... ðàéòà ïàâàðî÷âàåöòà äà àêíà é âûãëÿäåå çàñòàâû.

Óñ¸-òàê³ òðý áûëî á ÿø÷ý ðàç ñïûòàöòà ¢ ê³ðà¢í³êà, ïðà øòî ¸í òàì áóäçå ãàâàðûöü. Íÿõàé äàñüöü õîöü ÿê³ÿ òýçû.

À ÿê æà òàäû íàøûÿ âûâåäí³ê³? òîðãàå ìÿíå äàðàäí³ê. ßíû æ òóò íÿ çìàëêó? ß íàìàãàþñÿ ïðûãàäàöü, ïðà øòî ìû çü ³ì ðàçìà¢ëÿë³. Íÿ çìàëêó. Âîñü æà é ÿíí!.. Çíà÷ûöü, ååê òóò í³ ïðû ÷ûì. Àáû áûëî æàäàíüíå. Ãýòà ïðà¢äà. Âîñü áà÷ûø! Òàê. Ãýòà ¢æî ôû, ñòàâ³öü ¸í ìíå äûÿãíàç, çàìýðûêàí³çââà¢ñÿ. ß ìà¢÷ó. Àäàðâà¢ñÿ àä æûöüöÿ,

òëóìà ÷ ûöü ¸í ñâàþ äóìêó.

Íà êàíôýðýíöû³ ê³ðà¢í³êà äýëåãàöû³ ïðàäñòà¢ëýþöü ÿë ðýôàðìàòàðà, ïàòýíöûéíàãà ïðýì'åð-ì³í³ñòðà, à òî é ïðýçûäýíòà. ß òûð ÷ ó ïðàâàðó ÷ ÿãî é, äà ÷ âêà¢øûñÿ ïà¢çû, ïåðàñüï¸¢âàþ ¢ñ„ øòî ¸í êàæà. Ïðà òîå, øòî ìû ìàëàäàÿ äçÿðæàâà. Øòî ¢ íàñ ì³ðàëþáíàÿ ïàë³òûêà. Íÿ òîëüê³ çàìåæíàÿ, àëå é óíóòðàíàÿ. Ó äàðîçüíåíüíå àä ñóñåäçÿ¢. Ïðà äýìàêðàòûþ é âîëüíóþ ïðýñó. Ïðà òîå, øòî ìû êëþ÷àâîå çüâÿíî áýñüïåê³ ðýã³¸íó. Òàìó íàì ïàòðýíàÿ ïàäòðûìêà. Ó âûãëÿäçå, ïåðàäóñ³ì, ³íâýñòûôûÿ¢. Àëå íÿ òîëüê³ ³õ. ß ë¸ãêà àää³âàþ ¢ñå ãýòûÿ ìÿ ÷ û. Àëå òóò ê³ðà¢í³ê, êàá äàâåñüö³ ñâàþ ðýôàðìàâàíàñüöü, ðàïòàì ³äçå ¢ øòîïàð ³ ñûïëå òýðì³íàì³. Öÿãàì íåêàëüê³õ ñêàçà¢ íà ìÿíå àáðûíàþöòà é ïðàöýíòàâàÿ ñòà¢êà, ³ ïàäàòàê íà äàäàíóþ âàðòàñüöü, ³ áþäæýòíû äýô³ôûò, ³ ïåðàã³íû áàðòýðó. Ëåäçüâå âûêàðàñêâàþñÿ ç-ïàä òûõ ãëûáà¢, ÿê çü ÿãî ëåçå ïåðääàïëàòà, áåçàêòýïòíåå ñï³ñàíüíå ïëàöÿæî¢ ³ êàðòàòýêà-äâà. Çü ìÿíå ëÿòóöü í³òû é çàñüöåðàãàëüí³ê³. Òàìó, ÿê ïðàòýñ³ÿíàë, ÿ äçå îíæíà ñïðàø ÷ àþ, à äçå íåëüãà êàìïýíóþ é ³ïîðàâ³çóþ. Êàá íÿõàé ³ ç ñòðàòàì³, àëå äàíåñüö³ äà àäðàñàòà ñóòíàñüöü ïðàìîâû. À ìåíàâ³òà: äàéöå ãðîøû, ãàäû! Ïàñüëÿ ñïàâåø ÷ àíüíÿ ïûòàíüí³ äà ïðàìî¢öû. Ó çàë³ ñÿäçÿöü íÿ òîëüê³ íàâóêî ¢öû-âûêëàä ÷ ûê³, àëå é á³çíýñî¢öû. Àäç³í çü ³õ ïûòàå, ÿê òàê, øòî ¸í íå äàëåé ÿê ó ãýòûì ñòóäçåí³ çüá³ðà¢ñÿ ³íâýñòàâàöü ó ìàëàáóþ äçÿðæàâó ñòî ïÿöüäçÿñÿò ì³ëü¸íà¢ äàëÿðà¢, à çü ÿãî ïðû ãýòûì âûìàãàë³ ïÿöü ì³ëü¸íà¢ “çà ïàñëóã³”. Òýðì³íîâà äûé ÿø ÷ ý ãàòî¢êàþ. Äðóã³ øòîñü ìàðìû ÷ à ïðà êàðóïûþ. Òðýö³ ïðà àäñóòíàñüöü çàêàíäàà¢ñòâà é ³íôðàñòðóêòóû. Ê³ðà¢í³ê ç óñ³ì ïàãàäæåööà. Êîæíû çü ÿãîíûõ àäêàçà¢ ïà ÷ ûíàåööà ôðàçàé “øòî æ âû õî ÷ àöå”. Ïàñüëÿ ÷ àãî ¸í ãàí³öü óëàäó, ÿêàÿ ïðûãíýòàå, äóøûöü ³ öÿãíå íàçàä. Òàìó êîëüê³ âû ³ì í³ äàñüö¸ ÿíû ¢ñ¸ ðàñêðàäóöü. Ç çàë³ öÿãíóööà ðóê³ áóêâàåäà¢, ÿê³ÿ õî÷ óöü âåäàöü, ÷ àìó ç ãýòàãà âåðûöü: òàìó, øòî ¸í öÿïåð êàæà, ö³ òàìó, øòî êàçà¢ äà òàãî. Êàë³ ÿ êàçà¢? äàå çàäí³ õîä ê³ðà¢í³ê ³ âàë³öü óñ¸ íà ìÿíå. Øòî ãýòà âû ³ì òóò íàïåðàêëäàäë³?! ß ìî¢ ÷ ê³ ëûïàþ âà ÷ ûìà. Íàøàÿ ïàçûôûÿ ÿñíàÿ é çðàçóìåëàÿ! ³äçå ¸í ó íàñòóï. ² ìû ÿå ïàñüëÿäî¢íà àäñòîéâàåì. À ¢ âàñ? Ïàòëóìà ÷ öå ìíå, êàë³ ëàñêà, ÿêàÿ ¢ âàñ ó äà ÷ ûíåíüí³ äà íàñ ñòðàòýã³ÿ? Ïóáë³êà íå ãàòîâàÿ äà àëêàçó. Âîñü áà ÷ ûöå! ² òàê çà¢æäû! Ìû âàñ ïðà íåøòà ïûòàåìñÿ, äëå í³êîë³ íå ðàçóìååì àäêàçà¢! Ïàêóëü ïóáë³êà ááìÿðêî ¢âàå, õòî ãýòûì ðàçàì ñïàðòà ÷ û¢ ïðàìî¢öà ö³ ïåðàêëàäí³ê, ê³ðà¢í³ê ïàäâîäç³öü âûí³ê³. Áî ìû âàì ïàâåðûë³! ² ïàéøë³ íà çíà ÷ íûÿ é âÿë³ê³ÿ, ì³æ ³íøàãà, íÿâûãàäíûÿ äëÿ íàñ, ó ÷ ûíê³. Ïðàç øòî ³ öåðï³ì öÿïåð. À

øòî ìû ÷óåì ç âàøàãà áîêó? Àäíû ðàçìîâû. Áàëáàòíÿ. ² í³ÿêàãà êàíêðýòíàãà ïëÿíó. Òàìó íàø íàðîä êàæà: àáÿöàíê³ öàöàíê³, à äóðíþ ðàäàñüöü. Ïðàøó ïåðàêëàñüö³ ãýòà ñëîâà ¢ ñëîâà!

Óâå÷àðû ïðû¸ì. ß õóöåíüêà çãîðòâàþñÿ, êàá íå ïðàïóñüö³öü öÿãí³êà. Ê³ðà¢í³ê äýëåãàöû³ íå ãëÿäç³öü ó ìîé áîê. Ñêàðäç³ööà íà ìÿíå ¸í, ìàáüöü, íÿ ñòàíå. À âîñü ïàäãàäç³öü ìîæà. Øêàää. Áî áîëüø, ÷ûì çà ïåðàêëää, ÿ í³äçå íå çàðàáëþ. ² ìÿíÿöü ïðàôýñ³þ ¢æî çàïîçíà. ß ðàáëþ ðýéä ïàì³æ ñòàëàì³, êàá áûëî ÷ûì ïàäñ³ëêâààööà ¢ äàðîçå, ³ çàðóëüâààþ ¢ òóàëåò. Íå ïàñüïÿâàþ ïåðàïàêâààöü óñ¸ ç ê³øýíÿ¢ ó òîðáó, ÿê íåõòà, çüë³¢øû âàäó, øòóðõàå ìÿíå ¢ ïëÿ÷î. Íà, áÿðû! äàðàäöà ïðàöÿãâàåå ìíå ñâàþ â³çûòî¢êó é ³äçå ìûöü ðóê³. ßê âåðíåøñÿ äàäîìó, çàõîäçü. Êàë³ñü, îîæà, òû ìíå ÷ûì äàïàìîæàø. À êàë³ñü ³ ÿ òàáå. ß ÿìó äçÿêóþ. Àëå ãëÿäç³, ïàïÿðýäæâàå ¸í ìÿíå, êàá íÿ äóæà àìýðûêàí³çàâà¢ñÿ òóò! ß àáÿöàþ íå ðàá³öü ãýòàãà.

Íà âàêçàëå ÿ çà òðû êà¢òê³ ñïóñòàøàþ òðû ìýíçóðê³. Ñüïÿðøà “ñüì³ðíî¢êó”. Ç ìàñêî¢ñêàå ÷àðû àòðóòó ìàñêî¢ñêóþ. Ïîòûì â³ñê³. ßêàñíàãà ³ðëÿíäçêãàà ðàçüë³âó. ², íàðýøöå, ë³êâîð. Ìåðàöóêðàâàíàÿ ã³äîòà. Íà ø÷àñüöå, ó òîðáå ïðàìàöâàþööà ÿø÷ý äçüâå ¸ì³ñòàñüö³. Ìÿðêóþ÷û ïà ïàìåðàõ, ãýòà ï³âà.

Ó âàãîíå ïîáà÷ ña ìíîé àïûíàåööà çÿìëÿê. ¨í òàêñàìà áû¢ íà êàíôýðýíöû³ é çàäàâà¢ ðàçóìíûÿ ïûòàíûí³ ¢ñ³ì âûñòóïî¢öàì. Òûïîâû ìàëàäû âûäàòí³ê. ¨í ïðàäñòà¢ëÿåööà. Ñòàñ Íåéê³-Åíêà. Ïðîçüâ³ø÷à ÿ àäðàçó æ çàáûâàþñÿ. Ðîäàì ¸í ç Êàçàëóïñêó ³ íå õàâåå òàãî, øòî ¢ Ãàðâàðä íà ìàã³ñòàðñêåå íàâó÷àíûíå (á³çíýñ-àäì³í³ñòðàâíûíå) ïàòðàì³¢ ñàì, áåç ïðàòýêöû³. Íàï³ñà¢ ïðàåêò, âûéâðà¢ ñòûïýíâûþ, ïðàâó÷û¢ñÿ ãîä ó Áóäàïýøöå, ïàää¢ çàÿ¢êó, çää¢ ³ñïûòû é àïûíó¢ñÿ çà àê³ÿíàì. Øòî äçååööà ¢ ñüâåöå! Ïà¢ãàäç³íû Ñòàñ íå çàêðûâåå ðîòà. Â³äàööü, øòî ¸í óñ¸ õàïàå íà ëÿòó, ñêðîçü ìàå ñÿáðî¢ ³ ïðàç êàìïóòàð äàëó÷àíû äà ì³ëü¸íó ñåòàê. Ïðà ïàë³òûêó é ýêàíî³êó ¡êðà³íû ¸í âåäàå ¢ñ¸. Õòî êàìó ñâàÿê, õòî àâêóëü ãðîøû áÿðý, äçå ³õ çàõî¢âàå ³ õòî ç ê³ì öÿïåð êàõàåööà. Ìÿíå ¸í, íå ñïûòà¢øû äàçâîëó, íàçûâàå ïà ³ì³ é íà “ôû”. Àëå, çäàåööà, ãýòà ¢ ÿãî íÿ õàìñòâà, à ãàëàâàêðóæýíüíå àä ïñüïåõà¢. Ãàäî¢ ÿìó, îîæà, ââàööàöü ââà. Ìàêñûíó ââàööàöü ïÿöü. Òî áîê ïàâûõîäç³öü ìíå ¢ ñûíû. Òðîõ³ ìàëàäçåéøû çà ìàþ æîíêó. Ãýòû ãîä, ñïàâÿäàåööà ¸í íà ¢âåñü âàãíí, ÿ òîëüê³ âó÷ûûüóñÿ. Ó äçåâÿíîñòà äçÿâÿòûì áóäó íàá³ðàööà àäóñþëü äîñüâåäó. À ¢æî ¢ íàñòóïíûì òûñÿ÷àãîäçüäç³... Òû ï³öü áóäçåø? ïûòàþñÿ ÿ ¢ ÿãî é

öÿãíóñÿ äà òîðáû. ßê ÿ é ïàäàçðàâà¢, ó ïåðøàé ïëÿøöû ï³âà. “Ãàéíÿêåí”. Ëåí³í ñêàçà¢ äçÿë³ööà, ïðàöÿãâàþ ÿ Ñòàñó ïëÿøêó. ¨í âûëóíë³âàå âî÷û. Ôàëüêë¸ð ìàéãî äçÿö³íñòâà äëÿ ÿãî òîå ñàìàå, øòî äëÿ ìÿíå øêîëüíàÿ àëüåáðà. Äçÿêóþ, êàæà ¸í, ðàçãëåäçå¢øû íàëåïêó, ÿ íå õà÷ó. Ïà ðýë³ã³éíõ ìåðêââàíüíÿõ ö³ ìàìà áàðîí³öü? Ó ñüâåöå ¸ñüöü íàøìàò áîëüø êàéôîâûÿ ðý÷û. Ìàëàäîå ïàêàëåíüíå âûá³ðàå ïýïñ³? Âàäó. Ñòàñ äàñòàå ç ñâàéãî ïàðòóýëþ ïëÿøêó êðûí³÷íàé âàäû é ðîá³öü ïòóøûíû êà¢òîê. ß õàâàþ ï³âà é çàøìîðãâàþ êàéñòðó. Íàø öÿãí³ê ³ì÷ûöü íàä àê³ÿíài ó ñóöýëüíàé öåìðû. Êàë³ á òóò áûê³ çàñòàâû, ÿíû ñüâÿö³ë³ñÿ á. ß ïûòàþñÿ ¢ Ñòàñà, ö³ ñòàíå êàë³ñü ê³ðà¢í³ê äýëåãàöû³ ïðýçûäýíòài ö³ ïðýì’åð-ì³í³ñòðài. Ñòàñ êàæà, øòî íå. ×àì? Ó ÿãî íÿìà êàìàíäû. Âûñüâÿòëÿåöà, Ñòàñ àñàá³ñòà çíà¸û é çü ÿãîíûì äàðàäí³êài, áí êîëüê³ ãàäî¢ òàìó ïðàöàâà¢ ïåðàêëääí³êài íà ñÿì³íàðû, ó ÿê³ì òîé áðà¢ óàçåë. Ñòàñ êàæà, øòî òðûööàöü ïÿöü ãàäî ¢ òàìó äàðàäí³ê áû¢-òàê³ ñïàðòî¢öàì ³ ê³äà¢ ìîëàò çà çáîðíóþ Ñàþçó. À ïàëåò ¸í ñòðàö³¢ íà òðýí³ðî¢öû, êàë³ çà÷ àï³¢ñÿ ïÿðñüö¸íêàì çà áàñååòáíëüíû êîøûê. À øòî ãýòà áû¢ çà ñýì³íàð? Ìà ýêàíî³öû ïåðàõîäíàãà ïýðûÿäó. Ãàðâàðä øòîãîä ëäàç³öü íåøòà ïàäîáíåà äëÿ äçåÿ÷î¢ ç áûëîãà ÑÑÑÐ. ² øòî ¸í òàì êàçà¢? Øòî ¢ íàñ òàêñàìà ¸ñüöü ö³êàâûÿ íàïðàöî¢ê³ ³ øòî Çàõàä ìîã áû ³õ ó íàñ ïàçû÷ûöü. Ó ïëÿíå àáìåíó. Íàïðûêëàä? Íàïðûêëàä, ÿê ðàá³öü ç ãà¢íà õàð÷û. Òàê ³ ñêàçà ¢? ß ãýòà ïåðàêëàà¢. Ñòàñ òëóìà÷ûöü, øòî äàðàäöà íåêàë³ ¢ ñâà³ì ì³í³ñòýðñòâå ¢çíà÷àëüâà¢ àääçåë, ÿê³ ðàñïðàöî¢âà¢ ñàêðýòíûÿ ïðàãðàìû ïåðàáóäîâû íàðîäíàé ãàñïäàðê³ ¢âà ¢ìîâàõ àòàìíàé âàéíû. Àô³öûéíà ãýòà íàçûâàëàñÿ, çäàåööà, “àäíà¢ëåíüíå ðýñóðñà¢ ó ïåðàõîäíû ïýðûÿä”. ²äýÿ òàäû áûëà òàêàÿ, øòî ïää÷àñ âàéíû ç ³ìýðûÿë³ñòàì³ ¢ñ¸ áóäçå çðóéíâàíà. Àëå æ íåõòà, ïý¢íà æ, àöàëåå. À çíà÷ûöü, ³õ òðýáà êàðì³öü, áí ³íà÷àé ÿíû íÿ áóäóöü ïðàöàâàöü. Ïðàãðàìà ïðàáóãëåäæâàëà ñòâàðýíüíå ¢í³âýðñàëüíûõ ïàäçåìíûõ ïàñåë³ø÷à¢, äçå ëþäç³ áóäóöü åñüö³ íÿ òîëüê³ êàðýíü÷ûê³ é ÷àðâÿêî¢, àëå é äðîáíóþ ïòóøêó. Êóðûíåå ëàéíî ÿíû áóäóöü ïåðàðàáëÿöü ó ñüïî³ðò, à ñüïî³ðò âûêàðûñòî¢âàöü ÿê ïàë³âà. Àïðà÷à òàãî, ÿãî ìîæíà áóäçå ïóñüö³öü íà ïðýì³³ çà ¢äàðíóþ ïðàöó. À ÿê ¸í ãýòà íàçûâà¢? Ãíîé? Ôýêàë³³? Íÿ ïàìÿòàþ. Çäàåööà, “ïàì¸ò”. À ÿê òû òóäû ïàòðàï³¢? ßíû øóêàë³ ïåðàêëääí³êà. Òýðï³íîâà. À ÿ òàäû ë³òàðàëüíà äçåíü, ÿê ïðûåõà¢ ó Ãàðâàðä. Ì-äà... Ì-äà... Àëå íàøûÿ ç Ñòàñàì “ì-äà” òðýáà ïåðàêëääàöü ïà-ðîçíàì. Ìîé âûãóé àçíà÷àå, øòî ÿ ÷âýðöü ñòàãîäçüäçÿ öÿãà¢ ìýòëóõ ç ìîâû ¢ ìîáó, ïåðø ÷ûì ñïëÿí³ðàâàöü íà äàëÿðû. ßãîíû òîå, øòî ÿìó íåïðûíîà êàëóïàööà ¢ êóðûíûì êàëå.

Íà ïàä’åçüäçå äà Áîñòàíó ÿ ïûòàþ ¢ Ñòàñà, õòî ç íàøûõ ïàë³òûêà¢ ìàå øàíöû íà ïîñüïåõ. Çàì³æ àäêàçó Ñòàñ ïûòàåöòà, ö³ íå çà¢âàæû¢ ÿ, øòî íà êàíôýðýíöû³ ¢ Åéë³ ¢ñ³õ, õòî òàì áû¢ ç Óêðà³íû, îïæíà ïàäçÿë³öü íà òðû ãðóîû. Íà òðû? Òàê. Íà òðû. Ñòàñ³ê ïàäàå ñâàþ êëÿñûô³êàöûþ. Ïåðøàÿ ãðóïà òûÿ, õòî öÿïåð ïðû ¢ëàäçå. Ïÿö³äçåñÿö³äàäîâûÿ. ßíû ìîâà¢ íÿ âåàáöü. ² ïåðàêàíàíûÿ, øòî ¢ñ¸, ó ÷ûì ³õ òóò ïðàñüâÿòëÿþöü, áðàõíÿ. Áî ïðà¢äó àä ³õ õàâàþöü. Âûòâîð÷àñüöü ÿíû ðàçóìåþöü ÿê ñðîäàê äëÿ çàáåñüïÿ÷ýíüíÿ âûòâîðöû, à íå ãðàìàäçòâà. Íàéáîëüø ÿíû öýíÿöü “êðûøó”, òî áîê ñóâÿç³ ¢ “âÿðõàõ”. Æûöüö¸ ¢ñïðûìàþöü ÿê õàîñ àëüáî ÿê áðî¢íà¢ñê³ ðóõ. Ïðà òîå, ÿê ôóíêöûÿíóå ³íøû ñüâåò, ìàþöü ïåðàêðó÷àíåå ¢ÿ ¢ëåíüíå. ²õíàÿ ìýòà çàõàïäöü óñ¸, øòî áëàãà ëÿæûöü, çàáÿñüïå÷ûöü ñÿáå é ñâà³õ äçÿöåé, à ðýøòó ïàíàäêóñâàöü. Äðóãàÿ ãðóïà òûÿ, êàìó êàëÿ ñàðàêà. ßíû øòîñüö³ áà÷ûë³, òðîõó ïàåçüäç³ë³ é ïàäíàáàë³ñÿ ¢ñÿãî, øòî ³ì äçåñüö³ êàë³ñüö³ äàâàë³. Àëå ³ì ãýòà íÿìà äçå êëàñüö³. ßíû ¢æî ñôàðìàâàíûÿ ïàïýðýäí³ì æûöüö¸ì. Òàìó ¢ñ¸ ãýòà äëÿ ³õ ïåðàêëàä. Êàòýãàðûÿëüíû äïàðàò, ÿê³ì ÿíû àíýðóþöü, äóæà àáìåæàâàíû. Äûé íÿ ¢ñ¸ íàäàåöòà äëÿ ñûíõðîííàãà ïåðàêëàáó. Ó âûí³êó, âàêîë ³õ áåçüë³÷ ì¸ðòâûõ çíîà¢. À äàñþëü âûñíîâà, øòî ää ³õ òàêñàìà íÿ áóäçå òîëêó. ², íàðýøöå, òðýö³ÿ òûÿ, øòî ïàòðäï³ë³ ñþäû ìàëäæû³. Òûÿ, øòî òóò æûâóöü ³ íàâó÷àþöà. ßíû ¢ñ¸ çàñâîéâàþöü çü ïåðøàêðûí³öà¢. ² íà ³õ íÿ ö³ñüíå ñüìåöüöå, ÿê³ì äûõàë³ ³õíûÿ áàöüê³ é äçÿäû. ²ì çðàçóìåûÿ é áë³çê³ÿ òýðì³íû é ðýàë³³ çàõîäíÿãà ãðàìàäçòâà. ßíû ðàçìà¢ëÿþöü ç àìýðûêàíöàì³ íà ðî¢íûõ ³ áåçü ïåðàêëàáó. Íÿ ¢ñå çü ³õ òóò çàñòàíóöòà. Íåõòà âåðíåööà, ³ äçÿêóþ÷û ³ì íåêàë³ ³ ¢ íàñ ïà÷íóöòà çüìåíû. Âîñü çà ãýòà ÿ é õà÷ó âûï³öü! êàæó ÿ â³ç³ÿíýðó é ëåçó ïà ñâà¸ ï³âà. Ìíå íå äà ïðàãíîçà¢. Çü ìÿíå ñòàå é ñ¸íüíÿøí³õ êëîïàòà¢. À âåäàåø øòî, íåñïàäçÿâàíà àäãóêàåöòà Ñòàñ, äàé ÿ ïàêàøòóþ. Äà÷àêà¢øû, ïàêóëü ÿ äàêàðêóþ ïëÿøêó, ¸í ïà-ñâîéñêó öÿãíåöòà äà ÿå. Ðîá³öü êà¢òîê ³ êðûâ³öòà. Òû æ êàçà¢, øòî íÿ ï’åø! ß êàçà¢, øòî íå õà÷ó. À öÿïåð çàõàöå¢? Ó Ãàëÿíâû³, êàæà Ñòàñ, ÿ ¢æî êàë³ñüö³ ï³¢ ãýòû “Ãàéíÿêåí”. Àëå íà ðàçüë³¢. Áà÷ êàâîå. Øòî òàáå ñêàçàöü... Ãýòà íåáà é çÿìëÿ. Äîáðà. ßê áóäó ¢ Ãàëÿíâû³, ïðàååðó. Ï³âà ¢ àïîøíÿé ç ìà³õ òðàôýéíûõ ïëÿøàê ìàå äç³¢íû ïðûñìàê. Ïàäíîøó ÿãî áê³æýé äà ëÿïïû, ÷ûòàþ íàçî¢ ³ áà÷ó, øòî ãýòà ïääðîáêà. Íåéêàå ìàëàêàëÿðûéíàå áåçàëüêàîëüíàå ï³¢êî. Íÿ òîå ñêðà¢! Àëå æ ÿêàÿ ïàñéóäíàÿ öÿïåð ïàéøëà ìîëàäçü! Ñàì â³íàâàòû. Òðý áûëî çàãàäçÿ òàêîå ïðàäáà÷ûöü. Ç ãýòûì âûäàòí³êàì ³ íàãáóë. ² í³ ¢ ÿê³ì ðàçå íåëüãà áûëî áðàöü ìàëäóþ. Ãýòà ñìà÷àòêó çäàåöòà, øòî ÿíà òàáå áóäçå ¢äçÿ÷íàÿ íàåâê. Çà òîå, øòî òû ÿå

¢ñÿìó íàâó÷û¢. Àëå øòî öÿïåð íàðàêàöü... ßíà çü ë¸òó çàñâî³ëà àíãåëüñêóþ (áî çàîëüíàÿ!), ïåðàêâàë³ô³êàâàëàñÿ é çðàá³ëà ìíå “ãóä áàé”. Ñåì ìåñÿöà¢ ïðûì³òû¢íûõ êàìïóòàðíûõ êóðñà¢, ³ ÿíà ¢æî çàðàáëÿå ¢òðàÿ áîëüø çà ìÿíå. Íàòóðàëüíà, öÿïåð ÿíà íåçàëåæíàÿ. Öÿïåð ÿíà îñæà “øóêàöü ñÿáå”. Óæî, íàïý¢íà, çíàéøëà êàãîñü. Áî ³íà÷àé áû ÿíà ìÿíå ïàáàÿëàñÿ ê³äàöü. ß âåäàþ æàí÷ûíà¢. Ðàçâîäç³ööà ìíå íà ¢ïåðøûíþ. ² íå êàíåö ñüâåòó. Áûâàëà é ãîðàé. ßê òîëüê³ àôîðìëþ ðàçâîä, ïàäàìñÿ ¢ Êàíàäó. ß ¢æî çàïî¢í³¢ àíêåòó íà ³ì³ãðàöûþ. Òàì ãàëî¢íàå íàáðàöü ïý¢íóþ êîëüêàñüöü áàëà¢ ïà íåêàëüê³õ êàòýãîðûõ. Àáóêàöûÿ, äîñüâåä, âåê, óçíàãàðîâû. ² ïðàäñòàâ³öü äàâåäêó, øòî ¢ öÿáå íà ðàõóíêó ¸ñüöü íÿ ìåíø çà äçåñÿöü òûñÿ÷à¢ êàíääçê³õ äàëÿðà¢. Ãýòà áë³çó øàñüö¸õ òûñÿ÷à ¢ àìýðûêàíñê³õ. ²õ, âåäàìà, ó ìÿíå íÿìà. Àëå ÿ âåäàþ, ó êàãî ïàçû÷ûöü. Ïàêëàáó ¢ áàíê, âàçüìó äàâåäêó, âûøëþ ÿå ¢ Êàíàäó, à ãðîøû àäðàçó æ âÿðíó. Øìàò õòî òàê ðîá³öü. Âåê áóäçå ïðàáëåìàþ. ²ì âàëåé áðàöü ìàëàûõ. Çàòîå ÿ íàáýðó áàëû ïà ³íøûõ êàòýãîðûÿõ. Ïà ñòàæû, íàïðûêëàä, ïà ðàíåéøûõ äàñÿãíåíüíÿõ. Íå äàðìà æ ÿ êàë³ñüö³ ¢ ï³ÿíýðñê³ì ëÿãàðû âûéãðà¢ ïåøûíñòâî àòðääó ïà íàñòîëüíûì òýí³ñå. Ó Êàíääçå áàãàòà ¢êðà³íöà¢. Ó Êàíääçå áàãàòà æàí÷ûíà¢. Ïåðàêëàäí³ê³ ¢ñ³ì ïàòðýáíûõ.

Ó Áíñòàíå ³äçå äîæäæ. Ðàçûâ³òâàþñÿ ç Ñòàñàì ³ øóêàþ ñòàÿíêó òàêñîâàê. Íà àïîøíþþ äâàööàòêó ïàäêà÷ó ïàä ñàìûÿ äçûâåðû. À ïîòûì óíÿñó ãýòà ¢ ñïðââàçäà÷ó. ßø÷ý é âûöûãàíþ ¢ òàêñ³ñòà ïóñòóþ êâ³òàíöûþ é íàêð÷ó êîëüê³ çìãàó. Íà ¢ñþ äýëåãàöûþ. Çà ¢ñå ñâàå ïàêòû. Íÿõàé êàìÿíñóþöü! Ïàðàñîíó ÿ íÿ ¢çÿ¢, òàìó, êàë³ ÿ àïûíàþñÿ ¢ ãàëàâå ÷àðã³, ìíå ¢æî íÿìà ÷àãî õàâàöü àä âàäû. Íàðýøöå ïàä’ÿæäæàå æî¢òàÿ òàêñî¢êà, êàá óçÿöü êàãî-íåáóäçü íà ïäñòàäêó. Àä÷ûíÿþ äçüâåðû, ìàõàþ ðóêîé Ñòàñó (¸í òîëüê³ øòî âûéøà¢ ç âàêçàëó) ³ ïûòàþñÿ ¢ ê³ðî¢ôû, êóäû ¸í åäçå. Ê³ðî¢öà íå ïañüÿâàå àäêàçàöü ìíå, áî Ñòàñ ïà¢çü ìÿíå çàëàç³öü íà çàäíÿå ñÿäçåíüíå, ö³ñüíå ìíå ïà äàðîçå ðóêó, äçÿêóå é çà÷ûíÿå äçüâåðû. ßø÷ý ñýêóíäà ³ æî¢ôû êàðàáëëü ïàä êóëÿì¸òíûì³ ÷ýðãàì³ äàæäæó íÿñå ÿãî ¢ ö¸ïëóþ àáø÷àáó. Ìàëàäîå ïàêàëåíüíå âûá³ðàå òàêñ³.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Çüì³öåð Äçÿäçåíêà ïàâîäëå: Êðûòûêà, 3/2001.

dzib3501

Ñà¢÷àíêà Месца дзеяньня Амэрыка. Час канец дзевяностых, восень.

Нядаўна я пазнаёміўся з чалавекам, якога зваць Элекс (альбо Алекс) Сэўчак. Празь літару “у” ў другім складзе. То бок Саўчук. Яму, як і мне, пад пяцьдзясят. Інжынэр, кіраўнік кампаніі, зьвязанай з “Ай-Бі-Эм”. Нарадзіўся ён у Мінэсоце, вучыўся ў Нью-Ёрку, доўгі час працаваў у Каліфорніі. Пры першай сустрэчы ён зьвярнуўся да мяне з словамі “добры дзень”. Амаль без акцэнту. Ягоныя бацькі з Украіны, сюды патрапілі пасьля вайны, тут сустрэліся й пабраліся шлюбам. Жылі яны, мабыць, дужа абасоблена, бо да пяцёх гадоў Алекс гаварыў адно расейскаю. Потым ён пайшоў у школу і ўсё, натуральна, памянялася. Цяпер, кажа ён, апроч некалькіх фразаў нічога ня памятае, але дома ў яго я бачыў расейскія і ўкраінскія слоўнікі. Жонка Алекса амэрыканка без аніякіх славянскіх дамешкаў. Дзеці-падлеткі мовамі пакуль што не цікавяцца.

Я яму патлумачыў, што прозьвішча “Саўчук” паходзіць не ад слова “сава”, як ён думаў, а ад “Савы”. Калісьці гэтае імя было вельмі пашыранае. Праўда? Алекс так радуецца, нібы я яго падвысіў у званьні. Тады ж ён апавёў мне пра свайго бацьку, Уладзімера Саўчука.

Бацька Алекса не галічанін, а з-пад Адэсы. Нарадзіўся ў дваццаць трэцім годзе. Цяпер гэта Адэса, а некалі была вёска ці прадмесьце. Нейкая, калі не мыляюся, Балка. Або Сухая, або Гнілая. Пачалася вайна. Ён пайшоў добраахвотнікам на фронт, у артылерыю. Улетку сорак другога апынуўся пад Сталінградам. Дваццаць другога жніўня немцы акружылі іхную батарэю і ўзялі ўсіх у палон. Аніхто не пасьпеў зрабіць аніводнага стрэлу. Потым лягеры й голад. Нехта, каб не памерці, уступіў у РВА, Расейскую Вызвольную Армію, якая на баку Гітлера ваявала супраць СССР. Тое самае зрабіў і Саўчук. У сорак пятым у Польшчы ён скінуў зь сябе форму й пастанавіў

вярнуцца дадому. Няхай Сібір, але сярод сваіх! Улёткі, якімі іх закідалі, абяцалі памілаваць усіх, хто здасьць зброю й пакаецца. Хтосьці казаў, што гэта брахня ды што ўсіх іх расстраляюць. Бо вайна яшчэ ня скончылася. Уладзімер ня ведаў, каму верыць. Арыентуючыся па сонцы, ён крочыў на ўсход. Неўзабаве ў лесе ён выйшаў на вайсковую часьць. Па пагонах здагадаўся, што гэта войскі НКУС (то бок тое, што яму трэба), але ў апошні момант разьвярнуўся й пабег прэч. Спыніўся ён аж на поўдні Нямеччыны. Некалькі месяцаў амэрыканцы пратрымалі яго ў лягеры, перш чым дазволілі ехаць у ЗША. Чыноўнік эміграцыйнай службы ня мог вымовіць ягонага імя й хацеў запісаць яго як “Мікі”. Саўчук як мог упіраўся. Сышліся на тым, што Ўладзімер стаўся Ўолтэрам. Алексава маці была дачкою “ворага народу” з Кіева. Бацьку забралі ў трыццаць сёмым. Брат загінуў на вайне. Пасьля таго як матка памерла ў яе на руках увосень сорак трэцяга, яна кінула ўсё й падалася на захад праз Эўропу, якая тады ня ведала межаў. Напрыканцы саракавых гадоў карабель перавез яе за акіян, у новы сьвет, зь якога яна нікуды больш і ня выбралася.

Я запісаў гэта не адразу пасьля размовы, а празь некалькі тыдняў, калі падрабязнасьці й нейкія назвы ўжо сьцерліся з памяці. А калі перачытаў, то пастанавіў распытаць больш дэталёва. Дзеля гэтага я нават купіў сабе дыктафон.

Пры наступнай сустрэчы я спытаў Алекса, ці ня мог бы я калі-небудзь прыйсьці да яго й спакойна ўсё запісаць. Што ўласна? Дэталі таго, што ты мне распавядаў. Пра свайго бацьку. Падрабязнасьці. Ягоныя прыгоды падчас вайны. Для чаго? Каб не прапала! Як дакумэнт эпохі. Калі ты ня супраць. Вядома! Амэрыканцы сьпярша пагаджаюцца. Так у іх заведзена. Але ў голасе Алекса я адчуў няпэўнасьць і ледзь прыхаванае раздражненьне. Дык ты мне затэлефануеш, калі мы маглі б гэта... Так.

Я чакаў дзесяць дзён. Алекс не адгукаўся. А мне ўжо надыходзіў час вяртацца ва Ўкраіну. Бо я тут толькі на тры месяцы, на стыпэндыі гуманітарнага фонду. Прыехаў вывучаць кампутарную навуку й набірацца досьведу. У мяне зваротны квіток на канец лістапада. Увечары я затэлефанаваў Алексу й

запытаўся, калі ён зможа мяне прыняць. Алекс сказаў, што не цяпер. Я патлумачыў яму пра канец стажаваньня. Ён зноў: “Навошта табе?” Хачу запоўніць белыя плямы. Белыя плямы гісторыі. Ты хіба гісторык? Ці пісьменьнік? Я зразумеў, што яго напалохала, і, наколькі дазваляла мая ангельская, запэўніў Алекса, што я не шпіён. І што за РВА ў нас цяпер ня садзяць. Наадварот, іх прыраўноўваюць да змагароў з камунізмам. Вось толькі пэнсіі не даюць. Але, упіраўся ён, мой бацька не гістарычны дзяяч і не змагар. Я на пальцах патлумачыў яму, што так званыя “звычайныя людзі” гэта найбольшая гістарычная вартасьць. І іхнае жыцьцё адзіная непадробная рэальнасьць. Але іх ніколі ні пра што не пытаюць. Ім не даюць выбару. Ім загадваюць. Таму яны заўжды апынаюцца між жорнамі гісторыі. (Прадбачачы гэтую размову, я знайшоў у слоўніку й вывучыў, як па-ангельску будзе “жорны”.) Іх спаконвеку кідаюць то ў агонь, то ў полымя. Ды яшчэ й абураюцца, чаму яны паводзяць сябе не як казачныя героі. А я гэтым цікаўлюся, бо ад нас нашую сапраўдную гісторыю схавалі. Кармілі нас байкамі. А цяпер яны самі ж сваю брахню разьвенчваюць! Калі паслухаць іх, дык і стрэлу “Аўроры” не было, і Аляксандра Матросава, і Паўліка Марозава! (Я намагаўся даць яму караценькую даведку, хто гэта такія, але ня ведаў, як будзе па-ангельску “крэйсэр” ці “амбразура”.) Выходзіць, анічога ў нас не было! Скрозь падробка! А як жа тады людзі жылі? За што трымаліся? З чаго радаваліся? Што, калі й як сьвяткавалі? Я хачу ведаць, з чаго складалася іхнае жыцьцё. Хачу адчуць ягоную фактуру. Ягоныя пахі й рытмы. Алекс ня вытрымаў майго напору й пачаў здавацца. А ты сваіх бацькоў ня мог бы пра гэта спытацца? Дык у тым жа й рэч, што іх ужо няма! Прабач. Нічога. Я ня ведаў... Гэта цяпер я такі разумны. А калі яны былі побач, я гэтым не цікавіўся. Дый яны пра гэта маўчалі. Бо гэта было небясьпечна. Я ведаю!

Хоць гэта й не зусім так. Пра вайну бацькі згадвалі, але пераважна падчас сварак. І рабілі гэта так, што й суседзі чулі, са сьлязьмі й біцьцём посуду. Бацька дакараў маму, што яна пакінула матку й сястру і ўцякла ў Польшчу сьледам за немцамі. Яшчэ й не адна, а з каханкам. Які яе кінуў. Пасьля чаго яна з Катавіцаў прытупала дадому. А мама закідала бацьку тое, што ён мог пайсьці на вайну (у сорак першым яму было

якраз васямнаццаць), але прыкрыўся тым, нібы мусіў даглядаць хворую матку. У вайну бацька працаваў на заводзе. З таго часу ён працы не мяняў і за сорак гадоў дайшоў да галоўнага тэхноляга. Калі б ён ня жыў на акупаванай тэрыторыі, то мог бы ўступіць у партыю й стаць галоўным інжынэрам, а то й дырэктарам свайго “Чырвонага экскаватара”. Бацька быў надзвычай здольны да ўсялякай тэхнікі. Але ў маленстве ён перахварэў на воспу. Мама на воспу не хварэла. Яна была прыгажуняю. Але яна ніколі не была ўпэўненая ў сабе і ўсяго баялася. Калі сярод начы людзі з наганамі арыштавалі ейнага бацьку, ёй ледзь споўнілася дванаццаць гадоў. Мне цяжка ўявіць, якую б яна пару магла сабе абраць, калі б не адвечны страх ды ня брак вольных мужыкоў адразу па вайне. Пасьля гэтых кухонных боек я доўга ня мог заснуць. Я думаў пра тое, дзе б і кім я цяпер быў, калі б яна тады з Польшчы рушыла на Парыж, на Лёндан альбо на Сан-Францыска.

Алекс сказаў мне, што ягоныя бацькі прыйдуць да іх на Дзень Падзякі і што я мог бы тады пагутарыць зь імі. А калі ў вас гэтае сьвята? У чацьвер. Праз тыдзень. Гэта добра. Бо ў пятніцу я адлятаю дадому. Толькі, калі ласка, без магнітафона. Добра. А ты скажаш мне, а каторай гадзіне прыходзіць? Натуральна!

Ані да, ані падчас Дня Падзякі ён мне не перазваніў. Мабыць, вырашыў, што гэта мяне спыніць. Я праседзеў каля тэлефона да зьмярканьня, а тады, ня доўга думаючы, прыхапіў запаветную пляшку “пярцоўкі” й пасьпяшаў да Алекса. Мабыць, яны цяпер усе за сталом. Няхай думаюць што хочуць. Мне няма чаго губляць. Яны ж ня могуць не ўпусьціць мяне.

Алексава жонка адчыніла дзьверы й па-братэрску абняла мяне. Во дзе вытрымка! Усё, што трэба, яны ўжо, здаецца, адпадзячылі. Пасярод стала заміж індычкі красавала талерка зь пірагом. Пахла каваю. Госьці разбрыліся па хаце й голасна размаўлялі. Нехта стаяў на панадворку, палову якога займаў басэйн, абсаджаны хрызантэмамі. Мяне прадставілі ўсім, хто трапіўся пад руку, але хто зь іх быў сваяком, а хто сябрам сям’і, я, ведама, не разабраў. Уладзімера Саўчука, бацькі Алекса, сярод іх не было. А матка паліла на вуліцы й гучна апавядала камусьці нешта дасьціпнае. Я зразумеў, што гэта яна, па

акцэнце. А дзе ж твой бацька? спытаўся я ў Алекса. Ён сказаў, што наверсе, але папрасіў мяне не абцяжарваць старога. У верасьні Ўолтэру зрабілі апэрацыю на сэрца. Лекары задаволеныя вынікамі, але ад анэстэзіі ў яго нешта зрабілася з памяцяй. Цяпер ён у найдрабнейшых дэталях памятае ўсё, што зь ім было ў маладосьці, але ня ведае, чым ён толькі што абедаў. Я наліў сабе віна й падняўся на другі паверх. Дом у Алекса быў ня новы, але й не стары. У ім было ўсё, што трэба з гледзішча выгодаў, мэблі й апаратуры, але неяк дужа па мінімуме. Ясная рэч, не параўнаць з маёй двухпакаёвай “хрушчобай”, але паводле іхных стандартаў гэта даволі сьціпла. Як на семдзесят тысячаў, якія ён мусіць зарабляць у год. А то й болей. На тое ён і кіраўнік невялікага, але ўласнага бізнэсу. Трэба ў яго спытаць. З краіназнаўчага інтарэсу.

Нехта ззаду гукнуў мяне. Я павярнуўся й убачыў Уладзімера Саўчука. Алекс прадставіў яго мне й пайшоў да гасьцей. Стары добра захаваўся. Чыстая скура, ясны пагляд, выпрастаная сьпіна. У нас ён калі б і дажыў да семдзесяці-колькі-яму-там гадоў, то не ў такой форме. Пачуўшы, адкуль я, ён зьвярнуўся да мяне ўкраінскаю моваю, потым падчас размовы раз-пораз ублытваў расейскія словы й цэлыя сказы, пакуль не перайшоў на расейскую. А калі я, каб дагадзіць вэтэрану, зрабіў тое самае, ён зноў, мабыць незаўважна для сябе, пераскочыў на ўкраінскую. Я пахваліў ягоную мову й спытаў, дзе ўласна ён ёй карыстаецца. “Мабыць, у грамадзе?” Саўчук адказаў, што недзе на пачатку пяцьдзясятых гадоў ён падыходзіў да тутэйшых украінцаў, але калі яны дазналіся, што ён служыў у РВА, дык не захацелі мець зь ім справы. Я сказаў, што чуў ад Алекса ягоную гісторыю й хацеў бы распытаць яго самога. Пра што? Пра дэталі. Тое, чаго не прачытаеш у кніжках. Пра тое, як усё было насамрэч. Навошта гэта вам? Проста так. Проста так не бывае. Сказаўшы гэта, стары зрабіў рух у бок лесьвіцы. Я скорагаворкаю кінуўся тлумачыць яму вартасьць кожнага асобна ўзятага жыцьця. Неацэннасьць веды, безь якой мы як сьляпыя. Бо за якім-хаця жыцьцяпісам стаіць трагізм гісторыі. Які ад нас хавалі. Таму наша задача дазнацца пра яго. Навошта? Каб ведаць. Для чаго? Каб ганарыцца! Чым? Тым, што нас абкружылі? Ці тым, што я ўцякаў? Але ж вы ня мелі выбару! У тым жа й палягае трагедыя! Маленькага чалавека. Які пры

любых умовах становіцца ахвяраю. Трапляе паміж жорнаў гісторыі. Таму што... Выбар заўжды ёсьць, раптам абарваў ён мяне так, нібы штось прыгадаў. Я змоўк, бо зразумеў, што стары зараз можа паведаць мне тое, чаго я не патрапіў пачуць ад сваіх бацькоў. Але ён адно ўпаў у роздум. Вы казалі, нагадаў я яму, пра выбар. Так, сказаў ён, так. Я стаяў за тры мэтры ад іх. Я чуў, як яны размаўляюць. Але яны мяне ня бачылі. Бо я быў у засені. Потым, калі яны вось так павярнуліся да мяне сьпінамі, я пабег. Я тады ня думаў, што раблю выбар. Я проста драпаў. І гэта ўсё зьмяніла. Ён доўга маўчаў, а я чакаў працягу. Іначай анічога б не было. сказаў ён, і тут яго паклікалі. Я дапіў віно і, не разьвітваючыся, выйшаў з хаты. Заўтра а сёмай раніцы мне трэба быць у аэрапорце. Пачакайце! гукнуў мяне з ганка бацька Алекса. Я падышоў да яго. А як вас, прабачце, клічуць? Вы казалі, але ўжо, ведаеце, памяць ня тая... Аляксей. А па бацьку? Уладзімеравіч. А прозьвішча? Саўчанка. Стары схінуў галаву, нібы ўглядаўся ў крыніцу. Мінула некалькі сэкундаў, пакуль ён там нешта разгледзеў. Я разумею... выдыхнуў ён, зайшоў у хату і прычыніў дзьверы.

Восень 1999 году

Пераклаў з украінскай Зьміцер Дзядзенка паводле: Крытыка, 3/2001.

zabu501

Àêñàíà Çàáóæêà (íàð. 1960, Ëóöê). Ô³ë¸çàôêà, ïðàçà³ê, ýñý³ñòêà, ïàýòêà, ë³òàðàòóðàçíàâåö. À¢òàð íàøóìåëàãà áýñòñýëåðó “Ïàëÿâûÿ äàñüëåäàâàíüí³ ¢êðà³íñêàãà ñýêñó”, ïà÷àòàê ÿêîãà ìû òóòàêà äðóêóåì. Ïåðàêëàä÷ûöà “×àðîíâûëüñêàé ìàë³òâû” Ñüâÿòëàíû Àëåêñ³åâ³÷ (×îðîíâèëü. Õðîí³êà ìàéáóòíûîâ. — Ê³å¢: Ôàêò, 1998). Ñÿðîä ÿå àïîøí³õ êí³ã — ìàíàãðàô³ÿ “Øåâ÷åíê³â ì³ô Óêðàïíè” (1997), çáîðí³ê³ ýñý³ñòûê³ “Õðîí³êè â³ä Ôîðò³íáðàñà” (1999), ïàýç³³ “Íîâèé çàêîí Àðõ³ìåäà” (2000), ôàíòàñòû÷íàå ïðîçû “Êàçêà ïðî êàëèíîâó ñîï³ëêó” (2000), ïóáë³öûñòûê³ “Ðýïàðòàæ ç 2000 ãîäó” (2001; ñêëàäçåíû ç íàðûñà¢, íàäóêàâàíûõ öÿãàì ãîäó ¢ ê³å¢ñêàé ãàçýöå “Ñòîëè÷íûå íîâîñòè”, äçå ï³ñüìåíüí³öà âÿëà êàë¸íêó). Ó ë³ñòàïäçå À. Çàáóæêà ñêîí÷ûëà çâûìàöü êàðîòêàìýòðàæíû ô³ëüì ïàâîäëå ñâà¸é êí³ã³ “Êðîí³ê³ àä Ôàðòûíáðàñà”. Ê³íàñòóâûÿ ³ìÿ Äà¢æýíê³ ðàñïà÷àëà çâûìê³ ïî¢íàìýòðàæíàãà ô³ëüìó ïàâîäå “Ïàëÿâûõ äàñüëåäàâàíüíÿ¢ óêða³íñêàãà ñýêñó”. Âÿë³êàÿ ñÿáðî¢êà Áåëàðóñ³. Íà áåëàðóñêóþ ïåðàêëàäàë³ñÿ ÿå ýñý “Êîìïëåñ ²òàê³” (“ARCHE-Ïàðíàãðàô³ÿ”, 1998) ³ “Ðàçüâ³òàíüíå ç ²ïíýðûÿé. Íåêàëüê³ ðûñàê äà àäíàãî ïàðòðýòó” (“Ôðàãìýíòû”, 1999). Àêñàíà Çàáóæêà

ßø÷ý íÿ ñ¸íüíÿ, êàæà ÿíà ñàáå. Íå, ÿø÷ý íÿ ñ¸íüíÿ. Íà êóõí³ — ìàëåíå÷ê³ eat-³n kitchen1 (ëÿäî¢íÿ, ýëåêòðàïë³òêà, øàôê³ ç àáû-ÿê ïðûëàäæàíûì³ äçüâåðêàì³ — òîëüê³ àäâåðíåøñÿ, áÿñüñ³ëà àäâ³ñíóöü, ÿê ñê³â³öà íà òâàðû, øòî ¢æî íå âàëîäàå ñàáîé, — ³ ¢ñ¸ ãýòà àäãàðîäæàíà íåâûñîê³ì äàø÷àíûì ñòàÿêîì, ÷ûñüö³ êøòàëòó ñòîéê³ — íà ÿãî ìîæíà ïðîñòà çü öåñíàãà êàòóøêà ïàäâààöü ó ïàêîé — ÷àìó íå! — íó, ñêàæàì, ðàí³øíþþ êàâó, àáî íà àáåä — ïàäñìàæàíàå êóðàíÿ, ÿêðàç òàêîå, ÿê ó òÿëåðýëëÿìõ: çàëäö³ñòàå, õðóìñòêàå, ç³õîòêàå àä ñüïåëûõ ñîêà¢, ç ãóëüë³âà ïàäö³ñíóòûì³ íîæêàì³, ïàêëàäçåíàå íà ðàçëàì³ñòûõ ë³ñòàõ ñàëàòû, çàñìàæàíàå êóðíÿ çà¢æàû âûãëÿäàå ø÷àñüë³âåéøûì çà æûâîå, ïðîñòà ñüâåö³ööà öóäî¢íûì ñìóãëûì ðóìÿíöàì àä ø÷àñüöÿ, øòî çàðàç ÿãî çüÿäóöü; îíæíà òàêñàìà ïàäàâàöü íåê³ äæóñ ö³ äæûí ç òîí³êàì ó âûñîê³õ òà¢ñòàáîê³õ øêëÿíêàõ, ìîæíà çü ë¸äàì, êóá³ê³, êàë³ íáá³ðàöü, ñüìåøíà áðàçâî÷óöü àäç³í àá ääç³í, îíæíà é áÿçü ë¸áó, óâîãóëå, ìàã÷ûàñüöÿ¢ áåçüë³÷, òðýáà òîëüê³ àäíî: êàá õòîñüö³ ñÿäçå¢ ïà ãýòû áîê ³õíàé äà¢áàíàé çàãàðàäê³, ó ÿêîé, çäàåöòà, çàâÿë³ñÿ ìóðàøê³, áî ïà ñòàëüí³öû ÷àñ

àä ÷àñó ïî¢çàå øòîñüö³, øòî ¢ ã³ã³åí³÷íûì àìýðûêàíñê³ì äîìå íå ïàâ³ííà áûëî á ïî¢çàöü, äûé ó íåàìýðûêàíñê³ì òàêñàìà, — õòîñüö³, êàìó òû ãýòà ¢ñ¸ äàáðî, çüçÿþ÷û ÷àññï³ñíàé óñüìåøêàé, ç êóõí³ ïäààâàëà á, à ïàêîëüê³ òàì í³õòî íå ñÿäç³öü ³ ñÿäçåöü íå çüá³ðàåöà, äûê òû áûëà íàâàæûëàñÿ ¢çüâåñüö³ íà ñòàÿêó ³ïïðàâ³çàâàíû ç³ìîâû ñàä ç äâóõ íýâ³ííûõ âàçîíà¢ — òðû òûäí³ òàìó, êàë³ òû ñþäû ïåðàåõàëà, ãýòà áûë³: ö¸ìíà-çÿë¸íàÿ ÷óïðûíà ¢ ÿñêðàâûõ æî¢òûõ êâåòêàõ — ðàç, ³ áóéíàå ìàí³ñòà áë³ñêó÷ûõ, ïàäîíáíûõ äà ïëÿñòûêàâûõ, ÷ûðâîíûõ áóáà÷àê íà âûñîê³õ ñüöÿáë³íàõ ç ýëåãàíòíà çàâóæàíûì ë³ñüöåì — äâà; öÿïåð àáîäâà ãýòûÿ âàçîíû ìàþü òàê³ âûãëÿä, í³áûòà ³õ òðû òûäí³ çàïàð äçåíü ïðû äí³ ïàë³âàë³ ñåðêàâûì êâàñàì, — íà ìåñöû áóéíàå ÷óïðûíû àáëàáóõà çûâ³ñàþöü íåêàëüê³ çæà¢öåëûõ ë³ñüöåì — äâà; öÿïåð àáîäâà ãýòûÿ âàçîíû ìàþü òàê³ âûãëÿä, í³áûòà ³õ òðû òûäí³ çàïàð äçåíü ïðû äí³ ïàë³âàë³ ñåðêàâûì êâàñàì, — íà ìåñöû áóéíàå ÷óïðûíû àáëàáóõà çûâ³ñàþöü íåêàëüê³ çæà¢öåëûõ ë³ñüöåì — äâà; öÿïåð àáîäâà ãýòûÿ âàçîíû ìàþö

òðàíñüëþþööà ïà òóòýéøûõ “ïàáë³ê ÷ýíàëç” — äçå íàâàò ó ñàìûÿ íàïðóæàíûÿ õâ³ë³íû, êàë³, ì³æâîëüíà çüëåäçýíå¢øû àä æàõó, ñî ÷ûø, ÿê ãåðîé ³ì ÷ûöü ïðàç ïóñòû òóíýëü, à ç-çà ðîãó íà ÿãî âîñü-âîñü ñêî ÷ûöü æóäàñíàÿ ïà ÷âàðà, ñïàõàïëÿåøñÿ — à õàé ÿãî õàëåðà! — øòî ¢ñ¸ æ ïàâ³ííà ñêîí ÷ûööà äîáðà — ÿø ÷ý äçüåå-òðû õâ³ë³íû, ñóòû ÷êà, êó ÷à-ìàëà, êà ÷àíüíå ïà ïàäëîçå, ³ ïà ÷âàðà, àã³äíà ðûêíó ¢øû, íåéê³ì äç³âàì ðàññûïëåööà ¢ ïîðàõ, à ìóæíû, òîëüê³ òðîõ³ àáàäðàíû ãåðîé, ñïàâ³òû ñìóãîþ ïàæàðó, ïåðàâîäçÿ ÷û äóõ, ïðûòóé³öü äà ñÿåå ¢ðàòàâíóþ Øýðàí Ñòî¢í ö³ òóþ ³íøóþ êðàëþ, ÷àðíÿâåíüêóþ, ÿê-ÿå-òàì, — ³ òðûâîãà, øòî áûëà àõàï³ëà öÿáå, óìîìàíò âûÿâ³ööà ñüìåõó âàðòàé: ³çíî¢ ãýòûÿ ãàë³âóäçê³ÿ ãà³ çäîëåë³, íÿõáé íà ìîìàíò, öÿáå àøóêàöü! — ó àäðîçüíåíüíå äà ãýòûõ, ñòóæêà, ÿéóþ ûô í³ÿê íå íàâàæûøñÿ âûêëþ÷ûöü, çóñ³ì íå àáàâÿçêîâà ìàå ñêî÷ûööà ø÷àñüë³âà. ² ¢ñ¸ æ, âûêëþ÷àöü — íåäàðàâàëüíàå ñüâ³íñòâà. ² ãëóïñòâà. ² — äçÿö³íàñüöü: íå çðàá³¢ óðîêà¢ — íå ïàéäó ¢ øêîëó. Íå, çîëàòêà (“çîëàòöà”, ³ðàí³÷íà ïàïðà¢ëÿå ÿíà ñÿáå: òàê çüâÿðòà¢ñÿ äà ÿå òîé ÷àëàâåê, ÿêîìó öÿìåð, áàäàé øòî, ÿø÷ý ïàñêóäíåé, ÷ûì ¸é, àëå ãýòà ¢æî íÿ ìàå í³ÿêàãà çíà÷ýíüíÿ), — íå, ña÷êàíóöü íÿ âûéäçå: äàâàé âîñü àäáóäçü óñ¸ ïà ïàðàäêó, à òàì ïàáà÷ûì, ÷àãî òû íàñàìðý÷ âàðòàÿ. Ïàíÿòíà?

Ñüï³øû ñëîâû, òàòó³ðî¢êó çðàáëþ, ãðóáà é öûí³÷íà ïàäõîïë³âàå ¢ ¸é çóñ³ì ³íøàÿ æàí÷ûíà, öûí³÷íàÿ, çü â³äàâî÷íà ïðûáëàòí¸íûì³, í³áû ¢ “çîíå” íàáûòûì³, ìàíåðàì³, çäîëüíàÿ, êàë³ ðàïòàì øòî ÿêîå, ³ ìàòàì çàñàíäàë³öü: êàë³ ÷äëâåê ó öýëûì (êîæíû!) — äàíà âÿë³êàÿ òóðìà, äûê, áåçòì¢íà, ðàíåé ãýíàÿ ëÿðâà æûëà ¢ ¸é íåäçå ¢ íàéäàëåéøàé êàìýðû. Âûõîäçÿ÷û íà ëþäç³ ðýäêà, òîëüê³ êàë³ äàâîäç³ëàñÿ ñàïðà ¢äû êðóòà ³ ñîëàíà, äûé òî í³áû íàïàêàç: Ç-çàìàõàë³, — âûö³ñêàëà ñêðîçü çóáû ¢ õâ³ë³íû ðàçäðàæíåíüíÿ, òðàñó÷û ãàëââîé ³ ñàìà ñÿáå ñòðûë³âàþ÷û çûåäë³âàé óñüìåøêàé, àáî, ñìàêóþ÷û ÷ àðãîâóþ êðû ¢äó (êðû¢äà¢ àïîøí³ì ÷àñàì íå áðàêàâàëà!), ña çëîñíà âûðà÷àíûì³ âà÷ûìà ïåðàêàçâàëà ñÿáðàì: Äçåâà÷êó íà ïàáÿõóøêàõ çü ìÿíå çðàá³öü õî÷óöü — à âî! — á³ëà ñÿáå ðàáðîì äàëîí³ ïà ñóãëîáå ñüö³ñíóòàé ó êóëàê ëåâàé, — ó Àìýðûöû áëàòíàÿ áàáà íàâó÷ûëàñÿ ëàÿööà ïà-àíãåëüñêó, àñàáë³âà äîáðà àòðûìë³âàëàñÿ ¢ ÿå “Øø³ò!” — òàê øûì³öü êîòêà, âûãíó¢øû ñüï³íó, à òàêñàìà ïàãàðäë³âàå “Î, êàì îí — ã³â ì³ ý áðýéê!”2, ÿê³ì ääíé÷û àïÿðýçàëà áûëà òàãî ìóæûêà, — óâîãóëå, ÿêðàç ç òûì ìóæûêîì ãýòàÿ, ïà-âÿäçüìàðñêó ðàçáýðñàíàÿ, ç õâàðàâ³òà áë³ñêó÷ûì³ âà÷ûìà é çóáàì³ é íåéê³ì íÿáà÷íûì, àëå â³äàâî÷íûì ëÿãåðíûì ì³íóëûì, ðàç-ïîðàç âûêîêâàëà íà ïåðøû ïëÿí ³ ç

óñÿãî ìàõó òðóø÷ûëà êðîõê³ ïîñóä íÿïý¢íûõ ñïàäçÿâàíüíÿ¢, òîé ÷àëàâåê âûçâàëÿ¢, âûêê³êà¢ ÿå íà ñÿáå ç íàéäàëåéøàå êàìýðû, — òîëüê³ ïà÷ó¢øû, ó ñàìàé ïåðøàé ñóòû÷öû òóþ ÿãîíóþ áðóòàëüíóþ, ìàðäàáîéíóþ ³íòàíàöûþ: “Òû ìíå ñêàæû — íà õåðà ÿ ñþäû åõà¢, äîìà ãýòè³õ ñàìûõ ïðûáàìáàñà¢ ìå¢ — ïà ãîðëà” — õâîéäà ¢ñüöåøàíà ê³íóëàñÿ ÿìó íàïÿðýéìû, àä÷ó¢øû ïàðòíýðà, òîëüê³ ¢ ãýòûì ÿíû é áûë³ ïàðòíýðàì³, — ³ ¢æî íå ñüö³õàëà, ðàñêàøóþ÷û ¢âà ¢ìîâàõ í³êîë³ ðàíåé íÿ áà÷àíàå ñâàáîâû: “ß ¢÷îðà ãàëàâó ïà÷à¢ ëÿï³öü”, — ïà÷ûíà¢ ¸í ðàñïàâÿäàöü ó åéíàé ïðûñóòíàñüö³ êàëåãó-ñêóëüïòàðó, ³ õâîéäà ðâàëañÿ íàïåðàä, ãóáëÿþ÷û øï³ëüê³ ³ ãóç³ê³ ¢ íÿñòðûíûì çàïàëå ñëî¢íàãà âûâÿðæýíüíÿ: “Òàê, çüëÿï³ ñàáå, ëþáû, ãàëàâó — íå ïàøêîäç³öü!” — ¸í öÿìíå¢ ó òâàðû òàê, í³áûòà çàìåñò êðûâ³ ìå¢ àòðàìàíò, íàõ³ëÿ¢ñÿ äà ÿå âóõà: “Ïåðàñòàíû ìÿíå ïàä¸áâàöü!” — âåäçüìà, ïóñêàþ÷û äûì, ðàãàòàëà çü åéíàå ñÿðýäç³íû, óíåðøûíþ çà äî¢ã³ ÷àñ õîöü íå÷ûì çàäàâîëåíàé: “À-¸-ÿ-¸é, ëþáû, äçå òâà¸ ïà÷óöü¸ ãóìàðó?” — “ß ÿãî íà òîé êâàòýðû ïàê³íó¢”, — ëÿïà¢ ¸í: ç òîé êâàòýðû ÿíû, äçÿêàâàöü Áîãó, çüåõàë³, ³ íàëëåïø áûëî á ÿå ïàñüëÿ ³õ çàìêíóöü, áàäàé íà ïà¢ãîäó, ïîêóëü âûòõíåöòà ÷óìíû äóõ, — “Íó çüáåãàé ïðûíÿñ³, — ø÷ýðûëàñÿ âåäçüìà, — ÿ òóò ïà÷àêàþ”, — “Êëþ÷ çäà¢”, — áóð÷ý¢ ¸í, ñòàâÿ÷û, íà ÿãî äóìêó, êðîïêó, äëå ïàìûëÿ¢ñÿ: “Êëþ÷ çäàâàëà — ÿ, à ¢ öÿáå áû¢ äóáë³êàò”, — àäá³âàëà ÿíà: õóòêàå, ³îëë³âàå ôýõòàâàíüíå êî³íàì³, çà ÿê³ì ñòàðîíüí³ ïðîñòà íå ¢ñà÷û¢ áû, íå, øòî í³ êàæûöå, à çü ³õ áûëà-òàê³ ïàðà, íÿìà ÷àãî! À öÿïåð — öÿïåð, êàë³ ãýíû, òðûêëÿòû é ìÿòû, äàçâàíüíÿ ïðàñìàëåíû áåäàì³, çü ïåðàãàðýëûì íà àöýòîíû, àëå ¢ñ¸ æ íåâûâîäíûì äóõàì âûæûâàíüíÿ (àäêóëü ãýòà ¢ òàáå, äçåëÿ Áîãà?), ìîæíà áûëî á ³ çàïàíâàööü íàä öÿëàé òóðìîþ, óçÿ¢øû àäêàçíàñüöü çà äàëåéøàå âàðóøýíüíå ¢ ¸é ñÿêîãà-òàêîãà æûöüöÿ, ðàçäàþ÷û íà¢êîëà çàãàäû: òóäû, ó ãýíûÿ äçûâåðû — íåëüãà, à ãýòàå ñüìåöüöå — çàðàç æà íà ô³ã ïàâûíñ³öü, à âóíü òîé àäñåê — ïðàâåòðûöü, ó ³ì öÿïåð ìóçýé áóäçå, à ãýòà, ãýòà ÿø÷ý øòî çà ïàñêóää ñüë³íÿâàÿ òóò ñíî¢äàåöòà, àíó ïøëà âîí (çüëÿï³ ñàáå, ëþáû, ãàëàâó, çüëÿï³!) — õâîéäà (à õâîéäà æ!) àäíàê ðàïòàì àäñòóï³ëàñÿ, ðàçìàçàëàñÿ ïà íåéêàé íàéäàëåéøàé ñüöåíà÷öû, íå â³äàöü íå ÷óâàöü, ³ ïà ¢ñ³õ ñïóñüöåëûõ ïàìÿøêàíüíÿõ ïåðàòîðàíàé ó ïðàâàë³íó òóðìû ëóíåå çóñ³ì ³íøû, êâîëû ³ áåçäàíàìæíû, ÿê ó õîõë³êà, ãîëàñ: öÿãàåöòà òóäû-ñþäû íÿïý¢íûì³ êðî÷êàì³ òóï-òóï-òóï — ³ çàìåðëà — ³ á’åöòà àá ìóðû, çà¢ñ¸âû ¢ òûì ñàìûì ìåñöû, ç êîæíûì ðàçàì çüíÿñ³ëüâàþ÷ûñÿ, — ³ ðóìçàå, ðóìçàå, ðóìçàå áåäíàÿ, íåêàõàíàÿ, ïàê³íóòàÿ íà âàêçàëå äçÿ¢÷ûêà, çãîäíàÿ ³ñüö³ íà ðó÷ê³ ää êîæíàãà, õòî ñêàæà: “ß òâîé òàòà”, äû òîëüê³ õòî

æ ñêàæà òàêîå òðûööàö³ ÷ àòûðîõãàäîâàé áàáå, — âîñü òóþ äçÿ ¢ ÷ ûíêó òû ñàìà ¢ ñàáå é íÿ ëþá³ø, òû çìàëêó íàìàãàëàñÿ òðûìàöü ÿå ¢ ãëóõ³õ ë¸õàõ, áÿç õëåáà ³ âàäû, ³ êàá íå çâàðóõíóëàñÿ, — à ÿíà, àäíâê, íåéê³ì öóäàì âûæûâàëà, ³ ÿê ÿå öÿïåð ñóöåøûöü — öÿïåð, êàë³ çäàåööà, øòî, àêðàìÿ ÿå, ³íøàé öÿáå — íÿìà, íå çàñòàëîñÿ?

Çüíåìàãëàñÿ òû, “çîëàòöà”. Îé, çüíåìàãëàñÿ. Çóñ³ì äà ðó ÷ ê³ äàéøëà — òðýö³ ìåñÿö ó öÿãë³öàõ òðûìöåíüíå íå ñóí³ìàåööà, ðàí³öàé, êàë³ ïðà ÷ ûíàåøñÿ (àñàáë³âà öÿïåð, êàë³ ïðà ÷ ûíàåøñÿ — àäíà), ïåðøàå, øòî ää ÷ óâàåø, — óëàñíàå ïàñêîðàíàå ñýðöàá³öüö¸ ÿêîå í³ ÷ ûì íåëüãà ïðûñïàöü, — äîáðà, øòî õîöü ñüï³ø óæî áåç òðàíêâ³ë³çàòàðà¢, ³ òûÿ ñòðàøíûÿ ïðûñòóïû ñóõîé íóäîòû, øòî íà ÷ àì³ äàâîäç³ë³ öÿáå äà çüíÿìîã³, íàãàäàâàþöü ïðà ñÿáå, õ³áà êàë³, ÷ ûñüöÿ ÷ û çóáû, çàãëûáîêà çàñóíåø ø ÷ îòêó, — êàðîòêàé íóäîòíàé ñóòàðãàé, ïàäñüäÿäîìàé êëåòêàâàé ïàìÿöüöþ ïðà ¢ëàñíàå òóïîå ïàäïàðàëêâàíüíå øòîðàçîâûì, àä ïåðøàå õâ³ë³íû — ñïà ÷ àòêó ÿø ÷ ý õîöü óçáóäæàëüíà-ïàëê³ì âûøàïòàíûì, à ïðàç êîëüê³ òûáíÿ¢ óæî ïðîñòà ñóõ³ì ðàñïàðàäæýíüíåì: “Âàçüì³ ¢ ðàòîê… ãëûáåé âàçüì³!… ãëûáåé, íó!” — ñóõàÿ ëûæêà ðîò äçÿðý — àãà, âîñü ÿíî — ñïà ÷ àòêó ³ ÿíà ÿø ÷ ý ñïðàáââàëà íåÿê ïàðàçóìåööà, ïàòëóìà ÷ ûöü, øòî ¸é òàêñàìà á, ó ñâàþ ÷ àðãó, ñïà ÷ àòêó ÷ àãîñüö³ õàöåëàñÿ, ³ íÿ òîëüê³ “òàì”: àêðàìÿ ïîëàâûõ îðãàíà¢, öÿáå ¢âà ìíå áîëåé í³ ÷ îãà íå ö³êàâ³öü? ² êàë³ ¢ öÿáå áûë³ íåéê³ÿ ïëÿíû íà ñ¸íüíÿøí³ âå ÷ àð, äûê âàðòà áûëî á ïàâåäàì³öü ìíå ïðà ãýòà äà òàãî, ÿê ÿ ëåãëà ñïàöü, — çàìåñò òàãî, êàá ñÿäçåöü êðýìçàöü ñâàþ ãðàò³êó, ³ ¢âîãóëå, ÿ, âåäàåø, íå ëþáëþ ðàñïðàíàööà ñàìà… Äîáðà, — âåñåëà àáÿöà¢ ¸í, — ìû òàáå çà¢òðà òàêóþ ¢âýðöþðó çàêàòàåì! — çà¢òðà, ääíàê, òàê í³êîë³ é íå íàäûøëî. ²äç³ ñþâû, — àëå ÿ âûï³ëà ëåê³ íà ñîí — íó, çíà ÷ ûöü, íà “³ì” ³ çàñüíåø. Áîæà, ÿê³ ãýòà áû¢ æàõ. Ö³ ìîæíà ¢âîãóëå çðàçóìåöü ñüâåò ëþäçåé, ÿê³ÿ êàæóöü ïðà ¢ëàñíû ïîëàâû îðãàí ó òðýöÿé àñîáå? Êàë³ òàáå êàæóöü, à òîé ÷ àëàâåê òîëüê³ òàê ³ êàçà¢: “Ðàñêðûé ÿå”, óÿâà àäðàçó ïåðàíîñ³öü öÿáå ¢ ã³íýêàëÿã³ ÷ íàå êðýñëà, — áî ãýíà íå “ÿíà”, ãýòà òû ðàñêðûâàåøñÿ — àáî çàêðûâàåøñÿ: ÿê ó òûì âûïàäêó — íàãëóõà. Äû òû õîöü âåäàåø, êîëüê³ ¢ ìÿíå æàí÷ûí áûëî! — ³ àí³âîïáíàãà ðàçó, êàá — áëàãà, ïðîñòà áëàãà! À ÿê æà, òàáå íå áûëî; à — ³ì, ö³ òû êàë³ çàïûòà¢ñÿ? ß òàêñàìà íÿ äóìàëà, øòî òàêîå áûâàå — òîëüê³ æ ÿê áëàãà, êàá òû, ãàëóáîê, âåäà¢! ×àìó ãýòà òû êóñàåøñÿ, çü äç³¢íûì, çàøêëÿíåëà ñïûíåíûì, ïîç³ðêàì ñïûòà¢ñÿ ¸í ïàñüëÿ êàõàíüíÿ, ó àäíó çü ïåðøûõ âàøûõ íî ÷ à¢, ñåäçÿ ÷ û ³ ïàëÿ ÷ û ¢ öÿáå ¢ íàãàõ, øòî ãýòà çà ñïðàâû òàê³ÿ, — òû ¢ ãýòû ÷ àñ, ðàñê³íó¢øûñÿ íà

ïàäóøöû, áåñêëàïîòíà ïàõ³õ³êâàþ ÷ û, ãëàäç³ëà ÿãî ïà ãàëàâåå âûöÿãíåíûì ñòóïàêîì, ó öÿáå áûë³ öóäî¢íûÿ íîã³, óñå äû¸ðà¢ñê³ÿ-ñýí-ë¸ðàíà¢ñê³ÿ ìàäýëüê³ íà ñâà³õ æàðäç³íàõ ïàâ³íîû áûë³ á àä àäíàãî ³õ âûãëÿäó íåàäêëàäíà ïàéñüö³ é óòàï³ööà, ãýòà öÿíåð ìû ¢æî äðóã³ ìåñÿö íå âûëàç³ì ç íàãàâ³öà¢, áî ëûòê³ ñòðàêàöÿöü, ÿê ìàïà, àðõ³ïýëÿãàì ðîçíàêëÿðîâûõ, ÷ ûðâàíàâàòûõ êàðû ÷ íåâûõ, çàñòðóïýíåëûõ, ïàçüäç³ðàíûõ ïëÿìà¢ — øíàðû, ïàðýçû, àï¸ê³, íàãëÿäíàÿ ã³ñòîðûÿ äçåâÿö³ìåñÿöàâàãà (ìåíàâ³òà äçåâÿö³ìåñÿöàâàãà!) mad love3, çü ÿêîãà àòðûìàëàñÿ — ñàïðà¢äíàå madness4, à òàäû òû ïðîñòà ëàø ÷ ûëà ÿãî íàãîé ïà ãàëàâå, ñïî¢íåíàÿ ïÿø ÷ îòû, ³äû¸òêà ñüë³íÿâàÿ, æîðñòê³ ìóæ ÷ ûíñê³ “âîæûê” ïðûåìíà ïàêîëâà¢ òâîé ñòóïàê, — ³ ðàïòàì ¸í, ñïðûòíà âûêðóö³¢øûñÿ, ïðûö³ñíó ¢ òâàþ íàãó äà ëîæêà: òàê òàê? òàáå, çíà ÷ ûöü, ïàäàáååöòà êóñàööà? À êàë³ ìíå çàðàç ñïàäàáåöòà öÿáå ïàäïàë³öü, òàäû øòî? — ³ òû çãëåäçåëà ïðûñòà¢ëåíóþ äà ñâàéãî ïàäêàëåíüíÿ çàïàëüí³ ÷ êó ³ çàìåñò òàãî, êàá çäðàíöûåöü ïàä ïðûöýëàì óïåðøûíþ òàäû ïåðàõîïëåíàãà íÿçìîðãíàãà ³ íå ïà-ëþäçêó — íåÿê ³íà ÷ àé, çëîñíà é ïà-âàð’ÿöêó, íà ìÿæû àø ÷ ýðàíåå ¢ñüìåøê³ çü íå ÷ àêàíà àø ÷ ýðàíûì³ ³êëàì³ âûïðàáàâàëüíàãà ïîãëÿäó, àä ÿêîãà íàäàëåé çà¢ñ¸äû áàðàí³ëàñÿ — ñüìåõàì, òîëüê³ êðûõó çüäç³â³ëàñÿ, íÿ òîå, êàá çóñ³ì àñýíñàâàíà — äç³¢íà, äà ÿêîé ìåðû ÿãíîàÿ ïðûñóòíàñüöü, ÿê äûíàì³òàì, ãëóøûëà ¢ òàáå ¢ñå äàãýòóëü íÿäðýíîà ðàçüâ³ôûÿ àõî¢íûÿ ³ñòûíêôû, øòî ¢ñïëûâàë³, ÿê ðûáà áðóõàì äàãàðû, ïàêóëü ðàêó ³ äàëåé òðýñëà — âûáóõ çà âûáóõàì.

Íå, ïðää ÷ óâàíüí³ — áûë³: ïðää ÷ óâàíüí³ í³êîë³ íÿ ìàíÿöü, ãýòà òîëüê³ ìýòàíàê³ðàâàíàÿ ñ³ëà íàøàãà “õà ÷ ó!” ïåðàêðûâàå ³õ ãîëàñ, íå äàå ïðûñëóõàööà. Ó ñàìû ïåðøû âå ÷ àð, íà ôûì ìàñòàöê³ì ôýñòûâàë³, äçå ¢ñ¸ é ïà ÷ àëîñÿ, — à ¸í òàäû çü ìåñöà ³ðâàíó¢ñÿ äà öÿáå, í³áûòà òîëüê³ öÿáå ³ ÷ àêà¢: “Ïàí³ Àêñàíà, ÿ — Ì³êîëà Ê., ìîæà, âàì ïàêàçàöü ãîðàä, ìîæà, çâàç³öü ó çàìàê, ó ìÿíå ìàøûíà”, — äà ñëà¢íàãà çàìêó áûëî õâ³ë³í äçåñÿöü øïàöûðó ïà ö³õ³õ, àáñàäæàíûõ ïóëüõíûì³ áàðî÷íûì³ öýðêà¢êàì³ áðóêâàíûõ âóë³ ÷ êõ, ï³æîí òàííû, ïàäóìàëà òû, ïàñüì³õíó¢øûñÿ ãðýáë³âà, ïðàâ³íôéíû ôðàåð, áà ÷ , ÿê íàðöûñ³ ÷ íà äàãëåäæàíû — áåëåíüê³ êà¢íåðûê ç-ïàä øâýäðà, äàãëåäæàíûÿ ïàçíîãö³ (ãýòà ¢ ìàñòàêà!), íÿìîöíû, ÿêðàç ó ìåðó, ïàõ äýç³êà — êàöÿðà çü ñ³âûì “âîæûêàì” ³ øýëüìà¢ñê³ì çåëåíàâê³ì ïðûæìóðàì, êðûõó ïàöÿãàíû, âàëüÿæíû àðòûñòû ÷ íû øàðì, ñóõ³ÿ çìîðø ÷ ûíê³ ¢ñüìåøê³, ìÿøê³ ïää âà ÷ ûìà, — “à òû ñêàçàëà, — çãàäâà ¢ ¸í ïàñüëÿ, êàë³ ¢ ³õ ïà ÷ à¢ñÿ ïðàöýñ ñòâàðýíûÿ ñóïîëûíáé

ì³òàë¸ã³³, áåçü ÿêîé íå àáûõîäç³öòà í³âîäíàÿ ïàðà, — çü ëåãåíäàé ïðà Çàëàòû Âåê ôàçû çàêàõàíàñüö³, ç óëàñíûì³ äðîáíûì³ àáðàäàì³ äû ðûòóàëàì³, — ðàñïà÷à¢ñÿ äû àäðàçó æ ³ àáàðâà¢ñÿ, — òû ñêàçàëà — “âàë³ ç ïëÿæó, äçÿäçÿ”, — íó, ñêàæì, íÿ òàê, äàêëàäíåé, íå çóñ³ì òàê, àëå ö³êàâàñüö³ íÿ âûÿâ³ëà, øòî ïðà¢äà, òîå ïðà¢äà, — òûì äç³ ¢íåéøû áû¢ óâå÷àðû ãýíàãà ñàìàãà äíÿ íåñïàäçÿâàíû ñïîëàõ ÿñêðàâàãà ïðàí³çüë³âàãà ñêðàçíîãà áà÷àíüíÿ, ÿêîå, ãðýõ íàðàêàöü, í³êîë³ öÿáå íà êðóòûõ ïàâàðíòàõ íå ïàê³äàëà, âîñü òû ÿãî — òàïòàëà ³ íÿ ðàç, äû ÿø÷ý ÿê! — óâå÷àðû, ó ñàìû ðàçãàð ôýñòàâàå ïðàãðàìû, ó ãóñòûõ âûïàðýíüíÿõ ïîòó é àëüêàãîëþ, êóäû òû ñûøëà ç ýñòðàäû, àä÷ûòà¢øû ñâà¸ — äâà âåðøû, äâà õàëåðíà äîáðûÿ âåðøû ïðîñòà ¢ íåöüâÿðíçû ãóé çüë³òûõ ó àäíî íàâàêîëüíàå ì³ãöåíüíå æî¢òàïëÿì³ñòûõ àáë³÷ ÷à¢, äàêëàäíåé, ïà-íàä ³ì — òðûìàþ÷ûñÿ çà ãóé óëàñíàãà, í³ íà øòî íå çâàæàþ÷û, òîëüê³ ñëîâàì ïàäóëàäíàãà ãîëàñó, ïðûëþäíû àðãàçì (íà ëþäçÿõ?), âîñü ÿê ãýòà çàâåöòà, àëå ¢ñòà¢ëÿå ñëóõà÷àì — çà¢æàû ³ ¢ñÞäû, íàâàò êàë³ ñëîâà¢ í³õòî í³ ô³ãà íÿ öÿì³öü, íàâàò ó ÷óæàìî¢íûì àòà÷ýíüí³, óïåðøûíþ ôû ãýòà àä÷óëà êàë³ñüö³ íà ï³ñüìåíüí³ôêàé çáîðöû ¢ àäíîé àç³ÿöêàé êðà³íå, äçå öÿáå ç äàë³êàòíàñüö³ ïàïðàñ³ë³ ïà÷ûòàöü íà ðîäíàé ìîâå — you mean, it is not Russian?5 — ³ òû ïà÷àëà ÷ûòàöü, ç êðû¢äû é ðîñïà÷û (àñòàáðûâë³ ñà ñâà³ì Russian’ài ÿø÷ý òàäû!) ñëóõàþ÷û òîëüê³ ¢ëàñíû òýêñò, õàâàþ÷ûñÿ ¢ ÿãî, ÿê ó àñüååòëåíû äîì óíà÷û, çàõîäçÿ÷û ³ çàìûêàþ÷û çà ñàáîé äçüâåðû, ³ íà ïà¢äàðîçå çüíÿíàöêó àä÷óëà, øòî ãó÷ûöü ó çâîíêé, ïðûãàëîìøàíàé ö³øûí³: ìîâà, õàé ñàáå é íåçðàçóìåëàÿ, íà âà÷àõ ó ïóáë³ê³ ñüöÿãíóëàñÿ âàêîë öÿáå ¢ ïðàçðûñòû, çüìåíë³âà-ì³ãàòë³âû, í³áûòà ç âàäêàãà øêëà àäë³ôû øàð, óñÿðýäç³íå ÿêîãà, ãýòà ÿíû áà÷ûë³, àäáûâàëàñÿ íåéêàÿ âàðàæáà: øòîñüö³ æûëî, ïóëüñàâàëà, âûïðîñòâàëàñÿ, ðàñêðûâàëàñÿ ïðîðâàì³, íàáÿãàëà àãí¸ì — ³ çíî¢êó çàòóìíûâàëàñÿ, ÿê ³ íàëæûöü øêëó, àä çàáë³çêàãà ïîäûõó, òû àä÷ûòàëà — àõóòàíàÿ, ïðàñüâåòëåíàÿ é àáàðîíåíàÿ, òàäû ÿêðàç ³ ¢öÿì³ëà, øòî äîì òâîé — ìîâà, ÿêóþ òîëêàì õ³áà ÿø÷ý êîëüê³ ñîòåíü äóøà¢ íà öÿëûì ñüåöòå é âåäàå, — çà¢ñ¸âû ç òàáîé, ÿê ó ñüë³ìàêà, ³ ³íøàãà, íåðóõîìàãà äîìó íÿ ñóäæàíà òàáå, êàáåòà, ÿê áû òû íå òðàïÿòàëàñÿ, — ïîòûì óñå ãýòûÿ ìàðäàñüöåíüê³ÿ, êûñûÿ, ÷îðíà-êó÷ àðàâûÿ, ó öþðáàíàõ ³ áåç, äî¢ãàà ³ ¢çðóøàíà òðýñüê³ òàáå ðóê³, çàì³íà÷û, ì³æ ³íøûì, ïðàéñüö³ ¢ ïðûá³ðàëüíþ (àä ³õ ìëîñíà-ïÿêó÷åå êóõí³ òâîé øëóíàê ðàøó÷à àäìà ¢ëÿ¢ñÿ é òðóá³¢, ïàäëà, áàñàì, ÿêðàç ó òûÿ õâ³ë³íû, êàë³ òðý áûëî ãæý÷íà äçÿêàâàöü), — ç òàãî ÷àñó í³âîäíàÿ çàëÿ öÿáå á íÿ çúá³ëà — à õàé ñàáå é ïåðàä êðûì³íàëüíûì³ çëà÷ûíöàì³! — ýêñã³á³öûÿí³çì

òàì óæî ö³ íå, óëàñíû òýêñò áàðàí³¢ öÿáå àä êï³íà¢ ³ ïðûí³æýíüíÿ, òû ÷ ûòàëà, ÿê ï³ñàëà — ãó÷íà, ïàäïàðàäêî¢âàþ÷ûñÿ ñàìàðóõë³âàé ìóçûöûû âåðøó, äà òàêîãà ïðàöýñó ñüûåäê³ çâû÷àéíà íå äàïóñêàþööà, õ³áà øòî ¢ òýàòðû, ÿêðàç òàì, â³äàöü, ³ ïðàéìåå, ³ ãýíàÿ ôýñòàâàÿ ãóðìà òàêñàìà ñüö³øûëãñÿ íåäçå íà ñÿðýäç³íå òâàéãî âûñòóïó — àòà÷ûëà øêëÿíîå êîëà ³ çãîäíà çàäûõàëà âà ¢í³ñîí, ³ âîñü êàë³ òû, çäðàíöüåå¢øû ¢ âîïëåñêàõ, óæî íå íà ýñòðàäçå, à ¢í³çå, ó ïà¢çìðîêó, ó íåéê³ì ÷ýïê³ì ñÿáðî¢ñê³ì êîëå: ïàðíà, äûìíà, õòîñüö³ íàë³âà¢, õòîñüö³ ñüìÿÿ¢ñÿ, òâàðû ì³ëüãàë³ àäàñîáëåíûì³ êàäðàì³ — ïðàöÿãâàëà ðóêó ö³ òî ïà öûãàðêó, ö³ òî ïà êå³õ, òîé ÷ àëàåå íà ³ìãíåíüíå àïûíó¢ñÿ ïîáà÷, í³áûòà çà÷àï³¢ñÿ çà öÿáå ì³ìàõîäçü — ç êàö³íûì³ ïàëàþ÷ûì³ ¢ ïðûòåìêó âà÷ûìà çàõîïëåíà äûõíó¢ ãàðÿëà÷íûì äóõàì: “Íó òû é äàåø!” — ³ òàêñàìà, íå ñïûíÿþ÷ûñÿ, ïàñïðàáâàà¢ ñüö³ñíóöü, ïåðàõàï³öü òâàþ ðóêó, øòî öÿãíóëàñÿ ïà öûãàðýòó (ö³ êåë³õ), — òû çàïàìÿòàëà ãýòà òàìó (áî õòî òîëüê³ í³ ö³ñíó¢ òàáå ðóê³ ¢ òûì íàòî¢ïå!), øòî ãýíûì íÿçðó÷íûì ðóõàì, íåÿê òàð÷ìà ¢á³òûì ó íàïðàìàê òâàéãî ¢ëàñíàãà, í³áûòà çàåõà¢øû ç ðàçãîíó ïàä “òàãë³íó” ³ ì³ë³öýéñê³ ñüâ³ñòîê, ¸í çäîëå¢ áàëþ÷à çüá³öü òàáå âÿë³ê³ ïàëäö, — ³ àäðàçó ÿê ñüâ³ñíóëà íåøòà — ³ìíóëüñàì, áë³ñêàâ³÷íûì ñüìåõàì ñêðîçü ñüâÿäîìàñüöü — äç³¢íà, ñÿðîä íåìàã÷ûìåå ì³òóñüí³, äàêëàäíàãà ³ öüâÿðôçàãà íàñêðîçíàãà âåäàíüíÿ: í³áû õòîñüö³ ñòàðîíüí³ ñïàêîéíà, ãðóíòî¢íà ïî¢íûì ñêàçàì ïðàìîâ³¢ ó ãàëàåå: “Ãýòû ìóæûê çðîá³öü òàáå áàëþ÷à”. ßêðàç òàê, äàñëî¢íà, òî áîê ìå¢ñÿ íà ¢âàçå çóñ³ì íå ìàäêðó÷àíû ïàëåö, ³ òû öóäî¢íà ãýòà çðàçóìåëà. Âîñü ó ãýòûì óñÿ øòóêà, äàðàæýíüêàÿ, — øòî ¢ñ¸ òû ää ñàìàãà ïà ÷ àòêó âåääàëà, äû íå, âåäàëà ÿø÷ý é äà ïà ÷ àòêó: íåäçå çà òûäçåíü ïåðää òîé ïàåçäêàé íà ôýñòûâàëü àäíé÷û âå÷ àðàì ããíëåíûÿ íýðâû, ç áàëþ÷ àé ïðàãàé, øòî áûâàå òîëüê³ ¢âîñåíü, àäêðûòûÿ äà ñüâåòó — íàñóñòðà÷ ÿãíîûì ôàðáàì, øòî çãàñàþöü ñÿðîä òàåìíûõ øîðãàòà¢ ó çàñíóëûì ë³ñüö³, — çàïýëåíãàâàë³ áûë³ ¢ðûâàê, ÿêîãà òû òàäû íå çðàçóìåëà ³ òàìó íå äàï³ñàëà: “Øòîñü çðóøûëàñÿ ¢ ñüâåöå: õòîñü êðû÷à¢/ Ñêðîçü íî÷ ìà¸ ³ìÿ, ÿê áûöòàì ó ïàêóöå./ ² õòîñü íà ãàíéó ë³ñüöåì øàìàöå¢/ Êðóö³¢ñÿ ³ í³ÿê íÿ ìîã çàñíóöü/ ß âûâó÷ àëà ðîñòàíÿ¢ íàâóêó./ Âó÷ ûëàñÿ àäðîçüí³âàöü íÿäóæíû/ Áîëü ³ áîëü ãàþ÷ û (õòîñü ï³ñà¢/ Ë³ñòû ìíå ³ ê³äà¢ ³õ ó àãîíü./ Ðàäîê íåäàï³ñà ¢øû). Õòîñü ÷ àêà¢/ ×àãîñüö³ àä ìÿíå, äû ÿ ìà¢÷ àëà/ ß âûâó÷ àëà ðîñòàíÿ¢ íàâóêó” — âîñü ³ çáûëîñÿ ¢ñ¸ äà ñëî¢öà: âó÷ ûñÿ, âó÷ ûñÿ çàðàç “íàâóê³ ðîñòàíÿ¢” — ç æûöüö¸ì, ç ñàáîþ, ç äàðàì ñâà³ì çàêëÿòûì, ÿê³ òû öÿìåð óæì íà¢ðàä ö³ çäîëåå ïàäíÿöü — êàë³ äàãýòóëü, ë³÷û, àí³âîäíàãà ðàçó íå âûö³ñíóëà ãýòóþ òàíãó íà

âûøûíþ ïî¢íàãà ðû¢êà. Àé, ìàöü ÿãî çà ëàïó…

Íó, õàé áû íåõòà ¢ñ¸ æ ïàòëóìà÷û¢: ÿêîé õàëåðû áûëî íàðàäæàööà íà ñüûåò æàí÷ûíàé (äû ÿø÷ý é âà ¡êðàííå!) — ç ãýòàé áëÿäçêàé çàëåæíàñüöþ, çàêëäàçåíàé ó öåëå, ÿê áîìáà çàìàâîëíàãà äçåÿíúíÿ, ç ãýòàé íåñàìàñòîéíàñüöþ, ç ïàòðýáàé ïåðàòðîïëiâàööà ¢ âiëüãîòíóþ ðàçüëåçëóþ ãëiíó, óòàïòàíóþ ¢ ïàâåðõíþ çÿìëi (çüíiçó, çà¢æäû êàõàëà — çüíiçó, ðàñïëàñòàíàé íà ñüïiíå: òîëüêi òàê i ïàçáûâàëàñÿ ñÿáå ç êàíöàìi, çüëiâàþ÷ûñÿ ðûòìàì óëàñíûõ êëåòàê ç ïðàìåííàé ïóëüñàöûÿé ñóñüâåòíûõ ïðàñòîðà¢, — ç òûì ìóæ÷ûíàì íiâîäíàãà ðàçó íi÷îãà ïàäîáíàãà íå áûëî, ó ìîìàíò, êàëi ÿíà, çäââàëàñÿ, âîñü-âîñü ïà÷ûíàëà ¢ÿæäæàöü, ¸í, íå ñïûíÿþ÷ûñÿ, àáóäæà¢ ÿå ðýçêiì âûäûõàì: “Ìää, òóò òðýáà ðîòó ñàëäàòà¢!” — ãýòà ñüìÿøûëà, àëå íÿ áíëüø: “Øòî çà çàÿ¢ê³?” — àáóðàëàñÿ ÿíà: íå íà ñëîâû, íà àä÷óæàíàñüöü òîíó. — “Äóðí³öà, ãýòà æ êàìïë³ìýíò! Òàáå ¢âîâóëå òðýáà ç äâóìà ìóæûêàì³ ïàñïðàáàâàöü, âåäàåø, ÿê òàáå ãýòà ¢ñòàâ³ëà á!” — öàëêàì ìàä÷ûìà, øòî i ¢ñòàâ³ëà á, íåçäàðìà æ ÿ ëÞáiëà ïàä÷àñ êàõàíúíÿ êóñàööà, óñìîêòâàöööà âóñíàìi ¢ ïàëåö àáî ïëÿ÷î, çàöÿãâàööà äà àäóðýíúíÿ áÿçäîííûì ïàöàëóíêàì; õðàìâàé ïðàñòûòóöêé — âîñü êiì ÿ ìóñiëà áûöü ó ïàïÿðýäíìì æûöüöi; àëå ¢ ãýòûì — ó ãýòûì, ìiëû, ìíå îõ ÿê íÿ ¢ñ¸ àäíî, ç êiì ÿ: ïîìíþ, ÿ êîëiñü ñÿâçåëà ¢ ýëåêòðû÷öû íúÞ-¸ðñêàãà ìýòðî, ç ãàëàâîé çàíóðû¢øûñÿ ¢ àïîøíi ðàìàí Òííi Ìîðûñàí, íåõòà ïëÿñíó¢ñÿ ïîáà÷ ñà ìíîé íà ëà¢êó, óñìì öåëàì ïðûöiñêàÞ÷û äà ìýòàë¸âàé ïàðýí÷ûíû — i ìÿíå ðàïòàì ïðàöÿëà ÷ûñòûì, ÿê âûñîêàÿ íîòà, çàðàäàì òàêîãà ìãáóòíããà ýðàòû÷íããà ïîêëi÷ó, øòî ïëîöü çàðàç æà àäãáóêíóëãñÿ ¢çáóäæàíàé íàïÿòàñüöþ, íàïó÷ûëàñÿ ¢ñÿðýäçííå, ÿê äðýâà ¢âåñíó; àäíà÷àñîâà ¢öÿìiëà, øòî ãýòû ìóæ÷ûíà, õòî á ¸í òàì íi áû¢, — óæî êîëüêi ñòàíöûÿ¢ íàâiñà¢ íàäà ìíé, i íå áûëi á ìû ëÞäçüìi, òî ¢æî çàðàç êà÷àëiñÿ á íà ãýòàé çàïëÿâàíàé ïääëîçå, áî, êàõàÞ÷ûñÿ ïà-ñàïðà¢äíàìó, çüëiâàåøñÿ íå ç ïàðòíýðàì — íå, ç áóéñòâàì áåçíàçî¢íàå ñiëû, øòî ïðàöiíàå ñâàììi ñòðóìåíÿìi ¢ñ¸ æûâîå, ïàäêëÞ÷àøñÿ äà ÿå, êàá íà íåêàëûêi ñýêóíäà¢ — à-àõ! — êàòàïóëüòàâàööà ¢ ÷àðíîöüöå, ÿêîå âiáóå àãíiñòûìi àáðûñàìi, ÿêîìó íÿìà íi íàéìåíúíÿ, íi ìåðû, íà òûì ãðóíòóÞööà ¢ñnå ïàãàíñêiÿ êóëüôû, i òîëüêi õðûñüöiÿíñòâà çàìàöàâàëà ãýòàå çüëiöüö¸ çà âåäàìñòâàì ×àðíàáíãà, çàìóðàâà¢øû ÷àëàâåó ¢ñnå âûéñüöi çü ñÿáå, àïðî÷àäíîãà — ïðàç ãàðó, àëå äëÿ íàøàé ýíîõi, õîöü ïà ñóòíàñüöi é ïîñòðûñüöiÿíêàé, óæî àäðýçàíû øëÿõ äà âÿðòàíúíÿ íàçää ó àðã³ÿñòû÷íåå ñüâÿòà ñóñüâåòíàé åäíàñüöi: ìû, êîæíû ïàäñîáêó, áåçíääçåéíà çàðàæàíûÿ ïðàêëÿòûì óñüâåäàìëåíúíåì âàæíàñüöi i

¢ø÷ûëüíåíàñüöi ¢ëàñíàãà “ÿ”, i òàìó ïåðàìîæíà-÷ûñòàÿ, ãó÷íàÿ íîòà àáàðâàëàñÿ i çãàñëà ¢ ìàìì öåëå àäðàçó æ, ÿê òîëüêi òîé, ñïðàâà, — çàãàâàðû¢: íåäçå ÿø÷ý ïðàç ñòàíöûþ àçâà¢ñÿ çü äçîêìì àêöýíòàì, ñïîûòà¢øûñÿ, øòî ÿ ÷ûòàþ: âó÷óñÿ, öi ÿê? ñòóäýíòêà? — âîñü òóò ÿ ¢ ïåðøû ðàç çiðíóëà íà ÿãî — ãýòà áû¢ ìàëäâû, äçåñüöi ïàä òðûöòàòêó, êàðæàêàâàòû, ìîöíà çüáiòû, ÿê ç öýëüíàãà êàâàëêó àäëiòû “øïiê”6, ÿãî ïåêíûÿ, ÿê ñüëi¢ê³, âî÷û çàìîãëiëiñÿ ïàæàäëiâûì áëÿñêàì, òàê ãëÿäçåëi íà ìÿíå, êîæíû ç-çà êðàòà¢ ñâéãî æûöüöÿ, ñîòíi ìóæ÷ûíà¢ ðîçíûõ íàöûÿ¢ i êîëåðà¢ ñêóðû, âûñóíóöòà íà õâiëþ — ëüãà, à âîñü ÷àãî íåëüãà — äûê ãýòà âûéñüöi íàçóñìì; “Pardon me?”7 — ïåðàïûòàëà ÿ òûì õàëîäíûì âîñòðûì ãîëàñàì, ÿêìì àäøûâàþöü íàõàáà¢. I òîé Õóàí, öi Ïàáëà, öi Ïýäðà, àäðàçó ¢öÿìi¢, øòî — óñ¸, êàíåö, êàíòàêòû ðàçàìêí¸íûÿ, — “íå, íi÷îãà” ïðàáëåêàòà¢ i ÿø÷ý øòîñüöi äàëåé ìàðìûòà¢ ñàáå ïàä íîñ, óæî ïà-ñâíéìó, — ìàãòàíû æûâ¸ëüíû çàêëiê ÿãî öåëà çàâÿ¢, ñêðóöi¢ñÿ, ïà÷à¢ õóòêà-õóòêà çãàñàöü, ïîáà÷ ña ìíîé ñÿäçå¢ ñàìû çâû÷àéíû ïðû÷ýïà-ýìiãðàíöiê — ìiæ iíøûì, íå¢çàáàâå õóòêà ¢ñòà¢ i ïàïðàñòàâà¢ — öi äà âûõàäó, öi òàê êóäû, ÿ ¢æî íå ãëÿäçåëà, âÿðíó¢øûñÿ äà êíiæêi: àñîáà, òîëüêi âûíûðíó¢øû, ïàçáàâiëà ìîöû ÷àðû ïëîö³. Ìîæà, ñàïðà¢äû, àäçííàå âûéñüöå ç ãýòàé âÿçüíiöû — iñüöi ç õàòû âå÷àðàìi, íiçêà íàñóíó ¢øû êàïþðî÷à, ñÿäàöü ó âûïàäêîâûÿ à¢òî, íå íàçûâàþ÷û ìÿ, ðóêà êiðî¢öû íà êàëåíå, íiçêi, õðûïàòû ïîñüìåõ, ãàðà÷êàû øíðãàò íåïàòðýáíàé àäçåæû, íÿ òðýáà ¢êëþ÷àöü ñüâÿòëî, íÿ òðýáà ðàñïëþ÷âàöü âà÷ýé, ñëóõàöü òîëüêi êiïåíüíå êðûâi, i ìóæ÷ûíêóþ ïàðòûþ ¢äàðíûõ, i ñâà¸, öi ¢æî-íå-ñâà¸ ðàñêðûöü-ðàññòóïàíüíå, î, ÿê òû ôàéíà ðàñêðûëàñÿ, íó! íó! ø÷ý! ø÷ý! — äû òîëüêi æ ÿíû ¢ñå õî÷óöü ãàâàðûöü, õî÷óöü ääñ¸ðáíóöü, ðàçìàçâàþ÷û ñüëiíó i ñïýðìó, ãëûòî÷àê öÿáå: à øòî òû ÷ûòàåø, à êóâû ³äçåø, à öi ìàåø ìóæà, òðýáà âûäóìâàöü ëåãåíáó, “Êàê âàñ çîâóò? — Èðèíà”, — áûëî, áûëî ðàç i òàêîå, ñêîí÷ûëàñÿ ìîòíûì, äà æàëåçíàãà ïðûñìàêó, ïàöàëóíêàì ó ïàä’åçüäçå, âûðâàëàñÿ — óöÿêëà, ïàñüìåéâàþ÷ûñÿ ñàìîé ñàáå, ìì óñìì òðýáà ïåðàìàãàöü, âíñü ó ÷ûì ðý÷; ø÷ûðà, áÿñõiòðàñíà áðàöü i äàâàöü — ÿê âóãëåêiñëàòà-õëÿðàòië-êiñëàðîä — ÿíû íÿ ¢ìåþü, i òîé ìóæ÷ûíà, ÿêi öÿïåð äàõîäçiöü äçåñüöi ¢ ïýíñûëüâàíñêàé ïóø÷û íà ääçííàêðî¢íáé ëàñöû áðàòî¢-äûÿñiâûðíêà¢, áÿç öýíòà çà äóøîé i áÿç ñëîâà àíåâëüñêàé (à áûëî æ êàëi ïàââó÷ûöòà, ïðûä-äóðàê), — ýõ, ÿê æà ¢ñõääçi¢ñÿ, ÿê ïà-êîíñêó òàäû ¢ñêiíó¢ ãàëââó, áûöòàì á³çóíîì àïÿðýçàíû, êàëi òû ïàñääçiëà ÿãî çà ñòîëiê ó êââÿðíi é ñïðàáââëà, ïàêëiêà¢øû íà äàíàìîãó ¢ñþ ñâàþ ñòðûìàíàñüöü, óíåñüöi õîöü íåéêóþ òýðàïý¢òû÷íóþ ÿñíàñüöü ó

ãýòóþ ñóíîëüíóþ äóøý¢íóþ i öÿëåñíóþ íÿìîãëàñüöü, — óñ¸ ïðà¢äà, ìiëû, i øòî ÿ öÿáå ¢æî íå êàõàþ — òàêñàìà ïðà¢äà: “Äûê òû øòî, — âûêííó¢ñÿ ëÿçîì óãîðó, ÿê ñüöiçîðûê, — äóìàåø, “ïàáÿäç³ëà”?”, — çäàåöòà, òàê i çàñòàëàñÿ ñÿäçåöü, ðàçÿâi¢øû ðîò: Ìiêîëà, õiáà æ ìû ç òàáîé êàíàò ïåðàöÿãâàëi?.. “Ååäàåø, — çíî¢ áû¢ òîé çëàâåñíû íåìiãàþ÷û ïîãëÿä, áûöòàì íåøòà ³íøàå ãëÿäçåëà ñêðîçü ÿãî ðýçêà àáâåäçåíûÿ çàïàëåíûìi ïàâåêàìi âî÷û, ÿê ñêðîçü ïðàðýçû ìàñêi, — êàë³ á òû áûëà ìóæûêîì, ÿ á òàáå çàðàç óâàë³¢!” Âåëüìi ìiëà ç òâàéãî áîêó, êàðàíû, — ìíå é ñàìîé ÷àñàì îê ÿê øêàäà, øòî ÿ — íå ìóæûê. “Òû áàáà. Âîñü òâàÿ ìÿæà / I ñüïiöü òâîé ìåñÿö ñðýáíàé áëåøíÿé/ ßê ïåðàö ç êîí÷ûêà íàæà / Ó êðî¢ óòðóøàíà çàëåæíàñüöü”, — ìàðìûòàëà ñàìà ñàáå ¢ òûÿ ñòðàøíûÿ çiìîâûÿ ìåñÿöû, ïà-iíøàìó ñòðàøíûÿ, ÷ûì òûÿ, âîñåíüñêiÿ: ïàëîâà ñòóäçåíÿ, ëþòû, ñàêàâiê — íiâîäíáé çüååñòêi i íiâîäíàé ñïðîáû ïðà øòî-íåáóäçü äàâåäàööà — ïðàç Àòëÿíòûêó. Ç Êåìáðûäæó — âà ¢êðàííñêàå ïðàâiíöûéíåå ìÿñòý÷êà, ó ìàéñòýðíþ, øòî öåïëiööà äðîâàìi, íà ãàðûø÷û çàêiíóòàãà äîìà áÿç àäðàñó i òýëåôîíà, áåç êëÿçýòó i ãàðà÷àé âàäû, ç àäíîé ãîëàé ëÿïìà÷êàé íà ñêðó÷àíûì øíóðêó ïàä ñòîëüëþ, ç ìàëêàé êà¢áàñû i áëÿøàíêàé ðàñïóø÷àëüíàé êàâû, íà çàïýöêàíûì ôàðáàìi íiçåíüêìì ñòîëiêó, õî÷ êàíàïêó? î, ÿø÷ý ïàì³äîðêà ¸ñüöü, õî÷? Âîñïäçå, æûåå æ õëàïåö, — ÿê ñàáàêà ïðûáëóäíû, äà øîñòàé ðàíiöû íå êëàäçåöòà ñïàöü, ç-çà ìàëüáýðòó çà à¢òàìàáiëåì ãýòûì ñâàìì áåñïðûòóëüíûì — áåçãàðàæíûì! — ïðàç àêíî íàçiðàþ÷û, ó äâàööàöü ïÿöü, íââàò ó òðûööàöü òàêîå ÿø÷ý ìîæíà âûðûâàöü: çüâÿðûíàÿ ýíýðãiÿ âûâîçiöü — àëå ¢ ñîðàê! Òûì ÷àñàì ó ÿå êåìáðûäçêàé õàöå, ðàç çà ðàçàì ïåðàìåððàíàé áÿçìýòíàé õàäîé ç êóòà ¢ êóò i íàçàä (ïðàöà, äçåëÿ ÿêîé áûööàì áû é åõàëà ¢ Øòàòû, ðàññûïàëàñÿ, ÿê íåàõàéíà ñêëäçåíûì êàðòà÷íû áóäûíà÷àê), — íåøòà íåçðàçóìåëàå ðàáiëàñÿ ç òýëåôîíàì: ðàç-ïîðàç òðûâîæûëi ¢íà÷û ÿå ñíî êàïðûçíûÿ çâàíêi, çðûâàëàñÿ, õàïàëà ñëóõà¢êó: “Õýëî¢!” — äçåñüöi äàë¸êà íà áÿçìî¢íàé ëiíii ñüâiñòà¢ ïàðûâiñòû âåöåð i ãëóõà ðàêàòà¢ àêiÿí, ïàðó ñýêóíäà¢ íåàáæûòàÿ, íåçàñäëåíàÿ ïðàñòîðà ïàä ïà¢íî÷íûì ïà¢øàð’åì äàâàëà ¸é âåñòêó ïðà ñÿáå, áûöòàì íàñàìðý÷ ó ¸é “õòîñü êðû÷à¢ ñêðîçü íî÷ÿå ìiÿ, ÿê áûöòàì ó ïàêóöå”, — i íÿ ìîã äàêðû÷àöòà, ç-çà ÷àî íÿìû ñûãíàë ïåðàðûâà¢ñÿ: ïàäâîäíà-çåëåíàâàòûì çüçÿíüíåì óñïûõâàëi áåëüìì êðîïàê íà ñëóõà¢öû i áóëüêàòà¢ ó ðàñòðóáå áÿçáóøíû çóìýð, — î, ó âàñ àáà³õ õàïiëà á ìîûû ïàâûâîäçiöü ç ëàáó ¢ñå òÿëâîííûÿ ëiíii íàä Àòëÿíòûêàé, ãýòàÿ øàë¸íàÿ, ïðàãíàÿ äà æûöüöÿ ìîö ôóãàñniëà çü ÿãî êàðòiíà¢ i òâàiõ ååðøà¢, òû ïàçíàëà ÿå àäðàçó, òîëüêi-òîëüêi àïûíó¢øûñÿ ¢ ÿãîíàé ìàéñòýðíi i íà÷àïi¢øû âêóëÿðû ç òî¢ñòûìì

øêåëüöàìi, ñòàëà ïåðàä ïàëîòíàìi, i ãýòàêñàìà ¸í ìóñi¢ ñïàçíàöü òâàþ, — òâàþ, ÿêàÿ ¢ ôûÿ çìîîâûÿ ìåñÿöû, òàê íå ÷ àêàíà i íàïàâàë çüáiòàÿ ña ñâà¸é, íÿäà¢íà ïåðàä òûì àäøóêàíàé âîñi (áî òû áûëà — æàí ÷ ûíà, æàí ÷ ûíà, õàé ÿìó ñòîíàööàöü ÷ àðòî¢: ïàâîéíàÿ ðàñüëíà, ÿêàÿ áåç âýðòûêàëüíàé ïàäïîðû, íÿõàé áû íàâàò i ïðûäóìàíàé, — áåç êàíêðýòíàãà àáëi ÷ ÷à æûâîãà êàõàíüíÿ — àïàäàëà äîëó i çàñûõàëà, ãóáëÿþ ÷ û ¢ñÿêóþ ïðàãó äà âåðõàåâæíàãà ðàçãîíó: êîæíû âåðø áû¢ öóäî¢íûì áàéñòðóêîì àä ÿêîãà-íåáóäçü êíÿçüêà ç çîðêàé íà ëáå, çîðêà çâû ÷ àéíà ïîòûì çãàñàëà, âåðø — çàñòàâà¢ñÿ), — ïàêíóòàÿ áåç íàãëÿáó, ãýòàÿ ñiëà ðàçðûâàëà öÿáå çü ñÿðýäçííû, ëþòà äðàïàëàñÿ ¢ ñüöåíêàõ òâà¸é iñíàñüöi i çâàëüâàëàñÿ ¢ ðîñïà ÷ íàé áÿñüñiëàñüöi, — “I ðàïòàì çàõàöåëàñÿ — êðû ÷ àöü. / Íà ëÿìíó âûöü i êiïöþðàìi äðàöü / Øïàëåðû — àä óñüâåäàìëåíüíÿ ñòðàòû/ Áî ¢æî äàðýìíà íà öÿáå ÷ àêàöü”, — àæ ïàêóëü, ó äàçíí ñàêàâiöêi äçåíü, íå àáïàëiëà ¢ñ¸ íóòðî æóäàñíàÿ äóìêà, øòî ¸í — ïàì¸ð, âîñü ïðîñòà ¢çÿ¢ i ïàì¸ð, “ëÿïíó¢ñÿ ¢ êðîïà ÷ êó”, ÿê i õàöå¢ (ïðûçíà¢ñÿ ¸é ó ãýòûì ëåäçü íå àä ñàìàãà ïà ÷ àòêó — ç êðûâîé óñüìåøêàé ðàçãàíÿþ ÷ û à¢òî, ÿê ñàìàë¸ò íà ¢çüë¸òíàé ïàëàñå ñÿðîä íî ÷ û íà çàìîðñêàé øàøû, i ìîêðûÿ ëiõòàðû ¢ äðîáíàìiãëiñòàé ñðýáíàé àáëÿìî¢öû, i ÷ îðíû àëåéíû áëÿñê ñóñòðý ÷ íûõ ëóæûí — óñ¸ çüëiëîñÿ, íàâàëüíà ïàì ÷ àëà íàïÿðýéìû, çàõîïëiâàþ ÷ û äóõ, ñòî, ñòî ââàööàöü, ñòî ñîðàê, ñòî... ñòî øýñüöüäçåñÿò? — íå áà³øñÿ? íå çüÿ¢ëÿåöà æàäàíüíå ëÿïíóööà ¢ êðîïà ÷ êó? — íå, íå áàþñÿ, íå áûëî ¢ ìÿíå ñàïðà¢äíàãà ñòðàõó, äû, ïàïðà¢äçå, i çàðàç íÿìà — äçi¢íà äûé íåçðàçóìåëà, àñàáë³âà ¢çÿ¢øû ïàä óâàãó ¢ñ¸ ìà¸, àõ ðàñòóäû òâàþ òàê, æûöüö¸-êàòàðãó, øòî íÿäðýíía ïà ÷ àëîñÿ, ïðû íàðàäæýíüíi — ëëiíi ÷ íàé ñüìåðöþ, ìàìà çãàäâàëà, øòî ¢æî i öý¢êà êàëó çüâiñàëà ç äóïêi, ³ öåëüöà ïàñiíåëà: âûòêíóëà äóøàíüêà íîñ íà ñüâåò i çà¢ïàðöiëàñÿ — ý, íå, ïóñüöiöå íàçàä! — à ÿå, äçÿêóé, àäêà ÷ àëi, äû õóòêà òàê, äûê íÿìà ÷ àãî ïëÿâóçãàöü, ¸ñüöü ðý ÷ û, ñòðàøíåéøûÿ çà ñüìåðöü, i ÿ iõ âåäàþ, òîëüêi àä òàãî ñòðàõó — ïðûâàíàãà i ö¸íàãà, çàâàðîæëiâà-ïðûöÿãàëüíàãà çàõàïëåíüíÿ àä çáóáû, ÿêîå ¸ñüöü ó ìì i ÿêîå ÿ ÷ àñàì çà¢âàæàëà i ¢ iíøûõ — íÿìà ¢âà ìíå, i êðîïêà, òàìó ¸í i ãëÿäçå¢ íà ìÿíå ç iñêðàìi íåiðûõàâàíàãà çàõàïëåíüíÿ ¢ ïîçiðêó, íàâàò êàëi ¢æî ¢ñ¸ ñêîí ÷ ûëàñÿ: “À òû àäâàæíàÿ!” — i “êðîïà ÷ êà” ïðàñêî ÷ ûëà òàäû ïà ¢çü ìÿíå, íå ñiàëîõà¢øû), — àëå ãýòàÿ äóìêà — øòî ¸í ïàì¸ð, øòî òûÿ çàãàäêàâûÿ òýëåôîíûÿ çâàíêi ñàïðà¢äû-òàêi àä ÿãî: ç “òàãî áîêó”, à çíà ÷ ûöü, øòî ÿå êàõàíüíå íå çüáåðàãëî ÿãî, øòî ÿíà ñàìà, ñàìà, íàðöûñû ÷ íàÿ ýãàiñòêà, ãàðäûíÿé ñâà¸é äóðíé, ïûõàé òàíàêàíüíåì ïóñòàïàðîæíìì ïàäïîõóëà ÿãî äà “êðîïà ÷ êi”, äçå æ, áà ÷,

ïðûíöýñà çíàéøëàñÿ: àõ òàê? íó øòî æ, òàäû ÿ ïàåõàëà, — âÿäîìà æ, Àìýðûêà — the land of opportunities8, ïà¢-Ý¢ðîïû, íÿ íàøàé äî¢áàíàé, à ñàìàé ñàïðà¢äíàé, àä Áðûòàíii äà Iòàëii, ñþäû ðâåöòà, ãðîøû, êàð’åðà (“Ìóçûêà, æàí÷ûíû, øàïïàíñêàå…” — àçâà¢ñÿ ¸í iðàíi÷íûì ðýõàì), à ¢âà ¡êðàiíå øòî, Óêðàiíà — Õðîíàñ, ÿêi õðóìàå ¢ëàñíûõ äçåòàê ç ðó÷êàìi i íîæêàìi, øòî æ, òàê i ñÿäçåöü, àæ ïàêóëü æàáà öûöêi äàñüöü, öi òî áîê äûÿñïàðíûÿ äçÿäêi, êàëi êëiìàêñ ñòóêîå, ïðýìiþ Àíòíàâi÷à¢?* — àé Áîæ-æà æ ìîé, äûê ÷àãî ÿíî ¢ñ¸ íà ôiã âàðòàå, êàëi ¸í ïàì¸ð, øòî, øòî çü ìì çäàðûëàñÿ?! — ãýòàÿ äóìêà áûëà òàêîé íÿñüöåðïíàé, øòî, âûñêà÷û¢øû íà ãàíâê çàäíÿãà äâàðà, óçüíÿ ¢øû òâàð äà çüìåíëiâàãà êåìáðûäçêàãà íåáà, øòî õóòêà öüìÿíåå ¢ íàïëûâàõ õìàðíàé ãóàøû, óõëþíâàþ÷û çüëïïëûìì àä ñÿäçåíüíÿ é òûòóíþ ë¸ãêìì ëåäçü óëî¢íû ïîâûõ àêiÿíó, ÿíà ïà÷àëà ìàëiööà — òàê, ÿê ïåðàä òûì ìàëiëàñÿ òîëûêi äâîé÷û, ðàç çà áàöûêó, ÿêi äàëåæâà¢ ó ëÿêàðíi ïàñüëÿ ¢æî íåïàòðýáíàé àïýðàöûi, ãääçííàìi êóð÷à÷ûñÿ ïää çàëïàìi-ìýòàñòàçàìi áíëþ (à äà íàðêîòûêà¢ ÿø÷ý íå äàéøëî) — êàá Áíã õóòêà ïðûáðà¢ ÿãî, i ¢ äðóãi ðàç, ñîðàìíà ¢çãàäàöü, — çà íåçàëåæíàñüöü, òàäû, 24 æíi¢íÿ äçåâÿíîñòà ïåðøàãà ãîäó, êàëi ¢ñ¸ âûðàøàëi ãàäçííû, ÿê ÿíî çâû÷àéíà i çäàðàåöà ¢ æûöüöi ëþäçåé i íàðîää¢: Ãîñïàäçå, ïðàñïëà-òðûìöåëà, äàïàìàæû — íå äçåëÿ íàñ, áî íÿãîäíûÿ ìû, à äçåëÿ ¢ñiõ ïàëåãëûõ íàøûõ, øòî íåñüöü ìì ëiêó, — i àáåäçüûå ìàëiòâû áûëi ïà÷óòÿ, òàê[3]ÿ ìàëiòâû ää àäðàñàòà ça¢ñ¸âû ääõîäçÿöü, à òóò ÿíà ïðàñïëà: Ãîñïàäçå, çðàái òàê, êàá ¸í áû¢ æûâû! — õàé áû çàáû¢ñÿ ïðà ìÿíå, õàé áû âÿðíó¢ñÿ ää æîíêi, õàé áû çäðàäææàà¢ çü ïåðøàé-ëåïøàé, — íÿ òðýáà ìíå ÿãî çà ìóæà, i íi÷îãà ää ÿãî íÿ òðýáà, êàëi íà òîå âîëÿ Òâàÿ, Ãîñïàäçå, ÿ áóäó êàõàöü iíøàãà i çü iíøûì íàðàäæàöü áóäó äçÿöåé, òîëüêi — î Ãîñïàäçå, õàé ¸í áóäçå æûâû. I çäàðîâû. I ø÷àñüëiâû. Òîëüêi ãýòà, Ãîñïàäçå. Òîëüêi ãýòà. Íó, “çäàðîâû i ø÷àñüëiâû” — ãýòà òû, çíëàòêà, âÿäîìà, çàãíóëà öåðàçü âåðõ, áî ñiëêîì íiêîãà ø÷àñüëiâûì çðàáiöü i Áíã íå ïàòðàïiöü, òàê øòî ¢ àïîøíÿé ðýäàêöûi òâàþ ðîñïà÷íóþ òýëåðàìó ìóñiëi ïðûíÿöü áÿç ãýòûõ äâóõ ñëîâà¢ — êàëi á Áíã ñëóõà¢ äóðíîãà ïàãàíÿòàãà… (À öiêââà, ÿê ÿíî òài ó iõ àäáûâàåöà — öi íåéêi àí¸ë-ñàêðàòàð äàáiðàå çÿìíûÿ ïàñëàíüíi ïðû àïàðàöå, âûìàþ÷û ç ïëûíi ø÷ûðûÿ, öÿæêiÿ i ãàðà÷ûÿ i íÿ¢îïëüíà ñïóñêàþ÷û ¢ ÷îðíóþ äçiðêó áÿçâàæêiÿ ìàñû ïóñòûõ ñëîâà¢? — òàê i çü âåðøàìi áûâàå: äàðàçó àáðûäàå, ÿê òîëûêi ïà÷ûíåå âàëiöü ïóñòàÿ ïàðîäà, — i êiäàåø, íåäàïiñà¢øû.) I ÿø÷ý ¢ ääíûì ìîìàíöå òû òàäû ñõëóñiëà — ó “õàé áû çàáû¢ñÿ ïðà ìÿíå”: ëåïÿòíóëà ¢ ïà¢çàáûöüöi, íàñàìðý÷ öüâ¸ðää âåäàþ÷û, øòî íiêîëi ¸í öÿáå íå çàáóäçåööà, êîëûêi áóäçå æûöü: ñüöiñíó¢øû

íåäàêóðàê äâóìà ïàëüöàìi, øïóðíó¢øû ÿãî íàâîäàäëü, àæíî äóãîþ ¢ ïàâåòðû áëiñíó¢: “À ôû ïàäóìàëà, êîëüê³ ìíå àä öÿáå àäûõîäç³öü? Ãà?” — áûööàì ïðàçü ñiëó ñòðûìëiâàþ÷ûñÿ, êàá íå çàïóñüöiöü i ¸þ ¢ñüëää çà íåäàêóðêàì (“Òû æ óë³÷âàé, ÿ ÷àëàåâê ñëàáû, ìàãó é ñÿêåðàé ïà êàðêó”, — ïðûçíà¢ñÿ áû¢ ðàç, i òàáå çàðàç æà áëiñíóëà: âîñü, âîñü ÿíî! íÿ õëóñiöü, ïðà¢äó êàæà! — i, ç óìîìàíò óëëþ÷àíàé áåçàñàáîâàé ïðàãíàé öiêàâàñüöþ, — çàãóëi, çàñòàãíàëi íÿáà÷íûÿ äðàòû, øïàðêà ïåðàãàíÿþ÷û iíôàðìàöûþ, — âûöiñíóëà-òàêi òàäû çü ÿãî, õîöü ÿêîãà çàäóáåëà-àäïîðíàãà íà ¢ñÿêiÿ ðîñïûòû-ëàø÷àíüíi-ñþñþ-ïóñþ-íó-ñêàæû-ìíå-ëàïàòàíüíi, — ñêóïóþ, ïóíêö³ðíóþ ãiñòîðûþ ïðà òîå, ÿê êàëiñüöi äà¢íî, ðàñüïiñâàþ÷û âÿñêîâóþ öàðêâó íà ïàðó “ç àäíûì ìóäàêîì, ÿê³ ìÿíå äàñòàâà¢”, äàéøî¢ äà ñòàíó, øòî ãàíÿ¢ñÿ çà ãýíûì çü ñÿêåðàé ó ðóêàõ — íÿ¢æî âàêîë öàðêâû, ïàäóìàëà òû, ÷àìóñüöi ¢ÿâi¢øû, øòî ãýòà ìóñiëà ääáûâàööà íî÷ ÷ó, áî íÿìà íi÷îãà áîëüø æóäàñíàãà çà íà÷íóþ öàðêâó ç ääáiòàé ó ö¸íûõ øûáêàõ óãàðû ïî¢íÿé, — âîñü ç òûõ ÷àñî¢ i êiäàåööà íà¢ö¸êi êîæíû ðàç, òîëüêi ïà÷ó¢øû íàáëiæýíüíå òàãî äóõó, — ïàíÿòóíà, ãàûêíóëà òû, ö³êàâà, õîöü ïà-ñàïðà¢äíàìó öiêââáé áûëà òóò i äàëåé ïî¢íàÿ àäñóòíàñüöü ó òàáå ñòðàõó, âîñü ñòàí — i ¢æî, íiáû ¢ñ¸ ãýòà àïâäÿàäèàñÿ ïðàç áàð’åð÷ûê ó ïàêîi ñïàòêàíüíý¢ ó âÿçüíiöû öi âàð’ÿòíi: äàñëóõåø — i ïîéäçåø, i çà òàáîé ç ãáó÷íûì ñêðûãàòàì çàñóíóöòà àáàáiòûÿ öûíêài äçûâåðû i ïûðñüíå ¢çäããîí, ÿê ïðûñàê ïàä ñêóðó, ñóõîå êëàòàíüíå ïàâåðíóòàãà ¢ çàìêó êëþ÷à). Êîëüêi ìíå àäûõîäçiöü àä öÿáå, êîëüêi òàáå — àä ìÿíå, “Ñêîëüêî íàì òàê åùè, ïðîòîïîï?” — ñïûòàëàñÿ æîíêà ¢ ðàññòðûæàíàãà Àâàêóìà, áðûäó÷û çü ìì, âûãíàíüíîêàì, ïà áÿçüìåæíàé ðà¢ííå, çìó÷û¢øûñÿ áÿçìýòíàñüöþ øëÿõó i ïðûñå¢øû íà êóïiíå, — i ïà÷óëà ¢ àäêàç: “Äî ñàìûÿ ñìåðòè, ïîïàäüÿ”. Óñõîäíi ôàòàëiçì, ýåå æ — ó ðàñåéòà¢ ãýòà ¸ñüöü, ç íàìi ãîðø, ñêëàäàíåé, ìû, óëàñíà, íi ñ¸å, íi òîå, Ý¢ðîïà ïàñüíåëà çàðàçiöü íàñ ìóòíàé ãàðà÷êàé ííäûâiäóàëüíàãà ìîêíåíüíÿ, âåðàþ ¢âà ¢ëàííàå “ìàãó!” — ääíàê ïääñòàâà¢ äëÿ ÿãî àæûöüöÿ ¢ëåíüíÿ, ó÷ýïiñòûõ ñòðóêòóðà¢, ÿêiÿ á òîå “ìàãó!” ïääõîïëiâàëi i òðûìàëi, ìû òàê ³ íå ñòâàðûëi, áî¢òà÷ûñÿ ñòàãîäçüäçÿìi íà äíå ãiñòîðûi, — íàøà ¢êðàííêàå “ìàãó!” ñàìîòíåå i òàìó áÿñüñiëåå. Àìýí.

×àìó òàáå çäàâàëàñÿ, øòî òû çìîæàø íà ñâàiõ ïëÿ÷àõ âûöÿãíóöü ÿãî ç òîé ÿìû, ó ÿêóþ ¸í, âiäàâî÷íà æ áûëî, òàê ïàñüëÿäî íà ¢ãðàçà¢? Óëàñíà, çàïàäîçðûöü ìóñiëà ¢æî ¢ íåðøóþ íî÷ — êàëi, ÿø÷ý òîëûêi ðàñïðàíàþ÷ûñÿ, ¸í ïðûæèóðû¢ñÿ íàñüöÿðîæàíà, íiáû ïðûìåðâà¢ñÿ: “À òû ìîæàø ðàíåé çà ìÿíå ñêîí÷ûöü?” — çàñüìÿëàñÿ, ïåðàïî¢íåíàÿ

õàäæýíüíåì ñiëà¢, ÿê áóòëÿ ìàëàäîãà âiíà: “ß ¢ñ¸ ìàãó!” Äóðíi ÷ êà, óæî òàäû ïàâiííà áûëà á çà¢âàæûöü, øòî ¸í íå ïàðòíýð — øòî, çàêàìÿíåëû ¢íóòðû ñÿáå äà øìàòãàäîâàé ìåðçëàòû, ïðîñòà íå ðàçóìåå, øòî ¸í íå äàçií, íàâàò i ¢ êàõàíüíi (“Îõ, ÿê òû ôàéíà äàåø!” — âûñòàíà ¢ ¸í ó ÿå — ïàñüëÿ äî¢ãàãà íÿ¢êëþäíàãà òóçàíüíÿ, ïàñüëÿ ïàêóòëiâûõ ñóòàðãà¢, ïàñüëÿ ¢ñiõ ää÷àéíûõ ëÿìàíòà¢ — “Àõ, íàøòî æ ÿ êâàñ[3] ¢!” i “Àé, áëÿõà, à ÿ òàê öÿáå õàöå¢!”, ïàñüëÿ ïðàâàëó ¢ ïàðóõâiëiííû ñíí — ñàìîòíû ñíí, íàãëóõà ääñå÷àíû ää ÿå ïðûñóòíàñüöi ïîáà÷: íå çâàðóõíó¢ñÿ, êàëi íàïíóëàñÿ âûçâàëiööà ç àáäûìêà¢, íó é ïàéøî¢ íà ôiã, iìïàòýíò íÿø÷àñíû, çàðàç óñòàíó, àïðàíóñÿ, çðàáëþ êàâû, õóòêà ïîéäóöü à¢òîáóñû, i ìîæíà áóäçå âÿðòàööà ¢ ãàòýëü, ó âîêíàõ ìàéñòýðíi íåçâàðîòíà áëÿêëà, âàäçÿíåëà ñiíå÷à, âûìàë¸¢âàëiñÿ íàãðóâà⁄ø÷àíûÿ ïàä ñüöåíàìi êóò÷àñòûÿ ñòîñû ïàëîòíà¢ ç äðîãêàãà, ÿê ïðàòàïëÿçìà, ïðûöåìêó, ïàñêóäíû ÷àñ, ÷àñ õâîðûõ i ñàðàêàãàäîâûõ, ãýòà ¢ òàêîé, ïÿ¢íà, øýðàé êàëàìóöi ìàðäóþööà äóøû íà òûì ñüåâöå, — i âîñü òàäû ¸í çðàái¢ ¸é áàëþ÷à, ñàïðà¢äû-òàêi áàëþ÷à, êóäû òài çãàäóû ïðà ñòðàòó öíîòû, painful intercourse9, âîñü ÿê ãýòà íàçûâàåööà ¢ ìÿäû÷íàé ëiòàðàòóðû, ÿêóþ ÿíà, çàøóãàíàÿ ña¢êîâàÿ äóðíiöà, òîëüêi ¢ Àìýðûöû ¢çÿëàñÿ âûâó÷àöü, íââàò äà ëåêðà áûëà ïàéøëà, âí ãðûçëà ãíÿòëiâåå ïàäàçðýíüíå, êàá øòîñüöi òài ó ¸é, ÷àãî äíáðàãà, íå ñàïñàâàëàñÿ, ïðàáà÷, Ãîñïäàçå, i âûòðà⁄ø÷ûëàñÿ, íå äàþ÷û âåðû, êàëi ëåêàðêà ïàöiñíóëà ïëÿ÷ûìà: “I don’t see any problems”10 — à òàäû, âiñêíó ¢øû äçíêiì ãîëàñàì — äçåíü ïàñüëÿ íàëóïöàâàíàÿ ìàòêà íûëà, ÿê ïåðää ìåñÿ÷íûì, — ñêàëàíó¢øûñÿ, áðûêíó¢øû íàãàìi, — “Ííå áàëþ÷à, áàëþ÷à, áàëþ÷à, áàëþ÷à, ÷óåø?” — ÿíà ïà÷óëà àáíà÷àñíâà çü ïåðàìîæíà-ãðîçíûì ïîêðûêàì: “À ñëàáî çà ìÿíå çàìóæ âûéñüö[3]? À ñëàáî ää ìÿíå äç[3]öÿòêà íàðääç[3]öü? Äóðí[3]öà òû, äóðí[3]öà, ÿ æ öÿáå êàõàþ!” — ÿê óñÿðÿäçííå çàéìàåööà i øûðûööà ÿãî âiëüãîòíû íääðûíÿëû æàð, îõ, ãýòàÿ õâiëiíà, óñ¸ — äçåëÿ ÿå, ïàáóäçü, îõ, ïàáóäçü ÿø÷ý, íå ³äçi, ãëûáîêi ¢çâûõ, ¸í âûíûðíó¢ çü ÿå ç òàêì ïðàìûòûì àä ïðäæûòûõ ãàäî¢, ðàçãëääæàíûì âiëüãîòíûì óíóòðàíûì ñûâÿòëîì ø÷àñüöÿ òâàðài, àæíî íà âà÷àõ çüÿâiëiñÿ ñüë¸çû ìiæâîëüíáé ïÿø÷îòû, ó òûõ ñüë¸çàõ õóâû i âàñòðàðûñû, íàòàïûðàíûÿ âóøû i ñêóëû, ïàñüëÿâàåííû âÿñêîâû ïàòàí÷ûê — áàöüêà ¢ ëÿååðû ïàñüëÿ íÿìåöêãà ïàëíó, ìàöi ¢ êàëãàñå íà áóðàêàõ — ñòàÿ¢ ç äóá÷ûêàì íà âûãàíå, óiåðøûíþ ¢ðàæàíû ðàçüëiòûì óçãî¢æ äàëÿãëÿáó, êîëüêi õîïiöü âîêà, áàðâîâûì çîëàòàì çàðû ¢ äûìíà-øûçûì øìàöüöi õìàðà¢, ñüâÿòëî ãàðýëà i çüìÿíÿëàñÿ, óñ¸ ãýòà áûëî ¢ ÿãî êàðòíiàõ, âûçâàëiöü òàãî ïàöàíÿòêó ç ãýòàãà ìà¢êëiâàãà, ç æíðñòêiìi âóñíàìi, äïáðà äàãëåäæàíàãà i àõàéíà

ïàãîëåíàãà ìóæ÷ûíû — “Òû íå íàðàäæàëà? Òâàå âóñíû ïàõíóöü íÿñüï³òûì ìàëàêîì, — âîñü âàçüìó ³ çðàáëþ òàáå ìàëîãà, ÷óåø? ñûíî÷êà”, — ãýòà áûëà öàëêàì ñàìàäàñòàòêîâàÿ òâîð÷àñüöü, ó ÿêîé òâàÿ ¢ëàñíàÿ ôiçû÷íàÿ íåçàäàâîëåíàñüöü âàæûëà íå íàéáîëüø, — çàñòà¢øûñÿ àäíà — áî ¸í, çàõóòà¢øûñÿ ¢ äà¢ãàïîëàå, ïàäîáíàå äà øûíýëÿ ïàëiòî, àäðàçó ïàäà¢ñÿ íà ïàìû¢êó — çâû÷êà äàâîëi õàìñêàÿ, êàëi ïàäóìàöü, àëå i ãýòà öÿáå òàäû íÿ ¢ðàçiëà, — òû âóðêàòëiâà ïàöÿãíóëàöü, õðóìñíó¢øû ñïëåöåíûìi íàä ãàëàâîé ðóêàìi, i ¢ñüâÿãíìiëà ç õðûïëàâàòàé óñüìåøêàé, — íó âîñü öÿáå íàðýøöå i âûåáàë³, ñÿáðî ¢êà, âîñü òàê, ïðîñòûì òýêñòàì — âûåáàëi, óïåðøûíþ ¢ æûöüöi, áî äà òàãî ¢ñ¸ áîëåé — äàãàäæàëi, öàöêàëiñÿ, ÿê çü ö¸ïëûì öåñòàì, äàïûòàâëiñÿ, ÿêiÿ ñëîâû ëþáiø, à òóò ïðîñòà ¢çÿëi äû é òðàõíóëi ïà-ìóæûöêó, áåç öûðûìíiÿ¢, — i äçi¢íà, íàâàò ãýòàÿ äóìêà íå áûëà íåïðûåìíàé, i êàëi òû âûöÿãíóëà ç ñóìà÷êi ëþñòýðêà, íàïåðàä æàõíó ¢øûñÿ òàãî, øòî òàì ïàáà÷ûø, — íà òðýöiÿ ñóòêi íÿñïàíüíÿ, ïàñüëÿ ¢ñiõ âûïàëåíûõ öûãàðàê i êàíüÿêî¢ àïî¢íà÷û, âîñü äûê ôýñòûâàëü âûäà¢ñÿ! — äûé ñàìà ¢ñïûõíóëà ðàäàñíûì çüäçi¢ëåíüíåì: íà öÿáå ãëÿíó¢ ðàçëàãîäæàíû, ïàìàëäçåëû äà ñòàíó òâà¸é à¢òýíôû÷íàé ïðûãàæîñüöi — äàëiêàòíû i õóäçåíüêi, àìàëü äçiöÿ÷û, ç ãàðýçüëiâûìi ÷îðíûì âà÷àíÿòàìi òâàðûê, ïà ÿêìi òû çà¢æäû ñÿáå âåäàëà, äëå ¢ ëþñòýðêó íÿ áà÷ûëà ¢æî õòî âåäàå êîëüêi: òû âÿðíóëàñÿ äà ñÿáå, òû áûëà äîìà, — à ¸í ñÿäçå¢ ó íàãàõ ëîæêà, ïàëi¢ i ãëÿäçå¢, ÿãî íåàäðû¢íà çüâåðíóòû äà öÿáå ïðàìÿíiñòà-çàâàðîæàíû òâàð àñüâÿòëÿ¢ ÿø÷ý öüìÿíóþ ìàéñòýðíþ, — ðàç-ïîðàç íàõiëÿ¢ñÿ íàä òàáîþ: ë¸ååíüêà, õàâàþ÷û ¢ñüìåøêó, ïàöàëàâàöü âûñòà¢ëåíûÿ ç-ïàä ääêiíóòàãà ïëåäó öûöêi i çíî¢ áåðàæëiâà, ïà-ñÿëÿíêó íÿñêâàïíà, ÿê ñàà¸ äàáðî, óêóòàöü öÿáå àæ ïàä øûþ, ïàäàöü êóáàê ç êàâàé “ãëÿäç³, íå ðàñõëþíàé”, à òû òóò-òàêi é ðàñõëþíàëà, òðàñ÷ûñÿ ¢ ðîãàöå, “à ÿ öÿïåð ãýòû ïëåä íà âûñòàâó — ³ ïàäï³øó, õòî çàëÿïà¢” — i, çüíÿíàöêó, — “×àãî òû ïëàêàëà?” — íå ñêàæó, íå, ÿø÷ý íå ñêàæó, ñêàæó ïàçüíåé, àæ ïðàçü ìåñÿö, à ðàç ñêàçà¢øû, áóäó ïà ¢òàðàöü ëåäçü íå øòîõâiëiíû: ç-çà íÿñòà÷û iíøûõ, ÿì÷ýéøûõ ñëîâà¢ — êàëi íÿìà òàêîé öûñòýðíû, êàá çüìåðàöü áÿçäîííû êàëîäçåæ, çàñòàåöà çíî¢ i çíî¢ ñïóñêàöü i âûöÿãâàöü òîå ñàìåå äçiöÿ÷àå âåäçÿðöî — ìàíàòîííàñüöü ïà¢òîðó, ðûïåíüíå êàëà¢ðîòó: ÿ êàõàþ öÿáå. ß êàõàþ öÿáå. ß êàõàþ öÿáå).

Âîñü òàáå, êàáåòà, — çàêàõàëàñÿ. Äûé ÿø÷ý ÿê — âûáóõíóëà íÿ ãëåäçÿ÷û, ïàëÿöåëà íà çëîì ãàëàâû, çâîíÿ÷û ¢ ïðàñòðûû âåäçüì³íûì ñüìåõàì, ³ áîëü òîé íå ñüö³øû¢ñÿ — à ïàâ³íåí áû¢, — äûê íå æ,

âûðóáàëà ¢ ñàáå ¢ñå çàñüöåðàãàëüíûÿ òàáë¸ øòî ì³ãöåë³ ÷ ûðâîíûì³ ëÿìïà ÷ êàì³ íà ìÿæû ïåðàãðýâó — í³áûòà ïåðàä àâàðûýé íà ÀÝÑ, — ³ òîëüê³ âåðøû, øòî àäðàçó æ óëó ÷ ûë³ñÿ íà¢çàìåí ³ ïàéøë³ ñóöýëüíàé íåðàñ ÷ ëåíâààíàé ïëûíüíþ, ïðàïóñêàë³ íåäáóõñýíî¢íûÿ ñûãíàëû íåáÿñüïåë³: ÿíû íàâÿçüë³âà ì³ëüãàë³ — ïåêëàì, ³ ñüìåðöþ, ³ õâàðîáé, “² æî¢òûì ìîðàì äç¸í, ³ øûçûì ìîðàì ñíî¢,/ Ëþñòýðêàì äëÿ íàïà¢æûâûõ íÿá¸ñà¢, — / ß ¢ñ¸ ÿø ÷ ý ïëûâó, à òû ïàéøî¢ íà äíî/ ² ñòðàøíà íàì ãëÿäçåöü àäíî àäíìó ¢ âî ÷ û”: “Çíà ÷ ûöü, òû åâäàëà? — âûçüâåðû ¢ñÿ ¸í, àï¸êøû âî¢ ÷ ûì³ àãåíü ÷ ûêàì³ âà ÷ ýé, êàë³ ÿíà — íå áûëî ¢æî ÷ àãî ãóáëÿöü — íàâàæûëàñÿ øòî-í³øòî ç òàå ïëûí³ ïðà ÷ ûòàöü ÿìó ¢ãîëàñ, — âåäàëà, øòî òàê áóäçå? Äûê ÿêîãà æ?..” Ý, ëþáû ìîé, äûê ó ãýòûì æà ¢ñÿ é øòóêà…

Íå, ìàçàõ³ñòêàé íå áûëà — áûëà, ¸ëê³-ïàëê³, íàðìàëüíàé æàí ÷ ûíàé, ÷ û¸ öåëà öåøûëàñÿ, äàðóþ ÷ û ðàäàñüöü ³íøàì, äû øòî òàì êàçàöü — êëàñíàé áàáàé áûëà, “äåâî ÷ êà ñëàäåíüêàÿ”, “ôàíòàñòè ÷ åñêàÿ æåíùèíà”, “stud woman”, òóñóé-òóñóé öÿïåð ó ïàìÿö³, ÿë êî³ãó âîäãóêà¢ (âûãóêà¢) — ç òûõ ³ìãíåíüíÿ¢, êàë³ ìóæ ÷ ûíû íÿ áðýøóöü, ìîæà, õîöü òðîøê³ ðà¢íàâàã³ ñàáå ãýòûì âåðíåø: áûëà æ! — à âîñü ³ íå, íå âÿðòàåöòà, íå ðàòóå — øòî ç òàãî, øòî áûëà, øòî çà¢æäû ïðû ãýòûì àä ÷ óâàëà, ç ÷ àñàì áîëüøûì, ÷ àñàì ìåíøûì ö¸íûì àïàäêàì íåäàâûï³òàñüö³, ÿëîé ÿø ÷ ý ìàãëà á áûöü, — áî ¸ñüöü ó æûöüö³ ðý ÷ û, øòî àä íàñ íå çàëåæàöü, áî ÿ òàêàÿ, ÿê òû ñà ìíîþ, — ó ìóæ ÷ ûí ãýòà òðîõ³ ïà-³íøàìó, ó æàí ÷ ûí, íà æàëü, òàê — ³, íà æàëü, âà ¢ñ³ì, ³ õîöü áû êîëüê³ ñòàí³êà¢ ïàïàë³ë³ àìýðûêàíñê³ÿ ôýì³íñòê³, ç ìàñòóðáàöû³ — ö³ òî ãóìîâûì ÷ýëåñàì, ö³ òî æûâûì ÷ àëàâåêàì, áî æûâûì ÷ àëàâåêàì ãýòà òàêñàìà íÿ øòî ³íøåå, ÿê ìàñòóðáàöûÿ, êàë³ áåç êàõàíüíÿ — íå íàæûâåø í³ äçÿöåé, í³ âåðøà¢. ² ¢ñ¸, ³ êëÿìêà. “Âîñü òâàÿ ìÿæà”. ßê æà òîé êåìáûâçê³ âåðø ñêàí ÷ à¢ñÿ? Ðàëüëÿ, øòî ïðàãíå áàðàíû,/ Æóðáíòíà-ìîêðûÿ âàðíîû/ ² ìóæ, øòî íå àáàðàí³¢, — / Ìà¸é ¸í ïðàãíó¢ àáàðîíû. Àãà, exactly — ö³, êàë³ õòî æàäåå, “âîò ³ìåíà”. Âîñü ÷ûì ÿø ÷ ý, äàðý ÷ û, ïàðøûâàÿ ÷ óæàÿ êðà³íà — íàá³âàþöà, íàöÿðóøâàþöà, ÿê ïàöÿðóõà çà êà¢íåð, ëÿòó ÷ ûÿ ÷ óæûíñê³ÿ ñëî¢öû é çâàðîû, çàëÿïëÿþü ïîðû ¢ ìàçãàõ, íàõàáíà ëåçóöü ïàä ðóê³, íàâàò êàë³ òû àäç³í, — ³ ñàì íå çà¢âàæàåø, ÿê ïà ÷ ûíååø ðàçìà¢ëÿöü “õàô-íàïàëêû”, òî áîê ïà¢òàðàåööà òîå ñàìàå, øòî äîìà (äîìà? ñõàìÿí³ñÿ, êàáàòà, — äçå ¸í, òâîé äîì?) íó, äîáðà, ó Ê³âåå, âà ¡êðà³íå — ç ðàñåéñêàé: òî ÷ ûööà çâîíêó êðîïëì³, ññûõàëööà-öýìýíòóåööà, ³ ìóñ³ø — àáî ðàá³öü ó ãàëàâå áÿñêîíöû ñûíõðîííû ïåðàêëää, øòî ãó ÷ ûöü âûïàêóòàâíà ³ íåíàòóðàëüíà, — àáî

ïðûëèääç³ööà, ÿê óñå ìû, àäíûì ãîëàñàì áðàöü ³íøàìî¢íûÿ (÷óæàìî ¢íûÿ?) ñëîâû ¢ äâóêîñüñå, êëàñüö³ íà ³õ òàê³ ñàáå áëþçüíåðñê³ ³ðàí³÷íû íàö³ñê, ÿê íà í³áûòà-öûòàòó (ñêàæàì — ôàéíû ïðûêëää äëÿ ñòóäýíòà¢, ìîæíà ïäääöü ça¢òðà íà ëåêöû³: “Òû øòî — äóìåø, “ïàáÿäç³ëà”?”).

À ÿø÷ý ìîæíà áûëî á ñêàçàöü — ïàä÷àñ äàêëääó ¢ ÿê³ì-íåáóäçü àìýðûêàíñê³ì óí³âýðñûòýóå, àáî íà êàíôýðýíöû³ “òðàéïë-ýé-äàáë-ýñ”11, àáî ¢ Êåíàí ²íñòû’þò ó Âàøûíãòîíå, àáî äçå öÿáå ÿø÷ý òàì ³ äàëåé áóäçå íàñ³öü ë³õ³ì ååòðàì, ñòî, ìàêñûìóì äçüååñüöå áàêñà¢ ãàíàðàðó ³ àïëà÷àíàÿ äàðîãà — ³ ø÷ûðû äçÿêóé, òû íå Å¢òóøýíêà ³ íå Òàöÿíà Òàëñòàÿ, êàá ìåöü ïà òûñÿ÷û çà âûñòóï, äû õòî òû âàáø÷ý òàêàÿ, ñëûø, òû, çàäðûïàíàÿ Ukranian, äç³öÿ ñàâåöêé êàìóíàëüíûé “õðóø÷îáû”, çü ÿêîé óñ¸ æûöüö¸ ìàðíà ³ìêíåøñÿ âûðâàööà. Ïàïÿëóøêà, øòî ëÿö³öü ïðàç àê³ÿí, êàá ïàíàðàêàöü ïää÷àñ âÿ÷ýðû ¢ Øýô³ëää ç ïàðàé-òðîéêàé Íîáýëå¢ñê³õ ëÿ¢ðýàòà¢ (âûïðàìåíüâàþ÷ûñÿ íà ¢ñå áàê³ äàðàçó ÷àòûðìà ìîâàì³) íà ³äýéíóþ âû÷àðïàíàñüöü ñó÷àníàå öûâ³ë³çàöû³, ïàñüëÿ ÷àãî âÿðòàåöòà íà ñâàþ ê³å¢ñêóþ êóõíþ ïëîø÷àé 6 êâ. ì ñâàðûööà ç ìàìàé ³ ïðûí³æàíà òëóìà÷ûöü ðîäíûì ðýäàêòàðàì, øòî “äçå ÿ, òàì ³ áóäçå àé÷ûíà” — ãýòà çóñ³ì íå àçíà÷àå “ubi bene, ubi patria”, áàäàé òàìó, øòî ïðàç ãýòóþ ñàìóþ äî¢áàíóþ patria òàáå í³ ¢ Øýô³ëää, í³ ¢ Òûôàí³, í³ íà Ãàâàÿõ, í³ ¢ Ôë¸ðûäçå, í³äçå ³ í³êîë³ íÿ áóäçå bene, áî Àé÷ûíà — ãýòà íÿ ïðîñòà çÿìëÿ, äçå íàðàäç³¢ñÿ, ñàïðà¢äíàé àé÷ûíàé ¸ñüöü çÿìëÿ, ÿêàÿ áóäçå öÿáå çàá³âàöü — íàâàò íà àäëåãëàñüö³, ÿê ìàö³ çàá³âàå äàðîñëàå äç³öÿ, óòðûë³âàþ÷û ÿãî ïðû ñàáå, êàë³ êîæíû ðóõ ³ äóìêà ñêî¢âàþööà ÿå ¢ñ¸àáäûííàé ïðûñóòíàñüöþ — à, øòî òàì äî¢ãàà ðàñêàëûõâàööà, òýìà ìàéãî ñ¸íüíÿøíÿãà âûñóíó, ëÿäç³ ³ äæýíòëüìýíû, — ÿê ³ ïàçíà÷àíà ¢ ïðàãðàì, “Ïàëÿâûÿ äàñüëääâàíüí³ ¢êðà³íñêàãà ñýêñó”, ³, ïåðø ÷ûì ïåðàéñüö³ää ÿå, õà÷ó ïääçÿêàâàöü óñ³ì âàì, ïðûñóòíûì ³ àäñóòíûì, ça í³÷ûì íå äïðà¢äàíóþ ¢âàãó äà ìà¸é êðà³íû ³ ìà¸é ñüö³ïëàé àñîáû, — ÷ûì-÷ûì, à ¢âàãàé ìû ääãýóéëü ðàçáýø÷àíûÿ íå áûë³: ïäïðîñòó çäûõäë³ íà ô³ã í³ê³ì íå çà¢ääæàíûÿ (ÿ òóò ÿø÷ý ¢ äîñûöü ïðûâ³ëåÿâàíûì ñòàíîâ³ø÷û, áî êàë³ á íàñüìåë³ëàñÿ, ïëþíóëà á ³ âûñûïäëà á ó ðîò çàðàç óñþ ðýøòó òàáëåòàê çü ÿñêðàâà-æî¢òàå ïóøà÷ê³, äûê öåëà çíàéøë³ á äîñûöü õóòêà, äçåíü, â³äàöü, íà òðýö³: Êðûñ, ôàéóëüóÿõêàÿ ñàêðàòàðêà, ïàòýëâôàíóå äàðàçó, ÿê òîëüê³ ÿ íå çüÿ¢ëþñÿ íà ëåêôûþ, òàê øòî, ãðýõ êàçàöü, í³òà÷êà-ïàâóö³íêà, õàé ñàáå ³ òàíåíüêàÿ-ïðàâ³ñëàÿ, êàá, çà ÿå òàðãàíó¢øû, äàöü ñüâåòó âåäàöü ïðà ñâîé ÷àðãîâû,

ãýòûì ðàçàì àïîøí³, àä’åçä, ó ìÿíå ¢ñ¸-òàê³ ¸ñüöü, — ³ êàë³ á ç òûì ÷ àëàâåêàì íåøòà ñòàëàñÿ òàì, ó ïóø÷û, — õîöü ÿ ³ íÿ äóìàþ, øòî çü ³ì òàì øòîñüö³ ñòàíåööà, ¸í í³êîë³ íÿ çðîá³öü ãýòàãà ñàì, çàäóæà ìåå ¢ ñàáå çëîñüö³ äëÿ òàêîé ñïðàâû, — äûê Ìàðê ³ Ðîçà øòîäíÿ íàâåâàþöü ÿãî), — äûê âîñü, ëýäç³ ³ äæýíòýëüíýíû, ïðàøó íå ñüïÿøàööà êâàë³ô³êàâàöü ðàçãëåäæàíû âûïàâàê çàêàõàíàñüö³ ÿê ïàòàëÿã³÷íû, áî äàêëàä÷ûê ÿø÷ý íå ñêàçà¢ ãàëî¢íàãà — ãàëî¢íûì æà, ëýäç³ ³ äæýíòýëüíýíû, çüÿ¢ëÿåöòà òîå, øòî ¢ æûöü³ ïàääîñüëåäíàé ãýòà áû ¢ ïåðøû ¢êðà³íñê³ ìóæ÷ûíà. Íàñàìðý÷ — ïåðøû.

Ïåðøû ãàòîâû — ÿêîãà íÿ òðý áûëî âó÷ûöü óêðà³íñêàé ìîåå, öÿãíóöü ÿìó íà ñïàòêàíüí³, âûêëþ÷íà äçåëÿ ïàøûðýíüíÿ ñóïîëüíàå ¢íóòðàíàå ïðàñòîðû ïàðàçóìåíüíÿ, êí³æêó çà êí³æêàé ç óëàñíàå á³áë³ÿòý³ (Ë³ï³íñê³, áë³í, Ãðóøý¢ñê³, ³ ïðà Ãîðñêóþ ¸í òàêñàìà íÿ ÷ó¢, äûé ïðà Ñüû³òë³÷íàãà, çà ³ì áûë³ çóñ³ì ³íøûÿ øýñüöüäçÿñÿòûÿ, äîáðà, ÿ òàáå çà¢òðà ïðûíÿñó!), à ¢ ÷àñû ì³ëîñíàãà âóðêàòàíüíÿ, ì³æ ³íøûì çãàäà¢øû “Íå çàõèòò ìð³é — áëàæåíèé ä³ì…”*, àäðàçó ðàñïà÷ûíàöü ïà¢ãàäç³ííû êàìýíòàð ïðà æûöüö¸ é òàîð÷àñüöü à¢òàðà — ãýòà, âåäàåø, áû¢ ó òðûööàòûÿ ãàäû òàê³ ïàýò ó Çàõîäíÿé Óêðà³íå — ³ ãýòàê, õàé ÿãî õàëåðà, óñ¸ æûöüö¸! — ïðàôýñ³éíàÿ ¢êðà³í³çàòàðêà, í³áûòà ÿø÷ý ïà àäíûì îðãàíå ³ì íàðîø÷âàåø, êàë³-íåáóäçü íàøàÿ íåçàëåæíàÿ, àáî, õóò÷ýé, ø÷ý-íÿ-¢ì¸ðëàÿ, êàë³ äà òàãî ÷ àñó íå ïàìðý, ïàâ³íía áûëà á óâåñüö³ íåêêóþ ñïýöàäçíàêó — çà êîëüêàñüöü óêðà³í³çàâàíûõ êîêêàìåñöà¢, òû á ³ì ïääàãíàëà ñüï³ñ òàáíé íàâåðíóòûõ! — à ãýòà áû¢ ïåðøû ìóæ÷ûíà ç òâàéãî ñüâåòó, ïåðøû, ç ê³ì ááìåíüâäëàñÿ íÿ ïðîñòà ñëîâàì³, à àäðàçó ¢ñ¸é áåçäàíüíþ ì³ãàòë³âûõ, ãëûá³ííûì çüçÿíüíåì ïääñüâå÷àíûõ ñõîâàíàê, òûì³ ñëîâàì³ àäñòàðîíåíûõ, ³ òàìó ãàâàðûëàñÿ ë¸ãêà, ÿê äûðàåöòà é ñüï³ööà, ³ òàìó ðàçìîâó ï³ëà çàñüìÿãëà âûñàõëûì³ âóñíàì³ ³ ¢ï³âàëàñÿ äà íÿ ¢öÿìíàñüö³, î, ãýòàÿ í³êîë³ ðàíåé íÿ çüâåäàíàÿ íàïî¢í³öó ñâàáíäà áûöü ñàáîé, ãýòàÿ ãóëüíÿ, íàðýøöå, ó ÷àòûðû ðóê³ ïà ¢ñ¸é êëÿâ³ÿòóðû, íàòõí¸íàñüöü ³ïïðàâ³çàöû³, êîëüê³ ³ñêðûñòàé ñüìåõàòë³âàé ýíýðã³³ âûçâàëÿåöòà, êàë³ êîæíàÿ íîòà — ³ðàí³÷íû íàì¸ê, àäöåíüíå, äîñüö³ï, äîòûê — óìýíò ðýçàíóå, ïàäõîïëåíàÿ ñóðàçìî¢öàì, êóëüá³ò ó ïàâåòðû, ïðîñòà àä íàäìåðíàå ñ³ëû, æàðòà¢ë³âàå êàëåíöà — áë³æýé îîæíà? ³ âîñü óæî — áîëüø äâóõçíà÷íà, áîëüø ðûçûêî¢íà, ³ âîñü óæî — óïðûòûê ³ âîñü óæî, çàãëóøû¢øû ìàòîð (áî òû ñåëà-òàê³ ¢ òóþ ÿãîíóþ ìàøûíó — ïàñüëÿ íàâåäàíüíÿ ìàéñòýðí³, ïàñüëÿ òàãî, ÿê íà ¢ëàñíûÿ âî÷û ¢ãëåäçåëà, õòî ¸í) — íåàäêëàäíû ïåðàõîä íà ³íóþ ìîâó: âóñíàì³, ÿçûêîì, ðóêàì³ — ³ òû, àäõ³ëÿþ÷ûñÿ ñà ñòîãíàì: “Ïàåõàë³ äà öÿáå…

Ó ìàéñòýðíþ…”, ìîâà ðýçêà ñêàðàö³ëà âàø øëÿõ íàñóñòðà÷ àäíî àäíîìó: òû ¢ïý¢í³ëàñÿ: ñâîé, âà ¢ñ³ì — ñâîé, àäíàå ïàðîäû çüâÿðóã³! — ³ ¢ ¸é æà, ó ìîâå, áûëî ¢ñ¸, ÷àãî í³êîë³ ïîòûì íå áûëî ì³æ âàì³ ¢ ëîæêó.

“Gosh, if he only werån’t such a damned good painter!”12 — êàçàëà òû, ñåäçÿ÷û ¢ áàðû “¡ Êðûñòàôýðà” íà Ïîðòýð-ñêâýð, òû âûï³ëà íàø÷à äâà êåë³õ³ êàáýðíý-ñàâ³íü¸í, ³ öÿáå êðûõó àäïóñüö³ëà — óïåðøûíþ çà òûÿ êåìáðûäçê³ÿ ìåñÿöû äóðìàíë³âà ë¸ãê³ì äç¸ðçê³ì óçäûìàì, îé âûï³ëà-âûõ³ë³ëà, ñàìà ñÿáå ïàõâàë³ëà, ýõ, øêàäà, íÿìà ç ê³ì çàñüïÿâàöü, — Ë³ñà ³ Äýéâ ñëóõàë³, ÿê äçåö³ êàëÿäíóþ êàçêó, çàáû¢øûñÿ õðóìñòàöü ÷ûïñàì³, Slavic charm13, âîñü ÿê ãýòà ¢ ³õ çàâåööà, — òû ëþá³ëà òîé áàð, ãëóõóþ ïëÿøêàâóþ çåëÿí³íó äýêîðó, øòî íàâîäç³ëà íà çãàäêó ïðà ë¸ìáýðíûÿ ñòîë³ê³, òàêñàìà ÿê ³ í³çêàå ñüâÿòëî, øòî àäñî¢âàå òâàðû ¢ ïðûöåìàê, ìóæ÷ûíà¢, øòî çüá³ë³ñÿ ëÿ ñòîéê³ äû ãëÿäçÿöü áàñêåòáîëüíû ìàò÷, ³ ãóë ãàëàñî¢, ³ íî÷ çà äàë¸ê³ì³ âîêíàì³, ÿê ãóñòû êàðû÷íåâû âàð, ó ÿê³ì ïëàâÿööà æî¢òûÿ öóêàòû ë³õòàðî¢, — óñ¸ ðàçàì, áî òîëüê³ òàê ³ äàåööà ¢âàéñüö³ ¢ ñüâåò ÷óæîãà: ïðûìàþ÷û ¢ñ¸ ðàçàì, óñ³ì ñýðöàì, ³ òû ãýòà ¢ìåëà, òû ïðîñòà ñòàì³ëàñÿ, çà ¢ñå ãàäû áÿçäîìíûõ áëóêàíüíÿ¢, ëþá³öü ñüâåò ñàìîòàé — ïðàõîäç³öü àíàí³ìíàé ³ íåðàñïàçíàíàé ïðàç ïðûöåìàê àýðàâàêçàëà¢, ðýñòàðàíà¢ ³ áàðà¢ ç ö¸ïëûì³ àãíÿì³, ìàðñê³õ óçüáÿðýææà¢ ç øîðãàòàì õâàëÿ¢, ðàí³øí³õ ãàòýëÿ¢ ç êàâàé ó õîëå “Where are you from? — “Ukraine” — “Where is that?”14 — òû ñòàì³ëàñÿ íÿ áûöü ó ãýòûì ñüâåöå, ñòàì³ëàñÿ âàëà÷û äàõàòû ¢ çóáàõ ïðàãíà âûññàíûÿ çü ÿãî çãóñòê³ ïðûãàæîñüö³ é ðàäàñíà ëÿìàíòàâàöü: “Ñþäû, ãëÿäç³öå!” — àëå äîìà, ó òâà¸é áåäíàé çàìóðçàíàé êðà³íå — êðà³íå ¢ðàäî¢öà¢ ó àäâ³ñëûõ øòàíàõ ³ ïàñûïàíûõ ïàðõàì³ ï³íæàêàõ, àïëûëûõ ï³ñüìåíüí³êà¢, øòî ìîãóöü ÷ûòàöü òîëüê³ íà àäíîé ìîâå, äûé ãýòûì àñàáë³âà íå êàðûñòàþööà, ³ õóòêàâîê³õ, æó÷êàâàòûõ á³çíýñî¢öà¢ ñà çâû÷êàì³ êîë³øí³õ êàìñàìîëüñê³õ ñàêðàòàðî¢ — óñ¸ ÿíî íåÿê í³ äà ÷îãà íå ìàöàâàëàñÿ, ïðàâ³ñàëà íåäàñòàñàâàíàå, õ³áà òîëüê³ äà âûë³âó æî¢ö³, çëàâàëà ñâà¸é òóìàííàé çàøûôðàâàíàé ó íåçíà¸ìûõ íàéìåíüíÿõ ³ ðýàë³ÿõ íåäàñÿæíàñüöþ, ðàçÿâàòûõ õàòí³õ ñàìàâóêà¢ (÷àìóñüö³ íÿçüìåííà — íà êóöûõ, ïà-æàêåéñêó âûêðó÷àíûõ íàãàõ: ïàðîäà ãýòêàÿ, ö³ øòî?), çàê³ñëûõ äçå-íåáóäçü ó àáëàñíîé ïóáë³÷íàé á³áë³ÿòýöû ³ìÿ Ãðîì³íà ¢ ÷àñ, êàë³ òû ìåëà íàõàáñòâà (ö³, ìîæà, äóðíîå ø÷àñüöå, äóìàëàñÿ ³ì?) ïóòàööà ïà Ãàðâàðäçêàé “Âàéäýíýð” ö³ äçå òàì ÿø÷ý, — òû ñòàì³ëàñÿ àä íåïàäçåëåíàñüö³ ñâà¸é ëþáîâ³ äà ñüâåòó, ³ ¢ òûì

ìóæ÷ûíó — òîëüê³ àïûíó¢øûñÿ ¢ ÿãîíàé ìàéñòýðí³, ñòà¢øû (ó àêóëÿðàõ ç òî¢ñòûì³ øêåëüöàì³) ïåðää ðàçãîðíóòûì³ òâàðài, àäíî çà àäíûì, ïàëîòíàì³, øòî ãðóâàñüö³ë³ñÿ ¢çäî¢æ ñüöåíà¢, çüá³ðàþ÷û ïûë, — òû âîêàìãíåíà ¢ãàäàëà ñâîé àäç³íû, êðóãëà-äàâåøàíû øàíåö íà íåñàìîòíàñüöü ãýòàå ëþáîâ³ — ÿêðàç òàìó, øòî ¸í áû¢ such a damned good painter15, àëå ¢æî ãýòà Ë³ñå ç Äýéâàì íåìàã÷ûìà áûëî ïàöëóìà÷ûöü, òû é íå íàìàãàëàñÿ, Ë³ñà ¢ðàæàíà ¢ñüì³õàëàñÿ ñâà³ì íåñàïðà¢äíà-ÿñêðàâûì, ïàäîâíûì äà ¢çáóäæàíàãà êàðàëâàãà ìàëþñêà ðîòàì ³ âî÷û ÿå â³ëüãîòíà áë³ø÷àë³: “What a story!”16 (Î, òàê, ñòðàøýíà ðàìàíòû÷íàÿ love story — ç ïàæàðàì³ é à¢òàêàòàñòðîòàì³ (áî òóþ ïðûñëàâóòóþ ìàøûíó ¸í àäíàå íà÷û ðàñêàëàö³¢, êàçà¢, íà øìàòê³), ç òàÿìí³÷ûì çüí³êíåíüíåì ïðàòàãàí³ñòà é àä’åçäàì ãåðà³í³ çà àê³ÿí, ç ãóðáàé âåðøà¢ ³ êàðö³íà¢, à ãàëî¢íàå — ç òûì íåïåðàäàâàëüíûì ñêðàçíûì ïðàä÷óâàíüíåì, øòî ¢ñ¸ ìàã÷ûìà: òîé ìóæ÷ûíà ãóëÿ¢ áÿç ïðàâ³ëà¢, äàêëàäíåé, ãóëÿ¢ ïàâîäëå ¢ëàñíûõ, ÿê ñàïðà¢äíû êàíòà¢ñê³ ãåí³é, ó ÿãîíûì ñ³ëàâûì ïîë³ ïðàáóêñî¢âàëà ëþáàÿ ïðàäää÷àëüíàÿ ë¸ã³êà ïàäçåÿ¢, òàê øòî áû¢ ¸í ñàì ñàáå the land of opportunities17 ³ øòî á òàì, ñÿðîä òûõ opportunities, í³ áûëî ïåðàââûçíà÷àíà — ñüìåðöü ó ÷àðãîâàé à¢òàêàòàñòðîôå (íå, Ãîñïîäçå, òîëüê³ íÿ ãýòà!) àáî òðûþìòàëíû ïàõîä ïà ìóçýÿõ ñüååòó, — íàïëÿâàöü, óñ¸ ääíî, àáû òîëüê³ âûëåçüö³, âûòàðãíóöòà ç êàëÿ³íû — ç òàå äââå÷íàå ¢êðà³íñêàå ïðûñóäæàíàñüö³ äà íåáûöüöÿ.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Àíäýé Ñêóðêî ïàâîäå: Îêñàíà Çàáóæêî. Ïîëüîâi äîñëiäæåííÿ ç óêðàïíñüêîãî ñåêñó. — Êèïâ: Çãîäà, 1996.

izdr501

Þðû ²çäðûê (íàð. 1962). Æûâå ¢ ãàðàäêó Êàëóø ³ Ëüâîâå. Íàëåæûöü äà Ñòàí³ñëà¢ñêàå (²âàíà-Ôðàíêî¢ñêàå) ãðóïû òâîðöà¢. Ïðàçà³ê, ïàýò, êóëüòóðàçíà¢öà. Çàñíàâàëüí³ê ³ ãàëî¢íû ðýäàêòàð ÷ àñîí³ñó “×åòâåð”. À¢òàð àïîâåñüö³ “Îñòð³â Êðê” (1994), ïàýòû÷íàà çáîðí³êó “Ñòàí³ñëàâ ³ 11 éîãî âèçâîëëèòåë³â” (1996), à òàêñàìà ðàìàíó “Âîöåê” (1996), àäêóëü ³ ïåðàêëàäçåíû ãýòû êàâàëàê. Àäç³í çü ë³äýðà¢ ïîñòìàäýðí³çìó âà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû 90-õ. Þðû ²çäûê

Äëÿ ìóäàêà íÿìà áîëüøàå ¢öåõ³, ÿê ïàáà÷ûöü, øòî õòîñüö³ ñïàòûêíó ¢ñÿ ³ ïàâàë³¢ñÿ, àáî êàìóñüö³ íà ãàëàâó ñåðíóëà âàðîíà, àáî õòîñüö³ ñå¢ íà òîëüê³ øòî ïàôàðáàâàíóþ ëà¢êó ö³ ¢á³¢ñÿ ¢ ëóæûíó. Ìóäàê — ¸í ðîçíû, àëå çà¢æäû ìóäàê. ¨í áóäçå ñòàðàííà àäðûãâàöü ïàñüëÿ àáåäó, âåäàþ÷û, øòî òû ãýòàãà íà äóõ íå ïåðàíñ³ø, ³ âåñåëà ðàãàòàöü, çà¢âàæû¢øû íà òâà³ì òâàðû ã³äë³âàñüöü. Ó ïàýòû÷íûì ðîçäóìå ¸í ÷ûñüö³öü ïàçíîãö³ ãðàáÿíöîì, âóõà — çàïàëêàé, à ¢ çóáàõ êàëóïàåööà íàæí³öàì³, àäìûñëîâà äããàäàâàíûì æî¢òûì ïàçíîãöåì ìåçåíöà, ñàø÷ýïêàé àëûáí àíãåëüñêàé øï³ëûêàé. Ó ïóáýðòàòíû ïýðûÿ ¸í íåñóïûíà âûö³ñêàå ïåðàä ëþñòýðêàì áÿñêîíöûÿ áîëüê³, à ¢ ñýçíî ñïàðî¢âàíüíÿ ïðàêòûêóåöà íà ñâà¸é ñàìöû, ïðû÷ ûì ðîá³öü ãýòà ïåðàâàæíà ¢ ëþáíûõ ìåñöàõ, ñêàæì, íà ïëÿæû. Êàë³ ìóäàêî¢ çüá³ðàåööà íåêàëüê³, ÿíû ï’þöü ï³âà ç òðîõ³òðîâàãà ñëî³êà, ïàêóëü íå ïàñ³íåþöü, à ïîòûì ðàñïà÷ ûíàþöü ÷ýïï³ÿíàò ïà ãó÷íûì ãàçàâûïóñêàíüí³ ö³ êàë³ãðàò³ ÷ íûì ñ³êàíüí³. Àäíâê, íÿãæåäçÿ÷û íà êàë³ãðàò³ ÷ íûÿ çäîëüíàñüö³, ìóäâê í³êîë³ íÿ ìîæà ïàòðàï³öü ê³ ðàõ÷ûëüíûõ ðàçüëåçëàé êðîïêâé óê³-íóòàãà ¢ æî¢òóþ ëóæûíó íåäàïàëêà. Ó ñòàëî¢êàõ ³ êàâÿðíÿõ ìóäàê íÿ ìîæà àäîëåöü øëÿõ äà êàñû áåç òàãî, êàá íÿ âûï³öü àäðàçó ñâîé êàìîò àáî íå ïà÷ àöü ëàñàâàööà ñàëîäê³ì êîðæûêàì, íå ÷ âêàþ÷û í³ ðàõóíêó, í³ äýñýðòó. À êàë³ êàìîòó íâàà ³ ïàø÷ àñüö³öü çàðàâàööà íåêê³ì ÷ ûíàì äà êàíöà àáåäó, ìóäàê ñïà÷ àòêó ñïàëàñüíå ³ì ðîò, ³ òîëüê³ ïàñüëÿ ïðàãûíå. ß áà÷ û¢ âàð’ÿòà¢, ÿê³ÿ ïàëàñêàë³ ëÿïó êåó³ðàì, ÷ îðíàé êàâàé, øàìïàíñê³ì — àïîøíÿå çâû÷ àéíà çàâÿðøàëàñÿ êàòàñòðîôàé. Ìóäàê ìåå íåàäîëüíûõ ñàíòûíýíòû äà æóêê³. ßìó

íåçâû÷àéíà öÿæêà âûïëþíóöü ÿå, à òûì áîëüø âûê³íóöü. ¨í ãàíàðûöòà ñâà³ì óìåíüíåì âûäç³ìàöü çü ÿå øàðûê³ (òîé, õòî íÿ ¢ìåå, ñóöÿøàåöòà âûöÿãâàíüíåì ç-ïàì³æ çóáî¢ äà¢æýçíûõ êàë³áðàâàíûõ ñïïëÿ¢). Íà ÷àñ ÿäû, ïàöàëóíêó ö³ àô³öûéíàé ðàçìîâû ìóäàê âûìàå ãóìêó ³ êëàäçå ÿå íàâ³äàâîêó, êàá êîæíû çìîã ïàäç³â³ööà íà àää³òàê ÿãîíûõ äàñêàíàëûõ ñê³â³öà¢. Ñàìûÿ äàë³êàòíûÿ ¢ òàê³õ âûïàäêàõ ñêðó÷âàþöü êàìïàêòíû áåëû øàðûê ³ ïðûëåïë³âàþöü ça âóõàì. Âûêàðûñòàíûÿ, âûñìàêòàíûÿ äà àïîøíýé êëåéêàé ñóáñòàíöû³ æóéê³ ìóäàê³ ëåïÿöü íà ¢ñëîíû ³ ñüöåíû, ïàä ñòàëû ³ âîêíû, ïðàñüöåé êàæó÷û — óñþäû. Ìóäàê í³êîë³ íå nêèàðûñòàåöòà ñóðáýòêàé, ïåðø ÷ûì ïàêàøòàâàöü íàïîé. Òàìó ñüâÿòî÷íû ñòîë ça¢ñ¸äû ¢ïðûãîæàíû çàñüë³íåíûì³ ³ì, òëóñòûì³ ç êðà¸¢ øêëÿíêàì³ (çàñüë³íåíûì³ — çàïîìí³). Ìóää÷ê³ æ ø÷îäðà ïýôêàþöü ïîñóä íÿçìû¢íûì³ ñüëÿäàì³ ñâà¸é âàää-ãàçà-àöýòíîàíåðàñòâàðàëüíàé øì³íê³. Çà ìóää÷êàì³ ¢âîãóëå áàëþ÷à íàç³ðàöü ïää÷àñ ÿäû — ÿíû (â³äàöü, â³íàâàòû ¢ ãýòûì íåé³ íÿâûâó÷àíû äàãýòóëü ñûíäðî íåñêàðâûíàâàíàñüö³ ðóõà¢) áåñüïåðàïûíîà ñòóêàþöü ñàáå ïà äðýíûõ ³ áåç òàãî çóáàõ â³äýëüöàì³, ëûæêàì³, ëûæà÷êàì³; ñüíÿäàíàê çü ³ì³ — ãýòà ôýåðûÿ ãóêà¢, âÿ÷ýðà — ñàïðà¢äíû ñòàìàòàëÿã³÷íû øàë. Ìóää÷êà íåïàñðýíàÿ, áîëüø çà òîå — ÿíà ïðûðîäíàÿ. Ïðûõîäçÿ÷û äà öÿáå ïðîö³ íî÷û, ¸é àí³ãäàê³, øòî ñïðàâà ³äçå äà êàíóëÿöû³ — êóäû òàì! ßíà í³çàâîøòà íå àïóñüö³ööà äà òàê³õ âóëüãàðíûõ ³ ïðàãìàòû÷íûõ ìåðêàâàíüíÿ¢! — àëå ¢ íåé³ ìîìàíò, íåñïääçÿâàíà ñàìà äëÿ ñÿáå, ÿíà ðàïòàì ïäääå íà ñüï³íó, øûðîêà ðàñê³äää íîã³, ÷ûì äää òàáå ìàã÷ûìàñüöü àòðûìàöü àñäæëîäó ää íåïà¢òîðíûõ âîäàðà¢ ÿå ïàçà ¢÷îðàìûòàãà öåëà. Ïàñüëÿ íî÷û ç ìóää÷êé òû ðîá³øñÿ ¢ëàñüí³êàì àã³äíûõ ïà÷âàðà¢: ãàðû íàïàìäæàíûõ áû÷êî¢, êó÷àðàãà, äà íå÷âêàíàüö³ ãóñòàâàëîñàãà ìûëà (áî ¢ðýøöå, íà ñâà¸ ãîðà, òû ääñûëåå⁄ø-òàê³ ÿå ¢ âàíó) ³ ïääàçðîíûõ íîâà¢òâàðýíüíÿ¢ ó ñüìåòí³öû. Ñüëÿäû æûöüöÿäçå éíàñüö³ ãýòûõ ïðû÷ýïë³âûõ ñòâàðýíüíÿ¢ àòðó÷âàþöü æûöüö¸ ¢ñþäû: ê³ëáàñó ÿíû êðîÿöü íàæîì, ÿê³ òîëüê³ øòî ïäáûâà¢ ó êàíô³òóðû; öóðáîëÿöü, íå ïðû÷ûí³¢øû äçüâÿðýé (â³äàâî÷íà, ë³÷àöü, øòî ãýòà öÿåå ¢çáóäæàå); ïàñüëÿ â³çûòó äà äàíòûñòà ïåðàêàíà¢÷à ïðîñÿöü öÿáå ïàãëÿäçåöü íà íîâåíüêóþ ïë¸íáó ¢ ãëûá³í³ ðàçÿ¢ëåíàé ïàø÷û, à òâåå ñïðîáû àñüöÿðîæíà ääíîâ³ööà áåç âàãàíüíÿ¢ òðàêòóþöü ÿê ôàëüø; ³õ ï³êàíòíàÿ ìàíåðà ðàçìà¢ëÿöü ïää÷àñ àáåäó ïåðàêàíà¢÷à äàçâàëÿå ïðàñà÷ûöü óñå ñòàäû³ ïåðàòâàðýíüíÿ øí³öàëþ ¢ ôàðø; ñüìÿþööà ÿíû àäêðûòà, ø÷ûðà ³ áåñòóðáîòíà, äÿìàíñòðóþ÷û ïðû ãýòûì çüìåñüö³âà õðàïà¢ ³ àñüëÿïëÿþ÷û áëÿñêàì çàëàòûõ êàðîíâê, øòî öàëêàì áåñïàâàðîòíà

ïåðàòâàðàå çàëÿöàíüíå ¢ ôàðñ; ÿíû çäàòíûÿ çàõàïëÿööà êîæíàé ïòóøà ÷ êàé, êîæíàé õìàðêàé, ÿíû ääøóêâàþöü ïðûãàæîñüöü ó ìàëûì ³ ïàêëàíÿþööà ðîçíûì áàæêàì; ì³æ çóáî¢ (âîñü íàâÿçüë³âàÿ òýìà!) ó ³õ çà¢ñ¸âû çàñòàåööà ïàñüëÿ ÿäû êàâàëà ÷ âê ñàëàòû àáî çÿë¸íàÿ öûáóëüêà, øòî ñòâàðåå íåïà¢òîðíû ïàâîäëå êàëÿðûòó ³ ôàêòóðû âîáðàç; ÷ îðíàå äðýâà ³ ñëàíîâàÿ êîñòêà, âàðûÿöû³ êàðìàçûíàâûõ ðûñàê ³ çàêëþ÷íû àêöýíò ñìàðàãäàâàé êðîïê³; ³õ âûêàðûñòàíûÿ ã³ã³åí³ ÷íûÿ ïðàêëàäê³ ìîæíà çíàéñüö³ ¢ ñàìûõ íåìàã ÷ûìûõ ìåñöàõ, íå âûêëþ ÷àþ ÷ û âûñàêàãîðíûÿ âÿðøûí³ (ïðûíàìñ³, êîæíû òâîé ääïà ÷ ûíàê íà ìîðû àòðó ÷ àíû ïàñìàì³ êàðû ÷ íåâàé âàòû, ÿê³ÿ òûð ÷ äöü ç óñ³õ ø ÷ ûë³íà¢ çãâàëòàâàíûõ êàá³íàê äëÿ ïåðàïðàíàíüíÿ, äçå ãàðëàñòûÿ ìóäàöê³ÿ äçåö³ ñïðà¢ëÿþöü ðàçíàñòàéíûÿ ñâàå ïàòðýáû); ÿê ³ äçåö³, ìóäà ÷ ê³ äóæà ýëåãàíòíà ëóçàþöü ñåìê³ (ïðûñ ãýòûì âóñíûõ ³õ ðàñêðûâàþööà çü íå¢ëàñüö³âàé àðàëüíûì âûðàñòàì äðàïåíàñüöþ); ÿíû ï'þöü ï³âà ç õâàöêàñüöþ Ãàðãàíöþà, Ïàíòàãðóýëÿ ³ Òîìàñà Ìàíà, óçÿòûõ ðàçàì ç áðàòàì ÿãî Ãàéíðûõàì; ç àñàëîäáé ñàïðà¢äíàãà ô³ë¸ëÿãà ¢ñëóôî¢âàþööà ¢ ëÿìàíò ³ ìàöþê³; ïëþþööà ãóñòà, ÿê ñàëäàòû; ³ ëþáÿöü ÷ ûòàöü, ³ ï³ñàöü, ³ ñüïÿâàöü ³ êàæóöü öûòàòû, ³ ¢ìåþöü êàõàöü, ³ ãýòà ñàïðà¢äû ³ñüö³íía áÿññïðý÷ía òàê, áî ÿíû ø÷ ûðà ³ àääàía, áÿçüìåðía ïàääàía êàõàþöü ñâà³õ ìóäàêî¢. Ìóäàê, ìóäàê, ìóäàê... Øòî òàì ÿø÷ý? Ìóäàê — ÷ àëàåâ ïðûíóûìà¢, ó ÿê³ÿ ¸í ñüâÿòà ååðûöü ³ ÿê³õ ¸í ñüâÿòà ååðûöü, øòî ïðûòðûìë³âàåööà. Àäç³í êðýòûí, çü ÿê³ì ÿ âûìóøàíû áû¢ æûöü ïîáà ÷ íåêàëüê³ ãîä ³ ÿê³ ïåðàòàðû¢ ãýíûÿ ãàäû ¢ ïåêëà òàâàðûñê³õ ñòàñóíêà¢, ðàçüâ³òâàþ ÷ ûñÿ, çà êîëüê³ õâ³ë³ í ë¸ãêà ïåðàêàíà¢ ìÿíå, øòî ¢ñå ÿãîíûÿ ¢ ÷ ûíê³ àäïàâÿäàþöü çàêîíó ñóñüåòíàé ñïðàâÿë³âàñüö³ ³ ðà ¢íàâàã³. ² ÿ çðàçóì¢, íàêîëüê³ ïðûì³òû¢íà ³ íåïðàäáà ÷ ë³âà òðàêòàâà ¢ ÿãî ðàíåé ÿê äðîáíàãà íÿãîäí³êà ³ ïîìñüë³âàãà í³ê ÷ ýìó. Ìóäàê çà ¢æàû ïðûõ³ëüí³ê íå ÷ àãà-òàêîãà-àðûã³íàëüíàãà. ¨í çà¢çÿòà øóêàå ýêçàòû ÷ íûÿ, êðûòû ÷ íûÿ ³ ìàðã³íàëüíûÿ ïðàÿâû áûöüöÿ. Ìóäàê — ñòðàøýííû ýíòóç³ÿñò âûåçäà¢ íà ïðûðîáó. Ç øàøëû ÷ êàì³, äçåâà ÷ êàì³, ìóçû ÷ êàé. Ìóäàê íàäçâû ÷ àé íàñòðà¸âû, ÷ àñàì ñÿíòûíýíòàëüíû. ¨í ç ïðûåìíàñüöþ çãàäâåå äçÿö³íñòâà ³ þíàöòâà, ÿê ñàïðà¢äíû ñíîá ãàòóå êàêòýéë³ ïàâîäëå ðýöÿïòà¢, âû ÷ ûòàíûõ ç Ãåìà, à êàâó ï'å ç ïýðûÿäû ÷ íàñüöþ, ïàâêàçàíàé ïñòýéçýíøòýéíà¢ñê³ì ìàíòæàì ôðàïöóñê³õ ñòóæàê. Ìóäàê — ïðûðîäæàíû òóðûñò. Êîæíû òóðûñòû ÷ íû à¢òîáóñ ïàä çàâÿçêó íàïõàíû ìóäàêàì³. Ìóäàê³ çàõàïëÿþöà òàë³ñìàíàì³, ñóâýí³ðàì³ ³ àäçíàêàì³, óñ¸ àäíî ÿê³ì³ — àä ïàøòîâàê ³ á³ðóëåê äà äàâåð ÷ ûõ ãðàìàò ³ ôàì³ëüíàé çáðî³. Ìóäàê, ÿê³ íÿ ìåå áðàíçàëåòà àáî ïÿðñüö¸íêà, ëàíöóæêà àáî ôåíå ÷ ê³, à îîæà,

òàòóÿâàíüíÿ, à ìîæà, çíà÷ê³ íà øòðûôë³, à ìîæà, àíàãðàìû íà áÿë³çüíå — òàê³ ìóäàê íå ìóäàê àáî íå çóñ³ì ìóäàê. Âà ¢ñÿê³ì ðàçå, ÿ ¢çÿ¢ áû ÿãîíóþ ìóäàêàâàòàñüöü ïàä ñóìíå¢ ÿê íåïà¢íàöýííóþ ³ ïàäàçðîíóþ. Ìóäàê — çà¢æäû ³íäûâ³äóàëüíàñüöü. ¨í âûëó÷àåöà ¢ íàòî¢ïå — ¸í ñòûëüíû, ¸í ìàå ñâàþ, óëàñüö³âóþ òîëüê³ ÿìó ïðû÷îñêó, ìàíýðó àïðàíàööà, ¸í ñòàðàíîà ïàäá³ðàå àáóòàê ³ ¢ïðûâîæàíüí³ — â³äàâî÷íà, òàìó íàòî¢ï ñêëàäàåöà ç ìóäàêî¢. Ìóäàê àõâî÷û äà âåäà¢, áàäàé, íàâàò äà ¢ñ¸åäàíüíÿ. ¨í ïðàãíå Ìóäðàñüö³, ²ñüö³íû ³ Ïðà¢äû (âøûñòêî, î÷ýâ³ñüöå ç äóæûõ ë³òýð). ¨í õî÷à ñâà³ì³ ðó÷êà³ ¢åâñü ñüâåò àáõàï³öü. Ñâà³ì ñüìÿðäçþ÷ûì óñ¸àõîïíûì êàõàíüíåì. Ìóäàêó çà¢ñ¸äû ìàëà àäíàå òîëüê³ áàöüêî¢ñêàå âåðû — ¸í õî÷à çüâåäàöü óñå ³ñíûÿ ³ ¢ÿ¢íûÿ ðýë³ã³³. Ìóäàê äàñüëåäí³ê ³ ýêóìýí³ñò. ¨í àæ ï³ø÷ûöü àä ö³êà ¢íàñüö³ é ñýíñàðíàãà ãîëàäó. Ãýòà ìóäàê³ çëàäç³ë³ ïåðøûÿ ïàäàðîææû íà ¡ñõîä (³ íà Çàõàä), ãýòà ÿíû ïðûäóìàë³ ñëîâû “Ñ³äõàðòõà”, “êàòàðñûñ”, “í³ðâàíà”. Ãýòà ÿíû çàâåçüë³ ïàì³äîðû, ïîðàõ, àíàøó ³ ñêëàë³ ïåðøû ì³òàëÿã÷íû ñëî¢í³ê. ßíû çìàãàë³ñÿ çà äýêëÿðàöû³ íåçàëåæíàñüö³ ³ ïðàâî¢. ßíà ááàðàíÿþöü ðî¢íàñüöü ³ äýìàêðàòûþ. ßíû ïðàïâåäóþöü ñëîâà Áîæàå ïà¢ñþëü. Ìóäàê³ ñòâàðàþöü íàâóêó ³ òàê çâàíû “àá’åêòû¢íû ïàäûõîä”, çãîäíà çü ÿê³ì ÷îðíàå ³ áåëàå, âåðõ í³ç, ñüâÿòîå é ìÿðçîòíåå, ãàì¢íî é â³íî, ÿíî é ÿíî — çüÿ¢ëÿþöòà ðà¢íàçíà÷íûì³ àá’åêòàì³ êëÿñûô³êàöû³. Ìóäàêàì óëàñüö³âàå ãëûáîêà ìýòàðàðû÷íàå ³ ýçàòýðû÷íàå áà÷àíüíå. ßíû é òîëüê³ ÿíû ìîãóöü óãëåäçåäöü ó çÿìë³ ³ âàäçå, ïÿ÷îðàõ ³ êàìîðàõ, êàìýðàõ ³ òóíýëÿõ, ó âîêíàõ ³ âàííàõ, êàë¸øàõ ³ øêàðïýòêàõ — ñûìáàë³ ïîõâû, ÷ýðàâà, âàã³íû, à ïà-ïðîñòàìó êàæó÷û — ï(...). Ãýòà ³ì ìðî³ööà ¢ äðýâå ³ ¢ ïàëüöû, ó öÿãí³êó ³ ¢ ñìûêó, ó ñòðàëå ³ ¢ àäç³íàðîãó, ó ñóðìå ³ ¢ ðóðû, ó ê³ëáàñå, àãóðêó ³ íàâàò ó øàðûêàâàé àñàäöû — àäç³í âÿë³ê³ ³ íåïåðàìîæíû õ(...). Ìóäàê³ âûíáéøë³ ìàñòàöòâà ³ ëþáûì³ ñðîâêà³ ïàäòðûìë³âàþöü ÿãî êóëüò. ßíû, ìà¢ëÿ¢, òîëüê³ ïåðäàò÷ûê³ ãàðìî³³ íÿáåñíûõ ñôýðà¢. Ìàñòàê³, ìà¢ëÿ¢, íàëëåïøàÿ, ñàìàÿ áåçàáàðîííàÿ ÷àñòêà ÷àëàåöòâà. ßíû òàê íîñÿööà ña ñâà³ì³ “àãíëåíûì³ íýðâàì³” ³ ñóñüâåòíàé æóðâíé, øòî äàâîäçÿöü ïóáë³êó äà øàëó, äà ¢ñðà÷ê³. À ïóáë³êà øàëåå àõâîòíà. ßíû äàìàãë³ñÿ äëÿ ñÿáå ÷àðãîâàãà íåàáìåæàâàíàãà ïðàâà ¢ï³âàööà, óøûâàööà, àáêóðâàööà, àáêîêâàööà, êàõàöü ÷óæûõ æîíâê ³ ¢ëàñíûõ öåø÷à¢, íåïà¢íàëåòí³õ ³ ñòàðûõ, ïàðíàêàïûòíûõ, ÿëöàðîâíûõ, ñóì÷àòûõ, ïåðàïîí÷àòàêðûëûõ, ³ íâààò ïðàâà íå êàõàöü óâîâóëå. ßíû íÿ çâîëüíûÿ çàñâê÷û êóðûöó, àëå íÿ ñóïðàöü âåíû ïåðàðýçàöü íà ñöýíå — âîñü äçå ìÿæà áàëþ÷àñüö³ íåâûì¢íà àõâÿðíàé ýêçîñòýíöû³ íàéàä÷óâàëüíåøàãà ìàñòàöêàãà ñýðöà! Àäíâê ÿ çàãàâàðû¢ñÿ!

Ìóäàê ÿø÷ý, çäàåöòà, ñóìëåííû, öûðûìîííû (àáî áåñöûðûìîííà-íàõàáíû) ³, ÿê êîæíû ÷àëàâåê, ãðýøíû ³ ñëàáû. ² íàðýøöå: Ìóäàê, ÿê ïðàâ³ëà, — äîáðû òàâàðûø. Òàìó ìóäàê³ ãóðòóþöòà. Íÿìà í³âîäíàãà ñàìîòíàãà ìóäàêà. ßãî ïàìêíåíüíå äà êàëåêòûâó ïåðàâàæàå ¢ñå ³íøûÿ æàäàíüí³ ³ ³íñòûíêòû, íàâàò ³íñòûíêò ñàìàïàââàåíüíÿ. Òàáóíû ìóäàêî¢-òóáûëüöà¢ íàäçâû÷àé ñòàá³ëüíûÿ, ìàþöü óëàñíûÿ òàáó ³ çàéìàþöü áîëüø-ìåíø âûçíà÷àíûÿ àðýàëû. ² òàìó ïðàáëåìà âûí³ø÷ýíüíÿ ìóäàêî¢ íå çüÿ ¢ëÿåöòà òàêîé óæî ñêëàäàíàé. Ãýòà, óëàñíà, ýñõàòàëÿã³÷íàÿ ïðàáëåìà, áî ìóäàê³ — ïðàêòû÷íà ¢ñå.

Ïåðàêëà¢ ç óêð à³íñêàé Àíäðýé Ñêóðêî ïàâîäå Îïóàäëî. Àíòîëîã³ÿ. — Ê³å¢: Ãåíýçà, 1997.

sadam501

Àíäðýé Ñàäàìîðà (íàð. 1937) — âûäàòíû ¢êðà³íñê³ ïåðâåëää÷ûê, à ¢òàð ïåðâåëäää¢ íà ¢êðà³íñêóþ Àðûñòàôàíà, Ãàðàöûÿ, Àâ³äûÿ, Êàòóëà äû ³íø. êëÿñûêà¢. Ïðàçà³ê. Àíäýé Ñàäàìîðà

Ñÿðîä íî÷û ÿ ðàïòàì ïðà÷íó¢ñÿ. Íåøòà âûõàï³ëà ìÿíå ña ñíó, ³ ÿ íÿ ìîã ñüöÿì³öü, øòî ìåíàâ³òà. Öåðàç øûáû ë³ëîñÿ ñüâÿòëî àçîðàíàãà ìåñÿöàì íåáà, ³ àêîíîàÿ ðàìà ïàäàâàëàñÿ êðûæàì, øòî ðàñïàñüö¸ðñÿ ïà ïàêî³ íà¢ñêîñ, ïåðàëàì³¢øûñÿ íà ñüöÿíå. Ìåñÿöà ¢ ïàêî³ ¢æî íå áûëî, àëå ãóñòà àñüâåòëåíàÿ âåðõíÿÿ øûá³íà ïàäêàçâàëà, øòî ¸í òîëüê³ øòî çàãëÿäà¢. Ñüâÿòëî, àäíàê, ³øëî íÿ ñòîëüê³ ç àçîðàíàãà íåáà, êîëüê³ àä áóäûíêó íàñóïðàöü àêíà; øýðû çðýç áàêàâîé ñüöÿíû, óäçåíü çàöÿìíÿþ÷û ïàêîé, öÿïåð ÿãî àñüâÿòëÿ¢: ¸í áû¢ í³áûòà åâë³çàðíûì òýëåýêðàíàì, øòî ôàñôàðûçàâà¢ — âûäàâà¢ ³íòýíñ³íåâ çåëåíàâàòà-áëàê³òíåâ ñüâÿòëî. Ó ãýòûì çüçÿíüí³ ¢ñ¸ âûãëÿäàëà íåðýàëüíûì. Ðý÷û ñòðà÷âàë³ ñâåâ êîëåðû, íàâàò öåí³ — ñàì³ ñòàâàë³ñÿ ³ì³. Ðýàëüíàþ áûëà àäíî àêîíîàÿ ðàìà — àäíàðàìíû, áûööàì áû âóãàëåì íàêðýñüëåíû, ñòðîã³õ ïðàïîðöûÿ¢ êðûæ. ² òóò ÿ çãàäà¢. Íàñàìïåðø — ìåñÿö. Òàäû, ïåðàä òûì, ÿê ÿ çàñíó¢, ¸í ñòàÿ¢ ó àêíå. ßãî ïî¢íàå êîëà í³áû ñïûí³ëàñÿ — ç³õîòê³ì í³ìáàì íà¢êîëà ö¸ííàé êðûæàâ³íû. Çà ìåñÿöàì — ãîëàñ. Óæî íÿ ñëîâû, à ìåíâ³òà ñàì ãîëàñ. Àïîøíÿå, øòî ïàê³äàå ÷àëàåâêà: ñòàí ÿãî äóøû, ñàìà äóøà, ïîäûõ — ìåðíû, ïðûãëóøàíû ñòîãí. ß ña÷û¢ íÿ¢ãëåäíû âîêó ðóõ ìåñÿöà. Íå¢ïðûêìåò ïàê³íó¢øû êðûæàâ³íó, ¸í çàâ³ñ íàä ïëÿ÷ûìà. Ëääçü êðàíàþ÷ûñÿ ÿå ë³í³³, ñüë³çíó¢ ïà ö¸ííûì àáàäêó — äà êðàþ àêíà. Íà âûñîê³ì øëÿõó, çäàëîñÿ ìíå, ÿìó ñìàäàðîæí³÷à¢ í³çê³ ãîëàñ — ñòîãí çà ñòîãíàì öåðàç ³äýàëüíà ðî¢íûÿ àäö³íê³ ÷àñó. Ãîëàñ ñòàâà¢ñÿ ¢ñ¸ í³æýéøûì, óñ¸ áîëüø ïðûãëóøàíûì, ³ ìíå òàêñàìà çäàëîñÿ, øòî ÿãî õîï³öü äàíî íà ë³í³þ ïëÿ÷à, êóäû òîëüê³ øòî âà ¢ñ³ì ñâà³ì áëÿñêó ñòóí³¢ ìåñÿö. ß ¢æî áû¢ ïðûçâû÷à³¢ñÿ äà ãýòàãà ìåðíàãà ñòîãíó, áí òðûâà¢ ¸í áåç ïåðàíûíêó êîëüê³ äç¸í, êîëüê³ íà÷ýé. Ñòàãíàëà äàðýøòû ¢æî ññîõëàÿ, õâîðàÿ íà ðàê ñòàðýíüêàÿ ãàñïàäûíÿ, ïîëûêà; ó ÿå ÿ çáûìà¢ ïàìÿøêàíüíå — ïàêîé çà ñüöÿíÿþ. À ïàêîëüê³ äâà ãýòûÿ ïàìÿøêàíüí³ çëó÷àë³ öÿïåð óæî çàá³òûÿ äçüååðû, ÿê³õ í³òòî íå àä÷ûíÿ¢, äûê ÿ âûðàçíà ÷ó¢ ³ êîæíû ñòîãí, ³ êîæíåå ñëîâà. Ñëîâà¢, øòî ïðà¢äà, áûëî íÿøìàò: ñóæàíåö íÿäóæàé — õóäçåíüê³, ïðûãîðáëåíû ÷àëàå÷àê — áû¢ ãëóõ³ íà àáîäâà âóõ³. Óäçåíü ÿíû ìàãë³ ñÿê-òàê ïàðàçóìåööà: õâîðàé ÿø÷ý

¢äàâàëàñÿ ïðàá³ööà äà ñüâÿäÎìàñüö³ ìóæà íåéê³ì ñëîâàì — ïðàìà ¢ëÿþ÷û ¢ âóõà. Íàé÷àñüöåé ïåðàïûòâàëàñÿ, ö³ âàäà, ÿêóþ ¸í ïàäàå ¸é, gotowana... Óäçåíü ïðûõîäç³ë³ é íàâåäí³ê³ — ñòàðýíüê³ÿ ïàíþñ³. Çáîëüøàãà ìà¢÷àë³, ³ òîëüê³ ÷àñàì áûëî ÷óâàöü ç-çà äçüâÿðýé: “Niech pani pomyœli o Jezusie, o Jego Matce... Ofiaruj, pani, swe cierpienia Temu, który za nas tyle na Êrzy¿u przecierpia³... Tej, która za Nim tyle ³ez przela³a... Wtedy te cierpienia stan¹ siê dla pani s³odycz¹...” Ãîðø áûëî íà÷ài³. Õâîðàÿ íàãàäâàëà ìóæó ïðà ñÿáå õ³áà øòî òîðãàíüíåì ìàòóçà: àäç³í ÿãî êàíåö òðûìàëà ñàìà, äðóã³ áû¢ ïðûâÿçàíû äà ðóê³ ÿå ìóæà: ¸í ñïà¢ íà ëîæêó ïðû ñüöÿíå íàñóïðàöü. Àëå òîé, êàá ìî òðîõ³ ïàñïîàöü, ÷àñàì âûçâàëÿ¢ñÿ àä ìàòóçà — ïðûâÿçâà¢ ÿãî äà íîæê³ ñâàéãî ëîæêà. Òàäû é çàíóðà¢ñÿ — ³ ¢ ñîí, ³ ¢ ñâàþ ãëóõàòó. Âîñü æà, òîëüê³ ÿ ãýòàå ìåñÿöîâàå íî÷û ÷ó¢, ÿê áåñüíåðäïûíîà é ìåðíà, í³áûòà ¢ òîé ìåðíàñüö³ áûëî íåøòà ðàòà¢í³÷àå äëÿ ÿå, óñ¸ áîëüø ãëóõà é ñëàáà ñòàãíàëà õâîðàÿ. ß ¢æî õàöå¢ áû¢ ¸é íå÷ûì äàïàìàã÷û, àëå æ íàãàäà¢ ñàáå, øòî ãàñïàäàð íà íî÷çàø÷àìåå äçûååðû. Ïðûñëóõî¢âàþ÷ûñÿ äà ìàíàòîíîàãà ñòîãíó, ñî÷à÷û ìåñÿö, øòî âûêàö³¢ñÿ çà êðûæàâ³íó, ÿ, íàðýøå, ³ ñàì çàíóðû¢ñÿ ¢ ãëûáîê³ ñîí. ß ïðàáû¢ ó ³ì ðî¢íà òîé àäö³íàê ìåñÿöàâàãà øëÿõó, øòî àä ñÿðýäç³íû êðûæàâ³íû äà ååðõíÿãà àêîíîàãà çðýçó. Çðýøòû, íà¢ðàä ö³ òóò ïàñóå ñëîâà “ïðàáû¢”, ÿê ³ ëþáîå ³íøå: ÷àñ, ïîêóëü ÿ ñïà¢, óæî íå ³ñíàâà¢ äëÿ ìÿíå. Íàìý¢íà, ìåíàâ³òà òàìó ¢ ïåðøûÿ õâ³ë³íû àáóäæýíüíÿ ÿ íÿ ìîã âÿðíóöòà ¢ ÷àñàâóþ êàíáó, çíàéñüö³ ¢ ¸é ñâà¸ ìåñöà — ñàìîãà ñÿáå. Òàê áûâàå ïàñüëÿ êàðîòàãà, àëå âåëüì³ ìîöíàãà ñíó — “áðàòà ñüìåðö³”, ÿê íàçâà¢ ÿãî íåâ³äøø÷û Ïÿñüíÿð. Ïàòðýáíàÿ íåéêàÿ äýòàëü, êàá çíî¢êó àäíââ³ëàñÿ æûöüö¸âàå ïàâóö³íüíå — òûñÿ÷û í³òàê, øòî çüâÿçâàþöü íàñ ç íàâàêîëüíûì ñüâåòàì, ç ïðîöüàþ ðý÷à¢, êàá âÿðíóëàñÿ òîå, øòî ìû íàçûâàåì “öÿìëåíüíàì”, “ñüâÿäîìàñüöþ”... Ìÿíå àáóäç³ëà òîå, øòî é óñûï³ëà: ïàÿäíàíû ç ðóõàì ìåñÿöà ñòîãí. Óñûï³ëà — ÿãî ïðûñóòíàñüöü. Àáóäç³ëà — äàñóòíàñüöü. ß âåää¢, øòî ÿíà àçíà÷àå. Âåää¢ — àëå íå íââàæâà¢ñÿ íââào çâàðóõíóöòà. Íÿ òîëüê³ áàÿ¢ñÿ, àëå é äàêàðà¢ ñÿáå, ÷àìóñü äóìà¢, øòî ìåíàâ³òà òàäû, êàë³ ÿ ñïà¢, íà òûì ääö³íêó ìåñÿöàâàãà øëÿõó, øòî ääìåðàíû ïëÿ÷îì êðûæà, — øòî ìåíàâ³òà òàäû õâîðàÿ òîðãàëà çà ìàòóç, ÿê³ áû¢ ïðûâÿçàíû äà ãàñïäàðñêàãà ëîæêà, ³ í³êîãà ¢ òóþ õâ³ë³íó íÿ çäàðûëàñÿ ïîáà÷... Ó òûì ïàêî³, ïàïðàçù äçüâåðû, çäàëîñÿ ìíå, ñóñòðýë³ñÿ äçüåå ö³øûí³: ÷àëàåêà, ÿê³ ñüï³öü, êàá ïðà÷íóöòà, ³ òàãî — ÿê³ ¢æî íå ïðà÷íåöà. Àäç³í ñîí — ÿê³ òðûâàå. Äðóã³ — ÿê³ ¢æî íå òðûâàå, ÿê³ ¢æî ïà-çà æûöüö¸âûì ÷àñàì, — åå÷íû ñîí. Ñòàí, äëÿ ÿêîãà íÿ ìàþöü

í³ÿêàãà ñýíñó ñëîâû “êàë³”, “äçå”: ÿê³ì³ á í³ áûë³ ìîã³ëê³ — äëÿ òûõ, êàãî òóäû ïðûíåñüë³, ÿíû ïàä ïîêðûâàì òîëüê³ äâóõ ñëîâà¢: “í³-äçå” é “í³-êîë³”. Àëå òàäû ÿ íå ðàçâàæà¢ — ÿ ìàðóäç³¢. Íàñóïåðàê çäàðîâàìó ñýíñó, ÿ ñïðàáàâà¢ ïåðàêàíàöü ñÿáå, øòî, ìàã÷ûìà, õâîðàÿ çàäðàìàëà, øòî ïðàçü ÿêóþ õâ³ë³íó ÿíà çíî¢êó ïà÷íå ñòàãíàöü. Äàïóñêàþ÷û íåâåðàãîäíàå, íÿ ¢ çìîçå âàðóõíóöòà, ÿ ¢âàäíà÷àñ áû¢ óïý¢íåíû, øòî âîñü-âîñü ïà÷óþ ïàñüïåøë³âàå øîðãàíüíå ãàñïàäàðà ïà êàë³äîðû — äà ìàéãî ïàêîþ. ß âåäà¢, øòî áóäçå àçíà÷àöü ãýòàå øë¸ïàíüíå. Òàê ÿíî é ñòàëàñÿ... ß íå çàõàï³¢ àêóëÿðà¢, ³ òàìó òâàð íÿáîæ÷ûöû ïàäà¢ñÿ ìíå çäàë¸ê áëåäíàþ ïëÿìàé (ìåñÿö ó ãýòûì ïàêî³ ¢æî ïà÷à¢ õàâàööà), à íà òîé ïëÿìå, ö¸ìíûì àâàëàì, — ñòîãí. Öÿïåð óæî — áÿçãó÷íû. Àäíàê ³ ÿãî òðý áûëî ¢òàéìâàöü — ïàââÿçàöü íÿáîæ÷ûöû ïàäáàðîäàê. Ó ìÿíå òðûìöåë³ ðóê³ — óïåðøûíþ ÿ òàê áë³çêà ñóòûêíó¢ñÿ ña ñüìåðöþ, — ³ êàë³ çàâÿçâà¢ íà ìàêà¢öû âóçåëü÷ûê, äûê çà¢âàæû¢ ó ³ì êîëüê³ âûäçåðòûõ ñ³âûõ âàëàñêî¢ — ³ ïðàç ãýòàå ¢ñõâàëÿâà¢ñÿ ÿø÷ý áíëüø, àæíî ñõëàäçåëà ¢íóòðû: ÿ áû¢ ïåðàêàíàíû, øòî çðàá³¢ íÿáîæ÷ûöû áàëþ÷à...

Ëåäçü òîëüê³ ïà÷óþ: “ì¸ðòâàÿ ö³øûíÿ” — áà÷ó ö¸ìíû êðûæ, øòî òðûìåå íà ïëÿ÷û ìåñÿöàâóþ ïî¢íþ; ÷óþ — íåàääçåëüíû àä ÿå ìåðíû, ãëóõ³ ñòîãí. Äàêàðàþ ñÿáå ãýòûì ïðàãàëàì ó ÷àñå: àä ñêðûæàâàíüíÿ — äà êàíöà ïëÿ÷à...

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Àíäðýé Õàäàíîâ³ ÷ ïàâîäëå à¢òàðñêàãà ðóêàï³ñó

maska501

Êàíñòàíö³í Ìàñêàëåö — óêðà³íñê³ ïàýò, ïðàçà³ê, êðûòûê, ýñý³ñò, ïåðàêëàä÷ûê. Æûâå ¢ ìÿñòý÷êó Áàõìà÷. Ñ¸ëåòà ¢ Êàíñòàíö³íà Ìàñêàëüöà âûéøë³ êí³ãà äç¸íüí³êàâûõ çàï³ñà¢ “Keë³ÿ ÷àéíîï òðîÿíäè. 1989—1999. Ùîäåíèê” i çáîðí³ê ååðøà¢ “Íi÷íèõ ïàñòóõ³â áóòòÿ”. Àðòûêóëû Ê. Ìàñêàëüöà ³ Ì. Ðàá÷óêà — êàøòî¢íû ë³òàðàòóðàçíà¢÷û äàäàòàê äà í³çê³ ìàòýðûÿëà¢, ïðûñüåå÷àíûõ Â. Ñòóñó, ÿê³ÿ íàäóêàâà¢ ó àäíûì çü ñ¸ëåí³õ íóìàðî¢ ÷àññ³ñ “Êðûí³öà”. êðûòûêà Êàíñòàíö³í Ìàñêàëåö

Ïåðää òàáîþ ñòàÿ¢ âûáàð: àëüáî ïääàööà ç íài³ íà ¢ñõîä, àëüáî ¢ðàòàâàööà ñòðàøíàþ öàíîé ñàìàçí³ø÷ýííý. Âàñ³ëü Ñòóñ

Íàéïà¢íåéøû íà ñ¸íïÿ çáîð òâîðà¢ Âàñ³ëÿ Ñòóñà, àïîøí³ òîì ÿêîãà íÿää ¢íà ïàáà÷û¢ ñâåò, íà ìàþ äóìéó, çëó÷ûöü ì³æ ñàáîé, ïý¢íà, ðàç’-ÿäíàíûÿ ïàêóëü øòî ÷àñû äçâþõ êðà³íà¢. Àäíà ç ³õ, êàëî³ÿ òàòàë³òàðíàé ³ìåðû³, ìåñöà ñ³ñòýìàòû÷íàãà íàãëÿäó é êàðû äû ìýòàíàê³ðàâàíàãà çí³ø÷ýííý ñâàáîäû, ïàâîë³ àäñòóïàå âà ¢ñ¸ìåíø àêòóàëüíàå ì³íóëàå, ïåðàñòàþ÷û áûöü ôåíîìåíàì æûâîé ïàìÿö³ ïàêàëåííý¢ ³ àá’åêòûâ³çóþ÷ûñÿ ¢ ïðàôåñ³éíûõ çàö³êà¢ëåííýõ ã³ñòîðûêà¢. ²íøàÿ ¡êðà³íà, çàãàäêàâàÿ é, ìàã÷ûìà, íå ìåíø ïàãðîçë³âàÿ, ïà÷ûíåå íåàõâîòíà âûñòóïàöü ç áóäó÷àãà. Ãîëàñ Ñòóñà, ïðûõàâàíàÿ ³ñö³íà ÿãîíàé áÿçâîëüíàñö³, ÿêàÿ àáÿðíóëàñÿ ðàñêðûöü¸ì àäíàãî ç íàéâûøýéøûõ ë¸ñà¢ ÷àëàåêà ¢ XX ñòàãîääç³, ïîáûòàâûÿ àáñòàâ³íû ñàìàçí³ø÷ýííÿ, ïðû÷ûíàé ÿêîãà áûëà ëþáí¢-íÿíàâ³ñöü äà ãýòàãà ñàìàãà ë¸ñó, êàí÷àòêîâåå ñêàðýíÿå ïåðàä ³ì äû øìàò ³íøûõ ³ñòîòíûõ ðý÷à¢, ÿê³ÿ çàñòàë³ñÿ íåçà¢âàæàíûì³ àëüáî ìåíø àêðýñëåíûì³ ¢ ïåðøûõ ñïðîáàõ ïðà÷ûòàíÿ Ñòóñà ÿê òýêñòó (Àðûÿäíà Øói, Ìàðêà Öàðûíí³ê, Ì³õàë Õåéôåö, Þðû Øàâÿë¸¢, Ìàðêà Ïà ¢ëûøûí, Òàìàðà Ãóíäàðàâà...), áûë íåçâû÷àéíû³ ç’ÿâàì³ äóõî¢íàé ã³ñòîðû³ ýïîõ³, øòî ïäâûõîäç³öü äà ñâàéãî êàíöà, à âûäàíîå — àäíé ç íàéÿñêðàâåéøûõ ïääçåÿ¢ 90-õ ãàäî¢. Ïë¸í íåâÿë³êàãà, ÿê íà òàê³ ìàøòàé ³ êîëüêàñöü ïðàöà¢, òàîð÷àãà êàëåêòûâó, ïåðääóñ³ì æà ÿãî ê³ðà¢í³êà Ì³õàë³íû Êàöþá³íñêàé äû ääíàãî ç óêëäàäëüí³êà¢ Çì³òðà Ñòóñà, çàñëóãî¢âåå àñàáë³âàé ïàøàíû ³ ¢äçÿ÷íàñö³, ïàãàòî¢ ç óâãà³ íà “àäñóòíàñöü ïääòðûìê³ äû íàëæíàãà ñïðûÿíÿ ãýòàé ïðàûû ç áîêó áîëüøàñö³ äçÿðæà¢íûõ óñòàíîâà¢”, çàçíà÷àíóþ äà ñîðàìó äçÿðæàâû

âà ¢ñòóïíûì ñëîâå äà ïåðøàãà òîìó. Ìåíàâ³òà ïðàç ãýòóþ àäñóòíàñöü ñïðûÿíÿ äû àäíà÷àñîâàñöü ïðàöýñà¢, ÿê³ÿ ìóñ³ë³ á áûöü ïàñëÿäî ¢íûì³, — ôàðìàâàííå é àïðàöâàâííå àðõ³âó, ïàñëÿ äðóê — ñêëàäàëüí³ê³ ìóñ³ë³ àäûñö³ àä ïåðøàñíàãà ïëàíó ðàçìÿñö³öü òâîð÷óþ ñïàä÷ûíó Âàñ³ëÿ Ñòóñà ¢ ÷àòûðîõòîí³êó é ïàøûðûë³ ÿãî äà øàñö³ òàìî¢. Íÿãëåäçÿ÷û íà ãýòà, ³ì óäàëîñÿ çàõâàöü ñóëàäíóþ é öýëüíóþ êàìïàç³öûþ, ñòàðàíía âûêàíàöü àáàâÿçêîâûÿ òýêñòàëãà³÷íûÿ ïðàöýáóðû, àõàï³¢øû ïðàêòû÷íà ¢åâñü ìàñ³¢ çàõâàíûõ ³ âÿäîìûõ íà ñ¸íÿ òýêñòà¢, çàáÿñïå÷û¢øû ³õ ³íøûì³ ðýäàêöûÿì³ äû âàðûÿíòàì³, ñïàñûëêàì³ é äà ò.ï. Çäçåéñíåíàå íà íàëåæíûì óçðî¢í³ âûäàííå — ïà ñóòíàñö³, àô³öûéíû ñàìâûäàò ³ ÷àðãîâû ïàäçâ³æí³öê³ ¢÷ûíàê òàãî êîëà ëþäçåé, ÿêîå âåäàëà Âàñ³ëÿ Ñòóñà ¢ æûöö³ àëüáí ñòàëà ÿãîíûì³ ïðûõ³ëüí³êàì³ ïîòûì, — ÿø÷ý àäç³í äîêàç òàãî, øòî íåïàñðýäíà äû êàíêðýòíà äçåéñíàé ìîæà áûöü òîëüê³ ñóïîëüíàñöü ³íäûâ³äà¢. ²çíî¢ ìàåì çâû÷àéíà íåâÿ¸ëàå ðýçþý: “òîëüê³ äçÿêóþ÷û çâûøóðî÷íàé íàïðóæàíàé ïðàöû”. Óðî÷íàÿ ïðàöà ¢ äçÿðæà¢íàé óñòàíîâå (²íñòûòóò ë³òàðàòóðû) íàëåæûöü, ïà àçíà÷ýíí³, äçÿðæàâå; ääñþëü çâûøóðî÷íàÿ ïðàöà ¸ñöü ïðàöàþ çâûø- ³ ïàçàäçÿðæà¢íàþ. ßê äçåñÿöü-ïÿòíàööàöü ãàäî¢ òàìó, êàë³ ïðàöà¢í³ê³ äçÿðæà¢íàé óñòàíîâû çàñòàâàë³ñÿ ïàñëÿ ïðàöû, êàá, òàê áû îíâ³öü, çðàá³öü êñåðàêîï³³ çàáàðîíåíûõ òýêñòà¢, òàê ³ öÿïåð, êàë³ ¢æí íå ³ñíóå çâûøäçÿðæàâû, êàðïàòë³âàÿ ³íýëåêòðàëüíàÿ ïðàöà, øòî ïàòðàáóå ðýãóëÿðíàãà ô³íàíñàâàííÿ äû àáàâÿçêîâàãà ì³í³ìàëüíàãà êàìôîðòó, ³ äàëåé çàñòàâöà “íåäçÿðæà¢íàþ”, — ³ ãýòà íå ìîæà íå âûêë³êàöü òðûâîã³ çà ë¸ñ óêðà³íñêàé ãóìà³ñòûê³. Ìãã÷ ûìà, øòî äçÿðæàâà, ö³ íå ç ïåðøûõ äç¸í ñâàéãî ³ñíàâàííÿ àìàëü ïî¢íàñöþ íåçàëåæíàÿ àä ñóð’¸çíûõ êóëüòóðíûõ ³í³öûÿòûâà¢, ïàñïðàáóå é ãýòàãà ðàçó ¢ñòàâ³öü post factum ñâàå òðû ãðîøû — ó âûãëÿäçå ÷àðãîâàãà ìåäëëÿ àëüáî, ÷àãî äîáðàãà, Äçÿðæà¢íàé ïðýì³³. Àëå âûäàöü çáîð òâîðà¢ óêðà³íñêàãà ïàýòà Âàñ³ëÿ Ñòóñà ëüâî¢ñêàÿ “Ïðîñâ³òà” çäîëåëà äçÿëóþ÷û íå íå÷óâàíà ø÷ïàðûì äçÿðæà¢íûì ñóáñ³äûÿì, à ïàäòðûìöû ïðûâàòíûõ àñíáà¢, ñÿðîä ÿê³õ êðàíåå ³ìÿ åâðíàé ïàýòàâàé ïðûÿòåëüê³ Íàäçå³ Ñâÿòë³÷íàé, äû íàâóêîâûõ ô³íàíñàâûõ ³íòûóòûÿ¢, ïåðàâàæíà çàìåæíûõ. Óñå ãýòûÿ áîëüø ÷ûì êðàñàìî¢íûÿ ôàêòû ïàòðàáóþöü àñýíñàâàííÿ äû àäïàâåäíàé ðýàêöû³ òûõ ãðàìàäçýíà¢, ÷û³ì äóõî¢íûì ïàòðýáàì, çãîäíà ç àäç³íàööàòûì àðòûêóëàì Êàíñòûòóöû³, “ñïðûÿå” äçÿðæàâà.

1. Âàñ³ëü Ñòóñ íàëåæûöü äà òàê çâàíûõ “ïîçí³õ ïàýòà¢”, íÿãëåäçÿ÷û íà òîå øòî ïåðøûÿ ååðøû ïà÷à¢ ï³ñàöü ÿø÷ý ïàäëåòêàì.

“Ó òðûööàöü ãîä òû òîëüê³ íàðàäç³¢ñÿ” — ãýòû ðàäîê ç “Âÿñ¸ëûõ ìîã³ëàê” ìîæíà ¢çÿöü ó ÿêàñö³ ýï³ãðàûó ³ äà “Êðóãàâåðö³”, ³, ïðû íåêàëüê³õ çíà÷íûõ âûíÿòêàõ, äà “Ç³ìîâûõ äðýâà¢”. ßãîíûÿ ðàíí³ÿ âåðøû äû ýêñïåðûìåíòû àäçíà÷àíûÿ õàðàêòýðíûì³ íåäàõîïàì³ ö³ íå êîæíàãà ïà÷àòêîö¢öà — àìîðôíàñöþ äóìê³, ïðýòýíöû¸çíàé äû ïëûòêàé øìàòçíà÷íàñöþ, äðóãàñíàñöþ øòî äà ïàýòà¢ ç ëåïø ïàñòà¢ëåíûì ³ ³íòàíâàíûì ãîëàñàì. Ïàìûëêà ¢êëàäàëüí³êà¢, ÿê³ÿ ¢êëþ÷ûë³ ¢ äðóãóþ êí³ãó ïåøàãà òîìó íåêàëüê³ âåðøà¢ Ì³êîëû Â³íãðàíî¢nêàãà, ïåðàï³ñàíûõ ðóêîþ Ñòóñà, áà÷ûööà ìíå çíàêâàþ é ëåäçû íå àïðà ¢äàíàé; òîå ñàìàå òû÷ûööà ³íøàãà íåäàãëÿäó: âåðøû “Äðýâû ãíóööà íà ïàðîã...” äû “Ìû í³ äíÿ íå âåäàë³ òàêîãà...” — ãýòà âàðûÿíòû ïåðàêëäàà¢ ç Ðûëüêå, à íå àðûã³íàëüíûÿ òâîðû. ßêðàç Ðûëüêå, òàêñàìà ïîçíÿìó äîñâåäó ïàýòà, à íå ¢ÿ¢ëåííþ íàëåæûöü âÿäîìàå âûñëî ¢å ïðà òîå, øòî òðýáà ÷àêàöü, çá³ðàöü öÿãàì óñÿãî æûööÿ, ïà ìàã÷ûìàñö³ äî¢ãà, óðàæàíí³ é çàõàïëåíí³, ³ òàäû àæíî ïðû êàíöû ÿãî, ìàã÷ûìà, çìîæàø íàï³ñàöü äçåñÿòàê ïðûãîæûõ ðàäêî¢, — ñâàéãî ðîäó ëåã³òûì³çàöûÿ òàêîãà ñòàíó ðý÷à¢. Äà òðûööàö³ ãàäî¢ Ñòóñó íå õàïàëà, âÿäîìà æ, íå æûöö¸âûõ óðàæàííÿ¢, à äàêëàäíàãà ¢ñâåäàìëåííÿ ¢ëàñíàãà øëÿõó é äîñâåäó êàíöýíòðàâàíàãà ìûñëåííÿ é ï³ñüìà. Íåáåñïäàñòà¢íà àä÷óâàþ÷û ìàóòíóþ òâîð÷óþ ïàòýíöûþ, øóêàþ÷û é íå çíàõîäçÿ÷û àäïàâåäíàãà ñïîñàáó ðýàë³çàâàöü ÿå, ïàýò ïåðàáûâà ¢ ó ñòàíå òâîð÷àãà öýéòíîòó, — áî, ïàâîäëå Þíãà, ë³øàê òâîð÷àé ýíåðã³³ íàê³ðî¢âàåööà ÿêðàç íà êóëüòóðàòâîð÷óþ äçåéíàñöü (ÿ áóäó çâÿðòàööà òóò äà ³áÿÿ¢ Êàðëà Þíãà, ïääàõóëüíåíûõ ó öóäî¢íàé ñ³íòýôû÷íàé ïðàöû àìåðûêàíñêàãà äàñëåå÷ûêà ¡ëàäç³ì³ðà Àäàéí³êà “Þíã ³ ïàë³òûêà”). Ñïðàâà ¢nêëàäíÿëàñÿ íåêàëüê³ì³ ïàáî÷íûì³ ôàêòàðàì³, ñÿðîä ÿê³õ ÿ íàçâàà áû ïåðàåçä ç Äàíåöêó ¢ Ê³å¢, àäë³÷ýííå ç àñï³ðàíòóðû ²íñòûòóòó ë³òàðàòóðû é äî¢ãóþ íåìàã÷ûìàñöü âûäàöü ïåðøû çáîðí³ê âåðøà¢. Ïîñïåõ³ áíëüø êåìë³âûõ íà “æûöö¸âûì ê³ðìàøû” ðàâåñí³êà¢, íåïðýñòûæíûÿ ñàöûÿëüíûÿ ðîë³, àáâîñòðàíåå ïà÷óöü íåñïðàâÿäë³âàñö³, íåäàñòàòêîâàÿ ñàöûÿëüíàÿ ääàïòàöûé é äà ò.ï. ñòâàðàë³ ¢ìîâû äëÿ ðàçâ³ööÿ êîìïëåñó íåïà ¢íâààðòàñö³ äû ïñ³õ³÷íé “äýôëÿöû³”, ÿê³ÿ ìàëà ñïðûÿþöü ñöâÿðäæýííþ ³íäûâ³äóàëüíàñö³. Ðàçàì ç òûì íå òðýáà çàáûâàööà ïðà äàð àíäë³òûêà é çâîëüíàñö³ ë³òàðàóðíàãà êðûûêà, ÿê³ÿ ïðà÷íóë³ñÿ ëåäçü íå ääíà÷ àñîâà ç ïåðøûì³ ïàýòû÷ íûì³ ñïðîáàì³. “...Ðýïë³ê³ ÿãî äû êðûòû÷íûÿ âûñòóïû áûë³ äàêëäíûì³ é âîñòðûì³, à àãëÿäû ääàéíûì³ é áåçäàêîðíûì³ — ç ãëåäç³ø÷à àíàë³çó é ëîã³ê³”, — çãàäâåå ê³ðà¢í³ê äàíåöêàã ë³òàá’ÿíàííÿ êàíöà 50-õ ãàäî¢ ¨ñ³ï Êóðëàò1 . Âÿäîìà, íå ¢ñ¸ áûëî íàñòîëüê³ áåçíäçåéíà: àñîáíûÿ ñòðîôû

é âåðøû 50—60-õ ãàäîç — ãýòà “ñòàëûý” òâîðû òàëåíàâ³òàãà ïàýòà; àëå Ñòóñà ðàçäðàæíÿëà ÿêðàç ãýòàÿ ðàçàâàñöü, äûñêðýòíàñöü òâîð÷ûõ ïîñïåõà¢ òàì, äçå, íà ÿãî äóìêó, ìàãëà áûöü ïðàöÿãëàñöü. ¨í íå ìîã íå çà¢âàæàöü ñâà¸é ïàäóëàäíàñö³ ÷óæûì óïëûâàì, äëüáî, ïàâîäëå ÿãîíàé óëàñíàé äàêëàäíàé õàðàêòýðûñòûê³, “âîáðàçàì”; ³ ãýòà òûì áîëüø äàïÿêàëà, áî ïà ñâà¸é ïðûðîâçå Ñòóñ í³ÿê³ì ³ì³òàòàðàì íå áû¢. Ç ³íøàãà áîêó, ðàá³ëà ¢ïëû¢ âûêëþ÷íà Ñòóñàâà “ô³ëàñîô³ÿ ¢÷ûíêà¢” — ¸í õàöå¢ ïðûñóòí³÷àöü ó òàãà÷àñíûì æûöö³ ³, âóçåé, ó ë³òàðàòóðíûì ïðàöýñå, õàöå¢, êàá ÿãî ïàýç³ÿ áûëà ÷ûííàé ³ ÷ûòàíàé — ÿê âåðøû òàãî æ Â³íãðàíî¢ñêàãà àëüáî Âàñ³ëÿ Ñ³ìàíåíê³. ² áîëüø: ¸í ë³÷û¢, øòî ïàýç³ÿ îíæà ¢ïëûâàöü íà âûðàøýíå ïðàáëåì¢ ãðàìàäñòâà: “Êàë³ á æûöü áûëî ëåïø, ÿ á âåðøà¢ íå ï³ñà¢, à àáðàáëÿ¢ áû çÿìëþ”. Ïàâîäëå Þíãà, ñàöûÿëüíàå çíà÷ýííå ìàñòàöòâà ïàëÿãàå ¢ òûì, êàá âûõâààöü äóõ ÷àñó, àêòûâ³çàâàöü àðõàòûïàâû âîáðàç ³ ðàñòóòà÷ûöü ÿãî ìîâàþ ñó÷àñíàñö³, óâîäç³öü âà ¢ÿ¢ëåíîå ñó÷àñí³êà¢ òûÿ ôîðìû, ÿê³õ íàéâîëüø íå ñòåå ³õíÿé ýïîñå. “Õâàë³ ÷àó êàö³ë³ñÿ ïà-íàä ïàýç³ÿé Ñòóñà. Ïà ðóêàõ õàäç³ë³ âîñòðà ïóáë³öûñòû÷íûÿ âåðøû Ì³êîëû Õàëîäíàãà (çáîðí³ê “Êðûê ç ìàã³ëû”), íåêàòîðûÿ äà¢íåéøûÿ âåðøû Ë³íû Êàñòýíê³”, — çãàäâàå ß¢ãåí Ñâÿðñòþê. Óëàñíà, óñå “Ç³ìâûÿ äðýâû” é ÷àñòêà “Âÿñ¸ëûõ ìîã³ëàê” — ïðà ãýòà: ïðà íåðýàë³çàâàíàñöü ³ òâîð÷û öýéòíîò, ïðà — óâÿäçåì ïàíÿòàê! — negrofilia vulgaris, ã.çí. ÷àðíóõó çâû÷àéíóþ ÿê âûí³ê çàðæàíàñö³ ÷óæûì³ “âîáðàçàì³”, ãàëàñàì³ äû ñïðýñàâàíàé òî¢ø÷àé íåñóáë³ìàâàíûõ ýíåðã³ÿ¢; ïðà ìàðã³íàëüíàñöü ³ íáéêóþ ³ñòýðû÷íóþ çàäç³ðë³âàñöü, ìîöíà çàìÿøàíóþ íà êîìëåêñå íåïà¢íàâàðòàñö³. Äàñòàòêîâà ðàçãàðíóöü òîì ë³ñòî¢ Ñòóñà òàãî ïåðûÿäó äà ñÿáðî¢ ³ çíà¸ûû — ³ ¢æî íà ïåøûõ ñòàðîíêàõ íàïàòêàå ñàìààçíà÷ýíí³, ÿê³ÿ öÿæêà àïðà¢äàöü ³ðîí³ýé, ÿíû ïðîñòà íåäðý÷íûÿ é íåíàòóðàëüíûÿ: “ë³òàðàòóðíû ñìàðêà÷”, “òàê³ ïàðâåíþ, ÿê ÿ”, “ïðàéäç³ñâåò ç Äàíäöêó”, “íàøåå æûöё äîíê³õîòà¢-ïðàñòûòóòàê, øòî áàðûóþöü íà ³äýàë³çìå”, “ïñ³õ” (ïðà ñÿáå ¢ òðýöÿé àñíáå), “ÿ — äç³êóí”, “õóë³äàí” ³ äà ò.ï. ßø÷ý ääç³í ñêëääàëüí³ê àáðûâ³ñòàãà, àìäëü öàëêàì àêñþìàðàííàãà ñòûëþ “Ç³ìâûõ äðýâà¢” ³ “Âÿñ¸ëûõ ìîã³ëàê” — ãëûâîêà ïðûõàâàíåå ïðàä÷óâàíå òàãî, øòî æûöё íå áóäçå “ïà ìàã÷ûìàñ³ äïî¢ã³ì” äëÿ íÿñïåøíàãà çá³ðàííÿ ¢ðàæàíÿ¢ äû òàðìàâàííÿ êàëåêöû³ òðàôåÿ¢, ÿê ³ òîå, øòî ýòàïû äóõîí¢íàãà ðîñòó íåìàã÷ûìà ïàñêîðûöü ö³ ïðàéñö³ ³õ ýêñòýðíàì: “Âó÷ûñÿ ÷àêàöü, ñÿáðó, âó÷ûñÿ ÷àêàöü... Òîëüê³ öâåðäçü âåäàå ñàìàçàõàâàíîå”. “Ãýòóþ ñâîåàñàáë³âóþ ïàýòû÷íóþ “ýëëåêòûêó” âîñòðà äà÷óâåå ó çáîðí³êó

“Âÿñ¸ëûÿ ìîã³ëê³”, ñòâîðàíûì ó ïåðûÿä êðàéíÿé æûöö¸âàé íåñòàá³ëüíàñö³, êàë³ ïåðàä ïàýòàì âà ¢ñ¸é ñâà¸é íÿ¢ìîëüíàñö³ ïà ¢ñòàë³ ïðàáëåìû ýêç³ñòýíöûéíàãà âûáàðó”, — ï³øà Ì³õàë³íà Êàöþá³íñêàÿ ¢ ïðàäìîâå äà çáîðó òàîðà¢. Äëÿ ãîðäàãà Ñòóñà áûëî, ìàáûöü, íÿñöåðïîûì óñåâäàìëåíå òàãî, øòî ãýòàÿ ÿãîíàÿ ¢ñ¸ ÿø÷ý íåðàñêðûòàñöü ³ àä òàãî — äðóãàðàäíàñöü ³ ìàðã³íàëüíàñöü íå ñàêðýò äëÿ àòà÷ýííÿ. “Ó “ñàìâûäöå” ¸í íå çàöâåðäç³¢ñÿ é íå çíàéøî ¢ ñâà¸é òýìû. ...Ó ïàýç³³ ¸í ïðàéãðàâà¢ íà ôîíå âîñòðàé ïóáëë³öûñòû÷íàñö³ 60-õ ãàäî¢. ...À ¢æî òàê³ âåðø, ÿê “Çâåðàì âûöü, ãàðýëêó ï³öü”, áû¢ äëÿ ¢ñïðûìàíÿ øûðîêàé ïóáëë³ê³ íàäòà àãîëåíûì. ...Òîé ôàêò, øòî ýñý Âàñ³ëÿ Ñòóñà ïðà Òû÷ûíó íå ïàòðàï³ëà çà ìÿæó, ãàâîðûü ïðà ÿãî íåâÿë³êàå ðàñïà¢ñþäæàíîå”, — ðàçâàæàå ß¢ãåí Ñâÿðñöþê. Äàë¸ê³ âîäãóê òàãà÷ àñíàé ñ³òóàöûû³ ÷óòíû ³ ¢ ëàãåðíûõ óñïàì³íàõ Ì³õàëà Õåéôåöà, ÿê³ÿ òû÷ àööà ïåðûÿáó, êàë³ ¢æî ïà÷ àëà çìÿíÿööà íà ñóïðàöüëåãéþ ïàøûðàíàÿ äóîêà ïðà äðóãàñíàñöü ïàýç³³ Ñòóñà: “Ó àñàá³ñòûõ êàíòàêòàõ ìÿíå ¢ðàæâàëà ¢ Âàñ³ëþ òîå, øòî ïðû ¢ñ¸é ÿãî âîíêââàé âåë³÷íàñö³ ïðàãëÿäàëàñÿ ¢ ³ì óíóòðàíàÿ íÿ¢ïý ¢íåíàñöü ó ñàáå. Çäàâàëàñÿ, ¸í íå ðàçóìåå ñàïðà¢äíàãà ìàøòàáó ñâà³õ çäîëüíàñöÿ¢: ÿ äóìà¢ òàäû, øòî àäñóòíàñöü â³äââî÷íàãà âîíêââàãà ïîñïåõó ... ³ àñöÿðîæíàå ñòà¢ëåíîå àäíäóìöà¢ ïà¢ïëûâàë³ íà ÿãî ñàìàäöýíêó”. Àëå íàéáîëüø äàêëäíîå ïðà ¢ñ¸ ãýòà ï³øà ñàì Ñòóñ — óæî ¢ òðýö³ì âåðøû “Âÿñ¸ëûõ ìîã³ëàê”, çáîðí³êó, ó ÿê³ì ¸í àñýíñî ¢âàå “àêñþìàðàííàñöü” ñâàéãî ³ñíââàííÿ, çäîëå¢øû íàðýøöå ãýòàå àñýíñââàííå âûêàçöü: “Îíå çäåööà, øòî æûâó íå ÿ, à íåõòà ³íøû æûåå çà ìÿíå ¢ ñåøöå ¢ ìà¸é ïîñòàö³... Òîëüê³ ì³íàê ó ïàì³æñâåàòãõ, òû âàðóøûøñÿ íà äíå ÷óæîãà ³ñíââàííÿ”. Àäç³í ç êëþ÷ àâûõ ïàíÿòêà¢ Ñòóñàâàé ïàýòûê³ é ô³ëàñîô³³ — “ïàì³æñåàò (àëüáî “ïàì³æïðàñòîðà”) — ðýïë³êà ñà ø̀àòãàäîâàãà šåðìåíå¢òû÷íàãà äûÿëîãó ïàì³æ ³ì ³ ïàýç³ÿé Ðûëüêå. ß íå ìãáó çãàäç³ööà ç äóìêàé Þ’ÿ Øàâÿë¸âà ïðà òîå, øòî ðîäíàñöü Ñòóñà é Ðûëüêå îîæíà áà÷ûöü “õ³áà ¢ òûì, øòî àáîäâà ïàýòû øóêàë³ âîáðàç àä÷óâàííÿ¢ ³ ñòàíà¢ ÷àëàåêà ¢ ³õí³ì ñòàíà¢ëåíí³, à íå ¢ ³õíÿé çàåðøàíàñö³”. Ðý÷ íå ¢ òûì, ÿê ø̀àò êàíêðýòíûõ ýëåìåíòà¢ ðûëüêåàíñöâà îîæíà àäøóêàöü ³ ¢ ÿêíé êîëüêàñö³ ååðøà¢ Ñòóñà (öÿïåð, ìàþ÷û ìàã÷ûìàñöü àõàï³öü óâåñü ìàñ³¢ òàîð÷àñö³ ¢êðà³íñêàãà ïàýòà, à ìåíàâ³òà ÿãî ïåðàêëàâû “Ñàíåòà¢ Àðôåþ” é “Äó³íñê³õ ýëåã³ÿ¢” àëüáî ïðàí³êë³âûÿ ³íóýð-ïðýòàöûû³ ¢ ë³ñòàõ, ïåðàêîíâàåøñÿ, øòî ãýòûõ êàíêðýòíûõ ýëåìåíòà¢ ðîäíàñö³ îîæíà çà¢âàæûöü çíà÷íà áîëüø, ÷ûì çíàõîäç³¢ ó ñâîé ÷àñ Øàâÿë¸¢, ³ ÿíû íå çâîäçÿööà äà äýòàëÿ¢ ôîðìû ååðøó àëüáî ýëåã³÷íûõ íàñòðîÿ¢). Òýìà “Ñòóñ ³ Ðûëüêå” íàäòà ¸ì³ñòàÿ é

ñêëääàíàÿ, êàá ÿå ìîæíà áûëî àõàï³öü ó àäíûì àáçàöû, — ÿíà ïàòðàáóå àñîáíàé ìàíàãðàô³³, ³ ÿ íå ñóìíÿþñÿ, øòî òàêîå äàñëåäàâàííå ç ÷àñàì ç’ÿâ³ööà, ÿê ³ äàñëåäàâàííå “Ñòóñ ³ Ã¸òý”. Ïàêóëü àáìÿæóþñÿ çà ¢âàãàì³, øòî Ñòóñàâû ïàíÿòàê “ïàì³æñâåòó” çàïàçû÷àíû ìåíàâ³òà ¢ Ðûëüêå (à¢ñòðûéñê³ ïàýò, ó ñâàþ ÷àðãó, çàïàçû÷û¢ ÿãî ää íàçâû êí³æê³ Ëó Àíäýàñ-Ñàëîìå), äàää¢øû, øòî ³ñíóå øìàò âûïàäêà¢, êàë³ Ñòóñ êàìåíòóå Ðûëüêå, à òîé “êàìåíòóå” Ñòóñà. Çàï³ñ Ðûëüêå ¢ ÿãîíûì ñíåæàíüñê³ì äç¸íí³êó ç Âàðïñâåäý (1900 ã.) ìîæà áûöü öóäî¢íàé ³íòýðïðýòàöûé ÿê âåðøó “Ìíå çäàåöà, øòî æûâó íå ÿ...”, òàê ³ ¢ñÿãî “áÿçâîáðàçíàãà” ïåðûÿáó æûööÿ Ñòóñà:

Áàþñÿ, øòî òàê³ÿ äí³ íå íàëåæàöü í³ æûööþ, í³ ñìåðö³. ßíû íàëåæàöü... î, ãýòà íåéê³ ïàì³æñâåò, êðàé ïàì³æ æûöö¸ì ³ ñìåðöþ, äçå íàä òàâîé ñòà³öü íåéê³ ïàì³æ-äóõ, ïàì³æ-Áîã, ³ ãýòûÿ äí³ íàëåæàöü ÿìó, òàÿìí³÷àé ñ³ëå, øòî ïðàö³íåå æàõàì. Ãýòà ¢ñ¸ — ç ÿå âîë³. Ãýòàÿ áåçíàäçåéíàñöü, ãýòàÿ íåìà÷ äóøû. ² êàë³ ãýôûÿ ñòàíû òðûâàþöü, êàë³ íå ñëàáåþöü, íå çí³êàþöü ó ääç³í ìîìàíò, ÿê ïðûâ³äâû, êàë³ ÷àëâåê õàöå¢ áû àêðýñë³öü ñâà¸ “ÿ”, ãýòóþ ñâÿâîìàñöü, ÿéóþ íåìàã÷ûìà âûêàçàöü, ÿêàÿ í³ ç ÷ûì íå çâÿçàíàÿ, áåçääïàìîæíàÿ, ñàìîòíàÿ, íÿçäîëüíàÿ ÷óöü ãîëàñ ö³øûí³, áûööàì ê³íóòàÿ ¢ ïóñòóþ êðûí³öó, óãëûå ñòàâó ñà ñòàÿ÷àþ âàäîé, äçå àæ ðàÿööà ³ñòîôû, íàðîäæàíûÿ ãí³ëë¸ì, — ÷ûì æà òû ¸ñöü òàäû?

Ìíå çäàåöà, øòî ¢ ãýòû ïåðûÿ æûööÿ (ÿê³ ïàäçÿëÿ¢ñÿ íà íåêàëüê³ ñàìàñòíéíûõ ôàçà¢) àäáûâàåöà ïàñòóïîâàå é íÿñïûííàå àä÷óæýíå ïàýòà àä ñôàðìàâàíàãà ñîöûóìàì ñàìàâûÿ¢ëåíÿ ¢ ìî¢íûì “ÿ”, àä ñàöûÿë³ñòû÷íé “ïåðñîíû” é ïåðøàñíàãà ñàìà¢ñïðûìàíÿ öåëà ³, ïàðàäàêñàëüíàÿ ðý÷, àä àíòðàïàìîðôíàãà ïà-ñÿðýäíÿâå÷íàìó ¢ñïðûìàíÿ ðîäíé êðà³íû (ó êàìåíòàðû äà âûðàêó ñóäó Ñòóñ ïàäêðýñë³âàå ãýòàå àäðîçíåíà ïàì³æ “çÿìë¸þ” é “êðà³íàþ”, òî áîê “äçÿðæàâàþ”). “Àä÷óæàíû ¢ ñâà³ì öåëå” ³ “×óæû ìíå ìîé ðîäíû êðàé” — ñàìàäûÿãíàç àäíàãî é òàãî ñàìàãà ñòàíó ðîçíàíâê³ðàâàíàé äóøû àëüáî, âûêàçâàþ÷ ûñÿ ïàýòû÷íûì ñòûëåì, ô³íàëüíûû àêîðä ðóéíâàííÿ êóëüòóðíàãà ñóïåð-ýãà “ña¢êà” (ïåðøû ¢äàð ïà ³ì íàí¸ñ, â³äàöü, àãóëüíââÿâîìû òàåìíû äàêèä Õðóø÷îâà). Äëÿ ëåïøàãà ðàçóìåííÿ äðàìàòû÷íûõ ïðàöýñà¢, çâÿçàíûõ íàñàìïåðø ç êðûç³ñàì àñàáîâàé ³äýíòûô³êàöû³ ïåðøàãà òàîô÷àãà äçåñÿö³ãîäçÿ ïàýòà, íå âàðòà çàáûâàööà ïðà àñàáé³âàñö³ ÷àñ, ó ÿê³ì ïà÷ûíàëàñÿ ôàðìàâàííå ãýòàé ³äýíòûô³êàöû³: ìàëåíòâà äû þíàöòâà ¢ ñàìû ðàçãàðêóëüòó àñíáû Ñòàë³íà. Áÿçãëóçää ë³÷ûöü þíàãà Ñòóñà ïàëê³ì àáàãà

¢ëÿëüí³êàì áàöüê³ íàðîäà¢: ïàýò àòðûìà¢ ïðîö³ÿääçå íà ñÿìåéíûì óçðî ¢í³, äà òàãî æ áàöüê³ ÿãî áûë³, ÿê ñâåä ÷ û¢ ¸í ñàì, ãëûáîêà ðýë³ã³éíûì³ ëþäçüì³. Àëå íå ìåíø áÿçãëóçääþ áûëà á äóìêà, øòî Ñòóñ âûéøà¢, áûööàì Àô³íà ç áàöüêàâàé ãàëàâû, ó ïî¢íûì óçáðàåíí³ äûñ³äýíòà é äà XX ç'åçäó ïàðòû³ æû¢ ïà ïääâîéíûõ ñòàíäàðòàõ, õàâàþ ÷ û ñâàå ïðà¢äç³âûÿ ïà ÷ óöö³ äû ïåðàêàíàíí³. ßø ÷ ý ¢ 1962 ãîäçå, çãàäæàþ ÷ ûñÿ ç àçíà ÷ ýííåì Ñòàë³íà ÿê òûðàíà, íàçûâàþ ÷ û ÿãî "³ðàäàì ó êðûâàâûì âÿíöû", Ñòóñ, àäíâê, çàêë³êàå Ñòàë³íà âÿðíóööà, êàá ïàêàðàöü ñâà³õ îäàï³ñöà¢-çäðàäí³êà¢. Íÿâåðíàñöü "ïåþíî¢" àáóðàå ÿãî äà òàêîé ñòóïåí³, øòî ¸í çãîäíû ïðûçíàöü çà Ñòàë³íûì ïðàâà âûðûâàöü ç ãîðëà ÿçûê³ ("Ïåþíàì — êðûòûêàì Ñòàë³íà") ³ ðàäç³öü ÿì¡ó ìåíàâ³òà òàê ³ çðàá³öü. Òðý áûëî âûöü ñëóæáîâ¢öàì òàéíàé ïàë³öû³, êàá óñïðûíÿöü íà ñâîé àäðàñ ãýòê³ ðàçëàä ó ñâÿäîìàñö³, ÿå ðýãðýñ³þ äà ³íôàíôûëüíàãà ñòàíó, "íÿçäîëüíàñöü ÷ óöü ãîëàñ ö³øû". "Áîëüø áðûâêé ã³äîòû, áîëüø æàõë³âàé íÿíàâ³ñö³ íå ìîã ïðûáóìàöü íàéáîëüø âûíàõîäë³âû ïåðääóçÿòû ñóïðàöü íàøàé ðý÷à³ñíàñö³ ôàíòàç¸ð", — íàï³ñà¢ ó ðýöýíç³³ äëÿ ñëåäñòâà íà "Ç³ìîâûÿ äðýâû" Àðñåí Êàñïðóê. Ó ñàâåôêàé ðý÷à³ñíàñö³ õàïàëà ³ ã³äîòû, ³ æàõà¢, àëå "Ç³ìîâûÿ äðýâû" íå ïðà ÿå (ñàâåôêàÿ ðý÷à³ñíàñöü — ãýòà ÿø÷ý íå ¢ñÿ ðý÷à³ñíàñöü). Ãýòû çáîðí³ê, íà ìàþ äóìêó, — ñâåä÷àíå ñóïðàöü ñÿáå, ñóïðàöü ðý÷à³ñíàñö³ ñâà¸é ñâÿäîìàñö³, ÿêàÿ ñòðàö³ëà ôóíäàìåíòàëüíûÿ êðûòýðû é àðûåíö³ðû, ãýòà øóì ³ ëþòàñöü äóøû, ç ÿêîé çàçåðë³ ñêóðó, ðàçëó÷û, òàê³ì ÷ûíàì, ç óæî íàáûòàþ ôîðìàé-âîáðàçàì. "Óÿâ³ ñàáå ¢ðàçë³âóþ äóøó ñàâåöèàãà øêîëüí³êà, ÿê³ öÿãàì 10 ãàäîâ¢ íàâó÷àííÿ ìóñ³öü øìàòðàçîâà çäç³ðàöü ç ñÿáå ñêóðó. Ñ¸íÿ ¸í ïðûìåå íà âåðó òîå, àä ÷àãî çà¢òðà äàìîâ³ööà, äàêëàäíåé — øòî çà¢òðà ïðàêëÿíå. Òàê ñòàëàñÿ ç ïàêàëåííåì ìàéãî âåêó. Âÿë³ê³ ïðàâàäûð ³ íàñòà¢í³ê âêàçà¢ñÿ êàòàì íàöû³, äçÿðæà¢íûì çëà÷ûíöàì ³, ïà ñóòíàñö³, âîðãàãì ñàöûÿë³çìó", — òëóìà÷ûöü Ñòóñ ó ë³ñöå äà Ïÿòðà Øýëåñòà. Äóìàþ, øòî íåêàòîðûÿ ç ³ïàñòàñÿ¢ ëþòàãà, êðûâàæýðíàãà, ãíàñòû÷íàãà áíãà-äýì³óðãà ¢ "×àñå òâîð÷àñö³" äû "Ïàë³ìïñåñòàõ", äà ÿêîãà Ñòóñ àä÷óâåå òî íÿíàâ³ñöü, òî ëþáî¢, îïæíà ðàñòëóìà÷ûöü ÿê ïðàåêûû³ âûöåñíåíàãà ¢ ïàäñâÿíìàñöü âîáðàçó äýìàí³÷íàãà Áàöüê³-çëà÷ûíöà Ñòàë³íà. Ñ¸íÿ, ïåðà÷ûòàþ÷ û æâàâûÿ àöýíê³ Àðûÿäíû Øóì ç ïðàäìîâû äà áðóñåëüñêàãà âûäàíÿ "Ç³ìîâûõ äðýâà¢" (1970) ("Âàñ³ëü Ñòóñ — ïàýò-àïòûì³ñò, ³ ¢ ñâà³ì æûöö¸âûì äïòûì³çìå, ó æûööÿðàäàñíûì óñïðûìàíí³ ñâàéãî ³ííàâàíÿ ¸í òàêñàìà íå ääûõíäç³öü ää òðàäûöûÿ¢ óêðà³íñêàãà ÷äëàåêà äû ¢êðà³íñêàãà ìàñòàöòâà âà ¢ñ³õ ÿãî

ïðàÿâàõ”) äû ïàðà¢íî¢âàþ÷û ³õ ç òóæë³âûì³ ïðàä÷óâàííÿì³, ïà÷óöо¸ì íÿñïûíííàé ïàãðîçû é áåçâûõîäíàñö³, à ãàëî¢íàå — òâîð÷àé íåðýàë³çàâàíàñö³ òûõ ãàäî¢ ÿê ïàýòà, çäç³¢ëÿåøñÿ íå ñòîëüê³ íåàäýêâàòíàñö³ ðàçâàæàíÿ¢ à¢òàðê³, êîëüê³ çëàâåñíàé ðîë³ ãýòàãà âûäàäçåíàãà çà ìÿæîé çáîðí³êà ¢ ë¸ñå Ñòóñà. Âûäàâåöòâà “Ë³òåðàòóðà é ìèñòåöòâî” ìàòûâàâàëà ñâîé êðîê òûì, øòî “ìû àáàâÿçàíûÿ íå äàïóñö³öü òàãî, êàá äóõî¢íàÿ òâîð÷àñöü íàøûõ ïàýòà ¢ áûëà çí³ø÷àíàÿ æàíäàðàì³ àä óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû”. Ãó÷ûöü ïðûãîæà, àëå íåêàëüê³ ³íøûõ àäíà÷àñîâûõ ìàòûâà¢ íàñöÿðîæâàþöü: ïåðäâóê çäçÿéñíÿåöòà “áåç çãîäû, íàâàò áåç âåäàìà À¢òàðà”, äçÿêóþ÷û àíàí³ìíûì ïåðàï³ñ÷ûêàì, ÿê³ÿ “âûÿâ³ë³ ñàïðà¢äû âàðòóþ çàõàïëåíÿ ïðàöàâ³òàñöü”. Âûäà¢öû äîáðà âåäàþöü, øòî ÿíû íå òîëüê³ éäóöü íà ïàðóøýííå çàêîíó ïðà à¢òàðñêåå ïðàâà (à íÿáîæ÷ûê Ñàþç áû ¢ ðà¢í³âû é ñõ³ëüíû äà ì³æíàðîäíûõ ñèíäàëà¢ ç òàê³õ íàãîäà¢), àëå é, øòî áîëüø ³ñòîòíà, ³ãíàðóþöü äàëåéøû ë¸ñ ïàýòà, çà ÿêîãà òàê õâàëþþöà, âåäà÷û íå ãîðø, ÷ûì ïóíêòû à¢òàðñêê³õ ïðàâî¢, òîå, øòî ðýàêûÿ áóäçå çååðíóòàÿ íà Ñòóñà. Ëîã³êà òàêàÿ: ðàòó÷û äóõî ¢íûÿ íàáûê³, ìû íå äóìàåì ïðà áÿñíåêó à¢òàðà. Òàìó íå äç³¢íà, øòî ñâîé ë³ñò äà ñàêðàòàðà ÖÊ ÊÏÓ À¢÷àðýíê³ Âàñ³ëü Ñòóñ êàí÷àå ñëîâàì³: “...íå áà÷à÷û ¢ ñâà³õ ïàïýðýäí³õ ó÷ûíêàõ í³âîäíàãà ãðàõó, íå õà÷ó äàïàìàãàöü êàðíûì îðãàíàì óçìàöíÿöü ðýïðýñ³¢íûÿ äçåÿíí³ ñóïðàöü ìàëäûõ ïðàäñòà¢í³êî¢ óêðà³íñêàé êóëüòóðû. Àëå êàë³ á ÿ âåäà¢ òûõ, ÷û³ì³ íàìàãàíííÿì³ ìàå àñîáíûÿ òâîðû ïàòðàï³ë³ çà ìÿæó, — ³õí³ÿ ïðîçâ³ø÷û ÿ íàçâà¢ áû àáàâÿçêîâà”. Âåäà÷û äûÿãíàç Ñòóñà, ïàñòà¢ëåíû ïàä ÷àñ ñëääñòâà ¢ Ìà¢ëà¢ñêàé ïñ³õëÿêàðí³, — “ïàòàëàã³÷íà ø÷ûðû”, — îíæíà íå ñóìíÿâàööà, øòî ¸í íå áëåóóå, óñêîñíûì ÷ûíàì âûêàçâàþ÷û ñâà¸ ñòà¢ëåíîå äà áðóñåëüñêàãà âûäàíÿ. Áî çáîðí³ê çðàá³ë³ çàìåñò ÿãî ³ ¢ïîòàé³ àä ÿãî, íå âûêëþ÷àíà — ç äàë¸êàñÿæíàé ìýòàé ïàøûðûöü ñï³ñ “ãðàõî¢”, øòî êàìïðàìåòóþöü ïàýòà ¢ âà÷àõ óëàäû.

2. Êàë³ ïÿöü ãàäî¢ òàìó ÿ ïðà÷ûòà¢ ó “Ñâ³òî-âèä³” (¹ 3, 1994) “Ì³ô ïðà Âàñ³ëÿ Ñòóñà ÿê ëþòðà øàñö³äçåñÿòí³êà¢” Âàñ³ëÿ ²âàøê³, ÿãî öååðäæàííå, øòî “õðûñö³ÿíêàÿ ïåðñàíàë³ñöêàÿ ìåòàô³ç³êà — êëþ÷ äà òâîð÷àñö³”, ïàäàëîñÿ ìíå öàëêàì ñëóøíûì. Àëå ñ¸íÿ ÿ ë³÷ó, øòî àäíàãî êëþ÷à äà ãýòàé òâîð÷àñö³ çàìàëà. Ïåðàäóñ³ì ç’ÿâ³ë³ñÿ ïðàáëåìû ç óâàêëàäíåíÿì³ ñ³ìâàëó âåðû Ñòóñà, òàãî ì³ôó, ÿê³ ñòâàðà ¢ (ö³ çãàäâà¢) ñàì ïàýò, à íå òûÿ, õòî ðîá³öü ãýòà ç ïàýòàì áåç ÿãîíàãà ¢äçåëó. Ãýòû ñ³ìâàë âåðû ¢òâàðà¢ñÿ öÿãàì óñÿãî æûööÿ, ïàääàþ÷ûñÿ øìàòë³ê³ì ìàäûô³êàöûÿì, ïàïðà¢êàì äû ïåðàäñýíñââííÿì,

à íå áû¢ íÿ¢õ³ëüíà ïðûíÿòû ¢ âûí³êó ðýë³ã³éíàãà âûõàâàíÿ àëüáî òàãî, øòî íàçûâàþöü íàâàðîòàì; ëåïø óæî êàçàöü ïðà âÿðòàíÅå, àëüáî àíàìíåç³ñ. Ïåðøûÿ çãàäê³ ¢ ÿãîíûõ âåðøàõ ïðà õðûñö³ÿíñòâà àëüáî ðýë³ã³þ ÿê òàêóþ ïàçíà÷àíûÿ õàðàêòýðíàé äëÿ ñàâåöê³õ ÷àñ¢ ³íäûôåðýíòíàñòþ, ïý¢íûì öûí³çìàì ³ ïàâÿðõî¢íàñöþ. Ñÿðîä àðõàòûïàâûõ âîáðàçà¢, çäîëüíûõ óïëûâàöü íà êàëåêòû¢íóþ ñâÿäîìàñöü, âîáðàç Õðûñòà áû¢ ö³ íå íàéìåíø äçåéñíûì; ïðà ñÿáå íàãàäâàë³ é øìàòãàäîâàÿ àòý³ñòû÷íàÿ ïðàïàãàíäà, ³ ïàñ³¢íàñöü öàðêâû àëüáî ñóïðàöî¢í³öòàà àñîáíûõ ÿå ³åðàðõà¢ ç òàéíàé ïàë³öûÿé, ³ àãóëüíàÿ äóõî¢íàÿ ñ³òóàöûÿ ïàñëÿâàåíîàãà ÷àñó XX ñòàãîäçÿ. Ö³ íå íàéáîëüø ÿñêðàâà ¢ñ¸ ãýòà âûÿâ³ëàñÿ ¢ àäíûì ç âàðûÿíòà¢ âåðøà “Ïàðîæíà ì÷àöü à¢òàìàá³ë³”, äçå “áîã êàëìàö³öü ñ³âûÿ áðîâû ãíå øòîäóõ ¢ õðûñòà é áàãàìàöü” (ó àïîøíÿé ðýäàêöû³ ãýòàå “áîã” çàìåíåíà íà àíàí³ìíàå “¸í”). Íå¢ëàñö³âàå äëÿ ðýë³ã³éíàãà ÷àëâåêà âûêàðûñòàííå õðûñö³ÿíêàé ëåêñ³ê³ çáåðàãàåööà ¢ Ñòóñà äîñûöü äî¢ãà, íàâàò ó ïàçíåéøûì “Óçâÿë³÷ ìÿíå, ìàìà...” îíæíà ñóñòðýöü çâàðîò äà ìàö³ ÿê äà Áàãàðîäç³öû. Ïàýò, â³äàâî÷íà, íå àä÷óâåå ³ðàí³÷íûõ àáåðòîíà¢, øòî ñòâàðàþööà òàêîé ìåòàí³ì³ÿé (êàë³ ìàòêà ïàýòà — Áàãàðîäç³öà, òàäû ¸í — Áîã); íå ñòàå òîëüê³ äàìàðîñëàãà Ãà÷àâà, ÿê³ á ó ãýòûì ìåñöû, ìàáûöü, çàçíà÷û¢ áû, øòî é ïðîçâ³ø÷à ¢ ïàýòà àìäëü Áîñêàå (ChriSTUS). Çðýøòû, ç ³ðîí³ÿé ¢ Ñòóñà ¢ñ¸ æûöö¸ áûë³ ïðàáåìû (òàêñàìà, äàðý÷û, ÿê ³ ¢ ²ñóñà Õðûñòà): “Øêàäà, øòî ÿ — ïðàç íåé³ÿ ìàðàëüíûÿ çàáàáîíû, øòî í³ÿê íå õî÷óöü ïàê³äàöü ñóòîíå ³íóó³öû³, — ïàçáà¢ëåíû ìàã÷ûìàñ³ çâÿðòàööà äà ãóìàðó” (ë³ñò äà æîíê³, 30.02.1978). Àëå ÿêðàç ãýòû âåðø, ìàáûöü, ïðûíóñ³¢ ìÿíå çàäóìàööà ãëûáåé, ÷àìó Ñòóñ — ìåñöàì³ âåëüì³ ïðàí³êë³âû é ÷óëë³âû ¢ ñòà¢ëåíí³ äà íàéòàí÷ýéøûõ íþàíñà¢ ïàýòû ÷íàãà ñëîâà — âûÿ¢ëÿå ñÿáå òàê³ì àáûÿêàâûì äà ìàã÷ûìé ÷ûòàöêàé ³ðîí³³. Óñ¸ ãýòà íå çíà÷ûöü, áûöàì¸ í ïðîñòà íå âåäà¢ äîãàòà¢ õðûñö³ÿíêàãà âåðàâó÷ýííÿ: ñìåëå ïàðà¢íàííå ¢ ïåðøàïà÷àòêîâàé ðýäàêöû³ âåðøà: “ß âåäàþ...”: “ìû ðàçäðàòâàíûÿ, ÿê öåëà Õðûñòà ïðàñâ³ðàì³ ïàì³æ ì³ðàíà¢”, ÿêîå ïðàç íåêàòîðû ÷àñ ç’ÿâ³ëàñÿ ³ ¢ ³íøûõ âåðøàõ äû íàâàò ó àäíûì ç âàðûÿíòà¢ ïåðàêëäáó Ðûëûêàâãà “Àðôåé, Ý ¢ðûäûêà, Ãåðìåñ” (âûêë³êàíàå ïàìûëêàé ó àðûã³íàëå, àä ðóê³ ïåðàï³ñàíûì æîêàþ), à òàêñàìà øìàòë³ê³ÿ äýòàë³ ¢ øìàòë³ê³õ âåðøàõ ç ïåðøûõ òðîõ çáîðí³êà¢ ñâää÷àöü, øòî Ñòóñ íå òîëüê³ âåää¢, ó àäðîçíåíå àä ñâà³õ ðàâåñí³êà¢, àñíî¢íûÿ ïðûíöûíûõ õðûñö³ÿíêàãà âåðàâó÷ýííÿ, àëå é àä÷óâà¢ æûâû ³íòàðýñ äà ãýòàé âåðû. ßãî âÿäîìàÿ çàÿâà: “Çäàåöòà, øòî ïàñå³ñòû÷íû äóõ ïðàâàñëà¢ÿ öÿæê³ì êàìåíåì óïà¢ íà ìàëàäóþ íåäàñïåëóþ äóøó íàðîäó — ïðûâ¸¢ äà

æàíïöêàñö³ äóõó ÿê àòðûáóòó íàøàé äóõîçíàñö³. ...Íå ëþáëþ õðûñö³-ÿíñòâà. Íå.” (“Ç ëàãåðíàãà ñøûòêà”), — óðàçíàâàæâàåöòà, íà ìàþ äóìêó, ÿãî ³íøûì³ âûêàçâàííÿì³, à ìåíâ³òà òûì³ ðîçäóìàì³, ÿê³ÿ ¢çí³êë³ ïàñëÿ ÷ûòàííÿ “êðûòûê³, êðûòû ê³, êðûòû ê³” Ìàêña Âåáåðà (³, ìàã÷ûìà, ïà¢ïëûâàë³ íà äòýíêó ïðàâàñëà¢ÿ). Ç óëàñö³âàé ÿìó âíñòðàé ³íòó³öûÿé äà òàê³õ ðý÷à¢ Ñòóñ âûçíà÷û¢ ãàëî¢íàå: ïðàòýñòàíòûçì ôàðìóå æûöö¸âóþ àêòû¢íàñöü ÷àëâåêà, áî ¢ ³ì íà ïåðøû ïëàí âûñòóïàå ³äÿÿ ³íäû²äóàëüíàé àäêàçíàñö³ ïåðää íåáàì (äà æîí ê³, 16.05.1981). Òàêîå ðýôàðìàâàíàå õðûñö³ÿíñòâà àäïàâÿäàëà ÿãîíàé ô³èàñîô³³ ¢÷ûíêà¢ äû ³ìåðàòûâàì àêòû¢íàãà ¢äàñêàíàëüâàííÿ ñàìîãà ñÿáå é íàâàêîëüíàãà ñâåòó. Àëå ãýòà ÿø÷ý íå ¢ñ¸. Âåëüì³ ðýäêà ³, òàê áû ìîâ³öü, ëåäçü ÷óòíà Ñòóñ ï³øà ¢ ñâà³õ ë³ñòàõ, øòî ¸ ìîë³ööà. Ðýë³ã³éíàñöü ó øàñö³äçåñÿòûÿ ãàäû íàáûâàëà ÷àñàì ðûñû ýêçàòû÷íûÿ é çàäç³ðë³âûÿ: àä íåàïàãàíñòâà, çàñíàâàíàãà íà ñëàâÿíñêàé ì³ôàëîã³³ (ÿêîìó àääà¢ ñâàþ äàí³íó é Ñòóñ — “Íàêë³êàííå äàæäæó”) äà øûâà³çìó. Ãýòàå ïûòàííå ïàòðàáóå äàêëàííàãà âûâó÷ýííÿ; çäàåöòà, ïàñëÿäî¢íûì³ õðûñö³ÿíàì³ ç êîëà òûõ ëþäçåé äû ³äÿÿ¢ âûéøë³ òîëüê³ ß¢ãåí Ñâÿðñòþê äû ÿø÷ý, ìàáûöü, Ì³êîëà Ðóäçåíêà — ïàñëÿ òàãî ÿê íà ÿãî “íàéøî¢” ñàì Ìàíòàêðàòàð (ãàë³öêàÿ ãàë³íà øàñö³äçåñÿòí³öòâà, äçå äûñ³äýíöòâà ïåðàïëÿòàëàñÿ, à ÷àñàì ³ ñïàðääæàëàñÿ êàòàêîìáíûì ãðýêà-êàòàë³öûçìàì, — àñîáíàÿ òýìà). Ñâÿðñöþê ó êî³æöû “Áëóáíûÿ ñûíû ¡êðà³íû” ïðûãàäà¢ ñâîé òîñò íà ñâÿòêàâàííå Íîâàãà ãîäó ¢ 60-õ: “Êàá ìû í³êîë³ í³ ïåðää ê³ì íå ñõ³ëÿë³ñÿ, òîëüê³ ïåðää Ñîíòàì”. “Âÿäîìà, çà ãýòûì Ñîíòàì ñòàÿ¢ àáñàëþò. Àëå ñîíöà — ãýòà ñîíöà. Ñëîâà “Áîã” òóò ïðàãó÷àëà á ó âàêóóìå: ìû íå áûë³ äà ÿãî ãàòîâûÿ. Ãýòà áûë³ ì³ëûÿ íàñòàëüã³÷íûÿ çãàäê³ àñêåïêà¢ òðàäûû³, ÿêóþ àäíåñëà ðàêà æûööÿ... Ë³í³ÿ ñâåòàíîãëÿáó ïðàõîäç³ëà íà ìÿæû ðýë³ã³³, ÿêóþ ïàâàæàë³ é íàâàò ëþá³ë³, ÿê ìàìó”. Ïåðà÷ûâàííà âàðûÿíòà¢ ÷àðíâîãà à¢òîãðàóó âåðøó “Àëå õòî âåðíå...”, ÿê³ ñàì ïàýò ó ë³ñöå äà Âåðû Âî¢ê íàçûâàå “ñêàâàðäàî¢ñêàþ ìàë³òâàé” (âàðûíôû çàãàëî¢êà¢: “Âå÷àðîâàÿ ìàë³òâà ²âàíà ç Â³øí³”, “Àôîíêàÿ ìàë³òâà”), âûñâÿòëÿå ïåðàïëÿòâíå òðîõ ë³í³ÿ¢ àäðàçó. Ç àäíàãî áîêó, ãýòà ýñòýôû÷íû ìàëþíàê ç æûööÿ ìàíàõà¢, ç ³íøàãà, ïðûÿãâàå ¢âàãó ïåðàíÿñåíå (ó àïîøíÿé ðýäàêöû³) ìàíàñêàãà ñïîñàáó ìûñëåíÿ íà Êàñòàìàðâàà, ÿê³ çâãàà¢ ïàë³òû÷íûÿ ðýïðýñ³³. ßø÷ý äâà çàãàäêâûÿ ðàäê³, ïàê³íóòûÿ ¢ ÷àðíâ³êô: “õàé ñåâö³öòà ë³ðà (àëüáî: “ìåðà”. — Ê.Ì.) âàð’ÿòà¢ — íà âå÷íûÿ âÿê³”. Âîñü æà, ìû ìàåì ñïðàâó ç ïðàâàñëà¢íûì àñêåòàì ³ ïàëê³ì ïàëåì³ñòàì, àäñòàðîíåíûì äà ñâåöêàãà æûöÿ é äóõó ñâàéñî ÷àñó, ÿê³ ¸ ïðû ãýòûì íàìàãà¢ñÿ ïàïðââ³öü. Ìåì òàÿí³÷ûõ “âàð’ÿòà¢”, ë³ðà/ìåðà

ÿê³õ ïàâ³ííà ñâÿö³ööà, — òî áîê ïàýò âûçíàå çà òûì³, õòî ïåðàáûâàå ¢ Áîæàé âîë³, ïðàâà íà íåéêóþ ¢ëàñíóþ ìåðó, ïåðàíîñÿ÷û íà ÿå àêöýïòàöûþ Áîæàãà ³ìÿ ç “Îé÷à íàø”. Àïîøí³ âàðûÿíò, ÿê³, óëàñíà, ³ ïàéøî¢ ó äðóê ó “Ç³ìîâûõ äðýâàõ”, àïåëþå äà àäíàãî ç ê³ðûëà-ìÿôîäç³å ¢ñê³õ áðàò÷ûêà¢, à¢òàðà ìåñ³ÿí³ñòû÷íûõ “Êí³ã áûööÿ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó”, ÿê³ ïàñëÿ ðàçãðîìó áðàöòâà àïûíó¢ñÿ íà âûñûëöû. “Ñêàâàðàäî¢ñêàÿ ìàë³òâà” ¢êëþ÷àåööà ¢ öûêë “Êàñòàìàðà¢ ó Ñàðàòàâå”, ïàë³òû÷íû ïàäòýêñò ÿêîãà áû¢ öàëêàì çðàçóìåëû äëÿ ñó÷àñí³êà¢ Ñòóñà ïàñëÿ àðûøòà¢ 1965 ãîäó. ßêðàç ãýòû ïàäòýêñò ïàäêðýñë³âàå Àðûÿäíà Øóì:

...Ìåòàäû ÿãî ïîøóêà¢ äûêòàâàë³ñÿ ÿãîíàþ âÿë³êàþ ëþáî¢þ äà ¡êðà³íû, äà ÿå ì³íóëàãà é áóäó÷ûí³, êàðö³íû ÿêîé ç’ÿ¢ëÿþööà âåëüì³ íåñïàäçÿâàíà ¢ ìîìàíòû, çäàåööà, íàéáîëüøàãà ïðûãíå÷àííÿ. Ïðûêëàäàì ãýòàãà ìîæà ñëóæûöü öûêë “Êàñòàìàðà¢ ó Ñàðàòàâå”. ...Ë³ðû÷íû ãåðîé ïàýòà, Êàñòàìàðà¢, ïà÷ûíàå ñâÿäîìà ñê³äàöü ç ñÿáå áåçíàäçåéíàñöü. ...Äàëåé áåçíàäçåéíàñöü ïåðàõîäç³öü óæî ¢ áóíò...”

Ïðà ²âàíà Â³øýíñêàãà, Ñêàâàðàäó é Àôîí ãàâîðêà áîëüø íå ³äçå, çàìåñò ë³ðû âàð’ÿòà¢ ó íàñòóïíûì âåðøû öûêëó ç’ÿ¢ëÿåööà “¢áîãàÿ ¢äàâà” ¡êðà³íà, ÿêàÿ çàâó÷àíà áëàñëà¢ëÿå ÷àðãîâàãà ñûíà íà ãåðà³÷íû ¢÷ûíàê, ïåðàêîíâàþ÷û ÿãî ¢ òûì, øòî ¸í (Êàñòàìàðà¢!) “âûñîê³ì ãíåâàì áàãàðî¢íû”. Ãýòà öàëêàì áÿçäàðíûÿ âåðøû, ³õ íåïðûåìíà áà÷ûöü ó Ñòóñà, àëå ¢âàãó ïðûöÿãâàå ãýòàÿ êàíâåðñ³ÿ ïåðøàñíà ðýë³ã³éíàãà ïà÷óööÿ é ìûñëåííÿ ¢ ïàë³òû÷íàå, ÿêàÿ ðîá³ööà àäíîé ç âûçíà÷àëüíûõ ðûñà¢ (³ çàãàíà¢) ðàííÿé Ñòóñàâàé ïàýç³³ — ìàã÷ûìà, òàìó, øòî ïàë³òû÷íûÿ ïàäòýêñòû ¢ òîé ÷àñ íå òîëüê³ áûë³ àá’åêòàì ïàëÿâàííÿ “â³ðëàâîê³õ ìàñòàöòâàçíà¢öà¢” ó öûâ³ëüíûì, àëå é àêðýñë³âàë³ ë³í³þ ãàðûçîíòó ñïàäçÿâàííÿ¢ äëÿ äàáðàäóøíûõ à¢òàðàê ïðàäìîâà¢ ç “âîëüíàãà ñâåòó”. Ìîæíà íå ñóìíÿâàööà, øòî äëÿ ïàýòà ãýòàå ïàäâàåííå ñòàëà àäíûì ç ôàêòàðà¢ òðûâàëàãà òâîð÷àãà äû ýêç³ñòýíöûéíàãà äûñêàìôîðòó: ïàýç³ÿ, ðýë³ã³ÿ, óíóòðàíûÿ äû âîíêàâûÿ êàíôë³êòû, ïàë³òûêà, áåñïðàöî¢å, “ãàðûçîíò ñïàäçÿâàííÿ¢” êàíêóðàâàë³ ïàì³æñàáêó, âûöÿñíÿë³ àäíî àäíàãî é àäíî ¢ àäíî ïåðàõîäç³ë³. Ñòóñ íå ìîã çíàéñö³ ñàáå ìåñöà. Ãýòà ¢âàñîá³ëàñÿ ¢ êàðîòêàé à¢òàðñêàé ïðàäìîâå äà “Ç³ìîâûõ äðýâà¢”: “Íåíàâ³äæó ñëîâà “ïàýç³ÿ”. Ïàýòàì ñÿáå íå ë³÷ó. ...ßø÷ý — öàíþ çäîëüíàñöü ñóìëåííà ïàìåðö³. Ãýòà áîëüø çà âåðñ³ô³êàöûéíûÿ ïðàêòûêàâàíí³!”

3. Òàì, äçå ¢ ³íäûâ³äà íÿìà àñàá³ñòàé âåðû, à ðýë³ã³éíûì ïåðàæûâàííÿì íå íàäàåöà çíà÷ýíÿ, ³õíÿå ìåñöà çàñòóíàå ¢äçåë ó êàëåêòû¢íûõ ñåêóëÿðíûõ ðóõàõ ³ çàõàïëåíîå ìîäíûì³ ³äýàëîã³ÿì³. Êàë³ ³íäûâ³à çíàõîäç³ööà âà ¢ìîâàõ êðàéíÿé æûöë¸âàé íåñòàá³ëüíàñö³, ¸í ìîæà ïðàâêòàâàöü ãýòó íåñòàá³ëüíàñöü íà ãðàìàäñòâà, ìåíà³òà ÿãî ë³÷à÷û â³íâààòûì ó íåäàõîïå ðà¢íàâàã³ ¢ ñàáå é íàñòîéâàþ÷û íà òûì, øòî ãðàìàäñòâà ìóñ³öü óäàñêàíàëüâàööà. Òàêñàìà ÿê ïåðøàáûíûÿ ëþäç³ ïåðàíîñ³ë³ ñâåå ïñ³õàëãà³ ÷íûÿ ³ìíóëüñû íà ðý÷û äû íà ç'ÿâû ïðûðîâû, ñó÷àñíû ÷àëàâåê ïåðàíîñ³öü ³õ íà ãðàìàäñòâà é ïàë³òûêó. Íà äóìêó Þíãà, ãýòû ïåðàíîñ ïàâ³íåí ñïûí³ööà, ïðàåêûâ³ — âÿðíóööà íà ñâàå ìåñöû, êàá ³íäûâ³ä àïûíó¢ñÿ ñàì-íàñàì ç ñàáíþ: òîëüê³ òàäû ¸í ðàçóìåå ðîçí³öó ïàì³æ ïðàáëåìà³, ÿê³ÿ ïàääàþööà âîíêàâàìó, ñàöûÿëüíàìó âûðàøýíþ, ³ ïðàáëåìà³, ÿê³ÿ îñíîâû âûðàøûöü òîëüê³ ¢íóòðàíûì, ïñ³õàëàã÷íûì øëÿõàì. Ïåðøàÿ çàäà÷à, ÿêàÿ ñòà³öü ïåðàä ÷àëàåêàì íà ãýòûì øëÿõó, — óñâÿäî³öü óëàñíû öåíü, ÿê³ ¸ñöü çâàðîòíûì áîêàì ñâÿäîìàé àñîáû. Ãýòà íåïðûçíàâíàÿ, íåñóìÿø÷ àëûíàÿ ç íàøûì ñâÿäîìûì ß, í³æýéøàÿ ÷àñòêà àñîáû (Þíã ë³÷û¢, øòî ³ñíóå é êàëåêòû¢íû öåíü ñàöûÿëüíàé ãðóíû, íàöû³ é àä ò.ï.). Ïàêîëüê³ öåíü, ÿê àñàá³ñòû, òàê ³ êàëåêòû¢íû, çìÿø÷àå ¢ ñàáå òûÿ àñïåêòû, ÿê³ÿ íå õî÷à ïðûçíàâàöü ñâÿäîìàñöü, ¸í çàçíàå ýíåðã³÷íàå âûöÿñíåíå. Àäíàê ÷ûì áîëüø âû³ñêàëööà öåíü, ñòðà÷âàþ÷û ìàã÷ûìàñöü ñâÿäîìàãà é ñàöûÿëüíàãà âûðàæýíÿ, òûì áîëüøûì ³ ãóñöåéøûì ¸í ðîá³ööà. Íå çâàæàþ÷û íà ¢ñå ÿãî íåïðåìîùÿ é íåãàòû¢íûÿ ðûñû, ¸í — æûâàÿ ÷àñòêà äóøû, øòî ïàòðàáóå äëÿ ñÿáå ñöâÿðäæýíÿ ¢ òîé ö³ ³íøé ôîðìå. ßê áû íàì í³ õàöåëàñÿ ïàçáââ³ööà öåíþ, ãýòà íåìàã÷ûìà, òàìó øòî àñíáà — ãýòà ïëàñòû÷íàå, øìàòìåðíàå ñòâàðýíîå, ³ áåç öåíþ ÿíà ïàçáûâåööà ãëûá³í³. À òàìó Þíã ïåðàêàíàíû, øòî “÷äëâåê áåç öåíþ”, ÿê³ ë³÷üü, í³áûòà ¸í ¸ñöü òîëüê³ òûì, øòî åâäåå ïðà ñÿáå, íàëåæûöü äà íàéáîëüø ïàøûðàíãà ÷àëàå÷àãà òûïó. Ãýòûÿ ëþäç³ í³ çà øòî íå íÿñóöü àâêàçíàñö³, íà ³õíþ äóìêó, ïàìûëê³ ðîáÿöü òîëüê³ àíàí³ìíûÿ ³íøÿ, âÿäîìÿ ÿê “ãðàìäñòâà”, “äçÿðæàâà”, äëå íå ÿíû ñài³. ß äóìàþ, øòî Ñòóñ íå òîëüê³ çà¢âæà¢ óëàñíû öåíü, âûí³êàì ÷àãî ç'ÿ¢ëÿþööà âûøýéçãàäíûÿ ñàìàõàðàêòàðûñòûê³ ç ë³ñòî¢ äà ñÿáðî¢ íàêøòàëò “ïàðåíþ” àëüáî “ïñ³õ” (ïðûêìåòíà, øòî ¢ ë³ñòàõ äà ðîäíûõ íÿìà é ñëåäó òàêîé ñàìàçíÿâàà³), íå òîëüê³ ïðàåòàâà¢ ÿãî íà ÷ýðã³ ãàðàïàøíûõ “ña¢êî¢”, Áîãó äóøó â³íûõ äâîðí³êà¢ ³ ïðûá³ðàëüí³öà¢ ç ³õí³ì ³íòàíòûëüíûì ïàêëàíåíåì ïàòýðíàë³ñöê³ì âîáðàçàì äçÿðæàâû äû ïàðòû³, äëå é ïðàãíо¢ ïàçáûöà ãýòàà “ñ³ÿìñêàãà áë³çíþêà” àëüáî, ïðûíàìñ³, íåéòðàë³çàâàöü ÿãîíû ¢ïëû¢. Êàíå÷íå, íå âàðòà øóêàöü ó

ÿãî òâîðàõ ìåíàâ³òà þíãà¢ñêàãà àçíà÷ýííÿ ãýòàãà à¢òàíîìíàãà êîìïëåêñó àñíáû, õàöÿ ³äý³ Þíãà áûë³ âÿäîìûÿ ïàýòó. Ó Ñòóñàâûì ñëîâà¢æûâàíí³ “öåíü” — àäç³í ç íàéáîëüø ñâåòëûõ ³ ³íòûííûõ ïàíÿòêà ¢, ÿê³ ñÿãàå âÿðøûíÿ¢ âûòàí÷àíàñö³ ¢ ÿãîíûì “ß áóäó òîëüê³ öåíû öåíþ öåíþ”. Àäíàê Ñòóñ ñòâàðàå øìàò óëàñíûõ ñ³íî³ìà¢ äëÿ àêðýñëåíÿ òàãî æ ôåíìåíó, øòî ìå¢ íà ¢âàçå Þíã, ³ ñÿðîä ³õ “áðàòû ñ³ÿìñê³ÿ”, ìàáûöü, íàéáîëüø äàêëàáíà ïåðäàþöü óñïðûìàííå àñîáàé íåìàçáåæíàñö³ ¢ëàñíàãà öåíþ äû íåìàðû¢íàñö³ ç ³ì. ¨í îíæà àï³ñàöü àòðûáóòû ãýòàãà ôåíîìåíó — ³íôàíòûëüíàñöü, âóëüãàðíàñöü (àëüáî “êàêåöòâà”) ³ íåïðàâóêòû¢íàñöü. Í³çêà ïàçíåéøûõ âåðøà¢ Ñòóñà — ãýòà, ïà ñóòíàñö³, àíàëãà³÷íàÿ ïñ³õàëîã³ÿ ¢ âåðøàõ. Îîæíà äîñûöü äàêëàáíà ¢ñòàíâ³öü ÷àñ, êàê³ ïà÷àë³ ääáûâàööà ûûÿ çìåíû: âîñåíü 1969 ãîäó. “...ß ðàìòàì çðàçóì¢, — ï³øà Ñòóñ ó ë³ñöå äà Âåðû Â¡ê (16.10.1969), øòî òîå, øòî, ìàã÷ûìà, ¸ñöü ó ìà³õ âåðøàõ, òîå, øòî çäàåööà ìíå ë³ðûêàé, — óñ¸ ãýòà íÿñå íà ñàáå äää³òàê, êàë³ íå áîëüø — âûçíà÷àëöà âóëüãàðíàé ýñòýòûêàé. Çàøìàò ïëîò³, çàìàëà äóõó. Äóõ — òîëüê³ ÿê êðûê ïëîò³, à íå âûçâàëåíû, íå ãîëû, íå ñàì ó ñàáå é ñàáîé ñàì³ì óðà¢íàâàæàíû ³ ¢ëàãîâæàíû. ² ÿ çðàçóì¢, øòî ÿ — äç³êóí”. Íàäûõîäç³¢ 1970 ãîä, ïåðàäàïøí³ ãîä âîë³, öÿãàì ÿêîãà àäáûë³ñÿ òðû âûçíà÷àëüíûÿ ïàäçå³: âûõàä ó ñâåò áåëüã³éñêàãà âûäàííÿ “Ç³ìîâûõ äðýâà¢”, òðàã÷íàÿ ã³áåëü Àëû Ãíðñêàé äû ñòâàðýíå é ïðûâÿçåííå äà ëàáó ñàìàðíáíàãà çáíðí³êà “Âÿñ¸ûÿ ìîã³ëë³”. Êîæíàÿ ç ïàäçåÿ¢ ïà-ñâîéì ïàäðûõòàâëà Ñòóñà äà òàãî, øòî àäáûëîñÿ ¢ ñòóäçåí³ 1972 ãîäà, ³ íàïåðàä âûçíà÷ûëà áóáó÷û ýêç³ñòýíûêíû âûáàð. Ó “Âÿñ¸ëûõ ìîã³ëêàõ” ç’ÿ¢ëÿåööà ¢ëàñíà Ñòóñàâà ³íòàíàöûÿ, ãîëàñ, àä ãýòàãà ÷àñó ïàçíàâàëüíû, ÿê³ ¢æî íåëüãà ïåðàáëûòàöü ç ³íøûì³ ãàëàñàì³, âîáðàç, ÿê³ íå ðàñòàíå ¢ ñîîìå ñàìàçí³êíåíÿ¢ ³ ñîòíÿõ ÷óæûõ âîáðàçà¢. Àäøóêàíû ãîëàñ — ãýòà äðóãîå íàðàäæýííå, ãýòà ñòâàðýííå ñàáå ñòàëàãà ñâåòó íà õâàë³ ïëûí³ ³, çãàäâàþ÷û Í³öøý, òàãî ì³íóëàãà, àä ÿêîãà òû õàöå¢ áû ïàõîäç³öü. Ãýòû çáîðí³ê — âûí³ê ³ ñâåä÷àíå íåêêàé ãëàáàëüíàé çìåíû, øòî ääáûëàñÿ ña Ñòóñàì ³ ¢ ÿêîé àäáû¢ñÿ ¸í. Àëå ïàïÿðýäíÿå ñóòûêíåíå ïðîö³ëåãëàñöÿ¢ ³ íåìàã÷ûìàöü ³õ óðà¢íàâàæûöü çàáðàë³ ñòîëüê³ ñ³ëà¢, øòî ¸í íå àä÷óâàå çàñïàêîåíàñö³ àä ³õ öÿïåðàøíÿãà çàì³ðýííÿ. ¨í àä÷óâàå çíà÷íà áîëüø ãëûáîêà é òíîêà: àäíà÷àñîâà ç ãýòûì ÿãî íîâûì íàðàäæýííåì ó ÿãî ¢âàéøëà é ñìåðöü, íå òàÿ, ðûòàðû÷íàÿ, ÿêàÿ áîëüøàÿ çà âåðñ³ô³êàöûéíûÿ ïðàêòûêàâàíí³, à ðýàëüíàÿ, ÿê ó Àëû Ãíðñêàé: çà¢÷àñíàÿ. Ç çàöÿæíîé ³íôàíòûëüíàé ïàðû ¸í âûõîäç³öü ñòàðûì, íåéìàåðíà çìó÷àíûì, àáüÿêàâûì äà çàãàäêâà äî¢ãàé íÿïý¢íàñö³, ÿêàÿ ìàðäàâêà ÿãî öÿãàì ê³å¢ñêàãà

ïåðûÿäó, à öÿïåð ïàñïÿøàå ñêîí÷ûööà, ñëîâàì, âûõîäç³öü í³ æûâûì, í³ ì¸ðòâûì àëüáî æûâûì ³ ì¸ðòâûì àäíà÷àñîâà. Ï³øà ïðà ãýòà. ² ï³øà íàðýøöå òàê äîáðà, øòî é ñ¸ííÿ, ïåðà÷ûòâàþ÷û ãýòû âåðø, ÿ àä÷óâàþ, ÿê ó ìÿíå äóõ³ çàéìàå: “¡âà ìíå ¢æî íàðàäæàåòà ìîé ÁÎã,// ³ íàïà¢ïàìÿòíû, íàïà¢çàáûòû,// í³áûòà íå ¢âà ìíå, à ç áîêó ñìåðö³,// êóäû æûâûì í³-í³ — ìîé ¢íóê ³ ïðàäçåä —// ÷àêàå ÷àñó, êàë³ ÿ ïàìðó”.

4. Óïåðøûíþ ÿ ïàçíà¸ì³¢ñÿ ç âåðøàì³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà ïðû êàíöû 80-õ ãàäî¢: “Ñâå÷êó ¢ ëþñòðû” äà¢ ïà÷ûòàöü Òàðàñ ×óáàé, “Ïàë³ìïñåñòû” ïðûâ¸ç ç ãàñòðîëüíàé ïàåçäê³ ¢ Àìåðûêó Þðû Ñàåíêà, “Ç³îâûÿ äðýâû” ìíå ïääàðû¢ ó Ìþíõåíå Ðàìàí Øóïåð. ßø÷ý òàäû, ïåðà÷ûòà¢øû ¢ñå òðû êí³ã³, ÿ çðàçóìå¢, øòî òóò íå õàïàå íåéêàãà âàæíàãà çëó÷äëüíàãà çâÿíà — òýêñòà¢, àëüáî ñïîñàáó ³õ àá’ÿäíàííÿ, ÿê³ÿ áûë³ á ñâíîâàé ³ àä ÿê³õ áû ääøòóðõî¢âàë³ñÿ äû íàê³ðî¢âàë³ñÿ ³íòýíöû³ à¢òàðà “Ïàë³ìïñåñòà¢”. Âàðøà¢ñêàå âûäàííå “Âÿñ¸ëûõ ìî-ã³ëàê” ìÿíå, íà æàëü, ÷àìóñü³ àáì³íóëà (ÿíî ìããëî á øìàò ÷àãî ðàññòàâ³öü ïà ñâà³õ ìåñòàõ), à íà êàðàöåíüêóþ Ñòóñâáó ¢ñòà¢êó ¢ ïðàäìîâå Íäàçå³ Ñâÿòë³ ÷íáé ïðà äâà ñòðà÷àíûÿ ñøûê³ ÿ íå çâÿðíó¢ íàëåæíáé óâàã³. Òàãà÷àñíàå àä÷óâàííå íÿñòà÷û àêàçàëàñÿ àáãðóíòàâàíûì: ãýòà öÿïåðàøí³ äðóã³ òîì çáîðó òâîðà¢, äçå öàëêàì çìåø÷àíû çáîðí³ê “×àñ òâîð÷àñö³”, çáîð³ê, íàï³ñàíû ¢ ñëåä÷ûì ³çàëÿòàðû. ×àñòêà âåðøà¢ ãýòàãà çáîð³êà ¸ñöü ó “Ñâå÷öû ¢ ëþñòðû” äû “Ïàë³ìïñåñòàõ”, íåêàòîðûÿ, øòî ïðà¢äà, ó ðîçíûõ ðýäàêöûÿõ. Áîëüøàñöü âåðøà¢ ÿ ïðà÷ûòà¢ óïåðøûíþ, ïåðàêîíâàþ÷ûñÿ, øòî “×àñ òâîð÷àñö³” íå ïðîñòà ýòàïíû çáîð³ê ó òâîð÷ûì æûöö³ ïàýòà, à ñâîåàñàáë³âû öýíòð ³ ï³ê ÿãîíàãà æûööÿ, àä ÿêîãà ðàçûõîäçÿööà êàíöýíòðû÷íûÿ “ïàë³ìïñåñòàâûÿ” êîëû. Ãýòûì ñöâÿðäæýííåì ÿ í³ÿê íå õà÷ó ïðûìåíûöü çíà÷ýííÿ äàëåéøàé òâîð÷àñö³ Ñòóñà ¢ ëàãåðàõ äëüáî íà âûñëöû, óæî íå êàæó÷û ïðà ñòðà÷àíû çáîð³ê “Ïòóøêà äóøû”, íàï³ñàíû ïåðà¢ íà ÿòîñòà ýòàïíû çáîð³ê ó òâîð÷ûì æûöö³ ïàýòà, à ñâîåàñàáë³âû öýíòð ³ ï³ê ÿãîíàãà æûööÿ, àä ÿêîãà ðàçûõîäçÿööà êàíöýíòðû÷íûÿ “ïàë³ìïñåñòàâûÿ” êîëû. Ãýòûì ñöâÿðäæýííåì ÿ í³ÿê íå õà÷ó ïðûìåíûöü çíà÷ýííÿ äàëåéøàé òâîð÷àñö³ Ñòóñà ¢ ëàãåðàõ äëüáî íà âûñëöû, óæî íå êàæó÷û ïðà ñòðà÷àíû çáîð³ê “Ïòóøêà äóøû”, íàï³ñàíû ïåðàä ñìåðòþ ¢ àáñàëþòíà íÿëþäñê³õ óìîâàõ ðýæûì, íàï³ñàíû, óëàñíà êàæó÷û, óæî ç òàãî ñåå òó. Äû ¢ñ¸ æ ìíå çäàåööà, øòî “×àñ òâîð÷àñö³” — ãýòà raison d’être óñ¸é ÿãî ïàýòû ÷íáé òâîð÷àñö³. Ãýòàÿ êí³ãà ååðøà¢, ñòâîðàíàÿ ¢ òóðýìíûì “ðýêàëåêòàðû³”, óñå ñïääàðîæíûÿ àáñòâ³íû àáóæàþöü àäç³í ç íàéáîëüø ãðîçíûõ ³ êóíåæíûõ àðõàòûïà¢. Àêóðàò òóò Ñòóñ âûðøåå äðàìàòû÷íóþ ñóïýðý÷ë³åàñöü ñâàéãî ñååòàïîãëÿäó, ÿêîé ¸í, çäàåööà, íå çà¢âàæà¢, ñ³íòýçóþ÷û äçåå æûöö¸âûÿ ¢ñòàíî¢ê³, ÿê³ÿ ¢ìî¢íà ìîæíà ïàçíà÷ûöü ÿê “êøòàëòàâàííå” äû amor fati. Øòî äà ìÿíå, äûê ñâà¸é äî¢ãàòðûâàëáé çàêëäïî÷àíàñöþ

ôîðìàé Ñòóñ çíà÷íàé ìåðàé àáàâÿçàíû Ã¸òý é Ðûëüêå. Óäàñêàíàëåíû äóõ, “êðûøòàë¸âàñöü”, ó ðýøòå ðýøò — “ìóæ” ó ñóïðàöüïàñòà¢ëåíí³ “æàíïöêàñö³ äóõó ÿê àòðûáóòó íàøàé äóõî¢íàñö³” — ãýòûì³ êàòýãîðûÿ³ Ñòóñ äïåðóå öÿãàì óñÿãî æûöÿ. Ëþáî¢ äà ë¸ñó, ïàêîðë³âàñöü ÿìì — òàêñàìà àäç³í ç ìàòûâà¢, øòî íàé÷àñöåé ïà ¢òàðàþöà ¢ ÿãî âåðøàõ. “Öýíòðàì çàö³êà¢ëåííÿ ïàýòà ç’ÿ¢ëÿåöà àñýíñàâàííå áûöÿ ÷àëàåêà ¢âà ¢ìîâàõ, âûçíà÷àíûõ ÿìó íåçàëåæíûì àä ÿãî ôàòóìàì”, — ï³øà ¢ ïðàäìîåå äà “×àñó òâîð÷àñö³” Äçì³òðî Ñòóñ. Ñóïÿðý÷íàñöü ïàëÿãàå ¢ òûì, øòî “ôàòóì” ñóïðàöüñòà³öü “óäàñêàíàëüâàííþ”, ³ àáåäçåå ¢ñòàíî¢ê³ ôàðìóþöü äâà ðîçíûÿ òûïû ýêç³ñòýíöûéíûõ ïàç³öûÿ¢. Óäàñêàíàëüâàííå — óñòàíî¢êà ãóìàí³ñòû÷íàÿ (íåâûïàäêîâà Ñàðòð íàçâà¢ àäíó ç ñâà³õ ïðàö “Ýêç³ñòýíöûÿë³çì — ãýòà ãóìàí³çì”), ÿíî çàëåæüöü àä ÷àëàå÷ûõ íàìàãàííÿ¢ ³ ¢÷ûíêà¢, çäçÿéñíÿþ÷ûñÿ ÿë óâàñàáëåííå ðàöûÿíàëüíàãà ïðàåêò, ³ í³ÿêàãà ³ðàöûÿíàëüíàãà ôàòóìó, çäîëüíàãà ¢ïëûâàöü íà ìîé âûáàð äû ïàâîäç³íû, íå ³ñíóå, ÿê íå ³ñíóå é ìàã÷íûõ ñðîäêà¢ óïëûâó íà ïàñïÿõîâàñöü ãýòàãà ïðàåêò, ÷ûì áû ¸í í³ áû¢ (âûðàòàâííåì äóøû, ïðàäïðûìëüí³öêàé äçåéíàñöþ, íàâóêîâûì³ äàñëåäàâàííÿì³ é äà ò.ï.). Çàòîå ïðûìàþ÷û ïàíÿòàê ë¸ñó, ïðûçíàþ÷û ³ñíàâàííå íåçàëåæíàãà àä ÿãî ñâàáîäû âîë³ ôàòóìó, ÷àëàåê òûì ñàìûì àäìà¢ëÿåöà àä æûöÿ ¢ ðàñ÷àðâàíûì ñâåøå, ää ìàã÷ûìàñö³ ñâàáîäíàãà é ðàöûÿíàëüíàãà ¢äàñêàíàëüâàííÿ ñÿáå ñàìîâà àëüáî ñàöûÿëüíàãà ëàäó: ñêàðû¢øûñÿ ë¸ñó àëüáî ìåíüâàþ÷û ìåíàâ³òà “ÿãî” (à íå ïðàáëåìû, ÿê³ÿ òðýáà âûðàøûöü äçåëÿ äàñÿãíåííÿ ðàöûÿíàëüíà âûçíà÷àíàé ìýòû), ÷àëàâåê ñòàâ³öü ñÿáå ¢ çàëåæíàñöü àä íå÷àãà âîíêàâàãà, íåìàäóëàäíàãà âûñ³ëêàì ÿãî âîë³. “Ó ãýòûì âûÿ¢ëÿþöà òûÿ ãëûá³ííûÿ àäðîçíåíí³ âà ¢ñâåäàìëåíí³ ñâà¸é àáðàíàñö³, ÿê³ÿ ìîáóöü áûöü ïàêëàäçåíûÿ ¢ àñíîâó êëàñ³ô³êàöû³ ¢ñÿëÿêàé ïðàêòû÷íàé ðýë³ã³éíàñö³ íàãóë: ðýë³ã³éíû â³ðòóíç ìîæà ¢ìý¢í³ööà ¢ ñâà¸é àáðàíàñö³, àä÷óâàþ÷û ñÿáå àëüáî ñóäç³íàþ áîñêàé óëàâû, àëüáí ÿå ïðûëàäàþ. Ó ïåøûì âûïàâêó ÿãî ðýë³ã³éíàå æûöü ³ìêíåöà äà ì³ñòû÷íà-ïà÷óöü¸âàé êóëüòóðû, ó äðóã³ì äà àñêåòû÷íàé äçåéíàñö³”, — ï³ñà¢ Ìàêñ Âåáåð, ïîãëÿâû ÿêîãà íà ïðàòýñòàíöóþ ýòûêó ïàçíåé çàö³êà³ë³ Ñòóñà. Çíà÷íà ñïðàø÷àþ÷û, ìîæíà ñêàçàöü, øòî ¢ñòàíî¢êà íà ì³ñòû÷íà-ïà÷óöü¸âàþ êóëüòóðû é ïàêîðë³âàñöü ë¸ñó ¢ëàñö³âàÿ ¡ñõîäó, à äóõ àñêåòû÷íàé äçåéíàñö³ ³ êøòàëòàâàííÿ — Çàõàäó. Íåé³ì ÷ûíàì Ñòóñó ¢äàåöà — ïðûíàìñ³, ó ïåðûÿä “×àñó òâîð÷àñö³” — ñ³íòýçâààöü äçåå ¢ñòàíî¢ê³ ¢ äàíé. Ïàýç³ÿ “×àñó òâîð÷àñö³” — ãýòà íå ãëàñàëàë³ÿ ì³ñòûêà, íà ÿêîãà ñûøî¢ Áîã. Òóò àìàëü øòî íýìà

ýêçàëüòàâàíàñö³, õóò÷ýé çáÿíòýæàíàñöü ïåðàä òûì, øòî àäáûâàåöòà ¢ íåòðàõ ÿãî àñîáû, ³ äàêàçíàñöü çà ãýòà. Í³÷îãà áîëüø äç³¢íàãà é àäíà÷àñîâà íåïàäðîáíàãà, ïðûíöûïîâà íå-ôàíòàñòû÷íàãà ÿ íå âåäàþ âà ¢ñ¸é íàéíî¢øàé óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû. Íàéáë³æýéøàÿ ïàðàëåëü — ääíîñíàÿ, ÿê ³ ¢ñå ïàðàëåë³ òàêîãà êøòàëó, — “Êí³ãàì æàëîáíûõ ïåñåíü” àðìÿíñêàãà ïàýòà X ñòàãîääçÿ Ãðûãîðà Íàðýêàöû. ×àëàâåê, ÿê³ ïåðàæûâàå òàêîå òðûâàëåå ðýë³ã³éíàå ïðàñâÿòëåíí, ç ÿê³ì äçååöòà Ïåðàòâðýíå é àäóõà¢ëåíí, àï³ñâàå ãýòûÿ ïàäçå³ ÿê íåøòà íàòóðàëüíàå, àáûõîäçÿ÷ûñÿ íàéïðàñöåéøûì³ ñ³ìâàëàì³, ÿê³ÿ àà¢íî ñòàë³ñÿ àãóëüíûì³ ìåñöàì³, — êðûæ, êðûæîâû øëÿõ, íÿáåñíû Àéöåö, íÿáåñíàÿ ðàäç³ìà ³ äà ò.ï., ðîáÿ÷û ñâà¸ ï³ñüìî ¢ íàéëåïøûõ âåðøàõ çáîðí³êà òàê³ì ø÷ûëüíûì ³ äàêëàäíûì, øòî ÿíî ¢ñïðûìàööà ÿê ÿø÷ý íå÷óâàíàÿ äîáðàÿ âåñòêà. Òóò ç’ÿ¢ëÿþööà øìàòë³ê³ÿ öàðêî ¢íàñëàâÿí³çìû, ñòàðàæûòíàðýöê³ÿ ì³ôàëãà³÷íûÿ ³ì¸íû äû ïàíÿòê³, ëàö³í³çìû (óñå ãýòûÿ “ïàðê³”, “ïåíàòû”, “òðûêë³í³³”, “ôàëåðíê³ÿ”, “ìîéðû”...), ÿê³ÿ ãó÷àöü âåðàãîäíà, âîñü ó ÷ûì íàéáîëüøàå äç³âà! Ãîäíàå âåðû é òíå, øòî ïàýò ïðûãàäâàå ñâàå ìàïÿðýäí³ÿ ³íèàðíàöû³ — ÿø÷ý ïåðàä íàðàäæýííåì Õðûñòîâûì — àëüâî àì³ñâàå ïåðàïàõàâàííå ¢ áóäó÷ûì, ÿê ³ òîå, øòî àðô³÷íà-ï³ôàãàðýéñê³ÿ ìàòûâû ïàýò ÷ýðïàå íå òîëüê³ ç êî³æàê, ïðà÷ûòàíûõ íà ñâàáîâçå, àëå é ç íåìàñðýäíàãà äîñâåäó ïàïÿðýäíýãà ³ñíàâàííÿ. Ó ÿãîíàé êàìåðû ¢âîãóëå íýì³à êî³æàê, çà âûíÿòêàì Ã¸òý, ÷ûå âåðøû ¸í ïåðàëëàäà (ñÿðîä ãýòûõ âåðøà¢ ¸ñöü ³ “Ïðàñëîâû. Àðô³÷íå” — ìàã÷ûìà, ê³ðóíàê äëÿ äóìàê, äëå íå ìàóýðûÿë äëÿ çàïàçû÷âàííÿ). Ó ãýòûì Ñòóñàâûì çáîðí³êó àæûâàå ñòîëüê³ àðõà³÷íûõ òîïàñà¢ å¢ðàïåéñêàé ë³òàðàòóðû äû êóëüòóðû, øòî äàêëàäíà ïðàêàìåíòàâöü ÿãî ìîæíà, òîëüê³ ¢çáðî³¢øûñÿ äî ¢ãàòðûâàëûì àáàíåìåíòàì ó àêàäÿì³÷íþ á³áë³ÿòýéó. ß àäçíà÷ó òîëüê³ íåêàëüê³ ã³ñòàðû÷íûõ ìîìàíòà¢ “×ãó òâîð÷àñö³”, øòî äàþöü ìàã÷ûìöü êàçàöü ïðà ¢í³ååðñàëüíàñöü ³ ñ³íýòû÷íàñöü ãýòàãà Ñòóñàâàãà íàáûòêó, ÿê³, êàæó÷û ñëîâàì³ Òîìàñà Ñòýðíçà Ýë³ÿòà, óñòàíà¢ëÿå êðûòýð. Àäíî ç äàñÿãíåíÿ¢ Âàñ³ëÿ Ñòóñà ¢ “×ãå òâîð÷àñö³” — ãýòà ¢âÿäçåíå òðàíñôýíäýíóíàãà ¢ öÿïåðàøíþþ ã³ñòîðûþ, àëüáí, çãîäíà ç Øýëåðàâàé àá’åêòû¢íàé ³åðàðõ³ÿé âàðòàñöÿ¢, ïðûñâàåíå òàãî, øòî ñâÿòíå, êàíòýêñòó XX ñòàãîäçÿ. ßêðàç ó ãýòûì ÿãî ïàäíáíàñöü äà Äàíòý é “äïðà¢äàííå” âíîêàâàãà ïääàáåíñòâà, ÿêîå òàê ëþáÿöü ïääêðýñë³âàöü ó ñâà³õ çãàäêàõ ñó÷àñí³ê³ Ñòóñà. Ãýòàÿ äóõîí¢íàÿ ñóñòðý÷à äáóââåöòà íå ¢ ³ì³òàòàðñê³ì íàìåðû íàï³ñàöü óêðà³íñê³ àíäëãà “Áîñêàé êàìåäû³”, ÿê³ ñïðàáâà¢ çäçåéñí³öü Þðû Êë¸í, à ¢ íåïàñðýäíûì ïåðàâÿçåíí³ òûõ ñàìûõ êðûí³öà¢, øòî ñïàðàäç³ë³ “Ýíå³äó” Âåðã³ë³ÿ é “Êàìåäûþ”

Äàíòý, ó ðý÷ûø÷à ñó÷àñíàãà ¢êðà³íñêàãà îîâàìûñëåííÿ. “×àñ òâîð÷àñö³” íå êàï³þå ôàðìàëüíûõ ñòðóêòóðíûõ ðàìêâ âÿë³ê³õ ïåðøà ¢çîðà¢, ¸í íàñëåäóå é òðàíñëþå äàëåé ³õíóþ íàê³ðàâàíàñöü, ÿêàÿ ìåñö³öòà ¢ ãëûáîêà àñàá³ñòûì ïåðæûâàíí³ ïðûñòóíàñö³ ñàêðàëüíàãà ¢ ïðàôàííàé ³ áóäç¸ííàé ðý÷à³ñíàñö³ — ³ ¢ ïðûíàëåæíàñö³ òðàíñöÿíäÿíòóíûõ âàðòàñöÿ¢ äà ô³ç³÷íàãà é ã³ñòàðû÷íàãà ñâåòó. “ß çëû íà “Ýíå³äó”, âåëüì³ çëû, í³êîê³ íå ëþá³¢ ÿå ãóìàðó, àëå ÷ûòà¢ — ³ òîëüê³ äëÿ ìîâû”, — íàï³øà Ñòóñ ïðà òâîð Êàòëÿðý¢ñêàãà ïðàç äçåâÿöü ãàäî¢ ó ë³ñöå äà æîíê³ é ñûíà (1.06.1981). Ãýòàÿ çëàñë³âàñöü íåáåñïàäñòà¢íàÿ, áî ïàðàäûãìàþ Ñòóñàâàãà øëÿõó ÿê “÷àëàâåêà ë¸ñó” ¸ñöü Ýíåé “ñàïðà¢äíàé” Âåðã³ë³åâàé ïàýìû. Ãýòàå ñâ³òàííå ³ ìàòêó, øòî “¢ìåå æûöü, êàá ñâÿö³ööà, áûööàì ñâ³òàííå”, ìîæíà ñïàñö³ãíóöü òîëüê³ çà ïàñÿðýí³ööàì ô³ëàñîô³³ Âåðã³ë³ÿ — àëå íå Êàòëÿðý¢ñêàãà. Öàëêàì ³çàëÿâàíû àä âîíêàâàãà ñâåòó, ïàýò ñóñòðàêåööà ¢ ñàáå ç ñ³ëàì³, ÿê³ÿ ïåðàäîëüâàþöü ðýïðýñ³¢íóþ ìàáóòíàñöü ñóìåðäçÿðæàâû, à ÿãîíóþ áåçóìî¢íóþ ïðûâÿçàíàñöü ää ìàòê³, øòî ïðàñí÷âåööà öÿãàì óñÿãî æûöÿ (ÿêàÿ ¢ ³íøûõ àáñòàâ³-íàõ ääëà á íå àáû-ÿêóþ ïàæûâó äëÿ ïñ³õàíàë³òû÷íûõ ääñëääàâíÿ¢ ó äóõó Ôðîéää — ääñòàòêîâà çãääàöü ³åðàòû÷íû âîáðàç ìàòê³ ç “Ïëûíÿ¢”: ïðûñâÿ÷ýííå ìàöòû ïàýò çíÿ¢, ðûòóþ÷û ååðø ää äðóêó ¢ “Ç³ìîâûõ äðýâàõ”), ïåðàòâàðàþöü ó ñàêðàëüíóþ ñóâÿçü ³ ìåñöà òýàôàí³³. Òîëüê³ ¢ ãýòûì êàíòýêñòå ååðø “Óçâÿë³÷ ìÿíå, ìàìà...” ïåðàñòàå ¢ñïðûìàööà ÿê ïàáóäàâàíû íà íå¢ëàñö³âûì óæûâàíí³ õðûñö³ÿíêàé ëåêñ³ê³. Ñýíñû, àðõàòûìâûÿ ñóâÿç³ é ñ³ìîâëûì, ÿê³ÿ ðûíóöü ïðàç Ñòóñà, ³ñíàâàë³ çàäî¢ãà ää Õðûñòà, ÿø÷ý ää Ýíåÿ äû Âåíåðû, ÿêàÿ öÿïåð “ø÷îäðà òàê ãàðûöü” ó çàêðàòâàíûì àêíå. Ïðûêìàòíà, øòî ãýòàÿ ñàêðàë³çàöûÿ ïàáûòâûõ ³ ðàäàâûõ ñóâÿçÿ¢ ïàøûðååööà ïàçíåé ³ íà æîêó Ñòóñà. Ïàðà¢íàííå ç Äàíòý ÿ ¢çÿ¢ íå ç ñòîë³; ïåðøûì ÿãî ïðûâ¸¢ Ñòóñ, ïðà¢äà, óñêîñíûì ÷ûíàì, â³íøóþ÷û ñâàþ æîíêó ç äí¸ì íàðàäæýííÿ: “Æàäàþ ¸é ïà-ñòàðîìó — áûöü ïääîáíàé äà òàå Âäë³, ÿêóþ ÿ ïðûäóìà¢ ñàéå. À ïðûäóìà¢ ÿ ç ääïàìîâàé íàëåäïøûõ óçîðà¢, êàá ó ÷àñ äî¢ãàãàà ðàññòàííÿ áûëî ÷ûì óðà ¢íàâàæûöü ñâåå “ñòðàñö³” ïà àì³óòàâàíûì ñååöå... Óñå æàí÷ûíû ïàêóòóþöü, òàìó øòî êàõàííå ³íà÷àé çàâåööà ðàññòàííåì. Äàðý÷û, ãýòà æ ñàìàå ï³øà — ³ âåëü³ òîíêà — Òýðíåð: ìà¢ëÿ¢, Äàíòý ìå¢ ðàöûþ, ìàþ÷û æîíêó, òóæûöü ïà Áåàòðû÷ý (Ëåñÿ ¡êðà³íêà ¢ “Çàáûòì öåíþ” ìàå ìåíóþ ðàöûþ, ìåíø ìàñòàöêóþ ðàöûþ, àáàðàíÿþ÷û æîíêó âÿë³êàãà ôëàðýíòûéöà: öàëêàì äàðýìíà, òàìó øòî, êàá àïðà¢äàöü ñòà¢ëåííå Äàíòý ää æîíê³, òðýáà áûëî ¸é, çàáûòàìó öåíþ, æûöü ó ðàññòàíí³, åçäç³öü íà ñóñòðý÷û çà òûñÿ÷û ì³ëÿ¢ ³

¢ñ¸ æûöö¸ — ñïàäçÿâàíí³ é ðàçâ³òàíí³ — ìÿíÿöü ìåñöàì³ — êàá íå íàäàêó÷âàëà í³ ïåðøàå, í³ äðóãîå). Òàê, ñêàæàì, ÿê Âàëÿ, øòî öýëàå æûöö¸ æûâå ¢ ìà¸é ìàðû — ÿê âÿñòàëêà ìàéãî õðàìó” (äà ðîäíûõ, 6—10.05.1984). Ó ñâà¸é “Å¢ðàïåéñêàé ë³òàðàòóðû é ëäö³íñê³ì ñÿðýäíÿâå÷ ÷û” Ýðíñò Ðîåðò Êóðöôóí äàâîäç³öü, øòî Áåàòû÷ý — ãýòà ì³ô, ñòâîðàíû Äàíòý, ÿíà í³ÿê³ì ÷ûíàì íå ìîæà áûöü ðýàëüíàé ôëàðýíòûéñêàé æàí÷ûíàé, ³íàêø “Êàìåäûÿ” ñòàëà á âûÿ¢ëåíîåì íå÷óâàíàé åðàñ³. Àëå æ Äàíòý ïðûçíàå çà Áåàòðû÷ý ìåñòà ¢ àá’åêòû¢íûì ïðàöýñå âûðàòâàííÿ ñâåòó. Ãýòàÿ ÿãî Äçåâÿòàÿ Ïàí³ — êàñì³÷íàÿ ñ³ëà, ÿêàÿ ýìàíóå ç ñ³ëà¢ ÿø÷ý áîëüø ìàáóòíûõ, óñòóïàþ÷û ¢ ã³ñòàðû÷íû ïðàöýñ ³ ¢ïëûâàþ÷û íà ÿãî. Òàêîå ïåðàòâàðýíå àñàá³ñòàãà ïåðàæûâàííÿ é äîñâäó ¢ ì³ô Êóðöôóñ ë³÷ûöü àñíî¢íàé ñõ³ëüíàñöþ Äàíòý. ßãî Áåàòðû÷ý — íå âåðíóòàå êàõàíîå þíà÷ûõ ãàäî¢, Áåàòðû÷ý Ïàðòûíàðû, à ýìàíàöûÿ Áîãà ¢ æàíî÷àé ³ïàñòàñ³. Ó Ñòóñà ìàòêà ïåðàòâàðàåöà ¢ àíôû÷íóþ áàã³íþ é Áããàðîäç³öó; çÿìíàÿ æîêà — Âàëÿíö³íà Ïàïÿëþõ — ó âÿñòàëêó é æûâîå ¢âàñàáëåíîå íÿáåñíàé Áåàòðû÷ý, òî áîê Äæýìà Äàíàö³ é Áåàòðû÷ý ¢ àäîé àñîåâ. Ìåíàâ³òà ãýòûÿ ïåðàòâàðýíí³ ÿ ë³÷ó ïðàí³êíåíîåì òðàíñöýíäýíòíàãà ¢ ã³ñòàðû÷íàå. Ãýòàÿ ì³ôàëãã³çàöûÿ ã³ñòîðû³ çà¢âàæàëüíàÿ ³ ¢ ïåðàõîâçå, çðîáëåíûì ïàñëÿ ¢ “Ïàë³ìïñåñòàõ”, çàìåñò ñõåìàòû÷íàé “óáîãàé óäàâû”, øòî “ðàñïàâÿäàå” áàãàðî¢íàìó Êàñòàìàðââó ïðà íåàáõîäíàñöü äçåÿíîÿ, ç’ÿ ¢ëÿåöòà âîáðàç æîíê³-ëÿá¸âê³, øòî âà “¢÷ýí³ñòàå áàãàöòå ¡êðà³íû ìÿíå, óçÿ¢øû çà ðóêó, ïàâÿëà”. Âàðòà çà¢âàæûöü, øòî òóò çàäçåéí³÷àíûÿ é ³íøüÿ òîïàñû, à ìåíàâ³òà: æîêà äëÿ ÿãî — ³ æîíêà, ³ äà÷êà; ïðûðîäà — ìàòêà é æîíêà, à ñàì Ñòóñ ³ ÿãîíû Áîã óâàñàáëÿþöü çàãàäêàâû âîáðàç “ñòàðîãà äçåòþêà” (puer senex) (“ìîé óíóê ³ ïðàäçåä” àëüáí ïàçíåé, ó “Ïàë³ìïñåñòàõ”: “² òû — ö³ òî ñòàðû, ö³ íåìà¢ëÿ” (“Ãýòû øëÿõ äà ñÿáå. Ñòðà÷àíàÿ çÿìëÿ...”)). Óâàæë³âà ïðàíàë³çàâà¢øû ìàòû¢ “ñòàðîãà äçåöþêà” ¢ ÿãî ðàçâ³öö³ àä ïîçíÿé àíòû÷íàñö³ äà ñÿðýäíÿâå÷ ÷à, Êóðöûóñ ó çãàäàíàé ïðàöû âûçíà÷åå, øòî çáåã òàê³õ øìàòë³ê³õ ³ ðàçíàñòàéíûõ ôàêòà¢ ïðûñóòíàñö³ “ñòàðîãà äçåöþêà” ¢ øìàòë³ê³õ êóëüòóðàõ îïæíà ðàñòëóìà÷ûöü òîëüê³ òûì, øòî òóò ïðàöóå àðõåòûï, óÿ¢ëåíîå, ÿêîå íàëåæûöü äà êàëåêòû¢íàé ïàäñâÿäîìàñö³ ¢ ðàçóìåíí³ Êàðëà Þíà. Ïðàðûâàì ãýòûõ ñàìûõ êðûí³ö íà ïàâåõíþ ³íäûâ³äóàëüíàé ñâÿäîìàñö³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà ¢ çíà÷íàé ìåðû òéóìà÷ûöà, íà ìàþ äóìêó, ³ ôåíîìåí “×àñó òâîð÷àñö³”. Çãàäà¢øû ïðà àðô³÷íà-ï³ôàãàðýéñê³ÿ ³äý³ ¢ ³íýðïðýòàöû³ Ñòóñà, ÿ ³çíî¢-òàê³ ñâÿäîìà ñïðàø÷àþ ñïðàâó: áî ç íå ìåíøûì ïîñïåõàì îñæíà êàçàöü ³ ïðà íåàïëàòàí³çì ïàýòà, ³ ïðà ÿãî

ãíàñòûöûçì (÷àãî âàðòû õàöÿ á óæî çãàäâàíû “íàéëþöåéøû Áîã”, ìàã÷ûìà, ïðàåêöûÿ âîáðàçó Ñòàë³íà, ÿê³ “ïà¢ñòà¢, ÿê ëþòû á³÷ ³ âÿëüìîæà”), ïðà ðàííåõðûñö³ÿíñê³ÿ ìàòûâû äû ñòà³÷íóþ ô³ëàñîô³þ, ïðà ÿêóþ, óëàññíà, íàéáîëüø âÿäçåööà ðàçìîâà. Õòî îåäåå, øòî ìåëà íà ¢âàçå Àðûÿáíà Øóì ó çû÷ë³âàé ïðàäìîâå, çà¢âàæû¢øû “ïîøóê “ë³÷áû” ÿê ýñåíöû³ áûööÿ, øòî àäñûëåå äà ï³ôàãàðýéöà¢”, ó ïåðøûì âåðøû “Ç³ìîâûõ äðýâà¢”, àëå ãýòà àäíî ç íåøìàòë³ê³õ ìåñöà¢, ç ÿê³ì ìîæíà ïàãàäç³ööà (øòî ïðà¢äà, àïåðääæàþ÷û “ï³ôàãàðýéñê³ÿ” ïääçå³ íà äâà ãàäû): õàöÿ ñâåò, øòî àï³ñâàå Ñòóñ, äà íÿ¢ñöåðïó ïàçáà¢ëåíû ãàðìîí³³, ìåðû é ñïðàâÿäë³âàñö³, ääíàê ¸í ïàçíàâàëüíû äëÿ ïàýòà é ïà ¢òàðàëüíû íà ¢çðî¢í³ àñîáíûõ ç’ÿâà¢, àñàá³ñòàñöÿ¢ äû ïàäçåÿ¢, ó ³ì, ÿê ³ ¢ Ï³ôàãðà, ³ñíóå ïåðàñÿëåíå áóøà¢ ³ çãàäâàíå ³ì³ ñââ³õ ïàïÿðýäí³õ óâàñàáëåíÿ¢. Ðý÷ ó òûì, øòî Ñòóñ äàñÿãàå òûõ ðýã³¸íà¢ áûööÿ, ÿê³ÿ ç’ÿ¢ëÿþöòà êðûí³öàì³ ðýë³ã³éíàãà äîñâåäó ÷äëâåêà; òàì ãýòû äîñâåä ÿø÷ý íå äûôåðýíöûÿâàíû, ÿãî ã³ñòàðû÷íûÿ àðòûêóëÿöû³ ç’ÿ¢ëÿþöòà ïàçíåé ó âûãëÿçå âó÷ýíÿ¢ ãðýöê³õ îðô³êà¢ äû ï³ôàãàðýéöà¢, ³íäóñê³õ áðàì³íà¢, õðûñö³ÿíê³õ ì³ñòûêà¢ ³ äà ò.ï. ² à¢òàðû àðô³÷íûõ ã³líà¢, ³ Õðûñòîñ, Áóäà äû Ìàãàìåò áóäóöü ÷ýðïàöü ñâàå âó÷ýíí³ äû öóäàòâîðíûÿ çäîëüíàñö³ ç ãýòûõ êðûí³öà¢ ñâÿòëà, òàêñàìà ÿê Âåðã³ë³é, Äàíòý àëüáî Ñòóñ — “ñâà¸¢åííå âûêë³êàöü íàòõíåííå”. Ðàçáëûâûâàííåì, ³äýíòûô³êàöûÿé äû êëàñ³ô³êàöûÿé ðýë³ã³éíûõ ìàòûâàà¢ ÿãî òâîð÷àñö³ ááàâÿçêîâà çîéìóööà áóäó÷ûÿ äàñëåä÷ûê³, ³ ìåíàâ³òà “×àñ òâîð÷àñö³” ñòàíå äëÿ ³õ òûì ïåðøàòýêñòàì, äçå ÿø÷ý ãàðà÷û é æûâû ì³ñòû÷íû äîñâåä ïàýòà çàï³ñàíû ³ì ñàì³ì óëàníàðó÷íà. Êàæó÷û ïðà àðô³çì Ñòóñà, ÿ ïåðàäóñ³ì ìàþ íà ¢âàçå ãýòàå ïðàí³êíåíå ïàýòà ¢ àãóëüíà÷àëâå÷ûÿ ðýë³ã³éíàãà äîñâåäó, ó êðûí³öû ÷àëàâå÷àé òîåñíàñö³, ÿêàÿ òàì, ó ãëûá³íÿõ ïðàñëîâà¢, àêàçâàåöòà é áîñêàþ. Êàë³ ïàë³÷ûöü ïåðìàíåíòû äóõî¢íû êðûç³ñ “òðîõ ñòàãîäçÿ¢ áåçíàäçåéíàñö³”, ã³ñòàðû÷íûÿ äû ýêç³ñòýíöûéíûÿ àáñòàâ³íû, ïðû ÿê³õ çäçåéñí³ëàñÿ ãýòàå ïðàí³êíåíå, äûê “×àñ òâîð÷àñö³” ñòàíåöòà äëÿ íàñ àíàëàãàì Àäêðûöÿ. ßêðàç òàê³ äîñâåä àäêðûöÿ íåìàã÷ûìà ³ì³òàâàöü, ¸í ìàäÿðíû é àðõà³÷íû àäíà÷àñîâà, àäíà÷àñîâà äïàêàë³ïòû÷íû é âûðàòàâàëüíû. Àëå ö³êàâà é òîå, øòî Ñòóñ ñâÿðîìà çâÿðòà¢ñÿ äà àðô³÷íà-ï³ôàãàðýéñê³õ ìàòûâà¢ çàäî ¢ãà ïåðàä “×àñàì òâîð÷àñö³”. Ñåää÷àíå ãýòàãà, íà ìàþ äóìêó, — àñîáíûÿ âåðøû êàíöà 50-õ — ïà÷àòêó 60-õ ãàäî¢: “² ¢ñ¸ ïàáà÷ûöü, ³ ¢ñ¸ çàáûöü...” àëüáî òàê³ íàäçâû÷àéíû, íÿãëåäçÿ÷û íà ïý¢íóþ íÿñêîí÷àíñöü ³ àäíó ôàêòû÷íóþ íåäàêëàäíàñöü, òýêñò, ÿê “Òû ì¸ðòâû. Ì¸ðòâû òû. Æûâû — ³ íàïà¢ì¸ðòâû...” Êàëÿ øàñö³ âàðûÿíòà¢

ãýòàãà âåðøó ïàêàçâàþöü íà òîå çíà÷ýííå, ÿêîå íàäàâà¢ ÿìó ïàýò; òóò ç’ÿ¢ëÿåöòà ïîñòàöü Ì³êîëû Çýðàâà (ÿêîìó, äàðý÷û, òàêñàìà ñí³ëàñÿ öàðñòâà ïðàâîíáðàçà¢) — ³ ÿê ñïàëó÷àëüíàå çâÿíî å ¢ðàïåéñêàé òðàäûöû³, ³ ÿê ïðàââÿø÷ýííå áóäó÷àãà ë¸ñó, ³ ÿê “äâàéí³ê, íàéáë³æýéøû âàðûÿíò òâàéãî ãîëàñó”. Íåäàêëàäíàñöü òóò — òîå, øòî Çýðà¢ ïàí¸ñ íà Ñàëàâåöê³ÿ àñòðàâû íå Àâ³äûÿ, à “Ýíå³äó” Âåðã³ë³ÿ, ïåðàêëàäó ÿêîé, â³äàâî÷íà, çàâåðøàíàìó ïåðàä ÿãî òðàã³÷íàé çãóáàþ, âûïà¢ òàê³ ñàìû ë¸ñ, ÿê ³ “Ïòóøöû äóøû” Ñòóñà: àáåäçåå êí³ã³ çí³êë³ áåç âåñòàê àëüáî çãã³íóë³. Àëå æ çáÿðîãñÿ, íà ø÷àñöå, çýðà¢ñê³ ïåðàêëàä øîñòàé êí³ã³ “Ýíå³äû”. Ìåíàâ³òà ãýòóþ êí³ãó íåêàòîðûÿ ë³÷ûöü ñîëëþ ¢ñ¸é ïàýìû. Ó ¸é ãàâîðêà ³äçå ïðà ïàäàðîææà Ýíåÿ äû Ñ³â³ëû äà Ýë³ç³þìó, òàãàñååòíàãà öàðñòâà öåíÿ ¢, äçåëÿ òàãî, êàá Ýíåé ïàáà÷û÷ñÿ ña ñâà³ì áàöüêàì Àíõ³çàì. Ïàä÷àñ ãýòàé ñóñòðý÷û Àíõ³ç ïàêàçâàå ñûíó äóøû (“áûööàì æìóòîê ïòàñòâà”, — óçðóøë³âû âîáðàç ó Ñòóñà), ÿê³ÿ ìóñ³ë³ ¢âàñîá³ööà ¢ áóäó÷ûõ âàéñêîâûõ ³ äçÿðæà¢íûõ äçåÿ÷î¢ Ðûìó, íàçûâàþ÷û ³õ ïà ³ì¸íàõ, à ïàñëÿ âûïðàâàäæåàå Ýíåÿ äû ÿãî ïðàâàäí³öó ¢ ñååò æûâûõ ïðàç áðàìó ña ñëàíîâàé êîñö³. Ñóòíàñöü ãýòàãà õàäæýííÿ, êàæ÷û ñëîâàì³ Ñòóñà, “ïà òîé áîê òàãàñååòíàãà”, ïàëÿãàå ¢ ³í³öûÿöû³, äàëó÷ýíí³ Ýíåÿ ÿê äà òðàíñöÿäíòíûõ òàÿì³öà¢ ñååòàóäãâû, òàê ³ äà ã³ñòàðû÷íûõ òàÿì³öà¢ áóäó÷àãà (àëüáí æ äà “äçåéñíà-ã³ñòàðû÷íàé” ñâÿãîìàñö³ ÿê òàêî). Äóìêà Âåðã³ë³ÿ òû÷ûöòà àðô³÷íãàà êîëà ³äý³ ïðà ïàñìÿðíòíåå à÷ûø÷ýííå äóøû äçåëÿ ÿå íîâàãà ¢âàñàáëåíÿ. ßêðàç ñòà³÷íûì òóò ¸ñöü ðàçóìåíå òàòóìó, øòî, ÿê ï³ñà¢ ²îñ³ô Òðîíêê³, “ñòàëàñÿ àìàëü àô³öûéíàé ô³ëàñîô³ÿé ³ìåðû³”. ×ûñòà àðô³÷íàé ç’ÿ¢ëÿåöòà ³äýÿ ïäààðîæææà äóøû ïà òàãàñååòíûì öàðñòâå, ñóä íàä ïàìåðëûì³ äû âûáàð ñâàéãî æýðàáÿ äëÿ íàðàäæýííÿ ¢ íîâûì æûöö³. Ïàâîäëå Ï³íäàðà, àäíàãî ç íàéáîëüø âÿâîìûõ àðô³÷íõ ïàýòà¢, òûÿ, õòî òðîé÷û çäçåéñí³¢ ïåðà¢òààðýííå, âûíðà ¢ëÿþöòà íà àñòðàâû ø÷àñë³âûõ, à çëà÷ûííûÿ äóøû àäáûâàþöü ïàêàðàííå ¢ õäëîäíûì Òàðòàðû. Ïðûêëàäà¢ òàãî, øòî Ñòóñ ïää÷àñ ñâà¸é òóðýìíàé ³í³öûÿöû³ õàäç³¢ ãýòûì³ æ êîëàì³ ¢ÿ¢ëåííÿ¢ äû àäêðûöÿ¢ àëüáî, õóò÷ýé, ÿíû âàäç³ë³ ÿãî (“À ö³ ïðàç öÿáå ãëÿíó¢ íåõòà — íÿçíàíû, ïðàðî÷û...?” (“² ÿê àääçÿ÷ó ÿ ïÿðó?”)), ìîæíà ïðûâîäç³öü äçåñÿòê³. ß àáìÿæóþñÿ íåêàëüê³ì³. Âîñü âåðø “Íåøòà ïðûõëûíóëà ¢ ìÿíå: ðàïòàì...”, äçå ïàýò ñÿðîä áóäç¸íîàãà øóìó ÷óå æóðáíòíóþ ìåêîäûþ: “ìàþ”, — ïääêðýñë³âàå Ñòóñ, òî áîê ãýòà íåêàÿ âåëüì³ ³íôùíàÿ ìåêîäûÿ, âÿäîìàÿ òîëüê³ ÿìó. Ïàýò ðàçóìåå, øòî ãýòà ìåêîäûÿ òàãî ñàìàãà, ³ñö³íîà ñóòíàñíàãà (“ñòàíü òûì, ê³ì òû ¸ñöü”, — çàêë³êàå àäíà ç ìàêñ³ìà¢ Ï³íäàðà). Àëå òàêîãà ïääâàåííÿ íå ìîæà áûöü,

êàë³ ïàýò íå øûçàôðýí³ê. Íàø ïàýò íå øûçàôðýí³ê, ³ òàìó ¸í ïà÷ûíàå ðàññëäàâààíå — íà àñíîâå äàíóø÷ýíïý, øòî “íåõòà íåçà¢âàæíà ¢ öÿáå ¢âàéøî¢ ³ ïðûòà³¢ñÿ”, òî áîê çàíÿ¢ ìåñöà òàãî, ê³ì ¸í ¸ñöü, ñóòíàñíàãà. Äëå õòî ¸í, òîé ñóòíàñíû? Ìàã÷ûìà, ãýòà äðóãàÿ ïàëîâà äóøû ç âÿäîìàãà ïëàòíà¢ñêàãà ì³ôó. Òðýáà âÿðòàööà äà ïåðøàâûòîêà ¢ ñÿáå, êàá ïðûãàäàöü-ïàçíàöü ñâîé ïðà¢äç³âû âîáðàç, çâåðû¢øûñÿ ç ïåðøàâîáðàçàì. Àëüáî ïðûãàäàöü, ó ÷ûì ïàëÿãàëà ì³ñ³ÿ, ç ÿêîé ¸í âûðóøû¢ ó çÿìíîå æûöü. Ãýòàå âÿðòàíîå íå çàêàí÷âàööà ìàëàîñöþ àëüáî ðàíí³ì ìàëåíñòâàì — ÿíî àäíîñ³öü ïàýòà àæ ó ïåðàäíàðàäæýíîå, ó íåéêàå ³ñíâààíîå ïåðàä íîâûì, õðûñö³ÿíê³ì ëåòàçë³ ÷ýíîåì. Àä÷óé ñÿáå òàì, ðà³öü ïàýò, ó ñòàðàæûòíûì Ðûìå. Àëå àíàìíåç³ñ ñïàðàäæàå ³íóýíñ³¢íà ñ³ìâàë³ ÷íóþ êàðö³íó: “Íà ¢ñëîíå — òû, âà ¢ëàñíûì óñïàì³íå”, ó àòà÷ýíí³ òðîõ ñìåðöÿ¢-àëåãîðüÿ¢. Ïåðàõðûñö³¢øûñÿ (áî ãýòà æ ñ¸íÿøí³ Ñòóñ ó 1972 ãîäçå ïàñëÿ Ðàñòâà Õðûñòîâàà, ³ ¸í íå ñòðà÷âàå êàíòðîëü íàä àíàìíåñ³çàì), ïàýò ï’å ôàëåðíêàå â³íî, ñëóòà÷û — àëå ãýòà íå ãîëàñ êàãîñüö³ çâîíêó, ãýòà ÷ûñòàå ïàââààìëåíå — àâêðûöö¸ ïàòàåìíûõ ââäàó, ÿê³ì íâêàíàâàíà âûÿâ³ööà ¢ ñëîâàõ 18 ñàêâ³êà 1972 ãîäà, òî áîê áíëüø ÷ûì ïðàç äçâå òûñÿ÷û ãàäîî¢. Ïðà øòî ãýòàå ïàââäàìëåííå? Ïðà ñòðàòó öåíþ — íå òàãî, þíãà ¢ñêàãà, à àðô³÷íáé äóøû, ÿêàÿ ÷âêäëà âÿðòàíÿ äà ñâåòó ëþäçåé. Øòî ñòðàö³¢ ãýòû öåíü? Íàãîáó áóäó÷àãà ¢âàñàáëåíÿ ¢ Ñòóñó. ¨í íå àïðà¢äà¢ ãýòûõ íääçåÿ¢ ñâà¸é äóøû (ö³ äðóãîé ÿå ïàëîâû). ×àìó ¸í ³øî¢ íàçää, à íå íàïåðàä, çà¢ñ¸äû âÿðòàþ÷ûñÿ? Â³äàâî÷íà, ïðûíó÷àíû áàëþ÷àé ïàìÿööþ ïðà íåéêóþ ñòðàøíóþ òðà¢ìàòû÷íóþ ïàäçåþ ¢ ïàïÿðýäí³ì óâàñàáëåíí³, ïàñëÿ ÿêîé íå çìîã à÷óíÿöü, äàêëääíåé, ÿêîé íå ìîã çàáûööà íââàò ïàñëÿ òàãî, ÿê âûï³¢ âàâû çàáûööÿ. Ç’ÿäíàööà ç äðóãîé ïàëîâàé äóøû, ç öåíâì, ç àäëþñòðàâàííåì ó ëþñòû, ç ì³ñ³ýé ó XX ñòàãîääç³ íå áûëî íàêàíâàíà. Ãýòàÿ äóøà-öåíü áåç óâàñàáëåííÿ — íåéê³ ¢çîð, óìîâà ³ñíâàííÿ ³ ¢êàðàíåíÿ ¢ æûöö³ òàãî Ñòóñà, ÿê³ì ¸í ìóñ³¢ ñòàöü. Ãýòà ÿíà íãàääàëà ïðà ñÿáå äà¢íî çàáûòàé ìåíäûÿé, âÿäîìé òîëüê³ ³ì ââà³ì — ðàç’ÿäíàíûì ÷àñòêì àäíîé äóøû. Öÿìåð óæí ³÷îãà íå âûïðàâ³öü — Õàðîí ïàì¸ð, ïàýòó íå ¢äàñòà ïåðàïëûüü Ëåòó, êàá ïàÿäíàööà ³ ñòàöü öÿëüíûì õîöü ó öàðñòâå ì¸ðòâûõ. ßíû ñòàÿöü íàä ðàêîé ³ ãëÿäçÿöü àäç³í íà àäíàãî — öåíü ç äàêîðài ³ æàëåì, ¸í — ç ðîñïà÷ ÷ ó. Ì³ô ïðà Àðôåÿ äû Ý ¢ðûâûêó (àäíî ç ³ì¸íà¢, ÿê³ì Ñòóñ íàçûâà¢ ñâàþ æîíêó) òóò òàêñàìà âûðàçíà ïðà÷ ûòâàåöà. Æûöö¸ íÿñöåðïíåå é íåìàã÷ ûìåå, íàðääæýííå ìàðíàå, ÷ûì õóò÷ýé äóøà âåðíåööà äà íÿáåñíàé ïðààé÷ ûíû, òûì ëåïø äëÿ ÿå, òàìó øòî ç êîæíûì íàñòóïíûì ãîäàì çÿìíûõ ïàêóòà¢ ÿíà ¢ñ¸ áîëüø çàáûâàå ïðà ñàïðà¢äíóþ êðûí³öó ñâàéãî ïàõîäæàíÿ (âåðø “Ó

áÿçìåæíûì ìîðû êàðàáë³"), óâàæàþ÷û ÿãî, ó ðýøöå ðýøò, õ³ìåðíûì ñíîì, ÿê³ ïðûñí³¢ñÿ íà äîñâ³òêó þíàöòâà, äà ÿêîãà íÿìà âÿðòàííÿ: "Ïåðàä ñâ³òàíêàì ìå¢ ÿ äç³¢íû åâê, àí³ òóðáîò, àí³ çãðûçîò íå âåää¢. ² âîñü ïàñëÿ íàðîäæàíîÿ ãàíåáíûÿ ãàäû ïà¢ñòàë³". Ãýòàÿ ðàç'ÿâíàíàñöü ÷àëàå÷àé äóøû, "ñîí ñíó", íåâûêàííå ¸þ ñâàéãî íàêàíàâàíîÿ, çàáûâàíîå ïðà âûñîê³ "öàðñê³" ñàí, óâåñü ãýòû öàëêàì ãíàñòû÷íû íàáîð âûêë³êàå øàëåíñòâà àñêåòûçìó, çìÿðöâåíîå íåíàâ³ñíàé ïëîö³, âàëÿâûõ ó÷ûíêà¢, ÿê³ÿ ìÿæóþöü ç àáñóðäàì ³ çääþööà äëÿ ÷óæîää âîêà ñòðàòàé ³íñòûíêòó ñàìàçàõàâàííÿ àëüáî, áîëüø ëàãîäíà, íÿçäàòíañòþ äà ñäöûÿëüíàé ääàïòàöû³. Ì³æ ³íøàãà, ó Ñòóñà öåëà — íå çà¢ñ¸äû ¸ì³ø÷à äóøû, ÷àñàì äóøà àãîðòâàå öåëà, ïàêðûâàå ÿãî, òî áîê ÿíà — óñÿ çâîíéó, ÿíà — ÿ¢íàÿ ôîðìà, áà÷íàÿ ³äýÿ, ïàçáà¢êåíàÿ "ñêóðû", òâàð ³ ïðà÷ûòâàíû âûðàç ÿãî ("Âû ëÿëå÷ê³ ¢ ø÷àñë³âûì àï'ÿíåí³, çàãîðóòûÿ ¢ ññîõëóþ äóøó, ø÷ý çâääàöå, ÿë êàíàå öåëà ¢ àáäîéìàõ âàøàé çäðàäæàíàé äóøû"). Ïðàç íåêàëüê³ äç¸í ãíàñòû÷íû àä÷àé çàê³íóòàé ó æûöö¸ äóøû, ÿå áÿñïàìÿöòâà, àñêåòû÷íûÿ ðàøýíí³, æàäàííå âÿðíóööà àíóëþþööà: "÷àëàåê — æûõàð íááà, íå àääàíû àí³ äàáðó, àí³ çëó, òîëüê³ æûâîìó, òàìó, øòî ¢ ðóõó øóêàå, ïðàãíå, òâîðûöü, ða³ööà" ("Óñ¸ — ó íàðàäæýíí³, óñ¸ — ó ïëîö³ é êðûâ³..."). Àëå ñõåìàòû÷íû äûäàêòûçì ãýòàãà âåðøó íàñöÿðíæâàå — ³ íå âûïàäêîâà: ïðîñòà Ñòóñ íàäòà áë³çêà ïàäïóñêàå äà ñÿáå Ã¸òý, ÿêîãà ïåðàêëàäàå øòîãíÿ, ³ ãýòà ïðàìà¢ëÿå ÿø÷ý àäç³í ç ÷óæûõ âîáðàçà¢, àáë³÷ ÷à-ìàñêà, ïåðàä ÿêîþ ñóòîííû, íåâÿñ¸êû Ñòóñ àä÷óâàå àñàáë³âû ï³åòýò — ìàáûöü, äçÿêóþ÷û èàìïåíñàòîðíàé àïäëàí³÷íàñö³, ë¸ãêàñö³, ãíóòêàñö³ — þíû Ã¸òý íå áåç ãîíàðó íàçâà¢ ãýòà çäîëüíàñöþ áûöü õàìåëåíàì, à ñòàðû — øýñöåì íää ìàã³ëàì³ (ðûñû, øòî ïðàêòû÷íà àäñóòí³÷àþöü ó Ñòóñà, çà âûíÿòêàì çäîëüíàñö³ íàáûâàöü ÷óæûÿ âîáðàçû, ÿêàÿ ïàýòà ñòðàøíà ìó÷ûëà ³ ÿëîé ¸í êàí÷àòêîâà ïàçáûâàåöòà ìåíâå³òà òóò, ó êàìåðû: "² âîñü íàðýøöå: ñòî ÷óæûõ àáë³÷ ÷à¢, àòðó÷àíûì³ ñòðýëàì³ ¢ òàáå çàâÿçêûÿ, ïàääïàäàë³"). Êðóãàâàðîò äóøà¢ ó ïðûðíäçå ïðûâíäç³öü äà òàãî, øòî "Êàë³ñü ²ñóñàì ìóäðû áû¢ ²óää, ïàñëÿ ²óäàì ñòà¢ ²ñóñ Õðûñòîñ". Ãýòàå öååðäæàííå ïàçáà¢ëåíàå àöýíâê, ÿíî — êàíñòàòàöûÿ ôàêòó, àìàëü íàâóêîâàå áåññòàðîíÿå àï³ñàííå àëüáî ðýëÿòûâ³çì, óëàñö³âû áîëüø íåçâàðóøíàìó áóäûñòó. Ãýòàÿ ðàìòí¢íàÿ õàëîäíàñöü ³ àáûÿêàâàñöü áóäóöü íàõîäç³öü íà Ñòóñà ïàçíåé ÿø÷ý íå ðàç, ³ öÿæêà àáíàçíà÷íà ääêàçàöü, ö³ ãýòà áûëî âûêë³êàíà "ñïåëàñöþ äóõó", ö³ íÿ¢ìåëàñöþ, à îíæà, ñòàëàñÿ âûí³êàì íåéêàãà âîíêàâàãà ïåðàáîþ ¢ ïðàöýñàõ òàäýííÿ ååðøó (ïðà àáñòà³íû, ó ÿê³õ ï³ñà¢ Ñòóñ, ïà÷ûíàþ÷û àä ãýòàãà âîäó é äà ÿãî ñìåðö³, íåëüãà

çàáûâàööà); ÷ àñàì ó ÿãî âåðøàõ ïðàðûâàåööà ãîëàñ íÿëþäñêàãà, ãîëàñ òýîðû³ àäíîñíàñö³, òàê áû ìîâ³öü. Ãýòû ðàäîê äû ïàäîáíûÿ äà ÿãî é ïðûìóñ³ë³ ìÿíå çàñóìíÿâàööà ¢ òûì, ö³ íàïðà¢äó “õðûñö³ÿíñêàÿ ïåðñàíàë³ñöêàÿ ìåòàô³ç³êà — êëþ ÷ äà òàîð ÷ àñö³ ïàýòà”. ² òóò òðýáà ê³íóöü óâàæë³âû ïîãëÿä íà ïðûñóòíàñöü ó êàìåðû ñëåä ÷ àãà ³çàëÿòàðà Ã¸òý. Ã¸òý áû¢ àäíûì ç òûõ àðûåíö³ðà¢, ó ÿê³õ Ñòóñ íå ðàñ ÷ àðî¢âà¢ñÿ äà êàíöà æûööÿ, ó àäðîçíåíîå àä ³íøàãà ñïàäàðîæí³êà æûööÿ — Ðûëüêå. Ó àäíûì ç ë³ñòî¢ äà Õðûñòûíû Áðýíåð ïàýò íàçûâàå ÿãî “ìîé íàñòà¢í³ê”, à ¢ ë³ñöå äà æîê³, íàï³ñàíûì ìåíø ÿê çà ãîä äà ñìåðö³, äàçíà ÷ åå: “Ðàäû òàìó, øòî íå ïàìûë³¢ñÿ ¢ ñâà³ì ïåðøàíàñòà¢í³êó — õàöÿ á ó ãýòûì âûïàäêó (êîëüê³ ãýòûõ ïåðøàíàñòà¢í³êà¢ ïàçíåé âûÿâ³ë³ñÿ íå-ñàáîé)”. Ó ÷ ûòâàþ ÷ ûñÿ ¢ “ × àñ òâîð ÷ àñö³”, çà¢âàæàåø, øòî áàäç¸ðû é öâÿðîçû ã¸òý¢ñê³ ãåí³é — ñâîåàñàáë³âû àí¸ë-àáàðîíöà ää òûõ óÿ¢ëåíÿ¢ Ñòóñà, ÿê³ÿ ïðàñÿêíóòûÿ àñàáë³âà ãóñòûì ìîðàêàì. Ñòà¢ëåíîå Ã¸òý äà õðûñö³ÿíòâà âÿäîìàå (“Ðý ÷ à¢, ãíþñíåéûõ ää çìåé ³ àòðóòû, ó ñâåöå ÷ àòûðû: äûì òûòóíþ ³ êëàïû, äóõ ÷ àñíûêîâû ³ †” — äàðý ÷ û, ïåðàêëàäàíû Ñòóñàì òýêñò); ìÿíå æ òóò áîëüø ö³êàâ³öü îäà “Ïðàìåòýé”, ÿêóþ Ñòóñ, â³äàâî ÷ íà, ïåðàêëà¢ ääíîé ç ïåðøûõ. Ãàäàìåð ó àðòûêóëå “Ïðàìåòýé ³ òðàãåäüÿ êóëüòóðû” ï³øà ïðà ãýòóþ îäó òàê:

Ãýòà ì³ô ïðà ãåí³ÿ, óñ¸ìàãóòíóþ ïðàäóêòû¢íàñöü ìàñòàöòâà; ïàñëÿ äà ñòàðàæûòíàãà ñ³ìâàëó ïðûÿâíååöà ñïåöûô³ ÷ íà íîâàå¢ðàïåéñê³ ì³ô ïðà ÷ äëàâåêà. Ìàñòàê ¸ñöü ñàïðà¢äíûì ÷ äëàååêàì, ïàêîëüê³ ¸í — ãýòà ïðàÿâà ñâà¸é ïðàäóêòû¢íàé ñ³ëû. Ó òâîð ÷ ûì ïà ÷ àòêó ìàñòàöêàé ôàíòàç³³ çàêëàäçåíàÿ ¢ñ¸ìàãóòíàñöü, íå àáìåæàâàíàÿ êàéäàíàì³ äàäçåíàñö³. × àëàâåê, ÿê³ òâîðûöü, — âîñü ñàïðà¢äíû áîã.

Âîäáë³ñêàì³ ãýòàãà ã¸òý¢ñêà-ïðàìåòýå¢ñêàãà àãíþ àñâåòëåíûÿ øìàòë³ê³ÿ ååðøû “ × àñó òâîð ÷ àñö³”. ßêðàç íîâàå¢ðàïåéñê³ì óïëûâàì ìîæíà ðàñòëóìà ÷ ûöü äçåå êàðäûíàëüíà ðîçíûÿ ïàç³öû³ ¢ ñòà¢ëåíî³ äà Áîãà, øòî àäíà ÷ àñîâà ïðûñóòí³ ÷ àë³ ¢ ñâÿäîìàñö³ Ñòóñà, ÿê³, çäååöà, íå çà¢âàæà¢, øòî àäíà ç ³õ ñóïÿðý ÷ ûöü ³íøé (àëüáî ãýòàÿ áà ÷ íàÿ ñóïÿðý ÷ íàñöü íå ìåå ëëÿ ÿãî çíà ÷ ýííÿ). ßê ïà-³íøàìó ðàñòëóìà ÷ ûöü âûêëþ ÷ íà õðûñö³ÿíêåå “Óçíÿñ³ ìÿíå, ìîé Áîæà, ö³ êàðàé, äû òîëüê³ âåääé, øòî ¢ öÿáå ÿ — äîáðûì ñûíàì” ç âûêëþ ÷ íà òûòàí ÷ íûì “Áî æ ãýòà ôû — âûøýéûì ñòàíû íàä äîê³ æàëåçíûì çíàêàì, ñâåòàì ³ — ñàáîé, ääîí ñâà¸é äàååðû¢øûñÿ âîë³…”? ßê àá’ÿäíàöü ääç³í ç íàéáîëüø ïåðàêàíà¢ ÷ ûõ øòî äà ñóâÿçÿ¢ ì³æ ääêðûöÿì³ Ñòóñà é àðô³ ÷ íûì³ âûòîêàì³ âåðø “Òû, àí¸ëå, çàê³íóòû ¢

ïåêëà...” ç ÷ûñòà ïðàìåòýå¢ñê³ì àáÿöàííåì “äîáðàãà ñûíà”: “Íå äà÷àêàåöà, ïðàêëÿôû. ß ñòàíó ç ÃîñïîäàìÌ íà áîé!” ó àäíûì ç ïåðääàïîøí³õ âåðøà¢ çáîðí³êà? Ö³ ¢ñâåäàìëÿ¢ Ñòóñ, øòî äâóõñíòàäàîâàé äà¢í³íû îäà ¢ëþá¸íàãà ïàýòà-íàñòà¢í³êà — àíàõðàí³÷íàÿ ¢ ñóòîíë³âûì êàíóýêñöå àïîøíÿé òðäö³íû XX ñòàãîäàçÿ, êàë³ ñòîìëåíû “ñàì-ñàáîþ-íàïî¢íåíàñöþ” ÷äëàâåê ïàêóóå ïðàç ääñóòíàñöü Áîãà — à íå àä òûõ êàðà¢, ÿê³ì ¸íîã áû ïàêàðàöü ÷àëàâåêà, øòî ïàêóòû, ïðûíåñåíûÿ ÷àëàâêó ÷àëàâêàì, — ñòàêðîöü íÿñöåðïíåéøûÿ? Áî íÿìà äà êàãî äïåëÿâàöü, íÿìà êàìó ñêàðäç³ööà é ÷àêàöü ñóöÿøýííÿ àëüáî ñïðàâÿäë³âàãà ñóáó. Äðóã³ Íþðíáåðã, íà ÿê³ì çá³ðàë³ñÿ áûöü ñâåäêàì³ Ñòóñ ³ ÿãî ïàáðàö³ìôû, íå íàâûøí¢. Àôâÿðû çàã³íóë³, êàòû ñòàë³ ñòàðûì³ é íÿäóæûÿ. Òàãàñâåòíàãà ñóáó í³õòî íå áà³ööà, äëÿ ñó÷àñí³êà¢ ³ñíóå òîëüê³ òîé Áîã, ÿêîãà íÿìà. Ïðàìåòýå¢ñê³ ì³ô íå àáóäæàå í³ÿê³õ ýìîôûÿ¢, àêðàìÿ íóäû, ïåðìàíåíòíû áóíò Ñòóñà ìîæíà àï³ñàöü ÿê âûí³ê ñàöûÿôíá³³ àëüáî ïåðàíÿñåíå íÿâûðàøàíûõ óíòðàíûõ êàíôë³êòà¢ íà ñàöûÿë³ñòû ÷íå ãðàìàäñòâà. Çðàçóåëà, êàìïåíñàòîðíû ¢ïëû¢ çÿìíîãà àë³ïï³éöà Ã¸óý íà ñõ³ëüíàãà äà àáñòðàêòíûõ ïàíÿòêà¢ ³ ñïðîø÷àíûõ àáàãóëüíåíÿ¢ Ñòóñà, ñàìà ìàã÷ûìàñöü ïåðàíåñö³ ¢âàãó íà ³íøàìî¢íû òýêñò äàïàìàãàë³ ÿìó ÿê ïñ³õàëàã³÷íàÿ àáàðîíà — ç óñ¸é ñåà¸é âîíêàâàé íåïðûñòóïíàñö³ é ãàíàðë³âàñö³ ¸í áû¢ íå ìåíø óðàæë³âû çà Ðûëüêå. “Íåõòà ¢ çîíå çäçåêë³âà ïðàçâà¢ Ñòóñà “äçÿ¢÷ûíàé, ÿêàÿ ¢ñ¸ æûöö¸ ïðûê³äâàåööà ãåðîåì Õåì³íãóýÿ”. Íåøòà ¢ ãýòûõ êï³íàõ ñëóøíåå”, — çãàäâà¢ Ì³õà³ë Õåéôëö. Íåâÿäîìà, ö³ âûòðûìà¢ áû Ñòóñ ÷àðãîâû øêâàë âîíêàâûõ ³ ¢íóòðàíûõ ðýïðýñ³ÿ¢ (àïîøí³ÿ çàêëþ÷àë³ñÿ ïåðàäóñ³ì ó àáâîñòðàíûì ïà÷óöö³ â³íû ïåðàä ðàäç³ìàé), êàë³ á íå ¢ñìåøë³âàÿ ïàäòðûìêà “íåñìÿðîòíàãà” Ã¸òý ³ ñâàéãî ðîäó “ýêñöýíòð÷íàÿ ïàç³öûÿíäëüíàñöü”, ÿêóþ çàáÿñì÷âà¢ ïåðàõîä äà ÷óæîé ìîâû (ó Ñòóñà ¸ñöü ö³êàâûÿ ðîçäóìû øòî äà ìî¢íàãà “ÿ” ÿê ô³êñàâàíàãà äëÿ ñàöûÿëüíûõ ïàòðýáà¢ ýêç³ñòýíöûéíàãà ãàðûçíîòó, ÿêîå ìîæà ñòàöü àñíîâàé ñàöûÿëüíà ïðû÷ûíåíàãà íå¢ðîçó (ë³ñò äà æîíê³, 22—30.09.1976)). Ñàìàäàñòàòêîâàñöü, “à¢òàðê³÷íñöü”, çäîëüíàñöü äà “ñàì-ñàáîþ-íàïî¢íåíàñö³”, ïàäàðâàíàÿ Ïðàìåòýåì ÷àëàâêó ÿê êóëüòóðàòâîð÷àÿ ìàã÷ûìàñöü, çàñòàþöà êàíñòàíòû³ ôîðìì³ ñâåòàïîäëÿäó Ñòóñà. Àëå ãýòà íå ðàòóå ää ñìåðö³. Íàáûöü êàí÷àòêâóþ ôîðìó ³íäûâ³äóàëüíàñö³ íàñóïðåêí íåäàñêàíàëàñö³ ÷àëâå÷àíà³ ñâåäí³ç áåäíåéøûõ ñóäî

ñâÿòûì: “Ïðàçðûñòàþ òàêîé äóøó çðàá³¢, øòî ¢æî ñâàéãî íå àäê³äàþ öåíþ”, — ÿê íàï³øà ¸í ïàñëÿ ¢ “Ïàë³ïïñåñòàõ”. Ì³æ ³íøàãà, ãýòà ö³ íå àäç³íû âûïàäàê ñëîâà¢æûâàííÿ Ñòóñà, êàë³ “öåíü” ìîæà áûöü òðàêòàâàíû ¢ þíãà¢ñê³ì çíà÷ýíí³ — áî ãýòà öåíü äóøû, à íå öåëà.

5. ß òàê äàêëàäíà ñïûí³¢ñÿ íà ïàýòû÷íàé òâîð÷àñö³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà ãýòàãà ïåðûÿäó òàìó, øòî ìåíàâ³òà ÿíà, à íå ïàë³òû÷íûÿ çàÿâû äëüáî ïóáë³öûñòû÷íûÿ ë³ñòû äà òàãà÷àñíàãà ê³ðà¢í³öòâà, õàðàêòàðûçóå ÿãî ìûñëåííå é æûöö¸âóþ ïàç³öûþ. ßãî ãîëàñíàå, ç ïðûñìàêàì ýïàòàæó “Ïàýòàì ñÿáå íå ë³÷ó” ç à¢òàðñêàé ïðàäìîâû äà “Ç³ìîâûõ äðýâà¢” çìÿíÿåöòà ¢çâàæàíûì: “Àäíî ¢ ïàýòó — òâàÿ ñóòíàñöü, à ðýøòà — òîëüê³ ïåðàãíé, øòî æûâ³öü êîðàíü” ç “×àñó òâîð÷àñö³”. ß íå ðàçãëÿäàþ çáîðí³ê “Ïàë³ïïñåñòû” — íà æàëü, òðýö³ òì çáîðó òâîðà¢, ó ÿê³ì ¸í çìåø÷àíû, âûéøà¢ òîëüê³ øòî, àïîøí³ì, àëå ðý÷ íå òîëüê³ ¢ ãýòûì: “Ïàë³ïïñåñòû” — çàíäòà àá’¸íàÿ òýìà, êàá ÿå ìîæíà áûëî àõàï³öü ì³ìàõîäçü. Àäç³íàå, øòî õàöåëàñÿ á àäçíà÷ûöü òóò, — ïàýò íå ìîñ óñ¸ æûöö¸ çàñòàâàööà íà òûì “ï³êó”, ÿê³ì áû¢ äëÿ ÿãî ïåðûÿ ³íòýíñ³¢íàé òâîð÷àé ïðàöû àä 18 æí³¢íÿ äà 30 âåðàñíÿ 1972 ãîäó. Ïðû ¢ñ¸é óí³êàëüíàñö³ “×àñó òâîð÷àñö³” íåëüãà íå çà¢âàæûöü, øòî çáîðí³ê íàï³ñàíû ¢ ñòàíå íåéêàé ýéôàðû³. Ãýòà àðûøò ìàá³ë³çàâà¢ ÿãî, ÿê íàï³øà ñàì Ñòóñ ïàñëÿ, øòî çíà÷ûöü: ïàýòó ¢äàêîñÿ ³íòýãðàâàöü ñâÿäîìûý é ïàâñâÿäîìûý ýëåìåíòû ïñ³õ³÷íàãà, íåéòðàë³çàâàöü “øóìàâû” ¢ïëû¢ öåíþ, ÿê³ ïåðàøêàäæà¢ ÷óöü ãîëàñ ö³øûí³, òî áîê ãîëàñ àñàá³ñòàãà ïàâñâÿäîìàãà (ó ãýòàì ïëàíå ïàêàçàëüíû âåðø “Î Áîæà, ö³øû äàé! Î Áîæà, ö³øû!”). Àñ³ì³ëÿûÿ àñàá³ñòàãà ïàâñâÿäîìàãà âûêë³êàþ ïðûííûå ¢çáóäæýíîå, äàå ³íâûâ³äó ñ³ëó ³ ¢ïý¢íåíàñöü ó ñàáå. Àëå íà ãýòûì óñ¸ íå ñêîí÷ûëàñÿ, áî, ïàâîäëå Þíãà, ³íâûâ³ä ìîæà ñïðàáàâàöü àñ³ì³ëÿâàöü çìåñò íå òîëüê³ àñàá³ñòàé, äëå é êàëåêòû¢íàé ïàâñâÿäîìàñö³. ßê ï³øà ¡ëàäç³ì³ð Àäàéí³ê, ó ãýòûì âûïàâêó, êàë³ ãýòà ¢äàåöòà çäçåéñí³öü, ³íâûâ³ä ïàøûðàå ñâàþ àñîáó ïà-çà ìåæû ³íâûâ³äóàëüíàãà, çàïà¢íÿþ÷û ïðàñòîðó, ÿêóþ ¸í ó íàðìàëüíûì ñòàíå çàïî¢í³öü íå ìîæà, ïðûñâîêâàþ÷û ñàáå òûÿ çìåñòû ³ ÿêàñö³ êàëåêòû¢íàé ïàâñâÿäîìàñö³, ÿê³ÿ í³êîìó ïàâñîáíó íå íàëåæàöü. Ó âûí³êó òàêîãà ïàøûðýíÿ ³íâûâ³ä àä÷óâàå ñÿáå “çâûø÷àëàâêà” àëüáí “ðî¢íûì Áîãó” (“Î Áîæà, òû ìîé áðàò, ÿ çã³íó¢øû ¢âàñêðîñ”, — ï³øà Ñòóñ ó àäíûì ç âàðûÿòà¢ âåðøó “ß òàì ñòàÿ¢ íà ñòðîìå”). Òàêîå áðàòàíå ç Áîãàì Þíã âûçíà÷åå ÿê ïñ³õ³÷íóþ ³íôëÿöûþ, ÿêàÿ ìîæà áûöü âûí³êàì íåàïðà¢äàíàé ³äýíòûô³êàöû³ ñà çìåñòàì êàëåêòû¢íàé ïàâñâÿäîìàñö³ àëüáî ç ³íøûì — ñàöûÿëüíûì³, ìåòàô³ç÷íûì³ çìåñòàì³, ÿê³ÿ, àäíàê, ïåðàáûâàþöü ïà-çà ìåæàì³ ñàïðà¢äíàé ïðûðîäû é

ìàã÷ûìàñöÿ¢ ³íäûâ³äà. Êàë³ ïàë³÷ûöü, øòî íà ÿê³ÿ-êîëå÷û ïàâîäç³íû íåì³íó÷à (çãîäíà ç Þíãàì) óïëûâàþöü àðõåòûïû, äûê, ãëåäçÿ÷û íà àáñòàâ³íû Ñòóñàâàãà çíÿâîëåííÿ (¸í ïðàæû¢ 33 ãàäû, ÿìó çäðàäç³¢ àäç³í ç íàéëåïøûõ ñÿáðî¢ ³ äà ò.ï.) äû ÿãî òýêñòû, ìîæíà áûöü óïý ¢íåíûì, øòî Ñòóñ ³äýíòûô³êàâà¢ ñÿáå ç ²ñóñàì Õðûñòîì (êàíå÷íå, íå ¢ ïñ³õàëàã³÷íûì çíà÷ýíí³, à ¢ òûì, ÿêîå íàäàâà¢ òàêîé ³äýíòû³êàöû³ àïîñòàë Ïàâàë, êàê³ ï³ñà¢: “ß ¢êðûæàâàíû ç Õðûñòîì, ³ íÿ æûâó ¢æî ÿ, àëå Õðûñòîñ æûåëöó ó ³ìíå” (Ãàë. 2, 20)*. *Òóò ³ äàëåé öûòàòû ç Ýâàíãåëüëÿ äàäçåíûÿ ïàâîäëå: Ñüâÿòàÿ á³áëÿ. Êí³ã³ Ñüâÿòîãà Ï³ñüìà Ñòàðîãà é Íîâàãà Çàêîíó. Ç ìîâû ãýáðýéñêàå à ãðÿöêàå íà âÿë³êàë³òî ¢ñêóþ (áåëàðóñêóþ) íàíâàà ïåðàêëàäçåíûÿ. Ó Íþ ¨ðêó, 1973. — Ðýä. Àëå, ÿê ³ ¢ âûïàäêó ç ïñ³õ³÷íàþ äýôëÿöûÿé, ïñ³õ³÷íàÿ ³íôëÿöûÿ ïàãðàæå òðàô³ÿé ³íäûâ³äóàëüíàñö³. ß íå âåäàþ, çðàçóìå¢ ãýòà Ñòóñ ö³ àä÷ó¢ ³íòó³öûéíà, àëå ¢åñüü ÿãî äàëåéøû øëÿõ, ³ àñàáë³âà “Ïàë³ìïñåñòû”, óêàçâàå íà òîå, øòî ¸í ïàñòóïîâà âûçâàëÿ¢ñÿ ç-ïàä óëàäû àðõåòûïó, ðîáÿ÷ûñÿ òûì, ê³ì ¸í áû¢. Íå ïàòðýíà òëóìà÷ûöü, øòî ïàë³òû÷íàÿ äçåéíàñöü ³ çàìîãàæàâàíàñöü Ñòóñà — ãýòà íåïàðû ¢íû ñêëääí³ê ÿãî õàðàêòàðó. ²íøàÿ ðý÷ — íàêîëüê³ äîáðûì ïàë³òûêàì ³ ö³ ïàë³òûêàì íàãóë áû¢ Ñòóñ. Òàâàðûøû ç ÿãî ëàãåðíàãà àòà÷ýíÿ ¢ ääç³í ãîëàñ ñôàÿðäæàþöü ïðà ÿãî çíà÷íàñöü ó ïàýç³³ äû ãðàìàäñê³ì æûöö³, àìàëü òàêñàìà ääíääóøíà äàäàþ÷û, øòî ãýòàÿ çíà÷íàñöü ìåíø çà ¢ñ¸ çâÿçâàåöòà ç ïàë³òû÷íûì³ àêôûÿì³ Ñòóñà — ãàëääí¢êàì³, ï³ñàíñåì ïóáë³öûñòû÷íûõ ë³ñòî¢ ³ ïðàòýñòà¢ ³ äà ò.ï. “Àëå ãýòà ì³íóñ äëÿ íàñ, øòî ìû íå çà¢âàæûê³ ¢ Ñòóñà òàãî, ÷àãî íÿìà ¢ íàñ. À òðýáà áûëî çà¢âàæûöü ³ ¢ ëàâåðàõ íå àíãàæàâàöü ñâàéãî íàäçâû÷àéíà òàëåíàâ³òàãà ïàýòà âà ¢ñÿê³ÿ äðîáíûÿ ñïðàâû, à ÷àñàì íàâàò áÿçãëóçäç³öó. Ïðîñòà íå áûëî êàìó ïåðàêàíà¢÷à ñêàçàöü: àáâÿø÷àöü ãàëäãî¢ê³, ãàëäàäöü, ï³ñàöü ïðàòýñòû é ïàòðàáâàíí³ ìû ¢ñå çäîëüíûÿ, à òîå, øòî òû ìîæàø ðàá³öü ó ñëàâó íàðîäó, áîëüø í³õòî ç íàñ íå çäîëåå”, -— ðýçþìóå ñâà³ ¢ðàæàíí³ àä àñîáû Ñòóñà øìàòãàäîâû ïàë³òàÿçåíü Äàí³ëà Øóìóê. Âûêàçâàíí³ Âÿ÷àñëàâà ×àðíàâ³ëà ïðà “âîñòåå ïàë³òû÷íàå ÷óöü” ïàýòà ìîæíà òëóìà÷ûöü ïà-ðîçíàìó, ðîáÿ÷û âûñîâó, øòî ïàë³òûêà ¢ ïàÿâíàíí³ ç íàéâûýéøûì³ ìàðàëüíà-ýòû÷íûì³ ïðûíöûïàì³ — ãýòà ñïåöûô³÷íà Ñòóñà¢ñê³ àêñþìàðàí, ö³êàâû ¢ ñôåðû ³äýàëüíûõ ïàáóäîâà¢, àëå íå ðýàëüíàãà ïàë³òû÷íàãà æûööÿ 70-õ ãàäî¢ ³ äàëåé. “À Ñòóñ íå ìîã, äàêëàäíåé, íå ¢ìå¢, à ÿø÷ý äàêëàäíåé, íå õàöå¢ ìàã÷û ³ ¢ìåöü õ³òðûöü ç âîðàãàì³, ¸í ñóïðàöüïàñòà¢ëÿ¢ äçÿðæáÿñïåöû òîëüê³ øàë¸íóþ äà íàõáíòâà ñìåëàñöü ³ ë³òàðàëüíà çí³ø÷äëíóþ ïàãàðäáó. ² õàöÿ íàâûêàì³ êàíñï³ðàöû³ ¸í àâàëïäà¢, äëÿ ïåðàìîã³ ãýòàãà áûëî çàìàëà”, —

ï³øà Ì³õà³ë Õåéôåö. Øòî êàæà ïðà ãýòà ñàì Ñòóñ? Ó ÿãî, ÿê àìàëü çà ¢ñ¸âû, äçâå ¢çàåìàñóïÿðý÷ë³âûÿ ïàç³öû³ àäíà÷àñîâà: “Óñ¸ æ òàê³ — ÿ íå ïàë³òûê. ß ïðîñòà ë³òàðàòàð, øòî õî÷à ø÷ûðà ïðàöàâàöü äçåëÿ ðîäíàé êóëüòóðû. Ãýòà æ òàê ìàëà, ÷àìó æ ìíå áûöü ÃÏ (ãîñóäàðſòâåííûì ïðåñòóïíèêîì), ÿê ìÿíå íàçûâàþöü âîñü óæî øîñòû ãîä”, — ï³øà ¸í ó ë³ñöå äà Ëþáàì³ðû Ïàïàäçþê (1.08.1977). À ¢æî ïðàç òðû ìåñÿöû ¢ ïðàãðàìíûì ë³ñöå àáâÿø÷åå: “Áîëüø ñêàæó, ìàÿ ïàýç³ÿ, ìàå ïåðàêëàäû ö³ ë³òàðàòóðíûÿ àðòûêóëû — ãýòà ãðýíîà çàíÿòàê. Àáàâÿçê³ ñûíà íàðîäó, àäêàçíàãà çà ãýòû íàðîä, — àäç³íûÿ ááàâÿçê³. ß íå áóäó âûá³ðàöü í³ÿêàé ïàìÿðêîçíáé ïàç³öû³ — ë³òàðàòàð...” (29.10.1977). Êàíå÷íå, àáàâÿçêîâà òðýáà ¢ë³÷ûöü, øòî ¢ñå ë³ñòû Ñòóñà ïåðþñòðàâàë³ñÿ, íàâàò áîëüø çà òîå — ïàää³ðàë³ñÿ ç ìýòàþ ñôàðìàâàöü ïý¢íû ³ì³äæ Ñòóñà. ¨í íå ääíàãî ðàçó ñêàðäç³¢ñÿ, øòî ÿãî íàéëåíøûÿ, íàéáîëüø çàäóøý¢íûÿ é çìÿñòî¢íûÿ ë³ñòû íå òðàïëÿþöü ää àäðàñàòà¢, çàòîå äàõîäçÿöü íàéáîëüø ñóõ³ÿ, ç áàíàëüíûì çìåñòàì (òîå ñàìàå — ç êàðýñïàíäýíòûÿé äëÿ Ñòóñà). Íå âûïàäêîâà àòàëåêûÿ ë³ñòû ää ñÿáðî¢ ³ çíà¸ìûõ, øòî ïðàïóñö³ëà öýíçóðà, äàíîñÿöü íàì âîáðàç Ñòóñà áîëüø àçëîáëåíàãà, çàöûêëåíàãà íà ïàë³òû ÷íûõ ñâàðêàõ ³ ïàäàçðýííÿõ (÷àãî âàðòûÿ õàöÿ á ÿãî ñóìíåâû øòî ää Õåéôåöà ç-çà òàãî, øòî òîé àòðûì¢âà¢ ó çîíå áîëüø çà ³íøûõ âÿçíÿ¢ — öýëûõ 7 ðóáë¸¢ (ää ²ðûíû äû ²ãàðà Êàë³íöî¢, 13.09.1978)), áîëüø àãðýñ³¢íàãà, ÷ûì ¸í áû¢ íàñàìðý÷ ³ ¢ ïåðûÿä âûñûëê³, ³ ¢ ëàãåðàõ. Ë³ñòû, “âûáðàíûÿ” ää ñÿì’³, àñàáë³âà ää æîíê³, ïàêàçâàþöü, øòî Ñòóñ îîæà ñëóõàöüí êëàñ³÷íóþ ìóçûêó, ï³öü ãàðáàòó é â³íî ïðû ñåå÷êãõ, ë³ñòàâàööà ç ö³êàâûì³ æàí÷ûíàì³ — àëå ãýòû “âûáàð”, çäçåéñíåíû ³ì³äæìýéêåðàì³ ¢ ïàãîíàõ, òàêñàìà ñâåä÷ûöü ñàì çà ñÿáå. Ó ïåðøûì âûïàäêó Ñòóñ ìóñ³¢ àäøòóðõíóöü ³ íàïàëîõàöü ñâà³ì ýêñòðýì³çìàì äû çàöÿòàñöþ (¸í êîæíàãà ðàçó çäç³¢ëÿåöà, ÷àìó ÿãîíûÿ ê³å¢ñê³ÿ àäðàñàòû òàê³ÿ íàïóæàíûÿ é íåøìàòñëî¢íûÿ); ó âûïàäêó ç æîíêàþ ¢ñ¸ ãýòà ìóñ³ëà âûêë³êàöü ðý¢íàñöü (ÿê áûëî ç ë³ñòîì-ìàðàþ ïðà ìîðà ää Ì³õàë³íû Êàöþá³íñêàé), àä÷óæûöü ÿå àä ìóæà, ÿêîìó òàê êàìôîðòíà íà Êàëûìå é áåç ÿå. Òóò óæî òðýáà êàçàöü ïðà âûñîê³ÿ ìàðàëüíà-ýòû÷íûÿ ïðûíöûû Ñòóñàâûõ äàðñàòà¢, ànàáë³âà æ Âÿëÿíó³íû Ïàïÿëþõ, ÿê³ÿ äîáðà ðàçóìåë³, õòî ãóëÿå é âûá³ðàå âîáðàç Âàñ³ëÿ. ßêðàç ãýòàÿ ãóëüíÿ, íåìåðàíîð³âàÿ ¢ ñðîäêàõ äçåëÿ äàñÿãíåíÿ äàêëàäíà àêðýëåíûõ ìýòà¢, ³ áûëà ïàë³òûêàþ, àã³äíàþ, íåïðûåìàþ äëÿ Ñòóñà ç ÿãî, ïàâîäëå ñëîâà¢ Ñååðñöþêà, “ñÿðýäíÿå÷íàþ öíîòàé”. ßãî ¢ïàðòàå âÿðòàííå ää ãýòàé íåíàâ³ñíàé ãóëüí³ ìîæíà ðàñöëóìà÷ûöü íå òîëüê³ ³íóýíñ³ô³êàâàíûì àä÷óâàííåì ñýíñî¢íàñö³ áûööÿ, ÿêîå ñòâàðàëà ää÷ûíåíå ää íàöûÿíàëüíàãà äóõó, àëå é

àäñóòíàñöþ ³íøàãà ðýàëüíàãà âûéñöý. ÊÄÁ äû òûÿ ³ìåðñàíàëüíûÿ äëÿ íàñ ïàë³òû÷íûÿ ñ³ëû, ÷û¸é äçåéñíàé ïðûëàäàé áûëà òàéíàÿ ïàë³öûÿ, àä÷óâàë³ ñÿáå êðî¢íà çàö³êà¢ëåíûì³ ¢ çáåðàæýíí³ äëÿ ñÿáå ìåíàâ³òà òàêîãà, ïðàäêàçàëüíàãà ¢ ñâà³õ ó÷ûíêàõ Ñòóñà, ïðàòýñòàíòà é äûñ³äýíòà, âûêàðûñòî¢âàþ÷û ÿãî ïà ¢ëàñíûì ïðûçíà÷ýíí³ é äçåëÿ ñâà³õ ïàòðýáà¢. Øòî á òàì í³ êàçàë³, à âà ¡êðà³íå ç ÿå ñïàä÷ûííàé “ïàñå³ñòû÷íàñöþ” ³, øòî áîëüø ³ñòîòíà, ïåðìàíåíòíûì³ êðîâàïóñêàííÿì³ é ìýòàíàê³ðàâàíûì çí³ø÷ýííåì ³íóýëåêòóàëüíàé äû ïàë³òû÷íé ýë³òû ³íøàäíòà¢ òðýáà áûëî äîáðà ïàøóêàöü; íå âûïàäêîâà æ ñïåõñëóæáàì äàâîäç³ëàñÿ ñàìàòóæíà ñòâàðàöü “òàéíûÿ àðãàí³çàöû³” (ãó÷íàÿ ïðû êàíöû 80-õ ñïðàâà ëüâî ¢ñêàãà ëåêðà Ïàí÷ûøíà, àãåíòà ÊÄÁ, ÿêîãà çàìåæíûÿ çìàãàðû çà íåçàëåæíàñöü óçíàãàðîäæâàë³ íàéâûøýéøûì³ àäçíàêàì³, äû ³íøûÿ âÿäîìûÿ — ³ íåâÿäîìûÿ — ñïðàâû). Íå âûïàäêîâà æ äàâîäç³ëàñÿ “ñàäæàöü” çà ïàë³òû÷íûÿ àíåêäîòû é õóë³ãàíñê³ÿ âåðøû òûõ, õòî öàëêàì ø÷ûðà áû¢ ïåðàêàíàíû ¢ òûì, øòî, àáàðàíÿþ÷û ñïðàâÿäë³âàñöü, ÿíû ñïðûÿþöü çàõàâàííþ ³ ¢ìàöàâàííþ ñàöûÿë³ñòû÷íàãà ëäáó. Äûñ³äýíôû áûë³ âûãîäíûì êàï³òàëà¢êëàäàííåì òàãà÷àñíàé óëääû íå òîëüê³ òàìó, øòî íà ³õ ìîæíà áûëî âûìåíüâàöü ñâà³õ ñïàéìàíûõ çà ìÿæîþ øï¸íà¢ äëüâî ÷ûë³éñê³õ êàìó³ñòà¢; ÿêðàç òàäû ïà÷ûíà¢ñÿ äàë¸êàñÿæíû é ãëàáàëüíû ïà ñâà³õ ìàøòàáàõ äû âûí³êão ïðàöýñ êàíååðãåíöû³, àäíé ç õàðàêòýðíûõ àñàáë³âàñöÿ¢ ÿêîãà áûëà çìåíà ³äýàëîã³³ çà êîøò çàõâàííÿ ¢ëääû. Äàñòàòêîâà çãàäàöü, øòî ïàåâäàìëåííå ïðà ñìåðöü Âàñ³ëÿ Ñòóñà ¢æî íàñòóíííàãà äíÿ òðàíñëÿâàë³ ¢ñå ðàäû¸ñòàíöû³ ñâåòó, òàäû ÿê Ëå¢êà Ëóê’ÿíåíà é ³íøûÿ âÿçí³ íå ìàãë³ äàâåäàäööà ïðà ãýòà öÿãàì íåêàëüê³õ äç¸í, íÿãëåäçÿ÷û íà òîå øòî çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ àäíûì ïàìÿøêàíí³. Êàë³ á áûëî ïàòðýáíà, ñóñâåòíàÿ ãðàìàäñêàñöü ìàãëà á äàâåäàööà ïðà ãýòóþ ñìåðöü ãàäû ïðàç äâà — àëüáî íå äàâåäàööà íàãóë; âîñü æà, áûëà ³íøàÿ ïàòðýáà. Íà¢ðàä ö³ Ñòóñ ðàçóì¢ ãýòà ³ìåíà òàê³ì ÷ûíàì, àëå, áåç ñóìíåáó, àä÷óâà¢. Ë³ñò äà Ïðýç³äûóì Âÿðõî¢íãàà Ñàâåòó ÑÑÑÐ öûóþ ìîâàþ àðûã³íàéó: “...ìåíÿ ñîçíàòåëüíî íèçâåëè äï ïîëîæåíèÿ íåîäóøåâëåíí é âåùè, ïîðèõîãîâàíí é ïî âääîñòâó èìóåñòâà ÊÃÁ. ...ß — óêðàèíñêèé ïàòðèò, à ñ òàêîé àòðèáóöèåé ìíå ãàðàíòèðîâàíà ïîæèçíåííàÿ ïîâêà ñûñêíûõ ñëóæá”. Âàðòà çà¢âàæûöü, àäíâê, øòî áàëüøûíÿ äûñ³äýíòà¢ ðàçóìëëà ãýòû ñòàí ðý÷à¢ ³ ðàá³ëà íà ³ì ñâîé óëàñíû, áíëüøû ö³ ìåíøû, ïàë³òû÷íû á³çíýñ. Ñòóñ, ó ÿêîãà âûðàçàë³ äçâå òðàö³íû ñòðà¢í³êà, ÿêîìó äàâàë³ ¢ñÿãî øýñöü öûãàðýòà¢ øòîäçåíü, ÿê³ öåøû¢ñÿ êí³æêàé ïðà ÷àíü-áóäûçì ³ øàëå¢ ïðàç òîå, øòî ¢ ÿãî àäá³ðàë³ íàéçàïââàòíåéøàå — òîëüê³ øòî íàí³ñàíûÿ

âåðøû, — íå áû¢ í³ á³çíýñìåíàì, í³ ïàë³òûêàì. ß àìàëü øòî ïåðàêàíàíû, øòî ÿãî ñìåðöü áûëà âûí³êàì ñàäûñöê³õ ñõ³ëüíàñöÿ¢ ìÿñöíâûõ íàãëÿä÷ûêà¢ êó÷ûíñêàé çîíû, çàáîéñòâàì íå íà çàìîâó ¢ëàäû, à äçåëÿ ¢ëàñíàãà çàäàâàëüíåíîÿ. Õàöÿ äâêàçíàñöü çà ãýòàå çàáîéñòâà íÿñå êàìó³ñòû÷íàÿ ¢ëàää é òûÿ, õòî çàáÿñìå÷û¢ ÿå êàíöÿïòóàëüíà. Àëå ¢ “äóã³ Íþíáåðã”, ÿê ÿ ¢æî êàçà¢, ñ¸íÿ âåðàöü ÿø÷ý ìåíø, ÷ûì ó Ñòðàøíû Ñóä, ó ÿê³ íå âåðàöü íàãóë.

6. Âÿðòàþ÷ûñÿ äà òâîð÷àñö³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà, ïðàäñòà¢ëåíàé çáîðàì òâîðà¢, ÿ õàöå¢ áû ÿø÷ý ñêàçàöü, øòî ç òûõ ÷àñî¢, ç ïà÷àòêó 70-õ, ¸í ïàê³íó¢ íàì íàäçâû÷àéíà ö³êàâóþ ïðàçà³÷íóþ ñïàä÷ûíó. Ñàìàáûòíàå ï³ñüìî ÿãî íåëüãà ïàðà¢íàöü ç í³âîäíûì òàãà÷àíûì óêðà³íñê³ì ï³ñüìåíí³êàì (íåêê³ÿ âåëüì³ ¢ìî¢íûÿ ïàðàëåê³ ìîæíà ïðàâåñö³ ç ïðîçàé Þð’ÿ Ø÷àðáàêà, ÿêóþ Ñòóñ ÷ûòà¢ ³ ö³êàâà êðûûôêàâà¢ ó ñâà³õ ë³ñòàõ, äû ÿø÷ý, ìàáûöü, ç Ðàìàíàì Àíäðûøûêàì, ÷ûå òâîðû ¸í íàñòîéë³âà ða³¢ ïðà÷ûòàöü ñâà³ì àäðàñàòàì). Íàéáîëüøóþ ¢âàáó ïðûöÿâàåå à¢òàá³ÿãðàò³÷íàÿ àïîâåñöü “Ïàäàðîææà äà Ø÷àñö³ ¢ñêà”; ãýòà ø÷ûëüíàÿ ³íòýëåêòóàëüíà-ïñ³õàëàã³÷íàÿ ïðîçà, äçå òðàïëÿþöà, ì³æ ³íøàãà, ïàðà¢íàíí³ íà÷íûõ ïàñàæûðà¢ öÿãí³êà ç öåíÿì³ ýë³ç³óìó, ³ñòîòíûÿ é òðàïíûÿ ñàìàíàç³ðàíí³, ÿê, íàïðûêëàä, “Óñ¸ òâîé äóðíû õàðàêòàð — íå ¸í ó öÿáå, à òû ¢ ÿãî”, íàòàòê³ ïðà ïðîçó Êàìþ, ô³ë³ï³ê³ ¢ äóõó ïðàäîíâû äà “Ç³îíâûõ äðýâà¢” ó àäðàñ “ñë³íÿâàé êðûâàäóøí³öû, ãåéøû, ðàñïóñí³öû ïàýç³³” äû ¢ëàñíàé á³áë³ÿòýê³, êí³ã³ ÿêîé — ðàçíàâ³äíàñöü íàðêîòûêà¢, áî çà ³õ ÷ûòàííå (³ ï³ñàííå, âàðòà äàäàöü) ìû ïëäö³ì æûöö¸ì. Äûÿëîã³ ¢ ÿãî ïðûãîæûÿ é ïðà¢äàïàäîáíûÿ, ¸í àäç³í ç ïåðøûõ, õòî âûêàðûñòî¢âàå ñóðæûê (ïðûêòû÷íà àäñóòíû ¢ àô³öûéíàé ïðîçå ñÿì³äçåñÿòûõ), àäíûì ñëîâàì, ñòðàøýíîà ïðûêðà, øòî ¢ñ¸ ãýòà àáàðâàëãñÿ íà ñàìûì ïà÷àòêó, äëå, ÿê ïðàêàìåíòóå ïîçí³ Ñòóñ ïûòàííå ïðà ñâà¸ çäàðî¢å, — “Íà õàëåðó òîå çäàðî¢å, êàë³ æûööÿ íÿìà?” ßãî ë³òàðàòóðíàÿ êðûòûêà é ìàñòàöêà-òýàðýòû÷íûÿ äàñëåäàâàíí³ ïðà Òû÷ûíó, Ñâ³äç³íêàãà é Êîðäóíà ïàòðàáóþöü ðàçîâû ¢äâàÿ ää¢æýéøàé, òàìó ÿ àáìÿæóþñÿ çà¢âàãàé, øòî ¢ñå àðô³÷íûÿ ïðàñâÿòëåíí³ Ñòóñà íå âûí³êë³ ç ïàðàæíå÷û ³ ¢áíñòâà òóðÿìíàé êàìåðû, à áðàë³ ïà÷àòàê ó ÷ûòàíí³ é ðîçäóìão ïåðûÿáó “ôåíîìåíó ýïîõ³”. Íåàáõîäíà äàñëåäàâàöü ÿãî ïåðøàêðûí³öû, äçÿéóþ÷û ÿê³ì ç’ÿ¢ëÿþöà ¢çàåìàñïàëó÷àëüíûÿ êàíöÿïòû “ì³êðàêîñì” ³ “ìàêðàêîñì”, ï³òàãàðýéñêàÿ ìóçûêà ñôåðà¢ äëüáî òàêàÿ ïåðë³íà, ÿê øàìàíñòâà äóøû àí¸ëà, øòî ç ýìï³ðýÿ¢ ñïóñö³¢ñÿ äà ïàì³æñâåòó, íåàïëàòàí÷íàÿ ôåíàìåíàëîã³ÿ ³åðàðõ³³ âîáðàçà¢, íóëÿâû ¢çðîâåíü ñàìà¢ñâåäàìëåíÿ ÿê íàéâûýéøàÿ äóõî¢íàÿ ñôåðà é ää ò.ï.

Íàñóïåðàê ñöâÿðäæýííþ Øàâÿë¸âà, Ñòóñ öàëêàì çàðûåíòàâàíû ¢ ã³ñòîðû³, ó ÿãî íýìà í³ÿê³õ ³ëþç³ÿ¢ — ïðûâàòíàé óëàñíàñü³ ñàâåëê³õ ëþäçåé — øòî äà ñâàéãî ã³ñòàðû÷íàãà ìåñöà àëüáî ìåñöà Òû÷ûíû; ãýòàÿ çàðûåíòàâàíàñöü äû ã³ñòàðû÷íàÿ ñâÿâîìàñöü ïàõîäçÿöü, êàíå÷íå æ, íå ç ÷ûòàíîÿ “Ã³ñòîðû³ Ðóñà¢” öåðàç ïàýç³þ Øà¢÷ýíê³. ²íøàÿ ðý÷, øòî Ñòóñ-ïàýò ³ Ñòóñ-êðûòûê ðàçâ³âàþöòà íåðà¢íàìåðíà, ³ äðóã³ äàì³íóå íàä ïåðøûì. ßãî àã³äà äà äçÿðæàâû é âûñíîâû, ÿê³ÿ ¸í ðîá³öü ïðà ñàöûÿëüíóþ çàíàòðááàâàíàñöü ïîçíÿãà Òû÷ûíû, êàðýëþþöü ç ³äýÿì³ ãðàìàäçÿíêàãà ñîöûóì. Ïàíÿòàê “íàðîä” ó Ñòóñà — ñâîåàñàáë³âû ý¢ôåì³çì ïàíÿòêó “íàöûÿ”, ÿê³ ¢ òûÿ ÷àñû (³ ¢ çíà÷íàé ìåðû — ó ãýòûÿ òàêñàìà) áû¢ àòî÷àíû íåãàòû¢íûì ôë¸ðàì àíòûíàöûÿíàë³ñòû÷íàé ïðàïàãàíäû êàìó³ñòû÷íàãà êøòàëòó. Ðýêàíñòðþ÷û ïîãëÿäû Ñòóñà, ïðûñûïàíûÿ ãóñòûì ñëîåì àáàâÿçêîâàé íà òîé ÷àñ ðûòîðûê³, ïåðàêîíâàåøñÿ, øòî ¸í áû¢ ïðääñòà ¢í³êîì ðýäêàñíàãà äàãýòóëü (àëå öàëêàì ìà÷ûìàãà, ÿê ë³÷ûöü Àíäæýé Âàë³öê³, ³ íâàào æàäàíàãà) â³äó ë³áåðàëüíàãà íàöûÿíàë³ñòà, àäñòàðîåíàãà ÿê àä ýòíàíàöûÿíàë³ñòû÷íé çàìê¸íàñü³, òàê ³ àä ãëàáàë³ñöêàãà ðýëÿòûâ³çìó. Ïàäìåíà ðýë³ã³³ ïàë³òûêàé, ïðà ÿêóþ ÿê ïðà ¢ñâÿäîìëåíû ôàêò êàæà Ñòóñ ó “Ôåíîìåíå ýïîõ³” ³ ÿêàÿ íàç³ðàëàñÿ ¢ ÿãîíûõ óëàñíûõ ïàýòû÷íûõ ñïðíàãò ðàííÿãà ïåðûÿáó òàîð÷àñö³, ó ïðûâàòíàñö³, òàÿ ïðûãîàà, øòî ñòàëàñÿ ¢ öûêëå “Êàñòàìàðà¢ ó Ñàðàòàâå” ç àíàõàðýòàì-ñõ³ìî³êàì Â³øýíê³ì, ¸ñöü, íà ìàþ äóìêó, ïàðàäûãìàþ, ó ðàìêàõ ÿêîé çäçÿéñíÿ¢ñÿ ë¸ñ Ñòóñà. Ãýòà íàãàäâåå ïðà ÿø÷ý àäíó ñ³ìïòàìàòû÷íóþ ðàçíîâó, øòî àäáûëàñÿ ñâàéãî ÷àñó ïàì³æ ïåøàíàñòà¢í³êàì Ñòóñà Ã¸òý é Íàïàëåíîàì. ßíà òû÷ûëàñÿ ñóòíàñö³ òðàãåäû³. Íàïàëåíî çà¢âàæû¢, øòî íîâàÿ òðàãåäûÿ àäðîçí³âàåöòà àä àíôû÷íàé òûì, øòî äëÿ íàñ óæî íå ³ñíóå ë¸ñó, ÿê³ âûçíà÷à¢ áû æûöö¸ ëþäçåé, à ÿãî ðîëþ öÿïåð âûêîíâàå ïàë³òûêà. Òàìó ïàë³òûêà ìóñ³öü áûöü âûêàðûñòàíàÿ ¢ òðàãåäû³ ÿê íîâû ë¸ñ, ÿê íåàäîëüíàÿ ñ³ëà àáñòàâ³íà¢, ïåðàä ÿêîé çìóøàíàÿ ñêàðûöòà ³íâû³äóàëüíàñöü. Òî áîê òàâû ÿø÷ý ãàâîðêà ³øëà ïðà âûêàðûñòàíîå ïàë³òûê³ ¢ òðàãåäû³, íå¢çàáàåå ãýòûÿ ñóääîñ³íû ïàìÿíÿë³ñÿ ìåñöàì³. Ðîçíàíàê³ðàâàíàíñöü ³ “äâó³ñíâàíîå” Ñòóñà ¢ çíà÷íàé ñòíîâí³ àáóîî ¢ëåíûÿ ãýòûì ñêðûæàâàíîåì, ö³ êðûæàì, óòâîðàíûì ñóñòðý÷àþ äâóõ ðîçíûõ ðàçóìåíÿ¢ ë¸ñó — ñòà³÷íãà ôàòóì é ñó÷àñíàé “ïæ³òûê³ ÿê ë¸ñó”. Òîëüê³ ãýòûì ìîæíà ðàñòóì à÷ûöü ðà¢íàïðà¢íàñöü ³ñíàâàíÿ ¢çàåìàñóíÿðý÷àþ ë³âûõ ðàçâàãà¢ ïðà äääàíàñöü ë¸ñó àëüáî íåïàäóëàíàíñöü ÿìó (³, àäïàâåäíà, àêöýïòàöûþ ñâàâîë³), àñóäæýííå ¢êðà³íñêàé “ïàñå³ñòû÷íàñö³” (ÿø÷ý ¢ ðàíí³ì ë³ñöå äà Àíäðýÿ Ìàëûøê³: ÷àìó æ ìû òàê³ÿ àáûÿêàâûÿ, àäêóëü ó íàñ ñòîëüê³

ïàêîðë³âàñö³ ïåðàä ë¸ñàì ÿê ôàòóìàì?) ³ òëóìà ÷ ýííå ¢ëàñíàãà ïðàòýñòàíöòâà: “Ãýòà ¢æî ë¸ñ. À ë¸ñ íå àá³ðàþöü. Òàìó ÿãî ïðûìàþöü — ÿê³ ¸í í³ ¸ñöü. À êàë³ íå ïðûìàþöü, òàäû ¸í ñ³ëêîì àá³ðàå íàñ”. Çäàåöà, àäç³íåå, ÷àãî õàöå¢ Ñòóñ àä ñâàéãî ë¸ñó, — êàá ¸í áû¢ öÿæê³, êàá íÿ ñö³øâà¢ñÿ æûöö¸âû ïàðû¢, “äûÿí³ñ³éñêàÿ ñòûõ³ÿ, øòî íå âåäàå ïàëÿðíàñöÿ¢”, ÿê ó ÿãî ³íâûâ³äóàëüíûì áûöö³, òàê ³ ¢ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàé íàöû³. Çàìåñò ãýòàãà ¸í çíàõîäç³öü “àñêåïê³ ë¸ñà ¢”, óìÿøàííå ñ³ëà¢, ÿê³ÿ öÿæêà çðàçóåöü ³ àêðýñë³öü óëàñö³âûì³ äëÿ ÿãîíàé ìîâû ïàíÿòêàì³. Óêëþ÷àíàñöü ó æûöö¸âû ïàðû¢, ïåðàáûâàííå íà áûñòðûí³ ïëûí³, ñòàí, êàë³ “íå ÿ ï³øó, à ìíîé ï³øà” — äëÿ Ñòóñà ³äýàëüíû ¢çîð ÷ àëàâå÷ àãà ³ñíàâàííÿ, àäíà÷ àñîâà õàïàå òýêñòà¢, ó ÿê³õ ¸í íàñòîéë³âà ñóïðàöüñòà¢ëÿå ë¸ñó ñâàâîëþ, àëüáí æ ë³÷ ûöü, øòî ôàòóì, ë¸ñ, Áîã ôàðìóþöü ÷ àëàâåêà ïà-çà ÿãî ñâÿîìàþ âîëÿé, àëüáí ÷ àëàâåê ¸ñöü ñóïðàöî¢í³êàì Áîãà ¢ âûðàáëåíí³ ³íâûâ³äóàëüíàãà êøòàëòó äóøû. Ãýòàÿ àñàáë³âàñöü ÿãîíàãà ìûñëåííÿ âàðòàÿ ¢ãàã³ áóäó÷ ûõ ÷ ûòà÷ î¢ ³ äàñëåà÷ ûêà¢ òâîð÷ àñö³ Ñòóñà, ïàêîëüê³ ìîæà ñòàöòà, øòî òóò — ÿê ³ ¢ êîæíàé àðõåòûï³÷ íàé ïîñòàö³ — ïðàóôå ïðûíöåíûï êàìïåíåíàòðíàñö³, êàë³ êðàéí³ÿ ÷ëåíû á³íàðíàé àïàç³öû³ ç’ÿ¢ëÿþöà ¢ìîâàþ àäç³í àäíàãî, ³ òàäû ³ñòîòíåéøàþ ¸ñöü ñóâÿçü ì³æ ³ì³ äû ôóíêöûÿ ñàìî àïàç³öû³, à íå áà÷íàå ñóïðàöüñòàÿíå. Íàéëåïøûì ïðûêëàäì ó ãýòûì ïëàíå ³çíî¢-òàê³ ¸ñöü ïîñòàöü Õðûñòà ç ÿãîíàé ïàäâîéíàþ ³äýíòû³êàöûÿé ÿê Áîãà ³ ÿê ÷ àëàâåêà àäíà÷ àñîâà äû ÿãî ïàðàäàêñàëüíûÿ âûêàçâàíí³, ïàäîáíûÿ ñâà¸é ïàáóäîâàþ äà “àêÞìàðàíà¢” Ñòóñà — àëüáí äà äçýíñê³õ êàáíà ¢. Òàê³ÿ ïðàâêàöûéíûÿ ìåñ³ÿíñê³ÿ àíàëîã³³ ìàëà äàïàìàãàþöü ëåïøàìó ðàçóåííþ ¢ëàñíà ë³òàðàòóðíûõ àñìåêòà¢ òîé ö³ ³íøé òâîð÷ àñö³. Äà ãýòûõ íåíà¢ìûñíûõ ïàçàë³òàðàòóðíûõ “ïðàâàêàöûÿ¢”, çà ÿê³ÿ ñàì Ñòóñ íå íÿñå í³ÿêàé àâêàçíàñö³, ÿ äàí¸ñ áû íåêàòîðûÿ ìîìàíôû ÿãîíàé á³ÿðäâô³³; íå âûêëþ÷àíà, øòî Þíã ïàáà÷û¢ áû ¢ ³õ äçåÿííå ñôàðìóëÿâàíàãà ³ì çàêîíó ñ³íõðàí³÷íàñö³. Âîñü æà, ïàâêðýñëåíàå íåêàòîðûì³ à¢òàðàì³ íàðääæýííå ïàýòà ¢ Ñâÿòû âå÷àð ïàä÷ àñ ïðà ¢ëåííÿ “öàðà ²ðàää”, êàëàí³ÿëüíû ñòàòóñ ÿãîíàé áàöüêà¢ø÷ ûíû íà òîé ÷ àñ, ýòûìàëîã³ÿ ÿãîíàãà ³ìÿ, àðûøò, êàë³ ¸í äàñÿãíó¢ âåêó Õðûñòà, âûðà÷ ýííå ñÿáðî¢, öåëà, ÿêîå íå ðàñêëäàëàñÿ ÷ àòûðû ãàäû ïàñëÿ ñìåðö³, ó ðÿøöå ðÿøò ïåðàïàõàâàííå ¢ àòà÷ ýíí³ äâóõ ³íøûõ ïàéóòí³êà¢ (“ðàçáîéí³êà¢” ç ãëåäç³ø÷à àô³öûéíàé óëàâû) — óñÿ ãýòàÿ “í³çêà òîíê³õ àëåãîðûÿ¢” ³ õðàíàëãà³÷íûõ ôàêòà¢, êðàñàìî¢íûõ ó çíàêàâàé ñ³ñòýìå íàñòîéë³âà òâîðàíàãà ì³ôà ïðà Ñòóñà, çàñòàåöà òûì ÷ ûì ÿíà ¸ñöü — äëåãîðûÿì³ äû ôàêòàì³ — äëÿ ë³òàðàòóðíàé ãåðìåíå¢òûê³. Àëå ìóøó ïðûçíàööà, øòî àäíà ïàäçåÿ ¢

æûöö³ ïàýòà ñïàêóñ³ëà é ìÿíå ¢áà÷ûöü ó ¸é áîëüø ãëûáîêàå é ñ³îâàë³÷íàå çíà÷ýíîå, ÷ûì ÿíà òàãî çàñëóãî¢âàå. Ãàâîðêà ³äçå ïðà “òàéíóþ âÿ÷ýðó”, ÿêóþ Ñòóñ àðãàí³çàâà¢ ó ìàðäî¢ñê³ì ëàãåðû, êàë³ àäáû¢ òýði³í çíÿâîëåííÿ é âûñòàâ¢ ó âûñûëêó íà Êàëûì. Âîñü ÿê çãàäàåå ïðà ãýòà Ì³õàë Õåéðåö: Ñòóñ ëþá³¢ ìîíóþ ãàðáàòó — ãýòà áûëà ÿãî àäç³íàÿ öÿëåñíàÿ íàñàëîãà ¢ çîíå — äîáðà çâàðàíû íàïîé. ...Íà ïÿöü ðóáë¸¢, øòî ðàïòàì “ïðàðýçàë³ñÿ”, ÿ êóï³¢ ïàêåò ç ãàðáàòàþ ³ ïåðàäà¢ íà çàõâàííå À¢ñ³åíêó: — Àääàñ³ Ñòóñó àêóðàò ïåðää äàðîãàé, ïàñëÿ “ðàçâ³òàëüíàé”. Áî ÿ ÿãî âåäàþ: ñâàþ ãàðáàòó ¢ñ³ì ðàçäàñöü, à ñàì ìåñÿö áóäçå ïàêóòàâöü. ...Áîëüø ÷ûì ïðàç äâà ìåñÿöû... À¢ñ³åíêà â³íâàòà êàÿ¢ñÿ: — Ó àïîøí³ äçåíü ñõàìÿíóë³ñÿ: ó êðàìöû ãàðáàòà ñêîí÷ûëãÿ, íà “ðàçâ³òàëüíóþ” êóï³öü íÿìà äçå. ...ß ïàäóìà¢ ³ íââàæû¢ñÿ: ãàðáàòà, êàæó, ¸ñöü, äû ÿå íå äàçâîëåíà àääàöü. Äà ýòàïó. À ¸í ìíå: äàâàé ñþâû, à ¢ ïàíà Ì³õà³ëà àä ìàéãî ³ìÿ ïðàáà÷ýíîÿ ïàïðàñ³, øòî ïàðóøàþ ÿãî æàäàííå, àëå òàê ìíå ëåïø. Ê³íåì ìÿøîê íà ñóïîëüíû ñòîë, à ÿ ëåïø ó äàðîçå ïàöÿðïëþ... Óñþ çîíó íàïà³¢ íà ðàçâ³òàííå: äâà ÷îîû ïàñòàâ³¢. Âà ¢ñ¸é ãýòàé óçðóøàëüíàé ã³ñòîðû³ íÿöÿæêà âûëó÷ûöü ñòðóêòóðíûÿ ýëåìåíòû ë³òóðã³³. Ïðàñòîðà ÷àÿâàííÿ, ðàçâ³òàííÿ é ñïàäçÿâàííÿ — ñàêðàëüíàÿ âûñïà÷êà ¢ ïðàôàííûì ñåäöå çíîû. Àäíà÷àñîâà ãýòà ãðàìàäñêàÿ ñïðàâà Ñòóñà (ïàâîäëå ýòûìàëîã³³ ñëîâà “ë³òóðã³ÿ”). Ñóïîëüíàå ÷àÿâàííå — ãýòà ïðû÷àñöå íå÷ûì àäç³íûì, øòî ïðûíîñ³öü ðàäàñöü. Àäíûì ñëîâàì, óñ¸ ãýòà ïàäîáíà äà ñ³òóàöû³, àï³ñàíàé ó àäíîé êî³æöû àìàëü äçåå òûñÿ÷û ãîä òàìó: “² ¢çÿ¢øû ÷àðó, ³ ¢÷ûí³¢øû ïàäçÿêó, ñêàçà¢: “âàçüì³öå ÿå é ïàäçÿë³öåñÿ ìÿæñîáêó” (Ëê. 22, 17). Ãýòà åäíàñöü ïðàç ïðû÷àñöå ãàðáàòàþ — äîáðû ¢çîð participation mystique, ÿêàÿ, ïàâîäëå Þíãà, õàðàêòàðûçóå êîæíû ñ³ìâàë. Ñòóñ ³ ãðàìàäà ñóñòðàêàþöòà ç ïàäçåÿé, ÿêàÿ ç’ÿ¢ëÿåöòà à¢òàíîìíûì ïàçà÷àñàâûì êîìïëåêñàì, àëüáî îíæíà ñêàçàöü, øòî ñàìà ïàäçåÿ àïàíâàäëà ³õ, ïðûìóøàþ÷û ðàá³öü ìåíàâ³òà òàê³ì ÷ûíàì, àäíà¢ëÿþ÷û ì³ñòýðûþ. Òàêàÿ äïàíâàäíàñöü, ça¢âàæàå Þíã ó ñâà³ì “Ñ³ìâàëå ïåðà¢òâàðýíÿ ¢ ³ìøû”, — “öóä par excellence, ïðà¢äç³âû öóä, âàðòà òîëüê³ íàì çàäóìàööà íää òûì, øòî òóò ñ³ìâàë³÷íà âûÿ¢ëåíà”. Ãýôû öóä íåëüãà ñòâàðûöü ñâÿäîìûì³ àðãàí³çàöûéíûì³ íàìàãàííÿì³, àäç³íåå, øòî ìîæà ¢äàööà àðãàí³çàòàðàì, — äàêëàäíàÿ ³ì³òàöûÿ àáñòâ³íà¢. Ìàáí÷íûì àäãàë³íâàííåì àðõàòûió, ÿê³ ðàçûâðûâàåöòà äçå õî÷à é ç ê³ì õî÷à, ¸ñöü, ìàáûöü, öàðêâà òûõ âåðí³êà¢, øòî ñòâàðàþöü ì³ô ïðà Ñòóñà; äëÿ ìÿíå ö³êàâûì³ çäàþöòà òóò íÿ ñòîëüê³ ñïðîáû ³õíàé ì³òàòâîð÷àñö³, êîëüê³ ñàìà òýíäýíöûÿ äà ñòâàðýííÿ ãðàìàäû âàêîë ÿãî ïîñòàö³ é òîå, øòî òýíäýíöûÿ ðàçâ³âàåöòà ïàäñâÿùåíìà, àëå çãîäíà ç

êàíêðýòíûì ã³ñòàðû÷íà ¢âàñîáëåíûì óçîðàì. Àíàëîã³³ ìåíàâ³òà ç ðàíí³ì³ õðûñò³ÿíàì³ ïàäàë³ñÿ ïðàâîñëàâû÷íûì³ Âàñ³ëþ ²âàøêó ¢ ÿãî àíàë³çå ì³ôó ïðà Ñòóñà. Þíã ó ïðàöû “Àäêàç ¨âó” ï³øà, øòî íàÿ¢íàå ¢ ïëåðîìå ÿê âå÷íû “ïðàöýñ” ïðàÿ¢ëÿåöà ¢ ÷àñå ÿê àïåðûÿâû÷íàÿ ïàñëÿâî ¢íàñöü, òî áîê íåàäíàðàçîâû íåðýãóëÿðíû ïà¢òîð. Ì³ô — íå ôóíêûÿ, ¸í ñêëàäàåöà ç íåàäíàðàçîâàà ïà¢òàðàíûõ ôàêòà¢, ³ ãýòûÿ ôàêôû îïæíà íàç³ðàöü çíî¢ ³ çíî¢. Ì³ô çäçÿéñíÿåöà ¢ ÷àëàåêó, ³ ¢ñå ëþäç³ ìàþü ì³ô³÷íû ë¸ñ íå ìåíø àä ãðýôê³õ ãåðîÿ¢. Ç ãëåäç³ø÷à þíàà ¢ñêàé ïñ³õàëîã³³, öàëêàì ìàã÷ûìà, øòî íåéê³ àðõåòûï öàëêàì ñêîðûöü ñàáå ÷àëàåâêà é áóäçå âûçíà÷àöü ÿãî ë¸ñ íàâàò ó äýòàëÿõ. Ïðû ãýòûì îïãóöü âûí³êíóöü àá’åêòû¢íûÿ, òî áîê íåïñ³õ³÷íûÿ, ïàðàëåëüíûÿ ç’ÿâû, ÿê³ÿ òàêñàìà ïðàäñòà¢ëÿþü ãýòû àðõåòûï. Òàäû ¸í àòðûì ¢âàå ñâ¸ áûöü ÿê ïñ³õ÷íà, ó ³íäûâ³äóìå, òàê ³ ïà-çà ³ì — àá’åêòû ¢íà. Ìåíàâ³òà òàìó ñêåïñ³ñ Ìàðêà Ïà¢ëûøûíà, âûêë³êàíû ñëîâàì³ ïàýòà “Â³òàþ, ìîé êðûæîâû øëÿõ”, çäàåöà ìíå ïàñïåøë³âàé ðýàêöûÿé. Íà ìàþ äóìêó, ïàýò ïàçíà¢ àðõåòûï, ÿê³ íå òîëüê³ êàðäûíàëüíà çìÿí³¢ ÿãî ë¸ñ, àëå é áû¢ öàëêàì ãýòûì ë¸ñàì, ³íäûâ³äóàëüíûì óâàñàáëåííåì óí³âåðñàëüíàãà; ïàçíà¢øû, Ñòóñ íàçûâàå ÿãî ³ìÿ. Ïàçíåéøûÿ ñóìíââû øòî äà íàçâû “Ïàë³ìñåñòû” é âûáàð äëÿ ³õ çóñ³ì ³íøàé íàçâû “Ñòðàñ³ ïà àé÷ûíå” (“Îíæà, ÿ ïàìûê³ñÿ, íàçâà¢øû êàëûññê³ çáîðí³ê ³íâøø. ßãî òðýáà áûëî íàçâàöü ìåíà³òà òàê” (äà æîíê³, ë³ñòàïàä-ñíåæàíü 1984) — äîáðàå ïàöâåðäæàííå òàãî, øòî Ñòóñ êàí÷àòêîâà ïåðàêàíà¢ñÿ ¢ òûì, ÿêîé ïðûðîâû áûë³ ÿãî ë¸ñ ³ ì³ô, çàïóø÷àíû ¢ ã³ñòîðûþ íàñóìåðàê ÿãî “íåëþáîâ³ äà õðûñö³ÿíñòâà” àáóäæàíûì àðõåòûïàì.

7. Çðýøòû, îîæíà ïðàïàíàâàöü ïîãëÿä, ÿê³ íå òàê àäêðûòà “àáàãà¢ëÿå” ãýòóþ ïî¢íóþ âûáóõîâûõ ñóïÿðý÷íàñöÿ¢ ïîñòàöü. Ïðûäàëàñÿ êí³æêà Ìàðö³íà Áóáåðà, äçå ïîáà÷ ç “ß ³ Òû” äðóêóåöà ÿãî “Ïðàáëàìà ÷àëàâêà”. Ïåðàãëÿäàþ÷û çíî¢ ïðàí³êë³âóþ, õàöÿ ìåñöàì³ íåáåññòàðîíþþ êðûòûêó âó÷ýíÿ¢ Ãàéäýåðà é Øýëåðà, ÿ ñïûí³¢ñÿ íà äóìöû, øòî êàíöýïöûÿ Øýëåðà ìàãëà á ïðûäàööà ÿê³ì-íåáóäçü àñêåòàì âàëÿâîãà ðàøýííÿ. “Àëå àñêåòû÷íû òûì çóñ³ì íå ïåðàâàæíû òûì ÷àëàâêà, ÿê çà¢âàæà¢ Øýëåð, ³ íàéëåïøûÿ äîêàçû ãýòàãà äàå ñôåðà ìàñòàöòâà”, — ï³øà Áóáåð, íàçûâàþ÷û äàëåé Ðýìáðàíòà, Øýêñï³ðà é Ìîöàðòà ÿê ãåí³ÿ¢, øòî íå ìàþü ïàòðýâû áûöü àñêåòàì³. Àäíàê ó âûïàäêó Ñòóñà ãàâîðêà ïðà çóñ³ì àñàáë³âóþ ïðàÿâó äóõî ¢íàãà æûöÿ, à íå ïðà ÿãî ïàøûðàíóþ ôîðìó. ß çãàäà¢, øòî Ñòóñ, çàõàïëÿþ÷ûñÿ “Ðýêâ³åìì”, äàäà¢: “Õàöÿ ÿ íàãóë íå íäàòà ëþáëþ ñàëîâêàé ìóçûê³ øìàöë³ê³õ ³íøûõ òåîðà¢ Ìîöàðòà”, — ³ çðàçóìå¢, øòî

÷ûòàöü Øýëåðà ¢ñ¸-òê³ äàâÿäçåööà. [2] íå ïàøêàäàâà¢. Ç ãëåäç³ø÷à ³ñòîòíàé âàæíàñö³ äëÿ æûöö¸âàé ïàç³öû³ Ñòóñà ïðûíöûïó ¢äàñêàíàëüâàííÿ ÿ çóñ³ì ñö³ñëà ñïûíþñÿ íà ïðàöû Ìàêñà Øýëåðà “Ôîðìû âåâû é äàóêàöû³” (1925). Äûê âîñü, õàöÿ ÷àëàâåê íå ¢ñâäààìëÿå òàãî, øòî ïðû ÿãî ïàñÿðÿäí³öòåâ ïðàáûöö¸ ïà÷ûíåå ïàçíàâàöü, ðàçóìåöü ³ ðàòàâàöü ñÿáå, óâàñàáëåíîå Áîãà ¢ ÷àëàâåêó íå äàçâàëÿå ÿìó çàñòàâàööà áûöö¸ì ó ñïàêî³; ÷àëàâåê ìîæà áûöü òîëüê³ ìàã÷ûìì ê³ðóíêàì ãýòàãà ïðàöýñó é àäíà÷àñîâà âå÷íàé çàää÷àé. Ó ãýòàì ïëàíå ÷àëàâåê íå ³ñíóå ÿê ñòàëàÿ ðý÷, à ç’ÿ ¢ëÿåööà òîëüê³ ìàã÷ûìàé ãóìàí³çàöûÿé ³ ïðàöýñàì à÷àëàå÷âàííÿ, ÿê³ ÷àñòà ñóïðàâàäæàåööà ðýãðýñ³ÿé äà àçâÿðýííÿ. Ãýòûÿ ç’ÿâû ðýãðýñó ¢ êîæíû ìîìàíò æûööÿ çìàãàþöà ç ïðàöýñàì ãóìàí³çàöû³ ÿê ó àñîáíûì ÷àëàâåêó, òàê ³ ¢ öýêûõ íàöûÿõ. Áûöü ÷àëàâêàì íàäçâû÷àé öÿæêà. Âåëüì³ ðýâêà áûâàå, êàá ÷àëàâåê ÿê ³ñòîòà, ïðûíàëåæíàÿ äà á³ÿëàã³÷íàà â³äó, áû¢ òàêñàìà ÷àëàâêàì ó çíà÷ýíí³ ³äý³ humanitas. Ó ïàðà¢íàíí³ ç ³íøûì³ â³äàì³ àðãàí³çìà¢ ÷àëàâêå ïà¢ñòàå ÿê ñâàéãî ðîäó æûöö¸âû àñêåò. ßê ìåñòà çäçÿéñíåííÿ Áîãà ¸í âûõîäç³öü ó ñâà¸é ýâàëþû³ ïà-çà ¢ñå ìàã÷ûìûÿ æûöö¸âûÿ àñÿðîääç³ é “ýêàëàã³÷íûÿ í³øû” ³ ñòà³öü ïà-íàä òûì, øòî ¸ñöü ³ñòîòíûì ç ãëåäç³ø÷à æûööÿ. ×àëàâê — ãýòà ³ñòîòà, ÿêàÿ ñòà³öü ïà-íàä ÿê³ì-êîëå÷û æûöö¸ì ³ ÿãî âàðòàñöÿì³, ³ñòîòà, ó ÿêîé ïñ³õ³÷íàå âûçâàë³ëàñÿ àä ñëóæáû æûööþ é äàñÿãíóëà íà øëÿõó ñóáë³ìàöû³ âûãëÿäó “äóõó”. ßêðàç íà ñëóæáó ãýòàìó äóõó ¢ñòóïàå æûöö¸. Óñ¸ áîëüø ïî¢íàå “à÷àëàå÷âàíå”, ÿêîå àäíà÷àñîâà ¸ñöü ñàìàäáàãà¢ëåííåì (à íå ÷àêàííåì íà çáà¢öó çâîíêó àëüáí ïðûìàííåì âûðàòàâàëüíûõ äàðî¢ ïðàç ïàñÿðÿäí³öòâà öàðêâû, ÿêàÿ àáàãà¢ëÿå ñâàéãî çàñíàâàëüí³êà ÿê ïðàäìåò, çà¢ñ¸äû öàíîé âûðà÷ýííÿ ñàïðà¢äíîãà àñàá³ñòàãà ¢äçåëó ¢ ÿãî äçåéíàñö³), çäçÿéñíÿåööà äçÿéóþ÷û ñà¢äçåëó ¢ äóõî¢íûõ àêòàõ. Ã³ñòîðûÿ ÷àëàâêà — ãýòà íå â³äîâ³ø÷à äëÿ âå÷íàà, äàñêàíàëàãà, áîñêàãà íàç³ðàëüí³êà é ñóääç³. ßíà ¢ïëåòåíàÿ ¢ ïðàöýñ ðàçâ³öòÿ ñàìîãà Áîãà. Øýëåð àäçíà÷àå, øòî òàêîå ñàë³äàðíàå ïåðàïëÿòåíå ïàçà÷àñàâàãà ñòàíà ¢ëåííÿ Áîãà ñà ñåòàì ÿê ã³ñòîðûé ³ ÷ëàâåêàì ïåðàäóñ³ì ³ñíóå ¢æî ¢ òâîð÷àñö³ íÿìåöê³õ ì³ñòûêà¢, ó ïðûâàòíàñö³ Ìàéñòðà Ýêãàðòà (÷ûå ñëîâû “ß íàðääæàþ Áîãà”, äàäàì àä ñÿáå, êàðýëþöü ç Ñòóñàâûì “Óâà ìíå ¢æî íàðàäæàåööà Áîã”). Ó ãýòûì âûãàäí¢âàíí³ ïåðøàìà÷ àòíà áÿññ³ëüíàãà Áîãà ÷àëàå÷ûì ë³á³äà Øýëåð áà÷ûöü ñýíñ çÿìíîãà æûööÿ ³ ¢ñÿãî ñâåòó. Ç óâàã³ íà çáà¢ëåííå ÷àëàâêà in Deo ³ñíóå ¢ñÿ öûâ³ë³çàöûÿ, êóëüòóðà äû ã³ñòîðûÿ, öýðêâû é ãðàìàäñòâà. Óäàñêàíàëåííå — ãýòà íå “äàñêàíàëàñöü ó ÷ûñüö³”, ó

ïðàôåñ[33] àëüáî ¢ ðîçíàãà ðîäó äçåéíàñö[3]. Ö[3]êàâà, øòî ¢ ãýòûì ìåñöû Øýëåð òàêñàìà çãàäàâå îðô[3]êà Ï[3]íäàðà: óäàñêàíäåíîì âàëîäàþöü ÿê ôîðìàé äóøû, ïàçáà¢ëåíàé óñ[3]õ âîíêàâûõ ìýòà¢, ó çíà÷ýíí[3] ï[3]íäàðà ¢ñêàé ìàêñ[3]ìû: “Ñòàíüñÿ òûì, ê[3]ì òû ¸ñöü”. ßêðàç òàê[3]ì ñòàíîâ[3]ööà ÷àëàåê, äóõî¢íà çâÿçàíû ç Áîãàì. Øýëåð ïàïÿðýäæâàå, øòî ÿê[3]õ-íåáóäçü ìýòà¢ äàñÿãàþöü àäíî òàäû, êàë[3] íå æàäàþöü [3]õ íà¢ìûñíà. Äà òàê[3]õ “íåíà¢ìûñíûõ” ìýòà¢ íàëåæûöü [3] ¢äàñêàíàëåíå. ßíî — “íàêàíàâàíîå”, äëå íå íàëåæûöü äà íåïàñðýäíûõ ìýòà¢ âîë[3]. Íåäçå òóò êðûåööà àñíî¢íàÿ ïàìûëêà Ñòóñà, äëÿ ÿêîãà ¢äàñêàíàëåíå çà¢ñ¸äû áûëî êàíêðýòíàé ìýòàþ (äàñòàòêîâà çãàäàöü ÿãî âûõââà¢÷ûÿ ë[3]ñòû äà ñûíà). ×äëàåê íå òâîð ìàñòàöòâà é íå ïàâ[3]íåí [3]ì áûöü. Ðàçâ[3]öö¸ ¢äàñêàíàëåíÿ [3] àäáûâàåöà ¢ òâîð÷àñö[3], ÿêàÿ, ïðûíñÿ÷û ïë¸í, ìíîæûöü [3] ñóáëª]ìóå â[3]òàëüíûÿ ñ[3]ëû äû ñàìàñöü, íàäàþ÷û [3]ì ðàçìàõ, à ¢ êàí÷àòêîâûì âûãëÿçå ¸ñöü [3]íøàé íàçâàé äÿ[3]ô[3]êàöû[3]. [2] òîëüê[3] òîé, õòî ïðàãíå çàãóá[3]ööà ¢ øëÿõåòíàé ñïðàâå àëüáî ÿê[3]ìñüö[3] à ¢òýíòû÷íûì òàâàðûñòâå, íå ïàêîõàþ÷ûñÿ òàãî, øòî îíæà ç [3]ì ñòàööà ïðû ãýòûì, çäàáóäçå ñàìîãà ñÿáå, òî áîê ñâàþ à¢òýíòû÷íóþ ñàìàñöü [3] “âîáðàç”. Ïîçí[3] Ñòóñ âåäàå ïðà ãýòà, íå ÷ûòàþ÷û Øýëåðà. “Âîñü æà, ñýíñ æûööÿ — ìåöü ÿê ìàãà áîëüøóþ ìýòó, ãýòóþ ìýòó çðàá[3]öü ñàáîþ, ã.çí. ïàìÿíÿööà ç ¸é ìåñöàì[3], [3]íøûì[3] ñëîâàì[3] — ç ãàëàâîé çàíóðûööà ¢ ÿå — öàëêàì, äà êàíöà, äà ïî¢íàé ñòðàòû ñàìîãà ñÿáå”, — ðàçâàæàå ïàýò íàä òðàêòàòàì ðûìñêàãà [3]ïåðàòàðà-ñòî[3]êà Ìàðêà À ¢ðýë[3]ÿ (äà æîíê[3] é ñûíà, 01.02.1985). Ï[3]íäàð, Ìàðê À¢ðýë[3]é, Ìàéñòàð Ýêãàðò, Ìàêñ Øýëð, Âàñ[3]ëü Ñòóñ — “òàì äî¢æûööà âå÷íû, — ïà-çà ÷àñàì [3] ïðàñòîðàé, — äûÿëîã àñîáà¢: íåää÷óæàíàþ, æûâîþ ìîâàþ ïðà íåää÷óæàíû ñýíñ áûööÿ” (Âàñ[3]ëü [2]âàøêà). À øòî ¸ñöü íàéáîëüø âûí[3]êîâûì âîíêàâûì ñòûìóëàì äà ¢äàñêàíàëüâàííÿ? — çàïûòâåå Øýëåð [3], äàêàçâàþ÷û, íàçûâåå òàê[3]ì ñòûìóëàì àêñ[3]ÿëãà[3]÷íû ïðûêëàä àñîâû, ÿêàÿ çäàáûëà íàøóþ ëþáí¢ [3] ïàøàíó. ×äëàåê, ÿê[3] õî÷à áûöü “¢äàñêàíàëåíûì”, ìóñ[3]öü áàäàé øòî öàëêàì çãóá[3]ööà ¢ ÷ûì-íåáóäçü öÿëåñíûì [3] à¢òýíòû÷íûì, âîëüíûì [3] øëÿõåòíûì. Òàêîãà àñàá[3]ñòàãà ïðûêëäáó íå âûá[3]ðàþöü. ¨í àâàëîââåå íàì[3]. Íåçë[3]÷îíûÿ íà ãýòàé çÿïë[3] ñâÿòûÿ é ÷ûñòûÿ ëþäç[3] ç “ñÿðýäíÿåå÷íàþ öíîòàé” — ïðûñòóïê[3] é ïàäàðîæíûÿ çíàê[3], ÿê[3]ÿ íàãëÿäíà ïàêàçâàþöü êîæíàìó ÿãî ïðûçíà÷ýííå é âó÷äöü ïàçíàâàöü íàøûÿ ñàïðà¢äíûÿ ñ[3]êû äû àêòû¢íà [3]ì[3] êàðûñòàööà: “áí çÿìëÿ, øòî ¢ñ[3]õ íàñ íàðàäç[3]ëà, çàãàäëà ¢ ñâÿòàñö[3] âåê æûöü” (“Íàëÿöåë[3] ãàëóáû ÷ûðâíûÿ...”). Ìàë[3]ôûêà çàá[3]âàëà Ñòóñà, ðýë[3]ã[3]ÿ ïàýç[33] àæû¢ëÿëà, ¸í ñòàÿ¢ íà ìÿæû ïàì[3]æ äâóìà ïðàäííýì[3], óëàñíà, ñàì áû¢ ãýòàþ ìÿæíé — [3] ¢æî íåçàäî¢ãà äà ñìåðö[3], çà íåêàëüê[3] ãàäî¢ ïåðàä êàíöîì Ñòóñ ïà÷ûíåå ï[3]ñàöü äç[3]¢íûÿ ë[3]ñòû

äàäîìó. Ïà ñóòíàñö³, ãýòà àïîøí³ÿ ÿãî ñâåä÷àíí³, ³ òîí ãýòûõ ë³ñòî¢ íàñòîëüê³ àãëóøàëüíà ö³õ³, óñìåøë³âà-àáûÿêâû äà ¢ñÿãî, øòî àääûëîñÿ, ïàçíàâàëüíûõ é íåïàçíàâàëüíû àäíà÷àñîâà, øòî, ÷ûòàþ÷û ³õ, àä÷óâååø ïàòðýáó, êàá òàê³ÿ ë³ñòû — íàâàò òàê³ÿ, ïàêðÿìçàíûÿ é ñàïñàâàíûÿ öýíçóðàé, — í³êîë³ íå êàí÷àë³ñÿ. ßêðàç äà ãýòàãà ïåðüÿöó íàéáîëüø ïàñóþöü ñëîâû Ðð'ÿ Ëóöêàãà: "Ïåðää íài³ íå ýñòýò äû ³íøàäóìåö, à æûâû ÷àëàåâê ó ïàìåæíàé, êðàéíÿé ñ³òóàöû³, ñàìíàñàì ç ñìåðöþ". Íàóóðàëüíà, íå÷óâàíàÿ äëÿ Ñòóñà ñòðûìàíñöü äà ïÿ¢íàé ñòóíåí³ òëóìà÷ûöà ÿãî æàäàííåì ïðàéñ³ öýíçóðíû áàð'åð; àëå ãýòàé ö³õàì³ðíàñö³ ðàíÿé âîñåí³ äóõó, ÿê³ "ñàì ó ñàáå é ñàáîé æà ¢ðà¢íàâàæàíû ³ ¢ëàãîäíåíû", äóõó ¢äàñêàíàëåíàñö³ é öàëêàâ³òàé ïðàçðûñòàñö³ íåìàã÷ûìà ðàñòëóìà÷ûöü í³ÿê³ì³ âîíêââûì³ ôàêòàðàì³. ¨í ñí³öü ïðàðî÷ûÿ ñíû, ó ÿê³õ ¸í áà÷ûöü òîå, "÷àãî íå ìîã ñïàñö³ãíóöü ïðû ñâÿòëå ðîçóìó" (äàðý÷û, â³ç³ÿíåðñê³ÿ ñòàíû ¢ Ñòóñà çàñëóãî¢âàþöü àñîáíàé ðàçìîâû, íàïðûêëàä, òàê³ÿ ïðàðî÷ûÿ âåðøû, ÿê "Áû¢ ñíí ïðàðî÷û: áû íà êàòàôàëêó...", äçå ïàÿò, íà ìàþ äóìêó, àì³ñâàå ¢ëàñíàå ïåðàïàõàâàíîå). ¨í ñí³öü ïðû¢êðàñíûÿ ïðàçà³÷íÿ ñþæýòû, ÿê³õ ¸í óæî í³êî³ íå ¢âàñíá³öü. "ßê³ÿ äîáðûÿ âåðøû (ÿê ëåòí³ÿ äàæäæû!) ñïàäàþöü ìíå íà ãàëâáó — ó ñàìîöå, áåç çàï³ñó, áåç êàíêðýòíàñöÿ¢, à òàê, ÿê ïðàðî÷û äàð, ÿê ççÿííå æàð-ïòóøê³... ß äóìàþ, øòî é 1/10 ç òàãî, øòî ÿ ìîã áû çðàá³öü, ÿ ¢æî íå ðýàë³çóþ" (äà æîíê³, ë³ñòàïàä-ñíåæàíü 1984). ¨í áåñïàìûëêîâà àä÷óâàå íàáë³æýííå ñìåðö³ é ïà÷ûíåå ïàäðûõòî¢âàöü äà ÿå ðîäíûõ. ×ûòàþ÷û ¢ñ¸ ãýòà, ðàçóìåøø, øòî ïàòàåìíåå, íåïðûêìåòíàå é ìà ¢êë³âàå äàñïÿâàííå ôîðìû çàâÿðøûëàñÿ, ÿê çàâÿðøûëàñÿ é "ñàìà-ñàáîþ-íàïî¢íåíàñöü" — ãýòû Ñòóñ ïî¢íû ñàáîþ äà ðýøòû. ßãî ïåðàäñìÿðîòíûÿ ë³ñòû ï³øóöòà ¢æî íå ç "áåçäàí³ ¢ñõîäó", äà ÿêîé ¸í âûðóøû¢ ó æí³¢í³ 1972 ãîäó — ãýòà ïàñëàíí³ ç òàãî ¡ñõîäó, ÿê³ íå ñûõîäç³öòà í³ ç ÿê³ì ãåàãðàô³÷íûì àëüáî ã³ñòàðû÷íûì ïóíêòàì. "Òàêàÿ ðà¢íàâàãà íà ¡ñõîäçå", êàæó÷û ñëîâàì³ ç ÿãî ååðøà, áûâàå òîëüê³ ïåðää íàðàäæýííåì íîâàãà äíÿ. Àäâàæû¢øûñÿ àäíàãî ðàçó âûðóøûöü äà ãýòàãà Àðûåíòó, òû ¢æî í³êîë³ äàòóëü íå âåðíåøñÿ, ïðûíàì³, öÿãàì ÷àëàå÷àãà æûööÿ. "Ìîæíà ñêàçàöü — óñ¸ ¢ìÿíå ¸ñöü, õàöÿ é íå ìàþ í³÷îãà", — ïàäñóìî¢âàå ¸í ãýòàå æûöö¸ ¢ àïîøí³ì ë³ñöå äà ìàòê³, äà êàíöà çàñòàþ÷ûñÿ ååðíûì ïàðàäàêñàëüíàìó ñòûëþ é ñàáå, óìÿø÷àþ÷û ¢ ãýòûì ñàáå ïà¢íàòó æûööÿñìåðö³, Çàõàäó ³ ¡ñõîäó, öýíòð êðûæà, äçå ¢ñå ïà÷àòê³ é êàíôû ñûøë³ñÿ ðàçàì. Âåðøû, ÿê³ÿ íå ïàòðàáóþöü çàï³ñó, — ãýòà ðàçíââ³äíàñöü àëüáî âûÿâà òîé ñâÿòàñö³, ÿêàÿ íå ïàòðàáóå êàíàí³çàöû³. ²õ óæî íå àäáýðóöü àõî¢í³ê³, íå ¢íÿñóöü ó àáâ³íâàëüíûû âûðàê ïðàêðîñû é íå

ñêàðûñòàþöü ó ïàë³òû÷íûõ ãóëüíÿõ ïðàêóðàòàðû. ²õ í³áû é íÿìà, ãýòûõ âåðøà¢, àëå ÿíû ¸ñöü. ßíû ïðîñòà ñïàäàþöü íà ãàëàâó, ÿê ëåòí³ÿ äàæäæû, áîëüø íå ïàòðàáóþ÷û çàï³ñó. Øòî ïðà¢äà, ÿíû ¸ñöü íàñòîëüê³ ³íòûìíûì Áîæûìäàðàì ñâàéìó ïàýòó, øòî ³õ í³êîë³ íå ïðà÷ûàåì ³ ìû. Âîñü õ³áà øòî ñàì³ àäâàæûìñÿ àäíàãî ðàçó ðóøûöü ó ïàëîìí³öòâà íà ¡ñõîä, ÿê³ ¸ñöü ñàïðà¢äíàé äû íÿçìåííàé àé÷ûíàþ êîæíàé äóøû, ÿêàÿ ïàìÿòàå ïðà ãýòà.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîäà ïàâîäëå: Êðèòèêà, ¹6 (20), ÷ýðâåíü 1999.

1 “Íå â³äþáâê ñâîþ òðèâîãó ðàííþ...” — Êè¿â: Óêðà¿íñüêèé ïèñüìåííèê, 1993. Óñ¸ äàëåéøûÿ ñïàñûëê³ íà çãàäê³ ñó÷àñí³êà¢ Ñòóñà ¢çÿòûÿ ç ãýòàé êí³æê³.

rabc2501

Ì³êîëà Ðàá÷óê

Àñíî¢íûÿ ïóáë³êàöû³, øòî àáìÿðêî¢âàþöòà ¢ ãýòûì àãëÿäçå:

Ìàðêî Ïàâëèøèí (ðåä.). Ñòóñ ÿê òåêñò. — Ìåëüáîðí: Óí³âåðñèòåò ³ì. Ìîíàøà, 1992. Îëåã Îðà÷ (ðåä.). Íå â³äëþáèâ ñâîþ òðèâîãó ðàííþ... Âàñèëü Ñòóñ — ïîåò ³ ëþäèíà. Ñïîãàäè, ñòàòò³, ë³ñòè, ïîýç³¿. — Êè¿â: Óêðà¿íñêèé ïèñüìåíèê, 1993. Ýâãåí Ñâåðñòþê. “Áàçëåíñ”; “Âàñèëü Ñòóñ — ëåòþ÷à ç³ðêà óêðà¿íñüêî¿ ë³òåðàòóðè”. Ó êí.: Áëóäí³ ñèíè Óêðà¿íè. — Êè¿â: Òîâàðèñòâî “Çíàííÿ”, 1993. Âàñèëü ²âàøêî. “Ì³ô ïðî Âàñèëÿ Ñòóñà ÿê äçåðêàëî ø³ñòäåñÿòíèê³â”/Ñâ³òî-âèä, ¹3, 1994. Êîñòÿíòèí Ìîñêàëåöü. “Ñòðàñò³ ïî â³ò÷èçí³”/Êðèòèêà, ¹ 6, 1999.

1. Ñÿðîä ïóáë³÷íûõ ïîñòàöÿ¢ Óêðà³íû ãýòàãà ñòàãîäàçÿ, çäàåöòà, í³õòî íå ìàå áîëüøûõ ïàäñòàâà¢ ë³÷ûöà êóëüòóðíûì ãåðîåì íàöû³, ÿê Âàñ³ëü Ñòóñ (1938—1985) — âûäàòíû ïàýò ³ ãðàìàäçÿí³í, øòî ìóæíà ê³íó¢ âûêë³ê ñ³ñòýìå, äàëó÷û¢ ¢ ñâàå äâàöòàöü ç íå÷ûì ãàäî¢ äà äûñ³äýíöêàãà ðóõó, çà øòî ¢ 1965 ãîäçå áû¢ àäë³÷àíû ç àñï³ðàíòóðû, ó 1972 ãîäçå — àðûøòàâàíû ³, íàðýøöå, ó 1985 ãîäçå — çàìàðäâàíû ¢ ïåðìñê³ì êàíöëàåðû. Âåë³÷ýçíû ë³òàðàòóðíû òàëåíò ³ âûñîêàÿ êóëüòóðà ¢ ñïàëó÷ýíí³ ç ïýí¢íûì³ ðûñàì³ õàðàêòàðó — áåñêàìïðàì³ñíàñöþ, àââàãàþ, ãîðäàñöþ ³, íàðýøöå, ñàìàõâÿðíàñöþ ¢ àáàðîíå ñâà¸é çíÿâîëåíàé àé÷ûíû — ðîáÿöü ÿãî ñàïðà¢äû ¢í³êàëüíàþ ïñòàöòþ íàöûÿíàëüíàãà ïàíòýííó, àá’åêòàì ³íòýíñ³¢íàé ïàòðûòû÷íàé ì³ôàëãà³çàöû³ äû ³êàí³çàöû³. Ó àãóëüíûõ ðûñàõ ãýòû ì³ô ïà¢òàðàå òðîõñòóíåíåâþ ïàðäàûãì ïàâîäç³íà¢ (“ïðûãîäà¢”) êóëüòóðíàãà ãåðîÿ, àêðýñëíóþ Äæîçåôàì Êýìíáëëì: “ñåïàðàöûÿ àä áóäç¸ííàãà ñâåòó, ïðàí³êíåíâ äà êðûí³öû ÿêîé-íåáóäçü çâûøíàòóðàëüíàé ñ³ëû ³, íàðýøöå, æûööåñöâÿðäæàëüíàå âÿðòàííå”. Ó âûïàäêó Ñòóñà “ñåïàðàöûÿ àä áóäç¸ííàãà ñâåòó” ñêëàäàëàñÿ ç äâóõ ýòàïà¢: ñïà÷àòêó — àäë³÷ýííå ç àñï³ðàíòóðû é ïåðàòâàðýíûì ìàëàäîãà ïàýòà é ïåðñïåêòû¢íàãà íàâóêî¢öà ¢ ãðàìàäñêàãà à ¢òñàéäýðà, ïåðàñëåäàâàíàãà ³çãîÿ. ² äðóã³ ýòàï — àðûøò ³ çíÿâîëåííå, íåðâîâàÿ áàðàöüáà ç êàíöëàãåðíûì ê³ðà¢í³öòâàì, ñâîåàñàáë³âû êðûæîâû øëÿõ íà íàöûÿíàëüíóþ Ãàëãîó (“¨í ääðà¢

êðûæ, ïðûãàòàâàíû ÿãî íàðîäó", — ï³øà ïðà ãýòà ïàïëå÷í³ê Ñòóñà ß ¢ãåí Ñâÿðñöþê). Ó ñâàþ ÷àðãó, "ïðàí³êíåíå äà êðûí³öû çâûøíàòóðàëüíàé ñ³ëû" ìàå ðîçíûÿ àñïåêòû, ðîçíûÿ ì³ôàòàîðöû ³õ ïàðîçíàì àêòýíòóþöü — ó çàëåæíàñö³ ää àñàá³ñòûõ ïðûõ³ëüíàñöÿ¢ äû ïðàêòû÷íûõ ïàòðýáà¢. Òóò îíæà ³ñö³ ãàâîðêà ïðà ñïàñö³æýíå ïàýòû÷íàé ãåí³ÿëüíàñö³ ö³ ãðàìàäçÿíêàé óòðàì¸íàñö³, ô³ëàñîôñêàýêç³ñòýíöûéíåå ö³ ðýë³ã³éíåå àäêðûöö„ àäíûì ñëîâàì — ïðà äàëó÷ýííå äà ïý¢íàé ²ñö³íû é ïåðàáûâàííå ¢ ¸é ³ ñïàñö³æýííå, òàê³ì ÷ûíàì, áåññìÿðîòíàñö³, äëå òàêñàìà ïðà ääêðûöö¸ ãýòàé ³ñö³íû ö³, ïðûíàìñ³, øëÿõó äà ÿå ñâàéìó ïëåìåí³ ³, òàê³ì ÷ûíàì, äàðàâàííÿ ÿìó ¢ðàòàâàííÿ. Êóëüòóðíû ãåðîé, òàê³ì ÷ûíàì, âûêîíâàå çàäàííå, ÿê ÿãî ñôàðìóëÿâà¢ Êýìïáë, — "ïåðàìàã÷û æóäàñíû àñïåêò áàöüê³ (äðàêîíà, ïà÷âàðó, öàðà-ëþääåäà) ³ âûçâàë³öü ç-ïàä ÿãî çàêëÿööÿ â³òàëüíóþ ýíåðã³þ, ÿêàÿ ìóñ³öü àæûâ³öü ñåò". ² íàðýøöå, "æûööåñöâÿðäæàëüíåå âÿðòàííå" ãåðîÿ àäáûâàåöòà ¢ ñ³ìâàë³÷íûì ïëàíå (áî ¢ ðýàëüíûì âûìÿðýí³ ãåðîé óñ¸-òàê³ çàã³íó¢ ó áàðàöüáå ç "äðàêîíàì", "ïà÷âàðàé", íåíâå³ñíûì "àé÷ûìàì", ãâàëòà¢í³êîì ìàö³-¡êðà³íû), — àëå ñ³ìâàë³÷íû ïëàí, ÿê ìû âåäàåì, ó ì³ôàëîã³³ íå ìåíø ðýàëüíû: "Òîëüê³ ïàìåðëå çåðíå ïðàðàñöå", — ñêàçàíà ¢ Åâàíãåëë³; "Òîëüê³ ïðàç ïàã³áåëü — äà æûööÿ!" — ïåðàðâàçóå ãýòóþ ôîðìóëó ¢ àðòûêóëå ïðà Ñòóñà ß¢ãåí Ñâÿðñöþê. Ñòóñ âÿðòàåöòà "äà æûööÿ" ¢ ñâà³õ âåðøàõ, óâåäçåíûõ ó øêîëüíûÿ ïàäó÷í³ê³, âà "¢ñåíàðîäíûì óøàíâàíí³" "ïàýòà-ïàêóòí³êà", ó íàçâàõ âóë³öà¢, êàðàáë¸¢ ³ ðà¸ííûõ ë³òàðàòóðíûõ àá'ÿâíàííÿ¢, íàðýøöå, — ó ÷ûñòà ìàã³÷íûì ðûòóàëå ïåðàïàõàâàííÿ 19 ë³ñòàïàäà 1989 ãîäó, ïðûñóäæýíí³ ÿìó ïàñìÿðîòíàé (ïðàç ñåì ãàäî¢) Äçÿðæà¢íàé ïðýì³³ ³ìÿ Òàðàñà Øà¢÷ýíê³, óçíàãàðîäæàíí³ (ïðàç 12 ãàäî¢ ïàñëÿ ñìåðö³) îðäýíàì ßðàñëàâà Ìóäðàãà ³, âÿäîìà æ, ïàñìÿðîòíûì ïðûíÿöö³ ¢ Ñàþç ï³ñüìåíí³êà¢ — òîé ñàìû, ÿê³ ¸í íåçäãî¢ãà äà ñìåðö³ íàçâà¢ "íàáíðàì õàëó¸¢ àä ë³òàðàòóðû, àáàçíàíûõ ìàðê³òàíòàê ýñòýòûê³, ÿê³ÿ íà íàöûÿíàëüíàé òðàãåäû³ øûþöü ñàáå ðàçìàëÿâàíûÿ øàðàâàðû áëàçíà¢-òàíöîðà¢, øòî íà òðóïå ¡êðà³íû âûòàíöî¢âàþöü çóõàâàòû ãàïàê". "Íàðîä ìé, äà öÿáå ÿø÷ý âÿðíóñÿ ÿ, ÿê ó ñìåðö³ âÿðíóñÿ äà æûöÿ..." — ãýòûì ³ ðàäêàì³ ñ¸íÿ çàêàí÷âàåöà ëåäçü íå êîæíû ïàíóëÿðíû àðòûêóë ïðà Âàñ³ëÿ Ñòóñà.

2. Ìàòû¢ ïàìåðëàãà ³ ¢âàñêðýñëàãà çåðíÿ — ãýòà, áåçóìî¢íà, óí³âåðñàëüíû ì³ôàëàã÷íû ìàòû¢, äëå ¢ âûïàäêó Ñòóñà ¸í ìàå âûðàçíà õðûñö³ÿíñêóþ àôàðáî¢êó: àã³ÿãðàò³ÿ Ñòóñà ìàäýëþåöà ÿê æûö³å ïàêóòí³êà (ïàðàäûãìàòû÷íà — ²ñóñà Õðûñòà), ÿê³ ïàéøî¢ ó ñâåò,

àëå ñâåò ÿãî íå ïàçíà¢ (çà âûêëþ÷ýííåì íåøìàòë³ê³õ, íàéáë³æýéøûõ: áî “ãîðñòêà íàñ. Ìàëåñåíüêàÿ ùîïòà ëèøå äëÿ ìîëèòíâ ³ ñïîä³âàíîÿ. Óñ³ì íàì ñìåðòü ñóäèëàñÿ çàðàíîÿ”), ³ ÿê³ öàëêàì âûï³¢ íàêàíàâàíóþ ÿìó ÷àðó — ïàéøî¢ íà êðûæ äçåëÿ âûðàòàâàíîÿ íàðîäó é âûêóëåíîÿ ÿãî öÿæê³õ ãðàõî¢. Ó ðîçíàé ñòóïåí³, ³ìïë³öûòíà é ýêñïë³öûòíà, ãýòàÿ ìàäýëü ïðûñóòí³÷åå âà ¢ñ³õ æûööÿï³ñàõ, àëå íàéáîëüø ïàñëÿäî¢íà é äàêëàäíà ÿíà âûêëàäçåíàÿ ¢ äâóõ àðòûêóëàõ Ñâåðñöþêà — “Áàç³ëåàñ” äû “Âàñ³ëü Ñòóñ — çí³÷êà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû”. Àáîââà àðòûêóëû ïà÷ûíàþöà âåë³÷íàþ ñöýíàþ ï³åòû — àïëàêâàííÿ áÿçâ³íía çàá³òàãà ïàýòà ¢ âóçê³ì êîëå ïàïëå÷í³êà¢ ³ ïàñëÿäî¢í³êà¢, áóäó÷ ûõ åâàíãåë³ñòà¢ äû àã³¸ðàôà¢: “Ïåðàä öåíåì ïàêóò³êà ñâåò ö³øýå. Öåíü àääàëÿåöà, çíà¸ìûÿ ðûñû ðàñïëûâàþöà, ³ íà ³õ ìåñöû çãóø÷ àþöà âîáðàçû ñóñâåòíûõ ïàêóòà¢, øòî ÿâíàþöü íàñ íà ãîðêàé çÿìë³... Óêðà³íà ìà¢÷àëà ¢ êë³í³÷íûì àíàá³¸çå, ³ òîëüê³ ìàëåíüêàå êîëà ñÿáðî¢ çàì÷àíàãà ïàýòà çá³ðàëàñÿ ¢ ÿãî ê³å¢ñêàé õàöå êàëÿ ñâå÷ê³ ïåðää óêðûæàâàííåì. ² ñþäû âÿðòàëàñÿ ÿãî äóøà, âûåëåíàÿ ïàêóòàì³, ÿê áåëû ïòàõ”. “Óêðà³íñê³ íàðîä àïîøí³ÿ äçåñÿö³ãîääç³ äà¢ øìàò ïàêóòí³êà¢ çà ãðàõ³ é ñëàáàñò³ çàìîðàíàãà êàíôàðì³çìàì ïàêàëåíîÿ, — ïàòýòû÷íà ïðàöÿãâàå à¢òàð. — Ñÿðîä ³õ øìàò ïðàöà ¢í³êî¢ ïÿðà. Àëå Âàñ³ëü Ñòóñ áû¢ íàéáîëüø ñóâîðû, íàéáîëüø íåïðûì³ðûìû. ¨í òâàðû¢ êî³ãáó âÿë³êàãà íàöûÿíàëüíàãà áíëþ, ðàçàì ç òûì — ñóâîðóþ ëåãåíäó ñâàéãî æûööÿ. ßê âà ¢ñÿê³ì âÿë³ê³ì æûöö³ — ïà ¢òàðû¢ñÿ øëÿõ íåïðûçíàííÿ ¢ ôàðûñåéñê³ì ñâåöå, ñóä ñ³íåäðû¸íó é ïàéóòí³öê³ øëÿõ íà Ãàëãîôó”. Àã³ÿðàò³÷íàÿ ìàäýëü àêðýñëåíàÿ òóò ç ãðàí³÷íàé äàêëàäíàñöþ é áåçàïåëÿöûéíàñöþ, çàáÿñï÷àíàþ ¢ðà÷ûñòà-êàçàíí³öê³ì òîíàì ³ ñàêðàëüíû³ åâàíãåëüñê³ì³ äëþç³ÿì³. Óâåñü äàëåøû òýêñò — ãýòà òîëüê³ ³ëþñòðàöûÿ äà àêðýñëåíàé ìàäýë³ “æûööÿ ¢ ñâåöå” äû “øëÿõó íà Ãàëãîôó”. Êîæíàÿ êàíêðýòíàÿ ïàäçåÿ, êîæíû ôàêò ìàþöü òóò íàéâûýéøå, ñ³ìâàë³÷íàå çíà÷ýíå, íàéâûøýéøóþ òýàëàã³÷íóþ ïàäïàðàâêàâàíàñöü êàí÷àòêîâàé (³ àäíà÷àñîâà ïà÷àòêîâàé, óñå÷àñîâé) ñàêðàëüíàé ïàäçå³: “Àëå ¢ êàìåðû ïðûõîäç³ëà ÿñíàå ¢ñâåäàìëåíà ë¸ñó — òàêîå ÿñíàå, ÿê åâàíãåëüñêàÿ ³ñö³íà: “Çåðíå íå äàñöü ïëîäó, ïàêóëü íå ïàìðý”. Ó ñâÿòëå ãýòàé òýëåàëîã³³ Ñòóñ — “÷àëàâêå ðýâêàñíàé ìàðàëüíàé çäîëüíàñö³, ãîëàñ ñòëåíîÿ ¢ ñâåöå ðàñõ³ñòàíûõ ³ ðàçíûõ ïàíÿòêà¢ ãîíàðó, ïðà¢âû, ïðûñòóéíàñö³” — áû¢ àïðû¸ðíà âûðà÷àíû. “¨í çàõâàà¢ ñâíé ñòûëü äà êàíöà. ² ãýòà áûëî àñíîâàé ÿãî òðàãåäû³. ¨í í¸ñ ïàäàðàâàíóþ ÿìó ³ñêðó Áîæóþ ç ãîíàðàì ³ ðûöàðñêàé àäâàãàþ, íå çã³íàþ÷ûñÿ é íå àái³íàþ÷û. Íà òàêîé äàðîçå ïàýòû ã³íóöü”. ² äàëåé: “Ïðûðîäæàíû ³äýàë³ñò ³ ïàýò, ¸í òàê ³ íå çðàçóìå¢, ö³ òî ÿãî àái³íóëà

æûöö¸, ö³ òî ¸í òîå æûöö¸ àáì³íó¢. Àëå ñâàéãî æûööÿ ÿìó õàï³ëà äëÿ çäçÿéñíåííÿ íàêàíàâàííÿ — ïàäíÿööà äà âÿðøûí³, íà ÿêîé àäêðûâàåööà òðàã³÷íû ñýíñ íàøûõ ïîøóêà¢ íà çÿìë³, íà ÿêîé ïðàáë³ñêâàå ìóäðàñöü àçàðýííÿ¢...” Àëüáî — ó ³íøûì àðòûêóëå: “Ñóìåâó íÿìà, øòî Âàñ³ëü Ñòóñ, ÿêîìó é íàðääç³ööà âûïàëà íà Ñâÿòû âå÷àð, áû¢ ÷äëâåêàì, ñòâîðàíûì äëÿ ëåãåíäû... [¨í] òâàðû¢ ëåãåíäó ñâàéãî æûööÿ íå äëÿ ñëàâû, à çãîäíà ñà ñâà¸é íàòóðàé. Ó òðàã³÷íóþ ýïîõó íàøàé ã³ñòîðû³ ¸í ìóñ³¢ òðàã³÷íà çàã³íóöü, ïàñö³ ñìåðöþ ðûöàðà íà ñàìûì äíå òóðýìíàé ñ³ñòýìû”. Òóò, ÿê áà÷ûì, êîæíàÿ äýòàëü, íââàò íàðääæýííå íà Ñâÿòû âå÷àð, íàáûâàå ñ³ìâàë³÷íàå, ì³ëåíàðíàå çíà÷ýííå. Ñìåðöü íà Ãàëãîôå àñâÿòëÿå ¢ñå ïàäçå³ öàëêàì ³íøûì, óí³âåðñàëüíûì ñýíñàì. Ã³ñòîðûÿ çàìÿíÿåööà âå÷íàñòþ, á³ÿðãàô³÷íûÿ ïàäðàáÿçíàñö³ — æûö³éíûì ñ³ìâàëàì³, ïðû÷ûííà-âûí³êîâûÿ ñóâÿç³ — ïðàâ³äÿíöûéíàé àáóìî¢ëåíàñòþ. Ïðîñòîðà âûçâàëÿåööà àä ïðàäìåòíà-ïàäçåââàé êàíêðýòûê³ é çàïà¢íýåööà ïàçàëîòàþ àãóëüíûõ ìåñöà¢, ðûòàðû÷íûì³ ôîðìóëàì³, øòî ïà¢òàðàþööà é âàðûþööà ç ïðà¢äç³âà â³çàíòéñêàé ïåðàáîðë³âàñöþ. (“Íå ìîæà òàê áûöü, êàá óñ¸ í³êëà é í³êëà, à æûöö¸ çàñòàâàëàñÿ. Â³äàâî÷íà, íà äðóã³ ïîëþñå ïðûñòàñâàííÿ¢, ñëóæýííÿ¢ ³ â³õëÿíÿ¢ ìóñÿöü áûöü âûñîê³ÿ ïîñòàö³, æûâûÿ çà ¢ñ³õ, øòî áÿðóöü íà ñÿáå àáàâÿçàê ãîíàðó àëüáî õî÷óöü áðàöü ³ ñòàöü òài, äçå íåêàë³ ñòàÿ¢ àõâÿðíû àëòàð ³ ñâå÷êà âûñåå÷âàëà àáë³÷ ÷û àïîñòàëà¢ äû ïàêóí³êà¢. Ñòóñ íå ïûòà¢ñÿ, ö³ öÿæê³ êðûæ, à íàòóðàëüíà é íÿçìåííà í¸ñ àáàâÿçàê ãîíàðó, ÿê ñïää÷ûíó ïðîäêà¢”.) Òàêñàìà é ÷àñ ïàçáûâàëöà ã³ñòàðû÷íàñö³, êà¢çàëüíàñö³, ñòàåöà öûêë³÷íà ïà¢òàðàëüíûì óñ¸-÷àñàì; íå ïðàöýñàì, à ïåðæââàííåì ñàêðàëüíàé ïàäçå³, ÿêàÿ àäáûâàåöà òóò ³ öÿïåð, êîæíàãà ðàçó ïà¢òàðàþ÷ûñÿ ¢ äóøàõ àäýïòà¢. Ãýòóþ ÷àñàïðàñòîðó íåëüãà ïàçíàöü ëãã³÷íà, ðàöûÿíàëüíà ³ ïããàòî¢ — êðûû÷íà; ó ÿå ìîæíà òîëüê³ ¢âàéñö³, ÿê ó õðàì, äàëó÷ûöà, ÿê äà Ñâÿòîãà Ï³ñüìà, — ³ ìåíàâ³òà íà ãýòà íàê³ðàâàíàÿ ðûòàðû÷íàÿ ñòðàòýã³ÿ àã³¸ãðàôà¢, ÿê³ÿ çàìåñò ëîã³ê³ àïåðóþöü ìàã³ÿé ñâÿòàðíûõ ôîðìóëà¢ ³ çàêë³íàíÿ¢, à çàìåñò àðãóìåíòà¢ — àáñàëþòíûì à¢òàðûýòàì ì³ëåíàðíàé ïàäçå³. ß¢ãåí Ñâÿðñòþê, áåçóî¢íà, ìàå ðàöûþ, êàë³ ï³øà, øòî “òóò ìóñ³öü ñïûí³ööà àíàë³ç — òóò àòìàñôåðà õðàìó, ó ÿê³ì äçåéí³÷åå ç öàëêàã³òàé àáàçíàíàñöþ ïàýò, øòî ¢ñâäàìëÿå ñâàþ ñàìàõâÿðíàñöü”. Áîãàñëóæýííå íå ìîæà áûöü àá’åêòàì ãàçåòíûõ ðýöýíç³ÿ¢, òàêñàìà ÿê àáðàç — ïðàäíåòàì êðûòû÷íûõ äûñêóñ³ÿ¢ íà òýìó áàíàëüíàñö³ ôàáóëû, áåäíàñö³ ôàðáà¢, àãóëüíàé æàíðàâàé íóäíâàòàñö³ (ö³ íàäâàðíò, àðûã³íàëüíàñö³ âû çàõàïëÿëüíàñö³). Àã³ÿãðàô³ÿ ðàçë³÷íàÿ íà ¢ñïðûìíå ïý¢íàãà

ñ³ìâàë³÷íàãà êîäó é àáñàëþòíû äàâåð äà ÿãî. Ãýòà íå ë³òàðàòóðàçíà ¢ñòâà, íå ã³ñòàðûãðàô³ÿ, íå ýñòýòûêà é íââàò íå ýòûêà. Ãýòà ðýë³ã³ÿ — ìàã³ÿ é ðûòóàë, äàëó÷ýííå äà ñâÿòûí³. Ìîæíà ¢ñïðûìàöü ö³ íå ¢ñïðûìàöü ÷óæòþ ðýë³ã³þ, àëå íâëüãà ÿå êðûò÷íà àíàë³çàâàöü, íå ðûçûêóþ÷û ¢ïàñö³ ¢ ãðýõ áëþçíåðñòâà ¢ âà÷àõ âåðí³êà¢ (ç ãýòàãà ãëåäç³ø÷à ðýàêöûÿ ß¢ãåíà Ñâÿðñöþêà íà àäç³í ç àðòûêóëà¢ Ìàêñ³ìà Ñòðûõ³, íàäóêàâàíû ¢ “Êðûòûöû” çà 1997 ãîä, äçå øàñö³äçåñÿòí³ê³ çãàäâàþöà áåç íàëåæíàãà ï³åòýòó, — âåëü³ ñ³ïïòàìàòû÷íàÿ).

3. Ãðàìäçÿíñêàÿ ðýë³ã³ÿ êîæíàé íàöû³, â³äàâî÷íà, ÿø÷ý äî¢ãà, à ìîæà é âå÷íà áóäçå ïàòðàáàâàöü ë³òàðàòóðíûõ ãåðîÿ¢. Ïàãàòî¢ ³õ áóäçå ïàòðàáàâàöü (ïðûíàìñ³ ¢ íàéáë³æýéøûÿ äçåñÿö³ãîääç³) Óêðà³íà — ç ÿå íåäàáóäàâíàé íàöûÿé ³ íåäàñòðóêòóðâàíàé êóëüòóðàé. Íå ìàþ÷û ãðàìäçÿíñêàé íàöû³, Óêðà³íà íå ìåëà ³ ¢ëàñíàé ãðàìäçÿíñêàé ðýë³ã³³, à àô³öûéíû ïàíòýíí ÿå êóëüòóðíûõ ãåðîÿ¢ áû¢ òîëüê³ ïàìåíøàíé êîï³ýé ïàíòýííó àãóëüíà³ïïåðñêàãà. Òóò íå ñòàâëà áîëüøàñö³ ãàíàðîâûõ ïîñòàöÿ¢, à òûÿ, øòî áûê³, — íåì³ëàñýðíà ïåðàêðó÷íàãà ïàíòýííó êóëüòóðíûõ ãåðîÿ¢ îíéà òîëüê³ â³òàöü, à òûì áîëüø — óêëþ÷ýííå ¢ ÿãî òàê³õ ñàïðà¢äû âÿë³ê³õ ³ ãîïíûõ ïîñòàöÿ¢, ÿê Âàñ³ëü Ñòóñ. (Õàöÿ, ì³æ ³íøãà, äàçíà÷ûì, çàõâàíîå ¢ àáóëüíûì ïàíòýíå øìàòë³ê³õ êàëàí³ÿëüíûõ òûìà¢ ïîáà÷ ña Ñòóñàì âûãëÿäàå ïðûíàìñ³ äç³¢íà — àêóðàò ÿê êàíàí³çàöûÿ ïîáà÷ ç Õðûñòîì ÿãî ñóñåäçÿ¢-ðàçáîéí³êà¢, à àäíà÷àñîâà é Þäû äû Ïîíòûÿ Ï³ëàòà ç óñ³ì ñ³íäðû¸íàì.) Ì³ôàëàã³çàöûÿ êóëüòóðíûõ ãåðîÿ¢, â³äàâî÷íà, íåì³íó÷û àñïåêò êóëüòóðíàãà ñàìà¢ñâäàìëåííÿ íàöû³ äû ôàðìàâàííÿ ñàïðà¢äû ìàñâàé ãðàìäçÿíñêàé ðýë³ã³³. ßêîé áû íà³¢íàé í³ âûãëÿäàëà ãýòàÿ ì³ôàòâîð÷àñöü äû ðûòóàëüíàñöü, äà ÿå âàðòà ñòàâ³ööà õàé íå ïðûõ³ëüíà, à ¢ñ¸ æ ïàáëàæ³âà. Íàðîä, ÿê³ íå çàîëåå ïðàêàðì³öü óëàñíóþ àðì³þ, êàæà âÿäîìàÿ ïðûêàçêà, àñóäæàíû êàðì³öü ÷óæòþ. Íàðîä, ÿê³ íå çàîëåå ¢òâàðûöü óëàñíàãà êóëüòóðíàãà ïàíòýíó, àñóäæàíû ïàêëàíÿööà ÷óæîìó. Ó íàéëåïøûì âûïàäêó ãýòà áóäçå ïàíòýíí ç Âûñîöê³ì, Ïóãà÷îâàé äû ÿê³ì-íåáóäçü Ï³ë³ïàì Ê³ðêîðâûì, ó íàéãîðøûì — ç Ïÿòðîì Ïåðøûì, Ëåí³íûì-Ñòàë³íûì ³ ÿê³ì-íåáóäçü ãåíåðàëàì Ëåáåäçåì. Àêðàìÿ ÷ûñòà ïàë³òû÷íàãà àñïåêòó, ïðàáëåìà ¢ñòàíà¢ëåííÿ é “ìàñâ³çàöû³” íàöûÿíàëüíûõ êóëüòóðíûõ ãåðîÿ¢ ìåå ÿø÷ý é âàæíû ô³ëàñîôñêà-êóëüòóðàëà³÷íû àñïåêò, ³ òû÷ûöòà ¸í

ïðûíöûïîâûõ àäðîçíåíïÿ¢ ïàì³æ âåäàì³ ýë³òàðíûì³ (“äëÿ äàëó÷àíûõ”) äû ýãàë³òàðíûì³ (“äëÿ ¢ñ³õ”), ïàì³æ ìàñòàöòâàì “âûñîê³ì”, äëÿ êàìïåòýíòíàé, àäïàâåäíà ïàäðûõòàâàíàé ïóáë³ê³, ³ ìàñòàöòâàì ìàñàâûì, ïàíóëÿðíûì, äàñòóïíûì ïðàêòû÷íà êîæíàìó. Ïðûíöûïîâàå àäðîçíåíå ïàì³æ ýë³òàðíàñöþ é ýãàë³òàðíàñöþ ìàå íå ñòîëüê³ êîëüêàñíû, êîëüê³ ÿêàñíû õàðàêòàð, ã.çí. àáóìî¢ëåíàå ÿíî íå ñòîëüê³ êîëüêàñíûì³ ïàêàçàëüí³êàì³ “êóëüòóðíàñö³”, “àäóêàâàíàñö³”, “³íòåðìàâàíàñö³”, êîëüê³ ÿêàñíà ³íøûì ñïîñàáàì ìûñëåííÿ ³ ¢ñïðûìàííÿ — ðàöûÿíàëüíûì ö³, íàäâàððîò, ì³ôàëàã÷íûì. Íå ¢âàõîäçÿ÷û ¢ ãýòóþ ñàïðà¢äû ñêëäàíóþ ïðàáëåì, àäçíà÷ûì òîëüê³, øòî ãðàìàäñê³ÿ ì³ôû ¸ñöü êàë³ é íå íåàáõîäíûì³, äûê ó êîæíûì ðàçå íåì³íó÷ûì³: ïàçáåãíóöü ³õ íå ¢äàâàëãÿ ïàêóëü øòî í³âîäíàì÷ ÷àëâå÷àì÷ ãðàìàäñòâó, ³ íà¢ðàä ö³ êàë³-íåáóäçü óäàñöà. Ãàâîðêà ìîæà ³ñö³ òîëüê³ ïðà ïý¢íû áàëàíñ ïàì³æ ì³ô³÷íûì ³ ðàöûÿíàëüíûì, ïðà àãóëüíóþ ìàðã³íàë³çàöûþ ö³, ïðûíàìñ³, àáìåæàâàííå é ñòðûìàíîå íàéâîëüø àãðýñ³¢íûõ äû äýñòðóêòû ¢íûõ ì³ôà¢, àëüâí, ÿê êàæà àäç³í óêðà³íñê³ ô³ëîñàô, ïðà àáàðíîó àä ³õ ñâà¸é óëàñíàé òýðûòîðû³ — òýðûòîðû³ çàäðîâàãà ðîçóìî. Ïà¢ïëûâàöü íà ì³ôàëãã÷íóþ ñâÿäîìàñöü ëãã÷íûì³ àðãóìåíòàì³ íåìà÷ûìà — ÿíà ³õ ïðîñòà íå ¢ñïðûìå, ÿê íå ¢ñïðûìàå ÷àëâå÷åå âîêà ³íôðà÷ûðâîíàãà ö³ óëüòðàô³ÿëàòâàãà êîëðó. Àëå ìîæíà é òðýáà àáàðàíÿöü ää ì³ôà¢ ðàöûÿíàëüíóþ ñâÿäîìàñöü — óñÿëÿê³ì ÷ûíàì ãýòûÿ ì³ôû äýêàíñòðóþ÷û äû âûÿ¢ëÿþ÷û ÷ûñòà ðàöûÿíàëüíûÿ ìåõàí³çìû ³õíàãà ôóíêöûÿíâàííÿ. Âÿäçåöòà ãàâîðêà ïðà òàêîå ñàáå ì³ðíåå ñó³ñíâàííå ì³ô³÷íãà ç íàâóêîâûì — íàêîëüê³ ÿíî ¢âîãóëå ìîæà áûöü ì³ðíûì. Äà ãýòàé ³äÿ³ ïàðàëåëüíàãà ³ñíâàìíÿ ³, òàê áû ìîâ³öü, ïàäçåëó ñôåðà¢ óïëûâ ñõ³ëÿþöòà íàâàò òàê³ÿ ðàøó÷ûÿ é íåñàñòóïë³âûÿ ì³ôàáíðöû, ÿê, íàïðûêëä, Íàòàëëÿ ßêàâåíêà — àäç³í ç íàëåäïøûõ óêðà³íñê³õ ã³ñòîðûêà¢ ³ äýì³ôàëãã³çàòàð㢠. “Áàþñÿ, øòî äëÿ ìàñàâãà øàíâàëüí³êà ñòàðàñåå÷ ÷ûíû ... òàêàÿ [íåì³ô³÷íàÿ] ã³ñòàðû÷íàÿ íàâóêà, çàáëûòàíàÿ ¢ ãóø÷àðû ïðàôåñ³éíûõ òîíêàñöÿ ¢, óæî íå áóäçå ö³êââàþ. Âîñü òàäû ¢ äðóæíàé ïàðû íà êîí ìóñÿöü âûéñö³ äçåå ã³ñòîðû³: ïåøàÿ — ïàíóëÿðíàÿ, ÿêàÿ, àí³ òðîøê³ íå ñóìíÿâàþ÷ ûñÿ, óïý¢íåíà é ìàëÿ¢í³÷à áóäçå àïàâÿäàöü ïðà òîå, “ÿê óñ¸ áûëî íàñàìðý÷”, ³ äðóãàÿ — íàâóêîâàÿ, òâîðöû ÿêîé ç ñóìàì áóäóöü óñåâäàìëÿöü, øòî ãýòàãà í³êîìó íå äääçåíà ïàçíàöü. Øëÿõ äà ì³ðíàãà äûÿëîãó ãýòûõ ã³ñòîðûÿ¢ ïðàëÿãàå ïðàç ìàäýðí³çàöûþ ãàëîâà ¢ ã³ñòîðûêà¢”. Äà ïåðñïåêòûâà¢ òàêîãà äûÿëîãó âà ¡êðà³íå ¢ íàéáë³æýéøû ÷àñ à¢òàðêà, øòî ïðà¢äà, ñòàâ³ööà äàñòàòêîâà ñêåïòû÷íà, ñöâÿðäæàþ÷û, øòî “íàä óêðà³íñêàé íàâóêàé 1990-õ ãàäî ¢ ì³ðíà ëóíàå “áóõ ýïîõ³” XIX ñòàãíäçÿ, ÿêîå ÿø÷ý íå ïäàçðàâàëà,

øòî ã³ñòîðûÿ íåïàçíàâàëüíàÿ". Äçåëÿ ñïðàâÿäë³âàñö³ âàðòà, àäíàê, àäçíà÷ûöü, øòî ïðàöû ñàìîé Íàòàëë³ ßêàâåíê³, ÿê ³ øìàòë³ê³õ ÿå êàëåãà¢-ã³ñòîðûêà¢, ñàöû¸èàãà¢, ë³òàðàòóðàçíà¢öà¢, ô³ëîñàôà¢, ïàë³òîëàãà¢, ñâåä÷àöü, øòî ñïðàâû ç "óêðà³íñêàé íàâóêàé 1990-õ" íå òàê³ÿ ¢æî é êåïñê³ÿ, ³ õàöÿ äà ñàïðà¢äíàãà ãðàìàäñêàãà äûÿëîãó íàì ÿø÷ý ³ íàñàìðý÷ äàë¸êà, óñ¸ æ "ìàäý𳍠çàöûÿ ãàëîâà¢" óêðà³íñê³õ ãóìàí³òàðûÿ¢ óæî, áåç ñóìíåâó, ïà÷àëàñÿ. Íàâàò ó äîñûöüí âóçê³õ ðàìêàõ íàøàé ñïåöûô³÷íé òýìû, óìî¢íà âêðýñëåíàé ÿê "ñòóñ³ÿíà", ìîæíà íàçâàöü í³çêó òýêñòà¢, öàëêàì ö³ àìàëü øòî öàëêàì ïàçáà¢ëåíûõ ì³ô³çàöû³, ³ íàâàò ïðûíàìñ³ òðû ïóáë³êàöû³, ó ÿê³õ "ì³ô Ñòóñà" ðàøó÷à äýêàíñòðóêöèà. (Ó ñóâÿç³ ç ãýòûì íàãàäàåì ÿø÷ý ðàç, øòî ñòðóêòóðíû àíàë³ç ³ äýêàíñòðóêöûÿ ì³ôó ïðà òàãî ö³ ³íøàãà êóëüòóðíàãà ãåðîÿ çóñ³ì íå àçíà÷åå ÿãî "ðàçâÿí÷àííÿ" ö³, ïàãàòî¢, "ïðûí³æýííÿ". Çðýøòû, ãýòà öàëêàì â³äàâî÷íà äëÿ íàâóêîâàé ñâÿäîìàñö³ é íà¢ðàä ö³ ñïàñö³ãàëüíà äëÿ ñâÿäîìàñö³ ì³ô³÷íé, àðûåíòàâíàé íà ÷ûñòà ìàã³÷íå çë³öö¸ ç ñàêðàëüíûì àá'åêòàì: "òóò ìóñ³öü ñïûí³ööà àíàë³ç" — ³ ã.ä.)

4. Âîñü æà, çãàäàíûÿ òðû ïóáë³êàöû³ — ãýòà çáîðí³ê àðòûêóëà¢ ïàä ðýäàêöûÿé Ìàðêà Ïà¢ëûøûíà "Ñòóñ ÿê òýêñò", âûäàäçåíû ¢ 1992 ãîäçå ¢ Ìåëüáóðíå ¢í³âåðñ³òýòàì ³ì. Ìîíàøà, àðòûêóë Âàñ³ëÿ ²âàøê³ "Ì³ô ïðà Âàñ³ëÿ Ñòóñà ÿê ëþñòðà øàñö³äçåñÿòí³êà", çìåø÷àíû ¢ êâàðòàëüí³êó "Ñâ³òî-âèä" (¹ 3, 1994) äû ãðóíòî¢íàÿ ðýöýíç³ÿ Êàíñòàíö³íà Ìàñêàëüöà íà äçâÿö³òàìîâû çâîðà¢ Ñòóñà "Ñòðàñö³ ïà Àé÷ûíå". Ó ïåðàäìîâå äà êí³æê³ "Ñòóñ ÿê òýêñò" Ïà ¢êûøûí àäçíà÷àå, øòî ïðàïàíàâàíû çáîðí³ê ïà¢ñòà¢ äçÿêóþ÷û äâóì ñòûíóëàì: ïà-ïåðøàå, ç óñâåäàìëåííÿ "íåáóäç¸ííàñö³, ãëûá³í³, ñâîåàñàáë³âàñö³ — àäíûì ñëîâàì, íåàáõîäíàñö³ ïàýç³³ Ñòóñà", ³ ïà-äðóãîå, ç "ïà÷óööÿ íåñïàêîþ, âûêë³êàíàà íîâàíàðîäæàíûì êóëüòàì Ñòóñà". "ßê ðýàêûÿ íà ðýæûííåå ¢òîéâàíîå ïàýç³³ é çàáîéñòâà ñàìîãà ïàýòà, — òëóìà÷ûöü ¸í, — ç'ÿâ³ë³ñÿ íîâûÿ, øàáëîíûÿ ¢ñïðûìàíí³ Ñòóñà: Ñòóñ — ïðûêëàä ÷àëâå÷àé íÿñêîðàíñö³ ïåðàä òàòàë³òàðûçìàì, ñ³ìâàë íàöûÿíàëüíàé ãîäíàñö³, Ñòóñ — ïàêóò³ê, Ñòóñ — "ñûí Òàðàñà". Óñå ãýòûÿ àãóëüíûÿ ìåñöû ïåðàäàþöü ø÷ûðóþ ïðà¢äó, àëå ÿíû àáíåæàâàíûÿ ãëäæàííåì êàëàí³çàâàíé äû ïðûãíå÷àíé êóëüòóðû, ÿêàÿ ïðûíóøàíàÿ àöýíüâàöü êîæíóþ ç'ÿâó ÿê çáðîþ ¢ áàðàöüáå çà âûæûâàííå. À ïðû ãýòûì ç ïîëÿ çðîêó âûïàäàå òîå, øòî ìîæà ìåöü ðýçàíàíñ ïà-çà ïàðàäûãìàþ êàëàí³ÿë³çió ³ íââàò çäîëüíàå ñàäçåéí³÷àöü ó ïàáóäîâå ïîñòêàëàí³ÿëüíàé êóëüòóðû... Ó òàê³õ óìîâàõ áûëî, ìàáûöü, ìýòàçãîäíûì ñôàðìóëÿâàöü ïðàòýñò

ñóïðàöü ðàìàíòûçàöû³ Ñòóñà ÿê ïðàòýñò ñóïðàöü àäíà¢ëåííÿ êàëàí³ÿëüíûõ ³ àäæûëûõ øàáëîíà¢ ìûñëåííÿ". Äàëåé, ó àðòûêóëå "Êâàäðàòóðà êðóãà: ïðàëåãàìåíû äà àöýíê³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà", óêëþ÷àíû ¢ òîé ñàìû çáîð³ê, Ìàðêà Ïà¢ëûøûí âûÿ¢ëÿå äàñòàòêîâàå ðàçóìåíí, øòî "ïåðàïëÿöåíå ïàë³òûê³ ç ìàñòàöòàì ñëîâà — àäíà ç àñíî¢íûõ ðûñà¢ íå òîëüê³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû, à ¢âîáóëå êóëüòóðà ¢ ã.çâ. "çàìêíутый" ãðàìàäñòâà¢, ó ÿê³õ íÿìà íàðìàëüíûõ ôîðóìà¢ äëÿ âûðàçó ãðàìàäñê³õ íàñòðîÿ¢. Òàìó ¢ñ¸ êàìïàòýíòàå ¢êðà³íñêàå ë³òàðàòóðàçíà¢ñòâà ¢ áîëüøàé ö³ ìåíøàé ñòóíå³ ìóñ³ëà çâÿðòàöü óâàãó íà àðãóìåíòàöûþ ïàë³òû÷íàãà ¢ ýñòýòû÷íûì". Ääñþëü — à ¢òàð ïàçáÿãàå ïðàçìåðíàé êàòýãàðû÷íàñö³, ôàðìóëþþ÷û çàäà÷û ñâàéãî àðòûêóëó: "Òðýáà ¢ñïðûíÿöü ÿê ôàêò êóëüò Ñòóñà, ÿê³ ñ¸íÿ ðàçâ³âàåöà. Ïàïÿðýäíÿå àô³öûéíàå àäìà¢ëåííå é çàìî¢÷àííå çìÿíÿåöà ïàíóëÿðíàé ³êàíàñòàñ³çàöûÿé. Íàðàäæàþöà øòàìîû òðàêòàâàííÿ ÿãî á³ÿãðàô³³, íàðääæàþöà íîâûÿ òàáó, ÿãî ñâíåàñàáë³âàñö³ ïàãðàæàå í³âåëÿûÿ àñâÿ÷ýííåì. Òàê³ì ÷ûíàì, ïåðää êðûûêàì ïà¢ñòàå çàäàíå ñòâàðàöü ñóïðàöüûâàõó ïàíóëÿðíàìó àáÿñöýíüâàííþ. Âûí³êàå íåàáõîäíàñöü ñòâàðàöü êâàë³ô³êâàíóþ, ïà ìàã÷ûìàñö³ ðàçóìíóþ äûñêóñ³þ, ÿêàÿ á ðàñêðûëà ïàòýíöûéíàå çíà÷ýííå Ñòóñà äëÿ ðàçâ³öÿ êóëüòóðû, äà ÿêîé ¸í íàëåæûöü". Ïà ¢ëûøûí óìî¢íà ïàäçÿëÿå ã³ñòîðûþ ¢ñïðûìàííÿ Ñòóñà íà ÷àòûðû ýòàïû (õàöÿ ëåïø áûëî á ñêàçàöü — ðýöýïòû¢íûÿ ìàäýë³, áî í³ ¢ ÿêóþ äàêëàäíóþ õðàíàëàã³÷íóþ ïàñëÿäî¢íàñöü, õàðàêòýðíóþ äëÿ "ýòàïà ¢", ÿíû íå ñêëàäàþöà). Âîñü æà, ïà-ïåðøàå, ïðà÷ûòàíå ñ³ñòýìàé: "Òóò ÷ûòàåöà ³ ÷àëââê, ³ ÿãî òýêñòû ç ïàçíàâàëüíûì ³íòåðýñàì: ö³ çà íàñ ¸í, ö³ ñóïðàöü íàñ? Ãýòàå ïðà÷ûòàíå, çóñ³ì ë³òåðàëüíà, ñóäîâàå. Òóò ³ á³ÿãðàô³ÿ, ³ òýêñò — êðûí³öà äîêàçà¢ ïðà áÿçâ³ííàñöü ö³ â³íó ïàäñóäíàãà. Êóëüòóðíàé ñ³ñòýìå öÿæêà ïàçáûöòà ãýòàé òàíëüíàñö³ ³, ïàðàäàêñàëüíà, ¸þ ïðàñÿêíóòàÿ íàâàò àïàëàãåòûêà Ì³êîëû Æóë³íñêàãà, íàéáîëüø óïëûâîâàãà ðýàá³ë³òàòàðà Ñòóñà". Ïà-äðóãîå, ïðà÷ûòàíå àíòûñ³ñòýìíàå: "Ãýòà, ïà ñóòíàñö³, íå ïðà÷ûòàíå, à ¢ñïðûìàííå ðîäíàñö³ ðîäíàñíàãà. Øàíâàííå Ñòóñà êîëàì "äûñ³äýíòà¢" — ãýòà áû¢ ïåðääóñ³ì ðýñïåêò äà ìàðäëüíà ¢ñòîéë³âàãà ñìåëàà ÷àëâåêà. Óïàðääêâàííå "Ïàë³ìïñåñòà¢" Íàäçåÿé Ñâ³òë³ ÷íé ³ "Äàðîã³ áîëþ" Ì³õàë³íé Êàöþá³íêëé íîñÿöü õàðàêòàð âûêàííÿ àáàâÿçêó: óñòàëÿâàííÿ ïîí³êà, íàì³ñàíîÿ ýï³òàô³³, çàõâàííÿ äîáðàé ïàìÿö³. ² àöýíêà òóò àäíàçíà÷íàÿ: ãåðà³÷íàÿ". Ïà-òðýöÿå, "ïðà÷ûòàíå äûÿñïàðíåå. Ãýòà òàêñàìà ðàçíàâ³äíàñöü íåïðà÷ûòàíÿ: ÷ûòàåöà á³ÿãðàô³ÿ, ó ïðýñå öûòóþöà íàéìåø õàðàêòýðíûÿ âåðøû ç ïðîñòûì ³äýàëàã÷íûì çìåñòàì. Àöýíüâàííå

äûÿñïàðíûõ êðûòûêà¢... ó ñàìààáàðîíå ïåðàä ðýöýïöûýé òàêîãà ñòûëþ âûõîäç³öü ïîñíàå é ñòðûìàíàå: ìà¢ëÿ¢, ìû íå àöýíüâàìì, áî ÿø÷ý çàðàíà". ², íàðýøöå, "ïðà÷ûòàíîå ðýàá³ë³òàöûéíàå. Ñþäû ¢âàõîäç³öü ³ àïàëîã³ÿ (ÿêàÿ ïåðàìÿæî¢âàåöòà ç àíòûñ³ñòýìíûì ïðà÷ûòàíîì), ³ êóëüòàòâîðíàÿ ðýöýïöûÿ (ïåðàïàõàâàíîå, íàçâû, óçíàãàðîâû, çáîð ñðîâêà¢ íà ïîì³ê), ³ ðýöýïöûÿ áîëüø óñêëàäíåíàÿ, ÿêàÿ àä÷óâàå, àëå ÿø÷ý íå àñýíñàâàëà ðîë³, ÿêóþ ìîæà àäûãðàöü ïàýç³ÿ Ñòóñà ¢ ïàøûðýíí³ ìåæà¢ óëàñíàé êóëüòóðû". Íýãëåäçÿ÷û íà àãóëüíóþ çàáëûòàíñöü âû ýêëåêòû÷íàñöü ïðàïíàíâàíàé êëàñ³ô³êàöû³, ¸ñöü ó ¸é ååçóìî¢íà âàðòàñíàå é ñàïðà¢âû ñóòíàñíàå ñóïðàöüñòà¢ëåíîå ðîçíûõ ôîðìà¢ ³ ñïîñàáà¢ íå-ïðà÷ûòàíîÿ äû, àäïàâåäíà, ïðà÷ûòàíîÿ ïàýç³³ Ñòóñà (òîå ñàìåå, äàäàì, òû÷ûöòà é ÿãî á³ÿãðàô³³). Ãàâîêà ³äçå, óëàñíà êàæó÷û, ïðà äâà ïðûíöûïîâà ðîçíûÿ (õàöÿ é íå öàëêàì íåñóìÿø÷àëüíûÿ) ïàäûõîâû äà òýêñòó (ÿê³ì îíæà áûöü ³ æûöö¸ ³ òâîð÷àñöü) — óòûë³òàðíà-³íñòðóìåíòàëüíû ³, òàê áû îíâ³öü, ã³ñòàðû÷íà- (ö³ ýñòýòû÷íà-) ïàçíâààëüíû. Ó àäíûì âûïàâêó — òýêñò ¸ñöü ñðîïâêàì çìåíû êàíòýêñòó (áàðàöüáû ç íàöûÿíàë³çìàì ö³, íàäââàðîò, êàìói³çìàì äû ³ïåðûÿë³çìàì; ôàðìââàíîÿ ïàòðûÿòûçìó é ³íøûõ ãðàìàñê³õ öíîòà¢; ìàðàëüíàãà é ðýë³ã³éíãà ¢äàñêàíàëåíîÿ é äà ò.ï.); ó ³íøûì — òîëüê³ âûÿâàé ãýòàãà êàíòýêñòó é ñïîñàáàì ëåïøàãà ÿãî ðàçóåíîÿ, òàêîé ñàáå ãíàñåàëüã³÷íé äû ÿø÷ý, ìàã÷ûìà, ëþäû÷íé ã³ìíàñòûêàé. Ìàðêà Ïà¢ëûøûí çàñÿðîäæâàå àñíî ¢íóþ ¢âàãó ñâàéãî àðòûêóëó íà ïðà÷ûòàíí³ Ñòóñà (ÿê, çðýøòû, ³ òðîå íàøûõ à¢òàðà¢ çáîðí³êó — Òàìàðà Ãóíäàðâàà, Ãàííà Áåðàãóëÿê äû Ñÿðãåé Ñàðæý¢ñê³), àëå íàéáîëüø íåïàñðÿäíåå äà÷ûíåíà äà íàøàé òýìû íå-ïðà÷ûòàíîÿ "Ñòóñà ÿê òýêñòó" ìåå àïîøí³, ïÿòû àðòûêóé çáîðí³êó — "Ïàýòûêà àäêàçíàñö³ é àäêàçíàñöü êðûòûê³: äÿêàíàí³çàöûÿ òâîð÷àé ànàá³ñòàñö³ é òâîð÷àñö³ Âàñ³ëÿ Ñòóñà" Ïÿòðà Ña¢÷àêà.

5. Âà ¢ñòóïå à¢òàð çâÿðòàå ¢âàãó íà "àñàáë³âóþ ðýöýïòû¢íóþ òýíäýíöûþ, óëàñö³âóþ ¢êðà³íñêàìó ë³òàðàòóðíàìó ïðäöýñó äà ÷àñî¢ Øà¢÷ýíê³... — òýíäýíöûþ êðûòûêà é ÷ûòà÷à êàíàí³çàâàöü ³, àäïàâääíà ñòàòóñó ñâÿòîãà, øàíâàäöü ïàýòà-ïàêóòí³êà. Íà àñíîåå àñàá³ñòàé ñìåëàñö³ ïåðää âàðîæûì³ àáñòàâ³íàì³ ïàýò ïåðàðàñòàå ¢ âà÷àõ ñâà³õ ÷ûòà÷î¢ âà ¢çîð, ñ³ìâàë, íàâàò ì³ô öíîòà¢ äëÿ ïàíÿâîëåíàãà íàðîäó". Àíàëîã³þ äà ãýòàé òýíäýíöû³ à¢òàð áà÷ûöü ó öàðêî¢íáé ñëóæáå, äçå "êðûòûê âûñòóíàå ÿê áàãàñëî¢, ÷ûòàöêàÿ ïóáë³êà ÿê ãðàìàää âåðí³êà¢, à ïàýò ÿê êàçàíí³ê". ßê âûí³ê — "êðûòûêà ðîá³ööà àã³ÿãðàô³÷íàþ äû äàãàòû÷íàþ, ðýöýïöûÿ —

ïàáîæíàþ, à ïàýòûêà — êàçàíí³öêàþ". Äàëåé ìýòó ñâàéãî àðòûêóëó Ïÿòðî Ña¢÷àê áà÷ûöü ó òûì, êàá ðàçãëåäçåöü ïðûêìåòû çãàäàíàé òýíäýíöû³, ñôàðìóëÿâàöü ìåòàêðûòû÷íû ¢çîð àêðýñëåíàãà ôåíîìåíó äû "ïàñòâå³öü ïûòàíí³, ÿê³ÿ ìàãë³ á ñëóæûüü âûõäàì ç êðûòû÷íàãà äû òâîð÷ããà òóï³êó, äà ÿêîãà äàâîäçÿöü âûøýéöûòàâàíûÿ ïîãëÿäû àäíîëüêàâàãà ìåòàäàëàã³÷íàãà òûïó". Êðûí³öû àäçíà÷àíáé òýíäýíöû³ à¢ñòðàë³éñê³ äàñëää÷ûê öàëêàì ñëóøíà áà÷ûöü ó ïàäíÿâîëüíûì ñòàíå ¢êðà³íñêàé íàöû³, "íåñïðûÿëüíàé", ÿê ¸í êàæà, ñàöûÿëüíà-ïàë³òû÷íàé ñ³òóàöû³, øòî ôàðìàâëà ¢ ï³ñüìåí³êà¢ ñâÿäîìàñöü àáàðîíöà¢ àáëîæàíàé êðýïàñö³ (siege mentality, ó òýðì³íãõ Ìàðêà Öàðûí³êà) ³, àäïàâåäíà, äûêòàâëà ³ì "ááàâÿçàê âûñòóïàöü ñóïðàöü ³ñíàãà status quo". Òàÿ ñàìàÿ ñâÿäîìàñöü ôàðìàâëàñÿ, ÿñíàÿ ðý÷, ³ âà ¢êðà³íñê³õ ÷ûòà÷î¢, ïåðàêàíàíûõ ó "íåäàíóø÷àëüíàñö³ çàíäàòà øûêî¢íàãà äëÿ êàëàí³ÿëüíàé êóëüòóðû ïðûíöûíó ìàñòàöòâà äçåëÿ ìàñòàöòâà". Àäñþëü — "òîå, øòî çáîëüøàãà ãàðàíòàâàëà é äàãýòóëü ãàðàíòóå ï³ñüìåí³êó ïîñìåõ âà ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû — ãýòà ¢çãàäíåíîå òâîð÷àñö³ àñîáû ñà ñïàäçÿâàííÿì³, øòî íåì³íó÷à ïà ¢ñòàþöü ó êàëàí³ÿëüíûì ãðàìàäñòâå, äçå ïàë³òû÷íàÿ é íàöûÿíàëüíàÿ òýìàòûêà ñóöýëüíà ïðûñóòí³÷åå ¢ êóëüòóðíûì äû ³íýëåêòóàëüíûì æûöö³". Ó ÷ýðâåí³ 1991-ãà à¢òàð, çðàçóìåëà, íå ìîã ç ïý¢íàñöþ ïðàäáà÷ûöü àí³ áë³çêàãà ðàçâàëó ÑÑÑÐ äû íàáûööÿ ¡êðà³íáé íåçàëåæíàñö³, àí³, ïàãàòî¢, äç³¢íàãà õàðàêòàðó ãýòàé "íåçàëåæíàñö³", ïðàç ÿê³ ï³ñüìåí³êàì ³ äàëåé äàâîäç³ööà çìàãàööà ñóïðàöü êàëàí³ÿëüíàãà status quo çà çàõâàííå ¢êðà³íñêàé ìîâû äû êóëüòóðû äà äàëåéøàãà çàíÿïàáó ¢ ïåðâàæíà ðàñ³éñêàìî¢íáé äû ðàñ³éñêàêóëüòóðíáé êðà³íå. Òàìó äâóõñýíî¢íûì³, àìá³âàëåíòíûì³, ÿê ³ ñàìî ¢êðà³íñêå ãðàìàäñòâà äû ¢òâîðàíàÿ ³ì äçÿðæàâà, ç'ÿ¢ëÿþöà çàêë³ê³ êðûòûêà äà ïåðàòöÿíê³ ì³íóëãàà "íå çãîäíà ç çàìêí¸íûì³ íîðìàì³ àã³ÿãðàô³÷íãà ï³ñüìà, à çãîäíà ç ïðàâ³ëàì³ ïîñòêàëàí³ÿëüíàãà ðýâ³ç³ÿí³çì", äû, ó ïðûâàòíàñö³, ïàðàäû "äýêàíàí³çââàöü, äýì³ôàëãà³çàâàöü ³ äýá³ÿãðàô³çââàöü êðûô÷íåå ñòà¢ëåíîå äà òâîð÷àñö³ ï³ñüìåí³öê³õ ñâÿòûõ". Íå âûêë³êàþ÷û ïÿðý÷àíÿ¢ ó ïðûíöïå, ãýòûÿ çàêë³ê³ äû ïàðàäû ïàòðàáóþöü, äàíâê, âåëüì³ ñóð'¸çíàãà ¢äàêëääíåííÿ. Íåçàëåæíàÿ ¢êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà í³ÿê íå ç'ÿ ¢ëÿåöà òûì ìåñòàì, äçå àäáûëàñÿ ¢ñåáêîâàÿ é ïàñëÿäî¢íàÿ äýêàëàí³çàöûÿ ³ äçå ñàïðà¢äû çí³êë³ ïàäñòàâû äëÿ çàõâàííÿ ³ ¢çíà ¢ëåíÿ siege mentality. Ãàëî¢íûì äïàíåíòàì íàöûÿíàë³ñòû÷íàé ì³ôàòâîð÷àñö³ òóò ç'ÿ¢ëÿþöà íå òîëüê³ é íàâàò íå ñòîëüê³ ðàöûÿíàëüíûÿ âåäû ³ çàððîâû ðîçói, êîëüê³ ³íøàÿ íàöûÿíàë³ñòû÷íàÿ ì³ôàòâîð÷àñöü — ðàñ³éñêàÿ (ö³, ëåïø ñêàçàöü, ìàëàðàñ³éñêàÿ,

“êðýíëüñêàÿ”, øòî ¢ âÿë³êàé ñòóïåí³ òðûìàåöòà íà ì³ôàõ ðàñ³éñêà-³ìïåðñê³õ). Òàìó “ïîñòðàëàí³ÿëüíû ðýâ³ç³ýí³çì” äû ñïàäçÿâàíàÿ “äýêàíàí³çàöûÿ é äýì³ôàëàã³çàöûÿ” ìîãóöü ìåöü öàëêàì íåñïàäçÿâàíûÿ âûí³ê³: çàìåñò æàäàíàé íàâóêîâàé ³ñö³íû ³ çäàðîâàãà ðîçóìí, ïðà ÿê³ ñòîëüê³ ìàðûëàñÿ, íà ìåñöû ñê³íóòàé íàöûÿíàë³ñòû÷íàé ì³ôàëîã³³ êàí÷àòêîâà çàöâåðäç³ööà ³íøàÿ, êàíêóðýíòíàÿ, ÿø÷ý áîëüø àãðýñ³ ¢íàÿ. Ãýòàÿ ïàãðîçà íàêëàäåå íåì³íó÷û àää³òàê ³ íà ï³ñüìåíí³öêóþ òâîð÷àñöü, ³ íà ÷ûòàöêåå ¢ñïðûìàííå, ïääòðûìë³âàþ÷û ³ ¢ âÿë³êàé ñòóïåí³ ëåã³òûì³çóþ÷û çàõâàòíå àñåâòí³öêà-íàðîäí³öê³õ ïàðääûãà¢, à ç ³íøàãà áîêó — ïðûíóøàþ÷û íàâàò íàéáîëüø çàöÿòûõ ì³ôàáîðöà¢ äà ¢ñÿëÿê³õ äàäàòêîâûõ òëóìà÷ýíîÿ¢ äû çàñöÿðîãà¢ ñàìàäïðà ¢äàëüíàãà õàðàêòàðó. Âîñü ³ Ïÿòðî Ñà¢÷àê, çàëë³êà¢øû êàëåãà¢ äà äýì³ôàëãà³çàöû³, òóò óñ¸òàê³ äàäàå: “Ãýòà íå çíà÷ûöü, øòî òðýáà ïàçáÿãàöüí àñàáë³âàé ïðàáëåìàòûê³ ¢êðà³íñêàé ë³òàðàòóðû, ÿêàÿ âûÿ ¢ëÿåöòà ¢ ÿå êàëàí³ÿëüíûõ ðûñàõ äû íÿïî¢íûõ êóëüòóðíûõ êàòýãîðûÿõ”. Ïðàñòåé êàæó÷û, “ïîñòðàëàí³ÿëüíàÿ” ¢êðà³íñêàÿ ðýàëüíàñöü — ãýòà íå òîëüê³ ïàêàçíå ¢øàíàâàííå Ñòóñà (“íàçûâàííå ¢ñòàíîâà¢ äû ïðýì³ÿ¢ ÿãî ³ìåì”), àëå é íàøìàò ãëûáåéøàå, íóòðàíû ¢øàíâàííå ïîñòñàâöêàþ ¢ëääàþ é ìàëàðàñ³éñêà-ñàâåöê³ì àáûâàöåëåì óñÿãî òàãî, øòî ïðûíöûïâà íåñóìÿø÷àëüíàå ç ïàìÿöòþ ïðà Ñòóñà, ääêðûòà âàðîæåå ÿãî âîáðàçó — ää íåçë³÷îíûõ, ïà ¢ñ¸é Óêðà³íå, ïîí³êà¢ “ïðàâàäûðó” äà ñîòíÿ¢ êàëãàñà¢, çàâîäà¢ ³ øàõòà¢ ÿãî ³ìÿ; àä íåñêàñàâàíûõ äàãýòóëü ñâÿòà¢ “ïåðâîãî ìàÿ” ³ “îêòÿðüñêîé ðåâîëþöèè” äà íÿçìåíûõ ñàöðýàë³ñòû÷íûõ ³êàíàñòàñà ¢, àäêðûòûõ öÿìåð, øòî ïðà¢äà, ³ äëÿ Ñòóñà; àä ïåðñàíàëüíûõ ïåíñ³ÿ¢ äëÿ êàäýáýøí³êà¢, ÿê³ÿ ïðûâÿë³ ïàýòà ¢ ìàã³ëó, äà òðàäûöûêíàé óêðà³íàôîá³³ ìàëàðàñ³éñêàã ëþìåíà, ÿê³ ÷àñ àä ÷àñó äãáóêàåöòà ñâà³ì à¢òýíòû÷íûì ãîëàñàì — òî çàñâ³ñòâàþ÷û íà ç’åçäçå ðàñ³éñê³õ ñóïîëàê Óêðà³íû â³öý-ïðýì’åðà ¢ðàáó, ÿê³ íàâàæû¢ñÿ ïàâ³òàöü ³õ ïà-¢êðà³íñêó, à òî ï³øó÷û êðàñàìî¢íûÿ ë³ñòû äà àáíàãî ç ³í³öüýòàðà¢ óñòàëÿâàííý ïîìí³êà Ñòóñó: “À òåáå ïàìýòíêà íå áóäåò, êàê òû î÷åíü áåñïîêîèòüñÿ î òàêîì æå ãàäå, êàê è òû ñàì, Ñòóñå. Òû ïðîñòî áóäåøü â Äíåïðå êîðìèòü ðûá ñ êàìíåì íà øåå. Ýòî ÿ òåáå ãàðàíòèðóþ... Ñìåðòü ïðåäàòåëÿì òðóäîâîãî íàðîäà”. Ó ãýòûì êàíòýêñöå — êàíòýêñöå õàëîäíàé ãðàíäæýíêèé âàéíû, âàéíû äûñêóðñà¢ äû ì³ôàëîã³ÿ¢ — íàäòà ¢æî äïòûì³ñòû÷íûì âûãëÿäåå òýç³ñ ääíàãî ç íàéáîëüø çàöÿòûõ ïðûõ³ëüí³êà¢ êóëüòóðíàãà “ïîñòðàëàí³ÿë³çió” Ìàðêà Ïà¢ëûøûíà, øòî, ìà¢ëÿ¢, “ç ïðûõîäàì íåçàëåæíàñö³ öýêûÿ ïëàñòû ñòàðîãà àíòûêàëàí³ÿëüíàãà äûñêóðñó ñòðàö³ë³ ñâàþ âàñòðûíþ, ó ïðûâàòíàñö³, íàáîð ïàòðàáàâàíÿ¢,

íàê³ðàâàíû íà àáàðîíó ¢êðà³íñêàé ìîâû”, ³ øòî ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå àíòûêàëàí³ÿëüíûÿ òâîðû ãó÷àöü ÿê “ïàëåì³÷íû âûñòóí ó âàæíûì, àëå ¢æî ñêîí÷àíûì äûñïóöå”. Íà æàëü, àí³ äûñïóòò íå çàâåðøû¢ñÿ, àí³ ïàòðýáà ¢ ááàðîíå ¢êðà³íñêàé ìîâû íå àäïàëà, ÿê áû íàì ãýòàãà — íå ìåíø çà à¢ñòðàë³éñêàãà ïðàòåñàðà — í³ õàöåëàñÿ. Äîñâåä áåëàðóñêàìî¢íûõ ááàðûãåíà¢ ó ñóñåäíÿé êðà³íå â³äàâî÷íà ïàêàçâàå, ÿê³ äç³¢íû âûãëÿä ìîæà íàáûâàöü “ïîñòêàëàí³ÿë³çì” ñàâåöêàé ðàñôàñî ¢ê³.

6. Ó ãýòûì êàíòýñöå ÿø÷ý áîëüø àïòûì³ñòû÷íûì ³ çàãàäêââûì âûãëÿäàå òýç³ñ ³íøàãà êðûòûêà, Âàñ³ëÿ ²âàøê³, ïðà òîå, øòî ³ìÿ Ñòóñà ¸ñöü “öÿïåð àäíîé ç ãàëî¢íûõ ýìáëåìà¢ íîâàé ñ³ñòýìû ¢ëàâû, øòî ïðûõîäç³öü íà çìåíó ñòàðîé, ÿêàÿ âûðàäç³èàñÿ”. Êàê³ à ¢ñòðàê³éñê³ ïðàòåñàð ó 1992 ãîäçå ìîã ÿø÷ý íå çðàçóìåöü ñàïðà ¢äíàé ñóòíàñö³ “íîâàé” óëàâû, äûê óêðà³íñê³ à¢òàð ó 1994-ì ìóñ³¢ áû ¢æî ãýòóþ ¢ëàäó áà÷ûöü íàñêðîçü ³ íå ðàá³öü íåçàñëóæàíûõ êàìïë³ìåíòà¢ ëþäçÿì, ÿê³ÿ é ³ìÿ òàêîãà “Ñòóñ” ó æûöö³ íå ÷óê³ (íå òàê äà¢íî àäç³í ç ³õ ø÷ûðà çäç³¢ëÿ¢ñÿ ¢ ìóçå³ Øà¢÷ýíê³, øòî íàø ïðàðîê, âûÿ¢ëÿåöòà, ÿø÷ý é êàðö³íû ìàëÿâà¢!..). Ñòðîãà êàæó÷û, ïîñòàâåöêàÿ ¢ëäää âà ¡êðà³íå íå ìîæà âûêàðûñòàöü Ñòóñà ÿê ýìáëåìó ç òûõ ñàìûõ ïðû÷ûíà¢, ç ÿê³õ íå ìîæà ÿãî âûê³íóöü óïðî÷ê³ ïää õàëåðó: ó àáîâáóõ âûïäâêão ÿíà ðûçûêóå íàñòðî³öü ñóïðäöü ñÿáå ïàëîâó ãðàìàäçÿíà¢. Äûé, àêàçâàåöòà, ïàä “ïàë³òû÷íàé óëäàþ” êðûòûê ðàçóìåå íå àáîäáóõ íàøûõ ïðýç³äýíòà¢, íå ê³ðà¢í³êî¢ Âÿðõî ¢íàé Ðàäû ³, âÿäîìà æ, íå íåçë³÷îûõ ïðýì’åð-ì³í³ñòðà¢, à êàëåà-ë³òàðàòàðà¢, íå ña ñâàéãî, ïðà¢äà, à ç òðîõ³ ñòàðýéøàãà ïàêàëåííÿ. Òàê, ñëóøíà ñöâåðäç³¢øû, øòî “ì³ô ïðà Ñòóñà — äàâîë³ ýôåêòû¢íû ñðîäàê ïàë³òû÷íàé áàðàöüáû”, ¸í äàëåé òëóìà÷ûöü: “Ì³ô ïðà ïàýòà ïàòðýáíû òûì, õòî öÿïåð óòðûùë³âàå ïàë³òû÷íóþ ¢ëäáó, ã.çí. ïàêàëåííþ “øàñö³äçåñÿòí³êà¢”. Ïåðàë³÷ó òîëûê³ íåêàëüê³õ ïðàäñòà¢í³êî¢ ïåðøàé “äûíàñòû³ ìàñòàêî¢”: ². Äçþáà, ². Äðà÷, Ì. Æóë³íñê³, ß. Ñâÿðñöþê, Ì. Õàëîâíû, Ì. Êàòþá³íñêàÿ, Ì. ²ëüí³öê³”. ßê³ÿ àäíîñ³íû ìàþöü Ñâÿðñöþê, Õàëîâíû é Êàöþá³íñêàÿ äà “ïàë³òû÷íàé óëäûû” — ãýòà âÿäîìà õ³áà øòî òîëüê³ ñàìîìó êðûòêó. Àëå ¢ çàãàäêâàé âàðîæàñö³ äà ïàïÿðýí³êà¢-øàñö³äçåñÿòí³êà¢ Âàñ³ëü ²âàøêà äàõîäç³öü ëåäçü íå äà íåéêàé òýíðû³ “¢ñå¢êðà³íñêàé çìîâû”, ïàðàäàêñàëüíûì ÷ûíàì ïàääàþ÷ûñÿ òîé ñàìàé ïàíóë³ñöêàé ì³ôàòâîð÷àñö³, ç ÿêîé í³áûòà çìàãàåöòà. Ó âûïàäêó Ñòóñà, òëóìà÷ûöü ¸í, “ìû ìàåì ñïðàâó ç àäíûì ç óí³âåðñàëüíûõ ì³ôà¢ ñó÷àñíàãà ¢êðà³íêàãà ãðàìàäñòâà, ³ âûéñö³ çà ÿãî (ì³ôà) ìåæû,

çðàá³ööà ÿãî äýì³ñòûô³êàòàðàì ³ “äýêàíñòðóêòàðàì” àçíà÷àå — íå áîëüø ³ íå ìåíø — à¢òàìàòû÷íà àïûíóööà ïà-çà ãðàìàäñòâàì — ïåðñïåêòûâà ìàëàïðûåìàÿ, àñàáë³âà çâàæàþ÷û íà òàòàë³òàðíóþ ïðûðîäó àïîøíÿãà”. Øòî ì³ô Ñòóñà âà ¡êðà³íå çóñ³ì íå “¢í³âåðñàëüíû” — ìû ¢æî àäçíà÷àë³; ¸í ³ñíóå ãàëî¢íûì ÷ûíàì ñÿðîä ò.çâ. “ñâÿäîìàà ¢êðà³íñòâà”, ÿêîå ¢ íàéëåïøûì âûïàäêó ñêëàäàå ÷âýðöü íàñåëüí³öòâà. Òûì ÷àñàì òðû ÷âýðö³ æûâóöü ñàáå ñïàêàéíþñåíüêà, í³÷îãà ïðà ãýíû ì³ô íå âåäàþ÷û é çóñ³ì íå ïðàñÿêàþ÷ûñÿ “ìàëàïðûåìíàþ ïåðñïåêòûâàþ” àäïàäçåííÿ àä ãðàìàäñòâà, ÿêîå ðýàëüíà çâîäç³öà äà Ñàþçó ï³ñüìåí³êà¢, ²íñòûòóòó ë³òàðàòóðû, Òàâàðûñòâà ¢êðà³íñêàé ìîâû, Êàíãýñó ¢êðà³íñêàé ³íòýë³ãåíöû³ äû ÿø÷ý íåêàëüê³õ àðãàí³çàöûÿ¢, ÿê³ÿ íàìàëîâó ñêëàäàþöà ç òûõ æà ñàìûõ ëþäçåé. Ìîæíà, âÿäîìà, óñëåä çà Ñâåðñòþêîì êàçàöü ïðà Ñòóñàâó “âåë³÷çíóþ (!) ïàïóëÿðíañöü öÿïåð âà ¡êðà³íå” àëüáí ¢ñëää çà ²âàíàì Äðà÷îì — ïðà “ñàêðóøàëüíóþ é íåïåðàìîæíóþ ñ³ëó” ÿãî âåðøà¢ (“Äàðÿìíûÿ ïàòóã³ òûõ, õòî íàìàãàëöà ïåðàñòóï³öü ³ì äàðîãó. Ñóïðàö³¢ëåíå íàäàëî âåðøàì òðàã÷íàãà ïàýòà íåéìâåðíóþ ¢ñ¸ïðàá³¢íàñöü”); ìîæíà íàâàò ç ãðóïàé â³íí³öêàé ³íòýë³ãåíöû³ ñïàñëàööà íà ¢ñåíàðïãíóþ ñëàâó ïàýòà, àïåëþ÷û äà ñëîâà¢ ðýêòàðà ìÿñöîâàãà ïåä³íñòûòóòó ïðà ïðûñâàåíå ¢ñòàíîâå ³ìÿ Âàñ³ëÿ Ñòóñà: “Ãðàìàäñêàñöü Óêðà³íû, ó ïðûâàòíàñö³ Â³íí³÷ ÷ûíû, ðûõòóåööà äà àäçíà÷ýííÿ 60-ãîääçÿ ç äíÿ íàðàäæýííÿ Âàñ³ëÿ Ñòóñà — àäíàãî ç íàéâûá³òíåøûõ óêðà³íñê³õ ïàýòà¢ XX ñòàãîääçÿ... Óñå ìû, â³íí³÷àíå, ãàíàðûìÿ ³ìåì âûäàòíàãà çåìëÿêà ³ ðàçóìåì, øòî ãîäíàå ¢øàíâààíå ÿãî ïàìÿö³ — ñïðàâà âàæíàÿ, ïà÷ýñíàÿ é íåääêëàíàÿ...” Àä íåäàõîïó ïý¢íûõ ñàöûÿëãà³÷íõ äàñëåäàâàííÿ¢ ìû òàê ³ íå çìîæàì âûçíà÷ûöü àí³ ìåðû “ïàíóëÿðíàñö³”, àí³ ñ³ëû “¢ñ¸ïðàá³¢íàñö³”, àí³, çðýøòû, êîëüêàñíûõ ïàìåðà¢ “ãðàìàäñêàñö³ ¡êðà³íû” ³, “ó ïðûâàòíàñö³, Â³íí³÷ ÷ ûíû”. Ìîæì ñàïðà¢äû ¢çÿöü íà âåðó, øòî ïàíóëÿðíàñöü ãýòàÿ “âåë³÷ýçíàÿ”, à ¢ñ¸ïðàá³¢íàñöü — “íåéìàâåðíàÿ”, ³ øòî “óñå ìû, â³íí³÷àíå”, — ãýòà ÿø÷ý íåõòà, àêðàìÿ à¢òàðà¢ ë³ñòà, à “ãðàìàäñêàñöü Óêðà³íû” — ãýòà ¢æî íåé³ ³íøû ãðàìàäñê³ ôåíîìåí, ÷ûì òîé, øòî àäíàäóþíà çàñóäæâà¢ ïàñêâ³ë³ Ñàëæàí³öûíà, âûìàãà¢ ñìÿðîòíàé êàðû äëÿ âîðàãà¢ íàðîäó é íàòî¸íà ðûõòàâà¢ñÿ äà àäçíà÷ýííÿ ÷ àðãîâàé Êàñòðû÷í³ôêàé ðýâàëþöû³ äû þá³ëåþ Ãåíåðàëüíàãà ñàêðàòàðà. “Óêðà³íê³ íàðîä”, ÿê ìû âåäàåì ç êëàñ³÷íàà ïàíóë³ñöêàãà ì³ôó, ãýòà ¢èäàëüí³ê óñ³õ öíîòà¢, íîñüá³ò íàéâûøýéøûõ ìàðàëüíûõ äû ýñòýòû÷íûõ âàðòàñöÿ¢, íåïàãðýøíû ñóääçÿ ³ ìóäðû âûõâàòåëü. ² êàë³ ðýàëüíàñöü íå àäïàâÿäåå ãýòàìó ì³ôó, òûì ãîðø äëÿ ðýàëüíàñö³. Êàë³ ìû, ñêàæàì, íà ¢ëàñíûÿ âî÷û

ïàáà÷ûì ó êí³ãàðíÿõ âûäàäçåíû ì³çýðíûì íàêëàäàì ³ íåðàñïðàäàäçåíû çà ïÿöü ãàäî¢ øìàòòîìí³ê Âàñ³ëÿ Ñòóñà, ìóñ³ì àäðàçó ïðûïóñö³öü, øòî íåéê³ÿ ö¸ìíûÿ ñ³ëû íàêë³êàë³ íàñëàíí¸ íà ¢êðà³íñê³ íàðîä, êàá ¸í íå ìîã í³÷îãà äàâåäàööà ïðà òîé øìàòòîìí³ê ³ âûÿâ³öü ñâàþ ëþáî¢ äà ïàýòà ïðàç íàéáîëüø ðàöûÿíàëüíû, çäàâàëàñÿ á, ñïîñàá — íàáûöö¸ ÿãî êí³æàê. Êàë³ ìû ñàì³ ïðàâÿäç¸ì àïûòàííå ñÿðîä øêîëüí³êà¢ ³ âûÿâ³ì ðàïòàì, øòî áàëüøûíÿ ç ³õ íå ìàå íàéìåíøàãà ¢ÿ¢ëåííÿ ïðà òîå, õòî òàê³ Ñòóñ (à òûì áîëüø — ïðà ÿãî âåðøû), ïåðàêàíàåì ñÿáå, øòî ãýòà íåñàïðà¢äíàÿ ¢êðà³íñêàÿ (àëüáî ¢âîãóëå íå¢êðà³íñêàÿ ö³ íàâàò àíòû ¢êðà³íñêàÿ) øêîëà, íåñàïðà¢äíûÿ âó÷í³, íåñàïðà¢äíûÿ íàñòà¢í³ê³, òûì ÷àñàì ÿê ÿíû ñàïðà¢äíûÿ... (òîëüê³ ì³ôàòâîðöàì âÿäîìà, øòî òàêîå “ñàïðà¢äíû” íàðîä, äçå ¸í ïåðàáûâàå é øòî ¸í íàïðà¢äó äóìàå). Òàêñàìà äà “íåñàïðà¢äíàãà”, “íå¢êðà³íñêàãà” íàðîäó íàëåæàöü, íàïý¢íà, ³ ïðàôåñàðû Â³íí³öêàãà ïåä³íñòûòóòó — óñÿ âó÷îíàÿ ðàäà, ÿêàÿ, íàñóïåðàê “âåë³÷ýçíàé ïàïóëÿðíàñö³” Ñòóñà äû “íåéìàâåðíàé óñ¸ïðàá³¢íàñö³” ÿãî âåðøà¢, àäõ³ë³ëà âûøýéçãàäàíû êëîïàò ãðóïû ³íòýë³ãåíòà¢ ïðà ïðûñâàåííå ÂÍÓ ³ìÿ ïàýòà — íà òîé ïàäñòàâå, øòî Ñòóñ, ìà¢ëÿ¢, “íå êëàñ³ê óêðà³íñêàé ë³òàðàòóðû (sic!), íå âó÷û¢ñÿ ¢ Â³íí³öê³ì ïåä³íñòûòóöå, íå ïðàæûâà¢ ³ íå ïðàöàâà¢ ó Â³³í³öû”. Ì³ô³÷íàÿ ñâÿäîìàñöü íàäàå âûðàøàëüíàå çíà÷ýííå íå ðýàëüíàìó, à ìàã³÷íàìó çíà÷ýííþ ñëîâà¢, ïåðàáûâàþ÷û ¢ òàêîé ñàáå “â³ðòóàëüíàé ðýàëüíàñö³” “â³ðòóàëüíàé Óêðà³íû” (çãîäíà ç äàñö³ïíûì àçíà÷ýííåì Ðûãîðà Ãðàáîâ³÷à) ö³, ïåðàôðàçóåì ³íøàãà íàâóêî¢öà, ñòâàðàþ÷û íàâîêàë ñÿáå ãðàìàäñòâà, ÿêîå ¸ñöü íå òîëüê³ ¢ÿ¢ëåíàå (ÿê óñÿê³ íàðîä), àëå é ñóöýëüíà ¢ÿ¢íàå (ÿê íàðîä óêðà³íñê³ âà ¢ÿâå íàðàäàëþáöà¢). Äàñòàòêîâà, íàïðûêëàä, ç³ðíóöü íà áàäç¸ðóþ ñòûë³ñòûêó øìàòë³ê³õ þá³ëåéíûõ àðòûêóëà¢ ³ çãàäàê, êàá ïàáà÷ûöü, ÿê ãëûáîêà ¢ëåçë³ ¢âà ¢êðà³íñêóþ ìåíòàëüíàñöü ñòýðýàòûïû íàðîäí³öêàé àã³ÿãðàô³³, óçìîöíåíûÿ é ÿø÷ý áîëüø áàíàë³çàâàíûÿ àã³ÿãðàô³ÿé ñàöðýàë³ñòû÷íàé: “×àëîì ìóäðàãà, äàë¸êàãëÿäíàãà é àä÷àéíà õðàáðàãà ¢êðà³íöà Âàñ³ëü Ñòóñ ñóòûêíó ¢ñÿ ç áóëüäîçåðíàþ ýïîõàé Áðýæíåâà-Ø÷àðá³öêàãà, ãåðà³÷íà çàã³íó¢, àëå íå ïðàéãðà¢. ßãî íàéáîëüø çàïàâåòíàÿ ìàðà çäçÿéñíÿåööà: àäðàäæàåööà ¡êðà³íà, ñòâàðàåööà ¢êðà³íñêàÿ íàöûÿ, ó ïàäìóðàê ÿêîé ïàêëà¢ ñâîé ÿñêðàâû òàëåíò ³ ñâàþ ëþáî¢ äà ¡êðà³íû é Âàñ³ëü Ñòóñ” (Ì³õàéëà Àñàä÷û “Âàñ³ëü Ñòóñ íà ôîíå ýïîõ³”). “Òàê, Âàñ³ëü Ñòóñ... ïåðàìîã, áî çäçÿéñíÿåööà ÿãî ìàðà áà÷ûöü âîëüíàþ ñâàþ Àé÷ûíó ¢ ëóíàíí³ áëàê³òíà-çàëàòûõ ñöÿãî¢. ² ïåðàìîæà êîæíû, õòî ïðîéäçå ÿãî øëÿõàì ó ³ìÿ ¡êðà³íû, ÿå ïî¢íàé äçÿðæà¢íàé íåçàëåæíàñö³. Íÿõàé ïðà ãýòà âåäàþöü óñå íàøûÿ êàòû, ïàêóëü íå

çí³êíóöü óø÷ýíò íà âå÷íûÿ âÿê³ ç äçÿðæà¢íàé òýðûòîðû³ ¡êðà³íû!” (Âàñ³ëü Çàõàð÷àíêà “¨í ïåðàìîã”). Àäçíà÷ûì, ì³æ ³íøàãà, øòî ãýòû é ïàäîáíûÿ ïàñàæû íàëåæàöü íå òðîå÷í³êàì-äçåñÿö³êëàñí³êàì, øòî ïàñïÿõîâà ñï³ñâàþöü ïóñòûÿ áàíàëüíàñö³ ç êåïñê³õ ïàäðó÷í³êà¢, à ë³òàðàòàðàì, à¢òàðàì êí³æàê ³, çðýøòû, äûñ³äýíòàì, ÿê³ÿ, ÿê ³ Ñòóñ, ñïàçíàë³ òóðýìíûÿ ðýïðýñ³³. Ó ïðûâåäçåíûõ ïàñàæàõ, àäíàê, ÿíû ãàâîðàöü íå ïðà ðýàëüíàãà Ñòóñà, íå ïðà ðýàëüíóþ ¡êðà³íó, à òîëüê³ ïðà ïý¢íûÿ ðûòóàëüíûÿ ôîðìóëû (÷ûì áîëüø øàáëîíûÿ, òûì ëåïø, áî ðûòóàëüíûÿ çàêëÿöö³ é íå ïàâ³íîû àäçíà÷àööà íáéêàé àñàáë³âàé “íàâ³íþ”); ³ ¢ñå ãýòûÿ ñëî¢íûÿ ìàí³ïóëÿöû³ ïàòðýáíûÿ òîëüê³ äëÿ ìàã³÷íàãà âûçâàëåííÿ “â³òàëüíàé ýíåðã³³”, ñêàíäýíñàâàíàé ó æûöö³ Ñòóñà, ³, äàïàâåäíà, ìàã³÷íàãà ¢ïëûâó íà ÷ûòà÷à-ñëóõà÷à äû íà ¢ååñü â³ðòóàëüíû “¢êðà³íñê³ íàðîä” (áí ãýòà æ çðàçóåëà, øòî ñÿðîä ðýàëüíàãà íàðîäó àõâî÷ûõ ñëóõàöü-÷ûòàöü ïàäîáíûÿ ïàñàæû çíîéäçåööà íÿøìàò — äûé ïåðàâàæíà ñÿðîä óæî “äàëó÷àíûõ”, ïà-ñåå÷àíûõ ó òóþ ñàìóþ ì³ô³÷íóþ ñ³ñòýìó äû ¢ ÿå ñ³ìâäë³÷íûÿ êîäû). Êàìåíòóþ÷û ñòðóêòóðó òàê³õ òýêñòà¢, Ïÿòðî Ñà¢÷âê ñïàñûëåäöòà íà ïðàöó ðàñ³éñêàãà ô³ëîñàôà Ãåíðã³ÿ Ôÿäíòàâà “Ñâÿòûÿ ñòàðàæûòíàé Ðóñ³”, äçå ñôàðìóëÿâàíûÿ òðû ãàëî¢íûÿ ïåðàäóìîâû äëÿ êàíàí³çàöû³ — “æûöö¸ äû ïïæçâ³ã ñâÿòîãà, öóäû é íÿòëåííàñöü ìîø÷à¢”. “Ïåðàëåë³ ç æûöö¸ì Ñòóñà, — ï³øà Ñà¢÷âê, — íäàçâû÷àéíûÿ: “ïïæçâ³ã” ÿãî ãåðà³÷íé àáàðîíû ¢êðà³íñê³õ ³íòÿëåêòóàëà¢, “öóä” ÿãîíàãà âûæûâàííÿ öÿãàì äî¢ã³õ ãàäî¢ ó êàíöëàãåðàõ, óøàíàâàííå “ìîø÷à¢” ïåðàïàõââàíåì ÿãî òëåíûõ ãñòàíêà¢ a la Øà¢÷ýíêà. Æûöö„ ö³ äàêëàäíåé, “æûö³å” Ñòóñà íàâàò ñóïàäàå ç ðûòàðû÷íà àðãàí³çàâàíûì³ ýòàïàì³ æûööÿ ñâÿòîãà äû ñà çãðóïàâàííåì ÿãî òâîð÷ûõ ýòàïà¢ íå ñàì³õ ïà ñàáå, àëå çãîäíà ç âûçíà÷ýííåì “ïàýòû÷íáé Ãàëãîôû”, ÿêîå íå ðàçðîç³âàå òâîð÷åå é ïàéóòí³öêàå æûöö¸ ïàýòà.

7. Óêðà³íñêàÿ ðýàëüíàñöü 60—70-õ áûëà, áåçóìî¢íà, íäàçâû÷àéíà ñïðûÿëüíàé äëÿ “êàòàêîìáââàé” êâàç³õðûñö³ÿíêàé ì³ôàòâîð÷àñö³ ñåêòàíóêàãà êøòàëòó. (Ñëîâà “ñåêòà” ìû ¢æûâàåì òóò ó íåéòðàëüíûì, ÷ûñòà íàâóêîâûì çíà÷ýíí³: ëàö³íñêå secta ïàõîäç³öü àä äçåÿñëîâà sequor, “íàñëåäóþ”, ³ àçíà÷åå “âó÷ýííå”, “ê³ðóíàê” äû àäïàâåäíà ÿãî ïðûõ³ëüí³êà¢, íÿçâîäíûõ ç ïàíî¢íàé ðýë³ã³ÿé. Òî áîê àçíà÷åå, ïà ñóòíàñö³, òîå ñàìàå, øòî é íàéïàïóéÿðíåéøàå ¢ íàñ ñëîâà “äûñ³äýíò” — àä ëàö³íñêàãà dissidens, “íÿçâîäíû”, — óæûâàíåå ñïà÷àòêó òàêñàìà ¢ ÷ûñòà ðýë³ã³éíûì êàíòýêñöå é òîëüê³ ¢ íîâûÿ ÷àñû ïåðàíåñíàå íà ïàë³òûêó é ³äýàëîã³þ.) Îïçíåñàâåöêàÿ ³ìåðûÿ áûëà

¢æî, ç àäíàãî áîêó, äàñòàòêîâà ãí³ëîé ³ ³äýàëàã³ ÷ íà ñïàðàõíåëàé, êàá ïðûìóøàëü íàéáîëüø íå¢òàéîì¢íûõ ³íòýë³ãåíòà¢ äà ¢ñÿëÿê³õ ðýâ³ç³ÿí³ñöê³õ ö³ àïàç³öûéíûõ åðàñÿ¢, à ç ³íøàãà áîêó — âûãëÿäàëà ¢ñ¸ ÿø÷ý äàñòàòêîâà ìîöíàþ ³, ãàëî¢íàå, äàñòàòêîâà òýðàðûñòû÷íàþ, êàá ñôàðìàâàöü ó íåøìàòë³ê³õ äûñ³äýíòà¢ äóõ àáðàíñü³, àõâÿðíàñü³ é ïàêóí³öêàãà ¢ðàòàâàííÿ. Ãýòûÿ ìàòûâû, áÿññïðý÷íà, çàñëóãî¢âàþöü àñîáíûõ äîñëåäà¢ — àä ïàñëÿäî¢íàãà ñöâÿðäæýííÿ ðàííåõðûñö³ÿíêàé “äïàíòàíàñü³” ÿê íàéâûøýéøàé öíîòû ¢ ïóáë³öûñòûöû Âàëÿíö³íà Ìàðîçà äà íå ìåíø ïðàãðàìíàé óñòàíî¢ê³ ²ðûíû Êàë³íåö íà âûêàíàííå ðîë³ Íàñòà¢í³êà, ÿê³ ïðàïâåäóå (à íå ïðîñòà ïðàâîäç³öü êàíñï³ðàöûéíóþ ïàðòûéíóþ ðàáîòó) ñÿðîä âóçêàãà êîëà Âó÷íÿ¢; àä ïàðàäûãàòû÷íàãà ñàìâûäà¢íàãà öûëëó âåðøà¢ ²ãàðà Êàë³íöà “Òðýíàñ íàä ÿø÷ý àäíûì êðûæîâûì øëÿõàì” (ïðûñåå÷àíûõ òîëüê³ øòî àñóäæàíàìó íà 14 ãàäî¢ Âàëÿíö³íó Ìàðîçó) — äà íå ìåíø õàðàêòýðíûõ ìàòûâà¢ óëàñíàãà “êðûæà”, “÷àðû” äû “Ãàëãîâû” ¢ âåðøàõ ³ ë³ñòàõ Âàñ³ëÿ Ñòóñà (ñþäû æ ìîæíà äàëó÷ûöü ³ ÿãî ïàðà¢íàííå ñÿáå ç ãëàäûÿòàðàì ñÿðîä ðûìñêàãà êàë³çåþ — òàêñàìà äàâîë³ âûðàçíàÿ ðàííåõðûñö³ÿíêàÿ àëþç³ÿ). Òàêàÿ ñàìà³äýíôûô³êàöûÿ, áåçóì¢íà, äàâàëà ìàëûì, ðàçãðóíàâàíûì, àáÿñêðî¢ëåíûì êàáýá³ñöê³ì òýðîðàì êóïêàì äûñ³äýíòà¢ àä÷óâàíå íåàáõîäíàé ñàë³äàðíàñö³, à ãàëî¢íàå — ðàá³ëà ³õ áåçíäåçåéíóþ áàðàöüáó íåäàðýìíàþ äû íáååçíàäçåéíàþ. “²äýÿ ïàêóí³öòâà, — ÿê ï³øà ç òðîõ³ ³íøàé ïðû÷ûíû Ïÿòðî Ña¢÷àê, — íå òîëüê³ àá’ÿäî¢âàëà ðîçíûÿ öàðêî¢íûÿ ñóïîëê³, ðàñê³íóòûÿ ïà ðûìñêàé ³ìåðû³, àëå ³ ïàñïÿõîâà ñóïðàöüñòàÿëà ðàñïà¢ñþäæâàíîþ ãíàñòû÷íûõ ³íûõ ³äÿ¢, àñàáé³âà ³äý³ ïðà ìàðíàñöü ïàéóí³öòâà”. Ïà ñóòíàñö³, âíáðàç ³äýàëüíàé “Óêðà³íû” ìàäýëþåöòà òóò ÿê òàêîå “Âàëäàðñòâà Íÿáåñíàå”, ÿêîå, ÿê âÿäîìà, çíàõîäç³ööà íå äçåñüö³ ¢ äàë¸êàé ³ íåäàñÿæíàé áóäó÷ûí³, à òóò ³ öÿïåð, ó êîæíûì ç íàñ — òðýáà òîëüê³ ïà÷óöü ÿãî é çë³ööà ç ³ì, óâàéñö³ ¢ ÿãî ¢ ø÷àñë³âûì ïðàñâÿòëåíí³. Ó ïý¢íàé ìåðû äà òàêîãà ðàçóìíÿÿ ïàýòûê³ é âíáðàçó Ñòóñà íàáë³ç³ ¢ñÿ Âàñ³ëü ²âàøêà ¢ çãàäàíûì òóò àðòûêóëå (óëàñíà, ó ÿãî äðóãîé, ìåíø âàÿ¢í³÷àé, çàòîå áîëüø àíàë³òû÷íé ÷àñöû), ïðàí³êë³âà ñöâåðäç³¢øû, øòî “êëþ÷îì äà òâîð÷àñö³ ïàýòà” ç’ÿ¢ëÿåöà “õðûñö³ÿíêàÿ ïåðñàíàë³ñöêàÿ ìàòâô³ç³êà”. Âûêàðûñòî¢âàþ÷û í³öøà¢ñéóþ ³íòýðïðýòàöûþ ñ³ìâàëà¢ “Ñûíà” é “Àéöà” ÿê, àäïàâåäíà, “óâàõîäæàííå ¢ ïà÷óöü¸ àãóëüíàãà ïðàñâÿòëåííÿ” äû ïåðàáûâàííå ¢ ³ì, ó “ïà÷óöö³ âå÷íàñö³ é äàñêàíàëàñö³”, à¢òàð öàëêàì ñëóøíà çà ¢âàæå, øòî “àä÷àéíà ñìåëûÿ, íà ìÿæû ¢ñ³õ ô³ç³÷íûõ ³ äóõî¢íûõ ñ³ëà¢, ñïðîáû íàáë³ç³ööà äà “Àéöà”, ääíàâ³öü àíòàëãà³÷íå

àäç³íñòâà ïàì³æ ²ì ³ ÷ àëàâå÷ûì “ÿ” âûçíà÷àþöü ìàã³ñòðàëüíóþ ïàýòû÷íóþ òýìó “Ïàë³ìïñåñòà¢”, ³ øòî ¢ ãýòûì ñýíñå ³ñíóå “áåññóìíå ¢íàÿ çäðîäíåíàñöü ñâåòàìîãëÿàà¢ à¢òàðà “Ïàë³ìïñåñòà¢” ³ “áàðîêàâàãà ÷ àëàâåêà”: ïåðàáóñ³ì ÿíà âûÿ¢ëÿåöà âà ¢í³âåðñàëüíûì ñ³ìâàë³çìå, íàðîäæàíûì âåðàþ âà “¢ñþäûïðûñóòíàñöü” Áíãà” (³, äàäàì, “Íÿáåñíàé Óêðà³íû”, êàë³ ãàâîðêà ³äçå ïðà Ñòóñà äû ÿãî ñó÷àñí³êà ¢). Àìîøíÿå ¢äàêëàäíåíå âûêëþ÷íà íåàáõîäíàå, ïàêîëüê³, ó àäðîçíåíå àä “áàðîêââãà ÷ àëàâêà”, äëÿ ÿêîãà ïûòàíå ñó÷àñíàé íàöûÿíàëüíàé ³äý³ áûëî ìàëàñóòíàíûì ö³ çóñ³ì íåçðàçóåëûì, Ñòóñ íå ìîã íå ïåðàæûâàöü ãýòàå ïûòàíå ÿê ñóòíàñíàå, àñíî¢íàå. À òàìó íå ìîã íå àä÷óâàöü ³ ïý¢íàãà “êàíôë³êòó ³íòåðýñà¢” ïàì³æ, óìî¢íà êàæó÷û, “Áîãàì” äû “¡êð³íàþ” (ÿêîé áû “Íÿáåñíàé” ÿíà í³ áûëà). Òóò, â³äàâî÷íà, õàâàëèñÿ êðûí³öà òðàã³çìó, àä ÿêîãà, íà æàëü, íàäòà ðàøó÷à àäìà¢ëÿåöà ²âàøêà òîëüê³ íà òîé ïäñòàâå, øòî, ìà¢ëÿ¢, “õðûñö³ÿíñêàÿ ïàðàäûãìà, ÿêîé ïàý÷ ïðûòðûìë³âà¢ñÿ öÿãàì óñÿãî æûöö¸âàãà øëÿõó, ³ñíóå, ÿê âÿäíìà, áåç òðàã³÷íáé ñâÿäíìàñö³ ³ íàâàò íàñóíåðàê ¸é. Ó ñ³ìâàëå “Ñûíà” ìåñöà òðàã³÷íãà çàéìàå ïàêóòà. Òîëüê³ ÿíà — øëÿõ äà ø÷àñöÿ, ³ òîëüê³ äçÿêóþ÷û ¸é çäàáûâàåöòà ãîäíåå é âûñîêàå æûöö¸, ö³ òî — æûööÿñìåðöü”. Íå òðýáà, äóìàþ, òëóìà÷ûöü ðîçí³öó ïàì³æ àáñòðàêòíàþ ïàðàäûãìàþ äû êàíêðýòíà-÷ äëàâå÷ûì, çà¢ñ¸äû íåäàñêàíàëûì ña øìàòë³ê³õ ïðû÷ûíà¢ íàìàãàíííåì ÿå “ïðûòðûìë³âàöòà”. Ïî¢íàå çë³öö¸ ç ääïàâåäíàþ “ïàðàäûãìàé” ³, íàðýøöå, ç “Àéöîì” ðîá³öü ýñòýòû÷íóþ ïàòðýáó ï³ñàííÿ ³ íàãáóë òâîð÷àñö³ íåäðý÷íàþ, ïðîñòà áÿçãëóçäàþ: òâîð÷àñöü ìàã÷ûìàÿ òîëüê³ ÿë ðýôëåêñ³ÿ ïý¢íàãà øëÿõó, çìàãàíííÿ¢, ïàêóòà¢, ñóìíåâà¢, ääíûì ñëîâàì — ÿê ñâÿäîìàå ö³ íåñâÿäîìåå àäëþñòðàâàííå ïý¢íàé òðàã³÷íáé ñóïýðý÷íàñö³. Ç ïîãëÿäó æ “âå÷íàñö³” äû “äàñêàíàëàñö³”, äàñÿãíóòàé àäýïòàì, òâîð÷àñöü íå ìàå í³ÿêàãà ñýíñó: ÿíà — í³øòî ñóïðàöü ñàìîãà æûööÿ — ø÷àñë³âàãà é ñàìàäàñòàòêîâàãà ïåðàáûâàííÿ ¢ äàñêàíàëàñö³, òî áîê ó Âå÷íàñö³, òî áîê ó Áîãó. Ïàäîáíà, øòî Êàíñòàíö³í Ìàñêàëåö ó “Ñòðàñöÿõ ïà Àé÷ûíå” ïðàí³êë³âà àä÷ó¢ ãýòóþ ãëûá³íóþ ñóïÿðý÷ë³âàñöü Ñòóñàâàé òâîð÷àñö³, êàæó÷û ïðà “ñïðý÷êó ñóïðàöüëåæíàñöÿ¢ ³ íåìàã÷ûìàñöü óðà¢íàâàæûöü ³õ” äû ïðà íà³¢íóþ “êàíâåðñ³þ ïåðøàñíà ðýë³ã³éíàãà ïà÷óöÿ ³ ìûñëåíÿ ¢ ïàë³òû÷íûõ êàòýãîðûÿõ” ó ðàí³õ Ñòóñàâûõ òâîðà. À çðýøòû, ³ ¢ ïàçíåéøûõ òâîðà¸í çà¢âàæàå “äçåå êàðäûíàëüíà ðîçíûÿ ¢ñòàíî¢ê³ øòî äà Áîãà, àäíà÷ àñîâà ïðûñóòíûÿ ¢ ñâÿäîìàñö³ Ñòóñà, ÿê³, çäàåöà, íå çà¢âàæàå, øòî àäíà ç ³õ ïÿðý÷ ûöü äðóãîé (äëüáî æ ãýòàÿ áà÷íàÿ ñóïÿðý÷íàñöü íå ìàå äëÿ ÿãî çíà÷ýííÿ)”. ²âàøêà ë³÷ûöü, øòî “ñóòíàñöü òâîð÷àñö³ [Ñòóñà],

ÿê ³ ¢ñÿãî ÿãî áûööÿ, — ó íàïðóæàíûì ñóïðàöüñòàÿíí³ ðàñêðûöÿ é çàõàâàííÿ”: “ × ûì áíëüø ðàñêðûâàåöà ¸í ó ñâà³õ ååðøàõ, òûì áíëüø òàÿìí³ ÷ àé ³ íåïðûñòóíîàé ñòàíîâ³öà ÿãî ÷ àëàâå ÷ àÿ ñóòíàñöü”. Ìàñêàëåö áà ÷ ûöü ó àñíîâå ÿãî ïàýòû ÷ íàãà ìûñëåííÿ ïðûíöûï “êàìïëåìåíòàðíàñö³”: “êàë³ êðàéí³ÿ ÷ ëåíû á³íàðíàé àïàç³öû³ — óìîâà àäç³í äàíàãî, ³ òàäû ³ñòîòíåøàé ¸ñöü ñóâÿçü ïàì³æ ³ì³ äû ôóíêöûÿ ñàìîé àïàç³öû³, à íå áà ÷ íàå ñóïðàöüñòàÿííå”. ¨í êàæà ïðà “ðîçíàíâ³ðàâàíàñöü” ³ “äâó³ñíàâàííå” Ñòóñà, àáóìî¢ëåíûÿ ñêðûæàâàííåì “ââóõ ðîçíûõ ðàçóìåííÿ¢ ë¸ñó — ñòà³ ÷ íàãà ôàòóìó é ñó ÷ àñíàé “ïàë³òûê³ ÿê ë¸ñó” (³, äàäàì, ÿê ýðçàöó ðýë³ã³³), ïðà “äðàìàòû ÷ íóþ ñóïÿðý ÷ ë³âàñöü” ïàýòàâàãà ñâåòàïîãëÿäó, “ÿêîé ¸í, çäàåöà, íå çà¢âàæà¢, ñ³íòýçóþ ÷ û äâà æûöö¸âûÿ ïðûíöûíû”.

8. Ïàäñóìî¢âàþ ÷ û, ìîæíà ñöååðäç³öü, øòî äýì³ôàëãà³çàâàíû ìàëäâûì³ êðûòûêàì³ Âàñ³ëü Ñòóñ ìàå ÿø ÷ ý ìåíø øàíñà¢ ñòàöü ïàíóëÿðíûì êóëüòóðíûì ãåðîåì Óêðà³íû, ÷ ûìñÿ ÿãî ì³ôàëàã³çàâàíàÿ íàðîäí³ôèàÿ ïîñòàöü. ßê ïàýò ¸í çàíäàöà ö¸ìíû, ñêëäàíû, àä ÷ óæàíû, ÿìó í³êîê³ íå çðà¢íâàööà ç Ñ³ìàíåíêàì, ç Ë³íàé Êàñòýíêàé, à òûì áíëüø ç óÿ¢íà àãóëüíàäàñòóíûì Òàðàñàì Ðûãîðàâ³ ÷ àì. ßê ãðàìàçÿí³í, ã.çí. ÿê çìàãàð ç òàòàë³òàðíàé ³ïîåðûÿé, ¸í òàêñàìà íå ç’ÿ¢ëÿåöà çðó ÷ íûì àá’åêòàì äëÿ ïàêëàíåíÿ, áî ñàì³ì ñâà³ì ë¸ñàì ïàðóøàå ïñ³õ ÷ íû êàìôîðò àáñàëþòíàé áàëüøûí³ ñ¸íÿøí³õ óêðà³íöà¢, íàçûâàþ ÷ û çàðàäó — çäðàäàþ, à êàëàáàðàöûþ — êàëáàðàöûÿé. Òóò ÿìó òàêñàìà íå çðà ¢íâàööà ïðûâàáë³âàñöþ ç ìÿñöîâûì³ âàëåíðîäàì³, øòûðë³öàì³ é ðàêñàëàíàì³, ÿê³ÿ äàíà ÷ àñîâà ¢ ãàðýìå ç ñóëòàíàì çàáà¢ëÿë³ñÿ ³, âûÿ¢ëÿåöà, äóëþ ¢ ê³øýí³ ïðû ãýòûì òðûìàë³ äû ïðà äîëþ äàë¸êàé ìàòóë³-¡êðà³íû ¢ïîòàéê³ äáàë³. Êîëà Ñòóñà íåñïàêîéíàå, ÿê êîëà Õðûñòà; ñïàêàéíåé ³ ïñ³õàëãà³ ÷ íà êàìôîðòíåé — óøàíâàöüí àïîñòàëà ¢, ç ìàëåíüê³ì³, àëå àáñàëþòíà çðàçóìåêûì³ ÷ àëàâå ÷ ûì³ ñëàáàñöÿì³, àëüáî é ë³áåðàëüíûõ ïðàêóðàòàð¢, ña ñëàáàñöÿì³ âÿë³ê³ì³, àëå òàêñàìà öàëêàì çðàçóìåêûì³. Ñòóñ íå ìàå ãàëî¢íàé ³ íàéíåàáõîäíåéøàé ðûñû äëÿ êóëüòóðíàãà ãåðîÿ — äÿìàêðàòûçìó. ¨í — ýñòýò, àðûñòàêðàò, çàõîäí³ê, øàíâàäëüí³ê ýçàòýðû ÷ íàãà Ðûëüêå ³ ¢ñÿëÿêàé ³íøàé âàðîæàé “íàñêàìó” äóõó ÷ óæàçåìø ÷ ûíû; Ñòóñà í³ÿê íå àïðàíåø ó ñìóøêàâóþ øàïêó ç êàæóõîì, íå äàìàëþåø êàçàöê³õ âóñî¢ ³ íå ¢ÿâ³ø çà ÷ àðêàþ äçå-íåáóäçü ó âÿñ¸ëàé óñòàíîåå ìàäàì Àäàëüô³íû. À òàìó é øàíâàäíå Ñòóñà ÿê “êóëüòóðíàãà ãåðîÿ” çà ¢ñ¸âû áóäçå ïàñïåøë³âûì ³ ôàðìàëüíûì. Òàê øêàäë³âûÿ äçåòê³ ñïÿøàþöà ÷ ûì õóò ÷ ýé ñêîí ÷ ûöü íÿäçåëüíû â³ç³ò äà áàáóë³ — ÿíà íàäòà ñòàðàÿ, âåëü³ ìóäðàÿ é áà ÷ ûöü ³õ íàñêðîçü ç óñ³ì³ ³õ

äðîáíûì³ ìàõëÿðñòâàì³. “Ñàïðà¢äíû Ñòóñ ïà÷ûíàåöà òàì, äçå çàêàí÷âàåöà Ñòóñ-øàñö³äçåñÿòí³ê. Çà òîé ìÿæîþ ¢æî ïåðàñòàå íåøòà çíà÷ûöü çìåíà ïàêàëåííÿ¢ ³ ðîçí³öà ïàì³æ ³ì³, — ï³øà íå¢òàéîì ¢íû çìàãàð ç øàñö³äçåñÿòí³êàì³ Âàñ³ëü ²âàøêà. — ...Òàì òðûâàå âå÷íû — ïà-çà ÷àñàì ³ ïðàñòîðàé — äûÿëîã àñîáà¢: íåää÷óæàíàé, æûâîé ìîâàé ïðà íåää÷óæàíû ñýíñ áûöÿ. Ãåðà³çì Ñòóñà — ó ïàðûâå äà ãýòàé ìÿæû, çà ÿêîé ïà÷ûíåööà êóëüòóðíàÿ ïðàñòîðà, àé÷ûííàÿ (³ ñóñâåòíàÿ) äóõî¢íàÿ òðàäûöûÿ. Óñ¸, øòî çâÿçâàëà ïàýòà ç ÿãî ïàêàëåííåì ³ ÿãî ÷àñàì — òðàäûöû³, íîðìû, ïîáûòàâûÿ é ñÿìåéíûÿ ñóâÿç³ é ää ò.ï., — ìóñ³öü áûöü àäê³íóòåå äëÿ íîâûõ äàëÿãëÿäà¢, “íîâàãà æûöÿ”. Íå êàæó÷û ïðà òîå, øòî òàêîå âûçâàëåííå âûìàãàå ñòàëûõ çâûøíàòóðàëüíûõ âûñ³ëêà¢, ÿíî ÿø÷ý é ðîá³öü ³ñíâàííå ïàýòà àáñàëþòíà íåïðääà÷íûì ³ ääêðûòûì äà ¢ñÿëÿê³õ ìàã÷ûìñöÿ¢. ² ìåíàå³òà òàìó ãýòàå ³ñíâàííå í³êîë³ íå ìîæà áûöü íîðìàé, ³äýàëàì, ïðûêëäàì äëÿ íàñëåäàâàííÿ”.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîäà ïàâîäå: Êðèòèêà, ¹ 6 (20), ÷ýðâåíü 1999.

stus501

лірыка Васіль Стус

* * * Горить сосна — од низу догори. Горить сосна — червоно-чорна грива над лісом висить. Ой і нещаслива ти, чорнобрива Галю, чорнобри... Прив'язана за коси до сосни, вся біла, наче біль, за біль біліша. Лише хлюпоче моторошна тиша — о світе, світе, царство сатани! Пустіть мене, о любчики, пустіть — голосить Галя, криком промовляє і жар-вогонь до біліх ніг сягає, а Пан-Господь — і дивиться, й мовчить. Горить сосна — од низу догори і злива, злива йде — вогненна-чорна от-от її, от-от її огорне, ой чорнобрива Галю, чорнобри... Прости ж мені, що ти, така свята, на тім огні, як свічечка, горіла. О, як та біла білота болила, о, як болила біла білота! Горить сосна — от низу догори сосна палає — од гори до низу. Йде Пан-Господь. Цілуй Господню ризу, ой чорнобрива Галю, чорнобри...

czub501

Грыцько Чубай (1949—1982). Львоўскі паэт, перакладчык. Адзін з самых бліскучых украінскіх паэтаў пакаленьня 70-х. Адзіная ягоная кніга “Говорити, мовчати і говорити знову” выйшла пасьмяротна (1990). Некаторыя крытыкі супастаўляюць Чубая з Томасам Стэрнзам Эліётам. Андэграўндная творчасьць Г. Чубая моцна паўплывала ня толькі на паэтыку, але найперш на самаўсьведамленьне выбітных украінскіх паэтаў 80-х. Сын Г. Чубая заснаваў культавую львоўскую рок-групу “Плач Єремії”.

лірыка Грыцько Чубай Плач Єремії тільки-но збудували місто і навіть ще не встигли його заселити а вже пророк Єремія плакав над ним як над давно спорожнілим

із кожної його сльози тоді виростало при всякім домі сонце і всім казало що не сонце воно а жовта кульбаба

і тільки-но сонце промовляло це як сиве птаство обсідало його звідусіль називаючи себе кульбабиними дітьми

але варто було вітрові хоча б легенько повіяти як відлітало птаство геть і вже не поверталося ніколи

* * * Скрипучі двері пам’яті причинено, і згадкам всім підрубано крило. Біління снігу — п’яне і причинне — тіла тверезих вулиць пройняло.

І над ажурні вишукані русла, де вже давно не бігає вода, скорботна пам’ять пам’яті зависла, згубивши слід останнього гнізда.

…А те гніздо — то біле, то червоне — свою барвисту сутність обмина, у ньому пам’ять білої ворони і сніг, і наші білі імена.

rymar501

Ігар Рымарук (нар. 1958). Паэт, галоўны рэдактар (разам з Багданам Пэўным) часопісу “Сучасність”. Адзін зь лідэраў мадэрністаў-“васемдзясятнікаў”, у якім нібы ўвасобілася іхнія эрудыцыя, інтэлігентнасьць, прафэсіяналізм, хрысьціянскае шукальніцтва і вялікая ўвага да мовы. Жыве ў Кіеве. Апошняя ягоная кніга — “Діва Обида” (1998).

лірыка Ігар Рымарук Глоссалалії істинно кажу вам трава істинно кажу вам вода істинні кажу вам слова допоки горить звізда

перші запільний пил другі бездонний плач треті обсядуть небесний стіл коли просурмить сурмач істинно кажу вам огонь істинно кажу вам земля істинно не з лона кажу з долонь пробитих вам немовля

даремна хода тверда не тут освітить межу заповітну словозвізда істинновамкажу

перші з-під ніг пилюга другі пилок із крил треті кому звізда дорога обсядуть небесний стіл голос там не з бездонь сурми не звіддаля істинно не з лона кажу з долонь пробитих вам немовля

bielac501

Наталка Белацэркавец (нар. 1954). Паэтка. Жыве ў Кіеве. Аўтарка зборніку “Алергія” (2000). Піша таксама эсэ і літаратурна-крытычныя артыкулы. Яе артыкул у перакладзе на беларускую друкаваўся ў часопісе “Фрагмэнты” (1998), а вершы — у газэце “Наша Ніва” (1999).

лірыка Наталка Белацэркавец Поїзд 2000 Ти поїзд, що відходить в нуль годин нового року. Все ті ж купе, освітлені, мов дим, у ніч широку.

Ті ж пасажири — маски на лиці кохані, рідні. І збуджено затиснені в руці склянки похідні.

Ти поїзд, що палаюче вино проллєш на тіло, аби несамовитіше воно палахкотіло.

Аби серед подушок і полиць, обмов, обманів злітали зграї детективних птиць нічних романів.

...Ти поїзд, ти убивця і мета, часу знемога; двотисячна колійна мерзлота старого Бога.

Та навіть в передканцерній імлі, в інсультній піні — душа, неначе свічка на столі, стоїть в промінні.

irvan501

Аляксандар Ірванец (нар. 1961). Паэт, празаік, драматург, літаратурны крытык. Жыве і працуе ў Ірпені й Кіеве. Сябар літаратурнае групоўкі Бу-Ба-Бу. Правакацыйную і карнавальную паэзію Ірванца шануюць усе аматары ўкраінскага пастмадэрнізму 90-х. Ягоны верш “Любі Акляхому...” выклікаў гнеўныя пратэсты сяброў Саюзу пісьменьнікаў Украіны, а жартаўлівая “Ода грыўні” — неўразуменьне маскоўскай “Литературной газеты”, якая палічыла яе вяршыняй “самасьційніцкай” абмежаванасьці і дэградацыі, выкліканых разрывам сувязяў зь вялікай расейскай культурай. Балянсуючы на мяжы гратэску і кітчу, Ірванец гуляе штампамі і стэрэатыпамі мас-культуры, не баючыся, аднак, вытанчаных лірычных дыгрэсій. Ягоная апошняя публікацыя — раман “Рівне (Кур’єр Кривбасу, 2001).

лірыка Аляксандар Ірванец Любі! *

Любі Акляхому, радзімы наш край, Як бацьку і родную маму. Аёву любі і Флярыду кахай, Радзіму маю Алябаму.

Любі Каліфорнію ўночы і ўдзень, Зь ёй радасьць дзялі і маркоту. Любі Індыяну. І сонца прамень Загляне і ў нашу Дакоту.

Дзяўчо! Не глядзі, адыдзі чым хутчэй! Твая прыгажосьць без завады, Ды не пакахаць мне блакітных вачэй, Пакуль не палюбіш Нэвады.

Юнак! Ты любіцьмеш аддана, як брат, Кахацьмеш мацней ад каханай Акругу Калюмбію й Джорджыю-штат З Мантанаю й Люізыянай.

Каб родны свой кут палюбіць дарагі, Любіць навучыся па-брацку Палі Арызоны й Аляскі сьнягі, І мілую сэрцу Нэбраску.

Любоўю, мацнейшай за поцяг да вульв, Вядомы й сьляпому, глухому, Вірджынію-штат, як Вірджынію Вулф, Любі. І любі

Акляхому!..

* Пародыя на хрэстаматыйны верш Уладзімера Сасюры “Любіце Ўкраіну”

Айнэ кляйнэ нахтмузік На Доне й на Сяне Прасьцерлася ў зьзяньні, Ад Тыгра з Эўфратам ляжыш аж да Осла й Баранавіч. Ужо сонца нізенька, Ужо вечар блізенька, А я табе, нэнько, кажу па-сыноўску “дабранач…” Ды перш, як ты вочы свае, нібы брамы, да заўтра прычыніш, Давай мы згадаем усіх, Што ня сьпяць гэтай ночы з прычыны альбо й без прычыны: Твае касманаўты На станцыі, званай “Трызуб”, — і яна не сыходзіць з арбіты; Твае кастаправы Сьціскаюць пашчэнкі, іх локці й калені пабіты; Твае пэдэрасты Дагэтуль законы прымаюць (альбо не прымаюць), Альбо за халяву хаваюць, альбо за каўнер заліваюць; Твае мільянэры Дагэтуль здабытыя лічаць мільёны; Твае афіцэры Засвойваюць мову й муштруюць яшчэ не гатовыя ў бой батальёны; Твае Раксаланы — Руплівыя панны — Йдуць замуж па пяць разоў нанач. Сьвятой і злачыннай, адзінай магчымай — Дабранач, айчына, дабранач, айчына, дабранач… Астатнія сьпяць. У лясах тваіх сьпяць зьвераняты. Асёл лёг з баранам, а тыгр, нібы з братам, абняўся з эўфратам. На водах тваіх мірна сьпяць караблі: ледаколы і яхты, эсьмінцы і крэйсэры, і кананеркі, маторкі, чаўны, мінаносцы, і танкеры, катамараны і баржы, і траўлеры, і кітабоі, байдаркі, каноэ, галеры і кліпэры, і рудавозы, і баркі, і сэйнэры, і трымараны, і авіяносцы, і катэры, і галіёны, і джонкі, — асобна ж ад іх — каравэлы й гандолы. Сьпяць людзі ў будынках, і нават паэты — усе джоны доны твае, дон жуаны, гандоны, — Яны нават сьпяць у якіхсьці альковах, і нібы ў аковах — У абдымках сваіх маргарыт, выпакутаваных, выпадковых. Ты заўтра паэтаў у строі ўбярэш, у сьвяточныя шаты апранеш. Устанеш на досьвітку, з шатаў тых кроў, смаркачы адпярэш. То дабранач, айчына, дабранач… Я ўжо адплываю, але адчуваю, як у гарадох іхных родных Да сну ўжо схіляюцца й двох пабрацімцаў маіх багароўных. І легчы, убок адкладаючы з болем свае 3 (тры) пяры, нам пара, І мы засынаем і не пасьпяваем табе пажадаць напасьледак дабра… — Ноч.

Пераклаў з украінскай Андрэй Хадановіч паводле Плерома,

3’98. Івано-Франківськ, 1998.

cybul501

Уладзімер Цыбулько (нар. 1964). Дзеяч украінскай культуры — паэт, эсэіст, мэнэджэр культуры, палітычны іміджмэйкер. Аўтар шэрагу папулярных песень. Харызматычная асоба ў асяродзьдзі кіеўскае поп-багемы. У 1999—2001 годзе выконваў абавязкі дарадцы прэм'ер-міністра В. Юшчанкі па public relations. Укладальнік зборніка паэзіі "Поети української діаспори" (1990), аўтар кнігі паэзіі і эсэістыкі "Ангели і тексти" (1996). Вялікі сябар Беларусі. Жыве паміж Кіевам і Львовам. Неаднаразова перакладаўся на беларускую мову. Гэтае паэтычнае культуразнаўчае эсэ друкуецца паводле брашуры "Анёл супраціву", выдадзенай у сэрыі "Бібліятэка "Фрагмэнты" ў 1997 годзе.

лірыка Уладзімер Цыбулько Анты-Гогаль Рэдкі птах далятае да сярэдзіны Дняпра. А зьнізу ўсплывае субмарына "Тарас Бульба", дарожныя паказальнікі пішуць пра стэп Украіны. "Тарас Бульба" пускае тарпэду з какаінам у дупу птаху, тымчасам як з шынэля выходзіць літаратура краіны, пазначанай на крылах птаха нацыянальнымі апазнавальнымі знакамі, птахам узброенае войска, уніформу якога згубіў Гогаль, і вось цяпер зь яе выходзіць літаратура. Пралятаючы над зонай, баявы птах губляе тарпэду, зэкі кайфуюць, нацыянальная крыза паглыбляецца, нехта атрымлівае па карку за згублены шынэлак, Гогаль круціцца ў труне, а між тым з шынэля выходзіць літаратура, а п'яны Дастаеўскі, прайграўшыся ўшчэнт, кажа, што няма збавеньня апроч пекнаты, пекната спасёт мірвам, шалом, то бок пекната збавіць шалом, а шалом выратуе на будоўлі, калі на галаву лясьнецца цагліна, падчас будаўніцтва дзяржавы такое здараецца часта, асабліва з тымі, хто да таго будаўніцтва ні пры чым, а тым часам з шынэля выходзіць літаратура, і ўсе посткамуністычныя клясэры зьнікаюць, як субмарына "Тарас Бульба" ў блаславёных стэпах, дзе рэдкі птах і дробны заяц якраз да сярэдзіны Дняпра і ні паўфуту ні туды ні сюды. Гэта няўлоўная сутнасьць мэтоды — дубчык зь дзяцінства, ім пасьвяць гусі-словы на бязьлітаснай паперы, дзесьці за тым ці іншым пагоркам сьвет абарвецца, краем

прорвы яшчэ нядаўна праходзіў філёзаф Патэльня — пацешнае слова — гульня, якая лягічна выводзіць на Пацябню1; усё проста: Скаварада2-Патэльня-Пацябня, П-т-в-Палтава3. Так асацыятыўна адбудоўваецца любоў-нянавісьць да свайго паходжаньня праз прызму — немагчымасьць яго зьмяніць. Жаданае, чым далейшае яно, прымушае ненавідзець рэальнае, асабліва калі суб'ектыўных намаганьняў і часу недастаткова, каб прымусіць аб'ектыўную рэальнасьць рухацца ў бок жаданага. Гэтым грашаць прадказальнікі. Яны пераконваюць асяродзьдзе ў тым, што іхныя мары зьдзяйсьняльныя, і працэс пачынае актывізавацца. Потым гэта можна будзе назваць канфліктам пакаленьняў. Калі я ня здольны зьмяніць асяродзьдзе, дык я яго выракуся. Цынізм як вынік неажыцьцёўленага. І ўсе гэтыя рэчы суб'ектыўныя. Суб'ектывізм робіцца рухавіком працэсу ва ўяўленьні наваяўленага піянэра, а суб'ектывізм як зафіксаваны рухавік — гэта ўжо нешта новае. Для свайго часу. Пасьля Гамэра ўжо нічога, мабыць, не засталося нічога, што можна назваць новым. Крамянёвы пісталет, газавая запальнічка, сьціло і шматок папірусу. Хтось апладніў паветра ненапісаным тэкстам. У ім такі выразны прысмак эгіпецкага мяса. Шніцалі, як сьляды прышэсьця Сьвятога Духу. Такім чынам, за гэтае асяродзьдзе варта змагацца. Змагаюцца за штосьці, любячы. Калі ж прайграюць — ненавідзяць. У лікворнай цягучасьці гэтага этнасу, у навуковых мозгафутаралах ператрансфармоўваецца на дзіва эластычнае Я. Я, гатовае аддаць сваё Я дзеля спакою, — спакой зьяўляецца ягоным праўдзівым Я, а alter ego, маска, працуе толькі праўдзівым падабенствам. Паводле дзённа-тыднёвага раскладу. Шынэль — прыкмета ягонага служэньня. Самое служэньне нікому не патрэбнае. Яхідна атрыбуту даўно ўжо высмактала мазгі асяродзьдзя, пакінула толькі функцыю, то бок прыкмету служэньня. Служэньне не як неабходнасьць. А потым зьяўляецца неабходнасьць — катэгорыя, што прымушае сьпевака эластычнага Я трансфармаваць носьбіта таго самага Я. Унутраная неабходнасьць зьяўляецца ў атаясамленьні жыцьця і дзеяньняў. Ніхто не самаідэнтыфікуецца, ня выказаўшыся ў дзеяньні, ніхто з нас не жыве для сябе і ніхто не памірае для сябе. Такім чынам, поле дзейнасьці аднаго чалавека накладаецца на поле дзейнасьці мноства, узаемадзейнічае зь імі і пад узьдзеяньнем вонкавага як аб'ектыўнага ці як прэтэнзіі

на аб’ектыўнае прыходзіць узьнясеньне сходамі геніяльнасьці, уяўляючы сабой паводле Бэргсана новы від, прэзэнтаваны адным-адзіным індывідам. Творчая мутацыя ў мікракосьме вымагае адаптыўнай зьмены ў макракосьме, аднак высілкі трансфарматара заўжды натыкаюцца на супраціў трансфармантаў, ці, інакш кажучы, інэрцыю асяродзьдзя. Элястычнае Я даўно знайшло сабе ўжытак на іншых гонях. Жудасны момант, калі інтэлектуалы акупаванага знайшлі найвыгаднейшы ўжытак сваім ведам на гонях акупанта, а акупаваны плебэй раптам можа стаць патрыцыем над плебсам акупанцкім. Меч замяняе энігму, Марс пакрывае Псыхею, невук на новаасвоеных землях працуе сьветачам. Асвойваць зямлю прыходзіць акупант, сьледам са Сьвятым Пісьмом брыдзе акупаваны — тлумачыць новаакупаванаму, што акупацыя — гэта дабро. Уяўны посьпех чарвяком выядае ўнутраную патрэбу ўдасканальваць асяродзьдзе і сябе ў асяродзьдзі, а далей усё з дапамогай зубіла, малатка і “какой-та мацеры”. Там мараль вычарпала сябе ўжо даўно, яшчэ з часоў пратапопа Авакума. Але гэта першае ня скрадзенае пракляцьце. А колькі пракляцьцяў накралі ў суседзкіх гісторыяў і рэлігіяў. Дый сама рэлігія скрадзеная. Вера па-за верай. Гісторыя па-за гісторыяй. Ключэўскія ў спадніцах нараджалі зусім ня тое, пра што пісалі Ключэўскія ў кальсонах. Чым больш гідкая сытуацыя, тым прыдатнейшая яна для ідэалізацыі, ну проста табе слаўная бекеша. Гэтая сацыяльная сытуацыя ставіць перад дылемай — далей суцэльны Тойнбі — калі творчы геній ня ў стане спарадзіць у сваім атачэньні мутацыі, якой ён дасягнуў сам у сабе, ягонае творчае памкненьне робіцца фатальным каля яго. Ён павінен выйсьці з поля дзейнасьці; але, страціўшы сілу дзеяньня, ён страціць волю да жыцьця, нават калі грамадзтва не прысудзіць яго да сьмерці, як выбракоўваюць негабарытныя адзінкі у вульлі, статку, зграі, на парадзе. Вось якую цану плаціць геній за заўчасную спробу зьмяніць атачэньне. Зь іншага боку, калі генію ўдаецца перамагчы інэртнасьць ці адкрытую варожасьць атачэньня і ён пасьпяхова ўплывае на грамадзтва, паўстае новы лад, суладны ператворанаму ўнутранаму сьвету генія, але гэта не азначае, што жыцьцё адразу робіцца прымальным для адзінакроўнікаў. Кожнаму даводзіцца праходзіць балючы працэс прыстасаваньня да новых сацыяльных умоваў і зьменлівага атачэньня, навязанага воляй

пераможнага генія. У гэтым і ёсьць сэнс словаў Ісусавых: “Ня думайце, што Я прыйшоў, каб мір на зямлю прынесьці, — Я ня мір прынесьці прыйшоў, а меч. Я ж прыйшоў аддзяліць сына ад бацькі, дачку ад яе маткі і нявестку ад яе сьвякрухі”. І: “Ворагі чалавека — ягоныя родныя!” У дыскурсе краю і чужынца — зручней было б разглядаць гэтыя катэгорыі, супаставіўшы іх з памяткамі адпаведна працягу і адмаўленьня ці тымі ж тойнбіўскімі Задачай-і-Рашэньнем. Край, г.зн. бацькаўшчына бацькоў, гэта ёсьць і Задачай, Рашэньне якой — дзеці і, адпаведна, іх мараль, этыка, мастацтва. Васілеўска-гогалеўская-катлярэўская П.Т.В. адбылася ў часавым прамежку, нарадзіўшы камічна-этнаграфічны стэрэатып — а што іншае магло зьявіцца ў ланцугу адмаўленьня-адмаўленьня, калі не падобная рэакцыя на напускны акадэмізм кіева-магілянства4 і скаварадовых варыяцыяў, добра прыпраўленых такайскім і сьлівянкай. У краі ўсё перастала ўспрымацца сур’ёзна — і закон, і ўлада, і сусьветнае дрэва. Прыйшла пара дуалізму, міту пра сьветабудоўлю зь яго камічна-анэкдатычным адлюстраваньнем і пісьмовай фіксацыяй дэманалёгіі. Постакадэмізм, верагодна, — гэта сынонім безкатарсыснасьці, бо ён і ёсьць самастаўленікам катарсысу. “Энэіда” з вадэвільчыкамі толькі паглыбляла местачковыя ўяўленьні пра самадастатковасьць ПТВ, пераконваючы і правакуючы дзяцей, няздатных зрушыць гэтую самадастатковасьць; з такой сыстэмы можна толькі перайсьці ў іншую або адмовіць яе. У сваёй крайняй форме адмаўленьне ставіць пад сумнеў існаваньне краю як пэўнага эстэтычнага поля, а дзякуючы беспрынцыпнасьці як сыстэме акупанта, ягонае эстэтычнае поле, змацаванае вайсковымі густамі, як магніт, прыцягвае кожнага добрага ці злога генія, ці нават другараднага авантурыста, надзеленага дробкаю таленту. Кожны этнаграфічны матэрыял, які так цяжка стрэсьці зь сябе ў краі, раптам, памножаны на настальгію, робіцца магутным правакатарам творчасьці. Усё тое ж “няма прарока ў сваёй айчыне”. Адфільтраваны чужынай талент вяртаецца і асанна lingua franca. Слава чужыне як каталізатару самарэалізацыі, чужыне, на якую не пашыраецца ўлада Сатанаіла, але Сатанаіл з братам дзеляць толькі край паходжаньня легенды пра сябе, а за яго межамі ўлада чужых багоў на нетутэйшую душу не распаўсюджваецца. Такі сабе ціхі сарказм этнаграфічнай сьветабудовы, уяўленьне “землянога” чалавека, якога

Скаварада яшчэ зусім нядаўна заклікаў “есьці зямлю”. А хіба ня меншы сарказм — спроба перасадзіць адзін містычны досьвед у глебу, замяшаную на іншым стаўленьні і да свабоды, і да асобы, асабліва калі акліматызацыя павінна была б стандартызаваць дыстанцыю паміж містычным і рэлігійным досьведам адпаведна дыстанцыі мацярынскага грунту. Зноў Скаварада: “Жуем мяса, але наша ўласнае, і сваімі зубамі ямо ўласную мярцьвячыну”. Самота, самасьць, самадастатковасьць — катэгорыі адлюстраваньня стану ці станаў, у якіх можна знаходзіцца, толькі пакаштаваўшы хлеба чужыны, хлеба іншасьці. Барокава-гнастычныя тэндэнцыі каталіцкага мора, якія абмывалі ногі краю і былі праявай чужыны ў самім тутэйшым краі, былі згадкай-стымулятарам удасканаленьня — і раптам “ціша ды мір”. Сапраўдная пагроза — містычны зьмей — выявілася ў самой веры, у самой сярэдзіне, што, здавалася, уратавала край у часе і прасторы. Яшчэ адно адмаўленьне, а далей суцэльны Батай, “Літаратура як зло”. Сказаць папраўдзе, дык літаратура рамантызму, зьвязаная з заняпадам рэлігіі (у тым разуменьні, што яна цішком і ў менш строгай форме намагаецца прыбраць да рук спадчыну рэлігіі), бліжэйшая па зьмесьце не да рэлігіі, а да містыцызму, які выяўляецца ў памежных сытуацыях пазаграмадзкай праявай яе самой. Насамрэч містыцызм нашмат бліжэйшы да праўды. Кажучы “містыцызм”, я ня маю на ўвазе разумовыя сыстэмы зь незразумелай назвай, я думаю пра “містычны досьвед”, пра “містычныя станы”, у якія можна заглыбіцца ў адзіноце. У такім стане мы можам спазнаць праўду, якая адрозьніваецца ад той, што зьвязаная з адчуваньнямі, выкліканымі аб’ектамі (і суб’ектамі, калі праўда зьвязаная з разумовымі наступствамі адчуваньняў). Але гэтая праўда не фармальная. Яе немагчыма зразумець празь зьвязную мову. Яе немагчыма было б нават выказаць, калі б да яе нельга было падысьці праз паэзію і праз апісаньне ўмоваў, пры якіх звычайна дасягаецца такі стан. Паэзія “Мёртвых душаў” зь іх сьвецкім містыцызмам — ціхая, але досыць крывавая расправа з этнічным містыцызмам. Акліматызацыя містычнага досьведу адбылася. У прагматычным сэнсе Я — катэгорыя, краёвае эга Дзіканькі і Міргараду, дасягнула ўзроўню і статусу, калі містычнае эга Рыму і Пецярбургу захацела зьмераць сябе стандартамі самой Дзіканькі ці Міргараду5. Адзінае, чаго не заўважыць тутэйшы, але заўважыць нетутэйшы, — справядліва-

несправядлівую каталізаванасьць апошніх — у сэнсе піетысцкай этыкі і практыцызму. Са зьнікненьнем вонкавай духоўнай пагрозы зьнікае і ўнутраны стымул. Ціхае гніцьцё ў чаканьні, што на гумусе сёньня-заўтра-пазаўтра прарасьце геній. Такім чынам, пагроза зьнікла, і, як толькі ня стала супрацьстаяньня, складнікі маралі і псыхікі суперніка-агрэсара пачалі пранікаць у псыхіку і мараль абаронцы з хуткасьцю сьвятла. Пакінуўшы аблічча — этнаграфізм, скажам, — мараль і разбэшчанасьць агрэсара выцясьняе ў абліччы мацярынскую сутнасьць. І гэта там, дзе быў бясьсільны меч, і як прычына-вынік — самазадаволенасьць і бесклапотнасьць: хутар — яйцаклетка — інкубацыйны пэрыяд перад гістарычным рыўком. Але за гэты інкубацыйны час адбылося апошняе разбарочваньне сьвядомасьці, абяскаталічваньне побыту. Духоўны прарыў — такі чаканы — прайшоў незаўважаны ў выглядзе зруху дзекабрыстаў і “Тараса Бульбы” — але ўсё гэта ўжо ў пазакраёвай сыстэме каардынатаў. Кіева-магіляншчына вычарпаная. Народ сядзіць абапал Дняпра ў чаканьні Гадо, гудуць хрушчы над вішнямі. Ізноў Тойнбі: “Зьяўленьне звышчалавека — вялікага містыка, геніія ці выдатнай асобы — несумненна выклікае сацыяльны канфлікт. Маштаб канфлікту будзе залежаць ад таго, наколькі высока ўздымаецца творчая асоба над агульным узроўнем. Нават пры нязначным аддаленьні нейкі канфлікт ды павінен адбыцца, бо сацыяльная раўнавага, парушаная самой зьявай творчага генія, аднаўляецца або празь ягоную перамогу над грамадзтвам, або праз паразу”. Ёсьць яшчэ тонкая мяжа між паразаю і паразаю. Між грамадзтвам і грамадзтвам. Край быў дзіркай ад бубліка імпэрыі, але этэр — гэта не пустэча. Фальклёрна-этнаграфічны этэр, асэнсаваньнем якога ня варта было займацца. 99% маргінэсу, да таго ж неструктураванага. Раўнавага дзеля раўнавагі і крык дзеля крыку. Мэханіка грамадзкіх адносін, даведзеная да лубачнага багалепія, а па-за тым — анічога. Кожнаму свой Бог і суд у гістарычным сэнсе і варта на межах. Такім чынам, адбыцца не на памежжы, а ў сярэдзіне самой сярэдзіны, калі ні літара, ні дух ня здатныя зрушыць выглядны спакой, а сярэдзіна кіпіць, і рахункі-абрахункі ўжо запісаныя нябачным, але здольным выявіцца атрамантам. О, калі б мастацкія, сьветапоглядныя і грамадзкія законы будаваліся і грунтаваліся на аднолькавых прынцыпах. Грамадзкі Гогаль

сьветапогляднага Гогаля выклікаў бы на дуэль у першы вечар. Тутэйшы Гогаль шалёна зьненавідзеў бы пісьменьніка Гогаля — тутэйшы Гогаль уцякаў ад роднай ПТВ як ад найвялікшага праклёну. Ад праклёну да праклёну, які калісьці быў скрадзены зь яго ж роднае ПТВ. Імпэрыя і тутэйшы край у гэтым дыскурсе і былі адпаведна дзецьмі і бацькамі. Стары, асьвечаны і адначасова затуплены Кіева-Магілянкай, як уласнай ілюзіяй, край, і імпэрыя-аднагодка6, сынонім фізычнага каханьня, сэксу. Яна захапляе, трэба трахаць яе зараз, бо яна, папросту кажучы, старэе на вачох. Яна — сыстэма каардынатаў, у якой нельга адбыцца, а край — сыстэма каардынатаў, у якой ужо нельга адбыцца. А твор ужо бомкае ў паветры, ён ужо напісаны нябачным атрамантам, і праявіць яго пад сілу толькі такім і толькі ў такой сыстэме вымярэньня. У гістарычным сэнсе, у сэнсе расколу-і-полігенэзы, у праекцыі на цяперашнюю амэрыканізацыю. “У тым жа месцы, у той жа час” — у разуменьні падабенства гістарычнага пэрыяду. Але правінцыйнасьць, памножаная на жаданьне прымусіць Рым аглядацца на Нежын7, падсьвядома прапануе ў якасьці сродку рэч, якую нейкая самазваная сталіца сьвету няздольная ацаніць хутка, — аўтэнтыку. Невядомая дагэтуль аўтэнтыка, але не ў містычным сэнсе — у сэнсе маралі. Тое, што зьбярог стары сьвет: самазакансэрваваны край зрабіўся сярэдзінай самой сярэдзіны, пры выгляднай законапаслухмянасьці. Над сьветам — вятры рамантызму, маньерызму, ракако, а край, пакалыхваючы чубамі і вусамі, як мэтафарычны труп кагосьці з уладароў, падарожнічае ў прасторы барока, і ўсё, што па-за барока, ёсьць па-за сьвядомасьцю. Базава-каталіцкае барока пры выгляднай артадоксіі, але толькі ў сэнсе бізантыйскага абраду. А ў сэнсе практыцызму інтуітывіст Бэргсан малюе сытуацыю адносна стасункаў геній-соцыюм прыблізна так: “Твор генія, які не сустракае годнага прызнаньня ў момант зьяўленьня, сваім існаваньнем стварае паступова сваё разуменьне мастацтва і гэтым паступова рыхтуе грунт для прыняцьця сябе. Надалей твор, як правіла, прызнаюць геніяльным. Аднак бывае, што гэтага не адбываецца, і твор застаецца непрызнаным. Ды прырода мастацкай творчасьці такая, што творы мастацтва, проста шакуючы публіку, у выніку дамагаюцца зьмены мастацкіх густаў. З гэтага пункту гледжаньня творчы прадукт валодае як сілай, так і мэтай. Ён перадае ўнутраны покліч

мастака… Толькі сіла генія здатная перамагчы інэрцыю чалавецтва”. Прывабная сацыяльная мадэль, але ж у мастацтва свае законы, а ў самаствараэньня сьветапогляду свае. Паводле гэтай найпрасьцейшай мадэлі члены грамадзтва становяцца пад сьцяг генія, і ўступае ў сілу ператварэньне-суаўтарства — Плюшкін-Бульба ўздымае булаву, сьліна пырскае на падбародзьдзе — у велізарным канглямэраце культураў — Я, і безь ніякага напружаньня і дысбалянсу, на агульным грунце адпаведных індывідуальных палёў-хутароў дзеяньня пайшла мацерка-мутацыя. Яшчэ адной утопіі край не пражыве. Але той, хто зрабіўся сынонімам краю, сваім адыходам-і-вяртаньнем пераконвае сьвет у тым, што край здольны зьдзіўляць. Містыцызм — заўжды антыкультура, але ў выпадку краю ён выявіўся адзінкавым нагадваньнем сьвету пра сваё жыцьцё, пра сваю працягласьць у форме моўна-фальклёрнага анабіёзу. Для свайго гістарычнага часу, калі зьява ў паўнаце сваёй споўніцца ў зноў-такі моўнай форме, але моўная форма будзе хіба 1:10 з усяго спэктру пазначэньня прыналежнасьці да таго ці іншага тыпу культураў. І грамадзкія катэгорыі “акупацыя-агрэсія”, “калёнія” будуць значыць нешта толькі ў канкрэтна-гістарычным дыскурсе, але ня ў дыскурсе прыналежнасьці і раўнавагі. Такім чынам, трансфэрэнцыя — рэч няспынная, у сэнсе перанясеньня вынікаў духоўнай працы асабістасьці ў сфэру вонкавых сацыякультурных адносінаў у эпоху раскансэрвацыі, у эпоху чыстай ідэі, а ня мовы яе выказваньня. А што датычыць мовы, дык усе паэты — брахуны. Так, здаецца, абмовіўся нехта, дадаўшы — Заратустра таксама паэт! “Так сказаў Заратустра”, між іншым, а якой чысьціні ідэя ляжала ва ўнутранай кішэні шынэля, які ўсплыў над месцам, дзе толькі што пайшла пад ваду субмарына “Т.Б.”. Хтосьці брыдзе берагам, распранаецца да споднікаў і плыве. Гэта ці ня Fjodor Michajlovich. А хто там трымае яго майткі. О, Lev Nikolajevich. І нячасты птах даляціць да сярэдзіны Дняпра.

З украінскай мовы пераклаў Андрэй Скурко паводле: Володимир Цибулько. Ангели і тексти. — Львоў: Бібліятэка часопісу ІІ, 1996

zadan501

Сяргей Жадан (нар. 1974). Паэт, жыве ў Харкаве. Быў сябрам літаратурнае карпарацыі “Червона фіра”. Адзін з стваральнікаў часопісу “Кальміюс”. Апошнія кнігі Жадана — “The Very Very Best Poems, Psychodelic Stories of Fighting and Other Bullshit”. Выбраныя вершы 1992—2000 (Данецк: Касіяпэя, 2000) ды “Балади про війну та відбудову“ (Львоў: Кальварыя, 2001), у якой Жадан замацоўвае тыя прынцыпы сваёй паэтыкі, якія, відаць, застануцца для яго вызначальнымі: хуткаплыннасьць аповеду, кліпавая дынамічнасьць у разьвіцьці сюжэту і вытанчаная плястыка вобразнага раду, зьмешваньне высокага і нізкага поглядаў на сьвет, выкарыстаньне ненарматыўнае лексыкі ў эстэтычных мэтах. Зьменлівая паэтыка Жадана зьведала ўплывы Сэцэсіі, Бродзкага, украінскага мадэрнізму 20-х і расейскага постмадэрнізму 90-х. Ягоны верш “Украінскія авіялініі” — гаркавае водгульле “кучмагейту”.

лірыка Сяргей Жадан

украінскія авіялініі

салдат прэзыдэнцкай аховы ня ведае страхаў і прымхаў яшчэ памятаючы школу і блытаючыся ў чынах ня маючы як такога сэксуальнага досьведу ну там ананізм сёе-тое служба адно пачынаецца і ў яго яшчэ ўсё наперадзе

дзе твая жмерынка вою дзе твая страчаная гражданка хулі ты тут абліваешся бромам і кампотам твой прэзыдэнт матае другую ходку тваё сумленьне ластаўкаю пралятае над чаратамі і аўтабазаю покуль сэржант дзеліцца з табою грэнкамі й гарачым шакалядам

але гэтая навалач клала на тваю рэспубліку вось яны нешта гавораць але напраўду яны клалі на тваю рэспубліку і яны пасылаюць цябе на фронт і ў нарад і кожная бомба кожны снарад усё запар зьбіваючы ладзяць у небе шыкоўны парад

вось і мінае восень пасьля зіма прэзыдэнта даймаюць прыступы

алергіі й сусьветнай тугі прэзыдэнт здымае рэстаран гатэлю прэзыдэнцкі сядае ў парожняй залі за шакалядны канцэртны раяль ставіць на вечка сваё марціні й брынкае ад тугі ю мэйк мі філ зо янг фрэнка сынатры

ужо ластаўкі пралятаюць над гатэлем прэзыдэнцкім ваў думае прэзыдэнт узрушальная навіна і выйшаўшы на гаўбец гатэлю зьвяртаецца да пахаджан што сабраліся далавах ну што — кажа прэзыдэнт — грузіны бля па-мойму мы канчаткова заблыталіся хто тут бос чый гэта бізнэс і чые ў ім акцыі падумайце як-небудзь пра тое што я вам сказаў грузіны

жыцьцё адно пачынаецца вою сьвет не такі ўжо галімы ціхая ўкраінская ноч накрые капцёрку а ўжо місіянэры кока-колы праточваюцца на новыя тэрыторыі ўбіваюць флягштокі ў каменную паверхню маўрытанскіх узьбярэжжаў кроў пот і сьлёзы бронксу кетчуп на вуліцах прыштыны дзеці глябалізацыі — мы толькі пазнаем адно аднаго з дапамогаю канфэрэнцыяў і зачыстак

вось скажам стары асама бэн ладэн які валіць расійскіх пехацінцаў войстрыць свой стылет што зіхціць пад чырвоным паўмесяцам вось бэн ладэн гуляе ў пінг-понг вось бэн ладэн грызе фісташкі вось бэн ладэн стары крывавы бэн ладэн якім пужаюць дзяцей у калузе выразае глянды пехацінцам робячы зь іх дробныя сувэніры для трох сваіх жонак

іхныя вусны гаркавыя нібы падсмажаны ў солі мігдал і налітыя крывёю іхныя пальцы даўгія ды цьвёрдыя іхныя валасы пахнуць зоркамі й нафтаю

але гэтая навалач абкрадае тваю краіну яны нешта гавораць пра транш але напраўду яны абкрадаюць тваю краіну яны нешта пішуць пра пяскі і курорты забараняюць траву і аборты табе пакідаючы міннае поле сабе пакідаючы корты

усё таму што ўкраіна ёсьць вою вялікай ракой перасячы якую абломваюцца нават птушкі й далятаюць адно да сярэдзіны толькі самотная рыбіна рушыць за плыняю ў гэтай рацэ падымаецца ўгору амаль на паверхню амаль вырынае з вады і трымаецца так высока што ў левым воку ў яе заўжды адбіваецца

сонца а ў правым — адпаведна — месяц

якою б стомленаю яна ні была і як бы позна ні вярталася
дадому

Пераклаў з украінскай Андрэй Хадановіч паводле Кальміюс. №1
—2 (13—14), 2001.

siom501

Âàñ³ëü Ñ¸ìóõà (1936, õóòàð ßñåíåö íà Ïðóæàíø÷ûíå). Íàéáóéíåéøû áåëàðóñê³ ïåðàêëàä÷ûê ÕÕ ñòàãíäçüäçÿ. Ó 90-ÿ ãàäû âûéøë³ ÿãîíûÿ ïåðàêëàäû Í³öøý, Ãåñý, Ãðûìýëüñãàà¢çýíà, Çþñê³íää. Ó ARCHE-Êàáåòû íàäðóêàâàíû ÿãîíû ïåðàêëàä àìàâÿàáíüíÿ ²íãåáíðã Áàõìàí “Êðîê äà Ãàìîðû”. Öÿïåð çàéìåööà ïåðàêëàäàì ïî¢íàãà òýêñòóó Á³áé³³ íà áåëàðóñêóþ ìîâó. Ñêîí÷û¢ Ìàñêî¢ñê³ ¢í³âýðñûòýò. Çâîëüíåíû ç ïàñàäû ðýäàêòàðà âûäàâöòàà “Ìàñòàöêàÿ ë³òàðàòóðà” ïàñüëÿ ïðûõîäó Ëóêàøýíê³ äà ¢ëàäû ç ïàë³òû÷íûõ ìàòûâà¢. Ì³êîëà Ëóêàø (1919, Êðàëÿâåö Ñóìñêàå âíáë. — 1988, Ê³å¢). Ó 1947 ãîäçå çàêîí÷û¢ Õàðêà¢ñê³ ïýä³íñòûòóò. Çàãàäâà¢ äàäçåëàì ïàýç³³ ÷àñîï³ñó çàìåæíàå ë³òàðàòóðû “Âñåñâ³ò”. Ãåí³ÿëüíà ïåðàêëàäà¢ ç 14 ìîâà¢. Ï³ñà¢ ñàíýòû. Äðóã³ ïàñüëÿ Ðûãîðà Êî÷óðà ïà çíà÷íàñüö³ ¢êðà³íñê³ ïåðàêëàä÷ûê XX ñòàãîäçüäçÿ. ñüâåòë³íÿ Âàñ³ëü Ñ¸ìóõà

Øàíî¢íû ñïàäàðy Ë. ×àðàâàòàíêà! Äàðyéöå, øòî çâÿðòàþñÿ òàê àò³öûéíà, àëå, íà æàëü, çà ë³òàðàé “Ë.” ñòîëüê³ ïðûãîæûõ ³ ãîæûõ ³ì¸íà¢, øòî äããàäàöü íåìàã÷ûà, ÿê Âàñ íàñàìðý÷ çàâyöü, à ðàñïûòâàööà ¢ Ñÿðãåÿ ß¢õ³ìàâ³÷à íåÿê íÿ¸ìêà, áî à ðàïòàì ³ ¸í íå âåäåå — âî ñìåõy áûëî á! ß ðàäû Âàøàìy ë³ñòy ³ ø÷ïàðàìy “áàðÿíîìy” äàðyíêy. Ø÷ûðà äçÿêyþ, áî ÿíî ³ ¸ñöü çà øòî — òàêàÿ êí³ãà! òàê³ ïàýò! — çà÷ûòâàþñÿ! Âîñü ïðûäyìà¢ íàçây — ÿê çà ¢ñ¸äû, ñàìàå öÿæêàå... Ìíå âåëüì³ øêîäà ³ ïðûêðà, øòî ÿ àñàá³ñòà íå âåäà¢ Ì³êîëû Àëÿêñåâ³÷à, ³ ãýòà, ø÷ûðà êàæy÷û, ïà ìà¸é æà â³íå, àëå òîå í³÷îãà íå ìÿíÿå ¢ ìà³õ àäíîñ³íàõ äà ÿãî ³ äà òàãî, øòî ¸í ïàê³íy¢ íàì. Äàñûêàþ òàêñàìà êàðòà÷êy ñâà¸é ïåðñàíàë³³, ðàç yæî âàì àæ òàê çàêàðöåëà íå àáûñö³ñÿ áåç ÿå, ³ ñyïåðâîêëàâêy âûäàííÿ áåëàðyñêàãà ïåðàêëàäy “Òà¢ñòà” (ãðàâþðà ìàñòàêà Àðëåíà Êàøêyðyâ³÷à). Íà æàëü, áîëüø í³÷îãà íýìà, à ñàì ÿ ååðøà¢ íå ï³øy, áî íå ¢ìåþ, à ñìÿøûöü ëþäçåé íå âûïàäàå. ² “Òà¢ñòà” ñâàéãî äàñûëàþ — y ïàöâåðäæàííå ñêàçàíàãà ¢ äîï³ñå, à ³ êðûøà÷êy ïàõâàë³ööà, øòî é “áyëüáàøû ç çþçþêàì³” ñÿãî-òàãî äàöÿìíûÿ. ßê øòî ¢ñå âÿë³ê³ÿ ñâÿòû òûì ÷àñàì ì³íyë³ñÿ, â³íøyþ Âàñ õîöü áû ç âÿë³ê³ì ïîñòàì! Íî, òî ïëéìî äî äíà, áyäüìî òà í³êîãî íå ãóäüûî! Âàñ³ëü Ìåíñê, ñàêàâ³ê, 2000 ã. Êàë³ñüö³, äàé Áîã ïàìÿö³ — êàë³?, çäàåöà, ó 1975 ãîäçå, äàâÿëîñÿ ìíå ïà ñïðàâàõ âûäàííÿ ¢ Áåëàðóñ³ “Àíòàëîã³³ ¢êðà³íñêàé ïàýç³³” ïàáûâàöü ó Ê³åâå — ïåðøû ³ ïàêóëü øòî àïîøí³ ðàç. Çàëàòâ³¢øû ¢ñå

ñëóæáÎâûÿ ñïðàâû ¢ Ñàþçå ï³ñüìåíí³êà¢, íàâàæû¢ñÿ âûêàíàöü ³ äðóã³ ïóíêò ìà³õ ê³å¢ñê³õ ïëàíà¢: ïàçíà¸ì³ööà ç Ì³êîëàì Ëóêàøîì. À ÿê øòî ÿ áû¢ ÷àëàâåê çàåçíû, äûê ðàøû¢ — ÿçûê íå òîëüê³ äà Ê³åâà, àëå ³ ¢ Ê³åâå êóàû òðýáà äàâÿäçå. Ïà÷à¢ ðàñïûâàööà — øòî? äçå? ÿê? òýëåÔíí? àäðàñ?.. À ëåïø áû ÿ ³ íå ïûòà¢ñÿ. “Òàâàðûøû” àñöåðàãë³: áàðàí³ Áîæà, Ëóêàø òàê³-ñÿê³-¢ñÿëÿê³, íÿìà ëàäy ÿê³! — à âû òóò ÷àëàâåê íåòóòýéøû, ñòàñóíê³ ç ³ì íåáÿñïå÷íûÿ, íåïàæàäàíûÿ, ìû ÿãî ç ï³ñüìåíí³êà¢ âûãíàë³, à êàá æà ³ âàñ íå âûãíàë³ çà ïàäàçðîíûÿ ñóâÿç³. ß çìî¢÷à¢, øòî ìÿíå ÿø÷ý äà Ëóêàøà ç ï³ñüìåíí³êà¢ òàêñàìà âûñïÿòêàì³ òóðíóë³, ³ òàêñàìà “çà ïàë³òûêó”. Çäàåöòà, í³÷îãà íå òðàö³¢, à îò æà æ äóðíîòà íàáåãëà íà ÷àëàâåêà, yçÿ¢ — ïàñëóõà¢ñÿ: ïàõàäç³¢-ïàõàäç³¢ âàêîë äîìà íà âóë³öû Ñóâîðàâà, äçå Ì³êîëà Àëÿêñåå³÷ òûì ÷àñàì ñàáå ïàæûâà¢, äû òàê ³ íå àäâàæû¢ñÿ ïàñòóêàööà ¢ äçâåðû. Òàê ³ íå ïàáà÷û¢ñÿ. À ñ¸íÍÿ ³ ñîðàì, ³ æàëü çà ñýðöà áÿðý, øòî áû¢ ìàëàäû ³ äyðíû, à öÿïåð ñòàðû, í³÷îãà äîáðàãà íå íâây÷û¢ñÿ, à ÿø÷ý é ïàëàâ³íy ç òàãî, øòî åâää¢, çàáû¢ñÿ... À áûë³ æ ìû ¢æî äîáðû äçåñÿòàê ãàäî¢ çíà¸ìûÿ. Íà ñòàëå ¢ ìÿíå ç 1965 ãîäó ëÿæà¢ Ëóêàøî¢ “Ôà¢ñò”, ïääîðàíû ìíå ïåðàêëää÷ûêàì ç ïàæàäàííåì ïîñïåõó ¢ ïðàöû íàä ïåðàêëäàì ãýòàé ñâÿòîé äëÿ ìÿíå êí³ã³. Ç òàãî ÷àñ ³ Ëóêàøî¢ ïåðàêëäà ìíå — ñâÿòû, ç òàãî ÷àñ ³ ñàì ÿ — Ëóêàøî¢ íÿ¢äàë³öà-âó÷àíü, ³ õàäæó ¢ ãýòûì çâàíí³ äà ãýòàé ïàðû, à ³ ïàêóëü æûöüó. Ëåïøàãà “Ôà¢ñòà” íà äàñòóíûõ ìíå ìîâàõ ÿ íå ÷ûòà¢. Ëåïøû — òîëüê³ àðûã³íàë, ÿêîìó ³ ñëåä áûöü òàê³ì ïàâîäëå ë³òàðàòóðíàãà ñòàòóñó. À ïàâîäëå ¢ïàäàáàííÿ ìàéãî ñýðöà ÿíû — ðî¢íàñâÿòûÿ. Íå âåðûöå? — ïåðà÷ûòàéòå Ëóêàøà. Âîñü ³ ìîé óæî äà¢íî ïà ñâåöå ãîéñàå, ÿãî íàâàò õâàëÿöü, áî íåáëàãaþ ñëóæáó ¢ Áåëàðóñ³ íÿñå, àëå äóøîé ïðûê³ïå¢ ÿ ¢ñ¸ æ äà Ëóêàøîâàãà, óêðà³íñêàãà. Íå ïûòàéöåñÿ ÷àìó, ãýòàãà ÿ íå âåäàþ, ãýòà ¢ ô³áðàõ äóøû. ² íå êàæûöå, áûöòàì ÿíî òàê ç òàãî áî, øòî ýìàöûéíà ÿ íå àä÷óâàþ õàðàñòâà ¢êðà³íñêàé ìîâû íàîãóé ³ Ëóêàøîâàé ó ïðûâàòíàñ³. Ñàì ÿ — áåðàñöåéñê³ (Ïðóæàíø÷ûíà) ïàëÿøóê, äûê óêðà³íñêàÿ ìíå íå òàêàÿ ¢æî ³ ÷óæàÿ. Íàâàò âåëüì³ íå ÷óæàÿ! Äàë³áîã, íàâàò ñâàÿ! ßê ãýòà òàì ó Ëóêàøîâàé âåäçüìû-íåìê³? —

Òà îñü òîé ñ³ê, ó öûîìó áóòëþ; Ñàìà ÿ ÷àñòî ç íûîãî äóäëþ —

íó, äçå âû òàêóþ íåìêó áà÷ûë³? íó, äçå ÿø÷ý òàê ñêàæóü, ÿê íå íà Ïðóæàíø÷ûíå? Òîëüê³ ïäëåóê³, à ç óêðà³íöà¢ — õ³áà øòî Ëóêàø äû õòî-êîëå÷û ç íåäàðýøòàâàíûõ âûñîêàé ðyciô³êàöûÿé! Íå äç³âà, øòî

Ëóêàøî¢ ïåðàêëàä ñòà¢ñÿ ìíå íàñòîëüíàé êí³ãàé, à ñàì Ì³êîëà Àëÿêñåå㳠÷ — íàñòà¢í³êàì. Ñàìûì à¢òàðûóòíûì ó ïåðàêëàäçå. Âû ãýòà ça¢âàæûöå, êàë³ âàì ó ðóê³ òðàï³öü ìîé áåëàðóñê³ ïåðàêëàä. Êðûòûê³ ÿø÷ý íå ça¢âàæûë³, áî ÿíû ëþáÿöü ÷ûòàöü òîëüê³ ñÿáå ³ òàãî (à é íå ça¢ñ¸äû!), êàãî êðûòûêóþöü. Êðûòûêàâàë³ æ ñâà³ì ÷àñàì ³ Ëóêàøà — ça çàë³øíþ ¢êðà³íñêàñöü (?). Êàá ³ì ÿçûê³ ïà ¢ñûõàë³ — çíàéøë³, áà÷, ë³øíÿå! ² ³ì, ³ òûì, êàìó ñàì Ëóêàø çàë³øí³ ¢ñÿ! Ó áåëàðóñê³ì ïåðàêëàäçå âû çíîéäçåòå ³ íàñëåäàâàíí³ Ëóêàøó, ³ ïåðàéìàíí³ ÿãî, ³ ïý¢íûÿ òðàêòî¢ê³ — óñ¸ ãýòà ¢ïëûâû ¢êðà³íñêàãà ïåðàêëàäó. ¨ñöü ³ ïî¢íàÿ íÿçãîãà; íàïðûêëä, Ëóêàøîâà ³ì³òàöûÿ ÷ûñòà íÿìåöêàãà êí³òýëüâåðñó íà ïà÷àòêó ïåðøàé ÷àñòê³ “Ôà ¢ñòà” ïåðàêíàëà áåëàðóñà öàëêàì àäìîâ³ööà àä ñïðíáà¢ ³ì³òàâàöü íÿìåöê³ ðàäîê ñðîâêàì³ áåëàðóñêàé ìîâû — ãýòà æ òàêñàìà ¢ïëû¢ óêðà³íñêàãà ïåðàêëàäó. Ó áåëàðóñêàãà ïåðàêëàä÷ûêà, ïà¢òàðóñÿ, Ëóêàøî¢ ïåðàêëàä ëÿæà¢ íà ñòàëå. Ðàøàþ÷û òóþ ö³ ³íóóþ çàää÷ó, ça¢ñ¸äû ìîæíà áûëî ³ ¢ ãàòîâû ääêàç çàç³ðíóöü, ³ ïää ãàòîâû àäêàç ðàøýííå ïàäàãíàöü, ³, ÿê ó êîæíàé ëþäñêàé øêîëå, íà äîáðû ëää ó ñóñåää ïàäãëåäçåöü ³ ñï³ñàöü, ïåðàâÿðíó¢øû ¢ñ¸ òàê, êàá íåïàäîáíà áûëî. Øòî çðîá³ø — ìàëåíüê³ÿ õ³òðûê³ õàòíÿé ãàñïàäûí³!.. Àëå ÿ íå ñàðîìåþñÿ êàçàöü ïðà ãýòà àäêðûòà ³ ø÷ûðà, áî ¢ñ¸ íà êàðûñöü ïàéøëî. Âó÷ûööà ¢ òàêîãà íàñòà¢í³êà, ÿê Ëóêàø, íå áðûäêà, à ïà÷ýñíà; ÿñíàÿ ðý÷: “ÿ ÷àñòî ç íüîãî äóäëþ”. À âîñü “Áàëü ó Îïåðû” Þëüýíà Òóâ³ìà ¢ ïåðàêëäçå Ëóêàøà ÿ ¢ïåðøûíþ ïðà÷ûòà¢, óæî ìàþ÷û ñâîé àïóáë³êàòàíû. Îíæíà áûëî òîëüê³ ïàðà¢íàöü ãàòîâàå ç ãàòîâûì. ² — äç³âà! ß çíî¢ ïàçíà¢ Ëóêàøà ¢ ñâà³ì ïåðàêëäçå. Ó ñïîñàáå ìûñëåííÿ, ó ðàçóìåíí³ àðûã³íäëó, ó ÿãî òðàêòî¢öû. Íàâàò ó ääñòóïëåííÿõ ää àðûã³íäëó (!!). Ïà òûì, ÷àãî íÿìà ¢ ïïëüñê³ì òýêñöå, àëå ¸ñöü âà ¢êðà³íñê³ì ³ áåëàðóñê³ì ïåðàêëääàõ. Ö³ ìàã÷ûìà òàêîå? À îò æà — ìàã÷ûìà! Áûë³ òàê³ÿ âûïàäê³ ³ ¢ “Ôà¢ñöå”, àëå òàì ÿíû çäàâàë³ñÿ ìíå ÷ûñòà âûïàäêîâûì³, äïàñðîâêàâàíûì³ ¢ïëûâàì³. Ãýòà ìÿíå ðàäàâàëà ³ ðàäóå ñ¸íÿ. ² ãýòà äàå ìíå ïðàâà íàçûâàöü Ì³êîëó Ëóêàøà ñâà³ì íàñòà¢í³êàì, õîöü ìû í³êîë³ íå áà÷ûë³ñÿ, ³ ðóêîþ ìà¸þ ¸í íå âàäç³¢. Ìû òîëûê³ âåäàë³ äàç³í àäíàãî. Òîëûê³ íåêàëûê³ì³ ïàøòî¢êàì³ àáìÿíÿë³ñÿ. Äû àäç³í ïðà àäíàãî ¢ Ðûãîðà Êî÷óðà ðàñïûòâàë³ñÿ, ÿê³ ÷àñòà áûâà¢ ó Ì³íñêó. Öÿæêàå äîë³ áû¢ ÷äëâåê, äîáðàãà ñýðöà áû¢ ÷äëàåê — ¸í ðàçóìå¢ ìàå ïàòðýáû. ² âîñü ñ¸íÿ ãýòûì êàðäöþðê³ì äîï³ñàì ìàþ ñêàçàöü ëþäçÿì, ÿê ÿ íå ñóñòðý¢ñÿ ç Ì³êîëàì Ëóêàøîì, àëå í³êîë³ ç ³ì ³ íå ðàññòàâà¢ñÿ. Ïðà ãýòà — íà ïàíåðû, àñòàòíÿå — ó äóøû. “...Àäíàì äàåöòà Äóõàì cëîâà ìóäðàcüö³, äðóãîìó cëîâà âåäàíüíÿ, òûì càìûì Äóõàì; ³íøàìó âåðà, òûì càìûì Äóõàì;

³íøàìó äàð àöàëåíüíÿ, òûì càìûì Äóõàì; ³íøàìó öóäàäçåécòâû, ³íøàìó ïðàðîöòâà, ³íøàìó ðàcïàçíàíüíå äóõà¢, ³íøàìó ðîçíûÿ ìîâû, ³íøàìó òëóìà÷ýíüíå ìîâà¢” (1 Êàð. 12:8—10). Ïà òûì, øòî ïàê³íy¢ íàì, ñÿáàì, êàëåãàì, yñ³ì äîáðûì ëþäçÿì, ìîé yêðà³íñê³ êàëåãà ³ íàñòà¢í³ê, íàâàò áåç àñàá³ñòàãà çíà¸ìñòâà ìàãy ñêàçàöü, ÿê áàãàòà ³ ø÷îäðà ¸í áû¢ àäíðàíû Áîãàì äàáðîöÿì³ ³ ì³ëàòîþ ïðàç âÿë³ê³ òàëåíò òëyìà÷ýííÿ ìîâà¢.

Âàñ³ëü Ñ¸óõà, ïåðàêëàä÷ûê, Ìåíñê

kasja501

íàöûÿíàë³çì Ãåîðã³ Êàñüÿíà¢ (íàð. 1961) — óêðà³íñê³ ã³ñòîðûê êóëüòóðû. À¢òàð êí³ã “Óêðàïíñüêà ³íòåë³ãåíö³ÿ 1920—30-õ ðîê³â: ñîö³àëüíèé ïðîôèëü òà ³ñòîðè÷íà äîëÿ” (1992), “Óêðàïíñüêà ³íòåë³ãåíö³ÿ íà ðóáåæ³ XIX—XX ñò.: Ñîö³àëüíî-ïîë³òè÷íèé ïîðòðåò” (1993), “Íåçãîäí³: óêðàïíñüêà ³íòåë³ãåíö³ÿ â ðóñ³ îïðó 1960—80-õ ðîê³â” (1995). Ïåðàêëà¢ íà ¢êðà³íñêóþ ìîâó ìàíàãàò³þ àìýðûêàíñêàãà íàâóêî¢öà Ðàìàíà Øïàðëþêà “Êàìóí³çì ³ íàöûÿíàë³çì. Êàðë Ìàðêñ ñóïðàöü Ôðûäðûõ Ë³ñòà” (1998). Ïåðàêëàäçåíû òóòàêà òýêñò — ãýòà ïàñüëÿìîâà äà ÿãîíàé àïïøíýé êí³ã³ “Òýíðû³ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì” (1999). Ãåîðã³ Êàñüÿíà¢

Çàìåñò ïàñüëÿìîâû Êàë³ ãýòàÿ êí³ãà ðûõòàâàëàñÿ äà äðóêó, ó ðóê³ à ¢òàðà òðàï³ëà íîâàÿ ìàíàãðàò³ÿ Ýíòàí³ Ñüì³òà “Íàöûÿíàë³çì ³ ìàäýðí³çì. Êðûòû÷íû àãëÿä ñó÷àñíûõ òýîðûÿ¢ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó”, âûäàäçåíàÿ ¢ 1998 ãîäçå. Ïàäàáåíñòâà çàáóîê³ àíãåëüñêàãà íàâóêî¢öà ç ³äýÿé íàøàé ïðàöû ñûâåä÷ûöü àá òûì, øòî ïðàáëåìà àáàãóëüíåíûÿ òýàðýòû÷íàãà äíñüâåäó äàñüëäàâàíüíÿ¢ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó àêòóàëüíàÿ íÿ òîëüê³ äëÿ ¢êðà³íñêàãà ãðàìàäàçíà¢ñòâà, ³ ãýòà äàå íàäçåþ, øòî ïðàïàíâàíûÿ íàðûñû ìåöüíóöü ïÿ¢íóþ ³íòýëåêòóàëüíà-ïàçíâàäëüíóþ âàðòàñüöü. Ðàçàì ç òûì öàëêàì â³äâåî÷íà, øòî çü íåêàòîðûì³ ááàãóëüíåíüíÿì³ Ý. Ñüì³òà, âûêëàäçåíûì³ ¢ çãàäàíàé ïðàöû, òðýáà àçíà¸ì³öü óêðà³íñêàãà ÷ûòà÷à, ïðûíàìñ³ ¢ íàøàé ³íýðïðýòàöûõ³. Àêóðàò òàìó çàìåñò ïàñüëÿìîâû ïðàïàíóåööà êàðîòê³ ããëÿä àíàë³òû÷íàé ÷àñòê³ êî³ã³ Ý. Ñüì³òà ç àäïàâåäíûì³ êàíýíòðàì³. Ó öýíòðû ¢âàã³ Ý. Ñüì³òà — êðûòûêà “ìàäýðí³ñöêàé ïàðàäûãìû” ¢ òýîðûÿõ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó, ÿêàÿ äàì³íââëà ¢ àäïàâåäíûõ äàñüëäàâàíüíÿõ öÿãàì àïøí³õ òðîõ äçåñÿö³ãîãçüäçÿ¢ ³ ÿêàÿ, íà ÿãîíóþ äóìêó, ³íòýëåêòóàëüíà âû÷àðïàëà ñÿáå. Àíãåëüñê³ íàâóêîâåö äíñûöü äýòàë¸âà àíàë³çóå ³íøûÿ ïàäûõîäû, ÿê³ÿ ñóïðàöüñòà¢ëÿë³ñÿ ìàäýðí³ñöê³ì òýîðûÿì (ïðûìàðäûÿë³ñöê³ÿ (ïýðýí³ÿë³ñöê³ÿ) âýðñ³³, ýòíàñûìáàë³çì, ïîñòìàäýðí³çì). Íàäçâû÷àé ö³êàâûì ¸ñüöü àáàãóëüíåíüíå Ý. Ñüì³òàì ³íòýëåêòóàëüíûõ ïðàäâåñüí³êà¢ “êëÿñû÷íàé ìàäýðí³ñöêàé ïàðàäûãìû íàöûÿíàë³çìó”. ¨í óâàæàå, øòî ìîæíà âûëó÷ûöü ïðûíàìñ³ ÷àòûðû ãàëî ¢íûÿ ³íòýëåêòóàëüíûÿ ïëûí³, ÿê³ÿ ïà¢ïëûâàë³ (çðàçóìåëà, àïàñðîâêàâàíà) íà ÿå ôàðìàâàíüíå: ìàðêñ³çì, òýîðûÿ “ïñûõàë¸ã³³ íàòî

¢ïó”, âýáýðà¢ñêàÿ ñàöûÿë¸ã³ÿ ³ ³äý³ Ý. Äóðêãàéìà1. Ìàðêñ³çì, ÿê âÿäîìà, çüâÿçâà¢ çüÿ¢ëåíüíå íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó ç ïðûõîäàì êàï³òàë³çìó ³ áóðæóàç³³, ã. çí. âûêëþ÷íà ç ìàäýðíàé ýïîõàé. Ìîæíà ñüöüâÿðäæàöü, øòî ìàðêñ³çì àä ñàìàãà ïà÷àòêó ³ñíââà¢ ÿê “âàðûÿíò” ìàäýðí³çìó. Òëóìà÷ýíüíå íàöûÿíàëüíûõ ïðàáëåìà¢ ñàöûÿëüíûì³, òýîðûÿ äçÿðæàâû, ýêàíàì³÷íû ðýäóêöûÿí³çì — ãýòûÿ äû ³íøûÿ êàïïàíýíòû ìàðêñ³ñöêàé äàêòðûíû ¢âàéøë³ ¢ àðñýíàë ìàäýðí³ñöê³õ òýîðûÿ¢ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó. Òýîðû³ “ïñûõàë¸ã³³ íàòî ¢ïó” (Ãþñòà¢ Ë¸ Áîí, “ïîçüí³” Çûãìóíà Ôðîéä äû ³íø.) äàë³ ïàäñòàâû òðàêòàâàöü ïðàáëåìû íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó ç ïàçûöûÿ¢ ñàöûÿëüíàé ïñûõàë¸ã³³. “Ìàã÷ûìà, íàéçûð÷ýéøûì ïðûêëäàì, — ça¢âàæåå Ý. Ñüì³ò, — ìîæà ñëóæûöü ñàöûÿëüíà-ïñûõàëÿã³÷íû ïàðòýò íåçàäàâîëåíé, àä÷óæàíàé ìîëàäç³, ÿêàÿ âûñòóïàå ñóïðàöü áàöüêî ¢ñê³õ òðàäûöûÿ¢ ³ ïðûí³æýíüíÿ¢, ïðû÷ûíåíûõ óëàäà”2. Òýíðû³ “ïñûõàë¸ã³³ íàòî¢ïó” ïà¢ïëûâàë³ íà äàñüëåäàâàíüí³, ó ÿê³õ íàöûÿíàë³çì ðàçãëÿäà¢ñÿ ÿê “ãðàìàäçýíêàÿ ðýë³ã³ÿ” ö³ ÿê íàñòóïñòâà êàíôë³êòó ïàì³æ “ìû é “íÿ ìû”, ÿê ïðàÿâà ì³æãðóïàâîãà é ì³æàñàáîâàãà àä÷óæýíüíÿ. Âýáýðàâà ñàöûÿë¸ã³ÿ íàöûÿ¢ ³ äçÿðæàâû àïàñðîäêâààíà ïà¢ïëûâàëà íà ðàçüâ³öüö¸ ïàë³òû÷íàãà âàðûÿíóó ìàäýðí³çìó ¢ òýîðûõ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó, íà òûõ äàñüëåäí³êà¢, ÿê³ÿ àñàáë³âà ïàäêðýñüë³âàë³ ðîëþ äçÿðæàâû é äçÿðæà¢íàé óëàäû ¢ ðàçóìåíüí³ íàöûÿíàë³çìó. Ó Äóðêãàéìà “êëÿñû÷íû ìàäýðí³çì” çàïàçû÷û¢ ³äýþ íàöû³ ÿê ìàðàëüíàé ñóïîëüíàñüö³, ³äýþ ¢íóòðàíàé ñàë³äàðíàñüö³. Íàâóêîâåö ñòâàðû¢ àíàë³òû÷íóþ ñòðóêòóðó, ó “… ÿêîé íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì ðàçãëÿäàþöà ¢ ðàìêàõ ýâàëþöûÿí³ñöêàé ë¸ã³ê³ ñòðóêòóðíàé äûôýðýíöûÿöû³ ³ ìàäýðí³çàöü³”: ìàäýðíûÿ ãðàìàäçòâû, çãîäíà ç ãýòàþ ë¸ã³êàé, ïàòðàáóþöü íîâûõ ïðûíöûïà¢ óíóòðàíàé ñóâÿç³ ³ ðý³íòýãðàöû³ (áî ñòàðûÿ ôîðìû ãðàìàäçê³õ ñóâÿçÿ¢ çðóéíâàíûÿ ìàäýðí³çàöûé). Ãýòûÿ íîâûÿ ïðûíöûîû ôàðìóëþöà ¢ ³äý³ íàöû³3. Ìàäýðí³ñöê³ÿ âýðñ³³ (ó ðîçíûõ âàðûÿíòàõ), íà äóìêó Ý. Ñüì³òà, àá’ÿäíî¢âàþöà òàê³ì³ ñóïîëüíûì³ ðûñàì³: 1. Ïðûçíàíüíå ìàáóòíàñüö³, óïëûâîâàñüö³ é íåïðàâêàçàëüíàñüö³ íàöûÿíàë³çìó. Àïîøí³ ÿê ³äýàë¸ã³ÿ ³ ïàë³òû÷íû ðóõ áû¢ àäíîé ç äàì³íóþ÷ûõ ñ³ëà¢ ìàäýðíàãà ãðàìàäçòâà. Äçÿêóþ÷û øìàòãðàíàñüö³ ³ ïàë³îíôíàñüö³ íàöûÿíàë³çìó íåìàã÷ûìà ïðàáá÷ûöü, äçå ³ êàë³ ¸í îíæà ïðàÿâ³ööà. 2. Ìàäýðí³ñôû çàçâû÷àé ïàãàäæàþöà ç òûì, øòî ñôàðìóëÿâàöü êàíöýïôûþ íàöû³ é àäïàâåäíåå àçíà÷ýíüíå íàäçâû÷àé ñêëàäàíà. Ðàçàì ç òûì ó ³õíûõ äàñüëåäàâàíüíÿõ ÿ¢íà ïðàñî÷âàööà ³ìêíåíüíå òðàêòàâöü íàöû³, ïðûíàì³ “ã³ñòàðû÷íûÿ íàöû³”, ÿê “ñàöûÿëÿã³÷íûÿ ñóïîëüíàñüö³”.

3. Õàðàêòýðíàþ ðûñàé ìàäýðí³ñöê³õ òýíðûÿ¢ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó ¸ñüöü óïý¢íåíàñüöü ó òûì, øòî äàïàâåäíûÿ çüÿâû ¢çüí³êë³ ¢ ìàäýðíóþ ýïîõó ëþäçêîé ã³ñòîðû³, ³ òàìó ç çàêàí÷ýíüíåì ãýòàé ýïîõ³ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì àäûäóöü ó ì³íóëåå. 4. Íàö³ñê íà ñàöûÿëüíàé àáóìî ¢ëåíàñüö³ ¢ñ³õ êàëåêòû¢íûõ ³äýíû÷íàñüöÿ¢, íàâàò êóëüòóðíûõ, ç ÷àãî âûí³êàå ðàçóìåíüíå íàöû³ ÿê êóëüòóðíàé áóäîâû, ñïðàåêòàâàíàé ³ ñòâîðàíàé ýë³òàì³ äëÿ àáàðîíû ¢ëàñíûõ ³íòåðýñà¢. 5. Àäñþëü, ó ñâàþ ÷àðãó, âûí³êàå ³ìêíåíüíå ìàäýðí³ñòà¢ äà öàëêàì ñàöûÿëÿã³÷íõ ³íýðïðýòàöûÿ¢, ÿê³ÿ òëóì÷àöü ïðûðîäó íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó ïåðàâàæíà ñàöûÿëüíûì³ ¢ìîâàì³ é ïàë³òû÷íûì³ ïðàöýñàì³, ïðû÷ûì àíàë³ç àáìÿæî¢âàåöà ìàäýðíàþ ³ ñó÷àñíàþ ã³ñòîðûÿé4. Ó ìàäýðí³ñöê³õ òýíðûõ ³ ³íýðïðýòàöûÿõ Ý. Ñüì³ò âûëó÷åå òûÿ âýðñ³³ (ê³ðóíê³), øòî êàí÷àòêîâà ñôàðìàâàë³ñÿ ¢ 1970—80-ÿ ãàäû: — ñàöûÿêóëüòóð³öêàÿ. Ïðûðîäà íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó òëóìà÷ûööà ïàòýáàì³ ôàðìàâàíûíÿ “âûñîêàé êóëüòóðû”, ìàäýðí³çàöû³ ³ ïðàìûñëîâàãà ðàçüâ³öüöÿ (Ý. Ãåëíýð); — ñàöûÿýêàíàì³÷íûÿ. Íàöûÿíàë³çì ³íòýðïðýòóåööà ç ðàöûÿíàë³ñòû÷íûõ ïàçûöûÿ¢ ÿê íàñòóïñòâà çðóõà¢ ó ñóñüâåòíàé ýêàíîì³öû äû ¢çàåìàäçåÿíüí³ ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³÷íûõ ³íòàðýñà¢ ³íäûâ³äà¢ (Ò. Íýéðí ³ Ì. Ãåõòýð); — ïàë³òû÷íûÿ. Ïîøóê êðûí³öà¢ íàöûÿíàë³çìó çüâÿçàíû ç àíàë³çàì òàê³õ çüÿâà¢, ÿê ôàðìàâàíüíå ìàäýðíàé äçÿðæàâû, óëàäíûõ ñòðóêòóðà¢, ³íòàðýñû ýë³òà¢, âíéíû (×. Òûë³, Ý. Ã³äýíñ, Ì. Ìàí, Äæ. Áðî³ë³); — ³äýàëÿã³÷íûÿ. Íàöûÿíàë³çì ðàçãëÿäàåööà ÿê ³äýàëÿã³÷íàÿ ñûñòýìà, ÿê ñóðàãàòíàÿ ôîðìà ðýë³ã³³, “ãðàìàäçÿíñêàÿ ðýë³ã³ÿ”, øòî ¢çüí³êàå ¢ âûí³êó çüìåíà ó ñôýðû ³äýÿ¢ ³ ååðàâàíüíÿ¢ (². Êåäîðû, Á. Êàìôýðýð, Ì. Þðãåíñìàåð)5. Çðàçóìåëà, øòî ãýòàÿ êëÿñûô³êàöûÿ ìàäýðí³ñöê³õ òýíðûÿ¢ íàñòíëüê³ æ óìî¢íàÿ, íàêîëüê³ ¢ìî ¢íûì³ ¸ñüöü àäðîçüíåíüí³ ïàì³æ çãàäàíûì³ ê³ðóíêàì³. ²íøûÿ êëÿñûô³êàöû³, çãàäàíûÿ é ïðàïàíàâàíûÿ ¢ íàøûõ íàðûñàõ, òàêñàìà ¢ìî ¢íûÿ, ïðà øòî ¢æî ãàâàðûëàñÿ, ³ ðîáÿööà âûêëþ÷íà äëÿ ñòâàðýíüíÿ ïàçíàâàëüíûõ ñòðóêòóðà¢. Êàíêðýòíû çüìåñò “ïàðàäûãìû êëÿñû÷íàãà ìàäýðí³çì” çâîäç³ööà, íà äóìêó Ý. Ñüì³òà, äà òàê³õ ïàëàæýíüíÿ¢: 1. Íàöû³ ¸ñüöü çüÿâàþ ìàäýðíàé ïàðû ÿê ç ãëåäç³ø÷à ÷àñ ³õíàãà çüÿ ¢ëåíüíÿ, òàê ³ ç ãëåäç³ø÷à ³õíûõ ñàöûÿëüíûõ ñêëàäí³êà¢. 2. Íàöû³ áûë³ íàñòóïñòâàì (ïðàäóêòàì) ìàäýðíàñüö³, ÿíû ìàãë³ çüÿâ³ööà ³ ìóñ³ë³ çüÿâ³ööà òîëüê³ ¢ ïðàöýñå ìàäýðí³çàöû³ ãðàìàäçòâà. Àäñþëü âûí³êàå ³äýÿ, çãîäíà çü ÿêîþ: 3. Íàöû³ íÿ ìåë³ çíà÷íàé, òðûâàëàé ïåðàãã³ñòîðû³, ÿíû áûë³ ïðàäóêòàì ðýâàëþöûÿ¢, ÿê³ÿ ôàðìàâàë³ ìàäýðíóþ ýïîõó é ìàäýðíóþ “ã³ñòîðûþ”, òàìó ÿíû çüâÿçàíûÿ òîëüê³ ç ìàäýðíàñüöþ. Àäïàâåäíà, êàë³ íàñòóïå ïàñüëÿìàäýðíàÿ ïàðà, íàöû³

òàêñàìà ïàñòóïîâà àäûõîäçÿöü ó ì³íóëàå. 4. Íàöûÿíàë³çì óçüí³êàå ÿê âûí³ê ïðàöýñà¢ ìàäýðí³çàöû³, ïåðàõîäó äà ìàäýðíàé ýïîõ³, òàìó, êàë³ ãýòûÿ ïðàöýñû çàâåðøàööà, íàöûÿíàë³çì ìóñ³öü àäûñüö³. 5. Íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çì ¸ñüöü ñàöûÿëüíûì³ é êóëüòóðíûì³ êàíñòóêöûÿì³ ìàäýðíàñüö³, âûíàéäçåíûì³ ¢ ýïõó ðýâàëþöÿ¢ ³ ìàñàâàé ìàá³ë³çàöû³. Çðàçóìåëà, øòî, õîöü ôóíêöûÿíàëüíàÿ “íàðóçêà” ãýòûõ êàíñòðóêöûÿ ¢ øìàòâýêòàðíàÿ, ó àñíîâå ³ìêíåíüíÿ¢ “äûçàéíýðà¢” íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó — íàìàãàíüíå êàíðàëÿâàöü ãëýáàëüíûÿ ñàöûÿëüíûÿ ö³, ó øûðîê³ì ïëÿíå, ãðàìàäçê³ÿ ïðàöýñû6. ßêðàç ó òàê³ì âûãëÿçå ìàäýð³çì ñóïðàöüñòà¢ëÿåöà “ïýðýí³ÿë³çìó”, ÿê³ ¢ âûãëÿçå ïàçíàâàëüíûõ ïðûíöûïà¢ ïàïÿðýäí³÷à¢ ïåðøàìó. Ó àáàãóëüíåíûì, ñïðîø÷àíûì âûãëÿçå (íà ¢çîð Âýáýðàâûõ “³äýàëüíûõ òûïà¢”) ãýòàå ñóïðàöüñòà¢ëåíüíå âûãëÿäåå òàê³ì ÷ûíàì: äëÿ ìàäýð³ñòà¢ íàöûÿ ¸ñüöü ïàë³òû÷íàé ñóïëüíàñüöÿ, “ìýõàí³÷íà” ñêàíñòóÿâàíàé ýë³òàì³ ¢ ìàäýðíóþ ýïîõó, ç àäíàãî áîêó ¢íóòðàíà ðàçüäçåëåíàþ (êëÿñû, ñàöûÿëüíûÿ ñëà³, ñòðàòû äû ã.ä.), à çü ³íøãàà — àá’ÿäíàíàþ ñðîäêì³ ìàñàâàé êàìó³êàöûõ. “Ïýðýí³ÿë³ñòû” ïðûòðûìë³âàþöà ³íøåå äóìê³: íàöûÿ — ãýòà êóëüòóðíàÿ, àðãàí³÷íàÿ é ã³ñòàðû÷íàÿ ñóïîëüíàñüöü, êàðàí³ ÿêîé ñÿãàþöü íàéäà¢íåøûõ ÷àñî¢. Ãýòàÿ ñóïîëüíàñüöü ¸ñüöü óíóòðàíà àäç³íàþ, áî ÿíà ñòâàðàäöà íà ãðóïøà “íàðîäó” ³ ñïàä÷ûíûõ ñóâÿçÿ¢. Ðàíåé ìû ðàçãëåäçåë³ ñüâåòàìîãëÿäíûÿ é ìàçíàâàëüíûÿ àäðîçüíåíüí³ ïàì³æ ìàäýð³çìàì ³ “ïýðýí³ÿë³çìàì” (ïðûìàðäûÿë³çìàì), òàìó íÿìà íåàáõîäíàñüö³ ïàäðàáÿçüíåé êàìýíàâàöü ãýòûÿ äóìê³ Ý. Ñüì³òà. Çüâåðíåì óâàãó íà ³íøå. Ãàâîðà÷û ïðà ³íóýëåêòóàëüíûõ ïðàäåñüí³êà¢ (ö³ êðûí³öû) ìàäýð³ñöêàà ïàäûõîäó ¢ òýîðûÿõ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó, àíåëüñê³ íàáóêîâåö êàë³ é çãàäâàå ïðà ìûñüëÿðî¢, ÿê³õ ìîæíà ¢âàæàöü çà “ïðàâåñüí³êà¢ íàöûÿíàë³çìó”, äûê òîëüê³ ¢ êàíóýêñüöå ³õíàà ¢í¸ñêó ¢ ôàðìàâàíüíå “ìàäýð³ñöêàé ïàðääûâàìû”. Ïðû ãýòûì ïðûöÿâåå äà ñÿáå ¢âàãó òàÿ àêàë³÷íàñüöü, øòî ¸í óâîãóëå íÿ çãàäâàå Ô. Ë³ñòà ö³ ÿãîíûõ àìýðûêàíñê³õ äàíàäóìöà¢, ÿê³ÿ, áÿññïðý÷íà, áûë³ ïåðøûì³ ³äýíëÿãàì³ ìàäýð³çàöû³ àêóðàò ó ðàìêàõ íàöûÿíàë³ñòû÷íàé äàêòðûíû, à çíà÷ûöü, ³ “³íóýëåòóàëüíûì³ ïðàäåñüí³êà¢ (ö³ êðûí³öû)

íàâóêîâûÿ ýëåìýíòû ìàðêåñ³ñöêàãà ñüâåòàãëÿäó, àäíàê, çü ³íòàãà áîêó, ìàðêåñ³ñöêàÿ ãíàñýàë¸ã³ÿ íà¢ðàä ö³ ³ñíàâàëà àñîáíà àä ³äýàë¸ã³³. Ó ãýòûì âûïàâêó íå çðàçóìåëà, ÷àìó, ãàâîðà÷û ïðà ³íòýëåêòóàëüíûÿ àñíîâû ìàäýðí³çìó, ìû àáìÿæî¢âàåìñÿ òîëüê³ çãàäêàì³ ïðà ìàðêåñ³çì ³ íÿ çãàäâàåì ë³áýðàë³çìó, êàíýðâàòûçìó ö³ òàãî ñàìàãà íàöûÿíàë³çì, ÿê³ÿ, áåçóìî¢íà, ïà¢ïëûâàë³ íà ôàðìàâàíüíå “ìàäýðí³ñöêàé ïàðàäûãìû”? Ãýòà, ó ñâàþ ÷àðãó, ïðûìóøàå íàñ çüâÿðíóööà äà ³íòàãà, ÿê íà íàøóþ äóìêó, íàäçâû÷àé âàæíàãà äëÿ ðàçóìåíüíÿ òýîðûÿ¢ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó ïûòàíüíÿ, ÿêîå íà ïåøû ïîãëÿä âûãëÿäåå äîñûöü áàíàëüíûì. Íàêîëüê³ íàâóêîâà-àíàë³òû÷íûÿ ñòðóêòóðû çüâÿçàíûÿ ç ³äýàëÿã³÷íì³ ñûñòýìàì³? ßê ìåíâå³òà ¢ïëû¢ ³äýàë¸ã³ÿ¢ àää³âàåööà íà ôàðìàâàíüí³ ïàäûõîäà¢ äà âûâó÷ýíüíÿ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó, ïàãàòî¢ øòî íàöûÿíàë³çì øìàò ó ÿê³õ âûïàäêàõ àòýíüâàåööà ³ àíàëç³óåööà ìåíâå³òà ÿê ³äýàë¸ã³ÿ, à ÿãîíû ³äýàëÿã³÷íû ïàäòýêñò çà¢æäû ïðûñóòíû íàâàò òàäû, êàë³ ðàçìîâà ³äçå ïðà ÿãîíûÿ ïðàÿâû ¢ ïñûõ³öû àñîáû? Íà³¢íóþ âåðó ¢ òîå, øòî ¢ ãðàìàäàçíà¢ñòâå ìàã÷ûìû ïàçàêàíóýêñòóàëüíû ääíîñíà ³äýàë¸ã³³ ïàäûõîä, ïàê³íåì àìàòàðàì-ïóáë³öûñòàì. Çüâåðíåìñÿ äà äóìê³ ñïýöûÿë³ñòà¢. Â. Ë³ñàâû ñüöüâÿðäæàå, øòî ¢ àñíîâó àöýíê³ ³äýàë¸ã³ÿ¢ îíæà áûöü ïàêëäàçåíû “…íàáîð ïý¢íûõ àñíîâàòâîðíûõ, áàçûñíûõ âàðòàñüöÿ¢, êîæíàÿ çü ÿê³õ îíæà âûñòóïàöü öýíòðàëüíàþ ¢ òîé ö³ ³íòàé ïàë³òû÷íàé ³äýàë¸ã³³”. Ãýòû íàáîð ìàå ïýðñïýêòûâó ïåðàòâàðûööà ¢ “ãëÿáàëüíóþ ³äýàë¸ã³þ” ãëÿáàëüíàé öûâ³ë³çàöû³. Àñíî¢íûÿ âàðòàñüö³ òàêîé ³äýàë¸ã³³ — “øàíâàíüíå ëþäçêîãà æûöüöÿ ³ ëþäçêîé àñíâû, ñïðàâÿäë³âàñüö³, ñâàáîäû, ñàöûÿëüíàãà é ì³æíàðîäíàãà ïàðàäêó (øòî ãàðàíòóå áÿñüíåêó), çàõâàíüíå êóëüòóðíàé ðàçìà³òàñüö³ ñüâåòó é ã.ä. …”7 Òàê³ì ÷ûíàì, “ñàöûÿëüíûÿ íââóêî¢öû (ìàþöà íà ¢âàçå ãðàìàäàçíà¢öû. — Ã.Ê.) ó ñâà¸é àöýíöû òîé ö³ ³íòàé ïàë³òû÷íàé ³äýàë¸ã³³ ïâå³íû çûõîäç³öü íå ç ïàçûöûÿ¢ àäíé ç ïàë³òû÷íûõ ³äýàë¸ã³ÿ¢, à ãðóíòàâàööà íà íàáîðû íàçâàíûõ óçàåìàçüâÿçàíûõ âàðòàñüöÿ¢ (øòî äàçâàëÿþöü çàáÿñüíå÷ûöü ëåïøóþ æûöüöÿ ³ ëþäçêîé àñíâû, ñïðàâÿäë³âàñüö³, ñâàáîäû, ñàöûÿëüíàãà é ì³æíàðîäíàãà ïàðàäêó (øòî ãàðàíòóå áÿñüíåêó), çàõâàíüíå êóëüòóðíàé ðàçìà³òàñüö³ ñüâåòó é ã.ä. …”7 Òàê³ì ÷ûíàì, “ñàöûÿëüíûÿ íââóêî¢öû (ìàþöà íà ¢âàçå ãðàìàäàçíà¢öû. — Ã.Ê.) ó ñâà¸é àöýíöû òîé ö³ ³íòàé ïàë³òû÷íàé ³äýàë¸ã³³ ïâå³íû çûõîäç³öü íå ç ïàçûöûÿ¢ àäíé ç ïàë³òû÷íûõ ³äýàë¸ã³ÿ¢, à ãðóíòàâàööà íà íàáîðû íàçâàíûõ óçàåìàçüâÿçàíûõ âàðòàñüöÿ¢ (øòî äàçâàëÿþöü çàáÿñüíûå ÷ûöü ëåïøóþ ãýðñïýêòûâó ëþäçÿì, àñíâíûì ñóîïëüíàñüöì ëþäçåé — ýòíàñàì, íàöûì ³ ÷äëâåöòàó ¢ öýëûì) [...] Öüâåðäæàíüíå, øòî íàâóêîâåö-ãóìàí³òàð ó ñâà¸é àöýíöû ëþáûõ ³äýàë¸ã³ÿ¢ ïàâ³íåí çûõîäç³öü ç ïàäòðûìê³ ³ àáàðîíû ïÿ¢íûõ íàéâàæíåéøûõ âàðòàñüöÿ¢, ñüâåä÷ûöü ïðà òîå, øòî íàâóêî¢öû-ãóìàí³òàðí³ê³ ¢òâàðàþöü ñóîïëüíàñüöü, àá’ÿâíàíóþ ïÿ¢íàé ³äýàë¸ã³ÿé”8. ² ìû îíæàì çðàá³öü âûñíîâó: “äý³äýàëÿã³çàöûÿ” íàâóêîâûõ ïàâûõîäà¢, øêîëà¢ — ãýòà òàêñàìà ñâàéãî ðîäó ³äýàë¸ã³ÿ, ÿêàÿ ïàëÿãàå ¢ àäíîñíàé àä÷óæàíàñüö³ àä ïÿ¢íàé ïàë³òû÷íàé

³äýàë¸ã³³, øòî äàì³íóå ¢ ñüâÿäîìàñüö³ íàâóêî¢öà, ³ àäêðûòàñüöü äà áàçàâûõ âàðòàñüöÿ¢ ³íøûõ ³äýàë¸ã³ÿ¢. Ãýòûÿ äóìê³ ¢êðà³íñêàãà íàâóêî¢öà âàðòà ¢çÿöü ïàä óâàãó, ðàçâàæàþ÷û ïðà "³íòýëåêòóàëüíûÿ êðûí³öû" íÿ òîëüê³ ìàäýðí³ñöê³õ, à ³ ¢ñ³õ ³íøûõ òýíðûÿ¢ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó. Êàë³ ¢ íàøûõ íàðûñàõ ìû çàääâàë³ ïðà àäíîñíàñüöü âûçíà÷ýíüíÿ ³äýàëÿã³÷íàé ïðûíàëåæíàñüö³ òíé ö³ ³íøàé ³íòýëåêòóàëüíàé øêîëû (êàíñýðâàòû¢íàÿ, ìàðêñ³ñöêàÿ, ë³áýðàëüíàÿ ³ ã.ä.), ìû íÿ ìåë³ íà ¢âàçå ³õîàé ³äýàëÿã³÷íàé ö³ ïàë³òû÷íàé íý ¢òðàëüíàñüö³ ¢ ðàçóìåíüí³ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó. Ãàâîðêà ³øëà ïåðääóñ³ì ïðà àäíîñíàñüöü ìåæà¢ ïý¢íûõ ³äýàë¸ã³ÿ¢, óçàåìíûÿ ¢ïëûâû ðîçíûõ äàêòðûíà¢ ³ ñüâåòàïîãëÿäíûõ ñûñòýìà¢. Àäíàê ãýòà íå àäïðý÷âàå òàãî, øòî ëþáû äàñüëåäí³ê, íåçàëåæíà àä ñâà³õ ñóá'åêòû ¢íûõ æàäàíüíÿ¢ áûöü "íåçàëåæíûì", "àá'åêòû¢íûì" ³ ã.ä., àá'åêòû¢íà ïåðàáûâåå ¢ "ñ³ëàâûì ïîë³" òîé ö³ ³íøàé ³äýàë¸ã³³ íàâàò òàäû, êàë³ ãýòà ³äýàë¸ã³ÿ "³äýàëÿã³÷íàé íý¢òðàëüíàñüö³". Òàê³ì ÷ûíàì, êàæó÷û ïðà ³íòýëåêòóàëüíûÿ ¢ïëûâû íà àäïàåâäíûÿ øêîëû ¢ òýíðûÿõ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó, íåàáóîäíîà ¢ë³÷âàöü ïåðääóñ³ì ³ òîå, ÿê³ÿ ñüâåòàïîãëÿäíûÿ ñûñòýìû é ³äýàë¸ã³³ ïà¢ïëûâàë³ íà ôàðìàâàíüíå ãýòûõ øêîëà¢ (çðàçóìåëà, ãýòà íå àçíà÷åå, øòî ÿíû ôàðìàâàë³ñÿ ïàä óïëûâàì ÿêîéñüö³ äàíé ³äýàë¸ã³³). Çüâÿðòàþ÷ûñÿ äà ïûòàíüíÿ ïðà ìàäýðí³çì äû ³íøûÿ ê³ðóíê³ ¢ òýíðûÿõ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó, ìû ìîæàì çðàá³öü âûñíîâó, øòî ìàäýðí³ñöê³ÿ âýðñ³³ ôàðìàâàë³ñÿ ãàëî¢íûì ÷ûíàì ïàä óïëûâàì ³äýàë¸ã³ÿ¢, ÿê³ÿ ïåðääóñ³ì áûë³ ³äýàë¸ã³ÿì³ ìàäýðí³çàöû³ (ë³áýðàë³çì, ìàðêñ³çì ³, õîöü ãýòà é ïàðääàêñàëüíà, íàöûÿíàë³çì). Øòî æ äà ïðûìàðäûÿë³çìó — ³íòýëåêòóàëüíûé øêîëû, ÿêàÿ ïðàäñòà¢ëÿåöà Ý. Ñüì³òàì ÿê ñóïðàöüëåãëàñüöü ìàäýðí³çìó, — òî ¢ ãýòûì âûïäâéó ìóñ³ì ïðûçíàöü, øòî òóò äàì³íàâàë³ ïäâûõîäû, õàðàêòýðíûÿ äëÿ íàöûÿíàë³ñòû÷íàãà ñüâåòàïîãëÿäó, íàâàò òàäû, êàë³ ³õ òàðìàâàë³ òûÿ, õòî íå íàëåæ¢ äà ïðûõ³ëüí³êà¢ íàöûÿíàë³çìó ÿê ïàë³òû÷íàé äàêòðûíû. Ê³äàåöà ¢ âî÷û é òîå, øòî íàöûÿíàë³çì ÿê ³äýàë¸ã³ÿ (õîöü ³ íå ñòàðìóëÿâàíàÿ í³ê³ì ç íàöûÿíàë³ñòû÷íûõ ìûñüëÿðî¢ ó ñûñòýìàòûçàâàíûì âûãëÿäçå) àää³¢ñÿ íà ôàðìàâàíüí³ "ñóïðäöüëåãëûõ" øêîëà¢. Ãýòà çíî¢êó, ç àäíàãî áîêó, ïàäêðýñüë³âàå ¢ìî¢íàñüöü ³õíàãà ñóïðäöüñòà¢ëåíüíÿ, à çü ³íøãàà — ¸ñüöü ÿø÷ý àäíûì ïàöüåðäæàíüíåì òàãî, øòî íàöûÿíàë³ñòû÷íàÿ äàêòðûíà ôàðìàâàëàñÿ íà àñíîâå ðîçíûõ, íÿðýâêà ñóïÿðý÷ë³âûõ, ³íòýëåêòóàëüíûõ ïëûÿ¢. Â³äàâî÷íà, áûëî á íåñïðàâÿäë³âà íå çàäàöü ó ãýòûì êàíòýêñüöå ïðà ñûòóàöûþ, øòî ñêëàëàñÿ ¢âà ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäàíñòâå. Âàðòà ÿø÷ý ðàç ïðûåñüö³ äóìêó ß. Ãðûöâêà ïðà âÿë³çíûÿ òýàðýòû÷íûÿ ìàã÷ûìàñüö³ ¢ ãàë³íå "íàöûÿë¸ã³³"

(ñêàðûñòàåìñÿ òýðì³íàì À. Áà÷êî¢ñêàãà), øòî ¢çüí³êàþöü óâà ¢êðà³íñê³õ ã³ñòîðûêà¢ ³ ãðàìàäàçíà¢öà¢ ïðû ³íýðïðýòàöû³ åâëüì³ áàãàòàãà ýìï³ðû÷íàãà ìàòýðûÿëó ç óêðà³íñêàé ã³ñòîðû³. Äàäàìî äà ãýòàãà, øòî ¢êðà³íñê³ÿ ãðàìàäàçíà¢öû çáîëüøàãà íå àáöÿæàðàíû ïðûíàëåæíàñüöþ äà ðîçíûõ ³íòýëåêòóàëüíûõ øêîëà¢, øòî ¸ñüöü õàðàêòýðíûì äëÿ ³õíõ çàõîäí³õ êàëåãà¢. ßíû ìîáóöü äîñûöü ë¸ãêà àäûñüö³ àä ïàïÿðýäíýé ³íòýëåêòóàëüíàé òðàäûöû³, ÿêàÿ, â³äàâî÷íà, çáàíêðóòàâëà, ìàþöü ñâàíäó âûáàðó ¢ ãýòàé ñôýðû ³ ìîáóöü ïàäûñüö³ äà ääïàðåääíûõ ïðàáëåìà¢ íåïåðàäóçÿòà, øòî ¢ ýïîõó “ïîñòìàäýðí³çìó” ö³ “ìýòàäàëÿã³÷íàãà ïëþðàë³çìó” ìåå âÿë³çíûÿ ý ¢ðûñòû÷íûÿ ïýðñïýêòûâû. Â³äàâî÷íà, ãàâîðêà ³äçå ïðà ³äýàëüíûû âàðûÿìò. ßê ìû ïåðàêàíàë³ñÿ, óêða³íñê³ÿ ãðàìàäàçíà¢öû íàñàìðý÷, ó ðýàëüíàñüö³, ìàþöü äîñûöü àáìåæàâàíóþ ñâàáîäó âûáàðó: ïà-ïåðøàå, òàìó øòî ÷àñàì íÿìà ç ÷àãî âûá³ðàöü, áî êîëüêàñüöü òûõ, õòî ìåå äîñòóï äà òýàðýòû÷íûõ ðàñïðàöîâàê ñóñüååòíàãà ¢çðî¢íþ, ì³çýðíàÿ; ïà-äðóãîå, òàìó øòî ääìîâà ää ñàâåöêàé ³íòýëåêòóàëüíàé òðäûöû³ àäáûâàåöòà äîñûöü öÿæêà, à ïîøóê ³íøûõ ³íòýëåêòóàëüíûõ êðûí³öà¢ çáîëüøàãà ïåðàòâàðàåöòà ¢ çâàðîò äà íàðîäí³öêàé ö³ äçÿðæà¢í³öêàé (ýë³òûñöêàé) øêîëà¢ (ïåðàâàæíà äà ïåðøàé). Íàéáîëüø ïàðàäàêñàëüíà òîå, øòî ¢ ãýòûì âûïàëó ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäàçíà¢öàì ñàïðà¢äû “ïàøàíöàâàëà”: äàðàäæýíûå, à äàêëàáíåé, ðý³íòýðïðýòàöûÿ é äàì³íàâàíûå ¢æî âÿäîìûõ ÿø÷ý ää ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãíäçüäçÿ ïðûìàðäûÿë³ñöê³õ âýðñ³ÿ¢ íàöûÿãåíýçó ¢êðà³íöà¢ ñóïàëà ¢ ÷àñå ç àêòû¢íàþ ðýâ³ç³ÿé ³ êðûòûêàé ìàäýðí³ñöê³õ ïàäûõíàà¢ íà Çàõàäçå. Óêða³íñê³ÿ ïðûìàðäûÿë³ñöê³ÿ (ïýðýí³ÿë³ñöê³ÿ) âýðñ³³ íàöûÿãåíýçó, óâðóíòàâàíûÿ íà ìýòàäàë¸ã³³ àìàëü ñòîãàäîâàé äà¢í³íû, çü ³õíûì ïðûñìàêàì ðàìàíôû÷íàãà, êóëüòóð³öêàãà, “àðãàí³÷íãà” íàöûÿíàë³çìó âûãëÿäàþöü íàäç³âà àêòóàëüíûì³ ¢ ñó÷àñíàé ïîñò- ö³ àíòûìàäýðí³ñöêàé àòìàñôýðû. Àëå íÿ âàðòà öåøûöòà òàêîþ ñàìääàñòàòêîâàñüöþ: ÿíà ìîæà áûöü àëüáî ñüâåä÷àíüíåì ìýòàäàëÿã³÷íàé ääñòàëàñüö³ íàøàãà ãðàìàäçíà¢ñòâà, àëüáî ïàöüåðäæàíüíåì ñóìíàãà àôàðûçìó Ò. Àäíðía: “Ã³ñòîðûÿ ô³ëÿçîô³³ — ãýòà ã³ñòîðûÿ çàáûâàíüíÿ”, ÿê³, ó ñâàþ ÷àðãó, ìîæíà ¢âàæàöü çà ðý³íòýðïðýòàöûþ Ýêëåç³ÿñòà: “Íÿìà í³÷îãà íîâàãà ïàä ñííöàì”... Çðýøòû, åâðíåìÿ äà êî³æê³ Ý. Ñüì³òà. Àäíà çü ÿãíîûõ çà¢âàã äàòû÷ûöü ³íøàé ïðàáëåìû, ÿêàÿ, íà íàø ïîãëÿä, òàêñàìà âàðòàÿ ¢âàã³. Ö³ ìàã÷ûìàÿ ¢í³âýðñäëüíàÿ, àãóëüíàÿ íàâôêîâàÿ òýîðûÿ íàöûÿíàë³çìó? Òýàðýòû÷íû äàðîáàê ó ãýòàé ãàë³íå äîñûöü âÿë³ê³, àäíàê, ÿê ìû ïåðàêàíàë³ñÿ, íåêàòîðûÿ òýàðýòû÷íûÿ “³íâäàû³” àïîøí³õ ãàäî¢ ÷àñàì âûãëÿäàþöü íÿ áîëüø ÿê ïåðàôàðìóëÿâàíüí³ ïðûçàáûòûõ

âûñíîâà¢ ïàïÿðýäí³êà¢. Ý. Ñüì³ò ïðûçíàå, øòî ìàäýðí³ñöêàÿ øêîëà, ÿêàÿ öÿãàì àïîøí³õ äçåñÿö³ãîäçüçÿ¢ äàì³íàâàëà ¢ òýîðûÿõ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó, óæî âû÷àðïàëà ñÿáå ³íòýëåêòóàëüíà. ßå ðýâ³ç³ÿ ¢ñ¸ ÷àñüöåé òàêñàìà âûãëÿäàå àëüáî ÿê ñýðûÿ ¢äàêëàäíåíüíý¢, àëüáî ÿê ðýñòà¢ðàöûÿ äîñûöüì àíòûêâàðíûõ ³ñüö³íà¢, ÿê³ÿ, òðýáà ïðûçíàöü, íîâûÿ òîëüê³ ç ãëåäç³ø÷à òýðì³íàë¸ã³³. Òýàðýôû÷íû ïðàãðýñ ñàïðà¢äû àäáû¢ñÿ, àëå ÿê “çäðàáíåíüíå” (ö³ ïàãëûáëåíüíå) òýàðýôû÷íûõ ïðàáëåìà¢, óñêëàäíåíüíå é ïàåë³÷íûíå øìàòâàðûÿíàñüö³ ïàäûõîäà¢. Ó àäðîçüíåíüíå àä äîñûöü “æîðñòê³õ” ìàäýëÿ¢ 1950—1960-õ ãàäî¢, ó ÿê³õ íàöûÿíàë³çì ðàçãëÿäà¢ñÿ àëüáî ÿê ³äýàë¸ã³ÿ, àëüáî ïðàç ïðûçíó ñàöûÿëüíà-äýìàãðàô³÷íûõ àñïýêòà¢ “ïàáöâîâû íàöûÿ¢”, çà¢âàæàå Ý. Ñüì³ò, äàñüëåäí³ê³ àïîøí³õ òðîõ äçåñÿö³ãîäçüäçÿ¢ “...íàäàâàë³ çíà÷íà áîëüø ¢âàã³ ñóá’åêòû¢íûì âûìåðàì êàëåêòû¢íûõ êóëüòóðíûõ ³äýíòû÷íàñüöÿ¢ — óïëûâó ìîâû é ìàñàâàé êóëüòóðû, ñòðàòýã³ÿì ïàë³òû÷íûõ é ³íòýëåêòóàëüíûõ ýë³òà ¢, ìàã÷ûìàñüöÿì äûñêóðñ³¢íûõ ñåòâê äû ðûòóàë³çàâàíûõ ñïîñàáà¢ äçåÿíüíÿ, óïëûâó ýòí³÷íàãà ñûìíàëþ, ì³òó é ïàìÿö³”9. Ãýòà, íà äóìêó äàñüëåäí³êà, äàå ïàäñòàâû äëÿ àìòûì³çìó øòî äà äàëåéøûõ òýàðýòû÷íûõ ðàñïðàöîâàê. Àäíâê ãýòà íå äàå ïàäñòàâà¢ äëÿ àìòûì³çìó øòî äà ³õíàé óí³åýðñäë³çàöû³ ³ ôàðìàâàíüíÿ “àáóëüíàé” òýíðû³ íàöû³ é íàöûÿíàë³çìó. Óâîãóëå ñêëäâàåöòà ¢ðàæàíüíå, øòî êîëüêàñüöü ³ ÿêàñüöü òýàðýòû÷íûõ âåäà¢ ó ãýòàé ãàë³íå ñòàá³ë³çàâàë³ñÿ ³ àñàáë³âûõ àäêðûöüÿ¢ òóò íå ïðàäà÷ûöòà. Âîñü æà, ìîæíà äàíóñüö³öü òàê³ âàðûÿíò: ïîøóê ìýòàäàëÿã³÷íàãà êàíýíñóñó ïàì³æ ðîçíûì³ òýîðûÿì³ íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó, ÿê³ àäáûâàåöòà òàêñàìà ¢âà ¢ìîâàõ ³äýàëÿã³÷íàé êàíâýðãåíöû³ ³ àãóëüíàé ìîäû íà “ïîñòìàäýðí³çì”, ìóñ³öü ïðûâåñüö³ äà ñòâàðýíüíÿ ñûíòýôû÷íàé òýíðû³ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó, ÿêàÿ áóäçå ýêñòðàêòàì ³íòýëåêòóàëüíà íàéïðäàóêôû¢íåøûõ ïàâûõíà¢ ç ðîçíûõ øêîëà¢. Óÿâ³ì ñàáå “ìàäýðí³ñöêà-ïðûìàðäûÿë³ñöêóþ, ñóá’åêòûâ³ñöêà-àá’åêòûâ³ñöêóþ” òýíðûþ, ÿêóþ ìîæíà áûëî á äàñòàñâàöü äà ëþáîãà íàöûÿíàë³çìó ö³ íàöû³ ç àäïàâåäíûì³ ìàã÷ûìàñüöÿì³ ïðàãíàçàâàíüíÿ. Òýàðýòû÷íà òàêàÿ ìàã÷ûìàñüöü ³ñíóå (íå çâàæàþ÷û íà ïÿ¢íû ðàìàíòûçì ãýòàãà äàïóø÷íûíÿ). Ïðàêòû÷íà, ìàáûöü, íå. Ý. Ñüì³ò çà ¢âàæàå ç ãýòàé íàãíãû: “Ö³ ìàã÷ûìàÿ òàêàÿ òýíðûÿ?” [...] Ç óë³êàì ïàïÿðýäíÿãà êðûòû÷íàãà àíàë³çó [ðîçíûõ] ïàäûõîäà¢ àäêàç áóäçå àäìî¢íûì. Ãýòàÿ ãàë³íà íàñòîëüê³ ðàçüäçåëåíàÿ ðàçûõîäæàíüíÿì³ ¢ òðàêòàâàíüí³ áàçàâûõ ïûòàíüíÿ¢, ñóïÿðý÷ë³âûì³ ïàäûõîäàì³, êîæíû çü ÿê³õ àäðàñàâàíû òîëüê³ òàìó ö³ ³íøàìó àñïýêòó ãýòàé íàäçâû÷àé øûðîêàé ïðàáëåìàòûê³, øòî àáàãóëüíåíû ïàäûõîä áóäçå âûãëÿäàöü

äîñûöü íåðýàëüíûì, à ëþáàÿ àãóëüíàÿ òýîðûÿ — àìàëü óòàï³÷íàþ”10. Òàêîãà ñàìà ïîãëÿäó ïðûòûíë³âàþöà é ³íøûÿ äàñüëåáí³ê³, õîöü íåêàòîðûÿ çü ³õ íå âûêëþ÷àþöü ìàã÷ûìàñüö³ ðàñïðàöî¢ê³ ¢í³âýðñàëüíûõ òýàðýòû÷íûõ ïàáóäîâà¢ ó ñòàñóíêó äà ïý¢íûõ àñïýêòà¢ íàöûÿíàë³çìó. Ê. Êåëãàí, ó ïðûâàòíàñüö³, óâàæàå, øòî “íàöûÿíàë³çì çàíàäòà ðàçíàñòàéíû, òàìó íà¢ðàä ö³ ìàã÷ûìàÿ àãóëüíàÿ òýîðûÿ, ÿêàÿ á äàëà ÿãî âû÷àðïàëüíàå òðàêòàâàíüíå. Çüìåñò äû ñïýöûô³÷íûÿ ñê³ðàâàíàñüö³ ðîçíûõ íàöûÿíàë³çìà¢ âûçíà÷àþöà ã³ñòàðû÷íà ääðîçíûì³ êóëüòóðíûì³ òðàäûöûÿì³, òâîð÷ûì³ çäîëüíàñüöÿì³ ë³äýðà¢, âûïàäêîâûì³ ñûòóàöûÿì³ ¢ ì³æíàðîäíûì ïàðàäêó. Øòî ñàïðà¢äû ïàääàåöà ðàçãëÿäó íà ¢çðî¢í³ àãóëüíûõ, òýàðýòû÷íûõ ïàáóäîâà¢ — ãýòà ÷ûíüí³ê³, ÿê³ÿ ïðûâîäçÿöü äà ïàñòàÿíàãà ¢çüí³êîåíüíý é àäíà¢ëåíüíý íàöûÿíàë³çì ÿê òýíòðàëüíàãà äûñêóðñ³¢íàãà ¢òâàðýíüíý ìàäýðíãà ñûåòó. Ãýòà íå äàå [óí³âýðñàëüíàãà] òëóìà÷ýíüíý ¢ñ³õ ïðàÿâà¢ ö³ ðûñà¢ íàöûÿíàë³ñòû÷íàãà äûñêóðñó, àäíâê ñòâàðåå ¢ìîâû äëÿ òàãî, êàá çðàá³öü ïåðøû êðîê ó ñïðîáàõ çðàçóåöü, ÷àìó ¸í ³ñíóå ³ çàñòàåöòà ¢ïëûâîâûì”11. Â³äàâî÷íà, ç ãýòûì³ öüâåðæàíüíýì³ ìîæíà ïããàç³ööà, õîöü, çäàåöòà, ïûòàíüíå àá ìàã÷ûìàñüö³ “àãóëüíàé” òýîðû³ íàöûÿíàë³çìó ¸ñüöü íÿ áîëüø ÿê ñõàëÿñòû÷íûì âûáóðêàì ö³ íàñòàëüã³ÿé ïà òûõ ÷àñàõ, êàë³ ¢ ãðàìàäçíà¢ñòâå äàì³íââë³ “êëÿñû÷íûÿ” òýîðû³, àëüáí ¢ íàøûì “õàòí³ì” âàðûÿíöå — “ääç³íà ïðà¢äç³âàå âó÷íûíå”. Ìàã÷ûìà, øòî òàêàÿ ¢í³âýðñàëüíàÿ òýîðûÿ ¢âîãóëå íå ïàòðýáíàÿ àêóðàò ó ñòàñóíêó äà íàöûÿ¢ ³ íàöûÿíàë³çìó, áî àïîøí³ÿ áûë³ é çàñòàþöòà ïàë³ìîðóíû³ êàíöýïöûÿì³ ³ çüÿâàì³. ßê ìû ¢æî çãàäâàë³ ðàíåé, ó ãýòûõ íàðûñàõ íå ³äçå ãàâîðêà ïðà âûñüâÿòëåíüíå ¢ñ³õ òýîðûÿ¢ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó, ïàäûõîäà¢, êàíöýïöûÿ¢ ³ ã.ä. Â³äàâî÷íà, øòî ïà-çà íàøàþ ¢âàãàé çàñòàëàñÿ âÿë³êàÿ êîëüêàñüöü ïðàáëåìà¢, ÿê³ÿ ìàþöü íåìàëóþ ïàçíââàëüíóþ âàðòàñüöü. Ó ïðûâàòíàñüö³, ó íàðûñàõ íà¢ìûñíà àìàëü íÿ çãàäâàþöòà ïîñòàäýðí³ñöê³ÿ êàíöýïöû³ íàöû³ ³ íàöûÿíàë³çìó, ÿê³ÿ, íà íàøóþ äóìêó, ¸ñüöü ïðàÿâàþ çãàäàíàé ðàíåé “ôðàãìýíòàöû³” àäïàâåäíàé òýìàòûê³. Êàë³ æ ãàâàðûöü ïðà áîëüø êàíêðýòíûÿ ïðàáëåìû, òî, â³äàâî÷íà, ïà-çà ìåæàì³ íàøàé óâàã³ é ìàæë³âàñüöÿ¢ çàñòàë³ñÿ òàê³ÿ òýìû, ÿê íàöûÿ ³ íàöûÿíàë³çì ó ÿïîõó ãëÿáàë³çàöû³, ïîñòêàëÿí³ÿë³çì, íàöûÿíàë³çì ³ ñó÷àñíû ñýïàðàòûçì, íàöûÿíàë³çì ³ ôýì³í³çì, íàöûÿíàë³çì ó øìàòêóëüòóðíûõ ïëþðàë³ñòû÷íûõ ãðàìàäçòâàõ, äûÿñïàðíû íàöûÿíàë³çì ³ ã.ä. — çðàçóìåëà, øòî ãýòû ïåðàë³ê ìîæíà áûëî á ïðàöÿâàöü. Âàðòà ÿø÷ý ðàç íàãàäàöü, øòî ãýòûÿ íàðûñû — òîëüê³ àäíà ñà ñïðîáà¢ ðàñïà÷àöü äûñêóñ³þ, ìàêñûìàëüíà ïàçáà¢ëåíóþ

³äýàëÿã³ ÷ íàé ö³ êëàíàâàé ïåðàäóçÿòàñüö³, êàí ÷ àòêîâûõ âûñíîâà¢ ³ öüâåðæàíüíÿ¢. Àãóëüíàâÿäîìà, øòî ïàâåë³ ÷ ýíüíå àáñÿãó âåää¢ òîëüê³ ääå íàì áîëüøàå ¢ÿ¢ëåíüíå ïðà áÿçüìåæíàñüöü íàøàãà íÿâåääàíüíÿ. Íà ãýòàé àïòûì³ñòû ÷ íàé íîöå, ìàáûöü, âàðòà çàâÿðøûöü íàøàå äàñüëåääàâàíüíå.

Ìýëüáóðí, 1999

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Àëåñü Ïÿòêåâ³ ÷

1 Smith Anthony D. Nationalism and Modernism. P. 11. 2 Ibid. P. 13. 3 Ibid. P. 16. 4 Ibid. P. 4. 5 Ibid. P. 5. 6 Ibid. P. 21. 7 Ë³ñîâèé Âàñèëü. ²äåîëîã³ÿ. Ïîë³òè÷í³ ³äåîëîã³¿ // Êóëüòóðà, ³äåîëîã³ÿ, ïîë³òèêà. Ñ. 74. 8 Òàìñàìà. Ñ. 74, 75. 9 Smith Anthony D. Nationalism and Modernism. P. 223. 10 Ibid. P. 223. 11 Calhoun C. Nationalism. P. 112.

kobec501

Ðàìàí Êîáåö — óêðà³íñê³ ô³ë¸çàô. Ñêîí÷û¢ ô³ëÿçàô³÷íû ôàêóëüòýò Ê³å¢ñêàãà ¢í³âýðñûòýòó, àáàðàí³¢ êàíäûäàöêóþ äûñýðòàöûþ (²íñòûóò Ô³ëÿçîô³³ Àêàäýì³³ Íàáóê Óêðà³íû, 1996). Âûêëàäå ô³ëÿçîô³þ ¢ Íàöûÿíàëüíûì óí³âýðñûòýöå “Ê³åâà-Ìàã³ëÿíêàÿ àêàäýì³ÿ”. Ñïÿöûÿë³çóåöà ¢ ôýíàìýíàë¸ã³³. Òâîðû Ìàðö³íà Ãàéäýãåðà ïàòðîõó ïåðàêëàäàþöà íà áåëàðóñêóþ ìîâó, ¸ñüöü íàâàò ïåðøûÿ ñïðîíâû ³õ êàìýíòàðàâàíüíÿ (óñ¸ ¢ ÷àñîí³ñå “Ôðàãìýíò”). Áåëàðóñêàìó ÷ûòà÷ó áóäçå ö³êââà àçíà¸ì³ööà ç àíàëÿã³÷íûì³ âûñ³ëêàì³ ¢êðà³íñê³õ ³íòýëåêòóàëà¢. ô³ëÿçîô³ÿ Ðàìàí Êîáåö

Ãýòû àðòûêóë ïðûñüåå÷àíû òýìàòûçàöû³ ñòýðýàòûïà¢, øòî ³ñíóþöü ó àé÷ûíìàé ô³ëÿçîôñêàé ãðàìàäçêàñüö³ àäíîñíà ãàëî¢íûõ ³äÿÿ¢ ãàéäÿååðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ ïýðûÿäó “Áûöüöÿ ³ ÷àñó”. Òýìà ãýòàÿ ïà¢ñòàëà çü ï³ëüíûõ äûäàêòû÷íûõ ïàòðýáà¢ à¢òàðà. Çà àïîøí³ ÷àñ äçÿéóþ÷û ïåðàêëàäàì íà ðàñåéñêóþ ìîáó áîëüøàñüöü ãàëî¢íûõ ïðàö ìûñüëÿðà ñòàëà äàñòóíìàé äëÿ ÷ûòà÷î¢ óâà ¡êðà³íå. Íàðýøöå ¢çüí³êëà ìàã÷ûìàñüöü íà ïàäñòàâå àíàë³çó òýêñòà¢ ñàìîãà Ãàéäýãåðà ãðóíòî¢íà ïàäûñüö³ äà âûâó÷ýíüíÿ ³ àáìåðêàâàíüíÿ ãàëî ¢íûõ òýìà¢ äû çðàçóìåöü “ôóíäàìýíòàëüíóþ àíòàë¸ã³þ” “ðàíüíÿãà” Ãàéäýãåðà ³ “ã³ñòàðû÷íàñüöü Áûöüöÿ” ïîçüíÿãà ýòàïó ÿðîíàå òâîð÷àñüö³. Àäíàê âûâ³ëàñÿ, øòî ãýòû øàíåö íÿë¸ãêà ñêàðûñòàöü íàâàò ìàëàäîìó ïàêàëåíüíþ ô³ë¸çàôà¢, ÿêîå ïðàöÿãâåå ïà¢òàðàöü íåêûô÷íà çàïàçû÷àíûÿ ää ñâà³õ ïàïÿðýäí³êà¢ ³íòýðïðýòàöû³, øòî áàçóþöòà íà ïÿ¢íûõ ñòýðýàòûïàõ. Ãýòûÿ ñòýðýàòûïû áíëüø õàðàêòàðûçóþöü “áóõ ÷àñó” äû ñïÿöûô³÷íû øëÿõ, óëàñüö³âû òûì, õòî ¢ ÷àñû “ã³ñòàðû÷íãàà ìàòýðüÿë³çìó” íàìàãà¢ñÿ çàñâîéâàöü äû àáìÿðêî¢âàöü ³äý³ çàõîäíÿå ô³ëÿçîô³³ ïîñò-Ìàðêñàâàå ïàðû, ÷ûì à ¢òàðûòýò ïÿ¢íåå ³íòýðïðýòàöû³, øòî ñòàëà ïàíî¢íàé äçÿêóþ÷û ñûñòýìàòû÷íûì íàìàãàíüíÿì ïàñüëÿäî¢íãàà òëóìà÷ýíüíÿ ãàéäýãåðà ¢ñêàå äóìê³. Òàìó ¢âàæàåì çà íåàáõîäíåå àï³ñàöü ñïýöûô³êó àé÷ûíãàà “øëÿõó äà Ãàéäýãåðà”, øòî ÷àñòêîâà çìîæà ïðàÿñüí³öü ãåíýçó äû çüìåñò òûõ ñòýðýàòûïà¢, ïðàçü ÿê³ÿ ïðàñòóíàå ô³ëÿçîô³ÿ “Ãàéäýãåðà äëÿ ¢êðà³íöà¢”. Òðýáà çàçíà÷ûöü, øòî ãýòûÿ ñòýðýàòûïû áûë³ ê³ðî¢íûì³ äëÿ ïåðøàãà çàñâàåíüíÿ ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ ³ à¢òàðàì ãýòàãà àðòûêóëó. Ïà-ïåðøàå, óæî ñòà¢ ñóìíàé òðàäûöüÿé òîé “àäìûñëîâû øëÿõ” çàñâàåíüíÿ ã³ñòîðûêà-ô³ëÿçîñêàå

òðàäûöû³, ÿê³ ¢ ñâîé ÷àñ òðàïíà âûêàçà¢ ïàýò: “Äûÿëåêòûêó ìû âó÷ûë³ íå ïàâîäëå Ãåãåëÿ” (Ó.Ìàÿêî¢ñê³). Íÿ ëåïåé, ÷ûì ç äûÿëåê-òûêàé, ñïðàâà ñòàÿëà ³ ç ôýíàìýíàë¸ã³ÿé, ç óëîíüíÿ ÿêîå é ïà¢ñòàëà ñàìàáûòíàÿ ãàéäýãåðà¢ñêàÿ äóìêà. Ïà ïðûçíàíüí³ Ìýðàáà Ìàìàðäàøå³ë³, “çàñâàåíüíå ôýíàìýíàë¸ã³³ àäáûâàëàñÿ íÿ øëÿõàì âûâó÷ýíüíÿ ïðàö Ýäìóíäà Ãóñýðëÿ”. Ïà-äðóãîå, ïåðøàå çíà¸ìñòâà ç ïðàöàì³ Ì. Ãàéäýãåðà, ÿê, çðýøòû, ³ ç òâîð÷àñüþ ³íøûõ “áóðæóàçíûõ ô³ë¸çàôà¢” íà ïðàñòîðû êîë³øíÿà ÑÑÑÐ ó 60—80-õ ãàäîõ, ó ïåðâààæíàé áîëüøàñüö³ ïà÷àëîñÿ ç êðûòû÷íàå ë³òàðàòóðû. Àäíàê ñàìàáûòíàñüöü ìûñüëåíüíÿ Ãàéäýãåðà, ó àäðîçüíåíüíå àä ³íøûõ çàõîäí³õ ìûñüëÿðî¢, öÿæêà áûëî “ïåðàêàçàöü”, êàðûñòàþ÷ûñÿ çâû÷àéíàé òýìàòûêàé äû êàóýãàðûéíà-ïàíÿòêââûì äïàðàòàì ìàðêî³ñöêà-ëåí³íêàå ô³ëçíô³³, à ãýòà, ó ñâàþ ÷àðãó, ñïàðääæàëà ïà÷óöü¸ ïÿ¢íåå íåâûìî¢íåå ãëûá³í³ äû ìàã÷ûìàñüö³ êîæíàìó “âû÷ûòàöü øòîñüö³ ñâà¸”. Ïà-òðýöÿå, íàâàò íàéáîëüø äàñüâåä÷àíûÿ ÷ûòà÷û, òûÿ, õòî ìå¢ ìàã÷ûìàñüöü ÷ûòàöü íà ìîâå àðûã³íäëà¢ òýêñòû ô³ë¸çàôà¢ ÕÕ ñòàãíäçüäçÿ, ó ñâà³ì àáìåðêàâàíüí³ ãàëî¢íûõ ³äýÿ¢ ãàéäýãåðà¢ñêàå ñïàä÷ûíû ÷àñòà ïàñëóãî÷âàë³ñÿ íåêðûòû÷íûì çàïàçû÷àíüíûì ñïýöûô³÷íõ ðýöýïöûÿ¢ ãàéäýãåðà ¢ñêàå ô³ëçíô³³ ³íøûì êëàñ³êàì³ ñó÷àñíàå çàõîäíÿå ô³ëçíô³³ — Ï. Đûê¸ðà, Ã.-Ã. Ãàäàìýðà, Ì. Ìýðë¸-Ìàíô³, Æ.-Ï. Ñàðòðà. Àïîøí³ÿ æ íå çà ¢æàû êàðýêòíà “ïðûñòàñîñ¢âàë³” Ãàéäýãåðà ïàä óëàñíûÿ äàêòðûíàëüíûÿ ïàòðýáû. Ïà-÷àöüâåðòàå, çíà¸ìñòâà ç ðàñåéñê³ì ïåðàëëàäàì ñàì³õ òâîðà¢ Ãàéäýãåðà ïà÷àëîñÿ ç ãýòàê çâàíàãà “ïîçüíÿãà” ïýðûÿäó òâîð÷àñüö³ ìûñüëÿðà. Ãàäáé³âàñüöþ ïðàö ãýòàãà ïýðûÿäó ¸ñüöü òîå, øòî ¢ ³õ àäáûâàåöòà ãðàí³÷íàÿ ðàäûêàë³çàöûÿ ³ áåç òàãî ðàäûêàëüíûõ ô³ëçîôñê³õ ³íòýíöûÿ¢ Ãàéäýãåðà ïåðûÿäó 20-õ ãàäî¢. Ìûñüëÿð ó 30—70-õ ãàäàõ àäìà ¢ëÿåöòà àä ðóäûìýíòàðíûõ “ìýòàô³çû÷íõ” ñðîäêà¢ (ÿê³ÿ ø÷ý ÿäíàþöü “ôóíäàìýíòàëüíóþ àíòàë¸ã³þ” ç ïàïÿðýäíýé ô³ëçîôñêàé òðàäûöûÿé) ñïàñüö³æýíüíÿ Áûöüöÿ, ³ ìîâà ÿãíûõ òýêñòà¢ ñòàíîâ³ööà õóò÷ýé ïàýòû÷íàé, ÷ûì ô³ëçàô³÷íàé. Óñ³ì âÿäîìûÿ ãàéäýãåðà¢ñê³ÿ âûðàçû ç “Ë³ñòà ïðà ãòìàí³çì”: “Ìîàà — äîì áûüöÿ”, “÷àëàåê — ïàñòóõ Áûöüöÿ” äû ³íøûÿ. Ïà-ïÿòàå, ÿê âûí³ê ãýòàãà, òâîðû Ãàéäýãåðà ðàçãëÿäàë³ñÿ ôàêòû÷íà ïàçàêàíòýêñòóàëüíà — áÿç ñóâÿç³ çü ô³ëçîôñêàé ñûòóàöûÿé êàíöà Õ²Õ — ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãíäçüäçÿ: äûëüóå¢ñê³ì³ ñïðîáàì³ àñýíñàâàöü ñàìàáûòíàñüöü ã³ñòàðû÷íàãà äû ÿñïýðñà¢ñê³ì³ ³íòýíöûÿì³ âûêàçàöü ïåðøàñíû äîñüåää ýêçûñòýíöû³ (ïîøóê íîâàãà ïà÷àòêó, áåçàãëÿäíåå íåïàñðÿäíàñüö³ äîñüâåäó, àä ÿêîãà, íà äóìêó “ðàíüíÿãà” Ãàéäýãåðà,

ïàâ³íía àäøòóðõî¢âàööà àáíî¢ëåíàå ôýíàìýíàëÿã³÷íàå äàñüëåäàâààíüíå), íýàêàíòûÿíñêàé òýîðûÿé ñïàçíàíüíý, ³, ïåðø çà ¢ñ¸, áÿç ñóâÿç³ ç ôýíàìýíàëÿã³÷íûì ðóõàì. Óñå í³áû íå çà¢âàæàë³, ö³ íå íàäàâë³ ¢âàã³, íåâûìäêîâàñüö³ òàãî, øòî íà “Áûöü³ äû ÷àñå” ñòà³öü ïðûñüâÿ÷ýíüíå Ý. Ãóñýðëþ, à íà “Êàíòó äû ïðàáëåìà ìýòàô³çûê³” — Ì. Øýëåðó. Àäíàê, ÿê âÿäíà, óñïðûìàíüíå ïàçàêàíòýêñòóàëüíûì íå áûâàå. Òàìó, ïà-øíñòàå, àé÷ûííàÿ ô³ëÿçîôñêàÿ ñóïîëüíàñüöü óí³ñâàëà Ãàéäýåðà ¢ êàíòýêñò, àëå ¢ òîé êàíòýêñò, ÿê³ õóò÷ýé ö³êàâ³¢ ãýòóþ ñóïîëüíàñüöü, ÷ûì àäïàâÿäà¢ äóõó äû ë³òàðû ãàéäýãåðà¢ñêàãà ïðàêòó ¢í³âýðñàëüíàå ô³ëÿçîôñêå àíòàë¸ã³³. Òàê³ì êàíòýêñòàì ñòà¢ ýêçûñòýíöûÿë³çì. Âÿäíà, ïý¢íàå ïàöüåâðäæàíüíå ãýòàìó äàå ôýíàìýíàëüíàÿ àñíîâà äû ïàíýòêââû äïàðàò “Áûöüöÿ äû ÷àñó”, àäíàê ãýòàìó ïûòàíüíþ ìûñüëÿð ïðûñüâÿö³¢ øûðîêà âÿäîìû “Ë³ñò ïðà ãóìàí³çì”, ó ÿê³ ôàêòû÷íà àäáûâàåöòà àêðýñüëåíåå êàíöýïòóàëüíàå ðàçüìåæàâàíüíå ïðàåêòó ”ôóíäàìýíòàëüíàå àíòàë¸ã³³” ç ìýòàô³çû÷íûì ïàäìóðêàì “ô³ëÿçîô³³ ³ñíàâàíüíý”. Òàìó, ïàäîáíà, “ýêçûñòýíöûÿë³ñöêàÿ” ðýöýïöûÿ ô³ëÿçîô³³ Ãàéäýåðà áîëüø õàðàêòàðûçóå ïàòðýáû äû íàñòðî³ ðýöûï³åíòà¢, ÷ûì äàêòðûíàëüíûì ìåðêàâàíüí³ ñàìîãà Ãàéäýãåðà. Ïà÷àòàê çíà¸ìõâà øûðîê³õ ô³ëÿçîñêî³õ êîëà¢ óâà ¡êðà³íå ç òâîð÷àñüöþ Ìàðö³íà Ãàéäýãåðà ïðûìàâàí ía ãýòàê çâàíàå “ïàêàëåíüíå 60-õ”. Ô³ë¸çàôû òàãî ïàêàëåíüíý, íàâûõà¢øûñÿ àãóëüíûì³ ³äýÿì³ “õðóø÷î¢ñêàå àäë³ã³” — ãóìàí³çàâàöü ³ñíóþ÷åå äçåëÿ ïàáóâîâû “ñàöûÿë³çìó ç ÷äëàå÷ûì ááë³÷ ÷àì”, ñòâàðûê³ ñâîåäàñàáë³âû “ ÷ûðâîíû ýêçûñòýíöûÿë³çì”, øòî ç ÷àñàì òðàíñòàðìàâà¢ñÿ ¢ êàíöýïòóàëüíûì ïàâûõîä “ñûâåòàïîãëÿäíåå øêîëû”. ²õíûÿ ³íòýíöû³ áûë³ ¢íóòðàíàðîäíáíñíûì³ ê’åðêåãîðà¢ñê³ì (“íåàáûÿêàâàãà ìûñüëÿðà”) — óðàòàâàöü ³íâûâ³äà àä ìàëîõó äûÿëåêòû÷íàãà ìýòàáó, ÿê³ ¢ñ¸ ñàáå ïàäïàðàäêî¢âàå, çíàéñüö³ ¢âà ¢í³âýðñàëüíàé íàâóôû ïðà íàéàõóëüíåøûÿ çàêîíû ðàçüâ³öüöÿ ïðûðîäû, ãðàìàäçòâà äà ìûñüëåíüíÿ àðãàí³÷íàå ìåñöà ýìàöûéíà-ïñûòàëÿã³÷íûì ïåðàæûâàíüíÿì êàíêðýòíàãà ³íâûâ³äà. Ìåíàâ³òà ãýòà ñëóæûëà ³ìë³öûòíáé ìàòûâàöûÿé óòâàðýíüíþ àñíî¢íûõ ïàíýòêà¢ “ñüâåòàïîãëÿäí³êà¢”: “ñüâåòàïîãëÿä”, “äóõî¢íà-ïðàêòû÷íåå çàñâàåíüíå ðý÷à³ñíàñüö³” äû ³íøûõ. Ãýòûì ìîæíà ïàòëóìà÷ûöü ³ òòå, øòî äëÿ ô³ë¸çàôà¢ ïàêàëåíüíý 60-õ ¢ñÿ òýìàòûêà ãàéäýåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ “ïàòàíåå” ¢ ýêçûñòýíöûÿë³ñöê³õ ïåðæûâàíüíýõ. Âîñü ÿê äï³ñâàå ãýòà àäç³í çü íåïàñðýäíûõ ñüâåäêà¢ äû ¢äçåëüí³êà¢ òàãà÷ àñíàãà ô³ëÿçîñêàãà ïðàòýñó: “Ó àé÷ûíóþ äóõî¢íóþ êóëüòóðó Ãàéäýãåðà óâàéøî¢ ó 60-ÿ ãàäû ÿê ïðàäåñüí³ê áóäó÷ûõ

ãðàìàäçê³õ çüìåíà¢. ßãîíàå ³ìÿ áûëî òàäû øìàò äëÿ êàãî ç íàñ ïàðîëåì ñâàáíäû, çàêë³êàì äà âûçâàëåíüíÿ ¢ëàñíàãà áûöüöÿ àä äûêòàòó áåçàñàáíâàñüö³, ðýãëÿìýíòàöû³ ñàöûÿëüíûõ, ïàë³òû÷íûõ ³ íàâàò ïðûâàòíûõ ïàâîäç³íà¢. Ýêçûñòýíöûÿë³çì ó êàíòýêñüöå ñàâåöèàà òàòàë³òàðûçìò ñòàíâå³¢ñÿ ñâàéãî ðîäó ïàçûöûéíàé êàøòî¢íàñüöþ, íå çâàæàþ÷û íà çàáàðîíû, ³íòàðìàöûéíû ãîëää. Íåàò³öûéíûÿ ô³ëÿçîôñê³ÿ çíîñ³íû ¢ òûÿ ÷àñû ïðàõîäç³ë³ ïää çíàêàì Ãàéäýãåðà. Ïåðàêàçû àñíî ¢íûõ ïàëæýíüíÿ¢ ýêçûñòýíöûéíåà àíàë³òû€³, øòî ³ñíàâàë³ ¢ ôîðìå êâàç³êðûòû€³ ö³ öûðêóëÿâàë³ ÿê “âóñíàÿ ô³ëÿçîôñêàÿ òåîð÷àñüöü”, ³ñòîòíà ¢ïëûâàë³ íà ïðàäñòà¢í³êî¢ ãýòàê çâàíàãà “àíäýãðà¢íáó”. Çàòîå Ãàéäýãåð-ñûìáàëü ïåðàäàâà¢ ñâàþ ¢ëàñíóþ ô³ëÿçîô³þ, çàëë³êàþ÷û íîâóþ ãåíýðàòûþ ô³ë¸çàôà¢ íå äà ýêçýãåòûê³ ìàðêñ³çìó, à äà òåîð÷àãà ìûñüëåíüíÿ” (Ë. Ñ³òí³÷ýíêà). Àëå ïåðàë³÷àíûÿ âûøýé ïðû÷ûíû äû ãàëî¢íàÿ ñüâåòàïîãëÿäíàÿ ³íòýíöûÿ — âû÷ûòâàöü ó Ãàéäýãåðà ýêçûñòýíöûÿë³ñöêóþ ïðàáëåìàòûêó — àáóîíâ³ë³ ñàâíé ôàðìàâíüíå òàå “ïîòê³” ³ ñïàðîäæàíûõ ¸é ñòýðýàòûïà¢, ÿê³ÿ ³ äàãýòóëü ïðàöÿâàþöü ñê³ðî¢âàöü ðàçóåíüíå òûõ, õòî ø÷ûðà íàìàãàåöà “ðàçàáðàöà” ¢ Ãàéäýãåðó. Ïðû ïåðàõîäçå ää õàðàêòàðûñòûê³ “¢êðà³íòà¢” äà “Ãàéäýãåðà äëÿ ¢êðà³íòà¢” ³ “äà ñàìîãà Ãàéäýãåðà!” íåàáõîäíà çðàá³öü êîëüê³ êàíöÿíòóàëüíûõ ôýíàìýíàëÿã÷íûõ çà¢âàã. Çüäçÿéñüíÿþ÷û ïàäîáíû ïåðàõîä, “ãåðìýíý¢òû÷íà âûõàâàíàÿ ñüâÿäîìàñüöü” (Ã.-Ã. Ãàäàìýð) àïûíàåöòà ¢ ïý¢íàé àìá³âàëåíòíàé ñûòóàöû³. Òàìó øòî, ç àäíîãà áîêó, äîáðà âÿäîìà, øòî ëþáå ðàçóìåíüíå çà¢æäû êàíöÿìòóàëüíûà ¢êàðýíåíàå äû àìàñðîãêàâíàå ³íòàðýñàì³ é ìàòûâàì³ ñ¸íüíÿøíÿãà äíÿ, òàìó ëþáàÿ ³íòýðîðýòàöûÿ ìåå öàëêàì ëåã³òûìíåå ïðàâà íà ³ñíâàíüíå. Çü ³íøãàà áîêó, òàÿ æ “ãåðìýíý¢òû÷íà âûõàâàíàÿ ñüâÿäîìàñüöü” ðàçóìåå íåàáõîäíàíàñüöü íÿ òîëüê³ àïðà¢äàíüíÿ òýàðýòû÷íàå çíà÷íàñüö³ ïåðàäóçÿòàñüöÿ¢, øòî ñê³ðî¢âàþöü íàøàå ðàçóìåíüíå, àëå ³ íåàáõîäíàñüöü íàâóêîâà-êðûòû÷íãà àäñòàðàíåíüíÿ çááàáîíà¢, íàâåÿíûõ, òàê áû ìîâ³öü, êàí’þíêòóðàé ñ¸íüíÿ, àä òûõ çàáàáîíà¢, øòî âûïðà¢ëÿþöü ðàçóìåíüíå “äà ñàì³õ ðý÷à¢” (ãåðìýíý¢òû÷ íû ïðûíöüï ò.çâ. “ïðàäóêòû¢íàãà çàñâàåíüíÿ çááàáîíà¢”). Áî âàðòà ïðûãàäàöü ãàëî¢íóþ ìàêñûó, ÿêàÿ ñêëàäå “ñîëü” ôýíàìýíàë¸ã³³: “Äà ñàì³õ ðý÷à¢!” Êàë³ çà òàêóþ ðý÷ óâæàöü ãàéäýãåðà¢ñêóþ ô³ëÿçîô³þ, òî ìû àòðûìåì ê³ðî¢íû ë¸çóíã ãýòàãà àðòûêóëü “Äà ñàìîãà Ãàéäýãåðà!” Àëå ë¸çóíã ”Äà ñàìîãà Ãàéäýãåðà”, íÿãëäçÿ÷û íà ¢ñ¸ ñâà¸ ïääàáåíñòâà, íó í³ÿê íå àòàÿñàìë³âàåöà ç çàêë³êàì: “Íàçàä äà Ãàéäýãåðà!” (íàêøòàëò ë³áìàíà¢ñêàãà “Íàçàä äà Êàíòà!”). ßê âÿäîìà, ôýíàìýíàë¸ã³ÿ ïàëÿãàå íà òûì, øòî í³ÿê³ à¢òàðûòýò ì³íóëàãà íÿ îñæà

ïðýòýíäàâàöü íà òîå, êàá áûöü äëÿ íàñ êðûí³öàé ³ñüö³íû. Çðýøòû, ³ ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ ìàêñûìà “Äà ñàì³õ ðý÷à¢!” áûëà âûñóíóòàÿ Ãóñýðëåì ó ïðîö³âàãó ïàïóëÿðíàìó òàäû çàêë³êó “Íàçàä äà Êàíòà!” Ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ ìàêñûìà ”Íàçàä äà ñàì³õ ðý÷à¢!” âûñòóïàå “ñóïðàöü ¢ñ³õ âîëüíàëóíàþ÷ûõ êàíòðóêöûé, âûïäàêîâûõ çíàõîäàê, ñóïðàöü ïåðàéìàíüíÿ àäíî ¢ÿ¢íà äàâåäçåíûõ ³äýÿ¢, ñóïðàöü óÿ¢íûõ ïûòàíüíÿ¢, ÿê³ÿ ÷àñòà öÿãàì ïàêàëåíüíÿ¢ âûñòà¢ëÿþöà âîíê³ ÿê “ïðàáëàì” [1, ñ. 28], ³ ¸ñüöü, ïà ñóòíàñüö³, çàëê³êàì äà êðûòû÷íàãà ñòà¢ëåíüíÿ äà çâû÷àéíûõ äû ñàìî-ñàáîþ-çðàçóìåëûõ öüâåðäæàíüíÿ¢ àäíîñíà òûõ ö³ ³íøûõ ðý÷à¢, êàá ñòàöü àä÷óâàëüíûì³ äà íåïàñðýäíà çüÿ¢ëåíàãà äû ìàã÷ûìàñüö³ ÿãîíàå íÿçâûëëàå íàâ³íû. Òýìà “Ãàéäýãåð äëÿ ¢êðà³íöà¢” íåâûïäëêâà ïà ¢ñòàëà ¢ ìåæàõ áîëüø øûðîêàå ïðàáëåìû ãýòàå ôýíàìýíàëÿã³÷íàå êàíôåðýíöû³, à ìåíàâ³òà “àñàáë³àâñüö³ ïýðöýíöû³ ôýíàìýíàë¸ã³³ íà ïðàñòîðàõ Öýíòðàëüíàå äû ¡ñõîäíÿå Ý¢ðîïû”. Òàìó øòî, íà äóìêó à ¢òàðà, ãàëî¢íàé ïðû÷ûíàé íåïàðàçóìåíüí¢ ääíîñíà àñíî¢íûõ òýìà¢ äû ïàíÿòêà¢ Ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ ¸ñüöü íåðàçóìåíüíå ôýíàìýíàëÿã³÷íàãà ñêëàäí³êà, ôýíàìýíàëÿã³÷íàãà ñòðûæíþ ÿãîíàå òâîð÷àñüö³, ðóõó ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ ÿê “øëÿõó ¢ ôýíàìýíàë¸ã³³”. Ó Ãàéäýãåðó òîëüê òàì÷ûê³ ýêçûñòýíöûÿë³ñòà, øòî íå áûë³ çäàòíûÿ ¢áà÷ûöü ó ³ì ôýíàìýíîëÿàì. Ñûóàöûÿ ¢ñêëàäíÿåöà òûì, øòî ôýíàìýíîëÿãà ¢ Ãàéäýãåðó äàìà¢ëÿþöà áû÷ûöü ³ äàãìàòû÷íûÿ ãóñýðë³ÿíôû. Àïàíòàíûÿ øàíâàëüí³ê³ òðàíñöýíäýíòàëüíàå ôýíàìýíàë¸ã³³ Ãóñýðëÿ äà ãýòàãà ÷àñó ïðàöÿãàà÷öó àñïðý÷âàöü íåïàñðýäíóþ ïåðàìíàñüöü äû äàëåéøóþ ðàäûêàë³çàöûþ äóõó ñâàéãî íàñòà¢í³êà ÿê ó ãàéäýãåðà¢ñê³ì ïðàåêöå ôýíàìýíàëüíàå àíòàë¸ã³³, òàê ³ ¢ ìûñüëåíüí³ ïðà ã³ñòàðû÷íàñüöü Áûüöÿ “ïîçüíÿãà” Ãàéäýãåðà. À ì³æ òûì, ÷àñàì ó ìåæàõ àäíîãà ãàéäýãåðà¢ñêàãà òýêñòó îïæíà ¢áà÷ûöü, ÿê “òàíð÷à ýâàëþûÿíóå” ôýíàìýíàë¸ã³ÿ, íàïðûêëàä, àä öàëêàì ãóñýðëå¢ñêàãà ðàçóìåíüíÿ ôýíîìýíó: “ñòðóêòóðû ³íòýíöûéíàñüö³ ¢ ÿå àïðû¸ðíàñüö³ ¸ñüöü ôýíîìýíàì³” [4, ñ. 93] — äà ñàìàáûòàãà ãàéäýãåðà¢ñêàãà ãó÷íåãà ðàçóìåíüíÿ: ”Ïàíÿòàê ôýíîìýí àçíà÷àå òîå, ÿê³ì ÷ûíàì íàì ñóñòðàêàööà ³ñíàå ñàìî ïà ñàáå, ÿê ÿíî ïàêàçâàå ñàìî ñÿáå” [4, ñ. 88—89]. Áåç àäýêâàòíàãà àâàëïàáíüíÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íûì³ ïàäâàë³íàì³ çàñòàåöà íåçðàçóìåëûì ãàëî¢íû ìàôû¢ ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ — ïåðàääíëåíüíå àíòàë¸ã³³ íàÿ¢íàñüö³, øòî ÿê ãðàí³÷íàÿ ìýòà ëÿæûöü ïà-çà ìåæàì³ äû àáóìî¢ë³âàå íåàáõîäíû àá’¸ì, çüìåñò ³ ñïîñàá ðàñïðàöî¢ê³ ýêçûñòýíöûéíàå àíàë³òûê³ Dasein. À áÿç ãýòàãà íÿìà ÷àîí é ñïàäçÿâàööà íà àäýêâàòíàå ðàçóìåíüíå ìàòûâà¢, çüìåñòó äû

çíà ÷ ýíüíÿ ãàéäýãåðà¢ñêàãà ïûòàíüíÿ ïðà Áûöüö¸. Íàø íàñòóïíû âûêëàä çàñÿðîäæàíû âàêîë ³íòýðïðýòàöû³ êîëüê³õ ïðûíöûïîâûõ ìîìàíòà ¢ ãàéäýãåðà¢ñêàå ô³ëÿçîô³³ ïýðûÿáó “Áûöüöÿ äû ÷ àñó”, ÿê³ÿ, íà äóìêó à¢òàðà, ³ ¢òâàðàþöü ãàëî¢íûÿ ñòýðýàòûû, óëàñüö³âûÿ ¢êðà³íñêàé (à ìàã÷ ûìà, ³ íÿ òîëüê³ åé) ðýöÿïöû³ ³äýÿ¢ ìûñüëÿðà. Áíëüø ïî¢íû àíàë³ç âûìàãàå çíà÷íà áîëüøàãà àá’¸ìó, ÷ûì ãýòà äàçâàëÿå àðòûêóë. Ë¸ã³êà äàëåéøàãà ðàçãëÿäó íàñòóïíàÿ: ñïà÷ àòêó ìû “òàðìóëþåì”, àðòûêóëþåì ïÿ¢íû, íà íàøó äóìêó ïàøûðàíû ñòýðýàòûï àäíîñíà ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ, ñÿê-òàê ðàçüÿñüíÿåì ÿãî çüìåñò (“Ãàéäýãåð äëÿ ¢êðà³íöà¢”); ç ÷ àñàì ïàÿñüíÿåì ïðû÷ ûíó ÿãî ¢çüí³êíåíüíÿ ³ ïðîö³ïàñòà¢ëÿåì ÿìó äóìêó “ñàìîãà Ãàéäýãåðà”.

1. Ãàéäýãåð – äàñüëåä÷ûê ÷àëàâå÷àãà áûöüöÿ. Àíàë³òûêà Dasein, øòî çüäçÿéñüíÿåöòà íà ñòàðîíêàõ àïóáë³êàâàíåå ÷àñò³ “Áûöüöÿ äû ÷àñó”, ñòàå ñûìáàëëåì àíòðàïàëÿã³÷íà-ïýðñàíàë³ñòû÷íàå ïðàáëåìàòûê³ — õòî-í³õòî çàãàâàðû¢ íàâàò ïðà ñàïðà¢äíû ñýíñ ô³ëÿçîô³³ ðàíüíÿãà Ãàéäýãåðà ÿê ïðà “ôóíäàìýíòàëüíóþ àíòðàïàë¸ã³þ”. Ó òàêîé ³íòýðïðýòàöû³ ïðàäìåòíàãà ïîëÿ ãàéäýãåðà¢ñêàãà ìûñüëåíüíÿ ïýðûÿáó “Áûöüöÿ äû ÷àñó” àäáûâàåöòà ³ãíàðàâàíüíå ¢í³âýðñàëüíà-ôýíàìýíàëÿã³÷íàãà ðàêóðñó ôýíàìýíàëüíàå àíòàë¸ã³³. Ó ³íòýðïðýòàòàðà¢ õóò÷ýé ñïðàöî¢âàå çâû÷êà ðàçãëÿäàöü “àíòàë¸ã³þ” ÿê àäíó ñÿðîä ³íøûõ ô³ëÿçîôñê³õ äûñöûïë³í, ÿêàÿ ìàå ñâîé äàêëàäíà âûçíà÷àíû, àëå ³ àáìåæàâàíû ïðàäìåò äàñüëåäàâàíüíÿ. Ì³æ òûì, íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” ãàâîðûöòà ïðà òîå, øòî ïûòàíüíå ïðà ñýíñ Áûöüöÿ (àíòàëÿã³÷íàå ïûòàíüíå) çüÿ¢ëÿåöòà ¢í³âýðñàëüíà-ô³ëÿçîôñê³ì, áåç ðàñêðûöüÿ ÿêîãà íÿìà ÷ àãî é ñïàäçÿâàöòà íà âûðàøýíüíå ³íøûõ ïàðòûêóëÿðíûõ ïðàáëåìà¢. Àñàáë³âà ïàêàçàëüíûì ó ãýòûì ñýíñå ¸ñüöü òðÿö³ ïàðàãðàò òðàêòàòó, ó ÿê³ì à¢òàð ñóïàñòà¢ëÿå ïûòàíüíå ïðà ñýíñ Áûöüöÿ çü ³íøûì³ ïàçûòû¢íûì³ äàñüëåäàâàíüíÿì³ ÿê, êàðûñòàþ÷ûñÿ ìîâàþ Ãóñýðëÿ, óí³âýðñàëüíóþ äû ðýã³ÿíàëüíûÿ àíòàë¸ã³³. Óðýøöå, ñàìó ô³ëÿçîô³þ Ãàéäýãåð íàçûâàå “¢í³âýðñàëüíàé ôýíàìýíàëÿã³÷íàé àíòàë¸ã³ÿé” [1, ñ. 38]. Ãýòóþ ¢í³âýðñàëüíóþ ôýíàìýíàëÿã³÷íóþ àíòàë¸ã³þ íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” Ãàéäýãåð ïðàïàíóå âûáóäàâàöü ÿê ôóíäàìýíòàëüíóþ àíòàë¸ã³þ, à íå ãóñýðëå¢ñê³ì øëÿõàì ôýíàìýíàë¸ã³³ òðàíñöýíäýíòàëüíàé ñûäÿäîìàñüö³. Ïà âûçíà÷íûí³ ñàìîãà Ãàéäýãåðà, “ôóíäàìýíòàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ… ìåå ñâà¸é òýìàé àíòàëÿã³÷íà-àíòû÷íà àäìûñëîâàå ³ñíåå, Dasein, àêóðàò òàê, øòî ñòàâ³öü ñÿáå ïåðäî êàðäûíàëüíàé ïðàáëåìàé, ïûòàíüíåì ïðà ñýíñ Áûöüöÿ ãàóëàì” [1, ñ. 37]. Ó ÷ûì æà ïàëÿãàå ãýòàÿ àíòàëÿã³÷íà-

àíòû÷íàÿ àäìûñëîâàñüöü Dasein, øòî ðîá³öü ìàã÷ûìàé äàñÿãíåíüíå ¢í³âýðñàëüíà-àíòàëÿã³÷íàãà ðàêóðñó ôýíàìýíàëÿã³÷íà ðýôàðìàâàíàå ô³ëÿçîô³³ ïðàç ïàøûðýíüíå àäíàå ç ðýã³ÿíàëüíûõ àíòàë¸ã³ÿ¢, à ³ìåíà — àíòàë¸ã³³ Dasein? “Äà Dasein íàëåæûöü… ÿê êàíñòûòóò¢ çðàçóìåëèüö³ ýêçûñòýíöû³ [ïîðó÷ ç ðàçóìíüíåì óëàñíàãà áûüöÿ. — Ð.Ê.] … ðàçóìíüíå áûöüÿ ¢ñÿãî Dasein-íåñóâûìåðíàãà ³ñíàãà. Dasein… àíòàëÿã³÷íà-àíòû÷íàÿ ¢ìîâà ìàã÷ûìàñüö³ ¢ñ³õ àíòàë¸ã³ÿ¢. Dasein àêàçà¢ñÿ àíòàëÿã³÷íà ïåðøàñíà çàïûòâàíûì äà ¢ñÿãî ³íøàãà ³ñíàãà” [1, ñ. 13]. Àëå ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íàÿ çàäà÷à òýìàòûçàöû³ áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð Dasein (àíòàë¸ã³ÿ Dasein) — ãýòà àäíî ãðóíò äëÿ ³íøûõ Dasein-íåñóâûìåðíûõ (ðýã³ÿíàëüíûõ) àíòàë¸ã³ÿ¢. Áî ìåíâ³òà ¢ ³ïïë³öûòíàé çðàçóìëäñüö³ Áûöüöÿ, øòî íäëåæûöü Dasein’ó, ïäëÿãàå ìàã÷ûìàñüöü ôýíàìýíàëÿã³÷íàé òýìàòûçàöû³ ÿê ñïýöûô³÷íàãà â³äó áûöüöÿ, óëàñüö³âàãà ³ñíàìó Dasein (ýêçûñòýíöû³), òàê ³ ³íøûõ â³äà¢ áûöüöÿ ³ñíàãà (Dasein-íåñóâûìåðíàãà ³ñíàãà). Ìû äàéøë³ äà âûñíîâû, øòî ¢ “Áûöüö³ äû ÷àñå” ìîâà ³äçå ïðà äàñüëåäàâàíüíå áûöüöÿ Dasein (ýêçûñòýíöûéíóþ àíàë³òûêó) àäíî ÿê ïðà çûõïàíû ïóíêò ñóòíàñíàãà ðàçãîðòàíüíÿ áûöüö¸âàãà çàïûòâàíüíÿ. Ãýòà çíà÷ûöü, ôóíäàìýíòàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ, ÿê óí³âýðñàëüíàÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ àíòàë¸ã³ÿ, òýìàòû÷íà íå âû÷ýðïûâàåöà ýêçûñòýíöûéíàé àíàë³òûêàé Dasein. Êàí÷àòêîâóþ ìýòó ãýòàå ¢í³âýðñàëüíàå ôýíàìýíàëÿã³÷íåå àíòàë¸ã³³ Ãàéäýãåð íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” àáìàë¸¢âàå òîëüê³ ì³ìàõîäçü, ôàðìóëþþ÷û “àíòàëÿã³÷íàå çàäàíüíå ïÿ¢íàé äÿäóêòû¢íà êàíñòðóÿâàëüíàé ãåíýë¸ã³³ ðàçíàñòàéíûõ ìàã÷ûìûõ ñïîñàáà¢ áûöüöÿ” [1, ñ. 11]. ßø÷ý àäç³í, ìàã÷ûìà, íââàò çíà÷íà áîëüø ïàøûðàíû ñòýðýàòûï, ïàëÿãàå ¢ ñüöüâåðäæàíüí³ òàãî, øòî ïàíÿòàê Dasein, ÿê³ì êàðûñòàëöà ôóíäàìýíòàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ, ¸ñüöü ýêâ³âàëåíòàì ïàíÿòóé “÷àëâåê”. Àëå íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” âû àí³äçå íÿ çíîéäçåöå âûçíà÷ýíüíÿ Dasein ÿê ÷àëàåêà. Ãàéäýãåð ãàâîðûöü ïðà Dasein òîëüê³ ÿê ïðà “³ñíå, ÿê³ì ¸ñüöü ìû ñàì³”. Àäíâê êàë³ ñïðàáàâàöü ïàðà¢íî¢âàöü àá’¸ìû ïàíÿòêà¢ Dasein ³ ÷àëàåê, òî ìû îíæàì ïàáà÷ûöü, øòî âûçíà÷ýíüíå Dasein õàðàêòàðûçóå òàêîå ³ñíàå, ÿê ÷àëàåê, ïà-ïåðøàå, àäíî ¢ ïý¢íûì àñïýêòå (ïûòàíüíå ïðà Áûöüö¸), ïà-äðóãîå, íýïî¢íà, ïà-òðýöÿå, òîëüê³ ïàïÿðýäí³ì ÷ûíàì (òýìàòûçóå òîå àíòàëÿã³÷íåå a priori, íà ÿê³ì îíæà a poster³ori ïà¢ñòàöüí ïà-ô³ëÿçîñêó àäýêâàòíàÿ íââóêà ïðà ÷àëàåêà — àíòðàïàë¸ã³ÿ). “…Àíàë³òûêà Dasein çàñòàåöòà öàëêàì àðûåíòàâíàé íà àñíî¢íóþ çàäà÷ó ðàñïðàöî¢ê³ áûöüö¸âàãà ïûòàíüíÿ. Ãýòûì âûçíà÷àþöòà åéíûÿ ìåæû. ßíà íÿ îíæà õàöåöü äàöü ïî¢íóþ

àíòàë¸ã³þ Dasein, ÿêàÿ, âÿäîìà, ìóñ³öü áûöü âûáóäàâàíà, øòîñüö³ êøòàëòó “ô³ëÿçîôñêàå àíòðàïàë¸ã³³” ïàâ³ííà ñòàÿöü íà ïà-ô³ëÿçîôñêó äàñòàòêîâûì ãðóïïå. Ç äóìêàé ïðà ìàã÷ûìóþ àíòðàïàë¸ã³þ, äàêëàäíåé ÿå àíòàëÿã³÷íàå ôóíäàìàíüíå, íàñòóïíàÿ ³íòýðïðýòàöûÿ äàå àäíî íåéê³ÿ, õàöÿ ³ íå íå³ñòîòíûÿ “ôðàãìýíòû”. Àäíàê àíàë³ç Dasein íÿ òîëüê³ íÿïî¢íû, äëå ³ íàéìåðø ïàïÿðýäí³. ¨í âûÿ¢ëÿå ääíî òîëüê³ áûöüö¸ ãýòàãà ³ñíàãà áåç ³íòýðïðýòàöû³ ÿãîíàãà ñýíñó. Âûçâàëåíüíå äàëÿãëÿäó äëÿ íàéáîëüø çûõîäíàãà òëóìà÷ýíüíÿ Áûöüöÿ ïàâ³ííà ³ì [äàñüëåäàâàíüíåì. — Ð.Ê.] õóò÷ýé áûöü ïàäðûõòâàíà. ßê òîëüê³ ¸í [äàëÿãëÿä. — Ð.Ê.] áóäçå çàäâûòû, ïàäðûõòî¢÷àÿ àíàë³òûêà Dasein âûìàãàöüíå ñâàéãî ïà¢òîðó íà áîëüø âûñîê³ì äû ¢ëàñüö³âûì àíòàëÿã³÷íûì ãðóïöå” [1, ñ. 17]. Òàìó ïðåêò ôóíäàìýíòàëüíûå àíòàë¸ã³³ íå âû÷ýðîâàå ñàáîé àíòàë¸ã³³ Dasein. Êàí÷àòêîâà ³ ïî¢íàÿ àíòàë¸ã³ÿ Dasein (ÿê çàâÿðøýíüíå äàñüëåäàâàíüíÿ ñïýöûô³÷íàãà áûöüöÿ ïý¢íàãà ³ñíàãà) ñòàíå ìàã÷ûìé, íà äóìêó Ãàéäýãåðà, (ÿê, çðýòû, ³ êîæíàÿ ³íøàÿ àíòàë¸ã³ÿ) òîëüê³ ïà âûòêóìà÷ýíüí³ ïûòàíüíÿ ïðà Áûöüö¸ ÿê òàêîå, ÿêîå ääêðûå ¢í³âýðñàëüíû äàëÿãëÿä äëÿ ðàñêðûöüöÿ áûöüö¸âàå ñïýöûô³ê³ ëþáîãà â³äó ³ñíàãà. Òàê³ì ÷ûíàì, àíàë³çóþ÷û ïðàåêò ôóíäàìýíòàëüíûå àíòàë¸ã³³ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” ìû ïàáà÷ûë³, øòî: 1) ôóíäàìýíòàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ ïðàäìåòíà íå âû÷ýðïâàåöòà äàñüëåäàâàíüíåì áûöüöÿ Dasein; 2) çàáóìà ôóíäàìýíòàëüíûå àíòàë¸ã³³ íå “ïàêðûâàå” ñàáîé òýìàòû÷íàãà ïîëÿ ïî ¢íàå ³ çàâåðøàíàå àíòàë¸ã³³ Dasein. Òàìó ñóöÿëüíûå àòàÿñàìëåíüíå çàäóìû ôóíäàìýíòàëüíûå àíòàë¸ã³³ ç äàñüëåäàâàíüíåì áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð “òàãî ³ñíàãà, ÿê³ì ¸ñüöü ìû ñàì³”, íåêàðýêòíàå.

2. Áûöüö¸ — òîå, øòî “çà” (ïåðää) ñüâÿäîìàñüöþ. Ó òàêîé ³íòýðïðýòàöûì ìû ñóñòðàêàåìñÿ ç ³ìêíåíüíåì àñýíñí¢âàöü áûöüö¸ ¢ ÿãî òðàäûôúéíàé äëÿ íîâàý¢ðàïåéñêàé ô³ëÿçîô³³ ñóàäíåñåíàñüö³ ñà ñüâÿäîìàñüöþ. ßêðàç ç ãýòûõ ïàçûöüÿ¢ òðàíñöýíäýíòóþ÷àÿ ïðûðîäà áûöüöÿ Dasein ¸ñüöü äëÿ ãýòàå êàíöýïòóàëüíàå äûõàòàì³³ ñüâää÷àíüíåì àà- ³ ïàçàñüâÿäîìàñíàãà õàðàêòàðó áûöüöÿ ãýòàãà ³ñíàãà. Ýêçûñòýíöèéíàÿ àíàë³òûêà ïðà÷ûòâàåöà ëåäçü íÿ ÿê àíòàëÿã³çàâàíû ïñûõàíàë³ç ö³ ì³ñòûöûçì. “Ïðàáëåìà áûöüöÿ” âûðàøàëàñÿ öàëêàì ó äóõó ìàòýðûÿë³çìó — äëÿ òàãî êàá ìåöü ñüâÿäîìàñüöü, òðýáà ¢æî (íàéïåðø) áûöü, áî íå ³ñíóå í³ÿêåå ñüâÿäîìàñüö³ áåçü öÿëåñíà-ô³ç³ÿëÿã³÷íãà ñóáñòðàòó åéíãà íîñüá³òà. Ñïàçíàíüíå ¸ñüöü ôóíêöûÿé ÷äëàåêà ÿê óæî áûöüö¸âàå ³ñòîòû. Àáî, ïåðàôðàçóþ÷û Äýêàðòà, — sum ergo cogito. Áûöüö¸ ÿê “ïàçàñüâÿäîìàñíàå” òëóìà÷ûê³ ÿê íå¢ñüâÿäîìëåíàå, ÿê ñóýðó

öÿëåñíà-ïýðñàíàë³ñòû ÷ íûõ ïåðàæûâàíüíÿ¢, øòî ïðûíöûïîâà íåäàñòóïíûÿ àá’åêòûâ³çóþ ÷ àé ðýôëåêñ³³ ñüâÿäîìàñüö³. Àäíâê ñàì Ãàéäýãåðð íåñóïûíîà íàãàäâà¢ ïðà òîå, øòî êàë³ ³ ìàã ÷ ûìà àäðîçüí³âàöü áûüö¸ àä ÷ àãîñü ³íøàãà, äûê ãýòà — àä ³ñíàãà. À “³ñíàå ¸ñüöü óñ³ì, ïðà øòî ìû ãàâîðûì, øòî ìàåì íà ¢âàçå, äà ÷ àãî ìàåì ïý¢íàå ñòà¢ëåíüíå, ³ñíàå ãýòà ³ òîå, ÷ ûì ³ ÿê ¸ñüöü ìû ñàì³” [1, ñ. 6—7]. Ãýòàÿ “àíòàëýã³÷ íàÿ äûôýðýíöûÿöûÿ”, äàêëàäíåé ÿå àäñóòíàñüöü, ³ ¸ñüöü òûì, øòî ¢ íàéáîëüøàé ìåðû, íà äóìêó ìûñüëÿðà, õàðàêòàðûçóå ìýòà³çû÷íóþ òðàäûûþ çàáûöüöÿ áûüöÿ. Íàì íåàáõîäíà çðàá³öü çðàçóìåëûì³ êëþ÷àûÿ ìîìàíòû ãýòàå àíòàëýã³÷íàå äûôýðýíöûÿöû³: à) áûöüö¸ íÿ ¸ ³ñíûì: “Áûöüö¸ ³ñíàãà ñàìî íÿ “¸ñüöü” ³ñíûì” [1, ñ. 6]; á) áûöüö¸ ¸ òûì, øòî âûçíà÷åå ³ñíàå ÿê ìåíâå³òà òàêîå ³ñíàå: ”…áûöüö¸, òîå, øòî âûçíà÷åå ³ñíàå ÿê ³ñíàå, òîå, ç óâàã³ íà øòî ³ñíàå, ÿê áû ÿíî í³ âûòéóîâà÷àëàñÿ, çà¢æäû ¢æî ¸ñüöü çðàçóìåëûì” [1, ñ. 6]; â) áûöüö¸ âûðàæàå ôàêò òàãî, øòî ³ñíàå ¸ñüöü ³ ¸ñüöü ãýòàê. “Áûöüö¸ ïàëÿãàå ¢ òûì øòî ÿíî [³ñíàå. — Ð.Ê.] ¸ñüöü, ³ ¸ñüöü ãýòàê…” [1, ñ. 7] (Áûöüö¸ ïàëÿãàå ¢ ÷ûì- ³ ãýòàê-áûöüö³ … — Óäàêë. ïåðàêë.) Òðàâûöûéíàÿ ô³ëÿçîô³ÿ, íà äóìêó Ãàéäýãåðà, òýìàòûçûâàëà àäíî ³ñíàå, óâàæàþ÷û, øòî áûöüö¸ ãýíàãà ³ñíàãà ¸ñüöü ÷ûñü â³äàâî÷íûì, ñàìàçðàçóìåëûì äû “áåñïðàáëåìíûì”. Àäíâê ïàñüëÿäî¢íàå ïðàÿñüíåíüíå ãàëî¢íàãà ìýòàô³çû÷íàãà ïûòàíüíÿ “Øòî òàêîå ³ñíàå?” çü íåàáõîäíàñüöþ ïðûâîäç³öü ô³ëÿçîô³þ äà íàéáîëüø çûõîäíàãà ïûòàíüíÿ ïðà ñýíñ Áûöüöÿ. “Ó ïûòàíüí³ “øòî ¢âîáóëå ¸ñüöü ³ñíûì ÿê ãýòê³ì?” çàïûòâàåöà ïðà òîå, øòî ¢âîáóëå ðîá³öü ³ñíàå ³ñíûì. Ìû íàçûâàåì ãýòà áûöüö¸ì ³ñíàãà, à ïûòàíüíå ïðà ÿãî — ïûòàíüíåì ïðà Áûöüö¸. ßíî äàñüëäóå òîå, øòî âûçíà÷åå ³ñíàå ÿê òàêîå. Ãýòàå, øòî âûçíà÷åå [áûöüö¸ ³ñíàãà. — Ð.Ê.], ïàâ³íía ïàçíàâàööà ¢ ßÊ ñâàéãî âûçíà÷ýíüíÿ, òëóìà÷ûööà ÿê òàêîå äû òàêîå, ãýòà çíà÷ûöü àñÿãàööà ïàíÿòêââà. Ääíâê, äëÿ òàãî êàá áûöü ó ñòàíå ïàíÿòêââà ¢ñüâÿäîì³öü ñóòíàñíóþ âûçíà÷ àíàñüöü ³ñíàãà áûöüö¸ì, ñàìî òîå, øòî âûçíà÷åå, ïàâ³íía ñòàöü äàñòàòêîâà çðàçóìåëûì. Ïàïÿðýäíå íåàáõîäíà ¢ñüâÿäîì³öü Áûöüö¸ ÿê òàêîå, à íÿ ³ñíåå ÿê òàêîå. Òàê³ì ÷ ûíàì, ó ïûòàíüí³ “øòî ¸ñüöü ³ñíûì?” ìåñüö³ööà áíëüø çûõîäíàå: øòî àçíà÷åå ¢ ãýòûì ïûòàíüí³ ¢æî íàíåðàä çðàçóìëåå Áûöüö¸?” [2, ñ. 129].

3. Ðàçüâ³öüö¸ ïîãëÿäó íà áûöüö¸ ÿê íà ñôýðó íåàá’åêòûâàâàíàãà äà- ³ ïàçàñüâÿäîìàñíàãà ëÿã³÷íà ïðûâîäç³ëà äà âûñíîâû ïðà ³íäûâ³äóàë³ñòû÷íà-ïýðñàíàë³ñòû÷íû çüìåñò òðàäûôûéíàå ô³ëÿçîôñêàå êàòýãîðû³. Áûöüö¸ — ãýòà øòîñüö³ ³íäûâ³äóàëüíàå,

óí³êàëüíàå, ïýðñàíàëüíàå — òîå, øòî çíàõîäç³ööà äà àïðû¸ðíûõ (óñåàãóëüíûõ) ñòðóêòóðà¢ ñüâÿäîìàñüö³ ãíàñýàëÿã³÷íàãà ñóá'åêòà. Àäñþëü öàëêàì “ëÿã³÷íà” âûí³êàëà âûñíîâà ïðà òîå, øòî äëÿ ïà ¢íàòû ô³ëÿçîôñêàãà àñýíñàâàíüíÿ ÷àëâåêà ãíàñýàë¸ã³þ äû ³íøûÿ ô³ëÿçîôñê³ÿ äûñöûïë³íû íåàáõîäíà äàïî¢í³öü àíòàë¸ã³ÿé. Óëàñíà ãýòûì ³ àáóìî¢ëåíàÿ ñïÿöûô³êà “¢òâàðýíüíÿ ïàíýòêà¢” “÷ûðâîíàãà ýêçûñòýíöüÿë³çì” — “àñàá³ñòàñüöü”, “ñüâåòàïîãëÿä”, — ÿíû ðàçäëÿäàë³ñÿ ÿê òàê³ÿ ïàíÿòê³, øòî çàêë³êàíûÿ ñûíòýçàâàöü (òâîð÷à ïåðàäñýíàñàâàöü) “àíòàëÿã³÷íûÿ” ¢ÿ¢ëåíüí³ ïðà Dasein ³ òðàäûöûéíûÿ äëÿ òàãà÷àñíåå ô³ëÿçîô³³ àòðûáóòû ã³ñòîðûêà-ìàòýðûÿë³ñòû÷íàãà âó÷ýíüíÿ ïðà ÷àëâåêà. Òàê³ì æà ýêçûñòýíöüÿë³ñöê³ì ÷ûíàì ³íòýðïðýòóåöà ³ çüìåñò ãàëî¢íàãà ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íãà ïûòàíüíÿ — ïûòàíüíÿ ïðà ñýíñ Áûöüöÿ. “Ñýíñ Áûöüöÿ” — ãëûáîêà ³íòûííåå ïåðæûâàíüíå òàòàëüíàñüö³ ³ñíóþ÷àãà ¢ ÿå êàí÷àòêîâàé ìýöå. Ó àñíîâå ãýòàãà òëóìà÷ýíüíÿ ëÿæûöü íåðàçóìåíüíå ôýíàìýíàëÿã³÷íàã ïûòàíýòêó ñýíñó. Ñýíñ ïðàöÿãàåå òëóìà÷ûööà ÿê ìýòà (”äçåëÿ ÷àãî?”, “ó ³ìÿ ÷àãî?”). Ì³æ òûì, “ñýíñ Áûöüöÿ” íåàáõîäíà ðàçóìåöü ÿêðàç ôýíàìýíàëÿã³÷íà. Ó òðàíñöýíäýíòàëüíàé ôýíàìýíàë¸ã³³ Ãóñýðëÿ ïðàäìåòíû ñýíñ — ñïîñàá äàäçåíàñüö³ ïðàäìåòà. Ãàéäýãåðà¢ñêàå ðàçóìåíüíå ñýíñó ïàâîáíåå äà ãóñýðëå¢ñêàãà. Ôýíàìýíàëÿã³÷íóþ ñïÿöûô³êó ðàçóìåíüíÿ ñýíñó ìàã÷ûìà ñôàðìóëÿðàöü íàñòóïíûì ÷ûíàì — ãýòà òîå, ó âûãëÿçå ÷àîì øòîñüö³ ¸ñüöü. “Ñýíñ ¸ñüöü òûì, ó ÷ûì òðûìåööà çðàçóìåëàñüöü ÷àîî-êîëå÷û” [1, ñ. 151]. Ðîçüí³öà ïàì³æ Ãóñýðëåì äû Ãàéäýãåðàì ó ðàçóìåíüí³ ïðûðîâû ñýíñó ïàëÿãàå ¢ òûì, øòî ÿíû ïà-ðîçíàì òëóìà÷àöü òîé ïðà-ðýã³¸í, ó ÿê³ì ôýíìýíû âûÿ ¢ëÿþöü ñÿáå äëÿ-íàñ. Ó Ãóñýðëÿ òàê³ì áûöüö¸âûì ðýã³¸íàì ¸ñüöü òðàíñöýíäýíòàëüíàÿ ñûäÿâîìàñüöü, ÿêàÿ íàäàå ñýíñ ëþáé ìàã÷ûìàé ïðàäìåòíàñüö³ (íà ìîâå Ãàéäýãåðà — ³ñíàì), äëÿ Ãàéäýãåðà æ òàê³ì “ïðà-ðýã³¸íàì” ¸ ääêðûòàñüöü Dasein, óëàñüö³âàå ÿì áûöüö¸âàå ðàçóìåíüíå. Àäñþëü ”ñýíñ ìóñ³öü ðàçóìåööà ÿê ôàðìàëüíà-ýêçûñòýíöûéíàå ðûøòàâàíüíå, ïðûíàëåæíû ðàçàìéíóòàñüö³ ðàçóìåíüíÿ” [1, ñ. 151]. À ïàêîëüê³ ðàçóìåíüíå ìåå ïðàåêòû¢íóþ ïðûðîäó, äûê ñýíñ âûÿ¢ëÿåöà ôàðìàëüíàé õàðàêòàðûñòûêàé àïðû¸ðíà-ñòðóêòóðàâàíàãà ïðàâèòó Dasein “ó-ê³ðóíêó-÷àãî ïðàåêòó, àäêóëü ñòàå çðàçóìåëûì øòîñüö³ ÿê øòîñüö³” [1, ñ. 151]. ßê àïðû¸ðíà-ôàðìàëüíàÿ ñòðóêòóðà ñýíñ ïàïÿðÿäí³÷åå ëþáûì ôàêòû÷íûì âûçíà÷ýíüíÿì. ² ïûòàíüíå ïðà ñýíñ Áûöüöÿ — ãýòà ïûòàíüíå íå ïðà òîå, øòî çíàõîäç³ööà çà ìåæàì³ Áûöüöÿ (ÿê ÿãî òÿëÿñ), à ïûòàíüíå ïðà òîå, ïðàçü ÿêóþ íàïåðàä-âûçíà÷àíàñüöü ïðàåêòó Dasein, ó

äàëÿãëÿäçå ÷àãî (ó òýðì³íàõ ÷àãî) øòîñüö³ ñòàå çðàçóìåëûì ÿê øòîñüö³. “² êàë³ ìû çàïûòâàåì ïðà ñýíñ Áûöüöÿ, òî äîñüëåä íÿ ðîá³ööà ãëûáàêàäóìíûì ³ íå âûäóìëÿå ÷àãîñüö³, øòî ñòà³öü çà Áûöüö¸ì, àëå çàïûòâàå ïðà ÿãî [áûöüö¸. — Ð.Ê.] ñàìîå, áî ÿíî ñê³ðàâàíà ¢ çðàçóìåëàñüöü Dasein” [1, ñ. 152]. Çðýøòû, àãóëüíû ääêàç íà ïûòàíüíå ïðà ñýíñ Áûöüöÿ äëÿ Ãàéäýãåðà íàäòà ïðîñòû — ×àñ. ²íøàÿ ñïðàâà, øòî ¢í³âýðñàëüíàÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íÿ àíòàë¸ã³ÿ íå çàäâàëüíýåöòà òàê³ì àãóëüíûì àäêàçàì. ßå ö³êââ³öü êàíêðýòûêà — òýìïàðàëüíàñüöü (÷àñàâàÿ âûçíà÷àíàñüöü) ðàçíàñòàéíûõ àäìåíà¢ áûöüöÿ, ³õíûõ ìîäóñà¢ äû âûòâîðíûõ ôîðìà¢òâàðýíüíÿ¢. ² çàää÷à çüäçÿéñüíåíüíÿ òàêîå òýìïàðàëüíàå òýìàòûçàöû³ ñêëàäää ñòûëü “ðàíüíÿää” ãàéäýãåðà¢ñêèää ïðàåòó ôýíàìýíàëÿã³÷íää àíòàë¸ã³³ ÿê àäç³íàå ïà-ñàïðà¢äíàì íâàóêîâää ô³ëÿçîô³³. Øòî æ òû÷ûööà ¢ÿ ¢ëåíüíÿ¢ ïðà “³íòûíîñüöü” ïåðàæûâàíüíÿ ñýíñó, òóò âàðòà çàçíà÷ûöü íàñòóïíää. Ïà-ïåðøää: äëÿ Ãàéäýãåðà, ÿê, çðýøòû, ³ äëÿ ëþáîãà ôýíàìýíëÿãà, ãàäîðêà ³äçå ïðà ýêñïë³êàöûþ, ãýòà çíà÷ûöü òýìàòû÷íóþ ô³êñàöûþ äû äýñêðûïöûþ ñýíñàâää âûçíà÷àíàñüö³ ³ñíàãà (ïðàäìåòíàñüöü³), à íå ïðà íåêê³ÿ òàì ïðûíöûîâà ïàçàðàöûÿíàë³ñòû÷íûÿ “ïåðàæûâàíüí³”. Ïà-äðóãîå: ãàéäýãåðà¢ñêàÿ ôýíàìýíàë¸ã³ÿ, ó àäðîçüíåíüíå àä òðàíñöýíäýíòàëüíää ôýíàìýíàë¸ã³³ Ãóñýðëÿ äû “ôýíàìýíàë¸ã³³ ³ñíââàíüíÿ” Ê. ßñïýðñà, ïðûíöûîâà àðûåíòóå äàñüëääàâàíüíå íà ïàçûòû¢íóþ òýìàòûçàöûþ ñôýðû ïà ¢ñÿäç¸íîãàà (à íå ôýíàìýíàëÿã³÷íà-ðýäóêâàíàãà äîñüâääó ö³ýêñòðàäûíàðíûõ “ñûòóàöûÿ¢ íà ìÿæû”), ñôýðû, äçå ðàçãîðòàää ñâàþ áåçàñàáíâóþ äûêòàòóðó das Man, ãýòà çíà÷ûöü ñôýðû, ó ìåæàõ ÿêîå ïðûíöûïîâà íÿ ìîæà ³ñüö³ ãàâîðêà ïðà ³íäû²äöäòàëüíàå, àñàá³ñòàå, ïýðñàíàëüíàå. ”Dasein íà ïà÷àòêó àíàë³çó âêóðàò ïàâ³íîà ³íòýðïðýòàâàööà íå ¢ àñàáë³âàñüö³ ïÿ¢íãàà ýêçûñòàâàíüíÿ, àëå àäêðûöü ÿãî ¢ ÿãîíûì ³íäûôýðýíòíûì ïåðàâàæíûì äû íàéáë³æýéøûì [ïà ¢ñÿäç¸íîàñüö³. — Ð.Ê.] ÷ûíàì” [1, ñ. 43].

4. Ìåíàâ³òà ç ãýòàå “ïåðàæûâàëüí³öêàå”, ïýðñàíàë³ñòû÷íàå, à ¢ðýøöå, ñóá’âêòûâ³ñöêàå ïàðàäûãìû âûðàñòàå ¢ÿ¢ëåíüíå ïðà “ýêçûñòýíöÿë³çì” äû “àíòðàïàëÿã³çì” Ãàéäýãåðà. Òóò íåàáõîäíà çðàá³öü êîëüê³ çà¢âàã øòî ää òàêîãà “ïðà÷ûòàíüíÿ” Ãàéäýãåðà. Ïàäîáíû ïääûõîä ää áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð Dasein ÿê ää äàñüâÿäîìàñíà-ðýôëåê³¢íåå ñôýðû ³íäûâ³äóíà ç íåääõîäíàñüöþ ïðûâîäç³öü ää ïñûõàëÿã³çàöû³ ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íãà âó÷ýíüíÿ. Àäíî¢ëåíàå ãóñýðëå¢ñêàé ôýíàìýíàë¸ã³ÿé çàâàÿâàíüíå íåïñûõàëÿã³÷íãà ðàçóìåíüíÿ ñûâÿäîìàñüö³ (íå ÿê àñàáë³âàñüöÿ¢ ïñûõ-ô³çûÿëÿã³÷íåå

àðãàí³çàöû³ ÷àëàâåêà), àáî, ³íøûì³ ñëîâàì³, òðàíñöýíäýíòàë³çìó ¢ ðàçóìåíüí³ àïîøíÿå (óñåàãóëüíûõ äû íåàáõîäíûõ àïðû¸ðíûõ ñòðóêòóð), öàëêàì ñòðà÷âàåööà ¢ òëóìà÷ýíüí³ áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð Dasein ÿê äàñüâÿäîìàñíàãà, ïðûíöûïîâà íåòýìàòû÷íàãà ýêçûñòýíöûéíàãà “ÿäðà” ïñûõàëÿã³÷íàãà (êàíêðýòíàãà) ³íäûâ³äà. Ìàã÷ûìà, òàê³ “ýêçûñòýíöûéíû ïñûõààíàë³ç” ³ ìàå ïý¢íû ñýíñ, àäíàê ¸í íÿ ìàå íåïàñðýäíàãà äà÷ûíåíüíÿ äà ãàéäýãåðà¢ñêàãà ïðàåêòó ôóíäàìýíòàëüíàå àíòàë¸ã³³. Êàá ÿê äàëåé àäûñüö³ àä ýêçûñòýíöûÿíàë³ñöêà-ïýðñàíàë³ñöêàãà ïðà÷ûòàíüíÿ Ãàéäýãåðà, íåàáõîäíà õàöÿ á ýñê³çíà ïàòëóìà÷ûöü ñýíñ ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íàãà ðàçóìåíüíÿ ýêçûñòýíöû³ äû ôýíàìýíàëÿã³÷íàãà çüìåñòó ýêçûñòýíöûéíàå àíàë³òûê³. Ïàíÿòàê “ýêçûñòýíöûÿ” ¢æûâàåööà Ãàéäýãåðàì íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” ÿê “³ìÿ” äëÿ ñïýöûô³÷íàãà â³äó áûöüöÿ, ÿê³ ¢ëàñüö³âû Dasein’ó. Äëÿ Ãàéäýãåðà àäíî ³ñíàå àäðîçüí³âàåööà àä ³íøàãà â³äàì ñâàéãî áûöüöÿ. Ýêçûñòýíöûÿ — â³ä áûöüöÿ, øòî ñïåöûô³êóå Dasein (ñÿðîä ³íøàãà ³ñíàãà). ßêðàç òàìó ýêçûñòýíöûÿ òëóìà÷ûööà Ãàéäýãåðàì àíòàëÿã³÷íà ¢ ôàðìàëüíûì ñýíñå — ÿê â³ä áûöüöÿ ³ñíàãà. Àäíàê “â³ä áûöüöÿ” íÿ ¸ñüöü ÷ûìñü ïðîñòûì. ßê “ñóêóïíàñüöü” ñòðóêòóðà¢, ó ÿê³õ ïý¢íà ³ñíàå ¸ñüöü òûì, ÷ûì ÿíî ¸ñüöü (çáîð áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð), “â³ä áûöüöÿ” ç’ÿ¢ëÿåööà àïðû¸ðíàé åäíàñüöþ òàê³õ ñòðóêòóð. Äà ãýòàãà íåàáõîäíà äàäàöü, øòî ãýòûÿ ñòðóêòóðû ðî ¢íàçûõîäíûÿ, ãýòà çíà÷ûöü òàê³ÿ, ÿê³ÿ íÿ ìîãóöü áûöü çüâåäçåíûì³ àäíà äà àäíîé ïàâîäëå ïðûíöûïó “çûõîäíûÿ-âûòâîðíûÿ”. ², ÿê ðî ¢íàçûõîäíûÿ, ÿíû êàíñòûòóþþöü “â³ä áûöüöÿ” ¢ öýëàñüö³ ³õíàå àïðû¸ðíàå åäíàñüö³. Àäïàâåäíà, êàë³ ³ñíóå “â³ä áûöüöÿ” (ýêçûñòýíöûÿ) Dasein, òî ÿå êàíñòûòóþå ñïýöûô³÷íàÿ öýëàñíàñíàÿ åäíàñüöü àïðû¸ðíûõ áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð Dasein. ßíà àòðûìàëà íàçâó “ýêçûñòýíöûéíàñüö³”. “Óçàåìàñóâÿçü… ñòðóêòóð [øòî êàíñòûòóþþöü ýêçsñòýíöûþ. — Ð.Ê.] ìû íàçûâàåì ýêçûñòýíöûéíàñüöþ” [1, ñ. 12]. Ïàêîëüê³ àäíî Dasein âàëîäàå áûöüö¸âûì ðàçóìåíüíåì, àäøòóðõî¢âàþ÷ûñÿ àä òýìàòûçàöû³ ÿêîãà àíòàëÿã³÷íàå äàñüëåäàâàíüíå ïðàãíå äàñÿãíóöü óí³âýðñàëüíàãà äàëÿãëÿäó (×àñó), øòî ðîá³öü ìàã÷ûìûì àäýêâàòíóþ (òýìïàðàëüíóþ) òýìàòûçàöûþ ¢ñÿêàãà àíòàëÿã³÷íàãà ôýíîìýíó, òî äàñüëåäàâàíüíå ãýòàãà ðàçóìåíüíÿ ÿê ñïîñàáó áûöüöÿ Dasein âûìàãàå ïðàÿñüíåíüíÿ ýêçûñòýíöûéíàñüö³ — öýëàñíàå åäíàñüö³ ñòðóêòóð, øòî êàíñòûòóþå ãýòû ñïýöûô³÷íû â³ä áûöüöÿ, óëàñüö³âû ³ñíàìó Dasein. Ýêñïë³êàöûÿ ýêçûñòýíöûéíàñüö³ àäáûâàåööà øëÿõàì ôýíàìýíàëÿã³÷íàå àíàë³òûê³, ãýòà çíà÷ûöü ðàçüäçÿëÿëüíà-

âûëó÷àëüíàãà àï³ñàíüíÿ ðî¢íàçûõîäíûõ áûöüö¸âûõ ñòðóêòóðà¢ Dasein’ó. Àïîøí³ÿ àòðûë³âàþöü íàçâó “ýêçiñòýíöûÿëà¢”. Ãàâîðà÷û ïðà ýêçûñòýíöûÿëû Dasein’ó, íåàáõîäíà ïàìÿòàöü ïðà òîå, øòî íå ÿíû ¢ ñóêóïíàñüö³ ñêëàäàþöü áûöüö¸âóþ (ýêçiñòýíöûéíóþ) ñòðóêòóðó Dasein, à íààââàðîò, ñàì³ çüÿ¢ëÿþööà ïðàäóêòàì³ ðàçüäçÿëÿëüíàãà àï³ñàíüíÿ çûõîäíûå öýëàñíàå åäíàñüö³ ãýòûõ ñòðóêòóð (ýêçiñòýíöûéíàñüö³). “Óñå ýêñïë³êàòû, øòî ïàõîäçÿöü ç àíàë³òûê³ Dasein, àòðûìàíûÿ ïðû ¢âàçå íà ñòðóêòóðû ÿãî ýêçiñòýíöû³. Ïàêîëûê³ ÿíû âûçíà÷àþöà ç ýêçiñòýíöûéíàñüö³, áûöüö¸âûÿ ¢ëàñüö³âàñüö³ Dasein ìû íàçûâàåì ýêçiñòýíöûÿëàì³” [1, ñ. 44]. Ì³æ ³íøàãà, Ãàéäýãåðð íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” ñàì äàå íàãîäó “ïñûõàëÿã³ñöêàãà” òëóìà÷ýíüíÿ ôóíäàìýíòàëüíà-ôýíàìýíàëÿã³÷íàà ðàçóìåíüíÿ ïàíýòêó “ýêçiñòýíöû³”. Áëûòàí³íà ¢çìàöíÿåööà òûì, øòî, íà äóìêó ìûñüëÿðà “...ïûòàíüíå ýêçiñòýíöû³ ïàâ³íîà ñïðà¢äæâàööà çà ¢æäû òîëüê³ ïðàç ñàìî ýêçûñòàâàíüíå” [1, c. 12]. Ýêçiñòàâàíüíå (àíòû÷íå ïàâîäëå ñâà¸é ïðûðîäû) — ãýòà àêòû ääç³íêâàäà (êàíêðýòíãà) ³ñíâàäíüíÿ. Àäíâê õàðàêòàð ñóääíÿñåíüíÿ ïàíÿòêà¢ ýêçiñòýíöûéíàå äû ýêçiñòýíòíàå ¢ ìåæàõ ôóíäàìýíòàëüíàå àíòàë¸ã³³ — ãýòà ïðàäìåò àñîáíàãà ³ íàäçâû÷àé ö³êââãà ãàéäýãåðð㢠ñêàãà äàñüëääââàíüíÿ. Ïàäñóìî¢ââþ÷û, ìîæíà ñêàçàöü, øòî ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íåå ðàçóìåíüíå “ýêçiñòýíöû³” öàêêàì äàðíçüí³âàåööà àä óÿ¢ëåíüíÿ¢ ïðà ¢íóòðàíû, äàðàöûÿíàëüíû “ñòðûæàíü” àñàá³ñòàñüö³, à àíòàëÿã³÷íóþ ïàâîäëå ñâàéãî çüìåñòó àíàë³òûêó ýêçiñòýíöûéíàñüö³ íåêðýêòíà àòàÿñàìë³âàöü ç äûëüòýå¢ñê³ì ïðàåêòàì ³íòðàñïÿêòû¢íûõ äàñÿãíåíüíÿ¢ óíóòðàíûõ ñóâÿçÿ¢ ïåðæâàíüíÿ¢. ßø÷ý áîëüøûì íåïðàçóìåíüíåì âûãëÿäåå ³íýðïðýòàöûÿ ôóíäàìýíòàëüíàå àíòàë¸ã³³ ÿê ïà-ýêçûñòýíöûÿë³ñöêó àáíî¢ëåíàå ô³ëÿçîôñêàå “íàâóê³ ïðà ÷àëàåêà”. Õàöÿ ìåíâ³òà àíòðàïàë¸ã³þ Ãàéäýãåðð ë³÷û¢ ö³ íå íàéíåáÿñüïå÷íåéøàé ïåðøøêîäàé, øòî íå äàå ñüöüâåðäç³ööà “äîáðàé âåñòöû” ýêçiñòýíöûéíàå àíàë³òûê³ ¢ ÿå ñàìàáûòíàé ³ñüö³íå. “×ûì, àäíâê, ñàìàå ïðûíöûïâàå ïûòàíüíå ïðà áûöüö¸ Dasein çàãàðîäæàíà àáî çüá³òà ç òðîïó, äûê ãýòà àðûåíòàöûÿé ñïðýñ íà àíòû÷íà-ððûñüö³ÿíêóþ àíòðàïàë¸ã³þ…” [1, ñ. 48]. ² íå âûïääêîâûì âûãëÿäåå òîé ôàêò, øòî ïàçûòû¢íàå âûêëàäàíüíå ýêçiñòýíöûéíàå àíàë³òûê³ Dasein Ãàéäýãåðð ëåäçü íÿ ç ñàìàãà ïà÷àòêó ïà÷ûíåå ç ðàçüìåæàâàíüíÿ ç àíòðàïàë¸ã³ÿé (ãë. § 10 “Áûöüöÿ äû ÷àñó”). Ãàâîðêà ³äçå ïðà òîå, øòî ÿê ýêçiñòýíöûéíàÿ àíàë³òûêà, òàê ³ àíòðàïàë¸ã³ÿ ìàþöü ñïðàâó ç àäíûì ³ òûì ñàìûì ³ñíûì, ÿê³ì ¸ñüöü ìû ñàì³. Àäíàê àäíî ³ òîå ñàìàå ³ñíåå ÿíû òýìàòûçóþöü ó ðîçíûõ “ðàêóðñàõ”. Ïà-çà êàíòýêñòàì ïûòàíüíÿ ïðà áûöüö¸ àíàë³òûêà

ýêçûñòýíöû³ çüÿ¢ëÿåööà ðýã³ÿíàëüíàé àíòàë¸ã³ÿé Dasein ³ ñëóæûöü àíòàëÿã³÷íûì a priori äëÿ ¢ñÿãî êîðïóñó ïàçûòû¢íà-àíòðàïàëÿã³÷íûõ ååäà¢. Òàìó “àäìåæàâàíüíå ýêçûñòýíöûéíàå àíàë³òûê³ àä àíòðàïàë¸ã³³… òû÷ûööà òîëüê³ ïðûíöûïîâààà àíòàëÿã³÷íàãà ïûòàíüíÿ” [1, ñ. 45]. ² ìåíâå³òà òàêàÿ “áë³çêàñüöü“ íàéáîëüø ³ “çüá³âàå ç òðîïó”, âî ðÿäóêóå ðàäûêàëüíóþ íàâ³íó ³íýíöû³ ôóíäàìýíòàëüíàå àíòàë¸ã³³ äà çâû÷àéíûõ àíòðàïàëÿã³÷íûõ ñõåìà¢ ïðàÿñüíåíüíÿ ôýíàìýíàëüíàñüö³ òàãî ³ñíàãà, ÿê³ì ¸ñüöü ìû ñàì³. ×ûì æà íå çàäàâàëüíÿå àíòðàïë¸ã³ÿ òàêîãà “äàñüëåäí³êà ÷àëâå÷àãà áûöüöÿ”, ÿê Ãàéäýãåð? Ìûñüëÿð êàíñòàòóå “…ääñóòíàñüöü ó àíòðàïàë¸ã³³ ääíàçíà÷íãà, àíòàëÿã³÷íà äàñòàòêîâà àáãðóíòàâàíàãà àäêàçó íà ïûòàíüíå ïðà ðîä áûöüöÿ òàãî ³ñíàãà, ÿê³ì ¸ñüöü ìû ñàì³” [1, ñ. 50]. ²íàêø êàæó÷û, àíòðàïàë¸ã³ÿ íå äàå ìàã÷ûìàñüö³ òýíàòûçââàöü ñïýöûô³êó ñïîñàáó áûöüöÿ Dasein (ýêçûñòýíöûéíàñüöü), à òàìó íå ääïàâÿäàå ñàìîé çàäóìå ôýíàìýíàëüíàå àíòàë¸ã³³ — ïðàç àíäë³ç áûöüöÿ ³ñíàãà äû ÿãî ñýíñó äàéñüö³ äà ïðàÿñüíåíüíÿ ñýíñó Áûöüöÿ ÿê òàêîãà. ² ãýòà íå âûïäâêîâà, áî “ðýëåâàíòíûÿ äëÿ òðàäûöûéíàå àíòðàïàë¸ã³³ êðûí³öû, ãðýöêàÿ äýô³í³öûÿ äû òýàëÿã³÷íàÿ àðûåíòàöûÿ, ñüâåä÷àöü, øòî ïðàç âûçíà÷ýíüå ñóòíàñüö³ ³ñíàãà “÷äëàåê” ïûòàíüíå ïðà ÿãî áûöüö¸ çàñòàåööà çàáûòûì, ãýòàå áûöüö¸ áÿðýööà õóò÷ýé ÿê “ñàìî ñàáîé çðàçóìåëà” ¢ ñýíñå íàÿ¢íàñüö³ ³íøûõ ñòâîðàíûõ ðý÷à¢. Àáåäçûâå ãýòûÿ àðûåíòàöûõ ïåðàïëÿòàþööà ¢ íîâàý¢ðàïåéñêàé àíòðàïàë¸ã³³ çü ÿå ìýòàäû÷íûì ääøòóðõî¢ààíüíåì àä res cogitans, ñüâÿäîìàñüö³, óçååìàñóâÿç³ ïåðàæûâàíüíÿ¢. À ïàêîëüê³ cogitationes òàêñàìà çàñòàþööà àíòàëÿã³÷íà íÿïÿ¢íûì³, àëüâî, ³çíî¢-òàê³ íÿâûÿ¢ëåíà, ïðûìàþööà “ñàì³ ñàáîé çðàçóìåëûì³” ÿê ïý¢íàÿ “äàäçåíàñüöü”, “áûöüö¸” ÿêîé íå ïàäïàäàå í³ÿêàìó çàïûòâàíüíþ, àíòðàïàëÿã³÷íàÿ ïððàáëåìàòûêà çàñòàåööà íÿâûçíà÷àíàé ó ñâå³õ âûðàøàëüíûõ àíòàëÿã³÷íõ ïà÷àòêàõ” [1, ñ. 49]. Àíòðàïàë¸ã³ÿ, íà äóìêó Ãàéäýãåðà, ìûñüë³öü ÷àëàåêà íÿ ÿê àäêðûòàñüöü ³ñíàãà, à ÿê ïý¢íåå ³ñíàå ñÿðíà ³ñíàãà, ³ òèóìà÷ûöü ÿãî áûöüö¸ ¢ ïàðàäûãìå íàÿ ¢íàñüö³, à íå ýêçûñòýíöûéíàñüö³. ßíà ðóõàåööà ¢ ðý÷ûø÷û òðàäûöûéíûõ òýàëÿã³÷íõ óÿ¢ëåíüíÿ¢: ç àäíàãî áîêó, ÷àëàåê çüÿ ¢ëÿåööà òàê³ì ñàìûì ³ñíûì, ÿê ³ ¢ñ¸ ³íøàå ³ñíåå, çü ³íøãàà æ, ÿê ñòâîðàíû ïàâîäëå ¢çîðó ³ ïàäàáåíñòâà Òâîðöû, ¸í ïðàíîüíåì àää çåëåíû ää óñÿêàãà ³íøãàà ³ñíàãà. Àíòðàïàë¸ã³³ ¢ëàñüö³âàÿ ñïðíáà âûíáéñüö³ ñïýöûô³÷íà ³ñíóþ ïàçíàêó ÷àëàåêà ÿê ³ñíàãà äëÿ àäðîçüíåíüíÿ àä óñÿãî ³íøãàà ³ñíàãà, à íå àíàë³òû÷íà àï³ñàöü òûÿ áûöüö¸âûÿ ñòðóêòóðû Dasein, ó ÿê³õ êàíñòûóþå ñÿáå ÿãî áûöüö¸âàå

ðàçóìåíüíå. Àíòðàïàë¸ã³ÿ ðîá³ööà íåáÿñüïå÷íàé äëÿ ôóíäàìýíòàëüíà-àíòàëÿã³÷íàãà ïðàâèòó ³ ¢ ³íøûì ñýíñå. ßê óæî áûëî ñêàçàíà âûøé, ôóíäàìýíòàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ ðàçãëÿäàëàñü “ðàíüí³ì” Ãàéäýãåðàì, ÿø÷ý öàëêàì ó äóõó ñâàéãî íàñòà¢í³êà, ÿê ôýíàìýíàëÿã³÷íà àáíî ¢ëåíàÿ íàâóêîâàÿ ô³ëÿçîô³ÿ. Ô³ëÿçîô³ÿ ÿê óí³åýðñàëüíàå íàâóêàâó÷ýíüíå àíòàëÿã³÷íà àñýíñî¢âàå àñíîí¢íûÿ ïðûíöûû ¢ñ³õ ³íøûõ ïàçûòû¢íûõ íàâóê äû ñïýöûÿë³çàâàíûõ ô³ëÿçîôñê³õ äûñöûïë³í. Íà ãýòóþ æ ðîëþ ïðýòýíäóå ³ àíòðàïàë¸ã³ÿ, øòî âûçíà÷àå ñÿáå ÿê “ô³ëÿçîôñêàÿ”. Ô³ëÿçîôñêàÿ æ àíòðàïàë¸ã³ÿ, íà äóìêó Ãàéäýãåðà, öàëêàì ìàã÷ûìàÿ äû òýàðýòû÷íà “êàðýêòíàÿ” ïðû ¢ìîåå, øòî ÿíà ïàñòàâ³öü ñâà³ì çàäàíüíåì “…âûçíà÷ýíüíå ñïýöûô³÷íàãà ñóòíàñíàãà ñêëääó ãýòàãà ïýí¢íàãà ðýã³¸íó ³ñíàãà [“÷äèåâêà”. — Ð.Ê.]. Òàäû ô³ëÿçîôñêàÿ àíòðàïàë¸ã³ÿ — íÿ øòî ³íøå, ÿê ðýã³ÿíàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ ÷àèàåâêà, ³, ÿê òàêàÿ, íå ïåðàâûøàå øýðãàó ³íøûõ àíòàë¸ã³ÿ¢, øòî ðàçàì çü ¸é ïàäçÿëÿþöü ïàì³æ ñàáíé óñþ ñôýðó ³ñíàãà. ßñíà, øòî òàê³ì ÷ûíàì çðàçóìåòàÿ ô³ëÿçîôñêàÿ àíòðàïàë¸ã³ÿ íÿ ìîæà, ³ ïåðàäóñ³ì íà àñíîâå ñàìîé óíóòðàíîé ñòðóêòóðû ñâà¸é ïðàáëìàòûê³, áûöü öýíòðàì ô³ëÿçîô³³” [2, ñ. 122—123]. Àäíàê àíòðàïàë¸ã³ÿ ðàçãëÿäàåöà ñêðîçü ïðûçìó ïðýòýíäýíòà íà ðîëþ ìàã÷ûìàãà “çûõïáíàãà ïóíêòó” ô³ëÿçîô³³ àãóëàì. Ç óâàã³ íà òàêóþ ¢í³âýðñàëüíóþ ïðýòýíç³þ ô³ëÿçîôñêàÿ àíòðàïàë¸ã³ÿ íÿ ìîæà “çüì³ðûöòà” ç ðîëÿé àäíåå ïàì³æ ³íøûõ ðýã³ÿíàëüíûõ àíòàë¸ã³ÿ¢. Ïàêîëüê³ ¢ ãýòûì ðàçå ¢í³âýðñàëüíàÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ àíòàë¸ã³ÿ, øòî ïðàõîäç³öü øëÿõàì ýêçûñòýíöûéíåå àíàë³òûê³, çü íåàáõîäíàìüöþ ïàïýðýäí³÷àå âû ðîá³öü ìàã÷ûìàé ëþáóþ ðýã³ÿíàëüíóþ àíòàë¸ã³þ, ó ïðûâàòíàñüö³ ³ “ô³ëÿçîôñêóþ àíòðàïàë¸ã³þ”. Íàïðà¢äó æ, “ñ¸íüíÿ àíòðàïàë¸ã³ÿ …âûñòóïàå ÿê ïàçíàêà ãàëî¢íàå òýíäýíöû³ ñó÷àñíàå ïàçûöû³, ñòà¢ëåíüíÿ ÷äèàåêà äà ñàìîãà ñÿáå äû ³ñíàãà àãóëàì. Ó àäïàâåäíàñüö³ ç ãýòûì ãàëî¢íûì ñòà¢ëåíüíåì øòîñüö³ ïàçíàåöòà ³ ðàçóìåöòà àäíî ¢ òûì âûïääêó, êàë³ ÿíî çíàõîäç³öü àíòðàïàëÿã³÷íå ðàçüÿñüíåíüíå. Àíòðàïàë¸ã³ÿ íÿ òîëüê³ øóêåå ³ñüö³íó ïðà ÷äèàåêà, äëå é ïðýòýíäóå öÿïåð íà âûðàøýíüíå ïûòàíüíÿ ïðà òîå, øòî îæà çíà÷ûüö ³ñüö³íà ¢âîãóëå” [2, ñ. 121—122]. “Ïàêîëüê³ … óñ¸ ³ñíàå ¢âîãóëå òàê ö³ ³íâêø çà¢æäû ìàã÷ûìà àäíåñüö³ äà ÷äèàåêà ³, àäïàâåäíà, çàë³÷ûöü äà àíòðàïàë¸ã³³, ÿíà ñòàå íàñòîëüê³ ¢ñ¸àõîííàé, øòî ÿå ³äÿÿ ñòðà÷âàööà ¢ ïî¢íàé íÿâûçíà÷àíàñüö³” [2, ñ. 121]. Òàìó Ãàéäýãåð êàíòàòóå ôàêò òàãî, øòî ³ñíóå “…óíóòðàíàÿ àáìåæàâàíàñüöü ³äý³ ô³ëÿçîôñêàå àíòðàïàë¸ã³³. Òàìó øòî ÿíà ñàìà íå àáãðóíòàâàíàÿ, çûõïäçÿ÷û ç ñóòíàñüö³ ô³ëÿçîô³³, àëå ïà÷ûíåöòà ç àãëÿäó ïåðøàñíà âîíêàâàãà ðàçóìåíüíÿ ìýòû ô³ëÿçîô³³ ³ ÿå ìàã÷ûìàãà

çûõîäíàãà ïóíêòó. Ãýòàê, êàí÷àòêîâàå âûçíà÷ýíüíå ãýòàå ³äý³ çâîäç³ööà äà òàãî, øòî àíòðàïàë¸ã³þ ¢ÿ¢ëÿþöü ÿê ïý¢íû ñüö¸êàâû ðýçýðâóàð öýíòðàëüíûõ ô³ëÿçîôñê³õ ïðàáëåìà¢ — õàðàêòåðûñòûêà, ïàâÿðõî¢íàñüöü äû ô³ëÿçîôñêàÿ ñóìí¢íàñüöü ÿêîé â³äàâî÷íàÿ" [2, ñ. 123]. Äëÿ "ðàíüíÿàì" Ãàéäýãåðà àêòóàëüíàé ³ âûçíà÷àëüíàé ¸ñüöü ³íòýíöûÿ íà àáíà¢ëåíüíå ô³ëÿçîô³³. Ãýòûì ìûñüëÿð í³áû ïðàöÿãâàå ðýàë³çàöûþ ðàäûêàëüíàãà íàìåðó ñâàéãî íàñòà¢í³êà — çüäçåéñüí³öü "ôýíàìýíàëÿã³÷íóþ ðýôàðìàöûþ" ¢ñÿå ñôýðû òðàäûöûéíàå ô³ëÿçîôñêåå ïðàáëåìàòûê³. Àäíàê êàë³ äëÿ Ãóñýðëÿ ãýòû ïðàåêò ôàêôû÷íà ïåðàðääç³¢ñÿ ¢ ôýíàìýíàëÿã³÷íóþ òðàíñôàðìàöûþ (ðàäûêàë³çàöûþ) òðàíñöýíäýíòàë³çìó, òî çãîäíà ç çàäóìàé Ãàéäýãåðà àáíà¢ëåíüíå áûöü¸âàãà ïûòàíüíÿ (óí³âýðñàëüíàÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ àíòàë¸ã³ÿ) ïàâ³íîà òðàíñöýíäýíòàâàöü íîâàý ¢ðàïåéñêóþ "ô³ëÿçîô³þ ñóá'åêòà", êàá äàñÿãíóöü áíëüø çûõîäíàãà ãàðûçíîòó (Áûöüöÿ ÿê òàêîãà), øòî ¢ðýøå ðîá³öü ìàã÷ûìé ÿê "ô³ëÿçîô³þ ñóá'åêòà", òàê ³ ëþáóþ ³íóóþ ã³ñòàðû÷íà ìàã÷ûíóþ ïàðàäûãìó ô³ëÿçîô³³. Òàìó äëÿ Ãàéäýãåðà, ÿê ³ äëÿ ¢ñÿêàãà ³íøàãà "ô³ëÿçîôñêàãà ðýôàðìàòàðà", ñòàå íàäçâû÷áé àêòóàëüíàé ïðàáëåìà "íîâàãà ïà÷àòêó" ô³ëÿçîô³³. Íîâû "çûõîäíû ïóíêò" ô³ëÿçîô³³ ¸í áà÷ûöü óâà ¢ñÿðýäíåíûì, íÿÿñíûì ðàçóìåíüí³ Áûöüöÿ, ÿê³ì âàëîäàå Dasein ó íåïàñðýäíàñüö³ ñâàéãî ïà¢ñÿäç¸íîãà äîñüâåáó. Óñÿ ô³ëÿçîô³ÿ (óí³âýðñàëüíàÿ ôýíàìýíàëÿã³÷íàÿ àíòàë¸ã³ÿ) ïàâ³íîà áûëà ñòàöü âûí³êàì ôýíàìýíàëÿã³÷íåå òýìàòûçàöû³ ãýòàãà äîñüâåáó. Ãýòàÿ ¢í³âýðñàë³ñöêàÿ ïðýòýíç³ÿ ôóíäàìýíòàëüíåå àíòàë¸ã³³ íà ðýôàðìàâàíüíå ô³ëÿçîô³³ ÿê òàêîé áûëà íàäòà ñâîåàñàáë³âà ðý³íòýðïðýòàâàíàÿ òûì³, õòî âû÷ûâà¢ ó Ãàéäýãåðà øòîñüö³ íàêøòàëò "ýêçûñòýíöüÿë³çìó", "àíòðàïàëÿã³çìó" ö³ "ïåðæûâàëüí³öêàãà ïñûõàëÿã³çìó". ßíû çàãàâàòûë³ ïðà Ãàéäýãåðà ëåäçü íå ÿê ïðà òâîðöó ö³ êóëüì³íàöûéíû ïóíêò ãýòàê çâàíãàã "àíòàëÿã³÷íãà ïàâàðîòó". Àïîøí³ àçíà÷à¢ íÿ øòî ³íøàå, ÿê "ðàäûêàëüíóþ ýêçûñòýíöûÿë³çàöûþ" ðàçãëÿäó òðàäûöûéíàé ô³ëÿçîôñêàå òýìàòûê³. Äçÿêóþ÷û òàêîìó "ïàâàðîòó" ¢åâñü êîðïóñ ñïðäääå÷íûõ ô³ëÿçîôñê³õ ïðàáëåìà¢, íà äóìêó "àíòîëÿàà¢-ñüâåòàïàãëÿäí³êà¢", íåàáõîäíà ðý³íòýðïðýòàâàöü íà àñíîâå àäêðûòûõ ýêçûñòýíöûéíûõ ñòðóêòóð ÷àëâå÷àå àñàá³ñòàñüö³. "Àíòàëÿã³÷íû ïàâîðîò" ìàå àíòðàïàëÿã³÷íû ïàäìóðàê. Çàìåñò ñóá'åêòà ñïàçíàíüíÿ äû äçåéíàñüö³ ô³ëÿçîô³³ ìàðêñ³çìó-ëåí³í³çìó ïðûõîäç³öü ñóá'åêò ³ñíâàíüíÿ ("ñàìàãà êàíêðýòíàãà ç äîñüâåäà¢" (Ì. Ìýðë¸-Ïàíó³)). Ïàâîáíàÿ "àíòàëÿã³÷íàÿ ðýôîðìà" ô³ëÿçîô³³ ïàâ³íîà áûëà äàñÿãàöü áûöüö¸âûõ (äà- ³ ïàçàñüâÿäîìàníûõ) ñòðóêòóðà¢

àñàá³ñòàñüö³, çðûíàöü (òðàíñöýíäýíòàâàöü) ëþáûÿ òðàäûöûéíûÿ ¢ÿ ¢ëåíüí³ ïðà íàâóêîâóþ ðàöûÿíàëüíàñüöü ³, ÿê óñÿê³ ýêçûñòýíöûÿë³çì, áûöü ïðûíöûïîâà àíòûñöåíòûñöêàé. Àñíîâà òàê³õ ïîãëÿäà¢ ïàëÿãàå íå ¢ ôýíàìýíàëÿã³÷íû, à ¢ ýêçûñòýíöûÿë³ñöê³ì ðàçóìåíüí³ ïàíÿòó “àíòàë¸ã³ÿ” ¢ ô³ëÿçîô³³ Ì. Ãàéäýãåðà ïýðûÿäó “Áûöüöÿ ³ ÷àñ”. Òàêîå “ýêçûñòýíöûÿë³ñöêàå” ïðà÷ûòàíûå “àíòàë¸ã³³” ¢ Ãàéäýãåðà íå ¢ àïîøíþ ÷ðãó àáóìî¢ëåíàå õóò÷ýé “ë³òàðàé”, à íÿ äóõàì ãàéäýãåðà¢ñêàãà òýêñòó, à ìåíà³òà âûðàçàì, øòî ïðàêòû÷íà ïà ¢ñþäíà ô³ãóðóå íà ñòàðîíêàõ “Áûöüöÿ äû ÷àñó” — “ýêçûñòýíöûéíà-àíòàëÿã³÷íåå”. Ñóòíàñüöü àïîøíÿãà ÿê òëóìà÷ûë³, òàê ³ ïðàöÿãâàþöü òëóìà÷ûöü ÿê “àíòàëÿã³÷íåå, øòî ïàõîäç³öü àä ýêçûñòýíöûéíàãà”. Ì³æ òûì, ó ãýòûì âûðàçå àðòûêóëÿâàíû ïàðòûêóëÿðíû (ðýã³ýíàëüíû) ñýíñ àíòàë¸ã³³ Dasein. Ñïýöûô³÷íûì ñïîñàáàì áûöüöÿ ³ñíàãà Dasein ¸ñüöü ýêçûñòýíöûÿ, ÿê, íàïðûêëàä, ïðûëàäû — ñïàäðó÷íàñüöü. Òàìó àíòàëÿã³÷íåå ïðàÿñüíåíüíå áûöüö¸âûõ ñòðóêòóð Dasein ¸ ýêçûñòýíöûéíûì, áî ÿíî òëóìà÷ûöü ýêçûñòýíöûéíàñüöü, ãýòà çíà÷ûöü öýëàñíàñüöü àïðû¸ðíåå áûöüö¸âàå ñòðóêòóðû ãýòàãà ³ííàãà. Ðýçþíó÷û, ìîæíà ñêàçàöü, øòî äëÿ àäýêâàòíàãà ðàçóìåíüíÿ ïðàáëåìàòûê³ ³ ìýòàäó “Áûöüöÿ äû ÷àñó” íå àíòàë¸ã³þ òðýáà âûòëóìà÷àöü ýêçûñòýíöûéíà, à ýêçûñòýíöûéíàñüöü Dasein — àíòàëÿã³÷íà, ãýòà çíà÷ûöü ôýíàìýíàëÿã³÷íà (àïðû¸ðíà-ôýíàìýíàëüíà). Ì³æ òûì, ñàì Ãàéäýãåðà ðàçóìå¢ àíòàë¸ã³þ òîëüê³ “ôàðìàëüíà” — ôýíàìýíàëÿã³÷íà. Àíòàë¸ã³ÿ ¸ñüöü “ ë¸äàñàì” ïðà “ííòàñ” — íàâóêàé ïðà ³ííàå, ó òûì ñýíñå, øòî ïðàäìåòàì âûâó÷íýíüíÿ ãýòàå íàâóê³ ¢ ³ñíûì (ÿê ÿå àá’âêòû) ñòàå áûöüö¸ ãýòàãà ³ííàãà. Øòî æ òàêîå ãýòàå áûöüö¸ ³ñíàãà ÿê ïðàäìåò äàñüëåäàâàíüíÿ? Ö³ ÿíî çüÿ¢ëÿåöà ÷ûñü ïðîñòûì, íåäàñÿæíûì òýàðýòû÷íàé ýêñïë³êàöû³, ÷ûñü, øòî ìàã÷ûìà àäíî “ïåðàæûâàöü” ó àï³ñàíûõ Ê. ßñïýðñàì “ñûóòàöûõ íà ìÿæû”? Íà äóìêó Ãàéäýãåðà, áûöüö¸ ³ñíàãà — ãýòà öýëàñíàñüöü ðî¢íàçûõîäíûõ ñòðóêòóð, äçÿéóþ÷û ÿê³ì ³ñíåå ¸ñüöü òûì, ÷ûì ÿíî ¸ñüöü, ³íâêø êàæ÷û, ãýòà ñóêóïíàñüöü àïðû¸ðíûõ ñòðóêòóð, øòî àáóìî¢ë³âàþöü ³ñíåå ¢ ÿãîíûì ¸ñüöü ³ ãýòàê. Ìîâàþ ôýíàìýíàë¸ã³³ — àïðû¸ðíûÿ ¢ìîâû ìàã÷ûìàñüö³ çüÿ¢ëåíàñüö³ (äýñóá’åêòûâàâíà — áûöüöÿ) ïý¢íàãà â³äó ³ñíàãà. Ìåíà³òà ôýíàìýíàë¸ã³ÿ, øòî äàñüëåáóå àïðû¸ðíûÿ ñòðóêòóðû, ó ÿê³õ êàíòòóþåöà ïý¢íû â³ä çüÿ¢ëåíàñüö³ (áûöüöÿ) ³ñíàãà, ³ ¸ñüöü àäç³íûì ìàã÷ûì øëÿõàì äà àíòàëÿã³÷íåå ïðàáëåìàòûê³. “Ôýíàìýíàë¸ã³ÿ ¸ñüöü ñïîñàáàì ïîäñòóïó… äà òàãî, øòî çàêë³êàíà ñòàöü òýìàé àíòàë¸ã³³. Àíòàë¸ã³ÿ ìàã÷ûìàÿ òîëüê³ ÿê ôýíàìýíàë¸ã³ÿ” [1, ñ. 35]. Ïðû÷ûì ôýíàìýíàë¸ã³ÿ, ÿê ìýòàäû÷íà ïàñüëÿäî¢íàÿ

äýñêðûïöûÿ ñòðóêòóð àïðû¸ðíàå êàíñòûòóöû³, çüÿ¢ëÿåööà àäç³íûì ãàðàíòàì äàêëàäíà íàâóêîâàãà ñòàòóñó ”íàâóê³ ïðà áûöü¸”. “Íÿìà àíòàë¸ã³³ àïðî÷ ôýíàìýíàë¸ã³³: íàâóêîâàÿ àíòàë¸ã³ÿ ¸ñüöü íÿ ÷ûì ³íøûì, ÿê ôýíàìýíàë¸ã³ÿé” [4, ñ. 79]. Êàë³ ¢âàæë³âà ïåðà÷ûòàöü òðýö³ ïàðàãðàô “Áûöüöÿ äû ÷àñó”, ñòàíå â³äàâî÷íûì, øòî àíòàë¸ã³ÿ ìûñüë³ëàñÿ “ðàíüí³ì Ãàéäýãåðàì” ó ïàðàäûãìå íàâóêîâàñüö³, ³ ìåíàâ³òà ôýíàìýíàë¸ã³ÿ — ãàðàíò íàâóêîâàñüö³ ô³ëÿçîô³³, øòî ÿê “ói³âýðñàëüíàÿ àíòàë¸ã³ÿ, ó ôýíàìýíàëÿã³÷íûì ñýíñå, íàäàå ñýíñ íàâóêîâàñüö³ ïàðòûêóëÿðíûì ðýã³ÿíàëüíûì àíòàë¸ã³ÿì, òàìó … ôýíàìýíàë¸ã³ÿ ãýòà íàçî¢ äëÿ ìåòàäó àíòàë¸ã³³, ãýòà çíà÷ûöü íàâóêîâàå ô³ëÿçîô³³” [3, ñ. 281]. Àíòàë¸ã³ÿ ³ ôýíàìýíàë¸ã³ÿ öåñíà çüâÿçàíûÿ ïàì³æ ñàáîé. “Ðàçëåäæàíàÿ ïðàäìåòíà-çüìÿñòî¢íà, ôýíàìýíàë¸ã³ÿ — ãýòà íàâóêà ïðà áûöüö¸ ³ñíàãà, àíòàë¸ã³ÿ” [1, ñ. 37]. Àáääçüåå ÿíû ðîçíûì³ ñïîñááàì³ õàðàêòåðûçóþöü öýëàå ô³ëÿçîô³³, ³, òàê³ì ÷ûíàì, ÿê ôýíàìýíàë¸ã³ÿ, òàê ³ àíòàë¸ã³ÿ — ðî¢íà¢í³âýðñàëüíûÿ ô³ëÿçîô³³ ÿê òàê³ÿ. “Àíòàë¸ã³ÿ ³ ôýíàìýíàë¸ã³ÿ íÿ äçüåå ðîçíûÿ äûñöûïë³íû ñÿðîä ³íøûõ, ïðûíàëåæíûõ äà ô³ëÿçîô³³. Àáîäâà òûòóëû õàðàêòåðûçóþöü ô³ëÿçîô³þ ïà ïðàäìåöå ³ ñïîñááå ðàçãëÿäó” [1, ñ. 38].

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Çüì³öåð Ñåðàáðàêî¢ ïàâîäëå à¢òàðñêàà àðûã³íàëó

Ë³òàðàòóðà: Ì. Õàéäåãåð. Áûòå è âðåìÿ. — Ìàñêâà, 1997. Äëÿ ¢í³êíáüíÿ õ³áà¢ òðàéíîãà (íÿìåöêà-ðàñåéñêà-¢êðà³íñêà-áåëàðóñêàà) ïåðàêëàä ¢ òýñüöå ïàäàåöà íà¢ïðîñòàâû áåëàðóñê³ ïåðàêëàä ïðûâäçåíûõ öûòàò ïàâîäë: M. Heidegger. Sein und Zeit. — Tübingen, 1967. Ì. Õàéäåãåð. Êàíò è ïðîáëåìà ìåòàôèçèêè. — Ìàñêâà, 1997. Ì. Õàéäåãåð. “Îñíîâíûå ïðîáëåìû ôåíîìåíîëîãèè” // Ì. Õàéäåãåð. Ïîëæåíèå îá îñíîâàíèè. — Ñàíêò-Ïåòýðáóðã, 1999. Ì. Õàéäåãåð. Ïðîëåãîìåíû ê èñòîðèè ïîíÿòèÿ âðåìåíè. — Òîìñê, 1998.

lebie501

ã³ñòîðûÿ Âàëÿíö³íà Ëåáåäçåâà — âûêëàä÷ûöà òýîðû³ ³ ã³ñòîðû³ êóëüòóðû Ãîìåëüñêàãà ¢í³âýðñûòýòó. Íàðàäç³ëàñÿ ¢ Ãîìåë³, ñêîí÷ûëà ã³ñòóâê Ãîìåëüñêàãà ¢í³âýðñûòýòó. Àðãàí³çàòàðêà Äî ¢íàðà¢ñê³õ ÷ûòàíüíÿ¢ ó Ðý÷ûöû. Óêëàäàëüí³öà á³ÿãðàô³³ Ï. Áàäóíâàé. ßå àïïøíÿÿ ïóáë³êàöûÿ — àðòûêóë “Ïðà íåêàòîðûÿ àñïýêòû ã³ñòàðûÿãðàô³÷íàãà äàñüëåäàâàíüíÿ “Ã³ñòîðû³ Áåëàðóñ³” Äî¢íàð-Çàïîëüñêàãà” ó “Ã³ñòàðû÷íûì àëüìàíàõó” (2000).

Âàëÿíö³íà Ëåáåäçåâà

Äûïëàìàòû÷íû êàíòàêò ç Óêðà³íàé ñòà¢ àäíé ç ïåðøûõ çàìåæíàïàë³òû÷íûõ àêöûÿ¢ ÁÍÐ. ¨í áû¢ âûêë³êàíû íåêàëüê³ì³ ïðû÷ûíàì³. Ïà-ïåðøàå, ïîøóêàì³ ñàþçí³êà¢ ³ íåàáõïäíàñöþ ì³æíàðîäíàãà ïðûçíàíÿ ÁÍÐ. Ïà-äðóãîå, ïåðàä óðàäàì Ðýñïóáë³ê³ ïà¢ñòàëà âîñòðàÿ ïàòðýáà ô³íàíñàâàé ïàçûê³ ³ íàëàäæâàííÿ ãàíäë¸âûõ ñòàñóíêà¢. Ãåàãðàô³÷íà, ã³ñòàðû÷íà ³ ïàë³òû÷íà áë³çêàÿ ¡êðà³íñêàÿ Íàðîäíàÿ Ðýñïóáë³êà ðàçãëÿäàëàñÿ ¢ ÿêàñò íàéáîëüø ååðàãîäíàãà ïàðòí¸ðà. ßø÷ý àäíà ïðû÷ûíà, øòî ïàñêîðûëà äûïëàìàòû÷íû êàíòàêò äçâþõ äçÿðæà¢, ïàëÿãàëà ¢ ïàìåæíà-òýðûòàðûÿëüíûì ïûòàíí³, ÿêîå ¢çí³êëà ¢ ñóâÿç³ ç ïàäðûõòî¢êàé ³ ïàäï³ñàííåì Áåðàñòåñêàãà ì³ðó. Êàë³ Áåëàðóñü íå çà¢âàæàëàñÿ ¢ ÿêàñö³ ñóá’åêòà ì³æíàðîäíûõ ääíîñ³í ³ ÿå äÿëåãàöû³ áûëî äàìî¢ëåíà âà ¢äçåëå ¢ ïåðàìîâàõ, äûê ñòàòóñ Óêðà³íû âûãàäíà àäðîçí³âà¢ñÿ. Óæî ïåðøûÿ êðîê³ ÿå äçÿðæà¢íà-íàöûÿíäëüíàãà ñàìàâûçíà ÷ýííÿ íå çàñòàë³ñÿ ïà-çà ¢âàãàé âàþþ÷ûõ äçÿðæà¢ ³ íàéíåðø Àíòàíòû. Ïàñëÿ ïðûíÿöòÿ 25 ÷ýðåíÿ 1917 ãîäó Öýíòðàëüíàé ðàäàé I Ói³âåðñàëó ç çàêë³êàì äà ¢êðà³íñêàãà íàðîäó “ñàì³ì òâàðûöü ñâà¸ æûöö¸” ³ ç àáâÿø÷ýííåì àá ñòâàðýíí³ Ãåíåðàëüíàãà Ñàêðàòàðûòó ÿê à¢òàíîìíàãà ¢ðàäó ¢ Ê³åâå ç’ÿâ³ë³ñÿ ïåðøûÿ ýì³ñàðû càþçí³êà¢, ÿê³ÿ ö³êàâ³ë³ñÿ ñ³òóàòûÿé ³ ³ìíóë³ñÿ íàâÿçàöü êàíòàêòû ç êîëàì³ Öýíòðàëüíàé Ðàäû. Ïàñëÿ êàñòðû÷í³öêàãà ïåðàâàðîòó ö³êàâàñöü çíà÷íà âûðàñëà. Ãýòàìó ñïðûÿë³ äçåâ àêàë³÷íàñö³. Ïà-ïåðøàå, 7 ë³ñòàïàää ²²² Ói³âåðñàëàì Öýíòðàëüíàÿ Ðàää àáâÿñö³ëà ñòâàðýííå ¡êðà³íñêé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³ ¢ ôåäýðàöû³ ç äýìàêðàòû÷íé Ðàñ³ÿé. Ïà-äðóãîå, ïàñëÿ çàáîéñòâà ãàëî¢íàêàìàíäóþ÷àãà Äóõîí³íà ¢ Ìàã³ë¸åå Ê³å¢ ïåðàòàðû ¢ñÿ ¢ äûïëàìàòû÷íû àñÿðîäàê Àíòàíòû, áî ñþäû ïåðáåðàë³ñÿ

âàéñêîâûÿ ì³ñ³³ Àíãë³³, Ôðàíöû³, ²òàë³³, ßïîí³³, Ðóìûí³³, Ñåðá³³ ³ Áåëüã³³. Ó ïà÷àòêó ñòóäçåíÿ 1918 ãîäó ïðû ÓÖÐ ç'ÿâ³ë³ñÿ àô³öûéíûÿ ïðàäñòà¢í³ê³ àä Ôðàíöû³ ³ Àíãë³³. Ôðàíöûÿ ³ Ðóìûí³ÿ ïðàïàíàâàë³ ãðàøîâóþ ³ òýõí³÷íóþ äàïàìîãó. Àäíîñ³íû ç Àíòàíòàé, àäíâê, ïåðàðâàë³ñÿ, êàë³ ¡êðà³íà ïàéøëà íà êàíòàêò ç êðà³íàì³ ×àöâÿðíîãà ñàþçó ³ ïà÷àëà ïåðàãàâîðíû ïðàöýñ ç À¢ñòðà-Âåíãðûÿ ³ Ãåðìàí³ÿé. 11 ñíåæíÿ 1917 ã. Ãåíåðàëüíû Ñàêðàòàðûÿò äàñëà¢ íîòó ç ïàòðááàâàíîåì äàïóñö³öü Óêðà³íó äà ¢äçåëó ¢ ì³ðíûõ ïåðàìîâàõ, ³ 17 ñíåæíÿ ÿå äÿëåãàöûÿ íà ÷àëå ç Óñåâàëäàì Ãàëóáîâ³÷àì ïðûâûëà ¢ Áåðàñöå. Äÿëåãàöûÿ ìóñ³ëà äàá³âàööà ¢êëþ÷ýííÿ âà ¡êðà³íó ¡ñõîäíÿé Ãàë³÷ ÷ûíû, Áóêàâ³íû, Çàêàðïàööÿ, Õîëì÷ûíû ³ Ïàäëÿøà. Ó âûïàâêó äàìîâû À¢ñòðà-Âåíãðû³ äà ïåðäà÷û ãýòûõ çåìëÿ¢ ñòàâ³ëàñÿ ìýòà ñòâàðýííÿ ¢ ³õ à¢òàíîìíàãà êðàþ. Ïðîñüáà ïåðäà÷û Áóêàâ³íû ³ Ãàë³÷ ÷ ûíû áûëà ðàøó÷à äàê³íóòà À¢ñòðà-Âåíãðûé. Àäíâê, âîñòðà çàö³êà¢ëåíàÿ âà ¢êðà³íñê³ì õëåáå, àïîøíÿÿ ïàòðáàâàëà àô³öûéíãà àáâÿø÷ýííÿ ¢êðà³íñêàé íåçàëåæíàé äçÿðæàâû. Äëÿ êàíóëüòàöûé ç óðàäàì³ áû¢ çðîáëåíû 10-äç¸íûõ ïåðàïûíâê. Ïàä ÷àñ ÿâî, 11 ñòóäçåíÿ, ÓÖÐ ïðûíÿëà IV Óí³âåðñàë àá àáâÿø÷ýíí³ "íåçàëåæíàé Óêðà³íñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³". Çàìåñò Ãåíåðàëüíàãà Ñàêðàòàðûòó ÿå ¢ðàäàì ñòàëà Ðàää Íàðîäíûõ Ì³í³ñòðà¢, ÿêàÿ àáâÿñö³ëà àäíé ç ãàëî¢íûõ çàää÷ äàñÿãíåíà ì³ðó ç Öýíòðàëüíûì³ Äçÿðæàâàì³. Òûì ÷àñàì ¢ õàúó ïäçåé âà ¡êðà³íå ¢ìÿøàë³ñÿ âàåííûÿ ñïðàâû: 4 ëþòàãà ïà÷àëàñÿ àáëîãà Ê³åâà áàëüøàâ³öê³ì³ âîéñêàì³, 9 ëþòàãà Öýíòðàëüíàÿ Ðàää áûëà âûíóøàíàÿ ïàê³íóöü ãîðää, ó ÿê³ ¢âàéøë³ ÷ûðâîíàðîåéñê³ÿ ÷àñö³. 11 ëþòàãà ¢ Ê³åâå áûëà àáâåø÷àíàÿ ¡êðà³íñêàÿ Ðàáîò³öêà-Ñÿëÿíñêàÿ Ðýñïóáë³êà ç Íàðîäíûì Ñàêðàòàðûÿòàì íà ÷àëå (ß. Áîø, Þ. Êàöþá³íñê³, Ó. Çàòîíñê³ ³ ³íø.). ÓÖÐ áûëà àáâåø÷àíà çëà÷ûííàé. Ó âûí³êó íà àäíî¢ëåíûÿ ïåðàìîâû ¢ Áåðàñöå ïðûâûë³ ¢æî äçåå ¢êðà³íñê³ÿ äÿëåãàöû³ — àä ÓÖÐ (çàìåñò Ó. Ãàëóáîâ³÷à ÿå ¢çíà÷àë¢ À. Ñÿ¢óóê) ³ àä Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿòó. Ïðûçíàíÿ ìåíàâ³òà äïîøíÿé ïàòðááàâà¢ Ë. Òðîöê³. Àäíâê äûïëàìàòûÿ ¢êðà³íñêàé íåçàëåæíàé äçÿðæàâû àòðûìàëà ïåøóþ çíà÷íóþ ïåðàìîãó — ïðûçíàíàÿ áûëà, íÿãëåäçÿ÷û íà ïðàòýñò Òðîöêàãà, äýëåãàöûÿ ÓÖÐ. Óêðà³íñêàÿ äýëåãàöûÿ äàìàãëàñÿ ¢ë³êó ñâà³õ äçÿðæà¢íûõ ³íòàðýñà ¢. Ïàâîäëå ïàäï³ñàíàãà 27 ñòóäçåíÿ (9 ëþòàãà) ì³ðíàãà äàãàâîðó ïàì³æ Óêðà³íàé ç àäíàãî áîêó ³ Ãåðìàí³ÿé, Òóðöûé, À¢ñòðà-Âåíãðûÿé äû Áàëãàðûÿé ç äðóãîãà ïà¢íî÷íàÿ ìÿæà ¡êðà³íñêàé äçÿðæàâû ³øëà "ïà÷ûíàþ÷û àä Òàðíàãðàäà íà çàõàäçå ïà ë³í³³ Áåëãàðàé, Ø÷àáýö³í, Êðàñíàñòà¢, Ïóãà÷î¢, Ðàäç³í, Ì³æðý÷ ÷à, Ñàðíàê³,

Ìåëüí³ê, Âûñîêàë³òî¢ñê, Êàìÿíåö-Ë³òî¢ñê³, Ïðóæàíû, Âûãàíà¢ñêàå âîçðàò”1. Òàê³ì ÷ûíàì, ÷àñòêà áåëàðóñêàãà Ïàëåññÿ, ÿêàÿ çíàõîäç³ëàñÿ ïàä íÿìåöêàé àêóïàöûÿé, ïåðàäàâàëàñÿ ¡êðà³íå. Äàäàòêîâû³ ¢ìîâàì³ áûë³ çáðîéíàÿ äàïàìîãà ÓÍÐ äëÿ áàðàöúáû ç áàëüøàâ³êàì³ ³ ïàçûêà ¸é 1 ìèðä. êàðáîâàíöà¢. Ó äàïàâäíàñü³ ç Áåðàñöåéñê³ì ì³ðàì Ðàñ³éñêàÿ Ðýñïóáë³êà áûëà àáàâÿçàíà ïà ÷àöü ïåðàìîâû ç Óêðà³íáé äëÿ çàêëþ÷ýííÿ ì³ðó. 30 ñòóäçåíÿ íîâû ñòàðøûíÿ ¢êðà³íñêàé äÿëåãàöû³ Ì. Ëþá³íñê³ çâÿðíó¢ñÿ ç çàêë³êàì äà íÿìåöêàãà ¢ðàäó àêàçöü âàåííóþ äàïàìîãó ç ôûì, êàá “àõàâàöü íàøû ïà¢íî÷íûÿ ìåæû àä ðàïòî¢íàãà ¢âàðâàííÿ âîðàãà”2. À ¢æî 18 ëþòàãà ïåðàìîâû ïà â³íå Ë. Òðîöêàãà áûë³ ñàðâàíû, ³ íÿìåöê³ÿ âîéñê³ ðàçãàðíóë³ ôðàíòàëüíûå íàñòóëåíí, ÿêîå ïðûÿëî äà õóòêàé ýâàêóàöû³ áàëüøàâ³êî¢ ç òýðûòîðû³ ³ Áåëàðóñ³, ³ ¡êðà³íû. 2 ñàêâà³êà ¢ðàä ÓÖÐ âÿðíó¢ñÿ ¢ Ê³å¢, à äà êàíöà ñàêâà³êà àääûëàñÿ âò³öûéíàÿ ïåðäà÷à ¡êðà³íñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³öû Ìàçûðñêàãà, Ðý÷ûöêàãà ³ Ãîìåëüñêàãà ïàâåòà¢. Ïà çàêîíå àá àäì³í³ñòðàöûéíà-òýðûòàðûÿëüíûì ïàäçåëå ¡êðà³íû, ïðûíÿòûì Öýíòðàëüíàé Ðàäàé, ç äàëó÷àíûõ ïàâåòà¢ ñòâàðàëàñÿ àäì³í³ñòðàöûéíàÿ àäç³íêà — Äðûãà³öêàÿ Çÿìëÿ ç öýíòðàì ó Ìàçûðû3. Ó ïàâÿòîâûÿ öýíòðû ïðûçíà÷àë³ñÿ êàìåíäàíòû Öýíòðàëüíàé Ðàäû, ê³ðà¢í³öòâà ÷ûãóíêà³ ³ ïðàìûñëîâàñöþ ïåðàäàâàëàñÿ Ê³åâó, áûëî ïðûíÿòà ðàøýííå áá óêðà³í³çàöû³ íîâàäàëó÷àíûõ òýðûòîðûé. Àïîøí³ÿ ïäçå³ àìàëü øòî ñóïæë³ ç ïðûíÿöòåì Íàðîäíûì Ñàêðàòàðûÿòàì ÁÍÐ 25 ñàêàâ³êà Òðýöýé Óñòà ¢íîé Ãðàìàòû, ÿêàÿ âûçíà÷ûëà òýðûòîðûÿé íåçàëåæíàé ðýñïóáë³ê³ “¢ñå çåìë³, äçå æûää ³ ìàå ë³÷áàâóþ ïåðàâàãó áåëàðóñ³ íàðîä, à ëàñüíå Ìàã³ë¸¢ø÷ûíó, áåëàðóñê³ÿ ÷àñüö³ Ìåíø÷ûíû, Â³ëåíø÷ûíû, Ãîðàäçåíø÷ûíû, Â³öåáø÷ûíû, Ñìàëåíø÷ûíû, ×àðí³ãà¢ø÷ûíû ³ ñóìåæíûÿ ÷àñòê³ ñóñåäí³õ ãóáýðíÿ¢, çàñåëåíûõ áåëàðóñàì³”4. Òàê³ì ÷ûíàì, ïàâîäëå Ãðàìàòû, Áåëàðóñêàå Ïàëåññå áûëî àáåø÷àíà íåàä’åìíàé ÷àñòêàé òýðûòîðû³ íåçàëåæíàé Áåëàðóñ³. Äëÿ ¢ðýãóëÿâàííÿ ïûòàííÿ¢ äâóõáàêîâûõ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ àäíî³í íåäëêàíà áûëà ñôàðìàâàíàÿ ³ íàê³ðàâàíàÿ ¢ Ê³å¢ àô³öûéíàÿ Äÿëåãàöûÿ Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûòó ¢ ñïðàâå ïåðàãàâîðà¢. ßå çàäà÷û ³ ïà¢íàìîöòâû áûë³ âûêëàäçåíû ¢ ñïåöûÿëüíûì íàêàçå: àô³öûéíà ïàâåäàì³öü ÓÍÐ, à ïðàç ÿå ðàäû¸òÿåãðàò ³ ¢ñ³ì íàðîäàì, ïðà àáâÿø÷ýííå íåçàëåæíàé ÁÍÐ; âûñâåòë³öü ìàã÷ûìàñ³ àòðûìíÿ ãðàøîâàé ïàçûê³ äëÿ ¢ðàäó ÁÍÐ; íàëäç³öü ãàíäë¸âû àáìåí ïàì³æ äçâÞìà êðà³íàì³ ³ ïàñòàÿííóþ ïðàìóþ ñóâÿçü ïàì³æ ³õ ñòàë³öàì³. Àñàáë³âää çíà÷ýííå íääâàëàñÿ âûðàøýííþ ïûòàííÿ àá äâóõáàêîâàé ìÿæû íà àñíîâå ýòíàãðàô³÷íàãà ïðûíöûïó, à òàêñàìà äàñÿãíåíþ

ì³æíàðîäíàé ïàäòðûìê³ ¡êðà³íû ¢ âûçíà÷ýíí³ çàõîäí³õ ³ ïà¢íî÷íûõ ìåæà ¢ Áåëàðóñ³ íà òîé æà àñíîâå5. Äëÿ ïðûåçäó àô³öûéíàé êàì³ñ³³ ¢ Ê³ååå ¢ ïý¢íàé ñòóïåí³ áûëà ïàäðûõòàâàíà ãëååà ìÿñöîâûì³ áåëàðóñê³ì³ àðãàí³çàöûÿì³. Ç íýòàé ïàøûðýíÿ ìàã÷ûìàñöåé ïà-ë³òû÷íàé äçåéíàñ³ Áåëàðóñêàÿ Âàéñêîâàÿ àðãàí³çàöûÿ íà òýðûòðû³ ¡êðà³íû, øòî ³ñíàâàëà òóò, ðýàðãàí³çàâàëàñÿ ¢ Áåëàðóñêóþ Àðãàí³çàöûþ íà òýðûòðû³ ¡êðà³íû, ÿêàÿ ïàñòàâ³ëà ïûòàíí³ àá ñêë³êàíí³ ¢ñå¢êðà³íêàãà ç'åçáó áåëàðóñà¢ ³ ñêëäàíí³ íàöûÿíàëüíàãà ñïí³ñó êàíäûäàòà¢ âà ¡êðà³íñê³ ¡ñòàíî¢÷û ñõîä, à òàêñàìà çàÿâ³ëà àá íåàáõîäíàíàñö³ ¢ñòóí³öü ó ïåðàìîâû ç óêðà³íñê³ì óðàäàì ïà ïûòàíí³ äàëó÷àíûõ òýðûòðûé ³ àáàðîíû íàöûÿíàëüíà-áåëàðóñê³õ ³íòåðýñà¢ ³õ íàñåëüí³öòâà6. Ãýòûÿ ³í³öûÿòûâû ÿêðàç ñóíäë³ ç ïðûåçäàì äÿëåãàöû³ Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿó ¢ ñêëäçå À. Öâ³êââ³÷à ³ Ñ. Ðàê-Ì³õàéëî¢ñêàà. Ó Ê³ååå äÿëåãàöûÿ áûëà ïàíî ¢íåíà ¢ ÿêàñö³ êàíñóëüòàíòà¢ ². Êðàñêî¢ñê³ì, òàãà÷àníûì òàâàðûøàì ì³í³ñòðà ¢íóòðàíûõ ñïðà¢ ÓÍÐ, ³ ñòàðøûí¸é Áåëàðóñêàé Àðãàí³çàöû³ íà òýðûòðû³ ¡êðà³íû ². Êóðûëî³÷àì. Çàãàä÷ûêàì ñïðà¢ äÿëåãàöû³ ñòà¢ ². Ôàðáîòêà. Ïàçíåé ó êàíñóëüòàöûéíûõ ïàñÿäæýííÿõ äÿëåãàöû³ ¢äçåëüí³÷àë³ òàêñàìà ß. Ëàäíî¢, Ï. Òðàïîâ³÷, À. Ìàäçàëå¢ñê³. Âåëüì³ àêû¢íóþ ðîëþ ¢ ïðàöû äÿëåãàöû³ àäûððà¢ Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³, ïðûöÿãíóòû ñïà÷àòêó ÿê êàíñóëüòàíò, à ç 25 êðàñàâ³êà — ÿê ïðàâàìîöíû ñÿáàð. Íàëäææâàííå ïðàöû äÿëåãàöû³ ³øëî íÿïðîñòà — êàëÿ äâóõ òûäíÿ¢ ÿíà äàìàãàëàñÿ àô³öûéíàãà ïðûçíàííÿ ç áíêó ¡êðà³íñêàé Öýíòðàëüíàé Ðàäû. Ïåðøà÷ àðãîâûì êðîêàì ñòàëà ïåðàäà÷à ää ³ìÿ Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿòó ¢ Ðàäó Íàðîäíûõ Ì³í³ñòðà¢ ÓÍÐ çàÿâû ïðà íåäàïóø÷ýííå íà òýðûòðûþ Áåëàðóñ³ ïîëüñêàãà æà ¢íåðñêàãà êîðïóñó, ñôàðìàâàíàãà ¢ ìåæàõ ÓÍÐ, ïðà àáâÿø÷ýííå ïà ¢êðà³íñêîì ðàäû¸ àô³öûéíàãà ôàêòó ¢òâàðýííÿ íåçàëåæíàé Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³, ïðà íàëäææâàííå ïðàìîé òýëåôîííà-òýëåãðàôíàé ñóâÿç³ äýëåãàöû³ ç Íàðîäíûì Ñàêðàòàðûÿòàì ÁÍÐ, ïðàøýíå àá äçÿðæà¢íàé ïàçûöû ¢ 500 òûñ. êàðáîâàíöà¢. Ãàëî¢íàÿ öÿæêàñöü íå òîëüê³ ïðàöû äÿëåãàöû³, àëå ³ íàãóé äâóõáàêîâûõ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ ñòàñóíêà¢ ïàëÿãàëà ¢ ñôåðû ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³í ³ ñóòûêíåíÿ ³íòåðýñà¢ äçÿðæà¢ ó çìàãàí³ çà ñêàí÷ýííå âàéíû ³ ïàñëÿâàåíàå ¢ëääêàâàííå Å¢ðîïû. Ãýòû êàíòýñò, íà íàø ïîãëÿä, áû¢ íåäàñòàòêîâà ¢ë³÷àíû ³ ïàë³òû÷íûì ê³ðà¢í³öòâàì Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³, ³ äÿëåãàöûÿé, áí ÿíû, ïääîáíà, ñïíäçÿâàë³ñÿ íà ïî¢íóþ ðýàë³çàöûþ àáâåø÷àíûõ ¢ äçÿðæà¢íûì ñàìàâûçíà÷ýíí³ ëîçóíãà¢ äÿìàêðàòû³, áðàòýðñòâà, ðî¢íàñö³ ³ ã.ä. Óêðà³íñêàÿ Íàðîäíàÿ Ðýñïóáë³êà áûëà çàíÿòà çìàãàííåì çà çäâáûöü

¢ëàñíàãà ìåñöà ¢ ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³íàõ ³ ¢ìàöàâàííåì äçÿðæà¢í³öê³õ àòðûáóòà¢, ñÿðîä ÿê³õ íàéâàæíåéøûì ðàçóìåëàñÿ òýðûòîðûÿ. Çàìåæíàïàë³òû÷íûÿ ïðûÿðûòýòû ³ ñàþçí³öê³ÿ àðûåíòàöû³ ÓÍÐ áûë³ ñê³ðàâàíû íà äçÿðæàâû Çàõàä. Ç'ÿ¢ëåííå íà ïà¢íî÷íûõ ìåæàõ íîâàãà ñóá'âêòà ì³æíàðîäíûõ äàíñ³í — íåçàëåæíàé Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³ ñòàëàñÿ ïàäçåÿé ïà-ñâîéìó íå÷àêàíàé äëÿ ¡êðà³íû ³ ìåëà äëÿ ÿå äâà³ñòûÿ íàñòóïñòâû. Ç àäíàãî áîêó, ñòâàðàëàñÿ ìàã÷ûìàñöü ïàçáà¢ëåííÿ ¡êðà³íû àä ïåðñïåêòûâû ìåæàâàöü íà ïî¢íà÷û ç âàðîæûì áàëüøàâ³öê³ì ðýæûìàì ³ ç'ÿ¢ëÿ¢ñÿ ïàë³òû÷íû ñàþçí³ê ¢ áàðàöüáå çà äçÿðæà¢íàå ñàìàâûçíà÷ýííå. Ç äðóãîãà, ãýòà ïàðóøàëà ðàñêëàä ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³í, âûçíà÷àíûõ ïàäï³ñàííàì Áåðàñöåéñêàãà ì³ðó, çãîäíà ç ÿê³ì Óêðà³íà, ðàçàì ç ³íøûì³ êðà³íàì³ ×àöàÿðíîãà ñàþçó, àáàâÿçâàëëàñÿ íå ïðûçíàâàöü äçÿðæà¢íûõ ¢òâàðýííÿ¢ íà ÷àñîâà àêóïàâàííûõ òýðûòîðûõ Ðàñ³³. Òàìó ðýàêöûÿ ¡êðà³íñêàé Öýíòðàëüíàé Ðàäû íà ïðûåçä äýëåãàöû³ ÁÍÐ àêàçàëàñÿ äîñûöü ïàìÿðêî¢íà-àñöýðíæíàé. 10 êðàñàâ³êà 1918 ãîäó ïðû àáìåðêàâàíí³ ïàäàäçåíûõ äýëåãàöûÿé çàÿ¢ ³ ¡ñòà¢íûõ ãðàìàò ÁÍÐ íà ïàñÿäæýíí³ Ðàäû Íàðîäíûõ Ì³í³ñòðà¢ áûëà çâåðíóòà ¢âàãà íà òîå, øòî àáâÿø÷ýííå íåçàëåæíàé Áåëàðóñ³ äàòû÷ ûöü íå òîëüê³ ¡êðà³íû, àëå ³ ìíîã³õ ³íøûõ êðà³í, òàìó íàéìåðø íåàáõîäíà âûñâåòë³öü ³õ ñòà¢ëåíîå äà ãýòàãà àêòó. Ç ãýòûõ ïðû÷ûíà¢ áûëî âûðàøàíà ïûòàíîå àá ïðûçíàíí³ íåçàëåæíàñö³ ÁÍÐ çíÿöü ç àáìåðêàâàííÿ ³ àáìåæàâàööà çàÿâàé, øòî "Ðàäà Íàðîäíûõ Ì³í³ñòðà¢ ïðûíöûîâà í³÷îãà íå ìàå ñóïðàöü ïðûçíàííÿ Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³ íåçàëåæíàé ³ áóäçå ðàá³öü çàõàûû äà ïåðâàÿçåííÿ ãýòàé ñïðàâû ¢ æûöö¸ çàêîííûì øëÿõàì"7. Ïàç³öûÿ íå àô³öûéíà-þðûäû÷íàãà, à òîëüê³ ôàêòû÷íàãà ïðûçíàíÿ Áåëàðóñ³, íå çìåíåíàÿ íà ïðàöÿãó ¢ñÿãî ÷àñó çíàõîäæàííÿ ¡êðà³íñêàé Öýíòðàëüíàé Ðàäû ïðû ¢ëääçå, âûçíà÷ûëà ïàë³òû÷íû ôîí, íà ÿê³ì ïðàõîäç³ë³ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³ÿ ïåðàìîâû. 15 êðàñàâ³êà Ì³í³ñòýñòâà ñïðà¢ çàêàðäîíûõ íà ³ìÿ òàãà ÷àñíàãà ì³í³ñòðà ³ àäíà ÷àñîâà ñòàðøûí³ Ðàäû Ì³í³ñòðà¢ ÓÍÐ Ó. Ãàëóáîâ³ ÷à àòðûìàëà çàÿâó À. Öâ³êââ³ ÷à àá ãàëî¢íàé ìýòå äýëåãàöû³: "Ïà äàðó ÷ýííþ Ðàäû ÁÍÐ ìàþ ãîíàð äàââñö³ äà Âàøàé âÿäîìàñö³, øòî íââûñíåíå áíëüø-ìåíüø äýòàëüíàé ìÿæû ïàì³æ Óêðà³íñêàé ³ Áåëàðóñêàé Íàðîäíûì³ Ðýñïóáë³êàì³ òâîðûöü íà ìÿéñöîõ øìàò íåïàðàçóìåíÿ¢, ÿê ó ñïðàâå ôóíêöûÿ³ðàâàííÿ äçÿðæà ¢íûõ ³ ãðàìàäñê³õ óñòàíî¢ ïàì³æ ñàáé, òàê ³ ¢ æûöö³ íàñåëåííÿ. Ç ãýòàãà ïîãëÿäó ³ ïðûìàþ÷ û íà ¢âàãó çàñíàâàííå íàðìàëüíàãà æûööÿ ¢ ïðûìåæíûõ ìåéñöàõ, ïðàøó íàçíà÷ûöü êàì³ñ³þ àä äàâåðàíàãî Âàì Ì³í³ñòýñòâà, ðàçàì ç ÿêîé äÿëåãàöûÿ ¢ ñïðââàõ çàìåæíûõ ïåðàãàâîðà ¢ ÁÍÐ ìàãëà á äýòàëüíà óëàæûöü ³ çìàöâàöü àñîáíûì òðâêòàòàì

äçÿðæà¢íûÿ ãðàí³öû àáåäçüâóõ Ðýñïóáë³ê”8. Ó òîé æà äçåíü ç óêðà³íñêàãà áîêó áûëà ïðûçíà÷àíà àô³öûéíàÿ êàì³ñ³ÿ äëÿ ïåðàìîâà¢ ó ïàìåæíûõ ñïðàâàõ íà ÷àëå ç ïðàïàðø÷ûêàì ÀíàñòàñàìÈ³õíÿêåâ³÷àì — ÷ëåíàì Öýíòðàëüíàé ³ ¡ñå¢êðà³íñêàé Âàéñêîâàé ðàää¢ i ñÿáðàì Óêðà³íñêàé íàöûÿíàë-ðýâàëþöûéíàé ïàðòû³. Êðûõó ïàçíåé áûë³ ïðûçíà÷àíû ³íøûÿ ÷ëåíû êàì³ñ³³ — Ì³ðîí Ïÿòðî¢ñê³ ³ Ì³êîëà Ñâ³äýðñêi9. Ïåðàìîâû ïà÷àë³ñÿ 19 êðàñàâ³êà. Íÿãëåäçÿ÷û íà ¢çàåìíûÿ çàïý¢íiâàííi ¢ ïàäòðûìöû äçÿðæà¢íàãà ñàìàâûçíà÷ýííÿ ³ áðàòýðñê³õ ïà÷óööÿõ, ïåðàõîä äà òýðûàðûÿëüíàãà ïûòàííÿ äàðàçó âûêðû¢ ñóð’¸çíûÿ ñóïÿðý÷íàñö³ áàêî¢. Ãýòà âûâ³ëàñÿ ¢æî íà ïåøûì ïàñÿäæýíí³ ïðû âûïðàöî¢öû ïðûíöûïà¢ âûçíà÷ýííÿ äçÿðæà¢íûõ ìåæà¢. Áåëàðóñê³ áîê ïðàïàíàâà¢ ó ÿêàñö³ àñíîâàòâîðíàãà ýòíàãðàô³÷íû ïðûíöûï, óêðà³íñê³ æ íàñòîêàà¢ íà ãåàãðàô³÷íì ³ýêàíà⁄ì³÷íûì ïàâûõîäàõ. Ïàñëÿ äî¢ãàé äûñêóñ³³ áàê³ ïðûéøë³ äà êàìïðà⁄ì³ñó: áûëà ïðûíÿòà ïàç³öûÿ ååëàðóñêàãà áîêó, àëå ç óë³êàì ãåàãðàô³÷íû ³ ýêàíà⁄ì³÷íûì ³íòàýñà¢. Çà àñíîâó áåëàðóñê³ì áîêàì áûëà ïðûíÿòà êàðòà ýòíàãðàô³÷íáé áåëàðóñêàé òýðûòîðû³ ß. Êàðñêàãà, óêðà³íñê³ì — êàðòû íÿìåòêàãà ãåíøòàáó. Àáâàñòðýíå ¢ õîäçå ïåðàìî¢ àäðàçó âûêë³êàëà ïûòàíå àá ñòàòóñå çàõîäíÿé ÷àñòê³ áåëàðóñêàãà Ïàëåññÿ, ïåðäàäçåíàé Óêðà³íå ïàâîäå Áåðàñöåéñêàãà ì³ðó. À. Öâ³êåâ³÷ çàÿâ³¢, øòî çûõîäíàé ïàç³öûé äÿëåãàöû³ áóäçå íåïðûçíàíå ¢ìîâà¢ äàãàâîðó, ïàäï³ñàíàãà áåç óäçåëó Áåëàðóñ³, ³ ïàòðàáàâàíå ¢êëþ÷ýííÿ Çàõîäíÿãà Ïàëåññÿ ¢ ïðàìåò ïåðàìîâà¢. Ïÿðý÷àí³ ¢êðà³íñêàãà áîêó ïàëÿãàë³ íà òûì, øòî äàãàâîð ìàå ñòàòóñ ì³æíàðîäíàãà, à Áåëàðóñü íà ìîìàíò ÿãî ïàäï³ñàíÿ íå ³ñíâàëà èê ñóá’âêò ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³ ³ ç’ÿ¢ëíå post factum íåçàëåæíàé ÁÍÐ íå ìîæà ïàçáàâ³öü ÿãî ñ³ëû. Àðãóìåíòû áåëàðóñêàãà áîêó ìåë³ àäâàðîòíóþ ëîã³êó. Çàöÿòûÿ ñïðý÷ê³ íå äàë³ âûí³êó10. Íàñòóïíûì äí⁄ì íà ïàðàäêó äíÿ ïà¢ñòàëà ïðàáëåìà âûçíà÷ýííÿ ë³í³³ äçÿðæà¢íàé ìÿæû ³ ÿå êàíöàâûõ ïóíêòà¢ íà ¢ñõîäçå ³ çàõàäçå. Ïàâîäëå êàðòû Êàðñêàãà, áåëàðóñê³ áîê ïðàïàíàâà¢ ë³í³þ ìÿæû, ÿêàÿ ìåëà ¢ñõîäí³ì ïóíêòó ñóòíàñöі ïðàáëåìû ³ ÿå êàíö

äàë¸êà íà ïî¢íà÷ àä êàðòû Êàðñêàãà. Ïåðøàïà÷àòêîâà êàíöàâûì ïóíêòàì íà ¢ñõîäçå ¸þ ïðûçíà÷à¢ñÿ Ðàãà÷î¢, çàòûì áûëà çðîáëåíà ñàñòóïêà, ³ ë³í³ÿ ïà÷ûíàëàñÿ àä Ìãë³íà, ³øëà ïà ïà¢íî÷íàé ìÿæû ×àðí³ãà¢nêèé ãóáåðí³ äà Âåòê³, ïðàöÿâàäèàñÿ íà çàõàä ïðàç Ãîðâàëü, Çàãîð'å, Êàìàðîâ³÷û, Ìîðà÷ äà Âûãàíà¢nêèãà âîçåðà. Ïàöâÿðäæàëàñÿ ïàç³öûÿ àá âûçíà÷àíàñö³ çàõîäíÿãà êàâàëêà ìÿæû Áðýñöê³ì ì³ðàì11. Òàê³ì ÷ûíàì, ë³í³ÿ ïðàõîäç³ëà ïà ñó÷àñíûì Âåòêà ¢nêìì, ïî¢íà÷û Ãîìåëüñêàãà, Ðý÷ûöêãà, Êàë³íêââ³öêãà, Ïåòðûêà ¢nêèãà, ïî¢äí³ Ëþáàíñêàãà ³ Ñàë³ãîðñêèãà ïðàç ²âàöý⁴³öê³ ðà¸íû. Çà Óêðà³íàé çàñòàâàë³ñÿ áàñåéí Ïðûïÿö³ ³ ÷ûãóíêà Ï³íñê-Ãîìåëü, øòî àáãðóíòî¢âàëàñÿ íåàáõîäíàíàñöþ áÿñïåê³ ¡êðà³íû ç ïî¢íà÷û íà âûïàäàê, êàë³ íåçàëåæíàÿ áåëàðóñêàÿ äçÿðæà¢íàñöü íå ¢òðûìàåöà ³ íà ÿå òýðûòðû³ áóäóöü ïàíâààöü Ðàñ³ÿ àëüáî Ïîëüø÷à. Ïåðâàãà ñòðàòýã³÷íûõ ìàòûâàöü íàä ýòí³÷íûì³ áûëà ¢nêîñíà ïàôåðäæàíà ³ íà ñóñòýý÷û äýëåãàöû³ ç Ì. Ãðóøý¢ñê³ì, äçå áûë³ âûêàçàíû ïëàíû ïðääàñòà¢ëåííÿ áåëàðóñàì íàöûÿíàëüíà-ïåðñàíàëüíàé à¢òàíîì³³ ³ ñòâàðýííÿ ç Ãîìåëüñêàãà, Ìàçûðñêàãà ³ Ðý÷ûöêãà ïàâåòà¢ “áåëàðóñêàãà Ï’åìîíó”, ã.çí. êóëüóðíà-íàöûÿíàëüíàãà ñàìàê³ðàâàííÿ12. Êîíòðàðãàóìåíòû áåëàðóñêàãà áîêó ïàëÿãàë³ ¢ òûì, øòî çàõàâííå áàñåéíó Ïðûïÿö³ ³ ÷ûáíê³ Áðàíñê-Áåðàñöâ¸ñöü ÿêðàç íåàáõîäíàé óìîâàé ýêàíàì³÷íàãà ³ ïàë³òû÷íàãà ¢ìàöâàííÿ Áåëàðóñ³, øòî áûëî á íà êàðûñöü áÿñïåê³ ³ ¡êðà³íû. Äàïóñêàëàñÿ ìàã÷ûìàñöü ïåðàà÷û ÷ûãóíê³ ¢ ÷àñîâàå êàðûñòàííå, àëå áûëî ñöâåðäæàíà, øòî “òýðûòðûÿ Ïðûïÿö³, ÿêàÿ íàëæûöü ýòíàãðàò³÷íà ää Áåëàðóñ³, ç ïîäëÿäó ýêàíàì³÷íàãà ¸ñöü ïûòàííå äëÿ ÿå æûöòÿ ³ ñìåðö³”. Ó âûí³êó äçâþõ ñóñòðý÷, íÿãëåäçÿ÷û íà äî¢ãóþ äûñêóñ³þ, ïûòàííå çàñòàëîñÿ íå¢ðýãóëÿâàíûì, øòî ³ ïðûìóñ³ëà áåëàðóñê³ áîê ³íòýíñ³ô³êàâàöü ðàñïðàöî÷êó ïûòàííÿ àá ìåæàõ. Ñòâîðàíàÿ àäíà÷ àñîâà ç àäïðà¢êàé äýëåãàöû³ ¢ Ê³å¢ êàì³ñ³ÿ ì³æíàðîäíûõ ñïðàâà¢ ïðû Ðàäçå ÁÍÐ ðàñïà÷ àëà äàêëàäíåå ³ ïàäðàáÿçíàå àï³ñàííå ìåæ¢ Áåëàðóñ³. Äçåëÿ ñòâàðýííÿ äçâþ- ³ äçåñÿö³â¸ðñòàâûõ êàðòà ¢ Íàðîäíû Ñàêðàòàðûÿò çâÿðíó¢ñÿ äà ãàëî¢íàêàìàíàóþ÷ àãà ãåðìàíñê³ì³ âîéñêàì³ ¢ Áåëàðóñ³ ãåíåðàë-ôåëüäìàðøàëà Ã³íäýíáóðãà. Ñòàâ³ëàñÿ çàäà÷à âûçíà÷ûöü ìåæû àáñàëþòíà äàêëàäíà, ç òûì êàá ïðû ì³æíàðîäíûì àáìåðêàâàí³ ìåöü àáãðóíòàâàííå äëÿ äàñòóéâàííÿ ³íòàðýñà¢ Áåëàðóñ³, à ïðû íåàáîäíàñö³ — ³ ìàã÷ûìàñö³ äëÿ ñàñòóïàê 13. Ñà ñâàéãî áîêó, äýëåãàöûÿ ¢ Ê³åêå ïàøûðàå êîëà ¢äçåëüí³êà¢ àáìåðêàâàííÿ ³ çàïðàøàå ¢ ÿêàñö³ êàíñóëüòàíòà âÿäîìàãà íàáóêî¢öà Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñêàãà, ÿê³ ñâ¸é ðàøó÷àé ïàç³öûé àêàçâàå çíà÷íû ¢ïëû¢ íà ïåðàìî¢íû ïðàöýñ. Ïà-ïåðøàå, Ì. Äî¢íàð-

Çàïîëüñê³ ïðàïàíàâà¢ çûõîäç³öü ç íåïàðóøíàñö³ ïðûíöûïó ñàìàâûçíà÷ýíîÿ ³ äçÿðæà¢íà-íàöûÿíàëüíûõ ³íòàðýñà¢ Áåëàðóñ³. Ïà ÿãî ìåðêàâàíí³, àäñòóïëåíîå àä ë³í³³, ïðàïàíàâàíàé áåëàðóñê³ì áîêàì, íåäàïóø÷àëüíà, áî “áåëîðóññû èìåþ è èñòîðè÷åñêîé, è ýêîíîì÷åñêå, è ýòíîãðàôè÷åñêîå ïðàâî íà ýòè òåððèòîðèè, äàæå çíà÷èòåëüíî þæíåå, ÷åì ãðàíèöû Ìèíñêîé è Ãðîäíåíñêîé ãóáåðíèé”. Çàõàâàííå çà Áåëàðóññþ Ïàëåñòèíó Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ ë³÷û¢ íåàáõîäíûì ìåíà³òà ç ýòí³÷íûõ ìàòûâà¢: “…íà âîñòîêå íàøè áåëîðóññû îáóñëîâ, íà çàïàää çíà÷èòåëüíî ïîîëÿ÷åíû, à íàøà þæíàÿ ÷àñòü ñàìàÿ öåíòðàëè è â íàöèîíàëüíîì è â ýêîíîìè÷åñêîì îòíîøåíèè. Ñ òî÷êè çðåíèÿ è èñòîðèè, è ýòíîãðàôèè, ìû íà þãå íè÷åãî óñòóïàòü íå äîëæíû” 14. Ïà-äðóãîå, Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ ÿêðàç âûäàòíà çðàçóìå¢, øòî ïûòàííå äçÿðæà¢íà-òýðûòàðûÿëüíàãà âûçíà÷ýíîÿ Áåëàðóñ³ ³ ¡êðà³íû îñæà áûöü âûðàøàíà òîëüê³ çûõîäçÿ÷û ñà ñòàòóñó êðà³í ÿê ñóá’åêòà¢ ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³í ³ ç óë³êàì ãåàïàë³òû÷íàé ñ³òóàöû³ ¢ Å ¢ðîïå. Íå äàìà¢ëÿþ÷û çíà÷íîÿ äâóõáàêîâûõ ïåðàìîâà¢, íàâóêîâåö ë³÷û¢ íåàáõîäíûì ðûõòàâàöü ãëåáó äëÿ âûíýñíîÿ ïûòàíîÿ íà áóäó÷óþ ì³æíàðîäíóþ êàíôåðýíöûþ ïà ïàñëÿâàåíûì ¢ëàäêàâàí³, òûì áîëüø øòî ì³æíàðîäíûõ ïàç³öû³ Áåëàðóñ³ ¢ ãýòàé ñïðàâå çàñòàâàë³ñÿ çíà÷íà ñëàáåéøûì³ çà ¢êðà³íñê³ÿ. Çûõîäçÿ÷û ç ãýòàãà, Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ ïðàïàíî¢âà¢ çìÿí³öü ³ òàêòûêó, ³ ñòðàòýã³þ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ ïåðàìîâà¢. Íà ïåðøû ïëàí âûõîäç³ëà çàäà÷à ³íôàðìàâàííÿ ïðà áåëàðóñêàå ïûòàíí³ ³ âûñâÿòëåíîå ñòà¢ëåíîÿ äà ÿãî àñíî¢íûõ óäçåëüí³êà¢ àáîäáóõ âàþ÷ûõ áëîêà¢ — íå òîëüê³ ãåðìàíñêàãà áëîêó, àëå ³ Ôðàíöû³, Àíãë³³, à òàêñàìà Ïîëüø÷û. Òýðûòàðûÿëüíàå ïûòàíí, ë³÷û¢ ¸í, îîæà áûöü âûðàøàíà òîëüê³ íà øìàòáàêîâûì óçðî¢í³, ïðû ¢ë³êó ³ âûêàðûñòàíí³ ñóïýðý÷íàñòåé ïàì³æ ñóñåäí³ì³ êðà³íàì³. Íàçûâàþ÷û äâà ãåàïàë³òû÷íûÿ ïîëüø÷û — Ãåðìàí³þ ³ Ðàñ³þ, Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ ôàêòû÷íà âûçíà÷û¢ ïàòýíöûéíóþ ðîëþ Áåëàðóñ³ ÿê öýíòðó ðà¢íàâàã³ ¢ ðýã³¸íå. Äëÿ Ãåðìàí³³ íÿâûãàäíûÿ í³ ìîöíàÿ ¡êðà³íà, í³ âÿë³êàÿ Ïîëüø÷à — “â ýòîì ïëþñ è âîçìîæíûé âûêãðûø äëÿ Áåëàðóñè”, ÿêàÿ ìîæà çàö³êàâ³öü Ãåðìàí³þ ³ ãåàïàë³òû÷íà, ³ ÿê âÿë³ê³ ðûíàê. Äëÿ Ðàñ³³ æ Áåëàðóñü òàêñàìà ìîæà ïðàäñòà¢ëÿöü áîëüøóþ ö³êàâàñöü, ÷ûì ìîöíàÿ ¡êðà³íà. Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ ë³÷û¢, øòî âûâàä áåëàðóñêàãà ïûòàííÿ íà ì³æíàðîäíóì çðîâåíí çàïëüíûõ ñêëàñ³ äûïëàìàòû÷íûÿ ¢ìîâû ³ äëÿ ¢ìàöàâàííÿ ïàç³öûé Áåëàðóñ³ íà äâóõáàêîâûõ ïåðàìîâàõ. À ïàéóëü òàê³ÿ ¢ìîâû íå äàñÿãíóòû, ïåðàìîâû ç Óêðà³íàé íåàáõîäíà çàöÿãíóöü àëüáî ïåðàïû³öü. Ïàç³ôûÿ Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñêàãà âûêë³êàëà ïàëå³êó ¢ äýëåãàöû³, àëå ïðû ïàäòðûìûû “ê³å¢ñê³õ” óäçåëüí³êà¢ àáìåðêàâàííÿ,

ó òûì ë³êó ². Êðàñêî¢ñêàãà, ÿíà áûëà ïðûíÿòà çà ñóïîëüíóþ15. Àäíàê ñïðîáà áåëàðóñêàãà áîêó çðàá³öü àêöÿíò íà ýêàíàì³ ÷ íûõ óçàåìàääîñ³íàõ ïàì³æ ðýñïóáë³êàì³ ³ ïåðàâåñö³ ïàìåæíàå ïûòàííå íà äðóã³ ïëàí âûêë³êàëà ääâàðîòóþ ðýàêöûþ ¢êðà³íñêàé äÿëåãàöû³, ÿêàÿ çàïàòðàáàâàëà äàêëàäíàãà äàêàçó íà ïûòàíí³: “1. Ö³ ïðûçíàþöü ïðàäñòà¢í³ê³ áåëàðóñêàãà ¢ðàäó ïðûíûìâà, øòî êàíöàâûì ïóíêòàì íà çàõàäçå ç’ÿ¢ëÿåööà Âûãàíà¢ñêàå âîçåðà? 2. Ö³ ïðûçíåå áåëàðóñêàÿ äÿëåãàöûÿ ïðûíöûìâà, øòî ë³í³ÿ Ï³íñê-Ãîìëü áóäçå ñàñòóïëåíà ¡êðà³íå?”. Ïðû ¢ìîâå ïðûçíàííÿ ãýòûõ ïóíêòà¢ àáÿöàëàñÿ íà íàñòóïíàå ïàñÿäæýííå ïðàäñòàâ³öü ïðàåêò äàìîâû àä Óêðà³íû16. Àëå íà íàñòóïíàé ñóñòðý÷û, 22 êðàñàâ³êà, ïðàöÿãó àáìåðêàâàííÿ íå àäáûëîñÿ, áî áåëàðóñêàÿ äÿëåãàöûÿ ó ääïàâåäíàñö³ ç àáðàíàé òàêûêàé àáìåæàâàëàñÿ çàÿâàé ïðà íåìàã÷ ûìàñöü ¢çÿöü àäêàçíàñöü çà ïðûíÿööå òýðûòàðûëüíûõ ñàñòóïàê, ÿê³õ ïàòðàáó óêðà³íñê³ áîê, áåç óçãàäíåííÿ ç ê³ðà¢í³öòâàì ÁÍÐ ³ âûêàçàëà ïðîñüáó ñàäçåéí³ ÷ àöü óäçåëó áåëàðóñê³õ ïðàäñòà¢í³êî¢ ó ïåðàìîâàõ Óêðà³íû ç Đàñ³ÿé, ÿê³ÿ ðûõòàâàë³ñÿ ¢ Êóðñêó17. Ó ãýòûõ óìîâàõ ³ ïàä ö³ñêàì ðàäûêàëüíàé ÷ àñòê³ äåëåãàöûÿ ïåðàõîäç³öü äà ïðàêòû÷íûõ çàõàäà ¢ ïà âûâÿçåíí³ ïðàáëåìû íà ì³æíàðîäíû ¢çðîâåíü. Ïåðàìîâû ç Óêðà³íàé âûðàøûë³ ïåðàïûí³öü. Íÿìåòêàìó ïàñëó ïåðàäàë³ ñêëàäçåíûì Ì. Äî¢íàð-Çàïîëüñê³ì ìåìàðûÿë — äàâê³ àá’¸íûì äàêóìåíò, ñýíñ ÿêîãà çâîäç³¢ñÿ äà ã³ñòàðû÷íàãà àáãðóíòàâàíÿ äçÿðæà¢íãà ñàìàâûçíà÷ýííÿ Áåëàðóñ³ ³ âûçíà÷ýííÿ ýêàíàì³÷íûõ ïàäñòà¢ ÿå íåçàëåæíàñö³. Ó ÿêàñö³ âûñíîâû ¢êàçâàëàñÿ, øòî ïàë³òûêà Ãåðìàí³³ àäíîñíà Áåëàðóñ³ ìàå àëüóýíàòûâû. Àäíà ç ³õ — äàçâîë³öü ïàäçÿë³öü òýðûòðûþ Áåëàðóñ³, ¢ìàöàâàöü çà ÿå êîøò ñóñåäí³ÿ äçÿðæàâû ³ òûì ñàìûì ïàðóøûöü áàëàíñ ñ³ë ó ðýã³¸íå, øòî ñóïÿðý÷ûöü ³íòàðýñàì ñàìîé Ãåðìàí³³. Ãðóã³ — ïäàòðûìàöü äçÿðæà¢íåå áóäà¢í³öòâà, ïðûçíàöü óðàä Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³, íåïàäçåëüíàñöü ÿå òýðûòðû³. Àïïøí³ âàðûÿíò áóäçå âûéãðûøíûì ³ äëÿ Ãåðìàí³³, áî Áåëàðóñü ìåå çíà÷íûÿ ýêñïàðòíûÿ ìàã÷ ûìàñö³ çáîææà, ëåñó ³ ïðàáóêòà¢ æûâ¸ëãàäí¢ë³ äëÿ áàëòûéñêàãà ðýã³¸ó ³ ñàìà òðääûûûéíà ç’ÿ ¢ëÿåööà ðûíêàì äëÿ ãåðìàíñê³õ ³ ãåðìàí³çàâàíûõ òàâàðà¢18. Äàñòóïíûÿ íàì êðûí³öû, àäíàê, íå äàçâàëÿþöü âûñâåòë³öü ðýàêöûþ ãåðìàíñêàãà ïðàäñòà¢í³öòâà íà ìåìàðûÿë. Ç äàêóìåíòà¢ âûí³êåå, øòî ñóìåñíûÿ ¢êðà³íñêà-áåëàðóñê³ÿ ïàñÿäæýíí³ ïàñëÿ 22 êðàñàâ³êà áîëüø íå äàáûâàë³ñÿ, õàöÿ àô³öûéíà ÿíû íå áûë³ ïåðàïûíåíûÿ. 28 êðàñàâ³êà äÿëåãàöûÿ çàöåðäç³ëà ïðàåêò “Ïðýë³ì³íàðíàãà äàãàâîðó ïàì³æ Óêðà³íñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³êàé ³ Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³êàé ïà ïûòàíí³ äçÿðæà¢íàé ìÿæû”. Ó ³ì ïðàïàíî¢âàëàñÿ

ñïûí³ööà ¢ ïûòàíí³ òýðûòàðûÿëüíàãà ðàçìåæàâàííÿ íà íàñòóïíûõ ïàç³öûÿ: 1. Ìåæû áöáóöü óñòàë¸¢âàööà ïà ¢çàåìíàé äâóõáàêîâàé óçãîäíåíàñö³ áåç óäçåëó òðýöÿãà áîêó. 2. Ðàòû÷³êàöûÿ äàãàâîðó àá ìåæàõ äàáóäçåööà íà ïðàöÿáó ìåñÿöà ïàñëÿ çàêàí÷ýííÿ ïåðàìî¢ ç Ðàñ³ýé. 3. Ïðàäñòà¢í³ê³ áåëèàðóñêàãà ¢ðàäó ááàâÿçâàë³ñÿ âûøóêàöü øëÿõ³ çàäàâàëüíåííÿ ïàòðýá Óêðà³íû ¢ ñïðàâå âûçíà÷ýííÿ ÿå ìåæà¢, íà¢çàìåí ÷àãî ¢ðää Óêðà³íû àáàâÿçâà¢ñÿ âêàçàöü ïàäòðûìêó ¢ ïåðàìîâàõ ç Ðàñ³ýé àá ïðûçíàíí³ íåçàëåæíàñö³ ÁÍÐ ³ âûçíà÷ýíí³ ðàñ³éñêà-áåëàðóñêàé ìÿæû19. Àäíâê ãýòûÿ äûïëàìàôû÷íûÿ çàõàäû ¢æî íå ìàãë³ ìåöü ïðàêòû÷íàãà ñýíñó, áî ïðûïàë³ íà ìîìàíò íàéâàñòðýéøàãà ¢íóòðûïàë³òû÷íàãà êðûç³ñó, ÿê³ ïðûâ¸¢ ää àäõ³ëåíÿ Öýíòðàëüíàé Ðàäû àä óëàäû. Ïðû÷úíû ãýòàé ñ³òóàöû³ ïàëÿãàë³ ÿê âà ¢íóòðàíàé, òàê ³ ¢ âíîêàâàé ïàë³òûöû ÓÖÐ. Âûÿâ³¢øû ã³ñòàðû÷íóþ âîëþ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó äà ñàìàâûçíà÷ýííÿ, äçåÿ÷û Ðàäû àêàçàë³ñÿ íåïàäðûõòàâàíûì³ ää ðýàëüíàãà äçÿðæà¢íàãà áóää ¢í³öòâà. Áíëüøàñöü ç ³õ ñïàâÿäëà íàðîäí³öêà-ñàöûÿë³ñòû÷íóþ, à íå äçÿðæà¢í³öêóþ ³äýàëîã³þ. Óëääà ³ äçÿðæà¢íàñöü äëÿ ³õ áûë³ õóò÷ýé ñðîäêàì äëÿ ñàöûÿëüíûõ ïåðà¢òâàðýíÿ¢, ÷ûì ìýòàé. Òàê³ ïàäûõîä âûÿâ³¢ñÿ âà ¢òàï³÷íáé ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³÷íáé ïàë³òûöû Öýíòðàëüíàé Ðàäû, ïåðø çà ¢ñ¸ ¢ ñïðîáå âûðàøûöü àãðàðíóþ ïðàáëåì øëÿõàì ñàöûÿë³çàöû³ çÿìë³ ³ ë³êâ³äàöûÿé ïðûâàòíàé óëàníàñö³ íà ÿå, øòî âûêë³êàëà ìîóíóþ àìàç³öûþ ¢ çàìîæíûõ ³ ñÿðýäí³õ ñëàÿõ ñÿëÿíñòâà. Ïðû ãýòûì Öýíòðàëüíàÿ Ðääà íåääàöàí³ëà ðîëþ ¢ëàñíàé âàéñêîâàé ñ³ëû ¢ áàðàöüáå ñóïðàöü óíòðàíûõ ³ çàìåíûõ âîðääà¢, óíòððû ÿå äûñêóòâàëàñÿ ïûòàííå àá çàìåíà ðýãóëÿðíàé àðì³³ íàðîäíàé ì³ë³öûÿé. Ç ãýòàé ïðû÷ûíû Ðääà íå çäîëåëà çíàéñö³ ýôåêòû ¢íûõ ñðîäêà¢ áàðàöüáû ç áàëüøàâ³çìì, àêðàìÿ çàïðàøýííÿ ³íøàçåìíûõ âîéñêà¢. Àäíâê íÿìåöêà-à¢ñòðûéñêàÿ àêóïàöûÿ ¡êðà³íû òîëüê³ ¢ñêëàäí³ëà ¢ìîâû äçåéíàñö³ ÓÖÐ ³ ïàñëàá³ëà ÿå ïàç³öû³. Ñàþçí³öê³ÿ âîéñê³, øòî äýêëàðàâàë³ ñâîé ïðûõîä ÿê âûçâàëå÷û ñóïðàöü áàëüøà-â³êî¢, ïàâîäç³ë³ ñÿáå ÿê àêóìàíû. Â³íà çà ãýòà ¢ âà÷àõ íàñåëíí³öòâà ïàäàëà íà Ðàäó, ÿêàÿ ïàäï³ñàëà ì³ðíû äàãàâîð. Ðàñ÷àðàâà¢øûñÿ, íàðîä ïàòðàáàâà¢ óëàäû áîëüø öâ¸ðäàé ³ ïðàãìàòû÷íé ó ñâà³õ äçåÿííÿõ. Óíóòðû Öýíòðàëüíàé Ðääû áåçóïûíà ³øëà áàðàöüáà ãðóïîâàê. Àä÷óâàþ÷û êðûç³ñ óëàäû, íýìåôàÿ àêóìàöûéíàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ ¢ñ¸ àêòû¢íåé óìøâàëàñÿ âà ¢íóòðàíåå æûöö¸ êðà³íû. Ãýòûÿ ñóïÿðý÷íàñ³ àìàëü äàñÿãíóé³ äïãåðåæûÿ çàöâåðä³ëà ïðàåêò ïðýë³³íàðíàãà äàãàâîðó, ïàä÷àñ ïàñÿäæýííÿ Ðääû íýìåôê³ àääçåë ïðîñòà ¢ çàëå àðûòàâà¢ ì³í³ñòðà çàìåæíûõ ñïðà: Ì.

Ëþá³íñêàãà ³ äûðýêòàðà àäì³í³ñòðàöûéíàãà äýïàðòàìåíòó ì³í³ñòýñòâà ¢íóòðàíûõ ñïðà¢ Ó. Ãàå¢ñêàãà. Íà íàñòóïíû äçåíü Ðàäà ïðûíÿëà ïðàåêò Êàíñòûòóöû³ ÓÍÐ ³ àáðàëà Ì. Ãðóøý¢ñêàãà ÿå ïðýç³äýíòì, äî¢ãà÷àêàíûÿ çìåíû áûë³ ¢íåñåíû ¢ çÿìåëüíû çàêîí. Àäíâê ãýòûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ðàøýíí³ Öýíòðàëüíàé Ðàäû âêàçàë³ñÿ ³ àïîøí³ì³ äëÿ ÿå. Ó òîé ñàìû ÷àñ, êàë³ ÿíû àáìÿðêî¢âàë³ñÿ, ç'åçä õëååàðîáà¢ ó Ê³åâå àáðà¢ ãåòìàíàì Ï. Ñêàðàïàäñêàãà ³ íýìåöê³ÿ ¢ëàâû ñàíêöûÿíàâàë³ äçÿðæà¢íû ïðàââðîò. 30 êðàñâ³êà Öýíòðàëüíàÿ Ðàäà áûëà ðàñïóø÷àíà, à ÿå ê³ðà¢í³ê Ì. Ãðóøý¢ñê³ ïàñÿë³¢ñÿ ïàä Ê³åâàì ÿê ïðûâàòíàÿ àñîáà. Çàìåñò "Óêðà³íñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³" áûëà ïðûíÿòà íîâàÿ àô³öûéíàÿ íàçâà êðà³íû — "Óêðà³íñêàÿ äçÿðæàâà". Äàëî¢íàé çàìåæíàïàë³òû÷íàé çàää÷àé ãåòìàíñê³ ¢ðää áà÷û¢ äàñÿãíåíå ì³æíàðîäíàãà ïðûçíàíÿ ¡êðà³íñêàé äçÿðæàâû. Ïðûÿðûóýò ïà-ðàíåéøàìó íàëåæà¢ Ãåðìàí³³, øòî ïàöåðäç³ë³ àô³öûéíûÿ â³ç³òû ¢ Áåðë³í ñòàðøûí³ êàá³íåòó Ô. Ë³çàãóáà ³ ñàìîãà Ï. Ñêàðàïàäñêàãà ¢ âåðàñí³ 1918 ãîäó. Âÿë³ñÿ ïåðàìîâû ç íåéòðàëüíûì³ äçÿðæàâàì³, àëå ñïðîáû íàëàäç³öü êàíòàêòû ç äçÿðæàâàì³ Àíòàíòû ñóñòðýë³ ðýçê³ ïðàòýñò ç áîêó Ãåðìàí³³ ³ À ¢ñòðà-Âåíãðû³. Ãåòìàíñê³ ¢ðää çâÿðíó¢ óâàãó ³ íà íîâà¢òàîðàíûÿ íà òýðûòðû³ áûëîé Ðàñ³éñêàé ³ìïåðû³ êðà³íû: Ô³íëÿíäþþ, Ë³òâó, Ãðóç³þ, Êóáàíü, Äîí, Êðûì, ç ÿê³ì³ íàëàäæâàë³ñÿ äûïëàìàòû÷íûÿ êàíòàêòû. Àäíàê ääíîñíà Áåëàðóñ³ ãåòìàíñê³ ðýæûì äÿíàíñòðââà¢ ³íóþ ïàç³öûþ: ïðàïàíîâû ïàë³òû÷íûõ êàíòàêòà¢ ç áåëàðóñêàãà áíêó ìà¢êë³âà ïðûìàë³ñÿ, à ¢ òýðûòàðûÿëüíûì ïûòàíí³ ¢çìàöí³ëàñÿ ýêñïàíñ³ÿ. Ña çìåíàé äçÿðæà¢íà-ïàë³òû÷íàãà ðýæûì ¢ ïðàöû áåëàðóñêàé äÿëåãàöû³ ¢òâàðûëàñÿ ïà¢çà. Äàêóåíòû àá ÿå ïà ¢íàìîöòâàõ íà âÿäçåííå ïåðàìîâà¢ áûë³ ïåðäääçåíû íîâàì ¢ðääó ïðû ñóñòðý÷û ç ÿãî ñòàðøûí¸é Ì. Âàñ³ëåíêàì. Àëå àâêàç óêðà³íñêàãà áíêó çàöÿãíó¢ñÿ, ³ ïðàç ïÿ¢íû ÷àñ äÿëåãàöûÿ âûì óøàíà áûëà çíî¢ íàãàäàöü íå òîëüê³ ïðà ñÿáå, àëå ³ ïðà ³ñíâààíîå Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³. 29 ìàÿ íà ³ìÿ ¢æî íîâàãà ì³í³ñòðà çàìåæíûõ ñïðà¢ Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû Ä. Äàðàøýíê³ áû¢ íàê³ðàâàíû çâàðîò, ó ÿê³ì íàãàäâàäëañÿ ïðà ïðàâåäçåíûÿ ïåðàìîâû ³ òëóìà÷ûëàñÿ, øòî çìåíà ¢ðääó ðàçãëÿäàåöà áåëàðóñê³ì áíêàì ÿê ôàêò óíóòðàíàãà æûööÿ ¡êðà³íû, íå çäîëüíû ïåðàêðýñê³öü ì³æíàðîäíûõ àäíîñ³í, ó ÿê³ÿ ¢ñòóï³¢ ì³íóëû ¢ðää. Çûõîäçÿ÷û ç ãýòàãà, äÿëåãàöûÿ âûêàçâàëà ñïàäçÿâàííå, øòî íîâû ¢ðää Óêðà³íû "ç òàêî æà áðàòýðñêàé ãàòî ¢íàñöþ" "ïàäòðûìàå ³ìêíåííå áåëàðóñêàãà íàðîäó ¢ áàðàöüáå çà ñâà¸ äçÿðæà¢íàå ³ñíâààíîå". Ïåðää ì³í³ñòðì ñòàâ³ëàñÿ ïûòàííå, ïà-ïåðøàå, àá àäíà¢ëåíí³ ïåðàðâàíûõ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ ïåðàìî¢ àá ìÿæû ³, ïà-

äðóãîå, àá àêàçàíí³ ¢ðàäó ÁÍÐ ñÿáðî¢nêàé ïàäòðûìê³ ¢ ñïðàâå ïðûçíàííÿ ÿå íåçàëåæíàñö³ ç áîêó Đàñ³³20. Íÿãëåäçÿ÷û íà ãýòûÿ çàõäâû, óðàä Ï. Ñêàðàïàäñêàãà íå ñïÿøà¢ñÿ ç ïðûçíà÷ýííåì íîâàé êàì³ñ³³ ïà ïåðàìîâàõ àá ìÿæû, õàöÿ ³ íå àäõ³ë³¢ ïà¢íàìîöòâà¢ áåëàðóñêàé äÿëåãàöû³. Ïðàêòû÷íûÿ æ çàõäâû ñâåä÷ûê³ ïðà íàìåðû ïàñêîðûöü ³íòýãðàöûþ íîâàäàëé÷àíûõ òýðûòîðûé. Ó áåëàðóñê³ÿ ïàâåòû ïðûçíà÷àë³ñÿ “ïàâÿòîâûÿ êàì³ñàðû” ³ áûë³ ïðûñëàíû àääçåëû “äçÿðæà¢íàé âàðòû”. Ïðàêòû÷íà ïà÷àëà çàçÿéñíÿööà ¢êðà³í³çàöûÿ øêîëû ³ ¢ñòàíî¢. Ãýòûÿ çàõäâû âûìóñ³ë³ êàì³ñ³þ àêòûâ³çàâàöü ñâàþ äçåéíàñöü ÿê ïðàäñòà¢í³êà áåëàðóñê³õ ³íòåðýñà¢ âà ¡êðà³íå. Ó êàíòàêò ç ¸é óñòóï³ë³ ñ³ëû, íåçàäàâîëåíûÿ äàëé÷ýííåì áåëàðóñê³õ òýðûòîðûé äà ¡êðà³íû. Íà àäðàñ äýëåãàöû³ ïàñòóï³ë³ ïðàòýñòû Âíìåëüñêàé ãàðàäñêîé äóìû ñóïðàöü äàëé÷ýííÿ ãîðàäó äà ¡êðà³íû ³ ïðûñûëê³ ¢êðà³íñêàãà êàì³ñàðà 21. Ç ìýòàé àáàðîíû ³íòåðýñà¢ áåëàðóñê³õ ïàâåòà¢ Ê³å¢ íàâåäà¢ ïðàäñòà¢í³ê Ñàþçó çåìëå ¢ëàäàëüí³êà¢ Ï³íêàãà, Ìàçûðñêàãà, Đý÷ûôêàãà ³ Ãîìåëüñêàãà ïàâåòà¢ Ô.Ô. Ìóðàðòà¢. ¨í ïåðääà¢ ó äýëåãàöûþ çàÿâó Ñàþçó, ó ÿêîé ñôâÿðæäàëàñÿ, øòî “íàñåëüí³öòâà àçíà÷àíûõ ïàâåòà¢ ÿñêðàâà öÿãàöåå äà öýíòðó Áåëàðóñ³ — Ìåíñê, íå ¢ÿ¢ëÿå ñâàéãî äçÿðæà ¢íàãà ³ñíàâàííÿ ¢ ñêëäçå ¡êðà³íû”. Ñàþç çåìëå¢ëäàäëüí³êà¢ ïðàïàíâàà¢ äâêë³êàöü óêðà³íñê³õ êàì³ñàðà¢ ³ çàìÿí³öü ³õ êàì³ñàðàì³ Áåëàðóñêàé Đàäû, ïðûçíà÷àíûì ñà çãîäû íàñåëüí³öòâà22. Àäíà÷àñîâà ïðàäñòà¢í³ê³ Ìàçûðñêàãà, Đý÷ûôêàãà ³ Ãîìåëüñêàãà ïàååòà¢ íàåäàë³ Íàðîäíû Ñàêðàòàðûÿò ÁÍÐ ç ìýòàé âûñååòë³öü ïûòàíå àá ïåðñïåêòûâàõ áåëàðóñêà-¢êðà³íñê³õ ïåðàìî¢ ³ ç ïðîñüáàé àêàçàöü ïàäòðûìêó ¢ äâêðûöò³ áåëàðóñê³õ øêîëà¢23. Àáàãóëüíåíû ìàýðûÿë ïà çâàðîòàõ äýëåãàöûÿ íàê³ðàâàëà ì³í³ñòðó çàìåæíûõ ñïðà¢ Óêðà³íû ¢ âûãëÿçå çàÿâû ñà ñâàéãî áîêó. Àëå àáíà÷àñîâà ¢êðà³íñê³ óðàä àòðûë³âà¢ çâàðîòû ³ ³íøàãà çìåñòó, ÿê³ÿ ñâää÷ûê³ àá ðýàëüíàé áàðàöüáå ïàë³òû÷íûõ ñ³ë ³ äçÿðæà¢í³öê³õ àðûåíòàöûé íà ïî¢äí³ Áåëàðóñ³. Òàê, íàïðûêëàä, ó òîé ÷àñ, êàë³ Âîìåëüñêàÿ ãàðàäñêàÿ äóìà ïðàòýñòàâàëà ñóïðàöü äàëé÷ýííÿ äà ¡êðà³íû, àãóëüíû ñõîä ñëóæà÷ûõ ìàéñòýðíÿ¢ ÷ûãóíà÷íàé ñòàíöûÿ ¢ëå³öü ó äàç³íóþ ³ íåïàäçåëüíóþ Đàñ³þ, äàíàê óë³÷âþ÷û ñòàí àáñòàâ³¢: “Ãîìåëü ÿê àäç³íêó Đàñ³éñêàé Đýñïóáë³ê³ ïàæàäàíà ¢ë³öü ó äàç³íóþ ³ íåïàäçåëüíóþ Đàñ³þ, äàíàê óë³÷âþ÷û ñòàí àáñòàâ³í — äàëé÷ûöü äà ¡êðà³íû”24. Àìàëü ðàçàì ç çàÿâàé Ñàþçó çåìëå¢ëäàäëüí³êà¢ áåëàðóñê³õ ïàëåñê³õ ïàååòà¢ Ì³í³ñòýðñòâà çàìåæíûõ ñïðà¢ àòðûìàëà “Äàêëàäíóþ çàï³ñêó”, à¢òàðàì ÿêîé ç’ÿ ¢ëÿë³ñÿ “êàðýíûÿ çÿìåëüíûÿ ¢ëàñí³ê³ ²ãóìåíêàãà ³ Đý÷ûôêàãà ïàååòà¢” áðàòû Çÿìëÿíñê³ÿ. Ñïàñûëþ÷ûñÿ íà äàñâåä÷àíàöü ó

ìÿñöîâàé ñ³òóàöû³, à¢òàðû äàâàë³ õàðàêòàðûñòûêó ¢ìîâàì æûööÿ ³ ïàë³òû÷íûì íàñòðîÿì æûõàðñòâà ¢ñ¸é Ìåíêîàé ãóáåðí³. Ñÿðîä íàñåëüí³öòâà, íà ³õ äóìêó, äàì³íàâàëà ïðà¢êðà³íêàÿ àðûåíòàöûÿ, ÿêîé ïðûòûë³âàëàñÿ áîëüøàñöü ñÿëÿí ³ çåìëå¢ëàäàëüí³êà ¢-“ðóñê³õ”, ÿê³ÿ ãàòîâû íà äàëó÷íýíå äà ¡êðà³íû íå òîëüê³ ñóìåæíûõ ïàâåòà¢, àëå ³ ¢ñ¸é Ìåíêàé ãóáåðí³, áî ìåíà³òà íà òàâàðààáìåíå ç Óêðà³íàé ãðóíòàâà¢ñÿ äàáðàáû êðàþ. Çíà÷íà ìåíøóþ ãðóïó íàñåëüí³öòâà ñêëàäàëà “òàê çàìàÿ øëÿõòà ³ çÿìåëüíûÿ ¢ëàñí³ê³-ïàëÿê³”, ÿê³ÿ ìåë³ íàòóðàëüíûõ ïàìêîåíí³ äà Ïîëüø÷û, àëå áûë³ ãàòîâûÿ ïàäòðûìàöü ïàç³öûþ áîëüøàñö³, êàá ïàçáåãíóöü ëîìê³ ãàñïàäàðê³. Äàâîäç³ëàñÿ òàêñàìà, øòî ìÿñöîâàå íàñåëüí³öòâà ¢æî çæûêî ³ “¢òàï³÷íûÿ áàëüøàâ³öê³ÿ ³ëþç³³”, ³ ïàìêîåíí³ “äà ñåïàðàöû³ ³ ñòâàðýííÿ ¢ëàííàé íåçàëåæíàé äçÿðæàâû”. Àïîøíÿå àääûëîñÿ íà àñíîâå ¢ñåääàìëåííÿ, “øòî êðàé áääíû õëåáàðîáíàé çÿìë¸é ³ ç íàñåëüí³öòâàì äàë¸êà ïàë³òû÷íà íå ñïåëûì óÿ¢ëÿå ñàáîé àá’åêò ñóìíå ¢íàé ÿêàñö³ äëÿ ñòâàðýíÿ ñàìàñòîéíàé äçÿðæàâû”. À¢òàðû çàï³ñê³ ïðàïàíî¢âàë³ ¢êðà³íñêàì ¢ðàäó ñêàðûñòàöüí íàñòðî³ áåëàðóñêàà íàñåëüí³öòâà äëÿ ïàøûðýíÿ òýðûòîðû³ ¡êðà³íñêàé äçÿðæàâû25. Ó ãýòûõ óìîâàõ çàõàäû äÿëåãàöû³ ïà ïåðàìîâàõ íå àêàçâàë³ íàëåæíàãà ¢ïëûâó íà ïàç³öûþ ¢êðà³íñêàà ¢ðàäó ¢ òýðûòàðûÿëüíûì ïûòàíí³. Íà ïà÷àòêó ÷ýðåÿíÿ çàìåñò Äðûãàâ³öêàé çÿìë³ áûëà ñòâîðàíà ÷àñîâàÿ Ïàëåñêàÿ ãóáåðíÿ ç óêëþ÷íÿíåì ó ÿå Ðý÷ûûêàãà, Ï³íêàãà ³ Ìàçûðñêàãà ïàâåòà¢. Ãîìåëüñê³ ïàâåò äàëó÷à¢ñÿ äà ×àðí³ãà ¢ñêàé ãóáåðí³26. Àäíà÷àñîâà ïðûìàööà “Çàêîíàïðàâêò àá àäì³í³ñòðàöûéíûì äçÿëåíí³ äàëó÷àíûõ äà ¡êðà³íû ïàâåòà¢ ïàì³æ ãóáåðíÿì³”, ÿê³ ñâää÷û¢, øòî òýðûòàðûÿëüíûÿ ïðýòýíç³³ ¢ðàäó Ñêàðàïàäñêàãà íå àáìÿæî¢âàþöòà àáøàðàì³, âûçíà÷àíûì³ Áåðàñòåéñê³ì ì³ðíûì äàãàâîðàì. Àäïàåäíà ç ïðàâêòàì, áåëàðóñê³ÿ ïàâåòû ðàçìÿðêî¢âàë³ñÿ íàñòóïíûì ÷ûíàì: Ï³íñê³, Áðýñò-Ë³òî¢ñê³ ³ Êîáðûíñê³ äàëó÷àë³ñÿ äà Âàëûíêàé ãóáåðí³, Ìàçûðñê³ ³ Ðý÷ûûê³ — äà Ê³å¢ñêàé, Ãîìåëüñê³ — äà ×àðí³ãà¢ñêàé. Ïëàíàâàëàñÿ òàêñàìà ¢êëþ÷íÿå ¢ ñêëàä ãóáåðíÿ¢ Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû ÷àñòàê ñóñåäí³õ ñóìåæíûõ ïàâåòà¢, ó òûì ë³êó ³ áåëàðóñê³õ: ÷àñòêà Ïðóæàíñêàãà ïàâåòó Ãàðàäçåíñêàé ãóáåðí³ äàëó÷àëàñÿ äà Êîáðûíñêàãà ïàâåòó, ÷àñòê³ Ñëóöêãà ³ Áàáðóéñêàãà — äà Ðý÷ûûêàãà, ÷àñòêà Ñåíåíñêàãà ïàâåòó — äà Ãëóõà¢ñêàãà ×àðí³ãà¢ñêàé ãóáåðí³, ÷àñòêà Ðàãà÷î¢ñêàãà — äà Ãîìåëüñêàãà27. Óñâÿäîì³¢øû íåìàã÷ûìàñöü âûðàøýííÿ òýðûòàðûÿëüíàãà ïûòàííÿ íà ì³æäçýðæà¢íûì óçðî¢í³, äÿëåãàöûÿ ïðàïàíâàëà Íàðîäíàì Ñàêðàòàðûòó àáàðàí³öü áåëàðóñê³ÿ ³íòàðýñû

¢ äàëó ÷ àíûõ äà ¡êðà³íû ïàâåòàõ ïðàç ïðûçíà ÷ ýííå ¢ ³õ êàì³ñàðà¢ àä ÁÍÐ28. Íà ïà ÷ àòêó ÷ýðâåíÿ êàì³ñàðàì ó äàëó ÷ àíûÿ ïàâåòû áû¢ ïðûçíà ÷ àíû ñëóæà ÷ û ïðà¢ëåííÿ Ë³áàâà-Ðîìåíñêàé ÷ ûãóíê³ ßçýï Íÿöåöê³. ßãî ïà¢íàìîöòâû áûë³ âûçíà ÷ àíû ¢ ñïäûûÿëüíûì ïàñâåä ÷ àíí³: “Íàðîäíûû Ñàêðàòàðûÿò, çãîäíà ç ïàñòàíîâàé ñâà¸é çà 4 ÷ýðåíÿ ã.ð., ìàå ãîíàð ïàâåäàì³öü Âàì, øòî Âû íàçíà ÷ àíû Íàìåñüí³êàì Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿòó ÁÍÐ íà ¢ñþ Ãîìåëüø ÷ ûíó ³ Ïàëåñüñå (ïàâåòû Ìåíñêàé ãóáåðí³: Ï³íñê³, Ìàçûñê³, Ðý ÷ ûöê³; Ìàã³ë¸¢ñêàé ãóáåðí³: Ãîìåëüñê³; ×àðí³ãà¢ñêàé: Íââàçûáêà¢ñê³, Íî¢ãàðàä-Ñåâåðñê³, Ñóðàæñê³, Ìãë³íñê³ ³ Àðëî¢ñêàé ãóáåðí³: Áðàíñê³). Äçåëÿ ãýòàãà Âû ïâå³íû ¢âàéñö³ ¢ àäíîñ³íû ÿê ç íàéâûøýéøàé àêóïàöûéíàé Óëäàé, òàê ³ ç Ãàðäàäàì³ ³ Çåìñòâì³ ³ ³íøûì³ ãðàìàäñê³ì³ àðãàí³çàöûÿì³, êàá òàì íà ìåñòàõ àðãàí³çàâàöü áåëàðóñêóþ ¢ëàáó, íà êàòîðóþ áû ìàãë³ àï³ðàööà ¢ñå òàìàøí³ÿ æûõàðû — áåëàðóñû ³ ãðàìàäçÿíå Áåëàðóñ³, à ¢ ïåðøû ÷ àðîä — óöåêà ÷ û, êàòîðûÿ âàðî ÷ àþöòà íà ñâàþ áàöüûêà ¢ø ÷ ûíó. Ña ñâàåé ñòàðàíû Íàðîäíû Ñàêðàòàðûÿò ïðûì ¢ñå íåàáõîäíûÿ ìåðû, êàá ïðàöà Âàøà íà òàê³ì àòååòíûì ñòàíîâ³ø ÷ û ïðûíåñëà ðýàëüíûÿ ñêóòê³ äëÿ äàáðà Áåëàðóñ³”29. Íàéâàñòýéøûì ïûòàííåì äçåéíàñö³ äýëåãàöûû³ íà àïîøí³ì ýòàïå ñòàëà ïðàáëåìà áåæàíöà ¢, ÿê³õ íà òýðûòîðû³ ¡êðà³íû, ïà çâåñòêàõ Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿò, íàë³ ÷ âàëàñÿ êàëÿ 200 òûñÿ ÷. Îûòàíå íàáûâàëà ïàë³òû ÷ íåå çíà ÷ ýííå, òàìó øòî ñÿðîä ³õ àêòû¢íóþ ïðàöó âÿë³ ë³òî¢ñê³ÿ ³ ïîëüñê³ÿ êàì³ñ³³, ÿê³ÿ ðýã³ñòðàâàë³ óöåêà ÷ î¢ ÿê ãðàìàäçÿí Ïîëüø ÷ û ³ Ë³òâû. Ç ïðàòàêîëó äýëåãàöû³ çðàçóìåëà, øòî ¸é ñòàâ³ëàñÿ ïûòàíîå àá çàñíàâàíí³ ¢ Ê³åâå áåëàðóñêàãà ýòàïíà-ðýã³ñòðàöûéíàãà ïóíêòà ³ ïðûãàââàåöòà äçåéíàñöü Áåëàðóñêàé áåæàíñêàé êàì³ñ³³ 30. Çàõàâàë³ñÿ òàêñàìà çâåñòê³ àá ³ñíàâàíí³ àíàëãà³ ÷íáé êàì³ñ³³ ¢ Ãîìåë³ ïää ê³ðà¢í³öòâàì ß. Íÿöåêàãà. Àäíûì ç àïîøí³õ äûïëàìàòû ÷ íûõ êðîêà¢ äýëåãàöû³ ñòàëà ¢ðó ÷ýííå 29 ìàÿ ñòàðøûí³ ðàñ³éñêàé äýëåãàöû³ âà ¡êðà³íå Õ. Ðàêî¢ñêàìó ñïåöûÿëüíáé íîòû, àäðàñàâàíàé óðàäó Ñàâåöêàé Ðàñ³³. Ó äàêóìåíå íàãàâàëàñÿ àá àáâÿø ÷ýíí³ ÁÍÐ ³ ÿå íåçàëåæíàñö³, ïàåâàìëÿëàñÿ àá íåïðûçíàíí³ ¢ ñóâÿç³ ç ãýòûì ïóíêòà¢ Áåðàñöåéñêàãà ì³ðó, øòî äàòû ÷ àöü òýðûòîðû³ ³ ³íòàðýñà¢ ÁÍÐ. Äà íîòû áûë³ ïðûêëäçåíû Äðóãàÿ ³ Òðýöÿÿ ¡ñòà¢íûÿ ãðàìàòû ÁÍÐ. Ñàâåöêàìó ¢ðääó ïðàìàíî¢âàëàñÿ çàëÿ ÷ ûöü ç ïà¢íàìîöíûì³ ïðääñòà¢í³êàì³ ÁÍÐ äàãàâîð àá äçÿðæà¢íûõ ìåæàõ. Àïîøí³ ïðàòàêîë êàíóëüòàöûéíàãà ïàñÿäæýííÿ áåëàðóñêàé äýëåãàöû³ äàòàâàíû 10 ÷ýðâåíÿ, ïàñëÿ ÷ àãî ïà ïàòðàáàâàíí³ Íàðîäíàãà Ñàêðàòàðûÿò ÁÍÐ ÿå àô³öûéíûÿ ñýáðû À. Öâ³êââ³ ÷ ³ Ñ. Ðàê-Ì³õàéë¢ñê³ âÿðíóë³ñÿ ¢ Ìåíê. Òàê³ì ÷ ûíàì, ïåðøû êàíòàêò Áåëàðóñ³ ³ ¡êðà³íû ÿê ñàìàñòîéíûõ

äçÿðæà¢ íå äà¢ ïý¢íûõ ïàë³òûêà-þðûäû÷íûõ âûí³êà¢. Öÿæêàñö³ âÿäçåííÿ ïåðàìîâà¢ áûë³ àáóìî¢ëåíû øýðàãàì àá'åêòû¢íûõ ôàêòàðà¢, ÿê³ÿ àä ïà÷àòêó àñëàá³ë³ ïàç³öû³ áåëàðóñêàãà áîêó, ãàëî¢íû ñÿðîä ÿê³õ — íÿ¢äçåë Áåëàðóñ³ ¢ ïàäï³ñàíí³ Áåðàñöåéñêàãà ì³ðó, øòî ïàñòâå³ëà ÿå ïà-çà ðàìê³ ì³æíàðîäíàãà äàãàâîðó ³ ïàçáàâ³ëà ì³æíàðîäíàé ïàäòðûìê³. Óêðà³íà ¢ ãýòûì ñýíñå ìåëà àáñàëþòíóþ ïåðâàãó. Ïðûñóòí³÷à¢, íà íàø ïîãëÿä, ³ ñóá'åêòû¢íû îñíàíò — íÿãëå-äçÿ÷û íà àô³öûéíû ñòàòóñ äÿëåãàöû³ ïà ïåðàìîâàõ, ÿå ïàç³öûÿ íå áûëà öâ¸ðää âûçíà÷àíà, à çìåíà òàêòû³ ñà ñïàñûëêàé íà íåïà ¢íàìîöíàñöü òîëüê³ çí³ç³ëà à¢òàðûýòíàñöü ïåðää óêðà³íñê³ì áîêàì ³ äàëä ÿìó ïàäñòàâû ïåðàéñö³ ää ¢ëüòûìàòû¢íàãà òîíó. Òîëüê³ ïðàç ïà ¢ãîäó ¢çàåìíû öÿæê³ äïñåää áàðàöüáû çà íåçàëåæíóþ äçÿðæà¢íàñöü ïðûâ¸¢ ää çáë³æýííÿ ñóñåäí³õ êðà³í — óáîñåíü 1918 ãîäó ¢ðää Óêðà³íñêàé Äûðýêòîðû³ ïàéøî¢ íà àô³öûéíåå ïðûçíàííå Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³. Àëå ³ òàäû òýðûòàðûÿëüíàå ïûòàííå íå áûëî ïàñòà¢ëåíà ïää ïåðàãèÿä — ïà¢äí¸âûÿ ðà¸íû Áåëàðóñ³ ôàðìàëüíà ¢âàõîäç³ë³ ¢ ñêëàä Óêðà³íû ää ïà÷àòêó 1919 ã., ïàêóëü íÿìåôê³ÿ âîéñê³ êàí÷àòêîâà íå ýâàêóÿâàë³ñÿ ³ íå ñàñòóí³ë³ ³õ ×ûðâîíàé àðì³³. Àëå íàäàëåé ë¸ñ ãýòàãà ðýã³¸íó ³ ÿãî äçÿðæà¢íóþ ïðûíàëåæíàñöü âûðàøàëà ¢æî ³íøàÿ êðà³íà — ÐÑÔÑÐ ³ ³íøàÿ ¢ëääà — áàëüøàâ³öêàÿ.

1 Óêðà¿íñüêà Öåíòðàëüíà Ðàäà: äîêóìåíòè ³ ìàòåð³àëè. Â 2-õ òîìàõ. Ò. 2. — Êè¿â: 1997. Ñ. 138. 2 Âåðñòþê Â.Ô., Îñòàøêî Ò.Ñ. Ä³ÿ÷³ Óêðà¿íñüêî¿ Öåíòðàëüíî¿ Ðàäè. Á³îãðàô³÷íèé äîâ³äíèê. — Êè¿â: 1998. Ñ. 244. 3 Óêðà¿íñüêà Öåíòðàëüíà Ðàäà: äîêóìåíòè ³ ìàòåð³àëè. Ñ. 181. 4 Ñïàä÷ûíà. 1993. ¹ 2. Ñ. 107. 5 Àðõ³âû Áåëàðóñêàé Íàðîäíàé Ðýñïóáë³ê³. Ìåíñê-Â³ëüíÿ-Ïðàãà-Íüþ-¨ðê. Ò. 1. Êí. 1. Ññ. 60—61. 6 Òàìñàìà. Ñ. 109. 7 ÖÄÀÂÎ ¡êðà³íû. Ô.1064, âîï.1, ñïð.4, àðê.67—68. 8 ÖÄÀÂÎ ¡êðà³íû. Ô.2592, âîï.1, ñïð.62, àðê.5, 5-àáâ. 9 Òàìñàìà. Àðê. 9. 10 Òàìñàìà. Àðê. 25-àáâ., 26, 26-àáâ. 11 Òàìñàìà. àðê. 43—44. 12 Àðõ³âû ÁÍÐ. Ò. 1. Êí. 1. Ñ. 110. 13 ÍÀÐÁ. Ô.62. âîï.1, ñïð.191, àðê.182. 14 Àðõ³âû ÁÍÐ. Ò. 1. Êí. 1. Ñ. 110. 15 Òàìñàìà. Ñ. 111—112. 16 ÖÄÀÂÎ ¡êðà³íû. Ô.2592, âîï.1, ñïð.62, àðê.48—49. 17 Àðõ³âû ÁÍÐ. Ò. 1. Êí. 1. Ñ. 50—51. 18 Òàìñàìà. Ñ. 125—127. 19 ÖÄÀÂÎ ¡êðà³íû. Ô.3766, âîï.1, ñïð.68, àðê.4, 4-àáâ. 20 Òàìñàìà. Ñ. 151. 21 Òàìñàìà. Ñïð.139, àðê.1, 1-àáâ. 22 ÍÀÐÁ. Ô.62. âîï.1, ñïð.47, àðê.116. 23 ÖÄÀÂÎ ¡êðà³íû. Ô.3766, âîï.1, ñïð.186, àðê.38. 24 Òàìñàìà. Àðê.75—77. 25 Òàìñàìà. Àðê.39. 26 Òàìñàìà. Àðê.15—19. 27 Àðõ³âû ÁÍÐ. Ò. 1. Êí. 1. Ñ. 148. 28 ÍÀÐÁ. Ô.62,

âîï.1, ñïð.22, àðê.162. 29 Àðõ³âû ÁÍÐ. Ò. 1. Êí. 1. Ñ. 147. 30 Òóðóê Ô.Ô. Áåëîðóññêîå äâèæåíèå. Ìîñêâà. 1921. Ñ.118—119.

kohut501

Çÿíîí Êîãóò

Çÿíîí Êîãóò — ã³ñòîðûê, äûðýêòàð Êàíääçêàãà ³íñòûòóòó ¢êðà³íñê³õ äàñüëääàâàíüíÿ¢. Àïîøíÿÿ ïðàöà — “Ðîñ³éñüêèé öåíòðàë³çì ³ óêðàïíñüêà àâòîíîì³ÿ: ë³êâ³äàö³ÿ Ãåòüìàíùèíè 1760—1830” (1996). Ãýòû àðòûêóë êàíääçêàãà ¢êðà³íöà Êîãóòà ðàñêðûâàå ïðàáëåìû ³ ýâàëþöûþ ñó÷àñíàå ¢êðà³íñêàå ã³ñòàðûÿãðàô³³.

Êí³æê³, ÿê³ÿ àáìÿðêî¢âàþööà ¢ ãýòûì àãëÿäçå: Âàëåð³é Ñìîë³é ³ Âàëåð³é Ñòåïàíêîâ. Ïðàâîâåðåæíà Óêðàíà â äðóã³é ïîëîâèí³ XVII—XVIII ñò.: ïðîáëåìà äåðæàâîòâîðåííÿ. Êèíâ, ²íñòèòóò àðõåîãðàô³ï, 1993. Âàëåð³é Ñìîë³é ³ Âàëåð³é Ñòåïàíêîâ. Óêðàïíñüêà äåðæàâíà ³äåÿ: ïðîáëåìè ôîðìóâàííÿ, ââîëþ³ï, ðåàë³çàö³ï. Êèíâ, Àëüòåðíàòèâè, 1997. Îëåêñàíäð Ãóðæ³é. Óêðàïíñüêà êîçàöüêà äåðæàâà â äðóã³é ïîëîâèí³ XVII—XVIII ñò.: êîðäîíè, íàñåëåííÿ, ïðàâî. Ê., Îñíîâè, 1996. Îëåêñàíäð Ãóðæ³é. Ãåòüìàí ²âàí Ñêîðîïàäñüêèé. Ê., ²íñòèòóò ³ñòîð³ï, 1998. Ëåîí³ä Ìåëüíèê. Ãåòüìàíùèíà ïåøîï ÷âåðò³ XVII² ñòîë³òòÿ. Ê., ²ÇÌÍ, 1997. Ëåîí³ä Ìåëüíèê. Îíë³òè÷íà ³ñòîð³ÿ Ãåòüìàíùèíè XVII² ñò. ó äîêóìåíòàõ ³ ìàòåð³àëàõ. Ê., ²ÇÌÍ, 1997. Ìèðîñëàâ Òðîôèìóê (ðåä). Êîíñòèòóö³ÿ óêðàïñüêîï ãåòüìàíñüêîï äåðæàâè. Ê., Â³ïë, 1997. Êèðèëî Âèñëîâñêèé (ðåä). Ïðàâà, çà ÿêèìè ñóäèòüñÿ ìàëîðîñ³éñüêèé íàðîä: 1743. Ê., ²íñòèòóò äåðæàâè ³ ïðàâà ³ì. Êîðåöüêîãî, 1997. Òåòÿíà ßêîâëâà. Ãåòüìàíùèíà â äðóã³é ïîëîâèí³ 50-õ ðîê³â XVII ñòîë³òòÿ: ïðè÷èíè ³ ïî÷àòîê Ðóíè. Ê., Îñíîâè, 1998. Â³êòîð Ãîðîâåöü. Ïðèñìåðê Ãåòüìàíùèíè: Óêðàïíà â ðîêè ðåôîðì Ïåòðà ². Ê., ²íñòèòóò ³ñòîð³ï, 1998. 1. Óçüí³êíó¢øû ÿê ïàë³òû ÷íå ¢òâàðýíüíå ç êàçàöêàãà áóíòó ñóïðàöü ïîëüñêà-ë³òî¢ñêàå Ðý÷û Ïàñïàë³òàé ³ ïðà³ñíââà¢øû êîëüê³ äçåñÿö³ãîäçüäçÿ¢ ÿê ïà¢íåçàëåæíàÿ äçÿðæàâà, Ãåòìàíø÷ûíà ñòàëà ¢âà ¢ñå÷àíàé ôîðìå à¢òàíîìíàé ÷àñòêàé Ìàñêî ¢ø÷ûíû/Ðàñå³ äû ³ñíàâàëà ¢ òàê³ì âûãëÿçå àæ äà ïî¢íàãà ñêàñàâàíüíÿ ÿå à¢òàíîì³³ ïðû êàíöû XVIII ñòàãîäçüäçÿ. ßê³ ïîãëÿä ìåë³ íà ãýòàå ¢òâàðýíüíå ã³ñòîðûê³, ó çíà÷íàé ìåðû çàëåæàëà àä òàãî, íàêîëüê³ Ãåòìàíø÷ûíà ¢êëàäàëàñÿ ¢ ñûñòýìó ³ðíûõ íàðàòû¢íûõ êàíöÿïöûÿ¢. Òðàäûöûéíàÿ ïîëüñêàÿ ã³ñòàðûÿãðàô³ÿ òðàêòàâàëà ïà ¢ñòàíüíå 1648 ãîäó ÿê òðàã÷íå íåïàðàçóìåíüíå, à ¢çüí³êíüíå Ãåòìàíø÷ûíû — ÿê ïåðøóþ ñòðàòó ñàìûõ äàë¸ê³õ óñõîäí³õ çåìëÿ¢

ã³ñòàðû÷íàå Ïîëüø÷û. ²ìïýðñêàÿ ðàñåéñêàÿ ã³ñòàðûÿãðàô³ÿ ¢êàí÷àòêîâûì âûí³êó ñòàëà òéóìà÷ûöü ïàãëûíåíüíå Ãåòìàíø÷ûíû Ðàñåÿé ÿê ýï³çîä ó äî¢ã³ì ïðàöýñå “çüá³ðàíüíÿ” “ðàñåéñê³õ” çåìëÿ¢, ñàìñàâàíûõ óïëûâàì Ïîëüø÷û. Óêðà³íñê³ÿ íàðàòû¢íûÿ êàíöÿïöû³, ÿê øëÿõåöê³ÿ, òàê ³ íàðîäí³öê³ÿ, óçüâÿë³÷âàë³ êàçàöêàå ïà¢ñòàíüíå ÿê âûçâàëåíüíå àä ÷óæàçåìíàãà ðýë³ã³éíàãà é ñàöûÿëüíàãà ïàíÿâîëåíüíÿ ³ ðàçãëÿäàë³ ñòâàðýíüíå Ãåòìàíø÷ûíû ÿê âûðàøàëüíû ìîìàíò ó ôàðìàâàíüí³ ¢êðà³íñêãà íàðîäó (óêðà³íñêàå íàöû³). Ïåðøûÿ ã³ñòàðû÷íûÿ ïðàöû àá Ãåòìàíø÷ûíå áûë³ íàï³ñàíûÿ êàçàöê³ì³ êàíöûëÿðûñòàì³ äû ñòàðøûíàì³, ÿê³ÿ ¸é ê³ðàâàë³. Ãàëî¢íûì³ ñôýðàì³ ³õ ³íòàðýñà¢ áûëà êàçàöêàÿ ¡êðà³íà ïàä Ïîëüø÷àé, âÿë³ê³ âûçâàë³öåëü ãåòìàí Áàãàäí Õìÿëüí³öê³ äû ¢êðà³íñê³ÿ é êàçàöê³ÿ ïðàâû é ñâàáîäû, ÿê³ÿ ÿíû ³ìêíóë³ñÿ ááàðàí³öü àä çàìàõà¢ ÿê ïîëüñê³õ êàðäë¸¢, òàê ³ ðàñåéñê³õ öàðî¢. ßíû õàöåë³ ïàêàçàöü, øòî ³ñíââë³ äâà ðóñê³ÿ ïàë³òû÷íûÿ ¢òâàðýíüí³, Ðàñåÿ äû Ãåòìàíø÷ûíà, àëüáî Ìàëàðîñ³ÿ (òàê íàçûâàë³ ÿå ¢ ñÿðÿäç³íå XVIII ñòàãîäüäçÿ), ³ øòî Ìàëàðîñ³ÿ ¢ñòóï³êà ¢ äîáðààõâîòíûÿ ñàþçüí³öê³ÿ ¢çàåì³íû ñïà÷àòêó ç ïîëüñê³ì êàðäë¸ì, à ïîòûì ³ ç ðàñåéñê³ì öàðîì. Ó ãýòûì óêðà³íñêàÿ ã³ñòàðûÿãðàô³ÿ XVIII äû ïà÷àòêó XIX ñòàãîäçüäçÿ¢ ñòàÿëà, ÿê ñêàçàë³ á ïàçüíåé, íà äçÿðæà¢í³öê³õ ïàçûöûÿõ. Ïàñüëÿ òàãî ÿê Ãåòìàíø÷ûíà áûëà ñêàñàâàíàÿ, ñòàëà íàäçâû÷àé öÿæêà ï³ñàöü åéíóþ ã³ñòîðûþ, íå ïðûï³ñâàþ÷û ïðû ãýòûì ïàçûòû¢íàå ðîë³ ðàñåéñêàé ìàíàðõ³³ äû ðàñåéñêàé äçÿðæàâå. Ïà ñóòíàñüö³, øëÿõåöê³ÿ ã³ñòîðûê³ êàíöà XVIII — ïà÷àòêó XIX ñòàãîäçüäçÿ¢ íàìàãàë³ñÿ çðàá³öü ãýòà, ääâîäçÿ÷û Ãåòìàíø÷ûíå ãàíàðîâàå é çíà÷íàå ìåñöà ¢ ðàñåéñêàé ã³ñòîðû³. Ãýòû ïääûõîä äà ã³ñòîðû³ Ãåòìàíø÷ûíû ôóíäàìýíòàëüíà çüìÿí³¢ñÿ ç óçüí³êíåíüíåì óêðà³íñêàãà íàðîäí³öòâà Õ²Õ ñò. Íàðîäí³ê³ ìåðêâàë³, òòî ¢êðà³íñê³ÿ ìàñû âÿë³ øìàòåâêâóþ áàðàöüáó çà ñäöûÿëüíóþ ñïðàâÿë³âàñüöü ³ íàöûÿíàëüíåå âûçâàëåíüíå. Çàñÿðîäæâàþ÷û ñâàþ ¢âàãó íà “íàðîäçå” (ïàçíà÷àþ÷û ñëîâàì í³æíþþ ïðàñêîéêó íàñåëüí³òòâà), ÿíû ìàëà ö³êàâ³ë³ñÿ äçÿðæà¢íûì³ ñòðóêòóðà³ ³ íàâàò âàðîæà ñòàâ³ë³ñÿ äà ³õ, ó òûì ë³êó é äà ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàñüö³; ÿíû ãýòàêñàìà áûë³ íåïðûõ³ëüíà íàñòðîåíûÿ äà ¢ñ³õ ýë³òà¢ íàãóë, óëó÷àþ÷û é óêðà³íñêóþ. Òàê³ì ÷ûíàì, äî¢ãàÿ áàðàöüáà Ãåòìàíø÷ûíû çà çàõâàíüíå ñâà¸é à¢òàíîì³³ ¢ ê³ëüâàòýðû ðàñåéñêàé öÿíòðàë³çàöû³ ðàçãëÿäàëàñÿ ïåðàäóñ³ì ÿê áàðàöüáà çà ñàöûÿëüíûÿ ïðûâ³ëå³. Íÿ-ãëåäçÿ÷û íà òàêóþ àáìåæàâàíàñüöü ñâà³õ ïîãëÿäà¢, íàðîäí³ê³ ñàáðàë³ é àïóáë³êàâàë³ íÿìàëà àðõ³¢íûõ ìàòýðûÿëà¢ ÷àñî¢ Ãåòìàíø÷ûíû äûé ïàäðûõòàâàë³ ôóíäàìýíòàëüíûÿ äàñüéäàâàíüí³ ïðà

êàçàêà¢, çàïðûãîíüâàíüíå ñÿëÿíñòâà é ³íøûÿ ïðàáëåìû ñàöûÿëüíàãà õàðàêòàðó. Íàïðûêëàä, Àëÿêñàíäàð Ëàçàðý¢ñê³ íàï³ñà¢ áîëüø çà 400 ïðàöà¢, çàêðàíó¢øû ôàêòû ÷ íà ¢ñå àñïýêòû æûöüöÿ Ãåòìàíø ÷ ûíû. Àäíà ÷ àñîâà íàðîäí³ê³ íå ìàãå³ öàëêàì ³çàëÿâàööà àä ïàë³òû ê³ àëüáî íàâàò àáì³íóöü òýìó ¢êðà³íñêà äçÿðæà¢íàñüö³, áåñïàñÿðýäíå çüâÿçàíóþ ç ³íñòûòóöûÿì³ äû ïàë³òû ÷ íàé ã³ñòîðûÿé Ãåòìàíø ÷ ûíû, óêëþ ÷ àþ ÷ û ðàçüâ³öüö¸ ³ õîä ðàñåéñêà-¢êðà³íñê³õ àäíîñ³íà¢. Ìàíóìýíòàëüíàÿ “²ñòîð³ÿ Óêðàïíè-Ðóñè” Ì³õàéêû Ãðóøý¢ñêàãà ïàçíà ÷ ûëà, ìàáûöü, íàéâûøýéøû ï³ê íàðîäí³öêàå ã³ñòàðûÿðàò³³ ³ ïåðàê³íóëà ìîñò äà íîâàé äçÿðæà¢í³öêàé àðûåíòàöû³, áî Ãðóøý¢ñê³ íÿ òîëüê³ âûáóäàâà¢ áåñüïåðàïûíóþ ã³ñòîðûþ ¢êðà³íñêàãà íàðîäó, àëå é ñòâàðû¢ ãðóíòî¢íàå àï³ñàíüíå ¢êðà³íñêàãà ³íñòûòóöûéíàãà ðàçüâ³öüöÿ. Íà æàëü, ÿãîíàÿ “²ñòîð³ÿ” àõàï³ëà òîëüê³ âåëüì³ ðàíüí³ÿ ýòàíû ³ñíâàíüíîÿ Ãåòìàíø ÷ ûíû. Êàðýêòûâû ¢ íàðîäí³öòâà ¢íåñëà íà ïà ÷ àòêó ÕÕ ñò. äçÿðæà¢í³öêàÿ øêîëà, ÿêàÿ çðàá³ëà ãàëî¢íû íàö³ñê íà òýðûàðûÿëüíàñüö³ äû ³íòûòóóûéíûõ ñòðóêòóðàõ, íàìàãàþ ÷ ûñÿ âûâó ÷ àöü ïðûêëàäû ¢êðà³íñêàãà äçÿðæà¢íàãà áûöüöÿ. Óêðà³íñêàÿ íàöûÿíàëüíàÿ ã³ñòàðûÿãðàò³ÿ, ÿêàÿ, ó êëÿñû ÷ íàé ìàäýë³ Ãðóøý ¢ñêàãà, ïðàñà ÷ ûëà ðàçüâ³öüö¸ ¢êðà³íñêå íàöû³, öÿïåð óïðûãîæûëà ñÿáå äçÿðæà¢í³öê³ì³ ýëåìýíòàì³ (äçÿðæà¢í³ê³ íå ìàãë³ ïäàöü áåñüïåðàïûíóþ ã³ñòîðûþ ¢êðà³íñêå äçÿðæàâû, àëå ÿíû ìàãë³ âûáóäàâàöü áåñüïåðàïûíóþ ã³ñòîðûþ ¢êðà³íñêå³õ çåìëÿ¢). Àêóðàò ãýòàÿ íîâàÿ âýðñ³ÿ ¢êðà³íñêå íàöûÿíàëüíàå ã³ñòàðûÿãðàò³³ äàì³íàâàëà ¢ ñàâåöêé Óêðà³íå 1920-õ ãàäî¢ ³ ¢ Çàõîäíýé Óêðà³íå, øòî àæ äà äðóãîé ñóñüâåòíáé âàéíû áûëà ïää óëäàé Ïîëüø ÷ û, äû íà ýì³ãðàöû³. Åéíû ãàëî¢íû àñÿðîäâê áû¢ ó ñàâåöêé Óêðà³íå, äçå Ã³ñòàðû ÷ íàÿ ñýêöûÿ ¡ñå¢êðà³íñêå àêàäýì³³ íàâóê, à ÷ îëåíàÿ Ãðóøý¢ñê³ì, àïóáë³êàâàëà áåñïðýóýäýíòíóþ êîëüêàñüöü ïðàöà¢ ³ äàêôìýíòà¢, äàòû ÷ íûõ Ãåòìàíø ÷ ûíû. Ãýòûÿ äàñüëâäàâàíüí³ áûë³ äàìî¢íåíûÿ äçåéíàñüöþ Êàì³ñ³³ äëÿ âûâó ÷ ýíüíÿ ã³ñòîðû³ çàõîäíÿðóñêàãà äû ¢êðà³íñêàãà ïðââà, äçåéíàñüöþ òàê³õ íàâóêîâûõ àðãàí³çàöûÿ¢, ÿê “²ñòîðèê-ë³òåðàòóðíå òîâàðèñòâî”, “²ñòîðè÷íå òîâàðèñòâî ³ìåíè Íåñòîðà ë³òîïèñöÿ”, ïðàöàé íåêàëüê³õ ói³âýðñûòýöê³õ êàòýãðà¢ (ó Õàðêâå, Àäýñå, Äíåïðàïÿòðî¢ñêó). Ó ïðûâàòíàñüö³, Êàì³ñ³ÿ äëÿ âûâó ÷ ýíüíÿ çàõîäíÿðóñêàãà ïðââà, äçåéíàñüöþ òàê³õ íàâóêîâûõ àðãàí³çàöûÿ¢, ÿê “²ñòîðèê-ë³òåðàòóðíå òîâàðèñòâî”, “²ñòîðè÷íå òîâàðèñòâî ³ìåíè Íåñòîðà ë³òîïèñöÿ”, ïðàöàé íåêàëüê³õ ói³âýðñûòýöê³õ êàòýãðà¢ (ó Õàðêâå, Àäýñå, Äíåïðàïÿòðî¢ñêó). Ó ïðûâàòíàñüö³, Êàì³ñ³ÿ äëÿ âûâó ÷ ýíüíÿ çàõîäíÿðóñêàãà ïðââà çðàá³ëà äëÿ äàñüëäàâàíüíÿ ³íñòûòóöûéíàå ã³ñòîðû³ Åâòìàíø ÷ ûíû áîëüø, ÷ ûì óñå ïàïýðýí³ÿ ñòóäû³ íàðîäí³êà¢. Ó Çàõîäíýé Óêðà³íå ²âàí Êðûï'ÿêåâ³ ÷ ó ñóïðàöîì¢í³öòâå ña ñâà³ì³ êàëåãàì³ ïàøûðû¢ äçÿðæà¢í³öêóþ ³íòýðíýòàöûþ, ó ïðûâàòíàñüö³, ó ñâà³õ “Ñòóá³ÿõ íàä äåðæàâîþ Áîãäàíà Õìåëüíèöüêîãî”. Äçüâå õâäæ³ ã³ñòîðûêà¢-

ýì³ãðàíòà¢ — ²ëüêî Áàðø÷àê, Çüì³òðî Äàðàøýíêà, Áàðûñ Êðóïï³öê³ äûé Áàðûñ Êåíòðøûíñê³ ïàñüëÿ 1917—21 ãàäî¢ ³ Ëå¢ Àê³íøýâ³÷, Íàòàëÿ Ïàëîíñêàÿ-Âàñ³ëåíêà é Àëÿêñàíäð Àãëîáë³í ïàñüëÿ äðóãîé ñóñûâåòíàé âàéíû — äàëåé øë³ôàâàë³ é ïàøûðàë³ äçÿðæà¢í³öêóþ ïàðàäûãìó. Íåêàòîðûÿ ç ãýòûõ ã³ñòîðûêà¢ ìåë³ ìàã÷ûìàñüöü ÷ýðïàöü ìàòýðûÿë ç ÷óæàçåìíûõ àðõ³âà¢ äû êðûí³öà¢, øòî äàïàìàãëî ³ì íàï³ñàöü íîâûÿ ïàë³òû÷íûÿ á³ÿððàô³³. ² íàðýøöå, ó âûâó÷ýíüíå çüÿ¢ëåíüíÿ, ýâàëþû³ äû ñêàñàâàíüíÿ Ãåòìàíø÷ûíû çðàá³ë³ ñâîé çà¢âàæíû ¢í¸ñàê ïà¢íî÷íàìýðûêàíñê³ÿ ã³ñòîðûê³ — Àðýñò Ñóáóýëüíû, Ôðàíê Ñûñûí, à òàêñàìà à¢òàð ãýòûõ ðàäêî¢. Ç íàäûõîäàì 1930-õ ãàäî¢ ó ñàâåöêàé Óêðà³íå áîëüø íå äàçâàëÿëàñÿ çüâÿðòàööà äà ¢êðà³íñê³õ íàðîäí³öê³õ ³ äçÿðæà¢í³öê³õ ïàðàäûãìà¢ àáî ³õ ñûíôýçó. Çàìåñò òàãî ïà÷àëà íàê³àäööà íîâàÿ ïðûíóñîâàÿ ñàâåöêàÿ ã³ñòàðû÷íàÿ ñòåìà, ÿêàÿ ñïîäëó÷àëà ìàðêñ³çì ç óêðà³íñêàé íàðîäí³öêàé ³ ³ìíýðñêàé ðàñåéñêàé ïàðàäûãìà³. Òàê, “íàðîä” çàìýí³ë³ “ïðàöí¢íûì³ ìàñàì³”, ÿê³õ ýêñïëàòàâàëà ¢êðà³íñêàÿ ýë³òà ³ ÿê³ÿ ïà¢ñòàâàë³ íà áàðàöüáó. Àäíà÷àñîâà ãýòàÿ ñõåìà ïàäàâàëà ¢ ïàçûòû¢íûì ñüâÿòëå ðàäàñíåâ “¢çüÿäíàíüíå” ðàñåéñêàà ³ ¢êðà³íñêàã íàðîäà¢ ó àäíîé ðàñåéñêàé äçÿðæàâå, ÿêàÿ àï³ñâàëàñÿ ÿê çíà÷íà “áîëüø ïðàðýñ³¢íàÿ” ¢ ïàðà¢íàíüí³ ç íàôûÿíàëüíûì³ ³íñòûóöûÿì³ íåðàñåéñê³õ ñóñåäçÿ¢ Óêðà³íû. Ãýòàÿ ñõåìà àáìÿæî ¢âàëà ñàâåöê³õ äàñüëåäí³êà¢ Ãåòìàíø÷ûíû âûâó÷íýííåì íàéìåðø ñÿëÿíêê³õ/êàçàöê³õ ïà¢ñòàíüíÿ¢ äû ðàçüâ³öüöÿ ñàöûÿëüíàé ñòðóêòóðû. Öÿãàì óñÿãî ñàâåöêàà ïýðûÿáó íå áûëî íàï³ñàíà á³ÿððàô³³ àí³âîäíãàà ãåòìàíà, àïðî÷ á³ÿððàô³³ Áàãäàíà Õìÿëüí³öêàà. Àäíàê íàâàò ó ãýòûì âóçê³ì ïðàêðóñòàâûì ëîæû òàê³ÿ ã³ñòîðûê³, ÿê Âàäç³ì Äçÿäû÷ýíêà äû Àëåíà Àïàíîâ³÷, ñòâàðûë³ êàøòî¢íûÿ ïðàöû ïðà Ãåòìàíø÷íó. 2. Çüÿ¢ëåíüíå íåçàëåæíàé óêðà³íñêàé äçÿðæàâû çðàá³ëà àððàäæýíüíå ðàíåé çàáàðîíåíàé íàöûÿíàëüíàé ã³ñòàðûÿãðàô³³ âàæíûì ýëåìýíòàì óêðà³íñêàà äçÿðæàâà- äû íàöûÿòâàðýíüíÿ. Ìîæíà íàçâàöü íÿìàëà ã³ñòîðûêà¢, ÿê³ÿ ðàíåé ðàá³ë³ êàð’åðó íà ãàíüáàâàíüí³ “áóðæóàçíàãà íàöûÿíàë³çló”, à öÿïåð ñòàë³ ï³ñàöü ñâåå ïðàöû ç óëüòðàïàòðûÿô÷íûõ íàöûÿíàëüíûõ ïàçûöÿ¢. Ìàáûöü, ñàìûì ïÿêó÷ûì ïûòàíüíåì, ÿêîå àáìÿðêî¢âàþü íÿ òîëüê³ ã³ñòîðûê³, àëå ³ àíòðàïîëÿã³, ë³íâã³ñòû ³ àðõåíëÿã³, ñòàëà ïðàáåì ôàðìàâàíüíÿ ¢êðà³íñêàå íàöû³. Çàöÿòûÿ äûñêóñ³³ ç âûêàðûñòàíüíåì çàõîäí³õ ïàðàäûãìà¢ òî÷àööà ïàì³æ “òðàäûöûÿíàë³ñòàì³”, ÿê³ÿ ðîáÿöü íàö³ñê íà òàê³õ “àäåå÷íûõ” õàðàêòàðûñòûêàõ, ÿê ýòí³÷íañüöü ³ ìîâà, ³ “ìàäýð³ñòàì³”, ÿê³ÿ àääàþü ïåðàâàõ³íòýðíýòàöû³, ó ÿêîé äàì³íóå ïàíÿòàê “ñêàíñòðóÿâàíàé” íàöû³ [1]. Ïðàáëåìà âûòîêà¢ íàéíî¢øàå

¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàñüö³ íå çüÿ¢ëÿåööà òàêîé êîíòðàâýðñûéíàé. Ïîñòñàâåöê³ÿ ã³ñòîðûê³ çíî¢ àäêðûë³, àäðàäç³ë³ ³ ðÿêàíñòðóÿâàë³ ðàçìà³òûÿ àñïýêòû ã³ñòîðû³ Ãåòìàíø÷ûíû. “Óêðàïíñüêà äåðæàâíà ³äåÿ” Âàëåð’ÿ Ñìîë³ÿ ³ Âàëåð’ÿ Ñüóëïàíêîâà — ãýòà ñïðîáà íîâàå ³íòýðïðýòàöû³, àáàïåðòàÿ ïåðàäóñ³ì íà íàíîâà äàêðûòûÿ ³ àäðîäæàíüÿ íàâóêîâûÿ âåäû. Òîé ôàêò, øòî Âàëåðû Ñìîë³é çàéìàå ïañàäó äûðýêòàðà ²íñòûòóòó ã³ñòîðû³ ÍÀÍ Óêðà³íû, à òàêñàìà áû¢ â³öý-ïðýì’åðàì ïà ïûòàíüíÿõ ãóìàí³òàðíàå ïàë³òûê³ âà ¢ðàäçå (ó 1997—98 ãàäàõ), íàäçÿë³ëà ãýòóþ ïðàöó à¢ðàþ àô³öûéíàå ïðàãðàìíàå ¢ñòàíî ¢ê³. Õàöÿ Ñüöåïàíêî¢ ³ Ñìîë³é íàäòà áåççàñüöÿðîæíà ¢ïý¢íåíûÿ ¢ ³ñíàâàíüí³ ³ áåñüïåðàïûíàñüö³ ¢êðà³íêàå äçÿðæà¢íàå ³äý³, ³õíàÿ êí³æêà äàâîê³ ¢çâàæàíà àêðýñüë³âàå ïðàáëåìàòûêó âûòêà¢ íàéíî¢øàé óêðà³íêàé äçÿðæà¢íàñüö³. À¢òàðû ñüöüâÿðäæàþöü, øòî ãåòìàí Áàãäàí Õìÿëüí³öê³ ãðóíòî¢íà ðàçûâ³¢ äçüâå ¢êðà³íê³ÿ äçÿðæà¢íûÿ ïðàãðàìû: ìàêñûìàë³ñöêóþ, øòî ìåëà íà ¢âàçå àá’ÿäíàíüíå áàëüøûí³ ¢êðà³íê³õ ýòí³÷íûõ òýðûòðûÿ¢ ³, ïà ñóòíàñüö³, ñòâàðýíüíå ¢êðà³íêàå íàöûÿíàëüíàå äçÿðæàâû, äû ïàìÿðêî¢íóþ, ÿêàÿ ñòàâ³ëà íà ìýöå ¢òâàðýíüíå Êàçàöêàå ¡êðà³íû íà àáîäâóõ áåðàãîõ Äíÿïðà. Õìÿëüí³öê³ äàìàãà¢ñÿ çüäçÿéñüíåíüíÿ øûðýéøàå ìýòû, àëå áû¢ ãàòîâû ïãàãäç³ööà ³ íà çàñíàâàíüíå ÷ûñòà êàçàöêàå äçÿðæàâû (ïðûêëàä — Çáîðà¢ñêàÿ äàìîâà). Õîöü Ñüöåïàíêî¢ ñà Ñìîë³åì ³ ïðûâîäçÿöü êîëüê³ ïðûêëàäà¢ “óêðà³íêàå íàöûÿíàëüíà-äçÿðæà¢íàå” ³äý³, â³äàâî÷íà, øòî ïðàãðàìà, ÿêóþ àæûöüöÿ¢ëÿë³ íàñòíîíûÿ ãåòìàíû ïåðàäáñ³ì ïðàãðàìàé ïàáóäîâû êàçàöêàå äçÿðæàâû. Ó áîëüøàé ÷àñòöû êí³ã³ àïàâÿäàåöòà, ÿê³ì ÷ûíàì äçÿðæà¢íàÿ ³äýÿ àáî ðýàë³çì¢âàëàñÿ, àëüáî öÿðïåëà êðàõ ó âûí³êó ðýàëüíàñüöÿ¢ ãåàïàë³òûê³, ãðàìàäçêàé áàðàöüáû äû ¢íóòðûïàë³òû÷íûõ ïðàáëåìà¢. Ñàìåå ñêëäàíåå äëÿ à¢òàðà¢ — ñòâàðûöü çûâÿçíû àïîâåä, øòî àõîïë³âà¢ áû ¢ååñü ïýðûÿ àä ÷àñî¢ Õìÿëüí³öêàà äà ñêàñàâàíüíÿ ¢êðà³íêàå à¢òàíîì³³ ïðû êàíöû XVIII ñòàãîäçüäçÿ. Çðýøòû, òàäû ¢ ðîçíûõ õðàíàëÿã³÷íûõ ³ ãåàãðàò³÷íûõ ìåæàõ ðýàëüíà ³ñíâàëà øìàò óêðà³íê³õ äçÿðæà¢íûõ óòâàðýíüíÿ¢. Àäíû çü ³õ áûë³ ïàä ðàñåéñêàé, ³íøûÿ ïàä ïîëüñêàé, àñìàíñêàé, øåýäçêàé, òàòàðñêàé ïðàòýëûÿì³, ³íýðýäêà ÿø÷ý é âàÿâàë³ ì³æñîáêó. Çáîëüøàãà ê³ðà¢í³ê³ ãýòûõ äçÿðæàâà¢ ìåë³ áà÷àíüíå àäç³íáé Ãåòìàíø÷ûíû, ÿêàÿ ¢êëþ÷àëà á ó ñÿáå òýðûòðû³, ðàçüìåø÷àíûÿ àáàïàë Äíÿïðà; àêóðàò òàêóþ àäç³íóþ Ãåòìàíø÷ûíó ÿíû ³ íàìàãàë³ñÿ ñòâàðûöü ïðàçü ë³êâ³äàöûþ ³íøûõ óêðà³íñê³õ äçÿðæà¢íûõ óòâàðýíüíÿ¢. Àëå ö³ ìåëà äçÿðæà¢íûÿ ïàìêíåíüí³ çàïàðîñêà êàçàöòâà? Öÿãàì áîëüøàå ÷àñòê³ òàîï ïýðûÿáó çàïàðîæöû ¢òâàðàë³ ¢ëàñíóþ äçÿðæàâó. Êàçàê³ Ñëàáîäçêàé Óêðà³íû

òàêñàìà ìåë³ ¢ëàñíàå ¢òâàðýíüíå — ïàä ïðàòýêòàðàòàì Ìàñêîâ³³. ßø÷ý áíëüø ïðàáëåìàòû÷íûì âûãëÿäåò àäíÿñåíüíå à¢òàðàì³ äà äçÿðæàâàòâàðýíüíÿ äû äçÿðæà¢í³öêåå ñüâÿäîìàñüö³ öüååðäæàíüíÿ¢ äû ïàäçåÿ¢, ÿê³ÿ ìîáóöü ïðîñòà ¢êàçâàöü íà ïðûõ³ëüíàñüöü ää òðàäûöû³ àáî äà íàìàãàíüíÿ¢, ñê³ðàâàíûõ íà ïàëÿïøýíüíå ñàöûÿëüíàãà ñòàíîâ³ø÷à. Íàïðûêëää, ãàéäàìàê³-ïà¢ñòàíöû, â³äàâî÷íà, ïðàãíóë³ âÿðíóööà äà êàçàöêàãà ñòûëþ æûöüöÿ. Äûê ö³ àçíà÷àå ãýòà, øòî ÿíû ìåë³ íåéêåå ¢ÿ¢ëåíüíå ïðà êàçàöêóþ äçÿðæà¢íàñüöü äëüáî ïàäòðûïë³âàë³ ãýòóþ ³äýþ? À¢òàðû ñÿãàþöü äà ñïðîáà¢ êàíêðýòíà âûòëóìà÷ûöü ê³ðóíàê äóìàê ïàñïàë³òàãà íàðîäó ö³ òî äàòû÷íà ³äýÿ¢ äçÿðæà¢íàñüö³, ö³ òî äàòû÷íà íåéêàãà êàíêðýòíàãà ãåòìàíà àëüáî êàíêðýòíáé ïàë³òûê³. Àëå ðýêàíñòðóêöüí ãýòàå ñòà¢ëåíüíå àáî ê³ðóíàê äóìàå íäæâû÷àé öÿæêà íââàò ó ëþäçåé, ÿê³ÿ ¢âàõîäç³ë³ ¢ ýë³òû ³ ïðûíàìñ³ ïàê³íóë³ ïà ñàáå íåéê³ÿ ï³ñüìîâûÿ ñüâåä÷àíüí³, ãýòàêñàìà ÿãî, íà ìàþ äóìêó, í³ÿê íåìàã÷ûìà âûòëóìà÷ûöü íà ïääñòàâå íåêàëüê³õ âûïäëîâûõ ðýïë³êà¢ ö³ íåêàëüê³õ ðàäêî¢ ç íàðîäíîé ïåñüí³. Ïðàãðàìíàÿ ïðàöà Ñìîê³ÿ ³ Ñüöåïàíêîâà äàïà¢íýåööà íåìàëîé êîëüêàñüöþ êàíêðýòíûõ äàñüëåäàâàíüíÿ¢ ýïîõ³ Ãåòìàíø÷ûíû. Ó ñâà¸é ïðàöû “Óêðàïíñüêà êîçàöüêà äåðæàâà” Àëÿêñàíäð Ãóðæûé ðàçãëÿäåå òðû àñïýêòû äçÿðæà¢íàñüö³: àô³öûéíûÿ ìåæû, íàñåëüí³öòâà äû ñûñòýìó çàêàíàäà ¢ñòâà. Ïåðø çà ¢ñ¸ òóò ê³äàåöòà ¢ âî÷û òîå, øòî òàäû ³ñíââàëà íå àäíà ¡êðà³íñêàÿ äçÿðæâà, à íåêàëüê³ òàê³õ äçÿðæâà¢ çü íýñòàëûì³ ìåæàì³, ñââ³ì íàñåëüí³öòâàì ³ íââàò çàêàíäà¢÷ûì³ ñûñòýìàì³. Áàëüøûíÿ òûõ äçÿðæàâà¢ âÿëà ñâà¸ ïàõîäæàíüíå ç àäíàãî ïàë³òû÷íàãà ¢òâàðýíüíÿ, çàñíââàíàãà Áàãàäíàì Õìÿëüí³öê³ì. Àäíàê Ãóðæûé óêëþ÷û ó ñâà¸ äàñüëåäàâàíüíå ãýòàêñàìà Ñëàáääæàíø÷ûíó — ðàñåéñêóþ òýðûòðûþ, ïåøàïà÷àòêîâà çàñåëåíóþ ¢êðà³íñê³ì³ êàçàêàì³. ² õàöÿ òûÿ êàçâê³ ïðûíåñüë³ ç ñàáîé ñâàå çâû÷à³ ³ ãðàìàäçêóþ àðãàí³çàöûþ, Ñëàáîäçêàÿ ¡êðà³íà ìåëà ñâîé ëåãàëüíû ñòàòóñ ³ òðàäûöû³, àäðîçíûÿ àä òðàäûöûÿ¢ ³ ëåãàëüíûàãà ñòàòóñó Ååòìàíø÷ûíû. Òàê³ì ÷ûíàì, ïàä àçíà÷ýíüíå “¡êðà³íñêàÿ Êàçàöêàÿ äçÿðæàâà”, ÿêîãà Ãóðæûé íà¢ïðîñò íå ôàðìóëþå, ïàäïàäàå ¢ñÿ êàçàöêàÿ ¡êðà³íà. Ãýòà ðîá³ööà â³äàâî÷íûì ç òûõ ðàçüäçåëà¢ ÿãî ê³æê³, ÿê³ÿ ïðûñûâå÷àíûÿ ïðàáëåìàì íàñåëüí³öòâà é äýìàãðàô³³ ³ ¢ ÿê³õ ¸í ïðàñî÷âàå ïðàöýñû äýïàïóëÿöû³, êàëýí³çàöû³, ðýïàïóëÿöû³, ÿê³ÿ àäáûâàë³ñÿ íÿ òîëüê³ ¢ Ååòìàíø÷ûíå (àáàïàë Äíýïðà), àëå ³ ¢ Ñëàáàäæàíø÷ûíå äû Ïà¢äí¸âàé Óêðà³íå. Òàì ¸ñüöü êàðîòê³ ö³êàâû ðàçüäçåë àá ýòí³÷íûì ñêêàäçå íàñåëüí³öòâà, ÿêîå áûëî ïåðàâàæíà ¢êðà³íñê³ì. Ãýòûì ñâà³ì

ðàçüäçåëàì Ãóðæûé àäêàçâàå íà áàëüøûíſþ çàê³äà¢ ñàâåöêàå ã³ñòàðûÿãðàô³³, ÿêàÿ ïàäêðýñüë³âàëà çüìÿøàíàñüöü íàñåëüí³öòâà ãýòûõ “ïàìåæíûõ” çåìëÿ¢, à ìàã÷ûìà, ³ íà àðãóìýíòû íåêàòîðûõ ìàäýðí³ñòà¢, ÿê³ÿ íå çíàõîäçÿöü í³äçå ¢êðà³íöà¢ àæ äà êàíöà Õ²Õ ñòàãíäçüäçÿ (òàê³ì ÷ûíàì çüìåøâàþ÷û ïàíÿòê³ ýòí³÷íàüö³ ³ íàéíî ¢øàå íàöûÿíàëüíàå ñüâÿãíìàñüö³). Íàéëåïøû àíàë³ç ãåíýçû, ðàíüíÿãà ðàçüâ³öüöÿ äû çàíÿïàäó äçÿðæà¢í³öêàé ³äý³ çíàõîäç³ì ó ïðàöû ñàíêò-ïåöÿðáóðñêàãà ã³ñòîðûêà Òàöÿíû ßêà¢ëåâàé. ßå êî³æêà, íàï³ñàíàÿ ïàâîäëå êàíäûäàöêàå äûñýðòàöû³, ãðóíòóåööà íà ñàë³äíûì ôóíäàìýíòå àðõ³¢íûõ ìàòýðûÿëà¢ Óêðà³íû, Đàñå³ ³ Ïîëüø÷û. Ãýòàÿ ïðàöà ïðàïàíóå íàì íÿ òîëüê³ íîâûÿ àäêðûöüö³ äû àäðàäæýíüíå äà¢íî âÿäîìûõ ³äýÿ¢, à ³ ïÿ¢íóþ ðýêàíñòðóêöûþ ì³íó¢ø÷ûíû. ßêà¢ëåâà ïðàñî÷âàå ë¸ñ äçÿðæà¢í³öêé ³äý³, ïàðà¢íî²âàþ÷û ì³æñîâêó àð³öûéíûÿ ïàãàäíåíüí³, çàêëþ÷àíûÿ êàçàöòâàì: Çáîðà¢ñêàå (ç Ïîëüø÷àé, 1649), ñàêâà³öê³ÿ ïóíêòû Ïåðøàãà Ïåðàÿñëà¢ñêàãà ïàãàäíåíüíÿ (ç Đàñåÿé, 1654), Ãàäçÿöêàå (ç Ïîëüø÷àé, 1658) äû Äðóãîå Ïåðàÿñëà¢ñêàå ïàãàäíåíüíå (ç Đàñåÿé, 1659). Ïðàöà çüìÿø÷àå øìàò òàáë³öà¢, ó ÿê³õ ïàðà¢íî¢âàþööà ãýòûÿ ïàãàäíåíüí³. Ñòàðàííà ðýêàíñòðóþþ÷û ïàñüëÿäí¢íûÿ ÷àðíàâûÿ âàðûÿíôû Ãàäçÿöêàãà ïàãàäíåíüíÿ, ÿê³ÿ çàçíàë³ çüìåíà¢ ó ïðàöýñå ïåðàìîâà¢ äû ðàòûô³êàöû³, ßêà¢ëåâà íàìàãàäööà çíàéñüö³ ñýíñ ó òûõ øìàò³ê³õ âàðûÿíòàõ êîï³ÿ¢ äàìîâû, ÿê³ÿ äãàýòóëü áÿíòýæûë³ ã³ñòîðûêà¢. Ìàã÷ûìà, ñàìû ïåðàêàíà¢÷û äàþöü òûÿ ïóíêòû ¢ ïàãàäíåíüíÿõ, øòî ïðäóãëåäæàþöü âîëüíàå àáðàíüíå ãåòìàíà äû ÿãîíàå âûêëþ÷íàå ïðàâà ¢õâàëüâàöü ïàñòàíîâû ¢ ãàë³íå ¢çåå³íà¢ çü ³íøûì³ äçÿðæàâàì³. Íàñóíåðàê ïîãëÿäàì ã³ñòîðûêà¢ äçÿðæà¢í³öêàé øêîëû, äàñüëää÷ûòà ïàêàçâàå, ÿê Ãàäçÿöêàå ïàãàäíåíüíå ç Ïîëüø÷àé ôàêòû÷íà çðóéíàâàëà ïðûíöûû äçÿðæà¢íàñüö³ ³ ñòâàðûëà ïðýóýäýíòàé äëÿ Äðóãîãà Ïåðàÿñëà¢ñêàãà ïàãàäíåíüíÿ ç Ìàñêîâ³ÿé. Äàñüëääàâà¢øû òýêñòû ÷àòûðîõ ïàãàäíåíüíÿ¢, ßêà¢ëåâà ïðääýìàíñòðàâàëà õóòêóþ çâàðîòíóþ ýâàëþûþ ñòàòóñó Ãåòìàíø÷ûíû àä ñòàíîâ³ø÷à ïà¢íåçàëåæíàé äçÿðæàâû äà ñòàíîâ³ø÷à à¢òàíîìíàãà ¢ôàäýíüíÿ, öàëêàì çàëåæíãà àä Ìàñêâû. ßêà¢ëåâà ³äýíòû³êóå ïåðøûõ “äîéë³äà¢ äçÿðæàâû”, íåâÿë³÷êå êîëà íàéâûøýéøûõ ê³ðà¢í³êî¢, øìàò õòî çü ÿê³õ ìå¢ øëÿõåöê³ ñòàòóñ. Çóñ³ì â³äàâî÷íà, øòî äàíû é òûÿ ñàìûÿ ëþç³ — Áàãàäí Õìÿëüí³öê³ (äà ñâåå ñüìåðö³ ¢ 1657 ãîäçå), ²âàí Âûãî¢ñê³, Ïàâàë Öÿöåðà äû Þðû Íÿì³ðû÷ — áûë³ àäêàçíûÿ çà ñêëäàííûíå òýêñòà¢ Çáîðà¢ñêàãà, Ïåðøàãà Ïåðàÿñëà¢ñêàãà ³ Ãàäçÿöêàãà ïàãàäíåíüíÿ¢. Ìàëà òàãî, äçÿðæà¢í³öêàÿ ³äýÿ áûëà íàñòîëüê³ ïåðàïëåöåíàÿ ç êàðïàðàöûéíûì³

ïðàâàì³ äû àñàá³ñòûì³ ïàë³òû÷íûì³ é ýêàíàì³÷íûì³ àìá³öûÿì³, øòî ÷àñàì ÿíà àäñòóïàëà íà çàäí³ ïëÿí àáî é íààãóë çüí³êàëà. Ó êí³æöû ïàêàçàíà, øòî ¢ñå ãåòìàíû, ÿê³ÿ ê³ðàâàë³ ïàñüëÿ Áàãäàíà Õìÿëüí³öêàãà, àáàï³ðàë³ñÿ íà ³íøàçåìíóþ ïàäòðûìêó ç ìýòàé çàõàï³öü àáî ¢òðûìàöü óëàäó ¢ Ãåòìàíø÷ûíå — òàêàÿ ôîðìóëà ñïðûÿëà ì³æóñîáíàé áàðàöüáå çà ãåòìàíñòâà ³ ÷óæàçåìíûì ³íòýðâýíöûÿì, ÿê³ÿ ñòâàðûë³ ¢ìîâû äëÿ áåñüïåðàïûííûõ âîéíà¢, çü öÿãàì ÷àñó íàçâàíûõ ïýðûÿäàì “Ðó³íû”. ßêà¢ëåâà âûëó÷àå äçüâå äîñûöü ñüìåëûÿ ã³ïîòýçû. ßíà ïåðàêàíà¢÷à ñïðàñòî¢âàå âåëüì³ ïàøûðàíóþ äóìêó ïðà òîå, øòî ñïðîáà Âûãî¢ñêàãà ïðàç ïàäï³ñàíüíå Ãàäçÿöêàãà ïàãàäíåíüíÿ ïåðààðûåíòàâàööà íà Ïîëüø÷ó çàçíàëà êðàõ ¢ âûí³êó “íàöûÿíàëüíàãà ïà¢ñòàíüíÿ”, ïåðàäóñ³ì íà Ëåâàáÿðýæíàé Óêðà³íå. ßêà¢ëåâà ïàêàçâàå, øòî Âûãî¢ñê³ ìîã çàäóøûöü ïà¢ñòàíüíå, ÿêîå âûáóõíóëà íà ëåâûì áåðàçå, ³ àä óëàäû ÿãî àäõ³ë³ë³ íÿ ãýòûÿ çàáóðýíüí³, à äçÿðæà ¢íû ïåðàâàðîò, ÿê³ çëàäç³ëà íåâÿë³÷êàÿ ãðóïà ïðàâàáÿðýæíûõ ïàëêî ¢í³êà¢, íåçàäàâîëåíûõ óìîâàì³ Ãàäçÿöêàãà ïàãàäíåíüíÿ. À øòî ãýòû ïåðàâàðîò àäáû¢ñÿ ¢ñÿãî ïðàç äâà ìåñÿöû ïàñüëÿ òàãî, ÿê Âûãî¢ñê³ íàí¸ñ ðàøó÷óþ ïàðàçó ðàñåéñê³ì äû ¢êðà³íñê³ì ïðàðàñåéñê³ì ñ³ëàì, äûê ãýòà çìî¢í³ê³ ïàäíåñüë³ ðàñåéöàì íå÷àêàíû ïàäàðóíàê. ßêà¢ëåâà âûñî¢âàå äàïóø÷ýíüíå, øòî ¢êðà³íñê³ áîê íÿ ìå¢ ñòðàòýã³÷íàé ïàòðýáû ïðûìàöü ñôàëüñûô³êàâàíóþ ðàñåéöàì³ êîï³þ Ïåðøàãà Ïåðàÿñëà¢ñêàãà ïàãàäíåíüíÿ çà àñíîâó äà ¢êëàäàíüíÿ Äðóãîãà Ïåðàÿñëà¢ñêàãà ïàãàäíåíüíÿ. Ðàñåéöû áûë³ òàäû ñëàáûì³ ³ ñàñòóï³ë³ á, êàë³ á óêðà³íñê³ áîê âûêàçà¢ ïðàòýñò ñóïðàöü ôàëüñûô³êàöû³. Àëå íà òîé ÷àñ “äîéë³äû äçÿðæàâû” ¢æî ñòðàö³ë³ êàíòðîëü íàä ïàäçåÿì³, ³ íåçàëåæíàñüöü Ãåòìàíø÷ûíû áûëà ïàäàðâàíàÿ. 3. Âà ¢ñ³õ ³íøûõ äàñüëåäàâàíüíÿõ ³äçå ãàâîðêà ïðà íàñòóïíû ïàâàðîòíû ïóíêò ó ã³ñòîðû³ Ãåòìàíø÷ûíû — Ïÿòðî¢ñêóþ ýðó. Êàðîòê³ ïàäðó÷í³ê ïà ã³ñòîðû³ Ãåòìàíø÷ûíû à¢òàðñòâà Ëåàí³äà Ìåëüí³êà íàäðóêàâàëà Ì³í³ñòýðñòâà àäóêàöû³. ¨í íå ãðóíòóåööà íà àðõ³¢íûõ êðûí³öàõ, àëå ¢êëþ÷àå ¢ ñÿáå øìàò çäàáûòêà¢ äçÿðæà¢í³öêàé ã³ñòàðûÿãðàô³³ ³ ã³ñòàðûÿãðàô³³ Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ, ÿêàÿ ðàíåé ³ãíàðàâàëàñÿ. Ìåëüí³ê áóäóå äðàìàòóðã³þ òýêñòó íà ïðîö³ñòà¢ëåíüí³ äâóõ ãåòìàíà¢-ñóïåðí³êà¢ ïàñüëÿìàçýïà¢ñêàé ïàðû. Ç àäíàãî áîêó âûñòóïàå àñüöÿðîæíû ²âàí Ñêàðàïàäçê³ — ¸í, ÿê êîë³øí³ áë³çê³ ïàïëå÷í³ê Ìàçýïû, çíàõîäç³¢ñÿ ïàä ï³ëüíûì ðàñåéñê³ì íàãëÿäàì, àëå ¢ñ¸ ÿø÷ý íàìàãà¢ñÿ çüáåðàã÷û õàöÿ á ðýøòê³ ³íñòûòóöûÿ¢ Ãåòìàíø÷ûíû, àäíà÷àñíà ðîáÿ÷û ¢ñ¸ íåàáõîäíàå äëÿ òàãî, êàá çàëàãîäç³öü öàðà-ðýôàðìàòàðà. Ç ïðîö³ëåãëàãà áîêó äçåéí³÷àå Ìàçýïà¢ íàñòóïí³ê Ï³ë³ï Îðë³ê — òîé, ïåðàáûâàþ÷û ¢ ýì³ãðàöû³, íÿñòîìíà çàêë³êà¢ ý

¢ðàïåéñê³ÿ êðà³íû àñóäç³öü Ðàñåþ ³ ïðûçíàöü ñïðàâÿäë³âû õàðàêòàð ÿãîíàå áàðàöüáû äûé áåçóïûíîà ïë¸¢ ³íòðûã³ ç ìýòàé âÿðíóöòà äà ¢ëàäû — ïàä àñìàíñêàé, òàòàðñêàé àáî øâýäçêàé ïðàòýêöûÿé. Ãåòìàí ²âàí Ñêàðàïàäçê³ ñòà¢ ãàëî¢íûì ïýðñàíàæàì âûêëàäçåíàé ó ïåðøàé ÷àñòöû êî³æê³ Àëÿêñàíäðà Ãóðæûÿ ³ ÷àñòêîâà ðýâ³ç³ÿí³ñöêàé á³ÿðäàô³³. Ã³ñòîðûê³ Õ²Õ ñòàãîäçüäçÿ (÷ûÿ ã³ñòàðûÿðäàô³ÿ áûëà ¢ çíà÷íàé ìåðû íàðîäí³öêàé) íÿ íàäòà øàíâàëë³ Ñêàðàïàäçêàãà, ÷àñòà ïâêàçâàþ÷û ÿãî ïëëàõë³âûì ³ ñëàáûì âàëàäàðîì, ÷äëâåêàì, øòî áû¢ ïàñëóõìÿíûì ³íñòðóìýíòàì öàðñêàãà íàìåñüí³êà, ÿê³ ¢åñü ÷àñ àæûöüöÿ¢ëÿ¢ íàä ³ì íàãëÿä, ìóæàì, çàöþêàíûì ñâà¸é æîíêàé Íàñòàé ³ àòî÷àíûì ñêâàïíûì³ ³ ñêàðóìïàâàíûì³ ñâàÿêàì³; ÿãî àáâ³íàâà÷âæë³ òàêñàìà ¢ òûì, øòî ¸í ñòâàðû¢ âÿë³êåå íàïðóæàíüíå ¢ ñàöûÿëüíûõ ñòàñóíêàõ, àïàäàòêââà¢øû êàçàêî¢, ïåðàòâàðû¢øû âîëüíûõ ñÿëÿíà¢ ó çàëåæíûõ íáéì³òà¢ ³ ðàçäà¢øû çåìë³ Ãåòìàíø÷ûíû ðàñåéñê³ì äû ¢êðà³íñê³ì àáøàðí³êàì. Äàñüëåäàâàíüíå, ïðàâåäçåíåå Ãóðæûåì, íåñóííåíà, óíîñ³öü êàðýêòûâû ¢ ãýòûÿ ñòýðýàòûííûÿ ¢ÿ ¢ëåíüí³. À¢òàð ìàëþå ãåòìàíà ÿê ïàìÿðêî¢íà ïðàðàñåéñêàãà ïðãàìàòûêà, ÿê³ íàìàãà¢ñÿ çàëãàîäöü Ïýòðà, àäíà÷àñîâà âåäó÷û äàêëàäíà âûçíà÷àíóþ ïàë³òûêó, ñê³ðàâàíóþ íà çàõâàíüíå êàçàöêàå ñûñòýìû, ðàçüâ³öüö¸ ýêàíîì³ê³ Ãåòìàíø÷ûíû ³ ïðûíûíåíüíå ÿå âàéñêîâàãà çàíÿïàäó. Õàöÿ äàñüëåäàâàíüíå Ãóðæûÿ áàãàòàå íà ðàçíàñòàéíûÿ ïàäðàáÿçíàñüö³ é ÷àñòêîâà ãðóíòóåöòà íà âûêàðûñòàíüí³ àðõ³¢íûõ ìàòýðûÿëà¢, ÿãîíàÿ “ðýâ³ç³ÿí³ñöêàÿ” ³íòýðïðýòàöûÿ ïðûêåòíà íå àäðîçüí³âàåöà äà ³íòýðïðýòàöû³ Ìåëüí³êà, ÿê³, ó ñâàþ ÷àðãó, àðûåíòàâà¢ñÿ íà òëóìà÷ýíüíå, -ïðàïàíâàíàå Âÿ÷àñëâàì Ë³ï³íñê³ì, çàñíâàëüí³êàì äçÿðæà¢í³öêàé øêîëû. Ïðà öÿæêàñüö³ çàõâàíüíÿ ¢êðà³íñê³õ ³íñòûòóûÿ¢ ó ³ìýðû³ Ïÿòðà ², ÿêàÿ ïåðàáûâàëà ¢ ïðàöýñå íÿñïûíàà ðýòàðìàâàíüíÿ äû öýíòðàë³çàöû³, äýòàë¸âà àïàâÿäåöòà ¢ íàäçâû÷àé ö³êàâûì íîâûì äàñüëåäàâàíüí³ Â³êòàðà Ãàðàáòà. Àáàïåðòàÿ íà ýêñòýíñ³¢íû àðõ³¢íû ïîøóê, ãýòàÿ êàíäûâàöêàÿ âûñýðòàöûÿ çàñÿðÏäæâàå ñâàþ ãàëî¢íóþ ¢âàãó íà ïåðøàé Ìàëåðàñ³éñêàé êàëåã³³ (1722—1727). Çàäóìàíàÿ ÿê ãàëî¢íû ³íñòðóìýíò ³ïîýðñêàé àäì³í³ñòðàöûéíàé ³íêàðïàðàöû³ Ãåòìàíø÷ûíû, Ìàëåðàñ³éñêàÿ êàëåã³ÿ ñòàëà ïåðøûì âûïàâêàì, êàë³ðýãóëÿðíû ³ïîýðñê³ äàì³í³ñòðàöûéíû îðãàí áû¢ ïðîñòà íàê³íóòû íà àäì³í³ñòðàöûéíóþ ³ þðûâû÷íóþ ñòðóêòóðó Ãåòìàíø÷ûíû. Ääç³íàé õàðàêòàðñòûêàé Ìàëåðàñ³éñêàé êàëåã³³, ÿêàÿ ðîçüí³ëà ÿå àä ³íøûõ ³ïîýðñê³õ êàëåã³ÿ¢, áûëî òîå, øòî ìåñüö³ëàñÿ ÿíà ¢ Ãëóõàåå, òàãà÷àñíàé ñòàë³öû Ãåòìàíø÷ûíû. Íàêàçíû ãåòìàí Ïà¢êî Ìàëóáîòàê äû ¢êðà³íñêàÿ àäì³í³ñòðàöûÿ ÷ûí³ë³ àêòû¢íû ñóïðàö³¢ ïðýòýíç³ÿì

Ìàëàðàñ³éñêàé êàëåã³³, àáðà¢øû çà ñòðàòýã³þ àäìîâó àä ñóïðàöî ¢í³öòâà äû ïàää÷ó áÿñêîíöûõ ñêàðãà¢ ó Ñàíêò-Ïåöÿðáóðã, ³ ãýòàÿ êàìïàí³ÿ òàê ðàçüþøûëà Ïÿòðà, øòî ¸í çàãàää¢ àðûøòàâàöü íàêàçíîãà ãåòìàíà ³ ¢ñ³õ ÿãî íàéäë³æýéøûõ ñëóæáîâ¢öà¢. Ãýòûÿ àðûøòû ääë³ ìàã÷ûìàñüöü Ìàëàðàñ³éñêàé êàëåã³³ ¢çÿöü ó ñâàå ðóê³ ³ ðýñòðóêòóðûçâàöü óñ¸ ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàå ê³ðàâàíüíå äû ô³íàíñû. Íà 1725 ãîä ó àïàðàöå Êàëåã³³ ïðàöàâàëà áîëüø çà 60 ÷ûî ¢í³êà¢, âûõàäöà¢ ç Ðàñå³. Òðàäûôûéíàÿ ¢êðà³íñêàÿ ã³ñòàðûÿðàò³ÿ àï³ñâàëà ãýòóþ äçåéíàñüöü íÿ òîëüê³ ÿê ãâàëòà¢í³öêóþ é áðóòàëüíóþ, àëå ³ ÿê íàäçâû÷àé õààòû÷íóþ. Àëå Ãàðàáäö ïåðàêàíà ¢÷à äàâîäç³öü, øòî õàöÿ ìýòàäû Êàëåã³³, ìàã÷ûìà, ³ áûë³ áðóòàëüíûì³, àëå ÿíû ãýòàêñàìà áûë³ íääçâû÷àé ýôýêòû¢íûì³, ó ïðûâàòíàñüö³, ó çáîðû ïàäàòêà¢ äû ïàâåë³÷ýíüí³ ïðûáûêà¢, ÿê³ÿ ³øë³ ç ãýòàå êðûí³öû. Óïåðøûíþ ¢ñå ãýòûÿ ïðûáûê³ ïðîñòûì øëÿõàì òðàïëÿë³ ¢ Ìàñêâó, ³ òàê³ì ÷ûíàì áûëî ñüö¸ðòàå ¢ñÿêàå àäðîçüíåíüíå ïàì³æ óêðà³íñê³ì ³ ³ïíýðñê³ì nêàðáàì³. Òàê Ãåòìáíø÷ûíà âûéøëà íà ïðîñòóþ äàðîãó ää ïî¢íàãà çüë³öüöÿ ç ³ïíýðûÿé. Àëå ñüìåðöü Ïÿòðà ² ³ ää ïý¢íàé ñòóïåí³ ñïðûíàÿ ëàá³ñöèàÿ ïàë³òûêà áóäó÷àãà ãåòìàíà Äàí³êû Àïîñòàëà, à òàêñàìà áàðàöüáà ïàì³æ Ìàëàðàñ³éñêàé êàëåã³ÿé ³ íàéìàãóòíåéøûì ðàñåéñê³ì àáøàðí³êàì Ãåòìàíø÷ûíû Àëÿêñàíäðàì Ìåíøûêàâûì ïðûâÿë³ çàìåñò òàãî äà çàêðûöüÿ Ìàëàðàñ³éñêàé êàëåã³³ é ÷àñòêîâàãà äàðàäæýíüíÿ ¢êðà³íñêàé à¢òàíîì³³, àæ äà àñîáíàé (àëå êàíòðàëÿâàíàé ç öýíòðó) ñûñòýìû ïääàòêàääêëäàíüíÿ. Ó äàäàòàê äà ïàäðó÷í³êà¢ ³ äàñüëåä÷ûûê³õ ìàíàãðàò³ÿ¢ íàâóêî¢öû àïóáë³êàâàë³ êîëüê³ çáîðí³êà¢ äàêóìýíòà¢, øòî äàòû÷àöü âûòîêà¢ íàéíî¢øåå ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàñüö³. Ïóáë³êàöûÿ Êàíñòûòóöû³ 1710 ãîäó ìàå ïåðàäóñ³ì ïàë³òû÷íåå çíà÷ýíüíå. Ãýòàÿ êàíñòûòóöûÿ, óêëäçåíàÿ ³ àäðÿäàãàâàíàÿ ïàñüëÿ àáðàíüíÿ ãåòìàíàì Ï³ë³ïà Îðë³êà, ÿê³ çíàõîäç³ ¢ñÿ íà ýí³ãðàöû³, ñüöüâÿðäæåå, øòî “¡êðà³íà àáàïàë Äíÿïðà ìåå áûöü íà âå÷íûÿ ÷àñû âîëüíàé àä ÷óæîãà ïàíàâàíüíÿ”, ³ àêóðàò íà ãýòà çüâÿðíó¢ àñàáë³âóþ ¢âãáó ¢ ñâà³ì óñòóïíûì àðòûêóëå, øòî ïàïÿðýäí÷åå ïóáë³êàöû³, òàãà÷àñíû ì³í³ñòàð þñòûöû³ Ñÿðãåé Ãàëàâàòû. ² õàöÿ Êàíñòûòóöûÿ 1710 ãîäó áûëà ¢åâäçåíà òîëüê³ íà êàðîê³ ÷àñ ³ ¢ âåëüì³ ìàêîé ÷àñòöû ¡êðà³íû, ÿíà çüÿ¢ëÿåöà, áåç óñÿêàãà ñóìåâó, íàéâ³äàâî÷íåéûì òýàðýòû÷íûì âûðàæýíüíåì ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàñüö³, ³ìêíåíüíÿ äà ñâàáîäû äû êàíñòûòóöûêíàãà ïàðàäêó — ïðû÷ûì óñ¸ ãýòà, ÿê ïàâêðýñüë³¢ Ñÿðãåé Ãàëàâàòû, áûëî ñòàðìóëÿâàíà çàäî¢ãà äà çüÿ¢ëåíüíÿ àìýðûêàíñêàå Äýêëÿðàöû³ íåçàëåæíàñüö³. Öÿïåðàøíÿÿ ïóáë³êàöûÿ Îðë³êàâàé êàíñòûòóöû³ çðîáëåíà ÿê ïääàðóíêàâå âûäàíüíå — ñòàðääà¢í³ì øðûôòàì, íà

ïàïåðû, øòî ³ì³òóå ïàïåðó, ÿêîé êàðûñòàë³ñÿ ¢ XVIII ñò., çü ì³í³ìàëüíàé êîëüêàñüòþ çà¢âàã ³ íàâóêîâàãà àïàðàòó. Êàíñòûóóûÿ ïàäàåöà ÷àòûðìà ìîâàì³: êí³æíàé óêðà³íñêàé, ëàö³íñêàé ³ äîáðûì³ ïåðàêëàäì³ íà ñó÷àñíóþ ¢êðà³íñêóþ ³ àíãåëüñêóþ. Ïàë³òû÷íàÿ ã³ñòîðûÿ Ãåòìàíø÷ûíû ¢ äàêóìýíòàõ Ìåëüí³êà — ãýòà äàíàìî³æ ëëÿ ÂÍÓ, óõâàëåíû Ì³í³ñòýðñòâàì àäóêàöû³. Ó ³ì ïàäàçåíàÿ âåëü³ äîáðàÿ ïàäáîðêà äàêóìýíòà¢ ïðà ïàë³òûêó ðàñåéñêàãà ¢ðàäó àä ÷àñî¢ ê³ðàâàíüíÿ ãåòìàíà Ñêàðàïàäçêàãà äà ñêàñàâàíüíÿ ¢êðà³íñêàå à ¢òàíîì³³ (1708—1786). Àëå æ òàì íå àñüâÿòëÿþöà àí³ ïàë³òû÷íûÿ ³äý³, àí³ ïàìêíåíüí³ ¢êðà³íñêàãà áîêó. ² íàðýøöå, Ê³ðûëà Â³ñëàáîêà¢ ïàäðûõòàâà¢ ³ íàíîâà âûää¢ àäç³íû çáîðí³ê çàêîíà¢, óêëàäçåíûõ çà Ãåòìàíø÷ûíé, — êîäýêñ çàêîíà¢ 1743 ãîäó. Ãýòàÿ ïðàöà — íå ïåðàäóê ïåøàå ïóáë³êàöû³, ÿêóþ çðàá³¢ ó 1879 ãîäçå âûá³òíû ã³ñòîðûê ïðàâà Àëýêñàíäð Ê³ñüöÿê³¢ñê³: Â³ñëàíêà¢ àáíàðîäàâà¢ íîâàäêðûòû àñîáí³ê êîäýêñó çàêîíà¢, ÿê³ íåêàë³ áû¢ ïàäàäçåíû íà çàöüâÿðäæýíüíå ¢ Ñýíàò ³ òàìó ìîæà ë³÷ûöà ÿãîíàé àïîøíÿé âýðñ³ÿé. À¢òàð ïàðà¢íî¢âàå ãýòóþ âýðñ³þ ç óñ³ì³ ³íøûì³ íàÿ¢íûì³ êîï³ÿì³ ³ ïàäàå ¢ ñâà³ì óñòóíå äà êî³æê³ íÿ òîëüê³ ãðóíòî¢íàå äàñüëåäàâàíüíå þðûäû÷íûõ íîðìà¢ ³ ïðàêòûê³ Ãåòìàíø÷ûíû, à ³ êàìýíòàð, ÿê³ äÿìàíñòðóå, ÿê ãýòûÿ íîðìû äàëþñòðî¢âàë³ ¢çðîâåíü ðàçüâ³öüöÿ ãðàìàäçòâà. Õàöÿ àäðàäæýíüíå ñó÷àñíûì³ ¢êðà³íñê³ì³ ã³ñòîðûêì³ çäàáûòêà¢ ³õíûõ ïàïýðýí³êà¢ çäåööà åëüì³ çíà÷íûì, ³ñíóþöü òàêñàìà ïðàãàëû, ÿê³ÿ àäðàçó ê³äàþööà ¢ âî÷û (ïåðàäóñ³ì ãýòà äàòû÷ûöü ïðàöà¢, àíóáë³êàâàíûõ íà Çàõàäçå). Íàïðûêëàä, ñêëàäâàåööà ¢ðàæàíüíå, øòî áàëüøûíÿ à¢òàðà¢, ïðàöû ÿê³õ òóò ðàçãëåäæàíûÿ, íÿ ìàþöü í³ÿêàãà ¢ÿ¢ëåíüíÿ àí³ ïðà 600-ñòàðîíêàâóþ á³ÿãðàô³þ ãåòìàíà Ïÿòðà Äàðàøýíê³, íàï³ñàíóþ Çüì³òðîì Äàðàøýíêàì, àí³ àá ïðàöû Àðýñòà Ñóáóýëüíàãà ïðà ìàçÿï³íöà¢, àí³ ïðà ìà¸ äàñüëåäàâàíüíå, ÿêîå äàòû÷ûöü ñêàñàâàíüíÿ à¢òàíîì³³ Ãåòìàíø÷ûíû (íàâàò íå çâàæàþ÷û íà òîå, øòî ïåðàêëàäû àïîøí³õ äçüâþõ ïðàöà¢ íÿ òàê äà¢íî äïóáë³êàâàíûÿ ¢âà ¡êðà³íå). Ìàëà òàãî, ó ñâà³õ ïîøóêàõ âûòêà¢ íàéíî¢øàå ¢êðà³íñêàå äçÿðæà¢íàñüö³ ÿíû íå çìàãë³ àñüâÿòë³öü öýíòðàëüíóþ òýìó: ïðàáëåì ëåã³òûìíàñüö³. Ñòâîðàíàÿ êàçàöêàé øàáëýé Ãåòìàíø÷ûíà ìàãëà àïðà¢äàöü ñâà¸ ³ñíàâàíüíå òîëüê³ ïàä ïðàòýêôÿé ÿêîãà-íåáóäçü ëåã³òûìíàãà âàëäàðà. Ïîøóê³ ëåã³òûìíàñüö³ àáóìîâ³ë³ ³ çàìåæíóþ ïàë³òûêó Öìÿëüí³öêàãà, ³ çàêëþ÷àíûÿ ³ øëþáíûÿ ñàþçû. Áðàë ëåã³òûìíàñüö³ ìå¢ òàêñàìà âÿë³ê³ ¢ïëû¢ íà íîâàñôàðìàâàíóþ ýë³òó, ÿêàÿ ïàâ³íía áûëà àïðà¢äâàöü ñâîé ñòàòóñ çâàðîòàì äëüáî äà òðàâûû³, äëüáî äà çàêîíó (ãýòóþ ïðàáëåì òðîøê³ êðàíàå Â³ñëàíêà¢). 4. Ïîñòàâöêàÿ

ðýêàíñòðóêöûÿ ã³ñòîðû³ Ãåòìàíø÷ûíû ëåäçüåå òîëüê³ ðàñïà÷àëàñü. Ìàã÷ûìàÿ ïðàãðàìà ãýòàãà ïà¢òîðíàãà àäêðûüöÿ ³ àäðàäæýíüíÿ ïðàäóãëåäæâàå íàñòóïíûÿ ïðûÿðûòýòû. Ïåðàäóñ³ì íåàáõîäíà ïåðàãëåäçåöü ³ ïåðààòàí³öü ïðàáëàìó ïàõîäæàíüíÿ äû ðàíüíÿãà ðàçûâ³öüöÿ Ãåòìàíø÷ûíû ¢ øûðýéøûì ãåàïàë³òû÷íûì êàíòýñüöå. Ãýòà çàêë³ê âÿðíóöòà äà òðàäûôéíàé ïàë³òû÷íàé ã³ñòîðû³, ÿêàÿ ðàíåé áûëà íàñòîëüê³ àôàðáàâàíàÿ êàí÷àòêîâûì âûí³êàì — ïàãëûíàíüíåì Óêðà³íû Ðàñåÿé, — øòî ìåñöà ¡êðà³íû ¢ ì³æíàðîäíûì êàíòýñüöå XVI—XVIII ñòàãîäçüäçÿ¢ çàñòàåöòà êðûõó íÿÿñíûì. Ïà¢íåçàëåæíàå ïàë³òû÷íàå ¢òâàðýíüíå — êàçàöêàÿ Ãåòìàíø÷ûíà — ìàãëî âûæûöü, òîëüê³ ìàþ÷û äîáðûÿ ñòàñóíê³ õàöÿ á ç äâóìà ña ñâà³õ ìàãóòíûõ ñóñåäçÿ¢, à ãýòà ÷àñòà àêàçâàëàñÿ íåìàã÷ûìì. Êàçàöêàÿ äçÿðæàâà ìóñ³ëà ¢âåñü ÷àñ áàëÿínàâàöü ïää ö³ñêàì ñóñåäí³õ äçÿðæàâà¢, ³íòàðýñû ÿê³õ àí³ÿê íå ñóíääæ³: ç-çà ãýòàãà ¢ ðîçíûÿ ÷àñû Êàçàöêàÿ ¡êðà³íà øóêàëà ïðàòýêöû³ òî ¢ Ìàñêîâ³³, òî ¢ ïîëüñêà-ë³òî¢ñêàé Ðý÷û Ïàñïàë³òàé, òî ¢ Àñìàíñêàé ³ìÿðû³, òî ¢ Øâýöû³. Êàá äöàí³öü óêðà³íñêà-ðàñåéñê³ÿ ¢çàåì³íû ç íîâàé ïýðñïýòûâû, íåàáõîäíà òàêñàìà êðûòû÷íà ïåðàãëäçåöü òûÿ ñûòóàöû³, ó ÿê³õ âûáàð Óêðà³íû íÿ áû¢ ðàñåéñê³ì. Óñ¸ ïûòàíüíå ¢êðà³íñêà-ðàñåéñê³õ ñòàñóíêà¢ ìàå áûöü ïåðàôàðìóëÿâàíàå — âàðòà ääìîâ³ööà àä òàê³õ ïàíÿòêà¢, ÿê “àá’ÿäíàíüíå”, “óçüÿäíàíüíå”, “ñàþç”, “êàíôýäýðäöûÿ” àáî “ïðàòýêòàðàò”, ³ ïðààíàë³çàâàöü àêòóàëüíûÿ ³íòàðýñû äû ïàë³òûêó áâóõ áàêî¢. Âàæíûÿ ïûòàíüí³, ÿê³ÿ ïàòðàáóþöü ðàçãëÿäó ¢ ãýòûì ïëÿíå: ÷àî ìåíâ³òà ïðàãíó¢ äàñÿãíóöü Õìÿëüí³öê³, çàêëþ÷àþ÷û Ïåðàÿñëà¢ñêàå ïàãàäíåíüíå? ßê³ì³ áûë³ ìýòû Ìàñêîâ³³ ¢âà ¡êðà³íå ³ ¡ñõîäíÿé Ý¢ðîïå? Ó ÿê³õ ïóíêòàõ ³íòàðýñû àáîââóõ áàêî¢ ñóïàäàë³ àëüáî íå ñóïàäàë³? Íàéâ³äàâî÷íåéûì ñóïîëüíûì ïàë³òû÷íûì ³íòàðýñàì áûëà áàðàöüáà ç ïîëüñêà-ë³òî¢ñêàé äçÿðæàâàé. Õìÿëüí³öê³ ³ íåêàòîðûÿ ÿãîíûÿ íàñòóïí³ê³ ³ìêíóë³ñÿ çàñíàâàöü ÿê ìããà áîëüøàå êàçàöêàå ïàë³òû÷íåå ¢òâàðýíüíå êîøòàì Ðý÷û Ïàñïàë³òàé. Àáíâê öÿãàì áîëüøàé ÷àñòê³ XVII ³ XVIII ñòàãîäçüäçÿ¢ Ìàñêîâ³ÿ ïðàâîäç³ëà ïàë³òûêó ì³ðíûõ ³ íàâàò äîáðûõ ñòàñóíêà¢ ç Ïîëüø÷àé. Õìÿëüí³öê³, äà çàêëþ÷ííÿ Ïåðàÿñëà¢ñêàå äàìîâû, ìóñ³¢ ðàç çà ðàçàì ïåðàêîíâàöü ³ ñïàêóøàöü Ìàñêâó ïðûëó÷ûööà äà ïðîò³ïïëüñêàå êàë³öû³. Óæî ïðàç ãîä Ìàñêîâ³ÿ çàêëþ÷ûê çàì³ðýíüíå ç Ïîëüø÷àé (1656), ïàçáàâ³¢øû òàê³ì ÷ûíàì Õìÿëüí³öêàà ãàëî¢íàå êàðûñüö³, íà ÿêóþ ¸í ñïàäçÿâà¢ñÿ, çàêëþ÷àþ÷û Ïåðàÿñëà¢ñêàå ïàãàäíåíüíå. Ïàñüëÿ Àíäóñà¢ñêàãà çàì³ðýíüíÿ (1667) äû çàêëþ÷àíãà ¢ 1686 ãîäçå “Âå÷íàãà ì³ðó” Ìàñêîâ³ÿ ïðûïûí³ëà çìàãàíüíå ç Ïîëüø÷àé ³ ïàãàäç³ëàñÿ ðàçüäçÿë³öü

Ãåòìàíø÷ûíó íà ïîëüñêàå Ïðàâàáýðýææà ³ ðàñåéñêàå Ëåâàáýðýææà. Êîæíû ãåòìàí àæ äà Ìàçýïû ¢êêþ÷íà ïåñüö³¢, çäàåöòà, ïëÿíû äàëó÷ûöü Ïðàâàáýðýæíóþ ¡êðà³íó — ã.çí. ìå¢ ³íòàðýñ, ÿê³ ¢âàõîäç³¢ ó ñóïÿðý÷íàñüöü ç ³ìêíåíüíåì Ìàñêîâ³³ ïäàòðûë³âàöü äîáðûÿ àäíîñ³íû ç Ïîëüø÷àé. Âàðòà ãýòàêñàìà êðûòû÷íà ïåðàãååçåöü ìàñêî¢ñêàå ñòà¢ëåíüíå äà ïðûëó÷íýüíÿ ¡êðà³íû. Íààáóé ìÿðêóþöü, í³áûòà ïàñüëÿ Ïåðàÿñëàâà öàð ïàñòàíâà³¢, øòî “Ìàëàðîñ³ÿ” ïâà³íía çíàõîäç³ööà ¢ ÿãîíûì âå÷íûì óëäàðàíüí³. Ïàêàç÷ûêàì³ ãýòàå íîâàå ðýàëüíàñüö³ áûëà çûìåíà öàðñêàãà òûòóëó ³ ïàòðàáàâàíüíå, êàá óêðà³íñêàå íàñåëüí³öòâà ïðûñÿãàëà íà âåðíàñüöü öàðó. Àëå íà ïðàöÿãó áîëüøàé ÷àñòê³ XVII ñòàãîäçüäçÿ Ìàñêîâ³ÿ ñòàâ³ëàñÿ äà Ãåòìàíø÷ûíû ÿê äà íå÷àãà äðóãàðàäíàãà. Ó ñòàñóíêàõ ç Ïîëüø÷àé Ìàñêîâ³ÿ, ÿê ïäàäåöòà, øìàò áîëüø ïðàñÿêàëàñÿ àáðàçàé öàðñêàãà òûòóëó ç áîêó ïàëÿêà¢ àëüáî ïðýòýíç³ÿì³ ðàñåéñêàãà öàðà íà ïîëüñêóþ êàðîíó, ÷ûñÿ ïðýòýíç³ÿì³ íà ¢ëääàíüíå “Ìàëàðîñ³ÿé”. Ãàëî ¢íûÿ ïûòàíüí³, ÿê³ÿ âàðòà ðàçãëåäçåöü ó ãýòûì êàíòýñüöå, áà÷àööà òàê³ì³: ö³ ¢ XVII ñòàãîäçüäç³ Ìàñêîâ³ÿ ãëÿäçåëà íà Ãåòìàíø÷ûíó ÿê íà íåää’åìíóþ ÷àñòéó öàðñê³õ óëääàíüíÿ¢, ö³ êàçàê³ áûë³ äëÿ ÿå òîëüê³ ìàðã³íäëüíûì³ õà¢ðóñüí³êàì³, àä õà¢ðóñó çü ÿê³ì³ ÿíà çà¢æäû ìàãëà ääìîâ³ööà ¢ ³íòàðýñàõ çàëëþ÷ýíüíÿ ì³ðó ç Ïîëüø÷àé? Ö³ áûëà Ìàñêîâ³ÿ ãàòîâàÿ àääàöü íÿ òîëüê³ Ïðàâàáýðýææà, à ³ ¢ñþ ¡êðà³íó (³äýþ äàìîâ³ööà àä Óêðà³íû âûëó÷û¢ Àôàíàñ³é Ëà¢ðýíöüåâ³ ÷ Îðäç³í-Íàø÷îê³í, ÷àëàåâê, ÿê³ âûçíà÷à¢ ðàñåéñêóþ çàìåæíóþ ïäë³òûêó ¢ 1660-õ ãàäàõ)? Ëþáîå äàñüëääàâàíüíå ðàçüâ³öüöÿ äû ë³êâ³äàöû³ Ãåòìàíø÷ûíû ïàâ³íía áûöü çüìåø÷àíûì ó êàíòýêñò àãóëüíàé ýâàëþöû³ Ðàñåéñêàé ³ìÿðû³. Ó XVII äû íà ïà÷àòêó XVIII ñòàãîäçüäçÿ¢ áûë³ äâà äçÿðæàâàáóäà ¢í³÷ûÿ ïðàåêòû: Ãåòìàíø÷ûíû ³ ³ìÿðñêàé Ðàñå³. Ïðàåêò Ãåòìàíø÷ûíû òàê ³ íÿ áû¢ çàâåðøàíû, áî ÿíà òàê ³ íå çìàäëà ïåðàòâðûöà ¢ ñòàá³ëüíàå ³ íåçàëåæíàå ïäë³òû÷íàå ¢òâàðýíüíå. Àäíàê ìîæíà ñêàçàöü, øòî ïðàåêò äà ïÿ¢íàå ìåðû áû¢ ïàñüÿõîâûì, áî Ãåòìàíø÷ûíû ïðà³ñíàâàëà áîëüø çà ñòàãîäçüäçå ¢ ÿêàñüö³ à¢òàíîìíàé ÷àñòê³ Ðàñåéñêàå ²ìýðû³. Ó ÷ûì ãýòûÿ äâà äçÿðæàâàáóäà¢í³÷ûÿ ïðàåêòû ¢âàéøë³ ¢ ñóïÿðý÷íàñüöü ³ ¢ ÷ì ÿíû çüáÿãàë³ñÿ? Çàñâàåíüíå çàõîäí³õ ááñàëþôûñô³õ ìàáÿëÿ¢ îÌæà áûöü àäíûì ç êëþ÷î¢-òëóìà÷ýíüíÿ¢ òàâî, ÷àìó ¢ ïàë³òûôû Ðàñå³ ¢ XVIII ñòàãîäçüäç³ äàáûë³ñÿ òàê³ÿ çüìåíû. Çàõîäí³ÿ ááñàëþôûñô³ÿ äçÿðæàâû õàðàêòàðûçàâàë³ñÿ ¢çìàöíåíüíåì äçÿðæà¢íàãà êàíòðíëþ ³ àêòû¢íàñüö³, ó ïðûâàòíàñüö³, ó íûòàíüíÿõ ðàöûÿíàë³çàöû³ ¢ðàäàâàíüíÿ, ïàåå³÷ýíüíÿ äçÿðæà¢íûõ ïðûáûòêà¢ äû

çààõâî÷âàíüíÿ ðàçüâ³öüöÿ. Ï¸òàð ², ÿê³ ñüâÿäîìà ¢âîäç³¢ ó ñÿáå çàõîäí³ÿ ìàäýë³ äçÿðæà¢íàãà ê³ðàâàíüíÿ, ðàñïà÷à¢ ïàë³òûêó âûñìîêòààíüíÿ ¢ñ¸ áîëüøûõ ýêàíàì³÷íûõ ³ ëþäçê³õ ðýñóðñà¢ ç Ãåòìàíø÷ûíû. Ìàíàðõ³-ðýòàðìàòàðû Ï¸òàð ² ³ Êàöÿðûíà ²² ñòàë³ ðàçãëÿäàöü óêðà³íñêóþ à¢òàíîì³þ ÿê ïåðâøèõ íà øëÿõó ³õîíûõ íàìàãàíüíÿ¢ ñòâàðûöü ñûñòýì ðàöûÿíàëüíàãà äçÿðæà¢íàãà ê³ðàâàíüíÿ. Ó òîé æà ÷àñ íÿ âàðòà çàáûâàööà íà òîå, øòî äîëÿ à ¢òàíîì³³ ÷àñòà áîëüø çàëåæàëà àä ïàëàöàâàé ïàë³òûê³, ÷ûñÿ àä òýíðûÿ¢ óðàäàâàíüíÿ ö³ ðàçüâ³öüöÿ ðàñåéñêàé äçÿðæà¢íàé ñòðóêòóðû. Íàïðûêëàä, ó 1727 ãîäçå ¢êðà³íñêàÿ à¢òàíîì³ÿ áûëà ÷àñòêîâà ääíî¢ëåíàÿ äçÿêóþ÷û ìàéñòýðñêàé ïàë³òûöû ëàá³ðàâàíüíÿ, ÿêóþ ïðû ðàñåéñê³ì äâàðû ïðàâîäç³¢ Äàí³ëà Àïñòàë, à ¢ 1750 ãîäçå Ê³ðûëà Ðàçóìî¢ñê³ áû¢ àáðàíû ãåòìàíà òîëüê³ äçÿêóþ÷û òàìó, øòî ÿãîíû áðàò óñòóï³¢ ó ìàðãàíàòû÷íû øëþá ç ³ìïýðàòðûöàé Ë³çàâåòàé. Äçåñüö³ ¢æî ¢ ñÿðýäç³íå XVIII ñòàãîäçüäçÿ ¢êðà³íöû ïà÷àë³ ãðàöü óñ¸ áîëüøóþ ðîëþ ¢ ³ìïýðñêàé ïàë³òû÷íàé ñûñòýìå, çàêëþ÷àþ÷û ðîëþ ¢ ³ìïýðñêàé ïàë³òû÷íàé ñûñòýìå ³ïëàöàâûì³ ãðóïî¢êàì³. Ðîëÿ ¢êðà³íöà¢ ó ïðûâàíðíàé ïàë³òûöû Ðàñå³ äàãýòóëü àìàëü íåâÿäîìàÿ ³ íåàñýíñàâàíàÿ. Óäçåë óêðà³íöà¢ ó ³ìïýðñêàé ïàë³òûöû ìå¢ ñâà³ì íàñòóïñòâàì òîé ôàêò, øòî ìíîã³õ çü ³õ ïà÷àë³ áðàöü íà ³ìïýðñêóþ ñëóæáó. Óïëû¢ óêðà³íñêàãà ñüâÿòàðñòâà íà ðàñåéñêóþ öàðêâó äîáðà çàäàêóìýíòàâàíû. À ö³ àêàçâàëà ïðûêìàòíû ¢ïëû¢ íà ³ìïýðñêóþ ïàë³òûêó ¢êðà³íñêàÿ ñüâåöêàÿ ýë³òà? Äýéâ³ä Ñîíäýðñ óâàæàå, øòî òàê [2]. Ö³ áû¢ ãýòû àäòîê óêðà³íöà¢ íà ðàñåéñêóþ äçÿðæà¢íóþ ñëóæáó “íåïàïðà¢íàé” ñòðàòàé äëÿ ¡êðà³íû? ² ö³ áà÷ûë³ òûÿ ¢êðà³íöû íåéêóþ ñóïÿðý÷íàñüöü ïàì³æ ñëóæýíüíåì ³ìïýðû³ ³ çüáåðàæýíüíåì ñâà³õ óëàñíûõ à¢òàíîìíûõ ³íòûòóöûÿ¢? Ãýòûÿ ïûòàíüí³ çàñëóãî¢âàþöü ñóð¸çíàãà ðàçãëÿäó. ²íòýãðàöûÿ ýë³òà¢ çàêðàíåå ïðàáëåì ôàðìàâàíüíÿ ðàñåéñêàãà ³ìïýðñêàãà ³ ¢êðà³íñêàãà ïàë³òû÷íûõ ñüâåòàïãäëÿäà¢ ³ ¢çàåìàñóâÿç³ ïàì³æ ³ì³. Ãýòà ïàòðàáóå äýòàë¸âàãà äàñüëåäàâàíüíÿ âûòêà¢ äû ýâàëþöû³ òàãî ê³ðóíêó äóìàê, ÿê³ îíæíà ðàçãëÿäàöü ÿê ìàëàðóñêóþ ³äýþ, äû ñóâÿç³ ãýòàé ³äý³ ç êàíöýïöûÿé òðîõ ãàë³íà¢ “àãóëüíàðóñêàé” íàöû³: âåë³êàðîñà¢, ìàëàðîñà¢ ³ áåëàðóñà¢. Âîñü êîëüê³ ãàëî¢íûõ ïðàáëåìà¢, øòî ïàòðàáóþöü âûðàøýíüíÿ. Ïîñòàâùèê³ÿ ã³ñòîðûê³ çðàá³ë³ ïåøûÿ êðîê³ ¢ äàñüëåäàâàíüí³ íåêàòðûõ çü ³õ. ßíû íàíîâà ääêðûê³, ÷àñòêîâà àäðàäç³ë³, à ¢ íåêàòðûõ âûïàäêàõ ³ ðýêàíñòðóÿâàë³ ã³ñòîðûþ ðàíüíÿãà ¢êðà³íñêàãà ïàë³òû÷íàãà ¢òâàðýíüíÿ, Ãåòìàíø÷ûíû. ßíû ïàñüïÿõîâà âÿðíóë³ ¢ àáûõîâàê ðàíåé çàáàðîíåíûÿ íàâóêîâûÿ çàáûòê³

äçÿðæà¢í³öêàé ³ íàðîäí³öêàé ã³ñòàðûÿãðàô³³. Ïîñòñàâåöê³ÿ ã³ñòîðûê³ âûéøë³ íà íîâûÿ äàëÿãëÿäû ¢ ïûòàíüíÿõ âûòîêà¢, ñàìà ¢ñüâåäàìëåíüíÿ, óíóòðàíàãà ðàçüâ³öüöÿ Ãåòìàíø ÷ ûíû äû åéíûõ ñòàñóíêà¢ ç Ðàñåÿé. À êàë³ ÿíû ³ íàäàëåé íàíîâà àäêðûâàþöü ³ òëóìà ÷ àöü âûòîê³ íàéíî¢øåå óêðà³íñêàé äçÿðæà¢íàñüö³, òî íÿìà ñóìíåâó, øòî ³õíûÿ âûñ³ëê³ òàêñàìà áóäóöü âûêàðûñòàíûÿ ¢ ïðàöýñå àäêðûöüöÿ, àäðàäæýíüíÿ äû ðýêàíñòðóêöû³ ¢êðà³íñêàãà íàöûÿíàëüíàãà ì³òó.

1 Ãë. Ãåíðã³é Êàñüÿíîâ, Òåíð³ï íàö³é òà íàö³îíàë³çìó. — Êèïâ: Ëèá³äü, 1999. 2 David Saunders, The Ukrainian Impact on Russian Culture. — Edmonton: CIUS, 1985.

Ç óêðà³íñêàå ïåðàêëà¢ Ñÿðãåé Áîãäàí ïàâîäëå: Êðèòèêà, 6/2000.

kacu501

óñïàì³íû ïðà ÕÕ ñòàãîäçüäçå ²ãàð Êà÷óðî¢ñê³

Ïàä âîñåíü 1946 ã. ÿ ïðûåõà¢ ç Êàðûíôû³ íàâåàäöü Çàëüöáóðã, ÿê³ áû¢ òàäû öýíòðàì óêða³íñêàãà æûöüöÿ ¢ À¢ñòðû³: òàì æûë³ íåêàëüê³ ï³ñüìåíü³êà¢, äçåéí³÷à¢ ëÿãåðíû1 òýàòðûê, âûõîäç³ë³ ãàçýòû, ³ñíàâàëà âûäàâåöòâà Ïÿòðà Âàëûíÿêà é ïà÷ûíàëà ñààþ äçåéíàñüöü íÿäà¢íà çàñíàâàíàÿ Ñóïîëêà ¢êðà³íñê³õ íàâóêî¢öà¢, ë³òàðàòàðà¢ ³ ìàñòàêî¢. À ãàëî¢íàå, òàì ïàñÿë³ñÿ ìîé àñàá³ñòû ñÿáàð ³ ë³òàðàòóðíû ääíàäóåö — ìàëàäû ïàýò Áàðûñ Àëÿêñàíäðà¢, ÿê³ òîëüê³ øòî âûäà¢ ñâîé ïåðøû çáîðí³ê. Àä Áàðûñà ÿ äàâåääà¢ñÿ, øòî íàéöÿñüíåéøàå ñÿáðî¢ñòâà çûâÿçâàå ÿãî íå çü çåìëÿêàì³-¢êða³íöàì³, à çü áåëàðóñê³ì ïàýòàì Àëåñåì Ñàëà¢¸ì. Àëåñü áû¢ ìàëàäçåéøû çà íàñ ïà ãàäàõ, äëå âûãëÿäà¢ ñòàðýéøûì äçÿêóþ÷û àêóëÿðàì ³ øûçàìó àä ãàëåíüíÿ ïàáààðîäçüäçþ (ïàäáàðîäçüäçå, ÿêîå òðýáà ãàë³öü äâîé÷û íà äçåíü: çðàíêó ³ çüåå÷àða...). Çðýøòû, ¸í áû ¢ ñòàðýéøûì ³ ïàâîäëå æûöüö¸âàãà äû ë³òàðàòóðíàãà äîñüååäó: áû¢ óæî æàíàòû, à ïåðøû çáîðí³ê ïàñüïå¢ âûäàöü äâà ãàäû òàìó (ÿ íÿ âûäà¢ òàäû ïàêóëü í³âîäíàãà). Ïåðø çà ¢ñ¸ ìû çëàäç³ë³ ë³òàðàòóðíû âå÷àð ó äàíûì (óæî íå ïðûãàäàþ ÿê³ì) ç óêða³íñê³õ ëÿãåðà¢ Çàëüöáóðãáó. Âûñòóïàë³ ¢ñå òðîå ç ÷ûòàíüíåì ñâà³õ âåðøà¢. Øòî òû÷ûööà ìàñòàöêàé ÿêàñüö³, òî âåðøû ñòàÿë³ ïðûáë³çíà íà àäíûì óçðî¢í³, àëå ëåïø çà ¢ñ³õ ÷ûòà¢ Àëåñü. Íà ñòûë³ ÿãî ÷ûòàíüíÿ íå àää³ëàñÿ ìîäíàÿ ¢ Ñàâåöê³ì Ñàþçå ìàíåðà Êà÷àëàâà-Ñòàí³ñëà¢ñêàãà — ÷ûòàöü âåðøû ÿê ïðîçó, ðîáÿ÷û íàéáîëüø ³äû¸öê³ÿ ëÿã³÷íûÿ íàö³ñê³. Íàääâàðîò, Àëåñü äàêëàíà àêöýíòàâà¢ ðûòìàñòóêòóðó âåðøà¢ — òàê øòî ¢âàãà ñëóõà÷î¢ ïëûëà çà ³ì íà õâàëÿõ ðûòì. Ïîòûì ìû ÿø÷ý íåêàëüê³ ðàçî¢ ïðàâîäç³ë³ òàê³ÿ ñóïëüíûÿ âûñòóïû, ó ïðûâàòíàñüö³, ëääç³ë³ ë³òàðàòóðíû ðàí³øí³ê ó ëÿãåðû Ñàí-Ìàðò³í êàëÿ Ô³ëÿõó2, äçå ÿ òàäû æû¢, äû âå÷àð ó Çýýáîäýíå ëÿ Ì³ëüøòàöêàãà âîçåðà. Ïàä ÷àñ ðàçìîâà¢ ç Àëåñåì ÿ ¢ïåðøûíþ ïà÷ó¢ ³ì¸íû íåêàòîðûõ äçåÿ÷î¢ áåëàðóñêàé êóëüòóðû, ÿê³ÿ æûê³ íà Çàõàäçå: Þðêà Â³öüá÷, Íàòàëüëÿ Àðñåíüåâà, Àäàìîâ³÷, Êðóøûíà, Ìàñåé Ñÿäí¸¢ (ÿê³ êàðûñòà¢ñÿ òàäû íàéáîëüøàé Àëåñåâàé ñûìïàòûÿé). Ì³æ ³íøûì, ó Çàëüöáóðãó æû¢ òàäû ÿø÷ý àäç³í áåëàðóñê³ ïàýò, Äóäç³öê³, àëå ìû íå çíàéøë³ çü ³ì øìàò ñóïîëüíàãà, áî êðàâåóãîëüíûì êàìåíàì ñâàéãî ³ñíàâàíüíÿ ¸í ñòàâ³¢ àäíó òîëüê³

ïðàáëåìó: — ßê áû ãýòà âûï³öü? Çðýøòû, ìû ç Áàðûñàì ³ Àëåñåì òàêñàìà áûë³ íÿ ñóïðàöü, êàá ÷àñàì âûï³öü, äëå òîå áûëî äçåñüö³ “íà ìàðã³íýñå” (ÿê êàæóöü ãàë³÷àíå), à çàö³êà¢ëåíàñüöü íàøàÿ çàñÿðîäæâàëàñÿ ãàëî¢íûì ÷ûíàì íà òîëüê³ øòî âûäàçåíûõ êí³æêàõ óêðà³íñê³õ ³ áåëàðóñê³õ à¢òàðà¢, íà ÷àñîï³íûõ ³ ãàçýòíûõ ïóáë³êàöûÿõ ïðàçà³÷íûõ ³ âåðøàâàíûõ òâîðà¢, íà íîâûõ ³ì¸íàõ, ÿê³ÿ ðàç-ïîðàç çüÿ¢ëÿë³ñÿ íà àðá³öå íàøàãà ï³ñüìåíñòâà, ÿêîå ïåðæûâàëà êàðîòêàòýðì³íîâû ëÿãåðíû ðîñêâ³ò. ßêðàç ó òûÿ ãàäû ðàçãàðíóëàñÿ òðýöÿÿ ïà ÷àðçå ¢ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàãà ï³ñüìåíñòâà ë³òàðàòóðíàÿ äûñêóñ³ÿ, ÿêàÿ õâàëÿâàëà íÿ òîëüê³ êðûòûêà¢ ³ ï³ñüìåíí³êà¢, àëå é øûðîê³ÿ êîëû ñïàæû¢öîí¢ ìàñòàöêàãà ñëîâà. (Ïåðøàÿ òàêàÿ äûñêóñ³ÿ ¢çüí³êëà äçåñüö³ íàïÿðýäàäí³ ïåðøàé ñóñûâàòíàé âàéíû, ïài³æ “ðàäçÿíài³”, ÿê³ÿ ïðûòðûë³âàë³ñÿ ðàñ³éñêà-íàðîäí³öêàãà ¢òûë³òàðíàãà ðàçóìåíüíÿ ë³òàðàòóðû, äû “õàöÿíài³”, ÿê³ÿ ñòàÿë³ íà ïàçûöûÿõ çàõîäíåý¢ðàïåéñêàãà ìäýðí³çìó. Äðóãàÿ äûñêóñ³ÿ ïà ÷äëàñÿ ¢ ñÿðÿäç³íå 20-õ ãàäí¢, êàë³ Õâûëÿâû ê³íó¢ ïîêë³ ÷àðûåíòàöû³ íà ý¢ðàïåéñêóþ êóëüòóðó, íàìàãà÷ûñÿ àäàðâàöü óêðà³íñêå ï³ñüìåíñòâà “ää çàäðûïàí³-Ìàñêâû” äû ïàçáàâ³öü ÿâî ïðàâ³íöûéíûõ ðûñà¢.) Äûñêóñ³ÿ ëÿãåðíàãà ïýðûÿäó ¢ñïûõíóëà ïài³æ íåâÿë³ ÷êàé ãðóïî¢êàé ïðûõ³ëüí³êà¢ óêðà³íñêàãà ïàðíàñ³çìó (óâàñíáëåíàãà, ó ïðûâàòíàñüö³, ó òâîð÷àñüö³ ê³å¢ñê³õ íýàêëÿñûêà ¢) äû ïðûõ³ëüí³êài³ “íàöûÿíàëüíà-àðãàí³÷íãà ñòûëþ”, øòî ¢çäûìàë³ íà ø÷ûò òâîð÷àñüöü âûïàäêîâûõ ë³òàðàòàðà¢, ÿê³ÿ áûë³ é çàñòàë³ñÿ äëÿ íàñ “ñàìàçâàíöài³ ¢ ë³òàðàòóðû”. Êàðàòåé êàæó÷û, íàøûÿ ñûìïàòû³ áûë³ òàäû íà áàêó Äçÿðæàâ³íà, Êëýíà, Îðàñòà, ÿê³ÿ âûñòóïàë³ àáàðîíöài³ íýàêëÿñû÷íûõ òðääûöûé. Àëåñü, ÿê³ áàëþ÷à ¢ñïðûìà¢ íåäàõîï ñâà¸é äáóêàöû³, ïðàãíà ïàãëûíà¢ âåäû ç ãàë³íû ë³òàðàòóðàçíà¢ñòâà (ÿê³ÿ, äàðý÷û, í³ÿê íå ö³êââ³ë³ Áàðûñà Àëÿêñàíäðââà). Ë³òàðàòóðíûì óçîðàì äëÿ Àëåñÿ áû¢ áåëàðóñê³ ïàðíàñ³ñò Ìàêñ³ì Áàãäàíîâ³÷, ÿê³ ³ äëÿ ìÿíå ñòà¢ñÿ “âå÷íûì ñïàäàðîæí³êàì”. Âàðòà çüâÿðíóöü óâàãó íà ãëûá³ííóþ ñâàÿôèàñüöü òâîð÷àñüö³ Áàãäàíîâ³÷, à é çãàäàíûõ òóò ê³å¢ñê³õ íýàêëÿñûêà¢, ³ øòî ääç³í ç ³õ, Ì³õàéëà Ädàé-Ôìàðà, ïåðàêëà¢ íà ¢êðà³íñêóþ ìîáó äçåñüö³ ñîðàê Áàãäàíîâ³÷ àâûõ âåðøà¢. Íÿ ë³øí³ì áóäçå ¢çãàäàöü, øòî Äëåñü ó íåéêàé ñòóïåí³ áû¢ àáàâÿçàíû íýàêëÿñûêàì çà âûøêàë ôîðìà¢, íàïðûêëàä, ¸í çàìàçû÷û¢ ó Çýðîâà äâàíàööàö³ðàäêîâóþ àëåêñàíäðûíó. Ïðà áåñïàìûëêîâû ýñòýôû÷íû Àëåñå¢ ãóñò íàéëåïø ñüâåä÷ûöü íàñòóïíû âûïàäàê. Ó 1947 ãîäçå íà ñòàðîíêàõ óêðà³íñê³õ ÷àñîï³ñà¢ ³ ãàçýòà¢ ïà÷àë³ çüÿ¢ëÿööà âåðøû Ïàðô³ðûÿ Ãàðàòàêà (ó ïðûâàòíàñüö³, ó ”Ë³òà¢ðàõ”, îðãàíå Ñóïîëê³ ÓÍËÌ, ìû ïðà÷ûòàë³

ïàäï³ñàíûÿ ãýòûì ³ìåì äçüâå ðý÷û: “Àñòðà¢íóþ áàëÿäó” ³ “Òàÿìí³-÷óþ ì³ëýäç³”). Õàäç³ë³ ÷óòê³, øòî Ãàðàòàê íàðàäç³¢ñÿ íà Äàë¸ê³ì Óñõîäçå, à àäòóëü ïàñüëÿ ¢ñ³õ ïðûãíäà¢ ïàòðàï³¢ ó À¢ñòðûþ. Ïà ðóêîõ õàäç³¢ ìàøûíàï³ñíû çáîðí³ê Ãàðàòàêà¢ñê³õ âåðøà¢, ÿê³ÿ âûêë³êàë³ çàõàïëåííå ¢ äâóõ âÿäîìûõ óêðà³íñê³õ ë³òàðàòóðàçíà¢öà ¢: ²âàíà Êàøàë³¢öà é Þðûÿ Äû¢í³÷à (Ëà¢ðûíåíê³). Ïàä÷àñ ñâàéãî ÷àðãîâàãà â³çûòó ¢ Çàëüóáóðã ÿ çàïûòà¢ ñâà³õ ñÿáðî¢, ö³ õòî âåäåå òàãî Ãàðàòàêà àñàá³ñòà. — À õòî áà÷û¢ Êàçüìó Ïðóòêîâà? — àäêàçà¢ Àëåñü. ² ñàïðà¢äû: íå¢çàáàâå ìû äàåäàë³ñÿ àä Ïÿòðà Âàëûíÿêà, ó âûäàâåöòâå ÿêîãà äðóêàâà¢ñÿ Ãàðàòàêà¢ñê³ çáîðí³ê, øòî ãýòà — ë³òàðàòóðíàÿ ì³ñòû³êàöûÿ, à õàâàþöà çà ïñý¢äàí³ìàì “Ïàðô³ðûé Ãàðàòàê” Êëýí ³ Ìñåíäæ. Àäíé÷û ¢ ðàçíîåâ ç Áàðûñàì ÿ âûêàçà¢ äóìêó, øòî ïåðää Àëåñåì âÿë³êàÿ áóäó÷ûíÿ ¢ ïàýç³³. — Êàë³ á æà íå ÿãííûÿ äç³âàöòâû... — óñòàâ³¢ Áàðûñ. — Øòî òû õî÷àø ãýòûì ñêàçàöü? ßê³ÿ äç³âàöòâû? — Áóäçå íàãîäà — ïàáà÷ûø... Íàãîäà íå ïðûìó³ëà ñÿáå äî¢ãà ÷àêàöü. Àäíé÷û ¢ ïðûñóòíñüö³ Àëåñÿ ìû ç Áàðûñàì ñêàðäç³ë³ñÿ, øòî çàìåñò ðàìàíòû÷íûõ ÷óâî¢ íàì àáîââóì íå¢çàáàâå äàâÿçåöòà ñûâÿö³öü ïðàçà³÷íûì³ ëûñ³íàì³. À âîñü Àëåñþ ç ÿãííûì³ í³áû ç äðîòó âàëàñàì³ òàêàÿ íåáÿñüïåêà, ìà¢ëÿ¢, íå ïàãðàæå... Êîæíû ç íàñ, ³ Áàðûñ, ³ ÿ, áûë³ á íÿ ñóïðàöü àáìÿíÿööà ÷óáàì³ ç Àëåñåì. Àëåñü ìà¢÷à¢. À íà äðóã³ äçåíü çüÿâ³¢ñÿ... ç ïàãîëåíàé ãàëàâîþ... Äðóã³ì Àëåñåâûì äç³âàöòâàì áûëî ïàäï³ñâàöü òîëüê³ øòî íàï³ñàíûÿ âåðøû çàäí³ì ÷ûñëî: í³áûòà ãýòà íàï³ñàíà ÿø÷ý òàäû, ÿê ¸í ðûõòàâà¢ äà äðóêó ïåðøû çáîðí³ê. ² ¢çí³êàëà ïûòàíûíå: ÷àìó æ ¸í äà¢ ó òîé çáîðí³ê íåêàòîðûÿ ÿø÷ý çÿë¸íûÿ, íÿ öàëêàì ñàñüíåëûÿ ðý÷û, à íàéëåïûû íå ¢êëþ÷û¢? Òàêñàìà ïàñòàâ³¢ ¸í ì³íóëàãîàíþþ äàòó íà ñâà³ì íàñüëääàâàíüí³ Ãàðàòàêà¢ñêàé ãóìàðýñöû Venit mors velociter ç íà³¢íûì ñïàäçÿâàíüíåì, øòî ìû ïàâåðûì, áûöàì ¸í ñàì, íåçàëåæíà àä Ãàðàòàêà, âûäóìà¢ ñâîåñàáëë³âóþ ñòðàô³÷íþ áóäîâó âåðøà... Àïîøí³ ðàç ÿ áà÷û¢ Àëåñÿ íåäçå ¢ æí³¢í³ ö³ âåðàñí³ 1948 ãîäó. Êëýíà íå áûëî ¢æì ñÿðîä æûâûõ, ÷àñîï³ñ “Ë³òà¢ðû” ñïûí³ ¢ ñâà¸ ³ñíàâàíüíå, øýðàã³ ¢êðà³íñê³õ ÷ûòà÷î¢ ðàäçåë³ íà âà÷àõ: óñå õëûíóë³ çà àê³ÿí³ ³ ¢ñå äóìê³ áûë³ ñê³ðàâàíûÿ òîëûê³ ¢ àäíûì íàïðàìêó: êóäû çüÿæäæàöü ³ øòî íàñ òài ÷àêàå. Ó òàê³ íåàäïàâåäíû ÷àñ âûéøà¢ ìîé ïåðøû çáîðí³ê (“Íàä ñüååòëàé êðûí³öàé”), ÿê³ ¢æì íå áûëî êàìó ÷ûòàöü. Áàðûñ, ÿêîãà çà¢æäû ïåðää òûì àáñòóíàë³ çãðàéêàì³ äçÿ¢÷àòû — ïðàôýñàð Ãëàâ³íñê³ íàçûâà¢ ³õ Áàðûñàâûì³ ìóçàì³, — áû¢, ÿê êàæóöü, íà ñüìåðöü çàêàõàíû ¢ àäíó áóêàâ³íêó, ÿêàÿ ñòàëàñÿ íàéâÿë³êûì êàõàíüíåì ÿãîíàãà æûöüöÿ ³ ÿêîé ¸í ïðûñüâÿö³¢ ö³ íÿ ëåïøûÿ ñâåå âåðøû. ßãîíàå çàõàïëåííå ïåðàäàëîñÿ

é ìíå — ÿíà é ìíå ïà÷àëà çäàâàööà íåçÿìíîþ ³ñòîòàþ. — Çâû÷àéíàÿ äçÿ¢÷ûíà! — ñêàçà¢ ïðà ÿå Àëåñü. Òàê ïîòûì ³ âûñüååòë³ëàñÿ... Àëåñü æû¢ óæî íå ¢ Ëåíàðêàçýðíý (äçå ìå¢ ïàä ñòðàõîþ ìàëåíüê³, àëå àñîáíû ïàêîé÷ûê), à ¢ ÿê³ìñüö³ ëÿãåðû çà ãîðàäì, äçå ¢ âåë³÷ýçíàé çàë³ òóë³ëàñÿ çâûø äçåñÿö³ ñåì’ÿ¢. Íå áÿç ãîðû÷û Àëåñü ñêàçà¢ ìíå, øòî Áàðûñ òàê ³ íå íàâåää¢ ÿãî íà íîâûì ìåñòû... À ÿø÷ý áîëé ãîðû÷û áûëî ¢ ÿãîíûõ ñëîâàõ, êàë³ ¸í ðàñïàâ¸¢, øòî äðóãîå äç³ö„ çäàåöà, ãëóõîå àä íàðàäæýíüíÿ... Ó òûÿ äí³ ìû ðàçüâ³òàë³ñÿ ç Áàðûñàì, ÿê³ àä’ÿæäæà¢ ó Êàíàäó. Íå¢çàáàâå ³ ÿ àäïëû¢ ó Àðãåíòûíó, à Àëåñü — ó À¢ñòðàë³þ. Ç Áàðûñàì ìû ë³ñòàâàë³ñÿ àæ äà ÿãîíàé òðàã÷íàé ñüìåðö³, àä Àëåñÿ ÿ àòðûìà¢ íåêàëüê³ ë³ñòî¢, ³ ¢ àïîøí³ì çü ³õ ÿø÷ý ðàç âûÿâ³ëàñÿ Àëåñåâà äç³âàöòâà: ¸í ïðàñ³¢ íå ï³ñàöü ÿìó íà ïðàöÿãó äâîõ ãàäî¢, áî ¸í óñ¸ àäíî íå àäêàæà. ß ï³ñà¢ ÿìó ³ òàäû, ³ äâà ãàäû ñ÷àêà¢øû, — àëå àäêàçó òàê í³êîë³ é íå àòðûìà¢. Çüâÿðòà¢ñÿ ÿ é äà Áàðûñà, ö³ âÿäîìà ÿìó øòî-íåáóäçü ïðà Àëåñåâó äîëþ, àëå Áàðûñ ï³ñà¢ ÷ûñòà ë³ðû÷íûÿ ë³ñòû ³ íà êîæíû äàêëàäíû çàïûò í³êîë³ íå àäêàçâà¢... ..... Ãýòàÿ æìåíüêà ¢ñïàì³íà¢ óñïëûëà ¢ ìà¸é ïàìÿö³ (³ ç ìàéãî çàáûöüÿ), êàë³ ÿ àòðûìà¢ êí³æêó “Íÿòóñêíàÿ êðàñà” — ïàñüìÿðîòíû çáîðí³ê ìàéãî áûêîãà ñÿáðà...

hies501

àðõ³¢

Àëÿêñàíäðà Ãåñü — âÿäó÷àÿ íàâóêîâàÿ ñóïðàöî¢í³öà Íàöûÿíàëüíàãà àðõ³âó. Äàñüëääóå ïûòàíüí³ ã³ñòîðû³ íàöûÿíàëüíà-âûçâîëüíàãà ðóõó ³ áåëàðóñ³çàöû³ 20-õ. Óêëàäàëüí³öà øýðàãó íàâóêîâûõ áýñòýëåðà¢ àïîøí³õ ãàäî¢, ñÿðîä ³õ (ðàçàì ç Óëääç³ìåðàì Ëÿõî¢ñê³ì ³ ¡ëääç³ìåðàì Ì³õíþêîì) êí³ã³ “Ñëóöê³ çáîéíû ÷ûí 1920 ã. ó äàêóìýíòàõ ³ ¢ñïàì³íàõ” (“Áåëàðóñê³ Ã³ñòàðû÷íû Àãëÿä”—“Ýíöûêëàïåäûêñ”, 2001).

Ïàñëÿ äàëó÷ýííÿ ¢ âåðàñíí 1939 ã. òýðûòîðûi Çàõîäíÿé Áåëàðóñi i Çàõîäíÿé Óêðàííû äà ÑÑÑĐ âîñòðà ñòàëà ïûòàííå ïðà ðàçìåæàâàííå òýðûòîðûé, ÿêiÿ äà ãýòàãà ÷àñó ¢âàõîäçiëi ¢ ñêëàä Ïîëüø÷û. Ìàã÷ûìà, Ó. Ïi÷ýòà àòðûìà¢ íàâóêîâàå çàäàííå — âûêëàñöi ñâîé ïóíêò ïîäëÿäó íà àêðýñëåííå áåëàðóñêà-¢êðàiíñêàé ìÿæû. Àñíî¢íû òýçiñ, ç ÿêiì âÿäçå ïàëåìiêó Ïi÷ýòà, ãýòà âûçíà÷ýííå ìÿæû íà àñíîâå òîëüêi ýòíàãðàôi÷íàãà (äûÿëåêòàëãi÷íàãà) ìàòýðûÿëó. Ó äàêëàäíîé çàïiñöû Ïi÷ýòà àñïðý÷âàå âåðàãîäíàñöü ýòíàãðàôi÷íàé êàðòû, ñêëàäçåíàé ß. Êàðñêiì ó 1918 ã., íàçûâàþ÷û ÿå “äîêóìåíòû ñîìíèòåëüíîé íàó÷íé öåííñòè”. Äàêëàäíàÿ áûëà íàêiðàâàíà ç ñóïðàâàäæàëüíàé çàïiñêàé ñàêðàòàðà ÖÊ ÊÏ(á)Á Ï. Ïàíàìàðýíêi ¢ ÖÊ ÓñåÊÏ(á) íà iìÿ Ã. Ìàëÿíêîâà 20 ëiñòàïàää 1939 ã. Äàêóìåíò çàõî ¢âàåöòà ¢ Íàöûÿíàëüíûì àðõiâå Ðýñïóáëiêi Áåëàðóñü. Ïðû äàêóìåíöå ìàåöòà êàðòà ç àáàçíà÷ýííåì òýðûòîðûi, çàñåëåíàé áåëàðóñàìi. Äàêóìåíò äà äðóêó ïàäðûõòàâàëà âÿäó÷û íàâóêîâû ñóïðàöî¢íîê Íàöûÿíàëüíàãà àðõiâó Áåëàðóñ³ Àëÿêñàíäðà Ãåñü Ê âîïðîñó î þæíé ãðàíèöå ÁÑÑĐ Îñâîåíèå òåððèòîðèè, çàíÿòî÷ ñåâåðî-çàïàäíé ãðóïïé âîñòî÷ íî-ñëàâÿíñêèõ ïëåìåí, äðåãîâè÷ àìè è êðèâè÷ àìè, ñîñòàâëÿâøèì ýòíè÷åñêóþ îñíîâó áåëîðóññêîãî íàðîäà, áûëî ðåçóëüòàòîì ïðîíèêíåííÿ è óïîðíé äåÿòåëüíîñòè ñëàâÿíñêîãî ïëåìåíi. Îñíîâíàÿ åå òåððèòîðèÿ òÿíóëàñü îò âåðõíâûå Çàïàäíé Äâèíû è äàëåå íà þã ê áàññåéíó ð. Ïðèÿòè — ñ ñåâåðà íà þã, è ðåê Ç. Áóãà è Íåìàíà äî Äíåïðà — ñ çàïàäà íà âîñòîê. Àðõåîëîãè÷åñêèå ðàñêîïêè äàëè áîãàòûé âåùåñòâåííûé ìàòåðèàë, ïîçâîëÿþùèé ãîâîðèòü îá åäèíñòâå ýòíé òåððèòîðèè íå òîëüêî íà îñíîâå ëåòîïèñíûõ äàííûõ, îíè òîëüêî ïîäòâåðæäàþ äàííûå àðõåîëîãè. Ñ îáðàçîâàíèåì ôåîäàëüíûõ ðóññêèõ ñåâåðî-çàïàäíûõ êíÿæåñòà áàññåéí ð. Ïðèÿòè áûë âñåãäà

ãðàíèöåé ìåæäó Âîëûíüþ è Ïèíùèíé. Ãîðîäà Òóðîâ, Ïèíñê, Áåðåñòüå, Ìîçûðü — áûëè ãîðîäàìè äðåâíåãî ÷åé. Ñ âåðõíåâüåâ Ïðèïÿòè è äðåâíåãî ÷ñêàÿ ñëàâÿíñêàÿ êîëîíèçàöèÿ ïðîíèêëà â áàññåéí Ç. Áóãà, ãäå îíà âñòðåòèëàñü ñ âîëûíñêîé êîëîíèçàöèåé. Îáëàñòü ñ Áåðåñòüåì, Êîáðèíîì, Äðîãè÷èíîì, Ìåëüíèêîì áûëà îñíîâíàя äðåâíåãî ÷àìè. Â ÕIII â. îíà áûëà ïîä ÷èíåíà âîëûíñêèì êíÿçüÿì, íî è â ýòî âðåìÿ îíà æèëà îáñîáëåííî òо æèçíè Âîëûíñêîãî êíÿæåñòâà, îñòàâàÿñü “ïîëèòè÷åñêè åäèíîé è â ñåéì çàìóòíé”, ïî âûðàæåíèþ îäíîãî êðóïíîãî èññëåäîâàòåëÿ. Â ÕØ-ÕV ââ. âñå þãî-çàïàäíûå è ñåâåðî-çàïàäíûå ðóññêèå êíÿæåñòâà áûëè çàõâà÷åíû Ëèòâîé. Â 1569 ã. óêðàèíñêèå êíÿæåñòâà è áåëîðóññêîå Ïîäëÿøüå áûëî çàõâà÷åíî Ïîëüøåé, òîãäà êàê îñòàëüíàÿ ÷àñòü Áåëîðóññèè îñòàëàñü çà Ëèòâîé. Ïîñëå ðàçäåëîâ Ðå÷è Ïîñïîëèòîé âñÿ Áåëîðóññèÿ îòøëà ê Ðîññèéñêîé èìïåðèè, ïðè ÷åì àäìèíèñòðàòèâíûå ãðàíèöû åå íà þãå áûëè ïðîâåäåíû ïî áàññåéíó Ïðèÿòè, òàê êàê ýòà ãðàíèöà áûëà èñòîð÷åñêîé è ïîëíîñüþ ñîâïàäàëà ñ ãðàíèöåé 1569 ã., îòäåëèâøåé óêðàèíñêèå âîå-âîäñòâà îò áåëîðóññêèõ. Â ýêîíîìè÷åñêîì, ïîëèòè÷åñêîì è ýòíîãðàôè÷åñêîì îòíîøåíèÿõ âñÿ ýòà òåððèòîðèÿ ïðåäñòàâëÿëà ñîáîþ öåëîñòíîå åäèíñòâî, íèñêîëüêî íå èçìåíÿâøåñÿ îò òîãî, ÷òî íà íåé êðîìå áåëîðóññêîãî æèëè è óêðàèíöû. Ïîãðàíè÷íûå áåëîðóññêèå ðàéîíû íèêîãäà íå ìîãóò áûòü öåëîñòíûìè â ýòîì ãðàíèöåâ÷åñêîì ïóíêòå: â ýòîì ñëó÷àå ïðîíèêíîâåíèå â íèõ óêðàèíñêîãî íàðîäíîãî ýëåìåíòà áûëî íåèçáåæíî, ÷òî íèñêîëüêî íå ìåíÿëî ýêîíîìè÷åñêîãî ïðîôèëÿ è ýêîíîìèêî-ïîëèòè÷åñêîãî åäèíñòâà âûøåóêàçàííé òåððèòîðèè. Ïðè ïîðääåëåíèè þæíîé ãðàíèöû òåððèòîðèè, çàíÿòîé áåëîðóññêèì íàðîäîì, íàäî èñõîäèòü èç ïðåäñòàâëåíèÿ î òîì, ÷òî “íàöèÿ — ýòî èñòîð÷åñêè ñëîæèâøàÿñÿ, óñòîé÷èâàÿ îáùíîñòü ÿçûêà, òåððèòîðèè, ýêîíîìè÷åñêîé æèçíè è ïñèõî÷åñêîãî ñêëàäà, ïðîÿâëÿþùåãîñÿ â îáùíîñòè êóëüòóðû” (Ñòàëèí). Èãíîðèðîâàíèå ýòèõ óñëîâèé ìîæî áû ïîâåñòè ê ðàñ÷ëåíåíþ òåððèòîðèè ýêîíîìè÷åñêè, ïîëèòè÷åñêè, êóëüòóðíî è ÿçûêîâî áûâøåé äàëíé. Îêðàèíûå ðàéîíû òîãî èëè èíîãî ãîñóäàðñòâåííîãî êîìïëåêñà íåèçáåæíî áóäóò çàñäåíû ñîñåäÿìè èíîé ýòíîãðàôè÷åñêîé ïðèíàäëåæíîñòè, ïî ðàçíûì ïðè÷èíàì è â ðàçíîå âðåìÿ ïðîíèêàâøèì íà òåððèòîðþ âåëèêîãî êíÿæåñòâà Ëèòîâñêîãî è âìåñòå ñ òåì âõîäèâøèì â îðáèòó åãî ýêîíîìè÷åñêîé è ïîëèòè÷åñêîé æèçíè. Îò ýòîãî èñòîðè÷åñêîãî, ýêîíîìè÷åñêîãî è ïîëèòè÷åñêîãî åäèíñòâà íàäî èñõîäèòü ïðè ïîðåäåëåíèè þæíîé ãðàíèöû ÁÑÑÐ. Íèêîèì îáðàçîì íåëüçÿ ðóêîâîäñòâîâàòüñÿ îäíèì ýòíîãðàôè÷åñêèì ìàòåðèàëîì, äà åùå íà îñíîâå òàêîãî øàòêîãî èñòî÷íèêà, êàêèì ÿâëÿåòñÿ “äèäêòè÷åñêèé”, õîòÿ ìíîãèå èç áóðæóàçíûõ ëèíãâiñòîâ îáû÷íî ïðè ñîñòàâëåíèè ýòíî-

ãðàôè ÷ åñêîé êàðòû Áåëîðóññêè ðóêîâîäñòâîâàëèñü äèàëåêòîëîãè ÷ åñêèìè ïðèçíàêàìè, íå âñåãäà äîñòàòî÷íî òî ÷ íûìè. Äîïóñòèì, ÷òî äèàëåêòîëîãè ÷ åñêèé ìàòåðèàë è âåðåí, íî îí íå ìîæåò áûòü êðèòåðèåì ïðè ïîðåäëåíèè ãîñóäàðñòâåííîé òåððèòîðèè áåç ïðèíÿòèÿ âî âíèìàíèå âñåé ñîâîêóïíîñòè óñëîâíî, ïîðåäåëÿåìûõ ôàêòîðîâ ýêîíîìè÷ åñêóþ è êóëüòóðíî-ïîëèòè÷ åñêóþ æèçíü òîé èëè èíîé òåððèòîðèè. Íàñêîëüêî øàòî è óñëîâíî äèàëåêòîëîãè ÷ åñêèé ìàòåðèàë ïîòîêîâîé ñ íèì îáðàùàòüñÿ, îá ýòì ìîæíî ñóäèòü íà îñíîâàíèè òîé ïåñòðîòû âûâîäîâ, ê êîòîðûì ïðèõîäèëè ëèíãâèñòû-äèàëåêòîëîãè, â çàâèñèìîñòè îò òåõ öåëåé, êîòîðûå îíè ñåáå ñòàâèëè. × àñòî ýòè óñòðåìëåíèÿ áûëè èñêëþ÷èòåëüíî ïîëèòè÷åñêîãî õàðàêòåðà è íå èìåëè íè÷åãî îáùåãî ñ îáúåêòèâíî ëèíãâèñòè÷åñêîé íóæäîé. Ïðè ðàññìîòðåíèÿ âîïðîñà î ïðîâåäåíèè þæíîé ãîñóäàðſòâåííîé ãðàíèöû ÁÑÑÐ áûëî áû êðàéíå îøèáî ÷ íî è ìåòîäîëîãè÷ åñêè íåïðàâèëüíî èñõîäèòü èç ïðèçíàêîâ äèàëåêòîëîãè÷ åñêîãî õàðàêòåðà, êîòèì ðóêîâîäñòâîâàëèñü ðÿä ðóññêèõ áóðæóàçíûõ ëèíãâèñòîâ, êàê: Øàõìàòîâ, Êàðñêèé, Ôëîðèíñêèé, Ñîâíåâñêèé, à âñëåä çà íèì Ãðóøåâñêèé è äð. Åñëè äåðæàòüñÿ ïðè ïîðåäëåíèè ãîñóäàðſòâåííîé ãðàíèöû äàííûõ ýòíîãðàôè÷ åñêîãî õàðàêòåðà, îíè âîïëîùàþò ðÿä ðóññêèõ áóðæóàçíûõ ëèíãâèñòîâ, êàê: Øàõìàòîâ, Êàðñêèé, Ôëîðèíñêèé, Ñîâíåâñêèé, à âñëåä çà íèì Ãðóøåâñêèé è äð. Åñëè äåðæàòüñÿ ïðè ïîðåäëåíèè ãîñóäàðſòâåííîé ãðàíèöû äàííûõ ýòíîãðàôè÷ åñêîãî õàðàêòåðà, îíè âîïëîùàþò ðÿä ðóññêèõ áóðæóàçíûõ ëèíãâèñòîâ, êàê: Øàõìàòîâ, Êàðñêèé, Ôëîðèíñêèé, Ñîâíåâñêèé, à âñëåä çà íèì Ãðóøåâñêèé è äð. Åñëè äåðæàòüñÿ ïðè ïîðåäëåíèè ãîñóäàðſòâåííîé ãðàíèöû äàííûõ ýòíîãðàôè÷ åñêîãî õàðàêòåðà, êîòèì ðóêîâîäñòâîâàëèñü

ìåòîä îïðåäåëåíèÿ íàöèîíàëüíîñòè, âåñüìà íåòî÷íà è êðàéíå ñóáúåêòèâíà, òàê êàê äèàëåêò îïðåäåëÿåòñÿ ïî ñëóõó, ïî ïðîèçíîøåíèþ îòäåëüíûõ áóêâ — òâåðäî èëè ìÿãêî, ãëàâíûì îáðàçîì “¸”, “è”. Ïðè ïîëüçîâàíèè äèàëåêòîëîãè÷åñêèì ìåòîäîì ìîæíî ïðèäòè ê êàêèì óãîäíî âûâîäàì â çàâèñèìîñòè îò öåëåâûõ óñòàíîâîê ñîáèðàòåëÿ äèàëåêòîëîãè÷åñêîãî ìàòåðèàëà. Òàê, êðóïíûé áóðæóàçíûé ëèíãâèñò, ÷ëåí Ñîþçà ðóññêîãî íàðîäà À.È. Ñîáîëåâñêèé, èñõîäÿ èç ñâîèõ òåîðåòè÷åñêèõ ïðåäïîñûëîê, îòðèöàë âîîáùå íàëè÷èå “áåëîðóññêîãî” è “óêðàèíñêîãî” ÿçûêîâ, ïðè÷èñëÿÿ èõ ê íàðå÷èÿì åäèíîãî ðóññêîãî ÿçûêà ñ ðàçíîîáðàçíûìè ãîâîðíûìè îòòåíêàìè, îïðàâäûâàÿ òåì ñàìûì âåëèêîäåðæàâíóþ ïîëèòèêó öàðèçìà â îòíîøåíèè óêðàèíñêîãî è áåëîðóññêîãî íàðîäîâ. Íà ýòîé æå ïðèíöèïèàëüíîé òî÷êå çðåíèÿ ñòîÿë ÷åðíîñîòåííûé àêàäåìèê Êàðñêèé, ñ÷èòàâøèé âîçìîæíîñòü åùå êîå-êàê ñîãëàñèòüñÿ íà ïðèçíàíèå “ìàëîðóññêîãî” ÿçûêà êàê íàðå÷èÿ îáùåðóññêîãî ÿçûêà. ×òî æå êàñàåòñÿ áåëîðóññêîãî ÿçûêà, òî ïîäîáíî ïîëÿêó Âèøíåâñêîìó, ñ÷èòàâøåìó áåëîðóññêèé ÿçûê îäíèì èç íàðå÷èé ïîëüñêîãî ÿçûêà, Êàðñêèé îòðèöàë íàëè÷èå áåëîðóññêîãî ÿçûêà è ïðèçíàâàë åãî òîëüêî îäíèì èç íàðå÷èé îáùåðóññêîãî ÿçûêà ñ ïîäðàçäåëåíèåì íà ãîâîðû ñ ðàçëè÷íûìè îòòåíêàìè. Äëÿ Êàðñêîãî Áåëîðóññèÿ — ýòî òîëüêî Çàïàäíàÿ Ðîññèÿ “îò Ïðèïÿòè äî Çàïàäíîé Äâèíû ñ þãà íà ñåâåð è îò Ç. Áóãà è Íåìàíà äî Ñðåäíåãî Äíåïðà ñ çàïàäà íà âîñòîê”. Íà ýòîé æå òî÷êå çðåíèÿ ñòîÿë ìóðàâîâåä Ãîâîðñêèé, ðåäàêòîð “Âåñòíèêà Çàïàäíîé Ðîññèè” ñ 1863 ã. — Êîÿëîâè÷, äðóã Ïîáåäîíîñöåâà, Ï. Æóêîâè÷ è ðÿä äðóãèõ ëèö, íàçûâàâøèõ ñåáÿ çàïàäíî-ðóññàìè è ÿâëÿâøèõñÿ ñòîðîííèêàìè ðóñèôèêàöèè êðàÿ. Êàðñêèé â 1918 ã. âûïóñòèë ñâîþ êàðòó “Ýòíîãðàôè÷åñêîé Áåëîðóññèè”, ò.å. ïîñëå Îêòÿáðüñêîé ñîöèàëèñòè÷åñêîé ðåâîëþöèè, êîãäà âîïðîñ îá ýòíîãðàôè÷åñêîé ãðàíèöå áåëîðóññêîãî è óêðàèíñêîãî íàðîäîâ áûë î÷åíü ïîëèòè÷åñêè àêòóàëåí. Êàðòà Êàðñêîãî îïðåäåëåííî ñûãðàëà áîëüøóþ ðîëü äëÿ óêðàèíñêèõ íàöèîíàëèñòîâ âñåõ ìàñòåé. Ýòè ãîñïîäà çàáèðàëè ñåáå çíà÷èòåëüíóþ ÷àñòü òåððèòîðèè Áåëîðóññèè, òàê ÷òî äàæå ïðîô. Ä. Àíó÷èí ñ÷åë íóæíûì îòìåòèòü, ÷òî òåíäåíöèÿ íå â ìåðó çàðâàâøèõñÿ óêðàèíñêèõ íàöèîíàëèñòîâ íå èìååò ïîä ñîáîé íèêàêîé ýòíîãðàôè÷åñêîé è èñòîðèêî-ïîëèòè÷åñêîé ïî÷âû. Äà è Êàðñêèé íåñêîëüêî èçìåíèë ñâîè âçãëÿäû. Íåóäîáíî áûëî ïîñëå îáðàçîâàíèÿ ÁÑÑÐ îòðèöàòü ñóùåñòâîâàíèå áåëîðóññêîãî íàðîäà. Ýòî áûëî áû ñëèøêîì îòêðûòîå ïðîòèâîñîâåòñêîå âûñòóïëåíèå. Ïîýòîìó îí áûë ãîòîâ ïðèçíàòü “áåëîðóññêîå íàðå÷èå” — áåëîðóññêèì ÿçûêîì. Íî ãðàíèöû ðàñïðîñòðàíåíèÿ áåëîðóññêîãî ÿçûêà èì áûëè äî êðàéíîñòè ñóæåíû,

ïðè ÷ åì Êàðñêèé â èõ îïðåäåëåíèè èñõîäèë áóäòî áû èç äàííûõ äèàëåêòîëîãèè, â ïîçèòèâíîñòè êîòîðûõ èñòîðèêó ïðèõîäèòñÿ ñîìíåâàòüñÿ, òàê êàê íåëüçÿ îòðûâàòü “äèàëåêòîëîãèè” îò èñòîðè ÷ åñêîé æèçíè íàðîäà. Íåëüçÿ íå ñ ÷ èòàòüñÿ ïðè ýòîì è ñ ïîëèòè ÷ åñêîé ôèçèîíîìèåé Êàðñêîãî, òàê êàê îíà îêàçàëà áîëüøîå âëèÿíèå íà ñîñòàâëåíèå èì êàðòû “Ýòíîãðàôè ÷ åñêîé Áåëîðóññèè”, ñ âîñòîðãîì âîñïðèíÿòîé Ãðóøåâñêèì è Êî. Â 1921 ã. Êàðñêèé âûíóñòèë òðóä, â êîòîðîì íí áåëîðóññêîå êóëüòóðíå ãîðîäñêîå äâèæåíèå $ÕV^2$ â. èñêëþ ÷ èòåëüíî îáúÿñíÿë âëèÿíèåì Ïîëüøè. Ðàâíûì îáðàçîì, äàæå ôîðìèðîâàíèå “çàïàäíî-ðóññêîãî êíæíîãî ÿçûêà” (áåëîðóññêîãî) ñòàâèë òàêæå â ñâÿçü ñ âëèÿíèåì Ïîëüøè. Â 1925 ã. Êàðñêèé ïîóáëèêîâàë îò ÷åò î ñâîåé ïîåçäêå çà ãðàíèöó, íàñûùåííûé âîñòîðãîì ïî îòíøåíèþ ê ïîëÿêàì è ê èõ êóëüòóðíîé äåÿòåëüíîñòè â Áåëîðóññèè. Õîðîøî èçâåñòíî, êàêîå íåãàòèâíîå âûçâàë â ñîâåòñêîé íàùåñòâåííîñòè ïîóáëèêîâàííûé èì îò ÷åò î çàãðàíè ÷ íîé êîìàíäèðîâêå. Êàðñêèé, ñîêðàùàÿ ðàéîíû ïîñåëåíèÿ áåëîðóñû áóäòî áû íà îñíîâå íàó ÷ íûõ äàííûõ, â äåéñòâèòåëüíîñòè ëèë âîäó íà ìåëüíèöó ïîëüñêèõ íàöèîíàëèñòîâ, êîòîðûõ, â ñâîþ î ÷åðåäü, ïîääåðæèâàëè óêðàèíñêèå íàöèîíàëèñòû. Íåàäðîì Ãðóøåâñêèé ñ ÷ èòàë âñþ Áåðåñòåéñêóþ çåìëþ (á. Ïîëåññêîå âîåâîäñòâî) — óêðàèíñêèì. Óêðàèíñêèå íàöèîíàëèñòû äîõîäèëè äî òîãî, ÷òî áûëè ãîòîâû ïðèçíàòü ÿçûê Ëèòâinêîãî Ñòàòóòà 1566 ã. íå áåëîðóññêèì, à óêðàèíñêì. Â êàðòå Êàðñêîãî íàøëî ÿðêîå îòðàæåíèå åãî ïîëîíîôèëüñêîå è óêðàèíîôèëüñêîå ëèöî. Îí ñî ÷óñòâîâàë óêðàèíñêì íàöèîíàëèñòàì ïî ñîîáðàæåíèÿì ïîðåäëåíîãî ïîëèòèê ÷ åñêîãî õàðàêòåðà. Îòðèöàòü ýòè ðàçëè ÷ èÿ áûëî áû, êîíå ÷ íî, íåëåïî è èñòîðè ÷ åñêè áûëî íà ÷ íî áåçãðàíòíî. Íî áûëî áû äëóáîêî íàó ÷ íî îøèáî ÷ íûì ïîâåðèòü íà ñëîâî àê. Êàðñêîìó è ïîéòè âñëåä çà íèì, íå âûñòóïèâ ÷ åé ñîöèàëüíûé çàêàç âûïîëíÿë Êàðñêèé. Îòìå ÷ ó, ÷òî Êàðñêèé â ñâîå âðåìÿ ñòðåìëåíèÿ ïðåïîäàâàòü â âíîâü îòêðûòîì Ñîâåòñêîì Áåëîðóññêîì óíèâåðñèòåòå, íî åùå äî åãî ïîåçäêè â Ïîëüøó åãî êàíäèäàòóðà, ïî ïðåäëîæåíèþ ðåêòîðà, áûëà îòâåðãíóòà ïðàâëåíèåì óíèâåðñèòåòà, õîòÿ â 1921 ã. ïîñëåäíèé áûë î ÷åíü áëàãî íàó ÷ íûìè ñèëàìè. Âåëèêîäåðæàâíèê, íå ïðèçíàâàâøèé ñîâåòñêîé âëàñòè, ïðåâðàùåñÿ â ïîëîíôèëà è óêðàèíîôèëà, ñòîðîííèêà íàöèîíàëèñòè÷ åñêèõ óñòðåìëåíèé óêðàèíñêèõ êîíòðåâîëþöèîíåðîâ. Â

ñèëó ýòèõ ñîîáðàæåíèé ýòíîãðàôè÷åñêàÿ êàðòà Êàðñêîãî ÿâëÿåòñÿ, íà ìíé âçãëÿä, äîêóìåíòîì ñîìíèòåëüíîãî íàó÷íîãî êà÷åñòâà, è åå ñëåäóåò ïðåäïîëîæèòü ê òîé èëè èíîé òåððèòîðèè, ê òîìó èëè èíîìó ãîñóäàðſòâåííîìó ÿäðó ïîðåäëÿåòñÿ íå ïî ïðèçíàêàì äèàëåêòîëîãèè, à, êàê áûëî îòìå÷åíî âûøå, ïðèíöèïó “èñòîðè÷åñêè ñëîæèâøåéñÿ, óñòîé÷èâîé îáùíîñòè ÿçûêà, òåððèòîðèè, ýêîíîì÷åñêîé æèçíè è ïñèõè÷åñêîãî ñêëàäà, ïðîÿâëÿþùåãîñÿ â îáùíîñòè êóëüòóðû” (Ñòàëèí). Èñõîäÿ èç ýòîãî åäèíſòâåííî ïðàâèëüíîãî ñîîáðàæåíèÿ, ïîçâîëþ ñåáå âûñêàçàòü ðÿä ïîëæåíèé. Ðàéî ååðõíåãî Íåìàíà è åãî ïðèòîêîâ Ùàðû, Óñû, Ëåøíè, Ñåðâå÷à è Çàï. Áóãà ñ Ìóõàâöåì, Íàðåâîì è äð. âåðõíåé Ïðèÿòè — ñîñòàâëÿåò åäèíûé ãåîãðàôè÷åñêèé è ýêîíîì÷åñêèé ðàéîí, â äàëüíåéøåì âîøåäøèé â ñîñòàâ âåëèêîãî êíÿæåñòâà Èëòîâñêîãî, ñ êîòîðûì îí áûë ñâÿçàí äî ðàçäåëîâ Ðå÷è Ïîñïîëèòîé, à çàòåì îí ïîëíîñòüþ âîøåë â ñîñòàâ Ðîññèéñêîé èìïåðèè. Ïðèíàäëåæèé è Ïðèáóæñêèé ðàéîíû áûëè âñåãäà ýêîíîì÷åñêè ñâÿçàíû ñ ïðî÷èì ÷àñòÿì òåððèòîðèè Áåëîðóññèè. Áðåñò (Áåðåñòüå) áûë ñâÿçàí ýêîíîì÷åñêè ñ áàññåéíîì Ïðèÿòè. Ê íåìó åùå â XVI â. øëè äîðîãè èç Âèëüíî, Ãðîäíî, Íîâîãðóäêà, Ïèíñêà, Ñëóöêà, Ìîçûðÿ, Ìèíſêà, Ìîãèëåâà, ñ êîòîðûìè áåðåñòåſñêèå êóïöû âî âðåìÿ ýêîíîì÷åſñêîãî ðàñöâåòà Áåðåſñòüÿ (Áðåſòà) ïîäåðæèâàëè ſàìûå îæèâëåííûå ſâÿçè. Ïåðâûå áîëåå èëè ìåíåå òî÷íûå äàííûå î íàſåëåíèè Áåðåſñòåſñêîé çåìëè è Ïèíùèíû äàþò “Ïèſñöîâûå êíèãè ÕVI â.”, â êîòîðûõ äåðæàòåëè âîëîê îáû÷íî ïåðå÷èſëÿëèſü ïî èìåíè è ïðîçâèùó. Äî ſèõ ïîð íèêòî èç èſſſëäîſâàòåëåé íå îáðàùàëſÿ ê ýòîìó ìàòåðèàëó äëÿ èçó÷åíèÿ åãî ſ ýòíîãðàôè÷åſſêîì òî÷êè çðåíèÿ. Ìåæäó òåì “Ðåâèçèÿ Êîáðèſſêîãî ſòàðîſòâà”, “Îſèſſàíèå Ãðîäíåſſêîé ýêſſſîſèè”, Ïèſſöîâàÿ êíèãà Ïèſſêîãî ſòàðîſſòâà äàþò áîãàòåéøèé â ýòîì îòſſøåſſèè ſàòåðèàë. Ãåſſãðàôè÷åſſêàÿ ſſſìåſêèàòóðà â áſſëüøèſſòåå ſåë Áåðåſſòåéſêîãî è Êſſáðèſſêîãî ſòàðſſſòâ — áåëſðóſſſêàÿ. Â ſåëão ſðåäè äſſſſôſçÿåâ, â ſâſſåé ſàſſſå áåëſðóſſſêèõ, âſòðå÷àþſÿ èſåſà è ſðſçâèùà óêðàèſſêſâſ ſðſèſõſæåſſèÿ. ×òſ ýòſ: áåëſðóſü èëè óêðàèſſôſ — ſòâåòèòü òðóäſſ, — ſſæåò áſòü, óêðàèſſôſ, ſſ ſàõſſäèåøèåſü â áåëſðóſſſêſſ ſêðóæåſſèè. Sàðàſè÷óſü ſðèâåäåſèåſ ſåſſêſſüêèõ ſðèſåðſâ èç ſſſèſſàſſÿ Áåðåſſòåéſêſâſ ſòàðſſſòâà 1566 ã. Âſò ſàóãàä âçÿòůå ſåëà â ðàéſſſå Áðåſſòà. Â ðàéſſſå Áðåſſòà áſëè ðàſêèſóòſ ſåëà — Ìàëàøåâè÷è, Êſáſëÿſſå, Ëàáääâſſ, ſſëÿòè÷è, Âſðſáſüè, ßöêſâè÷è, Íſâſſåëêè, Ðå÷èòà, Áſðſäè÷è, Ãåðøàſſſâè÷è, Ñòàðſå Ñåëſſ, Îçÿòů, ×àſſÿſſů è äð. Ïåðå÷èſëÿþ ſðſçâèùà äſſſſôſçÿåâ: Øóøóê, Âåõèſ Êóçſè÷, Sſåëüÿſ Êóçſè÷, Ìàðòåſ Âèõáòà, Õàöåâè÷, Sèõſſâè÷, Ãóſàëſſ, Õſſëåâà, Êèâåſſ, Êàëèſſſâè÷, Âåëèöåâè÷, Äóſåðèãè, Êſſſſäſſ,

Ìàöåâè÷, Ïîòàòïÿòà, Ìàëåö, Áåëîóñîâè÷ ßí, Ñóïðàí Ãîðè÷êà, Êîðìàíîâè÷. Àíàëîãè÷íûå äàííûå ìîæíî ïðèâåñòè è ïî Êîáðèíñêîé ýêîíîìèè. Îãðàíè÷óñü ëèøü ïðèâåäåíèåì äëÿ ïðèìåðà íåêîòîðûõ èç íèõ. Â ðàéîíå Êîáðèíà ìîæî òòåòèòü ñëåäóþùóþ òîííîëîãè÷åñêóþ íîìåíêëàòóðó. Áóõîâè÷, Ãîðåçâè÷, Îñòðîîâ÷, Çàëåñüå, Óêîëîâû, Êðàñíîâñêîå, Õàáèâè÷, Ëèòâèíîâ, Ïðèâàè÷, Øèïîâè÷, Áàò÷, Ñòàíêè, Òåðåáåøêâî è äð. Ôàìèëèè: Äàøêîâè÷, Ïàâëîâè÷, Êîçëîâè÷, Ìàôåâè÷, Øâåéêîâè÷, Øïëåíêîâè÷, Íåêðàøåâè÷, Ïåñòåí÷èê, Êîêîäíèê÷è, Ñåëèâàíîâè÷ è äð. Ãðèãîðîâè÷, Áåëüöåâè÷, Êóçüìè÷, Ñèíêîâè÷è, Ñîëòàíîâè÷è. Ïèñöîâàÿ êíèãà Ïëíñêîãî ñòàðîñòâà âòîðîé ïîëîâèíû ÕVI â. ïî ñâîåé òîïîíèì÷åñêîé íîìåíêëàòóðå òàêæå ñâèäåòåëüñòâóåò î áåëîðóññêîì õàðàêòåðå ýòîãî ñòàðîñòâà. Íå áóäó âîêîñëîâíû è ïðèâåäó íåñêîëüêî ïðèìåðîâ. Íàèìåíîâàíèÿ ñåë: Âûñîêîå, Êóø÷è÷è, Ãðîçäè÷è, Øóøíèøêî, Øîññî, Âèëçîâ, Ïàðøåâè÷, Äîìàøè÷è, Ìîòûëè, Ãíåâ÷è÷è, Òóï÷è÷è è ò. ä. Äîáàâëþ ÷òî ñåëà Ïèíñêîãî ñòàðîñòâà áûëè ðàçáðîñàíû ïî îáîèì áåðåãàì ð. Ïðèÿòè. Âîîáùå, âåñü çàïàäíî-áóæñêèé è ïðèíàäëåæàë ðàéîíû (áóäóùèå Ãðîäíåíñêàÿ è Ìèíñêàÿ ãóáåðíèè) ñîñòàâëÿëè ñ ÕVI â. îäíî ýêîíîìè÷åñêîå öåëîå. Íåëüçÿ îòðàçèòü Áðåñò îò Ãðîäíî, Êîáðèíà, Ïðóæàí, Äðîãè÷è÷è, Ìàëûíêà; íåëüçÿ èõ îòðàçèòü îò ïðî÷èõ ÷àñòåé Áåëîðóññèè. Â ñâÿçè ñ ðîñòîì òîâàðîîáîðîòà ýêîíîìè÷åñêèõ ñâÿçåé ìåæäó çàïàäíî è âîñòî÷íî ÷àñòÿìè âåëèêîãî êíÿæåñòâà Ëèòîâñêîãî ðàçâèâàåòñÿ ïðîöåññ ôîðìèðîâàíèÿ áåëîðóññêîãî íàðîäà è áåëîðóññêîãî ÿçûêà íà îñíîâå ìåñòíûõ ãîâîðîâ. Ñ ýòîãî ìîìåíòà âõîäèò â óïîòðåáëåíèå òåðìèí Áåëîðóññèÿ âî âñåé ýòî òåððèòîðèè. Íèêîãäà òåðìèí Óêðàèíà íå ðàñïðîñòðàíÿëñÿ íà ýòè áåëîðóññêèå îáëàñòè. Ðàçóìååòñÿ, íå ïðèõîäèòñÿ îòðèöàòü íà òåððèòîðèè Áåëîðóññèè íàëè÷èÿ â îòäåëüíûõ ìåñòàõ óêðàèíñêîãî ýëåìåíòà, ñîñòàâëÿâøåãî èíîãäà êîìïàêòíóþ ãðóïïó íàñåëåíèÿ, íî óêðàèíñêèé, âñå æå íàðîäíûé ýëåìåíò, ðàñòâîðÿëñÿ â îðå áåëîðóññêîãî íàðîäà è âõîäèò â îðáèò åãî ènòîðêî-ïîëèòè÷åñêîé è ýêîíîìè÷åñêîé æèçíè. Íàðàçóÿ ñ íèì îäíî äàëíåå óëèöó Áåëîðóññêîãî Ñ ýòîãî ìîìåíòà âõîäèò â óïîòðåáëåíèå òåðìèí Áåëîðóññèÿ âî âñåé ýòî òåððèòîðèè. Íèêîãäà òåðìèí Óêðàèíà íå ðàñïðîñòðàíÿëñÿ íà ýòè áåëîðóññêèå îáëàñòè. Ðàçóìååòñÿ, íå ïðèõîäèòñÿ îòðèöàòü íà òåððèòîðèè Áåëîðóññèè íàëè÷èÿ â îòäåëüíûõ ìåñòàõ óêðàèíñêîãî ýëåìåíòà, ñîñòàâëÿâøåãî èíîãäà êîìïàêòíóþ ãðóïïó íàñåëåíèÿ, íî óêðàèíñêèé, âñå æå íàðîäíûé ýëåìåíò, ðàñòâîðÿëñÿ â îòäåëüíûõ ìåñòàõ è âõîäèë â îðáèòó åãî ènòîðêî-ïîëèòè÷åñêîé è ýêîíîìè÷åñêîé æèçíè, îáðàçóÿ ñ íèì îäíî äàëíåå öåëîå. Âñÿ êèé èíé ìåòîäîëîãè÷åñêèé áûë áû ãëóáîêî îøèáî÷åí. Â 1569 ã. âïåðâûå áûëà óñòàíîâëåíà ãðàíèöà ìåæäó áåëîðóññêèì è óêðàèíñêèì âîââîäñòâàìè. Ïîãðàíè÷íå ñ Óêðàèíîé Áðåñòñêîå âîâîäñòâî áûëî ðàñêîëîòî ïî îáîèì áåðåãàì Ïðèÿòè îò Çàïàäíîãî Áóãà íà çàïàä äî Ïðèÿòè íà âîñòîê, âêëþ÷àÿ Áðåò, Äðîãè÷èí, Êîáðèí, Ïèíñê, Òóðîâ, Ìîçûðü — öåëûé êîìïëåêñ áåëîðóññêîé òåððèòîðèè, ïðåäñòàâëÿþùèé ñîáîþ äâèíûé ýêîíîìè÷åñêèé ïðîèçâîä, ñâÿçàííûé ñî âñåì áàññåéíîì Ïðèÿòè. Ýòà ãðàíèöà â îòäåëüíûõ ìåñòàõ — íà þãî-çàïàä âûõîäèëà

çà ïðåäåëû ýòíîãðàôè ÷ åñêîé Áåëîðóññèè, â äðóãèõ ñëó ÷ àÿõ íà þãå è âîñòîêå îíà îòâîäèëà ÷ àñòü ýòíîãðàôè ÷ åñêîé Áåëîðóññèè ê Âîëûíè. ×òî êàñàåòñÿ Áåëüñêà è åãî ðàéîíà, òî îí âñåãäà îòíîñèëñÿ ê Ïîäëÿøñêîìó âîåâîäñòâó è ñîñòàâëÿë ñ Áåëîñòîêîì è äðóãèì ãîðîäàì îäíî ýêîíîì÷ åñêîå öåëîå. Â ÕVØ â. âñÿ ýòà òåððèòîðèÿ ñòàíîâèòñÿ ðàéîíîì ñóêîíîé ïðîìûøëåííîñòè è îâöåâîäñòâà. Ïîñëå âòîðîãî ðàçäåëà Ïîëüøè öåíòðàëüíàÿ è âîñòî÷íàÿ ÷àñòü Áðåñòñêîãî âîåâîäñòâà ñ Ïèíñêîì íà çàïàä îòøëà ê Ðîññèè. Âìåñòå ñ äðóãèì áåëîðóññêèì çåìëÿì, îòøåäøèì îò íåå, îíà âîøëà â àäìèíèñòðàòèâíî îíîøåíèè â ñîñòàâ òåððèòîðèè Ìèíñêîé ãóáåðíèè. Îñòàâøàÿñÿ ÷ àñòü Áðåñòñêîãî âîåâîäñòâà âîøëà Ãðîäíåíñêóþ ãóáåðíèþ, ýòíîãðàôè÷ åñêè è ýêîíîì÷ åñêè òÿãîòåøóþ ê Ìèíñêîé ãóáåðíèè. Ïîýòîì ñîõðàíåíèå ñòàðîé äàìèíèðòàòèâíîé ãðàíèöû ìåæäó ÓÑÑÐ è ÁÑÑÐ áóäåò, íà íàø âçãëÿä, íàèáîëåå ïðàâèëüíûì. Î òîì, ÷òî ðàéîí Ïèíñêà, Áðåñòà, Êîáðèíà, Ïðóæàí áûë áåëîðóññêèì — äî ñèõ ïîð íå âûçûâàëî íè â êîì ñîìíåíèé. Îò ïðèâû÷êè îòì÷ àòü ãåðîè÷ åñêóþ áîðüáó Ïèíñêà è áåëîðóññêîãî êðåñòüÿíñòâà âïëîòü äî Áðåñòà íà þãî-çàïàä ïðîòèâ ëèòâîñêèõ ïàíîâ âî âðåìÿ îñíîâíîãî áîðüáû óêðàèíñêîãî íàðîäà ïðîòèâ Ïîëüøè. Ýòî âåäü îäíà èç ñàìèõ ãåðîè÷ åñêèõ ñòðàíèö â èñòîðèè áåëîðóññêîãî íàðîäà. Âñïîìíèì ðàñïðàâó ëèòîâñêîãî ãåòìàíà Ðàäçèâèëëà ñ æèòåëÿìè Ïèíñêà è ìåñòíûì ñåëüñêèì íàñåëåíèåì, çàñòàâèâøèì åãî âðåìåííî âûéòè èç ëàãåðÿ âîññòàíîâ ïðîòèâ Ïîëüøè. Íå ñëåäóåò çàáûâàòü, ÷òî öåëûé ðÿä âàæíåéøèõ èñòîðè÷ åñêèõ ôàêòîâ è âîñïîìèíàíèé â èñòîðèè Áåëîðóññèè è â áîðüáå áåëîðóññêîãî íàðîäà çà ñîõðàíåíèå ñâîé íàðîäíîñòè, ÿçûêà è êóëüòóðû áûë òåñíî ñâÿçàí ñ Áåëîñòîê. Â ýòíîãðàôè÷ åñêîì îòíîøåíèè íàñåëåíèå á. Ïîëåññêîãî âîåâîäñòâà ñ áåëîðóññêèì Ïîëåñüåì ñîñòàâëÿåò â îòíîøåíèè ÿçûêà, êóëüòóðû è áûòà — îäíî öåëîå, ñ òîé ëèøü ðàçíèöåé, ÷òî áåëîðóññêîå íàñåëåíèå â á. ïîëüñêîì Ïîëåññüå â êóëüòóðíîì îòíîøåíèè, ðàçóìåòñÿ, çíà ÷ èòåëüíî îòñòàëî îò ñîâðåìåííîãî áåëîðóññêîãî Ïîëåññüÿ. Ïëí ÷ óêè â á. Ïîëüøå ñîõðàíëëè ìíîãèå ÷ åðòû àðõàè÷ åñêîãî áûòà, äàâíî èñ ÷ åçíóâøèå â Ñîâåòñêî-áåëîðóññêîì Ïîëåññüå. Áóðæóàçíàÿ ýòíîãðàòèÿ è ëèíãâèñòèêà áåçíàäåæíî çàïóòàëëñü â âîïðîñå î ïëí ÷ óêàõ. Îíà ñòîÿëà íà ïî ÷ âå ëëøü ÷ èñòîãî êîíêðåòèçìà, èãíîðèðóÿ èñòîðè÷ åñêóþ îáñòàíîâêó, â êîòîðîé æèëè ïëí ÷ óêè, è çàíèìàëàñü óëàâëèâàíèå ïðîèçíîøåíèÿ èìè îòäåëüíûõ çâóêîâ. Ííà ñîáðàëà ðÿäôàêòîâ, íî îáîáùèòü èõ íå ñìîãëà. Â ëèöå Äîâíàðà-Çàïîëüñêîãî, ñàìîãî ïëí ÷ óêà, ííà äîâîâîðèâàñü äî òîãî, ÷òî ïëí ÷ óêè áûëè îáúÿâëåíû îòäåëüíûì íàðîäîì. Â äåéñòâèòåëüíîñòè ïëí ÷ óêè âñåãäà ïî ÿçûêó, êóëüòóðå, áûòó

ïðèíàäëåæàëè ê áåëîðóññêîìó íàðîäó, òîëüêî ñîõðàíÿâøèå ïðîäîëæèòåëüíîå âðåìÿ îòäåëüíûå àðõàè ÷ åñêèå ïåðåæèòêè. Ïîâåäàì èòîãè ñêàçàíîìó. 1. Ýòíîãðàôè ÷ åñêàÿ êàðòà Áåëîðóññèè, ñîñòàâëåíàÿ Êàðñêèì â 1918 ã., îòíþäü íå ìîæåò áûò ïîëíàÿ â îñíîâó ïðîâåäåíèÿ ãðàíèöû ìåæäó ÓÑÑÐ è ÁÑÑÐ. 2. Äèàëåêòîëîãè÷åñêèå îòëè÷è â áåëîðóññêîì ÿçûêå ìîáóò ïðèâåñòè ê íåîæèäàííûì çàêëþ÷åíèÿì, åñëè èçó÷åíèå ýòíîãðàôè÷åñêîãî ñîñòàâà íàñåëåíèÿ áóäåò îòîðâàíî îò èñòîðè÷åñêîé òåððèòîðèè, îáùíîñòè êóëüòóðû è ò.ä. Òàêîé ïðèåì èäåàëèçèðè÷åí è ìåõàíèñòè÷åí è íàõîäèòñÿ â ïîëíîì ïðîòèâîðå÷è ñ ìàòåðèàëèñòè÷åñêèì ó÷åíèåì î ÿçûêå. 3. Â ýêſſſſìè÷åñêî è èñòîðè÷åñêîì îòíøåíèÿõ âñÿ òåððèòîðèÿ Áåëîðóññèè ñ Áðåñòſſ, Êſſáðſſſſ, Ìèſſñêſſ ïðåäſſòàâëåíſſòè ÷åſſí ó ÷åſſåì î ÿçûêå. 4. Â èſſòſſðèè Áåëſſðſſſſñſſè ſſ âſſſøåſſêàçſſſſſûſſ ðàſſſſſſſſſ áſſſſî ſſâÿçſſſſ íſſìàſſſ ſſåſſðſſ÷åſſ ſſſſſſſſſ ſſ

×ëåí-êîððåñïîíäåíò Àêàäåìèè íàóê ÑÑÑÐ Â. Ïè÷åòà 18.XI-1939 ã.

ÍÀÐÁ, ô. 4, âîï. 21, ñïð. 1525, ë. 2—12.

hrab501

ïóáë³öûñòûêà

Ñÿðãåé Ãðàáî¢ñê³ — óêðà³íñê³ ô³ë¸çàô ³ ïóáë³öûñò. Ñóïðàöî¢í³ê ê³å¢ñêàãà áþðî ¡êðà³íñêàå ñëóæáû ðàäû¸ “Ñâàáîäà”. Ãàëî¢íû ðýäàêòàð êóëüóðàëÿã³÷íàãà àëüìàíàõó “Ãåíåçà”. Íàìåñüí³ê ãàëî¢íàãà ðýäàêòàðà ÷àñîí³ñó “Ñó÷àñí³ñòü”. Áàÿâ³òàå, ïàë³òû÷íà àíãàæàâàíàå ïÿðî Ñ. Ãðàáî¢ñêàãà — ÷àñòû ãîñüöü ³ íà ñòàðîíêàõ ðîçíûõ ê³å¢ñê³õ ãàçýòà¢. Âÿë³ê³ ñÿáàð Áåëàðóñ³. Àïîøíÿÿ êí³ãà Ñÿðãåÿ Ãðàáî¢ñêàãà — “ÕÕ ñòîë³òòÿ òà óêðà¿íñüêà ëþäèíà. Âèêëèêè ³ â³äïîâ³ä³” (2000). Ãýòû òýêñò áû¢ íàì³ñàíû àäìûñëîâàà äëÿ ¡êðà³íñêàãà íóìàðó ARCHE. Ñÿðãåé Ãðàáî¢ñê³

— Äàéòå ìåí³, áóäü ëàñêà, ïëÿøêó âèíà. — Ïðîñòèòå, ÿ âàñ íå ïîíèìàþ. Ãîâîðèòå íà íàøåì, íà áðàçëèüñêîì ÿçûêå. Ç ðàçìîâû à¢òàðà àðòûêóëó ç ïðàäà¢öîì ó ê³å¢ñê³õ ê³íîòåàòðå “Ãàñòðàíîìå” 27 ÷ýðâåíÿ 2000 ãîäó ¢ ïðûñóòíàñö³ äâóõ æûâûõ ñâåäêà¢.

Ïàíÿööå “êðýíëüñêàãà íàöûÿíàë³çìó”, “êðýíëüñêàé êóëüòóðû” äûé óâîâóëå “êðýíëüñòâà” ÿê ñàöûÿêóëüòóðíàé ³ ñàöûÿïàë³òû÷íàé ç’ÿâû âà ¢êðà³íñê³ ³íýëåêòóàëüíû äûñêóðñ óâàéøë³ — ÿê ãýòà í³ ïàðàäàêñàëüíà íà ïåðøû ïîãëÿä — íå, íå ïðàç ïåðàêëàä êëàñ³÷íàé äëÿ çàõîäíÿé íàöûÿëîã³³ êí³ã³ Áåíåäûêòà Àíäýðñàíà “¡ÿ¢ëåíûÿ ñóîïëüíàñö³” (¸í ç’ÿâ³¢ñÿ òîëüê³ ñ¸ëàòà), à ïðàç øìàòë³ê³ÿ ïóáë³êàöû³ ê³å¢ñêàãà äàñëåä÷ûêà Ì³êîëû Ðàá÷óêà, ïðûñâå÷àíûÿ ðàçâ³ööþ ¡êðà³íû ¢ àïîøí³ì äçåñÿö³ãîääç³ ÕÕ ñòàãîääçÿ. Òýðì³íàì “êðýíëû”, óæûòûì Àíäýðñàíàì äëÿ àï³ñàííÿ ïàäçåÿ¢ ó Ëàö³íñêàé Àìåðûêû ïåðûÿáó áàðàöüáû çà íåçàëåæíàñöü ³ íàöûÿíàëüíàé ñàìà³äýíòûô³êàöû³, Ðàá÷óê ïàçíà÷û¢ òóþ ÷àñòêó ¢êðà³íñêàãà ãðàìàäñòâà, øòî ïàë³òû÷íà àðûåíòóåöòà íà íåçàëåæíàñöü Óêðà³íû, àëå ¢ ìîâå ³, ïåðàäóñ³ì, ó ñàöûÿêóëüòóðíûì àñïåêöå ääìà¢ëÿåöòà àä óêðà³íñêàñö³ ö³, ïðûíàìñ³, òðûìàëöòà àä ÿå íà àäëåãëàñö³. ßê ãýòà âîáðàçíà ïàçíà÷û¢ ï³ñüìåí³ê Àíäýé Êóðêî¢, “ìîæíà áûöü óêðà³íöàì ³ áåç Òàðàñà Øà¢÷ýíê³”. Óëàñíà êàæó÷û, ëåíøóþ ñàìàõàðàêòàðûñòâó ¢êðà³íñêàãà êðýíëüñòâà çíàéñö³ öÿæêà. Ìåíàâ³òà Ì³êîëà Ðàá÷óê àïîøíÿå äçåñÿö³ãîäçå ¢ïàðòà ³ ïàñëÿäí¢íà çàéìà¢ñÿ ðóéíàâííåì äûõàòàì³³ “¢êðà³íöû—ðàñ³éöû”, “óêðà³íñêàìî

¢íûÿ—ðàñ³éñêàìîçíûÿ”, “ïàòðû¸òû—ïÿðýâàðàòí³”, “íàöûÿíàëüíà ñâÿäîìûÿ — ìàíêóðòû” ³ ã.ä., ÿêàÿ ç ñàìàãà ïà÷ àòêó ÕÕ ñòàãîäàçÿ ëÿæàëà ¢ àñíîâå òëóìà÷ýííÿ ýòíàïàë³òû÷íûõ ³ íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíûõ ïðàöýñà¢ âà ¡êðà³íå. Ó ñâà³õ äàñëäààâàííÿõ (àá’ÿäíàíûõ ó äçåå êí³ã³) Ì³êîëà Ðàá÷óê ïðàïàíàâà¢ ïðûíöûîâà ³íóþ, çíà÷íà áîëüø ý¢ðûñòû÷íóþ òýàðýòû÷íóþ êàíñòðóêöûþ. Ïàâîäå ÿå, ñó÷àñíàÿ ¢êðà³íñêàÿ ñóîïëüíàñöü ñêëàäåöà íå ç äçâþõ, à ç òðîõ ãàëî¢íûõ íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíûõ ãðóïà¢, ïðûíàëåæíàñöü äà ÿê³õ âåëüì³ ¢ìî¢íà çâÿçàíàÿ (êàë³ ¢âîãóëå çâÿçàíàÿ) ç “ïÿòàé ãðàôî” ñòàðûõ ñàâåöê³õ ïàøïàðòî¢ ³õíûõ “ ÷ëåíà¢”. Áîëüø çà òîå: íå à ¢òàìàòû÷íà ãýòàÿ ïðûíàëåæíàñöü çâÿçàíàÿ ³ ç ë³íâå³ñòû÷íûì³ ïðýôåðýíöûÿì³ ëþäçåé. À¢òàð ãýòàãà àðòûêóëó ³ äàëåé áóäçå çâÿðòàööà äà ïý¢íûõ ôàðìóë¸âàê Ì³êîëû Ðàá÷óêà, àëå òàêñàìà áóäóöü ïðàïàíàâàíûÿ ³ ¢ëàñíûÿ àçíà÷ýíí³ ¢êðà³íñêàé íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíàé ñ³òóàöû³. Óëàñíà, íà ôàêò ³ñíàâàííÿ âà ¡êðà³íå íå äçâþõ, à òðîõ âÿë³ê³õ ñóïîëüíàñöý¢ ç ³ñòîòíà ðîçíûì³ ñàöûÿêóëüòóðíûì³ ³ íàöûÿêóëüòóðíûì³ àðûåíòàöûÿì³ ïàâ³ííû áûë³ íàâåñö³ ëþáîãà äàïûòè³âàãà äàñëåä÷ûêà ñàöûÿëãà³÷íûÿ äàñëåäàâàíí³ àïîøíÿãà äçåñÿö³ãîãäçÿ. Íà ïðýç³äýíöê³õ âûáàðàõ 1994 ãîäó ¡êðà³íà âûðàçíà ðàñêàëîëàñÿ ¢çäî¢æ ýòíàë³íâå³ñòû÷íàé ìÿæû. (Óêðà³íñêàìî¢íàÿ ÷àñòêà ãàëàñàâàëà çà Ëåí³äà Êðà¢ó÷êà, ðàñ³éñêàìî¢íàÿ — çà Ëåí³äà Êó÷ìó, âûëþ÷íå ñëëà¢ òîëüê³ ïåðâàæíà ðàñ³éñêàìî¢íû Ê³å¢, ó ÿê³ì “ñòàë³÷íàÿ ñàìàñâÿäîìàñöü” óçÿëà âåðõ íàä ÷ûñòà ë³íâå³ñòû÷íàé ñàìà³äýíôû³êàöûÿ.) Ó 1996 ãîäçå ¢æî ïðàÿâ³ë³ñÿ, à ¢ 2000—2001 ãàäàõ ñòàë³ñÿ â³äàâî÷íûì³ öàëêàì ³íøûÿ ðý÷û. Ñóâÿçü ñâåòàìîãëÿäíûõ ³ ïàë³òû÷íûõ àðûåíòàöûÿ¢ ç ìî¢íàé ïðàêòûêàé íå çí³êëà, àëå ÿíà ñòàëà çíà÷íà ñëàáåéøàé; ³ ãàëî¢íàå — ó ïåðàâàæíà ðàñ³éñêàìî¢íàé ÷àñòóû êðà³íû ìîöíà ïðàÿâ³ë³ ñÿáå ôóíäàìåíòàëüíûÿ äàðîçíåíí³ ïàì³æ ðîçíûì³ ãðóïàì³ ðàñ³éñêàìî¢íàãà íàñåëüí³öòâà ³ ïàì³æ ðýã³¸íàì³. Äçåëÿ ïðûêëàó âîçüìåì äàäçåíûÿ ðýãóëÿðíûõ äàñëäàâàííÿ¢ Ê³å¢ñêàãà ì³æíàðîäíàãà ³íñòðóòó ñàöûÿëîã³³, ÿê³ ¢çíà÷àëüâå ïðàôåñíàð Âàëåðû Õìåëüêà, ïåðäàóñ³ì òûÿ, øòî äàòó÷àöü ýêàíàì³÷íàé àðûåíòàöûõ³. Âà ¡êðà³íå ÿíà íàéâîëüø âûðàçíà ïðàðûíêàâàÿ ¢ äâóõ ðýã³¸íàõ: íà Ãàë³÷ ÷ûíå ³ íà Ïî¢äí³. Òàêñàìà ¢ òûõ ðýã³¸íàõ äàì³íóå æàäàííå ÿê ìàãà áîëüø õóòêàãà äàëó÷ýííÿ ¡êðà³íû äà Å¢ðàïåéñêàãà Ñàþç. Çàòî Äàíáàñ (ðàñ³éñêàìî¢íû, ÿê ³ Ïî¢äçåíü) íàñòðîåíû êàòýãàðû÷íà àíòûðûíêàâà ³ ïà-àíòûå¢ðàïåéñêó. ßø÷ý àäíà äýòàëü: ³ Ïî¢äçåíü, ³ Äàíáàñ — ãýòà ðýã³¸íû ¡êðà³íû, äçå áîëüøàñöü íàñåëüí³öòâà âûñòóïàå çà ³íòýãðàöûþ ç Ðàñ³ÿé — àæ äà ñòâàðýííÿ ñóïîëüíàé äçÿðæàâû. Íà ¢êðà³íñêàìî¢íàé

³ òðàäûöûéíà ¢êðà³íñêàêóëüòóðíàé Ãàë³ ÷ ÷ûíå çà òàêóþ ³íòýãðàòîþ — òîëüê³ 1—2% íàñåëüí³öòâà. Çàòåå Ïî¢äçåíü ãàòîâû àäìîâ³öòà àä ëþáûõ ôîðìà¢ “óç’ÿäíàìíÿ” ç Ðàñ³ÿé ó òûì âûïàäêó, êàë³ æûöö¸âû ¢çðîâåíü íàñåëüí³öòâà âà ¡êðà³íå áóäçå âûøýéøûì, ÷ ûì ó Ðàñ³éñêàé Ôåäýðàöû³. Íàâàò áîëüø: ÿê òîëüê³ ¡êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà ñòàíå àðýàëàì ñòàëàãà ýêàíàì³ ÷ íàãà ïðàãðýñó, æûõàðû Ïî¢äíÿ (ðàçàì ç äà¢íî ¢æî êàñìàïàë³òû ÷ íàé Àäýñàé) ãàòîâûÿ âûâó ÷ ûöü óêðà³íñéóþ ìîâó, ÷ûòàöü óêðà³íñê³ÿ êí³ã³ ³ ñëóõàöü óêðà³íñê³ÿ ïåñí³. Äàíáàñ æà í³ ïðû ÿê³õ óìîâàõ íå ïðûìåå àí³ ðûíêó, àí³ “¢êðà³íñêàé Óêðà³íû”. Íå ìåíø ö³êàâûÿ ³ çâåñòê³ ïðà òíå, ÿê³ÿ ïàíÿöö³ ïåðøûì³ ¢ ³åðàðõ³³ àñàöûþþööà ¢ ëþäçåé ñà ñëîâàì “Áàöüêà ¢ø ÷ ûíà”: êàëÿ 40% íàçâàë³ ¡êðà³íó, áîëüø çà 20% — Ñàâåê³ Ñàþç, 2% — Ðàñ³þ, ³íøûÿ — “ìîé âîðàä”, “ìàÿ â¸ñêà”, “ìîé ðýã³¸í”. Ó êîæíûì óêðà³íñê³ì ðýã³¸íå ¢ ðîçíûõ ïðàïîðûõ ïðàäñòà¢ëåíûÿ òðû àñíî¢íûÿ ãðóïû íàñåëüí³öòâà, ïàäçåëåíàãà ïà íàñòóïíûõ êðûòýðàõ: êóëüòóðíûÿ ïðýôýðýíöû³ (íå ïðîñòà ìîâà!), ñòà¢ëåííå äà ðûíêàâàé ýêàíì³ê³ ³ ïàë³-òû ÷ íàé äýìàêðàòû³, ñê³ðââàíàñöü íà å¢ðàïåéñêóþ ³íòýãðàöûþ, ïðûíöûïîâàå ñòà¢ëåííå äà ¢êðà³íñêàé íåçàëåæíàñö³, àöýíêà ñàâåöêàãà ì³íóëàãà. Òàê³ì ÷ ûíàì — òðû ãðóïû: óëàñíà ¢êðà³íöû, ñàâåöê³ÿ ëþäç³ ³ êðýíêû. Óçàåìàäíîñ³íû, áàðàöüáà ³ ñàþçû ïàì³æ ÿê³ì³ âûçíà÷ àë³ (çðàçóìåëà, íå íà¢ïðîñò, à ¢ òûì âûãëÿäçå, ÿê³ Ìåðàá Ìàìàðäàøâ³ë³ íàçûâà¢ “ïåðàòâîðàíàé ôîðìàé”) õîä ïàäçåÿ¢ âà ¡êðà³íå ³ áóäóöü âûçíà÷ àöü ÿãî ÿø÷ý ïðûíàìñ³ íåêàëüê³ äçåñÿö³ãîääçÿ¢. Ïëþñ ïÿ¢íàÿ ÷ àñòêà ïóáë³ê³ áåç óñÿëÿêàé íàöûÿíàëüíîà-êóëüòóðíàé ñàìà³äÿíòû³êàöû³ — ì³æ ³íøûì, íå íàäòà âÿë³êàÿ; ïðîñòà “òóòýéøûõ” âà ¡êðà³íå íà¢ðàä ö³ áîëüø, ÷ûì 10% àä àãóëüíàé êîëüêàñö³ íàñåëüí³öòâà. Öÿæêà ³ ÷àñòåé çà ¢ñ¸ íåìãà÷ ûìà ïàêàçàöü ïàëüöàì íà ÷àëàåêà ³ ñêàçàöü — “Ãýòà ñòîïðàöýíòíû êðýíë (óêðà³íåö, ñàâîê)”. Õàöÿ, ç ³íøàãà áîêó, ñÿðîä ³íäûâ³äóàëüíûõ ³ ãðóïàâûõ ñóá’âêòà¢ òðàïëÿþööà ³ “ ÷ ûñòûÿ”, “³äýàëüíûÿ” òûïû, íÿéíàêø âûâääçåíûÿ íà ñâåò Áîæû íåéê³ì Ì³ ÷ óðûíûì óñäïëàíåòíûõ ìàøòàáà¢. Ó âûøýé ïàçíà ÷ àíûì “òðîõ ÷ ëåíà”, ÿê³ à¢òàð ïðàïàíóå ¢ ÿêàñö³ ïÿ¢íàãà “³äýàë³çàâàíàãà âíáðàçó” íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíàãà áûööÿ, íàéáíëüø ïûòàíÿ¢ âûêë³êàþöü õàðàêòýðíûÿ “ðûñû” êðýíëà¢. Òàìó ïðîéäçåì ïðàç í³çêó ïàë³òîêàãà-êóëüòóðàëãà³ ÷ íûõ óêðà³íñê³õ ñþæåòà¢, çâÿçàíûõ ç êðýíëüñê³ì ýëåìåíòàì ñóïîëüíàñö³ ãðàìàäçÿíà¢ êðà³íû, ÿêóþ öàëêàì ñëóøíà ìæíà íàçâàöü “äçÿðæàâàé Ó” (Ìàêñ³ì Ñòðûõà). Ïà ÷ àöü âàðòà, ìàáûöü, ç êàðîòêàãà àãëÿäó ñ¸íÿøíÿé ñ³òóàöû³, ïðû íàãîäçå ïàðàëåëüíà âÿðòàþ ÷ ûñÿ äà ïðàáëåì¢, çâÿçàíûõ ç ðîçíûì³ ðàêóðñàì³ áûööÿ ³ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàãà êðýíëüñòâà. Âîñü ïåðøû,

àëå íå àïîøí³ ïàðàäîêñ: ïàë³òû ÷ íà êðýíëû ¢ ïåðàâàæíàé áîëüøàñö³ — íåçàëåæí³ê³, òî äà ôàíàòûçìó, òî ç ³ñòîòíà ïðàãìàòû ÷ íûì ðàêóðñàì (ÿê àäýñ³òû — “øòî êàðûñíåé: äàëó ÷ àööà äà Ðàñ³³ ö³ áûöü íåçàëåæíûì³?”), àëå êóëüòóðíà ÿíû çà¢æäû, áåç âûêëþ ÷ ýííÿ¢, àðûåíòàâíûÿ íà Ìàñêâó, ÷ àñàì òàêñàìà — äà ôàíàòûçìó, ÷ àñàì — ïðîñòà ïðàãìàòû ÷ íà (“øòî ðàá³öü, ìàñêî¢ñê³ÿ ñïåâàê³ çá³ðàþöü áîëüø ãðîøàé, ÷ ûì ê³å¢ñê³ÿ”), ÷ àñàì — ïðîñòà ïà çâû ÷ öû. Âîçüìåì äçåëÿ ïðûêëàäó òîëüê³ íàçâû ê³å¢ñê³õ ïàïóëÿðíûõ âûäàíÿ¢: “Íàòàëè”, “Êèâåñêèé òåëåãðàôú”, ”Ñòîëè ÷ íûå íîâîñòè“ (ç ÿå ëîçóíãàì “äçâå ñòàë³öû — àäíà ãàçåòà”), “Êèåâëÿíèíú” ³ äà ò.ï. Ö³, ñêàæàì, ³íýðâ‘þ ç çîðêàì³ ïîï-ìàñòàöòâà íà àïîøíÿé ïàëàñå àïàç³öûéíàé ê³å¢ñêàé ãàçåòû “Âå ÷ åðíèå âåñòè”: çîðê³ òàì çà¢ñ¸äû ðàñ³éñê³ÿ, õàöÿ ïàë³òû ÷ íà ãàçåòà íåçàëåæí³öêàÿ, àæ äà ÷ ûñòà íàöûÿíàë-ðàäûêàëüíûõ âûïàäà¢ ó áíê ³ïîåðñêàé Ìàñêâû. Äç³¢íà: ÷ àìó æ óçîðàì óñ³õ âàðòàñöÿ¢ ³ êðûí³öàé àëþç³ÿ¢, ìåòàôàð, òýêñòó ³ êàíýêñòó äëÿ êðýíëà¢ âûñóíüå ìåíâà³òà ðàñ³éñêàÿ (àìàëü çà¢æäû, ïðà¢äà, “âûáàíûì³ êàâàëêàì³”) ³ àíäëàìåðûêàíñêàÿ — àëå ïðà ÿå ïàñëÿ — êóëüòóðà? Äû ÿø ÷ ý òîëüê³ ç ì³íóëûõ ñòàãîäàçÿ¢ ³ïîåðñêàé ýíîõ³ ç äîáðûì äàìåøêàì ñàâåöêàé, ïðà¢äà, ç ëþáàãà êðýíëàì íå íàäòà çà³äýäëãà³çàâàíãà êàâàëêó, — êóëüòóðû? Êðýíëó, ö³ ¢êðà³íñêàìó ö³ ëàö³íàâìåðûêàíñêàìó, ç ÿãî ñïåöûû³ ÷ íûì íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíûì ïàõîäæàííåì (ó ìåæàõ ³ïîåðû³ àëüáí áûëî ³ïîåðû³ — àëå ïà-çà íåïàñðýäíàé íàëåæíàñöþ äà “êàðýíûõ”, “³ïîåðûÿòâîð ÷ ûõ”, “ïà ÷ àòêîâûõ” (“âûçíà ÷ àëüíûõ”) ïàë³òûêà-êóëüòóðíà-íàöûÿíàëüíûõ ñòðóêòóðà¢), ÿê êîæíàìó ÷ àëàâåêó ç ñóïîëüíûì³ ïðýòýíç³ÿì³ íàäçâû ÷ àé ïàòðýáíà äëÿ ñîöûÿïàë³òû ÷ íàãà ñàìàñöååðäæàííÿ àáàïåðö³ñÿ íà íåøòà ãðóíòû¢íàå. Ãýòàå “íåøòà” ïàâ³íîà áûöü âåëüì³ ³ âåëüì³ âàæíû, áî êðýíë óâà ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäñòâå ¢ âûí³êó ñïåöûô³ ÷ íûõ ã³ñòàðû ÷ íûõ àêàê³ ÷ íàñöÿ¢ âûÿâ³¢ñÿ ðàïòàì ó åâëüì³ âûéãðûøíàé ñ³òóàöû³ ³, çðàçóìåëà, õî ÷ à ãýòóþ ñ³òóàöûþ ÿø ÷ ý ïàëåïøûöü. Äçåëÿ ãýòàãà ïàòðýáíàÿ öâ¸ðàäÿ ãëåáà ïàä íàãà³, “ã³ñòàðû ÷ íàÿ ïðà¢äà”, à òàêñàìà ³ ïàäñâÿäîìàÿ (ñàìà)óïý¢íåíàñöü ó ñâà¸é ì³ñ³³. ßêîé îíæà áûöü òàÿ ãëåáà? Òðàäûöûéíàå âûçíà ÷ ýííå êðýíëüñòâà, ó äà ÷ ûíåíí³ äà Ëàö³íñêàé Àìåðûê³, ïîë³ñåìàíòû ÷ íàå: ãàâîðêà ³äçå ³ ïðà íàø ÷ àäêà¢ âûõàäöà¢ ç ìàòðàïîë³³, ³ ïðà “ïÿøàíêó” ÿê ç ì³ãðàíòà¢, òàê ³ ç ìÿñöîâàãà ýòí³ ÷ íàãà ñóáñòðàòó, àëå ç êóëüòóðíàé àðûåíòàöûýé íà ìåòðàïîë³þ. Íåøòà ïàâîíáíåå àáúâàëëàñÿ ³ ¢ Ðàñ³éñêàé ³ïîåðû³, íàäçâû ÷ àéíà ïàâîíáíàé ïà ñâà³õ ðûñàõ íà ²ñïàíñêóþ. Õòî íå âåðûöü, õàé âîçüìå ïåðøû òîì “Êàï³òàëó” Ìàðêñà — óñ¸ æ ãýòà íàâóêîâû òâîð, áî òàì í³âîäíàãà ðàçó íå ¢æûòàå ñëîâà

“êàìóí³çì” — ³ ïðà÷ûòàå òàì áë³ñêó÷ûÿ àï³ñàíí³ êàëàí³ÿëüíàé ýêñïàíñ³³ ²ñïàí³³, íàñòóïñòâàì ÿêîé áûëà, àêðàìÿ ¢ñÿãî ³íøàãà, ÿ¢íàÿ çàïàâîëåíàñöü ýêàíàì³÷íàãà ³ ïàë³òû÷íàãà ðàçâ³ööÿ ìåòðàïîë³ÿ¢. Ãýòàê æà ïðû íàäçâû÷àé õóòê³ì ýêàíàì³÷íûì ðàçâ³öö³ ¢êðà³íñê³õ çåìëÿ¢ ó ìåæàõ Ðàñ³éñêàé ³ìåðû³ ÿø÷ý íà ïà÷àòêó Õ²Õ ñòàãîääçÿ âûõàäöû ç Óêðà³íû, íåçàëåæíà àä ïàõîäæàííÿ, ë¸ãêà ¢ëàäêî¢âàë³ñÿ íà ¢òóëüíûÿ ìåñöû ¢ äçÿðæà¢íûì ³ êóëüòóðíûì æûöö³ Ïåöÿðáóðãó ³ Ìàñêâû, äëå ñ³òóàöûÿ õóòêà ìÿíÿåöòà, ³ äà “þæàíà¢” ó ðàñ³éñê³õ ñòàë³öàõ ïà÷ûíàþöü ñòàâ³ööà ÿê äà íå çóñ³ì ñâà³õ, ÿê äà ö³êàâûõ, àëå òðîõ³ íåáÿñïå÷íûõ äç³âàêî¢. Ìàã÷ûì, òîëüê³ òàìó, øòî ¢êðà³íñê³ÿ çåìë³ áûë³ áîëüø çà ¢ñå àñòàòí³ÿ ðýã³¸íû ³ïîåðû³ ýêàíàì³÷íà ³íòýãðàâàíûÿ ¢ Å¢ðîïó. Ó àäêàç êðýíëû ãóðòóþöòà. ßø÷ý íå ¢ñâåäàìëÿþ÷û êàí÷àòêîâà, ÷àì ³ íàâíøòà. Òàê, ïðû êàíöû Õ²Õ — íà ïà÷àòêó ÕÕ ñòàãîääçÿ ¢çí³êàþöü øìàòë³ê³ÿ àá’ÿäíàíí³ ïðàìûñëî¢öà¢ “þãà Ðîññèè”. Ôàðìóåöòà òîå, øòî ïàñëÿ àòðûìåå íàçâó “þæíîðóññêîé øêîëû” ¢ êðàñíûì ï³ñüìåííòåå ³ “Ê³å¢ñêàãà êîëà” ¢ ô³ëàñîô³³. Çà¢âàæíà òîå, øòî òàê³ÿ ðîçíûÿ ×óêî¢ñê³, Ðàäçÿíêà, Áÿðäçÿå¢, Øàñòî¢, Öÿðýø÷àíêà, Ëóíà÷àðñê³ — ö³ íå ïåðøàå ïàêàëåíí à êðýíëà¢, ÿêîå “äýñàíòàâàëàñÿ” çà ìåæû ¡êðà³íû, — ïà÷óâàë³ñÿ ¢ Ðàñ³³ å¢ðàïåéòàì³. ×àñàì — íàâàò ÷óæàí³öàì³ ¢ å ¢ðàç³éñêàé Ìàñêåå. Óçí³êàå òîé ñàìû “òýðûòàðûÿëüíû ïàòðûÿòûçì”, ÿê³, çàìåñò ïàòðûÿòûçìó ýòí³÷íàãà, áà÷û¢ àñíîâàé ìàã÷ûìé íåçàëåæíàé Óêðà³íû Âÿ÷àñëà¢ Ë³ï³íñê³, àñýíñî¢âàþ÷û óðîê³ ãâàëòî ¢íà ïåðàðâàíàé íàöûÿíàëüíà-äýìàêðàòû÷íàé ðýâàëþöû³ 1917—21 ãàäí¢. Ïàä÷àñ òîé ðýâàëþöû³ ¢ 1918 ãîäçå ¢çí³êëà ³ ÷ûñòà êðýíëüñêàÿ ¡êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà ãåòìàíà Ïà¢ëà Ñêðàïàäñêàãà. Ðý÷ ÿñíàÿ, ãýòà àñîáíàÿ ³ âåëüì³ ö³êâàÿ òýìà. Óçãàäàåì òîëüê³ Ì³õà³ëà Áóëãàêàâ — ÿê àô³öýðû íàìàãàþöòà ãàâàðûûü ïàì³æ ñàáîé íà àô³öûéíûÿ òýìû ïà-¢êðà³íñêó, äëå íàðýøòå íà÷àëüí³ê ìàõàå ðóêîé: “Ëàäíî, áðîñüòå! Äàâàéòå ëó÷øå ïî ñóùåñòâó!” Çàï³ñû ìà¸ðà Ìåëü³÷ýíê³ ñâåä÷àöü ïðà ³ñíàâàííå òàêîé ïðàêòûê³ ³ äàãýòóëü. Äàëåé êðýíêû àäûõîäçÿöü íà äðóã³ ïëàí. Ñàâåöêàÿ ¢ëàä ¢ 20-õ ãàäàõ ³äçå íà êàìïðàì³ñ ç óêðà³íöàì³ ³ ïàäêðýñëíà âûñí¢âàâ íàïåðàä êàìíó³ñòà¢-óêðà³íöà¢. Ç êàíöà ïåðûÿó “¢êðà³í³çàöû³” ¢ ïåðøàé ïàêîâå 30-õ ãàäí¢ ³ ¢êðà³íöà¢, ³ êðýíëà¢ ïà÷ûíåå âûö³ñêàöü íîâàñôàðìàâàíû ñàâåöê³ ÷àëââê, ñïà÷àòêó íà í³æýéøûõ óçðî¢íÿõ ¢ëàäû, à ïîòûì — óæî ³ íà âåðõí³õ. Àìàëü ïåðøûì ïðàäñòà¢í³êîì ãýòàé íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíàé ãðóïû íà ÷àëå ÊÏÓ ñòà¢ Ì³ê³òà Õðóø÷î¢. Äàëåé óçí³êàå ñâîåàñàáë³âû ôóíêöûÿíàëüíû ïàäçåë ðîëÿ¢: ñÿðýäíÿÿ, à ÷àñàì ³ âûøýéøàÿ ýë³òà íàâóê³, âûòâîð÷àñö³, ãàñïàäàð÷àãà

ê³ðàâàìíÿ íà òýðûòîðû³ ¡êðà³íû — äëÿ êðýíëà¢; ñàâåöê³ ÷àëàâåê — ãýòà ïåðàäóñ³ì ñóïðàöî¢í³ê ïàðòûéíàãà äïàðàòó ³ ðàáîòí³ê ³íäóñòðûÿëüíûõ Óñõîäó ³ Öýíòðó; óêðà³íåö — íàìåíêëàòóðíû ï³ñüìåí³ê ³ ÷ànòêîâà íàâóêîâåö-ãóìàí³òàðûé, à òàêñàìà ñåðæàíò ì³ë³öû³, ðàáî÷û ïðàâ³íöûéíàãà ïðàäïðûåìòâà, êàëãàñí³ê, íåêâàë³ô³êàâàíû ïðàöà¢í³ê ó âÿë³êàé ïðàìûñëîâàñò³. Öàëêàì çàêàíàìåðíûì íàñòóïñòâàì ãýòàé ñ³òóàöû³ ñòàëà òîå, øòî ç ðàñïàäàì ñàâåöêàé ñ³ñòýìû ìåíâ³òà êðýíêû ñòàë³ äàì³íóþ÷àé ãðóïàé ó ïîñòñàâåöêàé Óêð à³íå. Ïåðàäóñ³ì òàìó, øòî ¢êð à³íöû, à àñàáë³âà ³õíàÿ ýë³òà (çðàçóìåëà, íå àô³öûéíàÿ, à ñàïðà¢äíàÿ, “íåôàðìàëüíàÿ”), áûë³ ¢ ÓÑÑÐ ³ íà ñàìîé ñïðàâå “ïðàêëÿöèì êàòàâàíûì³”, êàë³ äýíàíñòðàòû¢íà íå âûðàêàë³ñÿ ¢êðà³íñêàñö³. Äûé òàäû ððý áûëî ñà ñêóðû âûï³íàööà, êàá äàâåñö³ ñâàþ ëàÿëüíàñöü ìåððàïîë³³. Õ³áà øòî êàìóñüö³ äàçâàëÿëàñÿ ïðàöàâàöü ó “ãóìàí³òàðíûì šåòà” ¢ ñòðîãà âûçíà÷àíûõ “êàìïåòýíòíûì³ îðãàíàì³” ìåæàõ. Äëÿ òàãî, êàá ïàêàçàöü ñâåòó, øòî ¡êðà³íà êâ³òíåå ïää ñàâåöê³ì ñîíöàì. Ìîæíà ì³ìàõîäçü óçãàäàöü, øòî íå âûïàäêîâà ñÿðîä ýòí³÷íûõ óêðà³íöà¢ (à òûì áîëüø — óêðà³íñêàìî¢íûõ óêðà³íöà¢) áûëî çíà÷íà áîëüø äûñ³äýíòà¢ ó àäñîòêàõ àä àãóëüíàé êîëüêàñö³ ãýòàé ë³íâàýòí³÷íàé ãðóïû, ÷ûì ñÿðîä ³íøûõ ë³íâàýòí³÷íûõ ãðóïà¢ ó ÓÑÑÐ, íàâàò áîëüø, ÷ûì ñÿðîä ãàáýÿ¢. Ó êàìó³ñòû÷íûÿ ÷ànû ñàâåöê³ÿ ëÞäç³, ñòâîðàíûÿ ¢ëàäàé ó “òàòàë³òàðíûì ïëàâ³ëüíûì òûãë³”, ïà ñâà¸é ñóòíàñö³ öóãîî¢íà ïàäûõîäç³ë³ íà ðîêþ âûêàíà¢öà¢ óñ³õ óçðî¢íÿ¢ ³ — ÷ànòêîâà — íàìåíêëàòóðû. Êðýíëüñòâà, íåçàäàâîëåíàå ³ “ñàÞçíûì öåíòðàì” (ñö³ïëû ïñâ¢äàí³ì ìåòðàïîë³³), ÿê³ ïà-äóðíîì àáìÿæî¢âà¢ ÿêóÞ-êîëüûåê àêôû ¢íàñöü ó ñàÞçíûõ ðýñïóáë³êàõ (äîñûöü ñêàçàöü, øòî áóäà¢í³öòâà êîæíàé (!) ãðàìàäñêàé ïðûá³ðàëüí³ ¢ ïàäçåìíûì ïåðàõîäçå ¢ ãàðàäàõ òàê çâàíûõ “íàöûÿíàëüíûõ ðýñïóáë³ê” — óñ³õ, àêðàìÿ Ðàñ³éñêàé Ôåäýðàöû³ — çàöâÿðäæàëàñÿ ¢ Ìàñêâå ¢ øàñö³ (!!!) ì³í³ñòýðñòâàõ), ³ êàìó³ñòû÷íàé äàãìàòû÷êàé ç ÿå íåæäàííåì çâàæàöü íà æûâîãà ÷àëàåêà, äïàíî¢âàëà ãàëî¢íûì ÷ûíàì ïðàãàòû÷íûÿ ïàñäû. Ó 1990—1991 ãàäàõ, ïåðàêàíà¢øûñÿ ¢ íåìàã÷ûìàñö³ òðàíñôàðìàâàöü ³ìïåðûþ ³ ïðàãíó÷û ïàçáûöòà ñâàéãî âå÷íà ïðàâ³íöûéíàãà ³ äðóãàðàäíàíàãà ñòàòóñó, ÿíî ðàçàì ç óêðà³íöàì³ ñòâàðûëà àäç³íû ôðîíò ó áàðàöüáå ñóïðàöü ÑÑÑÐ, ïðû òûì ïàñòàÿíîà ðîáÿ÷û ðýâåðàíñû ¢ áîê ñâàéãî “äðóãîãà ß”, ìà¢ëÿ¢, “íåëüãà ðýçàöü ïà æûâûì”. Ïàêóëü ø÷ûðûÿ ¢êðà³íöû ³ ³õí³ÿ ë³äýðû (âûíóøàíà — àìàëü óñå âûêëþ÷íà ãóìàí³òàðû³; ÿê ñêàçà¢ ß¢ãåí Ìàëàíþê1, “êàë³ æ ó íàöû³ íÿìà ïðàâàäûðî¢, òàâû ïðàâàäûðû ÿå — ïàýòû”) çàéìàë³ñÿ ãóìàí³òàðíà-ë³íâà³ñòû÷íûì³ ïðàáåìàì³, êðýíëû çà ïàðó ãàäî¢ óçÿë³ ¢ ðóê³ ëåéûû

äçÿðæà¢íàãà ê³ðàâàííÿ ³ ýêàíîì³ê³ íà ¢ñ³õ óçðî¢íÿõ. Ãýòà áûëî íå íàéãîðøåå ç òàãî, øòî ìàãëî çäàðûòü. Êðýïëüñê³ ïðàãìàòûçì íà ïà÷àòêó 90-õ ääíà÷àñîâà ³ çðóéíàâà¢ óêðà³íñêóþ ýêàíîì³êó, ³ âûðàòâà¢ ÿå àä ïî¢íàé ³ êàí÷àòêîâàé êàòàñòðîôû. Ïàêóëü óêðà³íñêàå ãðàìàäñòâà â³ðàâàëà ïàä ëîçóíãàì³ “äàðàäæýíîÿ ìîâû” ³ “áàðàòüáû ç Ìàñêâîé”, à “÷ûðâîíûÿ äûðýêòàðû” ÷àêàë³, øòî æ áóäçå äàëåé, êðýïëû íåçà¢âàæíà äëÿ ¢ñ³õ ïðûâàòûçàâàë³ ³ íääçå ïðäääë³, çðàçóìåëà ïà øàë¸íà äýìï³íãàâûõ öýíàõ, ìà¸ìàñöû áûëîé Ñàâåöêàé àðì³³ àä òàíêà¢ äà òàíê³ñöê³õ êàìá³íåçîíà¢, ÿêàÿ, ïàâîäëå àöýíàê ýêñïåðòà¢, êàøòàâàëà íå ìåíø çà 50 ì³ëüÿðäà¢ äîëàðà¢. Çðàçóìåëà, áîëüøàÿ ÷àñòêà ãðîøàé àñåëà ¢ àðøîðíûõ çîíàõ (íàãàäâàþ, öýíû ïðîäàæó áûë³ äýìï³íãàâûì³, òàìó çàðàá³ë³ ïðäàà¢öû, â³äàâî÷íà, íåäçå ¢ ïÿöü ðàçî¢ ìåíø, ÷ûì îîã áû ïðûíåñö³ ïðîäàæ-ïà-ñàáåêîøöå), àëå íåêàëüê³ ì³ëüÿðäà¢ “çÿë¸íõ” óê³ë³ñÿ ¢ ïåðàâæíà êóîîííóþ ¢êðà³íñêóþ ýêàíîì³êó. Òàêñàìà ¢ ìàñàâûì ïàðàäêó íàéáîëüø ñïðòùíûÿ ïðàäñòà¢í³ê³ ãýòàé àá'ÿâíàíàé ãðóïû âûâåçë³ çà ìÿæó ïà òûõ æà äýìï³íãàâûõ öýíàõ óâåñü ìåòàë, øòî êåïñêà ëÿæà¢. ² çíî¢-òàê³, âûí³êàì ñòàëà íàïàìîì¢âàííå ¢êðà³íñêàé ýêàíîì³ê³ (ñïà÷àòêó öåíÿâîé) äàëÿðàì³ ³ ìàðêàì³. Ãýòà ïåðøàå. À äðóãîå, ÿø÷ý áîëüø âàæíàå, — ãýòà íÿçâîëüíàñöü óêðà³íöà¢ âûêîíâàöü ê³ðà¢í³ ÷ûÿ ôóíêöû³, òî áîê áûöü ðàöûÿíàëüíûì³ áþðàêðàòàì³. Ãàâîðêà ³äçå, çðàçóìåëà, íå ïðà ïðûðîäæàíóþ íàöûÿíàëüíóþ ðûñó, à ïðà âûí³ê ìýòàíàê³ðàâàíàé ñàöûÿëüíàé ñåëåêöû³ íà ïðàöÿãó ïðûíàìñ³ 230 ãàäî¢, àä ìîìàíòó ë³êâ³äàöû³ Ãåòìàíø÷ûíû (ïðûòû íà Çàõîäíÿé Óêðà³íå ÊÄÁ ñïðàöâàà¢ òàê ïàñïÿõîâà, øòî äàñòàòêîâà áûëî 40 ãàäî¢, êàá ³ñòîòíà, õàöÿ ³ íå ää êàíòà, ðàçáóðûöü óìåíå ãàë³÷àíà¢, âàëûíòà¢, áóêâà³íöà¢ ³ çàêàðïàòöà¢ òâàðûöü ñòðóêòóðû “äóãîãà” ³ “òðýöÿãà” ñåêòàðà¢). Ïàðàëåëüíà, ïàêóëü óêðà³íöû íàìàãàë³ñÿ ðýàë³çàâàöü ëîçóíã “Ïðý÷ ää Ìàñêâû!”, à ñàâåöêå ãðàìàäñòâà ¢îîòàéê³ ÷àêàëà, êàë³ æ òûÿ ñïðîáû çàêîí÷àööà êàòàñòðîôàé, êðýïëüñòâà ìàñâää ³ ïàñïÿõîâà ê³íóëàñÿ íàëäæâàöü äçåëàâûÿ ñòàñóíê³ ç åëüôíñêàé Ðàñ³ÿé ³ ¢ ñïðàåå ïàñòà¢ê³ ýíåðãàíîñüá³òà¢ (ÿñíàÿ ðý÷, ðàñêðàäàþ÷û ç ³õ ïàëîâó), ³ ¢ ñïðàåå ääíà¢ëåíÿ ðàçàðâàíûõ òýõíàëãà³÷íà-âûòâîð÷ûõ ñóâÿçÿ¢ íà ðûíêàâàé àñíîâå (çíî¢ æà, ç ñàë³äíûì öýíàâûì íàâàðàì), ³ ¢ ïëàíå êàíåðòàöû³ ðóáëÿ/êóïîíà/êàðáàâàíòà (ÿêóþ íå çìàãë³ äëüáî, õóò÷ýé, ÷àìóñüö³ íå ïàæääë³ çàáÿñìå÷ûöü Íàöáàíê Óêðà³íû ³ Öýíòðàáàíê Ðàñ³³). ßê ñïàä÷ûíà — ïàíî¢íûÿ ïàç³öû³ ¢ ýêàíîì³öû íîâàé Óêðà³íû àêàçàë³ñÿ ¢ êðýíëüñê³õ ðóêàõ, à ïàñëÿ, çà åâëüì³ êàðîòê³ ÷àñ — ³ ïàç³öû³ ïàë³-òû÷íûÿ. Àïûíó¢øûñÿ ¢ ååðõ³õ ýøàëîíàõ ãðàìàäñêàé ³ ô³íàíñàâàé

óëàäû, êðýîë àä÷óâàå ïàäñâÿäîìà-ñâÿäîìóþ ïàòðýáó íà íåøòà àáàïåðö³ñÿ. Äëÿ âûãëÿäó ¸í îñæà àïåëÿâàöü äà ñàêðàëüíûõ óêðà³íñê³õ ³ì¸íà¢ ³ òýêñòàâûõ ôðàãìåíòà¢, àëå ðýàëüíà, äëÿ ñÿáå ³ äëÿ “ñâà³õ” ¸í áóäçå àáàï³ðàööà íà íåøòà ³ñòîòíà àäðîçíàå àä óêðà³íñêàé êóëüòóðû, ÿêîé ¸í íå âåäàå ³ ÿêàÿ ÿìó ìàëàäàñòóïíàÿ, áî êóëüòóðà ãýòà íå òîëüê³ ìîâà, ÿêóþ ìîæíà âûâ÷ûöü íà ïàñêîðàíûõ êóðñàõ, ³ ãàëî¢íûì ÷ûíàì íå ìîâà, à ñóêóïíàñöü êîää¢, ñýíñà¢, ïàêëäàçåíûõ ó ñîöûÿêóëüòóðíàå áûöü. Óëàñíà, ãýòà ýëåìåíò ìàñ³âó ñàìîãà òàãî áûöÿ, óï³ñàíàãà ¢ íàâàêîëëå (Êàá íÿçìåðàíàå ïîëå, Äíÿïðî ³ àáðûâû...2) Ñòàöü ñóïåðóêð³íöàì, ïåðàïëþíó¢øû ýêñ-äûñ³äýíòà¢, àäçåòûõ ó ñâàå âûøûâàíê³, ó ïàòðûÿòûçìå ö³ âåäàíí³ ïàýç³³ ß¢ãåíà Ìàëàíþê? Øòî æ, ³ ãýòà ìàã÷ûì ¢ àñîáíûõ âûïäëòõ, äëå íäàòà ñêëääàíûõ ãýôû øëÿõ. Ïðàñöåé ááàïåðö³ñÿ íà òîå, øòî ¢ çíà÷íàé ìåðû àä ïà÷àòêó ³ñíóå íà æûöö¸âûì àáøàðû êðýîëà, øòî ç’ÿ¢ëÿåöòà àðãàí³÷íûì ýëåìåíòàì ÿãîíàãà æûöö¸âàãà ñâåòó. À ìåíàâ³òà — íà ìàáòíóþ òðàäûöûþ, äçåéñíóþ ÿø÷ý ¢ ³ïïåðû³, ÿêóþ êðýíë ë³÷ûöü, ³ äîñûöü ñëóøíà, ñâà³ì òàîðàì ³ ñâà¸é çäàáû÷àé. Øòî ç òàãî, øòî ÷àñ ³ïïåðû³ ì³íó¢? ²ïïåðû³ ïðûõîäçÿöü ³ àäûõîäçÿöü. ²õíÿÿ ñïää÷ûíà íàëåæûöü êðýîëó. Òàê ¸í çìàãàåöòà çà ñïää÷ûíó ç “êàðýííûì³ ðóñàêàì³”, ç áûëî ìåòðàïîë³ÿé, ³ íåáåñïäñïÿõîâà. ²íøàÿ ïðû÷ûíà çâàðîòó íå äà ¢êðà³íñêàé òðääûöû³ — òîå, øòî ¢êðà³íöû, çãóðòàâàíûÿ ¢ íàöûÿíàëüíà-äýìàêðàòû÷íûÿ ïàðòû³, íà ïà÷àòêó 90-õ ãàäî¢ áûë³ êàíêóðýíòàì³ êðýíëà¢ ó áàðàöüáå çà ïàë³òû÷íàå ïàíàâàííå âà ¡êðà³íå. Çà ¢êðà³íñê³ì íåêðýíëüñê³ì ãðàìàäñòâàì ñòà³öü ñàïðà¢âû ìàáóòíàÿ ïðàòåñ³éíàÿ ³ ôàëüêëîðíàÿ êóëüóóðà. Óêðà³íñòâà, ÿê áû ãýòà ñìåøíà äëÿ êàãîñüö³ í³ ãáó÷àëà, ìàå ìîöíûÿ òðàäûöû³, âÿë³ê³ÿ ³ì¸íû, ëþäçåé — íàøûõ ñó÷àñí³êà¢, äóõî¢íà ìàãóòíåéøûõ çà ña¢êîâûõ ³ íàâàò øìàòë³ê³õ ÷ûñòà êðýíëüñê³õ êói³ðà¢. Ïðûòûì ãýòûÿ ëþäç³ çíàõîäç³ë³ñÿ ¢ ïàñëÿäî¢íàé àìàç³öû³ äà ³ïïåðû³. Ó ãýòûì ïðûíöûîâàå àäðîçíåíîå ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû ç ÿå âûïðàöàâàíàé âûòàí÷àíàé ë³òàðàòóðíàé ìîâàé ñòàë³öà¢ àä êóëüòóðû àìåðûêàíà-³íäçåéñêàé ö³ íàðîäà¢ Òðàï³÷íàé Àôðûê³. ßø÷ý äàíà ïðû÷ûíà àäñóòíàñö³ àï³ðûø÷à íà ¢êðà³íñêàå — íàñòóïíàÿ. Àìàëü óñå êðýíêû ø÷ûðà ïåðàêàíàíûÿ (íàïý¢íà, ëÿìàíò ñÿáðî¢ Ñàþçó ï³ñüìåí³êà¢ ðàçàì ñà ø÷ûðà ïàòðûÿòû÷íûì³ ïàë³òûêàì³ ³ ïóáë³òûñòàì³ ïåðàêàíà¢ ³õ ó ãýòûì), øòî ¢êðà³íñêóþ êóëüòóðó çà ì³íóëûÿ ñòàãîääç³ íàñòîëüë³ ¢æî á³ë³ ³ êàòàâàë³, øòî ÿíà íå ìîæà ñòàöü íàäçåéíàé àñíîâàé ñó÷ûñíàà äçÿðæà¢íàãà áûöÿ ¡êðà³íû, øòî ¢êðà³íöû çâîëüíûÿ òîëüê³ íà ïàðàçû ³ ñêàðã³. Òàìó àñíîâàé Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû ìîæà âûñòóïàöü òîëüê³ ñàìà ¡êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà. Íåçàëåæíà (ø÷îäû æýñò!) àä

íàöôûÿíàëüíà-êóëüòóðíàé ñïàä ÷ ûíû. Íàäçâû ÷ àéíà ïàêàçàëüíûì ó ãýòûì ïëàíå áû¢ ëåòàøí³ ÷ ûñòàñàðäý ÷ íû æýñò ïðýç³äýíòà Ëåàí³äà Êó ÷ ìû: ìà¢ëÿ¢, äëÿ íàéâûøýéøàãà âûçíà ÷ ýííÿ êàðûñíàé äëÿ ¡êðà³íû äçåéíàñò³ æóðíàë³ñòà¢ òðýáà âûâåñò³ íàì³íàöûþ “æóðíàë³ñòûêà” ç Íàöûÿíàëüíàé ïðýì³³ ³ìÿ Øà¢ ÷ ýíê³ ³ ïåðàäàöü Äçÿðæà¢íàé ïðýì³³ ¡êðà³íû. ² — âûâåë³ ³ ïåðàäàë³. Çðàçóåëà, øòî ¡êðà³íñêàÿ äçÿðæàâà âûøýéøàÿ çà ¢êðà³íñêóþ íàöûþ ³ çà ¢êðà³íñêàãà æ Øà¢ ÷ ýíêó. Ñïåêòð ñòà¢ëåííÿ¢ êðýíëà¢ äà ¡êðà³íû ³ ¢êðà³íñêàé êóëüòóðû çâû ÷ àéíà íå çâîäç³ööà òîëüê³ äà àï³ñàíàãà âûøýé (ãýòà — òàê áû ìîâ³öü, “äàì³íàíòíàÿ ë³í³ÿ”). Ó ðý ÷ à³ñíàñö³ òóò íàç³ðàåì Àëåñÿ Áóç³íó3 ç ÿãîíûì øêàäàâíåì, øòî, ìà¢ëÿ¢, áîëüø óæî íÿìà ÿê ñëóæûöü ñêàíàëàé ³ìåðû³, ³ ñòà¢ëåííåì äà ¢ñ³õ ïåðñàíàæà¢ óêðà³íñêé ã³ñòîðû³ ³ êóëüòóðû ÿê äà íÿãåëüõ (ï’ÿí³öà Õìÿëüí³öê³, âóðäàëâê Øà¢ ÷ ýíêà, áÿçäàðíûÿ ïàëêàâîäöû Ìàçýïà ³ Ïÿòëþðà, íàâàò ðÿäàêòàð ÷ àñîí³ñó “Ëåëü” ×ûðêî¢ íÿçäîëüíû äðóêàâàöü ñàïðà¢äíóþ ýðîòûêó) — ïðûêìàòíà, øòî ¢ñ¸ ãýòà ðàçàì ç àáñàëþòíàé ãëóõàòíé äà êëàñ³ ÷ íàé ðàñ³éñêàé îíâû ³ êóëüòóðû, áåç àä ÷ óâàííÿ ³ðîí³³ ³ ñàìà³ðîí³³ ðàñ³éñê³õ êëàñ³êà¢. Íàç³ðàåì ³ Àëÿêñàíäðà Ç³í ÷ àíêó4, ÿê³ íàâàò ó ñÿáå íà òýëåêàíäå “²íòýð” çãîäíû òðîøê³ äàöü óêðà³íñêàé îíâû, ³ ñàì ïóáë³ ÷ íà íÿðÿäêà âûñòóïàå ïà-¢êðà³íñêó, ³ ø ÷ ûðà ïåðàêàíàíû, øòî ìåíàâ³òà ÿãîíûÿ äçåÿíí³ ÿê ïàë³òûêà çìîáóöü äàöü íåéê³ ïàðäàäê “ýòîé ÁÎãîì çàáûòé ÓêðàèíÅ”. Íàç³ðàåì ³ õàìñêà-ïàíñêàå ñòà¢ëåííå êðýíëüñê³õ âûñêà ÷ àê äà ²ãàððà Á³ëàçíðà, ÿêîå ñêîí ÷ ûëàñÿ ÿãîíûì äýìàíñòðàòû¢íûì, àìàëü ðûòóàëüíûì çàáîéñòâàì. Ç ³íøàãà áîêó, òàê³ì ñàìûì ôàêòàì ç’ÿ¢ëÿåöòà ñïà ÷ óâàëüíà-ïðà ¢êðà³íñêàÿ ïàç³öûÿ (ñêàæàì, ê³ÿ¢ëÿí³íà Ì³ðíîà Ïÿòðî¢ñêàãà, ²ãàðà Êðó ÷ ûêà ³ øìàòë³ê³õ ³íøûõ ³íýëåêòóàëà¢). Òûì ÷ àñàì òðàïëÿåöòà ³ øòîñüö³ ø ÷ ûðà-êðýíëüñêå, àæ äà ñìåøíàãà. Ó ïðàãðàìå Ïàðòû³ ñëàâíéñêàãà àäç³íòâà çàï³ñàíà, ó ïðûâàòíàñö³, øòî âÿø ÷ àííå äçÿðæà¢íûõ ðàäû¸ ³ òýëåáà ÷ àííÿ ïàâ³íîà âåñö³ñÿ íà ìîåå, çàñíàâàíàé íà ê³å¢ñêà-ïàëòà¢ñê³ì äûÿëåêòå. Óÿâ³ì ïàòðàáàâàí³ ÿêîé-íåáóäçü ðàñ³éñêàé ïàðòû³, êàá ïðàöà ðàñ³éñê³õ ÑÌ² ãðóíòàâàëàñÿ íà àñíîâå ìàñêî¢ñêà-êóðñêàãà äûÿëåêòó! Áûöòàì ³ íå ³ñíóå âûðàáëåíûõ, àäïðàöàâàíûõ ë³òàðàòóðíûõ ìîâà¢. Ñìåøíà? Àëå íå äëÿ òûõ, õòî ñòàâ³ööà äà “õàõëî¢” ÿê äà òóáûëüñêàà ïëåìå³. Ïàäñåÿäíàÿ ëîã³êà ìûñëåíí³ åâëüì³ ïðîñòàÿ: õàé ÿíû ïàä íàøûì ìóäðûì ê³ðà¢í³öòâàì ñòâàðàþöü ñâàþ ìîâó, ïðû âûïàäêó âûê³íó¢øû ïðý÷ Øà¢ ÷ ýíêó (¸í íå ìå¢ ø ÷ àñöÿ íàðàäç³ööà íà òýðûòîðû³ ãýòàé äûÿëåêòíàé ãðóïû), Ôðàíêà, Ëåñþ ¡êðà³íêó, Áàãäàíà-²ãàðà Àíòí³ ÷ à, ß¢ãåíà Ìàëàíþêà, Þð’ÿ Àíäðóõîâ³ ÷ à ³ Àêñàíó Çàáóæêó. Ø ÷ ûðà. ² íåâûìàäêîâà. Äëÿ

êðýíëüñòâà ¡êða³íà — ìàëàäàÿ äçÿðæàâà. Àìåðûêàíñê³ ñåíàò ïðûâ³òà ¢ ñ¸ëåòà ¡êða³íó ç “äçåñÿö³ãîääçåì àäíà¢ëåíîÿ íåçàëåæíàñö³”. Óëàää ¢ ñàìîé Óêða³íå ñâÿòêàâàëà “äçåñÿö³ãîääçå íåçàëåæíàñö³”. ßê ñêàçàíà ¢ ïàíóëÿðíàé òýëåðýêàìå, “àä÷óéóå ðîçí³öó”. ßíà ãðóíòî ¢íàÿ. “Ç äí¸ì íàðàäæýííÿ, óêða³íñêàÿ äçÿðæàâà!” “Íàøà ìàëàäàÿ ¡êða³íà!” “Äçåñÿöü ãîä òàìó íàðàäç³èàñÿ íàøà ¢êða³íñêàÿ äçÿðæàâà!” — òàê³ÿ ³ ïàäîáíûÿ ëîçóíã³ (ÿñíàÿ ðý÷, ÷ûñöþòêàé óêða³íñêàé ìîâàé) ãó÷àë³ ³ íà ñâÿòî÷íûì êàíóíýðöå 24 æí³¢íÿ 2001 ãîäó, ³ ¢ ïðàãðàìàõ äçÿðæà¢íàãà ¢êða³íñêàãà ðàäû¸ ³ òýëåáà÷àíÿ, ³, íàðýøöå, ó âûñòóïëåííÿõ âàæíûõ ÷ûíî¢í³êà¢, ðàçàì ç ïðýç³äýíòàì, ³ íàâàò ó çàÿâàõ ÷àñòê³ àïàç³öûýíåðà¢ (íàïðûêëàä, ïàðòû³ “Áàöüêà ¢ø÷ûíà”). Âåëüì³ ïàêàçàëüíàÿ ðý÷. Àäíàê óñ¸ æ ðýàëüíà ¢êða³íñêàÿ äçÿðæà¢íàñöü áûëà àäíî¢ëåíàÿ ö³ ñòâîðàíÿ — ÿê êàìó ïàäàáàåööà — ó 1917 ãîäçå, ³ äàëåé íáéê³ ÷àñ ³ñíàâàëà ¢ äçâþôîðìàõ — ÓÍÐ ³ ÓÑÑÐ. Ïàñëÿ 1921 ãîäó ¢ðàä ÓÍÐ çíàõîäç³¢ñÿ ¢ âûãíàíí³, øòî òàêñàìà, ì³æ ³íøûì, ç’ÿ¢ëÿåööà ñâîåàñàáë³âàé ôîðìàé “êàíñðåâàöû³” äçÿðæà¢íàñö³. Íàì³íàëüíà æ íà òýðûòîðû³ ¡êða³íû ³ñíàâàëà òàêàÿ ñàöûÿë³ñòû÷íàÿ äçÿðæàâà, ÿê ÓÑÑÐ — ñóçàííàâàëüíí³ê ÀÀÍ, ì³æ ³íøûì! Àäíàê íàâàò ÓÑÑÐ ó ÿêàñö³ ôîðìû äçÿðæà¢íàñö³ êðýíêû “çàáûâàþöü”, õàöÿ íàãóë ñàâåöê³ ïåðûÿ ë³÷àöü “ñâà³ì”, áî, êàë³ àáìÿæí¢âàööà ÓÑÑÐ, äàâÿçåööà ïàçáàâ³ööà ïðýòýíç³³ íà ³ìïåðñêóþ êóëüòóðíóþ ñïàä÷ûíó, íà àñíîâó ¢ïý¢íåíàñö³ ¢ ñàáå “âÿë³êàãà ¢êða³íñêàãà êðýíëüñêàãà íàðîäó”. Êðýíêû ï³øóöü ã³ñòîðûþ ¡êða³íñêàé äçÿðæàâû íàíîâà, ÿê óëàñíàé äçÿðæàâû. Ç íóëÿ. Ç ÷ûñòàãà àðêóøà. ßê, ñêàæì, ã³ñòîðûþ Ìåñ³ê³ ö³ Ïåðó — ìÿñöîâûÿ êðýíêû. Ïðû ãýòûì àäíà÷àñîâà ðàñêëàíüâàþöà ¢ áîê ³ïåðñêàé ã³ñòîðû³ ³ êóëüòóðû — à òàêñàìà äýìàíñòðàòû¢íà ¢øàíî¢âàþöü óêða³íñê³ÿ ñòàðàæûíàñö³. Ó Ìåñ³öû òàêñàìà øàíóþöü ìàñòàöòàâ ýïîö³ àöòýêà¢. À ÿê æà — ñòàðàæûíàñö³ ¢ ñó÷àñíûì ñâåöå ðý÷øàíâàíàÿ, äûé, ãàëî¢íàå, ïåðàâàãó íàä ñàâåöê³ì ãðàìàäñòâàì êðýíêû àòðûìàþöü òîëüê³ ñóïïëüíà ç ÷àñòêé óêða³íñêàãà ãðàìàäñòâà. Òàê³ì ÷ûíàì, ïàòðýáíû ïý¢íû êàìïðàì³ñ. Ïðû ãýòûì êðýíëüñêàÿ áåñêàìïðàì³ñíàñöü ³ñíóå ³ ¢ “ëàáàðàòîðíà ÷ûñòûì âûãëÿäçå”. Àæ çàíäöà ïàêàçàëüíûì ó ãýòûì ïëàíå áû¢ ïðàåêò Êàíñòûòóöû³ ¡êða³íû, ïðàïàíâàíû ÿø÷ý íà ïà÷àòêó 90-õ ãàäî¢ ïàðòûÿé êàäýòà¢. Ïàâîäëå çàäóìû ÿãîíûõ òâîðöà¢, óñòàíî¢÷û ñõîä ïàâ³íåí áû¢ çàêëàñö³ (!) Äçÿðæàâó ¡êða³íà, óõâàë³¢øû ñâîåàñàáë³âû ïàêò, ó ÿê³ì íàñåëüí³öòâà ïý¢íàé òýðûòîðû³ àáâÿø÷àëà (!) ñÿáå íîâàé íàöûÿé. Ñàïðà¢âû, “³äýàëüíàÿ ñòàíñöü ó ÷ûñòûì âûãëÿäçå, ö³ íå òàê? ßø÷ý àäíà ¢çîðíà-ïàêàçàëüíàÿ ñ³òóàöûÿ. Ì³í³ñòð ääóêàöû³ ³ íàâóê³

àêàäýì³ê Âàñ³ëü Êðýìåíü íå òàê äà¢íî çàÿâ³¢ ó ðàäû¸³íòýðâ’þ: ìà¢ëÿ¢, ïîìí³ê Ëåí³íó íà Õðàø÷àö³êó òðýáà çáåðàã÷û, áî ãýòà “íàøà ã³ñòîðûÿ”. Ñàïðà¢äû: íà àäíûì êàíöû Õðàø÷àö³êà — Ëåí³í, íà äðóã³ì — ìàíóìåíò Íåçàëåæíàñö³. Âîñü ãýòà ³ ¸ñöü êðýïëüñêàÿ ã³ñòîðûÿ, ã³ñòîðûÿ êðýïëüñêàé Óêðà³íû. Ó âûí³êó äëÿ êðýïëüñêàãà âóõà íàðìàëüíà ãó÷ûöü íàçâà “Çàêðûòàå àêöûÿíåðíàå òàâàðûñòâà “Çàâîä ³ìÿ ²ëü³÷à”, õàöÿ äëÿ íàðìàëüíàãà ïàë³òû÷íàãà ¢êðà³íöà ö³ ðàñ³éöà ²ëü³÷ — ãýòà ïà÷âàðà, à äëÿ “ñà¢êà” êàøìàðàì ç’ÿ¢ëÿåööà ñàìî ñëîâàñïàëó÷ýíîå “çàêðûòàå àëöûÿåðíàå òàâàðûñòâà”. Õàðàêòýðíàå ³ ñòà¢ëåíîå êðýíëà¢ äà ðýàá³ë³òàöû³ (óëàñíà, ïðûçíàííÿ) Óêðà³íñêàé Ïà¢ñòàíöèàé Àðì³³ (ÓÏÀ). Êàë³ ¢êðà³íöû ³ “ñà¢ê³” òóò ìàþöü äûÿìåòðàëüíà ñóïðàöüëãåûÿ, íåñóìø÷àëüíûÿ ïàç³öû³, äûê êðýíëû õàöÿ ³ íå ñóïðàöü ïðûçíàííÿ ÓÏÀ, àëå ³ íå çà. Óñ¸ æ ÓÏÀ — ãýòà íåøòà ïðûíöûîîâà ÷óæîå ³ íå âåëü³ çðàçóìëëå äëÿ ³õ. Òîå ãàëî¢íàå, ìàáûöü, ó ³íøûì: íàñòóïñòâàì ïðûçíàííÿ ÓÏÀ, âûõàâàííÿ âàéñêî¢öà¢ íà “òðääûöûõ ÓÏÀ” (ëþáàÿ àðì³ÿ ñâàòó ïàâ³ííà âûõî¢âàööà íà ÷û³õñüö³ òðàäûöûÿõ) áóäçå ³ñòîòíåå ¢çìàöíåíå, òàê áû îîâ³öü, êàìïàíåíòó ¢êðà³íñêàñö³ ¢ ìàñââàé ñâÿâîìàñö³. Íàñòóïñòâàì ãýòàãà áóäçå ïàãðîçà äàì³íóþ÷àì ñòàíîâ³ø÷ó êðýíëüñòâà ¢ ãðàìäàñòâå. Âûõîäç³öü, øòî ÓÏÀ í³êîë³ íå áóäçå ïðûçíàíàÿ âà ¡êðà³íå áîëüøàñöþ — êðýíëàì³ ³ “ña¢êàì³”. À âîñü ïðàâàáàðîíôû ïðûçíàíûÿ. “Çà” ãýòàå ïðûçíàííå âûñòóï³ë êðýíëû ïëþñ óêðà³íöû. ßê óæî ãàâàðûëàñÿ âûøýé, ñòà¢ëåíîå äà íåçàëåæíàñö³ ¡êðà³íû ¢ êðýíëüñê³ì àñÿðîäêó àä÷óâàëüíà ýâàëþûýíàâàëà. Óëàäç³ìåð Ãðûí¸¢, àäç³í ç ë³äýðà¢ êðýíëà¢, à ¢ 1990—94 ãàäàõ íàìåñí³ê ê³ðà¢í³êà ïàðëàìåíòó, ó ñâîé ÷àñ êàçà¢: “ß íå ìàáó ñêàçàöü, ö³ òðýáà íàì áðàöü óäçåë ó Íîâààãàðî¢ñê³ì ïðàöýñå ðàñïðàòî¢ê³ íîâàå Ñàþçíàå äàìîâû, áî íå âåäàþ, ö³ ãýòà íàì êàðûñíà. Òðýáà ãðóíòî¢íà ïðàäóìàöü”. ² ÿø÷ý: “ß íå âåäàþ, ö³ òðýáà íàì ïðàâîäç³öü ñâîé àñîáíû ÷ýìï³ýíàò ïà ôóòáîëå. Òðýáà âåäàöü, ö³ ãýòà êàðûñíà”. ² ãýòàê äàëåé. Òî áîê äëÿ ¢êðà³íöà íåçàëåæíàñöü Óêðà³íû ìàòûâàâàëàñÿ òûì, øòî ãýòà ¡êðà³íà. ² ¢ñ¸. “Óêðà³íå — âîëþ!” Àðãóìåíòû íåïàòðýáíûÿ, êàë³ ãàâîðêà ïðà â³äàâî÷íå. Ñàïðà¢äû, ÷àñòêà ¢êðà³íöà¢ äà ïàðû âåðûëà, øòî íàéëåïåé (íå íàéêàðûñíåé!) Óêðà³íå áóäçå ¢ ìàâûô³êàâàíûì Ñàâåöê³ì Ñàþçå, ïîòûì áîëüøàñöü ïåðàêàíàëàñÿ, øòî ãýòà íå òàê, ³ ñòàëà íà íåçàëåæí³öê³ÿ ïàç³öû³. À êðýíëüñêàÿ ïàç³öûÿ áûëà çàñíàâàíàÿ íà òûì, íàêîëüê³ êàðûñíàÿ äëÿ ³õ íåçàëåæíàÿ ¡êðà³íà. Ïàêàçàëüíà, øòî Ëåàí³ä Êó÷ìà áû¢ çàï³ñàíû ¢ àíêåöå Âÿðõî¢íàé Ðàäû 1990 ãîäó ÿê “ðàñ³åö” (õòî á ³íàêø ïðûçíà÷û¢ ÿãî íà òýðûòîðû³ ÓÑÑÐ äûðýêòàðàì ñòðàòýã³÷íà âàæíàãà “Þæìàøó”). Ñ³òóàöûÿ çìÿí³ëàñÿ, ³ ïðýì’åð

Óêðà³íû Êó÷ìà áû¢ óæî “¢êðà³íöåì”, õàöÿ ¢êðà³íñêàìî¢íûÿ òýêñòû äëÿ ÿãî ï³ñàë³ ðàñ³éñê³ì³ ë³òàðàì³ (óêðà³íñêàé ìîâàé, òðàíñêðûáàâàíàé ðàñ³éñê³ì àëôàâ³òàì!). Êàðûñöü ñòàíâà³ëàñÿ ¢ñ¸ áîëüø àä÷óâàëüíàé, ³ ïðàêòû÷íà ¢ñå êðýîëüñê³ÿ ë³äýðû ñòàë³ äçÿðæà¢í³êàì³ íåäçå ïàñëÿ ñÿðýäç³íû 90-õ ãàäîû, ó ÷àñ, àäçíà÷àíû ïðûõîäàì ãýòàé ãðóïû äà ¢ëàâû ôàðìàëüíàé ³ íåôàðìàëüíàé, ïðûõîäàì íà êëþ÷àâûÿ ïàç³öû³ ¢ ïàë³òûöû, ýêàíîì³öû, ÑÌ². Àëÿêñàíäð Âîëêà¢, Đûãîð Ñóðê³ñ, Â³êòàð Ï³í÷óê, Óëääç³ìåð Ãàðáóë³í, Ñÿðãåé Ö³ã³ïêà, Đûíàò Àõìåòà¢. Ñï³ñ íå ñêîí÷àíû. Âÿë³êóþ ö³êàâàñöü óÿ¢ëÿå ñþæåò “Íåçàëåæíàñöü ³ êðýíëüñê³ÿ àë³ãàðõ³”. (²íøûõ, äàðý÷û, âà ¡êðà³íå íå ìîæà áûöü. Íàâàò Ïàâàë ²âàíâà³÷ Ëàçàðýíêà, ÿê³ çàñëóæû¢ ó âåëüì³ ïàòðûÿòû÷íàé ïðýñû òûóé “ñàïðà¢äû ¢êðà³íñêàà àë³ãàðõà” — ó ñóïðàöüâàãó “¢ñÿëÿê³ì òàì Ñóðê³ñàì”, — òûïîâû êðýíë. Äîñûöü óâàæë³âà ïðà÷ûòàöü ïðàðàìó ÿãî ïàðòû³ “Ãðàìàäà” ö³ ïðàñëóõàöü âûñòóïëåíí³ ñàìîãà Ïà¢ëà ²âàíâà³÷à.) Óëàñíà, øòî ïàãðàæàå ¡êðà³íå? Êàæóöü, áîëüø çà ¢ñ¸ ñàêðàìåíòàëüíû äî¢ã Đàñ³³ — ïà¢òàðà ì³ëüÿðäà äîëàðà¢ çà ãàç. Õîöü ïàïðà¢äçå ãýòû äî¢ã — âûäàòíàÿ íàãîää, êàá ïàëîõàöü ø÷ûðûõ óêðà³íñê³õ ïàòðû¸òà¢ ³ ïðûìóøàöü ³õ ì³æâîë³ ãóðòàâàööà âàêîë ïðýç³äýíöêàé àäì³í³ñòðàöû³ ³ ³íøûõ “äçÿðæà¢í³öê³õ ñòðóêòóð”. Òûÿ æ ïà¢òàðà ì³ëüÿðäà äëÿ àë³ãàðõà¢-êðýíëà¢, ó ïðûíöûíå, íå ïðàáëåìà. Êàë³ Đàñ³ÿ ñàïðà¢äû ïðûö³ñíå, ³ àë³ãàðõàì ñàïðà¢äû òðý áóäçå áàðàí³öü íåçàëåæíàñöü Óêðà³íû, ÿíû ñê³íóööà ³ çàïëàöÿöü ãýòóþ ñóìó. Áî àë³ãàðõàì-êðýíëàì ¸ñöü, øòî ãóáëÿöü. Ó ìåæàõ äàíî¢ëåíàé ³ìïåðû³ ÿíû í³õòî. ßíû — øàñö¸ð ê³. ²õíàå ñòàíîâ³ø÷à áóäçå ÿø÷ý ãîðøûì, ÷ûì áûëî äà 1991 ãîäó, êàë³ ¢ñå (³ íå òîëüê³ ê³ðà¢í³÷ûÿ) ðîë³ áûë³ ïàäçåëåíûÿ. Çðàçóìåëà, Đûãîð Ñóðê³ñ (Óêðà³íà) çóñ³ì íå ðàìàíòûê ïà ïàêë³êàíí³ ³ íå äóìàå, øòî ÿãî äàìî¢ëåíàñö³ ç Đàìàíîì Àáðàìî÷à³÷àì (Đàñ³ÿ) ñóìëåííà áóäóöü âûêîíâàööà àïîøí³ì. Íå, Ñóðê³ñ âåäå, øòî ÿãî ç íàéìåíøé íàãîäû áóäóöü ø÷ûðà “ìà÷ûöü ó ñàðö³ðû”. Äûê âîñü — õàé æûâå íåçàëæíàÿ (àä êàëãàà¢ ç Ìàñêâû) äçÿðæàâà ¡êðà³íà! Òóò óñïëûâàå ñþæýò “êðýíêû ³ ïåðøàñíàå íàçàïàøâàííå êàï³òàëó”. Ó êîæíàãà íàðîáó ³ñíóå òðääûöûéíàÿ ýòí³÷íàÿ ìàðàëü, ÿêàÿ ñòàå çàçâû÷àé ³ ýëåìåíòàì ìàðàëüíûõ ïðàâ³ëà¢ ñó÷àñíàé íàöû³. Ýòí³÷íàÿ òðääûöûéíàÿ ìàðàëü — ãýòà ýëåìåíò, ÿê³ ñòðûì³âàå, ïåðàøêàäæàå áåçàãëÿäíàé ýêñïëóàòàöû³ ³ ðàáóíêó ñâà³õ ñóïëÿìåí³êà¢, áåç ÷àãî ïåðøàñíàå íàçàïàøâàííå íåì÷à÷ûìà. Òàêàÿ ìàðàëü àñóäæàå ïðàçìåðíàå áàãàööå ³ ñòûì óëþå “ñïðàâÿäë³âàå ïåðàðàçìåðêàâàííå” íàçàïàøàíàãà ñÿðîä “ñâà³õ”. (²ñíóþöü ³ âûêëþ÷ýíí³. Ñêàæì, ó ãàáðýÿ¢ ÷àñî¢ Ñÿðýäíÿâå÷ ÷à, øòî áë³ñêó÷à ài³ñà¢ ìàëàâû Êàðë

Ìàðôñ.) Ñïðûÿå êàï³òàë³ñòû ÷íàìó ïðàãðýñó ³ òðàíñôàðìàâàíàÿ ¢ ãàðí³ëå ïðàòýñòàíòûçìó òðàäûöûéíàÿ ìàðàëü å¢ðàïåéñê³õ íàðîää¢, ÿêóþ àï³ñà¢ Ìàêñ Âýáð. Ó íàðîää¢ ç ïðàâàñëà¢íàé òðàäûöûÿé ³íàêø: òðàäûöûéíàÿ ìàðàëü íå ìàäûô³êàâàíàÿ, ÿíà òàðîíç³öü ïåðøàñíåå íàçàïàøâàííå. Àëå êàë³ ¸ñöü ñâàáîâà àä ýòí³÷íàé ìàðàë³, òàäû äàñÿãàåöòà ïîñïåõ. Ó ñàì³õ êðýïëà¢ ýòí³÷íàÿ ìàðàëü äàñóòí³÷åå ïàâîäëå àçíà÷ýííÿ. Ó ñàâåöê³õ ëþäçåé ñàë³äàðíàñöü, ñê³ðàâàíàÿ íà ñâîé ýòíàñ, ïääìÿíÿåöòà “ñïðàâàé êàìó³çìó”, “ïàðòûÿé”, “³íòýðíàöûÿíàëüíûì àáàâÿçêàì”, ÿê³ÿ òàêñàìà òàðìîçÿöü ñïðàâó ðàáóíêó áë³æíÿãà ¢ ³ìÿ ¢çáàãà÷ýííÿ. Êðýíëàì æà ç ³õí³ì ïðûíöûïâûì ïðàãìàòûçìàì ååëüì³ ïàäûõîäç³öü äëÿ ïàäñâÿäîìà-ñâÿäîìàãà àïðà¢äàííÿ ñâà³õ ñïðàâà¢ Ëåí³í ç ÿãîíûì “ó ìàðêñ³çìå íÿìà í³ ãðàíó ýòûê³” ³ “ìàðäëüíà ¢ñ„ øòî ñëóæûöü êàìó³çì”. Çðàçóìåëà, êàìó³çì òóò ïàäìåíåíû ¢ ³äýäëüíûì âàðûÿíòå ïåðàìîãàé ðûíêó, ó öûí³÷íà-ïðàãìàòû÷íûì — ³íòàðýñàì³ ¢ëàñíàé ê³øýí³. Àä ïåðøàñíàãà íàçàïàøâàííÿ çíî¢ ååðíåìñÿ äà ñïðàâû ñòâàðýííÿ äçÿðæàâû ³ íàöû³. Äçÿðæàâà ïàâ³íía ìåöü âíéñêà. À ¢êðà³íñêàÿ “äçÿðæà¢í³öêàÿ äçÿðæàâà” — òûì áíëüø, õîöü ³ ãàëîíáíüêå, àëå ïðûâîæàå íà ïàðàäàõ. Çðàçóìåëà, øòî ãýòàå âíéñêà âûõî¢âàåöòà íà òðääûöûÿõ òûõ, õòî âàÿâà¢ ïàä ÷ûðâíûì³ ñöÿãàì³ (íà ïà÷àòêó 90-õ ñïðíáû òàãà÷àñíàãà ì³í³ñòðà àáàðííû Êàíñòàíö³íà Ìàðîçââà ïðûø÷àï³öü ³íøåå áûë³ íÿ¢äàëûì³) ³ äïñûöü ìåå ñòàðûõ ÷öÿãàï³ ç ïàðòðýòàì³ Ëåí³íà. Ó ãýòûì âíéñêó ¢ âÿë³êàé ïàøàíå òàê çâàíûÿ “âî³íû-àôãàíöû”. ²õ óçíàãàðîäæâàþöü íà ñâÿòû îðäýíàì³ íåçàëåæíàé Óêðà³íû — çà ìàéñòýðñêåå çàâíéñòâà àôãàíñê³õ æàí÷ûí ³ äçÿöåé. Öûí³÷íà, àëå ø÷ûðà, ïà-êðýíëüñêó. ² ÿø÷ý äýòàëü: êðýíëüñêåå âíéñêà ³ âàÿâàöü áóäçå çà êðýíëüñêóþ ñâàáîäó. Íà³¢íûÿ ïàòðû¸òû (ó òýðì³íàëîã³³ Ì³êîëû Ðàá÷óêà — “óêðà³íñê³ÿ êàöûê³”) äóìàþöü, â³äàâî÷íà, ³íàêø. ßíû ñ³ëÿöòà âûõî¢âàöü âíéñêà íà òðääûöûÿõ áàðàöüáû çà íåçàëåæíàñöü, àëå ¢ 2001 ãîäçå ¢ïëûâó òûõ òðääûöûÿ¢ ìåíø, ÷ûì äçåñÿöü ãàäî¢ òàìó, íà ïà÷àòêó ñòâàðýíÿ ¢çáðîåíûõ ñ³ëà ¢ Óêðà³íû. Äçÿðæàâà íåìàã÷ûìàÿ ³ áåç øìàòïàðòûéíàñö³. Ïðàêòû÷íà ¢ñå êðýíëüñê³ÿ ïàðòû³ — ãýòà òàê çâàíûÿ “öýíòðûñòû-ïðàãìàòûê³”. Õàöÿ, ïàâîäëå äýêëàðàöûÿ¢, ñÿðîä òûõ “öýíòðûñòà¢” ¸ñöü ³ ë³åâðàëû, ³ êàíñåðâàòàðû, ³ õðûñö³ÿíñê³ÿ äýìàêðàòû, ³ ñàöûÿë-äýìàêðàòû, ³ íàâàò (!) “àáíî¢ëåíûÿ êàìó³ñòû”. Óêðà³íñê³ÿ ïàðòû³ ³ ñàì³ òðàäûöûéíà çàë³÷âàþöü ñÿáå äà “ïðàâûõ” àëüáî “ïðàâàöýíòðûñòà¢”, ³ äàñëää÷ûê³ ðàçìÿø÷àþöü ³õ òàìñàìà. Ñÿðîä ëåâûõ óñ„ çíà÷íà áîëüø ñêëäàíà. Ñïà÷àòêó ¢ íåçàëåæíàé Óêðà³íå ¢çí³êëà Ñàöïàðòûÿ — ÿê ìÿøàíêà ¢ñ³õ ëåâûõ ñ³ëà¢. Äàëåé

âûëó÷ûëàñÿ ÊÏÓ — ÷ûñòà ñàâåöêàÿ ïàðòûÿ, ÿêàÿ ãýòàãà íå õàâàå ³ ¢âàõîäç³öü ó ÑÊÏ-ÊÏÑÑ. Ýëåêòðàëüíàÿ ³ êàäðàâàÿ áàçà ÊÏÓ — ñàâåöê³ ÷àëàâê, ÿê³ ãýòûì ³ ãàíàðûöà, Óñõîä ³ Ïî¢äçåíü êðà³íû. Äàëåé âûëó÷àåöà Ïðàãðýñ³¢íàÿ ñàöûÿë³ñòû÷íàÿ ïàðòûÿ (Öýíòðàëüíû ¡ñõîä). Ãýòà ¢æî òûïîâà êðýíëüñêàÿ ïàðòûÿ ç àêòû¢íûì àäìà¢ëåííåì óñÿãî ¢êðà³íñêàãà (ìà¢ëÿ¢, ãàë³÷àíå — ãýòà íå ¢êðà³íöû, õàé ÿíû íå çàì³íàþöü óêðà³íöàì æûöü, ÿê áûëî çàÿ¢ëåíà íà àäíûì ç ì³òúíãà¢ ÏÑÏÓ) ³ ç àêòû¢íûì àäìà¢ëåíåì óñÿãî ñàâåöêãà ¢ àñîáå ÊÏÓ, øòî, ìà¢ëÿ¢, òàêñàìà çàì³íàå ïðàöî¢íûì ó áàðàöüáå çà ³õíûÿ ïðàâû. ÏÑÏÓ ÷ûñòà ïà-êðýíëüñêó ñïðàáóå ïðû¢ëàø÷ûöü ñàáå íåøòà “ø÷ûðà ¢êðà³íñêàå”, íàïðûêëàä, íàçâó äëÿ ãàçåòû — “Äîñâ³òí³ âîãí³” (ç åâøà Ëåñ³ Óêðà³íé³). Ïàòðàïíàÿ çà ì³íóëûÿ ãàäû Ñàöïàðòûÿ òûì ÷àñàì ðàñïàëàñÿ. Òîå, øòî àä ÿå çàñòàëîñÿ, — ãýòà, ó íå÷ûì íàâàò çìóøàíà, íå êðýíëüñêàÿ ³ íå ñàâåöêàÿ, à ¢êðà³íñêàÿ ëåâàÿ àðãàí³çàöûÿ. Íåâûïàäêîâà ãàëî¢íàÿ ìàñà ÿå âûáàðø÷ûêà¢ ³ êàäðàâãà ïàòýíöûÿëó — ãýòà æûòàðû Öýíòðàëüíàé Óêðà³íû. Àïïøíÿÿ ïðàãðàìà Ñàöïàðòû³ ñòàëà ¢ëàñíà ¢êðà³íñêàé ëåâàé ïðàãðàìàé. Ïàä ¸é îîã áû ïàäï³ñàööà ³ ë³ãýð óêðà³íñê³õ ñàöûÿë-äýìàêðàòà¢ ïåðûÿó ¡êðà³íñêàé íàöûÿíàëüíà-âûçâàëåí÷àé ðýâàëþöû³ 1917—21 ãàäî¢ Óëàäç³ì³ð Â³í³÷ýíêà. Êàë³ ¢êðà³íñê³ì íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíûì òðîõ÷ëåíàì ç’ÿ¢ëÿåöà ôîðìóëà: êðýíëû—¢êðà³íöû—“ñà ¢ê³”, òî ¢ Ðàñ³³ ãýòàÿ ôîðìóëà ï³øàööà òàê: ìåòýê³—ðàñ³éöû—“ñà ¢ê³”. Äóìàþ, øòî ÷ûòà÷ó ARCHE íå ïàððýáíåå òëóìà÷ýííå êàíöÿíòóàëüíàé ìåòàôàðû “ìåòýê” ó ñòàñóíêó äà ñ¸íÿøíÿé Ðàñ³³. Ãàâîðêà ³äçå íå ïðà ñàìóþ “ïÿòóþ ãðàôó”, à ïðà ðý÷û áíëüø ãëûá³íûÿ íà ïîñòàâåöêàé ïðàñòîðû: ìåòýê — ÷àëàâê, ó àñíî¢íûì ïàçáà¢ëåíû ñàïðà¢äíàé ðàñ³éñêàñö³, àëå ðàçàì ç òûì ïàçáà¢ëåíû ³ ñàâåöêàñö³. Âàðòà àäçíà÷ûöü, øòî Ðàñ³ÿ, ÿê ³ ¡êðà³íà, ãýòà òàêñàìà äçÿðæàâà áåç íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíàé áíëüøàñö³. Áàðàöüáà çà ë³äýðñòâà òàì âûãëÿäåå ÿø÷ý áíëüø çàöÿòàé. Ìåòýê³ ïðàãíóöü äàåâñö³, øòî ÿíû áíëüø “äçÿðæà¢íà-ðàñ³éñê³ÿ çà ðàñ³ÿí”, êàá àòðûìàöü “óíóòðàíåå ïðàâà” ¢âà ¢ëàñíàé ïàäñâÿâíàñö³ ö³ êàá ê³ðàâàöü äçÿðæàâàé (Áåðàçî¢ñê³, Ì³ãðàíÿí, Êàðà-Ìóðçà, Ëåáåäçü, Ïà¢ëî¢ñê³ ³ ã.ä.), ö³ êàá ïðàöÿãâàöü ðàñ³éñêóþ àïàç³öûéíóþ òðàäûöûþ (Ñòàðàâîéòàâà, Øóñòýð, ß¢ë³íñê³, Ê³ðûåîêà, Íÿìöí¢ ³ ã.ä.). Ó ³ïåðû³ (ç ãëåäç³ø÷à ìåòðàïîë³³) êðýíë, óëàñíà, âåëü³ ÷àñòà âûãëÿäåå ìåòýêàì. Òî áîê “íåêàðýíûì” æûõàðî ç êðóãàì ïðàâî¢, àáìåæàâàíûì ç ïðû÷ûíû ïàõîäæàíÿ, íå àáàâÿçêîâà ýòí³÷íãà, áîëüø çíà÷ûöü ïàõîäæàíå ç ïðàâ³íöû³. Àáìåæàâàíûì íáé÷àñöåé íå ïàâîäëå ï³ñàíûõ þðûäû÷íûõ íîðìà¢, à ÿê âûí³ê íÿï³ñàíûõ çàêîíà¢, òðàäûöû³. Òàìó

êðýíëüñê³ íàöôüýíàë³çì ³ ìåòýöê³ âÿë³êàäçÿðæà¢íû øàâ³í³çì ãýòà íà ñàìîé ñïðàâå äâà âûìÿðýíí³ àäíàãî ³ òàãî æ ôâíîìåíó — ñïðîáû ñàìàñöâåðäæýííÿ ¢ ³ïîåðñêàé ïàë³òû÷íàé ïðàñòîðû “ïàäààíûõ äðóãàà ãàòóíêó”. Õ³áà øòî ãýòàå ñàìàñöâåðäæàííå àääûâàåöòà ïàë³òû÷íà âåëüì³ ðîçíûì³ (àëå íàäçâû÷àé ïàäîáíûì³ ïàâîäëå ñàöûÿêóëüòóðíûõ ñõåìà¢) ñïîñàáàì³. ² ÿø÷ý àäíî: ³ òûÿ, ³ äðóã³ÿ äóæà ëþáÿöü ÊÂÊ ³ ç’ÿ¢ëÿþöòà ÿãî ãàëî¢íûì³ ¢äçåëüí³êàì³ ³ ãëåää÷ài³. Ãýòà ñàïðà¢äíû àïîôãåé (Þðû Ïàëÿêî¢) êðýîëüñòâà — Êëóá âÿñ¸ûõ ³ êåìë³âûõ. Çàêàíàìåðíà âüö³ñíóòû ç Ðàñ³³ (äçå ¸í çà ¢ñ¸âû áû¢ àíòûñàâåöê³ì, à àäíà÷àñîâà — àäêðûòà ìåòýöê³ì, äîñûöü òîëüê³ ïîãëÿäçåöü ÷àñàì íà “ïÿòóþ ãðàòó” êàãîñüö³ ç ÿãîíûõ àêòû ¢íûõ äçåÿ÷î¢ ³ çàñíàâàëüí³êà¢, à ãàëî¢íåå — íà ïåðûõåðûéíàå, ïðàâ³íöûéíåå ïàõîäæàííå), ¸í çàêàíàìåðíà ¢ãíÿçäç³¢ñÿ âà ¡êðà³íå ÿê êðýíëüñêàé äçÿðæàâå. Ö³êàâû ôâíîìåí äëÿ äàñëåäàâàííÿ: ñóïîëüíàÿ ãóìàðûñòû÷íàÿ ïðàñòîðà êðýíëà¢-ìåòýêà¢. ¨í íå êàðûãóåööà í³ ç óêðà³íñêàé, í³ ç ðàñ³éñêàé íàöûÿíàëüíûì³ êóëüòóðàì³, ³ àäíà÷àñîâà ³äýàëãà³÷íà ¸í, áåçóì¢íà, íå ñàâåöê³, à ïåðàâàæíà àíòûñàâåöê³. Òàê³ì ÷ûíàì — ãýòà êðýíëüñêà-ìåòýöê³ âûðáó ÷ûñòûì âûãëÿçå, ÿê³ ÿäíàå ãýòûõ ñëà¢íûõ õëîïöà¢ íàñóïåðàê äçÿðæà¢íûì ìåæàì (ðàçàì ç ýì³ãðàíòàì³ ¢ ÇØÀ, Ãåðìàí³³, ²çðà³ë³). Àëå ïà-çà ÊÂÊ ïàë³òû÷íà óêðà³íñê³ÿ êðýíëû ¢ñ¸ áîëüø (àñàáë³âà ïà ìåðû íàáë³æýííÿ äà ê³ðàñ¢í³÷ûõ ïàñàäà¢ ³ âûøûíÿ¢ á³çíýñó) àäñòîéâàþöü íåçàëåæíàñöü Óêðà³íû ³ ³íòýãðàöûþ ¢ Å¢ðîïó. Äà Å¢ðîïû êðýíëà¢ öÿãíóëà ÿø÷ý íà ïà÷àòêó ñòàãíàäçÿ ³, òûì áîëüø, öÿãíå öÿíåð. Çáîëüøàãà äëÿ ³õ íÿìà ïðûíöûïàâë ðîçí³öû: ö³ ðàçàì ç Óêðà³íàé äà Å¢ðîïû, ö³ ïåðñàíàëüíà, ö³ Óêðà³íà ðàçàì ç Ðàñ³ÿé — ìàðø-ìàðø å¢ðàïåéñê³ì âåêòàðàì. Àïîøí³ âàðûÿíò íàâàò ó íå÷ûì áîëüø çðó÷íû äëÿ êðýíëüñêàãà ¢ñïðûìàíÿ, ïàêîëüê³ äàçâàëÿå æûöü ó çâûëëûì êóëüòóðíûì êîëå ìàñêî¢ñêàé ïîïêóëüòóðû. Çíî¢-òàê³, äçåéí³÷åå òîé ñàìû ïðàãìàòû÷íû ïðûíöûïû, ïðà ÿê³ ¢æî éøëà ãàâîðêà. Àëå íàâàò òûÿ, õòî äýìàíñòðàòû¢íà ï³øà íà ñâà³õ ïàðòûéíûõ ñöÿãàõ: “Äà Å¢ðîïû ðàçàì ç Ðàñ³ÿé” — íàñàìý÷äà¢íî ¢æî àñâîéòàë³ñÿ ¢ Å¢ðîïå, äàïà÷ûâàþöü òàì, òðûìàþöü ãðîøûê³ ¢ òàìòýéøûõ áàíêàõ ³ íå ¢ÿ¢ëÿþöü ñÿáå áåç Å¢ðîïû. ² õàöÿ “äóøà” ÿø÷ý íå ìîæà ðàçâ³òàööà ç Å¢ðàç³ÿé, “öåëà” (òûì áîëüø — “ïðàêñ³ñ”) óæî çà Äóíàåì, Ö³ñàé ³ Çàõîäí³ì Áóãàì. Áÿäà Áåëàðóñ³ ¢ òûì, øòî òàì íàäòà ìàëà ñâà³õ êðýíëà¢. Ïåðàâàæåå ñàâåöê³ ÷äëâåê äû ÿø÷ý äàíàöûÿíàëüíàÿ ³ñòîòà — “òóòýéøû”. ² äïîøíÿå. Âà ¡êðà³íå ÷äñòêà êðýíëüñòâà (ïàêóëü íÿçíà÷íàÿ) — ïåðââàæíà ìîëàäçü — ³äçå äàëåé. Äëÿ ÿå çíàêââûÿ æýñòû ðàñ³éñêàé êóëüòóðû — íå ìåíøàÿ ïðàâ³íöûÿ, ÷ûì óêðà³íñêàÿ. ßíû àðûåíóþöòà íåïàñðýäíà íà

çàõîäí³ ñâåò, íà “àíãëèàê³å¢ñê³ ñóðæûê”. “Ñà¢êîâàÿ” òðàäûöûÿ ³ ïîñòñàâåöêàÿ ðýàëüíàñöü äëÿ ³õ — “àäñòîé”. Ãýòàÿ ïóáë³êà àõâî÷àÿ âûÿçæàöü íà Çàõää, äçå íàìàãàåööà äýìàíñòðàòû¢íà ³ ÿê ìàãà õóò÷ýé ïàçáûöòà àçíà÷àíûõ ïðûêìåòà¢ ñâàéãî ïàõîäæàíîÿ. Ç ³íøàãà áîêó, ÷àñòêà àðûåíòàâàíàé íà çàõää êðýíëüñêàé îïëàäç³ çàñâîéâåå ³ ¢ëàñö³âóþ çàõîäíþþ òðàäûöûþ íàöûÿíàëüíàé — ó ñýíñå äçÿðæà¢íàé — ñàìà³äýíòûô³êàöûû³. ßíà àõâîòíà ðàçìàõâàå íà ì³æíàðîäíûõ ôóòáîëüíûõ ìàò÷ àõ ç óáçåëàì óêðà³íñê³õ êàìàíäà¢ ñ³íÿ-æî¢òûì³ ñöÿãàì³, íàâàò ðàñôàðâî¢âàå ñâåå òâàðû ¢ óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàëüíûÿ êîëåðû. Íàâ÷àþ÷ûñÿ çà ìÿæíé, ãýòûÿ ìàëàäç¸íû äýìàíñòðàòû¢íà àïðàíàþöòà ¢ ñ³íÿ-æî¢òàå, õàöÿ ³ ãàâîðàöü ïà-ðàñ³éñêó (³ ïà-àíãåëüñêó) ³ çíàõîäçÿööà ¢ êîëå ìàñêî¢ñêàé ïàïóëÿðíàé êóëüòóðû. Òàê³ì ÷ûíàì, ìîæíà çðàá³öü âûñíîâó, øòî, íÿãëåäçÿ÷û íà áîëüø ÷ûì ñòîãàîâóþ òðàäûôûþ íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíàãà òâàðýíÿ, ÿêàÿ ñòà³öü çà ¢êðà³íñê³ì êðýíëüñòâàì, àïîøíÿå ÿø÷ý òîëüê³ ¢âàõîäç³öü ó ýòàì êàí÷àòêîâàãà ñàìàâûçíà÷ýíÿ. Øòî ñòàíå ÿãîíûì âûí³êàì? Äðóãàÿ, ïîáà÷ ç “÷ûñòûì³” ¢êðà³íöàì³, äçÿðæàâàòâîð÷àÿ íàöûÿ âà ¡êðà³íå? “Äçâþãàëîâàÿ” ¢êðà³íñêàÿ ïàë³òû÷íàÿ íàöûÿ? ²íýãðàöûÿ ç ìåòýêàì³ ³ ðàñ³éöàì³? Àïîøíÿå — íàéìåíø âåðàãîäíåå. Ó Ýíòàì³ Ñì³òà ñÿðîä àïåðàöûéíûõ êîìïëåñíûõ àçíà÷ýíÿ¢ íàöû³ çíàõîäç³ì ³ òàêîå: ãýòà ñóêóïíàñöü ëþäçåé, ÿêàÿ ìàå ¢ëàñíóþ íàçâó, ñâàþ ã³ñòàðû÷íóþ òýðûòðûþ, ñóïîëüíûÿ ì³ôû ³ ã³ñòàðû÷íóþ ïàìÿöü, ñóïîëüíóþ ìàñàâóþ, ãðàìàäñêóþ êóëüòóðó, ñóïîëüíóþ ýêàíî³êó ³ àäç³íûÿ þðûäû÷íûÿ ïðàâû ³ ááàâÿçê³ äëÿ ¢ñ³õ ÿå ÷ëåíà¢. Äàäàöü äà ãýòàãà ìîæíà ³ ñëîâû Àðòýã³-³-Ãàñåòà: íàöûÿ çàîëüíàÿ ñòâàðàöü ñóïîëüíû ïðàåêò áóäó÷àãà. À ÿê ó ãýòûì ñýíñå ç êðýíëàì³, ÿê³ÿ ïðàãíóöü çãóðòàâàöü âàêîë ñÿáå (ö³ íàâàò ó ñàáå) óñþ ¡êðà³íó? Ç íàçâàé, çäàåöà, ÿø÷ý äàë¸êà íå ¢ñ¸ âûçíà÷ûëàñÿ: õàöÿ ñ¸é-òîé ³ ¢ñì³õàåöà ïðû ñëîâàõ “óêðà³íñê³ íàðîä”, àëå ÿíû ¢âàéøë³ ¢ Êàíñòûóöûþ. Ç ³íøàãà áîêó, âàéñêî¢öû ïðûñÿãàþöü “íàðîäó ¡êðà³íû”, òî áîê ç þðûâû÷íàãà áîêó — óâîãóëå ÷àìóñüö³ íå³ñíóþ÷àì. Àäíàê ña ñëîâàçëó÷ýíåì “óêðà³íñêàÿ ïàë³òû÷íàÿ íàöûÿ” ïàãàäæàþööà íàâàò ³ íåêàòîðûÿ “÷ûðâîíûÿ”. Ìàã÷ûì, äà ãýòàãà ¢ñ¸ ³ éäçå. Ñâàÿ ã³ñòàðû÷íàÿ òýðûòðûÿ — ãýòà ðý÷ äóæà çàãàäêàâàÿ. Êðýíëû ³ ¢êðà³íöû àäíàçíà÷íà ¢âàæàþöü Óêðà³íó ñâà¸é Áàöüêà¢ø÷ûíàé. Àëå äëÿ êðýíëà “àé÷ûííàå” — ãýòà ÿø÷ý ³ ñàåâöêàå. À ÿø÷ý — ³ìåðñêàå. Äûé ÷ûñòà ðàñ³éñêàå äëÿ ÿãî íå ³íøàçåìíàå, õàöÿ ³ íå çóñ³ì ñâà¸ (à ÷àñàì ³ çóñ³ì íå ñâà¸, êàë³ ãàâîðêà éäçå ïðà ïàë³òû÷íóþ òðàäûöûþ). Òàì íå âûïàäêîâà ñó÷àñíûÿ êðýíëû õ³ñòàþööà ì³æ å¢ðàç²éñòàîì ³ å

¢ðàïåéñòâàì, ðàçðûâàþ ÷ ûñÿ ïàì³æ àáñàëþòíàé íåìàã ÷ ûìàñöþ ïðûçíàöü ×óêîòêó ö³ Òóâó ¢ëàñíàé Áàöüêà¢ø ÷ ûíàé ³ íåæàäàííåì àäìà¢ëÿööà àä ³ìïåðñêàé ñïàä ÷ ûíû. Ì³ôû — ãýòà ã³ñòàðû ÷ íàÿ ïàìÿöü. Ç ³ì³ ÿø ÷ ý ãîðø. Ãðóøý¢ñê³ ¢ ñó ÷ àñíûì àô³öûéíûì (÷ ûñòà êðýíëüñê³ì ì³ôå) ô³ãóðóå ðàçàì ç Ëåí³íûì, à Øà¢ ÷ýíêà — ïîáà ÷ ç Ïóøê³íûì. Âÿë³êàÿ àé ÷ ûíîàÿ âàéíà — ãýòà äàãýòóëü “ñâà¸”. À âîñü Áàíäýðà ³ Ñòàë³í — ãýòà çóñ³ì íå “ñâàå”. Ñàõàðàâà ³ Ñòóñà æ àô³öûéíàÿ ì³ôàëîã³ÿ ïðîñòà çàìî¢ ÷ âàå. Ç àäç³íûì³ þðûäû ÷ íûì³ ïðàâàì³ ³ àáàâÿçêàì³ ³ ñóïïëüíàé ãðàìàäñêàé êóëüòóðàé íåçàëåæíàé Óêðà³íû — óñ¸ í³áûòà OK. Ïÿðý ÷ àííÿ¢ íÿìà í³ ç áîêó óêðà³íöà¢, í³ ç áîêó êðýíëà¢, ³ ¢ ãýòûì ÿíû ñóïðàöüñòàÿöü ñàâåöê³ì ëþäçÿì. Õàöÿ íà ïðàêòûöû þðûäû ÷ íûÿ íîðìû äðóæíà ïàðóøàþöü óñå. Àäíàê ÿê çáóäàâàöü òóþ êóëüóðó ¢âîáóëå ïà-çà óêðà³íñêàé òðàäûöûÿé (çâû ÷ à¸âûì ïðàâàì, ó ïðûâàòíàñö³, òðàäûöûÿì³ ãðàìäçÿíñêàé ñóïïëüíàñö³, ÿê³ÿ íà òýðûòîðû³ ¡êðà³íû íàéáîëüø ïî¢íà ¢ ÕÕ ñòàãîääç³ âûïðàöàâë³ñÿ ¢ Ãàë³ ÷ ÷ ûíå)? ßê ãýòà çðàá³öü íàâàò ç âûêàðûñòàíííåì ó ïÿ¢íûõ (àô³öûéíûõ) âûïàâêàõ óêðà³íñêàé ìîâû? ² ïðûêàíöû — ïðà ïðàåêò ñóïïëüíàé áóáó ÷ û𳠒³êàâóþ äóìêó äàâÿëîñÿ íÿäà¢íà ïà ÷ óöü ó àñÿðîäêó ìàëàäûõ õàðêà¢ñê³õ ðàñ³éñêà-àíãëàìî ¢íûõ ³íòýëåêòóàëà¢: ìà¢ëÿ¢, “çàõîäí³ê³”-ãàë³ ÷ àíå äóæà çàì³íàþöü ôàðìàâàííþ ¢êðà³íñêàé íàöû³. Óâîãóëå, âûÿ¢ëÿåöòà, çàõîäí³ ðýã³¸í, íå çäàòíû íà ýêàíàì³ ÷ íàå ðàçâ³öö¸, çàêëàìî ÷ àíû òîëüê³ ìî¢íûì³ ïðàáëåìàì³, ç’ÿ¢ëÿåöòà öÿæàðàì äëÿ ¢êðà³íñêàé äçÿðæàâû. Êàë³ á ÿãî íå áûëî — âûõää ç ýêàíàì³ ÷ íàãà êðûç³ñó áû¢ áû ¢æî íå òîå øòî ðýàëüíàñöþ àïîøí³õ ãâóõ ãàäî¢, à ¡êðà³íà ¢æî ïåðàãíàëà á Ïîëüø ÷ ó. Øòî æ, äóìêà öàëêàì ëàã³ ÷ íàÿ. Òàê³ì ÷ ûíàì, óêðà³íñêàÿ íàöûÿ ðýàëüíà ìîæà ñêëàñö³ñÿ àëüáî íà àñíîâå êðýíëû + óêðà³íöû (ñà çâÿ-äçåííåì ää ì³í³ìóìó êîëüêàñö³ ñàâåê³õ ëþäçåé ³ ïàçáà¢ëåíííì ðàñ³éöà ¢ ñòàòóñó íÿçíà ÷ íàé ìåíøàñö³), àëüáî ãýòà áóäóöü êðýíëû áåç óêðà³íöà¢, ïðàãëûíóòûõ àëüáî âûö³ñíóòûõ íà ïåðûôåðûþ, ó “ðýçåðâàöûþ Ãàë³ ÷ ÷ ûíà”, íà ¢çîð ³íäçåéöà¢). Àëüáî ääáóäçåööòà ðýñòà¢ðàöûÿ ³ïîåðû³ (ö³ òîëüê³ Đàñ³éñêàé, ö³ Đàñ³éñêà-Ñàååöêàé), øòî ñòàíå êðàõàì ³ êðýíëüñòâà, ³ ¢êðà³íñòâà, à òàêñàìà ¢êðà³íñêàà íàöûÿòâàðýííÿ ¢ ÿê³ì-êîëüâåê âàðûÿíöå. Òàìó êðýíëàì ñïàêóñà ñïÿðøà ë³êâ³äàâàöü ñóïïëüíûì³ âûñ³êëàì³ “ñà¢êà” ÿê óïëûâîâóþ ãðàìäñêóþ ñ³ëó, à ïîòûì çàãíàöü óêðà³íöà¢ ó íàöûÿíàëüíà-êóëüòóðíûå ãåòà ³ êàí ÷ àòêîâà çàáÿñïå ÷ ûöü ñâà¸ ïðàãìàòû ÷ íåå ïàíâàíííå ¢ ïà¢å ¢ðàïåéñêàé Óêðà³íå. Òàêàÿ ñïàêóñà ïðûñóòí³ ÷ àå ³ áóäçå ïðûñóòí³ ÷ àöü ó êðýíëüñê³ì àñÿðîäêó.

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàé Çì³öåð Ñåðàáðàêî¢ ïàâîäëå à¢òàðñêàãà àðûã³íàëó

zaton501

Äçì³òðû Çàòîíñê³ — ë³òàðàòóðàçíà¢öà, àêàäýì³ê ÍÀÍ Óêðà³íû, çàãàä÷ûê àääçåëó çàõîäíÿé ë³òàðàòóðû ³ êàìïàðàòûâ³ñòûê³ ²íñòûòóòó ë³òàðàòóðû ÍÀÍ Óêðà³íû. Àïîøíÿÿ êí³ãà — "Àâñòð³éñüêèé ë³òåðàòóðíèé ôåíîìåí" (1998). Äçì³òðû Çàòîíñê³

² ¢ íàñ âà ¡êðà³íå, ³ íà ³íøûõ ïîñòñàâåöê³õ ïðàñòîðàõ ç ïàáóäîâàé íîâàé äçÿðæà¢íàñö³ íå êëå³ööà íå ¢ àïîøíþþ ÷àðãó òàìó, øòî ¢ ãàëîâàõ ì³ëü¸íà¢ ñÿäç³öü ïðàñöþòêàå ìåðêàâàííå, ÿêîå ÷àñàì õòîñüö³ âûêàçâàå ¢ãîëàñ: "Ðàíåé ÿ àòðûìë³âà¢(ëà) 120—130 ðóáë¸¢ ó ìåñÿö ³ íåÿê êðóö³¢ñÿ…" Àäñþëü óæî ñàìî ñàáîé âûõîäç³öü: òðýáà âÿðíóöü áûëîå æûöö¸, íÿõàé íàâàò ç óñ³ì³ ÿãî çàãàíàì³, áî ãýòûÿ 120—130 òàäû ¢ñ¸-òàê³ ïëàö³ë³ øòîìåñÿö… Òîëüê³ íà ³ì — ãýòûì íÿõ³òðûì ³, çäàâàëàñÿ á, áÿññïðý÷íûì ìåðêàâàííåéêó — òðûìàåööà ëüâ³íàÿ äîëÿ ñ³ìïàòûÿ¢ äà êàìóí³ñòà¢ íààãóë ³ äà ñêàíàëàãà Ñàþçó Ñàâåöê³õ Ñàöûÿë³ñòû÷íûõ Ðýñïóáë³ê ó ïðûâàòíàñö³: òàäû, ìà¢ëÿ¢, øòî é êàçàöü, áûëî êåïñêà, àëå öÿïåð ÿø÷ý ãîðø. ² ÷àñòêîâà ãýòà, íà æàëü, àìàëü ïðà¢äà… À ìíå, àäíàê, êàðö³öü ãýòóþ ïðà¢äó àñïðý÷ûöü. Íå, íå ³äýþ, øòî òàäû ¢ñ³ì íàì áûööàì áû áûëî "ëåïø" (ãýòà, ó ðýøöå ðýøò, ñïðàâà ãóñòó), à òîå, ö³ ìàã÷ûìà øòîñüö³ ç ãýòàãà ì³íóëàãà âÿðíóöü. Äû äçåëÿ "÷ûñö³í³ ýêñïåðûìåíòó" çâÿðíóööà íàâàò íå äà àé÷ûííàãà ïðûêëàäó, à äà ðàñ³éñêàãà. Äçÿêàâàöü Áîãó, ¸í ÿø÷ý ñâîå÷àñîâà ç'ÿâ³¢ñÿ…

1. Ó ìàñêî¢ñêàé ãàçåöå "Èçâåñòèÿ" 14 òðà¢íÿ 1998 ãîäó (íóìàð 86) ç'ÿâ³ë³ñÿ äâà âîäãóê³ íà àðòûêóëû Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà "ßê³ÿ ìû äýìàêðàòû — òàêàÿ ¢ íàñ ³ "äýìàêðàòûÿ" äû "Ïðàâû ÷àëàâåêà ÿê íàöûÿíàëüíàÿ ³äýÿ", íàäðóêàâàíûÿ òóòñàìà òðîõ³ ðàíåé (íóìàðû 68, 69). Ãýòà òîé ñàìû Êàâàë¸¢, øòî àäñåäçå¢ ÿê ïðàâààáàðîíöà äî¢ã³ òýðì³í ó ñàâåöê³õ êàíöëàãåðàõ, ïîòûì áû¢ ïðûáë³æàíû ïðýçûäýíòàì Åëüöûíûì ³ íåêàòîðû ÷àñ íàâàò âûêîíâà¢ ïðû ³ì ôóíêöû³ ¢ïà ¢íàâàæàíàãà ïà ïðàâàõ ÷àëàâåêà, ïîòûì — ãàëî¢íûì ÷ûíàì ïðàç ñâà¸ íåïðûì³ðýí÷àå ñòà¢ëåííå äà âàéíû ¢ ×à÷ýí³³ — ïàòðàï³¢ ó íÿëàñêó ³ çíî¢ í³áûòà "äûñ³äýíöòâóå". Âîäãóê³ àöýíüâàþöü àðòûêóëû Êàâàë¸âà äûÿìåòðàëüíà ñóïðàöüëåãëà. Ãýòà, óëàñíà êàæó÷û, çóñ³ì íå äç³â³öü: ðýäàêöûÿ, øòî êëàïîö³ööà ïðà ïàäï³ñ÷ûêà¢, çàö³êà¢ëåíàÿ ñóòûêàöü ðîçíûÿ ïàç³öû³, à ³õ íå áðàêóå, ç-çà òàãî, øòî øìàòïàêóòíàå

ïîñòñàâåöêàå ãðàìàäñòâà ðàñêîëàòàå. Ïåíñ³ÿíåð Àëÿêñàíäð Êàâàë¸¢, âà ¢ñ³ì çâîäíû ñà ñâà³ì ñëàâóòûì ôàì³ë³ÿíàì, ì³æ ³íøàãà ï³øà: “Ìû ìî ¢÷ê³ ïàãàäæàåìñÿ ç ïàâûøýíåì êâàðòïëàòû, êîøòó ðîçíûõ ïàñëóãà¢, ïàâûøýíåì öýíà¢ íà ¢ñ¸… Êàë³ íàøûõ ³íòàðýñà¢ íå àáàðàíÿå Êàíñòûóûõ, òî òðýáà ¢íåñö³ íåàáõîäíûì çìåíû (êóðñ³¢ ìîé. — À¢ò.), ÿê³ÿ ïà-íàä óñ³ì ñòàâ³ë á ïðàâû ÷äëâåêà”. Âîñü ÿê óñ¸ ïðîñòà: “óíåñö³ çìåíû” — äûé ãîäçå! Áàþñÿ, Àëÿêñàíäð Êàâàë¸¢ ñòðàøíà çäç³â³ööà, à ìîæà é àáðàç³ööà (áî, íàïý¢íà, ë³÷ûûì ñÿáå äýìàêðàòàì), ïà÷ó¢øû, øòî ãýòàÿ ÿãî ïðàïàíîâà ¢ ñóòíåñö³ ñâà¸é íàñêðîçü áàëüøàâ³öêàÿ. Áî ÷ûì æà ÿíà ïðûíöûïîâà àäðîçí³âàåöòà àä “ýïàõàëüíàãà” ðàøýíÿ áàëüøàâ³êî¢ — âîñü òàê ïðîñòà, í³ ç ïóø÷û í³ ç ïîëÿ, àääàöü çàâîäû é ôàáðûê³ ðàáî÷ûì, à çÿìëþ — ñÿëÿíàì, àäàáðà ¢øû, ÿñíàÿ ðý÷, ó áûëûõ çàêîíîõ ãàñïàäàðî¢? Âîñü æà, ÷ûòà÷ Êàâàë¸¢, ÿê ³ áàëüøàâ³ê³ ¢ 1917 ãîäçå, çóñ³ì íå ïåðâéìàåöòà ýêàíàì³÷íûì ñêëàäí³êàì ïðàáëåì: ã. çí., ö³ àêóï³öòà ÿãî ïàòðàáàâàíîå çí³ç³öü öýíû íà ¢ñå êàìóíàëüíûÿ ïàñëóã³ é íàäáóë íà ¢ñ¸? Ç ÷ûñòà ÷àëàå÷ããà ïîãëÿäó òàêîå ïàòðàáàâàíîå, øòî é êàçàöü, ñïððâÿëë³âàå; äëå ö³ ìîæíà çäçåéñí³öü ÿãî ¢ äàäçåíûõ êàíêðýòíûõ àáñòàâ³íàõ, ö³ íå áóäçå àä ÿãî áîëüø øêîäû, ÷ûì êàðûñö³, ö³ íå çðóéíóå ÿíí êàí÷àòêîâà é òàê ðàçëàäæàíû ñàöûÿëüíû àðãàí³çì? ² êàë³ á Àëÿêñàíäð Êàâàë¸¢ ðàççëàâàíà ñïûòà¢ ìÿíå, à õòî é íàâîøòà öýíû ãýòûÿ, ç ïðûáûòêàì³ ïðàöî¢íûõ çëàìûñíà íå ë³÷à÷ûñÿ, òàê íåïðàïàðöûÿíàëüíà ïàäíÿ¢, — ÿ àäêàçà¢ áû (íàïý¢íà, ó àáñàëþòíàé çãîäçå ç ³ñö³íàþ): äû òûÿ æ ñàìûÿ áàëüøàâ³ê³ ãýòà é çðàá³ë³ — àêóðàò òàäû, êàë³, íå çâàæàþ÷û íå òîëüê³ íà äýìàêðàòûþ é ñïðàâÿäë³âàñöü, àëå é íà íàâóêó é íâàò íà ïðîñòû çäàðîâû ðîçóì, “ðàçäàë³” çàâîäû, ôàáðûê³ äû çÿìëþ ðàáîòí³êàì äû ñÿëÿíàì… Çàòûì ø÷îäûì “ïäàðóíêàì” çàâàëîäàëà äçÿðæàâà-äûêòàòàðêà, ïà÷à¢øû âûö³ñêàöü ç àøóêàíàãà âåðíàïàäàíàãà áîëüø ñîêà¢, ÷ûì ðàíåé ãýòà àòðûë³âàëàñÿ ¢ êàï³òàë³ñòà ö³ ïàíà. Àëå ãýòàÿ äçåéíàñöü ïàë³òû÷íà ¢ñ¸ìàóòíàé äçÿðæàâû ç âûêëþ÷íé ëàã÷íàñòþ âÿëà äà êâîëàñö³ (êàë³ íå äà ïî¢íàé ñòàãíàöû³) ³ ¢ ñïðàâàò ýêàíàì³÷íû. Áî ¢ñÿëÿêàÿ äûêòàóðà ïà ñàìîé ñâà¸é ñóòíåñö³ íÿ¢ëëþäíàÿ, äóðíàâàòàÿ, êàíñåðâàòû¢íàÿ, áåçûí³öûÿòû¢íàÿ é òàìó ïðûíöûïîâà ÷óæàÿ ïðàäïðûìàëüí³öòâó é ïðîñòà çäàðîâàìó ðîçóìó. Òàìó öÿìåðàøíÿÿ íàøàÿ ñóïîëüíàÿ ïîñòàâùèêàÿ í³ê÷ýìíàñöü — ãýòà íåïà-ñðýäíû âûí³ê çàëïà¢ êðýéñåðà “À¢ðîðû” ³ ¢ñÿãî, øòî ïàñëÿ ³õ ñòàëàñÿ. ² çà öÿìåðàøí³ÿ âàð’ÿöê³ÿ öýíû íà ýëåêòðýíåðã³þ ïåíñ³ÿíåðó Êàâàë¸åó íàëåæàëà á ñïûòàöü ç Ëåí³íà, Ñòàë³íà ³ ¢ñ³õ òàãà÷àñíûõ êàì³ñàðà¢ íå ìåíø ñóðîâà, ÷ûì ç ïðýç³äýíòà öÿìåðàøíÿé

Đàñ³³, ïàðëàìåíòàðûÿ¢ ³ ì³í³ñòðà¢, õàöÿ é òûÿ øìàò ÷àãî íàðàá³ë³, íàëàìàë³ äðîâà¢ äûé íàêðàë³ òàêñàìà. Çíà÷ûöà, íå òðýáà çàöûêë³âàööà íà âûí³êàõ, ãðýáóþ÷û ïðû÷ûíàì³. Ïðà àäêàçíàñöü çà öÿïåðàøí³ÿ íåñóñâåòíûÿ öýíû ãåðîÿ¢ ðýâàëþû³ äû ãðàìàäçÿíñêàé âàéíû ÿ çãàäà¢ òîëüë³ òàìó, øòî ïàáóäîâà àíòûíàòóðàëüíàãà ãðàìàäñòâà, ÿê³ì, áåçóìî¢íà, áû¢ íàø Ñàâåöê³ Ñàþç, ïðîñòà íå ìàãëà íå àáóìîâ³öü ³ àíòûíàòóðàëüíàñö³ ïîñòñàâåöê³õ óìîâà¢ ³ñíàâàííÿ, ó òûì ë³êó é ïý¢íàé “íåìàã÷ûìàñö³” áîëüø ö³ ìåíø íàðìàëüíàãà âûéñöÿ ç çà÷ðàâàíàãà êîëà çàñòàðýëûõ àáñóðäà¢. Ìû — ïîñòñàåöê³ÿ — ïàñàðîì³ë³ Ãåãåëÿ, ÿê³ íåêàë³ êàçà¢, áûöòàì “óñ¸ ðàçóíåå — ñàïðà ¢äíåå, ³ ¢ñ¸ ñàïðà¢äíåå — ðàçóìíåå”, òàìó øòî çàâÿë³ ñÿáå ¢ çãóáíóþ áàãíó Óòîï³³. ßíà, ÿê ³ ëþáàÿ óòîï³ÿ, íå ïàääàåöòà ðýàë³çàöû³, àëå ìû, íàñóïåðâê óñÿìó, ÿå ¢ñ¸-òàê³ “ðýàë³çàâàë³” — õàé, îñæà, íà ÷âýðöü ö³ íà àñüì³íó, äû ÿø÷ý öàíîþ íàäçâû÷àéíûõ ìóê ³ çëà÷ûíôàà¢. À öÿïåð, êàë³ íàøàÿ Óòîï³ÿ ¢ñ¸ æ òàê³ ðàçâàë³ëàñÿ (íå ìàãëà íå ðàçâàë³öòà, áî íàäòà íåíàòóðàëüíàÿ), óæî í³õòî íå âåäàå, ÿê âÿðíóööà íà “áàëüøàê” Ã³ñòîðû³. ² òóò íàì íàâàò ³ äàñâåä÷àíû Çàõàä íå íàäòà äàíàìîæà: ¸í òàêîãà “íå ïðàõîäç³¢”, ó òàê³ ã³ñòàðû÷íû òóï³ê ñÿáå íå çàãàíÿ¢.

2. Öÿïåð çâåðíåìñÿ äà äðóãîãà âîäãóêó íà àðòûêóëû ¢ ãàçåöå “Èçâåñòèÿ”. “Àñàá³ñòà ìíå ñòðàøíà àä “ïðàâàâàðîíû Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà”, — ðýçþìóå ñâàþ íÿçãîäó ç ³ì íàâóêîâû ðàáîòí³ê Þë³ÿ Ìàñ³íà. Íå ïàäóìàéöå, øòî ÿíà àáðàç³ëàñÿ çà ñàâåöêóþ ¢ëàáó, — íå, ñïàäàðûí³ Ìàñ³íàé, øòî ïàõîäç³öü ç äàðýâàëþöúéíàé ïðàôåñàðñêàé ñÿì’³, íàäââàðîò, áîëüø ïàäàáâåöà ñòàðàÿ ïåðàäýâàëþûéíàÿ Đàñ³ÿ: “ß ÷ûòàþ àðòûêóë ïðàâàâàáàðîíöû Êàâàë¸âà é àä÷óâàþ æàõë³âóþ íÿíàâ³ñöü íå äà ñàâåöêàã ðýæûió, íå, äà òîé ñàìàé Đàñ³³, ÿêóþ ÿ çà¢ñ¸äû ëþá³ëà é ëþáëþ… Ïàôàñ ÿãî àðòûêóëó íàê³ðàâàíû ñóïðàöü “â³çàíòûéñêà-àðäûíñêàé” äçÿðæà¢íàé, ïðàâàñëà¢íàé Đàñ³³”. Ïðûõ³ëüíû äà Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà ÿãîíû ôàì³ëüÿíò, ðàçâàæàþ÷û ïðà ñ¸íÿøíÿå ¢áíñòâà, øòî ïàðàç³ëà ¢ñþ ïîñòñàâåöêóþ ïðàñòíóó, ïàë³÷û¢ çà ëåïøàå íàãàóë íå áðàöü äà ¢âàã³ Êàñòðû÷í³ôëóþ ðýâàëþûþ; çàòîå ÿãî àïàíåíòêà, â³äàâî÷íà, áà÷ûöü ó ¸é íåé³ ä’ÿáàëüñê³, í³÷ûì, àêðàìÿ ë³õîé âîë³ æìåíüê³ çìî¢í³êà¢, íå ñïðàâàêàâàíû áóíò. Ìîæа, ó òîé “äçÿðæà¢íàé, ïðàâàñëà¢íàé Đàñ³³” ¢ñ¸ áûëî ÿê ìàå áûöü, ïàêóëü íà ÿå íå ïàíàñÿäæë³ çëàìûñíûÿ Ëåí³í ³ Òðîöê³? Íå áûëî ïðàéãðàíàé ðàñ³éñêà-ÿïîíñêàé âàéíû, ëåíñê³õ ðàññòýëà¢, Êðûâàâàé íÿäçåë³, õâàëÿâàííÿ¢ ó Ïåöÿðáóðãó, öàðñêàãà àäðà÷ýíÿ, ÷àñîâûõ óðàäà¢ êíÿçÿ Ëüâîâà é Êåðàíñêàãà? ß, ïðûíàì³, íå ¢ ñòàíå ³íøûì

÷ûíàì ðàñòëóìà÷ûöü ñàáå çíî¢-òàê³ íàïðà¢äó “áàëüøàâ³ñòêóþ” ¢ïàðòàñöü, ç ÿêîþ Þë³ÿ Ìàñ³íà àáâ³íàâà÷âàå ¢ ïðûõ³ëüíàñö³ äà ñàâåöêàãà ðýæûìó ïðàâààáàðîíöó, øòî ãàäàì³ ïàêóòàâà¢ ó ñàâåöê³õ êàíöëàåðàõ… Äàëüáîã, ÿå íÿíàâ³ñöü í³÷ûì ³íøûì, ÿê ïàëêàþ âåðàþ ¢ Áíãàì äàäçåíóþ àáðàíàñöü ñòàðîé äû åå÷íàé “â³çàíòéñêà-àðäûíñêàé” Ðàñ³³, íå ðàñòëóìà÷ûø… Òûì ÷àñàì, íà ìîé ïîãëÿä, ïåðàäðýâàëþöûéíàÿ Ðàñ³ÿ ¢æî ñòàëà íà øëÿõ âûçâàëåííÿ àä “â³çàíòéñêà-àðäûíñêàé” áàãàäàäçåíàñö³, àëå äàë¸êà ïðàéñö³ ïà ³ì íå çäîëåëà: áàëüøàâ³ê³ àïÿðýäç³ë³ Ìàìàíòàâõ, Òðàööÿêîâûõ, Öÿðý-ø÷àíêà¢. Àïëàêâàöü ãýòû ôàêò ñ¸íÿ íÿìà í³ÿêàãà ñýíó. Øòî òðýáà, äûê ãýòà âûðàøûöü äëÿ ñÿáå, ö³ âàðòà äà ÿãî âÿðòàööà (äà ÷àãî, íà ìàþ äóìêó, åâëüì³ ñõ³ëüíàÿ àïàíåíòêà Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà), ö³ ïðàöÿãâàöü òîå, øòî ðàñïà÷àë³ Òðàööÿêîâû é Öÿðýø÷àíê³. 3. ß ïðàãëääçå¢ âíäãóê³ íà àðòûéóëû Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà ïåðø, ÷ûì ñàì³ àðòûêóëû, áî à¢òàðû âíäãóêà¢, àäðàçó áåðó÷û áûêà çà ðîã³, ñàì³ì õàðàêòàðàì ñâà³õ ïàìûëêâ — ö³ òî çíåâæàþ÷û Êàñòðû÷í³öêóþ ðýâàëþûþ, ö³ òî ïåðàêðó÷âàþ÷û ÿå ïðû÷ûíû, — áíëüø êàíòàñòíà àäöýíÿþöü äûñéóòàâàíóþ ïðàáëåìàòûêó. Íàçâà ïåðøàãà àðòûéóëó Êàâàë¸âà “ßê³ÿ ìû äýìàêðàòû — òàêàÿ ¢ íàñ ³ äýìàêðàòûÿ” äîñûöü äàêëàáíà àêðýñë³âåå ÿãî çìåñò. Ãýòà, óëàñíà, àáâ³íâàà÷àíå, ÿêîå ãëûáîêà ðàñ÷àðâàíû ÷äëâåê ê³äåå ãðàìàñòâó, äçåëÿ äàáðà ÿêîãà ¸í äî¢ã³ÿ ãàäû ïðàâ¸¢ ó òóðìàõ, à âà ¢çíàãàðîäó àòðûìà¢ òîëüê³ õîëäà àáûÿêàâàñö³ àëüáî, øòî ãîðø, ãëóõîå íåðàçóìåíå. Ãðàìàäñòâà, ë³÷ûöü Êàâàë¸¢, áûöòàì êàæà ñâàéìó ðóïë³¢óó: “Ìýòû âàøûÿ áûë³ ³ëþçîðíûÿ é çàâÿë³ Ðàñ³þ ¢ òóï³ê, ãîðøû çà òîé, øòî áû¢ íåêàë³”. Ó ìýòû ãýòûÿ ¸í ÿø÷ý âåðûöü, à âîñü ó ëþäçåé, ÿê³ì íàëåæàëà á ³õ ðýàë³çàâàöü, óæî íå. “Ó ÷ûì ðý÷? — äàêàðåå ¸í ÷ûòà÷î¢. — Âàì ëÿíîòà áûëà ïàððàö³öü äâà-òðû âûõàäíûÿ, êàá âûöÿãíóöü ñâàþ êðà³íó ña ñìåòí³êó?” (ãýòà ïðà ÿ¢êó íà ì³òûíã³). Í³áûòà é ïðâå³ëüíà ¢ñ¸ àëå, ç ³íøàãà áîêó… ßê ³ ÿãîíû ñàþçí³ê-ôàì³ë³ÿíò, Ñÿðãåé Êàâàë¸ ¢ íå æàäàå áðàöü äà ¢âàã³, øòî ¢ Ðàñ³éñêàé ³ïåðû³ ç ÿå ïðàêâåòíûì “â³çàíòéñêà-àðäûíñê³ì” áóõàì, ÿê³ çìÿí³ëà ëåí³íñêà-ñòàë³íñêàÿ ðýâàëþûÿ, äÿìàêðàòû÷íàé ñâÿäîìàñö³ íå áûëî àäêóëü óçÿöòà. Ó Å ¢ðîïå ÿíà òàê ö³ ³íàêø ïà÷ûíäëàñÿ ÿø÷ý ç ðûìñêàãà ïðàâà. Ðûì ç íåàáõîäíàñö³ ñòâàðû¢ ³ïåðûþ, í³ äà àäíé ïàïÿðýäíÿé, äûé äà øìàòë³ê³õ íàñòóïíûõ, íå ïàäîíóþ. Äà ÿå ñâåò âåäà¢ òîëüê³ ¢ñõîäí³ÿ äýñïàòû³, äçå çàêîíàì çáîëüøàãà áûëî í³÷ûì íå ðýãëàìåíòàâàíåå öàðñêàå ñâàâîëüñòâà. Íàâàò ãðýê³ ¢ ñâà³õ çàâà¸âàõ ê³ðàâàë³ñÿ ïåðàâæíà ³ì. Àëå ðûëÿíàì — ³ ïðàç ³õ ïðàêôû÷íóþ íàòóðó, ³ ïðàç õàðàêòàð ñïääàðîæíûõ àáñòâà³íà¢ — àáûñö³ñÿ áåç ïðââäïàðääêó

áûëî í³ÿê íåìàã÷ûìà, êàë³ ÿíû õàöåë³ äàöü ðàäû ¢ñÿìó çàõîäíåå ¢ðàïåéñêàìó äû ì³æçåìíàìîðñêà-áë³çêà¢ñõîäíýìó àðýëàì. Ïðàâû ¢ ðûìëÿíà¢ ³ âàðâàðà¢ íå áûë³, çðàçóìåëà, ðî¢íûì³, àëå ïðàâàì³ (³ ¢ ðî ¢íàé ñòóïåí³ àáàâÿçêàì³) áûë³ íàäåëåíûÿ ¢ñå. Òîëüê³ ãýòà é íàäëî ðûìñêàìó ïðàâó óí³êàëüíóþ òðûâàëàñöü: ÿíî é äàãýòóëü ¸ñöü ïàäìóðêàì ïðàâàñåÿäîìàñö³ ëåäçü íå ¢ñÿãî öûâ³ë³çàâàíàãà ñâåòó. Å ¢ðàïåéñê³ ôåääàë³çì (íå êàæó÷û ¢æî ïðà àç³ÿöê³) ñïà÷àòêó áîëüø ðàá³¢ ñòà¢êó íà íåðýãëàìåòàâàíû ãâàëò; äû ÿãî ïàâîë³, êðîê çà êðîêàì ïà÷àë³ ¢òàéìî¢âàöü ãàðàäû, çàö³êà¢ëåíûÿ ¢ ðàçâ³öö³ âûòâîð÷àñö³ é ãàíäëþ. Ïåðøûì³ ñâà³õ íÿ¢ðûìñë³âûõ êàðàë¸¢ óòàéìàâàë³ àíãåëüöû — ³ çðàá³ë³ ãýòà òàê äà¢íî, øòî áðûòàíñêàÿ ïðàâàñâÿäîìàñöü çäîëüíàÿ òðûìàööà íà ïðÿöÿâýíöå. Òàìó ãýòàÿ êðà³íà é ïà ñ¸íÿøí³ äçåíü àáûõîäç³ööà áåç êàíñòûòóöû³. Àíãåëüñê³ÿ ïåðàñÿëåíûõ ïðûâåçë³ ç ñàáîþ ñâàþ ïðàâàñâÿäîìàñöü ó Àìåðûêó, àëå òàì, ó ñïåöûõ³÷íûõ óìîâàõ ãâàëòî¢íàãà öûâ³ë³çàâàííÿ êàíòûíåíòó, ñïà÷àòêó ïûøíà ðàñêâ³òí¢ êóëüò ïðàâî¢ àáíà÷àñîâà ç âûðàçíûì ³ãíàðâàâííåì àáàâÿçêà¢. Çàòîå ñ¸íÿ, çäåëöà, íÿìà íà çÿìë³ êðà³íû (àêðàìÿ, ìàáûöü, óæî çãàäàíàé Àíãë³³), äçå ïðàâû ÷àëâåêà áûë³ á òàê âûñîêà øàíâàâíûÿ àñîáíûì³ ãðàìàäçÿíàì³ é òàê íÿ¢õ³ëüíà ïàäðûìàíûÿ ¢ëäàà÷. Ãýòà çäçÿéñíÿåöà, ìàáûöü, áåç öå¸ðäàé óíóòðàíàé ïàòðýâû (áî ãðàìàäñê³ àðãàí³çì ÇØÀ íå ÷óæû ãâàëòó), àëå çàòîå ç âàðòûì çàõàïëåííÿ “à¢òàìàòûçìàì”. Ãýòàãà “à¢òàìàòûçì” ïîñòñàâåöê³ì ñ³ñòýìàì ïåðàäóñ³ì ³ íå ñòàå. ß ñêàçà¢ áû íââàò, øòî ÿíû ïàçáà¢ëåíûÿ ÿãî íàäáóë. Íàøûÿ àäì³í³ñòðàòûéíûÿ îðãàíû ö³ ñóäîâûÿ ³íñòàíöû³, êàá âûêîíâàöü ñâåå ïðàâóñäëåæäàíûÿ çàêîíàì ôóíêöû³, àñàáë³âà êàë³ ³äçå ãàâîðêà íå ïðà øòîñü òòîäç¸íîà-ðóö³íîàå, çâû÷àéíà ïàòðàáóþöü äàäàòêîâûõ ñòûìóëà¢. Íå, íå àáàâÿçêîâà õàáàðó, äëå õàöÿ á àñàá³ñòàãà çíà¸ìñòâà, ÷ûéãîñü çàñòóí³öòâà, äû õàöÿ á íàñòîéë³âûõ, ïà÷ö³âûõ ïðîñüáà¢ çàö³êà¢ëåíûõ àñîáà¢. ß ¢æî íå êàæó ïðà òîå, øòî ñïðàâÿäë³âàìó ðàøýíþ öàëêàì îîæà ñòàöü ïåðàøêîäàþ ÷û¸-íåáóäçü òýíäýíûéíàå ñóïðàöüäçåÿíå. ² àáóðûöòà íà ãýòà íàé÷àñöåé òîé, êàãî àáûøë³ ãýòûÿ äàáðîòû (áåçääíîníà äà òàãî, ö³ ìå¢ ¸í íà ³õ çàêîííàå ïðâàà); ðýøòà ¢ñ³ì ãýòûì íå ïðàñÿêàåöà: çâûêë³, ïðûöÿðïåë³ñÿ, íàâàò áà÷àöü ó ãýòûì òàêóþ ñàáå “íîðìó”. Òàê áûëî “çà¢ñ¸äû”: ó ³ìïðàòàðñêàé Đàñ³³, ó Ñàâåöê³ì Ñàþçå, òàê ãýòà âûãëÿäàå é öÿïåð âà ¢ñ³õ ïîñòàâåöê³õ äçÿðæàâàõ. Òàìó ìíå âàæíà çðàçóìåöü ðýçþíÿ äðóãîãà àðòûéóëó Ñÿðãåÿ Êàâàë¸âà: “² êàë³ á íàøûÿ ðýôàðìàòàðû íå áûë³ çàñÿðîäæàíûÿ íà ýêàíàì³÷íûõ çìåíàõ, à çàíÿë³ñÿ ïåðø çà ¢ñ¸ ñòâàðýíåì ó Đàñ³³ ýôåêòû¢íàé äû ãóìàíàé ïðàââàîé ñ³ñòýìû, äûê ³ äà ñàöûÿëüíà-ýêàíàì³÷íûõ ïðàáëåìà¢

ïåðàõîäíàãà ïåðûÿäó ñêëàëàñÿ á ³íøàå, áîëüø òàëåðàíòíàå ñòà ¢ëåíîå". Àëÿêñàíäð II äû ÿãî ì³í³ñòðû ïà÷àë³ ðýôàðìàâàöèè ïðàâàôþ ñ³ñòýìó, êàë³ ¢ êðà³íå ¢æî ñêëàë³ñÿ àñíîâû ðàñ³éñêàãà êàï³òàë³çìó, ³ ñ³ñòýìà, ó àäðîçíâíîå àä öÿíåðàøíÿé, çàïðàöâàëà äîñûöü çëàäæàíà é ýôåêòû¢íà. Öÿïåð æà é òîå ì³çýðíàå, øòî áûëî çðîáëåíà ¢ ³íòàðýñàõ íîâàé ïðàâàâîé ñ³ñòýìû, àä÷óâàëüíàãà ïë¸íó íå äàå. Öåøó ñÿáå íàäçåÿé, øòî çäîëå¢ ðàñòëóìà÷ûöü, ÷àìó. ² êàë³ á áûëî çðîáëåíà áîëüø, òî ³ ðàñ÷àðâàííÿ¢ áû òîëüê³ ïàáîëüøàëà. Ñïàäçÿâàíí³ Êàâàë¸âà íà äàáðàòâîðíàñöü àêóðàò íåàäêëäíàé äû øûðîêàé ñóäîâàé ðýôîðìû çäç³¢ëÿþöü òûì áîëüø, øòî ¸í ñàì íå ñõ³ëüíû ïåðàäýíüíàöü ÿêàñöü òðàäûôûéíûõ ðàñ³éñê³õ ïàäûõîäà¢ äà ïðàâî¢ ÷àëàåêà. "Ìû, — ï³øà ¸í, — çâûêë³ ñòàâ³ööà äà äçÿðæàâû ÿê äà íåêêàé âîíêàâàé ñ³ëû, ÿêóþ ìû ìîæàì ïà-äç³öÿ÷àì òáàãà¢ëÿöü ö³ ïà-äç³öÿ÷àì íåíàâ³äçåöü, àëå çà ¢÷ûíê³ ÿêîé ìû íå íÿñ¸ì àí³ÿêàé àäêàçíàñö³. Àëå âîñü ÿíà, äçÿðæàâà, àäêàçâåå çà ¢ñ¸, óêëþ÷íà ç íàäâîð'åì". Çðýøòû, ÿ òðîõ³ ïðûê³äâà¢ñÿ, êàæó÷û, øòî ìíå çðàçóìåöü Êàâàë¸âà ñêëäàíà: áî ¸í áû¢ ³ çàñòàëöà ïðàâààáàðíîöàì, ³ òàêàÿ "ñïåöûÿë³çàöûÿ" äëÿ ÿãî — íå òîëüê³ ñïðàâà ãóñòó. "Ó àïîøí³ÿ äçåñÿö³ãîääç³ ³ñíàâàííÿ ñàâåöêàà ðýæûìó, — ï³øà ¸í, — ãðàìàäñêàÿ äóîêà çâÿðíóëàñÿ íå àä ïàäïîëëÿ, íå äà ãâàëòî¢íàãà ñóïðàö³âó, à äà ïðâàà". Òàê ÿíî ñàïðà¢âû é áûëî, òîëüê³ âîñü íå àäðàçó çðàçóìåøø ÷àìó. Ìàã÷ûìà, ïää ÿê³ì-íåáóäçü óïëûâàì Çàõàäó, à îîæà, ïðàç íåñâÿäîìàå æàäàííå âûêàðûñòàöü íàéáîëüø "äýìàêðàòû÷íóþ" ñòàë³íñêóþ êàíñòûòóöûþ ñóïðàöü óæî çàíÿïàëàãà ðýàëüíàãà ñòàë³í³çì? Àëå òîëüê³ íå ïðàç äàðîñëóþ ïðàâàñâÿäîìàñöü — âîñü ÿå ÿêðàç íà ïîñòñàâåöêàé ïðàñòîðû íå áûëî é íÿìà.

4. Äûê øòî æ óñ¸-òàê³ ðàá³öü? Àêòû¢íà áðàööà çà ðýôàðìàâàííå ïðàâàâîé ñ³ñòýìû ö³ ôàðñ³ðàâàöü ïåðàáóäîâó ýêàíîì³ê³? Äóìàþ, òóò íå òðýáà øóêàöü äëüòýíàòûâà¢: ïåðàáóäàâàöü íàëåæûöü óñ¸ é ïà ìàã÷ûìàñö³ àäíà÷àñîâà. Ïðû ãýòûì íå çàáûâàþ÷û, àäíàê, ïðà íàäçâû÷àé, íàëäçâû÷àé íåàáõîäíàãà "ïàäñòðàõî¢âàííå" ¢ñÿãî ïðàåêòó, êàá, ïàêóëü ìû ðýôàðìóåì íàóþ ñ³ñòýìó, íå ¢ñå, õòî ÿø÷ý äàãýòóëü ìàå âåðó äû íääçåþ, öàëêàì ³õ ïàçáûë³ñÿ... Àëå ÿê ¸ííÿ ñòà³öü ñïðàâà? "Àá'åêòû¢íà" ñòàëà í³áûòà ãîðø, ÷ûì áûëî ¢ àïîøí³ÿ ãàäû ñàåâöêàé óëääû: áàëüøûíÿ áÿäóå é íå çâîäç³öü êàíöû ç êàíöàì³. Ç'ÿâ³ëàñÿ, ïðà¢äà, æìåíüêà áàãàòûðî¢, àëå ÿíû íàðîä íàø çóñ³ì íå "ñòûìóëþöü", íàäâàðîò, âûêë³êàþöü ó ÿãî çàéçäðàñöü, íàâàò íÿíàâ³ñöü... Ñòàë³í ïàì¸ð äà¢íî, ³ ¢ñå ãýòûÿ ÃÓËÀÃ³, "37-ÿ ãàäû", äýïàðòàöû³ öýëûõ íàðîäà¢ ïà÷ûíàþöü çäââàööà ¢æî íáéê³ì³

ì³ôàì³. Ïàãàòî¢ âàéíó ìû ¢ñ¸-òàê³ âûéãðàë³, à öÿïåð çíîñ³ì àä ãýòûõ “³íøàçåìöà¢” áåñïåðàïûííûÿ ïðûí³æýíí³. Øòî æ äà áðýæíå¢ñêàãà çàñòîþ, äûê ç öÿãàì ÷àñó ¸í ïàö³õó ïà÷ûíàå çäàâàööà íàâàò ÷ûìüö³ ëåäçü íå “ñ³ïïàòû÷íûì”. Äûê, ìîæà, õîï³öü íàì óæî ìó÷ûööà? Âåðíåìñÿ ëåïø íàçàä, ñêàçà¢øû ñàáå, øòî “íå âûéøëà”. Òàê³ÿ íàñòðî³ íå òîëûê³ ³ñíóþöü, ÿíû øòîäíÿ ïàâÿë³÷âàþöòà. À ìû æ, â³äàöü, ³ ÷âýðö³ øëÿõó äà æàäàíàãà äàáðàáûòó ÿø÷ý íå ïðàéøë³. Äûê ö³ íå ëåïø çäàööà íà ë³òàñöü ÿêîãà-íåáóäçü ÷àðãîâàãà ãåíåðàëà, øòî ïàæàäàå ¢åðàöü íà áåëûì êàí³? Äóìàþ, øòî ìàã÷ûìà òîëûê³ àäíî ðàøýííå, à ìåíàâ³òà: âûñâåòë³öü äà êàíöà ¢ñþ ñóòíàñöü ñêàíäàëé ñàâåöêàé óëäàû, ³ íàâàò íå ñòîëûê³ ¢ ÷àñòû ÿå êîë³øí³õ çëà÷ûñòâà¢, êîëûê³ ¢ ÷àñòû ÿå òàãà÷àíûõ ïàòýíöûéíûõ ìàã÷ûìàñöÿ¢, ïåðàäóñ³ì ýêàíàì³÷íûõ ³, àäïàâåäíà, ïàë³òû÷íûõ. Òðý áûëî á ðàñòóòà÷ûöü, øòî ëàä ãýòû í³õòî íå ðàçâàëûâà¢ í³ ñà çëà÷ûíûõ, í³ íàâàò ç âûñàêàðîäíûõ ïðû÷ûíà¢. ¨í ðàçâàë³¢ñÿ ñàì, ðàçâàë³¢ñÿ ïàä öÿæàðàì óíóòðàíûõ àðãàí³÷íûõ íåäàõîïà¢, íÿâûëå÷àíûõ áîëåê. Ö³, øòî äàêëàíåé, êàë³ íàéáîëüø àääàíûÿ ÿãî ïðûõ³ëüí³ê³, êàí÷àò¢íåíûÿ, øòî ëàä äûõàå íà ëàäàí, ïðûíÿë³ñÿ ÿãî ðàòàâàöü, ëåêàâàöü, ðýàí³ìàâàöü. Òóò óæî ïà¢íÿáîæ÷ûê íå âûòðûìà¢ ³ ñêàíà¢. Óñ¸ ãýòà òðýáà ïàäàâàöü íà àñíîâå íåàñïðý÷íûõ ÿãî ïðûõ³ëüí³ê³, êàí÷àò¢íåíûÿ, øòî ëàä äûõàå íà ëàäàí, ïðûíÿë³ñÿ ÿãî ðàòàâàöü, ëåêàâàöü, ðýàí³ìàâàöü. Òóò óæî ïà¢íÿáîæ÷ûê íå âûòðûìà¢ ³ ñêàíà¢. Óñ¸ ãýòà òðýáà ïàäàâàöü íà àñíîâå íåàñïðý÷íûõ

dani501

á³áë³ÿãðàô³ÿ

Àíäðýé Äàí³ëåíêà, Ëå¢ ×àáàí

Ãàíàðîâû ïðàôýñàð Êàëþìá³éñêàãà ¢í³âýðñ³òýòó ¢ Íüþ-¨ðêó, Þðû ¡ëàäç³ìåðàâ³÷ Øàâÿë¸¢ (Þðû Øýðàõ) — ïîñòàöü, äîáðà âÿäîìàÿ ÿê âà ¡êðà³íå, òàê ³ çà ÿå ìåæàì³. Ñëàâ³ñò ç ñóñüâåòíûì ³ìåì, à¢òàð øìàòë³ê³õ ïðàöà¢ ïà ìîâàçíà¢ñòâå, ã³ñòîðû³ ë³òàðàòóðû, ë³òàðàòóðíàé êðûòûöû, òýàòðà- ³ ìàñòàöòâàçíà¢ñòâå, Þ. Øàâÿë¸¢ ïðûñüâÿö³¢ íÿìàëà äàñüëåäàâàíüíÿ¢ àáî àñîáíûõ ðàçüäçåëà¢ ó øûðýéøûõ àãëÿäàõ ïûòàíüíÿì ýòíà- ³ ìîâàãåíýçó áåëàðóñà¢, ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêà-áåëàðóñê³õ ñòàñóíêà¢ àä ïåðàäã³ñòàðû÷íàå ïàðû äà íàéíî ¢øûõ ÷àñî¢. Âàðòà àäçíà÷ûöü, øòî ¢ êîëà ÿãî çàö³êà¢ëåíüíÿ¢ ïàòðàïëÿë³ íÿ òîëüê³ òýàðýòû÷íûÿ ïðàáëåìû ïàõîäæàíüíÿ áåëàðóñêàãà ýòíàñó äû ã³ñòîðû³ áåëàðóñêàå ìîâû ¢ êàíòýêñüöå ôàðìàâàíüíÿ ¢ñõîäíåñëàâÿíñê³õ ìîâà¢, àëå é çäàáûòê³ áåëàðóñê³õ íàâóêî¢öà¢, øòî ïðàöàâàë³ ¢ àäïàâåäíûõ ãàë³íàõ ³ ñïðûÿë³ ïàãëûáëåíüíþ ðàçíàñòàéíûõ, ïåðàäóñ³ì ³íòýëåêòóàëüíûõ, ñòàñóíêà¢ óêðà³íöà¢ ç áåëàðóñàì³. Þ. Øàâÿë¸¢ âó÷û¢ñÿ ³ ïà÷ûíà¢ ñâàþ àêàäýì³÷íóþ äçåéíàñüöü ó äàâàåííûì Õàðêàâå — ìåñöû, øòî âîëÿþ ë¸ñó ñòàëà ¢ 20-ÿ ãàäû àñÿðîäêàì äóõî¢íàãà àäðàäæýíüíÿ ¡êðà³íû. Óæî òàäû Þ. Øàâÿë¸¢ ïàçíà¸ì³¢ñÿ ç ïðàöàì³ ¢êðà³íñê³õ äû áåëàðóñê³õ íàâóêî¢öà¢, øòî íàìàãàë³ñÿ ïðàïàíàâàöü íîâàå áà÷àíüíå ðàçüâ³öüöÿ ¢ñõîäíåñëàâÿíñê³õ íàðîäà¢ äû ³õ ìîâà¢. Àäíîé ç êàëàðûòíûõ ïîñòàöÿ¢ íà òîé ÷àñ áû¢, íàïðûêëàä, Ïÿòðî Áóçóê, ïðàôýñàð Àäýñêàãà ¢í³âýðñ³òýòó, ç 1925 ã. — Ìåíñêàãà ¢í³âýðñ³òýòó, à ïàçüíåé äûðýêòàð ²íñòóòóòó ìîâàçíà¢ñòâà Áåëàðóñêàé Àêàäýì³³ íàâóê. À ¢òàð øìàòë³ê³õ ïðàöà¢ ïà ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêàå ìîâû, äîñüëåäà¢ ïà ë³íãâàãåàãðàô³³ ¢êðà³íñê³õ ³ áåëàðóñê³õ ãàâîðàê, íàðûñà¢ óêðà³íñêà-áåëàðóñê³õ ³ ¢êðà³íñêà-ìàëäà¢ñê³õ ñòàñóíêà¢, ãýòû íàâóêîâåö ìå¢ íåìàëû ¢ïëû¢ íà Þ. Øàâÿë¸âà. Íåçäàðìà àïîøí³ ïðûñüâÿö³ ¢ Ïÿòðó Áóçóêó í³çêó ýíöûêëÿïýäû÷íûõ àðòûêóëà¢, íàäðóêàâàíûõ ÿê ïà-¢êðà³íñêó ¢ 1955 ã. (ãë. 6), òàê ³ íà àíãåëüñêàé ìîâå ¢ 1985 ã. (ãë. 26). Ó ÷àñû êàìóí³ñòû÷íàãà ïàíàâàíüíÿ ³ çàìî¢÷âàíüíÿ ìíîã³õ áåëàðóñê³õ ³íòýë³ãåíòà¢, øòî çðàá³ë³ çíà÷íû ¢í¸ñàê ó ïàáóäîâó áåëàðóñêàå äçÿðæà¢íàñüö³, àðòûêóëû ¢êðà³íöà Þ. Øàâÿë¸âà áûë³ ö³

íå àäç³íûì³ äðóêàâàíûì³ çãàäêàì³ ïðà íàâóêîâóþ äçåéíàñüöü Ïÿòðà Áóçóêà âà ¡êðà³íå ³ Áåëàðóñ³. Ó òîé æà ÷àñ àñíî¢íàÿ ïðàöà Þ. Øàâÿë¸âà, ïðûñüâå÷àíàÿ ïàõîäæàíüíþ äû ðàçüâ³öüöþ áåëàðóñêàå ìîâû, áûëà íàäóêâàâàíàÿ ïà-àíãåëüñêó ¢ 1953 ã. — Problems in the Formation of Belorussian (ãë. 2). Ó ãýòàé êí³çå Þ. Øàâÿë¸¢ óïåðøûíþ íà Çàõàäçå çðàá³¢ ñïðîáó âûïðàâ³öü äàãàòû÷íûÿ ïàãëÿäû íà ¢çüí³êíåíüíå ¢ñõîäíåñëàâÿíñê³õ ìîâà¢, à çàòûì íàìàëÿâàöü ñûíòýòû÷íóþ êàðö³íó ðàçüâ³öüöÿ áåëàðóñêàå ìîâû. Âûáàð áåëàðóñêàå ïðàáëåìàòû÷ íÿ áû¢ âûïàäêîâûì, õàöÿ áîëüøàñüöü äàñüëåäàâàíüíÿ¢ ðàíüíÿå ã³ñòîðû³ ñëàâÿíñê³õ ìîâà¢ íà ¢ñõîäçå Ý ¢ðîïû áûëà ³, ïðà¢äó êàæó÷û, äàãýòóëü çàñÿðîäæàíàÿ íà íàìàãàíüí³ äàååñüö³ åäíàñüöü óñ³õ óñõîäí³õ ñëàâÿí. Íàïðûêëà, ó òûïîâàé äëÿ òàêîãà ïîãëÿäó êàíóÿïöû³ Ð. ßêàáñîíà áåëàðóñàì ïàø÷àñüö³ëà íàéìåé, áî ³õíàé ìîåå ¸í íàäà¢ ñòàòóñ íåêàêà ïðàìåæàâàãà âÿçüìà àä óêðà³íñêàé ìîâû äà ðàñåéñêàé. À ì³æ òûì óêðà³íñêàÿ ìîâà ¢ òýîðû³ Ð. ßêàáñîíà òàêñàìà ïàçáà¢ëåíàÿ ¢ëàñíûõ ïðàîî¢. Íàäàäåì, øòî, çãîäíà ç êàíöÿïöûÿé ãýòàãà à¢òàðà, òîëüê³ ðàñåéñêàÿ äû ÿø÷ý ñýðáñêàõàðâàöêàÿ ìîâû ìåë³ ñâ¸ ñàìàñòîéíåå ðàçüâ³öüö¸ òûì÷àñàì ÿê àñòàòí³ÿ ñëàâÿíñê³ÿ ìîâû ïàñû¢íà ¢ñïðûìàë³ ³õíûÿ ã.çâ. ôàíàëÿã³÷íûÿ íàâàòâîðû. Þ. Øàâÿë¸¢ æà ïðûâ¸¢ ïåðàêíà¢÷ûÿ àðãóìýíô íà êàðûñüöü òàãî, øòî áåëàðóñêàÿ ìîâà ¢çüí³êëà ç ïðû÷ûíû íàéíî¢øåå ã³ñòàðû÷íàå ýêñïàíñ³³ ííñüá³òà¢ çàõîäíÿå ÷àñòê³ ïîëàöêà-ðàçàíñêàå äûÿëåòíàå ãðóïû íà ïî¢äçåíü äû ïàãëûíàíüíÿ ³ì³ ïà¢íî÷íàãà ¢ñêðàéêó ê³å¢ñêà-ïàëåñê³õ ãàâîðàê. Íÿãëåäçÿ÷û íà ñâîé ïàðà¢íàëüíà ìàëàäû âåê, áåëàðóñêàÿ îíâà, íà ÿãî ïàãëÿä, äÿìàíñòðóå ¢êàðýíåíàñüöü ó ïåðàäã³ñòàðû÷íûõ ÷àñõ, ö³ áî ¢ ïðàñëàâÿíñê³õ òýíäýíöûÿõ. À ì³æ òûì, ãýòà íÿ äç³¢íà, òàìó øòî ãàâîðêà òóò ³äçå ïðà íàñòóïñòâû ã³ñòàðû÷íàãà ïàñëàáåíüíÿ ñóâÿçÿ¢ ïàì³æ ïà¢íî÷íàé ³ ïà¢äí¸âàé ÷àñòêàì³ ääíåå äûÿëåêòíàå ãðóïû — ê³å¢ñêà-ïàëåñêàé, — ÿêàÿ ø÷ý ç ïðàñëàâÿíñê³õ ÷àñî¢ âûçíà÷àëàñÿ õàðàêòýðíûì³ ðûñàì³, ñóïîëüíûì³ ÿê äëÿ ¢êðà³íñê³õ, òàê ³ äëÿ áåëàðóñê³õ ãàâîðàê. Ó íåâÿë³÷ê³ì àðòûêóëå On the Problem of Common Byelorussian-Ukrainian Phonological Development, øòî áû¢ íàäóêàâàíû ¢ 1983 ã. ó 17 òîìå “Çàï³ñà¢” Áåëàðóñêàãà ³íñòûòóòó íàáó³ ³ ìàñòàöòâà (ãë. 24), Þ. Øàâÿë¸¢ äà¢ ñüö³ñëû àãëÿä òàê³õ ðûñà¢, âûçíà÷û¢øû ïðû ãýòûì êðûí³öû ³õíàãà ïàõîäæàíüíÿ. Íà ÿãîíû ïàãëÿä, ñóïîëüíåå ðàçüâ³öüö¸ ¢êðà³íñêå äû áåëàðóñêàé ìîâà¢ ïðûïàäå, ïà ñóòíàñüö³, íà ïýðûÿä àä ñÿðýäç³íû Õ²²² ñò. äà ÕV²² ñò., çü íå÷óâàíûì ðîñêâ³òàì àä ñÿðýäç³íû ÕV ñò. äà ñÿðýäç³íû XVI ñò. Àêóðàò öÿãàì ãýòàãà ñòàãîäçüäçÿ çíà÷íà

¢çìàöí³ë³ñÿ ¢ïëûâû æûâîå áåëàðóñêàå ìîâû íà ¢êðà³íñêóþ, àäêóëü, ñÿðîä ³íøàãà, ó ïðûâàòíàñüö³, ñïàðàäû ÷ íûÿ çüÿâû àêàíüíÿ (ïàð. óêð. áàãàòûé, ïà¢í.-óêð. çàðÿ, êàíåö), øòî ïàøûðàëàñÿ äàë¸êà íà ïî¢äçåíü, àæ äà Ïàäîëüëÿ. Õàðàêòýðíà, øòî Þ. Øàâÿë¸¢ äàñüëääàâ¢ ðîçíûÿ àñïýêòû áûòàâàíüíÿ áåëàðóñêàå ìîâû íå ³çàëÿâàíà, àëå ¢ øûðýøûì êàíòýñüöå ïàäçåÿ¢ íà ïðàñòðàò Óñõîäíÿå Ñëàâ³³ àä, ÿê óæî áûëà çàçíà ÷ àíà, ïðàñëàâÿíñê³õ ÷ àñî¢ ïðàç áóðë³âûÿ ïàäçå³ Ñÿðýäíÿâå ÷ ÷ à àæ äà ñó ÷ àñíàñüö³. Óâÿçáíüíå áåëàðóñêàå ïðàáëåìàòûê³ ¢ øûðîê³ ã³ñòàðû ÷ íû êàíòýêñò, ó ïðûâàòíàñüö³ ¢ íàéâÿäîìåéøàé êí³çå Þ. Øàâÿë¸âà A Historical Phonology of The Ukrainian Language (ãë.22), íàäàëî âûñíîâàì Þ. Øàâÿë¸âà ïàâàæíàå ïåðàêàíà¢ ÷ àñüö³, íàïðûêëää, ó ôùì, øòî òû ÷ ûööà ðàçûâ³öüöÿ ïà ¢íî ÷ íà¢êðà³íñê³õ ³ ïà¢äí¸âàáåëàðóñê³õ ãàâîðàê. Ó 1998 ã. êëîïàòàì Óêðà³íñêàå Âîëüíàå Àêàäýì³³ Íàáóê ó ÇØÀ äû ²íñòûòóòó ë³òàðàòóðû ³ìÿ Ò. Øà¢ ÷ ýíê³ Íàöûÿíàëüíàå àêàäýì³³ íàâóê Óêðà³íû áûëà àïóáë³êàâíàÿ ïî¢íàÿ íà òîé ÷ àñ á³áë³ÿðàò³ÿ ïðàöà¢ Ðð’ÿ Øàâÿë¸âà (Ðð’ÿ Øýðàõà), øòî íàë³ ÷ âàå êàëÿ 900 ïàçûöûÿ¢. Ó ïðàïàíâàíàé í³æýé ïàääíðöû ïóáë³êàöûé Þ. Øàâÿë¸âà, øòî òàê ö³ éíà ÷ àé äàòû ÷ àöü óêðà³íñêà-áåëàðóñê³õ ñòàñóíêà¢ àáî ¢ëàñíà áåëàðóñêàå ïðàáëåìàòûê³, ìîæíà íàòðàï³öü íà ðàçíàñòàéíûÿ àðòûêóëû ³ äàñüëääàâàíüí³, ó ÿê³õ âûñüâÿòëÿåöà àáî ïîáåãàì çãàäàåöà ë¸ñ áåëàðóñêàå ë³òàðàòóðíàå ìîâû ö³ ÿå ãàâíðàê, ïåðàâàæíà ç ã³ñòàðû ÷ íàãà ãëåäç³ø ÷ à. Äàñòàòêîâà çãàäàöü à¢òàðñêàå äàñüëääàâàíüíå 1974 ã., ïðûñüâå ÷ àíàå íà ïåøû ïàãëÿä, òðàäûöûéíàé (ó ñàâåöê³ì ìîâàçíà¢ñòâå) òýìàòûûû — óïëûâàì òðàäûöûÿ¢ ë³òàðàòóðíàå ìîâû Ê³å¢ñêàå Ðóñ³ çü ÿå ê³å¢ñêàé àñíîâàé íà ë³òàðàòóðíóþ ìîâó Âÿë³êàãà Êíÿñòâà Ë³òî¢ñêàãà äû ïðàáëåìàì ðàçüìæî¢âàíüíÿ ñÿðýäíå¢êðà³íñê³õ ³ ñÿðýäíåáåëàðóñê³õ òýêñòà¢. À ì³æ òûì, ó ïðàöàõ Þ. Øàâÿë¸âà íÿ òðýáà øóêàöü àäêàçû íà ¢ñå àêòóàëüíûû ïûòàíüí³ ¢êðà³íñêà-áåëàðóñê³õ ìî¢íûõ ñòàñóíêà¢. Óñüåääàìëÿþ ÷ û ñêëäàíàñüö³, ÿê³ÿ ñòàÿöü ïåðàä íâóêî¢íåíûÿ ïðàãàëû ¢ ã³ñòîðû³ ¢ñõîäí³õ ñëâÿí íà ðîçíûõ ýòàïàõ ³õíàãà íàöûÿòâðýíüíÿ, Þ. Øàâÿë¸¢ ïðûçíàâà¢, øòî ïÿ¢íûÿ àñïýêòû ¢êðà³íñêà-áåëàðóñê³õ ñòàñóíêà¢ çàñòàþöà íÿ âûâó ÷ àíûì³ äû íàâàò ³ íÿ âûÿ¢ëåíûì³. Òàìó, ç óâàã³ íà âàæêàñüöü óí¸ñêó ñàìîãà à¢òàðà ¢ äàñüëääàâàíüíå áåëàðóñêàå ïðàáëåìàòûê³, ìû ìàåì öüâ¸ðäûÿ ïàäñòàâû ñüöüâÿðäæàöü, øòî ïðàöû ¢êðà³íöà Þ. Øàâÿë¸âà çíîéáóöü íàëåæíàå ìåñöà ¢ áåëàðóñ³ñòûöû é ïàñïðûÿþöü ãëûåéøàìó ðàçóìåíüíÿ ã³ñòàðû ÷ íûõ ïðàöýñà¢ íà ïðàñòîðàõ ðàñüñÿëåíüíÿ ¢ñõîäí³õ ñëàâÿíà¢, à ¢

ïðûâàòíàñüö³ ³ áåëàðóñêàãà íàðîäó. Ó àñíîâå ïðàïàíàâàíûõ á³áë³ÿãðàô³÷íûõ ïàçûöûÿ¢ ëÿæûöü íàñòóïíàå âûäàíüíå: Þð³é Âîëîäèìèðîâè÷ Øåâåëüîâ (Þð³é Øåðåõ): Ìàòåð³ÿëè äî á³áë³îãðàô³¿ / Óïîðÿä. Àíäð³é Äàíèëåíêî ³ Ëåâ ×àáàí, âñòóïí³ ñòàòò³ Àíäð³ÿ Äàíèëåíêà, Åëåíîíðè Ñîëîâåé, Ëåâà ×áàáíà; Óêðà¿íñüêà Â³ëüíà Àêàäå³ÿ Íàóê ó ÑØÀ, ²íñòèòóò ë³òåðàòóðè ³ì. Ò.Ã. Øåâ÷åíêà Íàö³îíàëüíî¿ Àêàäåì³¿ Íàóê Óêðà¿íè. Íüþ-Éîðê, 1998.

Óêðà³íñêàÿ Âîëüíàÿ Àêàäýì³ÿ Íàâóê ó ÇØÀ Íüþ-¨ðê

Ïåðàêëà¢ ç óêðà³íñêàå Ñÿðåé Âàðûâîäçê³ Á³áë³ÿãðàô³ÿ áåëàðóñàçíà¢÷ûõ ïðàöà¢ Ðð’ÿ Øàâÿë¸âà Îíâàçíà¢ñòâà 1952 1. The problem of Ukrainian-Polish Linguistic Relations from the Tenth to the Fourteenth Century // Word. — 1952. — Vol. 8, No. 4. — P. 329—349. 1953 2. Problems in the Formation of Belorussian: (To the Memory of My Mother Barbara Shevelov: Dec. 13, 1867 — Dec. 8, 1953). — New York: Linguistic Circle of New York, 1953. — VI + 109 pp. (= Suppl. to “Word”. — 1953. — Vol. 9. — Monograph series; No. 2). 3. Zur falge der Ukrainisch-Weißruthenischen Sprachgrenze // Orbis. — 1953. —Ò. [22], No. 1. — P. 40—48. 4. On Slavic Linguistic Interrelations: Ukrainian Influence on the Polish Language in the 16th and 17th Centuries: (Dedicated to Professor D. Èiževsky on His Sixtieth Birthday Anniversary). [Ðýö.] Stefan Hrabec. Elementy kresowe w jêzyku niektórych pisarzy polskich XVI—XVII w. Toruñ, 1949. 159 s. (= Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Wydzie³u filologiczno-filozoficznego; III, 2) // The Annals of the Ukr. Academy of Arts and Sciences. — 1953. — Vol. III, No. 2(8). — P. 697—730. 1955 5. Á³ëîðóñèçìè // Åíöèêëîïåä³ÿ Óêðà¿íîçíàâñòâà / Íàóêîâà Òîâàðèñòâî ³ì. Øåâ÷åíêà / Ãîë. ðåä. Â. Êóá³éíâè÷. — Ïàðèæ; Íüþ Éîðê: Ìîëîäà Æèòòÿ, 1955. — Ò. II (1). — Ñ. 132. — [Ïåðàäðóêàâàíà ¢ 1993 ã.]. 6. Áóçóê Ïåòðî // Åíöèêëîïåä³ÿ Óêðà¿íîçíàâñòâà / Íàóêîâà Òîâàðèñòâî ³ì. Øåâ÷åíêà / Ãîë. ðåä. Â. Êóá³éíâè÷. — Ïàðèæ; Íüþ Éîðê: Ìîëîäà Æèòòÿ, 1955. — Ò. II (1). — Ñ. 186. — [Ïåðàäðóêàâàíà ¢ 1993 ã., à òàêñàìà ¢ ïåðàêëàäçå íà àíãåëüñêóþ ìîâó ¢ 1985]. 1957 7. A Latent Phoneme in Making: The Affricate ž in Slavic // Miscelánea homenaje à Andre Martinet: ‘Estructuralismo e historia’: 1 / Ed/ por D. Catalán. — [La Laguna] Canarias: Biblioteca filologica, 1957. — P. 251—276. (= Biblioteca filologica de la Universidad de la Laguna. Miscelánea homenaje: 1). — [Ïåðàäðóêàâàíà 1971 ã. — ãë.]. 1958

8. A Reader in the History of the Eastern Slavic Languages: Russian, Belorussian, Ukrainian. — New York: Columbia University Press, 1958. — VIII + 81 pp. [Ïåðàäóêàâàíàå ¢ 1968 ã.] 1963 9. Belorussian and Ukrainian // Current Trends in Linguistics / Ed. Thomas A. Sebeok. — The Hague: Mouton, 1963. — Vol. I: Soviet and East European Linguistics. — P. 217—264. 1964 10. A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic. — Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1964. — XX + 662 pp. (= Columbia Slav. Studies). — [Ïåðàäóêàâàíàå ¢ 1965 ã.]. 11. e > ‘o ou ‘o > e dans les langues slaves de l’est? // RES. — 1964. Ò. 40: M é langes André Vaillant. — P. 183—190. — [Ïåðàäóêàâàíàå 1971 ã.]. 1965 12. A Prehistory of Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic. — New York: Columbia University Press, 1965. — XX + 662 pp. — [Ïåðàâûäàíüíå ìàíàãðàô[33] 1964 ã.]. 1968 13. Nazwiska s[3]owiañskie na — keviè: (De Slavorum nominibus in-keviè exeuntibus) // Symbolae Philologicae in honorem Vitoldi Taszycki / Komitet redakcyjny: Stefan Hrabec, Stanislaw Jod[3]owski et al. — Wroc[3]aw; Warszawa; Krakow: Zak[3]ad Narodowy im. Ossoliñskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1968. — S. 303—314. (= Pr. Komisji jêzykoznawstwa; Nr. 17). — [Ïåðàäóêàâàíàå ¢ 1971 ã. ó ïåðàêëàäçå íà àíãëüñêóþ]. 14. A Reader in the History of the Eastern Slavic Languages: Russian, Belorussian, Ukrainian. — New York: Columbia University Press, 1968. — VIII + 81 pp. (= Columbia Slav. Studies). 2nd — Co-auth.: Fred Holling. — [Ïåðàâûäàíüíå êí[3]ã[3] 1958 ã.]. 1969 15. The Vicissitudes of a Syntactic Construction in Eastern Slavic: (Imprsonal Sentences in -no, -to with the acc sg of Object) // Scando-Slavica. — 1969. — Ò. 15. P. 171—186. — [Ïåðàäóêàâàíàå ¢ 1991 ã., à òàêñàìà ¢ ïåðàêëàäçå íà ¢êðà[3]íñêóþ ìîâó 1993 ã.]. 1971 16. Teasers and Appeasers: Essays and Studies on Themes of Slavic Philology. — München: Willhelm Fink Verlag, 1971. — 336 pp. (= Forum Slavicum / Hrsg. Von Dmitrij Tschižewskij; Bd. 32). Çüìåñò: 1. On Predicaments, Predictability and Futurism in Phonology: Ten Theses for a Conference. 2. Open Syllable Languages and Their Evolution: Common Slavic and Japanese. — Co-auth.: John J. Chew, Jr. 3. Prophetic Consonants in Common Slavic: A Historical Approach. 4. On Endings with Nasal Consonants after Palatal and Palatalized Consonants: An Inquiry into the Allophonic Structure of Common Slavic. 5. Die Weckselwirkung von zwei Akzentuierungstypen der

Partizipien Präteriti Passivi von Verben der 3. Klasse mit Infinitiv auf -at’ in den slavischen Sprachen. 6. Dwie uwagi o s³owiañskim e: 1. e po spó³g³oskach szumi¹cych; 2. Dadosesani, Cirzipani. 7. A Latent Phoneme in Making: The Affricate ž in Slavic. [Ãë. 7]. 8. ‘CrüC’-type Group and the Problem of Moravian Components in Old Church Slavonic: I; II. Moravian Elements in OCS: Linguistica Evidence; III. Moravian Elements in OCS: Historical Evidence. 9. e > ‘o ou ‘o > e dans les langues slaves de l’est? [Ãë. 1964]. 10. Weak Jers in Serbo-Croatian and South Slavic: Developments in the Worf Initial Syllable. 11. On the Slavic Names for the Falls of the Dnepr in the “De Administrando Imperio” of Constantine Porphyrogenitus. 12. Phonema Errans. 13. Ukrainische vantaž ‘Ladung, Frachtgut, Last’ und das Problem der “Argo-Suffixe”. 14. The Name Ukrajina ‘Ukraine’. 15. The structure of the Root in Modern Russian. 16. On the History of Literary Language, Historical Dialectology and Historical Grammar. 17. Slavic Family Names in -keviè and the Palatalization of Velars in Belorussian. [Ãë. 1968]. 18. L’Ukrainien littéraire. 19. Die “Grammatik der kleinrussischen Mundart” fon Pavlovskij und ihr Autor. 20. Issues and Non-Issues. Five Years after A Prehistory of Slavic. 1974 17. Belorussian versus Ukrainian: Delimitation of Texts before A.D. 1569 // JBS. — 1974. — Vol. III, No. 2, Year X. — P. 145—156. 1975 18. The Literary Languages of the Ukraine in the Fifteenth and Sixteenth Centuries and the Delimitation of Ukrainian and Belorussian Texts // Minutes of the Seminar in Ukr. Studies. — 1974—1975. — No. 5. — P. 74—76. 1976 19. Some Remarks on Written Records as a Source of Evidence for the Historical Phonology of the Middle Ukrainian Language (1569—1720) // The Jubilee Collection of the Ukrainian Academy of Sciences in Canada. — Winnipeg, 1976. — P. 170—180. 20. Ñëîâ’ÿíñüê³ ìîâè // Åíöèêëîïåä³ÿ Óêðà¿íîçíàâñòâà / Íàóêîâå Òîâàðèñòâî ³ì. Øåâ÷åíêà / Ãîë. ðåä. Â. Êóá³éîâè÷. — Ïàðèæ; Íüþ Éîðê: Ìîëîäà Æèòòÿ, 1976. — Ò. II (8). — Ñ. 2910. [Ïåðàäðóêàâàíå ¢ ïåðàêëàäçå íà àíãëüñêóþ ¢ 1993 ã.]. 1977 21. On the Chronology of h and the New g in Ukrainian // HUS. — 1977. — Vol. I, No. 2. — P. 137—152. 1979 22. A Historical Phonology of the Ukrainian Language. — Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1979. — VI + 809 pp. (= Historical Phonology of the Slavic Languages. — Vol. IV: Ukrainian). 1980 23. Âåðåì³ÿ: Ç ³ñòîð³¿ óêðà¿íñüêî-á³ëîðóñüêèõ ìîâíèõ çâ’ÿçê³â // HUS. — 1980. — Vol. III/IV: Eucharistion: Essays Presented to Omeljan Pritsak on His Sixtieth

Birthday by His Colleaques and Students / Ed. Ihor Ševèenko and Frank E. Sysyn. — Part 2. — P. 760—767. [Ïåðàäóêàâàíà ¢ 1991 ã.]. 1985 24. Belorussian-Ukrainian linguistic contacts // Encyclopedia of Ukraine / Ed. Volodymyr Kubijovyè / Published for the Canadian Institute of Ukrainian Studies, the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), and the Canadian Foundation for Ukrainian Studies. — Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 1985. — Vol. I: A—F. — P. 200. 25. Buzuk, Petro // Encyclopedia of Ukraine / Ed. Volodymyr Kubijovyè / Pulished for the Canadian Institute of Ukrainian Studies, the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), and the Canadian Foundation for Ukrainian Studies. — Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 1985. — Vol. I: A—F. — P. 335. — [Áÿç ïîäï³ñó; ïåðàäóô ó ïåðàêëàäçå íà àíãëiéñêóþ àðòûêóëó 1955 ã.]. 1986 26. ßçûê íàäïèñåé íà êðåñòàõ Ââôðîñèíèè Ïîëîöêîé 1161 ãîäà è íåêîòîðûå ñîîáðàæåíèÿ î ÿçûêå Ðóñè XII âåêà. //Festschrift für Herbert Bräuer zum 65. Geburtstag am 14. April 1986 / Hrsg/ von Reinhold Olesch u/ Hans Rothe. — Köln; Wien Böhlan, 1986. — S. 527—549. (= Slav. Forschungen; Bd. 53). — [Ïåðàäóêàâàíà ¢ 1991 ã.]. 1991 27. In and around Kiev: Twenty-two Studies and Essays in Eastern Slavic and Polish Linguisticsand Philology. — Heidelberg: Carl Winter Universitätsverlag, 1991. — VI + 412 pp. Çüìåñò: 1. Ìåæäó ïðàñëàâÿíñêèì è ðóññêèì. 2. The Reflexes of *dj in Ukrainian. 3. On the So-called Signature of Queen Ann of France (1963). 4. Moravismen im Izbornik von 1076? 5. Íåñêîëüêî çàìå÷àíèé î ãðàìîòå 1130 ãîäà è íåñêîëüêî ñóæäåíèé î ÿçûêîâîé ñèòóàöèè Êèåâñêîé Ðóñè: (Á.À.Óñïåíñêîìó). 6. A Remark on Extra-systemic Vowel Length in Slavic. 7. ßçûê íàäïèñåé íà êðåñòå Ââôðîñèíèè Ïîëîöêîé 1161 ãîäà è íåêîòîðûå ñîîáðàæåíèÿ î ÿçûêå Ðóñè XII âåêà. 8. Omega in the Codex Hankenstein. A Hitherto Unnoticed Episode in the Ukrainian Development o > i. 9. Ukrainian Diphthongs in Publications of the 1980s and in Reality. 10. An Alternative Analysis of Some Language Features of “Mìrilo Pravednoje”. 11. A Remark on Intermedia dwoie Published with Tragaedia albo wizerunok smieræi Przeœwiêtego Jana Chrzciciela Przes³anca Bożego by Jakub Gawatowic (1619). 12. Orzeczenia bezpodmiotowe odimies³owowe na —n, -to w jêzyku polskim przed rokiem 1450. 13. The Vicissitudes of a Syntactic Construction in Eastern Slavic. 14. On Lexical Polonisms in Literary Ukrainian. 15. Âåðåì³ÿ: ç ³ñòîð³¿ óêðà¿íñüêî-á³ëîðóñüêèõ ìîâíèõ çâ’ÿçê³â. [Ãë. 1975 ã.]. 16. Prolegomena to

Studies of Skovoroda’s Language and Style. 17. Zum Problem des ukrainischen Anteils an der Bildung der russischen Schriftsprache Ende des 18. Jahrhunderts. 18. Ïî÷åñòè è ÷òî îí... Un gallicisme syntaxique dans la littérature ukrainienne de la fin du XVIIIe, début du XIXe siécle. 19. A Tendency in Language Development: A Remark on the Erosion of the Feminine I-stem Substantives in Slavic, especially in the Ukrainian language. 20. Äâîìîâí³ñòü ³ âóëü ´àðèçìè. Äèñèì³ëÿö³ÿ ïëèííèõ â óêðà¿íñüê³é ë³òåðàòóðí³é ìîâ³: (Îëåêñ³ Ãîðáà÷åâ³) 21. Îëåã. Ïðîáëåìàòèêà âîñòî÷íîñëàâÿíñêîãî àíòðîïîíèìà: (À.À. Çàëèçíÿêó ê ïÿòèäåñÿòèëåòèþ). 22. Leonid Vasil’ev and His Work: a Forgotten Page in the History of Russian Linquistics. 1993 28. ²ñòîðè÷í³ ïåðèïåò³¿ îäí³º¿ ñèíòàêñè÷íî¿ êîíñòðóêö³¿ ó ñõ³äíîñëîâ’ÿíñüêèõ ìîâàõ: Áåçîñîáîâ³ ðå÷åííÿ íà -íî/-òî ³ç çíàõ³äíèì â³äì³íêîì äîäàòêà / Ïåðåêë. ç àíãë³éñüêî¿ À. Äàíèëåíêî // Çá. Õ²ÔÒ. Íîâà ñåð³ÿ: Ò. 1. — 1993. — Ñ. 139—152. — [Ïåðàäðóêî¢êà ¢ ïåðàêëàäçå íà ¢êðà³íñêóþ äàñüëåäàâàíüíÿ 1969 ã.; ïåðàäðóêàâàíàå òàêñàìà íà ìîâå àðûã³íàëó ¢ 1991 ã.]. 29. Slavic languages // Encyclopedia of Ukraine / Ed. Danylo Husar Struk / Published for the Canadian Institute of Ukrainian Studies, the Shevchenko Scientific Society (Sarcelles, France), and the Canadian Foundation for Ukrainian Studies. — Toronto; Buffalo; London: University of Toronto Press, 1993. — Vol. IV: Ph-Sr. — P. 742. [Áÿç ïîäï³ñó; ïåðàäðóêî¢êà ¢ ïåðàêëàäçå íà àíãåëüñêóþ àðòûêóëó 1976 ã.]. 30. Á³ëîðóñèçìè // Åíöèêëîïåä³ÿ Óêðà¿íîçíàâñòâà. Ïåðåâèäàííÿ â Óêðà¿í³ [Ðýïðûíòíàå ïåðàâûäàíüíå êí³ã³ 1955—1984 ãã.] / Íàóêîâå Òîâàðèñòâî ³ì. Ò. Øåâ÷åíêà ó Ëüâîâ³. — Ëüâ³â, 1993. — Ò. I. — C. 132. — [Ïåðàäðóêî¢êà àðòûêóëó 1955 ã.]. 31. Áóçóê Ïåòðî // Åíöèêëîïåä³ÿ Óêðà¿íîçíàâñòâà. Ïåðåâèäàííÿ â Óêðà¿í³ [Ðýïðûíòíàå ïåðàâûäàíüíå êí³ã³ 1955—1984 ãã.] / Íàóêîâå Òîâàðèñòâî ³ì. Ò.Øåâ÷åíêà ó Ëüâîâ³. — Ëüâ³â, 1993. — Ò. I. — C. 186. — [Ïåðàäðóêî¢êà àðòûêóëó 1955 ã., ¸í æà ¢ ïåðàêëàäçå íà àíãåëüñêóþ ¢ 1985 ã.]. 1994 32. Ñï³ðàíòèçàö³ÿ *g / Ïåðåêë. ç àíãë³éñüêî¿ Ñ.Ñ. ªðìîëåíêî // Ìîâîçíàâñòâîþ — 1994. ¹ 1. — Ñ. 3—14. [Ïåðàäðóêî¢êà ¢ ïåðàêëàäçå íà ¢êðà³íñêóþ ìîâó ðàçüäçåëó 25 ç ìàíàãðàô³³ 1979 ã.].

Ë³òàðàòóðàçíà¢ñòâà 1946 33. Ãàðèöü Øèïøèíà // Óêð. â³ñò³. — 1946. — 4 æîâò. — ×. 38. — Ñ. 4. — [Ïåðàäðóêàâàíàå ¢ ïåðàêëàäçå íà áåëàðóñêóþ ìîâó ¢ 1947 ã.]. 1947 34. Ãàðûöü Øûïøûíà // Øûïøûíà. — 1947. — ×. 4. — Ñ. 28—30. [Ïåðàäðóêî¢êà ¢ ïåðàêëàäçå íà áåëàðóñêóþ àðòûêóëó 1946 ã.]. 1980 35.

Á³ëîðóñüêèé ñàìâèäàâ â îáîðîí³ íàö³îíàëüíî¿ ãîðäîñò³ // Ñó÷àñí³ñòü. — 1980. — ×. 7—8. — Ñ. 238—239.

andru501

Óêðà³íà

Þðû Àíäðóõîâ³ ÷

1. Õàðûçìà Àã³ÿãðàô³ÿ Òàðàñà Øà¢ ÷ýíê³ äëÿ áàëüøûí³ ¢êðà³íöà¢ ïà ÷ûíàåöà ç ÿãîíàãà äç³öÿ ÷ àãà ïàäàðîæàà íà êàíåö ñâåòó. Íà ãýòûì âûïàäêó íàé ÷ àñöåé ñïûíÿþöà íàñòà¢í³ê³ ¢æî ¢ ïà ÷ àòêîâûõ êëàñàõ àãóëüíààäóêàöûéíûõ øêîë: øàñö³ãàäîâû õëîï ÷ ûê äàíàãî ëåòíÿãà äíÿ, í³êîìó í³ ÷ îãà íå ïàâåäàì³¢øû, âûðóøâåå ç äîìó íàñóñòðà ÷ ãàðûçîíòó — òóäû, äçå, ÿê ÿìó çäàåöà, íåáà ñûõîäç³ööà ç çÿìë¸þ ³ ñâåò çàêàí ÷ âàåööà. Ðà¢í³íía-ñòýïàâû ëàíäøàôò ñïàêóøàå ñâà¸þ ääêðûàñöþ. Óñ¸ çäàåööà äàñòóíîûì, íàâàò íàéíåäàñÿæíåéøàÿ ñìóãà íà äàëÿãëÿäçå. Ïåðøàãà äíÿ õëîï ÷ ûê âûìóøàíû áû¢ âÿðíóöòà í³ ç ÷ ûì: êàíåö ñâåòó çàñòàâà¢ñÿ ÿø ÷ ý âåëüì³ äàë¸êà, íà çÿìëþ íàäûõîäç³¢ âå ÷ àð, ³ âàíäðî¢í³ê âûðàøû¢, øòî íàäòà ïîçíà âûéøà¢ ç äîìó. Òàêàÿ àäëåãëàñöü âûìãàå áíëüøàãà ÷ àñó, àáà ÷ ë³âà ïàáíìà¢ ¸í ³ ö³õà âÿðíó¢ñÿ äàìî¢. Íàñòóíîãà ðàíêó ¸í âûéøà¢ ÿø ÷ ý íà äîñâ³òêó, êàá äà çìÿðêàííÿ ïàñïåöü äàéñö³ äà êàíöà ñâåòó ³ — ïàæääàíà — âÿðíóöòà íàçää. Ðàí³øíþ ðàñó, ïàõ³ ñòýïàâûõ ðàñë³íà¢, ïàñòóïîâàå ñâ³òàííå êîæíû ç íàñ ìîæà ñàì äàìàëÿâàöü ó ñâà³ì óÿ¢ëåíí³. Ïðàéøî¢øû ÷ àòûðû âÿðñòû, õëîï ÷ ûê àìûíó¢ñÿ ¢ ñóñåäíÿé â¸ñöû, íåéêàé Ïåäûí³¢öû. Ãýòà áû¢ øîê — âûÿâ³ëàñÿ, ó ñâåöå ¸ñöü ÿø ÷ ý íåéêàÿ â¸ñêà, ³ ¢ ¸é æûâóöü ëþäç³, ÿê³õ ¸í í³êîë³ íå áà ÷ û¢. Ñâåò ïà ÷ ûíà¢ ðàçðàñòàööà. À êàë³ òàê³õ â¸ñàê âêàæàööà íà ³ì íå äçâå, à öÿëûÿ òðû, äçåñÿöü, à ìî íàâàò äçåñÿöü òûñÿ ÷ ?.. Êàíåö ñâåòó ¢öÿêà¢ ça ìåæû äàñÿãàëüíàãà. Çÿìëÿ ïàâÿë³ ÷ âàëàñÿ ïðîñòà íà âà ÷ àõ, ñïàëîõàíûÿ ñòýïàâûÿ ïòàõ³ âûëÿòàë³ ¢ ÿãî ç-ïàä íîã, ëÿñû ïî ¢í³ë³ñÿ ðàçóìíûì³ æûâ¸ë³íài³, ó ðýêàõ ðàçìà¢ëÿë³ ðûáû. Çóñ³ì ðàçá³òàãà ³ ñòîïëåíàãà, ÿãî ¢íî ÷ û âÿðíóë³ äàäîìó ÷ óìâê³, ãýòûÿ ñòýïàâûÿ ïåðàâîçí³ê³ ñîë³, à ðàçàì ç òûì — ñóâÿçíûÿ ¢êðà³íñê³õ ïðàñòîðà¢. Ñòàðýéøàÿ ñÿñòðà — ìàö³ òàäû ¢æî íå æûëà — íå äàçâîë³ëà áðàòó ïàêàðàöü ÿãî, ñ³ëêîì íàêàðì³ëà (âî ÷ û ¢ ìàëîãà çë³ïàë³ñÿ, ãàëàâà õ³íóëàñÿ äîëó) ³ íàðýøåå ïàêëàëà ¢ ëîæâê ç ñëîâàì³: “Ñï³, ïðûáëóäà”... Ç óñ³õ âÿäîìûõ ìíå á³ÿððàô³ ÷ íûõ êðûí³ö ãýòû âûïàäàê àï³ñàíû òîëüê³ ¢ àäíîé, ³ ÿíà, íàïý¢íà, í³êîë³ íå âûòðûìàå ñêåïòû ÷ íàé ââðûô³êàöû³. Çíàê àáðàíàñö³, ÿê áû ïðýòýíöû¸çíà ãýòà í³

ãó÷àëà ¢ íàøóþ íàñêðîçü ³ðàí³÷íóþ ýïîõó, ñ³ãíàë³çóå ïðà ñÿáå ¢ëàäíà é íàâÿçë³âà. Ïàäàíí³, àíåêäîôû, ëåãåíäû, âåðñ³³, ÷óòê³ — óñ¸ ãýòà àòà÷àå Øà¢÷ýíêó, ñïàâ³âàå ÿãî ïðûöÿãàëüíûì, ÷àñàì ñêàíäàëüíûì ôë¸ðàì öÿãàì óñÿãî æûöÿ. ¨í ïðûíóøàå ãàâàðûöü ïðà ñÿáå — çìàëêó ³ äà ñàìàå ñìåðö³. Ïðû ãýòûì ¸í í³ ¢ ÿê³ì ðàçå íå çàéìàåöà ñâà³ì publicity, óñ¸ íåÿê âûõîäç³öü ñàìî ñàáîþ. Ñàöûÿëüíû ñòàòóñ òàêñàìà í³÷îãà êàðäûíàëüíàãà íå ìÿíÿå: ïðà ÿãî ãàâîðàöü ³ ¢ ÷àñå, êàë³ ¸í óñÿãî òîëüê³ ïàäíÿâîëüíû êàçà÷îê íà ñëóæáå ¢ ëþòàãà ïàíà, ³ ¢ ÷àñå ÿãî ëåãåíäàðíàãà ïåöÿðáóðãñêàãà âûêóïó ç íÿâîë³, ³ ¢ ÷àñå áóðíûõ ïðÿçåíòàöûÿ¢ ÿãî ñòðàøýíîà ìîäíàé ïàýç³³ íà ñàìûõ ïðýòýíöû¸çíûõ ïðû¸ìàõ òàãà÷àñíàé Óêðà³íû, ³ íàâàò ó ÷àñ, êàë³ ÿãî âûñëàë³ ¢ äàë¸êóþ Àç³þ, êàë³, çäàâàëàñÿ, íàéâûøýéøàÿ ìàíàðøàÿ çàáàðîíà ï³ñàöü ³ ìàëÿâàöü ðàç ³ íàçà¢ñ¸âû ïàêëàëà êàíåö ìàðíûì ïðýòýíç³ÿì íà âå÷íàñöü àä÷àéíàãà ïàðâåíþ-ìàëàðîñà. Ïðà ÿãî êàçàë³, øòî ¸í — ïàäê³íóòû äà ïðîñòûõ âÿñêî¢öà¢ íàø÷àäàê âåë³êàêíÿñêàãà ðîäó. Øòî ¸í çâîëüíû âûï³öü ïà¢áàðûëü ãàðýëê³ é íàâàò íå çàõìÿëöü. Øòî ¸í æûâå ç ñâà³ì ïåöÿðáóðãñê³ì íàñòà¢í³êàì Êàðëàì Áðóëîâû ÿê ç êàõàíêàì. Øòî ¸í ðûõòóåööà ¢çíà÷àë³öü óêðà³íñêà-ïîëüñêàå ïà ¢ñòàííå íà Ïðàâàáÿðýæíàé Óêðà³íå, øòî ¸í âîäç³öü çà ñàáîþ ïà íàéøëÿõåòíåéøûõ ïðû¸ìàõ öýëóþ ãóðáó âàëàöóãà¢, óö¸êûõ êàòàðæí³êà¢ ³ áðóáíûõ çàâàøû¢ëåíûõ ìóçûêàíòà¢, ÿê³ÿ ãðàþöü ÿìó, êàë³ ¸í òàí÷ûöü. Øòî êîæíû ñâîé çàðîáàê àä ìàëÿâàííÿ êàðö³íà¢ ¸í àäðàçó ðàçäàå âàíäðî¢íûì ñòàðöàì. Øòî íàñàìðý÷ ¸í âà¢êàëàêà ³ òàìó òàê øìàò êðûâ³ ¢ ÿãîíûõ ïàýìàõ. Óñå ãýòûÿ ååðñ³³ — ç áîëüøàé ö³ ìåíøàé ñòóíåíîþ àäõ³ëåíîÿ àä ñàïðà¢äíàãà ñòàíó ðý÷à¢ — íàðàäæàë³ñÿ ¢âåñü ÷àñ. ¨í áû¢ òýìàþ. Ðàçìîâû ïðà ÿãî âÿë³ñÿ ïàä÷àñ ãóëüí³ ¢ êàðòû, çà êóáêàì ãàðáàòû, ïðû çíà¸ìñòâàõ, â³ç³òàõ, ó êî³ãàðíÿõ, òýàòðàõ, êàëÿ öàðêâû, ïàä÷àñ áàëÿ¢ íà Ìàñëÿíêó é íà Âÿë³êäçåíü, ¸í ÷àñöÿêîì ô³ãóðàâà¢ ó ïðûâàòíûì ë³ñòàâàíí³. ¨í ô³ãóðàâà¢ òàêñàìà ¢ ñëóæáîâûì ë³ñòàâàíí³ — ³ ãýòà òðûâàëà ÿø÷ý äî¢ã³ÿ äçåñÿö³ãîääç³ ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³. Ç'ÿ¢ëåíîå ¢ 1840 ã. ó Ïåöÿðáóðãó ÿãî íåâÿë³÷êàà — ç âàñüì³ ååðøà¢ — çáîðí³êó “Êàáçàð ñòàëàñÿ ïðû÷ûíàþ ãðàíäû¸çíàãà ïà÷óöåâàãà ¢ñïë¸ñêó ¢ øìàòë³ê³õ êîëàõ ÷ûòà÷î¢. Óâà ¡êðà³íå ïðûëþäíûÿ äýêëàìàöû³ “Êàáçàðà” íà ¢ñÿê³õ ìÿøàíà-øëÿõåöêà-ñòàðàêàçàöê³õ çáîêàõ âûêë³êàþöü öýëûÿ âûáóõ³ ãîêàãà, ïðàñâåöëåíàãà ïëà÷ó. Ãýòà áûëà ýïîòà (íå¢çàáàåå ÷àìóñüö³ íàçâàíàÿ ðàìàíòû÷íàþ), êàë³ ïëàêàë³ ¢ñå, ïëàêàë³ ø÷ûðà é ç àñàëîäàþ, óãîëàñ, íàñî¢ê³ áûë³ íåéìàâåðíà âàæíûì³ àòðûáóòàì³ êîæíàé áîëüø-ìåíø âûòàí÷àíàé àñîáû, âî÷û ïà÷ûíàë³ ñàì³ ñàáîé áë³ø÷ýöü ³ ñëÿç³ööà ¢æî ç ïåðøûì³ ðàäêàì³, ïëà÷ íàä

ìàñòàöê³ì òâîðàì ë³÷û¢ñÿ ÿãî íàéâûøýéøàé àäçíàêàþ. Ïëà÷ ñïàäàðîæí³÷àå Øà¢÷ýíêó çà¢ñ¸äû é ïà¢ñþäíà — ïëà÷óöü ïàíåíê³ é ïàí³÷û íà ñóñåäçê³õ ïðàâ³íöûéíûõ âÿ÷îðêàõ, ïëà÷óöü ïà¢ãàëîäíûÿ ñòóäýíòû é âó÷í³ ìàñòàêî¢, ó Ïåöÿðáóðãó, Ê³åâå äû Â³ëüí³, ïëà÷óöü æàíäàðû, àô³öýðû öàðñêàãà âîéñêà é ïîëüñê³ÿ ïàòðû¸òû-êàíñï³ðàòàðû, ïëà÷à ðàñ³éñê³ àêö¸ð Ì³õà³ë Ø÷ýïê³í, ïëà÷à àìåðûêàíñê³ íåãð Àéðà Îëäûäæ, ïëà÷à ñàì Øà¢÷ýíêà, óãîëàñ ÷ûòàþ÷û¢ëàñíóþ, ñêàæàì, “Êàöýðûíó” íà çàìîâó ÷àðãîâûõ ãàñïàäàðî¢ äû ³õí³õ ãàñöåé, ïëà÷óöü ñëóæê³, êóõàðû, ë¸êà³ äû êîíþõ³, òàì, çà äçâýðûìà, çãðàìàäç³¢øûñÿ ¢ ñåíöàõ ³ ïðûñëóõâàþ÷ûñÿ äà êîæíàãà Òàðàñàâàãà ¢ñõë³ïó. Âîäáóê³ ãýòàãà ïëà÷ó ÷óâàöü ³ ïàñëÿ àðûòó Øà¢÷ýíê³ (óâåñíó 1847 ãîäó ÿãî ñõàï³ë³ ïà ïàäàçðýíí³ ¢ àíòûäçýðæà¢íâé ïàë³òû÷íàé äçåéíàñ³ äû ñòâàðýíí³ òàåìíàãà ìàñîíñêàãà òàâàðûñòâà), ³ ¢ ÷àñû ÿãî øìàòãàäîâàé âûñûëê³, ³ ïàãàòî¢ — íå¢çàáâåå ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³. Íàâàò øà¢÷ýíêà¢ñê³ÿ àïóø÷àíûÿ äîëó âóñû — ýòàëîííû çíàê íàöûÿíàëüíàé ñâÿäîìàñö³ — ç ÷àñàì ïà÷íóöü íàçûâàöü “ïëà÷ Óêðà³íû”. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ëþá³öü ñïÿâàöü — ³ ¢ñå ïëà÷óöü, êàë³ ¸í ñïÿâàå. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ëþá³öü çìåøâàöü ãàðýëêó ç ãàðáàòàþ. Àêðàìÿ òàãî, ¸í ë¸ãê³ ¢ ïàìà¢ëåíí³, ãàâîðûöü øìàò ³ ö³êàâà, âåäå ñâåò ñìåøíûõ ã³ñòîðûÿ¢, ïàë³öü öûâàðû (ñàïðà¢äíûÿ êóá³íñê³ÿ). Àêðàìÿ òàãî, ¸í óïàðòû, íåïðàëêàçëüíû, àä ÿãî ÷àñàì ñòðóìåí³öü æóäàñíàÿ ýíåðã³ÿ nêàíäàëó é íåïàñëóøýíñòâà. ¨í íÿçãðàáíû, “øûðîê³ ¢ êàñö³”, íå íàäòà äîáðà òàí÷ûöü, äëå ¢ñ³õ çà÷àðî¢âàå. Çà ñâà¸ íå âåëüì³ äî¢ãàå 47-ãàäîâàå æûöü, 10 ãàäî¢ ç ÿêîãà ¸í ïåðàáûâà¢ ó ñàëäàòà ó ïóñòûí³ íà ¢ñêðàéêó ³ìåðû³, Øà¢÷ýíêà çäàáû¢ ñàáå ñîòí³, êàë³ íå òûñÿ÷û, çíà¸ìûõ ³ ñÿáðî¢. ßãîíû “Äç¸íí³ê” — ãýòà ñîòí³ ³ì¸íà¢, öýëàÿ ãàëåðýÿ àäýíòà¢, ïðûõ³ëüí³êà¢ (³ ïðûõ³ëüí³ö), äàáðàäçåÿ¢, çàñòóïí³êà¢, ñïà÷óâàëüí³êà¢. ²íøû áîê ãýòàé õàðûçìû — ïàòýòûêà áîëþ é ïàêóòà ¢; ïîñòàöü Øà¢÷ýíê³ àãîðíóòàÿ ¸þ ö³ íå àä ñàìàãà íàðàäæýííÿ. ßãî ðýàëüíàå æûöü, êîæíû ç³ãçàã íÿñòåðïíà íàñû÷àíãà é æíðñòêãà ë¸ñó àäðàçó ñòàþöà ïðàäìåòàì³ àñàáë³âàé ïàâàã³. Âûïðàáàâàíí³ çàÿ ¢ëÿþöü ïðà ñâàþ íåàä÷ýïíóþ ¢âàãó äà àáðàíí³êà àä ñàìîãà ïà÷àòêó: íàðàäæýííå ¢ æàõë³âà áåäíàé, äà òàãî æ ïðûãîííàé, ñÿëÿíñêàé ñÿì’³; ñìåðöü áàöüêî¢ — ñïà÷àòêó ìàö³, ïàñëÿ áàöüê³; âîñü æà, íå ïðîñòà ãàëîäíàå, õàëîäíàå, ïðûãíå÷àíå, à ÿø÷ý é ñ³ðîöêàå ìàëåíñòâà; ïî¢-íàÿ àñàá³ñòàÿ çàëæíàñöü àä óëàñí³êà-ïàíà (³ ãýòà äî¢æûöà ïàëîâó æûöÿ — àæîì äà äâàöàö³ ÷àòûðîõ ãàäî¢, êàë³ ãðóïà ïåöÿðáóðãñê³õ ³íÿëåêòóàëà¢ çíàõîäç³öü ìàã÷ûìàñöü âûêóï³öü ÿãî íà âîëþ çà âÿë³ê³ÿ ãðîøû!), çãàäâàíû ¢æî àðûøò ç äàëåéøûì

ñëåäñòâàì, çíÿâîëåíîåì ³ äîïîûòàì³ ¢ ë¸õàõ Ïåòðàïà¢ëà¢ñêàé öâåðäç³; âûñûëêà — íà äâàööàöü ïÿöü ãàäî¢ ïðîñòûì ñàëäàòàì — ó ñàìüÿ ¢ñõîäí³ÿ äç³ê³ÿ ¢ñêðà³íû ³ïìåðû³, ÿêîé ñïàäàðîæí³÷àëà — òóò âàðòà ïà¢òàðûöòà — çàáàðîíà ï³ñàöü ³ ìàëÿâàöü; íàðÿøåå, ô³ç÷íû áîëü ³ õâàðîáû, øòî öàëêàì àïàíî¢âàþöü ÿãî ïàñëÿ, çäàâàëàñÿ á, öóäî¢íàé àìí³ñòû³ äû âûçâàëåíÿ íà äçåñÿòûì ãîäçå âûñûëê³. Ó âÿë³ê³ ñâåò ¸í âÿðòàåöòà çí³ø÷àíûì ³ ëåäçü æûâûì, øìàò õòî ç çíà¸ìûõ ñïà÷àòêó íàâàò íå ïàçíàå ÿãî, à ñàìàÿ àïîøíÿÿ ÿãî ìàðà — àæàí³ööà õîöû áû ç ÷îðòàâàé ñÿñòðîé — òàê ³ çàñòàåöòà ôàíòîìàì íåéêàãà ³íàêøàãà ³ñíàâàííÿ, íà ÿêîå ¢æî ïðîñòà íå àäåâäçåíà ÷àñó. Àïîøíÿþ õàðûçìàòû÷íàþ ³íñòàíöûÿé âûñòóïàå ñìåðöü. ßíà çàñïÿâàå Øà ¢÷ýíêó íà ñõîäàõ ÿãî ïåöÿðáóðãñêàé êâàòýðû ¢ ñöåíàõ Àêàäýì³³ Ìàñòàöòâà¢ íàñòóïíàãà ðàíêó ïàñëÿ äíÿ ÿãî íàðîäç³íà¢. Óñ¸ äàëåéøåå — ãýòà ðàçãîðòàííå ïàõâàëüíàãà ïñ³õîçó, Ñìàëåíñê³ÿ ìîã³ëê³ ¢ Ïåöÿðáóðãó, íàòî¢ïû ñìóòêóþ÷ûõ àïàç³öûÿíåðà¢, ñòóäýíòû, ñòóäýíòû é ÿø÷ý ðàç ñòóäýíòû, ñòóäýíòû é ã³líàç³ñòû, ïðàìîâû íà ¢êðà³íñêàé, ðàñ³éñêàé äû ïîëüñêàé îíâàõ, ëà¢ðîâû âÿííê íà ì¸ðòâûì ÷àëå, àïóñêàííå äàìàâ³íû ¢ õàëîäíóþ ïà¢íî÷íóþ çÿìëþ. Àëå ¢æî ç ïåðøûõ äç¸í ïàñëÿ ÿãî ñìåðö³ ¢êðà³íöû Ïåöÿðáóðãó ïà÷ûíàþöü äàá³âàööà ïðàâà íà ïåðàïàõàâàííå âà ¡êðà³íå. Òàê ïââ³íîà áûöü — òàê äûêöóå ïåðàäóñ³ì òýñòò ÿãî “Çàïàâàòó”, àëå òàê äûêöóå é ÿãîíàÿ õàðûçìà. Àäì³í³ñòðàöûÿ ¢ðýøöå ääêàçâàå çãîäàé (äàëåé àä ñòàë³öû ãýòàãà êëÿòàãà íÿáîæ÷ûêà ¢ ÿãîíàé àáêëäàçåíàé ñâ³íöîì äàìàâ³íå!). Ì³íåå 57 äç¸í ïàñëÿ ïåðøàãà ïàõâàííÿ — ³ òðóíó âûöÿãâàþöü íà ñâåò, à ïàñëÿ ïðàç óâåñü ãîðää (ÿø÷ý àäíà ìàã÷ûìàñöü ìàí³ôåñòàöû³, ãðýõ íå nêàðûñòàööà!), ïðàç Âàñ³ëüå¢ñê³ âîñòðà¢ äû Íå¢ñê³ ïðàñïåêò, óñÿãî êàëÿ ñÿì³ â¸ðñòà¢, íà ðóêàõ íÿñóöü äà ÷ûãóíà÷íàé ñòàíöû³. Äàëåé òðóíó âÿçóöü ÷ûáóíêàþ, ó Ìàñêâå — ÷àðãîâû ïðûíûíàê, çíî¢ ðàçâ³òàííå, çíî¢ íàòî¢ïû. À ïîòû óæî òîëüê³ êîíüì³, ÷îðíàþ êâàäðûãàé, ïàøòîâûì òðàêòàì, ç óñ³ì³ äàëåéøûì³ ïðûíûíêàì³ (Ñåðïóõà¢, Òóëà, Àðîë, Ãëóõà¢, Êàðàëåâàö, Áàòóðû, Íåæíí, óñ¸ äàëåé ³ äàëåé íà ïî¢äçåíü) — âàêîë óñ¸ áîëüø ïàíóå âÿñíà, êðàñàâ³ê ïåðàõîäç³öü ó òðàâåíü. Ó Ê³åâå äàìàâ³íó ç ïàâîëüñêàé öàðêâû Ðàñòâà íà ðóêàõ ïåðàíåñë³ íà áîðò ïàðàõîäà “Êðàìÿ÷óã”, äàëåé ÿø÷ý âîñåì ãàäç³í âåçë³ ÿå ¢í³ç ïà Äíÿïðû, êàá óðÿøöå ¢çíåñö³ íà ×àðíå÷óþ ãàðó, ìåñöà äðóãîãà — ³ àïîøíÿãà — ïàõâàííÿ. Ïää ÷àñ óñÿãî ïåðôîðìàíñó, øòî òðûâ¢ áîëüø çà äâà òûäí³, ó ³ì óçÿë³ ¢äçåë äçåñÿòê³ òûñÿ÷ ëþäçåé. ßø÷ý ðàç àêöýíòóþ ¢âàãó íà ñòóäýíòàõ: ³õ áåçë³÷, ÿíû ç’ÿ¢ëÿþöà ¢âåñü ÷àñ, íà ïý¢íûõ ääö³íêàõ ãýòàãà âÿë³êàãà øëÿõó ÿíû âûïðàãàþöü êîíåé ³ ñàì³ öÿãíóöü êàòàôàëê ç

äàìàâ³íàþ, ãýòàÿ ñóìåñü ñÿðýäíÿâå ÷ ÷à ç ðàìàíòûçìàì ³ ñàöûÿë³çìàì, êîæíàãà ðàçó, íà êîæíûì ïðûíûêó ÿíû ñïÿâàþöü ïñàëüìû, êàçàöê³ÿ ïåñí³, ðàçäàþöü ïðûñóòíûì ðàäûêàëüíûÿ àäîçâû, ïðàç íåêàëüê³ ãàäî¢ ÿíû ïà ÷íóöü ê³äàöü áîìáû ¢ ãóáåðíàòàðà¢ äû ãåíåðàëà¢. Í³âîäíàãà ñâÿòîãà í³âîäíàé öàðêâû òàê íå õàâàë³. Çäàåöòà, àêóðàò ç ãýòàãà — Øà¢ ÷ýíêàâãà — ïåðàïàõàâàííÿ áÿðý ñâîé ïà ÷àòàê ðûóàë ñàêðàëüíàãà ¢êðà³íñêàãà ïåðàïàõàâàííÿ ÿê òàêîãà. Ó 1989 ãîäçå ç óðàëüñêàãà ëàåðó ñìåðö³ äà Ê³ââà ïåðàâîçÿöü ïàðýøòê³ ïðàâàâàáðîíöà¢ Ñòóñà, Ë³òà³íà ³ Ö³õãà — êàá ïåðàïàõàâàöü íà Áàéêàâõ ìîã³ëêàõ, “ãàëî¢íûõ ìîã³ëêàõ Óêðà³íû”. Ó 1992-ì ó Ëüâîâå àäáûâàåöòà ïåðàïàõàâàííå êàðäûíàëà ¨ñ³ôà Ñëÿïîãà, ïðàõ ÿêîãà äàñòà¢ëÿþöü ç Âàòûêàíó. Àïîøí³ì ÷àñàì êàæóöü ïðà íåàáîäíàñöü ñ³ìâàë³ ÷íãà ïåðàïàõàâàííå ãå

ïàë³òû÷íû ñïðûòíþãà Ëåí³í òóò-òàê³ ñêàðûñòà¢ñÿ ãýòûì, ï³ñàíó¢øû ç ýì³ãðàëöû³ ïðà òîå, øòî “çàáàðîíà ¢øàíàâàííÿ Øà¢÷ýíê³ áûëà òàê³ì äç³¢íûì, ïðû¢êðàñíûì, íà ðýäêàñöü ø÷àñë³âûì ³ ¢äàëûì ìåðàïðûìåíòàì ç ãëåäç³ø÷à àã³òàöû³ ñóïðàöü óðàáó, øòî ëåïøàé àã³òàöû³ ³ ¢ÿâ³öü ñàáå íåëüãà”. Êîëüê³ ñâÿãîûõ óêðà³íöà¢ ¸í, Ëåí³í, òàê³ì ÷ûíàì ïðûÿâíà¢ äà êàìó³ñòû÷íàé ³äý³, óæî íå äàäçåíà ïàäë³÷ûöü í³êîìó, àëå, äóìàþ, ìîæíà êàçàöü ïðà öýëûÿ äûâ³ç³³ àääàíûõ âàëàíö¸ðà¢.) ßê³-êîëå÷û éóëüò íå ìîæà íå âûêàðûñòî¢âàööà ç ïÿ¢íàþ ïàë³òû÷íàþ, ö³ — øûðýé — ³äýàëàã³÷íàþ ìýòàþ. Øà ¢÷ýíêà ¢ ãýòûì ñýíñå íå òîëüê³ íå âûíýòàê, àëå é åå ëüì³ âûðàçíàå, â³äàâî÷íàå ïàöâåðäæàííå òàêîãà — íàé÷àñöåé ó àñíîâå ñâà¸é æàõë³âà öûí³÷íãà — âûêàðûñòàíÿ. ßê ³ ¢ñÿê³ ìåòàòýêñò (ïîñòàöü ïëþñ óëàñíûÿ òýêñòû), ¸í çà¢ñ¸äû ø÷ûðû, âåëüì³ ñóãåñòû¢íû, ÿñêðàâà ïðààðòûêóëÿâàíû é íåì³íó÷à ñóïÿðý÷ë³âû. Òàìó ¸í ïàääàåöà ¢ñÿê³ì ³íòýðïðýòàöûÿì äû ïðûñàáå÷âàíÿì, ïàãàòî¢ âåäàíå ¢êðà³íñê³ì ãðàìàäñòâàì Øà¢÷ýíêâûõ òýêñòà¢ ÿê òàê³õ çâû÷àéíà àáìÿæî¢âàåöà ïà¢äçåñÿòêàì øêîëüíûõ õðýñòàìàòûéíûõ øëÿåðà¢, ³ ïàýò, ïðû ¢ñ¸é ÿãîíàé íàðîäíàñö³, íå íàäòà ãýòûì íàðîäàì ïåðà÷ûòâåöòà ¢ãëûáê³ ³ ¢øûðê³. Âîñü ïðûíàì³ íåêàòîðûÿ ç “ìåíøûõ øà¢÷ýíêà¢”, øòî ç óñ³õ ñ³ëà¢ êàíñòðóÿâàë³ñÿ (³ äàãýòóëü êàíñòðóþþöòà) óíóòðû ðîçíûõ ³äýàëàã³÷íû ëàãåðà¢. “Øà¢÷ýíêà êàìó³ñòû÷íû”. Ïàñòóëþåöòà òýçà ïðà ñàöûÿëüíàå ïàõîäæàííå (ïðûãíå÷àíûÿ í³çû), ÿêîìó ¸í óñ¸ æûöö¸ çàñòàâà¢ñÿ âåðíûì; íÿíâå³ñöü äà ïàíî¢, ïàíñòâà é ïàíñêàñö³; áåñïàñÿðýí³ÿ çàêë³ê³ ¢ ååðøàõ äà ãâàëèòî¢íàãà çðûíåíÿ ³ñíàãà ëàäó (ñÿêåðû, êðî¢, íàðîäíàÿ ðýâàëþûÿ); ïàñëÿâî¢íû ýãàë³òàðûçì; ñõ³ëüíàñöü äà êàìó³ñòû÷íà-óòàï³÷íãà áà÷àíÿ áóäó÷ûí³ (“àäíî¢ëåíàÿ çÿìëÿ”). Àñàáë³âà ïàâêðýñë³âàööà áë³çêàñöü Øà¢÷ýíê³ äà ðàñ³éñê³õ “ðýâàëþûéíûõ äýìàêðàòà¢”, ÿãî çàëåæíàñöü àä ³õí³õ óïêûâà¢. Íåêàòîðûÿ ñàââöê³ÿ æðàöû àêóðàò ãýòàé ðàçíâ³äíàñö³ ÿãîíàãà êóëüòó ïàéøë³ ÿø÷ý äàëåé, ãàâîðà÷û ïðà Øà¢÷ýíêàû ñàââöê³ ïðàôåòûçì (âîáðàç ñÿì’³ âÿë³êàé, âîëüíàé, íîâàé ç ÿãî “Çàïàâåòó”, òðàêòàâàíû ÿê “ïðää÷óâàííå ñÿì’³ íàðîäà¢ Ñàââöêãàà Ñàþçó”). “Øà¢÷ýíêà íàöûÿíàë³ñòû÷íû”. Ó òâîðàõ ïàýòà äàì³íóå êàçàöêà-ðûöàðñê³ äóõ, Øà¢÷ýíêà — òîé, õòî ïåðøûì àáóäç³¢ ñîííóþ ¢êðà³íñêóþ íàöûÿíäëüíóþ ñâÿãîìàñöü, íàöûþ íàçâà¢ íàöûÿé, àêðýñë³¢ ÿå íàöûÿíäëüíóþ ³äýþ é ã³ñòàðû÷íóþ ïåðñïåêòûâó. ²äýäë ïàýòà — Ñâàáîäà, ÿêóþ, áåçóîî¢íà, òðýáà ðàçóîåöü ÿê ñâàáîäó äëÿ ¡êðà³íû. Ó ÿãî òâîðàõ çíàõîäç³ì âûâû íýíàâ³ñö³ ö³ ïðûíàì³ ïàãàðäû äà ³íøûõ, âàðîæûõ, íàöûÿ¢ (ìàñêàë³, æûâû, ëÿõ³), ÷ àñàì äàñòàåöà íàâàò

íåìöàì (“êóöû íåìåö âóçëàâàòû”). Óêðà³íñê³ÿ íàöûÿíàëüíûé çáðîéíûÿ ÷ûíû ýïîõ³ âûçâîëüíûõ çìàãàííÿ¢ (1918—1922 ãã.) — óñå ãýòûÿ ãàéäàìàê³, ñå÷àâ³ê³, óñÿ àòàìàíø÷ûíà — àêóðàò ÿãî, Øà¢÷ýíêà¢, ñòûëü, ÿãî ýñòýòûêó àá³ðàþöü ÿê óëàñíóþ, ïà÷ûíàþ÷û ç êàðíââàëüíûõ óí³ôîðìà¢ ³ ôðàçåàëîã³ÿé çàêàí÷âàþ÷û. À òîé ñàìû çàïàâåòíû âîáðàç ñÿì’³ âÿë³êàé, âîëüíàé, íîâàé äàíàçíà÷íà òðàêòóåöòà ÿê ïàýòàâà ïðàääà÷àíîå áóäó÷àé àäç³íàé ñàáîðíàé Óêðà³íñêàé äçÿðæàâû. “Øà¢÷ýíêà õðûñö³ÿíñê³”. Ñàìî æûöü Øà¢÷ýíê³ — óçîð õðûñö³ÿíñêàãà ïàêóòí³öòâà. Ó ÿãîíûõ òâîðàõ ìàåì áåçë³÷ á³áëåéñê³õ ìàòûâà¢, âîáðàçà¢ äû àëþç³ÿ¢ (Á³áë³ÿ íàãóë áûëà ÿãî ¢ëþá¸íàþ êî³ãàé, äà ÿêîé ¸í çà¢ñ¸äû çâÿðòà¢ñÿ). Øà¢÷ýíêà — òâîðöà ïý¢íàé ïàñëÿäí¢íàé é öýëüíàé ýòû÷íàé ñ³ñòýìû, ñóòíàñöü ÿêîé — ó íÿ¢õ³ëüíûì ñöâÿðäæýíí³ ïðà¢âû, äàáðà, ëþâîâ³ äà ¢ñ³õ ³ ¢ñÿãî, à íàéåðø — äà ñëàáûõ ³ ïðûâíå÷àíûõ; ñ³ñòýìû, ó àñíîåå ñâà¸é ãëûáîêà õðûñö³ÿíñêé. Ñâîåàñàáë³âàñöü Øà¢÷ýíêàâàãà õðûñö³ÿíôàà — ³ ãýòàé ïðà¢äû íå ¢òà³öü — ó òûì, øòî ¸í áû¢ ó êàíôë³êöå ç àô³öûéíûì³ öýðêâàì³ é öàðêî¢í³êàì³, â³äàâî÷íàÿ ¢ ÿãî òýêñòàõ. Êñÿíäçû, ïàïû, ìàíàõ³ ãðóáûÿ, ðûòóàëüíàÿ àòðûáóòûêà âûêë³êàþöü ó ÿãî ñòàëóþ ³äýàñ³íêðàç³þ. Ó öàðêâå ìû ÿãî í³êîë³ íå áà÷ûë³, çãàäâàå àäíà ç ñó÷àní³ö. Ïðà ïðàâàñëà¢íà-â³çàíòûéñê³ àáðää ¸í çàï³ñâàå ¢ ñâà³ì “Äç¸íí³êó” “…öàëêàì íåøòà ÷óæå é äàë¸êå, íåéê³ Òûáåò ö³ ßïïí³ÿ”. Íå âàðòà ðàá³öü ç ÿãî àáðàç, áî àêóðàò àáðàçàì³ ¸í çàêë³êà¢ ó ïå÷û ïàë³öü, à ïàðô³ðû äçåðö³ íà àíó÷û. Àëå ðý÷ íå òîëüê³ ¢ íåöÿðï³ìàñö³ äà àáðàää¢ ³ ïàïî¢ñòâà ÿê ãðàìäãñêàé ñòðóêòóðû. Íà ¢çðî¢í³ ÷ûñòûõ ³äýÿ¢ ¸í òàêñàìà âûÿ¢ëÿå ñâîé ïðàòýñò, ï³øó÷û, øòî äçåëÿ ¡êðà³íû ¸í çäîëüíû ïðàêëÿñö³ é ñàìîãà Áîãà (óçìàöíåíîå “Øà¢÷ýíê³ íàöûÿíàë³ñòû÷íàãà”). À òàìó ¸í íå àòý³ñòû÷íû, çàïÿðý÷âàþöü ³íøûÿ. ¨í áàãàáíðí³öê³. Ãýòà ðîçíûÿ ïàíÿöö³. “Øà¢÷ýíêà äûñ³äýíöê³”. Ïðûêëàä Øà¢÷ýíê³ — ãýòà ïðûêëää ³íäûâ³äóàëüíàé áàðàöüáû ñàìîòíãàà ³äýàë³ñòà ç òàòàë³òàðíûì ðýæûìàì. Øà¢÷ýíêà¢ ýòàñ — ãýòà, óëàñíà êàæó÷û, ýòàñ ñóïðàöüñòàÿíÿ ÷àëàåêà ÷àìóñüö³ çíà÷íà áíëüøàìó, ìàãóòíåéøàìó, äÿïåðñàí³ô³êàâíàìó, íåéêàé ã³ãàíöêàé ìàøûíåðû³ ïðûãí¸òó. “Øà¢÷ýíêà — íàøàÿ ïåñíÿ ïðàòýñòó”, — ñôàðìóëÿâà¢ ïàýò-äûñ³äýíò ²ãàð Êàë³íåö ó 1972 ãîäçå, êàë³ ïåðøàÿ õâàëÿ àðûøòà ¢ óæî ³ñòîòíà ïðàðÿäç³ëà ¢êðà³íñê³ÿ ³íòýëåêòóàëüíûÿ àñÿðîâê³ ¢ Ê³åâå, Ëüâîâå, Ñòàí³ñëàâå, ×àðíà¢öàõ, Àäýñå é ³íøûõ öýíòðàõ

ñóïðàö³âó. “Øà¢÷ýíêà àíàðõ³÷íû”. Ïåðø çà ¢ñ¸¸í áû¢ âîëüíûì ÷àëàâêàì, ñàïðà¢äíûì áàãâàìíûì ãóëÿêàì, ìà÷ûìîðàþ, äóøîþ òàâàðûñòâà, íå àïîøí³ì âûï³âîõàì ³ íàâåäí³êàì áàðäýëÿ¢. ßãî íåöÿðï³ìàñöü äà ¢ìî¢íàñöÿ¢ (ñòàíàâõ, ìàðàëüíûõ, ðûòóàëüíûõ) íå ìàå ìåæà¢. ×àñ àä ÷àñó ¸í ïðîñòà øàêóå íàâàêîëüíûõ ñâà¸é ñòûõ³éíàñöþ é íåïðàäêàçàëüíàñöþ. Àäñþëü — ÿãî ÷àñòûÿ áóíòû, àëå ¢ ³õ íåëüãà ¢ãëåäçåöü í³ÿêàé ïàë³òû÷íàé çàïðàãðàìàâàíàñö³, ¸í ñâÿäîìà àïàë³òû÷íû. Âà ¢ñïàì³íàõ ïðà Øà¢÷ýíêó çàíàòàâàíûÿ ÿãî âûêàçâàí³ ïðà òîå, øòî “¢ñÿêàÿ ïàë³òûêà àìàðàëüíàÿ, ç ïàë³òû÷íûõ ìåðêàâàíí³ ðàá³ë³ñÿ é ðîáÿööà ¢ñå íÿïðà¢äû, ³ ç ³õ âûí³êàþöü óñå íÿãîäû ïëÿì¸íà¢ ³ íàðîäà¢, à òàìó òàÿ äçÿðæàâà íàéëåïøàÿ, ÿêàÿ íå ìàå í³ÿêàé ïàë³òûê³”. “Ó íàøûÿ äí³ Øà¢÷ýíêà áû¢ áû íåé³ì ðÿïåðàì”, — ñêàçà¢ íÿäà¢íà ìîé ïðûÿöåëü ðîê-ìóçûêàíò. “À ¢ âàñüì³äçåñÿòûÿ — ïàíêàì”, — äàäà¢ ³íøû. Ö³êâà, øòî ðàäûêàëüíûÿ çìåíû âà ¢êðà³íñêàé ã³ñòîðû³, çâÿçàíûÿ ç íàáûöü¸ íåçàëåæíàñö³ ³ ¢ñòàëÿâàííåì óëàñíàé äçÿðæà¢íàñö³, ÷àñ àä ÷àñó íàðàäæàþöü äîñûöü íåñïàäçÿâàíûõ ã³áðûäûçàâàíûõ ìàëûõ øà¢÷ýíêà¢. Àäíé ç òàê³õ íåñïàäçÿâàíàê 1999 ãîäó ñòà¢ñÿ ïåðàäâûáàðíû àëüÿíñ ÷àòûðõ óïëûâîâûõ ïàë³òûêà¢, ç âÿë³êàþ ïîïïàþ ïðàãàëîøàíû íà Øà¢÷ýíêàâé ãàðû ¢ Êàíåää é òàê³ì ÷ûíàì áûööàì ëåã³òûì³çàâàíû ¢ âà÷àõ óñÿãî (ëåàãà, ïðàâàãà é í³ÿêàãà) óêðà³íñòâà. Àëüÿíñ ãýôû ää ïà÷àòêó àòðûìà¢ íàçâó “êàíå ¢ñêàÿ ÷àöå¸ðêà” é ìýòàþ ñâà¸þ ñòàê³¢ ïåðäáóñ³ì àäõ³ëåííå àä óëàäû äçåéíãàà ïðýç³äýíòà ïää÷àñ âûáàðà¢. Õ³ìåðíàÿ ïîñòàöü íàöûÿíàë-êàìóí³ñòû÷íà-äçÿðæà¢í³öêãàà Øà¢÷ýíê³ ÿê nâíåàñàáë³âàãà äóõî ¢íàãà ïàòðîíà àëüÿíñó ïàâ³íîà áûëà ñëóæûöü àá’ÿäíà¢÷ûì ÷ûíí³êàì äëÿ ¢êðà³íñê³õ âûáàðöà¢. Àäç³íû êàíäûäàò àä “÷àöå¸ðê³” ìå¢ñÿ ñàáðàöü áíëüø ãàëàñí¢, ÷ûì äçåéíû ïðýç³äýíò. Óñ¸ nêîí÷ûëàÿ öàëêàì ø÷àñë³âà äëÿ àìîøíÿãà — ÿê ñàïðà¢äíûÿ ¢êðà³íöû é ïðà ¢äç³âûÿ Òàðàñîâû äçåö³, “êàíÿ¢÷àíå” òàê ³ íå äàìîâ³ë³ñÿ ïðà àäç³íàãà êàíäûäàòà. Òàê³ì ÷ûíàì, çäàåöòà, ó ÷àðãîâû ðàç ïåðàìîã Øà¢÷ýíêà àíàðõ³÷íû.

3. Ïàëÿê³ ßê à¢òàð “Ãàéäàìàêà¢” (³, çäàåöòà, òîëüê³ ³õ) Øà¢÷ýíêà íà ïý¢íûì æûöö¸âûì ³ òâîð÷ûì ýòàïå ìîæà ë³÷ûöòà ïñòàööþ, äîñûöü ñêëääàíàþ äëÿ ã³ñòîðû³ ¢êðà³íñêà-ïîëüñê³õ ïàðàçóìåííÿ¢ ³ — àäïàââäíà — íåïàðàçóìåíÿ¢. Õàöÿ ¢æî íàâàò âà ¢èàñíàé “Ïðàäìîâå” äà ãýòàé ïàýíû (1841 ã.) ìàëäâû íà òîé ÷àñ à¢òàð áûöòàì ïðîñ³öü ïðàáà÷ýííÿ ïåðàä òûì³ ç ÷ûòà÷î¢, ó ïðûâàòíàñö³, ïîëüñê³õ, ÿë³ÿ ìîãóöü íÿâîáðà çðàçóìåöü ÿãî íàìåðû: “Âåñåëà ïàãëÿäçåöü íà ñëÿïîãà êàáçàðà, ÿë ¸í ñÿäç³öü ñàáå ç õëîïöàì, ñëÿïû, ïàä òûíàì, ³ âåñåëà

ïàñëóõàöü ÿãî, ÿê ¸í çàñïÿâàå äóìó ïðà òîå, øòî äçåÿëàñÿ äà¢íî, ÿê õîäàë³ñÿ ëÿõ³ ç êàçàêàì³; âåñåëà... à ¢ñ¸-òàê³ ñêàæàø: “Äçÿêóé Áîãó, øòî ì³íóëà”, — à àñàáë³âà, êàë³ çãàäàåø, øòî ìû àäíé ìàòê³ äçåö³, øòî ¢ñå ìû ñëàâÿíå. Ñýðöà áàë³öü, à ðàñêàçâàöü òðýáà: íÿõàé áà÷àöü ñûíû ³ ¢íóê³, øòî áàöüê³ ³õ ïàìûëÿë³ñÿ, íÿõàé áðàòàþöà çíî ¢ ç ñâà³ì³ âîðàãàì³”. Çà¢âàãà Øà¢÷ýíê³ òû÷ûöà àáîäáóõ áàêî¢ — ïàìûëÿë³ñÿ (ÿê ¸í ãýòà ñòðûìàíà íàçûâàå) óñå. Íàøàÿ ã³ñòîðûÿ — íàø ñóïîëüíû ãðýõ. Øà¢÷ýíêà ç’ÿâ³¢ñÿ íà ñâåò ³ ðîñ ó òîé àñàáë³âàé êóëüòóðíàé ïðàñòîðû, äçå ÿø÷ý ìîóíà àä÷óâàëüíûì³ áûë³ ïÿ¢íûÿ ôðàãìåíòû, ö³ òî õóò÷ýé àñêåïë³, ñòàðîé Ðý÷û Ïàñïàë³òàé — ïðûñóòíàñöü ïîëüñêàãà ÷ûíí³êà ¢ ìåíòàëüíàñö³, ìîâå, íàïëàñòàâàííÿõ òðàäûöÿ¢, àðõ³òýêòóðíûì ëàíäøàôòû áûëà âûðàçíàþ é â³äàâî÷íàþ. Þíâêîì, ñóïðàâäæàþ÷û ñâàéãî ïàíà, ¸í òàêñàìà ïÿ¢íû ÷àñ ïðàæû¢ ó Âàðøàâå, äçå ñòà¢ ñâåäêàì ïîëüñêàé ðýâàëþû³ (ïà¢ñòàíöû, äàðý÷û, âûãíàë³ ç Âàðøàâû ¢ñ³õ “ðàñåëòà¢”, ³ òàê³ì ÷ûíàì Øà ¢÷ýíêà çìóøàíû áû¢ ïðàöÿãíóöü âàíäðî¢êó ñëåäàì çà ñâà³ì ïàíàì, ðàçàì ç óñ³ì³ ÿãîíûì³ ÷àëÿäí³êàì³). Íå¢çàáàâå ¢ Â³ëüí³ ¸í, çäàåöòà, ìå ¢ íåøòà íàêòàëò ôë³ðòó ç òðîøê³ ñòàðýéøàé çà ÿãî ïîëüñêàþ äçÿ ¢÷ûíàé (ïàâîäëå ³íøûõ âåðñ³ÿ¢, ìàëàäîé æàí÷ûíàé). Ïàëÿê³ íàäáóë òðàïëÿë³ñÿ é ñïàäàðîæí÷àë³ ÿìó öÿãàì óñÿãî ÿãî æûöÿ: íåê³ÿ ñòóäýíû, øëÿõö³÷û, àô³öýðû, öêàâàíûÿ öàðûçìàì äûñ³äýíòû. Àêóðàò ñòóäýíò-ïàëÿê áû¢ äàç³íû, õòî òðàï³¢ ïää àðûøò çà ñâàþ ýêñòðýìàëüíóþ ïðàìîâó (ïîëüñêàþ ìîâàþ) íà ïàõàâàíí³ Øà¢÷ýíê³ ¢ Ïåöÿðáóðãó. Ïîëüñêàÿ êóëüòóðà, ïåðääóñ³ì òàãà÷ãíîàÿ íàéíî¢øàÿ, óâåñü ÷àñ ÿãî ïðûöÿãâàëà. Äàðý÷û, ïîëüñêàÿ ìîâà áûëà òðýöÿþ ñÿðîä òûõ, ÿê³ì³ ¸í âàëîäà¢. Âîñü æà, Ì³öêåâ³÷à, ÿê³ì ñòàëà çàõàëÿ ¢ñÿ, ÿê ³ Çàëåñêàãà àëüáí ã³ñòîðûêà Ëÿëåâåëÿ ¸í ìîã ÷ûòàöü ó àðûã³íàëå. Ì³öêåâ³÷à, ÿê ñâåä÷àöü ïðûÿöåë³ âà ¢ñïàì³íàõ, ¸í íàìàãà ¢ñÿ ïåðàêëàäàöü, àëå íå ³øëî — ìÿðêóþ, øòî ïåðàøêàäæàëà ñ³ëàá³êà, — ¸í ³ðâà¢ íàì³ñàíàå íà äðàáíþñåíüê³ÿ øìàòî÷ê³, ñàáðàöü ³õ ³ ¢ïàðàäêàâàöü íå çäîëåë³ íàâàò ñâåäê³ ãýòûõ áàëåñíûõ ïàòóãà¢. Ñâàþ êàíöýíòðàâàíóþ â³ç³þ ¢êðà³íñêà-ïîëüñêàã ñóæûöÿ Øà¢÷ýíêà ¢êëà¢ ó òðûöàöü äâà ðàäê³ âåðøà ç âåëüì³ êðàñàì¢íàé íàçâàé “Ïàëÿêàì” (ÿãî ÷àñàì íàçûâàþöü ïà ïåðøûì ðàäêó “Êàë³ áûë³ ìû êàçàêàì³…”). Ïà÷àòû ¢ 1847 ãîäçå ¢ Îðñêàé öâåðäç³, ¸í ïåðàòðûâà¢ íàéöÿæýéøûÿ äëÿ ïàýòà ãàäû (öýëûõ àäç³íàööàöü!) ¢ íåé³õ çàõàëÿ ¢íûõ òàÿìí³÷ûõ íàòàòí³êàõ. Òîëüê³ ¢ 1858 ãîäçå, óæî âÿðòàþ÷ûñÿ ç âîéñêà, Øà¢÷ýíêà äàï³ñà¢ ää ÿãî âàñüì³ðääêîâóþ ñòðàôó é òàê³ì ÷ûíàì ÿãî çàâåðøû¢. Ïàâîäëå çìåñòó ãýòû âåðø ôàêû÷íà ïàäçÿëÿåööà íà òðû ÷àñò³. Ïåðøàÿ ç ³õ — öàëêàì ³äû÷íàÿ

âåðñ³ÿ íåéêàãà äà¢íî ì³íóëàãà çàëàòîãà âåêó, êàë³ ¢êðà³íöû “ÿø÷ý áûë³ êàçàêàì³” é “áðàòàë³ñÿ ç âîëüíûì³ ëÿõàì³”, à çÿìëÿ áûëà ñóöýëüíûì ñàäàì ³ “òàì-òî âåñåëà æûëîñÿ!” Àäíé÷û ãýòàìó íàñòà¢ êàíåö (ïà÷àòàê äðóãîé ÷àñòè³): “Àæ ïîéóëü ³ìåíåì Õðûñòà // Ïðûéøë³ êñÿíäçû ³ çàïíàë³ë³ // Íàø ö³õ³ ðàé”. Âîñü æà, ìåòà³ç³÷íàå é ã³ñòàðû÷íàå çëî àêðýñëåíàå — êàòàë³öêàÿ öàðêâà, ³íâåø êàæó÷û, ðýë³ã³éíàÿ ýêñïàíñ³ÿ ç Çàõàáó. Óñÿ äðóãàÿ ÷àñòêà — ãýòà ëàêàí³÷íàå é àä ãýòàãà ÿø÷ý áîëüø ýêñïðýñ³¢íàå àï³ñàíîå ïåêëà, ó ÿêîå ïåðàòâàðåöòà ¡êðà³íà (ÿê äîñûöü ÷àñòà ¢ Øà¢÷ýíêà, “ìîðà ñë¸çà¢ ³ êðûâ³”, ãàëâàà, øòî ïàäàå çà ãàëâîþ, ñòîãí, ïëà÷, êàòàâàíí³). ² çíî¢ êñ¸íäç, ÿê³ “øàë¸íûì ÿçûêîì” ïà¢òàðàå “Te Deum! Àë³ëóÿ!”, áëàñëà¢ëÿþ÷û êîæíàå çàáîéñòâà ³ ¢ñÿê³ ãâàëò. Óñ¸ íà ìåñôû. Ãýòà — íàñàìðý÷ Øà¢÷ýíêàâà ñâåòàá÷àíîå (ïðàï ÿãî íåêêóþ àæ àðãàí³÷íóþ àã³äó äà öàðêâû äû ÿå ñëóæêà¢ ÿ ¢æî êàçà ¢). Àäç³í ç íàéáîëüø çàáëûòàíûõ ã³ñòàðû÷íûõ âóçëî¢ Óñõîäíÿé Å ¢ðîïû ðàññÿêàåöà ïî-øà¢÷ýíêà¢ñêó ýíåðã³÷íà é ø÷ûðà: ¸ñöü êàíêðýòíåå çëî, ¸ñöü â³íâààòûÿ, ¸í áà÷ûöü ³õ ³ ìîæà íàçâàöü. Ïðàç àäç³íàööàöü ãàäî¢, äàì³ñâàþ÷û ãýòû âåðø (ôàêòû÷íà òðýöþþ ÿãî ÷àñòêó), Øà¢÷ýíêà íå ìÿíÿå àêöýíòó ñâàéãî àáâ³íâàà÷àííÿ. Íå äàìóñêàå í³ÿêàé ðýâ³ç³³. Çâÿðòàþ÷ûñÿ äà ¢ÿ¢íàãà ïîëüñêàãà ïðûÿöåëÿ (“ëÿøà, äðóæà, áðàöå”), ¸í íàçûâàå òóþ ñàìóþ ïðû÷ûíó çí³ø÷ýííÿ êîê³øíÿãà ñóïîëüíàãà ðàþ — “êñÿíäçû íåíañûòíûÿ, ìàãíàòû // ðàçðîçí³ë³ íàñ, ðàçâÿë³”. Àëå ¢ àïîøí³õ ÷àòûðîõ ðàäêàõ çàïðàøàå äà àáíà¢ëåíîÿ çàëàòîãà âåêó (³ íàâàò íå áåç õðûñö³ÿíêàãà ïàêëîíó): “Íå ãðýáóé ñýðöàì êàçàêîâûì, // Ñâàþ ðóêó ÿìó ïàäàé! // ² ðàçàì ³ìåíåì Õðûñòîâûì // Àäíîâ³ì çíî¢ íàø ö³õ³ ðàé”. Ìíå ñ¸íîÿ äîñûöü öÿæêà àäêàçàöü, íàêîëüê³ ãýòû âåðø ì³ðûöü, à íàêîëüê³ íàäâàðîò. ² ãýòàê ¸ñöü. Áî òàê³ ¢æî ¸í, Øà¢÷ýíêà.

4. Ñëàâà ñâåòó Øà¢÷ýíêà ïðàãíó¢ ñëàâû — ÿê óñå ãåí³ÿëüíûÿ íàðöûñû, ¸í ìóñ³¢ ïàäñ³ëêî¢âàööà ¸þ äëÿ äàëåéøàãà ðîñêâ³òó. Ó 1849-ì ãîäçå, ³çíî¢-òàê³ ¢ âûñûëöû, íà âîñòàâå Êîñàðäæ, ó Êàñï³éñê³ì ìîðû, ¸í ó ðîñïà÷û ï³øà âåðø, ó ÿê³ì ôàðìóëþå ñâà³ ïðýòýíç³³ äà ¢êðà³íñêàå ãðàìàäû: “Óæî ì³íàå ãîä äçåñÿòû, // ßê äà¢ ëþäçÿì ÿ “Êàáçàðà”, // À ³ì — áû ðîò çàøûë³ êàòû: // Í³õòî é íå öÿ ¢êíå, íå ãóêíå, // Í³áûòà é íå áûëî ìÿíå”. Ïðû ¢ñ¸é â³äàâî÷íàñö³ ïåðàáîëüøàííÿ ïàýòàì ãýòàé äðàìû (ö³ æ ÿìó, ç ÿãííàþ õàðûçìàé, íàðàêàöü?!), çâÿðòàå íà ñÿáå ¢âàãó ³íøåå — ç óñ³õ êàòàâàííÿ¢, ÿê³ÿ ìàãëî á íåñö³ ÿìó æûöö„ íàéöÿæýéøûì³ áûë³ íåâÿâíìàñöü, çàáûöö„ ìà ¢÷àíå, ö³øûíÿ, ïàðàæíå÷à. Íà ø÷àñöå, òàê íå ñòàëàñÿ. Ñà

øêîëüíûõ ãàäîȼ óñå ȼêðà³íöû ÷óþöü ïðà ñóñâåòíóþ ñëàâó íàøàãà Âÿë³êàãà Êàáçàðà. Ïðà òîå, øòî ÿãî òâîðû ïåðàêëàäçåíûÿ íà ñíòí³ ìîâà ȼ (³ çàçâû÷àé áëàãà ïåðàêëàäçåíûÿ, äàäàì ÿ). Ïðà òîå, øòî ïîìí³ê³ ÿìó ¸ñöü ïà ȼñ³ì ñâåöå (Ïàðûæ, Ðûì, Ëîíäàí, Âàøûíãòîí, Íüþ-Éîðê, Âàíêóâåð, Â³í³ïåã, Áóýíàñ-Àéðýñ, ãýòû ïåðàë³ê ìîæíà äíȼæûöü ÿø÷ý äî¢ãà), ³ âàðòà íàâàò äàïóñö³öü, øòî Øà¢÷ýíêà — àáñàëþòû ÷ýìï³¸í ñâåòó ñÿðîä ïàýòà¢ ïà êîëüêàñö³ ïîí³êà¢. Í³ÿê³ Äàíòý àëüáî Øýêñï³ð íå çðà¢íóåöòà ç ³ì ïà ìàñå ñï³æó, ìåäç³, ìàðìóðó, ãðàí³òó, æàëåçàáåòîíó. Óêðà³íñê³ÿ ãðàìàû ¢ñÿãî ñâåòó çâû÷àéíà çá³ðàë³ ñðîâê³ ïåðàáóñ³ì íà ïîì³ê³ Øà¢÷ýíêó, ãýòà áûëî ñâåä÷àííåì ³õíýé ëåã³ì³òûçàâàíàé, øòî ïðà¢äà, âà ¢ëàñíûõ æà âà÷àõ, ïðûñóòíàñö³ ¢ òîé ö³ ³íøàé ìÿñöîâàñö³, ³õíÿãà ñàìàñôâÿðäæýíÿ, ãýòà çà¢ñ¸äû áûëî — ³ äàãýóéü çàñòàåöà — çáîëüøàãà ðûóàëüíîàþ é óíóòðû ¢êðà³íñêàþ àêôûÿé. Àëå ñàïðà¢äíàÿ Øà¢÷ýíêâà ñëàâà ïðûõîäç³öü çíÿíàöêó é âûÿ¢ë å ñÿáå àñàáë³âûì, øà¢÷ýíêà¢ñê³ì, ñïîñàáàì. Íåÿê ¢ Íüþ-¨ðêó ÿ àòðûì¢ çàïðøýíîå âûñòóï³öü ó íà÷íé êàâÿð³ ç êàìá³íàâàíàþ íàçâàþ Nuyorican. Ãýòàå çëó÷ýíîå øìàò ïðà øòî ãàâîðûöü — êàâÿðíÿ çíàõîäç³ööà ¢ àäíûì ç ïóýðòà-ðûêàíñê³õ êâàðòàëà¢ ²ñò Â³ë³äæ. Çàïðàøýíîå áûëî ïàäï³ñàíàå ÷àëàåêàì ç ³ìåì Ê³éò Ðî¢÷. ßê ìíå íå¢çàáàâå ðàñòóíà÷ûë³, ñëýíãàâàå roach ïà-íàøàìó — íå øòî ³íøàå, ÿê êàñÿê. Ïàýôû÷íûÿ ÷ûòàíí³ ¢ Nuyorican Poets Cafå àäáûâàþöòà øòîïÿòí³öû ¢íî÷û — ïà÷àòâê íåäçå òàê êàëÿ àäç³íàööàòàé ³ ïðûáë³çíà äà äðóãîé-òðýöÿé. Âû ïàäûõîäç³öå äà ìåòàë¸âõ, ïààáï³ñàíûõ ñïðýÿì³ äçâÿðýé, ÿê³ÿ çà¢ñ¸äíà ï³ëüíóå, ïàõ³ñòâàþ÷ûñÿ, òàê³ ñàáå âîëàòà¢ñê³ ñ³âàãàëîâû Uncle Joe, äàÿöå ÿìó ïÿö¸ðêó çà ¢âàõîä (çà ïàýç³þ?) — ³ äïûíàåöåñÿ ¢ ö¸ííûì, àëå ñòðàøýíîà øóìíûì ³ êàëÿðîâûì àä ëþäçåé ïàìÿøêàíî³, ëåäçü ïðàï³õâàåöåñÿ ïà¢ç ñòîéêó áàðà, ïðàäç³ðàåöåñÿ ïðàç äûìàâûÿ çàñëîíû, ïåðää âàì³ íåâÿë³÷êàÿ çàëà, ñòîë³ê³ ¢æî ¢ñå, ÿê ó íàñ êàæóöü, çàá³òûÿ, ïóáë³êà ðàçìÿø÷àööà íà ïàäëîçå, íà áàëêîíå, íåäçå ÿø÷ý êàëÿ ñöåíà¢, íåõòà ¢æî ñâ³ø÷à é ïëÿñêå, íàä óñ³ì ãýòûì ãðûì³öü ìóçûêà, íåéêà ðýâ³, àëüáî ôàíê, àëüáî ðÿï... ß í³êîë³ íå çàáóäó ãýòàé àòìàñôåðû — äçåñÿòê³ ôàðà¢, äçåñÿòê³ àäöåíÿ¢ ñêóðû, óñÿ ïëàíåòà, ñýðöà Íüþ-¨ðêó, íå÷óâàíàÿ ñâàáîäà, çäàáûòàÿ íàðÿøöå ãýòûì³ íàø÷äëàì³ ðàáî¢. Ó Íüþ-¨ðêó íå âàðòà õääç³öü ó ìóçå³ — ÿê³ÿ òàì ìóçå³! — ïðîñòà åçäç³ø ó ìåòðî ö³ õîäç³ø ïà âóë³öàõ ³ ãëÿäç³ø íà ëþäçåé, íà ãýòóþ íåéìàâåðíóþ ýòí³÷íóþ ìåøàí³íó, íà äç³ ¢íûÿ àäçåæó, ïðû÷îñê³, áðàçãîòê³, òàòó³ðî¢ê³, óñëóõâàåøñÿ ¢ ãýòûÿ ³ñïàíà-àíãëà-ê³òàéñê³ÿ îîâû é ïà÷ûíåø íàðÿøöå àä÷óâàöü, ÿê³ ñýíñ íÿñå ¢ ñàáå á³áëåéñêàÿ ì³ôàëãåíà Âàâ³ëîíó... ß í³êîë³ íå

çàáóäó ç’ÿ¢ëåííå íà ïîäûóìå àãóëüíàãà ¢ëþá¸íöà Ê³éòà Ðî¢÷à ç íÿçìåííûì êàñÿêîì ó êóòêó âóñíà¢ — ÿãî êàíóåðàíñû ìóñ³ë³ áûöü àñàáë³âà äàñö³ïíûì³, õàöÿ ÿ àìàëü í³÷îãà íå ðàçóìåþ ïà-ãàðëåìñêó, ÿê ³ ïà-ÿìàéñêó, àëå êàë³ ¸í âûìàâ³¢ “áóáàáó” — áûööàì ñòàðîå àôðûêàíñêàå çàêë³íàííå, ÿ çðàçóìå¢, øòî íàäûõîäç³öü ìàÿ ÷àðãà... ß í³êîë³ íå çàáóäó é ñàïðà¢äíûõ çàêë³íàíÿ¢ — õàðûçìàòû÷íû é, áûööàì áàñêåòàíêîäíàÿ çîðêà, äî¢ã³ ÷îðíû ïàýò ÷ûòà¢ — íå, ïðàïàâåäàâà¢! — íåé³ÿ ðýâàëþöûéíûÿ ñòðîû, à ïóáë³êà ¢ ääç³í ãîëàñ ïà¢òàðàëà çà ³ì áàÿâû é, íàïý¢íà, ñâÿòàðíû ðýôðýí, íåøòà íàêøòàëò “îì, øà-ëàê, øà-ëàê!”... ß í³êîë³ íå çàáóäó, ÿê ó ìÿíå ïàäã³íàë³ñÿ êàëåí³ é ïåðàñûõàëà ¢ ðîöå. ß æ óæî íå ïà÷àòêîâåö íà ïóáë³öû, øòî çíà÷ûöü äëÿ ìÿíå ãýòàå òðûìöåíûå, ãýòû ïàðàë³÷? Áî ñ³òóàöûÿ áûëà ÿê ïÿòíàööàöüí ãàäîí¢ òàìó: öÿáå òóò íå âåäàþöü, í³ÿêèãàà ïàòóðàííÿ íå áóäçå, òû òóò ÷óæû, òàê, ÷óæû, ïàêàçàé, ÷àî òû íàãóé âàðòû é øòî òû òóò çãóá³¢ ñÿðîä íàñ... Ïåðøû êàíòàêò ç ì³êðàôîíàì àìàëü øòî ¢ñ¸ ñòàâ³öü íà ñâàå ìåñöû. Öÿáå ñéóõàþöü ç íàäçâû÷àéíáé óâàæë³âàñöþ, óñå ÿíû âåëüì³ ïðûãîæûÿ, ñàïðà¢äíûÿ êàëÿðíâûÿ êâåòè³ çÿìë³. ß ïðàïíàíâà¢ ³ì “Êàçàêà ßìàéêó”, à¢òàð ïåðàêëàäó Â³òàëü ×àðíåöê³ çðàá³¢, çäàåöòà, äàñêàíàëóþ àíãåëüñêóþ âåðñ³þ, ç ÿêîé ÿ, ì³æ ³íøàãà, äàâåäà¢ñÿ, øòî íàøàå ñëîâà ñ³âóõà òðýáà ïåðàêëàäöòü ÿê moonshine, òî áîê “çÿÿíå ìåñÿöà”. Õàöÿ íàéáîëüøû ïîñïåõ ó ïóáë³ê³ ìå¢ ðàäîê “íÿ¢æî æ êàë³ òû å¢ðîïà òî ¢æî íå ¸ñöü ÷àëàâåêàì” — òóò ³ì íàðýøöå ñòàëà çðàçóìåëà: àãó, ãýòàÿ ¡êðà³íà — ãýòà òàêñàìà íåéêàÿ òàêàÿ íÿäà¢íÿÿ êàëî³ÿ, ãýòà òàêñàìà ðàáñòâà, ïëàíòàöû³, ïîñâ³ñò á³çóíî¢, ïàâîëüíûÿ ïðàöÿãëûÿ ïåñí³, ãýòà òàêñàìà ¢ö¸êëûÿ ðàáû, øòî í³ÿê íå âûáðûáóöü íà âîëþ... Ïîòû, êàë³ ÿ ¢æî ï³¢ ç ðûëüöà ñâà¸ òðýöÿå ï³âà (ìíå øòîðàçó íåõòà êóïëÿ¢ íîâàå ï³âà é äçÿêàâà¢), ìÿíå ïàêë³êàë³ ää òóòýéøàãà ïàòðûÿðõà. Ñòàðýçíû ñ³âû ïóýðòàðûêàíäö, êàðîëü ïàýòà¢, çàñíàâàëüí³ê ³ ïàòðîí êàâÿðí³ Nuyorican, ç óñ³õ áàêî¢ àòî÷àíû ìàëàäçåíüê³ì³ áàãåìíûì³ ìóëàòêàì³, àø÷ýðû¢ñÿ ¢ñ³ì³ ñâà³ì³ çæà¢öåëûì³ àä öûãàðíàãà äûìó çóáàì³ é ñêàçà¢ ìíå íåøòà òàêîå, ää ÷àãî ÿ ¢ îîìàíò ïðàöåðàçå¢. “Listen, — âûìàâ³¢ ¸í óñ¸þ øûðûí¸é ñâà¸é ýêâàòàðûÿëüíàé óñìåøê³, — Taras Shevchenko is my favorite poet! And I also know yob tvayu mat’!” ¨í õàöå¢ ïàâåäàì³öü ìíå äçâå ïðûåìíûÿ ðý÷û — i ïàâåäàì³¢ ³õ. Ñëàâà òàáå, áàöüêà íàø Òàðàñå, äóìà¢ ÿ, àãàëîìøàíû. Òû âå÷íà ñòà³ø íàä íàì³ é ãëÿäç³ø íà ¢ñ³õ íàñ çãàðû.

Ïåðàêëàëà ç óêðà³íñêàé Ìàðûíà Øîää ïàâîäå à¢òàðñêàãà òýêñòó